ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי

שער שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה"ק כפר חב"ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם, שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ, וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ, וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אֱמֶת:

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ:

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ, יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת־פָּנֶיךָ:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר־נָא
יִשְׂרָאֵל: ב לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם:
ג אֱזַי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בַּחֲרוֹת אַפָּם בָּנוּ: ד אֱזַי הַמַּיִם
שְׁטָפוּנוּ נַחְלָה עָבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ: ה אֱזַי עָבַר עַל־
נַפְשֵׁנוּ הַמַּיִם הַזֵּדוֹנִים: ו בָּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא נְתָנָנוּ טֶרֶף
לְשִׁנֵּיהֶם: ז נַפְשֵׁנוּ כְּצִפּוֹר נִמְלְטָה מִפַּח יְקוּשִׁים
הַפַּח נִשְׁבָּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלָטְנוּ: ח עֶזְרֵנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֹשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבֹּטְחִים בַּיְיָ כְּהַר־צִיּוֹן לֹא־
יִמּוֹט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב
לָהּ וַיְיָ סָבִיב לְעַמּוֹ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי
לֹא יָנוּחַ שֵׁבֶט הָרֶשַׁע עַל גּוֹרַל הַצַּדִּיקִים
לְמַעַן לֹא־יִשְׁלְחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעַוְלָתָה
יְדֵיהֶם: ד הֵיטִיבָה יְיָ לַטּוֹבִים וְלְיִשָּׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עֲקַלְקַלּוֹתָם יוֹלִיכֵם יְיָ
אֶת־פֹּעֲלֵי הָאָוֶן שָׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

תחילת זמן קידוש לבנה:
יום שני בערב, ז׳ אייר

אגרות קודש

ב״ה, כ״ג ניסן, תשי״ח
ברוקלין

שלום וברכה!

לפלא גדול שזה זמן רב שאין מהם כל ידיעות ומכתבים והרי שילהי אדר ותחלת ניסן שעת הכושר ועת רצון לפעול בהתלמידים וגם על ההורים, וכן בעניני פרסומות, ויהי רצון שלא יהי׳ זה אלא חסרון בכתיבה לכאן אבל לא בהנוגע לפעולות, ותקותי שבהזדמנות הבאה יכתבו עד״ז בפרטיות הדרושה, וכן ע״ד פעולות חדש ניסן ובעיקר ימי הפסח לפניהם ולאחריהם, אשר כנ״ל ימים אלו מסוגלים הם לפעול בהנוגע לפרסומות וכו׳ וכן להמשיך תלמידים חדשים ולחזק הקישור דתלמידים הקודמים עם המוסד בו לומדים על ידי ענינים וואס ארום לערנען, שלפעמים תכופות פועלים יותר מאשר הלימוד עצמו וע״ד מרז״ל גדול שמושה יותר מלימודה, ויהי׳ רצון שחפץ ה׳ בידם יצליח להרבות התורה במחנם הט׳ ע״י המוסד שלהם, ואשרי חלקם של כל אלו המשתדלים והמתעסקים בכל האמור.

בברכת הצלחה בעבודת הקדש חינוך על טהרת הקדש ולבשו״ט בכל הנ״ל ובעניניהם ובנוסח כ״ק מו״ח אדמו״ר צו א געזונטען זומער המצפה לבשו״ט.

הפר״כ מאסיפות כ״ג שבט וכ״ה אדר נתקבלו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוכן עניינים

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

ד"ה כי ביום הזה יכפר עליכם

שבת פרשת אחרי-קדושים, י"ג אייר ה'תשמ"ח 5

התוועדויות

שיחות שני וחמישי ושני,

ח' י"א וט"ו אייר ה'תשמ"ח 11

לקוטי שיחות

פרשת אחרי, כרך כז, א 25

פרשת אחרי, כרך כז, ג 31

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

חומש יומי - פרשת אחרי-קדושים 39

לוח לתהלים היומי 73

תניא יומי 74

לוח 'היום יום' 86

רמב"ם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם 89

שלושה פרקים ליום 93

פרק אחד ליום 151

ספר המצוות 169

מסכת סוטה לימי ספירת העומר 172

לימוד מחולק לפי ימים

משניות עם ביאור קהתי - מסכת עבודה זרה 202

גמרא עם ביאור - מסכת שבועות 210

שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 240

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן

שולחן ערוך עם הערות וציונים 238

שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 240

לקוטי תורה 243

אדמו"ר האמצעי

תורת חיים 247

אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצוותיך 248

אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל תרל"ג 249

אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב 250

אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - תרפ"ט 252

לקוטי דיבורים - בלה"ק 252

רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות 254

אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ 255

הוספות

ילקוט לוי יצחק על התורה 37

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח 38

נביאים וכתובים 200

עין יעקב - מסכת ברכות 209

נקודה משיחת קודש מעובדת 257

חומש לקריאה בציבור 258

קריאת התורה למנחה בשבת קודש 268

ביאורים לפרקי אבות - פרק ג 269

לוח זמנים 270

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש 271

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מאמר דא"ח

בס"ד. שבת פרשת אחרי־קדושים, י"ג אייר ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם גּוֹ' לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ[1]. וּמְבֹאָר עַל זֶה בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' פָּרָשָׁתֵנוּ[2] (הַחֲסִידִי'שֶׁע פָּרָשָׁה שֶׁל הַשָּׁבוּעַ) דְּ"לִפְנֵי הַוְיָ"״ פֵּרוּשׁוֹ לְמַעְלָה מִשֵּׁם הַוְיָ'[3]. וּמֵבִיא בָּזֶה, דְּעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא לְהָשִׁיב נַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית לִמְקוֹר חֲצָבָהּ כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה קֹדֶם הִשְׁתַּלְשְׁלוּת וִירִידַת הַמַּדְרֵגוֹת לָעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף הָאָדָם הַגַּשְׁמִי, שֶׁאָז הָיְתָה כְּלוּלָה בִּמְקוֹרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין, אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. אֶלָּא שֶׁלְּאַחַר יְרִידָתָהּ וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַמַּדְרֵגוֹת נִשְׁתַּנְּתָה מִמַּהוּת לְמַהוּת, וְיָרְדָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלָכֵן צָרִיךְ לְהָשִׁיבָהּ לִמְקוֹרָהּ כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה, וּלְהַעֲלוֹת נַפְשׁוֹ לַהַוְיָ' לִהְיוֹת דְּבוּקָה בֶּאֱלֹקִים חַיִּים, שֶׁתִּכָּלֵל בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמַה שֶׁמְּבָאֵר בַּמַּאֲמָר שֶׁתֹּכֶן עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא לְהָשִׁיב אֶת נַפְשׁוֹ לִמְקוֹרָהּ, הוּא גַּם (בְּעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה) "לִפְנֵי הַוְיָ' תִּטְהָרוּ", לְמַעְלָה מִשֵּׁם הַוְיָ' כַּנַּ"ל, כִּי מַה שֶׁכָּתוּב בַּמַּאֲמָר שֶׁשֹּׁרֶשׁ הַנְּשָׁמָה הוּא בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא לְאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׁם הַוְיָ', וְכֵיוָן שֶׁעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא לְהָשִׁיב אֶת נַפְשׁוֹ לִמְקוֹרָהּ וְשָׁרְשָׁהּ, נִמְצָא שֶׁעִנְיַן

ביאור בדרך אפשר

בפרשת השבוע, פרשת אחרי, נאמר:

כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה היום העשירי בחודש תשרי, יום הכיפורים **יְכַפֵּר** הקדוש־ברוך־הוא **עֲלֵיכֶם** בני ישראל **לְטַהֵר אֶתְכֶם גּוֹ'** מהעוונות **לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ**[1]. **וּמְבֹאָר עַל זֶה** בְּספר המכיל מאמרי חסידות של אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה (והמועדים) של החומשים ויקרא, במדבר ודברים (ושיר השירים) והוא ספר המשך לספר 'תורה אור' המכיל מאמרי חסידות של אדמו"ר הזקן לפרשיות התורה בחומשים בראשית ושמות **'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' פָּרָשָׁתֵנוּ**[2] פרשת השבוע, פרשת אחרי **(הַחֲסִידִי'שֶׁע פָּרָשָׁה** הפרשה החסידית, כפי שנהוג לקרוא למאמרי החסידות של אדמו"ר הזקן בספרים 'תורה אור' ו'לקוטי תורה' **שֶׁל הַשָּׁבוּעַ) דְּ"לִפְנֵי הַוְיָ'"** **פֵּרוּשׁוֹ** דרגה גבוהה ביותר למעלה באלוקות **לְמַעְלָה מִשֵּׁם הַוְיָ'**[3] ולפי זה 'לפני' פירושו כמו קודם, מעל. **וּמֵבִיא בָּזֶה,** ב'לקוטי תורה' שם **דְּעִנְיַן** התוכן הפנימי של **הַתְּשׁוּבָה הוּא לְהָשִׁיב** להחזיר **נַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית** של האדם השב בתשובה **לִמְקוֹר חֲצָבָהּ** לאותה דרגה ובחינה באלוקות שממנו הנשמה נחצבה **כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה** הנשמה האלוקית שבאדם **קֹדֶם** שירדה מלמעלה למטה ב**הִשְׁתַּלְשְׁלוּת וִירִידַת הַמַּדְרֵגוֹת** דרגות רבות וכל דרגה קשורה ואחוזה בחברתה כמו חוליות של שרשרת האחוזות זו בזו ואחרי ירידות רבות מדרגה לדרגה באה הנשמה **לָעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף הָאָדָם הַגַּשְׁמִי, שֶׁאָז** קודם הירידה **הָיְתָה** הנשמה **כְּלוּלָה** בדרגה ובחינה נעלית באלוקות **בִּמְקוֹרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין, אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. אֶלָּא שֶׁלְּאַחַר יְרִידָתָהּ** המקור והשורש של כל העולמות, שהוא אור־אין־סוף ברוך־הוא. **וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַמַּדְרֵגוֹת נִשְׁתַּנְּתָה מִמַّהוּת לְמַהוּת,** הירידה גרמה שיחול בנשמה שינוי מהותי ותמורת מצבה הנעלה כפי שהיתה במקורה ושורשה, כעת היא במצב אחר **וְיָרְדָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף** הגשמי של **הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלָכֵן צָרִיךְ לְהָשִׁיבָהּ** להחזיר את הנשמה **לִמְקוֹרָהּ** לדרגת האלוקות שהיא השורש והמקור שלה **כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה** לפני הירידה, **וּלְהַעֲלוֹת נַפְשׁוֹ** בחזרה **לַהַוְיָ' לִהְיוֹת דְּבוּקָה בֶּאֱלֹקִים חַיִּים, שֶׁתִּכָּלֵל בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא** שלא תהיה מציאות לעצמה אלא כלולה במציאות האלוקית **כְּבַתְּחִלָּה** כמו בהתחלה, לפני הירידה.

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמַה שֶׁמְּבָאֵר אדמו"ר הזקן **בַּמַּאֲמָר** הנזכר ב'לקוטי תורה' **שֶׁתֹּכֶן עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא לְהָשִׁיב** להחזיר **אֶת נַפְשׁוֹ לִמְקוֹרָהּ, הוּא גַּם בִּכְדֵי לְבָאֵר מַה שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן** בפסוק זה, הפותח את המאמר **(בְּעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה) "לִפְנֵי הַוְיָ' תִּטְהָרוּ", לְמַעְלָה מִשֵּׁם הַוְיָ' כַּנַּ"ל, כִּי מַה שֶׁכָּתוּב בַּמַּאֲמָר שֶׁשֹּׁרֶשׁ הַנְּשָׁמָה** ומקור **הַנְּשָׁמָה** למעלה באלוקות **הוּא בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא לְאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא** האור האלוקי הלא מוגבל **שֶׁלְּמַעְלָה** אפילו **מִשֵּׁם הַוְיָ', וְכֵיוָן שֶׁעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא לְהָשִׁיב אֶת נַפְשׁוֹ לִמְקוֹרָהּ וְשָׁרְשָׁהּ** הראשון, לפני הירידה לגוף ולעולם הזה, **נִמְצָא**

1) פרשתנו (אחרי) טז, ל. 2) כה, ג ואילך. 3) שם כו, סע"ג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

שֶׁעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה הוּא לְהָשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ בחזרה למקורה **לְמַעְלָה מִשֵּׁם הֲוָיָ׳, וְלָכֵן נֶאֱמַר כָּאן** בפסוק זה **(בְּעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה) ״לִפְנֵי הֲוָיָ׳״, כִּי הַתְּשׁוּבָה** לפי המשמעות הפנימית שלה **הִיא הֲשָׁבַת הַנֶּפֶשׁ** למקורה ושורשה שהוא **לְמַעְלָה מִשֵּׁם הֲוָיָ׳.**

וּבֵאוּר הָעִנְיָן (**מַה שֶּׁשֹּׁרֶשׁ הַנְּשָׁמָה הוּא לְמַעְלָה מִשֵּׁם הֲוָיָ׳**) **הוּא, דְּהִנֵּה אָנוּ אוֹמְרִים**[4] בברכת ׳אלוקי נשמה׳ בנוסח ברכות השחר, **נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי** כל יהודי אומר, שהנשמה שאתה, הקדוש־ברוך־הוא, נתת בתוכי, **טְהוֹרָה הִיא, אַתָּה בְרָאתָהּ כוּ׳, דְּהַיְנוּ שֶׁהַנְּשָׁמָה מִצַּד־עַצְמָהּ** כפי שהיא לפני הירידה למטה **הִיא בִּבְחִינַת ״טְהוֹרָה הִיא״, שֶׁלְּמַעְלָה מֵ״אַתָּה בְרָאתָהּ״** כלומר, הנשמה נעשית ׳נברא׳ רק בשלב מאוחר יותר, לאחר התחלת הירידה, אבל מתחילה היא דבוקה באלקות וכלולה באין־סוף ואיננה מציאות בפני עצמה. **וְהַיְנוּ שֶׁבְּחִינָה זוֹ דְּ״טְהוֹרָה הִיא״** שהיא הבחינה של הנשמה מצד עצמה, **הִיא בְּחִינַת אֱלוּקוּת שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּל עִנְיַן הִתְהַוּוּת הָעוֹלָם.** בחינה נעלית באלוקות שלמעלה מכל עניין הבריאה של העולם הגשמי שבו האלוקות היא בהעלם והסתר **וְלֹא עוֹד** לא זו בלבד שהנשמה היא למעלה מהתהוות העולם עצמו, **אֶלָּא שֶׁהִיא גַּם לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הָאֱלוּקוּת הַמְהַוָּה אֶת הָעוֹלָם** ושייכת, דבוקה ונכללת באין־סוף שלמעלה מהבחינה שממנה היא התהוות העולם, **וּבָזֶה גּוּפָא** עצמו, הנשמה היא לא רק למעלה מהדרגות הנמוכות באלוקות המהווה את העולמות אלא **הוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינָה הַכִּי נַעֲלִית בָּאֱלוּקוּת הַמְהַוָּה אֶת הָעוֹלָם,** כפי שממשיך ומבאר.

דְּהִנֵּה בָּאֱלוּקוּת הַמְהַוָּה אֶת הָעוֹלָם יֶשְׁנָן כַּמָּה דְּרָגוֹת, כלומר, יש דרגות ובחינות באלוקות שלמעלה משייכות לעולמות כלל ובאלוקות המהווה את העולמות עצמה יש דרגות שונות, עד כמה האלקות שייכות לעולמות **יֶשְׁנָה בְּחִינַת אֱלוּקוּת הַשַּׁיֶּכֶת מַמָּשׁ לָעוֹלָם,** והשייכות שלה לעולמות היא ישירה **שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁם אֱלֹקִים,** השם שקשור בצמצום והגבלת האור האלוקי והתאמתו לגדרי העולמות **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[5] בתורה על בריאת העולם **בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים, וְיֶשְׁנָהּ בְּחִינַת אֱלוּקוּת שֶׁאֵינָהּ שַׁיֶּכֶת מַמָּשׁ לָעוֹלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁם הֲוָיָ׳,** השם שקשור בעניין ההארה והגילוי **מִכָּל־מָקוֹם גַּם בְּחִינָה זוֹ** של שם הו״ **יֵשׁ לָהּ אֵיזוֹ שַׁיָּכוּת** במידה מסויימת **לָעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי נִקְרָא הֲוָיָ׳ עַל שֵׁם שֶׁמְּהַוֶּה אֶת הָעוֹלָם**[6], **וּכְתִיב**[7] בהמשך סיפור הבריאה **בְּיוֹם עֲשׂוֹת הֲוָיָ׳ אֱלֹקִים אֶרֶץ וְשָׁמָיִם,** הרי מפורש בתורה **שֶׁעֲשִׂיַּת אֶרֶץ וְשָׁמָיִם שַׁיֶּכֶת לֹא רַק לְשֵׁם אֱלֹקִים אֶלָּא גַּם לְשֵׁם הֲוָיָ׳.**

וּמִזֶּה שגם שם הו״ שייך לעניין התהוות העולמות **נִמְצָא, שֶׁזֶּה שֶׁהַנְּשָׁמָה שָׁרְשָׁהּ** ומקורה, קודם הירידה למטה, **בִּבְחִינַת ״טְהוֹרָה הִיא״ שֶׁלְּמַעְלָה מֵ״אַתָּה בְרָאתָהּ״ הֲרֵי זֶה לְמַעְלָה לֹא רַק מֵהָעוֹלָם עַצְמוֹ,** עניין הבריאה, **וְלֹא רַק מִשֵּׁם אֱלֹקִים אֶלָּא שֶׁהוּא** שבו נברא העולם, שורש הנשמה, **לְמַעְלָה גַּם מִשֵּׁם הֲוָיָ׳, כִּי גַּם שֵׁם הֲוָיָ׳ שַׁיָּךְ לְעִנְיַן הַהִתְהַוּוּת.** כמבואר לעיל.

וּבֵאוּר הָעִנְיָן בְּעֹמֶק יוֹתֵר, הִנֵּה יָדוּעַ שֶׁשֵּׁם הֲוָיָ׳ הוּא שֵׁם הָעֶצֶם וְשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ השם המתייחס לעצמיות האלוקות **וְשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ** השם שבו

---

4) בברכות השחר. 5) בראשית א, א. 6) זח״ג רנז, סע״ב. פרדס שער א פ״ט. שעהיוה״א פ״ד. 7) בראשית ב, ד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

הכינוי לקדוש־ברוך־הוא הוא בפירוש ולא ברמז ויש לו גדרים הלכתיים מיוחדים היכן ומתי מותר לבטא אותו ועוד **וְשֵׁם הַמְיֻחָד**[8] השם המיוחד לאלוקות, **וְהַיְנוּ שֶׁהוּא** שם הוי' **הַשֵּׁם הֲכִי נַעֲלֶה** מבין כל השמות שבהם נקרא הקדוש־ברוך־הוא, **וְלָכֵן צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמַּה שֶּׁשֵּׁם הֲוָיָ' שַׁיָּךְ לְעִנְיַן הַהִתְהַוּוּת, הֲרֵי זֶה** לא מפני שמצד מהותו ועניינו יש לו שייכות לעולמות כי מצד עצמו הוא למעלה מעולמות אלא השייכות שלו לעולמות היא **רַק מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם בִּלְבַד וְלֹא הָעֶצֶם** עצמו וכל עניין של התפשטות, התגלות והארה מהעצם הוא כבר מחוץ לעצם, וכיון שאינו עצמיות ומהות האלוקות עצמה אלא עניין של התגלות מהעצם, יש לו שייכות לעולמות.

וּבָזֶה לאחר שנתבאר עד כמה שם הוי' נעלה מהעולמות **יוּבָן עֹמֶק הָעִנְיָן,** ועד כמה מופלא ונעלה הדבר **מַה שֶּׁשֹּׁרֶשׁ הַנְּשָׁמָה הוּא בִּבְחִינַת "טְהוֹרָה הִיא" שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׁם הֲוָיָ' (הַשַּׁיָּךְ לְהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם** כמבואר לעיל), **כִּי שֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמָה הוּא בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִכָּל שֵׁמוֹת וְגִלּוּיִים** ואילו שם הוי', עם כל המעלה וההפלאה שלו, הרי הוא 'שם' ולא עצמותו בעצמו.

וְהִנֵּה עִנְיָן הַנַּ"ל מַה שֶּׁמְּשִׁיבִים מחזירים **אֶת הַנֶּפֶשׁ לְשָׁרְשָׁהּ,** על־ידי עבודת התשובה, **הוּא עִנְיָן שֶׁל עֲלִיָּה לַנְּשָׁמָה** גם ביחס למעמדה ומצבה למעלה, קודם הירידה, כפי שממשיך ומבאר. **וּנְקֻדַּת הַבֵּאוּר בָּזֶה, שֶׁמַּה שֶּׁגַּם לִפְנֵי־זֶה** היינו קודם שירדה למטה להתלבש בגוף גשמי בעולם הזה **הָיְתָה הַנְּשָׁמָה מֻשְׁרֶשֶׁת בְּעַצְמוּתוֹ, הֲרֵי זֶה כְּפִי שֶׁהַנְּשָׁמָה הָיְתָה לְמַעְלָה,** בדרגה ובמצב שבו הייתה בהיותה למעלה **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מַה שֶּׁמְּשִׁיבִים אֶת הַנֶּפֶשׁ** לשורשה ומקורה **אַחַר־כַּךְ,** אחרי הירידה למטה, **הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא שֶׁגַּם כְּמוֹ שֶׁהַנְּשָׁמָה נִמְצֵאת לְמַטָּה, נְשָׁמָה מְלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף, הִנֵּה גַּם בְּדַרְגָּה זוֹ עַצְמָהּ** ובמצב הזה עצמו, מבלי להיפרד מהגוף **נִהְיָה "וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ"**[9] והנשמה חוזרת ומתעלית לשורשה ומקורה.

ביאור בדרך אפשר

1 וְשֵׁם הַמְיֻחָד[8], וְהַיְנוּ שֶׁהוּא הַשֵּׁם הֲכִי נַעֲלֶה,
2 וְלָכֵן צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁמַּה שֶּׁשֵּׁם הֲוָיָ' שַׁיָּךְ לְעִנְיַן
3 הַהִתְהַוּוּת, הֲרֵי זֶה רַק מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם בִּלְבַד
4 וְלֹא הָעֶצֶם. וּבָזֶה יוּבָן עֹמֶק הָעִנְיָן, מַה שֶּׁשֹּׁרֶשׁ
5 הַנְּשָׁמָה הוּא בִּבְחִינַת "טְהוֹרָה הִיא" שֶׁלְּמַעְלָה
6 מִשֵּׁם הֲוָיָ' (הַשַּׁיָּךְ לְהִתְהַוּוּת הָעוֹלָם), כִּי שֹׁרֶשׁ
7 הַנְּשָׁמָה הוּא בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהוּא לְמַעְלָה
8 מִכָּל שֵׁמוֹת וְגִלּוּיִים.

9 **וְהִנֵּה** עִנְיָן הַנַּ"ל מַה שֶּׁמְּשִׁיבִים אֶת הַנֶּפֶשׁ
10 לְשָׁרְשָׁהּ, הוּא עִנְיָן שֶׁל עֲלִיָּה לַנְּשָׁמָה.
11 וּנְקֻדַּת הַבֵּאוּר בָּזֶה, שֶׁמַּה שֶּׁגַּם לִפְנֵי־זֶה הָיְתָה
12 הַנְּשָׁמָה מֻשְׁרֶשֶׁת בְּעַצְמוּתוֹ, הֲרֵי זֶה כְּפִי
13 שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא לְמַעְלָה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מַה
14 שֶּׁמְּשִׁיבִים אֶת הַנֶּפֶשׁ אַחַר־כַּךְ, הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא
15 שֶׁגַּם כְּמוֹ שֶׁהַנְּשָׁמָה נִמְצֵאת לְמַטָּה, נְשָׁמָה
16 מְלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף, הִנֵּה גַּם בְּדַרְגָּה זוֹ עַצְמָהּ נִהְיָה
17 "וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ"[9]. וְהָעִנְיָן
18 הוּא, דְּהִנֵּה עִנְיָן זֶה שֶׁהַשָּׁבַת הַנֶּפֶשׁ לְשָׁרְשָׁהּ
19 נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה, מַה שֶּׁהִיא
20 עוֹשָׂה דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַחְתּוֹנִים[10]. שֶׁתֹּכֶן עִנְיַן
21 עֲשִׂיַּת הָעוֹלָם לְדִירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא שֶׁגַּם
22 בְּתַחְתּוֹנִים יָאִיר עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ[11] בְּלִי כָּל
23 צִמְצוּמִים, וּכְמוֹ שֶׁבְּדִירַת הָאָדָם כִּפְשׁוּטָהּ, הֲרֵי
24 עֶצֶם הָאָדָם דָּר בַּדִּירָה, כֵּן הוּא גַּם בָּזֶה שֶׁהָעוֹלָם
25 נַעֲשָׂה דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁגַּם בְּתַחְתּוֹנִים מִתְגַּלָּה
26 עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּלִי כָּל צִמְצוּמִים, וּכְמוֹ
27 שֶׁכָּתוּב[12] וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, וּמְבֹאָר בַּתַּנְיָא[13]
ולא יתכסה ולא יסתתר **עוֹד מוֹרֶיךָ,** הקדוש־ברוך־הוא **וּמְבֹאָר בַּתַּנְיָא**[13] **(וּבַאֲרֻכָּה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת)** ש'לא יכנף' פירושו **שֶׁלֹּא**

41 הַנֶּפֶשׁ לשורשה ומקורה אַחַר־כַּךְ, אחרי הירידה למטה, הַכַּוָּנָה בָּזֶה
42 הִיא שֶׁגַּם כְּמוֹ שֶׁהַנְּשָׁמָה נִמְצֵאת לְמַטָּה, נְשָׁמָה מְלֻבֶּשֶׁת
43 בְּגוּף, הִנֵּה גַּם בְּדַרְגָּה זוֹ עַצְמָהּ ובמצב הזה עצמו, מבלי להיפרד
44 מהגוף נִהְיָה "וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ"[9] והנשמה
45 חוזרת ומתעלית לשורשה ומקורה.
46 וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה עִנְיָן זֶה שֶׁהַשָּׁבַת הַנֶּפֶשׁ לְשָׁרְשָׁהּ
47 נַעֲשֶׂה נפעל ומתבצע עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה, מַה
48 שֶׁהִיא הנשמה המלובשת בגוף
49 ונמצאת בעולם הזה עוֹשָׂה דִּירָה
50 לוֹ יִתְבָּרֵךְ מקום ראוי לגילוי
51 והשראת השכינה של הקדוש ברוך
52 הוא בְּתַחְתּוֹנִים[10] בעולם הזה
53 הגשמי, העולם התחתון שאין תחתון
54 למטה ממנו. שֶׁתֹּכֶן עִנְיַן עֲשִׂיַּת
55 הָעוֹלָם לְדִירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ,
56 הוּא שֶׁגַּם בְּתַחְתּוֹנִים בעולם
57 הגשמי שמצד מהותו הוא העלם
58 והסתר על האור האלוקי והחיות
59 האלוקית, יָאִיר עַצְמוּתוֹ
60 יִתְבָּרֵךְ[11] עצם המהות של הקדוש־
61 ברוך־הוא בעצמו בְּלִי כָּל
62 צִמְצוּמִים, ללא כל הגבלות וללא
63 כל העלמות והסתרים, וּכְמוֹ
64 שֶׁבְּדִירַת הָאָדָם כִּפְשׁוּטָהּ,
65 הֲרֵי עֶצֶם הָאָדָם ולא רק איזה
66 עניין חיצוני שלו דָּר בַּדִּירָה, כֵּן
67 הוּא גַּם בָּזֶה שֶׁהָעוֹלָם נַעֲשָׂה
68 דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ, פירוש הדברים
69 הוא שֶׁגַּם בְּתַחְתּוֹנִים בתוך גדרי
70 המציאות הגשמית, מִתְגַּלָּה
71 עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ ולא רק התגלות
72 והארה ממנו בְּלִי כָּל צִמְצוּמִים,
73 ללא כל הגבלות וללא כל הסתרים,
74 וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[12] בנבואת ישעיהו
75 לגבי התגלות האלוקות שתהיה לעתיד
76 לבוא, בימות המשיח, וְלֹא יִכָּנֵף
77 מוֹרֶיךָ, הקדוש־ברוך־הוא וּמְבֹאָר
78 בַּתַּנְיָא[13] ש'לא יכנף' פירושו שֶׁלֹּא

---

8) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. פרדס שער יט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. ועוד. 9) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. 10) ראה תניא פל"ו. 11) ראה ד"ה מי יתנך תקס"ה (סה"מ תקס"ה כרך ב, ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצז. המשך תרס"ו ס"ע ג. ועוד. 12) ישעי' ל, כ. 13) פל"ו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

יִתְכַּסֶּה מִמְּךָ בְּכָנָף וּלְבוּשׁ אלא, כאמור, יתגלה בגילוי מוחלט ללא צמצומים.

וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדָה זוֹ שֶׁהַנְּשָׁמָה מַמְשִׁיכָה אֶת עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ לְמַטָּה, הִנֵּה עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֵׂית עֲלִיָּה גַּם בַּנְּשָׁמָה עצמה, **שֶׁמְּשִׁיבִים אוֹתָהּ לְשָׁרְשָׁהּ בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁמַּה שֶׁהַנְּשָׁמָה חוֹזֶרֶת לְשָׁרְשָׁהּ, הֲרֵי זֶה כְּפִי שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף,** ועם היותה נשמה בגוף היא מתעלית לשורשה ומקורה העליון לפני כל הירידות **שֶׁהֲרֵי זֶה שֶׁהַנְּשָׁמָה הִמְשִׁיכָה** וגילתה **אֶת עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הֲרֵי הַהַמְשָׁכָה** והגילוי **הִיא בְּתַחְתּוֹנִים,** בתוך גדרי המציאות הגשמית התחתונה, **וְלָכֵן גַּם הַשָּׁכָר שֶׁמַּגִּיעַ לַנְּשָׁמָה עֲבוּר עֲבוֹדָה זוֹ הוּא גַּם־כֵּן עַל־דֶּרֶךְ־זֶה,** והשכר דומה לפעולה שעבורה השכר ניתן, **לִהְיוֹת** "**וְהָרוּחַ** הנשמה **תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ",** להתעלות לשורשה ומקורה העליון, **גַּם בִּהְיוֹתָהּ לְמַטָּה, נְשָׁמָה מְלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף** גשמי בעולם הזה התחתון.

וְזֶהוּ עִנְיַן הָעֲלִיָּה הגדולה והנפלאה **שֶׁנַּעֲשָׂה** נפעלת **בַּנְּשָׁמָה עַל־יְדֵי יְרִידָתָהּ בַּגּוּף, שֶׁגַּם בְּדַרְגָּה זוֹ שֶׁהַנְּשָׁמָה נִמְצֵאת לְמַטָּה מְלֻבֶּשֶׁת בַּגּוּף,** ולכאורה היא נתונה בהגבלות ויש עליה העלמות והסתרים, מכל־מקום **נִהְיָה אֶצְלָהּ "וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ", וּבַעֲלִיָּה זוֹ** ההתעלות של הנשמה לשורשה ומקורה למעלה באלוקות **יֶשְׁנָם שְׁנֵי עִנְיָנִים** וההתעלות באה לידי ביטוי בשני דברים.

עִנְיָן אֶחָד, שֶׁזֶּה העובדה **שֶׁגַּם בִּהְיוֹת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה** מלובשת בגוף גשמי בעולם הזה, **הֲרֵי הִיא חוֹזֶרֶת לִהְיוֹת דְּבוּקָה** בשורשה ומקורה העליון **בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ** ("וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ") **הֲרֵי זֶה מוֹרֶה עַל תּוֹקֶף** ועוצמת **הִתְקַשְּׁרוּתָהּ בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ** ולכן היא מסוגלת להיות דבוקה בעצמיות האלוקות גם כשהיא למטה ובגוף גשמי. **וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר בַּתַּנְיָא**[14] **בְּעִנְיַן הַחֵטְא, שֶׁגַּם** אפילו **בִּשְׁעַת הַחֵטְא הָיְתָה** הנשמה **בְּאֶמְנָה אִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ** ולמרות שבמעשה בפועל האדם עושה מעשה שהוא נגד רצון ה׳, הנשמה עצמה נשארת בנאמנותה לאלקות, **שֶׁ"אֶמְנָה" וְ"אִתּוֹ"** ביטויים אלה בספר התניא המדגישים את הנאמנות והדביקות של הנשמה באלקות בכל מצב, **מוֹרֶה עַל תּוֹקֶף** ועוצם **הִתְקַשְּׁרוּתָהּ** של הנשמה **שֶׁנִּשְׁאָר** תוקף זה **גַּם בִּשְׁעַת הַחֵטְא, וּמִזֶּה** מכך שהדביקות של הנשמה באלקות קיימת גם בשעת החטא **מוּבָן גַּם בְּעִנְיַן יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה, שֶׁזֶּה שֶׁגַּם** בהיות הנשמה **לְמַטָּה** ולכאורה היא בריחוק מאלוקות, בכל זאת **נַעֲשָׂה "וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ"** והנשמה חוזרת להיות דבוקה בשורשה ומקורה, **הֲרֵי זֶה מוֹרֶה עַל תּוֹקֶף הִתְקַשְּׁרוּת הַנְּשָׁמָה בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ** שזו התקשרות כל כך חזקה וכל כך תקיפה ששום דבר לא פוגע בה.

וְעִנְיָן שֵׁנִי, שֶׁהָעֲבוֹדָה הַנַּ"ל עבודת התשובה שעל ידה הנשמה חוזרת למקורה העליון **פּוֹעֶלֶת** יש לה השפעה **גַּם עַל הַגּוּף, וּפְעוּלָּתָהּ** ההשפעה של עבודת התשובה, השבת הנפש למקורה, **בַּגּוּף הִיא לֹא בְּאֹפֶן שֶׁהַגּוּף מִתְבַּטֵּל** וחדל להתקיים, **אֶלָּא גַּם כְּמוֹ שֶׁהַגּוּף נִשְׁאָר**

(וּבַאֲרֻכָּה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת) שֶׁלֹּא יִתְכַּסֶּה מִמְּךָ בְּכָנָף וּלְבוּשׁ. וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדָה זוֹ שֶׁהַנְּשָׁמָה מַמְשִׁיכָה אֶת עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ לְמַטָּה, הִנֵּה עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֵׂית עֲלִיָּה גַּם בַּנְּשָׁמָה, שֶׁמְּשִׁיבִים אוֹתָהּ לְשָׁרְשָׁהּ בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁמַּה שֶׁהַנְּשָׁמָה חוֹזֶרֶת לְשָׁרְשָׁהּ, הֲרֵי זֶה כְּפִי שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף, שֶׁהֲרֵי זֶה שֶׁהַנְּשָׁמָה הִמְשִׁיכָה אֶת עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הֲרֵי הַהַמְשָׁכָה הִיא בְּתַחְתּוֹנִים, וְלָכֵן גַּם הַשָּׁכָר שֶׁמַּגִּיעַ לַנְּשָׁמָה עֲבוּר עֲבוֹדָה זוֹ הוּא גַּם־כֵּן עַל־דֶּרֶךְ־זֶה, לִהְיוֹת "וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ" גַּם בִּהְיוֹתָהּ לְמַטָּה, נְשָׁמָה מְלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף. וְזֶהוּ עִנְיַן הָעֲלִיָּה שֶׁנַּעֲשָׂה בַּנְּשָׁמָה עַל־יְדֵי יְרִידָתָהּ בַּגּוּף, שֶׁגַּם בְּדַרְגָּה זוֹ שֶׁהַנְּשָׁמָה נִמְצֵאת לְמַטָּה מְלֻבֶּשֶׁת בַּגּוּף, נִהְיָה אֶצְלָהּ "וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ", וּבַעֲלִיָּה זוֹ יֶשְׁנָם שְׁנֵי עִנְיָנִים. עִנְיָן אֶחָד, שֶׁזֶּה שֶׁגַּם בִּהְיוֹת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה הֲרֵי הִיא חוֹזֶרֶת לִהְיוֹת דְּבוּקָה בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ ("וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ") הֲרֵי זֶה מוֹרֶה עַל תּוֹקֶף הִתְקַשְּׁרוּתָהּ בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר בַּתַּנְיָא[14] בְּעִנְיַן הַחֵטְא, שֶׁגַּם בִּשְׁעַת הַחֵטְא הָיְתָה בְּאֶמְנָה אִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁ"אֶמְנָה" וְ"אִתּוֹ" מוֹרֶה עַל תּוֹקֶף הִתְקַשְּׁרוּתָהּ שֶׁנִּשְׁאָר גַּם בִּשְׁעַת הַחֵטְא, וּמִזֶּה מוּבָן גַּם בְּעִנְיַן יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה, שֶׁזֶּה שֶׁגַּם לְמַטָּה נַעֲשָׂה "וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ" הֲרֵי זֶה מוֹרֶה עַל תּוֹקֶף הִתְקַשְּׁרוּת הַנְּשָׁמָה בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְעִנְיָן שֵׁנִי, שֶׁהָעֲבוֹדָה הַנַּ"ל פּוֹעֶלֶת גַּם עַל הַגּוּף, וּפְעוּלָּתָהּ בַּגּוּף הִיא לֹא בְּאֹפֶן שֶׁהַגּוּף מִתְבַּטֵּל, אֶלָּא גַּם כְּמוֹ שֶׁהַגּוּף נִשְׁאָר בִּמְצִיאוּתוֹ,

14) ספכ"ד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

בְּמִצְיָאוּתוֹ, עם כל הגדרים וכל ההגבלות של הגוף כמציאות גשמית, **הֲרֵי הַנִּשְׁמָה פּוֹעֶלֶת** ומשפיעה **עָלָיו, וְהַיְנוּ, מַה שֶּׁעוֹשֶׂה** כלשון רבנו הזקן בספר התניא, **"גּוּפוֹ טָפֵל** ובטל לנשמה **וְנַפְשׁוֹ עִקָּר"**[15] ומובן שביטול הגוף לנשמה פועל עליו ומשפיע עליו.

וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עניין הפעולה והשפעה של הנשמה על הגוף הגשמי **עִם הַמְּבֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' פָּרָשַׁת קְדוֹשִׁים**[16] **(הַחֲסִידִי'שֶׁע פָּרָשָׁה** 'הפרשה החסידית' **שֶׁל הַפָּרָשָׁה הַשְּׁנִיָּה בַּשָּׁבוּעַ הַזֶּה) עַל הַפְּסוּק**[17] המדבר על איסור האכילה מפירות ערלה **כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל גּוֹ', דְּלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן, דְּהִנֵּה** של דיני התורה באכילת פירות העץ בשנותיו הראשונות **הוּא כְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת** של הדברים **מִלְּמַטָּה** ממצב של איסור מוחלט **לְמַעְלָה,** למצב בו פירות העץ הם קודש, כפי שהכתוב מפרט, **תְּחִלָּה** בשלב ראשון של קיום העץ **"שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָּהֶם עֲרֵלִים",** ובשנים אלה הפירות אסורים באכילה **הוּא בְּחֵינַת "סוּר מֵרָע", "וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית גּוֹ'** פירות העץ הם **קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַהֲוָיָ"** **שֶׁאוֹכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם כּוּ'**[18] בקדושה ועל פי הלכות מיוחדות, ואכילת הפירות בשנה הרביעית היא **דֶּגְמַת הָאֲכִילָה בְּשַׁבָּת וְיוֹם־טוֹב,** שהיא אכילה של מצוה **בְּחֵינַת "עֲשֵׂה טוֹב". וְאֵינוֹ מוּבָן** ולאחר האיסור בשלוש השנים הראשונות, פירות השנה הרביעית הם 'קודש', יש להתפלא **מַה שֶּׁבַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית מֵתֵר לְאָכְלָם בְּכָל מָקוֹם, וְגַם בְּאֹפֶן שֶׁל חֹל, וְאַדְרַבָּה, רֹב הָאֲכִילוֹת הֵן הָאֲכִילוֹת בִּימוֹת הַחֹל וְלֹא בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים־טוֹבִים.** וְהָעִנְיָן בָּזֶה[19], שֶׁיִּתְרוֹן הַשָּׁנָה הַחֲמִשִּׁית הוּא שֶׁהִיא עֲבוֹדָה נַעֲלֵית יוֹתֵר, שֶׁבְּכֹחָהּ לְבָרֵר גַּם אֶת הַדְּבָרִים הַגַּשְׁמִיִּים - לִהְיוֹת "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ"[20], וִיתֵרָה מִזּוֹ "כָּל מַעֲשֶׂיךָ לְשֵׁם שָׁמַיִם"[21], שֶׁגַּם בִּהְיוֹתָם "מַעֲשֶׂיךָ" (גַּם כְּשֶׁחָסֵר עִנְיַן "דָּעֵהוּ"), הֲרֵי הֵם "לְשֵׁם שָׁמַיִם", וְעַל־דֶּרֶךְ הַנַּ"ל שֶׁפּוֹעֵל גַּם עַל הַגּוּף לִהְיוֹת "גּוּפוֹ טָפֵל וְנַפְשׁוֹ עִקָּר".

וִיהִי־רָצוֹן שֶׁעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ, נָבוֹא לְקִיּוּם מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ בְּפֹעַל, שֶׁזֶּה יִהְיֶה לָעָתִיד־לָבֹא, וּבְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת שֶׁאָז יִהְיוּ "כָּל יוֹשְׁבֶיהָ עָלֶיהָ", וְזֶה לֹא

ביאור בדרך אפשר

שהייתה 'השתלשלות' מלמטה למעלה, בתחילה שבשלוש השנים הראשונות הפירות היו אסורים ובשנה הרביעית היו קודש, הרי בשנה החמישית היו צריכים להיות במצב נעלה יותר ומדוע בשנה החמישית הפירות הן חול ואכילתן היא אכילה רגילה?

וְהָעִנְיָן בָּזֶה[19], ההסבר הוא שאכן יש כאן סדר של מלמטה למעלה ובשנה החמישית שבה הפירות רגילים יש מעלה לגבי השנה הרביעית שבה הפירות קדושים **שֶׁיִּתְרוֹן הַשָּׁנָה הַחֲמִשִּׁית הוּא שֶׁהִיא** דווקא השנה שבה הפירות רגילים **עֲבוֹדָה נַעֲלֵית יוֹתֵר, שֶׁבְּכֹחָהּ לְבָרֵר** להפריד את הטוב מהרע ולהעלות אותו לקדושה **גַּם אֶת הַדְּבָרִים הַגַּשְׁמִיִּים - לִהְיוֹת** כלשון הכתוב במשלי **"בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ"**[20], כלומר, מדובר ב'דרכיך', מעשי החול הרגילים של האדם ובכל זאת גם בהם ותוך כדי העיסוק בענייני החול, הוא יודע את ה' **וִיתֵרָה מִזּוֹ** ויש דרגה גבוהה יותר של עיסוק ראוי בדברים גשמיים, כהוראת חכמינו ז"ל בפרקי אבות, **"כָּל מַעֲשֶׂיךָ לְשֵׁם שָׁמַיִם"**[21], **שֶׁגַּם בִּהְיוֹתָם "מַעֲשֶׂיךָ"** מעשי חול של האדם **(גַּם כְּשֶׁחָסֵר עִנְיַן "דָּעֵהוּ"** ואין ידיעה והכרה באלוקות), **הֲרֵי הֵם** מעשי החול **"לְשֵׁם שָׁמַיִם",** כמו למשל אכילה כדי שיהיה לאדם כוח ללמוד ולהתפלל, עיסוק בפרנסה כדי להשתמש בכסף לענייני תורה ומצוות **וְעַל־דֶּרֶךְ הַנַּ"ל שֶׁפּוֹעֵל** התעלות הנשמה למקורה ושורשה על ידי עבודת התשובה יש לה פעולה והשפעה **גַּם עַל הַגּוּף לִהְיוֹת "גּוּפוֹ טָפֵל** ובטל לנשמה **וְנַפְשׁוֹ עִקָּר".**

וִיהִי־רָצוֹן שֶׁעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ, כולל פרטי ההלכות של פירות האילן ואכילת פירות השנה הרביעית בירושלים **נָבוֹא לְקִיּוּם מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ בְּפֹעַל, שֶׁזֶּה יִהְיֶה לָעָתִיד־לָבֹא,** בימות המשיח **וּבְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת שֶׁאָז**

---

15) ראה תניא פל"ב. 16) כט, סע"א ואילך. 17) קדושים יט, כג. 18) שם, כד ובפירש"י שם. 19) ראה לקו"ש ח"ז ע' 137 ואילך. 20) משלי ג, ו. 21) אבות פ"ב מי"ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

יִהְיוּ ״כָּל יוֹשְׁבֶיהָ עָלֶיהָ״ ובמצב הזה קדושת הארץ היא בשלימות, **וְזֶה לֹא הָיָה גַּם בִּזְמַן בַּיִת שֵׁנִי,** כי לאחר חורבן בית ראשון וגלות בבל לא כל בני ישראל חזרו לארץ **(וְגַם יֵשׁ לְעַיֵּן הַאִם הָיָה כֵּן בִּזְמַן בַּיִת רִאשׁוֹן לְאַחַר שֶׁגָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים** האם באותו זמן כאשר למעשה לא כל בני ישראל היו בארץ, קדושת הארץ היתה בשלימות), **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לֶעָתִיד־לָבֹא** בימות המשיח **שֶׁאָז יִהְיוּ ״כָּל יוֹשְׁבֶיהָ עָלֶיהָ״** שהרי יהיה קיבוץ גלויות מכל כנפות הארץ. **וּבִפְרָט שֶׁהַדִּבּוּר בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ הוּא בִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה,** תורת החסידות, **שֶׁהוּא עִנְיָן שֶׁל הֲפָצַת הַמַּעְיָנוֹת חוּצָה,** עניין זה הפצת והתפשטות המעינות של תורת החסידות בא לידי ביטוי גם בכך **שֶׁמַּאֲמָר הַנַּ״ל בְּ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ הוּא בְּפָרָשַׁת ״אַחֲרֵי״,** בה מופיע הפסוק האמור על מעלת התשובה ׳כי ביום הזה יכפר... לפני ה׳״ **וְיֶשְׁנוֹ בָּזֶה** במאמר הנזכר **גַּם בְּאוּר מֵהַ׳צְּמַח צֶדֶק׳**[22], **וְלָאַחֲרוֹנָה נִדְפַּס גַּם** ביאור על מאמר זה גם **מֵאַדְמוֹ״ר הָאֶמְצָעִי**[23], **וְשַׁיָּךְ גַּם לְלַ״ג בָּעֹמֶר** יום ההילולא של רבי שמעון בן יוחאי החל בימים אלה **שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת** הסודות של **הַתּוֹרָה**[24], **שֶׁלָּכֵן גַּם הַשִּׂמְחָה שֶׁבָּזֶה** שמחת הילולא דרשב״י ביום ל״ג בעומר, **הִיא שִׂמְחָה גְּלוּיָה, שֶׁזֶּהוּ הַחִלּוּק** ההבדל **בֵּין ז׳ בַּאֲדָר** יום ההילולא של משה רבנו רשב״י **שֶׁז׳ בַּאֲדָר הָיָה מִתְּחִלָּה עִנְיָן הָפְכִּי כו׳ וְרַק אַחַר־כַּךְ נַעֲשָׂה שִׂמְחָה כו׳,** כמאמר חכמינו ז״ל בגמרא (במסכת מגילה) ״כיוון שנפל פור בחודש אדר, שמח (המן) שמחה גדולה. אמר: נפל לי הפור בירח שמת בו משה ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד״. ופירש רש״י ״כדאי הוא יום הלידה שיכפר על המיתה״, היינו שבתחילה היחס ליום הסתלקות משה רבינו היה כדבר בלתי רצוי שבו אין מזלם של ישראל גובר ולכן המן שמח, ורק אחר כך התהפך הדבר והתברר שהוא יום מסוגל לישראל, כי הוא גם יום לידת משה, **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לַ״ג בָּעֹמֶר הָיָה גַּם מִתְּחִלָּה עִנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה גְּלוּיָה**[25] כי רשב״י ציווה לשמוח ביום הסתלקותו, **וְעוֹד זֹאת שֶׁלַּ״ג בָּעֹמֶר הוּא בִּסְפִירַת הוֹד שֶׁבְּהוֹד,** בעבודת ה׳ הכוונה שגם אם אין הבנה והשגה באלוקות ואין אפילו הודאה והסכמה לאמת האלוקית, יש לפחות הודאה שצריך להודות. **וְשָׁבוּעַ הַחֲמִישִׁי שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, בְּחִינַת הֶכִּי תַּחְתּוֹן,** שכן המידות הפנימיות של האדם מסתיימות במידת ההוד, ובהוד עצמה ב׳הוד שבהוד׳ כי יסוד ומלכות תפקידן הוא התקשרות והשפעה לזולת והן ״לבר מגופא״ — מחוץ לגוף עצמו **וַהֲרֵי זֶה** דווקא הבחינה התחתונה שבמידות, הודאה, **מִתְקַשֵּׁר עִם בְּחִינָה הֶכִּי עֶלְיוֹנָה,** כי על ידי ההודאה אפשר להתחבר גם למה שלמעלה מהבנה והשגה, הבחינה העליונה **שֶׁלְּמַעְלָה גַּם מִגְּדֶר עֶלְיוֹן כו׳,** כי לגביה מעלה ומטה שווים, **שִׂמְחָה לְמַעְלָה מִכָּל מִדִּידָה וְהַגְבָּלָה**[26], **וְעַל־יְדֵי־זֶה לְיִמּוּד והפצת פנימיות התורה, ענייניו של יום ל״ג בעומר הילולא דרשב״י, בָּאִים לַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, וְשִׂמְחַת עוֹלָם** שמחה נצחית **עַל רֹאשָׁם**[27].

ביאור בדרך אפשר

1 יִהְיוּ ״כָּל יוֹשְׁבֶיהָ עָלֶיהָ״
2 וְזֶה לֹא הָיָה גַּם בִּזְמַן בַּיִת שֵׁנִי,
3 (וְגַם יֵשׁ לְעַיֵּן הַאִם הָיָה כֵּן בִּזְמַן
4 בַּיִת רִאשׁוֹן לְאַחַר שֶׁגָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים
5 מַה־
6 שֶׁאֵין־כֵּן לֶעָתִיד־לָבֹא
7 בימות
8 המשיח שֶׁאָז יִהְיוּ ״כָּל יוֹשְׁבֶיהָ
9 עָלֶיהָ״ שהרי יהיה קיבוץ גלויות מכל
10 כנפות הארץ. וּבִפְרָט שֶׁהַדִּבּוּר
11 בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ הוּא בִּפְנִימִיּוּת
12 הַתּוֹרָה, תורת החסידות, שֶׁהוּא
13 עִנְיָן שֶׁל הֲפָצַת הַמַּעְיָנוֹת
14 חוּצָה, שֶׁזֶּהוּ ענין זה הפצת
15 והתפשטות המעינות של תורת
16 החסידות בא לידי ביטוי גם בכך
17 שֶׁמַּאֲמָר הַנַּ״ל בְּ׳לִקּוּטֵי
18 תּוֹרָה׳ הוּא בְּפָרָשַׁת ״אַחֲרֵי״,
19 בה מופיע הפסוק האמור על מעלת
20 התשובה ׳כי ביום הזה יכפר... לפני ה׳״
21 וְיֶשְׁנוֹ בָּזֶה במאמר הנזכר גַּם
22 בְּאוּר מֵהַ׳צְּמַח צֶדֶק׳,[22]
23 וְלָאַחֲרוֹנָה נִדְפַּס גַּם ביאור על
24 מאמר זה גם מֵאַדְמוֹ״ר
25 הָאֶמְצָעִי[23], וְשַׁיָּךְ גַּם לְלַ״ג
26 בָּעֹמֶר יום ההילולא של רבי שמעון
27 בן יוחאי החל בימים אלה שֶׁעִנְיָנוֹ
28 הוּא גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הסודות של
29 הַתּוֹרָה[24], שֶׁלָּכֵן גַּם הַשִּׂמְחָה
30 שֶׁבָּזֶה שמחת הילולא דרשב״י ביום
31 ל״ג בעומר, הִיא שִׂמְחָה גְּלוּיָה,
32 שֶׁזֶּהוּ הַחִלּוּק ההבדל בֵּין ז׳
33 בַּאֲדָר יום ההילולא של משה רבנו
34 רשב״י שֶׁז׳ בַּאֲדָר הָיָה מִתְּחִלָּה
35 עִנְיָן הָפְכִּי כו׳ וְרַק אַחַר־כַּךְ
36 נַעֲשָׂה שִׂמְחָה כו׳,
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70

1 הָיָה גַּם בִּזְמַן בַּיִת שֵׁנִי, (וְגַם יֵשׁ לְעַיֵּן הַאִם הָיָה
2 כֵּן בִּזְמַן בַּיִת רִאשׁוֹן לְאַחַר שֶׁגָּלוּ עֲשֶׂרֶת
3 הַשְּׁבָטִים), מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לֶעָתִיד־לָבֹא שֶׁאָז יִהְיוּ
4 ״כָּל יוֹשְׁבֶיהָ עָלֶיהָ״. וּבִפְרָט שֶׁהַדִּבּוּר בְּעִנְיָנִים
5 אֵלּוּ הוּא בִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא עִנְיָן שֶׁל
6 הֲפָצַת הַמַּעְיָנוֹת חוּצָה, שֶׁזֶּהוּ שֶׁמַּאֲמָר הַנַּ״ל
7 בְּ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ הוּא בְּפָרָשַׁת ״אַחֲרֵי״, וְיֶשְׁנוֹ בָּזֶה
8 גַּם בְּאוּר מֵהַ׳צְּמַח צֶדֶק׳[22], וְלָאַחֲרוֹנָה נִדְפַּס גַּם
9 מֵאַדְמוֹ״ר הָאֶמְצָעִי[23], וְשַׁיָּךְ גַּם לְלַ״ג בָּעֹמֶר
10 שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה[24], שֶׁלָּכֵן גַּם
11 הַשִּׂמְחָה שֶׁבָּזֶה הִיא שִׂמְחָה גְּלוּיָה, שֶׁזֶּהוּ הַחִלּוּק
12 בֵּין ז׳ בַּאֲדָר לְלַ״ג בָּעֹמֶר, שֶׁז׳ בַּאֲדָר הָיָה
13 מִתְּחִלָּה עִנְיָן הָפְכִּי כו׳ וְרַק אַחַר־כַּךְ נַעֲשָׂה
14 שִׂמְחָה כו׳, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לַ״ג בָּעֹמֶר הָיָה גַּם
15 מִתְּחִלָּה עִנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה גְּלוּיָה[25], וְעוֹד זֹאת
16 שֶׁלַּ״ג בָּעֹמֶר הוּא בִּסְפִירַת הוֹד שֶׁבְּהוֹד, וְשָׁבוּעַ
17 הַחֲמִישִׁי שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, בְּחִינַת הֶכִּי תַּחְתּוֹן,
18 וַהֲרֵי זֶה מִתְקַשֵּׁר עִם בְּחִינָה הֶכִּי עֶלְיוֹנָה,
19 שֶׁלְּמַעְלָה גַּם מִגְּדֶר עֶלְיוֹן כו׳, שִׂמְחָה לְמַעְלָה
20 מִכָּל מִדִּידָה וְהַגְבָּלָה[26], וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים
21 לַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל
22 רֹאשָׁם[27].

22) אוה״ת פרשתנו ע׳ צח. ע׳ תקסו ואילך. ע׳ תתכז ואילך. ע׳ א׳נה ואילך. 23) מאמרי אדמו״ר האמצעי ויקרא ח״ב ע׳ תפד ואילך. 24) ראה תו״ח שמות רחצ, ב. המשך תרס״ו ע׳ ריט. סה״מ תש״ד ע׳ 211. 25) ראה ביאורי הזהר להצ״צ, ח״ב ע׳ תכה. ובכ״מ. 26) ראה סידור עם דא״ח שער הל״ג בעומר דש, א ואילך. ועוד. 27) ישעי׳ לה, י. נא, יא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

התוועדויות

בס"ד. שיחות שני חמישי ושני, ח' י"א וט"ו אייר ה'תשמ"ח.
– תעניות בה"ב –

בלתי מוגה

א. איתא ב'שולחן ערוך'[1] "יש נוהגים להתענות שני וחמישי ושני אחר הפסח, וכן אחר חג הסוכות, וכן כותב רבינו הזקן ב'שולחן ערוך' שלו[1] "נהגו במדינות אלו להתענות שני וחמישי ושני אחר פסח, וכן אחר חג הסוכות, לפי שחוששין שמא מתוך משתה ושמחת המועד באו לידי עבירה, לכן מתענין לתשובה ולכפרה, כפי שמצינו באיוב[2] שלאחר שהקיפו ימי המשתה ושמחת בניו – העלה עולות מספר כולם, כי[3] אמר אולי חטאו בני וגו'".

ו"נוהגין להמתין להתענות אחר הפסח עד שיצא כל חודש ניסן"[1], ו"נוהגין לברך כל מי שיתענה בה"ב אחר קריאת התורה בשבת שלפני בה"ב"[4], ו"נוהגין שלא לברך בה"ב בשבת שבתוך ניסן.. לפי שבאותו שבת מברכים החודש אחר קריאת התורה.. אלא ממתינין לברך בשבת הבא, ואחר אותו שבת מתחילין להתענות בה"ב"[5].

ובהתאם לכך, מתחילים להתענות בה"ב (לאחרי הפסח) בקביעות שנה זו – ביום שני ח' אייר, ביום חמישי י"א אייר, וביום שני ט"ו אייר[6].

והרי ידוע גודל עילוי יום התענית – ענין של "תשובה וכפרה"[7], כפי שמבאר רבינו הזקן ב'אגרת התשובה'[8] ש"יום התענית הוא סגולה נפלאה להתגלות רצון העליון ברוך־הוא.. כמו שכתוב בישעיהו[9] הלזה תקרא צום ויום רצון לה', מכלל שהצום הנרצה הוא יום רצון", וממילא, נעשה כן גם אצל האדם למטה, "אתם קרויין אדם"[10], על שם אדמה לעליון[11].

וכנהוג ביום התענית לומר "דברי כבושין"[12], כולל גם דברי ברכה ותפילה כו', וכן לקשר עם השיעורים היומיים בתורה, ולסיים – כרגיל בהתוועדויות כגון־דא – לתת לכל אחד ואחת (אנשים נשים וטף) שליחות־מצוה לתת לצדקה – כל שלושת הקוים: תורה, עבודה (תפילה) וגמילות־חסדים, שעליהם העולם עומד[13] (כמדובר כמה פעמים בנוגע לימי התעניות).

ב. ובהקדים – בנוגע לכללות מנהג תענית בה"ב:

אף־על־פי שמנהג זה מובא ב'שולחן ערוך', הרי רואים במוחש שרוב בני־ישראל[14] בימינו אלו אינם

---

1) או"ח רסתצ"ב.

2) להעיר, שלדעה א' הי' איוב בימי משה (ב"ב יד, ב ואילך). ועפ"ז י"ל שהמנהג להתענות אחר יו"ט נקבע כבר בימי משה.

3) איוב א, ה.

4) שו"ע אדה"ז שם ס"ג.

5) שם ס"ד.

6) וביניהם – י"ד אייר, פסח שני, שממנו למדים ש"אף פעם לא אבוד אלא יכולים תמיד לתקן" ("היום יום" י"ד אייר). ומזה מובן גם בנוגע לג' התעניות דבה"ב גופא, שאם החסירו באחד מהם, יכולים לתקן ולהשלים כו', עד לאופן של שלימות.

7) וזוהי ההסברה על ענינו התענית – דלכאורה, היתכן לגרום צער לגופו של יהודי, וכמ"ש רבינו הזקן בשו"ע (הל' נזקי גוף ונפש ס"ד) "אין לאדם רשות על גופו כלל . . לצערו בשום צער, אפילו במניעת איזה מאכל או משתה" (מכיון שהגוף הוא "קנין הקב"ה" (רדב"ז הל' סנהדרין ספי"ח), "גופא דילהון קדישא" (זח"ג ע, סע"ב)) – וההסברה בזה, מכיון ש"עושה בדרך תשובה, שצער זה טובה היא לו", היינו, שצער הגוף "ברגע קטן" כדאי בשביל גודל העילוי ד"יום רצון לה'".

8) סוף פרק ב.

9) נח, ה.

10) יבמות סא, רע"א.

11) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד. עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב סל"ג. ובכ"מ.

12) ראה לקו"ש ח"כ ע' 352 . וש"נ.

13) אבות פ"א מ"ב.

14) והתורה על הרוב תדבר (ראה מו"נ ח"ג פל"ד).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתענים בה"ב, ומספר המתענים הולך ומתמעט באין־ערוך לגבי הדור שלפני־זה כו', וגם אין מכריזים ומברכים תענית בה"ב ביום השבת שלפני־זה[15].

ומכיון שההנהגה שלא להתענות בה"ב היא גם (ואדרבה – בעיקר) בחוגי החסידים, שמדקדקים ומהדרים בקיום ה'שולחן ערוך' עד לאופן של מדת חסידות – כך, שבוודאי אין זו הנהגה הקשורה עם חסרון חס־ושלום בהידור קיום ה'שולחן ערוך', ביראת ה' ואהבתו כו' – מסתבר לומר, שהעדר התענית הוא מצד העילוי.

ויש לומר ההסברה בזה – שבימינו אלו, הגיע הזמן שאין מקום לחשש וספק שענין המשתה ושמחה כו', עד ל"רוב טובה", יגרום למצב ד"חטאו בני" (לא מיבעי חטא כפשוטו, אלא אפילו חטא מלשון חסרון[16]), כי לאחרי כל מה שעברו בני־ישראל במשך כל הדורות, עד לדור האחרון, בוודאי שכבר נעשה אצלם שלימות הבירור והזיכוך כו', ובפרט לאחרי הכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר היה "לאלתר לתשובה" ובמילא צריך להיות "לאלתר לגאולה"[17], ועד ש"עמדו הכן כולכם"[18], מכיון שכבר סיימו את כל העבודה, כולל גם צחצוח הכפתורים[19].

ומכיון שכן, לא זו בלבד שאין צורך בתענית, אלא אדרבה, כדי שיוכל לעבוד את ה' כדבעי (ש"אי־אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב כו'"[20]), צריך לאכול ולשתות כו', כפי המתחייב מצד בריאות הגוף[21] ("היות הגוף בריא ושלם מדרכי עבודת השם הוא"[22]).

ויש לקשר ענין זה עם תענית בה"ב שלאחרי הפסח בחודש אייר[23] – כידוע[24] הרמז ש"אייר" ראשי־תיבות "אני ה' רופאך"[25], באופן ש"לא אשים עליך"[25] מלכתחילה, כלומר, שלימות בריאות הגוף[26]. ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו – שיום שני בתרא דבה"ב חל בט"ו אייר, שבו "קיימא סיהרא באשלמותא"[27], שלימות בחודש אייר.

ולהעיר: מובן וגם פשוט שאלו הנוהגים להתענות בה"ב – ותבוא עליהם ברכה – צריכים להמשיך במנהגם הטוב, ובפרט שיש בזה שאלה של התרת נדרים[28], ואין להתיר אלא לצורך כו', כמו מפני החלישות בבריאות הגוף חס־ושלום – אשר בוודאי יברכם הקב"ה בשלימות הבריאות, כאמור "לא אשים עליך (מלכתחילה) כי אני ה' רופאך", וממילא יוכלו להמשיך במנהגם הטוב להתענות בה"ב; והאמור לעיל אינו אלא ביאור הנהגתם של רוב בני־ישראל בימינו אלו שאינם מתענים בה"ב.

וביחד עם זה, מובן, שגם אצל אלו שאינם מתענים בה"ב, ישנו עילוי בימי בה"ב – ימי רצון[29], ולכן צריכים לנצל ימים אלו להוסיף בכל עניני תורה ומצוות, תורה עבודה (תפילה) וגמילות־חסדים (כמנהג ישראל בימי התעניות) – הוספה על הסדר הרגיל, ובלשון הידוע "תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם"[30],

---

15) להעיר, שטעם ההכרזה דתענית בה"ב בשבת שלפנ"ז, הוא, לפי שאין להם יום קבוע בחודש, ואין הכל יודעים מתי חלין, שלכן יש צורך להכריז ולהזכיר אודותם. ועפ"ז, גם העדר ההכרזה בשבת שלפנ"ז גורמת למיעוט המתענים – מפני השכחה.

16) ראה פירש"י ויצא לא, לט.

17) "קול קורא" שלו, ב"הקריאה והקדושה" דשנת תש"א־ג.

18) אג"ק שלו, ח"ד ריש ע' רעט. וש"נ.

19) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

20) רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

21) להעיר, שבריאות הגוף קשורה גם עם בריאות הנפש, ועד שגם חכמי הרפואה אומרים שבריאות הגוף כפשוטו ממש, תלוי' בבריאות הנפש. ולהעיר גם מטעם המנהג דאמירת פרקי אבות בשבתות הקיץ – שההוספה בבריאות הגוף בתקופת הקיץ, תהי' חדורה ומיוסדת על בריאות הנפש, שאז בריאות הגוף היא בשלימות.

22) שם רפ"ד.

23) להעיר, שבכל ימי חודש אייר ישנה מצות ספירת העומר, שתוכנה בירור וזיכוך כל פרטי המדות דנה"ב. (ראה לקו"ת אמור לה, ב ואילך. ובכ"מ), שעי"ז נשלל הענין ד"חטאו בני".

24) ראה חי' חת"ס לשבת קמז, ב. שער יששכר (להרה"צ כו' ממונקאטש) מאמר אייר ס"ג (בשם סה"ק).

25) בשלח טו, כו.

26) וע"ד מ"ש הרמב"ם (הל' דעות פ"ד ה"כ) "כל המנהיג עצמו בדרכים אלו שהורינו, אני ערב לו שאינו בא לידי חולי כל ימיו".

27) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד.

28) משיעורי הרמב"ם בימים אלו – ראה לקמן ס"ח.

29) שהרי, לא יתכן שיהי' גרעון ח"ו בענין של קדושה – דין בשו"ע, שקיימו בנ"י במשך כו"כ דורות, פעמיים בשנה, בתחילת ימי החורף (לאחרי סוכות) ובתחילת ימי הקיץ (לאחרי פסח), וכל פעם – ג' ימים (בה"ב).

30) "כהלכתם" – גם מלשון הליכה, כמובן מדרשת חז"ל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אלא שכל זה נעשה אצלם בקו של טוב ושמחה בגלוי, אכילה ושתיה כו', על־דרך ובדוגמת 'יום טוב', הקשור עם אכילה ושתיה כפשוטה, טוב ושמחה בגשמיות, ועל־אחת־כמה־וכמה ברוחניות – "אין טוב אלא תורה"[31], "פיקודי ה' ישרים משמחי לב"[32].

ג. ומכאן באים לתוספת ביאור בהאמור לעיל, אודות הנהגת רוב בני־ישראל שאין מתענים בה"ב – בדורנו זה דוקא, דור האחרון:

בסוף הלכות תעניות, כותב הרמב"ם: "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה". וכמדובר כמה פעמים[33] אודות שני השלבים שבדברי הרמב"ם, ביטול הצומות, והפיכתם לימים טובים – בהתאם לשתי התקופות בימות המשיח.

ויש לומר, שמכיון שנמצאים בסמיכות ממש לימות המשיח – נעשה כבר מעין ודוגמת זה בנוגע לתענית בה"ב, הן בנוגע לביטול התענית, והן בנוגע להוספה בעניני טוב ושמחה (על־דרך ובדוגמת 'יום טוב'), הן בגשמיות, והן – ועל־אחת־כמה־וכמה – ברוחניות, כנ"ל.

*

ד. ויש לקשר גם עם שיעורי היום בתורה – כציווי והוראת רבינו הזקן (שנתפרסם על־ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו)[34] ש"צריכים לחיות עם הזמן", "לחיות" עם שיעורי התורה השייכים לזמן זה, ובלשון הכתוב[35] "החי יתן אל לבו".

לכל לראש – שיעור היומי בחומש, תורה שבכתב, ונוסף לזה שיעור היומי בספר 'משנה תורה' של רבינו משה בן מיימון הספרדי, כמנהג שנתפשט ללמוד שלשה פרקים[36] בכל יום, כדי לסיים 'משנה תורה' במשך שנה אחת (לערך), כ"המנהג הפשוט.. שמשלימין את התורה (תורה שבכתב, ועל־דרך־זה ב'משנה תורה') בשנה אחת"[37].

ומובן, שהציווי וההוראה "לחיות עם הזמן", קאי גם על השיעורים הקבועים של כל אחד ואחד, ובפרט לאחרי שנהג בהם שלוש פעמים כו', ועל־אחת־כמה־וכמה שיעור קבוע שנתקבל ונתפשט בתפוצות ישראל, והולך ומתפשט – כשיעור היומי ברמב"ם.

ובשיעורים אלו (בחומש וברמב"ם) יש למצוא קשר ושייכות לענינא דיומא – תענית בה"ב, כפי שיתבאר לקמן, ו"תן לחכם ויחכם עוד"[38].

ה. שני קמא:

בשיעור החומש היומי – משני עד שלישי בפרשת אחרי־קדושים – מדובר אודות יום הכיפורים: "בחודש השביעי בעשור לחודש תענו את נפשותיכם.. כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם גו' לפני הוי' תטהרו"[39], ענין התענית והתשובה בתכלית השלימות – "לפני הוי' תטהרו", היינו, שהטהרה היא על־ידי הקב"ה בעצמו"[40], שם הוי'[41], ויתירה מזה – "לפני הוי'", למעלה משם הוי'[42].

(מגילה כח, סע"ב. וש"נ) "א"ת הליכות אלא הלכות", ובזה גופא – באופן ד"הליכות עולם לו" (חבקוק ג, ו). היינו, שפועל גם בעולם, עד שנעשה בעה"ב על העולם – "הליכות עולם לו".

31) אבות פ"ר מ"ג.

32) תהלים יט, ט.

33) ראה לקו"ש חט"ו ע' 417 ואילך. ועוד.

34) "היום יום" כ' חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

35) קהלת ו, כ.

36) להעיר, שביום השבת השייך לבה"ב – שבו נעשה עילוי ושלימות שני קמא וחמישי, וממנו מתברך שני בתרא – לומדים פרק שלישי דאבות.

37) רמב"ם הל' תפלה דפי"ג.

38) משלי ט, ט.

39) טז, כט־ל.

40) וכדברי ר"ע "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. ואומר (ירמי' יז, יג) מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר .. אף הקב"ה מטהר את ישראל" (יומא בסופה – במשנה).

41) למעלה משם אלקים שעל־ידו היתה בריאת העולם – "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" (בראשית א, א), כולל גם למעלה משם הוי' שמתלבש בשם אלקים – "ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים" (שם ב, ד).

42) לקו"ת אחרי כו, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ובזה מודגש הקשר והשייכות לענינא דיומא – התחלת ופתיחת תענית בה"ב – כי התענית ביום הכיפורים הוא השורש והמקור לכל התעניות, וממנו נמשך בכל התעניות[43] מעין ודוגמת הענין ד"לפני הוי' תטהרו", שלימות הטהרה[44], ובלשון הרמב"ם[45] "קדושה וטהרה יתירה לנפשו, וממרק נפשו לפני הקב"ה, שנאמר[46] והתקדשתם והייתם קדושים, כי קדוש אני" (כמו שנתבאר לעיל בארוכה[47]).

ויש להוסיף, שענין זה שייך גם לאלו שאינם מתענים בה"ב – שהרי גם אצלם נוסף בעבודת התשובה (התוכן הפנימי בענין התענית), אלא שהתשובה היא מתוך אכילה ושתיה כו', על־דרך המבואר[48] בנוגע לימי הפורים, "ימי משתה ושמחה"[49], שבהם נעשים עניני יום הכיפורים, כ"פורים", כמו פורים[50], על־ידי אכילה ושתיה באופן ד"משתה ושמחה".

ו. חמישי:

ביום חמישי נוסף עילוי לגבי יום שני – כי יום חמישי הוא "קמי שבתא"[51], ו"שבת" קשור עם ענין התשובה, כמבואר ב'אגרת התשובה'[52] ש"שבת – אותיות תשב", עד לשלימות התשובה – "תשובה עילאה".

ולהעיר, שתשובה עילאה היא "בשמחה רבה"[53], ומתוך תענוג – כמודגש ביום השבת שצריך להיות עונג שבת, באכילה ושתיה[54] (ואפילו בשינה[55]), שלכן הרי זה שייך גם (ובמיוחד) לאלו שאינם מתענים בה"ב, אלא עוסקים בעבודת התשובה מתוך אכילה ושתיה, כנ"ל.

ויש להוסיף, שבענין זה מודגש העילוי ב'חמישי' לגבי 'שני' (לא רק מפני היותו "קמי שבתא", אלא) גם מצד יום החמישי כשלעצמו – כי ביום שני לא נאמר "כי טוב"[56], וביום חמישי נאמר "כי טוב"[57], החל מטוב גשמי כפשוטו, אכילה ושתיה וכיוצא בזה.

ז. ויש לקשר גם עם שיעור החומש היומי – מחמישי עד ששי בפרשת אחרי־קדושים:

סיום וחותם השיעור היומי – "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, ויראת מאלקיך אני הוי'"[58]. וענין זה נתבאר בארוכה ב'לקוטי תורה' שיר־השירים[59] דיבור־המתחיל "שחורה[60] אני ונאוה" וביאוריו, ובסיומו[61]: "ואחרי כל זה, יובן גם־כן פירוש הפסוק מפני שיבה תקום כו'".

ומקשר זה עם בחינת תשובה עילאה ביום הכיפורים, "לפני הוי' תטהרו". למעלה משם הוי'.

ונקודת הדברים:

"מבואר ב'לקוטי תורה' מהאריז"ל בטעמי מצוות סוף פרשת קדושים, ד"מפני שיבה תקום" היינו דיקנא דאריך־אנפין, "והדרת פני זקן" היינו דיקנא דזעיר־אנפין". ומבאר רבינו הזקן שפירוש זה מתאים עם מה ד"קיימא־לן[62] ד"מפני שיבה תקום" היינו זקן וחכם. "והדרת פני זקן" היינו שקנה חכמה, ואפילו יניק וחכים. והיינו כפירוש ה'לקוטי תורה' ד"מפני שיבה תקום" היינו דיקנא דאריך־אנפין שהוא בחינת

43) להעיר מפירוש הספורנו על אתר, בביאור ענין התענית – שמזה מובן הקשר והשייכות ופעולת ההשפעה דיוהכ"פ על כל שאר התעניות.

44) ולא טהרה (כפרה) מענין של חטא (לא מיבעי במזיד, אלא אפילו בשוגג) ח"ו. וגם לא חטא מלשון חסרון, שהרי נמצאים כבר לאחרי שלימות הבירור והזיכוך, כנ"ל ס"ב.

45) הל' מאכלות אסורות בסופן.

46) שמיני יא, מד. ולהעיר גם מפרשת השבוע (ר"פ קדושים) – "קדושים תהיו כי קדוש אני".

47) שיחת ש"פ תזו"מ סט"ו. סכ"ג ואילך.

48) תו"א מג"א צה, סע"ד ואילך. צט, ד ואילך. ובכ"מ.

49) אסתר ט, כב.

50) תקו"ז תכ"א (נז, ב).

51) פסחים קו, סע"א.

52) סוף פרק יו"ד.

53) שם פי"א (קא, רע"א).

54) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח רסרמ"ב.

55) ראה לקו"ש חי"ב ע' 254 . וש"נ.

56) פירש"י בראשית א, ז.

57) בראשית א, כא.

58) יט, לב.

59) ד, ב ואילך.

60) שה"ש א, ה.

61) יא, סע"א ואילך.

62) קידושין לב, סע"ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סבא, כמו שכתוב[63] ועתיק יומין יתיב כו' ושער רישיה כעמר נקא, אבל "והדרת פני זקן" היינו בדיקנא דזעיר־אנפין, אשר הוא בחינת קווצותיו תלתלים שחורות[64] (לא "סבא" אלא "יניק"), אלא שקנה חכמה כו'".

ושואל רבינו הזקן: "איך שייך לומר על האדם שלמטה, שיקום מפני 'אריך' ו'זעיר־אנפין' כו', והלא לית מחשבה תפיסא כו'[65], וכתיב[66] כי לא יראני האדם וחי כו'"?

ומבאר, "אלא הענין, דהכוונה על קיום התורה ומצוות, שהן נמשכין מ'דיקנא דאריך־אנפין' ומ'דיקנא דזעיר־אנפין', המצוות־עשה הן המשכות מדיקנא דאריך־אנפין, והלא־תעשה הן בדיקנא דזעיר־אנפין".

ומקשר זה עם ענין "שחורה אני ונאוה גו'":

"שחורה אני" – קאי על גילוי מצוות לא־תעשה שנמשך על־ידי "שערות שחורות דזעיר־אנפין" (שהן למטה משערות לבנות ד'אריך־אנפין'), ואף־על־פי־כן, על־ידי־זה דוקא "ונאוה", כי "בגין דהני שערי אוכמי וחשוכן, כתיב[67] מגלה עמוקות מני חושך", היינו, שעל־ידי מצוות לא־תעשה התלויין בשערות שחורות דזעיר־אנפין "נמשך גילוי עמוקות" שאינם מתגלים על־ידי שערות לבנות דאריך־אנפין שעל־ידי מצוות־עשה. וזהו "ונאוה גו' כאהלי קדר", בחינת המקיף כו'.

ועל־דרך־זה בנידון־דידן, שעל־ידי "והדרת פני זקן", 'דיקנא דזעיר־אנפין', "קווצותיו תלתלים שחורות" (מצוות לא־תעשה), נמשך גילוי עליון יותר מהגילוי שעל־ידי "מפני שיבה תקום", שערות לבנות דאריך־אנפין (מצוות־עשה) – בבחינת "מגלה עמוקות מני חושך".

וסיומא דקרא – "ויראת מאלקיך", "פירש ב'לקוטי תורה' (להאריז"ל) שם שהוא בחינת נוקבא, מלכות דאצילות", שעם היותה למטה מזעיר־אנפין, ועל־אחת־כמה־וכמה למטה מאריך־אנפין, מכל־מקום על־ידה דוקא נמשך בחינה נעלית יותר מזעיר־אנפין ואריך־אנפין. למעלה משם הוי' שנמשך על־ידי מצוות־עשה (ו"ה) ומצוות לא־תעשה (י"ה).

ודוגמתו בענין "שחורה אני גו'" – "כירעות שלמה", בחינת המקיף היותר עליון (למעלה מהמקיף ד"אהלי קדר"), מקור הלבנונית, שזהו ענין יום הכיפורים – "לפני הוי' תטהרו, למעלה מבחינת שם הוי', שבו תלויין מצוות־עשה ומצוות לא־תעשה.. ביום הכיפורים היה מלבין הלשון של זהורית, והוא על־ידי ההמשכה ממקור הלבנונית כו'".

ונמצא, שסיום וחותם השיעור היומי, "מפני שיבה תקום וגו'", קשור גם עם יום הכיפורים, ענין התענית והתשובה כו'.

ויש להוסיף, שכללות התענית קשור גם עם ענין "שחורה אני" – כי העדר האכילה ושתיה (רעב וצמא) גורם לשחרות הפנים[68] (כפי שמצינו גם בהלכה[69]), אלא ששחרות זו היא רק לפי שעה, כדי שעל־ידי־זה יבוא לדרגא נעלית יותר באין־ערוך.

ח. שני בתרא:

שיעור היומי ברמב"ם[70] הוא – התחלת הלכות נדרים. והקשר והשייכות לתענית בה"ב – דמכיון שאין זה תענית שנתפרש בתורה (כמו יום הכיפורים, ואפילו לא כארבעה התעניות), וצריך לקבל על עצמו את התענית, הרי זה בגדר של נדר.

---

63) דניאל ז, ט.
64) שה"ש ה, יא.
65) תקו"ז בהקדמה (יז, א).
66) תשא לג, כ.
67) איוב יב, כב.
68) ראה סוטה יב, רע"א: שהושחת פניו בתעניות.
69) ראה יומא פג, א – במשנה. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"ד הט"ז. הל' שביתת עשור פ"ב ה"ט.
70) ע"ד שיעור היומי בחומש – ראה לקמן סי"ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ובפרטיות יותר:

בריש הלכות נדרים – כותב הרמב"ם: "הנדר נחלק לשתי מחלוקות.. נדרי איסר.. נדרי הקדש"[71]. וממשיך[72]: "מצות־עשה של תורה שיקיים אדם שבועתו או נדרו, בין שהיה מנדרי איסר, בין שהיה מנדרי הקדש". ובהמשך השיעור[73]: "ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועת ביטוי וכו'" (נוסף על פרטי הדינים שנתבארו בהלכות שבועות שלפני־זה).

והשייכות לתענית בה"ב – שקבלת התענית יכולה להיות בכל אופנים הנ"ל, בלשון של שבועה או בלשון של נדר. ובזה גופא – "נדרי איסר" או "נדרי הקדש" (שאוסר האכילה ושתיה כקרבן), ואם רוצה – יכול לקבל את התענית בסגנון ולשון הכולל כולם.

ועל־דרך־זה אצל אלו שאינם מתענים – בנוגע לענינים שמקבלים על עצמם במקום ותמורת התענית [ולכל לראש, הוספה בצדקה, כפי שמאריך רבינו הזקן ב'אגרת התשובה'[74] בענין פדיית תענית בצדקה, ובצדקה גופא – בעילוי אחר עילוי, "שמונה[75] מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו"[76]], שקבלה זו יכולה להיות באופן של נדר או שבועה כו', כנ"ל.

ט. וביאור ענין הנדר ושבועה – שיש בזה מה שאין בזה:

מהחילוקים שבין שבועה לנדר – ש"אין שבועה חלה על השבועה, ובנדרים יחול נדר על נדר.. אין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי הרשות, ונדרים חלים על דברי מצוה כדברי הרשות"[73].

וממשיך[77], "ומפני מה נדרים חלים על דברי מצוה, ושבועות אין חלות על דברי מצוה, שהנשבע אוסר עצמו על דבר שנשבע עליו, והנודר אוסר הדבר הנדור על עצמו. נמצא, הנשבע לבטל מצוה אוסר עצמו, וכבר עצמו מושבע מהר סיני, ואין שבועה חלה על שבועה. והאוסר דבר זה בנדר, זה הדבר הוא שנאסר, ואותו הדבר אינו מושבע מהר סיני".

ומכאן למדים גם העילוי של שבועה לגבי נדר, וגם העילוי של נדר לגבי שבועה:

שבועה – קשורה עם הקב"ה, לא מיבעי השבועה ש"מושבע מהר סיני", ועל־דרך־זה השבועה שבזמן לידתו "משביעין אותו תהי צדיק"[78] (על־ידי בית־דין של מעלה, עד למלך מלכי המלכים הקב"ה בעצמו[79]), אלא גם השבועה שהאדם נשבע מדעת עצמו קשורה עם הקב"ה[80] – שהרי השבועה היא בשם או כינוי של הקב"ה[81].

ומזה מובן שיש בשבועה כחות מיוחדים ונעלים ביותר, כולל גם הפירוש ש"שבועה" מלשון שׂובע, כמבואר בדרושי ה'צמח צדק'[82] בענין "משביעין אותו תהי צדיק" (שבתחילת ספר תניא קדישא), שכולל גם לשון שׂובע, היינו, שנותנים לו את כל הכחות הדרושים כו' באופן של שובע, ובזה גופא – באופן של הוספה אחר הוספה מלמעלה[83], שכל זה נכלל ב"שׂובע".

ולאידך גיסא, יש מעלה גם בנדר – ש"אוסר הדבר הנדור כו'", שבזה מודגשת בעלותו של האדם על

71) הלכה א־ב.
72) הלכה ד.
73) ריש פרק ג.
74) פרק ג.
75) להעיר מעילוי מספר שמונה – למעלה משבעת ימי ההיקף, שומר ההיקף. כמשנת"ל בארוכה (שיחת ש"פ שמיני בתחילתה) בנוגע לפרשת שמיני, ובהדגשה יתירה בשנה זו – שקראו "ויהי ביום השמיני" שמונה פעמים.
76) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ו.
77) הלכה ז.
78) נדה ל, סע"ב.
79) להעיר ממארז"ל (תענית בתחילתה. וש"נ) "ג' מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח .. מפתח של חי'", היינו, שכללות ענין הלידה הוא "בידו של הקב"ה" בעצמו, ומזה מובן גם בנוגע לשבועה "תהי צדיק" שבזמן הלידה.
80) ובפרט שנשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש" (תניא רפ"ב), והעצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו (כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ).
81) רמב"ם הל' שבועות רפי"א.
82) הערות וקיצורים לתניא ע' מח ואילך.
83) משא"כ בנדר – שמוגבל בדיוק לשון האדם, ותו לא מידי.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מציאות החפצא, ועד כדי כך, שגם לאחרי שנדר ואסר את החפץ, חוזר ונודר עוד פעם ("נדר חל על נדר"), מכיון ש"אותו הדבר אינו מושבע מהר סיני"[84], שלכן יכול האדם לפעול בו ללא הגבלות.

וכאמור, שני האופנים (נדר ושבועה) שייכים בנוגע לתענית בה"ב – על־ידי־זה שעניני בה"ב (התענית או תמורתו) נעשים באופן שיש בו שתי המעלות גם יחד, כהוראת שיעור הרמב"ם בסיום וחותם בה"ב, שקביעותו (בשנה זו) בט"ו בחודש, שבו "קיימא סיהרא באשלמותא"[85], שלימות כל החודש (הן הימים שלפניו, והן הימים שלאחריו), כולל ובמיוחד – חמישי, ושני קמא דבה"ב.

י. ויש להוסיף ולבאר בנוגע לענין השבועה – "משביעין אותו תהי צדיק כו'" – על־פי המבואר בשיעור הרמב"ם ביום חמישי דבה"ב[86] "כשמשביעין הדיינין את הנשבע, אומרים לו: לא על דעתך אנו משביעים אותך אלא על דעתנו".

ובהקדמה:

בתחילת ספר התניא: "תניא [בסוף פרק ג' דנדה] משביעים אותו תהי צדיק וכו'", ולאחרי אריכות הביאור בפרטי הדרגות צדיק ובינוני כו', עד להפלאת מעלת הבינוני ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"[87] – מבאר המשך המאמר ("משביעים אותו כו'") "היה בעיניך כרשע"[88], "כרשע" דייקא, "ולא רשע ממש, אלא שיחזיק עצמו לבינוני"[89], כלומר, לא דרגת צדיק, "שאין כל אדם זוכה להיות צדיק, ואין לאדם משפט הבחירה בזה כל כך"[90], אלא דרגת בינוני ("אל תהי רשע"), ש"מדת הבינוני היא מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך, שכל אדם יכול[91] להיות בינוני בכל עת ובכל שעה"[92].

ואינו מובן: כיצד מתאים ענין זה עם המציאות בפועל, כפי שידע איניש בנפשיה!! וכידוע הפתגם של רבי הלל מפאריטש: "הלואי בינוני"!

וההסברה בזה – על־פי מה שכתב הרמב"ם בשיעור היומי "כשמשביעין הדיינין את הנשבע, אומרים לו: לא על דעתך אנו משביעים אותך אלא על דעתנו":

כאשר בית־דין של מעלה "משביעים[93] אותו (לפני צאתו לאויר העולם) תהי צדיק ואל תהי רשע" – אין שבועה זו על דעת האדם שלמטה, אלא על דעת בית־דין של מעלה.

ומצד הדעת של בית־דין של מעלה – הרי:

א) בית־דין של מעלה, יודע את מעמדו ומצבו של האדם בעת עשיית המצוה, או בעת שנכשל חס־ושלום בענין של חטא (על־כל־פנים 'חטא' מלשון חסרון[16]), הקשיים המיוחדים שלו וכו' וכו', ולכן יתכן שמצוה אחת, אפילו מצוה קלה, נחשבת אצלו לריבוי גדול, עולם ומלואו, שלא בערך לגבי כמה ענינים בלתי־רצויים – על־דרך מה שכתב הרמב"ם[94] "שיקול זה (חשבון הזכיות כו') אינו לפי מנין

84) כולל גם – שאין בו העילוי ד"שובע" מלמעלה (אע"פ שגם הנדר הוא בודאי מצד "חלק אלקה ממעל ממש" שבו. ע"ד האמור לעיל (הערה 80) בנוגע לשבועה).

85) לא רק בליל ט"ו, שבו רואים את הלבנה בשלימותה, אלא גם ביומו, שהולך אחר הלילה. ולהעיר, ששייכות היום ללילה שלפניו מודגשת יותר בימי הספירה – שאם שכח לספור בלילה, סופר ביום, ועי"ז יכול להמשיך ולספור (החל מהלילה שלאח"ז) בברכה (שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט סכ"ד), עם כל פרטי העילויים שבספה"ע – מלשון אבן ספיר כו', גילוי והמשכת מ"ט שערי בינה, עד לשער הנו"ן, לא רק כפי ששייך למ"ט שע"ב, אלא גם שער הנו"ן בפ"ע (לקו"ת שבהערה 23).

86) הל' שבועות פ"ב הט"ז.

87) ריש פרק יב.

88) שעל זה הקשה בתחילת ספר התניא: "וצריך להבין, דהא תנן [אבות פ"ב] ואל תהי רשע בפני עצמך, וגם אם יהי' בעיניו כרשע, ירע לבבו ויהי' עצב ולא יוכל לעבוד ה' בשמחה ובטוב לבב, ואם לא ירע לבבו כלל מזה – יכול לבוא לידי קלות ח"ו".

89) פי"ג (יח, סע"א).

90) אם כי "הוא יעשה את שלו לקיים את השבועה שמשביעים תהי צדיק .. וכולי האי ואולי . . יזכה לבחי' רוח משורש איזה צדיק שתתעבר בו כו'" (תניא ספי"ד).

91) וכמ"ש ב"דף השער" ד"ספר של בינונים": "מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאד .. בדרך ארוכה וקצרה (שסוכ"ס מגיע אלי' כאו"א מישראל, בדרך ארוכה או בדרך קצרה – ע"י) בעזה"י".

92) ריש פרק יד.

93) "משביעים" – לשון רבים – י"ל שקאי על ב"ד של מעלה, למטה מדרגת "יחיד".

94) הל' תשובה פ"ג ה"ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הזכיות והעוונות, אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות", מצד איכות המצוה, או מצד מעמדו ומצבו של האדם כו'. ומסיים: "ואין שוקלין אלא בדעתו של א־ל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העוונות".

ב) בית־דין של מעלה, יודע שכאשר יהודי נכשל חס־ושלום בענין בלתי־רצוי, אין זה אלא לפי שעה בלבד, ובוודאי שסופו לעשות תשובה, כמו שכתוב[95] "לא ידח ממנו נדח", שאז נהפכים אפילו הזדונות לזכיות[96].

ג) בית־דין של מעלה, יודע שגם באותה שעה שנכשל חס־ושלום, בענין בלתי־רצוי, אין זה מצד רצונו האמיתי, כפסק־דין הרמב"ם[97] שכל אחד ואחד מישראל "רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו".

ומכיון שכן, הרי השבועה "תהי צדיק ואל תהי כו'" היא מלכתחילה על יסוד ידיעת כל הנ"ל, וממילא, גם כאשר דנים את האדם לוקחים בחשבון כל הנ"ל – נוסף לכך שגם ה'דין' עצמו הוא באופן של חסד ביחס לבית־דין של מטה, שלכן, בנוגע לבית־דין של מעלה מועילה תשובה, מה־שאין־כן בנוגע לבית־דין של מטה (כידוע תשובת ה'נודע ביהודה'[98]).

ולכן, גם כאשר מצד החשבון־צדק שעושה בנפשו, מגיע למסקנא ש"הלואי" שהיה בדרגת בינוני – הרי, בידעו שהשביעוהו מלכתחילה על דעת בית־דין של מעלה, ולא על דעתו, אזי החשבון־צדק שמצד דעתו אינו מביא אותו למצב ש"ירע לבבו ויהיה עצב ולא יוכל לעבוד ה' בשמחה ובטוב לבב", אלא אדרבה – שמוסיף בעבודתו מתוך שמחה וטוב לבב, כולל ובמיוחד – תשובה בשמחה, תשובה עילאה (כנ"ל סעיף ו), עד כדי כך, שאפילו אם היה איזה ענין בלתי־רצוי, הרי הוא מתהפך לטוב, כאמור "זדונות נעשו לו כזכיות".

יא. ומכאן באים לענין נוסף בשיעור הרמב"ם ב'שני קמא', ב"לתקן הדעות"[99] – הוראה כללית בעבודת האדם לקונו, שכללותה, קיום השבועה "תהי צדיק":

בשיעור היומי ב'שני קמא' – כותב הרמב"ם[100]: "לחי העליון שניטל טריפה".

והנה, על דין זה שאלו חכמי לוניל[101]: "ואנו בעניותנו לא שמענו (דין זה) עד היום הזה, והיה נראה בעינינו כשאומר[102] ניטל לחי התחתון כשרה, ריבותא אשמעינן, אף־על־פי שנראה בעיקור (סימנים), וכל־שכן לחי העליון"? ובתשובתו מסביר להם הרמב"ם, את ערכו של הלחי העליון בתהליך הנשימה, שבהעדרו יכנס האויר הצונן לתוך הריאה ותתקרר ותמות הבהמה, ו"אין לך מי שאין כמוה חיה יותר מזו".

והביאור בזה – ב"לתקן הדעות":

טבעו של כל אחד ואחת מישראל, אנשים נשים וטף, שיש בנפשו – "חלק אלקה ממעל ממש"[103] – אש וחום האהבה הטבעית להקב"ה.

[וכפי שרואים במוחש אפילו אצל טף (ששייכים להבנה והשגה כל שהיא), שכאשר שואלים אצלם אודות היחס שלהם ל"אבינו שבשמים", אינם מבינים מהי השאלה ! – במכל־שכן וקל־וחומר מאהבתו הטבעית לאביו שבארץ, שילדו, ודואג לכל צרכיו, ועל־אחת־כמה־וכמה בנוגע לאבינו שבשמים, שהרי מאמין באמונה פשוטה ותמימות של ילד קטן, שכל זה ניתן לאביו שבארץ מאבינו שבשמים].

95) ע"פ ש"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג. תניא ספל"ט.
96) יומא פו, ב.
97) הל' גירושין ספ"ב.
98) או"ת מהדו"ק סל"ה.
99) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.
100) הל' שחיטה פ"ח הכ"ג.
101) הובא בכס"מ על אתר.
102) חולין נד, א – במשנה.
103) תניא רפ"ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אמנם, מכיון שיש לו גם נפש הבהמית (ואדרבה – הנפש האלקית היא "נפש השנית בישראל"[103]), ומצד הבריאה (על־ידי הקב"ה) זקוקה לצורך קיומה לדברים שמחוץ הימנה, כמו האויר, אכילה ושתיה שנעשים דם ובשר כבשרו – ברא הקב"ה את ה"לחי העליון" כדי לשמור שהדברים שבאים מחוץ לאדם, לא יקררו חס־ושלום את החום הטבעי להקב"ה.

*

יב. כאן המקום לעורר גם אודות הפעולות בקשר לל"ג בעומר, יום ההילולא דרבי שמעון בן יוחאי – שבוודאי התחילו כבר לעסוק בהם, ובאופן דמוסיף והולך מיום ליום, ככל שמתקרבים לל"ג בעומר, ובפרט בשני בתרא, שקביעותו באותו שבוע שבו חל ל"ג בעומר, ובסמיכות ממש, ביום החמישי (לאחרי ההפסק ביום שלישי ויום רביעי בלבד).

ובהקדים – הקשר ושייכות שיעור החומש היומי (ב'שני בתרא') לל"ג בעומר:

בשיעור בחומש ב'שני בתרא' מדובר אודות ענין הקרבנות – "לחם אלקיו" "קדשים", עד ל"קודש הקדשים", ובשני הקצוות: "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן . . את לחם אלקיו לא יגש להקריב"[104], ואף־על־פי־כן "לחם אלקיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל"[105].

והשייכות לרבי שמעון בן יוחאי – שעבודתו כל ימיו היתה באופן ד"בחד קטירא אתקטרנא ביה בקודשא־בריך־הוא כו' ביה אחידא, ביה להיטא, ביה אתדבקת"[106], שזהו תוכן ענין הקרבנות – "לחם אלקיו", ובאופן ד"אשי ה'[104] ("ביה להיטא").

ובהמשך לזה – יש לנצל את ה"עת רצון" בימי התעניות [ובפרט תענית 'חמישי', שיש בו עילוי לגבי תענית 'שני' ('קמא' ו'בתרא') להיותו "יום (שנאמר בו) טוב" (כנ"ל סעיף ו)] לעורר ולזרז עוד פעם אודות קבלת החלטות טובות בעניני פעולות ל"ג בעומר, נוסף על ההתעוררות ביום השבת־קודש[107] (מפקחין על צרכי ציבור בשבת[108]) שהיתה בה גם נתינת־כח מיוחדת מצד ה"עת רצון"[109] ביום השבת־קודש, כולל גם נתינת־כח ממוצאי שבת־קודש, "סעודתא[110] דדוד מלכא משיחא"[111].

והתקוה חזקה, שהדיבור בכל זה (מיוסד על המבואר בתורה שבעל־פה, במאמרי חסידות ושיחות־קודש של רבותינו נשיאינו) יפעל פעולתו, ובפרט שמדברים על זה יותר משלוש פעמים, ועוד והוא העיקר, שכבר עסקו בפעולות אלו בשנים שלפני־זה יותר משלוש פעמים ("הנהגה טובה שנהגתי שלשה פעמים"[112]). ואפילו אלו שמסיבה שונה ומשונה לא עשו "שטורעם" בהכנות לל"ג בעומר בשנים שלפני־זה, וצריכים עכשיו להתחיל – יש להם הנתינת־כח וההבטחה שיצליחו בכל ענינים אלו, ובפרט על־פי המובן מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר סיימו את כל עניני העבודה, כולל גם "צחצוח הכפתורים", ועכשיו "עמדו הכן כולכם", מכיון שכבר הגיע הזמן ד"לאלתר לגאולה" (כנ"ל סעיף ב) – הדי בוודאי שיש הכל מן המוכן, ולא רק מן המוכן, אלא מוכן ומזומן ממש, כולל (בנידון־דידן) בנוגע להכנות לל"ג בעומר, ועל־אחת־כמה־וכמה בנוגע לל"ג בעומר עצמו.

יג. ובנוגע לפועל:

יש להשתדל של"ג בעומר, יום שמחתו[113] של רבי שמעון בן יוחאי, יהיה "יום שמחתנו" של כל

104) אמור כא, כא.
105) שם, כב.
106) זח"ג רפח, א. רצב, א.
107) שיחת ש"פ אחו"ק סי"א.
108) ראה שבת קג, א. רמב"ם הל' שבת פכ"ד ה"ה. שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סי"ב.
109) תהלים סט, יד. וראה רד"ה ואני תפלתי תרנ"ד (מזוה"ק). ועוד.
110) סידור האריז"ל (לר"ש מרשקוב)
111) להעיר מהפתגם של ר' הלל מפאריטש בשם רבינו הזקן "שלפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י, לא נחרב הבית כלל" (פלח הרמון שמות ע' ז), שמזה מובנת שייכותו של הרשב"י לגאולה ע"י דוד מלכא משיחא, שענינו לפעול בעולם מצב כמו שלא הי' חורבן כלל, ע"י ביטול הרושם דעניני החורבן, ואדרבה – הפיכתם לששון ולשמחה ולמועדים טובים.
112) נוסח "סדר התרת נדרים" דער"ה. וראה לעיל ס"ב.
113) ראה שער הכוונות ענין ספה"ע דרוש יב. פע"ח שער ספה"ע פ"ז. מ"ח מס' אייר וסיון פ"ו מ"ו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בני־ישראל בכל מקום שהם (בחוץ לארץ, ועל־אחת־כמה־וכמה בארץ ישראל) – על־ידי עריכת חגיגות ותהלוכות כו', שבהם ישתתפו האנשים והנשים (בנפרד, בתכלית הצניעות, כמובן) והטף.

ובמיוחד בנוגע לטף – כמנהג ישראל (תורה היא[114]) מדורי־דורות, שבל"ג בעומר ממעטים בלימוד תינוקות של בית רבן[115], חצי היום או שליש היום, ויוצאים לשמוח עם הילדים בעניני הרשות (לכאורה), אלא, שמכיון שמדובר אודות תינוקות של בית רבן (שנתחנכו כדבעי כו'), עושים זאת בתמימותם בתור "מנהג ישראל תורה היא", ועד שעל־ידי־זה נוסף בתשוקתם ללימוד התורה (לאחרי ל"ג בעומר, ובתור הכנה – גם לפניו), בְּיָדעם שענינו של רבי שמעון בן יוחאי – "תורתו אומנתו"[116].

ובכל ענינים אלו יש להוסיף בשנה זו לגבי השנים שלפני־זה – להיותה 'שנת הקהל'[117], ושנת תִּשְׁמַח וּתְשַׂמַּח, שלכן יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל עניני שמחה ביום שמחתו של רבי שמעון בן יוחאי, ובאופן ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"[118].

יד. ובפרטיות יותר:

כנהוג בשנים האחרונות, ישתדלו שבכל מקום ומקום תתקיים בל"ג בעומר "תהלוכה".

ותוכן הענין – על־פי המבואר בדרושי חסידות[119] (מיוסד גם על נגלה דתורה) שתכלית ירידת הנשמה למטה היא – לבוא מבחינת עמידה, "עומדים", לבחינת הליכה, "מהלכים"[120]. וענין זה בא לידי ביטוי (בין השאר) גם בתהלוכה כפשוטה – שמזמן לזמן (ב"עת רצון") מתאספים והולכים כולם יחדיו (כל הציבור כולו, "אל תפרוש מן הציבור"[121]), להדגיש ולהראות באופן גלוי לעין־כל, גם לעיני עמי הארץ, שיהודים הולכים לקיים רצון קונם, ובאופן של הליכה מדרגה לדרגה, "ילכו מחיל אל חיל"[122].

ובפרט כאשר נמצאים – בחסדי ה' – במדינת הרווחה (כמדינה זו וכיוצא בה) שיכולים לקיים תורה ומצוות ללא רדיפות והפחדות כו', ואדרבה, מקבלים עזר וסיוע ממלכות המדינה – הרי בוודאי שצריכים לנצל מצב זה בתכלית השלימות.

ובהדגשה יתירה – כשיכולים להראות באצבע ולומר: הנה עומד יהודי, יחד עם אשתו, אשר במשך יובל שנים היו במדינה שלא הניחה ליהודים לעסוק בתורה ומצוות, על־ידי הפחדות ורדיפות וכו' וכו', ואף־על־פי־כן, שום דבר לא מנע מהם לילך מחיל אל חיל בעניני יהדות, ועכשיו זוכים לראותם ("מראה באצבעו ואומר זה") כאן, בארבע אמות אלו, בבית־הכנסת ובית־המדרש – הרי בוודאי ש"החי יתן אל לבו" ללמוד מהנהגתם במדינה ההיא שתהיה "דוגמא חיה" בנוגע להנהגתנו במדינה זו, לאחרי שהקב"ה גאל אותנו ממעמד ומצב של ממשלה הרודפת כו', והביאנו למעמד ומצב של ממשלה שעוזרת ומסייעת בכל עניני יהדות.

ובנוגע לענינו – יש לנצל את העובדה שנמצאים במדינת הרווחה, כדי לערוך תהלוכות פומביות שבהם יתבטא תוכן הליכתם של בני ישראל בעניני יהדות, תורה ומצוותיה.

טו. ופשוט, שבמהלך התהלוכות ידברו עם הילדים (והמבוגרים) ויספרו להם אודות רבי שמעון בן יוחאי וכו' וכו', ויעוררום להוסיף בכל עניני יהדות, תורה ומצוותיה.

---

114) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2. וש"נ.

115) אף שמעלת לימודם גדולה ביותר, כדאיתא במסכת שבת (קיט, ב) "אל תגעו במשיחי, אלו תינוקות של בית רבן".

116) שבת יא, א.

117) כולל גם – מעלת היותה לאחרי שנת השמיטה, אשר על שומרי שמיטה נאמר "גיבורי כח עושי דברו גו'" (תהלים קג, כ. וראה ויק"ר ותנחומא ר"פ ויקרא), כמבואר הענין גם בדרושי חסידות (ראה לקו"ת במדבר יג, ד ואילך. ובכ"מ).

118) וילך לא, יב.

119) תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). לקו"ת שה"ש כ, ב. ובכ"מ.

120) זכרי' ג, ז.

121) אבות פ"ד מ"ה.

122) תהלים פד, ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ובמיוחד – ללמוד מהנהגותיו של רבי שמעון בן יוחאי, ומהן:

א) לימוד התורה באופן ד"תורתו אומנתו" – אף שהנהגה ד"תורתו אומנתו" כפשוטה ממש, שייכת רק ל"רבי שמעון בן יוחאי וחבריו" (כמובא גם ב'שולחן ערוך'[123]), מכל־מקום מעין ודוגמת זה שייך גם אצל כל אחד ואחד מישראל, שבזמנים הקבועים ללימוד התורה, יכול וצריך להיות במעמד ומצב ד"תורתו אומנתו", שמפנה לבו ודעתו מדאגות הפרנסה כו', על־דרך מאמר רבותינו ז"ל[124] "לא ניתנה תורה כו' אלא לאוכלי המן"[125], דמכיון שקיבלו כל צרכיהם מן המוכן, לחם מן השמים[126], מים מבארה של מרים[127], ועניני הכבוד שהיו שפים בכסותם[128], לכן היתה דעתם פנויה ללימוד התורה מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף.

ב) כללות העבודה באופן ד"בחד קטירא אתקטרנא, ביה אחידא כו'", אשר כתוצאה מזה נעשית העבודה גם בעניני הרשות (לא רק באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"[129], שמשתמש בהם לאחרי זמן לעבודת ה', אלא יתירה מזה) באופן ד"בכל[130] דרכיך דעהו"[131], היינו, שב"דרכיך" (דרכים שלך, בעניני הרשות) גופא נעשה "דעהו" (ידיעת ה'[132]).

ובוודאי ניתן למצוא – גם ללא יגיעה גדולה, ואפילו בקלות – בכל ענין פרטי הקשר והשייכות ד"דעהו" ("ביה אחידא"), נוסף על הענין העיקרי והכללי – חידוש התהוות כל מציאות הבריאה[133] מאין ואפס המוחלט[134] בכל רגע ורגע (כתורת הבעל־שם־טוב[135]), "המחדש בטובו בכל יום תמיד (בכל רגע ורגע) מעשה בראשית"[136], אשר אין לך "ביה אחידא" גדול מזה, כשמתבונן שברגע זה ממש מתהווית מציאות הבריאה כולה ממהותו ועצמותו יתברך, שאין לו עילה וסיבה שקדמה לו חס־ושלום[137], "אמיתת המצאו"!

ונקודה זו – יכולים וצריכים להסביר לכל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים, ואפילו טף[138], עד לקטן שבקטנים, שגם אצלו יהיה ענין "בכל דרכיך דעהו", אשר עם היותם דרכי קטנות, "חנוך לנער על פי דרכו"[139], מכל־מקום נעשה בהם ועל־ידם ענין "דעהו" באמיתיות, עד לשלימות ד"ידעתיו הייתיו"[140].

– ואדרבה, אצל הקטנים מתקבל הדבר יותר, כידוע[141] בענין "אני מתפלל לדעת זה התינוק"[142], שאינו יודע אודות עניני ספירות, סדר השתלשלות וכו', כי־אם מהותו ועצמותו יתברך, על־דרך לשון רבינו הזקן בעת דביקותו[143]: "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ"[144], "איך וויל מערניט ווי דיך אליין" –

123) אדה"ז או"ח סו"ס קו.
124) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.
125) אף שבין "אוכלי המן" היו גם כאלו שלא עסקו בלימוד התורה במשך כל היום ("תורתו אומנתו"), ואדרבה כו', כמסופר בפשטות הכתובים בתושב"כ, "וינסו אותי זה עשר פעמים גו'" (שלח יד, כב), וכיו"ב. וביחד עם זה, המשיכו לקבל "מן" וכל צרכיהם גם למחרתו, ובמילא במשך זמן לימודם היו במעמד ומצב ד"תורתו אומנתו" (כבפנים).
126) בשלח טו, ד.
127) תענית ט, א.
128) פירש"י עקב ח, ד.
129) אבות פ"ב מי"ב.
130) משלי ג, ו. וראה בארוכה קונטרס משיחות ט"ו אייר, ל"ג בעומר, וש"פ אמור.
131) להעיר, שאף שהסדר הרגיל הוא מן הקל אל הכבד, היינו, שתחילה צ"ל העבודה באופן ד"לשם שמים", ורק אח"כ יכול להגיע לדרגת "בכל דרכיך דעהו" – הרי, בדרכי העבודה יש דרך ארוכה וקצרה או קצרה וארוכה, ובכל אחד מהם יכול להיות תכלית הקיצור בגשמיות ותכלית האריכות ברוחניות וכו'.
132) ועד לשלימות ד"דעת" – "לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו בחוזק כו'" (תניא ספ"ג).
133) ועד"ז בנוגע לכללות מציאות האדם – יום הולדתו – הולדת שלו (דרכיך). וע"י ההתבוננות שכל מציאותו היא מהקב"ה ("נשמה שנתת בי"), נעשה "דעהו", ידיעת הקב"ה.
134) ובלשון הרמב"ם בתחילת ספרו – "כל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם, לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו".
135) שעהיוה"א בתחילתו.
136) נוסח ברכת יוצר.
137) אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).
138) ובפרט ב'שנת הקהל', כנ"ל סי"ג.
139) משלי כב, ו.
140) ראה סה"ש ה'ש"ת ע' 26 ואילך. ועוד.
141) סהמ"צ להצ"צ שורש מצות התפילה פ"ח.
142) שו"ת הריב"ש סקנ"ז.
143) סהמ"צ שם פ"מ.
144) תהלים עג, כה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וכן לאידך – שיכולים וצריכים להסביר גם לגדולים, אשר מצד ההשתדלות להבין כל דבר בשכל (להיותם "עם חכם ונבון"[145]), ובריבוי סברות, סברות שלו, וסברות שקיבל מרבו, מחביריו, ומתלמידיו יותר מכולם[146], צריכה להיות השתדלות יתירה שהשכל לא יעלים וכו'.

ובבקשה נפשית – להשתדל גם להוסיף בהסברת הדברים באותיות ובסגנון המתאים, החל מהמסביר עצמו, שיונח אצלו, וממילא יהיו הדברים יוצאים מן הלב, שאז נכנסים ללב השומע[147], נוסף לכך שאומר את הדברים בשם אומרם[148] – אם משער שעל־ידי־זה יתוסף בקיום הענין, כראות עיניו ולפי הבנתו, לתועלת הצלחת הפעולה במעשה שהוא העיקר[149].

וכל זה – לאחרי הקדמת הפעולה בענינים אלו בנוגע לעצמו, כציווי והוראת חכמינו ז"ל[150] "קשוט עצמך" (תחילה), כולל גם הפירוש "קשוט" מלשון קישוט, היינו, לא רק העבודה המוכרחת (על־דרך "לחם לאכול ובגד ללבוש"[151]), אלא גם באופן של קישוטין, ועד לתכלית השלימות של כ"ד קישוטי כלה[152], אשר על־ידי־זה ממהרים ומזרזים יותר את נישואי הכלה, זו כנסת־ישראל, לבעלה זה הקב"ה, בגאולה העתידה[153], הקרובה לבוא בפועל ממש.

*

טז. ויהי־רצון ש"החי יתן אל לבו" את כל הענינים האמורים לעיל – הן בנוגע לתענית בה"ב, והן בנוגע להכנות לל"ג בעומר – ובאופן ד"יתן", "כל הנותן בעין יפה הוא נותן"[154], הולך ומוסיף ואור.

ולכל לראש – קבלת החלטות טובות בכל הנ"ל, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה[155], כולל גם שהקב"ה מזמין לו את האמצעים הדרושים לקיום ההחלטות[156], הן בנוגע להצלחת הפעולה בל"ג בעומר, ועוד לפני־זה – הצלחת העבודה בתענית בה"ב, עד לביטול הצומות והפיכתם לימים טובים וימי ששון ושמחה (כנ"ל סעיף ג), על־ידי־זה ש"האמת והשלום אהבו"[157], הוספה באהבת ישראל, המבטלת את סיבת הגלות[158], ובדרך ממילא – בטל המסובב, ו"מיד הן נגאלין"[159].

ואז – חוגגים יום שמחתו של רבי שמעון בן יוחאי יחד עמו, "הקיצו ורננו שוכני עפר"[160] [כדאיתא בזוהר[161] – "חיבורא דילך" (דרבי שמעון בן יוחאי), ש"יפקון ביה מן גלותא"[162] – שצדיקים קמים לתחיה מיד], על הציון[163] שלו, ומשם נעתקין לירושלים עיר הקודש ולבית־המקדש[164], שאז תהיה גם השמחה אמיתית ושלימה – שמחת הגאולה, "שמחת עולם על ראשם"[165], שמחה שמברכים עליה ברכת "שהחיינו", להיותה על דבר הנראה ונגלה לעיני בשר ממש[166], גאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים.

יז. וכרגיל – נסיים בענין הצדקה, לתת לכל אחד ואחת, האנשים והנשים והטף, שליחות־מצוה לתת לצדקה, החל מהחלטה טובה תיכף ומיד, ואחר־כך קיומה בפועל בזמן המתאים.

---

145) ואתחנן ד, ו.
146) תענית ז, א. וש"נ. רמב"ם הל' ת"ת ספ"ה.
147) ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.
148) אבות פ"ו מ"ו.
149) שם פ"א מי"ז.
150) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.
151) ל' הכתוב – ויצא כח, כ.
152) ראה בחיי תשא לא, טז. ועוד.
153) שמו"ר ספט"ו.
154) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.
155) קידושין מ, א. ועוד.
156) סה"מ תש"ב ע' 87.
157) זכרי' ח, יט. וראה רמב"ם הל' תעניות בסופן.
158) יומא ט, ב.
159) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
160) ישעי' כו, יט.
161) ח"א קט, א.
162) זח"ג קכד, ב – ברע"מ. הובא באגה"ק רסכ"ו.
163) להעיר ש"ציון" מלשון סימן, שזהו ענינו של רשב"י – "אנא סימנא בעלמא" (זח"א רכה, א), "מאן פני האדון הוי', דא רשב"י" (זח"ב לח, א).
164) ע"ד לשון הרמב"ם הל' סנהדרין פי"ד הי"ב.
165) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.
166) לא רק גאולה ברוחניות, כמו הגאולה שבעבודת התפילה (ראה אגה"ק ס"ד).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ויש להוסיף ולהדגיש את ענין "בכל דרכיך דעהו" (כנ"ל סעיף טו) בנוגע לנתינת הצדקה:

מחד גיסא – הרי מעשה הצדקה הוא מעשה ופעולת האדם, "דרכיך", "אתה החיית את נפש העני"[167], שלכן צריך להשתדל בנתינת הצדקה תיכף ומיד (כמובא ב'שולחן ערוך'[168] העובדא בנחום איש גם זו), וזהו אחד הטעמים – בדרך המוסר[169] – שאין מברכים על מצות הצדקה, כדי שלא לעכב את הנתינה בפועל בשביל כוונת הברכה (ובפרט שכדי לייחד יחודים כו' ירצה לטבול במקוה תחילה...), היינו, שעיקר ההדגשה היא על פעולת האדם, ולא (כל־כך) על ציווי הקב"ה המודגש בברכת המצוה.

ולאידך גיסא – יודע ומאמין באמונה פשוטה שהקב"ה הוא ה"זן ומפרנס לכל", ואילו הפעולה שלו אינה אלא בשליחותו של הקב"ה, שזיכהו בשליחות להחיות את נפש העני, בתור שליח של "מחיה חיים"[170] – שבזה מודגש הענין ד"דעהו".

[ומזה מובן גם בנוגע לשאר פעולות האדם שבינתיים – מפעולת הצדקה שנעשית על־ידי הממון שלמטה ותחת רגלי האדם ("היקום אשר ברגליהם, זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו"[171]), ועד לפעולת הראש, כולל גם הכתר שעל־גבי הראש (בחינת המקיף), עד לפנימיות הנשמה, בחינת היחידה, "חלק אלקה ממעל ממש", אלקה ממש[172]],

והעיקר – "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"[173], באופן ש"לא עיכבן המקום כהרף עין"[174], "ארו עם ענני שמיא"[175], תיכף ומיד ממש.

ותיכף ומיד יקויים הענין שקוראין במנחת שבת שלאחרי ל"ג בעומר – בפרשת בהר־בחוקותי:

התחלת הקריאה בפרשת בהר – "כי תבואו אל הארץ"[176], שכל בני־ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[177], באים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה, מרשית השנה ועד אחרית שנה"[178],

והמשך שלה בפרשת בחוקותי (שהן מחוברין) – "בחוקותי תלכו וגו'"[179], שכל בני ישראל (שלימות העם) מקיימים כל עניני התורה ומצוות (שלימות התורה), ועל־ידי־זה זוכים לקיום ההבטחה "ונתתי שלום בארץ"[180], שלימות הארץ, שלא זו בלבד שלא מחזירים חס־ושלום אפילו שעל אחד, אלא אדרבה – שבדרכי נועם ודרכי שלום "ירחיב ה' את גבולך"[181], ארץ עשר אומות[182] (ובפרט על־ידי שלימות העבודה בכל עשר כחות הנפש[183]).

ואז יוכלו לקיים מצות שמיטה כפשוטה[184] – "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה'"[176], וכן מצות יובל – "יובל היא קודש תהיה לכם"[185], שקיומה קשור עם התנאי ש"כל יושביה עליה"[186].

ועוד והוא העיקר – שכל זה יקויים במהרה בימינו ממש, למטה מעשרה טפחים, בגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו, שאז זוכים להתוועדות ושמיעת דברי תורה עד ל"תורה חדשה" – על־ידי

---

167) ראה תנחומא משפטים טו.
168) יו"ד ר"ס רמז.
169) נוסף על הטעם ע"פ נגלה – כמבואר בתשובות הרשב"א (ח"א סי"ח. סרנ"ד. ח"ג סרפ"ג). ובכ"מ. וכן הטעם ע"פ חסידות – שיש ענינים נעלים כ"כ שאא"פ להמשיכם ע"י ברכה כו' (ראה תו"א שמות נב, ב).
170) יומא עא, א. וראה סה"מ תש"י ע' 44.
171) פסחים קיט, א. וש"נ.
172) ראה "היום יום" כ"ג מנ"א. ובכ"מ.
173) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).
174) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.
175) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.
176) כה, ב.
177) בא יו"ד, ט.
178) עקב יא, יב.
179) כו, ג.
180) שם, ו.
181) שופטים יט, ח.
182) פירש"י עה"פ.
183) להעיר מסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות זקנו (שנקרא על שמו) בענין תפילה בציבור – הציבור דכל עשר כחות נפשו ("התמים" ח"ב ס"ע מה ואילך).
184) נוסף על קיומה ברוחניות ע"י הלימוד בתורה – "כל העוסק כו' כאילו כו'" (מנחות בסופה).
185) בהר כה, יב.
186) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מלכא משיחא, ויתירה מזה – "תורה חדשה מאתי **תצא"**[187]**, מהקב"ה בכבודו ובעצמו ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב, תיכף ומיד ממש ממש.**

187) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

המשך ביאור למס' שבועות ליום שלישי עמ' א

היחיד. ובשני אופנים אלו חייב מפני שעשה מלאכת הוצאה שלימה, שכן עקר מרשות אחת והניח ברשות אחרת. שתי היציאות לפטור הן: א. עני העומד ברשות הרבים ונוטל משם חפץ ומכניסו לרשות היחיד ובעל הבית העומד ברשות היחיד נוטל את החפץ מידו. ב. בעל הבית העומד ברשות היחיד ומושיט ידו לרשות הרבים והעני מניח חפץ בידו. ובשני אופנים אלו פטור, מפני שכל אחד לא עשה מלאכה שלימה, העני פטור, מפני שלא הניח את החפץ ברשות היחיד, ובעל הבית פטור מפני שלא עקר את החפץ ממקומו ברשות הרבים אלא רק הניחו ברשות היחיד.

וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּחוּץ – שני איסורי הוצאה יש בהוצאה לרשות הרבים לחיוב, ושתי יציאות יש ברשות הרבים לפטור. שתי היציאות לחיוב הן: א. בעל הבית העומד ברשות היחיד ונוטל חפץ ומוציאו לרשות הרבים ומניחו שם. ב. עני העומד ברשות הרבים ומכניס ידו לרשות היחיד ונוטל משם חפץ ומוציאו לרשות הרבים. שתי היציאות לפטור הן: א. בעל הבית העומד ברשות היחיד ונוטל חפץ ומוציאו לרשות הרבים והעני העומד ברשות הרבים נוטל את החפץ מידו. ב. עני המכניס ידו לרשות היחיד ובעל הבית מניח בידו חפץ והעני מוציאו לרשות הרבים, שבעל הבית פטור מפני שלא הניח את החפץ ברשות הרבים, והעני פטור מפני שלא עקר את החפץ ממקומו ברשות היחיד אלא רק הניחו ברשות הרבים.

מקשה הגמרא: **מַאי שְׁנָא הָכָא דְּתָנָא** – במה שונה המשנה כאן ששנה בה התנא **שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע וְתוּ לֹא** – ולא עוד, כלומר שלא פירט 'שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ', **וּמַאי שְׁנָא הָתָם דְּתָנֵי** – ובמה שונה המשנה שם ששנה התנא **שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בִּפְנִים וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּחוּץ**. מתרצת הגמרא: **הָתָם** במסכת שבת, **דְּעִיקַּר** המסכת באיסורי **שַׁבָּת הוּא** עוסק, **תָּנֵי** – שנה התנא גם **אָבוֹת** – הוצאות מרשות היחיד לרשות הרבים שאיסורן מפורש בתורה **וְגַם תּוֹלְדוֹת** – הכנסות לרשות היחיד שאינן מפורשות בתורה, אבל **הָכָא** במסכת שבועות, **דְּלָאו עִיקַּר שַׁבָּת הוּא** – שעיקרה אינו עוסק באיסורי שבת, **אָבוֹת תָּנֵי** – שנה התנא רק הוצאות שאיסורן מפורש בתורה, **וְתוֹלְדוֹת לֹא תָּנֵי** – והכנסות שאיסורן אינן מפורש בתורה, לא שנה.

הגמרא דוחה תירוץ זה. מקשה הגמרא: לפי תירוץ זה, **אָבוֹת מַאי נִינְהוּ, יְצִיאוֹת** – מה הם אבות, הוצאות לרשות הרבים, וקשה, הלא **יְצִיאוֹת תַּרְתֵּי הָוְיָין** – הוצאות הן רק שתים, ואילו במשנה מבואר שיציאות השבת שתים שהן ארבע. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר שכוונת המשנה למנות ארבע הוצאות, **מֵהֵן לְחִיּוּב וּמֵהֵן לִפְטוּר** – שעל שתים מהן חייבים ועל שתים מהן פטורים, איך אפשר לתרץ כך, **וְהָא דּוּמְיָא דְּמַרְאוֹת נְגָעִים קָתָנֵי** – שהרי יציאות השבת נשנו במשנה יחד עם מראות נגעים ובדומה להם, **מַה הָתָם כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא** – וכשם שבמראות נגעים כל ארבעת המראות הם לחיוב, **אַף הָכָא כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא** – אף ביציאות השבת כל ארבעת ההוצאות הן לחיוב, וחוזרת הקושיא אם המשנה נקטה רק הוצאות, הלא יש רק שתי הוצאות לחיוב, ומדוע התנא שנה שתים שהן ארבע.

הגמרא מחלקת חילוק אחר בין משנתינו למשנה בשבת: **אֶלָּא אָמַר רַב פַּפָּא, הָתָם** במסכת שבת, **דְּעִיקַּר** המסכת באיסורי **שַׁבָּת** הוא עוסק, **תָּנֵי חִיּוּבֵי וּפְטוּרֵי** – שנה התנא גם הוצאות והכנסות שחייבים עליהן וגם הוצאות והכנסות שפטורים עליהן, אבל **הָכָא** במסכת שבועות שעיקרה אינו עוסק באיסורי שבת, **חִיּוּבֵי תָּנֵי וּפְטוּרֵי לֹא תָּנֵי** – שנה התנא יציאות שחייבים עליהן, ולא שנה יציאות שפטורים עליהן.

מקשה הגמרא: **חִיּוּבֵי מַאי נִינְהוּ** – מה הם האיסורים שחייבים עליהם ועליהם מדברת המשנה, הלא הם **יְצִיאוֹת** – הוצאות, שהרי במשנה כתוב 'יציאות', וקשה, הלא **יְצִיאוֹת תַּרְתֵּי הוּא דְּהָוְיָין** – הוצאות שחייבים עליהן הן רק שתים, ואילו במשנה מבואר שיציאות השבת שתים שהן ארבע. מתרצת הגמרא: כוונת המשנה **לִשְׁתַּיִם דְּהוֹצָאָה וּשְׁתַּיִם דְּהַכְנָסָה**. מקשה הגמרא: **וְהָא 'יְצִיאוֹת' קָתָנֵי** – שנינו, ואיך אפשר לומר שהכוונה גם להכנסות. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אַשִׁי, הַתְּנָא, הַכְנָסָה נַמִּי 'הוֹצָאָה' קָרֵי לָהּ** – גם להכנסה הוא קורא 'הוצאה', ולכן כשאמר 'יציאות השבת שתים שהן ארבע' כוונתו היתה לשתי הוצאות ושתי הכנסות. ומוכיחה הגמרא: **מִמַּאי** – מנין שדרך התנא לקרוא גם להכנסה בלשון 'יציאה',

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לקוטי שיחות

פרשת אחרי

כרך כז, א

מתורגם ללשון הקודש

א.
"אחרי מות שני בני אהרן"

אחת התופעות היחודיות שאנו מוצאים בסיפור אודות "מות שני בני אהרן"[1], היא הימצאות ההוראה הנלמדת מכך למעשה בצורה מפורשת בתורה שבכתב עצמה.

— באופן כללי, ידוע, שבכל ענין בתורה יש הוראה למעשה לגבי התנהגותו של האדם. זוהי משמעות המילה "תורה" — מלשון הוראה[2]. אך ברוב הסיפורים המופיעים בתורה שבכתב יש צורך להיעזר בתורה שבעל־פה כדי לדעת מהי ההוראה מסיפור זה, מהפסוק או מן המילה.

לעומת זאת בענינו כתוב בתורה שבכתב עצמה, שכתוצאה מ"מות שני בני אהרן" באו שני ציוויים — הוראות:

א) "יין ושכר אל תשת... בבואכם אל אהל מועד..."[3], כפי שמציין רש"י בפירושו על התורה[4] (ומכך מובן שזהו פשוטו של מקרא), שאזהרה זו נאמרה מיד[5] לאחר מות נדב ואביהוא משום ש"שתויי יין נכנסו למקדש".

ב) הציווי בתחלת פרשתנו[6] — "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם... דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש...", כפי שמבאר רש"י[7] שהקשר בין הפסוק "אחרי מות... בקרבתם... "לבין הציווי "ואל יבוא בכל עת אל הקודש...", הוא כרופא המזרז חולה באומרו לו "שלא תמות כדרך שמת פלוני". וכך גם בענינו: עונשם של בני אהרן היה מפני חטאם "בקרבתם לפני ה' וימותו" — בהיכנסם אל הקודש באופן "אשר לא ציוה אותם"[8] — ומשום כך הזהירו את אהרן "אחרי מות... ואל יבוא, שלא ימות כדרך שמתו בניו"[9].

אך יש להבין את ההבדל שאנו מוצאים בין שני ציוויים אלו:

הציווי הראשון — "יין ושכר אל תשת" — מופיע בפרשת שמיני, כהמשך מיידי לסיפור על מות בני אהרן, ויותר מכך: התורה מפסיקה לצורך זאת באמצע הציוויים לאהרן ובניו לגבי היום השמיני למילואים[10], כדי לצוות הוראה זו.

לעומת זאת, את הציווי "אחרי מות... ואל יבוא בכל עת אל הקודש..." אומרת התורה רק בפרשתנו, ובינתיים ישנה הפסקה[11] גדולה של כשתי פרשות ומחצה: תחלה[12] מופיעים פרטי הדינים של "תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה..."[13], ולאחר מכן מופיעים פרטי דיני הטומאה בפרשות תזריע ומצורע,

---

1) לשון הכתוב ריש פרשתנו.

2) ראה רד"ק לתהלים יט, ח (ובס' שרשים שלו ערך ירה). גו"א ר"פ בראשית. ובזח"ג נג, ב: אמאי אקרי תורה בגין דאורי.

3) שמיני י, ט.

4) שם, ב. — וראה ביאור פרש"י זה בארוכה בלקו"ש חי"ב ע' 49 ואילך.

5) כפשטות סדר הכתובים (ולא כתב רש"י שאינם כסדרם). וכמפורש במס' גיטין (ס, סע"א ואילך) — שהובא ברש"י נשא (ה, ב) — דפרשה זו נאמרה בו ביום. וברמב"ן ריש פרשתנו "והקרוב שהיו שתי המצות האלה (פ' שתויי יין ו"אל יבוא בכל עת גו'") ביום המחזרת למיתתם". ואכ"מ.

6) טז, א־ב.

7) עה"פ, מתו"כ (וראה גם ראב"ע, רמב"ן ועוד כאן). — וראה ביאור פרש"י זה (ע"ד הפשט) לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 123 ואילך.

8) שמיני י, א. וראה רש"י גיטין שם ד"ה ופרשת אחרי מות: בשביל ביאה שלא לצורך. וראה תו"כ ריש פרשתנו. ראב"ע. רמב"ן (פסוק ב). ועוד. ואכ"מ.

9) לשון רש"י.

10) ראשיכם אל תפרעו גו' (שמיני י, ו־ז), קחו את המנחה גו' (שם, יב ואילך).

11) וע"פ מחז"ל גיטין שם דפרשת אחרי מות נאמרה בשמיני למילואים — הרי פרשת אחרי מות נאמרה לפני ס"פ שמיני ופ' תזו"מ (כי רק "שמונה פרשיות נאמרו ביום" זה — גיטין שם). וראה לקמן ס"ג והערה 23.

12) שמיני יא, א ואילך.

13) ל' הכתוב ס"פ שמיני (יא, מו).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ורק לאחר מכן נאמר[14] "וידבר... אחרי מות... ואל יבוא..."[15]?

ב.
סדר הפרשות – מלמעלה למטה

ניתן להסביר בפשטות, שפרשת אחרי מות, בכללותה, מופיעה רק לאחר "תורת הבהמה והעוף..." שבפרשת שמיני ולאחר דיני הטומאה שבפרשות תזריע ומצורע, כי זהו סדר של מלמעלה למטה – בהמשך לפרשת שמיני:

תוכנו הכללי של החלק הראשון של פרשת אחרי הוא סדר העבודה של יום הכפורים, אשר מהותו כשמו – כפרה, "ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם..."[16], "והיתה זאת... לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה"[17].

ולכן מקדימה התורה את "תורת הבהמה והעוף..." ואת דיני הטומאה שבפרשות תזריע ומצורע לפני פרשת אחרי:

בפרשות שעד פרשת שמיני מדובר בעיקר על ענינים שבקדושה: תחלה על הציוויים הקשורים לבניית המשכן, להכנת בגדי הכהונה וכו', ולאחר מכן – פרשת הקרבנות שהקריבו במשכן ובמקדש וסדרם של ימי המילואים, עד לסיומם – היום השמיני למילואים,

לאחר מכן מופיעות הלכות הקשורות לעניני העולם, שיש בהם תערובת של טוב ורע, וזקוקים ל"תורה אור" המביאה לידי "להבדיל בין הטמא ובין הטהור..."[18] – התורה מאירה את דרכו של האדם ומזהירה אותו מפני הדברים הבלתי רצויים שבעולם.

בכך יובן גם הדיוק בלשון חז"ל[19] לגבי הדינים שבפרשות תזריע ומצורע – "כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף" – שהרי, לכאורה:

כיצד ייתכן לומר, שרק בפרשות תזריע ומצורע נתפרשה "תורתו" של האדם? הרי יש הוראות והלכות רבות בקשר להתנהגות האדם, המופיעות לפני כן, ובמיוחד: עשרת הדברות, פרשה ששמה משפטים ועוד.

אלא, ההסבר לכך הוא: החידוש והפירוט – פירושה – של התורה (הוראה)[20] הוא "[21] להבדיל בין הטמא ובין הטהור...". ולכן פירושה של "תורתו" של האדם – הוראות התורה, שלא לגבי התנהגות האדם באופן כללי, אלא לגבי עניני הטומאה[22] הנוצרים מגוף האדם עצמו (יולדת, צרעת, זב וכדומה), אשר התורה מורה אותנו, מלמדים את האדם כיצד "להבדיל" בענינים שבו עצמו – ביצירתו.

ולכן מופיעה הפרשה העוסקת בעבודת יום הכפורים רק לאחר "תורת בהמה חיה ועוף" ולאחר "תורתו" של אדם – כי המהות של יום הכפורים קשורה בעיקר דוקא לאחר דינים אלו:

ולאחר שהתורה מציינת ליהודי את ההוראות הקשורות לעיסוקיו בעניני העולם, אשר בהם עליו להישמר מפני דברים בלתי רצויים – "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" – מבהירה התורה, שכיון שייתכן שיהודי ייכשל ח"ו בדברים בלתי רצויים שבעולם, אל לו להתייאש ח"ו, אלא עליו לדעת שישנו "אחת בשנה", אשר "יכפר עליכם לטהר אתכם".

ג.
"ואל יבוא..." – מדוע לא "אחרי מותם מיד"?

אך אין זה הסבר מספיק לכך שהתורה מעכבת את הציווי "ואל יבוא בכל עת אל הקודש" עד לפרשת אחרי מות, כי אמנם יום הכפורים קשור ל"תורת בהמה חיה ועוף" ול"תורתו של אדם", אך בכל זאת הציווי

---

14) ובפרט שרק בפרשתנו מפורש "אחרי מות שני בני אהרן", משא"כ בפ' שתויי יין שלא נזכר בפירוש הקשר למיתתם (ורק מובן הוא מהמשך הפרשה). וברש"י גיטין שם (ריש ע"ב) ד"ה ופרשת שתויי יין לא הזכיר אודות מיתת בני אהרן (כמו שהזכיר שם לפנ"ז (סע"א) בד"ה ופרשת אחרי מות).

ולהעיר, דפרשת אחרי מות נמנה שם לפני פרשת שתויי יין. אבל ראה תוד"ה ופרשת אחרי מות שם. פי' מהר"י אבוהב על הרמב"ן ריש פרשתנו.

15) כקושיית הרמב"ן כאן. וראה לקמן הערה 29.

16) פרשתנו טז, ל.

17) שם, לד.

18) לשון הכתוב ס"פ שמיני.

19) פרש"י ר"פ תזריע, מויק"ר שם (פי"ד, א בסופו) – נת' בלקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 77 ואילך.

20) ראה פרש"י (פשש"מ) ס"פ שמיני.

21) ראה תו"ח בראשית (ב, ב ואילך). אוה"ת שמיני (כרך א) ע' נז ואילך. ובכ"מ. וראה אגה"ק סכ"ו (קמד, ב).

22) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א (ע' כב) "הטעם .. שעיקר הבירור וההבדלה הוא בטהרות".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"ואל יבוא בכל עת אל הקודש" — "שלא ימות כדרך שמתו בניו" — הוא ענין שצריך היה להזהיר עליו, לכאורה, מיד לאחר "שמתו בניו".

אף אם נאמר שהציווי "ואל יבוא..." אכן נאמר "אחרי מותם מיד"[23] ורק נכתב בתורה כאן, שלא לפי סדר אמירתו[24], ואין מוקדם ומאוחר בתורה[25],

בכל זאת, לפי הידוע שכל פרט בתורה הוא מדוייק[26], סביר לומר, שהתורה קבעה את הציווי "ואל יבוא..." רק כאן, משום שההכרח באזהרה זו עצמה[27], להיפך מהתנהגות שני בני אהרן, מתעורר בעיקר לאחר הפרשיות של "תורת בהמה חיה ועוף" ו"תורתו של אדם"[28],

ולא רק משום שציווי זה קשור ליום הכפורים, שהכניסה "אל הקודש" אסורה "בכל עת" ומותרת רק ביום הכפורים[29] — וענין יום הכפורים צריך להופיע, כדלעיל, דוקא במקום זה בתורה.

ד.
החטא — רצוא ללא שוב

ויש לומר, שההסבר לכך היא:

ידוע, שחטאם של שני בני אהרן לא היה חס־ושלום חטא במובנו הפשוט[30], אלא, כפי שמבאר בהרחבה בעל "אור החיים"[31], "חטאם" היה בכך, שהם אפשרו לדבקותם הגדולה בקדוש־ברוך־הוא להביאם לידי כלות הנפש בפועל — "בקרבתם לפני ה' (עד אשר) וימותו".

וזה נחשב אצלם לחטא[32], כי אמנם יהודי צריך תמיד להשתוקק לכך שעבודתו תקרבהו להתפשטות הגשמיות[33], אך למרות זאת נדרש ממנו, שכאשר הוא מגיע לכלות הנפש, "רצוא", יגיע לידי "שוב" — אל לו לצאת מן העולם, אלא לחזור ולבצע את עבודת הנשמה בגוף בעולם הזה, כמאמר חז"ל[34] "על כרחך אתה חי", וליישם את הכוונה העליונה של "דירה בתחתונים"[35], להפוך את העולם עצמו לדירה לו יתברך.

יש שני גורמים (הפכיים)[36] המביאים את היהודי לידי "רצוא", ללא "שוב" — להתנתק לגמרי מן הגשמיות:

א) תחושת ההתפעלות מאלקות, ובלשון ה"אור החיים"[37] "נעימות עריבות .. מתיקות" להיות דבק בקדוש־ברוך־הוא המביאה את האדם לעשות ככל יכולתו כדי להגיע לדבקות, בהשקיעו את כל כחו בעבודה של "בקרבתם לפני ה'" עד לאופן של "וימותו" — כלות הנפש.

ב) ומן הצד השני — כאשר האדם חש בנחיתותו של העולם הזה, ומגיע לידי בריחה בכל כחו מעיסוק בדברים גשמיים העלולים להרחיקו מן הקדושה, עד אשר "בריחתו" מובילה אותו לידי "התנתקות" מוחלטת[38] מגשמיות העולם, רצוא ללא שוב.

ה.
עבודת יושבי אהל ובעלי עסק

באופן כללי, קשורים שני האופנים המביאים לידי "רצוא", שהוזכרו לעיל, לשני סוגים של יהודים — יושבי אהל ובעלי עסק:

---

23) ל' הרמב"ן כאן — אלא שכוונתו ב"מיד" היא למחרתו (כנ"ל הערה 5. ולהעיר מתוס' שבהערה 14), אבל בגיטין שם מפורש שנאמרה באותו היום. וראה הערה 11.

24) ראה רמב"ן כאן. וראה הערה 29.

25) פסחים ו, ב. ובכ"מ. פרש"י (בראשית ו, ג. וישלח לה, כט. שמות ד, כ. ועוד).

26) שלכן יש טעם בכ"מ שנאמר בתורה באופן שאין מוקדם ומאוחר (ראה של"ה חלק תושבע"פ (תב, ב). ועוד).

27) ולהעיר, דזה שפרשת אחרי מות נאמרה ביום שמיני למילואים הי' (לא מצד ענין יום הכפורים, כ"א) רק בשביל האזהרה ד"אל יבוא בכל עת גו'" (ראה פרש"י גיטין שם ד"ה ופרשת אחרי מות).

28) משא"כ לפי' הרמב"ן (ד"הקדים הכתוב האזהרות שהזהיר את ישראל שלא ימותו .. בטמאם את משכני .. ואח"כ כתב אזהרת היחיד". ועד"ז הוא בראב"ע ריש פרשתנו. וראה פתיחת הרמב"ן לספר ויקרא ושם שמיני יא, א) — בנוגע הקשר תוכני בין ר"פ אחרי לפרשיות שלפנ"ז.

29) פרש"י פרשתנו טז, ג. וראה פרש"י שם, ב (ומדרשו). וראה מפרשי רש"י.

30) כמובן מפרש"י (פשש"מ), שלאחרי מותם אמר משה שהם קרובים לה' יותר ממשה ואהרן ועליהם דוקא נאמר בקרובי אקדש (שמיני יוד, ג).

31) ריש פרשתנו. וראה ד"ה כתוב באוה"ח — במאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא (ע' לג). ד"ה וכל הלבבות באוה"ת פרשתנו (כרך ב) ע' תקלח ואילך. ד"ה אחרי מות תרמ"ט. לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 248 ואילך. ובכ"מ. — וראה בארוכה לקו"ש חל"ב ע' 98 ואילך.

32) משא"כ בסתם בנ"א — שהרי עדיין לא נצטוו "יין ושכר אל תשת".

33) ראה שו"ע אדה"ז חאו"ח ר"ס צח. הל' ת"ת פ"ד ס"ה. וש"נ.

34) אבות ספ"ד. וראה תניא ספ"נ.

35) תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפל"ו.

36) בהבא לקמן — להעיר מהמשך תרס"ו בתחלתו. סה"מ תרצ"ט ע' 4. סה"מ השי"ת ע' 5.

37) ריש פרשתנו.

38) ראה רמב"ם הל' דעות רפ"ג. ח' פרקים פ"ד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אצל יושב אהל, המתמסר לחלוטין ללימוד התורה, ואינו מתעסק בעניני פרנסה וכדומה, אין צורך לחוש כל כך ל"בריחתו" מנחיתות העולם הזה, שהרי הוא שרוי מלכתחלה בעולם התורה.

אצלו יש לדאוג בעיקר לכך שלא יחשוב[39] שהעבודה הרוחנית באופן של "רצוא" נדרשת מן התורה בקיצוניות מוחלטת: שמשום שהתורה נעלית מן העולם, אי אפשר להגיע לאמיתותה אלא על ידי התרוממות מוחלטת למעלה. ואשר לכך, כפי שעלולה להיות מחשבתו, עליו להגיע למצב מוחלט של "רצוא" — "התפשטות" מן הגוף והתעלות לרוחניות צרופה, ועל ידי כך ברצונו להגיע לאמיתותה של התורה.

ליהודי כזה מבהירים, שאדרבה: כדי להגיע לאמיתותה של התורה צריך לימוד התורה להיעשות דוקא באופן של "שוב", נשמה בגוף, יש ללמוד תורה באופן שגם השכל האנושי[40], של נפשו הטבעית, תקבל את הענין, עד אשר התורה נעשית "ערוכה[41] ברמ"ח איברים" שלו —

כי התורה לא בשמים היא, ואדרבה, היא ניתנה דוקא למטה[42], עד אשר ה"עליונים" שואלים אודות פסק הדין של בית דין של מטה[43] — כי התורה נמצאת דוקא למטה.

וזאת לא רק לגבי פסק דין של תורת הנגלה, אשר מובן בפשטות שעיקר ענינה הוא דוקא למטה, שהרי בעולמות העליונים אינו מתאים לימוד בעניני העולם הזה[44], ולכן הכרחי, כביכול, לרדת למטה כדי לדעת את ההלכה,

אלא אפילו לגבי רזין דאורייתא[45], הנלמדים גם במתיבתא דרקיע, ואדרבה — לכאורה באופן נעלה יותר מכפי שהם נלמדים למטה — גם בענינים אלו באים ה"עליונים" לשמוע כיצד הם נלמדים כאן למטה.

כפי שמובן מההסבר המובא בלקוטי תורה[46] על דברי חז"ל[47] "קא מיפלגי (=נחלקו) במתיבתא דרקיעא .. ספק, הקדוש־ברוך־הוא אומר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא, ואמרי מאן נוכח .. רבה בר נחמני" — שהמחלוקת היתה בעיקר לגבי ענין של רזין דאורייתא, ואף־על־פי־כן "מאן נוכח .. רבה בר נחמני", כי גם ההכרעה בענינים של רזין דאורייתא ניתנה ליהודי כפי שהוא נמצא כאן למטה, נשמה בגוף[48].

לעומת זאת, אצל בעלי עסק יש להדגיש את הצד השני: כיון שיהודי כזה שקוע בעניני העולם, הרי בודאי יטען — כיצד באפשרותו להתגבר על כל הנסיונות שבעולם הזה?

וכך הוא עלול להגיע למסקנה, שיש צורך בעבודה רוחנית של "רצוא" לגמרי, שעליו להינתק לחלוטין מעיסוק בעניני העולם. ומבהירים לו, שהמטרה היא "שוב", לעשות לו יתברך דירה בתחתונים[49]. וכיון שהקדוש־ברוך־הוא דורש זאת מיהודי, ו"איני מבקש .. אלא לפי כוחן"[50], הרי בודאי ניתנים לו לפני כן הכחות הדרושים להתגבר על כל הנסיונות.

ו.
האזהרה ל"כהנים"

וזהו ההבדל בין שני הציוויים שנאמרו כתוצאה ממות שני בני אהרן:

הציווי הראשון הוא ההוראה הנלמדת ממות שני בני אהרן לגבי יושבי אהל. שזהו הציווי[51] "יין ושכר — יין דרך שכרותו — אל תשת", האמור דוקא לכהנים [ואף הדין "שאסור שיכור בהוראה"[52] הנלמד מפסוקים אלו, קשור לכהנים, שהרי עליהם נאמר[53] "יורו משפטיך ליעקב גו'"] —

כי מהותם של הכהנים היא, שעליהם להתרחק

39) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 7 ואילך (בביאור מחז"ל (שהש"ר פ"א, יב (ב)) "שינה של עצרת עריבה").

40) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 112. ועוד.

41) עירובין נד, רע"א. וראה גם תניא פל"ז (מז, א).

42) ב"מ נט, ב (וראה תוס' שם סד"ה לא בשמים). וראה שבת פט, א: נתתי' לארץ.

43) כמחז"ל בנוגע קביעות יום ר"ה (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. דב"ר פ"ב, יד). ועוד. וראה אגה"ק סכ"ו (קמה, א). רד"ה ביום השני תרפ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב תסה, א). רד"ה היושבת בגנים השי"ת. ועוד.

44) ראה לקו"ת ואתחנן ו, ב ואילך.

45) ראה אגה"ק שם. לקו"ת שם. ועוד.

46) תזריע כד, ב ואילך (ובאוה"ת שם כרך ב ע' תקלה־ו). וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות טומאת מצורע פ"ג. ועוד.

47) ב"מ פו, א.

48) ראה לקו"ש חי"ב ע' 68. וש"נ.

49) ראה סד"ה אני ה"א — במאמרי אדה"ז פרשיות ח"ב (ע' תרסב. תרסה). וראה הנסמן בהערה 38.

50) במדב"ר פי"ב, ג. ועוד.

51) שמיני י, ט ובפרש"י עה"פ.

52) פרש"י שם, יא.

53) ברכה לג, י (הובא ברמב"ם שבהערה הבאה). וראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מעניני העולם, "הובדלו מדרכי העולם"[54], ולהתמסר לחלוטין לעבודת המקדש. ובדומה לכך קיימת דרגה של "כהונה" אצל כל יהודי, גם אצל "ישראל", כפי שפוסק הרמב"ם[55], שכל אחד אשר נדבה רוחו .. להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו .. ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים .. הרי זה נתקדש קדש קדשים[56] .. ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים".

וסוג זה של יהודים מזהירים – "יין ושכר אל תשת": "יין" מורה על סודות התורה, נכנס יין יצא סוד[57] ו"שתיית יין", שיש לו טעם, מצביעה על תענוג והנאה בהבנת רזי התורה. ועל כך נאמר הציווי: "יין ושכר – יין דרך שכרותו – אל תשת", שענין ה"יין" – התענוג וההתעמקות בסודות התורה – אסור לו להוביל למצב של "שכרות", ביטול דעתו ומציאותו של האדם, רצוא ללא שוב[58].

נדב ואביהוא – "שתויי יין נכנסו למקדש": אצלם היתה הדבקות ב"יין" – רזין דאורייתא – באופן שהביא לידי ביטול המציאות, כלות הנפש ממש – בקרבתם לפני ה' וימותו.

ולכן, מיד לאחר מות שני בני אהרן באה האזהרה ליהודים שהם בבחינת "כהנים", כשני בני אהרן: "יין ושכר – יין דרך שכרותו – אל תשת". כי גם את ה"יין", רזין דאורייתא, נתנו כאן למטה דוקא לנשמות בגופים, כדלעיל.

ז.
ההוראה לכל ישראל

לאחר מכן באה האזהרה לרוב ישראל[59], המתעסקים ב"דרכי העולם" – ש"ואל יבוא בכל עת אל הקודש".

אמנם, הציווי כפשוטו נאמר רק לאהרן, אך תוכנו מתאים לכל ישראל. כשם שעבודת יום הכפורים, הנעשית על ידי הכהן הגדול, שייכת לכלל ישראל, כאמור מספר פעמים[60], שבהכנסו "אל הקודש", אהרן "לוקח" עמו פנימה את כלל ישראל "אל הקודש", ואדרבה: הענין העיקרי של יום הכפורים כפשוטו – כפרה "מכל חטאתם" – שייך יותר ליהודים שבדרגות הנמוכות –

וכך גם תוכנה של האזהרה "ואל יבוא בכל עת אל הקודש" שייכת לכל יהודי:

כאשר מגיע יום הכפורים[61], כאשר יהודי נזכר בכל הענינים השליליים שדבקו בו במשך השנה, אשר לשם כך הוא זקוק ליום הכפורים שיטהרו, וירוממהו "אל הקודש", עשוי להתעורר בו רצון של "יבוא בכל עת אל הקודש" – להתנתק לחלוטין מעניני העולם ולהמצא כל העת ב"קודש".

על כך יש להזהיר אף לאחר שכבר ידועה ההוראה "יין ושכר אל תשת". שהרי, ההוראה ליושב אהל "יין ושכר אל תשת", שעליו להגיע למצב של "שוב", מובנת, כי גם בדרגה של "שוב" של יושב אהל אין חשש להדרדרות רוחנית וכדומה – גם בהיותו במצב של "שוב" הוא עסוק רק בתורה, ולפיכך אל לו להישאר ב"רצוא" בלבד, "בקרבתם לפני ה' וימותו".

אך כאשר מדובר על בעלי עסקים, המתמודדים עם נסיונות, וקיים חשש שיכשלו ח"ו, עשויה להתעורר מחשבה, שטוב יותר שישארו "בקרבתם לפני ה'", "יבוא בכל עת אל הקודש"!

על כך נלמדת הוראה מיוחדת ממות שני בני אהרן בפרשת אחרי, שגם אצל בעלי עסקים אסור להיווצר מצב של "בקרבתם – וימותו", "אל יבוא בכל עת אל הקודש". אמנם, מענתם היא, שבהיותם עסוקים בעניני העולם, כיצד יוכלו להתגבר על הנסיונות? על כך

---

54) ל' הרמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ב (בנוגע לשבט לוי).

55) שם הי"ג.

56) להעיר ממחז"ל דהאמור לכל ישראל ואתם תהיו לי ממלכת כהנים – ה"ז כה"ג (אגדת בראשית פע"ט (פ). בעל הטורים עה"פ יתרו יט, ו).

57) עירובין סה, סע"א. ובכ"מ.

58) ראה גם לקוטי לוי"צ אגרות־קודש (ע' שנח ואילך) בביאור מחז"ל (ב"ב עג, סע"ב) "אחוי לך מתי מדבר כו' ודמו כמאן דמיבסמי" – דמתי מדבר (היפך ארץ נושבת) מורה על עבודה ב"תוקף הרצוא", ולכן "דמו כמאן דמיבסמי", כי "ריבוי שתיית יין" הו"ע הרצוא. ע"ש.

וראה ג"כ בארוכה לקו"ש חכ"ד (ע' 267 ואילך. לקו"ש חל"א ע' 177 ואילך), בביאור מחז"ל (מגילה ז, ב) "איבסום (נשתכרו. רש"י) קם רבה שחטי' לר"ז".

59) דהרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידם (ברכות לה, ב).

60) לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 360 ועוד.

61) או למצב עבודה דיוהכ"פ בשאר ימות השנה. ולהעיר דיוהכ"פ נקרא (ג"כ) ראש השנה. ויתירה מזה – פנימיות דר"ה (לקו"ת ר"ה נח, א).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

התשובה היא, שההוראה לבעלי עסקים שיש צורך ב"שוב", מופיעה רק בפרשת אחרי, לאחר "תורת בהמה..." ו"תורתו" של אדם:

"תורת בהמה וכו'" היא ההוראה ונתינת הכח של התורה ליהודי, שיוכל לזכך את העולם, כאמור לעיל בסעי' ב', הן "להבדיל" בענינים שמחוצה לו, והן "להבדיל" לגבי האדם עצמו. וכיון שההוראה באה לאחר תורה, שהתורה נותנת את הכח לזכך את העולם, אפשר לעמוד בנסיונות ואין לחשוש מן העולם, ואדרבה — היהודי הופך את העולם לדירה לה' יתברך.

ואף אם נכשל ח"ו — הרי זה זמני בלבד, ובשעתא חדא ניתן לו הענין של יום הכפורים המביא את מעלת התשובה, ו"מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו"[62],

וכך הוא הולך לבטח דרכו לקיים את תכלית הבריאה, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

(משיחת ש"פ אחו"ק תשכ"ח)

62) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד, ע"פ ברכות לד, ב.

המשך ביאור למס' שבועות ליום שישי עמ' א

אֵיכָא לְמֵימַר – איך נבאר את דברי הברייתא שהשעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, הלא אפשר לומר שהוא מכפר על חטאו של הנזיר. מתרצת הגמרא: רבי אלעזר הקפר **סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר** שמה ששעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו אינו נלמד מתיבת 'מטומאות' אלא **מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּבְרָע** – לומדים זאת ממה שנאמר בשעיר עצמו 'וכפר על הקדש מטומאות'.

הגמרא דנה בדרשות התנאים שבברייתא, ומה דורשים התנאים מהפסוקים הנותרים: **אָמַר מַר, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּבְרָע** – בשעיר זה עצמו הכריעה התורה שהכוונה לטומאת מקדש וקדשיו, **שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר** (ויקרא טז טז) **'וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת', ומשמע שהכוונה שהוא מכפר מִטֻּמְאָתוֹ שֶׁל קוֹדֶשׁ כו'**, דהיינו על טומאת מקדש וקדשיו, שכך מדויק מהלשון 'על הקודש מטומאות'. שואלת הגמרא: **שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן** – הלא רבי שמעון למד לימוד טוב שהשעיר הפנימי מכפר רק על טומאת מקדש וקדשיו, ומדוע רבי יהודה אינו לומד כך. מיישבת הגמרא: **וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר לָךְ, הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ** – הדרשה מהפסוק 'וכפר על הקודש' נצרכת לדין אחר, **כִּי הֵיכִי דְּעָבֵיד לִפְנֵי וְלִפְנִים הָכִי נַעֲבִיד בַּהֵיכָל** – שכסדר ההזאה שמזים ביום הכיפורים מדם הפר ודם השעיר בקודש הקדשים בין בדי הארון, כך מזה את דם השעיר ודם הפר בהיכל מול הפרוכת. דהיינו, כשם שסדר ההזאה של דם הפר ודם השעיר בקודש הקדשים בין בדי הארון הוא אחת למעלה ושבע למטה, כך סדר ההזאה של דם הפר ודם השעיר בהיכל מול הפרוכת הוא אחת למעלה ושבע למטה.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן** שלומד מ'וכפר על הקודש' שהשעיר הפנימי בא על טומאת מקדש וקדשיו, מנין הוא לומד שסדר ההזאה של דם הפר ודם השעיר בהיכל הוא אחת למעלה ושבע למטה. משיבה הגמרא: **הַהוּא** – דין זה **מֵהמשך** הפסוק **'וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד שֹׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם' נִפְקָא** – הוא נלמד, שפסוק זה נאמר על הזאת דם הפר ודם השעיר בהיכל, ומבאר רבי שמעון את כוונת הפסוק, שכשם שהיזה מדם הפר ודם השעיר בקודש הקדשים אחת למעלה ושבע למטה, כך יזה מהם בהיכל אחת למעלה ושבע למטה. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יְהוּדָה** הלומד את סדר ההזאה בהיכל מ'וכפר על הקודש', מדוע אינו לומד זאת מהפסוק 'וכן יעשה'. משיבה הגמרא: **אִי מֵהַהִיא** – אם היינו לומדים את סדר ההזאה בהיכל מ'וכן יעשה', **הָוָה אָמִינָא** – היינו אומרים **נַיְתֵי פַּר וְשָׂעִיר אַחֲרֵינֵי וְנַעֲבֵיד** – שהכהן גדול צריך להביא פר ושעיר אחרים ולשוחטם ולהזות את דמם בהיכל מול הפרוכת, **קָא מַשְׁמַע לָן** – משמיעה לנו התורה וכותבת 'וכפר על הקודש' ומיד לאחר מכן 'וכן יעשה לאהל מועד', ללמדנו שהכפרה שהתורה מצוה עליה היא שיזה בהיכל מול הפרוכת כמו שהיזה בקודש הקדשים בין בדי הארון, דהיינו אחת למעלה ושבע למטה, אך אינו צריך להביא פר ושעיר אחרים. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן** שלומד מ'וכפר על הקודש' שהשעיר הפנימי בא על טומאת מקדש וקדשיו, מנין לו שאין צריך להביא פר ושעיר אחרים ולהזות את דמם. משיבה הגמרא: רבי שמעון מדייק מהפסוק **'וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד', מִינַּיהּ מַשְׁמַע** – שמשמע שמדובר על הדם של אותו פר ואותו שעיר, ולא על דם של פר ושעיר אחרים, וממילא נותר הפסוק 'וכפר על הקודש' לדרוש ממנו שהשעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאות אחרות.

הגמרא מבארת באיזה אופן צריכה הברייתא למעט טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ובסוף: **אָמַר מַר, יָכוֹל שאומר שעַל כָּל טוּמְאוֹת שֶׁבַּקּוֹדֶשׁ** – על כל טומאת מקדש וקדשיו **יְהֵא שָׂעִיר זֶה** [–הפנימי] **מְכַפֵּר, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם'** וגו' וכשם שה'פשעים' שהשעיר מכפר עליהם אינם בני קרבן, כך ה'חטאים' שהשעיר מכפר עליהם אינם בני קרבן. מקשה הגמרא: **מַאי נִיהוּ** – מהו אופן זה של טומאה שהשעיר הפנימי אינו מכפר עליו, הלא הוא טומאת מקדש וקדשיו **שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף** והעלם בינתיים, כלומר שבתחילה ידע שהוא טמא, ושכח ואכל קדשים או נכנס למקדש, ולאחר מכן נזכר שהוא טמא, ואם כן קשה, **הַאי בַּר קָרְבָּן הוּא** – שבאופן זה של טומאה חייבים קרבן עולה ויורד, ומדוע נצרכת הברייתא למעט שהשעיר הפנימי אינו מכפר עליו, הלא קרבן אחר מכפר עליו. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא נצרכה הברייתא למעט אלא באופן **דְּאִתְיְדַע לֵיהּ** – שנודע לו בערב יום הכיפורים **סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה**, שחטא ואכל קדשים או נכנס למקדש בטומאה, ולא הספיק להביא קרבן קודם יום הכיפורים, **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** – שהיה עולה בדעתך לומר שאחר יום הכיפורים עליו להביא קרבן עולה ויורד, אולם **אַדְּמַיְיתֵי** – עד שיביא קרבן,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לקוטי שיחות

פרשת אחרי

כרך כז, ג

מתורגם ללשון הקודש

א.

"וחי בהם"

על פיקוח נפש נאמר בגמרא[1]: "מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת", ומובאות שם בגמרא מספר הוכחות, והסיכום הוא[2], שההוכחה שאין עליה פירכה היא מן הפסוק שבפרשתנו[3] "ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" – "וחי בהם ולא שימות בהם".

לכאורה, תמוה[4]: קיים כלל בכל התורה כולה, ש"אין[5] לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכת דמים". מדוע יש צורך בלימוד מיוחד מ"וחי בהם" לכך שפיקוח נפש דוחה שבת?

יותר מכך: על הדין של "יעבור ואל ייהרג"[6] נאמר במקומות רבים[7], שהוא נלמד[8] מאותו פסוק "וחי בהם ולא שימות בהם". מכך מובן, שהגמרא מביאה לימוד זה במיוחד לגבי שבת, כענין בפני עצמו[9], הקשור דוקא לשבת, ולא כאותו ענין המופיע במספר מקומות, ואין מובן: (א) מהו הדיוק והיחוד ב"וחי בהם" לגבי שבת? (ב) ועיקר: בפסוק "ושמרתם... וחי בהם" מדובר על המצוות בכלל, ולא על שבת במיוחד?

כן יש להבין את דברי הרמב"ם, שאף הוא מציין לימוד זה פעמיים: תחילה בהלכות יסודי התורה[10], הוא אומר: "כיצד, כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגנו, יעבור ואל יהרג, שנאמר במצוות, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו". לאחר מכן, בהלכות שבת[11], הוא אומר שוב: "ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה, שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ולא שימות בהם"[12].

ואין מובן, כאמור לעיל לגבי הגמרא, מדוע יש צורך להביא לימוד זה פעמיים[13]?

---

1) יומא פה, סע"א ואילך. וראה גם מכילתא תשא עה"פ (לא, יג) את שבתותי. תוספתא שבת פט"ז, יג ואילך – בכמה שינויים.

2) יומא שם, ב. במכילתא שם ליתא הלימוד מ"וחי בהם", ובתוספתא מסיים (בסוף הפרק) לאחרי כל הלימודים: הא לא נתנו מצות לישראל אלא לחיות בהם שנאמר אשר יעשה .. וחי בהן וחי בהן ולא שימות בהן. וראה מנחת בכורים שם.

3) יח, ה.

4) לתוכן הקושיא שבפנים – ראה גם מפרשי הש"ס יומא שם (פה, א) – גבורות ארי, תוס' יוהכ"פ, שיח יצחק. ע"ש.

5) יומא פב, א. כתובות יט, א. וראה הערה הבאה.

6) סנהדרין עד, א: כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג.

7) רש"י סנהדרין שם ד"ה יעבור (וראה גם רש"י שם ד"ה סברה וד"ה חזית). פרש"י יומא פב, רע"ב. שבת ל, רע"ב ד"ה מוטב. פסחים נג, ב ד"ה מה ראו.

8) ומפורש הוא בסנהדרין שם, ועד"ז בתו"כ (פרשתנו עה"פ) במאמר ר"י שלמד מ"וחי בהם ולא שימות בהם" (גם) לגבי ע"ז בצנעה (מנין שיעבור ואל יהרג). וכן הובא הלימוד בע"ז כז, ב. נד, א.

9) אבל בתוספתא שם ממשיך מיד לאחר הנ"ל (הערה 2) "אין לך דבר עומד בפני פקוח נפש חוץ כו'".

10) רפ"ה.

11) פ"ב ה"ג.

12) ראה מגיד משנה שם: שם מימרא דשמואל ומסקנא דגמרא שם דמהתם ילפינן לה.

13) לכאורה החילוק בין ב' ההלכות ברמב"ם (ועד"ז בש"ס) הוא: הדין דיעבור ואל יהרג (בהל' יסוה"ת) מדבר כשנאנס על מעשה העבירה, משא"כ בהל' שבת המדובר בדחיית שבת בסכנה, גם כשהעבירה (החילול) הוא לא באונס [ונפק"מ להלכה, כמ"ש ברמב"ם הל' יסוה"ת שם דאם עבר באונס אין מלקין אותו כו' (שם ה"ד), משא"כ אם עבר ונתרפא בא' מאיסורי התורה עונשין אותו (שם ה"ו) (ראה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) סי' ד הערה ו*. וש"נ)]. ועד"ז יש לומר ולחלק לכאורה בכל המקומות שבפרש"י (שנסמנו בהערה 7), שמדובר שם ביעבור ואל יהרג, ולא כאשר עשיית העבירה היא ברצון – ולכן מוסיף הלימוד ד"וחי בהם" גם בדחיית שבת בסכנת נפשות, שהיא לא במעשה אונס.

אבל מזה שברמב"ם הל' יסוה"ת שם ה"ו מתחיל "כענין שאמרו באונסין כך אמרו בחלאים כיצד כו'" – מוכח, דהלימוד מ"וחי בהם" שכתב לפנ"ז בה"א (לענין אונסין) קאי גם על "חלאים". וגם – התחלת פרק ב בהל' שבת ברמב"ם היא "דחוי' היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות". וראה לקמן בפנים ס"ב ובהערה 33. וראה גם תוספתא שם. ולהעיר שגם בגמרא יומא פב, א "אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז גו'" הובא לענין עוברה שהריחה, ולא לענין אונסין (ודלא כבכתובות שם).

*) אגרות קודש אדמו"ר שליט"א כרך א ע' רלו. המו"ל.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ב.
שבת לגבי חולה שיש בו סכנה – הותרה מלכתחילה

לכאורה, יש לומר: בהלכות שבת[14] מוסיף הרמב"ם "הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם, אלא רחמים וחסד ושלום בעולם". אך בהלכות יסודי התורה, לגבי כל שאר המצוות, אין הוא אומר זאת[15]. מכך מובן, שפרט זה קשור רק לכך שפיקוח נפש דוחה שבת. כפי שממשיך הרמב"ם ואומר בקשר לשבת: "ואלו[16] האפיקורוסים[17] שאומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהן הכתוב אומר[18] וגם[19] אני נתתי להם[19] חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם".

יש לומר, שההסבר לכך הוא: בכל המצוות הענין של "אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש" ו"יעבור ואל ייהרג" הוא דין מיוחד בפני עצמו. כלומר, אין הכוונה שבמקום שיש סכנת נפשות אין חובה לקיים את המצוה, אלא החובה קיימת, אך פיקוח נפש דוחה אותה.

לעומת זאת, לגבי שבת אומר הרמב"ם[20] "שבת לגבי חולה שיש בו סכנה, הרי הוא כחול לכל הדברים שהוא צריך להן". כלומר, אין הכוונה שפיקוח נפש דוחה את איסור המלאכה בשבת, אלא הוא הופך את השבת ל"כחול" – לגבי חולה שיש בו סכנה אין השבת קיימת מלכתחילה, ביחס ל"דברים שהוא צריך להן"[21].

וכפי שמבאר בעל "מגיד משנה"[22] את דברי הרמב"ם, שהכלל שנקבע בשבת "וכל שאפשר לשנות משנין" במלאכה הנעשית עבור חולה, אינו אמור לגבי חולה שיש בו סכנה, כי לגביו "הרי הוא כחול לכל הדברים"[23], ולכן "מחלל לכל צרכיו אף־על־פי שאין במניעת דבר שעושין לו" סכנה[24].

ולכן מציין הרמב"ם שוב לגבי שבת את הלימוד "וחי בהם ולא שימות בהם" ומוסיף "הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם" כדי לומר, שלגבי סכנת נפשות אין חלים משפטי התורה של איסורי שבת מלכתחילה, בשונה מאיסורים אחרים, שאותם דוחים. ולכן ממשיך הרמב"ם ואומר "ואלו האפיקורוסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהן הכתוב אומר .. חוקים לא טובים...". בכך הוא מדגיש שהחוקים, חילול שבת, נעשים לא טובים.

כלומר: לגבי שאר המצוות, המצוה היא בגדר של דחויה, פיקוח נפש דוחה את האיסור, ואילו לגבי שבת – הותרה[25]: האיסור לא נקבע מלכתחילה[26] לגבי חולה שיש בו סכנה, "הרי הוא כחול"[27].

ג.
"ולא שימות בהם"

לכאורה יש לומר, שזוהי הסיבה להבדלי הניסוח בדברי הרמב"ם:

בהלכות יסודי התורה, לגבי כל המצוות, הוא מביא את ההוכחה "שנאמר במצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (וחוזר ואומר) וחי בהם ולא שימות בהם". ואילו בהלכות שבת הוא אומר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם", ואינו חוזר שוב על המלים "וחי בהם"[28].

ההסבר לכך הוא:

---

14) הל' שבת שם ה"ב.

15) קושיא גמורה אינה, כי ברמב"ם שם בא בעיקר לבאר דיני קדוש השם, וכהתחלת הפרק "כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה כו' ומוזהרין שלא לחללו", וזה דיעבור ואל יהרג בשאר כל המצות בא בעיקר בתור הקדמה לה"ב שם (בד"א בשאר מצות חוץ מע"ז כו'. ועד"ז בשאר המצות כשמתכוין להעביר על המצות, בפני עשרה מישראל כו', או בשעת הגזירה כדלקמן שם ה"ג).

16) כ"ה ברמב"ם לפנינו "ואלו האפיקורוסים". וברמב"ם הוצאת פרנקל (ירושלים תשל"ה) "ואלו המינים". וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ז ואילך.

17) כ"ה ברמב"ם לפנינו "אפיקורוסים".

18) יחזקאל כ, כה.

19) כ"ה בכתוב "וגם .. להם". וברמב"ם לפנינו "גם .. לכם". וראה רמב"ם הוצאה הנ"ל ובשינויי נוסחאות שם.

20) הל' שבת שם סה"ב.

21) וראה צפע"נ לרמב"ם הל' שבת שם ה"א וה"ב. צפע"נ הל' מתנות עניים ע' 70. וראה בארוכה השקו"ט בכ"מ בדעת הרמב"ם אם שבת דחוי' או הותרה – אנציקלופדי' תלמודית ערך חולה ע' רנ. וש"נ.

22) הל' שבת שם הי"א.

23) אבל ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' שכח סי"ג דמשמע שם דגם אם ס"ל דחוי' אין צריך לשנות. וראה שו"ת צ"צ או"ח סל"ח.

24) ראה מ"מ שם הי"ד. וראה ב' הדיעות בשו"ע אדה"ז שם ס"ד. ובשו"ת צ"צ שם מקשר זה בב' הדיעות אם דחוי' או הותרה.

25) ראה שו"ת אבני נזר או"ח סי' תנה ס"ג ואילך.

26) ראה ר"נ גאון שבת קלג, א עד"ז בנוגע לכמה דברים. תשובות מהר"ם אלאשקר סק"ב מר"ש ורב האי גאון. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 252 והערה 38, 39 שם.

27) ראה גם לשון הרא"ש יומא פ"ח סי"ד בשם מהר"ם (ובקרבן נתנאל שם סק"ב). רמ"א יו"ד סי' רסו סי"ד. וראה ציונים לתורה להר"י ענגל כלל כד.

28) בש"ס יומא פה, ב לענין שבת, סנהדרין שם ותו"כ ושאר מקומות שבהערה 8 נאמר "וחי בהם" פעם אחת ("וחי בהם ולא שימות בהם"). ובתוספתא שם – ב' פעמים (כנ"ל הערה 2). אבל בתוספתא שם הובא מהכתוב (גם) "אשר יעשה אותם האדם", משא"כ במקומות הנ"ל.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לגבי כל המצוות זהו לימוד מיוחד מן התורה. מפסוק זה לומדים לגביהן דין בפני עצמו, שהמצוות אינן דוחות את נפשו של היהודי, אלא, להיפך, פיקוח נפש דוחה את המצוות.

ואילו לגבי שבת המשמעות של "וחי בהם ולא..." (לפי הרמב"ם) איננה שלומדים מפסוק זה דין מיוחד בפני עצמו, שפיקוח נפש דוחה שבת, אלא המלים "ולא שימות בהם" הן המשך ההסבר של הפסוק: משפטי התורה נאמרו רק כאשר "וחי בהם", אך אם יכול להיגרם מצב "שימות בהם", הרי אז אין האיסור קיים מלכתחילה.

ד.
פיקוח נפש בשבת – איננו ביטול המצוה

לפי האמור לעיל, ניתן היה, לכאורה, להסביר את דברי רש"י בגמרא, שבהביאו את הלימוד של "וחי בהם", שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות, הוא אומר[29] "טעמו של דבר, לפי שחביבה נפשן של ישראל לפני המקום יותר מן המצוות, אמר הקדוש־ברוך־הוא תבטל המצוה ויחיה זה". ואילו בלימוד של "וחי בהם" לגבי שבת, שפיקוח נפש דוחה שבת גם במקום של ספק[30], אומר רש"י[31]: "אשר יעשה האדם המצוות שיחיה בהם ודאי, ולא שיבוא בעשייתה לידי ספק מיתה, אלמא מחללין על הספק".

כלומר, לגבי כל המצוות אומרים שמפני חביבותם של ישראל, לכן "תבטל המצוה ויחיה זה". ואילו לגבי שבת אין זה ביטול המצוה, אלא זהו פרט בעשיית המצוות – העשיה נקבעה ונאמרה באופן "שיחיה בהם ודאי ולא שיבוא בעשייתה לידי ספק מיתה"[32].

ה.
"אין משפטי התורה..." – מודגש יותר בשבת

אך הסבר זה אינו מספק לגמרי[33]:

בהלכות שבת אומר הרמב"ם, כדלעיל, "הא למדת שאין משפטי התורה...". כלומר, הוא מדבר אודות המצוות בכלל, וכפי שמובן מפשטות הפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", ואם כך, מדוע אין הוא אומר זאת בהלכות יסודי התורה, לגבי כל המצוות?

מכך יוצא, שאמנם לימוד זה – "הא למדת" – הוא לגבי כל "משפטי התורה", אך בכל זאת הוא מודגש יותר במצוות השבת,

ולכן אומר זאת הרמב"ם רק בהלכות שבת, ואף מוסיף שם את השלילה "ואלו האפיקורוסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן...", כדלהלן.

ו.
"אסור להתמהמה" – דברי הרמב"ם שונים מלשון הגמרא

כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר שאת הלימוד של "וחי בהם ולא שימות בהם" אין הרמב"ם מביא בענין השבת בכלל, שפיקוח נפש דוחה שבת, אלא על כך ש"אסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה"[34], ולכאורה: בגמרא מופיע לימוד זה לגבי הענין כולו, שפיקוח נפש דוחה שבת גם במקום של ספק[35]?

על כך אומרים המפרשים[36], שהמקור לדין זה של הרמב"ם, ש"אסור להתמהמה", הוא מן הגמרא במקום אחר[37]: הזריז הרי זה משובח והשואל הרי זה שופך דמים[38]. אך הרמב"ם אינו מתבטא בניסוח זה, או בדומה לכך, כפי שמובאים הדברים בשולחן ערוך[39],

אלא בלשון של אסור – "אסור להתמהמה...". (ניסוח הדומה לדברי הגמרא – "והמקדים להציל הנפש הרי זה משובח – מופיע בדברי הרמב"ם רק בהמשך[40]). ואם כך, נדרש הסבר: מדוע משנה הרמב"ם מלשון הגמרא?

---

29) לשון רש"י יומא פב, רע"ב. ובסנהדרין שם ד"ה סברא כתב רש"י: משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל. ובד"ה מאי חזית: שלא התיר הכתוב אלא משום חביבות נפשם של ישראל להקב"ה. וראה פרש"י פסחים כה, ב ד"ה מאי חזית: והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא משום חיבת נפשו של ישראל. ושם אינו מביא הכתוב וחי בהם.

30) יומא פה, ב.

31) פרש"י שם ד"ה דשמואל.

32) לכללות הדין דפקוח נפש דוחה כל התורה כו' והחילוק דשבת – להעיר מתניא פכ"ד (ל, סע"ב ואילך). וראה לקו"ש חי"ז ע' 489 ואילך. ואכ"מ.

33) נוסף על העיקר: א) הרמב"ם מתחיל "דחוי' היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות", דמזה משמע דדין דחי' דשבת ושאר כל המצות הוא גדר אחד. ב) לדעת כמה פוסקים (ראה כס"מ הל' שבת שם. לקו"ש חי"א שם ובהנסמן באנציקלופדי' תלמודית שם) דעת הרמב"ם היא ששבת דחוי' אצל חולה (כפשטות לשונו) ולא הותרה. וראה כס"מ שם הי"ד.

34) ראה מגיד משנה (נעתק לעיל הערה 12). ומדבריו משמע שס"ל שהכתוב ברמב"ם קאי על עיקר ההלכה שמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה (וכבש"ס). אבל לפי זה הו"ל להרמב"ם להביאו בתחלת הפרק כנ"ל. וע"ד הלשון בקרית ספר הל' שבת רפ"ב.

35) וכן הובא בשו"ע אדה"ז או"ח שם ס"ב.

36) ראה מ"מ והגהמ"י לרמב"ם שם.

37) ראה ירושלמי יומא פ"ח ה"ה. וראה יומא פד, ב.

38) כן הובא במ"מ. ובהגהמ"י "הנשאל ה"ז מגונה והשואל ה"ז שופך דם".

39) או"ח סשכ"ח ס"ב. ועד"ז בשו"ע אדה"ז שם.

40) פ"ב הט"ז. וראה שו"ע שם סי"ג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ז.
פיקוח נפש – שמירת השבת

ויש לומר, שבשינוי זה מתכוון הרמב"ם להבהיר את ההגדרה של פיקוח נפש שדוחה שבת: הניסוח "הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים" או "הזריז הרי זה משובח", מבטא רק את המעלה שמצד המצוה של פיקוח נפש. ואילו ניסוחו של הרמב"ם – "אסור להתמהמה בחילול שבת לחולה" – מבטא שזהו איסור גם מצד הלכות שבת. ועל כך אומר הרמב"ם "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ולא שימות בהם" – כי מכך לומדים זאת.

ההסבר לכך הוא: בנוסף ללימוד "וחי בהם", שאין עליו פירכה, כדלעיל, יש בגמרא[41] לימודים נוספים בענין זה, ומהם[42], הלימוד המובא גם[43] להלכה[44], של "ושמרו בני ישראל את השבת"*[44] – "אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה".

בין שתי הוכחות אלו יש הבדלים, ומהם:

א) ההוכחה של "ושמרו .. חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה" היא רק לגבי שבת, ואילו ההוכחה של "וחי בהם" היא גם לגבי כל המצוות. ב) לפי ההוכחה של "ושמרו" יוצא, שהסיבה היא השבת עצמה – "כדי שישמור שבתות הרבה", כדברי רש"י[45]: כדי לעשות שבתות אחרות יזהרו בשבת זו בקיום שמירת שבתות הרבה[46]. ואילו מצד ההוכחה של "וחי בהם" אין הסיבה למען קיום המצוות, אלא למען הצלת נפש מישראל*[46].

ובנוסף לכך, ישנו הבדל גם בעצם משמעות החילול: לפי ההוכחה של "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה", ואף לדברי בעל "אור החיים"[47] "הוא ללמדך שאין זה חילול, אדרבה זה קרוי שמירת שבת", משום שהחילול הוא למען מצוות השבת, למען שמירת שבתות הרבה,

הרי ה"מעשה" בשבת זו מהווה פעולה של חילול שבת, אלא, שזהו חילול שחייבים לעשותו למען מצוות השבת בכלל[48] – "שבתות הרבה"[49].

לעומת זאת, לפי ההוכחה "וחי בהם ולא שימות בהם", הרי: א) מדובר על קיום המצוות בכלל, ב) הלימוד איננו לגבי מעשה החילול, אלא לגבי קיום המצוות – מעשה זה הוא פרט בקיום המצוות, ובענינו – זהו קיום המצוה של שמירת שבת.

כלומר, חילול שבת במקרה של סכנת נפשות, הרי לא זו בלבד שאין הוא מהווה חילול שבת כלל, אלא מעשה זה נקרא שמירת שבת, עצם המעשה של חילול שבת מפני פיקוח נפש הוא שמירת[50] שבת[51].

ח.
"אות... ביני וביניכם"

ההסבר לכך הוא:

לגבי שבת נאמר[52] "את שבתותי תשמרו כי אות הוא

---

41) יומא פה, סע"א ואילך. ועד"ז במכילתא ותוספתא שם.

42) יומא שם, ב.

43) וראה שבת קנא, ב.

44) רמב"ם הל' ממרים פ"ב סה"ד. וראה רמב"ן (תוה"א ענין הסכנה הובא בר"ן יומא שם פ"ח ד"ה וכתוב) לענין הצלת עובר דאפילו "פחות מבן מ' יום שאין בו חיות כלל מחללין" משום "שמא ישמור שבתות הרבה", ע"ש. וכן הובא בשו"ע אדה"ז שם סו"ס שו (וש"נ. וראה קו"א שם). תניא פכ"ד שם. ועוד. וראה שאילתות שאילתא א ובהעמק שאלה שם אות ח. [וע"פ לשון הרמב"ן (ר"ן) הנ"ל (וראה מ"ש בקו"א שם), יש להעיר בדבריו בנוגע ל"ספק סכנת העובר"]. וראה גם הנסמן בהערה *46. ואכ"מ.

*44) תשא לא, טז.

45) יומא שם ד"ה ושמרו. וראה תוס' יוהכ"פ ושיח יצחק הביאור בדברי רש"י.

46) וראה מאירי יומא שם, א דגם לגבי חיי שעה מחללין "שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה". ובתוס' יוהכ"פ שם, ב ד"ה ר"ש בן מנסיא כתב: שישמור שבתות הרבה לאו דוקא אלא ר"ל ציווים הרבה כו' ובחיי שעה דאדם הוא חי עושה כמה מצות והם הנקראים שבתות הרבה. וראה אוהלי יוסף דיני קדוש השם סכ"ג ס"ק ריב. ולהעיר מאוה"ח תשא שם. שו"ת חת"ס יו"ד סרמ"ה ד"ה והנה לשון. וראה מנ"ח מצוה לב במוסך השבת בסופו במ"ש בדברי האוה"ח. ואכ"מ.

*46) ראה בית מאיר לשו"ע או"ח סש"ל. שו"ת חת"ס או"ח ספ"ג.

47) תשא שם, יג. אבל על הפסוק זה שבתותי תשמרו.

48) שלכן (אפילו את"ל שגם מצד זה מחללין על חיי שעה) הוא רק בשביל "שישמור שבתות הרבה" (וכיו"ב) – כנ"ל הערה 46, ולאוה"ח שם צ"ל בפועל "בגדר עמוד לעשות .. יגיע לשבת לשומרו", עיי"ש. משא"כ מצד "וחי בהם", כדלקמן.

49) וראה מפרשים הנ"ל לפרש"י יומא שם.

50) עפ"ז יש לומר דאין זה שייך להשאלה אם שבת דחוי' או הותרה (ראה לעיל הערה 33 שלכמה פוסקים דעת הרמב"ם היא ששבת דחוי' אצל פקו"נ) – כי לב' האופנים אפשר לפרש דהעשי' הוי ענין של שמירת שבת, אלא שחלוקים הם באיזה אופן הוא, דחוי' או הותרה – כחילוקים המובאים בפוסקים (ראה לעיל הערה 23, 24. וראה אנציקלופדי' תלמודית שם).

51) בסגנון אחר: בכל המצות מודגש רק שהדין "וחי בהם" הוא דין מיוחד לעצמו "ולא שימות בהם", ולא שהוא חלק (פרט) בהמצוות; משא"כ בנוגע לשבת מודגש שהוא חלק ופרט דמצות שבת (ולא רק דין כללי ד"וחי בהם"). וראה לקמן ס"ח.

52) תשא שם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני מקדשכם", ורש"י מבאר[52] "אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה"[53].

וכיון שהשביתה בשבת היא "אות היא ביני וביניכם — שבחרתי בכם", הרי כאשר יהודי שרוי במצב של סכנת נפשות, הרי עצם ענין השבת נפגע, ולכן, כאשר מחללים שבת עקב פיקוח נפש, הרי לא זו בלבד שמקיימים מצוה של פיקוח נפש, אלא מקיימים בכך עיקר מהותי של שמירת השבת — "אות היא ביני וביניכם".

ה"אות" אינה נעשית רק על ידי התוצאה, בכך שהצילו נפש מישראל, ועל ידי כך מתאפשרת המציאות של אות השבת, אלא יותר מכך: עצם מעשה החילול מבטא את האות "ביני וביניכם": כאשר מצילים נפש מישראל הנמצאת בסכנה בשבת, הרי על ידי מעשה של חילול שבת למען הצלת יהודי זה מקיימים ומחזקים את ה"אות ביני וביניכם" — שהקדוש־ברוך־הוא בוחר בישראל. השבת מְצַוֶּה, שחייבים לבצע פעולה זו של חילול שבת למענה, למען "אות היא" עם "וביניכם" — נפש של יהודי.

את זאת לומדים מן הפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם" העוסק במצוות בכלל, כי ענין זה קיים בכל המצוות. לא רק כלשון ספר החינוך[54] "לפי שסיבת עשיית המצוה הוא האדם וקיום הסיבה הוא קיום הכל", אשר לכן "דוחין הכל מפני הצלת נפשות וכל הזריז לחלל שבת הרי זה משובח"[55], אלא גם ומפני הסיבה שמציין ספר החינוך עצמו, כי הגורם לכל המצוות "הוא האדם" וכולן מהוות אות בין הקדוש־ברוך־הוא לבין ישראל, שהקדוש־ברוך־הוא בחר בהם.

אך במפורש, כמשמעות מיוחדת של מצוה זו, מודגש ענין זה דוקא בשבת. ולכן גם ההוכחה והלימוד של "וחי בהם" מיוחדים דוקא בשבת — פיקוח נפש דוחה שבת.

ט.

התורה — "רחמים וחסד ושלום"

לפי זה מובנים דברי הרמב"ם על הוכחה מיוחדת זו בקשר לשבת "ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם", ומכך הוא מסיק לגבי כל משפטי התורה — "הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם":

בכך מתכוון הרמב"ם להבהיר גם לגבי כל משפטי התורה, שמשמעות הדברים איננה שבמקרה של סכנה אין חייבים לקיים את המצוות, אלא ש"משפטי התורה"[56] עצמם אומרים, שבמקרה של סכנה משפטי התורה הם להציל את הנפש, כי הם באופן כללי "רחמים וחסד ושלום בעולם"[57].

אך הרמב"ם מציין זאת, ולומדים זאת, דוקא ממצוות השבת, כי הדבר מודגש וגלוי יותר בענין השבת, כדלעיל.

ולפי האמור לעיל מתורצת קושיית המפרשים[58], שהרי, לכאורה: הפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" מדבר על האדם עצמו. אמנם מובן, שלומדים מכך לגבי כל המצוות ש"יעבור ואל יהרג", וכן לגבי חולה שיש בו סכנה, שהוא בעצמו מותר בחילול שבת. אך מנין ניתן לדעת שהכוונה היא ליהודי אחר, אשר הוא מצווה לחלל שבת כדי להציל יהודי זולתו[59]?

אלא, כאמור, הדבר מובן: בעצם הצלתו של היהודי, הרי כל יהודי העוסק בכך מקיים על ידי כך את ה"אות" בין הקדוש־ברוך־הוא לבין ישראל.

י.

"שבת הגדול" ופרשת אחרי

לפי כל האמור לעיל יש להסביר את הקשר של ענין זה לשבת שלפני פסח, שבת הגדול, אשר בה נקראת בשנה זו (תשד"מ*) פרשתנו, פרשת אחרי:

אדמו"ר הזקן מציין בשולחן ערוך[60] את הסיבה לכך ששבת זו נקראת "שבת הגדול": "שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים היה מקחו מבעשור לחודש .. ואותו היום שבת היה .. וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושים כך, אמרו להם זבח פסח הוא לה', שיהרוג בכורי מצרים. הלכו

53) להעיר גם ממכילתא תשא שם, יד: מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל מה לפלוני חנותו נעולה כו'. וראה מפרשים שם.

54) מצוה לב (במצות שביתת שבת).

55) לשון החינוך שם.

56) כי הכוונה במשפטי התורה כאן בפשטות היא לא לעונשי התורה, כ"א לדיני ומצוות התורה בכלל, עדמ"ש ברפי"א מהל' מלכים.

57) ולהעיר מרמב"ם סוף הל' חנוכה.

58) ראה מפרשים הנ"ל הערה 4 ליומא שם.

59) וראה התירוץ בתוס' יוהכ"פ שם. קרית ספר לרמב"ם הל' שבת רפ"ב. לבוש ואלי' רבה או"ח ר"ס שכח.

60) הל' פסח ר"ס תל. וראה המקורות כו' ובביאור דברי השו"ע — לקו"ש [המתורגם] חי"ז ע' 63 ואילך. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל, ולא רצו, ועשו הבכורות עמהם מלחמה, והרגו הרבה מהם .. וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת, וקראוהו שבת הגדול".

כלומר, עשיית המלאכות[61] הכרוכות ב"מקחו מבעשור לחודש", אשר חל בשבת, על ידי ישראל באותה שבת, אשר גרמה לאמירתם לבכורי מצרים "זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים", היא אשר הביאה לידי כך, שלא זו בלבד שישראל לא נפגעו[62], אלא יותר מכך: בכורי מצרים הלכו לדרוש "שישלחו את ישראל", ועד כדי כך ש"הרגו הרבה מהם", מ"אבותיהם".

ויש לומר, שגם משום כך נקראת השבת "שבת הגדול" – היתה כאן גדלות של השבת: על ידי הצלת ישראל, ובאופן של נס, נגרמת גדלות בשבת, שהיא אות "ביני וביניכם", שהקדוש־ברוך־הוא בחר בישראל.

(משיחת ש"פ מצורע וש"פ קדושים תשמ"א)

61) ראה לקו"ש שם. וש"נ.

62) ענין הנ"ל מודגש עוד יותר בטעם הב' בדעת זקנים מבעה"ת בא יב, ג; טור שם (ועוד) – דכל הנס הוא ע"ש ההצלה כו' דבנ"י. עיי"ש (ובעוד מקומות שצויינו בלקו"ש חי"ז שם).

המשך ביאור למס' שבועות ליום שני עמ' א

אֵלִיבָא דְּתַנָּאֵי – תפס את המשנה לפי שני תנאים, וְלֵיהּ לֹא סְבִירָא לֵיהּ – והוא עצמו לא סבר כך, אֶלָּא רַבִּי טַעְמֵיהּ דְּנִפְשֵׁיהּ – את טעמו שלו עצמו הוא מְפָרֵשׁ, דהיינו שרבי עצמו סובר בידיעות הטומאה כרבי ישמעאל ובשבועות כרבי עקיבא, ולכן סתם כך את המשנה. דְּתַנְיָא, מִנַּיִן שֶׁהעובר על טומאת מקדש וקדשיו אֵינוֹ חַיָּיב קרבן אֶלָּא עַל טומאה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וִידִיעָה בַּסּוֹף וְהֶעֱלֵם בֵּינְתַּיִם, כלומר שבתחילה ידע שהוא טמא, ואחר כך שכח ונכנס למקדש או אכל קדשים, ואחר שיצא נזכר שהוא טמא ונודע לו שנכנס למקדש או אכל קדשים בטומאה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְנֶעְלַם' 'וְנֶעְלַם' שְׁנֵי פְּעָמִים ['וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם וגו', וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם' (ויקרא ה ב–ג)] ולומדים מה'ונעלם' הראשון, שרק על העלם טומאה חייב קרבן אבל לא על העלם מקדש והעלם קודש, וכיון שה'ונעלם' השני מיותר, דורשים כאילו נכתב 'והוא ידע' לפני ה'ונעלם', דהיינו שצריך שתהיה ידיעה בתחילה וההעלם יהיה אחר ידיעה, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ – אין צורך להוציא את התיבות 'והוא ידע' ממשמעותם הפשוטה ולהכניסם בין שני ה'ונעלם', מאחר ויש ללמוד זאת ממקום אחר, שכן חֲדֵי הוּא – הפסוק אוֹמֵר

המשך ביאור למס' שבועות ליום רביעי עמ' ב

מַלְכוּ רְבִיעָאָה תֶּהֱוֵא בְּאַרְעָא דִּי תִשְׁנֵא מִן כָּל מַלְכְוָתָא וְתֵאכֹל כָּל אַרְעָא וּתְרוּשַׁנַּהּ וְתַדְקִנַּהּ, כלומר, החיה הרביעית היא תהיה המלכות הרביעית בארץ, ותהיה משונה מכל המלכויות, ותחריב את כל הארץ ותדוש אותה ותשחק אותה דק דק. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן על פסוק זה, זוֹ מלכות רוֹמִי חַיֶּיבֶת – הרשעה, שֶׁטִּיבְעָהּ – ששימעה יָצָא בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ.

משל נוסף לשיטת חכמים בצירוף המראות: רָבִינָא אָמַר, כְּגוֹן גְּלִימָא דַעֲמַר – טלית חדשה של צמר וְשַׁחֲקֵיהּ – ובלויים [טלית שנתבלתה] שלה, סְדִינָא דְּכִיתְּנָא – סדין חדש של פשתן וְשַׁחֲקֵיהּ – ובלויים שלו. דהיינו, טלית צמר חדשה לבנה מעט יותר מסדין כותנה חדש, אבל לבנה הרבה יותר מטלית צמר בלויה, וכן סדין כותנה חדש קרוב יותר ללובן של טלית צמר חדשה ורחוק מסדין כותנה בלוי. וכן האבות נמשלו לטלית צמר וסדין כותנה חדשים, שהם קרובים זה לזה במעלת הלובן, אולם התולדות רחוקים מהאבות בלובנן. ואף על פי כן, כל תולדה מצטרפת עם אביה, מפני שהם מאותו מין.

שנינו במשנה (לעיל ב.): אֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וכו' וידיעה בסוף והעלם בינתים, הרי זה בעולה ויורד.

נאמר בתורה בחיוב קרבן עולה ויורד על טומאה בשוגג (ויקרא ה ב) 'אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם'. הגמרא דנה מנין שכוונת התורה לטומאת מקדש וקדשיו: תָּנוּ רַבָּנָן, מִנַּיִן שֶׁאֵין הַכָּתוּב העוסק בקרבן עולה ויורד מְדַבֵּר אֶלָּא בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו על ידי אכילת קדשים או כניסה למקדש בטומאה, ואינו מדבר על עצם הנגיעה בטומאה אף ללא אכילת קדשים או כניסה למקדש. שהרי בפסוק לא נאמר שחיוב הקרבן הוא על טומאת מקדש וקדשיו, ויתכן לפרש שהפסוק מדבר על עצם הנגיעה בטומאה, ועל נגיעה בשוגג בדבר טמא יש חיוב קרבן עולה ויורד. משיבה הברייתא: וְדִין הוּא – אתה יכול לדון בעצמך, הוֹאִיל וְהפסוק הִזְהִיר וְעָנַשׁ – כתב אזהרה ועונש עַל הַטּוּמְאָה במזיד, וְחַיֵּיב קָרְבָּן עולה ויורד עַל הַטּוּמְאָה בשוגג, מַה כְּשֶׁהִזְהִיר וְעָנַשׁ עַל הַטּוּמְאָה במזיד, לֹא הִזְהִיר וְעָנַשׁ אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, ולא על נגיעה בדבר טמא ללא אכילת קדשים או כניסה למקדש, אַף כְּשֶׁחַיֵּיב קָרְבָּן עַל הַטּוּמְאָה בשוגג, לֹא חַיֵּיב אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו.

שואלת הגמרא: וְאַיְמָא – שמא תאמר שחיוב קרבן עולה ויורד נאמר על כהן טמא שאכל תְּרוּמָה, שֶׁהרי גם על אכילת תרומה בטומאה במזיד הִזְהִיר הכתוב וְעָנַשׁ, שנאמר (ויקרא כב ד) 'בַּקֹּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר', ונאמר (שם כב ט) 'וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ' שחייב מיתה בידי שמים. משיבה הגמרא: לֹא אֲשַׁכְּחָן – לא מצינו עָוֹן שבמזיד יש בו חיוב מִיתָה בידי שמים דְּחַיָּיב עָלָיהּ קָרְבָּן – ובשוגג יש עליו חיוב חטאת, ורק על עון שבמזיד יש בו חיוב כרת מצינו שבשוגג יש עליו חיוב חטאת. ולפיכך אין לפרש את הפסוק של חיוב קרבן עולה ויורד לענין תרומה.

שואלת הגמרא: אֵימָא – שמא תאמר הָנֵי מִילֵּי – שדין זה שלא מצינו חיוב חטאת אלא על עון שבמזיד יש בו חיוב כרת הוא רק בְּקָרְבָּן קָבוּעַ – בקרבן שאין בו חילוק בין עשיר ועני, אֲבָל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ילקוט לוי יצחק על התורה

שמות לד, ו - ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת

עז

מתרץ שאלות ה"יאיר נתיב" על ה"מאורי אור", דע"י תיקון השלישי "חנון" נמתק ונתחלף מדת הדין לרחמים, וביאורו

חנון עם האותיות בגי' במוכ"ן[1], רמז לחלוף אלהי"ם שנתחלף הדין לרחמים.

מאורי אור אות ח' סעיף צו

עיין בכוונת[2] של פסח שמשמע שם שזה השם במוכ"ן הוא בחי' דין בלי מיתוק וצ"ע.

יאיר נתיב שם

ועיין במאורי אור מע' חנון. ולא יוקשה מה שהקשה ביאיר נתיב שם כי הפירוש הוא כך במאורי אור, שבמוכ"ן שהוא חילוף אלקים שהוא דין, הנה על ידי חנון נמתק גם במוכ"ן.

והוא מצד השרש דחנון שהוא התיקון השלישי[3] מי"ג תיקוני דיקנא[4], הנה בתיקון השלישי (בחי' יעקב שהוא השלישי[5] באבות, והוא התיקון דעובר על פשע[6], שהוא בחי' תפארת כמו שכתוב[7] ותפארתו עובר על פשע) הוא נמתק[8].

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות–דברים עמוד נה

---

1) חנו"ן (בגי' 114) + ד' אותיות (4) = 118, מספר במוכ"ן. ראה הערה 2.

2) מובא בפרי עץ חיים שער חג המצות פ"א. וז"ל שם: "בסוד חילוף שם אלקים . . שאם הי' נחלף באותיות אחרונות של אחר אותיות אלקים, והוא שם במוכ"ן, כנזכר בזוהר (פרשת פקודי דף רסב, א), והוא יותר תחתון ודין משם אלקים". עיי"ש. דהאותיות שאחר שם אלהי"ם הוא שם במוכ"ן (אחר אות א' הוא אות ב', ואחר אות ל' הוא אות מ' וכן הלאה), ומורה על בחי' דינים וגבורות שהוא יותר תחתון ודין משם אלקים עיי"ש.

ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סי' סט מ"ש יעקב "כי חנני אלקים", חנני"י (בגי' 118, כמנין במוכ"ן) דממתיק הש"ם במוכ"ן.

3) ראה פרי עץ חיים שער השופר פ"ה (מובא במחזור לראש השנה בסדר תשליך), דהי"ג מדות שבפסוקים מי אל כמוך נשא עון ועבר על פשע וגו' (מיכה ז, יח-כ), הם כנגד י"ג מדות ה' ה' אל רחום וחנון וגו' (כי תשא לד, ו-ז), והוא: א) "מי אל כמוך", ב) "נשא עון", ג) "ועבר על פשע" וכו', והסדר בי"ג מדות דמשה הם: א) "אל", ב) "רחום", ג) "וחנון" וכו'.

נמצא, דמדה ד"חנון" הוא כנגד "**ועובר על פשע**". ראה הטבלא לקמן סי' צא.

4) ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס ע' תנא וז"ל: עיקר ענין התיקון להג' מלכים הראשונים [דתהו] הוא בהתיקון השלישי . . כי בתיקון הג' יש מעלה גדולה לגבי ב' תיקונים הראשונים, שהם בחי' שערות, שזה רומז שהם מבחי' המלכים דתהו, כי כל שערות הוא מבירורי המלכים דתהו, כמ"ש בעץ חיים שער (לט) מ"ן ומ"ד דרוש א' עיי"ש. משא"כ התיקון הג' הוא פנוי משערות* כמש"ש. ועיין בקול ברמה בביאור האד"ר בסוף תיקון הב'. עיי"ש.

*) התיקון "וחנון" הוא ארחא (הגומא) דתחת אמצע החוטם. ראה הטבלא של ציורי התיקונים בפנים דלמעלה – לקמן סי' צט.

5) ראה בראשית רבה ריש פע"ו: "הבחור שבאבות זה יעקב, שנאמר (תהלים קלה, ד) כי יעקב בחר לו י-ה". זהר חלק א דף קיט, ב. שער הפסוקים תולדות כז, כח.

וראה פסחים נו, א. ויקרא רבה פל"ו, ה. ספרי ואתחנן ו, ד. האזינו לב, ט. ברכה לג, ב. לקוטי שיחות חלק כ עמוד 101 ואילך. חלק טו עמוד 191 ואילך. ועוד.

6) ועיין עוד בענין זה בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס ע' תנא.

7) משלי יט, יא. "שֵׂכֶל אָדָם הֶאֱרִיךְ אַפּוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ עָבֹר עַל פָּשַׁע."

8) ראה גם לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש ע' שסו וז"ל: וי"ל יוחנן חקוקאה הוא ע"ד חקי האלקים שהוא במוכ"ן שהם האותיות שאחר אלקים כמ"ש בל"ת להאריז"ל פ' יתרו עיי"ש. חקוקאה גימט' אלקינ"ו במוכ"ן, והיינו בחי' גבורות. ומה שיוחנן הוא חקוקאה ולכאורה יוחנן הוא מלשון חנינה שמורה על רחמים וחסדים, הוא ע"ד כמ"ש במאו"א מע' חנון עם האותיות גימט' במוכ"ן רמז לחלוף אלקים שנתחלף, הדין לרחמים עיי"ש. ועיין מה שנרשם בגליון* המאורי אור שם.

וכן בהי"ג ת"ד בהתיקון השלישי וחנון הוא גבורה פנימי והוד מקיף, כידוע, והוא מה שנמתקים הדינים דגבורה והוד. ע"ד כמו שבהתיקון ורב חסד** נמתקין הדינין דגבורה מקיף והוד פנימי, כמ"ש בקול ברמה בביאור התקוני דיקנא באד"ר עיי"ש.

*) כנראה הוא הביאור המובא בפנים בלקוטי לוי יצחק כאן.

**) ראה לעיל סי' ו. נו. לקמן סי' עט. פ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

מָתַי הִתְחִילָה הַגְּאֻלָּה?

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יְרוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת פֶּרֶק ב הֲלָכָה ד) שֶׁמִּיָּד לְאַחַר חָרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נוֹלַד מוֹשִׁיעָן וְגוֹאֲלָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

פֵּרוּשׁ הַדָּבָר הוּא: לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁעִם הַחָרְבָּן בָּאָה אֶפְשָׁרוּת הַגְּאֻלָּה (בְּאֹם הָיוּ יִשְׂרָאֵל חוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה מִיָּד לְאַחַר הַחָרְבָּן), אֶלָּא שֶׁמִּיָּד לְאַחַר הַחָרְבָּן הָיְתָה בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַצְמָהּ, הַתְחָלַת הַגְּאֻלָּה - נוֹלַד מוֹשִׁיעָן וְגוֹאֲלָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. שֶׁכֵּן, חָרְבַּן הַבַּיִת הָיָה בִּבְחִינַת "סוֹתֵר עַל מְנַת לִבְנוֹת" לְמַעַן הָעִלּוּי וְהַשְּׁלֵמוּת שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי.

עִנְיָן זֶה נִרְמַז גַּם בַּמֶּה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה "עָלָה אַרְיֵה (נְבוּכַדְנֶצַּר) כו' וְהֶחֱרִיב אֶת אֲרִיאֵל (יְרוּשָׁלַיִם) כו' עַל מְנַת שֶׁיָּבוֹא אַרְיֵה (הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא) כו' וְיִבְנֶה אֲרִיאֵל".

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ט עמ' 13. מתוך לקראת שבת)

הַקְּצָווֹת שֶׁמְּבִיאִים אֶת הַגְּאֻלָּה

כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ"ר תָּבֵע מִכָּל אֶחָד מֵאִתָּנוּ ב' קְצָווֹת:

מֵחַד גִּיסָא - לִהְיוֹת מְנֻחִים וּשְׁקוּעִים ("לִיגֶן") בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, גָּלְיָא דְּתוֹרָה וְנִסְתָּר דְּתוֹרָה, תּוֹרַת הַחֲסִידוּת, רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין - שֶׁזֶּהוּ עֹמֶק רוֹם,

וּבָהּ בְּשָׁעָה - לְהַשְׁפִּיעַ עַל יְהוּדִי וּלְעוֹרְרוֹ עַל שְׁמִירַת שַׁבָּת, טָהֳרַת-הַמִּשְׁפָּחָה בָּאֹפֶן הֲכִי פָּשׁוּט, וּלְדַבֵּר עִם יֶלֶד יְהוּדִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מְאוּמָה אוֹדוֹת יַהֲדוּת, לְקָרְבוֹ לַיַּהֲדוּת.

וְעַל־יְדֵי הַהִתְעַסְּקוּת בְּב' הַקְּצָווֹת יַחְדָּו, מְמַהֲרִים וּמַמְשִׁיכִים בִּיאַת מָשִׁיחַ - שֶׁ"הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ" - הָחֵל מִבִּיאַת מָשִׁיחַ הַפְּרָטִי, אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּעִנְיָנָיו הַפְּרָטִיִּים, וּבְמֵילָא גַּם בִּיאַת מָשִׁיחַ לְכָל יִשְׂרָאֵל, וּלְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ.

(תורת מנחם - התוועדויות ה'תשי"ג ח"ח ע' 30. מתוך לקראת שבת)

גַּעְגּוּעֵי הָאָב לְבָנָיו

...בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רוֹצִים וַחֲפֵצִים, מְבַקְּשִׁים, דּוֹרְשִׁים וְצוֹעֲקִים כו' שֶׁרְצוֹנָם לָצֵאת מֵהַגָּלוּת תֵּכֶף וּמִיָּד, הֲרֵי בְּוַדַּאי שֶׁ"רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה", וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה "בָּנִים שֶׁגָּלוּ מֵעַל שֻׁלְחַן אֲבִיהֶם", שֶׁזֶּהוּ, כִּבְיָכוֹל, גַּעְגּוּעֵי הָאָב לַבָּנִים וְגַעְגּוּעֵי הַבָּנִים לַאֲבִיהֶם, גַּעְגּוּעִים גְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר.

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 301. מתוך לקראת שבת)

שְׁלֵמוּת מַתַּן תּוֹרָה

הַשְּׁלֵמוּת שֶׁל עִנְיַן מַתַּן תּוֹרָה תִּהְיֶה בִּבְיאַת הַמָּשִׁיחַ, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל הַפָּסוּק "חָרוּת עַל הַלֻּחֹת", "אֵין לְךָ בֶּן חוֹרִין אֶלָּא מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה", וַהֲרֵי אֲמִתִּית עִנְיַן הַחֵרוּת תִּהְיֶה בִּבְיאַת הַמָּשִׁיחַ כַּאֲשֶׁר יְקַיֵּם הַיִּעוּד "וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ".

(תורת מנחם התוועדויות ח"נ ע' 33-34. מתוך לקראת שבת)

"מִסְמַךְ גְּאֻלָּה לִגְאֻלָּה"

בְּנוֹגֵעַ לְ"מִסְמַךְ גְּאֻלָּה לִגְאֻלָּה", יֵשׁ לוֹמַר עַל דֶּרֶךְ הַצַּחוּת בְּפֵרוּשׁ הַדְּבָרִים שֶׁהַגְּאֻלָּה נִסְמֶכֶת אֶל הַדִּבּוּר אוֹדוֹת הַגְּאֻלָּה. כְּלוֹמַר, שֶׁמֵּהַדִּבּוּר בְּהַגְּאֻלָּה עַתָּה בָּאִים מִיָּד אֶל הַגְּאֻלָּה.

(תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 472, מאמר ד"ה כי תשא תשמ"ז. מתוך לקראת שבת)

"הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה"

הַתֵּבָה 'הִנֵּה' מוֹרָה עַל דָּבָר גָּלוּי, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַקְּדֻשָּׁה. לָכֵן לֶעָתִיד לָבֹא אֲשֶׁר אָז יִתְגַּלּוּ כָּל עִנְיְנֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁבַּפְּנִימִיּוּת, שֶׁיִּרְאוּ אוֹתָם בְּמוּחָשׁ בְּעֵינֵי בָּשָׂר, כְּתִיב "וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה".

(ממאמר ד"ה באתי לגני תשי"ט. מתוך לקראת שבת)

נָשִׁים וְלִמּוּד עִנְיְנֵי הַגְּאֻלָּה

הַהֲלָכָה מְחַיֶּבֶת אֶת הַנָּשִׁים לִלְמֹד (לְכָל הַפָּחוֹת) אֶת כָּל מַה שֶּׁקָּשׁוּר לַמִּצְווֹת הַמְּטֻלּוֹת עֲלֵיהֶן.

מִכֹּיוָן שֶׁבְּכָל רֶגַע עוֹמֶדֶת לָבֹא הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, בָּהּ יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי - אֲזַי מוּטָל עַל הַנָּשִׁים לִלְמֹד אוֹדוֹת עִנְיָן , וּבְמֵיָּחָד אֶת הִלְכוֹת הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁעֲלֵיהֶן יִהְיֶה לְהָבִיא בְּקָרוֹב מַמָּשׁ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

(ע"פ התוועדויות תש"נ ח"ג עמ' 229, הערה 77. מתוך לקראת שבת)

מהדורת הלכות פסח ושימוש אישי בלבד

חומש יומי

פרשת אחרי-קדושים

~ יום ראשון ו׳ אייר ~

טז (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ:**

רש״י ◄ **וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן וְגוֹ׳** • מַה תַּלְמוּד־לוֹמַר? הָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מוֹשְׁלוֹ מָשָׁל לְחוֹלֶה שֶׁנִּכְנַס אֶצְלוֹ רוֹפֵא. אָמַר לוֹ: אַל תֹּאכַל צוֹנֵן וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחַב. בָּא אַחֵר וְאָמַר לוֹ: אַל תֹּאכַל צוֹנֵן וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחַב, שֶׁלֹּא תָּמוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּת פְּלוֹנִי. זֶה זֶרֶז יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן, לְכָךְ נֶאֱמַר: ״אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן״.

א **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בָּתַר דְּמִיתוּ תְּרֵין בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֶשְׁתָּא נוּכְרִיתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ:**

~ נקודות משיחות קודש ~

פָּרָשַׁת אַחֲרֵי

סֵדֶר הַפָּרָשִׁיּוֹת מִתְחִלַּת חֲמֵשׁ וַיִּקְרָא וְעַד פָּרָשַׁת אַחֲרֵי, הוּא בְּסֵדֶר מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה: רֵאשִׁית מַגִּיעוֹת פָּרָשִׁיּוֹת וַיִּקְרָא, צַו וְחֵלֶק מִפָּרָשַׁת שְׁמִינִי – בָּהֶם מְדַבֵּר עַל עִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה בִּלְבַד, הַמִּשְׁכָּן, בִּגְדֵי הַכְּהוּנָה, הַקָּרְבָּנוֹת וְכוּ׳. לְאַחַר־מִכֵּן פָּרָשִׁיּוֹת שְׁמִינִי, תַּזְרִיעַ וּמְצֹרָע – פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁעוֹסְקוֹת בְּהַבְדָּלָה שֶׁבֵּין עִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה, לְעִנְיְנֵי הָעוֹלָם – לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא לַטָּהוֹר. וּלְאַחַר־מִכֵּן מַגִּיעָה פָּרָשַׁת אַחֲרֵי – הָעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי יוֹם־כִּפּוּר – לְאַחֲרֵי שֶׁאָדָם שָׁמַע אֶת מִצְוּוֹת הַתּוֹרָה, וְנִכְשַׁל בָּהֶם, אַל לוֹ לְהִתְיָאֵשׁ, בִּגְלַל שֶׁיֶּשְׁנוֹ יוֹם הַכִּפּוּר, בְּיוֹם זֶה ״יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם״.

(לקוטי־שיחות, כרך כז, ע׳ 117)

(ב) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת:**

רש״י ◄ **וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא** • שֶׁלֹּא יָמוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּתוּ בָּנָיו. **וְלֹא יָמוּת** • שֶׁאִם בָּא, הוּא מֵת. **כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה** • כִּי תָּמִיד אֲנִי נִרְאֶה שָׁם עִם עֲמוּד עֲנָנִי. וּלְפִי שֶׁגִּלּוּי שְׁכִינָתִי שָׁם, יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַרְגִּיל לָבֹא, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ; וּמִדְּרָשׁוֹ: לֹא יָבֹא כִּי־אִם בַּעֲנַן הַקְּטֹרֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

ב **וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מַלֵּל עִם אַהֲרֹן אָחוּךְ וְלָא יְהֵי עָלֵל בְּכָל עִדָּן לְקוּדְשָׁא מִגָּיו לְפָרֻכְתָּא לְקֳדָם כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא וְלָא יְמוּת אֲרֵי בַּעֲנָנָא אֲנָא מִתְגְּלִי עַל בֵּית כַּפֻּרְתָּא:**

(ג) **בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה:**

ג **בְּדָא יְהֵי עָלֵל אַהֲרֹן לְקוּדְשָׁא בְּתוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא וּדְכַר לַעֲלָתָא:**

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(א) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה, אַחַר מִיתַת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן, כִּי נִגְּשׁוּ לִפְנֵי ה׳ כְּפִי שֶׁהֻבְרַר הַדָּבָר (לעיל), וַאֲזַי מֵתוּ.

(ב) וְאָמַר לוֹ, צַוֵּה אֶת אַהֲרֹן אָחִיךָ בָּזֶה שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בְּרֹב הַעִתִּים אֶל הַקֹּדֶשׁ, מִפְּנֵים לַפָּרֹכֶת נֹכַח הַמִּכְסֶה אֲשֶׁר עַל הָאָרוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָמוּת הֱיוֹת שֶׁאֲנִי נִגְלֶה בִּתְמִידוּת בַּעֲנָנִים מֵעַל הַכַּפֹּרֶת.

(ג) בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה יִכָּנֵס אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּכָךְ שֶׁיָּבִיא פַּר מִן הַבָּקָר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **בְּזֹאת** • גִּימַטְרִיָּא שֶׁלּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשֶׂר, רֶמֶז לְבַיִת רִאשׁוֹן. **בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וְגוֹ'** • וְאַף זוֹ, לֹא בְּכָל עֵת, כִּי־אִם בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ".

(ד) כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם:

ד כִּתּוּנָא דְבוּצָא קוּדְשָׁא יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסִין דְּבוּץ יְהוֹן עַל בִּסְרֵהּ וּבְהֶמְיָנָא דְבוּצָא יַסַּר וּבְמִצְנֶפְתָּא דְבוּצָא יָחֵת בְּרֵישֵׁהּ לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא אִנּוּן וְיַסְחֵי בְּמַיָּא יָת בִּסְרֵהּ וְיַלְבְּשִׁנּוּן:

רש"י◄ **כְּתֹנֶת־בַּד וְגוֹ'** • מַגִּיד שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ לִפְנִים בִּשְׁמוֹנָה בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶם בַּחוּץ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם זָהָב, לְפִי שֶׁאֵין קָטֵגוֹר נַעֲשָׂה סָנֵגוֹר (ר"ה כו), אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה, כְּכֹהֵן הֶדְיוֹט, וְכֵלָן שֶׁל בּוּץ. **קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ** • (ת"כ) שֶׁיִּהְיוּ מִשֶּׁל הֶקְדֵּשׁ. **יִצְנֹף** • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'יָחֵת בְּרֵישֵׁהּ', יַנִּיחַ בְּרֹאשׁוֹ, כְּמוֹ (בראשית לט טז): "וַתַּנַּח בִּגְדוֹ", 'וַאֲחִתְּהִי'. **וְרָחַץ בַּמַּיִם** • אוֹתוֹ הַיּוֹם טָעוּן טְבִילָה בְּכָל חֲלִיפוֹתָיו (יומא ל), וְחָמֵשׁ פְּעָמִים הָיָה מַחֲלִיף מֵעֲבוֹדַת פְּנִים לַעֲבוֹדַת חוּץ, וּמִחוּץ לִפְנִים, וּמְשַׁנֶּה מִבִּגְדֵי זָהָב לִבְגְדֵי לָבָן וּמִבִּגְדֵי לָבָן לִבְגְדֵי זָהָב, וּבְכָל חֲלִיפָה טָעוּן טְבִילָה וּשְׁנֵי קִדּוּשֵׁי יָדַיִם וְרַגְלַיִם מִן הַכִּיּוֹר.

(ה) וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה:

ה וּמִן כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרֵין צְפִירֵי עִזִּין לְחַטָּאתָא וּדְכַר חַד לַעֲלָתָא:

(ו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ:

ו וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנַשׁ בֵּיתֵהּ:

רש"י◄ **אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ** • הָאָמוּר לְמַעְלָה. וְלִמֶּדְךָ כָּאן, שֶׁמִּשֶּׁלּוֹ הוּא בָּא וְלֹא מִשֶּׁל צִבּוּר. **וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ** • מִתְוַדֶּה עָלָיו עֲוֹנוֹתָיו וַעֲוֹנוֹת בֵּיתוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

בִּכְנִיסַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְקוֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, הָיָה נוֹגֵעַ הַ"בֵּיתוֹ — זוֹ אִשְׁתּוֹ".

וְהָרֶמֶז בָּזֶה: בִּכְדֵי שֶׁהַכְּנִיסָה אֶל הַקּוֹדֶשׁ תִּהְיֶה כָּרָאוּי, שֶׁאָז הִיא מְבִיאָה לְ"יְצִיאָה בְּשָׁלוֹם", שֶׁזֶּהוּ תַּכְלִית הַכְּנִיסָה — חֲרֵי זֶה תָּלוּי בִּנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל. שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר הַבַּעַל נִמְצָא "לִפְנֵי וְלִפְנִים", גַּם אָז יֵשׁ הַתְּאָמָה בֵּין "בֵּיתוֹ" לְדַרְגָּתוֹ שֶׁלּוֹ, וְעוֹד יוֹתֵר:

זְכוּתָן וְתַפְקִידָן שֶׁל נְשֵׁי יִשְׂרָאֵל הִיא לְהַשְׁפִּיעַ עַל בַּעֲלֵיהֶן וּבְנֵיהֶן, שֶׁלְּגַבֵּיהֶם תִּהְיֶה הַכְּנִיסָה אֶל הַקּוֹדֶשׁ קְשׁוּרָה עִם הַיְצִיאָה מֵהַקּוֹדֶשׁ.

נְשֵׁי יִשְׂרָאֵל לֹא צְרִיכוֹת לַחְשֹׁשׁ, שֶׁאִם הַבַּעַל יַאֲרִיךְ בִּתְפִילָּתוֹ בְּשָׁעָה אוֹ יוֹתֵר, אוֹ אִם יַמְשִׁיךְ בְּלִימּוּדוֹ בְּשָׁעָה אוֹ יוֹתֵר, יֶחְסַר בָּעִנְיָנִים הַגַּשְׁמִיִּים; כֵּן אֵין מָקוֹם לִדְאָגָה, שֶׁאִם יְחַנְּכוּ אֶת הַיְלָדִים לִלְמוֹד תּוֹרָה יוֹם שָׁלֵם, תֶּחְסַר אַחַר־כָּךְ בַּהִסְתַּדְּרוּת שֶׁלָּהֶם כּוּ' — אֶלָּא אַדְּרַבָּה, עֲלֵיהֶם לְהַסְבִּיר לְבַעֲלֵיהֶן וְלִבְנֵיהֶן, שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי הַהוֹסָפָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, "בְּחוּקוֹתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ", יִתְוַסֵּף בְּ"וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְגוֹ'".

(לקוטי־שיחות, כרך ג, פרשת אחרי)

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

לְחַטָּאת וְאַיִל לְעוֹלָה.

(ד) וְיִלְבַּשׁ כְּתֹנֶת מְקַדֶּשֶׁת מִפִּשְׁתָּן רַךְ וְאַוְרִירִי הַקָּרוּי שֵׁשׁ, אַחַר שֶׁיִּהְיוּ עַל גּוּפוֹ מִכְנָסַיִם מִפִּשְׁתָּן רַךְ וְאַוְרִירִי הַקָּרוּי שֵׁשׁ, וַיַּחְגֹּר בַּחֲגוֹרַת פִּשְׁתָּן נָקִי רַךְ וְאַוְרִירִי הַקָּרוּי שֵׁשׁ, וַיַּחֲבֹשׁ עַל רֹאשׁוֹ מִצְנֶפֶת (צניף מלופף) כְּמוֹהֶם (מאותו סוג בד), אֵלּוּ הֵם בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ (לפי רס"ג, המכנסיים אינם נחשבים לבגד קודש). וְיִרְחַץ אֶת גּוּפוֹ בְּמַיִם (בבית הטבילה שבחול) וְיִלְבַּשׁ אוֹתָם.

(ה) וְיִקַּח מִן עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי שְׂעִירִים מִן הָעִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל לְעוֹלָה.

(ו) אָז יַתְחִיל רִאשׁוֹנָה וַיַּגִּישׁ אֶת שׁוֹר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ, וִיבַקֵּשׁ כַּפָּרָה עָלָיו וְעַל בֵּיתוֹ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(ז) וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ז וְיִסַּב יָת תְּרֵין צְפִירִין וְיִקִים יָתְהוֹן קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:

(ח) וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל:

ח וְיִתֵּן אַהֲרֹן עַל תְּרֵין צְפִירִין עַדְבִּין עַדְבָּא חַד לִשְׁמָא דַיְיָ וְעַדְבָּא חַד לַעֲזָאזֵל:

רש"י◄ וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת • מַעֲמִיד אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לִשְׂמֹאל, וְנוֹתֵן שְׁתֵּי יָדָיו בַּקַּלְפִּי, וְנוֹטֵל גּוֹרָל בְּיָמִין וַחֲבֵרוֹ בִּשְׂמֹאל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם אֶת שֶׁכָּתוּב בּוֹ "לַשֵּׁם", הוּא לַשֵּׁם, וְאֶת שֶׁכָּתוּב בּוֹ "לַעֲזָאזֵל", מִשְׁתַּלֵּחַ לַעֲזָאזֵל. עֲזָאזֵל • הַר עַז וְקָשֶׁה, צוּק גָּבֹהַּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶרֶץ גְּזֵרָה", חֲתוּכָה.

(ט) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשָׂהוּ חַטָּאת:

ט וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת צְפִירָא דִּי סְלִיק עֲלוֹהִי עַדְבָּא לִשְׁמָא דַיְיָ וְיַעְבִּדְנֵהּ חַטָּאתָא:

רש"י◄ וְעָשָׂהוּ חַטָּאת • כְּשֶׁמַּנִּיחַ הַגּוֹרָל עָלָיו, קוֹרֵא לוֹ שֵׁם, וְאוֹמֵר: "לַה' חַטָּאת".

(י) וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:

י וּצְפִירָא דִּי סְלִיק עֲלוֹהִי עַדְבָּא לַעֲזָאזֵל יִתְקַם כַּד חַי קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי לְשַׁלָּחָא יָתֵהּ לַעֲזָאזֵל לְמַדְבְּרָא:

רש"י◄ יָעָמַד־חַי • כְּמוֹ "יֵעָמַד חַי", עַל־יְדֵי אֲחֵרִים; וְתַרְגּוּמוֹ: יִתְקַם כַּד חַי'. (ת"כ) מַה תַּלְמוּד־לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל", וְאֵינִי יוֹדֵעַ שִׁלּוּחוֹ אִם לְמִיתָה אִם לְחַיִּים, לְכָךְ נֶאֱמַר: "יָעָמַד־חַי" — עַמִּידָתוֹ חַי עַד שֶׁיִּשְׁתַּלַּח; מִכָּאן, שֶׁשְּׁלִיחוּתוֹ לְמִיתָה. לְכַפֵּר עָלָיו • שֶׁיִּתְוַדֶּה עָלָיו, כִּדְכְתִיב: "וְהִתְוַדָּה עָלָיו וְגוֹ'".

(יא) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ:

יא וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנַשׁ בֵּיתֵהּ וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ:

רש"י◄ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וְגוֹ' • (ת"כ) וּדוּי שֵׁנִי עָלָיו וְעַל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, שֶׁהֵם כֻּלָּם קְרוּיִים בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים קלה) "בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת־ה' וְגוֹ'". מִכָּאן, שֶׁהַכֹּהֲנִים מִתְכַּפְּרִים בּוֹ, (ת"כ) וְכָל כַּפָּרָתָן אֵינָהּ אֶלָּא עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת וְגוֹ'".

(יב) וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת:

יב וְיִסַּב מְלֵי מַחְתִּיתָא גּוּמְרִין דְּאֶשָּׁא מֵעִלְּוֵי מַדְבְּחָא מִן קֳדָם יְיָ וּמְלֵי חָפְנוֹהִי קְטֹרֶת בּוּסְמִין דַּקִּיקִין וְיָעֵל מִגָּיו לְפָרֻכְתָּא:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ז) אַחֲרֵי זֹאת, יִקַּח אֶת שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים וְיַעֲמִידֵם לִפְנֵי ה' לְיַד שַׁעַר אֹהֶל הַוְּעִידָה.

(ח) וְיַשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם שְׁנֵי פְּתָקִים, הָאֶחָד (מסומן) עֲבוּר בֵּית ה' וְהָאַחֵר (מסומן) לְהַר עְזַאז (הר טְרָשִׁים תָּלוּל הנקרא הר עזאז בלשון ערבית).

(ט) אַזַי יַגִּישׁ אֶת הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר נָפַל עָלָיו פֶּתֶק הַהַגְרָלָה לְבֵית ה', וְיַעֲשֶׂה אוֹתוֹ חַטָּאת.

(י) וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר נָפַל עָלָיו פֶּתֶק הַהַגְרָלָה לְהַר טְרָשִׁים תָּלוּל (הנקרא הר עזאז בלשון ערבית), יִשָּׁאֵר עוֹמֵד חַי לִפְנֵי ה' לְבַקֵּשׁ כַּפָּרָה בִּסְמִיכוּת אֵלָיו. אַחֲרֵי זֹאת יְשַׁחְרֵר אוֹתוֹ בְּהַר טְרָשִׁים תָּלוּל (הנקרא הר עזאז בלשון ערבית) בַּמִּדְבָּרִיּוֹת.

(יא) וְיַגִּישׁ אַהֲרֹן בַּשְּׁנִית אֶת שׁוֹר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ, וִיבַקֵּשׁ כַּפָּרָה עַל עַצְמוֹ וְעַל בֵּיתוֹ, אַחֲרֵי זֹאת, יִזְבַּח אוֹתוֹ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ** - הַחִיצוֹן (יומא מה). **מִלִּפְנֵי ה'** - מִצַּד שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח, וְהוּא צַד מַעֲרָבִי. **דַּקָּה** - (יומא שם) מַה תַּלְמוּד־לוֹמַר "דַּקָּה", וַהֲלֹא כָּל הַקְּטֹרֶת דַּקָּה הִיא, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ל לו): "וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק"? אֶלָּא שֶׁתְּהֵא דַּקָּה מִן הַדַּקָּה, שֶׁמֵּעֶרֶב יוֹם־הַכִּפּוּרִים הָיָה מַחֲזִירָהּ לַמַּכְתֶּשֶׁת.

(יג) **וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה** | **עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת וְלֹא יָמוּת:**

יג וְיִתֵּן יָת קְטוֹרֶת בּוּסְמָיָא עַל אֶשָּׁתָא לָקֳדָם יְיָ וְחָפֵי עֲנָנָא קְטָרְתָּא יָת כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל סַהֲדוּתָא וְלָא יְמוּת:

רש"י◄ **עַל־הָאֵשׁ** - שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּחְתָּה. **וְלֹא יָמוּת** - הָא אִם לֹא עֲשָׂאָהּ כְּתִקְּנָהּ, חַיָּב מִיתָה.

(יד) **וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ:**

יד וְיִסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וְיַדֵּי בְּאֶצְבְּעֵהּ עַל אַפֵּי כַּפֻּרְתָּא קְדוּמָא וְלָקֳדָם כַּפֻּרְתָּא יַדֵּי שְׁבַע זִמְנִין מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵהּ:

רש"י◄ **וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ** - הַזָּאָה אַחַת בְּמַשְׁמָע. **וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע** - הֲרֵי אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה.

(טו) **וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת:**

טו וְיִכּוֹס יָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי לְעַמָּא וְיָעֵל יָת דְּמֵהּ לְמִגָּיו לְפָרֻכְתָּא וְיַעְבֵּד לִדְמֵהּ כְּמָא דִי עֲבַד לִדְמָא דְתוֹרָא וְיַדֵּי יָתֵהּ עַל כַּפֻּרְתָּא וְלָקֳדָם כַּפֻּרְתָּא:

רש"י◄ **אֲשֶׁר לָעָם** - מַה שֶּׁהַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים, מְכַפֵּר הַשָּׂעִיר עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַשָּׂעִיר שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַשֵּׁם. **כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר** - אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה.

(טז) **וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם:**

טז וִיכַפֵּר עַל קוּדְשָׁא מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִמֶּרְדֵּיהוֹן לְכָל חֲטָאֵיהוֹן וְכֵן יַעְבֵּד לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דְשָׁרֵי עִמְּהוֹן בְּגוֹ סוֹאֲבָתְהוֹן:

רש"י◄ **מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** - (ת"כ) עַל הַנִּכְנָסִין לַמִּקְדָּשׁ בְּטֻמְאָה, וְלֹא נוֹדַע לָהֶם בַּסּוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכָל־חַטֹּאתָם", וְחַטֹּאת הִיא שׁוֹגֵג. **וּמִפִּשְׁעֵיהֶם** - אַף הַנִּכְנָסִין מֵזִיד בְּטֻמְאָה. **וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד** - (יומא נז) כְּשֵׁם שֶׁהִזָּה מִשְׁנֵיהֶם בִּפְנִים, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, כָּךְ מַזֶּה עַל הַפָּרֹכֶת מִבַּחוּץ מִשְׁנֵיהֶם, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה. **הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם** - אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵם טְמֵאִים, שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(**יב**) אַחֲרֵי זֹאת, יִקַּח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ מִמַּעַל לַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי ה' וּמְלֹא שְׁנֵי חָפְנָיו מִקְּטֹרֶת הַסַּמְמָנִים הַגְּרוּסִים, וַיַּכְנִיס אֶת כָּל אֵלֶּה אֶל מֵעֵבֶר לַפָּרֹכֶת.

(**יג**) וְיִשְׁלִיךְ אֶת סַמְמָנֵי הָאִיּוּד עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי ה' עַד שֶׁיְּכַסֶּה עֲרָפֶל הָאֵדִים אֶת הַמִּכְסֶה אֲשֶׁר עַל הָאָרוֹן, וּלְפִיכָךְ הוּא לֹא יָמוּת.

(**יד**) אַחֲרֵי זֹאת, יִקַּח מִדַּם הַפָּר וְיַזֶּה מִמֶּנּוּ בְּאֶצְבָּעוֹ מוּל הַכַּפֹּרֶת בְּצַד מִזְרָח פַּעַם אַחַת, אַחֲרֵי זֹאת, יַזֶּה מִמֶּנּוּ לְיָדוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים.

(**טו**) אַחֲרֵי זֹאת, יִזְבַּח אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם, וְיַכְנִיס מִדָּמוֹ אֶל מֵעֵבֶר לַפָּרֹכֶת, וְיַעֲשֶׂה בּוֹ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּדַם הַפָּר, וְיַזֶּה מִמֶּנּוּ מוּל הַמִּכְסֶה וּלְיָדוֹ.

(**טז**) וִיבַקֵּשׁ כַּפָּרָה בְּעֵת שְׁהוּתוֹ בַּקֹּדֶשׁ עַל מְרָדֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפִשְׁעֵיהֶם וּכְלַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְכָכָה גַּם יַעֲשֶׂה בִּשְׁנֵי הַדָּמִים, בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה הַשּׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹכְכֵי מְרָדֵיהֶם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יז) וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל׃

יז וְכָל אֱנָשׁ לָא יְהֵי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בְּמֵעֲלֵהּ לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא עַד מִפְּקֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵהּ וְעַל כָּל קְהָלָא דְיִשְׂרָאֵל׃

(יח) וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃

יח וְיִפּוֹק לְמַדְבְּחָא דִי קֳדָם יְיָ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְיִסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וּמִדְּמָא דִצְפִירָא וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃

רש״י◄ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־ה׳ • זֶה מִזְבַּח הַזָּהָב, שֶׁהוּא לִפְנֵי ה׳ בַּהֵיכָל, וּמַה תַּלְמוּד־לוֹמַר ״וְיָצָא״? לְפִי שֶׁהִזָּה הַהַזָּאוֹת עַל הַפָּרֹכֶת וְעָמַד מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלִפְנִים וְהִזָּה, וּבְמַתְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ הִזְקִיקוֹ לָצֵאת מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלַחוּץ, וַיַּתְחִיל מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית (יומא נח). וְכִפֶּר עָלָיו • וּמַה הִיא כַּפָּרָתוֹ? ״וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר״ — מְעוֹרָבִין זֶה לְתוֹךְ זֶה.

(יט) וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

יט וְיַדֵּי עֲלוֹהִי מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵהּ שְׁבַע זִמְנִין וִיסַדְּבִנֵּהּ וִיקַדְּשִׁנֵּהּ מִסּוֹאֲבָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

רש״י◄ וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם • אַחַר שֶׁנְּתָנָן מַתָּנוֹת בְּאֶצְבָּעוֹ עַל קַרְנוֹתָיו, מַזֶּה שֶׁבַע הַזָּאוֹת עַל גַּגּוֹ (ת״כ). וְטִהֲרוֹ • מִמַּה שֶׁעָבַר. וְקִדְּשׁוֹ • לֶעָתִיד לָבֹא.

(כ) וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי׃

כ וִישֵׁצֵי מִלְּכַפָּרָא עַל קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא וִיקָרֵב יָת צְפִירָא חַיָּא׃

(כא) וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָיו עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה׃

כא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן יָת תַּרְתֵּין יְדוֹהִי עַל רֵישׁ צְפִירָא חַיָּא וִיוַדֵּי עֲלוֹהִי יָת כָּל עֲוַיַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָת כָּל מֶרְדֵּיהוֹן לְכָל חֲטָאֵיהוֹן וְיִתֵּן יָתְהוֹן עַל רֵישׁ צְפִירָא וִישַׁלַּח בְּיַד גְּבַר דְּזִמִּין לְמֵהַךְ לְמַדְבְּרָא׃

רש״י◄ אִישׁ עִתִּי • (יומא סו) הַמּוּכָן לְכָךְ מִיּוֹם אֶתְמוֹל.

(כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר׃

כב וְיִטּוֹל צְפִירָא עֲלוֹהִי יָת כָּל חוֹבֵיהוֹן לְאַרְעָא דְלָא יָתְבָא וִישַׁלַּח יָת צְפִירָא בְּמַדְבְּרָא׃

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יז) וְלֹא יִהְיֶה אַף לֹא אֶחָד מִן הָאֲנָשִׁים בְּאֹהֶל הַוּעִידָה בְּעֵת שֶׁיִּכָּנֵס לְבַקֵּשׁ כַּפָּרָה בַּקֹּדֶשׁ עַד שֶׁיֵּצֵא, אַחַר שֶׁכִּבֵּר בְּקֶשׁ כַּפָּרָה עַל עַצְמוֹ וְעַל בֵּיתוֹ וְעַל כָּל קְהַל בֵּית יִשְׂרָאֵל.

(יח) אַחֲרֵי זֹאת, יֵצֵא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה׳, אָז יְבַקֵּשׁ כַּפָּרָה עָלָיו בָּזֶה שֶׁיִּקַּח מִדַּם הַפָּר עִם דַּם הַשָּׂעִיר יַחְדָּו וְיַנִּיחַ עַל קַרְנוֹתָיו בְּכָל הַהֶקֵּף סָבִיב.

(יט) וְיַזֶּה מִמֶּנּוּ עַל גַּגּוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים, וִיטַהֵר אוֹתוֹ וִיקַדֵּשׁ אוֹתוֹ מִמִּרְדֵּיהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

(כ) וְכַאֲשֶׁר יִתְפַּנֶּה מִבַּקָּשַׁת הַכַּפָּרָה בְּתוֹךְ הַקֹּדֶשׁ וּבְתוֹךְ אֹהֶל הַוּעִידָה וְאֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ, אָז יַקְרֵב אֶת הַשָּׂעִיר הַחַי.

(כא) וְיַשְׁעִין אֶת יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ, וְיוֹדֶה בַּעֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְפִשְׁעֵיהֶם וּבְכָלָל עֲבֵרוֹתֵיהֶם, וְכַאֲשֶׁר יַקְרִיא זֹאת אֵצֶל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר, יְשַׁלַּח אוֹתוֹ עִם אִישׁ הַמְּזֻמָּן לָזֹאת אֶל הַמִּדְבָּר.

(כב) וְהוּא יַעֲמִיס עַל צַוַּאר הַשָּׂעִיר אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם (לקחתם) אֶל אֶרֶץ מְנֻתֶּקֶת, אַחֲרֵי זֹאת, יְשַׁחְרֵר אוֹתוֹ בַּמִּדְבָּרִיּוֹת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ נקודות משיחות קודש ~

וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה (טז, כב) הָרַמְבַּ"ם פָּסַק, שֶׁהַשָּׂעִיר מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת קַלּוֹת גַּם בְּלִי תְּשׁוּבָה, וְאִלּוּ יוֹם כִּפּוּר מְכַפֵּר רַק לַשָּׁבִים. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הַשָּׂעִיר מְכַפֵּר עַל הָעֲבֵרָה ("וְנָשָׂא . . עֲוֹנֹתָם"), וְלֹא חֲרִי עֲבֵרָה קַלָּה (שֶׁמִּתְכַּפֶּרֶת בְּלִי תְּשׁוּבָה) כַּחֲמוּרָה (שֶׁמִּתְכַּפֶּרֶת רַק לַשָּׁבִים). אַךְ יוֹם כִּפּוּר מְכַפֵּר עַל הָאָדָם ("בַּיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם"), וּמִי שֶׁלֹּא שָׁב הוּא 'מְנַגֵּד' לְכַפָּרָה זוֹ וּמְעַכְּבָהּ מִלָּחוּל עָלָיו, בְּלִי הֶבְדֵּל בֵּין קַלָּה לַחֲמוּרָה.

(לקוטי שיחות, כרך כז, עמ' 124)

(כג) וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:

כג וְיֵעוֹל אַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַשְׁלַח יָת לְבוּשֵׁי בוּצָא דִּי לְבַשׁ בְּמֵעֲלֵהּ לְקוּדְשָׁא וַיַּצְנְעִנּוּן תַּמָּן:

רש"י ◄ **וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד.** אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאֵין זֶה מְקוֹמוֹ שֶׁל מִקְרָא זֶה, וְנָתְנוּ טַעַם לְדִבְרֵיהֶם בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (דף לב), וְאָמְרוּ: כָּל הַפָּרָשָׁה כֻּלָּהּ נֶאֱמְרָה עַל הַסֵּדֶר, חוּץ מִ'בִּיאָה' זוֹ שֶׁהִיא אַחַר עֲשִׂיַּת עוֹלָתוֹ וְעוֹלַת הָעָם, וְהַקְטָרַת אֵמוּרֵי פָּר וְשָׂעִיר שֶׁנַּעֲשִׂים בַּחוּץ בְּבִגְדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל וּמְקַדֵּשׁ וּפוֹשְׁטָן וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן. **וּבָא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד.** לְהוֹצִיא אֶת הַכַּף וְאֶת הַמַּחְתָּה, שֶׁהִקְטִיר בָּהּ הַקְטֹרֶת לִפְנֵי וְלִפְנִים. **וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד.** אַחַר שֶׁהוֹצִיאָם, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְזֶהוּ סֵדֶר הָעֲבוֹדוֹת: תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר בְּבִגְדֵי זָהָב, וַעֲבוֹדַת פָּר וְשָׂעִיר הַפְּנִימִיִּים וּקְטֹרֶת שֶׁל מַחְתָּה בְּבִגְדֵי לָבָן, וְאֵילוֹ וְאֵיל הָעָם וּמִקְצָת הַמּוּסָפִין בְּבִגְדֵי זָהָב, וְהוֹצָאַת כַּף וּמַחְתָּה בְּבִגְדֵי לָבָן, וּשְׁיָרֵי הַמּוּסָפִין וְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם וּקְטֹרֶת הַהֵיכָל שֶׁעַל מִזְבַּח הַפְּנִימִי בְּבִגְדֵי זָהָב. וְסֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת, לְפִי סֵדֶר הָעֲבוֹדוֹת, כָּךְ הוּא: "וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר", "וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְגוֹ'", "וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְגוֹ'", "וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת וְגוֹ'", וְכָל הַפָּרָשָׁה עַד "וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה", וְאַחַר־כָּךְ: "וּבָא אַהֲרֹן". **וְהִנִּיחָם שָׁם.** מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה, וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָן אַרְבָּעָה בְּגָדִים לְיוֹם כִּפּוּרִים אַחֵר.

(כד) וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם:

כד וַיַּסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא בַּאֲתַר קַדִּישׁ וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיִפּוֹק וְיַעְבֵּד יָת עֲלָתֵהּ וְיָת עֲלַת עַמָּא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל עַמָּא:

רש"י ◄ **וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ וְגוֹ'.** (יומא לב) לְמַעְלָה לָמַדְנוּ מִ"וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם", שֶׁכְּשֶׁהוּא מְשַׁנֶּה מִבִּגְדֵי זָהָב לִבִגְדֵי לָבָן, טָעוּן טְבִילָה. שֶׁבְּאוֹתָהּ טְבִילָה פָּשַׁט בִּגְדֵי זָהָב שֶׁעָבַד בָּהֶן עֲבוֹדַת תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְלָבַשׁ בִּגְדֵי לָבָן לַעֲבוֹדַת הַיּוֹם; וְכָאן לָמַדְנוּ, שֶׁכְּשֶׁהוּא מְשַׁנֶּה מִבִּגְדֵי לָבָן לִבִגְדֵי זָהָב, טָעוּן טְבִילָה. **בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ.** (ת"כ, יומא שם) הַמְקֻדָּשׁ בִּקְדֻשַּׁת עֲזָרָה, וְהִיא הָיְתָה בְּגַג בֵּית הַפַּרְוָה, וְכֵן אַרְבַּע טְבִילוֹת הַבָּאוֹת חוֹבָה לַיּוֹם, אֲבָל הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה בַּחֵיל. **וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו.** שְׁמוֹנָה בְּגָדִים שֶׁהוּא עוֹבֵד בָּהֶן כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה. **וְיָצָא.** מִן הַהֵיכָל אֶל הֶחָצֵר שֶׁמִּזְבַּח הָעוֹלָה שָׁם. **וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ.** אֵיל לְעוֹלָה הָאָמוּר לְמַעְלָה: "בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וְגוֹ'". **וְאֶת־עֹלַת הָעָם.** (יומא עג) "וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה" הָאָמוּר לְמַעְלָה "וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'".

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כג) אַחֲרֵי זֹאת, יִכָּנֵס אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל הַוֹּעֵדָה וְיוֹצִיא אֶת הַמַּחְתָּה, אַחֲרֵי זֹאת יִפְשֹׁט שָׁמָּה (בבית הטבילה שבקודש הנמצא בגג בית הפרווה) אֶת בִּגְדֵי הַפִּשְׁתָּן הָרַךְ וְהָאַוְרִירִי הַקָּרוּי שֵׁשׁ אֲשֶׁר לָבַשׁ אוֹתָם בְּהִכָּנְסוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ, וְיַנִּיחָם בַּמָּקוֹם הַהוּא (המיועד להם לגניזה).

(כד) אַחֲרֵי זֹאת, יִרְחַץ אֶת גּוּפוֹ בְּמַיִם בְּמָקוֹם מִתְקַדֵּשׁ (בבית הטבילה שבקודש הנמצא בגג בית הפרווה) וְיִלְבַּשׁ אֶת בְּגָדָיו הַיְדוּעִים. אַחֲרֵי זֹאת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום שני ז׳ אייר ~

(כה) וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה׃

כה וְיָת תַּרְבָּא דְחַטָּאתָא יַסֵּק לְמַדְבְּחָא׃

רש״י◄ וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת • אֵמוּרֵי פַּר וְשָׂעִיר. יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה • עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, דְּאִלּוּ בַּפְּנִימִי כְּתִיב: ״לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה״ (שמות ל ט)◆.

(כו) וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃

כו וּדְמוֹבִיל יָת צְפִירָא לַעֲזָאזֵל יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא׃

(כז) וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פִּרְשָׁם׃

כז וְיָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְיָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי אִתְּעַל מִדְּמְהוֹן לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא יִתַּפְּקוּן לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיוֹקְדוּן בְּנוּרָא יָת מַשְׁכֵּיהוֹן וְיָת בִּסְרְהוֹן וְיָת אָכְלֵיהוֹן׃

רש״י◄ אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם • לַהֵיכָל וְלִפְנֵי וְלִפְנִים.

(כח) וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃

כח וּדְמוֹקִיד יָתְהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא׃

(כט) וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃

כט וּתְהֵי לְכוֹן לִקְיָם עָלָם בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא תְּעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן וְכָל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן׃

(ל) כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ׃

ל אֲרֵי בְּיוֹמָא הָדֵין יְכַפַּר עֲלֵיכוֹן לְדַכָּאָה יָתְכוֹן מִכֹּל חוֹבֵיכוֹן קֳדָם יְיָ תִּדְכּוּן׃

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

יֵצֵא וְיַקְרִיב אֶת עוֹלוֹתָיו וְאֶת עוֹלוֹת הָעָם, וִיבַקֵּשׁ כַּפָּרָה עָלָיו וַעֲלֵיהֶם.

(כה) וְאֶת חֶלְבֵי הַחַטָּאוֹת יִשְׂרֹף בָּאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

(כו) וּמְשַׁלֵּחַ הַשָּׂעִיר לְהַר הַטְּרָשִׁים הַתָּלוּל (הנקרא הר עזאז בלשון ערבית) יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְיִרְחַץ אֶת גּוּפוֹ בִּטְבִילָה בַּמַּיִם, וְאַחֲרֵי כֵן יִכָּנֵס אֶל הַמַּחֲנֶה.

(כז) וְאוּלָם שׁוֹר הַחַטָּאת וּשְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הֻכְנַס מִדָּמָם לְבַקֶּשֶׁת כַּפָּרָה בַּקֹּדֶשׁ, יוֹצִיא אֶת שְׁנֵיהֶם אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְיַבְעֲרוּ בָאֵשׁ עַל עוֹרוֹתֵיהֶם וְעַל בְּשָׂרָם וְעַל פִּרְשָׁם.

(כח) וּמַבְעִירָם יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְיִרְחַץ אֶת גּוּפוֹ בִּטְבִילָה בַּמַּיִם, וְאַחֲרֵי כֵן יִכָּנֵס אֶל הַמַּחֲנֶה.

(כט) וְלָכֵן יִהְיֶה זֶה לָכֶם חֹק לְעוֹלְמֵי עַד, בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי מִן הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַּרְעִיבוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם, וְדָבָר מִן הָעֲבוֹדוֹת לֹא תַּעֲשׂוּ, לֹא אֶזְרַח הָאָרֶץ וְלֹא הַזָּר שֶׁהִשְׁתַּחֵל בֵּינֵיכֶם.

(ל) וּבְמַהֲלַךְ הַיּוֹם הַזֶּה יְכַבֵּס כַּפָּרָה עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם כְּמוֹ שֶׁהִצְהַרְתִּי, וְכָךְ מִכָּל עֲבֵרוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר לִפְנֵי ה׳, תִּטְהָרוּ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ נקודות משיחות קודש ~

לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ (טז, ל)

כָּתַב הָרַמְבַּ"ם: "כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקְּרֵבִים בְּיוֹם זֶה, חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה". וְקָשֶׁה, מַדּוּעַ נָקַט "בְּהֵמוֹת", וְלֹא "קָרְבָּנוֹת". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁרֶמֶז רָמַז לָנוּ שֶׁבְּיוֹם־כִּפּוּר נִפְעָל הַחִבּוּר שֶׁל תַּכְלִית הָעִלּוּי עִם הַדַּרְגָּה הַפְּחוּתָה בְּיוֹתֵר. שֶׁכֵּן "לִפְנֵי ה'" קָשׁוּר בְּעִקָּר עִם הַתְחָלַת שֵׁם הֲוָיָ' וּפְנִימִיּוּתוֹ, הָאוֹתִיּוֹת י"ה, מִסְפָּר ט"ו; וּמִתַּכְלִית הָעִלּוּי שֶׁל שֵׁם הֲוָיָ' נִמְשָׁךְ לַדַּרְגָּה הַנִּמּוּכָה בְּיוֹתֵר – 'חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת'.

(לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת, כְּרַךְ כט, עמ' 338)

(לא) שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

לא שְׁבַת שְׁבָתָא הִיא לְכוֹן וּתְעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן קְיָם עָלָם:

(לב) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:

לב וִיכַפֵּר כַּהֲנָא דִּי רַבִּי יָתֵהּ וְדִי יְקָרֵב יָת קֻרְבָּנֵהּ לְשַׁמָּשָׁא תְּחוֹת אֲבוּהִי וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשֵׁי בוּצָא לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא:

רש"י ◄ **וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח וְגוֹ'** • (ת"כ) כַּפָּרָה זוֹ שֶׁל יוֹם־הַכִּפּוּרִים אֵינָהּ כְּשֵׁרָה אֶלָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל, לְפִי שֶׁנֶּאֱמְרָה כָּל הַפָּרָשָׁה בְּאַהֲרֹן, הֵצָרֵךְ לוֹמַר בְּכֹהֵן גָּדוֹל הַבָּא אַחֲרָיו שֶׁיְּהֵא כָּמוֹהוּ. **וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ** • (ת"כ) אֵין לִי אֶלָּא הַמָּשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, מְרֻבֶּה בְּגָדִים מִנַּיִן? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת יָדוֹ וְגוֹ'", וְהֵם כָּל הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעָמְדוּ מִיֹּאשִׁיָּהוּ וְאֵילָךְ, שֶׁבְּיָמָיו נִגְנְזָה צְלוֹחִית שֶׁל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. **לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו** • (ת"כ) לְלַמֵּד שֶׁאִם בָּנוֹ מְמַלֵּא אֶת מְקוֹמוֹ, הוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם.

(לג) וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר:

לג וִיכַפַּר עַל מִקְדַּשׁ קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא יְכַפַּר וְעַל כַּהֲנַיָּא וְעַל כָּל עַמָּא דִּקְהָלָא יְכַפַּר:

(לד) וְהָיְתָה־זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

לד וּתְהֵי דָא לְכוֹן לִקְיָם עָלָם לְכַפָּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חוֹבֵיהוֹן חֲדָא בְּשַׁתָּא וַעֲבַד כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י ◄ **וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגוֹ'** • כְּשֶׁהִגִּיעַ יוֹם־הַכִּפּוּרִים עָשָׂה כַּסֵּדֶר הַזֶּה; וּלְהַגִּיד שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, שֶׁלֹּא הָיָה לוֹבְשָׁן לִגְדֻלָּתוֹ, אֶלָּא כִּמְקֻיָּם גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ (ת"כ).

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(לא) וְשַׁבָּת הִיא, חֻקָּה לָכֶם כִּי תַּרְעִיבוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם, חֹק לְעוֹלְמֵי עַד.

(לב) וּכְסִדֶר זֶה יְבַקֵּשׁ כַּפָּרָה הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִמְשַׁח וַיִּשְׁלִים חוֹבָתוֹ לִהְיוֹת מְכַהֵן בִּמְקוֹם אָבִיו, וּלְכָךְ יִלְבַּשׁ אֶת בִּגְדֵי הַפִּשְׁתָּן הָרָךְ וְהָאַוְרִירִי הַקָּרוּי שֵׁשׁ, בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ.

(לג) וִיבַקֵּשׁ כַּפָּרָה בְּתוֹךְ הַיֶּתֶר מְשֻׁבָּח שֶׁבַּקָּדָשִׁים וּבְתוֹךְ אֹהֶל הַוְּעִידָה וּלְיַד הַמִּזְבֵּחַ, יְבַקֵּשׁ אֶצְלוֹ כַּפָּרָה בְּעַד הַכֹּהֲנִים וּבְעַד שְׁאַר הַקָּהָל.

(לד) וְלָכֵן תִּהְיֶה זֹאת לָכֶם חֹק לְעוֹלְמֵי עַד, אֲשֶׁר תְּבַקֵּשׁ כַּפָּרָה כָּךְ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲבֵרוֹתֵיהֶם פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה, וְעָשָׂה כְּפִי שֶׁצִּוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵּאמֹר:

ב מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן דֵּין פִּתְגָּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ לְמֵימָר:

(ג) אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה ׳ אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחָט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

ג גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל דִּי יִכּוֹס תּוֹר אוֹ אִמַּר אוֹ עִזָּא בְּמַשְׁרִיתָא אוֹ דִּי יִכּוֹס מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא:

רש״י ◄ אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב • בַּמִּקְדָּשִׁין — הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְהַקְרִיב קָרְבָּן״. בַּמַּחֲנֶה • (זבחים קו) חוּץ לָעֲזָרָה.

(ד) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ:

ד וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא אַיְתֵהּ לְקָרְבָּא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ קֳדָם מַשְׁכְּנָא דַיְיָ דְּמָא יִתְחַשַּׁב לְגַבְרָא הַהוּא דְּמָא אֲשַׁד וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּהּ:

רש״י ◄ דָּם יֵחָשֵׁב • כְּשׁוֹפֵךְ דַּם הָאָדָם, שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ. דָּם שָׁפָךְ • (ת״כ) לְרַבּוֹת אֶת הַזּוֹרֵק דָּמִים בַּחוּץ.

(ה) לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וֶהֱבִיאָם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם:

ה בְּדִיל דִּי יַיְתוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּבְחֵיהוֹן דִּי אִנּוּן דָּבְחִין עַל אַפֵּי חַקְלָא וְיַיְתֵנוּן לְקֳדָם יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוָת כַּהֲנָא וְיִכְּסוּן נִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ יָתְהוֹן:

רש״י ◄ אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים • אֲשֶׁר הֵם רְגִילִים לִזְבֹּחַ.

(ו) וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

ו וְיִזְרוֹק כַּהֲנָא יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא דַיְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַסֵּק תַּרְבָּא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם (יז, ו)

דָּם מְסַמֵּל חַיּוּת וַחֲמִימוּת („כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִיא״), וְהוּא קָרֵב עַל הַמִּזְבֵּחַ לְרַמֵּז שֶׁהַלַּהַט וְהַהִתְלַהֲבוּת יֵשׁ לִשְׁמֹר רַק לִדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. וְלָכֵן הַדָּם אָסוּר בַּאֲכִילָה,

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(א) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הָלְאָה.

(ב) צַוֵּה אֶת אַהֲרֹן וּבָנָיו וְאֶת שְׁאַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וֵאמֹר לָהֶם, זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ ה׳.

(ג) כָּל אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁזּוֹבֵחַ שׁוֹר אוֹ אַיִל אוֹ עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ מִחוּצָה לוֹ.

(ד) וְלֹא הֱבִיאוֹ אֶל פֶּתַח אֹהֶל הַוּעִידָה לְהַקְרָבָה כִּי הוּא קָרְבָּן לַה׳ בֵּין יְדֵי מִשְׁכָּנוֹ, אֲזַי דָּבָר זֶה יִמָּנֶה לוֹ בַּחֶשְׁבּוֹן כְּמִי שֶׁכִּבֵּר שָׁפַךְ דַּם בֶּן אֱנוֹשׁ, וְיִקָּטַע אוֹתוֹ הָאָדָם מִבֵּין בְּנֵי עַמּוֹ.

(ה) וְזֹאת כְּדֵי שֶׁיָּבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר יִתְּכֵן שֶׁיִּזְבְּחוּם עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר, וּלְכָךְ יָבִיאוּ אוֹתָם לִפְנֵי ה׳ אֶל פֶּתַח אֹהֶל הַוּעִידָה אֶל הַכֹּהֵן, וְכָךְ יִזְבְּחוּ אוֹתָם כִּזְבָחִים שֶׁל הוֹדָאָה לַה׳ עַל טוּב שְׁלוֹמָם.

(ו) וְיַזֶּה הַכֹּהֵן מִדָּמָם עַל מִזְבַּח ה׳ אֲשֶׁר לְיַד שַׁעַר אֹהֶל הַוּעִידָה, וְיִשְׂרֹף בָּאֵשׁ אֶת חֶלְבָּם, מְקֻבָּל וּמְרֻצֶּה לַה׳.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַיְינוּ שֶׁלֹּא נִתָּן לַהֲפֹךְ אוֹתוֹ לְדָם וּבָשָׂר כִּבְשָׂרוֹ׳ שֶׁל גּוּף יְהוּדִי, שֶׁקָּדוֹשׁ הוּא, כֵּיוָן שֶׁהַלַּהַט וְהַהִתְלַהֲבוּת בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם אֵינוֹ מֵכְרָח. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַבָּשָׂר עַצְמוֹ מֵכְרָח הוּא, שֶׁכֵּן נִתָּן לַהֲפֹךְ אוֹתוֹ לְקָדֵשָׁה.

(רשימות, חוברת קמד)

(ז) וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם לְדֹרֹתָם:

ז וְלָא יִדְבְּחוּן עוֹד יָת דִּבְחֵיהוֹן לַשֵּׁדִין דִּי אִנּוּן טָעָן בַּתְרֵיהוֹן קְיָם עָלָם תְּהֵי דָּא לְהוֹן לְדָרֵיהוֹן:

רש"י◄ לַשְּׂעִירִם • לַשֵּׁדִים, כְּמוֹ (ישעיה יג כא): "וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ־שָׁם".

~ יום שלישי ח' אייר ~

(ח) וַאֲלֵהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח:

ח וּלְהוֹן תֵּימַר גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן דִּי יַסֵּק עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:

רש"י◄ אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה • לְחַיֵּב עַל הַמַּקְטִיר אֵיבָרִים בַּחוּץ [עַיֵּן בְּרֵא"ם] כְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ, שֶׁאִם שָׁחַט אֶחָד וְהֶעֱלָה חֲבֵרוֹ, שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין (ת"כ. חולין קט).

(ט) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֻנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרְתָה הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו:

ט וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא אַיְתְנֵהּ לְמֶעְבַּד יָתֵהּ קֻדָּם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּהּ:

רש"י◄ וְנִכְרַת • זַרְעוֹ נִכְרָת וְיָמָיו נִכְרָתִין.

(י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ:

י וּגְבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן דִּי יֵיכוּל כָּל דְּמָא וְאֶתֵּן רוּגְזִי בַּאֲנָשָׁא דְּיֵכוּל יָת דְּמָא וֶאֱשֵׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ עַמֵּהּ:

רש"י◄ כָּל־דָּם • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר", יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּב אֶלָּא עַל דַּם הַמִּקְדָּשִׁים? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "כָּל־דָּם". וְנָתַתִּי פָנַי • (ת"כ) פְּנַאי שֶׁלִּי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסֵק בּוֹ.

(יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר:

יא אֲרֵי נַפְשׁ בִּסְרָא בִּדְמָא הִיא וַאֲנָא יְהָבִתֵּהּ לְכוֹן עַל מַדְבְּחָא לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתֵיכוֹן אֲרֵי דְּמָא הוּא עַל נַפְשָׁא מְכַפָּר:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ז) וְלֹא יִזְבְּחוּ לְעוֹלָם אֶת זִבְחֵיהֶם לַשְּׂטָנִים אֲשֶׁר הֵם לְהוּטִים לָלֶכֶת אַחֲרֵיהֶם לְלֹא גְּבוּלוֹת, וְלָכֵן יִהְיֶה זֶה לָהֶם חֹק לְעוֹלְמֵי עַד לְדוֹרוֹתָם.

(ח) וֶאֱמֹר לָהֶם, כָּל אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַמִּשְׁתַּחֵל בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יִשְׂרֹף עוֹלָה אוֹ זֶבַח.

(ט) וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל הַוְּעִידָה לֹא הֵבִיאוּ לְהַקְרִיבָה כָּזֹאת לַה', אֲזַי יִקָּטַע אוֹתוֹ הָאָדָם מִן עַמּוֹ.

(י) וְכָל אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַמִּשְׁתַּחֵל בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל דָּבָר מִן הַדָּם, אֲזַי אֲנִי אַשְׁרֶה אֶת כַּעַסִי בּוֹ, אֶקְטַע אוֹתוֹ מִבֵּין בְּנֵי עַמּוֹ.

(יא) כִּי נֶפֶשׁ כָּל הַיְצוּרִים הַבְּשָׂרִיִּים,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר** • שֶׁל כָּל בְּרִיָּה, "בַּדָּם הִיא" תְּלוּיָה, וּלְפִיכָךְ נְתַתִּיו עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נֶפֶשׁ הָאָדָם; תָּבֹא נֶפֶשׁ וּתְכַפֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ.

(יב) **עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם:**

יב עַל כֵּן אֲמָרִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֱנָשׁ מִנְּכוֹן לָא יֵיכוּל דְּמָא וְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן לָא יֵיכוּל דְּמָא:

רש"י◄ **כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם** • לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים.

(יג) **וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר:**

יג וּגְבַר גְּבַר מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן דִּי יְצוּד צֵידָא חַיְתָא אוֹ עוֹפָא דִּי מִתְאֲכֵל וְיֵישׁוֹד יָת דְּמֵהּ וִיכַסְּנֵהּ בְּעַפְרָא:

רש"י◄ **אֲשֶׁר יָצוּד** • (ת"כ. חולין פד) אֵין לִי אֶלָּא צַיִד, אַרְוִיז וְתַרְנְגוֹלִין מִנַּיִן? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "צַיִד", מִכָּל־מָקוֹם.

אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר: "אֲשֶׁר יָצוּד"? שֶׁלֹּא יֹאכַל בָּשָׂר, אֶלָּא בְּהַזְמָנָה זֹאת. **אֲשֶׁר יֵאָכֵל** • פְּרָט לִטְמֵאִים.

(יד) **כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת:**

יד אֲרֵי נְפַשׁ כָּל בִּסְרָא דְּמֵהּ בְּנַפְשֵׁהּ הוּא וַאֲמָרִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל בִּסְרָא לָא תֵיכְלוּן אֲרֵי נְפַשׁ כָּל בִּסְרָא דְּמֵהּ הִיא כָּל דְּיֵכְלִנֵּהּ יִשְׁתֵּיצֵי:

רש"י◄ **דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא** • דָּמוֹ הוּא לוֹ בִּמְקוֹם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהַנֶּפֶשׁ תְּלוּיָה בּוֹ. **כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא** •

הַנֶּפֶשׁ הִיא הַדָּם. 'דָּם' וּ'בָשָׂר' לְשׁוֹן זָכָר. 'נֶפֶשׁ' לְשׁוֹן נְקֵבָה.

(טו) **וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר:**

טו וְכָל אֱנָשׁ דִּי יֵיכוּל נְבִילָא וּתְבִירָא בְּיַצִּיבָא וּבְגִיּוֹרָא וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְּמַיָּא וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי:

רש"י◄ **אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה** • בְּנִבְלַת עוֹף טָהוֹר דִּבֶּר הַכָּתוּב, שֶׁאֵין לָהּ טֻמְאָה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁנִּבְלַעַת בְּבֵית הַבְּלִיעָה. וְלִמֶּדְךָ כָּאן, שֶׁמְּטַמְּאָה בַּאֲכִילָתָהּ וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּמַגָּע, וּ"טְרֵפָה" הָאֲמוּרָה כָּאן, לֹא

נִכְתְּבָה אֶלָּא לִדְרֹשׁ. וְכֵן שָׁנִינוּ: יָכוֹל תְּהֵא נִבְלַת עוֹף טָמֵא מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה? תַּלְמוּד־לוֹמַר "טְרֵפָה" — מִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה. יָצָא עוֹף טָמֵא, שֶׁאֵין בְּמִינוֹ טְרֵפָה.

(טז) **וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: פ**

טז וְאִם לָא יְצַבַּע וּבִסְרֵהּ לָא יַסְחֵי וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

הַדָּם הוּא מִשְׁכָּנָהּ, וְלָכֵן שַׂמְתִּי אוֹתוֹ לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּדֵי לְבַקֵּשׁ בּוֹ כַּפָּרָה עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם, כִּי הַדָּם, תְּבַקֵּשׁ בְּאֶמְצָעוּתוֹ הַכַּפָּרָה עַל הַנֶּפֶשׁ.

(**יב**) וְלָכֵן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל אָדָם מִכֶּם לֹא יֹאכַל דָּם, אֲפִלּוּ הַגֵּר אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם לֹא יֹאכַל דָּם.

(**יג**) וְכָל אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַמִּשְׁתַּחֵל בְּתוֹכָם אֲשֶׁר צָד צַיִד מִן הַחַיּוֹת אוֹ מִן הַמְעוֹפְפִים שֶׁאֲכִילָתָם מֻתֶּרֶת, אַזַי יִשְׁפֹּךְ אֶת דָּמוֹ וְיִטְמֹן אוֹתוֹ בֶּעָפָר.

(**יד**) כִּי נֶפֶשׁ כָּל הַיְצוּרִים הַבְּשָׂרִיִּים, כָּל אֶחָד בְּתוֹךְ דָּמוֹ הִיא נִמְצֵאת, וְהֵיוֹת שֶׁאֲנִי אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, דַּם כָּל יְצוּרֵי בָשָׂר־וָדָם לֹא תֹּאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל יְצוּרֵי בָשָׂר, בַּדָּם הוּא מִשְׁכָּנָהּ, וְכָל מִי שֶׁאָכַל אוֹתוֹ יִקָּטַע.

(**טו**) וְכָל אָדָם שֶׁאָכַל נְבֵלָה (טְהוֹרָה בְּרִיאָה אֲשֶׁר נִתְנַבְּלָה בְּעֵת שְׁחִיטָתָהּ כַּהֲלָכָה) אוֹ טְרֵפָה (טְהוֹרָה שֶׁאֵינֶנָּה בְּרִיאָה כַּהֲלָכָה כְּפִי שֶׁהֻגְּדְּרוּ שִׁבְעִים סוּגֵי הַטְּרֵפוֹת), הֵן אֶזְרָח הָאָרֶץ וְהֵן הַגֵּר שֶׁהִשְׁתַּחֵל בֵּינֵיכֶם, אַזַי יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְיִתְרַחֵץ בִּטְבִילָה בְּמַיִם, וְיִטָּמֵא עַד הַשְּׁקִיעָה וְיִטָּהֵר.

(**טז**) וְאִם הוּא לֹא יְכַבֵּס אוֹתָם אוֹ לֹא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י ◄ **וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ** • אִם יֹאכַל קֹדֶשׁ אוֹ יִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ, חַיָּב עַל טֻמְאָה זוֹ כְּכָל שְׁאָר טֻמְאוֹת. **וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ** • עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת, וְעַל כִּבּוּס בְּגָדִים בְּמַלְקוֹת.

יח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש"י ◄ **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** • אֲנִי הוּא שֶׁאָמַרְתִּי בְּסִינַי (שמות כ): "אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ", וְקִבַּלְתֶּם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי, מֵעַתָּה קַבְּלוּ גְּזֵרוֹתַי. רַבִּי אוֹמֵר: גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו שֶׁסּוֹפָן לִנָּתֵק בַּעֲרָיוֹת בִּימֵי עֶזְרָא, לְפִיכָךְ בָּא עֲלֵיהֶם בִּגְזֵרָה: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" — דְּעוּ מִי גּוֹזֵר עֲלֵיכֶם, דַּיָּן לְהִפָּרַע וְנֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר.

~ נקודות משיחות קודש ~

וְהַטַּעַם שֶׁהַצִּיּוּוּי עַל הָעֲרָיוֹת נִקְרָא "גְּזֵירָה":

דָּבָר מוּבָן הוּא, שֶׁבְּנוֹגֵעַ לְנִישּׂוּאִין, מַעֲלַת הַיּוּחָסִין תּוֹפֶסֶת מָקוֹם חָשׁוּב וְעִיקָּרִי, וּבִפְרָט כְּשֶׁהַבָּא לְהִשְׁתַּדֵּךְ הוּא בַּר יְחוּס נַעֲלָה. וּכְמוֹ שֶׁלָּמַדְנוּ וְרָאִינוּ שֶׁהַתּוֹרָה הֶאֱרִיכָה בְּיִחוּסָהּ שֶׁל אֵשֶׁת אַהֲרֹן, שֶׁנָּשָׂא אֶת "אֱלִישֶׁבַע בַּת עַמִּינָדָב אֲחוֹת נַחְשׁוֹן" — לְבָאֵר שֶׁהָיְתָה מְצוּיֶנֶת בְּיִחוּסָהּ, בִּהְיוֹתָהּ (בַּת עַמִּינָדָב וְגַם) אֲחוֹת נַחְשׁוֹן [וְכִדְפֵירֵשׁ רַשִׁ"י: "מִכָּאן לָמַדְנוּ, הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה צָרִיךְ לִבְדּוֹק בְּאַחֶיהָ"]; וְכֵן אַבְרָהָם כְּשֶׁשָּׁלַח אֶת אֱלִיעֶזֶר לָקַחַת אִשָּׁה לִבְנוֹ לְיִצְחָק, אָמַר לוֹ "כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק", כִּי בְּנוֹת אַרְצוֹ וּמוֹלַדְתּוֹ מְיוּחָסוֹת הֵן, בִּהְיוֹתָן מִמִּשְׁפַּחַת אַבְרָהָם.

וּלְפִי זֶה, הַסְּבָרָא נוֹתֶנֶת שֶׁהַשִּׁידּוּךְ הֲכִי טוֹב לְאִישׁ הַמְיוּחָס הוּא — מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ, וְכָל הַקָּרוֹב אֵלָיו יוֹתֵר, הָגוּן וּמַתְאִים יוֹתֵר לְעִנְיַן הַשִּׁידּוּךְ.

וּבִכְלָל וְעִיקָּר: תַּכְלִית הַנִּישּׂוּאִין הוּא שֶׁיִּהְיֶה "פְּרוּ וּרְבוּ", וְנַעֲשׂוּ לְ"בָשָׂר אֶחָד" — בְּיִלְדֵיהֶם, חֲרֵי מוּבָן שֶׁזֶּהוּ בִּשְׁלֵימוּת יוֹתֵר כְּשֶׁהָאִשָּׁה הִיא שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ שֶׁל הָאִישׁ. וּבְדִינֵי עֲרָיוֹת נַהֲפוֹךְ הוּא, וְהַתְחָלָתָם: אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ גו'!

וְעוֹד: בָּרָא הַקָּבָּ"ה אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹפֶן שֶׁקִּיּוּמוֹ הָיָה תָּלוּי בָּזֶה שֶׁבְּנֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן יִשְׂאוּ אֲחָיוֹת שֶׁלָּהֶם, יַעֲקֹב נָשָׂא אֲחָיוֹת וְהָיְתָה מִטָּתוֹ דַּוְקָא שְׁלֵימָה, עַמְרָם נָשָׂא דּוֹדָתוֹ וְנוֹלְדוּ מִרְיָם אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה, שֶׁעַל־פִּי כָּל זֶה — הָאִיסּוּר דְ"כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ" חֲרֵי הוּא עַל־דֶּרֶךְ פֵּירוּשׁ רַשִׁ"י בְּעִנְיַן הָעֲקֵידָה "אֶתְמוֹל אָמַרְתָּ לִי כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְחָזַרְתָּ וְאָמַרְתָּ קַח נָא אֶת בִּנְךָ, עַכְשָׁיו אַתָּה אוֹמֵר לִי אַל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנַּעַר". לָכֵן בָּא צִיּוּוּי מְיוּחָד עַל קַבָּלַת הַ"גְּזֵירוֹת" בִּכְלָלוּת, וְאַחַר־כָּךְ בָּא הַצִּיּוּוּי עַל הַ"גְּזֵירָה" הַפְּרָטִית, עַל הָעֲרָיוֹת.

(משיחת שבת פרשת אחרי־קדושים, תשל"א)

(ג) כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ:

ג כְּעוֹבְדֵי עַמָּא דְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם דִּי יְתֵבְתּוּן בַּהּ לָא תַעְבְּדוּן וּכְעוֹבְדֵי עַמָּא דְּאַרְעָא דִּכְנַעַן דִּי אֲנָא מָעֵל יָתְכוֹן תַּמָּן לָא תַעְבְּדוּן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן לָא תְהָכוּן:

רש"י ◄ **כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם** • (ת"כ) מַגִּיד שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם שֶׁל מִצְרִיִּים וְשֶׁל כְּנַעֲנִיִּים מְקֻלְקָלִים מִכָּל הָאֻמּוֹת, וְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיָּשְׁבוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל מְקֻלְקָל מִן הַכֹּל. **אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה** • מַגִּיד שֶׁאוֹתָן עַמָּמִין

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

יִרְחַץ בִּטְבִילָה אֶת גּוּפוֹ, אֲזַי הֶעֱמִיס עַל כְּתֵפָיו מִטְעָן כָּבֵד שֶׁל אַשְׁמָה.

(א) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הָלְאָה.

(ב) צַוֵּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וֶאֱמֹר לָהֶם, אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם אֱלֹהֵיכֶם.

(ג) כְּמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר הִתְגּוֹרַרְתֶּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ, וּכְמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מַכְנִיס אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ, וּבְחֻקּוֹתֵיהֶם אַל תֵּלְכוּ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁכָּבְשׁוּ יִשְׂרָאֵל, מְקַלְקְלִים יוֹתֵר מִכֻּלָּם (ת"כ). **וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ** • מַה הִנִּיחַ הַכָּתוּב שֶׁלֹּא אָמַר? אֶלָּא אֵלּוּ נִימוּסוֹת שֶׁלָּהֶן, דְּבָרִים הַחֲקוּקִין לָהֶם, כְּגוֹן טַרְטִיָּאוֹת וְאַצְטַדִּיָּאוֹת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵלּוּ דַּרְכֵּי הָאֱמוֹרִי שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים.

(ד) **אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

ד יָת דִּינַי תַּעְבְּדוּן וְיָת קְיָמַי תִּטְרוּן לְהַלָּכָא בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש"י ◄ **אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ** • אֵלּוּ דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה בְּמִשְׁפָּט, שֶׁאִלּוּ לֹא נֶאֱמְרוּ, הָיוּ כְּדַאי לֵאָמְרָן. **וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ** • דְּבָרִים שֶׁהֵם גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ, שֶׁיֵּצֶר־הָרָע מֵשִׁיב עֲלֵיהֶם: 'לָמָּה לָנוּ לִשְׁמְרָן'? וְאֻמּוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶן, כְּגוֹן: אֲכִילַת חֲזִיר וּלְבִישַׁת שַׁעַטְנֵז וְטָהֳרַת מֵי חַטָּאת, לָכֵן נֶאֱמַר: "אֲנִי ה'", גְּזַרְתִּי עֲלֵיכֶם, אִי אַתֶּם רַשָּׁאִים לְהִפָּטֵר! **לָלֶכֶת בָּהֶם** • אַל תִּפָּטֵר מִתּוֹכָם, שֶׁלֹּא תֹּאמַר: לָמַדְתִּי חָכְמַת יִשְׂרָאֵל, אֵלֵךְ וְאֶלְמַד חָכְמַת הָאֻמּוֹת.

(ה) **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה: ס**

ה וְתִטְרוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי דִּי יַעְבֵּד יָתְהוֹן אֲנָשָׁא וְיֵחֵי בְּהוֹן לְחַיֵּי עָלְמָא אֲנָא יְיָ:

רש"י ◄ **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי** • לְרַבּוֹת שְׁאָר דִּקְדּוּקֵי הַפָּרָשָׁה, שֶׁלֹּא פֵּרֵט הַכָּתוּב בָּהֶם (ת"כ). דָּבָר אַחֵר: לִתֵּן שְׁמִירָה וַעֲשִׂיָּה לַחֻקִּים, וּשְׁמִירָה וַעֲשִׂיָּה לַמִּשְׁפָּטִים, לְפִי שֶׁלֹּא נִתַּן אֶלָּא עֲשִׂיָּה לַמִּשְׁפָּטִים וּשְׁמִירָה לַחֻקִּים. **וָחַי בָּהֶם** • לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאִם תֹּאמַר בָּעוֹלָם הַזֶּה, וַהֲלֹא סוֹפוֹ הוּא מֵת! **אֲנִי ה'** • נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר.

~ נקודות משיחות קודש ~

הָרַבָּנִית רִבְקָה, זוּגָתוֹ שֶׁל כְּבוֹד קְדוֹשַׁת אַדְמוֹ"ר הַמַּהֲרַ"שׁ, חָלְתָה פַּעַם, וְהָרוֹפֵא צִוָּה עָלֶיהָ לֶאֱכֹל תֵּיכֶף בְּקוּמָהּ מִשְּׁנָתָהּ. הָרַבָּנִית, שֶׁלֹּא רָצְתָה לִטְעֹם קֹדֶם הַתְּפִלָּה, נָהֲגָה לְהִתְפַּלֵּל תְּחִלָּה בְּהַשְׁכָּמָה, וְרַק לְאַחַר מִכֵּן לֶאֱכֹל פַּת שַׁחֲרִית.

כְּשֶׁנּוֹדַע הַדָּבָר לְחוֹתְנָהּ, כְּבוֹד קְדוֹשַׁת אַדְמוֹ"ר הַ'צֶּמַח־צֶדֶק', אָמַר לָהּ:

עַל קִיּוּם הַמִּצְוֹת נֶאֱמַר "וָחַי בָּהֶם", הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לְהַכְנִיס חַיּוּת בַּמִּצְוֹת. כְּדֵי לַעֲשׂוֹת זֹאת מוּכְרָחִים לִהְיוֹת בַּעַל־כֹּחַ, בְּרִיאִים וַחֲזָקִים, וְלִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה.

וְסֵיֵּם וְאָמַר: אֵינְךָ חַיָּבֶת לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָאֲכִילָה. מוּטָב לֶאֱכֹל בִּשְׁבִיל הַתְּפִלָּה, מִלְּהִתְפַּלֵּל בִּשְׁבִיל הָאֲכִילָה!

(היום־יום, י' בשבט)

(ו) **אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה: ס**

ו גְּבַר גְּבַר לְכָל קָרִיב בִּסְרֵהּ לָא תִקְרְבוּן לְגַלָּאָה עֶרְיָא אֲנָא יְיָ:

רש"י ◄ **לֹא תִקְרְבוּ** • לְהַזְהִיר הַנִּקְבָּה כַּזָּכָר, לָכֵן נֶאֱמַר לְשׁוֹן רַבִּים. **אֲנִי ה'** • נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר.

(ז) **עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס**

ז עֶרְיַת אֲבוּךְ וְעֶרְיַת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי אִמָּךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתַהּ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ד) אֶת מִשְׁפָּטַי בַּצְּעוּ וְאֶת חֻקּוֹתַי שִׁמְרוּ וּלְכוּ לְפִיהֶם. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם אֱלֹהֵיכֶם, אֲנִי גּוֹמֵל לָכֶם כָּל טוּב.
(ה) אֲזַי שִׁמְרוּ אֶת חֻקּוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי הֱיוֹת כִּי גְּמוּל כָּל אָדָם אֲשֶׁר פָּעַל בְּהִתְאַם לָהֶם, יִחְיֶה הַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, נִצְחִי הַהִשָּׁאֲרוּת.
(ו) כָּל אִישׁ מִכֶּם אֶל קְרוֹבָתוֹ לֹא יִגַּשׁ לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, אָסַרְתִּי עֲלֵיכֶם זֹאת.
(ז) אֶת עֶרְוַת אָבִיךָ וְאֶת עֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה, וְכַאֲשֶׁר אָמַרְתִּי עֶרְוַת אִמְּךָ,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **עֶרְוַת אָבִיךָ •** (סנהדרין נד) זוֹ אֵשֶׁת אָבִיךָ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּמַשְׁמָעוֹ? נֶאֱמַר כָּאן: "עֶרְוַת אָבִיךָ", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (לקמן כ): "עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה". מַה לְּהַלָּן אֵשֶׁת אָבִיו, אַף כָּאן אֵשֶׁת אָבִיו. **וְעֶרְוַת אִמְּךָ •** לְהָבִיא אִמּוֹ שֶׁאֵינָהּ אֵשֶׁת אָבִיו.

(ח) עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא: ס

ח עֶרְיַת אִתַּת אֲבוּךָ לָא תְגַלֵּי עֶרְיַת אֲבוּךָ הִיא:

רש"י◄ **עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ •** לְרַבּוֹת לְאַחַר מִיתָה.

(ט) עֶרְוַת אֲחֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ס

ט עֶרְיַת אֲחָתָךְ בַּת אֲבוּךָ אוֹ בַת אִמָּךְ דִּילִידָא מִן אֲבוּךָ מִן אִתַּת אָחֲרִי אוֹ מִן אִמָּךְ לִגְבַר אָחֲרָן לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתְהֵן:

רש"י◄ **בַּת־אָבִיךָ •** אַף בַּת אֲנוּסָה בְּמַשְׁמַע. **מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ •** בֵּין שֶׁנּוֹלְדָה מֵאוֹתָהּ שֶׁאוֹמְרִים לוֹ לְאָבִיךָ: קַיֵּם אֶת אִמָּהּ, וּבֵין שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: הוֹצֵא אֶת אִמָּהּ, כְּגוֹן: מַמְזֶרֶת אוֹ נְתִינָה.

(י) עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה: ס

י עֶרְיַת בַּת בְּרָךְ אוֹ בַת בְּרַתָּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתְהֵן אֲרֵי עֶרְיָתָךְ אִנִּין:

רש"י◄ **עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ וְגוֹ' •** (יבמות צז) בְּבִתּוֹ מְאֻנוּסָתוֹ — הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וּבִתּוֹ וּבַת בִּתּוֹ מֵאִשְׁתּוֹ, אָנוּ לְמֵדִין מֵ"עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ" שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן "לֹא תְגַלֶּה", בֵּין שֶׁהִיא מִמֶּנּוּ, בֵּין שֶׁהִיא מֵאִישׁ אַחֵר. **עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ •** קַל־וָחֹמֶר לְבִתְּךָ, אֶלָּא לְפִי שֶׁאֵין מַזְהִירִין מִן הַדִּין, לְמָדוּהָ מִ'גְּזֵרָה־שָׁוָה' (מסכת יבמות ג. סנהדרין עח).

(יא) עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס

יא עֶרְיַת בַּת אִתַּת אֲבוּךָ דִּילִידָא מִן אֲבוּךָ אֲחָתָךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתַהּ:

רש"י◄ **עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ •** לְמֵד שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עַל אֲחוֹתוֹ מִשִּׁפְחָה וְנָכְרִית, לָכֵן נֶאֱמַר: בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ, בָּרְאוּיָה לְקִדּוּשִׁין.

(יב) עֶרְוַת אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: ס

יב עֶרְיַת אֲחַת אֲבוּךָ לָא תְגַלֵּי קָרִיבַת אֲבוּךָ הִיא:

(יג) עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: ס

יג עֶרְיַת אֲחַת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי קָרִיבַת אִמָּךְ הִיא:

(יד) עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא: ס

יד עֶרְיַת אַח אֲבוּךָ לָא תְגַלֵּי לְאִתְּתֵהּ לָא תִקְרַב אִתַּת אַח אֲבוּךָ הִיא:

רש"י◄ **עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה •** וּמַה הִיא עֶרְוָתוֹ? "אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב".

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

הִיא אִמְּךָ עַצְמָהּ, לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ.
(ח) וְאוּלָם אֶת עֶרְוַת אָבִיךָ, הִנֵּה הִיא אֵשֶׁת אָבִיךָ, לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ.
(ט) וְאֶת עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַּת אָבִיךָ אוֹ בַּת אִמְּךָ אֲשֶׁר נוֹלְדָה פְּנִים אוֹ חוּץ, לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן.
(י) וְאֶת עֶרְוַת בַּת בִּנְךָ אוֹ בַת בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה אַף לֹא אַחַת מֵהֶן לְפִי שֶׁהֵן עֶרְוָתְךָ.
(יא) וְאֶת עֶרְוַת בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ אֲשֶׁר נוֹלְדָה מֵאָבִיךָ הַמַּגְדֶּרֶת אֲחוֹתְךָ, לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ.
(יב) וְאֶת עֶרְוַת אֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי הִיא קְרוֹבַת אָבִיךָ.
(יג) וְאֶת עֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי הִיא קְרוֹבַת אִמְּךָ.
(יד) וְאֶת עֶרְוַת אֲחִי אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה, וְזֹאת שֶׁלֹּא תִקְרַב אֶל אִשְׁתּוֹ כִּי הִיא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(טו) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ׃ ס

טו עֶרְיַת כַּלְתָּךְ לָא תְגַלֵּי אִתַּת בְּרָךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתַהּ׃

רס"ג◄ אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא• לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשֶׁיֵּשׁ לְבִנְךָ אִישׁוּת בָּהּ, פְּרָט לַאֲנוּסָה וְשִׁפְחָה וְנָכְרִית (סנהדרין עה)◆

(טז) עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא׃ ס

טז עֶרְיַת אִתַּת אֲחוּךָ לָא תְגַלֵּי עֶרְיַת אֲחוּךָ הִיא׃

(יז) עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת־בַּת־בִּנָּהּ וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא׃

יז עֶרְיַת אִתְּתָא וּבְרַתַּהּ לָא תְגַלֵּי יָת בַּת בְּרַהּ וְיָת בַּת בְּרַתַּהּ לָא תִסַּב לְגַלָּאָה עֶרְיָתַהּ קָרִיבָן אִנּוּן עֲצַת חִטְאִין הִיא׃

רס"ג◄ עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ• (יבמות צז) לֹא אָסַר הַכָּתוּב אֶלָּא עַל־יְדֵי נִשּׂוּאֵי הָרִאשׁוֹנָה, לָכֵן נֶאֱמַר: "לֹא תִקַּח", לְשׁוֹן קִיחָה, וְכֵן לְעִנְיַן הָעֹנֶשׁ: "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ" (לקמן כ), לְשׁוֹן קִיחָה, אֲבָל אָנַס אִשָּׁה, מֻתָּר לִשָּׂא בִּתָּהּ. שַׁאֲרָה הֵנָּה• קְרוֹבוֹת זוֹ לָזוֹ. זִמָּה• עֵצָה, כְּתַרְגּוּמוֹ: "עֲצַת חִטְאִין", שֶׁיִּצְרֵךָ יוֹעֲצְךָ לַחֲטֹא.

(יח) וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ׃

יח וְאִתְּתָא עִם אֲחָתַהּ לָא תִסַּב לְאַעָקָא לְגַלָּאָה עֶרְיָתַהּ עֲלַהּ בְּחַיָּיהָא׃

רס"ג◄ אֶל־אֲחֹתָהּ• (קידושין ג) שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת. לִצְרֹר• לְשׁוֹן צָרָה, לַעֲשׂוֹת אֶת זוֹ צָרָה לְזוֹ. בְּחַיֶּיהָ• לְמֶדְךָ שֶׁאִם גֵּרְשָׁהּ, לֹא יִשָּׂא אֶת אֲחוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא בַּחַיִּים.

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר (יח, יח) "בְּכָאן יְפָרֵשׁ הַכָּתוּב טַעַם הָאִסּוּר . . הֵן רְאוּיוֹת שֶׁתִּהְיֶינָה אוֹהֲבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, לֹא שֶׁתִּהְיֶינָה צָרוֹת" (רַמְבַּ"ן), "וְלָכֵן לֹא אָסְרָה זוּלָתִי בְּחַיֵּי אֲחוֹתָהּ" (ספורנו). וְאוּלַי יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמִּטַּעַם זֶה, הָאִסּוּר הוּא – לְפִי דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט – גַּם בִּבְנֵי נֹחַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּן הַדִּין גַּם לְפִי דֶּרֶךְ הַהֲלָכָה (ראה רמ"ה סנהדרין נח, א).

(לקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 144)

(יט) וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ׃

יט וּלְאִתְּתָא בְּרִחוּק סוֹבְתַהּ לָא תִקְרַב לְגַלָּאָה עֶרְיָתַהּ׃

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

כַּאֲחוֹת אָבִיךָ.
(טו) וְאֶת עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה וְהִיא אֵשֶׁת בִּנְךָ, לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ.
(טז) וְאֶת עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִיךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי הִיא כְּעֶרְוַת אָחִיךָ.
(יז) וְאֶת עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה, וְכָךְ גַּם בַּת בִּנָּהּ וּבַת בִּתָּהּ, לֹא תְיַחֵד אוֹתָהּ לְעַצְמְךָ עַל מְנָת שֶׁתְּגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי הֵן בַּעֲלוֹת קִרְבָה הֲדָדִית, וְזוֹ הִיא זִמָּה.
(יח) וְאִשָּׁה עִם אֲחוֹתָהּ לֹא תִקַּח לְעַצְמְךָ לְהִיוֹת צָרָתָהּ, לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ יַחַד אִתָּהּ בְּחַיֶּיהָ.
(יט) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִגַּשׁ לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כ) וְאֶל־אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע לְטָמְאָה־בָהּ׃

כ וּבְאִתַּת חַבְרָךְ לָא תִתֵּן שְׁכַבְתָּךְ לְזַרְעָא לְאִסְתָּאָבָא בַהּ׃

(כא) וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃

כא וּמִבְּנָיךְ לָא תִתֵּן לְאַעְבָּרָא לְמֹלֶךְ וְלָא תַחֵל יָת שְׁמָא דֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃

רש״י ◄ **לַמֹּלֶךְ** • עֲבוֹדַת אֱלִילִים הִיא שֶׁשְּׁמָהּ ׳מֹלֶךְ׳, וְזוֹ הִיא עֲבוֹדָתָהּ, שֶׁמּוֹסֵר בְּנוֹ לַכְּמָרִים, (סנהדרין סד) וְעוֹשִׂין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת גְּדוֹלוֹת וּמַעֲבִירִין אֶת הַבֵּן בְּרַגְלָיו בֵּין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת הָאֵשׁ. **לֹא־תִתֵּן** • זוֹ הִיא מְסִירָתוֹ לַכְּמָרִים. **לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ** • זוֹ הַעֲבָרַת הָאֵשׁ.

~ יום רביעי ט׳ אייר ~

(כב) וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃

כב וְעִם דְּכוּרָא לָא תִשְׁכּוּב מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא תּוֹעֲבָתָא הִיא׃

(כג) וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה־בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לִרְבָעָהּ תֶּבֶל הִוא׃

כג וּבְכָל בְּעִירָא לָא תִתֵּן שְׁכַבְתָּךְ לְאִסְתָּאָבָא בַהּ וְאִתְּתָא לָא תְקוּם קֳדָם בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ תִּבְלָא הוּא׃

רש״י ◄ **תֶּבֶל הוּא** • לְשׁוֹן קֹדֶשׁ וְעֶרְוָה וְנִאוּף, וְכֵן: ״וְאַפִּי עַל־תַּבְלִיתָם״ (ישעיה י כה). דָּבָר אַחֵר: ״תֶּבֶל הוּא״, לְשׁוֹן בְּלִילָה וְעִרְבּוּב זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה.

(כד) אַל־תִּטַּמְּאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם׃

כד לָא תִסְתָּאֲבוּן בְּכָל אִלֵּין אֲרֵי בְכָל אִלֵּין אִסְתָּאֲבוּ עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן׃

(כה) וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ׃

כה וְאִסְתָּאֲבַת אַרְעָא וְאַסְעָרִית חוֹבַהּ עֲלַהּ וְרוֹקִינַת אַרְעָא יָת יָתְבָהָא׃

(כו) וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃

כו וְתִטְּרוּן אַתּוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי וְלָא תַעְבְּדוּן מִכֹּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן׃

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כ) וְאֵצֶל אִשְׁתּוֹ שֶׁל חֲבֵרְךָ לֹא תִהְיֶה שְׁכִיבָתְךָ לְהַזְרָעָה בָּהּ, וְלֹא לְהִטָּמֵא בָּהּ.

(כא) וְלֹא תִּמְסֹר מִזַּרְעֲךָ לְהַקְרָבָה לַפְּסָלִים, וְלֹא תַּשְׁפִּיל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, הַמַּעֲנִישׁ.

(כב) וְאֶת הַזָּכָר, אַל תִּשְׁכַּב עִמּוֹ לְפִי דַּרְכֵי הַשְּׁכִיבָה עִם הַנָּשִׁים כִּי זֶהוּ מֵאוּס.

(כג) וְאַף לֹא עִם אֶחָד מִן הַבְּהֵמוֹת תִּהְיֶה שְׁכִיבָתְךָ לְהִטָּמֵא בָּהּ, וְכָךְ גַּם הָאִשָּׁה, לֹא תַּעֲמֹד לִפְנֵי בְּהֵמָה לְהִדָּקֵק לָהּ כִּי פֶּגַע רַע הוּא הַדָּבָר.

(כד) אַל תִּמְרְדוּ בִּי בְּדָבָר מֵהָעִנְיָנִים הַלָּלוּ, כִּי בְּדוֹמֶה לָזֹאת מָרְדוּ בִּי הָאֻמּוֹת אֲשֶׁר אֲנִי מְגָרֵשׁ אוֹתָם מִבֵּין יְדֵיכֶם (מפניכם).

(כה) וְכַאֲשֶׁר טָמְאוּ תּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ תָּבְעִתִּי אוֹתָם בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְלָכֵן הִגְלְתָה הָאָרֶץ אֶת תּוֹשָׁבֶיהָ לַגֹּבָר.

(כו) אַזַי, שִׁמְרוּ אַתֶּם אֶת חֻקּוֹתַי וְאֶת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כז) כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ:

כז אֲרֵי יָת כָּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין עֲבָדוּ אֱנָשֵׁי אַרְעָא דִּי קֳדָמֵיכוֹן וְאִסְתָּאֲבַת אַרְעָא:

(כח) וְלֹא־תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם:

כח וְלָא תְּרוֹקֵן אַרְעָא יָתְכוֹן בְּסָאֲבֵיכוֹן יָתַהּ כְּמָא דְּרוֹקֵינַת יָת עַמְמַיָּא דִּי קֳדָמֵיכוֹן:

רש״י◄ וְלֹא־תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם • מָשָׁל לְבֶן מֶלֶךְ שֶׁהֶאֱכִילוּהוּ דָּבָר מָאוּס שֶׁאֵין עוֹמֵד בְּמֵעָיו אֶלָּא מְקִיאוֹ, כָּךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָהּ מְקַיֶּמֶת עוֹבְרֵי עֲבֵרָה.

וְתַרְגּוּמוֹ: ׳וְלָא תְּרוֹקֵן׳, לְשׁוֹן רִקּוּן, מְרִיקָה עַצְמָהּ מֵהֶם.

(כט) כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם:

כט אֲרֵי כָּל דִּי יַעְבֵּד מִכֹּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין וְיִשְׁתֵּיצוּן נַפְשָׁתָא דִּיַעְבְּדוּן מִגּוֹ עַמְּהוֹן:

רש״י◄ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת • הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּמַשְׁמָע.

(ל) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

ל וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מֵימְרִי בְּדִיל דְּלָא לְמֶעְבַּד מִנִּימוֹסֵי תּוֹעֲבָתָא דְּאִתְעֲבָדָא קֳדָמֵיכוֹן וְלָא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: פ פ פ

רש״י◄ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי • לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל כָּךְ. וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם • הָא אִם תִּטַּמְּאוּ, אֵינִי אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרַי, וּמַה הֲנָאָה יֵשׁ לִי בָּכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיְּבִים כְּלָיָה? לְכָךְ נֶאֱמַר: ״אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם״:

~ נקודות משיחות קודש ~

פָּרָשַׁת אַחֲרֵי

סֵדֶר הַפָּרָשִׁיּוֹת מִתְחִלַּת חֲמַשׁ וַיִּקְרָא וְעַד פָּרָשַׁת אַחֲרֵי, הוּא בְּסֵדֶר מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה: רֵאשִׁית מַגִּיעוֹת פָּרָשִׁיּוֹת וַיִּקְרָא, צַו וְחֵלֶק מִפָּרָשַׁת שְׁמִינִי – בָּהֶם מְדֻבָּר עַל עִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה בִּלְבַד, הַמִּשְׁכָּן, בִּגְדֵי הַכְּהוּנָּה, הַקָּרְבָּנוֹת וְכוּ׳. לְאַחַר־מִכֵּן פָּרָשִׁיּוֹת שְׁמִינִי, תַּזְרִיעַ וּמְצֹרָע – פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁעוֹסְקוֹת בְּהַבְדָּלָה שֶׁבֵּין עִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה, לְעִנְיְנֵי הָעוֹלָם – לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא לַטָּהוֹר. וּלְאַחַר־מִכֵּן מַגִּיעָה פָּרָשַׁת אַחֲרֵי – הָעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי יוֹם־כִּפּוּר – לְאַחֲרֵי שֶׁאָדָם שָׁמַע אֶת מִצְוֹוֹת הַתּוֹרָה, וְנִכְשַׁל בָּהֶם, אַל לוֹ לְהִתְיָאֵשׁ, בִּגְלַל שֶׁיֶּשְׁנוֹ יוֹם הַכִּפּוּר, בְּיוֹם זֶה ״יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם״.

(לקוטי־שיחות, כרך כז, ע׳ 117)

פ׳ פסוקים, כ״י כ״ל סימן. עד״ו סימן. חסלת פרשת אחרי

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

מִשְׁפָּטַי, וְלֹא תַעֲשׂוּ דָּבָר מִן הַמְּאוּסִים הַלָּלוּ, הֵן אֶזְרַח הָאָרֶץ וְהֵן הָאִישׁ שֶׁאֵינוֹ מִבְּנֵי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִשְׁתַּחֵל בֵּינֵיכֶם.

(כז) כִּי כָּל אֵלּוּ הַמְּאוּסִים, עֲשָׂאוּם תּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הָיוּ לִפְנֵיכֶם עַד אֲשֶׁר טָמְאוּ.

(כח) כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּפַזֵּר אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר טִמֵּאתֶם אוֹתָהּ אֶל מִחוּצָה לָהּ כְּשֵׁם שֶׁהוֹצִיאָה לַנֵּכָר אֶת הָאֻמּוֹת אֲשֶׁר הָיוּ לִפְנֵיכֶם.

(כט) וּדְעוּ לָכֶם כִּי כָּל מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה דָּבָר מִכָּל אֵלּוּ הַמְּאוּסִים, יִקָּטְעוּ אוֹתָן הַנְּפָשׁוֹת הָעוֹשׂוֹת מֵעַמָּם.

(ל) וְשִׁמְרוּ אֶת מַה שֶּׁהִפְקַדְתִּי בְּיֶדְכֶם אֶת שְׁמִירָתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא תַעֲשׂוּ מִן חֻקּוֹת הַמְּאוּסִים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם, וְלֹא תִּטְמְרוּ בִּי בְּאֵלּוּ. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם אֱלֹהֵיכֶם, אֲנִי גּוֹמֵל לָכֶם כָּל טוּב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פרשת קדושים

יט (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**

(ב) **דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

רש"י◄ **דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל•** (ויקרא רבה. ת"כ) מְלַמֵּד שֶׁנֶּאֱמְרָה פָּרָשָׁה זוֹ בְּהַקְהֵל, מִפְּנֵי שֶׁרֹב גּוּפֵי תּוֹרָה תְּלוּיִין בָּהּ. **קְדֹשִׁים תִּהְיוּ•** הֱווּ פְּרוּשִׁים מִן הָעֲרָיוֹת וּמִן הָעֲבֵרָה, (ויקרא רבה) שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֲרָוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֵשָׁה: "אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה וְגוֹ'" — "אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם"; (שם) "וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ... אֲנִי ה' מְקַדְּשׁוֹ"; (שם) "קְדֹשִׁים יִהְיוּ... אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה וְגוֹ'".

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

ב מַלֵּל עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן קַדִּישִׁין תְּהוֹן אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

~ נקודות משיחות קודש ~

דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם (יט, ב)

בָּא הַכָּתוּב, אַחַר שֶׁפֵּרֵט הָאִסּוּרִים שֶׁאָסַר אוֹתָם לְגַמְרֵי, וְצִוָּה בְּדָבָר כְּלָלִי - שֶׁנִּהְיֶה פְּרוּשִׁים מִן הַמּוּתָּרוֹת (רמב"ן) אָדָם יָכוֹל לַחְשֹׁב שֶׁהַמִּצְוָה "לִהְיוֹת פְּרוּשִׁים מִן הַמּוּתָּרוֹת", הִיא רַק לְאָדָם שֶׁנִּמְצָא בְּדַרְגָּה רוּחָנִית נַעֲלֵית, וּמְקַיֵּם כְּבָר אֶת כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה. מַדְגִּישׁ הַכָּתוּב "דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" — גַּם מִצְוָה זוֹ חָלָה עַל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל. וְטַעַם הַדָּבָר — "כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי": מֵאַחַר שֶׁהַקָּבָּ"ה הוּא אֱלֹקָיו שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל — חָל עָלָיו הַצִּוּוּי לְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי לְהִדָּמוֹת לְהַקָּבָּ"ה.

(לקוטי־שיחות, כרך ז, עמ' 322)

(ג) **אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

רש"י◄ **אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ•** כָּל אֶחָד מִכֶּם, תִּירְאוּ אָבִיו וְאִמּוֹ; זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: (תורת כהנים. קידושין כט) אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "תִּירָאוּ", הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם. אִם־כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר "אִישׁ"? שֶׁהָאִישׁ סִפֵּק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת, אֲבָל אִשָּׁה רְשׁוּת אֲחֵרִים עָלֶיהָ. **אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ•** כָּאן הִקְדִּים אֵם לְאָב, לְפִי שֶׁגָּלוּי לְפָנָיו שֶׁהַבֵּן יָרֵא אֶת אָבִיו יוֹתֵר מֵאִמּוֹ. וּבְכָבוֹד, הִקְדִּים אָב לְאֵם, לְפִי שֶׁגָּלוּי לְפָנָיו שֶׁהַבֵּן מְכַבֵּד אֶת אִמּוֹ יוֹתֵר מֵאָבִיו, מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁדַּלְתּוֹ בִּדְבָרִים. **וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ•** סָמַךְ שְׁמִירַת שַׁבָּת לְמוֹרָא אָב, לוֹמַר: אַף־עַל־פִּי שֶׁהִזְהַרְתִּיךָ עַל מוֹרָא אָב, אִם יֹאמַר לְךָ: 'חַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת'! אַל תִּשְׁמַע לוֹ, וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת. **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם•** (יבמות ה) אַתָּה וְאָבִיךָ חַיָּבִים בִּכְבוֹדִי, לְפִיכָךְ לֹא תִּשְׁמַע לוֹ לְבַטֵּל אֶת דְּבָרַי. (ב"מ לב. קידושין לו) אֵיזֶהוּ מוֹרָא? לֹא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא יְדַבֵּר בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא יִסְתּוֹר אֶת דְּבָרָיו. וְאֵיזֶהוּ כָּבוֹד? מַאֲכִיל וּמַשְׁקֶה, מַלְבִּישׁ וּמַנְעִיל, מַכְנִיס וּמוֹצִיא.

ג גְּבַר מִן אִמֵּהּ וּמִן אֲבוּהִי תְּהוֹן דָּחֲלִין וְיָת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִּילִי תִּטְרוּן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(א) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר הָלְאָה.

(ב) צַו אֶת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וֶאֱמֹר לָהֶם, הֱיוּ מְקֻדָּשִׁים כִּי אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, אֱלֹהֵיכֶם הַקָּדוֹשׁ.

(ג) יִתְיָרֵא כָּל אָדָם מֵאִמּוֹ וּמֵאָבִיו, וְשִׁמְרוּ אֶת יְמֵי הַשַּׁבָּת שֶׁלִּי. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם אֱלֹהֵיכֶם, אֲנִי גּוֹמֵל לָכֶם כָּל טוּב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(ד) אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ד לָא תִתְפְּנוּן בָּתַר טַעֲוָן וְדַחֲלָן דְּמַתְּכָא לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י◄ אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם • לְעָבְדָם (ת״כ). אֱלִילִים לְשׁוֹן ׳אַל׳ — כֹּלֹא הוּא חָשׁוּב. וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה • תְּחִלָּתָן אֱלִילִים הֵם, וְאִם אַתָּה פּוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם סוֹפְךָ לַעֲשׂוֹתָן אֱלֹהוּת. לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם • לֹא תַעֲשׂוּ לַאֲחֵרִים וְלֹא אֲחֵרִים לָכֶם. וְאִם תֹּאמַר: לֹא תַעֲשׂוּ לְעַצְמְכֶם, אֲבָל אֲחֵרִים עוֹשִׂין לָכֶם?! הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר (שמות כ ג): ״לֹא יִהְיֶה לְךָ״ — לֹא שֶׁלְּךָ וְלֹא שֶׁל אֲחֵרִים.

(ה) וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ:

ה וַאֲרֵי תִכְּסוּן נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסֻנֵּהּ:

רש״י◄ וְכִי תִזְבְּחוּ וְגוֹ׳ • לֹא נֶאֱמְרָה פָּרָשָׁה זוֹ אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁלֹּא תְּהֵא זְבִיחָתָן אֶלָּא עַל־מְנָת לְהֵאָכֵל בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה. שֶׁאִם לִקְבֹּעַ לָהֶם זְמַן אֲכִילָה, הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר (לעיל ז טז): ״וְאִם נֶדֶר אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ וְגוֹ׳״. לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ • תְּחִלַּת זְבִיחָתוֹ תְּהֵא עַל־מְנָת נַחַת־רוּחַ, שֶׁיְּהֵא לָכֶם לְרָצוֹן, שֶׁאִם תַּחְשְׁבוּ עָלָיו מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל, לֹא יִרָצֶה עֲלֵיכֶם לְפָנַי. לִרְצֹנְכֶם • אפיצימנט״ו, זֶהוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ; וְרַבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ (חולין יג) מִכָּאן לַמִּתְעַסֵּק בַּקָּדָשִׁים — שֶׁפָּסוּל, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּתְכַּוֵּן לִשְׁחֹט.

(ו) בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף:

ו בְּיוֹמָא דִיתְנְכֵּס יִתְאֲכֵל וּבְיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי וּדְאִשְׁתְּאַר עַד יוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד:

רש״י◄ בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל • כְּשֶׁתִּזְבְּחוּהוּ, תִּשְׁחֲטוּהוּ עַל־מְנָת זְמַן זֶה שֶׁקָּבַעְתִּי לָכֶם כְּבָר.

(ז) וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה:

ז וְאִם אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה מְרָחָק הוּא לָא יְהֵי לְרַעֲוָא:

רש״י◄ וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל וְגוֹ׳ • אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְחוּץ לִזְמַנּוֹ, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר (לעיל ז) ״וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו וְגוֹ׳״, תְּנֵהוּ עִנְיָן לְחוּץ לִמְקוֹמוֹ. יָכוֹל יִהְיוּ חַיָּבִים כָּרֵת עַל אֲכִילָתוֹ? תַּלְמוּד־לוֹמַר (שם): ״וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא״, מִמֶּנּוּ וְלֹא מֵחֲבֵרוֹ, יָצָא הַנִּשְׁחָט בְּמַחֲשֶׁבֶת חוּץ לִמְקוֹמוֹ. פִּגּוּל • מְתֹעָב, כְּמוֹ (ישעיה סה ד): ״וּמְרַק פִּגֻּלִים כֵּלֵיהֶם״.

(ח) וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ:

ח וּדְיֵיכְלִנֵּהּ חוֹבֵהּ יְקַבֵּל אֲרֵי יָת קוּדְשָׁא דַיְיָ אַחֵל וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהִיא מֵעַמַּהּ:

רש״י◄ וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא • בְּנוֹתָר גָּמוּר הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְאֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת עַל הַנִּשְׁחָט חוּץ לִמְקוֹמוֹ, (זבחים כא) שֶׁכְּבָר מִעֲטוֹ הַכָּתוּב. וְזֶהוּ בְּנוֹתָר גָּמוּר מְדַבֵּר. וּבְמַסֶּכֶת ׳כְּרִתוֹת׳ לְמָדוּהוּ מִ׳גְּזֵרָה שָׁוָה׳.

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ד) אַל תִּפְנוּ אֶל הַפְּסָלִים, וְנֶעֱבָדִים הַמְיֻצָּרִים בִּיצִיקָה לֹא תַּעֲשׂוּ לָכֶם. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, אֱלֹהֵיכֶם הַיָּחִיד.

(ה) וְאִם זָבַחְתָּ זֶבַח לְהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמְךָ לַה׳, אַזַי בְּאֹפֶן שֶׁתִּהְיוּ רְצוּיִים בּוֹ לַה׳, זִבְחוּהוּ.

(ו) הַיְנוּ כִּי יֵאָכֵל בְּיוֹם זִבְחֲכֶם אוֹתוֹ וּמִמָּחֳרָת, וְהַנּוֹתָר עַד הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אַזַי יִשְׂרְפוּ אוֹתוֹ בָּאֵשׁ.

(ז) וְאִם נֶאֱכָל מִמֶּנּוּ דְּבַר מָה בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הִנֵּה הוּא כְּדָבָר הַמְעוֹרֵר שְׂאַט נֶפֶשׁ, לֹא יִהְיֶה קָבִיל.

(ח) וְהָאוֹכֵל אוֹתוֹ, אַזַי הֶעֱמִיס עַל כְּתֵפָיו מִטְעָן כָּבֵד שֶׁל אַשְׁמָה כִּי הִשְׁפִּיל אֶת אֲשֶׁר הִתְקַדֵּשׁ לַה׳, וְיִקָּטַע אוֹתוֹ הָאָדָם מִבֵּין בְּנֵי עַמּוֹ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(ט) וּבְקַצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט:

ט וּבְמֶחְצָדְכוֹן יָת חֲצָדָא דְאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁיצֵי פֵּאתָא דְחַקְלָךְ לְמֶחְצַד וּלְקָטָא דַחֲצָדָךְ לָא תְלַקֵּט:

רש״י◄ לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ • שֶׁיְּנִיחַ פֵּאָה בְּסוֹף שָׂדֵהוּ (ת״כ)◆. וְלֶקֶט קְצִירְךָ • שִׁבֳּלִים הַנּוֹשְׁרִים בִּשְׁעַת קְצִירָה, אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, אֲבָל שָׁלֹשׁ אֵינָן לֶקֶט. (ת״כ. פאה ח)◆

(י) וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

י וְכַרְמָךְ לָא תְעַלֵּל וְנִתְרָא דְכַרְמָךְ לָא תְלַקֵּט לְעַנְיֵי וּלְגִיּוֹרֵי תִּשְׁבּוֹק יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י◄ לֹא תְעוֹלֵל • לֹא תִטֹּל עוֹלֵלוֹת שֶׁבָּהּ, וְהֵן נִכָּרוֹת. אֵיזֶהוּ עוֹלֵלָת? כָּל שֶׁאֵין לָהּ לֹא כַּתֵּף וְלֹא נַטָּף (פאה ז)◆. וּפֶרֶט כַּרְמְךָ • גַּרְגְּרֵי עֲנָבִים הַנּוֹשְׁרִים בִּשְׁעַת בְּצִירָה. אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם • דַּיָּן לְהִפָּרַע. וְאֵינִי גּוֹבֶה מִכֶּם אֶלָּא נְפָשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כב): ״אַל תִּגְזָל־דָּל וגו׳... כִּי ה׳ יָרִיב רִיבָם וגו׳״◆.

(יא) לֹא תִגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ:

יא לָא תִגְנְבוּן וְלָא תְכַדְּבוּן וְלָא תְשַׁקְּרוּן אֲנַשׁ בְּחַבְרֵהּ:

רש״י◄ לֹא תִגְנֹבוּ • אַזְהָרָה לְגוֹנֵב מָמוֹן, אֲבָל ״לֹא תִגְנֹב״ שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, אַזְהָרָה לְגוֹנֵב נְפָשׁוֹת; דָּבָר הַלָּמֵד מֵעִנְיָנוֹ, דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עָלָיו מִיתַת בֵּית־דִּין. וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ • (ב״ק קט) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ה כב): ״וְכִחֵשׁ־בָּהּ״, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וָחֹמֶשׁ. לְמַדְנוּ עֹנֶשׁ, אַזְהָרָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד־לוֹמַר: ״וְלֹא תְכַחֲשׁוּ״. וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שם): ״וְנִשְׁבַּע עַל־שָׁקֶר״, יְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. לְמַדְנוּ עֹנֶשׁ, אַזְהָרָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד־לוֹמַר: ״וְלֹא תְשַׁקְּרוּ״. (ויק״כ)◄ לֹא תִגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ • אִם גָּנַבְתָּ, סוֹפְךָ לְכַחֵשׁ, סוֹפְךָ לְשַׁקֵּר, סוֹפְךָ לְהִשָּׁבַע לַשֶּׁקֶר.

(יב) וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

יב וְלָא תִשְׁבְּעוּן בִּשְׁמִי לְשִׁקְרָא וְתַחֵל יָת שְׁמָא דֶאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ:

רש״י◄ וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי • לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ ז): ״לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם־ה׳ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא״. יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּב אֶלָּא עַל שֵׁם הַמְיֻחָד? מִנַּיִן לְרַבּוֹת כָּל הַכִּנּוּיִין? תַּלְמוּד־לוֹמַר: ״וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר״ — כָּל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לִי.

(יג) לֹא־תַעֲשֹׁק אֶת־רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר:

יג לָא תַעֲשׁוֹק יָת חַבְרָךְ וְלָא תְגַזֵּל לָא תְבִית אַגְרָא דַאֲגִירָא לְוָתָךְ עַד צַפְרָא:

רש״י◄ לֹא־תַעֲשֹׁק • (ת״כ) זֶה הַכּוֹבֵשׁ שְׂכַר שָׂכִיר. לֹא־תָלִין • לְשׁוֹן נְקֵבָה, מוּסָב עַל הַפְּעֻלָּה. עַד־בֹּקֶר • בִּשְׂכִיר־יוֹם הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁיְּצִיאָתוֹ מִשֶּׁקְּעָה חַמָּה, לְפִיכָךְ זְמַן גְּבוּי שְׂכָרוֹ כָּל הַלַּיְלָה. וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (דברים כד טו): ״וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ״, מְדַבֵּר בִּשְׂכִיר לַיְלָה, שֶׁהַשְּׁלָמַת פְּעֻלָּתוֹ מִשֶּׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, (ב״מ קי) לְפִיכָךְ זְמַן גְּבוּי שְׂכָרוֹ כָּל הַיּוֹם; לְפִי שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה זְמַן לְבַעַל־הַבַּיִת, עוֹנָה לְבַקֵּשׁ מְעוּת.

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ט) וְאִם קְצַרְתֶּם אֶת יְבוּל אַרְצְכֶם, אַל תִּקְצֹר לְעַצְמְךָ צַד אֶחָד שֶׁל שָׂדֶךָ, וְאֶת לֶקֶט יְבוּל זְרִיעָתְךָ, אַל תְּלַקֵּטֵהוּ. (י) וְאֶת כַּרְמְךָ, אַל תְּרוֹקְנֵהוּ, וְאֶת הַפָּרוּט בְּעִנְּבֵי כַּרְמְךָ, אַל תְּלַקֵּטֵהוּ, אֶלָּא הַנִּיחֵהוּ עֲבוּר הַחַלָּשׁ וַעֲבוּר הַזָּר שֶׁהִשְׁתַּחֵל בֵּינֵיכֶם. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם אֱלֹהֵיכֶם, אֲנִי גּוֹמֵל לָכֶם כָּל טוּב. (יא) לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא תְקַפְּחוּ זְכֻיּוֹת וְלֹא תָּפֵרוּ חוֹזֶה כָּל אִישׁ בַּחֲבֵרוֹ. (יב) וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִּשְׁמִי לְבַטָּלָה כִּי אַתָּה אִם כָּךְ, הִשְׁפַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, הַמַּעֲנִישׁ. (יג) לֹא תְרַמֶּה אֶת עֲמִיתְךָ, וְלֹא תִשְׁתַּלֵּט בְּכֹחַ עַל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ, וְלֹא תָלִין אֶת שְׂכַר הַשָּׂכִיר אֶצְלְךָ עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר לִפְנֵי הָנֵץ הַחַמָּה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יד) לֹא־תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃

יד לָא תְלוּט דְּלָא שָׁמַע וּקְדָם דְּלָא חָזֵי לָא תְשִׂים תַּקְלָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃

רש״י ◄ **לֹא־תְקַלֵּל חֵרֵשׁ•** אֵין לִי אֶלָּא חֵרֵשׁ, מִנַּיִן לְרַבּוֹת כָּל אָדָם? תַּלְמוּד־לוֹמַר (שמות כב כז): ״בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר״. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר ״חֵרֵשׁ״? מַה חֵרֵשׁ מְיֻחָד, שֶׁהוּא בַּחַיִּים, אַף כָּל שֶׁהוּא בַּחַיִּים. יָצָא הַמֵּת, שֶׁאֵינוֹ בַּחַיִּים (ת״כ)• **וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל•** (ת״כ) לִפְנֵי הַסּוּמָא בַּדָּבָר, לֹא תִתֵּן עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ. אַל תֹּאמַר: מְכוֹר שָׂדְךָ וְקַח לְךָ חֲמוֹר, וְאַתָּה עוֹקֵף עָלָיו וְנוֹטְלָהּ הֵימֶנּוּ• **וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ•** לְפִי שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה אֵינוֹ מָסוּר לַבְּרִיּוֹת לֵידַע אִם דַּעְתּוֹ שֶׁל זֶה לְטוֹבָה אוֹ לְרָעָה, וְיָכוֹל לְהִשָּׁמֵט וְלוֹמַר: לְטוֹבָה נִתְכַּוַּנְתִּי, לְפִיכָךְ נֶאֱמַר בּוֹ: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״, הַמַּכִּיר מַחְשְׁבוֹתֶיךָ. וְכֵן כָּל דָּבָר הַמָּסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם הָעוֹשֵׂהוּ וְאֵין שְׁאָר הַבְּרִיּוֹת מַכִּירוֹת בּוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״•

~ נקודות משיחות קודש ~

טוֹבַת הַמִּתְיַעֵץ בִּלְבַד

וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל

לִפְנֵי הַסּוּמָא בַּדָּבָר לֹא תִתֵּן עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, אַל תֹּאמַר מְכוֹר שָׂדְךָ וְקַח לְךָ חֲמוֹר וְאַתָּה עוֹקֵף עָלָיו וְנוֹטְלָהּ הֵימֶנּוּ (יט, יד. ובפירוש רש״י)

בְּ׳תוֹרַת כֹּהֲנִים׳ עַל הַפָּסוּק, הוּבְאוּ עוֹד דּוּגְמָאוֹת לְ״עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ״, כְּמוֹ ״אַל תֹּאמַר לוֹ צֵא בְּהַשְׁכָּמָה כְּדֵי שֶׁיִּקָּפְחוּהוּ לִסְטִים, צֵא בַּצָּהֳרַיִם בִּשְׁבִיל שֶׁיִּשְׁתָּרֵב (שֶׁיַּכֻּהוּ שָׁרָב וָשֶׁמֶשׁ. (קרבן אהרן ל׳תורת כהנים׳ שם))״. וְיֵשׁ לְעַיֵּן מַדּוּעַ לֹא הֵבִיא רַשִׁ״י דּוּגְמָאוֹת אֵלּוּ, וְהֵבִיא רַק אֶת הַדּוּגְמָא דְ״מְכוֹר שָׂדְךָ וְקַח לְךָ חֲמוֹר״.

וְיֵשׁ לוֹמַר בְּפַשְׁטוּת:

הַדּוּגְמָאוֹת דְ״צֵא בְּהַשְׁכָּמָה״ אוֹ ״צֵא בַּצָּהֳרַיִם״ הֵם לְמִקְרִים שֶׁהַיּוֹעֵץ כַּוָּנָתוֹ לִגְרוֹם נֵזֶק לַחֲבֵרוֹ, ״שֶׁיִּקָּפְחוּהוּ לִסְטִים״ אוֹ ״שֶׁיִּשְׁתָּרֵב״, וְהָאִיסּוּר לִגְרוֹם נֵזֶק לַחֲבֵרוֹ, אָנוּ כְּבָר יוֹדְעִים מֵאִיסּוּרִים אֲחֵרִים, כְּמוֹ אִיסּוּר עֲשִׂיַּת בּוֹר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַדּוּגְמָא דְ״מְכוֹר שָׂדְךָ וְקַח לְךָ חֲמוֹר״ אֵינָהּ דַּוְקָא לְהַזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁחֲבֵרוֹ צָרִיךְ חֲמוֹר יוֹתֵר מִמַּה שֶׁצָּרִיךְ שָׂדֶה, וְאִם־כֵּן אֵין הַדָּבָר מוּכְרָח שֶׁעֵצָה זוֹ הִיא בִּשְׁבִיל לְהַזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁמּוֹסִיף הָאִיסּוּר ״לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל״ שֶׁאֲפִילּוּ אִם לֹא יַזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי עֵצָתוֹ, אָסוּר לַמְיָעֵץ לְעָרֵב בָּזֶה שִׁיקּוּלִים פְּרָטִיִּים, וְכַוָּנָתוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת אַךְ וְרַק לָתֵת ״עֵצָה שֶׁהוֹגֶנֶת לוֹ״, לְטוֹבַת חֲבֵרוֹ בִּלְבַד.

(על־פי לקוטי־שיחות חלק כז, עמוד 141 ואילך – מתוך ׳לקראת שבת׳)

~ יום חמישי י׳ אייר ~

(טו) לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ׃

טו לָא תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִינָא לָא תִסַּב אַפֵּי מִסְכֵּנָא וְלָא תְהַדַּר אַפֵּי רַבָּא בְּקוּשְׁטָא תְּדִינֵה לְחַבְרָךְ׃

רש״י ◄ **לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט•** מְלַמֵּד שֶׁהַדַּיָּן הַמְקַלְקֵל אֶת הַדִּין קָרוּי עָוֶל, שָׂנוּאוּי וּמְשֻׁקָּץ, חֵרֶם וְתוֹעֵבָה, שֶׁהָעָוֶל קָרוּי תּוֹעֵבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה טז): ״כִּי תוֹעֲבַת ה׳ וְגוֹ׳ כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל״. וְהַתּוֹעֵבָה קְרוּיָה עוֹלָם, הַמַּעֲנִישׁ.

(טו) לֹא תַּחְמִירוּ בְּפִסַּק הַדִּין, וְאֶת הֶעָנִי בְּכֶסֶף לֹא תַחְשִׁיבוּ יוֹתֵר, וְלֹא תִתְּנוּ כָּבוֹד לְמוּרָם מֵעַם, אֶלָּא שִׁפֹּט בְּתוֹכְכִי עַמְּךָ בַּהֲגִינוּת.

(יד) לֹא תַּפְטִיר מִלִּים מְבִישׁוֹת לְחֵרֵשׁ, וּבֵין יְדֵי (לפני) עִוֵּר לֹא תָשִׂים מִכְשֹׁלָה וּפְחַד מֵאֱלֹהֶיךָ. אֲנִי, בּוֹרֵא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁקֶץ וְחֵרֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ז כו) ״וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ. שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְגוֹ׳״. **לֹא־תִשָּׂא פְּנֵי־דָל•** (ת״כ) שֶׁלֹּא תֹּאמַר: עָנִי הוּא זֶה וְהֶעָשִׁיר חַיָּב לְפַרְנְסוֹ, אֲזַכֶּנּוּ בַּדִּין וְנִמְצָא מִתְפַּרְנֵס בִּנְקִיּוּת. **וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל•** שֶׁלֹּא תֹּאמַר: עָשִׁיר הוּא זֶה, בֶּן גְּדוֹלִים הוּא זֶה, הֵיאַךְ אֲבַיְּשֶׁנּוּ וְאָרְאֶה בְּבָשְׁתּוֹ? עָנֵשׁ יֵשׁ בַּדָּבָר! לְכָךְ נֶאֱמַר: ״וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל״. **בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ•** כְּמַשְׁמָעוֹ. דָּבָר אַחֵר: הֱוֵי דָּן אֶת חֲבֵרְךָ לְכַף זְכוּת (סנהדרין לב)•.

(טז) לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָה:

טז לָא תֵיכוּל קוּרְצִין בְּעַמָּךְ לָא תְקוּם עַל דְּמָא דְּחַבְרָךְ אֲנָא יְיָ:

רש״י◄ **לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל•** אֲנִי אוֹמֵר עַל־שֵׁם שֶׁכָּל מְשַׁלְּחֵי מְדָנִים וּמְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרָע, הוֹלְכִים בְּבָתֵּי רֵעֵיהֶם לְרַגֵּל מַה יִּרְאוּ רַע, אוֹ מַה יִּשְׁמְעוּ רַע לְסַפֵּר בַּשּׁוּק, נִקְרָאִים ׳הוֹלְכֵי רָכִיל׳, הוֹלְכֵי רְגִילָה, אשפיימנ״ט בְּלַעַ״ז. וּרְאָיָה לִדְבָרַי, שֶׁלֹּא מָצִינוּ ׳רְכִילוּת׳ שֶׁאֵין כָּתוּב בִּלְשׁוֹן ׳הֲלִיכָה׳: ״לֹא תֵלֵךְ רָכִיל״, ״הֹלְכֵי רָכִיל נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל״ (ירמיה ו כח); וּשְׁאָר לָשׁוֹן־הָרָע אֵין כָּתוּב בּוֹ הֲלִיכָה, (תהילים קא ה) ״מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ״, (שם קכ ג): ״לָשׁוֹן רְמִיָּה״, (שם יב ד): ״לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדֹלוֹת״. לָכֵן אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁהַלָּשׁוֹן הוֹלֵךְ וּמְרַגֵּל, שֶׁהַכ״ף נֶחֱלֶפֶת בְּגִימֶ״ל, שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁמּוֹצָאֵיהֶם מִמָּקוֹם אֶחָד מִתְחַלְּפוֹת זוֹ בָזוֹ; בֵּי״ת בְּפֵ״א, וְגִימֶ״ל בְּכָ״ף, וְקוֹ״ף בְּכָ״ף, וְנוּ״ן בְּלָמֶ״ד, וְזַי״ן בְּצָדֵ״י. וְכֵן (שמואל ב יט כח): ״וַיְרַגֵּל בְּעַבְדְּךָ״, רִגֵּל בְּמִרְמָה לֵאמֹר עָלַי רָעָה, וְכֵן (תהילים טו ג): ״לֹא רָגַל עַל־לְשֹׁנוֹ״, וְכֵן רוֹכֵל, הַסּוֹחֵר וּמְרַגֵּל אַחַר כָּל סְחוֹרָה, וְכָל הַמּוֹכֵר בְּשָׂמִים לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶם הַנָּשִׁים, עַל־שֵׁם שֶׁמְּחַזֵּר תָּמִיד בָּעֲיָרוֹת, נִקְרָא ׳רוֹכֵל׳ לְשׁוֹן רוֹגֵל. וְתַרְגּוּמוֹ: ״לָא תֵיכוּל קוּרְצִין״, כְּמוֹ (דניאל ג ח): ״וַאֲכַלוּ קַרְצֵיהוֹן דִּי יְהוּדָיֵא״; ״אֲכַל בֵּהּ קַרְצָא בֵּי מַלְכָּא״. נִרְאֶה בְּעֵינַי, שֶׁהָיָה מִשְׁפָּטָם לֶאֱכֹל בְּבֵית הַמִּקְבֵּל דִּבְרֵיהֶם שׁוּם הַלְעָטָה, וְהוּא גְּמַר חִזּוּק, שֶׁדְּבָרָיו מְקַיְּמִים וּמַעֲמִידָם עַל הָאֱמֶת, וְאוֹתָהּ הַלְעָטָה נִקְרֵאת: ״אֲכִילַת קוּרְצִין״, לְשׁוֹן ״קֹרֵץ בְּעֵינָיו״ (משלי ו יג), שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ כָּל הוֹלְכֵי רָכִיל לִקְרֹץ בְּעֵינֵיהֶם וְלִרְמֹז דִּבְרֵי רְכִילוּתָן, שֶׁלֹּא יָבִינוּ שְׁאָר הַשּׁוֹמְעִים. **לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ•** לִרְאוֹת בְּמִיתָתוֹ וְאַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ (ת״כ), כְּגוֹן: טוֹבֵעַ בַּנָּהָר, וְחַיָּה אוֹ לִסְטִים בָּאִים עָלָיו. **אֲנִי ה׳•** נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר, וְנֶאֱמָן לְהִפָּרַע.

~ נקודות משיחות קודש ~

לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ – גֶּדֶר חִיּוּבוֹ

לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ

לִרְאוֹת בְּמִיתָתוֹ, וְאַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ (יט, טז. ובפירוש רש״י)

וְצָרִיךְ לְהָבִין, הֲרֵי כַּוָּנַת הַכָּתוּב הִיא לְחַיֵּב אֶת הָאָדָם לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶּׁבִּיכָלְתּוֹ לְהַצָּלַת חֲבֵרוֹ – וּמַדּוּעַ זֶה נֶאֱמַר בִּלְשׁוֹן שְׁלִילָה, וְלֹא בְּלָשׁוֹן חִיּוּבִי – לְהַצִּיל אֶת הֶחָבֵר, עַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ בְּמִצְוַת הַצָּלַת מָמוֹן חֲבֵירוֹ, ״עָזוֹב תַּעֲזוֹב עִמּוֹ״ ״הָשֵׁב תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ״ וְכוּ׳?

וְיוּבָן בְּהַקְדִּים הַקּוּשְׁיָא, דְּלִכְאוֹרָה דִּין זֶה נִלְמַד בְּקַל־וָחֹמֶר מֵהַחִיּוּב דְּהַצָּלַת מָמוֹן חֲבֵירוֹ, וּמִפְּנֵי מַה הֻצְרַךְ לְהִכָּתֵב הַצִּוּוּי דְּ״לֹא תַעֲמֹד וְגוֹ׳״? וְיֵשׁ לוֹמַר דְּזוֹהִי כַּוָּנַת רַשְׁ״י בְּפֵרוּשׁוֹ ״לִרְאוֹת בְּמִיתָתוֹ וְכוּ׳״, כְּלוֹמַר אֵין כַּוָּנַת הַכָּתוּב לְחַדֵּשׁ אֶת עֶצֶם חִיּוּב הַצָּלַת חֲבֵירוֹ מִסַּכָּנַת מָוֶת (הַנִּלְמָד מִקַּל־וָחֹמֶר כַּנַ״ל), אֶלָּא מְדַבֵּר כָּאן בְּמַצָּב מְיוּחָד הַנּוֹתֵן מָקוֹם לוֹמַר שֶׁמֵּתָּר לְאָדָם לַעֲמוֹד וּלְהִתְעַכֵּב מִלְּהַצִּיל, וְעַל־זֶה בָּא צִוּוּי הַכָּתוּב ״לֹא תַעֲמֹד וְגוֹ׳״.

וְהַיְנוּ כְּשֶׁחֲבֵרוֹ נִמְצָא בְּמַצָּב שֶׁל סַכָּנָה כָּזוֹ שֶׁהַצָּלָתוֹ כְּרוּכָה בְּסָפֵק סַכָּנָה לְחַיָּיו שֶׁל הַמַּצִּיל, הָיָה מָקוֹם לוֹמַר שֶׁבְּמִקְרֶה כָּזֶה יָכוֹל לְהִתְעַכֵּב וְלַעֲמֹד מִלְּהַצִּילוֹ, וְעַל־זֶה בָּא הַכָּתוּב וּמַזְהִיר ״לֹא תַעֲמֹד וְגוֹ׳״ שֶׁאָסוּר לַעֲמֹד אֶלָּא יֵשׁ לְהַצִּיל אֶת הֶחָבֵר, אֶלָּא־אִם־כֵּן יֵשׁ סָפֵק בְּ״אַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ״, הַיְנוּ אִם פְּעוּלַת הַהַצָּלָה יְכוֹלָה לִגְרוֹם סַכָּנָה לַמַּצִּיל בְּאֹפֶן שֶׁהִיא מְטִילָה סָפֵק בְּאֶפְשָׁרוּת הַהַצָּלָה, שֶׁאָז אֵין בָּזֶה חִיּוּב. וְזֶהוּ דִּיּוּק לְשׁוֹן רַשְׁ״י ״וְאַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ״.

(על־פי לקוטי־שיחות חלק לב, עמוד 120 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(טז) לֹא תֵלֵךְ לְעוֹרֵר מְדָנִים בְּעַמְּךָ בְּדִבּוּר לָשׁוֹן הָרָע אוֹ לְהַלְשִׁין לַשִּׁלְטוֹן, וְלֹא תַעֲמֹד עַל דַּם חֲבֵרְךָ. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, הַמַּעֲנִישׁ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יז) **לֹא־תִשְׂנָא אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא:**

יז לָא תִשְׂנֵי יָת אַחוּךְ בְּלִבָּךְ אוֹכָחָא תּוֹכַח יָת חַבְרָךְ וְלָא תְקַבֵּל עַל דִּי לֵהּ חוֹבָא:

רש״י ◄ **וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא** • לֹא תַלְבִּין אֶת פָּנָיו בָּרַבִּים.

~ נקודות משיחות קודש ~

כ״ק אַדְמוּ״ר הָרַיי״צ נָהַג לְקָרֵב כָּל אָדָם, אֲפִילוּ יְהוּדִי כָּזֶה שֶׁעָלָיו נִפְסַק בְּ׳שֵׁלְחָן עָרוּךְ׳ שֶׁלְּגַבָּיו לֹא חָל הַדִּין שֶׁל ״לֹא תַעֲמוֹד עַל דַּם רֵעֶךָ״.

וְטַעֲמוֹ וְנִימוּקוֹ עִמּוֹ:

אַרְבָּעָה חֲלָקִים הֵם בְּ׳שׁוּלְחָן עָרוּךְ׳, וְ׳חוֹשֶׁן מִשְׁפָּט׳ הוּא הַחֵלֶק הָרְבִיעִי. בְּ׳חוֹשֶׁן מִשְׁפָּט׳ עַצְמוֹ יֵשׁ יוֹתֵר מֵאַרְבַּע־מֵאוֹת סִימָנִים, וּפְרָטֵי הַדִּינִים הָאֲמוּרִים מוֹפִיעִים בַּסִּימָנִים הָאַחֲרוֹנִים שֶׁבּוֹ. כְּשֶׁיִּלְמְדוּ וִיקַיְּימוּ אֶת כָּל דִּינֵי הַ׳שּׁוּלְחָן עָרוּךְ׳, מִתְחִילַת ׳אוֹרַח חַיִּים׳ עַד לְסִימָנִים אֵלּוּ, אוֹ־אָז יִהְיֶה מָקוֹם לַעֲסוֹק גַּם בְּדִינִים אֵלּוּ...

(לקוטי־שיחות, חלק א, עמוד 431)

(יח) **לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה:**

יח לָא תִקּוֹם וְלָא תִטַּר דְּבָבוּ לִבְנֵי עַמָּךְ וּתְרַחֵם לְחַבְרָךְ כְּוָתָךְ אֲנָא יְיָ:

רש״י ◄ **לֹא־תִקֹּם** • (יומא כג) אָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי מַגָּלְךָ! אָמַר לוֹ: לָאו. לְמָחָר אָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי קַרְדֻּמְּךָ! אָמַר לוֹ: אֵינִי מַשְׁאִילְךָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא הִשְׁאַלְתַּנִי — זוֹ הִיא נְקִימָה. וְאֵיזוֹ הִיא נְטִירָה? אָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי קַרְדֻּמְּךָ! אָמַר לוֹ: לָאו. לְמָחָר אָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי מַגָּלְךָ! אָמַר לוֹ: הֵא לְךָ, וְאֵינִי כְּמוֹתְךָ שֶׁלֹּא הִשְׁאַלְתַּנִי — זוֹ הִיא נְטִירָה, שֶׁנּוֹטֵר הָאֵיבָה בְּלִבּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹקֵם. **וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ** • (ת״כ) אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

מִצְוַת אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט

וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה (יט, יח. ובפירוש רש״י)

יֵשׁ לְעַיֵּן, מַה מוֹסִיף בַּהַבָּנַת הַכָּתוּב, זֶה שֶׁמִּצְוַת ״וְאָהַבְתָּ״ הִיא ״כְּלָל גָּדוֹל״, שֶׁלָּכֵן מְבִיאוֹ רַשׁ״י בְּפֵרוּשׁוֹ?

וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הִקְשָׁה הָרַמְבַּ״ן הַאֵיךְ שַׁיָּךְ לְצַוּוֹת עַל כָּל אָדָם שֶׁיֹּאהַב אֶת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל ״כָּמוֹךָ״, הֲרֵי ״לֹא יְקַבֵּל לֵב הָאָדָם שֶׁיֶּאֱהוֹב אֶת חֲבֵירוֹ כְּאַהֲבָתוֹ אֶת נַפְשׁוֹ״? וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִם נִצְטַוִּינוּ לֶאֱהֹב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל ״כָּמוֹךָ״, מַדּוּעַ צִוְּתָה הַתּוֹרָה גַּם עַל שְׁאָר צִיּוּיִים שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ כְּמוֹ צְדָקָה, גְּמִילוּת חֶסֶד, אִסּוּר גְּנֵבָה, גְּזֵלָה, נְקָמָה, נְטִירָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, הֲרֵי מוּבָן מֵאֵלָיו שֶׁכְּשֶׁאָדָם יְקַיֵּם אֶת הַצִּוּוּי לֶאֱהֹב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּגוּפוֹ, וַדַּאי יְקַיֵּם אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלּוּ?

וְזֶהוּ שֶׁמְּפָרֵשׁ רַשׁ״י ״זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה״, שֶׁבָּזֶה מְתָרֵץ ב׳ קַשְׁיוֹת אֵלּוּ בַּ׳חָדָא מַחְתָּא׳. שֶׁבְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט אֵין מִצְוַת ״וְאָהַבְתָּ״ מְצֻוָּה בִּפְנֵי־עַצְמָהּ, אֶלָּא הַכְּלָל שֶׁל הַמִּצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ.

וְאִם כֵּן: א. כְּבָר מָצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁהַתּוֹרָה מְפָרֶשֶׁת הֵן אֶת הַכְּלָל וְהֵן אֶת הַפְּרָטִים שֶׁנּוֹבְעִים מֵהַכְּלָל, וּמְתוֹרֶצֶת הַקַּשְׁיָא הַשְׁנִיָּה.

ב. מִכֵּיוָן שֶׁמִּצְוַת ״וְאָהַבְתָּ״ — ״כָּמוֹךָ״ הִיא הַצִּיּוּוּי הַכְּלָלִי לְקַיֵּם אֶת כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, הֲרֵי קִיּוּם מִצְוָה זוֹ הוּא עַל־יְדֵי קִיּוּם ״הַפְּרָטִים״ שֶׁהֵם הַמִּצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ.

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יז) לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְּךָ, אֶלָּא הַדְרֵךְ אוֹתוֹ בְּהַמְלָצָה מְתֻקָּנֶת, וְלֹא תִשָּׂא בְּסִבָּתוֹ אַשְׁמָה כְּבֵדָה מִנְּשֹׂא. (יח) לֹא תִתְנַקֵּם, וְלֹא תִשְׁמֹר שִׂנְאָה לְעַמְּךָ, וְחַבֵּב חֲבֵרְךָ כְּדֶגְמַת נַפְשְׁךָ. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, אֶגְמֹל לְךָ כָּל טוּב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּמִכֵּיוָן שֶׁהַמִּצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ הֵם דְּבָרִים שֶׁבְּמַעֲשֶׂה, לְלֹא כָּל הִתְיַחֲסוּת לְרֶגֶשׁ הָאָדָם, חֲרֵי הוּא יָכוֹל לְקַיְּמָן אוֹ לְהִמָּנַע מֵעֲשׂיָתָן בְּכָל עֵת, וּמִמֵּילָא אֵין קָשְׁיָא הַאֵיךְ אֶפְשָׁר לְצַוּוֹת עַל אַהֲבַת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל "כָּמוֹךָ", כִּי צִיּוּוּי זֶה הוּא הַצִּיּוּוּי הַכְּלָלִי לְקַיֵּם אֶת כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבְּמַעֲשֶׂה שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ.

(על־פי לקוטי־שיחות חלק יז, עמוד 215 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

(יט) אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ:

יט יָת קְיָמַי תִּטְּרוּן בְּעִירָךְ לָא תַרְכֵּב עֲרוּבִין חַקְלָךְ לָא תִזְרַע עֲרוּבִין וּלְבוּשׁ עֲרוּבִין שַׁעַטְנֵזָא לָא יִסַּק עֲלָךְ:

רש"י◄ אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ • וְאֵלּוּ הֵן: בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם וְגוֹ׳. חֻקִּים אֵלּוּ גְּזֵרוֹת מֶלֶךְ, שֶׁאֵין טַעַם לַדָּבָר. **וּבֶגֶד כִּלְאַיִם** • לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו". יָכוֹל לֹא יִלְבַּשׁ גִּזֵּי צֶמֶר וַאֲנִיצֵי פִּשְׁתָּן? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "בֶּגֶד". מִנַּיִן לְרַבּוֹת הַלְּבָדִים? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "שַׁעַטְנֵז". דָּבָר שֶׁהוּא שׁוּעַ, טָווּי וְנוּז. וְאוֹמֵר אֲנִי: 'נוּז' לְשׁוֹן דָּבָר הַנִּמְלָל וְשָׁזוּר זֶה עִם זֶה לְחַבְּרוֹ. מישטי"ר בְּלַעַ"ז, כְּמוֹ: (מו"ק יב) 'חַזְזָן לְנָאזֵי דְּאִית בְּהוֹן', שֶׁאָנוּ מְפָרְשִׁים לְשׁוֹן כְּמוּשׁ, פלישטר"א. וּלְשׁוֹן "שַׁעַטְנֵז", פֵּרֵשׁ מְנַחֵם: מַחְבֶּרֶת צֶמֶר וּפִשְׁתִּים.

(כ) וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זָרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה:

כ וּגְבַר אֲרֵי יִשְׁכּוּב עִם אִתְּתָא שִׁכְבַת זַרְעָא וְהִיא אַמְתָא אֲחִידָא לִגְבַר וְאִתְּפְּרָקָא לָא אִתְּפְרִיקַת בְּכַסְפָּא אוֹ חֵרוּתָא לָא אִתְיְהִיבַת לַהּ בִּשְׁטָר בִּקֳרְתָּא תְּהֵי לָא יוּמְתוּן אֲרֵי לָא אִתְחָרְרַת:

רש"י◄ נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ • מְיֻעֶדֶת וּמְיֻחֶדֶת לְאִישׁ, וְאֵינִי יוֹדֵעַ לוֹ דִּמְיוֹן בַּמִּקְרָא. וּבְשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית (קידושין ז) שֶׁחֲצִיָּהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין הַמְאֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי שֶׁמֵּתָר בְּשִׁפְחָה, הַכָּתוּב מְדַבֵּר. **וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה** • פְּדוּיָה וְאֵינָהּ פְּדוּיָה, וּסְתָם 'פִּדְיוֹן' בְּכֶסֶף (ת"כ. גיטין לט). **אוֹ חֻפְשָׁה** • בִּשְׁטָר. **בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה** • הִיא לוֹקָה וְלֹא הוּא. יֵשׁ עַל בֵּית־דִּין לְבַקֵּר אֶת הַדָּבָר, שֶׁלֹּא לְחַיְּבוֹ מִיתָה, כִּי לֹא חֻפָּשָׁה וְאֵין קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין. וְרַבּוֹתֵינוּ (כריתות יא) לָמְדוּ מִכָּאן, שֶׁמִּי שֶׁהוּא בְּמַלְקוּת יְהֵא בִּקְרִיאָה, שֶׁהַדַּיָּנִים הַמַּלְקִין קוֹרִין עַל הַלּוֹקֶה (דברים כח נח־נט): "אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת וְגוֹ'... וְהִפְלָא ה' אֶת־מַכֹּתְךָ וְגוֹ'". **כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה** • (מכות כג) לְפִיכָךְ אֵין חַיָּב עָלֶיהָ מִיתָה, שֶׁאֵין קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין. הָא אִם חֻפָּשָׁה — קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין וְחַיָּב מִיתָה.

(כא) וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם:

כא וַיַיתִי יָת אַשְׁמֵהּ קֳדָם יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא דְּכַר לַאֲשָׁמָא:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יט) אֶת חֻקּוֹתַי, (אני מצוה) שִׁמְרוּ אוֹתָם. בַּהֲמוֹתֶיךָ לֹא תְּזַוֵּג מִשְּׁנֵי מִינִים, וּשְׂדוֹתֶיךָ לֹא תִּזְרַע מִשְּׁנֵי מִינִים, וּבֶגֶד מִשְּׁנֵי מִינִים שְׁזוּרִים יַחַד לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ.

(כ) וְכָל אִישׁ שֶׁשָּׁכַב לִישֹׁן עִם אִשָּׁה שְׁכִיבָה לְהַזְרָעָה, וְהִיא שִׁפְחָה (כנענית שחציה בת חורין) מְאֹרֶשֶׂת לְאִישׁ כָּלְשֶׁהוּ, וּפִדְיוֹן (מלא) לֹא נִפְדְּתָה, וְגַם מִסְמָךְ שִׁחְרוּרָהּ מִן הָעֲבֹדוּת לֹא נִמְסַר לָהּ, אֲזַי הִיא תִּהְיֶה מֻגְבֶּלֶת (באחריותה לדבר זה) וְלֹא יֵהָרְגוּ שְׁנֵיהֶם כִּי לֹא שֻׁחְרְרָה לְגַמְרֵי מִן הָעֲבֹדוּת.

(כא) לְכָךְ יָבוֹא עִם קָרְבָּנוֹ לַה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל הַוְּעִידָה, אַיִל לְקָרְבַּן הָאָשָׁם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כב) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא׃ פ

כב וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא בְּדִכְרָא דַּאֲשָׁמָא קֳדָם יְיָ עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ מֵחוֹבְתֵהּ דִּי חָב׃

רס״י◄ **וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא•** (גיטין לט. כריתות ט) לְרַבּוֹת אֶת הַמְּזִיד כְּשׁוֹגֵג.

(כג) וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל׃

כג וַאֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרְעָא וְתִצְּבוּן כָּל אִלַּן דְּמִיכַל וּתְרַחֲקוּן רָחְקָא יָת אִבֵּהּ תְּלַת שְׁנִין יְהֵי לְכוֹן מְרָחָק לַאֲבָדָא לָא יִתְאֲכֵל׃

רס״י◄ **וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ•** וַאֲטַמְתֶּם אֲטִימָתוֹ; יְהֵא אָטוּם וְנִסְתָּם מִלֵּהָנוֹת מִמֶּנּוּ. **שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים•** מֵאֵימָתַי מוֹנֶה לוֹ? מִשְּׁעַת נְטִיעָתוֹ (ת״כ). יָכוֹל, אִם הִצְנִיעוֹ לְאַחַר שָׁלֹשׁ שָׁנִים יְהֵא מֻתָּר? תַּלְמוּד־לוֹמַר: ״יִהְיֶה״, בַּהֲוָיָתוֹ יְהֵא.

~ נקודות משיחות קודש ~

מְחֻבָּר לֹא בָּטֵל

שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: (יט, כג)

שָׁנִינוּ (עָרְלָה פרק א משנה ו) ״נְטִיעָה שֶׁל עָרְלָה כּוּ׳, שֶׁנִּתְעָרְבוּ בַּנְּטִיעוֹת, הֲרֵי זֶה לֹא יִלְקֹט, וְאִם לָקַט יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם״.

כְּלוֹמַר, הַדִּין הוּא שֶׁעָרְלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה הֲרֵי זוֹ עוֹלָה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם, אַךְ זֶהוּ רַק בְּדִיעֲבַד, כִּי ״אֵין מְבַטְּלִין אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה״. אָמְנָם בְּטוּל אִסּוּר הָעָרְלָה הוּא רַק לְאַחֲרֵי שֶׁלָּקַט מִן הַמְּחֻבָּר, וְלָכֵן לְכַתְּחִלָּה ״לֹא יִלְקֹט״, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע, אֵינָהּ בְּטֵלָה גַּם בְּאֶחָד וּמָאתַיִם, כִּי ״מְחֻבָּר לֹא בָּטֵל״ (ראה בכל זה, מפרשים בערלה שם).

וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוּשׁ:

כְּלָל הוּא בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ שֶׁהַמְּעוּט בָּטֵל בְּרֹב. וְאִם כֵּן, יֵשׁ לִשְׁאֹל: מִכֵּיוָן שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל הֵם ״הַמְעַט מִכָּל הָעַמִּים״ (ואתחנן ז, ז), הַאֵיךְ יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדָם שֶׁלֹּא לְהִתְעָרֵב וּלְהִבָּטֵל בְּתוֹךְ מִדְבַּר הָעַמִּים?

וְעַל־זֶה כָּתוּב ״וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה׳ אֱלֹקֵיכֶם, חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם״ (ואתחנן ד, ד). שֶׁמִּכֵּיוָן שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל קְשׁוּרִים וּמְאֻחָדִים תָּמִיד עִם הַקָּבָּ״ה, וְכָל הַזְּמַן הֵם בִּבְחִינַת ״מְחֻבָּר״, הִנֵּה אִי־אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְבַּטְּלוּ חַס־וְשָׁלוֹם וְיִתְעָרְבוּ בָּאֻמּוֹת, אֶלָּא גַּם בְּתוֹךְ הַ״שִּׁבְעִים זְאֵבִים״ הֵם חַיִּים וְקַיָּמִים, וְ״עַם לְבָדָד יִשְׁכּוֹן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב״ (בלק כג, ט).

(על־פי לקוטי־שיחות חלק ג, עמוד 993 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

(כד) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה׃

כד וּבְשַׁתָּא רְבִיעֵתָא יְהֵי כָּל אִבֵּהּ קֻדֵּשׁ תֻּשְׁבְּחָן קֳדָם יְיָ׃

רס״י◄ **יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ•** כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (ויקרא כז ל): ״וְכָל־מַעֲשַׂר הָאָרֶץ וְגוֹ׳ קֹדֶשׁ לַה׳״. מַה מַּעֲשֵׂר שֵׁנִי, אֵינוֹ נֶאֱכָל חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם (קידושין כד) אֶלָּא בְּפִדְיוֹן, אַף זֶה כֵּן. וְדָבָר זֶה ״הִלּוּלִים לַה׳״ הוּא, שֶׁנּוֹשְׂאוֹ שָׁם לְשַׁבֵּחַ וּלְהַלֵּל לַשָּׁמַיִם.

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כב) אֲזַי יְבַקֵּשׁ הַכֹּהֵן כַּפָּרָה עָלָיו לִפְנֵי ה׳ עַל עֲבֵרָתוֹ אֲשֶׁר טָעָה בָּהּ. אֲזַי יְכֻפַּר לוֹ עַל זֹאת.

(כג) וּמֵאָז הִכָּנְסְכֶם אֶל הָאָרֶץ, תִּשְׁתְּלוּ מִיָּד כָּל סוּג עֵץ הָרָאוּי לַאֲכִילָה, אֲזַי יֵאָסְרוּ עֲלֵיכֶם פִּרוֹתָיו אִסּוּר כּוֹלֵל. שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה עֲלֵיכֶם בְּאִסּוּר כּוֹלֵל, לֹא יֵאָכֵל.

(כד) וּבְתוֹךְ הַשָּׁנָה הָרְבִיעִית יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ מְקֻדָּשׁ בְּיִרְאָה לַה׳.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כה) **וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

כה וּבְשַׁתָּא חֲמִשָּׁתָא תֵּיכְלוּן יָת אִבֵּהּ לְאוֹסָפָא לְכוֹן עֲלַלְתֵּהּ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י◄ **לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ.** הַמִּצְוָה הַזֹּאת שֶׁתִּשְׁמְרוּ, תִּהְיֶה ״לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ״, שֶׁבִּשְׁכָרָהּ אֲנִי מְבָרֵךְ לָכֶם פֵּרוֹת הַנִּטִּיעוֹת. הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: דִּבְרָה תּוֹרָה כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרָע, שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם:

חֲרֵי אַרְבַּע שָׁנִים אֲנִי מִצְטַעֵר בּוֹ חִנָּם, לְפִיכָךְ נֶאֱמַר: ״לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ״. **אֲנִי ה׳.** אֲנִי ה׳, הַמַּבְטִיחַ עַל כָּךְ וְנֶאֱמָן לִשְׁמֹר הַבְטָחָתִי.

(כו) **לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ:**

כו לָא תֵּיכְלוּן עַל דְּמָא לָא תְנַחֲשׁוּן וְלָא תְעוֹנוּן:

רש״י◄ **לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם.** לְהַרְבֵּה פָּנִים נִדְרָשׁ בְּ׳סַנְהֶדְרִין׳ (סג) אַזְהָרָה שֶׁלֹּא יֹאכַל מִבְּשַׂר קָדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, וְאַזְהָרָה לְאוֹכֵל מִבְּהֵמַת חֵלֶב טֶרֶם שֶׁתֵּצֵא נַפְשָׁהּ, וְעוֹד הַרְבֵּה. **לֹא תְנַחֲשׁוּ.** (סנהדרין סו) כְּגוֹן אֵלּוּ הַמְנַחֲשִׁין בְּחֵלְדָּה וּבְעוֹפוֹת; פִּתּוֹ נָפְלָה מִפִּיו, צְבִי הִפְסִיקוֹ בַּדֶּרֶךְ. **לֹא תְעוֹנֵנוּ.** לְשׁוֹן עוֹנוֹת וְשָׁעוֹת, שֶׁאוֹמֵר: יוֹם פְּלוֹנִי יָפֶה לְהַתְחִיל מְלָאכָה. שָׁעָה פְּלוֹנִית קָשָׁה לָצֵאת.

(כז) **לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ:**

כז לָא תַקִּפוּן פָּאתָא דְּרֵישְׁכוֹן וְלָא תְחַבֵּל יָת פָּאתָא דְּדִקְנָךְ:

רש״י◄ **לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם.** (מכות כ) זֶה הַמַּשְׁוֶה צְדָדָיו לַאֲחוֹרֵי אָזְנוֹ וּלְפַדַּחְתּוֹ, וְנִמְצָא הֶקֵּף רֹאשׁוֹ עָגֹל סָבִיב, שֶׁעַל אֲחוֹרֵי אָזְנָיו עִקְּרֵי שְׂעָרוֹ לְמַעְלָה מִצְּדָדָיו הַרְבֵּה. **פְּאַת זְקָנֶךָ.** (מכות כא) סוֹף הַזָּקָן וּגְבוּלָיו, וְהֵן חָמֵשׁ: שְׁתַּיִם בְּכָל לֶחִי וָלֶחִי לְמַעְלָה אֵצֶל הָרֹאשׁ, שֶׁהוּא רָחָב וְיֵשׁ בּוֹ שְׁתֵּי פֵּאוֹת, וְאַחַת לְמַטָּה בְּסַנְטֵרוֹ — מְקוֹם חִבּוּר שְׁתֵּי הַלְּחָיַיִם יַחַד.

(כח) **וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם אֲנִי יְהוָה:**

כח וְחִבּוּל עַל מִית לָא תִתְּנוּן בְּבִסְרְכוֹן וְרוּשְׁמִין חֲרִיתִין לָא תִתְּנוּן בְּכוֹן אֲנָא יְיָ:

רש״י◄ **וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ.** כֵּן דַּרְכָּן שֶׁל אֱמוֹרִיִּים, לִהְיוֹת מְשָׂרְטִין בְּשָׂרָם כְּשֶׁמֵּת לָהֶם מֵת. **וּכְתֹבֶת קַעֲקַע.** (מכות כא) כְּתַב הַמְחֻקֶּה וְשָׁקוּעַ, שֶׁאֵינוֹ נִמְחָק לְעוֹלָם, שֶׁמְּקַעְקְעוֹ בְּמַחַט וְהוּא מַשְׁחִיר לְעוֹלָם. **קַעֲקַע.** לְשׁוֹן (במדבר כה ד): ״וְהוֹקַע אוֹתָם״; (שמואל ב כא ו) ״וְהוֹקַעֲנוּם״, תּוֹחֲבִין עֵץ בָּאָרֶץ וְתוֹלִין אוֹתָם עֲלֵיהֶם, וְנִמְצָאוּ מְחֻקִּין וּתְחוּבִין בַּקַּרְקַע, פורפויינ״ט בְּלַע״ז.

(כט) **אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה:**

כט לָא תַחֵל יָת בְּרַתָּךְ לְאַטְעָיוּתַהּ וְלָא תִטְעֵי אַרְעָא וְתִתְמְלֵי אַרְעָא עֲצַת חִטְאִין:

רש״י◄ **אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ.** בְּמוֹסֵר בִּתּוֹ פְּנוּיָה לְבִיאָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם קִדּוּשִׁין. **וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ.** אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, הָאָרֶץ מַזְנָה אֶת פֵּרוֹתֶיהָ לַעֲשׂוֹתָן בְּמָקוֹם אַחֵר וְלֹא בְּאַרְצְכֶם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ירמיה ג ג): ״וַיִּמָּנְעוּ רְבִבִים וְגוֹ׳״.

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כה) וּבְתוֹךְ הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת פֵּרוֹתָיו. הֱיוֹת שֶׁאֲנִי בּוֹרֵא עוֹלָם אֱלֹהֵיכֶם, אוֹסִיף לָכֶם בְּכַמּוּת הַיְּבוּל שֶׁלּוֹ.

(כו) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם (איסור אכילת דם), לֹא תִּתְלוּ תִּקְווֹת אוֹ תִּתְיָאֲשׁוּ בְּעִקְּבוֹת מְאֹרָע חוֹלֵף, וְלֹא תְנַחֲשׁוּ עֲתִידוֹת בְּאֶמְצָעוּת סִימָנִים אַקְרָאִיִּים.

(כז) וְלֹא תְּסַפְּרוּ אֶת זְוִיּוֹת רָאשֵׁיכֶם, וְלֹא תַּעֲקֹר מֵהַשֹּׂרֶשׁ אֶת זְוִיּוֹת זְקָנְךָ.

(כח) וּשְׂרִיטָה עַל מֵת לֹא תַּעֲשׂוּ בְּגוּפְכֶם, וּכְתִיבַת קַעֲקוּעַ לֹא תַּעֲשׂוּ בָּכֶם. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, הַמַּעֲנִישׁ.

(כט) וְלֹא תַּשְׁפִּיל אֶת בִּתְּךָ עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה מַרְדָּנִית (פּוֹרֶקֶת עֹל) כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְמָרְדוּ תּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, כִּי תִּתְמַלֵּא הָאָרֶץ מַעֲשִׂים מְכֹעָרִים מְאֹד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(ל) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃

ל יָת יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִּילִי תִּטְרוּן וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן דַּחֲלִין אֲנָא יְיָ׃

רש"י◄ **וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ•** (יבמות ה) לֹא יִכָּנֵס לֹא בְּמַקְלוֹ וְלֹא בְּמִנְעָלוֹ וּבַאֲפֻנְדָּתוֹ וּבָאָבָק שֶׁעַל רַגְלָיו; וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֲנִי מַזְהִירְכֶם עַל הַמִּקְדָּשׁ — "אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ" — אֵין בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוֹחֶה שַׁבָּת.

(לא) אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

לא לָא תִּתְפְּנוּן בָּתַר בְּדִין וּדְכוּרוּ לָא תִּתְבְּעוּן לְאִסְתָּאָבָא בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

רש"י◄ **אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת•** אַזְהָרָה לְבַעַל־אוֹב וְיִדְּעוֹנִי (סנהדרין סה). בַּעַל־אוֹב, זֶה פִּיתוֹם הַמְדַבֵּר מִשֶּׁחְיוֹ. וְיִדְּעוֹנִי, מַכְנִיס עֶצֶם חַיָּה שֶׁשָּׁמָה 'יִדּוּעַ' לְתוֹךְ פִּיו, וְהָעֶצֶם מְדַבֵּר. **אַל־תְּבַקְשׁוּ•** לִהְיוֹת עֲסוּקִים בָּם, שֶׁאִם תַּעַסְקוּ בָּם, אַתֶּם מִטַּמְּאִין לְפָנַי וַאֲנִי מְתַעֵב אֶתְכֶם. **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם•** דְּעוּ אֶת מִי אַתֶּם מַחֲלִיפִין בְּמִי.

(לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ ס

לב מִן קֳדָם דְּסַבָּר בְּאוֹרַיְתָא תְּקוּם וּתְהַדַּר אַפֵּי סָבָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃

רש"י◄ **מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם•** (ת"כ, קידושין לב) יָכוֹל זָקֵן אַשְׁמַאי? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "זָקֵן", אֵין זָקֵן אֶלָּא שֶׁקָּנָה חָכְמָה. **וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן•** אֵיזֶהוּ הִדּוּר? לֹא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְלֹא יִסְתֹּר אֶת דְּבָרָיו. יָכוֹל יַעֲצִים עֵינָיו כְּמוֹ שֶׁלֹּא רָאָהוּ? לְכָךְ נֶאֱמַר: "וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ", שֶׁהֲרֵי דָּבָר זֶה מָסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל עוֹשֵׂהוּ, שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הוּא. וְכָל דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נֶאֱמַר בּוֹ: "וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ".

~ יום שישי י"א אייר ~

(לג) וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תּוֹנוּ אֹתוֹ׃

לג וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר עִמָּךְ גִּיּוֹרָא בְּאַרְעֲכוֹן לָא תּוֹנוּן יָתֵהּ׃

רש"י◄ **לֹא תּוֹנוּ•** אוֹנָאַת דְּבָרִים; לֹא תֹּאמַר לוֹ: אֶמֶשׁ הָיִיתָ עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְעַכְשָׁו אַתָּה בָּא לִלְמֹד תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה.

(לד) כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

לד כְּיַצִּיבָא מִנְּכוֹן יְהֵי לְכוֹן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיַּר בֵּינֵיכוֹן וּתְרַחֵם לֵהּ כְּוָתָךְ אֲרֵי דַּיָּרִין הֲוֵיתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

רש"י◄ **כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם•** מוּם שֶׁבְּךָ אַל תֹּאמַר לַחֲבֵרְךָ. **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם•** אֱלֹהֶיךָ וַאלֹהָיו אָנִי.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ל) שַׁבְּתוֹתַי — שִׁמְרוּ אוֹתָם, וּמִקְדָּשִׁי — הָיֹה תִּהְיֶה לָכֶם יִרְאַת כָּבוֹד אֵלָיו. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם שֶׁעֲשִׂיתִים נִכְבָּדִים. (לא) וְלֹא תִּפְנוּ אֶל אוֹחֲזֵי הָעֵינַיִם וְהַמְנַחֲשִׁים וְלֹא תַּזְמִינוּ עַצְמְכֶם לְאֵלֶּה, כִּי תִּמְרְדוּנִי בָּהֶם. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם אֱלֹהֵיכֶם, יוֹדֵעַ הַנִּסְתָּרוֹת. (לב) מִבֵּין יָדֵי (מלפני) בַּעֲלֵי הַשֵּׂיבָה עָמֹד, וְהַרְאֵה שִׂמְחָתְךָ בִּפְנֵי הֶחָכָם וּפְחַד מֵאֱלֹהֶיךָ. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם. (לג) וְאִם הִתְיַשֵּׁב אִתְּכֶם נָכְרִי בְּאַרְצְכֶם, אַל תִּנְהַג בּוֹ בְּקֹשִׁי וְלֹא תַּזִּיק לוֹ. (לד) וְהָיֹה יִהְיֶה אִתְּכֶם כְּמִי מִכֶּם שֶׁיִּחוּסוֹ בָּרוּר. חַבֵּב אוֹתוֹ כְּנַפְשְׁךָ הֱיוֹת שֶׁהֱיִיתֶם זָרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, אֱלֹהֵי כֻּלְּכֶם יַחְדָּיו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(לה) לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוֹרָה׃

לה לָא תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִין בְּמִשַׁחְתָּא בְּמַתְקְלָא וּבְמִכְלְתָּא׃

רש"י ◄ **לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט** • אִם לַדִּין, הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר: "לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט", וּמַהוּ "מִשְׁפָּט" הַשָּׁנוּי כָּאן? הִיא הַמִּדָּה וְהַמִּשְׁקָל וְהַמְּשׂוֹרָה; מְלַמֵּד שֶׁהַמּוֹדֵד נִקְרָא דַּיָּן, שֶׁאִם שִׁקֵּר בַּמִּדָּה, הֲרֵי הוּא כִּמְקַלְקֵל אֶת הַדִּין, וְקָרוּי עַוָּל, שָׁנְאוּי וּמְשֻׁקָּץ, חֵרֶם וְתוֹעֵבָה, וְגוֹרֵם לַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בְּדַיָּן: מְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ וּמְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם וּמְסַלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה וּמַפִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב וּמַגְלֶה אוֹתָם מֵאַרְצָם. **בַּמִּדָּה** • זוֹ מִדַּת הָאָרֶץ (ב"מ סא. ב"ב כט). **בַּמִּשְׁקָל** • כְּמַשְׁמָעוֹ. **וּבַמְּשׂוֹרָה** • הִיא מִדַּת הַלַּח.

~ נקודות משיחות קודש ~

לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט, בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוֹרָה (יט, לה) מִצְוַת־עֲשֵׂה לְצַדֵּק הַמֹּאזְנַיִם . . וּלְדַקְדֵּק בְּחֶשְׁבּוֹנָן בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן (רַמְבַּ"ם) בְּמִדָּה חֲסֵרָה יֵשׁ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת מְנֻגָּדוֹת. מֵחַד גִּיסָא — עֶצֶם פְּעֻלַּת הַמְּדִידָה מוֹרָה עַל הִתְחַשְּׁבוּת בַּזּוּלַת; אַךְ הַמִּדָּה הַחֲסֵרָה גּוֹרֶמֶת לוֹ עָוֶל. לָכֵן אֲסָרָה הַתּוֹרָה לֹא רַק אֶת הַשִּׁמּוּשׁ בְּמִדָּה זוֹ, אֶלָּא אַף אֶת עֲשִׂיָּתָהּ וְהַחְזָקָתָהּ בַּבַּיִת, שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם עַרְמוּמִיּוּת שֶׁל הָאָדָם בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ.

(לקוטי שיחות, כרך כז, עמ' 150)

(לו) מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃

לו מֹאזְנָן דִּקְשׁוֹט מַתְקְלָן דִּקְשׁוֹט מִכְיְלָן דִּקְשׁוֹט וְהִינִין דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לְכוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם׃

רש"י ◄ **אַבְנֵי־צֶדֶק** • הֵם הַמִּשְׁקוֹלוֹת שֶׁשּׁוֹקְלִין כְּנֶגְדָּן. **אֵיפַת** • הִיא מִדַּת הַיָּבֵשׁ. **הִין** • זוֹ הִיא מִדַּת הַלַּח. **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם** • עַל־מְנָת כֵּן. דָּבָר אַחֵר: אֲנִי הִבְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם בֵּין טִפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְטִפָּה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל בְּכוֹר, וַאֲנִי הַנֶּאֱמָן לְהִפָּרַע מִמִּי שֶׁטּוֹמֵן מִשְׁקְלוֹתָיו בְּמֶלַח לְהוֹנוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת שֶׁאֵין מַכִּירִים בָּהֶם.

(לז) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה׃ פ

לז וְתִטְרוּן יָת כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל דִּינַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ׃

כ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(ב) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר׃ הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ מָוֹת יוּמָת עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בָאֶבֶן׃

ב וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֵּימַר גְּבַר גְּבַר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יִתֵּן מִזַּרְעֵהּ לְמֹלֶךְ יִתְקְטֵל עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל יִרְגְּמֻנֵּהּ בְּאַבְנָא׃

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(לה) לא תַעֲשׂוּ רְמִיָּה בַּמִּשְׁפָּט, וְלֹא בְּמִדִּידַת גֹּדֶל הַשֶּׁטַח וְלֹא בִּשְׁקִילָה וְלֹא בְּמִדִּידַת נִפְחֵי הַנּוֹזְלִים.

(לו) אֶלָּא כְּלֵי מְדִידָה הֲגוּנִים וּמִשְׁקָלוֹת הֲגוּנוֹת וּכְלֵי מְדִידַת נֶפַח הֲגוּנִים וּמֹאזְנַיִם הֲגוּנִים יִהְיוּ לָכֶם. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, אֱלֹהֵיכֶם הַדָּן בְּצֶדֶק, הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

(לז) וְשִׁמְרוּ אֶת כָּל חֻקּוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי וּפְעָלוּ עַל פִּיהֶם. אֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, אֲנִי גּוֹמֵל לָכֶם כָּל טוּב.

(**א**) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הָלְאָה.

(**ב**) פְּקֹד עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וֶאֱמֹר לָהֶם, כָּל אָדָם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַזָּר הַמִּשְׁתַּחֵל בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יִתֵּן מִשּׁוּשַׁלְתּוֹ לִפְסָלִים, אַזַּי הָרוֹג יֵהָרֵג, וְהוּא כִּי יִרְגְּמוּ אוֹתוֹ תּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בַּאֲבָנִים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר • עֲנָשִׁין עַל הָאַזְהָרוֹת. מוֹת יוּמָת •** (ת"כ) בְּבֵית־דִּין; וְאִם אֵין כֹּחַ לְבֵית־דִּין, עַם הָאָרֶץ מְסַיְּעִין אוֹתָן. **עַם הָאָרֶץ •** (ת"כ) עַם שֶׁבְּגִינוֹ נִבְרֵאת הָאָרֶץ. דָּבָר אַחֵר: עַם שֶׁעַתִּידִין לִירַשׁ אֶת הָאָרֶץ עַל־יְדֵי מִצְוֹת הַלָּלוּ.

(ג) **וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי:**

ג וַאֲנָא אֶתֵּן יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא וַאֲשֵׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ עַמֵּהּ אֲרֵי מִזַּרְעֵהּ יְהַב לְמֹלֶךְ בְּדִיל לְסָאָבָא יָת מַקְדְּשִׁי וּלְאַחָלָא יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי:

רש"י◄ **אֶתֵּן אֶת־פָּנַי •** (ת"כ) פְּנַאי שֶׁלִּי. פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסֵק בּוֹ. **בָּאִישׁ •** וְלֹא בַּצִּבּוּר, שֶׁאֵין כָּל הַצִּבּוּר נִכְרָתִין. **כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ •** (ת"כ, סנהדרין סד) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ", בֶּן־בְּנוֹ וּבֶן־בִּתּוֹ מִנַּיִן? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ". זֶרַע פָּסוּל מִנַּיִן? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "בִּתְּתוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ". **לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי •** אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא מִקְדָּשֶׁת לִי, כִּלְשׁוֹן (לקמן כא כג): "וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי".

~ נקודות משיחות קודש ~

פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסֵק בּוֹ (רש"י כ, ג) כֵּן פֵּרֵשׁ גַּם בְּפָרָשַׁת "אַחֲרֵי" עַל "וְנָתַתִּי אֶת פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאוֹכֶלֶת אֶת הַדָּם". וְהֵצְרַךְ לַחְזֹר עַל זֶה כָּאן, כִּי בְּפָרָשַׁת "אַחֲרֵי" מְדֻבָּר בְּ'עִסְקוֹ' שֶׁל ה', הַיְינוּ הַקָּרְבַּת קָרְבָּנוֹת בְּמִקְדָּשׁוֹ לְרֵיחַ נִיחֹחַ לְפָנָיו ("אֲשֶׁר יָבִיאוּ . . אֶת זִבְחֵיהֶם . . אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד . . לְרֵיחַ נִיחֹחַ"); וּמִזֶּה שֶׁנִּתָּן לְפָרֵשׁ "פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי". וְרַשִׁ"י מְחַדֵּשׁ שֶׁנִּתָּן לְפָרֵשׁ כָּךְ גַּם בְּפָרָשָׁתֵנוּ, שֶׁאֵינָהּ מְדַבֶּרֶת עַל 'עֵסֶק' מְיֻחָד שֶׁל ה'.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 323)

(ד) **וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ:**

ד וְאִם מִכְּבַשׁ יִכְבְּשׁוּן עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהוֹן מִן גַּבְרָא הַהוּא בְּדִיהַב מִזַּרְעֵהּ לְמֹלֶךְ בְּדִיל דְּלָא לְקַטָּלָא יָתֵהּ:

רש"י◄ **וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ •** אִם הֶעְלִימוּ בְּדָבָר אֶחָד, סוֹף שֶׁיַּעְלִימוּ בִּדְבָרִים הַרְבֵּה; אִם הֶעְלִימוּ סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה, סוֹף שֶׁיַּעְלִימוּ סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה.

(ה) **וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת כָּל־הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם:**

ה וַאֲשַׁוִּי אֲנָא יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא וּבִסְעָדוֹהִי וַאֲשֵׁיצֵי יָתֵהּ וְיָת כָּל דְּטָעָן בַּתְרוֹהִי לְמִטְעֵי בָּתַר מֹלֶךְ מִגּוֹ עַמְּהוֹן:

רש"י◄ **וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ •** אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: וְכִי מִשְׁפָּחָה מֶה חָטְאָה? אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ, שֶׁאֵין לְךָ מִשְׁפָּחָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מוֹכֵס שֶׁאֵין כֻּלָּם מוֹכְסִין, שֶׁכֻּלָּם מְחַפִּין עָלָיו. **וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ •** לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ", יָכוֹל יִהְיוּ כָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכָּרֵת? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "אֹתוֹ" — אוֹתוֹ בְּהִכָּרֵת וְלֹא כָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכָּרֵת אֶלָּא בְּיִסּוּרִין. **לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ •** (ת"כ) לְרַבּוֹת שְׁאָר עֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁעֲבָדָהּ בְּכָךְ, וַאֲפִלּוּ אֵין זוֹ עֲבוֹדָתָהּ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ג) וַאֲנִי אַשְׁרֶה אֶת כַּעַסִי בְּאוֹתוֹ הָאָדָם, וְאֶקְטַע אוֹתוֹ מִבֵּין בְּנֵי עַמּוֹ כִּי נָתַן מִשּׁוֹשַׁלְתּוֹ לַפְּסָלִים, וְיִטַּמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי וְיַשְׁפִּיל אֶת שְׁמִי הַמְקֻדָּשׁ.

(ד) וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עֵין תּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ בְּעֵת נְתִינָתוֹ מִשּׁוֹשַׁלְתּוֹ לַפְּסָלִים וְלֹא הֲרָגוּהוּ.

(ה) אָז הִשְׁרִיתִי אֶת כַּעַסִי עַל אוֹתוֹ הָאָדָם וְעַל אֵלֶּה הַמִּתְרוֹעֲעִים אִתּוֹ בָּזֹאת, אֶקְטַע אוֹתוֹ וְאֶת כָּל הָרוֹדְפִים לָלֶכֶת בְּעִקְּבוֹתָיו אַחֲרֵי הַפֶּסֶל מִבֵּין בְּנֵי עַמָּם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(ו) וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים לִזְנֹת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ:

ו וְאֲנַשׁ דִּי יִתְפְּנֵי בָּתַר בִּדִּין וּדְכוּרוּ לְמִטְעֵי בַּתְרֵיהוֹן וְאֶתֵּן יָת רוּגְזִי בַּאֲנָשָׁא הַהִיא וְאֶשֵׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ עַמֵּהּ:

(ז) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ז וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש"י ◄ **וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם** • זוֹ פְּרִישׁוּת עֲבוֹדַת אֱלִילִים.

~ שבת קודש י"ב אייר ~

(ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם:

ח וְתִטְרוּן יָת קְיָמַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן:

(ט) כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ:

ט אֲרֵי גְּבַר גְּבַר דִּי יְלוּט יָת אֲבוּהִי וְיָת אִמֵּהּ יִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ לַט קְטָלָא חַיָּב:

רש"י ◄ **אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל** • (ת"כ, סנהדרין פה) לְרַבּוֹת לְאַחַר מִיתָה. **דָּמָיו בּוֹ** • זוֹ סְקִילָה, וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "דָּמָיו בּוֹ", "דְּמֵיהֶם בָּם", וְלָמַדְנוּ מֵאוֹב וְיִדְּעוֹנִי, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: כְּמוֹ "דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ" אֵין נֶעֱנָשׁ עַל מִיתָתוֹ אֶלָּא הוּא, שֶׁהוּא גָּרַם לְעַצְמוֹ שֶׁיֵּהָרֵג.

(י) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאֶפֶת:

י וּגְבַר דִּי יְגוּף יָת אִתַּת גְּבַר דִּי יְגוּף יָת אִתַּת חַבְרֵהּ יִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל גַּיְפָא וְגַיְפָתָא:

רש"י ◄ **וְאִישׁ** • פְּרָט לְקָטָן. **אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ** • (קידושין יט. סנהדרין נב) פְּרָט לְאֵשֶׁת קָטָן. לָמַדְנוּ שֶׁאֵין לְקָטָן קִדּוּשִׁין. וְעַל אֵיזוֹ אֵשֶׁת־אִישׁ חִיַּבְתִּי לְךָ?. **אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת־רֵעֵהוּ** • פְּרָט לְאֵשֶׁת עוֹבֵד גְּלוּלִים. לָמַדְנוּ, שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין לְעוֹבֵד גְּלוּלִים. **מוֹת־יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאֶפֶת** • כָּל מִיתָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה סְתָם, אֵינָהּ אֶלָּא חֶנֶק.

(יא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם בָּם:

יא וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב עִם אִתַּת אֲבוּהִי עֶרְיָתָא דַּאֲבוּהִי גַּלִּי יִתְקְטָלָא יִתְקַטְּלוּן תַּרְוֵיהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ו) וְכָל אָדָם אֲשֶׁר פָּנָה אֶל אוֹחֲזֵי הָעֵינַיִם וְהַמְנַחֲשִׁים כְּדֵי שֶׁיִּסְחַף אֶת בְּנֵי הָאָדָם לָלֶכֶת אַחֲרֵיהֶם, אָז הִשְׁרֵיתִי אֶת כַּעֲסִי בְּאוֹתוֹ הָאָדָם, וְאֶקְטַע אוֹתוֹ מִבֵּין בְּנֵי עַמּוֹ.

(ז) רַק קַדְּשׁוּ עַצְמְכֶם וְהֱיוּ מְקֻדָּשִׁים הֱיוֹת שֶׁאֲנִי בּוֹרֵא עוֹלָם, אֱלֹהֵיכֶם הַקָּדוֹשׁ.

(ח) וְשִׁמְרוּ אֶת חֻקּוֹתַי וּפַעֲלוּ עַל פִּיהֶם הֱיוֹת שֶׁאֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם, מְקַדֵּשׁ אֶתְכֶם.

(ט) כָּל אָדָם שֶׁקִּלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וּמָנַע אֶת הַשֶּׁפַע מֵהֶם, אָז הָרוֹג יֵהָרֵג בְּסִבָּה שֶׁקִּלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וּמָנַע מֵהֶם אֶת הַשֶּׁפַע, אָז הֵתַר דָּמוֹ.

(י) וְכָל אִישׁ שֶׁזָּנָה בְּאֵשֶׁת אִישׁ אוֹ זָנָה בְּאֵשֶׁת חֲבֵרוֹ, אָז יֵהָרֵג הַזּוֹנֶה וְהַזּוֹנָה, רָצוֹחַ.

(יא) וְכָל אִישׁ שֶׁשָּׁכַב עִם אֵשֶׁת אָבִיו אָז גִּלָּה אֶת כִּסּוּי עֶרְוַת אָבִיו, אָז יֵהָרְגוּ יַחְדָּו, כְּבָר הֵתַר דָּמָם בָּזֹאת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֵּבֶל עָשׂוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃

יב וּגְבַר די יִשְׁכּוּב יָת כַּלְתֵּה יִתְקְטָלָא יִתְקַטְּלוּן תַּרְוֵיהוֹן תִּבְלָא עֲבָדוּ קְטָלָא חַיָּבִין׃

רש"י ◄ תֵּבֶל עָשׂוּ • גְּנַאי. לָשׁוֹן אַחֵר: מְבַלְבְּלִין זֶרַע הָאָב בְּזֶרַע הַבֵּן.

(יג) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃

יג וּגְבַר די יִשְׁכּוּב יָת דְּכוּרָא מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא תּוֹעֲבְתָּא עֲבָדוּ תַּרְוֵיהוֹן יִתְקְטָלָא יִתְקַטְּלוּן קְטָלָא חַיָּבִין׃

רש"י ◄ מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה • (סנהדרין נח) מַכְנִיס כְּמִכְחוֹל בִּשְׁפוֹפֶרֶת.

(יד) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הוּא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם׃

יד וּגְבַר די יִסַּב יָת אִתְּתָא וְיָת אִמַּהּ עֲצַת חִטְאִין הִיא בְּנוּרָא יוֹקְדוּן יָתֵהּ וְיָתְהֶן וְלָא תְּהֵי עֲצַת חִטְאִין בֵּינֵיכוֹן׃

רש"י ◄ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן • (סנהדרין עה) אִי אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה יִשְׂרְפוּ, שֶׁהֲרֵי נִשָּׂאָהּ בְּהֶתֵּר וְלֹא נֶאֱסְרָה עָלָיו, אֶלָּא אִשָּׁה וְאִמָּהּ הַכְּתוּבִין כָּאן שְׁתֵּיהֶן לְאִסּוּר, שֶׁנָּשָׂא אֶת חֲמוֹתוֹ וְאִמָּהּ. וְיֵשׁ מֵרַבּוֹתֵינוּ שֶׁאוֹמְרִים: אֵין כָּאן אֶלָּא חֲמוֹתוֹ, וּמַהוּ "אֶתְהֶן"? אֶת אַחַת מֵהֶן; וְלָשׁוֹן יָוָנִי הוּא: "הֶן", אַחַת.

(טו) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ׃

טו וּגְבַר די יִתֵּן שְׁכָבְתֵּהּ בִּבְעִירָא יִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל וְיָת בְּעִירָא תִּקְטְלוּן׃

רש"י ◄ וְאֶת־הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ • אִם אָדָם חָטָא, בְּהֵמָה מֶה חָטְאָה? אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה לְאָדָם תַּקָּלָה עַל יָדָהּ, לְפִיכָךְ אָמַר הַכָּתוּב: תִּסָּקֵל. קַל־וָחֹמֶר לְאָדָם, שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַבְחִין בֵּין טוֹב לְרַע וְגוֹרֵם רָעָה לַחֲבֵרוֹ לַעֲבֹר עֲבֵרָה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (דברים יב ב): "אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת־כָּל־הַמְּקֹמוֹת", הֲרֵי דְּבָרִים קַל־וָחֹמֶר: וּמָה אִילָנוֹת, שֶׁאֵינָן רוֹאִין וְאֵינָן שׁוֹמְעִין, עַל שֶׁבָּאת תַּקָּלָה עַל יָדָם, אָמְרָה תּוֹרָה: הַשְׁחֵת, שֹׁרֹף וְכַלֵּה, הַמַּטָּה אֶת חֲבֵרוֹ מִדֶּרֶךְ חַיִּים לְדַרְכֵי מִיתָה, עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה.

(טז) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לְרִבְעָהּ אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃

טז וְאִתְּתָא די תִּקְרַב לְכָל בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ וְתִקְטוֹל יָת אִתְּתָא וְיָת בְּעִירָא יִתְקְטָלָא יִתְקַטְּלוּן קְטָלָא חַיָּבִין׃

~ נקודות משיחות קודש ~

מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה לְאָדָם תַּקָּלָה עַל יָדָהּ (רש"י כ, טו) וְהֵינוּ, שֶׁאֵין זֶה בְּגֶדֶר עֹנֶשׁ, אֶלָּא שֶׁהַבְּהֵמָה נִבְרְאָה לְשַׁמֵּשׁ אֶת הָאָדָם, וְכַאֲשֶׁר אֵינֶנָּה מְשַׁמֶּשֶׁת אוֹתוֹ אֶלָּא גּוֹרֶמֶת לוֹ תַּקָּלָה — אֵין מָקוֹם לִמְצִיאוּתָהּ בָּעוֹלָם. וְכֵן הוּא לְגַבֵּי הַשָּׁכָר בְּ"תוֹעֵלֶת

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יב) וְכָל אִישׁ שֶׁשָּׁכַב עִם אֵשֶׁת בְּנוֹ, אֲזַי יֵהָרְגוּ יַחְדָּו כִּי מַעֲשֶׂה פֶּגַע רַע עָשׂוּ, אֲזַי הֵתַּר דָּמָם.

(יג) וְכָל אִישׁ שֶׁשָּׁכַב עִם זָכָר בְּאֹפֶן הַשְׁכִּיבָה עִם הַנָּשִׁים, אֲזַי עָשׂוּ מֵאוּס שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו, אֲזַי יֵהָרְגוּ רָצוֹחַ כִּי הֵתַּר דָּמָם.

(יד) וְכָל אִישׁ שֶׁיִּחַד לְעַצְמוֹ אִשָּׁה וְגַם אֶת אִמָּהּ, הֲרֵי זֹאת זִמָּה. אֲזַי יִשְׂרְפוּ אוֹתוֹ וְאוֹתָן בָּאֵשׁ עַל הַהַשְׁפָּלָה, וְלֹא תִּהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם.

(טו) וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר שָׁם שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה, לְכָךְ הָרוֹג יֵהָרֵג וְהַבְּהֵמָה גַּם כֵּן, עַל זֹאת הִרְגוּ אוֹתָהּ.

(טז) וְכָל אִשָּׁה אֲשֶׁר נִגְּשָׁה אֶל בְּהֵמָה לְהִזָּקֵק לָהּ, לְזֹאת הִרְגוּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה כִּי עָשׂוּ מַעֲשֶׂה פֶּגַע רַע, אֲזַי הֵתַּר דָּמָם בָּזֹאת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְתִקּוּן" שֶׁמַּגִּיעַ לַסּוּס מִמָּה שֶׁהוּא מֻרְכָּבָה לָאָדָם: "בְּרִיאַת הַסּוּס . . אֵינוֹ בִּשְׁבִיל הַתּוֹעֶלֶת הַמַּגִּיעַ לוֹ, כִּי־אִם זֶהוּ דֶּרֶךְ טָפֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְקַפֵּחַ שְׂכַר כָּל בְּרִיָּה, אֶלָּא . . בִּשְׁבִיל טוֹבַת הָאָדָם" (לקוטי תורה).

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 168)

(יז) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֶרְוָתָהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא:

יז וּגְבַר דִּי יִסַּב יָת אֲחָתֵהּ בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת אִמֵּהּ וְיֶחֱזֵי יָת עֶרְיָתַהּ וְהִיא תֶחֱזֵי יָת עֶרְיָתֵהּ קְלָנָא הוּא וְיִשְׁתֵּיצוּן לְעֵינֵי בְּנֵי עַמְּהוֹן עֶרְיַת אֲחָתֵהּ גַּלִּי חוֹבֵהּ יְקַבֵּל:

רש"י◄ חֶסֶד הוּא • לָשׁוֹן אֲרַמִּי: חֲרָפָה, 'חִסּוּדָא'. וּמִדְּרָשׁוֹ (סנהדרין נח): אִם תֹּאמַר: קַיִן נָשָׂא אֲחוֹתוֹ?! חֶסֶד עָשָׂה הַמָּקוֹם לִבְנוֹת עוֹלָמוֹ מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פט): "עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה".

(יח) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָוָה וְגִלָּה אֶת־עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקֹרָהּ הֶעֱרָה וְהֹוא גִּלְּתָה אֶת־מְקוֹר דָּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם:

יח וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת אִתְּתָא סוֹאֲבָתָא וִיגַלֵּי יָת עֶרְיָתֵהּ יָת קְלָנַהּ גַּלִּי וְהִיא תְגַלֵּי יָת סוֹאֲבַת דְּמָהָא וְיִשְׁתֵּיצוּן תַּרְוֵיהוֹן מִגּוֹ עַמְּהוֹן:

רש"י◄ הֶעֱרָה • גִּלָּה, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן "עֶרְוָה", גִּלּוּי הוּא, וְהַנָּא"ו יוֹרֶדֶת בַּתֵּבָה לְשֵׁם דָּבָר, כְּמוֹ "זַעֲוָה" מִגְּזֵרַת (אסתר ה ט): "וְלֹא־קָם וְלֹא־זָע", וְכֵן "אַחֲוָה" מִגְּזֵרַת אָח. וְהַעֲרָאָה זוֹ נֶחֱלְקוּ בָּהּ רַבּוֹתֵינוּ (יבמות נה). יֵשׁ אוֹמְרִים: זוֹ נְשִׁיקַת שַׁמָּשׁ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: זוֹ הַכְנָסַת עֲטָרָה.

(יט) וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ:

יט וְעֶרְיַת אַחַת אִמָּךְ וַאֲחַת אָבוּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי יָת קָרִיבֵהּ גַּלִּי חוֹבְהֶן יְקַבְּלוּן:

רש"י◄ וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ • שָׁנָה הַכָּתוּב בְּאַזְהָרָתָן. לוֹמַר שֶׁהֶזְהַר עֲלֵיהֶן, בֵּין עַל אֲחוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ מִן הָאָב, בֵּין עַל אַחְיוֹתֵיהֶן מִן הָאֵם. אֲבָל עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִי אָבִיו לֹא הֻזְהַר אֶלָּא עַל אֵשֶׁת אָחִי אָבִיו מִן הָאָב.

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֲטָאָם יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ:

כ וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת אִתַּת אַח אֲבוּהִי עֶרְיַת אַח אֲבוּהִי גַּלִּי חוֹבְהֶן יְקַבְּלוּן בְּלָא וְלָד יְמוּתוּן:

רש"י◄ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ • (יבמות נד) הַמִּקְרָא הַזֶּה בָּא לְלַמֵּד עַל 'כָּרֵת' הָאָמוּר לְמַעְלָה, שֶׁהוּא בְּעֹנֶשׁ הֲלִיכַת עֲרִירִי. עֲרִירִים • כְּתַרְגּוּמוֹ: בְּלָא וְלָד; וְדוֹמֶה לוֹ (בראשית טו ב): "וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי". יֵשׁ לוֹ בָּנִים — קוֹבְרָן, אֵין לוֹ בָּנִים — מֵת בְּלֹא בָּנִים. לְכָךְ שָׁנָה בִּשְׁנֵי מִקְרָאוֹת אֵלּוּ: "עֲרִירִים יָמֻתוּ", "עֲרִירִים יִהְיוּ";

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יז) וְכָל אִישׁ שֶׁיִּחַד לְעַצְמוֹ אֶת אֲחוֹתוֹ שֶׁהִיא בִּתּוֹ שֶׁל אָבִיו אוֹ בִּתָּהּ שֶׁל אִמּוֹ, וְרָאָה אֶת עֶרְוָתָהּ וְהִיא הִבִּיטָה אֶל עֶרְוָתוֹ, אֲזַי זֹאת חֶרְפָּה. לָזֹאת יִקָּטְעוּ שְׁנֵיהֶם מִמַּעֲמַד בְּנֵי עַמָּם כִּי גִּלָּה אֶת כִּסּוּי עֶרְוַת אֲחוֹתוֹ, אֲזַי הֶעֱמִיס עַל כְּתֵפָיו מִטְעָן כָּבֵד שֶׁל אַשְׁמָה.

(יח) וְכָל אִישׁ שֶׁשָּׁכַב עִם אִשָּׁה נִדָּה וְכָךְ גִּלָּה אֶת עֶרְוָתָהּ, וְהֵסִיר אֶת כִּסּוּי נְבִיעָתָהּ, וְהִיא גַּם כֵּן הֵסִירָה אֶת כִּסּוּי נְבִיעַת דָּמָהּ, לָזֹאת יִקָּטְעוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו מִבֵּין בְּנֵי עַמָּם.

(יט) עֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה, וּמִי שֶׁהֵסִיר אֶת כִּסּוּי קְרוֹבוֹ אֲזַי הֶעֱמִיס עַל כְּתֵפָיו מִטְעָן כָּבֵד שֶׁל אַשְׁמָה.

(כ) וְכָל אִישׁ שֶׁשָּׁכַב לִישֹׁן עִם אֵשֶׁת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"עֲרִירִים יָמֻתוּ", אִם יִהְיוּ לוֹ בִּשְׁעַת עֲבֵרָה, לֹא יִהְיוּ לוֹ כְּשֶׁיָּמוּת, לְפִי שֶׁקּוֹבְרָן בְּחַיָּיו; "עֲרִירִים יִהְיוּ",

שֶׁאִם אֵין לוֹ בִּשְׁעַת עֲבֵרָה, יִהְיֶה כָּל יָמָיו כְּמוֹ שֶׁהוּא עַכְשָׁו.

(כא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו נִדָּה הֻוא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ׃

כא וּגְבַר דִּי יִסַּב יָת אִתַּת אֲחוּהִי מְרָחָקָא הִיא עֶרְיָתָא דַּאֲחוּהִי גַּלִּי בְּלָא וְלָד יְהוֹן׃

רש"י◄ נִדָּה הִוא • הַשְּׁכִיבָה הַזֹּאת, מְנֻדָּה הִיא וּמְאוּסָה. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ, לֶאֱסֹר הַעֲרָאָה בָּהּ כְּנִדָּה, שֶׁהַעֲרָאָה מְפֹרֶשֶׁת בָּהּ: "אֶת מְקוֹרָהּ הֶעֱרָה".

(כב) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ׃

כב וְתִטְרוּן יָת כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל דִּינַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְלָא תְרוֹקֵן יָתְכוֹן אַרְעָא דִּי אֲנָא מָעֵל יָתְכוֹן תַּמָּן לְמִתַּב בַּהּ׃

(כג) וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקַּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה עָשׂוּ וָאָקֵץ בָּם׃

כג וְלָא תֵהָכוּן בִּגְימוֹסֵי עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן אֲרֵי יָת כָּל אִלֵּין עֲבָדוּ וְרָחִיק מֵימְרִי יָתְהוֹן׃

רש"י◄ וָאָקֵץ • לְשׁוֹן מִאוּס, כְּמוֹ (בראשית כז): "קַצְתִּי בְחַיַּי", כְּאָדָם שֶׁהוּא קָץ בִּמְזוֹנוֹ.

(כד) וָאֹמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּהּ לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים׃

כד וַאֲמָרִית לְכוֹן אַתּוּן תִּירְתּוּן יָת אַרְעֲהוֹן וַאֲנָא אֶתְּנִנַּהּ לְכוֹן לְמֵירַת יָתַהּ אַרְעָא עָבְדָא חֲלָב וּדְבָשׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפְרֵשִׁית יָתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא׃

(כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין־הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא׃

כה וְתַפְרְשׁוּן בֵּין בְּעִירָא דַכְיָא לִמְסָאבָא וּבֵין עוֹפָא מְסָאבָא לִדְכִי וְלָא תְשַׁקְּצוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בִּבְעִירָא וּבְעוֹפָא וּבְכֹל דִּי תַרְחֵשׁ אַרְעָא דִּי אַפְרֵשִׁית לְכוֹן לְסָאבָא׃

רש"י◄ וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה • אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין פָּרָה לַחֲמוֹר, שֶׁהֲרֵי מֻבְדָּלִין וְנִכָּרִין הֵם, אֶלָּא בֵּין טְהוֹרָה לְךָ לִטְמֵאָה לְךָ, בֵּין שֶׁנִּשְׁחַט רֻבּוֹ שֶׁל סִימָן לְנִשְׁחַט חֶצְיוֹ, וְכַמָּה בֵּין רֻבּוֹ לְחֶצְיוֹ? מְלֹא שַׁעֲרָה. אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא • לֶאֱסֹר.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

אָחִי אָבִיו, אֲזַי גִּלָּה אֶת כִּסּוּי עֶרְוַת אָחִי אָבִיו, וְעַל אֲשֶׁר הֵם הֶעֱמִיסוּ עַל כִּתְפֵיהֶם מִטְעָן כָּבֵד שֶׁל אַשְׁמָה, שְׁנֵיהֶם יָמוּתוּ עֲקָרִים.

(כא) וְכָל אִישׁ שֶׁיִּחֵד לְעַצְמוֹ אֶת אֵשֶׁת אָחִיו הַמַּרְחֶקֶת מֵעָלָיו (לנישואין), עַל אֲשֶׁר גִּלָּה אֶת כִּסּוּי עֶרְוַת אָחִיו, שְׁנֵיהֶם יִהְיוּ עֲקָרִים.

(כב) וְשִׁמְרוּ אֶת כָּל חֻקּוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי וּפַעֲלוּ עַל פִּיהֶם, וְלֹא תַּגְלֶה אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מַכְנִיס אֶתְכֶם שָׁמָּה לָרֶשֶׁת אוֹתָהּ.

(כג) וְלֹא תֵּלְכוּ בְּחֻקּוֹתֵיהֶם שֶׁל הָאֻמּוֹת אֲשֶׁר אֲנִי מְגָרֵשׁ אוֹתָם מִבֵּין יְדֵיכֶם (מלפניכם) כִּי הֵם עָשׂוּ כָּל זֹאת, שָׁמַרְתִּי אֵיבָה לָהֶם.

(כד) וְאָמַרְתִּי לָכֶם בִּפְסַק דִּינִי, אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת אַרְצָם, וַאֲנִי אֶתֵּן אוֹתָהּ לָכֶם, תִּירְשׁוּ אוֹתָהּ, אֶרֶץ מוּצֶפֶת הֶחָלָב וְהַדְּבַשׁ הֲיוֹת שֶׁאֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר בָּרַרְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֻמּוֹת.

(כה) וְלָכֵן בַּרְרוּ לְעַצְמְכֶם אֶת הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה מִן הַטְּמֵאָה וְאֶת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כו) **וְהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי:**

כו וּתְהוֹן קֻדָּמַי קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ וְאַפְרֵשִׁית יָתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא לְמֶהֱוֵי פָּלְחִין קֻדָּמָי:

רש"י◄ **וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי•** אִם אַתֶּם מֻבְדָּלִים מֵהֶם, הֲרֵי אַתֶּם שֶׁלִּי, וְאִם לָאו, הֲרֵי אַתֶּם שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר וַחֲבֵרָיו. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם: 'נַפְשִׁי קָצָה בִּבְשַׂר חֲזִיר'! "אִי אֶפְשִׁי לִלְבֹּשׁ כִּלְאַיִם'! אֶבָל יֹאמַר:

'אֶפְשִׁי, וּמָה אֶעֱשֶׂה וְאָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם גָּזַר עָלַי'? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי", שֶׁתְּהֵא הַבְדָּלַתְכֶם מֵהֶם לִשְׁמִי, פּוֹרֵשׁ מִן הָעֲבֵרָה וּמְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם.

(כז) **וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם:**

כז וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְּהוֹן בְּדִין אוֹ דְּכוּר יִתְקְטְלָא יִתְקַטְּלוּן בְּאַבְנָא יִרְגְּמוּן יָתְהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין :פפפ

רש"י◄ **כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב וְגוֹ'•** כָּאן נֶאֱמַר בָּהֶם 'מִיתָה', וּלְמַעְלָה 'כָּרֵת': עֵדִים וְהַתְרָאָה — בִּסְקִילָה,

מֵזִיד בְּלֹא הַתְרָאָה — בְּהִכָּרֵת, וְשִׁגְגָתָם — חַטָּאת. וְכֵן בְּכָל חַיָּבֵי מִיתוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם 'כָּרֵת':

ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן. מ"י זה"ב סימן. חסלת פרשת קדושים

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסד - רסח

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

הַצִּפָּרִים הַטְּמֵאוֹת מִן הַטְּהוֹרוֹת, וְלֹא תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בַּבְּהֵמוֹת וּבַצִּפָּרִים וּבְשֶׁאַר הָרוֹמֵשׂ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר בָּרַרְתִּי אוֹתָם לָכֶם לְהֶחָשֵׁב טְמֵאִים.

(כו) וֶהֱיוּ לִי מְקֻדָּשִׁים הֱיוֹת שֶׁאֲנִי, בּוֹרֵא עוֹלָם הַקָּדוֹשׁ, בָּרַרְתִּי אֶתְכֶם מִן הָאֻמּוֹת כְּדֵי שֶׁתִּהְיוּ מְיֻחָדִים לִי.

(כז) וְכָל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה שֶׁהָיָה מֵהֶם אוֹחֵז עֵינַיִם אוֹ מְנַחֵשׁ אַזַי יֵהָרְגוּ הָרוֹג, בַּאֲבָנִים יִרְגְּמוּ אֶת שְׁנֵיהֶם, אַזַי הֵתַּר דָּמָם.

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אייר, תשי"ח
ברוקלין

שלום וברכה!

... אף שאינו מזכיר עד"ז תקותי חזקה שיודע ע"ד המסופר בע"פ וגם בהנדפסים, שצ"ל עין איש הישראלי טובה גם בשל אחרים, וכששומעים דברי התעוררות ודברי חסידות, לא להטמינם בצלחת, שאז ע"פ הרוב אינו פועל אפילו על עצמו, אלא להשתדל למסור אותם גם לאחרים שאז מתגדלת גם הפעולה בהנוגע לעצמו, וכנראה במוחש וע"ד מארז"ל, ומתלמידי יותר מכולם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח תהלים

יום ראשון, ו' אייר > מפרק לה עד סוף פרק לח

יום שני, ז' אייר > מפרק לט עד סוף פרק מג

יום שלישי, ח' אייר > מפרק מד עד סוף פרק מח

יום רביעי, ט' אייר > מפרק מט עד סוף פרק נד

יום חמישי, י' אייר > מפרק נה עד סוף פרק נט

יום שישי, י"א אייר > מפרק ס עד סוף פרק סה

שבת קודש, י"ב אייר > פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי־הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תניא יומי

~ יום ראשון ו' אייר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, רק שאעפ"כ צריך... עד עמ' סד, וכנודע:

רַק שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לִטְרֹחַ בְּשִׂכְלוֹ לְהַשִּׂיג וּלְהַגִּיעַ גַּם לִבְחִינַת "אַהֲבַת עוֹלָם" הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, הַבָּאָה מֵהַתְּבוּנָה וָדַעַת בִּגְדֻלַּת ה', - אהבה זו נוצרת כולה מהתבוננותו של יהודי בגדלות ה', ולא כמו בשתי האהבות האמורות הבאות בעצם בירושה מן האבות, ורק התגלותן היא על ידי התבוננות, וזאת - **כְּדֵי לְהַגְדִּיל מְדוּרַת אֵשׁ הָאַהֲבָה בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת עַזָּה וְלַהַב הָעוֹלֶה הַשָּׁמַיְמָה, עַד שֶׁ"מַּיִם רַבִּים** – העומדים כנגד אהבה זו, **לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת וְכוּ'** – את האהבה, **וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ וְכוּ'"**[15]. – וכשהאהבה נוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה' – יש בה יותר להב שלהבת ורשפי אש מאשר לאהבה הבאה בעצם בירושה, למרות שגם התגלותה באה על ידי התבוננות; **כִּי יֵשׁ יִתְרוֹן וּמַעֲלָה לִבְחִינַת אַהֲבָה בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת עַזָּה וְכוּ', הַבָּאָה מֵהַתְּבוּנָה וָדַעַת בִּגְדֻלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא**, - כלומר: בהפלאת גדלות ה', **עַל שְׁתֵּי בְּחִינוֹת אַהֲבָה הַנִּזְכָּרוֹת־לְעֵיל כַּאֲשֶׁר אֵינָן כִּרְשָׁפֵי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת כּוּ'**, - אלא הן באות מתוך רגש (או התבוננות) של קרבת הקב"ה לישראל, בהיותו "מקור חיינו" ו"אבינו האמיתי"[16], ומעלה זו של אהבה כרשפי אש, היא: **כִּיתְרוֹן וּמַעֲלַת הַזָּהָב עַל הַכֶּסֶף וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן**[17]. – מעלת הזהב כנגד הכסף אינה מתבטאת רק בכך שזהב שווה יותר מכסף, אלא המעלה היא בעצם תכונתו של הזהב, שיש בו התנוצצות ה"שובה" את נפש האדם – כך גם האהבה הנוצרת מהתבוננות, שמעלתה מתבטאת בלהב השלהבת וברשפי האש שבה – אין זה אומר שהיא מדריגה נעלה יותר באהבה – שהרי, להיפך, האהבה הבאה מלמעלה נעלה יותר ונקראת "אהבה רבה" – אלא, עצם ענין להב השלהבת שבאהבה זו, והשתפכות הנפש שהיא יוצרת עד לידי כלות הנפש – זהו יתרונה של אהבה זו. – זהו טעם אחד, מדוע אין לו לאדם להסתפק בשתי האהבות האמורות, שהן בעצם בירושה מן האבות – אלא עליו לטרוח להגיע לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה'. עוד יסביר רבנו הזקן, טעם נוסף, שאין זה רק מצד האהבה עצמה, רק מצד ההתבוננות המביאה אהבה זו, כי התבוננות זו היא "תכלית" כשלעצמה, שכן בכך מתבצעת כוונת הקב"ה בבריאת העולמות, שהנבראים ישיגו ויכירו בגדלותו של הקב"ה. ובלשון ה"תניא": **וְגַם כִּי זֶה כָּל הָאָדָם וְתַכְלִיתוֹ**, - כל תכלית בריאתו של אדם, היא הרי, **לְמַעַן דַּעַת אֶת כְּבוֹד ה' וִיקָר תִּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ, אִישׁ אִישׁ כְּפִי אֲשֶׁר יוּכַל שְׂאֵת**, - להבין את גדלות ה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ'רַעְיָא מְהֵימְנָא' פָּרָשַׁת בֹּא: "כְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעוּן לֵיהּ וְכוּ'"**, **וְכַנּוֹדָע:** - תכלית בריאתו של האדם היא, כדי שיכירו וידעו גדלות ה', וכפי שהדבר ידוע; הרי שבהתבוננות עצמה יש משום מעלה ותכלית, והתבוננות בגדלות ה' ישנה במדה מרובה יותר באהבה הבאה כולה מהתבוננות, מאשר ישנה בשעת התעוררות שתי האהבות האמורות; שכן, להתעוררות שתי האהבות האמורות נדרשת רק ההתבוננות שהקב"ה הוא חיי החיים והוא החיים

ליקוטי אמרים

רק שאעפ"כ צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחי' אהבת עולם הנ"ל הבאה מהתבונה ודעת בגדולת ה' כדי להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש ושלהבת עזה ולהב העולה השמימה עד שמים רבים לא יוכלו לכבות וכו' ונהרות לא ישטפוה וכו' כי יש יתרון ומעלה לבחי' אהבה כרשפי אש ושלהבת עזה וכו' הבאה מהתבונה ודעת בגדולת א"ס ב"ה על שתי בחי' אהבה הנ"ל כאשר אינן כרשפי אש ושלהבת כו' כיתרון ומעלת הזהב על הכסף וכו' כמ"ש לקמן וגם כי זה כל האדם ותכליתו למען דעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדולתו איש איש כפי אשר יוכל שאת כמ"ש בר"מ פ' בא בגין דישתמודעון ליה וכו' וכנודע:

---

15. שיר השירים ח, ז. **16.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (הסימונים "א, ב" ו־1, 2 – נוספו על ידי המחבר): "ואומר כאן כאשר אינן כרשפי אש, כי מדבר באהבות אלו דוקא באופן שאינן כרשפי אש, אבל אם מביאן לגילוי ע"י התבוננות בגדולת אבינו כו' הרי הן באופן שהן כרשפי אש, ויש בהן ג"כ המעלה, כי יקר תפארת האב מעורר הצמאון וכו'. הנקודה: ב' התבוננות, בכלל: א) בהפלאה – ומביאה – גילוי או הולדה – דצמאון ורשפי אש כו' (במאמרי אדנ"ע מוסיף **בכ**"מ, שכן ג"כ מהתבוננות – בריחוק. ב) בקירוב, ומביאה לקירוב, אהבה כמים כו'. ב' תוצאות אפשריות מהתבוננות (איזו מהנ"ל): 1) אהבה (או יראה) שבהעלם (טבע, ירושה) – מביאתה לגילוי. 2) הולדת אהבה (או יראה). ולהעיר: הפלאה הנ"ל צ"ל הפלאה בערך. באם שלא בערך לגמרי – תוצאותי' ביטול. וכן בנוגע לריחוק. יעויין בהנסמן בהערה לקונ' עה"ח פ"ב". **17.** בפרק נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

האמיתיים — או (באהבה של "כברא דאשתדל") שהקב"ה הוא אבינו האמיתי. ואילו, באהבה הנוצרת כולה מהתבוננות — נדרשת התבוננות גדולה ועמוקה יותר, והבנה יתירה בגדלות ה'. עד שבכך מתבצעת יותר כוונתו של הקב"ה "בגין דישתמודעון ליה" — שנבראים תהיה להם השגה בגדלות ה'. והרי בכך טעם נוסף, מדוע שלא להסתפק באהבות הבאות בירושה מן האבות, אלא לטרוח להגיע לאהבה הבאה מהתבוננות בגדלות ה'.

~ יום שני ז' אייר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, פרק מה עוד... עד עמ' 128, טומאתם.

פֶּרֶק מה בפרקים הקודמים הסביר רבינו הזקן, כיצד אפשר לו ליהודי לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש מדות הלב — יראת ה' ואהבת ה'; וכשישנה ליהודי אהבה להקב"ה ויש ברצונו להתדבק בהקב"ה וזה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, מפני שעל־ידי־זה הוא אכן מתדבק בהקב"ה — נעשה אז קיום התורה והמצוות באופן של "לשמה"; הדבר נעשה מתוך הרגש נשמתי־פנימי, הנותן חיות בלימודו תורה ובקיומו מצוות. או, כפי שלמדנו בפרק הקודם, אפשר שתהיה אהבה להקב"ה באופן כזה, שכתוצאה ממנה, הוא לומד תורה ומקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה, כמו בן המשתדל לעשות ככל אשר ביכלתו לגרום לאביו נחת רוח. אהבת ה' ויראת ה' הן שתי המדות חסד וגבורה[1], מדת החסד והאהבה היא מדתו של אברהם אבינו, שנקרא "אברהם אוהבי", ומדת הגבורה והיראה היא מדתו של יצחק אבינו — "פחד יצחק". בפרק מ"ה, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שישנו אופן נוסף באפשרותו של יהודי לקיים תורה ומצוות לשמן, - מתוך רגש נשמתי־פנימי — והוא, על ידי התעוררות המדה השלישית הראשית של הנפש, מדת הרחמים (שהיא מדת התפארת, מדתו של יעקב אבינו). כלומר, לפני קיומו תורה ומצוות, עליו לעורר ברעיונו את מדת הרחמנות על הניצוץ האלקי של נשמתו, שירד ממקורו במדריגה הגבוהה ביותר — לדרגה התחתונה ביותר, להתלבש בגוף, המקבל את חיותו מ"קליפה" ורחוק תכלית ריחוק מהקב"ה; ומה גם, אם הוא גרם לגלות השכינה על ידי מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הלא־טובים, שאז הרחמנות על נשמתו — גדולה יותר. ומתוך רגש רחמנות זה על נשמתו, ילמד תורה ויקיים מצוות. שכן, על ידי תורה ומצוות, שָׁבָה הנשמה והניצוץ האלקי המחיה אותה, למקורה באור אין־סוף ברוך־הוא.

ליקוטי אמרים

פרק מה עוד יש דרך ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י מדתו של יעקב אע"ה שהיא מדת הרחמי' לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו אשר ירד ממקורו חיי החיים א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב ונתלבש במשכא דחויא הרחוק מאור פני המלך בתכלית ההרחק כי העו"הז הוא תכלית הקליפו' הגסות

עוֹד יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ, לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת לִשְׁמָן, - מתוך רגש פנימי של לב ונשמה, **עַל־יְדֵי מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, שֶׁהִיא מִדַּת הָרַחֲמִים,** - והדרך היא: **לְעוֹרֵר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ תְּחִלָּה** — לפני שהוא מקיים תורה ומצוות, **רַחֲמִים רַבִּים לִפְנֵי ה' עַל נִיצוֹץ אֱלֹהוּת הַמְחַיֶּה נַפְשׁוֹ,** - האלקית, **אֲשֶׁר** — הניצוץ האלקי של נשמתו **יָרַד מִמְּקוֹרוֹ** — שהוא, **חַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין,** - הממלא את כל העולמות ומחיה אותם בחיות פנימית הבאה בהתלבשות ובאופן מותאם לנבראים, **וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין,** - מקיף את כל העולמות ומחיה אותם בחיות שלמעלה מן הנבראים, ופועלת בהם בהיותה למעלה מהם, **וְכֻלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חָשִׁיב,** - הכל לגביו, לא נחשב למאומה. לעומת אין־סוף ברוך־הוא, נחשב הכל לכלום — הרי במדריגה נעלה זו של אין־סוף ברוך־הוא, שהוא חיי החיים ומחיה את כל העולמות והנבראים, ולגביו כל העולמות והנבראים נחשבים לכלום — שם הוא מקור הניצוץ האלקי של נשמת יהודי, ומשם ירד הניצוץ, **וְנִתְלַבֵּשׁ בְּ"מָשְׁכָא דְּחִוְיָא",** - בגוף, הנקרא[2] "משכא דחויא" — עור הנחש, כי הגוף נקרא "משכא"־עור, לבוש לנפש, כמו שכתוב: "עור ובשר תלבישני"; ו("משכא) דחויא" היינו, שזהו לבוש המורכב מ"חויא", מנחש, כי הגוף, בהעדר זיכוכו על ידי עבודה, הוא משוקץ ומתועב, כפי שהדבר מבואר בפרק ל"א[3] - ובגוף כזה התלבש הניצוץ האלקי, **הָרָחוֹק מֵאוֹר פְּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּתַכְלִית הַהֶרְחֵק, כִּי הָעוֹלָם־הַזֶּה הוּא תַּכְלִית הַקְּלִפּוֹת הַגַּסּוֹת** — העולם הזה הוא הרבה יותר גס מאשר

1. "אהבה — הפנימיות, חסד — החיצוניות. וכן ביראה וגבורה — כמבואר באגה"ק טו. קכג, א —" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
2. כנ"ל פל"א — מהזהר. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: צ"ע בפל"א אם יל"פ שזהו הטעם כאן, אף שהענין אמת, ויותר נ"ל כפשוטו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כל הקליפות הגסות של העולמות הרוחניים, **כו'**, - "אולי. הכוונה למש"כ בפל"ו" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א — שבמלה "כו'" מתכוון רבנו הזקן למדובר בפרק ל"ו ב"תניא", שם נאמר שהעולם הזה הוא "תחתון במדריגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך וחושך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וסטרא־אחרא שהן נגד ה' ממש כו'". ומכיוון שהגוף מקבל חיות מקליפת נוגה של העולם הזה, הרי שהוא בתכלית הריחוק מהקב"ה, וירידה גדולה בכך לניצוץ האלקי להתלבש בגוף כזה. הירידה עצמה יש בה משום סיבה מספיקה לרחמנות הגדולה שעל הניצוץ האלקי של הנשמה, וזאת גם בשעה שאותו אדם לא חטא במעשה ובדיבור, ואפילו לא במחשבה. **וּבִפְרָט,** - יתמלא ברגש של רחמנות גדולה על נשמתו, **כְּשֶׁיִּזְכֹּר עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְדִבּוּרָיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו מִיּוֹם הֱיוֹתוֹ, אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים הֵמָּה, וּ"מֶלֶךְ** – העולם, **אָסוּר בָּרְהָטִים**[4]" - **"בְּרָהִיטֵי מֹחָא"**[5], - ברצף המחשבות שבמוח, והם המחשבות וההרהורים הלא־טובים העוברים במוח, הרי בהם "קשור" כביכול מלכו של עולם, הקב"ה. **כִּי "יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ"**[6], - נשמות ישראל הן ה"חבל" של ה"נחלה" שלו. "חבל" מלשון "חבלים", כמו החבל, שצדו האחד קשור למעלה וצדו השני — למטה, וכשמושכים בקצהו התחתון של החבל — נמשך ממילא גם הקצה העליון — כך גם, כביכול, ביחס לנשמתו של יהודי, הנקראת "חבל", כי הראש והחלק העליון ביותר של הנשמה (כמו הקצה העליון של החבל) קשור במקור, באין־סוף ברוך־הוא, והחלק התחתון של "חבל" הנשמה, מלובש בגוף — הרי כשמושכים את הנשמה (שבגוף) בגלות של מעשים, דיבורים ומחשבות רעים — יש לכך השפעה גם על ראש "חבל" הנשמה, על מקור הנשמה הקשורה למעלה, **וְכִמְשַׁל הַמּוֹשֵׁךְ בְּחֶבֶל** – שכשמושכים בקצה התחתון, נמשך, כאמור, גם החלק העליון — כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של יהודי, **וְכו'**, - "אולי כוונתו לאגרת התשובה פ"ה דמבאר בארוכה" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.. **וְהוּא סוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה.** – שעל ידי מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הרעים של יהודי, המורידים את נשמתו בגלות הקליפות — משפיע הדבר שגם השכינה (מקור הנשמה) היא כביכול בגלות. — הרי, כשאדם ייזכר על כך ויהרהר בזה, זה יעורר בו רגש גדול ביותר של רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה של רחמנות, ילמד תורה ויקיים מצוות, כדי להעלות על־ידן את נשמתו ולאחדה באין־סוף ברוך־הוא. **וְעַל זֶה** – מה שלמדנו, שגם מקור הנשמה נמצא בגלות, ואשר לכן רחמנות גדולה עליו, **נֶאֱמַר**[7]: **"וְיָשׁוּב אֶל ה' וִירַחֲמֵהוּ"**, - שמשמעותו וירחם על ה' - **לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל שֵׁם ה' הַשּׁוֹכֵן אִתָּנוּ, כִּדְכְתִיב:** - כמו שכתוב[8]: **"הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם".** — שאפילו כשבני ישראל נמצאים חס־ושלום במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי' השוכן אתם, ולכן עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי'. זהו פירוש הפסוק: "וישוב אל הוי' וירחמהו" — שיעשה תשובה וישוב אל הוי', על ידי "וירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם הוי' מקור נשמות ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" — בני ישראל הם חלק משם הוי'.

ליקוטי אמרים

כו' ובפרט כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו מיום היותו אשר לא טובים המה ומלך אסור ברהטים ברהיטי מוחא כי יעקב חבל נחלתו. וכמשל המושך בחבל וכו' והוא סוד גלות השכינה. וע"ז נאמר וישוב אל ה' וירחמהו לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן אתנו כדכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם.

~ יום שלישי ח' אייר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 128, וזש"ה וישק יעקב... עד עמ' 128, במ"א:

להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד יעקב אבינו השיג בתפילה ובבכי, רחמים רבים לכל ישראל, שכשבני ישראל יהיו בגלות בגלל מעשיהם, דיבוריהם ומחשבותיהם, יוצאו מהגלות על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, ויתאחדו עם אין־סוף ברוך־הוא: **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב**[9]: **"וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל, וַיִּשָּׂא אֶת קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ", כִּי 'רָחֵל' הִיא 'כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל', מְקוֹר כָּל הַנְּשָׁמוֹת,** - "מלכות דאצילות", מקור כל הנשמות, נקראת בשם "רחל", **וְיַעֲקֹב בְּמִדָּתוֹ הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁהִיא מִדַּת** "מלכות דאצילות", נקראת בשם "יעקב", **וְכִמְשַׁל הַמּוֹשֵׁךְ בְּחֶבֶל הַמּוֹשַׁךְ הַחֶבֶל הַתַּחְתּוֹן, נִמְשָׁךְ, כַּאֲמוּר, גַּם הַחֵלֶק הָעֶלְיוֹן** – כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של יהודי, **וְכו'**, - "אולי כוונתו לאגרת התשובה פ"ה דמבאר בארוכה" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.. **וְהוּא סוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה.** – שעל ידי מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הרעים של יהודי, המורידים את נשמתו בגלות הקליפות — משפיע הדבר שגם השכינה (מקור הנשמה) היא כביכול בגלות. — הרי, כשאדם ייזכר על כך ויהרהר בזה, זה יעורר בו רגש גדול ביותר של רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה של רחמנות, ילמד תורה ויקיים מצוות, כדי להעלות על־ידן את נשמתו ולאחדה באין־סוף ברוך־הוא. **וְעַל זֶה** – מה שלמדנו, שגם מקור הנשמה נמצא בגלות, ואשר לכן רחמנות גדולה עליו, **נֶאֱמַר**[7]: **"וְיָשׁוּב אֶל ה' וִירַחֲמֵהוּ"**, - שמשמעותו וירחם על ה' - **לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל שֵׁם ה' הַשּׁוֹכֵן אִתָּנוּ, כִּדְכְתִיב:** - כמו שכתוב[8]: **"הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם".** — שאפילו כשבני ישראל נמצאים חס־ושלום במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי' השוכן אתם, ולכן עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי'. זהו פירוש הפסוק: "וישוב אל הוי' וירחמהו" — שיעשה תשובה וישוב אל הוי', על ידי "וירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם הוי' מקור נשמות ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" — בני ישראל הם חלק משם הוי'.

ליקוטי אמרים

וזש"ה וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך. כי רחל היא כנסת ישראל מקור כל הנשמות. ויעקב במדתו

— דנק' משכא — ע"ש שהגוף לבוש להנשמה — איוב י' יא — ודחויא — מפני שהוא בשיקוע ראה פל"א. וכאן אין כוונתו רק "משכא", למעליותא כבע"ח וכו' שהרי מדבר לצד ההפכי". **4.** שיר השירים ז, ו. **5.** "תקו"ז בהוספות ת"ר" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. **6.** דברים לב, ט. **7.** ישעי' נה, ז. **8.** ויקרא טז, טז. **9.** בראשית כט, יא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הָרַחֲמִים שֶׁבַּאֲצִילוּת, הוּא הַמְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עָלֶיהָ, - יעקב, שהוא מדת הרחמים ד"אצילות", מעורר רחמים רבים על רחל — מקור נשמות ישראל. **"וַיִּשָּׂא אֶת קֹלוֹ" - לְמַעְלָה לְמָקוֹר הָרַחֲמִים הָעֶלְיוֹנִים,** - הרחמים של י"ג מדות הרחמים, שהם למעלה בהרבה ממדת הרחמים ד"אצילות", כי מדת הרחמים ד"אצילות", היא מדת רחמים של "עולם", והרי היא מוגבלת. ואילו, י"ג מדות הרחמים הן למעלה מ"עולם" ואינן מוגבלות: והם מקור הרחמים, גם של הרחמים של "עולם האצילות", **הַנִּקְרָא "אָב הָרַחֲמִים" וּמְקוֹרָם,** - מדת הרחמים של "עולם האצילות" נקראת "אב הרחמן", האב שהוא רחמן. ומדת הרחמים של י"ג מדות הרחמים נקראת "אב הרחמים" — האב ומקור הרחמים[10] (שלכן בזמן של עת רצון מיוחד, אומרים "אב הרחמים", ולא "אב הרחמן"). — זהו פירוש הפסוק: "וישא יעקב וגו'" — יעקב מעלה את מדתו, מדת הרחמים של "עולם האצילות", לרחמים של י"ג מדות הרחמים, **"וַיִּבְךְ"** — יעקב בכה, כדי **לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם** — מהרחמים העליונים הבלתי מוגבלים, **רַחֲמִים רַבִּים עַל כָּל הַנִּשְׁמוֹת וְעַל מְקוֹר 'כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל', לְהַעֲלוֹתָן מִגָּלוּתָן[11], וּלְיַחֲדָן בַּיִּחוּד הָעֶלְיוֹן אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, בִּבְחִינַת נְשִׁיקִין, שֶׁהִיא** — בחינת "נשיקין", **אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא,** - דבקות רוח ברוח, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[12]: "יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ",** - כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה, שה"יחוד" של בני ישראל עם הקב"ה יהיה באופן של "נשיקין". ב"נשיקות פיהו" (מפה לפה) ישנה לא רק הדביקות החיצונית שמפה לפה, אלא גם דביקות של "רוחא" (רוח), של הבל הפה של אחד בהבל הפה של זולתו. — כך הדבר גם ביחוד של "נשיקין" בין נשמה להקב"ה, על ידי תורה ומצוות - **דְּהַיְנוּ, הִתְקַשְּׁרוּת דִּבּוּר הָאָדָם כְּ"דְבַר ה'** - זוֹ הֲלָכָה", - שזהו דיבורו של הקב"ה, וזהו כמו הדביקות של "נשיקין מפה לפה", **וְכֵן** — אותו דבר גם בהתאחדות **מַחֲשָׁבָה** — של האדם, **בְּמַחֲשָׁבָה,** - של הקב"ה, על ידי ההרהור בתורה, וכן גם **וּמַעֲשֶׂה** — של האדם **בְּמַעֲשֶׂה,** - של הקב"ה, **שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת,** - על ידי עשיית מצוות, מתאחדים המעשה של יהודי בבחינת המעשה שלמעלה. **וּבִפְרָט מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה וָחֶסֶד,** - שעל ידי שיהודי נותן צדקה ועושה חסד, נעשית התאחדות מיוחדת בין המעשה שלו לבין בחינת המעשה של הקב"ה. **דְּ"חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא",** - שכן, מדת החסד היא כביכול למעלה "הזרוע הימנית", והחסד של האדם — הוא "כלי" ל"דרועא ימינא" של הקב"ה[13]. **וְהוּא בְּחִינַת חִבּוּק מַמָּשׁ[14],** - כמו שהדבר באדם, שאחד מביטויי האהבה שלו, הוא "חיבוק", האוהב מחבק את הנאהב — כך כביכול מחבק החסד שלמעלה, את היהודי שעושה צדקה וחסד, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[15]: "וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי",** - "יד ימינו" של הקב"ה, שהיא בחינת ימין וחסד שלמעלה, מחבקת אותי, **וְעֵסֶק הַתּוֹרָה בְּדִבּוּר וּמַחֲשֶׁבֶת הָעָיוּן** - בשכל שבתורה, **הֵן בְּחִינַת נְשִׁיקִין מַמָּשׁ.** — שכן, כאן היחוד הוא בשני האופנים: האופן שבו דיבורו של האדם מתאחד בדיבור שלמעלה, שזהו תורה (שה"יחוד" בא על ידי הדיבור בדברי תורה); והיחוד של "רוחא ברוחא" (רוח ברוח) — מחשבתו ושכלו של האדם מתאחדים במחשבה ובשכל שלמעלה, על ידי הבנת שכל התורה, שהיא חכמתו ושכלו של הקב"ה, וזוהי בחינת "נשיקין" ממש[16]. **וְהֵנֵּה, עַל־יְדֵי־זֶה** — שיהודי יעורר רחמים על נשמתו, והתעוררות רחמים זו תביא אותו ללימוד תורה ולקיום מצוות — הרי על ידי התעוררות רחמים זו - **יָכוֹל לָבֹא לִבְחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה" בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ,** - שירגיש בלבו את האהבה הגדולה להקב"ה, **כְּדִכְתִיב[17]** - כמו שכתוב: **"לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם",** - משמעות פסוק זה ברוחניות נפשו של יהודי, היא: בשעה שמדתו של אברהם, מדת האהבה, בהעלם, וצריכים "לפדותה" ולגלותה — הרי יעקב, שהוא מדת הרחמים, הוא הפועל פדיה והתגלות זו, שעל ידי התעוררות רחמים — מגלים את האהבה — מדתו של אברהם, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:**

ליקוטי אמרים

העליונה שהיא מדת הרחמים שבאצילות הוא המעורר רחמים רבים עליה. וישא את קולו למעלה למקור הרחמים העליונים הנק' אב הרחמים ומקורם. ויבך לעורר ולהמשיך משם רחמים רבים על כל הנשמות ועל מקור כנסת ישראל להעלותן מגלותן ולייחדן ביחוד העליון אור א"ס ב"ה בבחי' נשיקין שהיא אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו דהיינו התקשרות דבור האדם בדבר ה' זו הלכה וכן מחשבה במחשבה ומעשה במעשה שהוא מעשה המצות. ובפרט מעשה הצדקה וחסד. דחסד דרועא ימינא והוא בחי' חיבוק ממש כמ"ש וימינו תחבקני. ועסק התורה בדבור ומחשבת העיון הן בחי' נשיקין ממש. והנה ע"י זה יכול לבוא לבחי' אהבה רבה בהתגלות לבו כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם כמ"ש במ"א:

---

10. "לקו"ת דברים סב, ד" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. **11.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הצ"צ (לאיכה ע' כג) שמעתיק ומפרש קטע מפ' זה — מעתיק 'להעלותן מירידתן'". **12.** שיר השירים א, ב. **13.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל הגוף נכלל בימין — אגה"ק סל"ב — בי' למש"כ ובפרט". **14.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והדיוק ממש — יל"פ כי גם ע"י תורה נק' חיבוק (לעיל ספ"ד)". **15.** שיר השירים ב, ו. **16.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הדיוק ממש — יל"פ כי בכללות גם ע"י המצות נשיקין, כדלעיל, וראה ג"כ ספמ"ט". **17.** ישעי' כט, כב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום רביעי ט' אייר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סה, פרק מו ויש דרך... עד עמ' סה, המלך:

פֶּרֶק מו. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, דרך נוספת, כיצד לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש הלב — במדת הרחמים, מדתו של יעקב אבינו: לעורר רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה, לקיים תורה ומצוות, כדי להשיב את הנשמה למקורה ולהוציא את מקור הנשמה מגלות, שהוגלה לשם, עקב מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הלא־טובים.

בפרק מ"ו, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שקיימת דרך נוספת השווה לכל נפש (וקרובה מאד מאד) — לעורר את אהבתו המסותרת של יהודי, שתהיה בהתגלות בלבו תוך אהבת להב־שלהבת להקב"ה. ואהבה זו תביא אותו לקיום תורה ומצוות, וכן לעמוד ולנצח את כל הגורמים, הפנימיים והחיצוניים, המפריעים לעניני עבודת ה'. וזאת, על ידי התבוננותו — שכשם שבטבע האדם, כשמישהו מגלה לזולת אהבה חזקה — הרי זה מזמין, ממילא, אהבה חוזרת מהזולת אליו; ובמיוחד אם זה שמגלה את האהבה הוא אדם גדול ביותר, וזה שכלפיו מגלים את האהבה הוא אדם נחות ביותר, הרי בודאי יעורר הדבר בו אהבה חוזרת עמוקה לאדם הגדול — על־דרך־זה, ובמדה מרובה בהרבה, צריך להיות ביחס לאהבה הגדולה והבלתי מוגבלת שהראה, ומראה, הקב"ה לבני ישראל, החל ממה שהקב"ה בחר בהם מכל העליונים ותחתונים, הוציאם ממצרים ונתן להם את התורה והמצוות. אהבה זו מראה הקב"ה לבני ישראל בכל הזמנים — הרי שבוודאי אהבתו זו של הקב"ה, צריכה לעורר בבני ישראל אהבה גדולה להקב"ה; וכשם שהקב"ה סילק את כל המניעות לבריאת העולם, בגלל אהבתו לאדם התחתון, לבני ישראל (כמבואר בארוכה בפרק מ"ט) — כך על בני ישראל לסלק את הגורמים המפריעים לעבודת ה'. כשהחלו ללמוד (בשיעורי ה"תניא" מעל גלי האתר, בארצות הברית) פרק מ"ו, הפנה מחבר הספר את השאלות הבאות אל הרבי שליט"א: לא מובן לכאורה, מדוע מפסיק בפרק מ"ה — בעבודה מצד מדת התפארת — בין אופני עבודה שמצד אהבה? — כי הלא גם האהבה ד"כמים הפנים" (דפרק מ"ו) הוא אופן דהתעוררות אהבה. והאם יש מקום לומר, אשר מפני שעד כאן דיבר באופנים שאמר עליהם שהם "קרוב מאד", וכאן מדבר באופן שהוא קרוב "מאד מאד" (אשר לכאורה זה גופא צריכים להבין, איך הוא קרוב "מאד מאד" — מאחר שגם בזה צריכים להתבונן בכמה ענינים של גדולתו יתברך ואיך שהיה נחוץ כל הצמצומים וכו')?". על כך ענה הרבי שליט"א (הדברים שולבו בהמשך הפרק גם בכל ענין שהדברים שייכים אליו):

"כל משנ"ת ע"ע - שאף שמדרי' האדם נמוכה יותר - בכ"ז גם הוא יכול לעורר אהוי"ר וכו'. כאן מבאר להיפך: שא"צ להתבוננות מיוחדת (שה"ז טבע), שווה לכל - מצד כללות ההתבוננות, וקרוב (אפי' באם היו שווים במעלה) מאד (כיון שא"א בנידון דידן שווים) ומאד נוסף על המאד - כדלקמן. רק באהבה זו - כל שמדרי' והבנת האדם נמוכה יותר, קרוב יותר לעורר את האהבה - כמבואר בהמשל באריכות כו"כ דרגות: 1) שווים במעלה, מלך 2) גדול 3) ורב, ובקצה השני 2) הדיוט 3) ונבזה 4) ושפל וכו' וכו'".

ליקוטי אמרים

פרק מו ויש דרך ישר לפני איש שוה לכל נפש וקרוב הדבר מאד מאד לעורר ולהאיר אור האהבה התקועה ומסותרת בלבו להיות מאירה בתוקף אורה כאש בוערה בהתגלות לבו ומוחו למסור נפשו לה' וגופו ומאודו בכל לב ובכל נפש ומאד מעומקא דלבא באמת לאמיתו ובפרט בשעת ק"ש וברכותיה כמו שיתבאר. והוא כאשר ישים אל לבו מ"ש הכתו' כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם פי' כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים כן

וְיֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ, שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, וְקָרוֹב — ואפשרי, **הַדָּבָר מְאֹד מְאֹד, לְעוֹרֵר וּלְהָאִיר אוֹר הָאַהֲבָה הַתְּקוּעָה וּמְסֻתֶּרֶת בְּלִבּוֹ,** — אהבה זו קיימת בלבו של כל יהודי, אלא היא מסותרת — וקרוב הדבר מאד מאד לגלותה, **לִהְיוֹת מְאִירָה בְּתֹקֶף אוֹרָהּ, כְּאֵשׁ בּוֹעֶרֶת בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמֹחוֹ,** — עד שהיא תפעל עליו **לִמְסֹר נַפְשׁוֹ לַה' וְגוּפוֹ וּמְאֹדוֹ** — ודבר זה ייעשה **בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ וּמְאֹד,** — במסירות בלתי מוגבלת של עצם הנפש, **מֵעֻמְקָא דְּלִבָּא** — מעומק הלב, **בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וּבִפְרָט** — מסוגל האדם לעורר אהבה זו, **בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.** — לקמן, השייכות המיוחדת של קריאת שמע וברכותיה להתגלות אהבה זו. **וְהוּא,** — הדרך לגלות אהבה זו, היא: **כַּאֲשֶׁר יָשִׂים אֶל לִבּוֹ** — כאשר יתעמק אדם ברצינות, **מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב[1]: "כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם אֶל הָאָדָם"; פֵּרוּשׁ[2], כְּמוֹ שֶׁכִּדְמוּת וְצוּרַת הַפָּנִים שֶׁהָאָדָם מַרְאֶה בַּמַּיִם, כֵּן נִרְאֶה לוֹ שָׁם בַּמַּיִם אוֹתָהּ צוּרָה עַצְמָהּ** — כשאדם מסתכל במים, משתקפת במים אותה צורת־פנים

1. משלי כז, יט. 2. מחבר ספר זה, שאל: מה הכוונה בתיבת "פירוש" אחר שמביא הפסוק "כמים הפנים וגו'": האם זה לשלול פי' התרגום וכו' רק לפרש כמו רש"י והמצודות? או שיש בזה הוספה גם על פירושם? (לכאורה בתיבות "דמות וצורה" מרומז כמו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ליקוטי אמרים

נראה לו שם במים אותה צורה עצמה ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ להיות אוהבים נאמנים זה לזה בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו. והנה זהו טבע הנהוג במדת כל אדם אף אם שניהם שוים במעלה ועל אחת כמה וכמה אם מלך גדול ורב מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט ונבזה ושפל אנשים ומנוול המוטל באשפה ויורד אליו ממקו' כבודו עם כל שריו יחדיו ומקימו ומרימו מאשפתו ומכניסו להיכלו היכל המלך חדר לפנים מחדר מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם ומתייחד עמו שם ביחוד וקירוב אמיתי וחיבוק ונישוק ואתדבקות רוחא ברוחא בכל לב ונפש עאכ"ו שתתעורר ממילא האהבה כפולה ומכופלת בלב ההדיוט ושפל אנשים הזה אל נפש המלך בהתקשרות הנפש ממש מלב ונפש מעומקא דלבא לאין קץ. ואף אם לבו כלב האבן המס ימס והיה למים ותשתפך נפשו כמים בכלות הנפש ממש לאהבת המלך:

של האדם המסתכל; ולא רק הצורה החיצונית של הפנים משתקפת במים, אלא גם תווי הפנים המבטאים רגשות ותנועות הנפש הפנימיות, כמו שמחה, עצב וכדומה, **כָּכָה מַמָּשׁ לֵב הָאָדָם הַנֶּאֱמָן בְּאַהֲבָתוֹ לְאִישׁ אַחֵר, הֲרֵי הָאַהֲבָה זוֹ מְעוֹרֶרֶת אַהֲבָה בְּלֵב חֲבֵרוֹ אֵלָיו גַּם־כֵּן לִהְיוֹת אוֹהֲבִים נֶאֱמָנִים זֶה לָזֶה,** – עצם קיום רגש האהבה בלבו של אחד לשני, מעורר אהבה חוזרת בנאהב, שבלבו משתקפת חזרה אהבה לאוהב הראשון; **בִּפְרָט כְּשֶׁרוֹאֶה אַהֲבַת חֲבֵרוֹ אֵלָיו.** – כשאהבתו לשני אינה נשארת ברגשי הלב בלבד, אלא הוא מראה את אהבתו שתיראה גם לעיני השני – הרי זה בוודאי מעורר אהבה בשני אליו.

וְהִנֵּה, זֶהוּ טֶבַע הַנָּהוּג בְּמִדַּת כָּל אָדָם, אַף אִם שְׁנֵיהֶם שָׁוִים בְּמַעֲלָה. – לא שהאחד הוא אדם גדול והשני אדם פשוט, אלא שניהם הם באותה מעלה ובאותו מעמד – גם אז טבעי הדבר שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. **וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, אִם מֶלֶךְ** – איזה מלך? **גָּדוֹל וְרַב** – מלך על מדינות רבות **מַרְאֶה אַהֲבָתוֹ** – ואיזו אהבה? – **הַגְּדוֹלָה וְהָעֲצוּמָה** – ולמי הוא מראה אהבה גדולה ועצומה זו? – **לְאִישׁ הֶדְיוֹט וְנִבְזֶה וּשְׁפַל אֲנָשִׁים, וּמְנֻוָּל הַמֻּטָּל בָּאַשְׁפָּה,** – כיצד, ובאלו דרכים מראה המלך את אהבתו הגדולה? – **וְיוֹרֵד אֵלָיו** – אל אותו איש הדיוט ונבזה וכו', **מִמְּקוֹם כְּבוֹדוֹ עִם כָּל שָׂרָיו יַחְדָּו, וּמְקִימוֹ וּמְרִימוֹ מֵאַשְׁפָּתוֹ, וּמַכְנִיסוֹ לְהֵיכָלוֹ הֵיכַל הַמֶּלֶךְ,** – ובהיכל המלך עצמו, הוא מכניס אותו **חֶדֶר לִפְנִים מֵחֶדֶר,** – בחדרו הפרטי והאישי, **מָקוֹם שֶׁאֵין כָּל עֶבֶד וְשַׂר נִכְנָס לְשָׁם, וּמִתְיַחֵד עִמּוֹ שָׁם בְּיִחוּד וְקֵרוּב אֲמִתִּי, וְחִבּוּק וְנִשּׁוּק** – המלך מחבק אותו ומנשקו, והוא מחבק את המלך ומנשקו, **וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא** – והם מתדבקים ומתאחדים רוח ברוח, **בְּכָל לֵב וָנֶפֶשׁ** – וכשמלך גדול כזה מראה אהבה גדולה כזו וקירוב גדול כזה לאדם נחות כזה, הרי – **עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה שֶׁתִּתְעוֹרֵר מִמֵּילָא הָאַהֲבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת בְּלֵב הַהֶדְיוֹט וּשְׁפַל אֲנָשִׁים הַזֶּה אֶל נֶפֶשׁ הַמֶּלֶךְ[3], בְּהִתְקַשְּׁרוּת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ מִלֵּב וָנֶפֶשׁ מֵעֲמִקָּא דְּלִבָּא** – מעומק הלב, **לְאֵין קֵץ. וְאַף אִם לִבּוֹ** – של אותו אדם פשוט, אליו מראה המלך אהבה כזו, הוא **כְּלֵב הָאֶבֶן** – ולא בקלות כל כך מתעורר לבו ברגשי אהבה לזולת – בכל זאת: **הָמַס יִמַּס** – לבו, **וְהָיָה לְמַיִם, וְתִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשׁוֹ כַּמַּיִם בִּכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ לְאַהֲבַת הַמֶּלֶךְ:** – האהבה שתתעורר בלבו למלך, תהיה באופן, שנפשו תשתפך בכלות הנפש אל המלך. להלן יסביר רבנו הזקן, שכל הפרטים האמורים במשל, של מלך בשר־ודם, ישנם, ובמדה נעלה ביותר, בנמשל, של מלך מלכי המלכים, הקב"ה, המלך הגדול של כל העולם, שהראה אהבה גדולה כזו לעם ישראל, בשעה שהיו במצב הנחות ביותר, בהיותם במצרים, והוציאם משם והעלה אותם למדריגות הנעלות ביותר בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות מתאחדים בני ישראל במדה הנעלה ביותר של התאחדות. ולא רק אז אלא בכל זמן ובכל שעה, קיים מצב זה בין הקב"ה לבין בני ישראל – ולפיכך ההתעמקות בכל האמור, באופן של "כמים הפנים לפנים" – מעוררת בבני ישראל, אהבה גדולה ביותר להקב"ה.

המצודות – "פנים שוחקות וכו'"). על כך ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תיבת "פירוש" (שאחר הפסוק כמים הפנים וגו') היא לשלול הפי' הפשוט. ועצ"ע איך ליישב הפי' שבתניא בכתוב. – כי ענינו דס' משלי הוא ככתוב בתחלתו: לדעת חכמה ומוסר וגו' – **ללמד** מוסר ואיך להתנהג וכו'. ובמילא גם כתוב זה פי' **הוראה** שכמים הפנים לפנים, כן (צ"ל) לב האדם אל האדם, ולא לשלם רעה תחת טובה וכיו"ב. וכמו בשארי מוסרי ס' משלי – מהם כמה שבקל יוכל לקיימם, וכמה מהם שצ"ל דוקא עבודה קשה בהם. **ואין כל ראי' כלל לנדו"ד.** ומפרש – אדה"ז הפי' שהדמיון "כמים" – הוא בכל הפרטים, שכמו שכמים הפנים לפנים – וא"א אחרת, כי זהו בטבע, כן "**טבע הנהוג במדת כל אדם**" (ואפי' לעבודה **קלה** אין זקוק – ורק שימת לב לזה, משא"כ כשחושב בענין אחר שא"א לחשוב ב' מחשבות). לפי' אדה"ז הפי' **וההוראה** י"ל בדא"פ: כיון **שבטבע** כמים גו' כן לב גו' – עליו להשתדל ביותר באהבתו (כיון שעי"ז יפעול גם בחבירו) ואפילו אם לע"ע חבירו שונאו – ג"כ ינסה כו' וראה אגה"ק סו"ס ב'". **3.** בהתאם לכך – לומד הרבי שליט"א

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום חמישי י' אייר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סה, והנה ככל הדברים... עד עמ' 130, וגופא וכו'.

ובלשון ה"תניא": **וְהִנֵּה, כְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** — שפורטו במשל המלך הגדול וההדיוט ושפל אנשים, **וּכְכָל הַחִזָּיוֹן הַזֶּה,** — באופן האהבה שהמלך מראה לאותו הדיוט, **וְגָדוֹל יָתֵר מְאֹד בְּכַפְּלֵי כַפַּלַּיִם לְאֵין קֵץ,** — מכפי שהדברים מופיעים במשל המלך, **עֲשָׂה לָנוּ אֱלֹהֵינוּ.** — הקב"ה הראה לבני ישראל, אהבה גדולה בהרבה, בלי גבול, מאשר אופן האהבה שבמשל. **כִּי לִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר,** — גדולתו של הקב"ה היא למעלה מחקר והבנת השכל, כך — שהדברים הם כמו שהם במשל מלך גדול ורב, אלא שבנמשל, גדלותו של המלך, הקב"ה, היא למעלה באין־ערוך מאשר גדלותו של המלך בשר־ודם הגדול; ובהשוואה למשל, שמדובר במלך שהוא לא רק "גדול" אלא גם "ורב", שהוא מולך בהרבה מדינות — גם בנמשל כך, אלא שם זה במדה גדולה ורבה יותר באין־ערוך, שכן — **וְאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין,** — הקב"ה ממלא ומקיף את כל העולמות; **וְנוֹדַע מִזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְהָאַר"י זַ"ל,** — אודות, **רִבּוּי הַהֵיכָלוֹת** — "היכלות" הם מדריגות כלליות בכל עולם מהעולמות העליונים, **וְהָעוֹלָמוֹת עַד אֵין מִסְפָּר, וּבְכָל עוֹלָם וְהֵיכָל רִבּוּא רִבְבוֹת מַלְאָכִים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא[5]: כְּתִיב** — כתוב[5]: **"הֵיכַשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו",** — היש מספר לגדודי המלאכים שלו? **וּכְתִיב** — ופסוק אחר אומר[6]: **"אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵיהּ, וְרִבּוֹ רִבְבָן קֳדָמוֹהִי כוּ",** — אלף אלפים משמשים אותו, וריבוא רבבות עומדים לפניו; הרי, מוכח מהפסוק השני, שקיים מספר מוגבל, אלא שהמספר הוא גדול ורב ביותר, ואילו בפסוק הראשון כתוב שאין להם מספר כלל? **וּמִשֵּׁנִי** — והגמרא מתרצת: **"אֶלֶף אַלְפִין וְכוּ'"** — **מִסְפַּר גְּדוּד אֶחָד,** — מה שכתוב בפסוק השני "אלף אלפין וכו'" המדובר במספר הפרטים שבמחנה מלאכים אחד, **אֲבָל לִגְדוּדָיו — אֵין מִסְפָּר,** — בפסוק הראשון מדובר על "גדודיו" — מחנות, ולהם אין מספר כלל. **וְכֻלָּם קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבִי,** — וכל אלה האמורים, נחשבים לכלום לגבי הקב"ה, **וּבְטֵלִים בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ, כְּבִטּוּל דִּבּוּר אֶחָד מַמָּשׁ לְגַבֵּי מָהוּת הַנֶּפֶשׁ הַמְדַבֶּרֶת**

ליקוטי אמרים

והנה ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה וגדול יתר מאד בכפלי כפליים לאין קץ עשה לנו אלהינו כי לגדולתו אין חקר ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין ונודע מז"הק והאר"י ז"ל ריבוי ההיכלות והעולמות עד אין מספר ובכל עולם והיכל ריבוא רבבות מלאכים לאין קץ ותכלית. וכמ"ש בגמ' כתיב היש מספר לגדודיו וכתיב אלף אלפין ישמשוניה וריבו רבבן קדמוהי כו' ומשני אלף אלפין וכו' מספר גדוד אחד אבל לגדודיו אין מספר וכולם קמיה כלא ממש חשיבי ובטלים במציאות ממש כביטול דבור א' ממש לגבי מהות הנפש המדברת ועצמותה בעוד שהיה

(בהערה שהובאה בהתחלת הפרק) יובן, מדוע בדרך זו — "שוה לכל נפש" לאהוב את הקב"ה, ולא זו בלבד שזה "קרוב", אלא "קרוב מאד", ויתירה מזו: "קרוב הדבר מאד מאד" (כפי שרבנו הזקן מתבטא בסוג זה של אהבה). היא "שוה לכל נפש" מצד ההתבוננות הכללית של כמים הפנים, שכן, הרי זה טבע **בכל אחד**, שאהבה שמראים לו — מעוררת בו אהבה חוזרת; ו"קרוב הדבר" גם כששניהם שווים במעלה, והיא גם קרובה "מאד", מחמת שבענייננו בנמשל של הקב"ה ובני ישראל, הרי לא שייך ששניהם יהיו שווים במעלה, אלא, זהו כמו במשל, כשמלך גדול ורב מראה אהבה לאיש שפל, כך הרי ודאי הדבר שעל אהבתו של הקב"ה לישראל, לעורר בהם אהבה להקב"ה; ועוד פעם "מאד" בנוסף ל"מאד" הראשון — שכן, אהבה זו מיוחדת בכך, שככל שבמדריגתו והבנתו של האדם נחותה יותר — קרוב הדבר **יותר** לעורר את האהבה, שהרי ככל שהוא נחות יותר, מחייבת אותו האהבה שהקב"ה מראה לו — לעורר בו אהבה גדולה להקב"ה. דבר זה מודגש בדרגות השונות הנזכרות במשל: כששניהם שווים במעלה (שגם אז זה מעורר אהבה); "מלך" — כשמעורר האהבה הוא מלך — בודאי שזה מעורר אהבה חוזרת; גדול — עוד יותר, ורב — עוד ועוד יותר. וכך גם בקצה השני, אל מי שמראים את האהבה, נזכרות גם כן דרגות שונות: שלא זו בלבד שאין הוא שווה למלך, אלא, ראשית כל — הוא "הדיוט", יתר על כן — "נבזה", ויתירה מזו — "שפל אנשים", וכך הלאה. על כל פנים, הרי ככל שהוא למטה במדריגתו ובהשגתו — עליה לעורר יותר ויותר את האהבה בו. ולכן זה "מאד מאד", שלא זו בלבד שזה "מאד", שאין היא דומה במעלה, אלא האהבה היא מהקב"ה לאדם — אלא, יתירה מזו, אם הוא נחות יותר — בודאי שזה צריך לעורר בו אהבה חוזרת. זהו החידוש ב"דרך" שבפרק זה, לגבי הדרכים איך לעורר אהבת ה' שלמדנו בפרקים הקודמים. שכן, בפרקים הקודמים דובר **שאפילו** אם מדריגתו והשגתו של האדם נחותות, **בכל זאת** יש בכוחו לעורר אהבת ה' ויראת ה' וכו'. ואילו, כאן מוסבר, להיפך, שככל שמדריגתו והשגתו של האדם נחותות יותר — בכוחו יותר לעורר את האהבה, שכן, כאמור, אין הוא זקוק ל"התבוננות" מיוחדת, כי אם ל"שימת לב" לענין של "כמים הפנים", וזה — כאמור — הרי מחייב, שככל שהוא נחות יותר — יותר ויותר זה צריך לעורר את האהבה. **4.** חגיגה יג, ב. **5.** איוב כה, ג. **6.** דניאל ז, י.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְעַצְמוּתָהּ, – הנפש כוללת את כוח הדיבור, **בְּעוֹד שֶׁהָיָה דִּבּוּרָהּ** – של הנפש, **עֲדַיִן בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ אוֹ בְּרִצּוֹן וְחֶמְדַּת הַלֵּב, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת:** – כפי שנתבאר באריכות בפרקים כ' וכ"א, עד כמה אין לדיבור אחד ויחיד ערך כלל לגבי הנפש המדברת, גם לאחרי שהאדם כבר ביטא את המלה (שאז היא נראית כמציאות לעצמה), וכל־שכן כשהדיבור נמצא עדיין בתוך הנפש המדברת, ויותר מכך, — כשהדיבור נמצא עדיין במחשבה, ויותר מכך — כשהדיבור נמצא עדיין בחמדת הלב (שמכל אלה נובע הדיבור. שכן, אדם מדבר מה שהוא חושב לפני־זה במחשבה ומה שהוא רוצה וחומד לפני־כן בלבו לדבר) ושם — דיבור יחיד ואחד זה, בטל לגמרי ואינו נרגש כלל למציאות; כך גם למעלה, הדיבור, ממנו נוצרים וחיים המלאכים, העולמות והנבראים — כלול תמיד במקורו, וממילא הוא בטל במציאות לגמרי;

ליקוטי אמרים

דיבורה עדיין במחשבתה או ברצון וחמדת הלב כנ"ל באריכות: וכולם שואלים איה מקום כבודו ועונים מלא כל הארץ כבודו הם ישראל עמו. כי הניח הקב"ה את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם בישראל עמו והוציאם ממצרים ערות הארץ מקום הזוהמא והטומאה לא ע"י מלאך ולא ע"י כו' אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו ירד לשם כמ"ש וארד להצילו וגו' כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש ממש בבחי' נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה וידיעת רצונו וחכמתו דכולא חד ממש. וגם בבחי' חיבוק הוא קיום המצות מעשיות ברמ"ח אברים דרמ"ח פיקודין הן רמ"ח אברין דמלכא כנז"ל. ודרך כלל נחלקין לשלש

וְכֻלָּם – כל המלאכים, **שׁוֹאֲלִים: "אַיֵּה מָקוֹם כְּבוֹדוֹ",** – של הקב"ה, **וְעוֹנִים: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"**[7] – "כל הארץ" הכוונה לעולם הזה, התחתון – **הֵם יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ,** – הקב"ה מלא את כל הארץ ב"כבודו" – על ידי הימצאותם של בני ישראל שם. **כִּי הִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת** – העולמות **הָעֶלְיוֹנִים וְאֶת** – העולמות **הַתַּחְתּוֹנִים,** – כלומר: אין העולמות העליונים ותחתונים מהווים תכלית הכוונה של הקב"ה בבריאת העולם, **וְלֹא בָּחַר בְּכֻלָּם כִּי־אִם בְּיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, וְהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, עֶרְוַת הָאָרֶץ, מָקוֹם הַזֻּהֲמָא וְהַטֻּמְאָה,** – שם נמצאו בני ישראל; וזאת בהשוואה למה שנאמר במשל, שהמלך מעלה ומוציא את ה"הדיוט ושפל אנשים" מאשפה – והקב"ה הוציא אותם ממצרים **לֹא עַל־יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל־יְדֵי כּוֹ',** – לא על ידי מלאך, שהוא נברא בעולמות בריאה־יצירה־עשיה, ולא על ידי שליח, שהוא מדריגת "עולם האצילות", **אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ יָרַד לְשָׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:** "וָאֵרֵד לְהַצִּילוֹ וְגוֹ'", – הקב"ה אומר: אני עצמי ירדתי למצרים להצילו. וכמו במשל, שאחרי שהמלך הרים את ה"איש הדיוט" מ"אשפה", הביאו והכניסו להיכלו ושם התייחד אתו ב"יחוד גמור וקירוב אמיתי בחיבוק ונישוק" וכו' — כך הדבר גם בנמשל — **כְּדֵי לְקָרְבָם אֵלָיו בְּקֵרוּב וְיִחוּד אֲמִתִּי, בְּהִתְקַשְּׁרוּת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ** – שנפשו של יהודי תהיה קשורה בהקב"ה, וכך גם לגבי הקב"ה כביכול, אומרת התורה: "אנא נפשי כתבית יהבית" (ראשי תיבות: אנכי) שהקב"ה כביכול, הכניס את "נפשי", את הנפש שלו, בתורה בשביל ישראל, **בְּבְחִינַת נְשִׁיקִין פֶּה לְפֶה,** – שפיו של יהודי יתאחד עם ה"פה" וה"דיבור" שלמעלה, **לְדַבֵּר דְּבַר ה' זוֹ הֲלָכָה,** – בשעה שיהודי מדבר ולומד תורה, מתאחד דיבורו בדיבור שלמעלה, בבחינת "נשיקין" פה לפה; וכשם שב"נשיקין" ישנו, כאמור בפרק הקודם, יחוד נוסף, פנימי יותר, שה"רוח" של האחד מתאחדת עם של השני — כך הדבר גם ביחס לתורה: **וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא,** – דביקות והתאחדות "רוח" האדם עם בחינת "רוח" שלמעלה, **הִיא הַשָּׂגַת הַתּוֹרָה וִידִיעַת רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ,** – בשעה שלומדים תורה מתוך השגה, כדי להבין את שכל התורה, יודעים בכך את רצונו וחכמתו של הקב"ה — פסק ההלכה של תורה, שדבר זה כשר או פסול, זהו הרצון, שהקב"ה רוצה שכך יהיה הדבר; וה"שכל" שבאותה הלכה, הוא חכמתו של הקב"ה, **דְּכֻלָּא חַד מַמָּשׁ,** – רצונו וחכמתו של הקב"ה הם דבר אחד עם הקב"ה עצמו — ועל ידי תורה, מתאחדים בני ישראל, רוח ברוח, עם הקב"ה כביכול עצמו. **וְגַם בְּבְחִינַת חִבּוּק,** – ה"יחוד" שיהודי מתייחד ומתאחד עם הקב"ה, על ידי תורה ומצוות, הוא גם בבחינת "חיבוק", כמו למשל אדם מחבק את חברו בגופו ובזרועותיו — **הוּא קִיּוּם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּרִמ"ח** — 248 **אֵבָרִים,** – שישנם באדם — שאז, בשעה שיהודי מקיים מצוות מעשיות, ברמ"ח אבריו, יש בכך משום ענין של "חיבוק", שרמ"ח האברים שלמעלה כביכול, מחבקים את רמ"ח אבריו; **דְּרִמ"ח פִּקּוּדִין הֵן רִמ"ח אֵבְרִין דְּמַלְכָּא** — 248 מצוות־העשה הן 248 אברי ה"מלך", שלמעלה כביכול, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – בפרק כ"ג, שכמו שאבר אדם הוא כלי לכוח בנפש שלו: העין — כלי לכוח הראיה, האוזן — לכוח השמיעה, וכך הלאה, כך גם, כל מצוה היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של הרצון העליון, שרוצה שיהודי יקיים אותה מצוה. **וְדֶרֶךְ כְּלָל, נֶחְלָקִין** — 248 מצוות־העשה, **לְשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת: יָמִין**

7. ישעי' ו, ג. 8. שמות ג, ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּשְׂמֹאל וְאֶמְצַע, שֶׁהֵן חֶסֶד דִּין רַחֲמִים, – ישנן מצוות שהן מבחינת "ימין", ויש מצוות שהן מבחינת "שמאל", וכך הלאה. בחינת "ימין" היא חסד, "שמאל" – גבורה ודין, ו"אמצע" – רחמים, הקו האמצעי, והם: **תְּרֵין דְּרוֹעִין וְגוּפָא וְכוּ'.** – שתי "זרועות" וגוף, חסד – זרוע ימנית, גבורה – זרוע שמאלית, ורחמים – גוף. הרי, כשם שחיבוקו של אדם מתבטא בכך שהוא מחבק את חברו בשתי זרועותיו ובגופו, כך גם למעלה, שה"תרין דרועין" – שתי הזרועות, ו"גופא" – והגוף, שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את היהודי המקיים את המצוות.

ליקוטי אמרים

בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין דרועין וגופא וכו'.

~ יום שישי י"א אייר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 130, וז"ש אשר קדשנו... עד עמ' סו, בחייהם.

וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים: – בברכה שמברכים על קיום מצוה: **"אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו",** – הקב"ה מקדש אותנו במצוותיו. "קדשנו" מלשון קידושין, כמו שאומרים בשעה שמקדשים אשה – "הרי את מקודשת", שהרי גם במצוות הדבר הוא: **כְּאָדָם הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה, לִהְיוֹת מְיֻחֶדֶת עִמּוֹ בְּיִחוּד גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:[9] "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד"** – הרי, שיש כאן התאחדות מלאה, עד שהם נהיים "לבשר אחד". **כָּכָה מַמָּשׁ** – כמו ה"יחוד" שעל ידי קידושין, **וְיֵתֶר עַל כֵּן לְאֵין קֵץ, הוּא יִחוּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הָעוֹסֶקֶת בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְנֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית וּלְבוּשֵׁיהֶן הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל,** – שהם כולם מתאחדים **בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.** – יחוד זה הוא "יתר לאין קץ" מהיחוד של איש ואשה. רבנו הזקן מציין את היחוד של איש ואשה, מפני שבגשמיות זהו אופן היחוד החזק ביותר, וזה מתואר בלשון קידושין.

וְלָכֵן הִמְשִׁיל שְׁלֹמֹה עָלָיו־הַשָּׁלוֹם בְּ"שִׁיר הַשִּׁירִים", יִחוּד זֶה – של ישראל והקב"ה על ידי תורה ומצוות, **לְיִחוּד חָתָן וְכַלָּה,** – שהוא: **בִּדְבֵיקָה** – דביקות שהיא חיצונית, **חֲשִׁיקָה** ב'חשק' שהוא יותר פנימי, **וַחֲפִיצָה** – ב"חפץ" שהוא פנימי עוד יותר, **בְּחִבּוּק וְנִשּׁוּק.** – כל הדברים האמורים, ישנם ביחודו של יהודי עם הקב"ה כשהוא מקיים תורה ומצוות. למדנו לעיל: שהמלה "קדשנו" הוא מלשון "קידושין", כמו שהדבר למטה, שה"יחוד" נעשה על ידי "קידושין". להלן יסביר רבנו הזקן, שבמלה "קדשנו" כאן, מתכוונים גם למדריגה בקדושה, בה מתקדש יהודי ומתעלה על ידי תורה ומצוות – מדריגת "קודש" שלמעלה מהעולמות ומובדלת מעולמות: **וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים:** – כשמברכים על מצוה: **"אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו",** – שהמלה קדשנו משמעה, **שֶׁהֶעֱלָנוּ לְמַעֲלַת קֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִיא קְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, וּקְדֻשָּׁה** – המלה "קדושה", **הִיא לְשׁוֹן הַבְדָּלָה, מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא מֻבְדָּל** – ולמעלה, **מֵהָעוֹלָמוֹת, וְהִיא בְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין",** – מקיף כל העולמות, **מַה שֶּׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן,** – אין ביכולתו להתלבש בפנימיות בעולמות, אלא פועל ומשפיע בעולמות, בהיותו למעלה מהם – למדריגה זו של קדושה, מתעלים בני ישראל על ידי מצוות. **כִּי עַל־יְדֵי יִחוּד הַנֶּפֶשׁ וְהִתְכַּלְּלוּתָהּ בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הֲרֵי הִיא בְּמַעֲלַת וּמַדְרֵגַת קְדֻשַּׁת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, מֵאַחַר שֶׁמִּתְיַחֶדֶת** – הנפש,

ליקוטי אמרים

וז"ש אשר קדשנו במצותיו כאדם המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור כמ"ש ודבק באשתו והיו לבשר אחד. ככה ממש ויתר על כן לאין קץ הוא יחוד נפש האלהית העוסקת בתורה ומצות ונפש החיונית ולבושיהן הנ"ל באור א"ס ב"ה. ולכן המשיל שלמה ע"ה בשיר השירים יחוד זה ליחוד חתן וכלה בדביקה חשיקה וחפיצה בחיבוק ונישוק. וז"ש אשר קדשנו במצותיו שהעלנו למעלת קודש העליון ב"ה שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו וקדושה היא לשון הבדלה מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות והיא בחי' סובב כל עלמין מה שאינו יכול להתלבש בהן. כי ע"י יחוד הנפש והתכללותה באור א"ס ב"ה הרי היא במעלת ומדרגת קדושת א"ס ב"ה

---

9. בראשית ב, כד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּמִתְכַּלֶּלֶת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהָיוּ לַאֲחָדִים מַמָּשׁ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב[10]**: "וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה', וָאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי"**, – הפסוק נותן טעם לקדושתם של בני ישראל, ומקשר אותה לקדושתו של הקב"ה – "קודש העליון", אליה מתעלים בני ישראל על ידי תורה ומצוות, ובה הם מתקדשים. הפסוק מוסיף ומשתמש בלשון הבדלה – "ואבדיל", ש"קדושה" משמעה – הבדלה; **וְאוֹמֵר**[11]**: "וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגוֹ'"**; – כמו שאדם מקדש אשה, שתהיה מיוחדת רק לו[12]. **פֵּרוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת הֵרֵינִי אֱלוֹהַּ שֶׁלָּכֶם,** – של בני ישראל, **כְּמוֹ** – שהקב"ה נקרא: **"אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְכוּ'", שֶׁנִּקְרָא כֵּן מִפְּנֵי שֶׁהָאָבוֹת הָיוּ בְּחִינַת מֶרְכָּבָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ,** – האבות היו מסורים כל כולם ובטלים להקב"ה כמו "מרכבה" הבטלה לרוכב עליה, שאין למרכבה כל רצון אחר מאשר רצונו של הרוכב, **וּבְטֵלִים וְנִכְלָלִים בְּאוֹרוֹ,** – של הקב"ה. **וְכָכָה הוּא בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.** – שבשעת מעשה הוא בטל ונכלל באורו יתברך; באבות זה היה תמיד, ואילו בשאר בני ישראל, הם עומדים במצב כזה רק בשעה שהם עוסקים בתורה ובמצוות. **וְלָכֵן חִיְּבוּ רַז"ל**[13] **לָקוּם וְלַעֲמֹד מִפְּנֵי כָּל עוֹסֵק בְּמִצְוָה, אַף אִם** – מקיים המצוה, **הוּא בּוֹר וְעַם הָאָרֶץ,** – בכל זאת, בשעה שהוא מקיים מצוה, כמו למשל בשעה שהוא מביא ביכורים, צריכים לקום מפניו, **וְהַיְנוּ מִפְּנֵי ה' הַשּׁוֹכֵן וּמִתְלַבֵּשׁ בְּנַפְשׁוֹ בְּשָׁעָה זוֹ.** – שהוא מקיים את המצוה, ולכן צריכים לקום מפניו, **רַק שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ מַרְגֶּשֶׁת,** – בקדושה השורה בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה, וכל כך למה? – **מִפְּנֵי מְסַךְ הַחֹמֶר הַגּוּפָנִי** – בו מלובשת נפשו, **שֶׁלֹּא נִזְדַּכֵּךְ, וּמַחֲשִׁיךְ עֵינֵי הַנֶּפֶשׁ מֵרְאוֹת "מַרְאוֹת אֱלֹהִים", כְּמוֹ הָאָבוֹת וְכֵיוֹצֵא בָהֶן, שֶׁרָאוּ עוֹלָמָם** – העולם הבא, **בְּחַיֵּיהֶם.** – שגם בהיותם בעולם־הזה, ראו האבות התגלויות אלקיות, שהנשמה רואה בעולם־הבא – וזאת, מפני שגופם היה מזוכך ולא הסתיר על אלקות; כך באמת היה יכול כל יהודי לראות בשעת קיומו מצוה, לולא החומר הגופני שלו, המסתיר ואינו מאפשר לעיני נפשו, לראות את הקדושה הנמשכת בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה.

ליקוטי אמרים

ממש מאחר שמתייחדת ומתכללת בו ית' והיו לאחדים ממש. וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי ואומר ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם אני ה' אלהיכם וגו' פי' כי ע"י קיום המצות הריני אלוה שלכם כמו אלהי אברהם אלהי יצחק וכו' שנקרא כן מפני שהאבות היו בחי' מרכבה לו ית' ובטלים ונכללים באורו. וככה הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצות ולכן חייבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה אף אם הוא בור ועם הארץ והיינו מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו רק שאין נפשו מרגשת מפני מסך החומר הגופני שלא נזדכך ומחשיך עיני הנפש מראות מראות אלהים כמו האבות וכיוצא בהן שראו עולמם בחייהם.

~ שבת קודש י"ב אייר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סו, וז"ש אסף ברוח הקדש... עד עמ' 132, האצילות:]

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אָסָף[14] **בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּעַד כָּל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁבַּגּוֹלָה**[15]**:** – ההעלם וההסתרה על אלקות וקדושה, הם במדה חזקה יותר בזמן של גלות – ועל זמן הגלות, אמר אסף: **"וַאֲנִי בַּעַר וְלֹא אֵדָע, בְּהֵמוֹת הָיִיתִי**

ליקוטי אמרים

וז"ש אסף ברוח הקדש בעד כל כנסת ישראל שבגולה ואני בער ולא אדע בהמות

---

10. ויקרא כ, ו. **11.** במדבר טו, מ. **12.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל ג' הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני (ל' קדושה קדש העליון) ואבדיל – ל' הבדלה, קדושים לאלקיכם – כאדם המקדש אשתו [לי דפסוק הא' עיקר פי' בשבילי או לשמי, באופני – שלכן אינו זז לעולם – וכיו"ב וכדמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלקיכם – ביחד עם ישראל]". **13.** ראה קדושין לג, א. **14.** תהלים עג, כב־כג. **15.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוה"ק וכו'. ויל"פ בדא"פ: פי' הפשוט (וכן מוכרח פי' הפסוקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בנ"י שבדורו, וכדמפרש: אבוא אל מקדשי א־ל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא הי' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש דלא כן הוא: וזה שאמר (גם "בהמות הייתי עמך"

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עִמָּךְ, וַאֲנִי תָּמִיד עִמָּךְ", כְּלוֹמַר[16] **שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁאֲנִי כִּבְהֵמָה כִּהְיוֹתִי "עִמָּךְ"**, – שגם בשעה שאני מקיים מצוה, המאחדת אותי אתך – אני דומה לבהמה, **וְלֹא אֵדַע וְלֹא אַרְגִּישׁ בְּנַפְשִׁי יִחוּד זֶה**, – של נפשי עם הקב"ה, על ידי קיומה של מצוה, שהרי לו הרגשתי בכך, היה הדבר צריך להשפיע – **שֶׁתִּפּוֹל עָלֶיהָ** – על הנפש, **אֵימָתָה וָפַחַד תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ** – היתה הנפש מקבלת **אַהֲבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים** – אהבה שבה יש לנפש תענוג מאלקות, **אוֹ** – אהבה, **כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ**, – לאלקות, **כְּמִדַּת הַצַּדִּיקִים שֶׁנִּזְדַּכְּכָה חֲמָרָם**, – בשעה שהצדיקים מקיימים מצוה, אכן הם מרגישים את ה"יחוד", איך הנפש מתאחדת עם הקב"ה על ידי המצוה, ודבר זה משפיע בנפש, בתחילה מורא ופחד, ולאחר מכן – אהבה גדולה ביותר להקב"ה; ברם, אלה שהם בבחינת "ולא אדע", שאינם מרגישים ב"יחוד" בשעת קיום המצוה – אין הדבר מעורר בהם יראה ואהבה, **וְכַנּוֹדַע** – וכידוע, **שֶׁ'דַּעַת' הוּא לְשׁוֹן הַרְגָּשָׁה בַּנֶּפֶשׁ, וְהוּא** – בחינת ה"דעת" והרגש שבנפש, **כּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה** – "חסד" – אהבה, ו"גבורה" – יראה – שבשעה שישנן דעת והרגשה, זה מעורר, כאמור, אהבה רבה בתענוגים, או אהבה כרשפי אש, ויראה – אימתה ופחד. אך, מכיוון ש"ואני בער ולא אדע", כשאין בי הדעת וההרגשה – אין הדבר מעורר בי מורא ואהבה הבאים מן ה"דעת" – אך, **אַף־עַל־פִּי־כֵן "אֲנִי תָּמִיד עִמָּךְ"**, – עם הקב"ה, **כִּי אֵין הַחֹמֶר מוֹנֵעַ יִחוּד הַנֶּפֶשׁ בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין**, – כל העולמות, ונמצא בכל מקום. בכוחו של ה"חומר" למנוע רק את ההתגלות של ה"יחוד" בנפש, שלא יהיה גלוי ומורגש בנפש איך שהיא מתאחדת עם אור אין־סוף בשעת קיום מצוה. ואילו, את עצם ה"יחוד" אין בכוח ה"חומר" למנוע. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[17]**: "גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָּ". וּבָזֶה** – במה שלמדנו, שלכל יהודי המקיים מצוה, נמשכת בנשמתו, קדושה מ"קודש העליון" ומתהווה יחוד של אור אין־סוף ברוך־הוא, וזאת, גם כשאין הוא מרגיש את הקדושה ואת היחוד בנפשו, כפי שהדבר אצל צדיק, **יוּבָן חֹמֶר עֹנֶשׁ אִסּוּר מְלָאכָה בְּשַׁבָּתוֹת וְחָמֵץ בְּפֶסַח, הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ**, – אותו עונש חמור שהיה מגיע לצדיק לו היה חס־ושלום עושה מלאכה בשבת או אוכל חמץ בפסח, אותו עונש חמור מגיע ל"בור" ול"עם הארץ", כשהוא עושה אותן עבירות, וכל כך למה? – **לְפִי שֶׁאַף בְּנֶפֶשׁ בּוּר וְעַם־הָאָרֶץ גָּמוּר, מֵאִיר אוֹר קְדֻשַּׁת שַׁבָּת וְיוֹם־טוֹב, וְנִדּוֹן בְּנַפְשׁוֹ בְּכָרֵת** – על אכילת חמץ בפסח, **וּסְקִילָה** – על עשיית מלאכה בשבת, **עַל חִלּוּל קְדֻשָּׁה זוֹ**[18], – המאירה בנפש; ומכיוון שכאמור, שלמרות שאין הוא מרגיש בקדושה, בכל זאת היא מאירה בנפשו, לכן מובן מדוע ניתן אותו עונש חמור גם למי שאינו מרגיש בקדושה, כי גם הוא פוגם, על ידי כך, בקדושת השבת או החג המאירה בנפשו. **וְגַם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ** – בפסח, **אוֹ טִלְטוּל מֻקְצֶה**[19] – בשבת, **פּוֹגֵם בַּקְדֻשָּׁה שֶׁעַל נַפְשׁוֹ** – של עם הארץ, **כְּמוֹ** – שהדבר פוגם **בִּקְדֻשַּׁת נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק, כִּי תּוֹרָה אַחַת לְכֻלָּנוּ** – כלפי כל בני ישראל,

ליקוטי אמרים

הייתי עמך ואני תמיד עמך. כלומר שאע"פ שאני כבהמה בהיותי עמך ולא אדע ולא ארגיש בנפשי יחוד זה שתפול עליה אימתה ופחד תחלה ואח"כ אהבה רבה בתענוגים או כרשפי אש כמדת הצדיקי' שנזדכך חומרם וכנודע שדעת הוא לשון הרגשה בנפש והוא כולל חסד וגבורה. אעפ"כ אני תמיד עמך כי אין החומר מונע יחוד הנפש באור א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וכמ"ש גם חושך לא יחשיך ממך. ובזה יובן חומר עונש איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח השוה לכל נפש לפי שאף בנפש בור ועם הארץ גמור מאיר אור קדושת שבת וי"ט ונידון בנפשו בכרת וסקילה על חילול קדושה זו. וגם משהו חמץ או טלטול מוקצה פוגם בקדושה שעל נפשו כמו בקדושת נפש הצדיק כי תורה אחת לכולנו. [ומ"ש בהמות

כדלקמן) אסף (אף שלא הי' נביא – רש"י מגילה יד, א. ומדמזכיר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גריס לי' רש"י. אבל אמר זה) ברוח הקודש (שיודעים עתידות עי"ז – גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דדניאל אף שמפורש בגמרא, הובא ברש"י שם, דלא הוי נביא) – (שעי"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבגולה (אף שהי' זה כמה שנים לאח"ז)". **16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לא כפי' הפשוט וכהפסוקים שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו, דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי א-ל (שאז) אבינה (וכאן כופל) "ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל דהפי' אינו כפשוטו, אלא כלומר, דאני בער וגו' ולא עוד אלא דאפילו בהיותי עמך אני כבהמה כו'. – ועפ"ז מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף שאין להם שייכות להמדובר כאן; והטעם – שהן המוכיחות דלא כפי' הפשוט". **17.** תהלים קלט, יב. **18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "עי"ז יובן (מה שלכאורה אינו מובן כלל וכלל) 1) חומר עונש (סקילה וכרת) איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה ששורה בזמן זה, ולכאורה ע"ה – אין שורה בו מקדושת שויו"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויו"ט שבצדיק – ישנו גם בע"ה, עדיין אינו מובן, 2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק דמביא ראי' מאיסור שויו"ט דוקא דמלאכה בשבת "אין גופה עבירה אלא הוא (האדם) עבר עבירה" (ירושל' שבת פי"ג, ג) ובפרט לבאור כמה אחרונים (בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור גברא (ולא חפצא) ובכ"ז גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא". **19. הערת**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

במדה שווה, קיים אותו דין ואיסור לעשות מלאכה בשבת, או לאכול חמץ בפסח, וכדומה. על כל פנים, למדנו, שלמרות ש"ואני בער ולא אדע" — למרות שאינני מרגיש בקדושה הנמשכת בנפש על ידי מצוה, ו"בהמות הייתי עמך" — אני בבחינת 'בהמה' ואיני מרגיש — בכל זאת נמשכת הקדושה בעם־הארץ בדיוק כפי שהיא נמשכת בתלמיד־חכם, כפי שהפסוק אומר מיד לאחר מכן (אחרי "בהמות הייתי עמך") — "ואני תמיד עמך". הדבר מוסבר להלן כך, שלכן אומר הפסוק "בהמות הייתי עמך" בהמות — לשון רבים (ולא "בהמה הייתי עמך"), כדי להדגיש שעל־ידי קיום מצוות באופן של "בהמה", שלמטה מדעת והרגשה, קשור הדבר בבחינה שלמעלה מדעת והרגשה, שגם בחינה זו נקראת "בהמה", מפני שאין בה "דעת", אלא שאין משמעה שהיא למטה מ"דעת", כי־אם שהיא למעלה מ"דעת", וזו המשמעות בלשון "בהמות" (לשון רבים) — שתי בחינות בבהמה — שבחינת "בהמה" שלמטה מ"דעת", קשורה בבחינת "בהמה" שלמעלה מ"דעת". [**וּמַה שֶּׁכָּתוּב "בְּהֵמוֹת" לְשׁוֹן רַבִּים** — כשהוא משתמש לפני־זה בלשון יחיד "ואני בער", וכן מיד לאחר מכן: "ואני תמיד", **לְרַמֵּז כִּי לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ גַּם בְּחִינַת דַּעַת הָעֶלְיוֹן, הַכּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה, נִדְמֶה כִּ"בְהֵמוֹת" וַעֲשִׂיָּה גּוּפָנִית** — לא כמו עולם העשיה הרוחני, אלא כ"עשיה גופנית" **לְגַבֵּי אוֹר אֵין־סוֹף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[20]: **"כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ"**, — הרי שמייחס את הלשון עשיה לחכמה ("בחכמה עשית"), מפני שגם חכמה היא כמו עשיה לגבי הקב"ה, **וְנִקְרָא "בְּהֵמָה רַבָּה"**, — לא בחינת בהמה שלמטה מ"דעת", אלא זו שלמעלה מ"דעת", **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְהוּא** — בשמות העליונים, **שֵׁם "בֵּן"** — אחד מצירופי שם הוי' עולה נ"ב (52) הנקרא ב"ן, **בְּגִימַטְרִיָּא "בְּהֵמָה" שֶׁלִּפְנֵי הָאֲצִילוּת** — שלמעלה מ"עולם האצילות"]. הרי שגם בקיום מצוות בבחינת "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת ומבלי להרגיש בקדושה הנמשכת בנפש בשעת מעשה — משמש אדם כלי לבחינת "בהמה" שלמעלה מ"דעת", — ולאיזה סוג של דעת? — ל"דעת" של "עולם האצילות".

ליקוטי אמרים

לשון רבים לרמז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון הכולל חו"ג נדמה כבהמות ועשייה גופנית לגבי אור א"ס כמ"ש כולם בחכמה עשית ונק' בהמה רבה כמ"ש במ"א. והוא שם ב"ן בגימ' בהמ"ה שלפני האצילות:]

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משווה שניהם — לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמז. ומביא — שגם רבנן אסרו בשווה לע"ה וצדיק". **20.** תהלים קד, כד.

המשך ביאור למס' שבועות ליום חמישי עמ' א

הכרת שיש על כל אוכל קדשים בטומאה, דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא – שהיה עולה בדעתך לומר, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל קרבן שֶׁאֵינוֹ קָרֵב עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן כְּשֶׁלָּמִים, אלא על מזבח הפנימי, אֵין חַיָּיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגּוּל, מפני שדין פיגול נאמר בשלמים, אם כן נאמר שמִּשּׁוּם טוּמְאָה נָמֵי לֹא – שעל קרבנות אלו [חטאות הפנימיות] אין גם חיוב כרת לאוכלן בטומאה, קָא מַשְׁמַע לָן דְּמִיחַיַּיב – שגם האוכל חטאות הפנימיות בטומאה חייב כרת. ונמצא שגם לשיטת רבי שמעון מבואר שמחיוב הכרת השלישי שנכתב באוכל קדשים בטומאה אין לומדים שקרבן עולה ויורד הוא בטומאת מקדש.

הגמרא מביאה מקור אחר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת מקדש: אֶלָּא אָמְרִי נְהַרְדְּעֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא מקור אחר, שבשלשת הפסוקים שהובאו לעיל שנאמר בהם חיוב כרת לאוכל קדשים בטומאה, נאמר גם לשון 'טומאה', ויש להקשות, שֶׁלֹּשׁ טוּמְאוֹת בְּשְׁלָמִים לָמָּה נכתבו, ומדוע לא היה די לכתוב לשון 'טומאה' פעם אחת בלבד. והביאור בזה, שפעם אַחַת נאמר לשון 'טומאה' לְכָלָל, ופעם אַחַת נאמר לשון 'טומאה' לְפָרָט, כמבואר לעיל שלומדים את הטומאה שיש עליה חיוב כרת שהיא רק בקדשי מזבח ולא בקדשי בדק הבית, על ידי המידה 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא', וְאַחַת – והפעם השלישית שנאמר לשון 'טומאה', באה לְטוּמְאָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה סְתָם – ללמד על הטומאה הכתובה בחיוב קרבן עולה ויורד, שהכתוב סתם ולא פירש באיזו טומאה מדובר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה הִיא, הֲוֵי אוֹמֵר זו טוּמְאַת קוֹדֶשׁ – טמא שאכל קדשים בשוגג, וְאִם אֵינוֹ עָנֵן – וכיון שהפסוק אינו נצרך לְטוּמְאַת קוֹדֶשׁ, דְּנָפְקָא לֵיהּ מִדְּרָשָׁא – שהרי כבר למדנו את זה מהגזירה שוה שדרש רבי, תְּנַהוּ עָנֵן לְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ – לטמא שנכנס למקדש בשוגג, שאם היה נכנס במזיד היה חייב כרת, וכשנכנס בשוגג חייב קרבן עולה ויורד.

דוחה הגמרא: וְהָאי נָמֵי מִיבָּעֵי לֵיהּ – גם לימוד זה משלש לשונות 'טומאה' שנאמרו באוכל קדשים בטומאה נצרך, אֵיידֵי דְּבָעֵי לְמִכְתַּב – שכיון שהוצרכה התורה לכתוב חיוב כָּרֵת נוסף לְכַרְבֵּי אֲבָהוּ – ללמד את דינו של רבי אבהו שיש חיוב כרת גם לאוכל בטומאה קדשים שאינם ראויים לאכילה, כָּתַב נָמֵי שלש טָמְאוֹת, דְּלָא סָגֵי לֵהּ בְּלָאו הָכִי – מפני שהלימוד של רבי אבהו אינו יכול להדרש בלא זה, שאם לא היה כתוב שלש לשונות 'טומאה' היתי דורש את חיוב הכרת השלישי לדבר אחר ולא לאכילה בטומאה של קדשים שאינם ראויים לאכילה.

הגמרא מביאה מקור אחר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת מקדש: אֶלָּא אָמַר רָבָא, אִתְיָא – לומדים חיוב קרבן עולה ויורד בטומאת מקדש, בגזירה שוה 'טוּמְאָתוֹ' 'טוּמְאָתוֹ', כְּתִיב הָכָא – נאמר בחיוב קרבן עולה ויורד (ויקרא ה ג), 'אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טוּמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ',

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח היום יום ...

יום ראשון

יום שלישי — ו אייר, כא לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לה־לח.
תניא: והנה ככל . . . 130 באריכות.

אמרז"ל: אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, ופירשו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, אזא דבר תורה וואָס מאַכט איהם – דעם הערער – פאר א מהלך . ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות המלאכים, דעלי' זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, טאָן א טובה א אידען בגשמיות בכלל וברוחניות בפרט.

תרגום

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: "אַל יִפָּטֵר אָדָם מֵחֲבֵרוֹ אֶלָּא מִתּוֹךְ דְּבַר הֲלָכָה", וּפֵרְשׁוּ הוֹד כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אֲבוֹתֵינוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, דְּבַר תּוֹרָה כָּזֶה, שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ – אֶת הַמַּאֲזִין – לִ'מְהַלֵּךְ'. עִנְיַן הַהִלּוּךְ הוּא לַעֲלוֹת מִדְרֵגָא לְדַרְגָּא בְּעִלּוּי אַחַר עִלּוּי, מַעֲלַת הַנְּשָׁמוֹת עַל מַעֲלוֹת הַמַּלְאָכִים, דַּעֲלִיָּה זוֹ הִיא בְּיוֹתֵר עַל יְדֵי עֲבוֹדָה בְּפֹעַל טוֹב, לַעֲשׂוֹת טוֹבָה לִיהוּדִי בְּגַשְׁמִיּוּת בִּכְלָל וּבְרוּחָנִיּוּת בִּפְרָט.

יום שני

יום רביעי — ז אייר, כב לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט־מג.
תניא: וכולם . . . סו א"ס ב"ה.

בַּעֲטִיפַת טַלִּית גָּדוֹל אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ עַד פִּיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהִלְכוֹת צִיצִית אֲשֶׁר בַּסִּדּוּר. אֲבָל נוֹהֲגִין לְכַסּוֹת בְּחֶלְקוֹ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַטַּלִּית גָּדוֹל גַּם הָעֵינַיִם.

נוֹהֲגִים לִלְמֹד בִּימֵי הַסְּפִירָה מַסֶּכֶת סוֹטָה – נוֹסָף עַל שִׁעוּרִים הַקְּבוּעִים – דַּף לְיוֹם דַּף לְיוֹם.

יום שלישי

יום חמישי — ח אייר, כג לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מד־מח.
תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שליח איז דאָך איין זאך מיט דעם משלח, – ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. – והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, איז אז מ'טוט, איז מען מקושר, איז דאמאָלט איז ער אין אלץ מקושר: עס געהט א חסיד, עסט א חסיד, שלאָפט א חסיד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תרגום

שָׁלִיחַ הוּא מְאֻחָד עִם הַמְּשַׁלֵּחַ – עַל דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר בְּעִנְיַן שֶׁהַמַּלְאָךְ נִקְרָא בְּשֵׁם ה׳ מַמָּשׁ כְּשֶׁהוּא שָׁלִיחַ מִלְּמַעְלָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן נְשָׁמוֹת, וּמְבֹאָר שֶׁבַּנְּשָׁמוֹת הוּא עוֹד בְּמַעֲלָה יְתֵרָה.

וְהִנֵּה חֲסִידִים הֵם שְׁלוּחֵי הָרַבִּי, שֶׁל אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן, וּכְשֶׁפּוֹעֲלִים הֵרֵי מְקַשָּׁרִים; וְאָז מְקַשָּׁרִים בַּכֹּל: הוֹלֵךְ חָסִיד, אוֹכֵל חָסִיד, יָשֵׁן חָסִיד.

יום רביעי

יום ששי — **ט אייר, כד לעומר** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש״י.
תהלים: מט־נד.
תניא: וז״ש אסף . . . האצילות.

מוֹרֵנוּ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב אָמַר: כָּל דָּבָר וְדָבָר אֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ, הוּא הוֹרָאַת הַנְהָגָה בַּעֲבוֹדַת ה׳. וְזֶהוּ עִנְיַן הָעֲבוֹדָה, לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל מִכֹּל, דֶּרֶךְ בַּעֲבוֹדַת ה׳.

יום חמישי

שבת — **י אייר, כה לעומר** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש״י.
תהלים: נה־נט.
תניא: פרק מז. והנה . . . כמש״ל.

בַּהֲגִינָן [=אָנוּ נוֹהֲגִים] לְהַטְבִּיל פְּרוּסַת הַמּוֹצִיא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּמֶּלַח, וְלֹא לִזְרוֹק הַמֶּלַח עַל הַפְּרוּסָה.

יוֹם ב׳ דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תרכ״א בַּסְעוּדָה סִפֵּר הַ״צֶּמַח צֶדֶק״: יוֹם ב׳ דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תקנ״ה בַּסְעוּדָה אָמַר אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי (רַבֵּנוּ הַזָּקֵן) : בְּיוֹם ב׳ דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תקכ״ח בַּסְעוּדָה אָמַר כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרִי וְרַבִּי (הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ), ״וּסְפַרְתֶּם לָכֶם״, וּסְפַרְתֶּם הוּא מִלְּשׁוֹן סַפִּירוּת וּבְהִירוּת. ״וּסְפַרְתֶּם לָכֶם״, צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת שֶׁיִּהְיֶה הַ״לָּכֶם״ בָּהִיר. וַיִּשָּׁעֵן כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן] עַל זְרוֹעוֹת קָדְשׁוֹ, וַיְשׁוֹרֵר אֶת הַנִּגּוּן שֶׁל ד׳ בָּבוֹת בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה. אַחַר כָּךְ הִגְבִּיהַּ אֶת רֹאשׁוֹ הַקָּדוֹשׁ, וַיֹּאמַר – בְּנִגּוּן שֶׁל שְׁאֵלָה: וּבַמֶּה מְסַפְּרִים אֶת הַ״לָּכֶם״? וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר אָמַר – בְּנִגּוּן שֶׁל תְּשׁוּבָה: בְּשֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת, בְּבֵרוּר שֶׁבַע הַמִּדּוֹת, שֶׁכָּל מִדָּה וּמִדָּה תִּהְיֶה כְּלוּלָה מִשֶּׁבַע, וְשֶׁבַע הַמִּדּוֹת עַצְמָם יִהְיוּ שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת, דְּשַׁבָּת אֵינָהּ צְרִיכָה בֵּרוּר.

יום שישי

יום ראשון — **יא אייר, כו לעומר** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: בהר, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: ס־סה.
תניא: פרק מח. והנה . . . ״134״ למקורן.

אוֹמְרִים בַּתְּפִלָּה:

וְכֵן – בְּצִירֵי וְלֹא בְּפַתָּח – שְׁנֵי כְתוּבִים.
חִיַּיתָנִי – בְּקָמַץ וְלֹא בְּפַתָּח – מִיָּרְדֵי בוֹר.
זֶכֶר – זַיִן בְּסֶגוֹל וְלֹא בְּצִירֵי – רַב טוּבְךָ.
מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ – בְּפַתָּח וְלֹא בְּקָמַץ – כְּפִתִּים.
וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיֶּמֶת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שבת קודש

יום שני **יב אייר, כז לעומר** ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שני עם פירש"י.
תהלים: סו־סח.
תניא: והנה פרטיות . . . "134" חשיבי.

אוֹמְרִים בַּתְּפִלָּה:
מֶנּוּ מַאֲמָר – מֵ"ם שְׁלִישִׁית קְמוּצָה.
כְּיוֹם כוּ' נֶאֱמַר – מֵם פְּתוּחָה.
זָכוּר – בִּמְלֵאפוּם – כִּי עָפָר אֲנַחְנוּ.
וּנְטַלְתַּנִי – טֵית פְּתוּחָה, לָמֵד בִּשְׁבָא, תְּיוּ דְּגוּשָׁה פְּתוּחָה.
וְאַהֲבָתְךָ לֹא תָסוּר – וְלֹא אַל תָּסִיר.

אגרות קודש

ב"ה, א' אייר, תשי"ח
ברוקלין

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ג ניסן, נעם לי לקרות בו אשר זה זמן שמתחזק עצמו ברחמי השי"ת, אף שאינו מזכיר עד"ז. תקותי שעיין בספר תניא קדישא, שאין להתרשם מה שבינתיים היו עליות וירידות וכמ"ש ולאום מלאום יאמץ, יעוין שם במפתח הנדפס בסופו.

ומה שמביא הפתגם בהנוגע לנסיונות, שנותנים לאדם כפי כחו, הרי זהו תוכן פתגם רז"ל לפום גמלא שיחנא, וביותר ביאור במד"ר עה"פ ה' צדיק (דוקא) יבחן (ב"ר פל"ב, ג') ובילקוט תהלים במקומו.

במה שמזכיר שכשלומד נזכר בגמרא ביבמות, בעשיית נחת רוח הנה ענין הנ"ל הוא בהנוגע לקבלת שכר ע"י שעושים נח"ר. אבל גדולה מזו שמענו, והוא מיוסד על המאמר אך בצלם יתהלך איש (תהלים לט, ז) שהאומר שמועה יראה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו, ויעיין ג"כ לקוטי דבורים לכ"ק מו"ח אדמו"ר, דברים נפלאים בזה.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך לו בכלל, ולתלמוד תורה ביראת שמים (שזהו מהעיקרים בחיי בן ישיבה), תורת הנגלה ותורת החסידות, ביחוד.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ו' אייר ~

עניני התכונה בדברי חז"ל

הלכות קידוש החודש פרק יז, הלכה כד: וּמֵאַחַר שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, בִּרְאָיוֹת בְּרוּרוֹת הֵם, שֶׁאֵין בָּהֶם דֹּפִי, וְאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהַרְהֵר אַחֲרֵיהֶם – אֵין חוֹשְׁשִׁין לְמְחַבֵּר, כֵּין שֶׁחִבְּרוּ אוֹתָם נְבִיאִים בֵּין שֶׁחִבְּרוּ אוֹתָם גּוֹיִם; שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנִּתְגַּלָּה מַעֲמוֹ, וְנוֹדְעָה אֲמִתָּתוֹ בִּרְאָיוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן דֹּפִי – אֵין סוֹמְכִין... אֶלָּא עַל הָרְאָיָה שֶׁנִּתְגַּלְּתָה וְהַטַּעַם שֶׁנּוֹדַע.

ב'מורה נבוכים' (ח"ג, יד) כותב הרמב"ם שלחז"ל לא היתה מסורת בענייני התכונה, ודבריהם נאמרו על פי הידוע להם מחכמתם או מה ששמעו מחכמי הדורות. ומטעם זה אין להשוות את דבריהם עם הידוע לנו כיום, "לפי שהמדעים באותו זמן היו חסרים".

והדברים עולים בקנה אחד עם המבואר כאן ש"אין חוששין למחבר... שכל דבר שנתגלה טעמו ונודעה אמיתתו בראיות שאין בהם דופי אנו סומכין על זה".

מאידך, כתב התשב"ץ (א, קסה): "וכבר הפליג בעל ספר הכוזרי להראות ליאות שכל היוונים מהשיג אשר השיגו חכמי ישראל" ולדברי הכוזרי חכמת חז"ל גדולה מחכמת האומות בכל התחומים.

ובגמרא (פסחים צד, ב) מובאת מחלוקת בין חכמי ישראל לחכמי האומות לגבי אופן הילוך השמש ביום ובלילה, ואמרו: "אמר רבי: נראין דבריהם (של חכמי האומות) מדברינו, שביום מעינות צוננין ובלילה רותחין", ומפשטות הדברים נראה שחז"ל קיבלו את דעת האומות. אך רבינו תם (הובא בשטמ"ק כתובות יג, וצורן ב'גליון הש"ס' פסחים שם) פירש שאף שאומות העולם ניצחו בטענות ונראה שהצדק עמם, האמת עם חכמי ישראל.

והרמב"ם עצמו כותב בהלכות שחיטה (פ"י, יב-יג), שדיני טריפות בבהמות נקבעים אך ורק ע"פ קבלת חז"ל, וכל המחלות שקבעו חז"ל שאין להן תרופה ולדברי הרופאים יש להן תרופה, וכן להיפך, "אין לנו אלא מה שמנו חכמים". וכנראה שבעניינים אלו היתה לחז"ל קבלה.

ועוד שדברי הרמב"ם כאן אמורים רק לגבי נוסחאות המשמשות דרכים טכניות על מנת להגיע אל התוצאה, ומאחר שנבדקו והוכחו כמדויקות אין סיבה שלא להסתמך עליהן (על דרך משל: פעולת הכפל שהיא בעצם דרך קצרה לחישוב פעולת חיבור מורכבת), אבל לא ניתן להקיש מכך לגבי ידיעות ענייני הטבע וכיוצא בזה. ובפרט לפי הדגשת הרמב"ם שמדובר דווקא בדברים שהוכחו למעלה מכל ספק "בראיות שאין בהם דופי" (ראה 'מועדי ה' לברכה' (ירושלים תשס"ג) ח"ה ע' לח).

~ יום שני ז' אייר ~

קידוש החודש כרמז לעבודת ה'

הלכות קידוש החודש פרק יט, הלכה טז: חֲרֵי בֵּאַרְנוּ חֶשְׁבּוֹנוֹת כָּל הַדְּרָכִים שֶׁצְּרִיכִין לָהֶם בִּידִיעַת הָרְאִיָּה, וּבַחֲקִירַת הָעֵדִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל יָדוּעַ לְמְבִינִים, וְלֹא יַחְסְרוּ דֶּרֶךְ מִדַּרְכֵי הַתּוֹרָה.

שלימות ענין התורה היא שתורתו של הקב"ה שניתנה מלמעלה נקלטת וחודרת לשכלו והבנתו של האדם על ידי עבודתו.

ומרומז הדבר במצות קידוש החודש, שהוא הן על ידי ראיית הלבנה, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק "החדש הזה לכם" (שמות יב, ב) — "כזה ראה וקדש" (לעיל פ"א ה"א) והן על ידי החשבון, כמו שכתב הרמב"ם (שם ה"ו) "בית דין מחשבין בחשבונות... וחוקרים ומדקדקים עד שידעו...". וכן כתב כאן, "ביארנו חשבונות כל הדרכים שצריכין להם בידיעת הראיה".

ועניינם בעבודת ה': ראיה מורה על הגילוי מלמעלה, וחשבון מורה על עבודת האדם בהבנה והשגה. ולכן במצות קידוש החודש ("מצוה ראשונה שנצטוו ישראל", רש"י ר"פ בראשית) מודגשים שני הענינים גם יחד, ללמדנו שהגילוי הבא מלמעלה (ראיה) צריך לחדור לשכל האדם ולהבנתו (חשבון).

וביותר מודגש בקידוש החודש העילוי שבעבודת התחתונים, שהרי קביעות החודש נעשית על ידי בית דין שלמטה, כפי שדרשו חז"ל "אשר תקבעו אתם" (אתם – בלי וא"ו) — "אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין, אתם אפילו מוטעין".

(ספר השיחות ה'תש"נ עמ' 252)

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום שלישי ח' אייר ~

בין 'שני רעבון' ל'שנת רעבון'

הלכות תעניות פרק ג, הלכה ח: וְכָל מִי שֶׁקִּיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אָסוּר לוֹ לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בִּשְׁנֵי רְעָבוֹן.

במקור הדברים בגמרא (תענית יא א) אמרו, "אסור לשמש מטתו בשני רעבון", כפי שהעתיק הרמב"ם כאן. אולם ב'טור' ו'שלחן ערוך'(או"ח סי' תקעד) הביאו דין זה להלכה בשינוי הלשון, וכתבו שהאיסור הוא 'בשנת רעבון'.

ויש לבאר את סיבת השינוי:

בטעם דין זה, יש לפרש בשני אופנים: א. בפשטות, מצד ש"ישראל שרויין בצער" (כלשון הר"ן שם). ב. כאשר שורר בעולם מצב של רעבון, הרי זו הנהגה מלמעלה שהיא היפך מישובו של עולם – שהרי השי"ת קבע "כל ימי הארץ זרע וקציר... לא ישבותו". ולכן גם האדם מצידו, אין לו להתעסק בישוב העולם, היינו מצות "פרו ורבו ומלאו את הארץ". וכפי שמצינו בזמן המבול, שנח נאסר בתשמיש המטה "שלא יהא הקב"ה עוסק בחורבן העולם והוא בונה" (תנחומא נח, יא).

ו'נפקא מינה' בין שני הטעמים – במקרה שהרעב שורר בעולם שנה אחת:

אם האיסור הוא מפני שזו הנהגה היפך מישובו של עולם – כיון שמדובר בציווי מפורש של 'פרו ורבו', אסור לבטלו אלא אם יתברר שיש כאן חזקה של "שני רעבון" המעידים על הנהגה מיוחדת מלמעלה של היפך יישובו של עולם. ואילו אם מדובר בשנה אחת, אי אפשר לבטל את הציווי 'פרו ורבו' מספק, אבל מצד הטעם ש"ישראל שרויין בצער", הרי גם בשנה אחת שרויין בצער.

והנה, בסוגיית הגמרא שם, הביאו עוד עניינים שצריך לצער את עצמו בזמן שישראל שרויין בצער, כמו דין "המרעיב עצמו בשני רעבון" וכפי שפירש רש"י "כשישראל בצער". ומזה מוכח, שטעם האיסור הוא (לא מצד שזו היפך הנהגת ישובו של עולם, אלא) מצד ש"ישראל שרויין בצער", ולכן כתבו ה'טור' ו'שלחן ערוך' שהאיסור הוא גם 'בשנת רעבון', היינו שנה אחת.

~ יום רביעי ט' אייר ~

ימי תענית כ'ימי ששון ושמחה'

הלכות תעניות פרק ה, הלכה יט: כָּל הַצּוֹמוֹת הָאֵלּוּ, עֲתִידִים לִבָּטֵל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהֵם עֲתִידִים לִהְיוֹת יָמִים טוֹבִים וִימֵי שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה.

עניינה של התענית הוא כלשון הכתוב (ישעיה נח, ה) "יום רצון לה'". וגם ארבעה ימי הצומות (המפורטים בהל' ד) אף שהם בגדר אבילות על הצרות שאירעו בזמנים אלו, הרי על ידי הנהגות התענית, מתגלה בהם שגם הם ימי רצון לה'.

ובזה יש לבאר את דברי הנביא (זכריה ח, יט) שהביא כאן הרמב"ם שלעתיד לבוא, לא רק שיתבטלו כל הצומות אלא גם ייהפכו לימים טובים וימי ששון ושמחה. ולכאורה הדבר צריך עיון, הרי הצומות הם לזכר הצרות שאירעו לאבותינו, ובביטול זיכרון הצרות בזמן הגאולה בטלים ממילא הצומות, אבל מדוע יהפכו הימים לימי ששון ושמחה – לשמחה מה זו עושה?

ולפי האמור מובן: עיקר התענית אינו העינוי שיש בה כי אם זה שהוא 'יום רצון לה'', אלא שבזמן הגלות, כאשר עדיין לא בטלו חטאינו (שגרמו ל'גלינו מארצנו') הדרך להרגיש את מעלת היום היא על ידי עינוי הגוף כי זה הדבר המעורר לתשובה, מה שאין כן לעתיד לבוא, כאשר "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכריה יג, ב) אין מקום לעינוי אלא להוספה בעבודת ה' שהיא מתוך שמחה וטוב לבב, ולכן יהיו 'ימי רצון' אלו, ימי ששון ושמחה ומועדים טובים.

ומזה גופא שלעתיד יהפכו ימי צום אלו ויהיו לששון ולשמחה, מוכח שזה התוכן האמיתי של ענין הצומות, שהרי לעתיד לבוא תהיינה כל המצוות על מילואן ושלמותן (ראה הל' מלכים פי"א ה"א).

(תורת מנחם – יין מלכות ח"א סי' מז)

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום חמישי י' אייר ~

הדלקת נר חנוכה בפתח ללא מזוזה

הלכות חנוכה פרק ד, הלכה ז: נֵר חֲנֻכָּה, מִצְוָה לְהַנִּיחוֹ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבַּחוּץ, בַּטֶּפַח הַסָּמוּךְ לַפֶּתַח, עַל שְׂמֹאל הַנִּכְנָס לַבַּיִת – כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְזוּזָה מִיָּמִין, וְנֵר חֲנֻכָּה מִשְּׂמֹאל.

פתח שאין בו מזוזה – באיזה צד יש להדליק בו את הנרות?

יש אומרים, כי אע"פ שטעם התקנה להדליק בשמאל הוא כדי שתהא המזוזה מימין ונרות משמאל והעובר בפתח יהא 'מסובב במצוות', אך מאחר שתיקנו כן הרי זהו דין קבוע ולעולם יש להדליק בשמאל אף כשאין מזוזה בימין (ארחות חיים חנוכה ג, כל בו מד).

אולם לפי רוב הדעות, כאשר אין מזוזה בפתח ידליק את הנרות בימין (ראה הנסמן באוצר מפרשי חנוכה עמ' 152), וכן נראה מניסוחו של הרמב"ם: "נר חנוכה מצוה להניחו על פתח ביתו... על שמאל הנכנס לבית, כדי שתהיה מזוזה בימין ונר חנוכה משמאל", ומשמע שאם אין מזוזה יש להניחו מימין (אבן ישראל חידושי אגדה עמ' קנג), וזאת משום שכל דבר מצוה ראוי לעשותו בימין משום כבוד המצוה, או משום שהנרות הם זכר למנורת המקדש שהיתה מונחת בימין. וכן נפסק להלכה (שו"ע או"ח סי' תרעא ס"ז).

ולפי זה, יש לדון באיזה צד יניח את הנרות כאשר אין אפשרות לעבור בפתח בשעה שהנרות דולקים (וכגון שמונחים על שולחן החוסם את הפתח), שכאן לכאורה אין מתקיימת המעלה שיהא 'מסובב במצוות' שהרי אינו עובר שם כלל, ושוב עדיף לכאורה להדליק בימין!

אולם למעשה כתב ה'מנחת יצחק' (ח"י סי' נב) שמכל מקום ידליק בשמאל, כי אע"פ שטעם התקנה אינו מתקיים כאן בפועל אך כבר נקבע הדין שבכל פתח שיש בו מזוזה מקום ההדלקה הוא בשמאל, ורק בפתח שאין בו מזוזה לא נאמרה התקנה מלכתחילה.

יתירה מזו: מכמה מקורות משמע כי רק בפתח הפטור ממזוזה מצד הדין (משום שאין מתקיימים בו התנאים המחייבים במזוזה) לא חלה התקנה להדליק בשמאל ויש להדליק בו בימין, אולם כל פתח החייב במזוזה הרי הוא בכלל הדין שמדליקים בשמאל וכן יש לעשות אף אם בפועל אין בו מזוזה (ראה ספר המאמרים תרפה עמ' צו, והנסמן בקובץ הערות וביאורים תתרפג עמ' 130).

~ יום שישי י"א אייר ~

קטן שקידש ואמר שהקידושין יחולו כשיגדל

הלכות אישות פרק ד, הלכה ז: קָטָן שֶׁקִּדֵּשׁ, אֵין קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין. אֲבָל גָּדוֹל שֶׁקִּדֵּשׁ אֶת הַקְּטַנָּה הַיְתוֹמָה, אוֹ קְטַנָּה שֶׁיָּצְאָה מֵרְשׁוּת אָב – אִם הָיְתָה פְּחוּתָה מִבַּת שֵׁשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נְבוֹנַת לַחַשׁ בְּיוֹתֵר וּמַכֶּרֶת וּמַכְחֶנֶת, אֵין כָּאן שֵׁם קִדּוּשִׁין.

כתב ה'משנה למלך':

יש להסתפק בקטן שקידש ואמר 'הרי את מקודשת לי לאחר שאגדל', או גדול שקידש את הקטנה ואמר 'הרי את מקודשת לי לאחר שתגדלי' – האם כיון שבשעת הקידושין היו קטנים אין הקידושין חלים, או שמא כיון שבזמן חלות הקידושין הם גדולים – חלים הקידושין?

אמנם, נפסקה הלכה (להלן פ"ז הי"ד), "האומר לאשה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שאתגייר, לאחר שתתגיירי, לאחר שאשתחרר, לאחר שתשתחררי...אינה מקודשת", כי היות שעכשיו אינו יכול לקדשה הרי זה כ'דבר שלא בא לעולם' שאין מועיל בו קנין. אך יש לחלק שזהו רק כאשר הדבר 'מחוסר מעשה', שעדיין לא נעשו מעשה הגירות או פעולת השחרור, אבל בקידושי קטן או קטנה אינם מחוסרים מעשה אלא זמן בלבד והזמן יבוא ממילא, ו'מחוסר זמן' אינו בכלל 'דבר שלא בא לעולם'.

והוכיח מדין הפודה בן בכור בתוך שלושים יום, לפני שחל חיוב הפדיון שאם אמר שהפדיון יחול לאחר שלושים יום, שאף שבשעה שפדה חלות הפדיון עדיין לא באה לעולם ('מחוסר זמן'), יחול הפדיון כשיבוא זמנו (הל' בכורים פי"א הי"ח). וכך גם בנידוננו – הקידושין יכולים לחול, אף שבשעה שעשה את מעשה הקידושין לא יכלו לחול.

אך לדעת ה'צמח צדק' (אהע"ז סי' קטז סק"ה), קידושי קטן וקטנה אינם חלים כלל, כיון שאינם בני דעת ואין כאן קנין. ואינו דומה לפדיון הבן בתוך שלושים שהוא רק 'מחוסר זמן', ואין כאן חסרון הדעת שהרי לגבי הדעת אין הבדל בין קודם שלושים יום או אחרי כן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ שבת קודש י"ב אייר ~

מתי אין מועילה מחילה?

הלכות אישות פרק ו, הלכה י: כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה עַל תְּנַאי שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה – שֶׁאוֹמְרִין לוֹ: 'כְּסוּת וּשְׁאֵר – תְּנָאֲךָ קַיָּם בְּחֵן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא תְּנַאי שֶׁכְּמָמוֹן. אֲבָל בְּעוֹנָה – תְּנָאֲךָ בָּטֵל, שֶׁהַתּוֹרָה חִיְּבָה אוֹתְךָ בְּעוֹנָה. וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאַתָּה חַיָּב בְּעוֹנָתָהּ, וְאֵין בְּיָדְךָ לִפְטֹר עַצְמְךָ בִּתְנָאֲךָ'.

יש להבין מהו טעם החילוק בין שאר וכסות לעונה, הרי גם שאר וכסות הם חיובי התורה, אלא שמאחר ונועדו לטובת האשה בידה למחול על כך, ומדוע לא תועיל מחילתה לגבי חיוב עונה שגם הוא נועד לטובתה?

ומבאר הרמב"ן (ב"ב קכו, ב), כי שאר וכסות הם פרט צדדי בנישואין, ואילו עונה היא המרכיב העיקרי שבהן, ואין מקום לנישואין בלא חיוב עונה כי "אין נישואין לחצאין".

ואילו רש"י (קידושין יט, ב) מפרש שמחילה מועילה על חיוב ממוני אך לא על צער הגוף, ולכן גם לאחר שהאישה מחלה על עונתה, היא יכולה לחזור בה כי החיוב עדיין בתוקף (ראה משנה למלך כאן).

ו'נפקא מינה' למעשה בין השיטות:

ב'שלחן ערוך' (או"ח סי' קסט ס"א) נפסק שראוי לתת לשמש המגיש את הסעודה לטעום מכל מין ומין כדי שלא יצטער, וכתב השל"ה (הובא במגן אברהם שם סק"א) שאם התנה אתו בעל הבית מלכתחילה שלא יעשה כן, הרי הוא פטור מכך. ונמצא שלדעתו ניתן להתנות גם על ויתור הכרוך בצער הגוף, כשיטת הרמב"ן, משום שבתנאי זה אין סתירה לעצם השכירות כשמש (שהרי דין זה הוא מטעם צדדי, כדי למנוע ממנו צער ולא מדיני עצם השכירות).

אך ה'מגן אברהם' (שם) כתב שאין מועיל על כך תנאי משום שמדובר בצער הגוף, כשיטת רש"י שאין מועילה מחילה על כך.

אך יש שכתבו כי גם לדעת רש"י ניתן למחול על צער, שהרי מבואר בגמרא (ב"ק צב, א) שהנותן לחברו רשות להכותו, המכה פטור מלשלם, אלא שכל עוד האשה לא מחלה בפירוש, מניחים שאינה מסכימה למחול על צער הגוף (בשונה מחיוב ממון), אך מחילה בפירוש אכן מועילה (ראה מגן גבורים לשו"ע שם).

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר, תשי"ח
ברוקלין

שלום וברכה!

... במ"ש בהנוגע לחינוך דנערים בכפר חב"ד - מובן שלא זוהי העצה לברוח מהמערכה או לשתוק ולאחוז בהשיטה דשב ואל תעשה ולא בזה יתוקן המצב, וע"ד המבואר באחד ההתועדות שבריאת העולם וירידת הנשמה מאגרא רמה לבירא עמיקתא לא היתה בשביל העדר עשיית ענינים הבלתי רצוים, כי גם לולא זאת הבריאה, לא הי' מקום לרע, וכל אלו הם רק בשביל הועשה טוב, והבכן מובן.

ומ"ש על העדר מרצו וכו' הרי לדברי הכל נמצאים אנו בדרא דעקבתא דמשיחא עליו נאמר הקטן יהי' לאלף, והרי כאו"א אי אפשר שיהי' עוד למטה מקטן, ובפרט שידועות הוראות רבותינו נשיאינו, שכשם שצריכים לדעת חסרונות עצמו צריכים לדעת ג"כ מעלות עצמו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ו' אייר ~

הִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ

פֶּרֶק טוֹ

מקום הירח האמיתי.

א. אִם תִּרְצֶה לֵידַע מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי[א] בְּכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה, תּוֹצִיא תְּחִלָּה אֶמְצַע הַיָּרֵחַ לִשְׁעַת הָרְאִיָּה לְאוֹתוֹ הַלַּיְלָה שֶׁתִּרְצֶה, וְכֵן תּוֹצִיא אֶמְצַע הַמַּסְלוּל[ב] וְאֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ[ג] לְאוֹתוֹ הָעֵת. וְתִגְרַע אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ מֵאֶמְצַע הַיָּרֵחַ[ד], וְהַנִּשְׁאָר תִּכְפֹּל אוֹתוֹ[ה] - וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'מֶרְחָק הַכָּפוּל'.

א) על גלגל המזלות מהצופה מכדור הארץ. ב) מהלכו האמצעי של הירח בגלגל הקטן. ג) מקומה של השמש בגלגל האמצעי לאותו הזמן. ד) כי שניהם נעים בכיוון אחד, ממערב למזרח. לאחר שתגרע תקבל מרחק השמש מן הירח. ה) את התוצאה שהתקבלה מהערך של אמצע הירח, תכפיל בשתיים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אִם תִּרְצֶה לֵידַע מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי . . ".

בהלכות אלו מבאר את פרטי החשבונות של מהלך השמש והירח שעל־פיהם קובעים בית־דין את ראשי החודשים. ובפנימיות הענינים יש לומר: מולד הלבנה מרמז על עבודת התשובה, שכן יש בו חיסרון ומולד, אבל השמש מרמזת על עבודת הצדיקים שאין בה שינוי.

ענינו של ראש חודש הוא "יחוד שמשא וסיהרא" כי אז לראשונה מאירה השמש בלבנה, ובעבודת האדם הוא חיבור שני אופני העבודה; צדיקים, ובעלי תשובה, וחיבורם הוא בענין "לכתחילה אריבער" שאף שבדרך הרגיל הוא ענין לבעלי־תשובה הקופצים ומדלגים על סדר העבודה, מכל־מקום נפעל עילוי זה גם בעבודת הצדיקים שגם הם שייכים לעבודה ד"לכתחילה אריבער".

הגדרתו של ר"ח כמסמל את עבודת התשובה, מתבטא גם בפרטי החשבונות בפרקים אלו, בסוף פי"ג כתב "ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתרצה, תדע יום התקופה האמיתי כל תקופה שתרצה, בין תקופות הבאות אחר עיקר זה שממנו התחלנו, בין תקופות שעברו

משנים קדמוניות", כי בעבודת התשובה שתי דרגות: האחת היא תשובה מיראה, שעיקרה מכאן ולהבא – "כבעל־מום שנתרפא, שמקצת שמו עליו". והשניה, תשובה מאהבה שפעולתה גם למפרע – "נעקר עוונו מתחילתו". ענין זה מרומז בתקופות הבאות, היינו מכאן ולהבא – תשובה מיראה, והתקופות שעברו מרמזות על תשובה מאהבה שפועלת גם למפרע. עפ"ז מובן מדוע הקדים תקופות הבאות לתקופות שעברו, כי הלך מן הקל אל הכבד, תשובה מיראה ואח"כ תשובה מאהבה.

ויש להוסיף שעבודת התשובה מרומזת גם בנוגע לחשבון התקופות כפשוטו, כי חשבון התקופות שעברו דורש יגיעה גדולה בהרבה מחשבון התקופות הבאות, כי בתקופות הבאות, אפשר לברר אם חשבונו נכון אם לאו ולכן מקפיד לעשות חשבון מדוייק, אבל בתקופות שעברו צריך השתדלות גדולה בהרבה מכיון שאין להם "אבן בוחן" לדעת אם חישב נכון אם לאו, ולכן נדרשת השתדלות גדולה כ"כ.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן מ"ג
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ב. וּכְבָר הוֹדַעְנוּ, שֶׁלֹּא בָּאנוּ בְּכָל אֵלּוּ הַחֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁעָשִׂינוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ, אֶלָּא לָדַעַת רְאִיַּת הַיָּרֵחַ; וּלְעוֹלָם אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה מֶרְחָק זֶה הַכָּפוּל בְּלֵיל הָרְאִיָּה שֶׁיֵּרָאֶה בָּהּ הַיָּרֵחַ, אֶלָּא מֵחָמֵשׁ מַעֲלוֹת עַד שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים מַעֲלוֹת - וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיּוֹסִיף עַל זֶה, וְלֹא יִגְרַע מִמֶּנּוּ.

ג. הוֹאִיל וְהַדָּבָר כֵּן, הִתְבּוֹנֵן בְּמֶרְחָק זֶה הַכָּפוּל - אִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל חָמֵשׁ מַעֲלוֹת אוֹ קָרוֹב לְחָמֵשׁ, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְתוֹסֶפֶת וְלֹא תּוֹסִיף כְּלוּם[ו];

ו) על מיקומו של אמצע המסלול.

וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִשֵּׁשׁ מַעֲלוֹת עַד אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל מַעֲלָה אַחַת;

וְאִם יִהְיֶה מֶרְחָק הַכָּפוּל מִשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת עַד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל שְׁתֵּי מַעֲלוֹת;

וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִתְּשַׁע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת עַד אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת, תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת;

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מֵחָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת עַד אַחַת וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת, תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל אַרְבַּע מַעֲלוֹת;

וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִשְּׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת עַד שְׁמוֹנֶה וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת, תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל חָמֵשׁ מַעֲלוֹת;

וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִתְּשַׁע וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת עַד חָמֵשׁ וְאַרְבָּעִים מַעֲלוֹת, תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל שֵׁשׁ מַעֲלוֹת;

וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִשֵּׁשׁ וְאַרְבָּעִים מַעֲלוֹת עַד אַחַת וַחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת, תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל שֶׁבַע מַעֲלוֹת;

וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִשְּׁתַּיִם וַחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת עַד תֵּשַׁע וַחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת, תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל שְׁמוֹנֶה מַעֲלוֹת;

וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִשִּׁשִּׁים מַעֲלוֹת עַד שָׁלֹשׁ וְשִׁשִּׁים מַעֲלוֹת, תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל תֵּשַׁע מַעֲלוֹת[ז]. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה אֶמְצַע הַמַּסְלוּל אַחַר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו מַעֲלוֹת אֵלּוּ, הוּא הַנִּקְרָא 'מַסְלוּל הַנָּכוֹן'.

ז) במרחק כפול גדול יותר אין הרמב"ם עוסק, כי הוא מעוניין בחשבון לליל הראייה בלבד. כפי שהסביר בהלכה הקודמת.

ד. וְאַחַר כָּךְ תִּרְאֶה כַּמָּה מַעֲלוֹת הוּא הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן - אִם הָיָה פָּחוֹת מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת, תִּגְרַע[ח] מְנַת הַמַּסְלוּל הַזֶּה הַנָּכוֹן מֵאֶמְצַע הַיָּרֵחַ לִשְׁעַת הָרְאִיָּה; וְאִם הָיָה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן יוֹתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת עַד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, תּוֹסִיף[ט] מְנַת זֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן עַל אֶמְצַע הַיָּרֵחַ לִשְׁעַת הָרְאִיָּה. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָאֶמְצַע אַחַר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ, הוּא מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי לִשְׁעַת הָרְאִיָּה.

ח) כי כאן מהירות הירח אטית יותר ואמצע הירח גדול ממסלול הנכון. שעור ההפרש נקרא מנת המסלול, כפי שיפרט בהמשך. ט) כי כאן מהירות הירח גדולה יותר ואמצע הירח קטן ממסלול הנכון.

ה. וְדַע, שֶׁאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן מֵאָה וּשְׁמוֹנִים בְּשָׁוֶה, אוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים בְּשָׁוֶה - אֵין לוֹ מָנָה, אֶלָּא יִהְיֶה מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֶמְצָעִי לִשְׁעַת הָרְאִיָּה, הוּא מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי.

י) כי נקודת מקום הירח האמיתי ונקודת מקום הירח האמצעי הן בקו אחד.

ו. וְכַמָּה הוּא מְנַת הַמַּסְלוּל[יא]? אִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן עֶשֶׂר מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ חֲמִשִּׁים חֲלָקִים;

יא) שצריך להוסיף או לגרוע ממקום 'אמצע הירח לשעת הראייה, כדי לדעת מה מקום הירח האמיתי?

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן עֶשְׂרִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וּשְׁמוֹנָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל שְׁלֹשִׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה אַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה חֲמִשִּׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה שִׁשִּׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה עָשָׂר חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה שִׁבְעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְאֶחָד וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה שְׁמוֹנִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ חָמֵשׁ מַעֲלוֹת;

וְאִם יִהְיֶה תִּשְׁעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ חָמֵשׁ מַעֲלוֹת וַחֲמִשָּׁה חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה מֵאָה, תִּהְיֶה מְנָתוֹ חָמֵשׁ מַעֲלוֹת וּשְׁמוֹנָה חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְעֶשֶׂר, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְתִשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְעֶשְׂרִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְאַחַד עָשָׂר חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְאַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְשִׁשִּׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְשִׁשָּׁה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וְשִׁבְעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים בְּשָׁוֶה, אֵין לוֹ מָנָה כְּמוֹ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁאָמַרְנוּ - אֶלָּא מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֶמְצָעִי, הוּא הַמָּקוֹם הָאֲמִתִּי.

ז. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן יָתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת, תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשֵּׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, וְתֵדַע מְנָתוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ בְּמַסְלוּל הַשֶּׁמֶשׁ; וְכֵן אִם יִהְיוּ בְּמִנְיַן הַמַּסְלוּל אֲחָדִים עִם הָעֲשָׂרוֹת, תִּקַּח מִן הַיֶּתֶר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַמָּנוֹת כְּפִי הָאֲחָדִים. כְּדֶרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמַסְלוּל הַשֶּׁמֶשׁ בַּמָּנוֹת שֶׁלּוֹ, כָּךְ תַּעֲשֶׂה בַּמַּסְלוּל הַנָּכוֹן בַּמָּנוֹת שֶׁלּוֹ[יב].

יב) הדרך לחשב את מנת המסלול כאשר התוצאה מעל 180 מעלות, או כאשר התוצאה לא עגולה — הסביר הרמב"ם לעיל פרק יג.

ח. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֲמִתִּי בִּתְחִלַּת לֵיל עֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיּוֹמוֹ שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אִיָּר מִשָּׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת הָעִקָּר - וּמִנְיַן הַיָּמִים הַגְּמוּרִים שֶׁמִּתְּחִלַּת לֵיל הָעִקָּר עַד תְּחִלַּת לֵיל זֶה שֶׁאָנוּ רוֹצִים לֵידַע מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֲמִתִּי בּוֹ, תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים; תּוֹצִיא אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ תְּחִלָּה לְלֵיל זֶה, יֵצֵא לְךָ אֶמְצָעָהּ חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת וּשְׁמוֹנָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים וְשָׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם ל"ה ל"ח ל"ג; וְתוֹצִיא אֶמְצַע הַיֶּרַח לִשְׁעַת הָרְאִיָּה לְעֵת זוֹ, יֵצֵא לְךָ אֶמְצָעוֹ שָׁלֹשׁ וַחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים וְתֵשַׁע וּשְׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם נ"ג ל"ו ל"ט; וְתוֹצִיא אֶמְצַע הַמַּסְלוּל לְעֵת זוֹ, יֵצֵא לְךָ אֶמְצָעוֹ מֵאָה וְשָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְאֶחָד וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים וְשֵׁשׁ וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם ק"ג כ"א מ"ו; תִּגְרַע אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ מֵאֶמְצַע הַיֶּרַח, יִשָּׁאֵר שְׁבַע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וּשְׁמוֹנָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וְשֵׁשׁ שְׁנִיּוֹת - וְזֶה הוּא הַמֶּרְחָק; תִּכְפֹּל אוֹתוֹ, יֵצֵא לְךָ הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם ל"ה נ"ו י"ב; לְפִיכָךְ תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל חָמֵשׁ מַעֲלוֹת, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ, וְיֵצֵא לְךָ הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן, מֵאָה וּשְׁמוֹנָה מַעֲלוֹת וְאֶחָד וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים, וְאֵין מַקְפִּידִין עַל הַחֲלָקִים בַּמַּסְלוּל, כְּדֶרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּשֶּׁמֶשׁ.

ט. וּבָאנוּ לַחְקֹר [-לחשב] עַל מְנַת זֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן, שֶׁהוּא מֵאָה וּשְׁמוֹנָה - נִמְצֵאת מָנָה שֶׁלּוֹ חָמֵשׁ מַעֲלוֹת וְחֵלֶק אֶחָד;

וּלְפִי שֶׁהַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן הָיָה פָּחוֹת מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים, תִּגְרַע הַמָּנָה שֶׁהוּא חָמֵשׁ מַעֲלוֹת וְחֵלֶק אֶחָד מִן אֶמְצַע הַיֶּרַח; יִשָּׁאֵר שְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים מַעֲלוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים וְתֵשַׁע וּשְׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת; תַּעֲשֶׂה הַשְּׁנִיּוֹת חֵלֶק, וְתוֹסִיף עַל הַחֲלָקִים. וְנִמְצָא מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֲמִתִּי בְּשָׁעָה זוֹ, בְּמַזַּל שׁוֹר בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים מִמַּעֲלַת תְּשַׁע עֶשְׂרֵה - סִימָנָם י"ח ל"ו.

וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תֵּדַע מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֲמִתִּי בְּכָל עֵת רְאִיָּה שֶׁתִּרְצֶה, מִתְּחִלַּת שָׁנָה זוֹ שֶׁהִיא הָעִקָּר, עַד סוֹף הָעוֹלָם.

פֶּרֶק טז

מעגל הירח ומעגל השמש, ונקודות המפגש ביניהם.

א. הָעִגּוּלָה שֶׁסּוֹבֵב בָּהּ הַיֶּרַח תָּמִיד[א], הִיא נוֹטָה מֵעַל הָעִגּוּלָה שֶׁסּוֹבֶבֶת בָּהּ הַשֶּׁמֶשׁ תָּמִיד[ב] - חֶצְיָהּ נוֹטֶה לְצָפוֹן, וְחֶצְיָהּ נוֹטֶה לְדָרוֹם[ג]; וּשְׁתֵּי נְקֻדּוֹת יֵשׁ בָּהּ זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ, שֶׁבָּהֶן פּוֹגְעוֹת שְׁתֵּי הָעִגּוּלוֹת זוֹ בָּזוֹ[ד]. לְפִיכָךְ, כְּשֶׁיִּהְיֶה הַיֶּרַח בְּאַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן, נִמְצָא סוֹבֵב בָּעִגּוּלָה שֶׁל שֶׁמֶשׁ כְּנֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ בְּשָׁוֶה; וְאִם יֵצֵא הַיֶּרַח מֵאַחַת מִשְּׁתֵּי הַנְּקֻדּוֹת, נִמְצָא מְהַלֵּךְ לְצָפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לְדָרוֹמָהּ.

א) המסלול המעגלי שסובב הירח סביב כדור הארץ בכל חודש. ב)(היא לא בשווה עם המעגל שהשמש סובבת את הארץ, אלא יוצאת ממנו. ג) חצי ממעגל הירח עולה מעל מעגל השמש לכיוון צפון, וחצי לכיוון דרום. ד) יש שתי נקודות שבהם מעגל הירח ומעגל השמש מתחברים בדיוק.

הַנְּקֻדָּה שֶׁמִּמֶּנָּה יַתְחִיל הַיֶּרַח לִנְטוֹת לְצָפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ, הִיא הַנִּקְרֵאת 'רֹאשׁ'; וְהַנְּקֻדָּה שֶׁמִּמֶּנָּה יַתְחִיל הַיֶּרַח לִנְטוֹת לְדָרוֹם הַשֶּׁמֶשׁ, הִיא הַנִּקְרֵאת 'זָנָב'[ה]. וּמַהֲלָךְ שָׁוֶה יֵשׁ לְזֶה הָרֹאשׁ, שֶׁאֵין בּוֹ לֹא תּוֹסֶפֶת וְלֹא גֵּרָעוֹן[ו]; וְהוּא הוֹלֵךְ בַּמַּזָּלוֹת אֲחוֹרַנִּית[ז], מִטָּלֶה לְדָגִים וּמִדָּגִים לִדְלִי, וְכֵן הוּא סוֹבֵב תָּמִיד.

ה) האסטרונומיה העתיקה קראה לקו המחבר את שתי נקודות הפגיעה, דרקון. מכאן המונחים: ראש (הדרקון) וזנב (הדרקון). ו) נקודת המפגש לא מתרחשת תמיד באותו מקום במעגל השמש, אלא בכל פעם היא תהיה במזל אחר. התנועה שהיא עוברת ממזל למזל היא "מהלך שווה" תנועה קבועה ללא שינוי במהירות. ז) כלומר ממזרח למערב.

ב. מַהֲלַךְ הָרֹאשׁ הָאֶמְצָעִי[ח] בְּיוֹם אֶחָד, שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים וְאַחַת עֶשְׂרֵה שְׁנִיּוֹת; נִמְצָא מַהֲלָכוֹ בַּעֲשָׂרָה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יָמִים, אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים וְשֶׁבַע וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת;

ח) "אמצעי" בניגוד ל"אמיתי", כדי להבחין בין המהלכים שבהם סופרים את המעלות מטלה קדימה לפי סדר המזלות, ובין מהלך הראש שהוא אחורנית שלא כסדר המזלות.

וְנִמְצָא מַהֲלָכוֹ בְּמֵאָה יוֹם, חָמֵשׁ מַעֲלוֹת וְשִׁבְעָה עָשָׂר חֲלָקִים וְשָׁלֹשׁ וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם ה' י"ז מ"ג;

וְנִמְצָא מַהֲלָכוֹ בְּאֶלֶף יוֹם, שְׁתַּיִם וַחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת וְשִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וְעֶשֶׂר שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם נ"ב נ"ז י';

וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בַּעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יוֹם, מֵאָה וְתֵשַׁע וְשִׁשִּׁים מַעֲלוֹת וְאֶחָד וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם קס"ט ל"א מ'.

וְנִמְצָא מַהֲלָכוֹ לְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, מַעֲלָה אַחַת וּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים וְתֵשַׁע שְׁנִיּוֹת - וְסִימָנָם א' ל"ב ט';

וְנִמְצָא מַהֲלָכוֹ לְשָׁנָה סְדוּרָה, שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים וּשְׁתַּיִם וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם י"ח מ"ד מ"ב.

וְאֶמְצַע הָרֹאשׁ בְּתְחִלַּת לֵיל חֲמִישִׁי שֶׁהוּא הָעִקָּר, הָיָה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת וְשִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וּשְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם ק"פ נ"ז כ"ח.

ג. אִם תִּרְצֶה לֵידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה - תּוֹצִיא אֶמְצָעוֹ לְאוֹתוֹ הָעֵת כְּדֶרֶךְ שֶׁתּוֹצִיא אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶמְצַע הַיָּרֵחַ, וְתִגְרַע הָאֶמְצַע מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים מַעֲלוֹת, וְהַנִּשְׁאָר - הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּאוֹתָהּ הָעֵת[ט]; וּכְנֶגְדּוֹ, לְעוֹלָם יִהְיֶה מְקוֹם הַזָּנָב[י].

ט) גורעים את האמצע מ360 מעלות, כדי להתאים את חישוב מקום הראש לחישוב מקום השמש ומקום הירח, שנקבע במעלות מטלה קדימה לפי סדר המזלות, בזמן שמהלך הראש הוא מטלה אחורנית. מה שנשאר אחר הגירעון מסמן את מספר המעלות שהראש התרחק מטלה לפי סדר המזלות, וזהו מקום הראש האמיתי. י) במרחק 180 מעלות ממקום הראש.

ד. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ לִתְחִלַּת לֵיל עֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיּוֹמוֹ שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אִיָּר מִשָּׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת הָעִקָּר - וּמִנְיַן הַיָּמִים הַגְּמוּרִים מִתְּחִלַּת לֵיל הָעִקָּר עַד תְּחִלַּת לֵיל זוֹ שֶׁאָנוּ רוֹצִים לֵידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ בּוֹ, תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם.

ה. תּוֹצִיא אֶמְצַע הָרֹאשׁ לְעֵת הַזֹּאת עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁיָּדַעְתָּ, וְהוּא שֶׁתּוֹסִיף מַהֲלָכוֹ לְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם עַל הָעִקָּר; יֵצֵא לְךָ אֶמְצַע הָרֹאשׁ מֵאָה וּשְׁתַּיִם וּשְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת וְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים וְשֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם קפ"ב כ"ט ל"ז; תִּגְרַע אֶמְצַע זֶה מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, יִשָּׁאֵר לְךָ מֵאָה וְשֶׁבַע וְשִׁבְעִים מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים וְשָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים שְׁנִיּוֹת - סִימָנָם קע"ז ל' כ"ג; וְזֶה הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ, וְאַל תִּפְנֶה אֶל הַשְּׁנִיּוֹת. נִמְצָא מְקוֹם הָרֹאשׁ, בְּמַזָּל בְּתוּלָה בְּשֶׁבַע וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים; וּמְקוֹם הַזָּנָב כְּנֶגְדּוֹ, בְּמַזָּל דָּגִים בְּשֶׁבַע וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים.

ו. לְעוֹלָם יִהְיֶה בֵּין הָרֹאשׁ וּבֵין הַזָּנָב, חֲצִי הַגַּלְגַּל בְּשָׁוֶה[יא]; לְפִיכָךְ, כָּל מַזָּל שֶׁתִּמְצָא בּוֹ מְקוֹם הָרֹאשׁ, יִהְיֶה הַזָּנָב בְּמַזָּל שְׁבִיעִי מִמֶּנּוּ בִּכְמוֹ מִנְיַן הַמַּעֲלוֹת וְהַחֲלָקִים בְּשָׁוֶה - אִם יִהְיֶה הָרֹאשׁ בְּעֶשֶׂר מַעֲלוֹת בְּמַזָּל פְּלוֹנִי, יִהְיֶה הַזָּנָב בְּעֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמַּזָּל שְׁבִיעִי מִמֶּנּוּ.

יא) כלומר, ששה מזלות = 180 מעלות.

ז. וּמֵאַחַר שֶׁתֵּדַע מְקוֹם הָרֹאשׁ וּמְקוֹם הַזָּנָב וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, הִתְבּוֹנֵן בִּשְׁלָשְׁתָּם - אִם מָצָאתָ הַיָּרֵחַ עִם הָרֹאשׁ אוֹ עִם הַזָּנָב בְּמַעֲלָה אַחַת וְחֵלֶק אֶחָד[יב], תֵּדַע שֶׁאֵין הַיָּרֵחַ נוֹטֶה לֹא לִצְפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ וְלֹא לִדְרוֹמָהּ; וְאִם רָאִיתָ הַיָּרֵחַ לִפְנֵי מְקוֹם הָרֹאשׁ וְהוּא הוֹלֵךְ כְּנֶגֶד הַזָּנָב, תֵּדַע שֶׁהַיָّרֵחַ נוֹטֶה לִצְפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ; וְאִם הָיָה הַיָּרֵחַ לִפְנֵי מְקוֹם הַזָּנָב וַהֲרֵי הוּא הוֹלֵךְ כְּנֶגֶד הָרֹאשׁ, תֵּדַע שֶׁהַיָּרֵחַ נוֹטֶה לִדְרוֹם הַשֶּׁמֶשׁ.

יב) כלומר, במקום שמעגל הירח ומעגל השמש נפגשים.

ח. הַנִּטִּיָּה שֶׁנּוֹטֶה הַיָּרֵחַ לִצְפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לִדְרוֹמָהּ, הִיא הַנִּקְרֵאת 'רֹחַב הַיָּרֵחַ'; אִם הָיָה נוֹטֶה לִצָּפוֹן, נִקְרָא 'רֹחַב צְפוֹנִי', וְאִם הָיָה נוֹטֶה לְדָרוֹם, נִקְרָא 'רֹחַב דְּרוֹמִי'. וְאִם הָיָה הַיָּרֵחַ בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי הַנְּקֻדּוֹת - לֹא יִהְיֶה לוֹ רֹחַב, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ט. לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה רֹחַב הַיָּרֵחַ יָתֵר עַל חָמֵשׁ מַעֲלוֹת, בֵּין בְּצָפוֹן בֵּין בְּדָרוֹם; אֶלָּא כָּךְ הוּא דַּרְכּוֹ: יַתְחִיל מִן הָרֹאשׁ, וְיִתְרַחֵק מְעַט מְעַט, וְהַמֶּרְחָק הוֹלֵךְ וְנוֹסֵף עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְחָמֵשׁ מַעֲלוֹת[יג];

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְיַחֲזוֹר וְיִתְקָרֵב מְעַט מְעַט, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רֹחַב כְּשֶׁיַּגִּיעַ לַזָּנָב; וְיַחֲזוֹר וְיִתְרַחֵק מְעַט מְעַט, וְהַמֶּרְחָק נוֹסֵף עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְחָמֵשׁ מַעֲלוֹת[יג]; וְיַחֲזוֹר וְיִתְקָרֵב, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רֹחַב[טו].

יג) כאשר הירח במרחק 90 מעלות מן הראש. יד) כאשר הירח במרחק 90 מעלות מן הזנב. טו) כאשר ישוב לראש.

ל. אִם תִּרְצֶה לֵידַע רֹחַב הַיָּרֵחַ כַּמָּה הוּא בְּכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה, וְאִם צְפוֹנִי הוּא אוֹ דְּרוֹמִי - תּוֹצִיא מִקּוֹם הָרֹאשׁ וּמִקּוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי לְאוֹתָהּ הָעֵת, וְתִגְרַע מִקּוֹם הָרֹאשׁ מִמִּקּוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי; וְהַנִּשְׁאָר, הוּא הַנִּקְרָא 'מַסְלוּל הָרֹחַב'[טז]. אִם יִהְיֶה מַסְלוּל הָרֹחַב מִמַּעֲלָה אַחַת עַד מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, תֵּדַע שֶׁרֹחַב הַיָּרֵחַ צְפוֹנִי[יז]; טז) הנשאר הוא מרחק הירח ממקום הראש. מרחק זה נקרא "מסלול הרוחב", כי בו תלוי שיעור הרוחב. יז) והוא נמצא בין הראש לזנב.

וְאִם הָיָה הַמַּסְלוּל יָתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, תֵּדַע שֶׁרֹחַב הַיָּרֵחַ דְּרוֹמִי[יח]; וְאִם הָיָה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים בְּשָׁוֶה אוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים בְּשָׁוֶה, אֵין לַיָּרֵחַ רֹחַב כְּלָל[יט]. וְתַחְזוֹר וְתִרְאֶה מְנַת מַסְלוּל הָרֹחַב כַּמָּה הִיא, וְהוּא שִׁעוּר נְטִיָּתוֹ לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם; וְהוּא הַנִּקְרָא 'רֹחַב הַיָּרֵחַ הַדְּרוֹמִי' אוֹ 'הַצְּפוֹנִי', כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יח) והוא נמצא בין הזנב לראש. יט) כי זוהי נקודת הזנב או נקודת הראש.

לא. וְכַמָּה הִיא מְנַת מַסְלוּל הָרֹחַב? אִם יִהְיֶה מַסְלוּל הָרֹחַב עֶשֶׂר מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְׁנַיִם וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל הַזֶּה עֶשְׂרִים מַעֲלוֹת, תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וּשְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל שְׁלֹשִׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל אַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל חֲמִשִּׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל שִׁשִּׁים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל שִׁבְעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וּשְׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל שְׁמוֹנִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וַחֲמִשָּׁה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים;

וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל תִּשְׁעִים, תִּהְיֶה מְנָתוֹ חָמֵשׁ מַעֲלוֹת.

לב. וְאִם יִהְיוּ אֲחָדִים עִם הָעֲשָׂרוֹת - תִּקַּח הָרְאוּי לָהֶם לְפִי הַיִּתֵּר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַמָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתָ בְּמַסְלוּל הַשֵּׁשׁ וּבְמַסְלוּל הַיָּרֵחַ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיָה מַסְלוּל הָרֹחַב שָׁלֹשׁ וַחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת - וּכְבָר יָדַעְתָּ שֶׁאִלּוּ הָיָה הַמַּסְלוּל חֲמִשִּׁים, הָיְתָה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים, וְאִלּוּ הָיָה הַמַּסְלוּל שִׁשִּׁים, הָיְתָה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים; נִמְצָא הַיִּתֵּר בֵּין שְׁתֵּי הַמָּנוֹת, שְׁלֹשִׁים חֲלָקִים, שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים לְכָל מַעֲלָה; וְנִמְצָא לְפִי חֶשְׁבּוֹן מַסְלוּל זֶה שֶׁהוּא שָׁלֹשׁ וַחֲמִשִּׁים, מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְתִשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ, תַּעֲשֶׂה בְּכָל מִנְיָן וּמִנְיָן.

לג. מֵאַחַר שֶׁתֵּדַע מְנָתוֹ שֶׁל מַסְלוּל הָרֹחַב עַד תִּשְׁעִים כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ, תֵּדַע מָנוֹת שֶׁל כָּל מִנְיָנוֹת הַמַּסְלוּל; שֶׁאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל יָתֵר עַל תִּשְׁעִים עַד מֵאָה וּשְׁמוֹנִים - תִּגְרַע הַמַּסְלוּל מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים, וְהַנִּשְׁאָר תֵּדַע בּוֹ הַמָּנָה[כ].

כ) אם מסלול הרוחב למשל 100 מעלות, כלומר שהירח מרוחק מן הראש 100, תפחית 180 מעלות מ100 מעלות, התוצאה תהיה 80 מעלות ואז תדע את המנה השייכת ל80 מעלות.

לד. וְכֵן אִם הָיָה הַמַּסְלוּל יָתֵר מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים עַד מָאתַיִם וְשִׁבְעִים - תִּגְרַע מִמֶּנּוּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, וְהַנִּשְׁאָר תֵּדַע בּוֹ הַמָּנָה.

לה. וְאִם הָיָה הַמַּסְלוּל יָתֵר עַל מָאתַיִם וְשִׁבְעִים עַד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים[כא] - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, וְהַנִּשְׁאָר תֵּדַע בּוֹ הַמָּנָה.

כא) מפחיתים ממנו 360 מעלות, ולא 180 מעלות כמו בהלכה הקודמת, כי אז ישאר יותר מ90 מעלות, וכל החשבון מבוסס על מספר מעלות עד תשעים.

לו. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמַּסְלוּל מֵאָה וַחֲמִשִּׁים - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים, נִשְׁאַר שְׁלֹשִׁים. וּכְבָר יָדַעְתָּ, שֶׁמְּנַת שְׁלֹשִׁים, שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים; וְכָךְ תִּהְיֶה מְנַת מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יז. הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמַּסְלוּל מָאתַיִם - תִּגְרַע מִמֶּנּוּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, יִשָּׁאֵר עֶשְׂרִים. וּכְבָר יָדַעְתָּ, שֶׁמְּנַת עֶשְׂרִים, הִיא מַעֲלָה אַחַת וּשְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְכֵן אִם תִּהְיֶה מְנַת מָאתַיִם, תִּהְיֶה מַעֲלָה אַחַת וּשְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים.

יח. הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמַּסְלוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, נִשְׁאַר שִׁשִּׁים. וּכְבָר יָדַעְתָּ, שֶׁמְּנַת שִׁשִּׁים, אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים; וְכָךְ הִיא מְנַת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת, אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ, בְּכָל הַמְּנָיָנוֹת.

יט. הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע רֹחַב הַיָּרֵחַ כַּמָּה הוּא, וּבְאֵיזוֹ רוּחַ הוּא אִם צְפוֹנִי וְאִם דְּרוֹמִי, בְּתְחִלַּת לֵיל עֶרֶב שַׁבָּת שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אִיָּר מִשָּׁנָה זוֹ; וּכְבָר יָדַעְתָּ, שֶׁמְּקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, הָיָה בְּלֵיל זֶה בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים מִמַּזַּל שׁוֹר - סִימָנוֹ י"ח מ'; וּמְקוֹם הָרֹאשׁ הָיָה בְּאוֹתָהּ הָעֵת, בְּשֶׁבַע וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים מִמַּזַּל בְּתוּלָה - סִימָנוֹ כ"ז ל'.

תִּגְרַע מִקּוֹם הָרֹאשׁ מִמְּקוֹם הַיָּרֵחַ, יֵצֵא לְךָ מַסְלוּל הָרֹחַב מָאתַיִם אַחַת וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה חֲלָקִים - סִימָנוֹ רל"א ו' - לְפִי שֶׁאֵין מַשִּׂגִּיחִין עַל הַחֲלָקִים בְּכָל הַמַּסְלוּל. וְנִמְצָא הַמְּנָה שֶׁל מַסְלוּל זֶה בַּדְּרָכִים שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּפֶרֶק זֶה, שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים; וְזֶה הוּא רֹחַב הַיָּרֵחַ בְּתְחִלַּת לֵיל זֶה, וְהוּא דְּרוֹמִי - שֶׁהֲרֵי הַמַּסְלוּל יָתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים.

פֶּרֶק יז

החשבון לידיעת ראיית הירח.

א. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהִקְדַּמְנוּ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ עֲתִידִים וּמוּכָנִים לִידִיעַת הָרְאִיָּה, וּכְשֶׁתִּרְצֶה לָדַעַת זֹאת, תַּתְחִיל וְתַחְשֹׁב וְתוֹצִיא מִקּוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי וּמִקּוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי וּמִקּוֹם הָרֹאשׁ לִשְׁעַת הָרְאִיָּה, וְתִגְרַע מִקּוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי מִמְּקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי; וְהַנִּשְׁאָר, הוּא הַנִּקְרָא 'אֹרֶךְ רִאשׁוֹן'[א].

א) המרחק בין הירח לשמש (מזמן הקיבוץ).

ב. וּמֵאַחַר שֶׁתֵּדַע מִקּוֹם הָרֹאשׁ וּמִקּוֹם הַיָּרֵחַ, תֵּדַע רֹחַב הַיָּרֵחַ כַּמָּה הוּא, וְאִם הוּא רֹחַב צְפוֹנִי אוֹ דְּרוֹמִי; וְהוּא הַנִּקְרָא 'רֹחַב רִאשׁוֹן'. וְהִזָּהֵר בָּאֹרֶךְ הַזֶּה הָרִאשׁוֹן וּבְרֹחַב הָרִאשׁוֹן, וְיִהְיוּ שְׁנֵיהֶם מוּכָנִין לְפָנֶיךָ[ב].

ב) לצורך החשבון לדעת מתי זה הראייה.

ג. וְהִתְבּוֹנֵן בְּאֹרֶךְ זֶה הָרִאשׁוֹן: אִם יֵצֵא לְךָ תֵּשַׁע מַעֲלוֹת בְּשָׁוֶה אוֹ פָּחוֹת - תֵּדַע בְּוַדַּאי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם שֶׁיֵּרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[ג], וְאֵין אַתָּה צָרִיךְ חֶשְׁבּוֹן אַחֵר; וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן יָתֵר עַל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת - תֵּדַע בְּוַדַּאי שֶׁהַיָּרֵחַ יֵרָאֶה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין אַתָּה צָרִיךְ חֶשְׁבּוֹן אַחֵר[ד]; וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן מִתֵּשַׁע מַעֲלוֹת וְעַד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה - תִּצְטָרֵךְ לִדְרֹשׁ וְלַחְקֹר בְּחֶשְׁבּוֹנוֹת הָרְאִיָּה, עַד שֶׁתֵּדַע אִם יֵרָאֶה אוֹ לֹא יֵרָאֶה.

ג) מפני קרבת הירח אל השמש. אורו הקלוש של חרמש הירח הקטן אינו נראה בגלל אורן החזק של קרני השמש.
ד) משום שאז חרמש הירח כבר גדול יותר.

ד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי מִתְּחִלַּת מַזַּל גְּדִי עַד סוֹף מַזַּל תְּאוֹמִים[ה]. אֲבָל אִם הָיָה מְקוֹם הַיָּרֵחַ מִתְּחִלַּת מַזַּל סַרְטָן עַד סוֹף מַזַּל קֶשֶׁת[ו], וְיִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן עֶשֶׂר מַעֲלוֹת בְּשָׁוֶה אוֹ פָּחוֹת - תֵּדַע שֶׁאֵין הַיָּרֵחַ נִרְאֶה כְּלָל בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם הָיָה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן יָתֵר עַל אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת, וַדַּאי יֵרָאֶה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל; וְאִם הָיָה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן מֵעֶשֶׂר מַעֲלוֹת עַד אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים - תִּצְטָרֵךְ לִדְרֹשׁ וְלַחְקֹר בְּחֶשְׁבּוֹנוֹת הָרְאִיָּה, עַד שֶׁתֵּדַע אִם יֵרָאֶה אִם לֹא יֵרָאֶה.

ה) כלומר, במזלות העולים, מ-270 מעלות ועד 90 מעלות, בעונת החורף והאביב. אז יראה הירח באורך קטן יותר.
ו) כלומר, במזלות היורדים, מ-90 מעלות ועד מעלות 270, בעונת הקיץ והסתיו. אז דרוש אורך גדול יותר, כדי שיוכלו לראות את הירח החדש.

ה. וְאֵלּוּ הֵם חֶשְׁבּוֹנוֹת הָרְאִיָּה: הִתְבּוֹנֵן וּרְאֵה הַיָּרֵחַ בְּאֵיזֶה מַזָּל הוּא[ז] -

ז) לפי מספר המעלות שלו.

אִם יִהְיֶה בְּמַזַּל טָלֶה, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל שׁוֹר, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן מַעֲלָה אַחַת;

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל תְּאוֹמִים, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ שְׁמוֹנָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל סַרְטָן, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ שְׁנַיִם וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל אַרְיֵה, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל בְּתוּלָה, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל מֹאזְנַיִם, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל עַקְרָב, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל קֶשֶׁת, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל גְּדִי, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ אַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל דְּלִי, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל דָּגִים, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ שְׁמוֹנָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים.
וְהַנִּשְׁאָר מִן הָאֹרֶךְ אַחַר שֶׁתִּגְרַע מִמֶּנּוּ אֵלּוּ הַחֲלָקִים, הוּא הַנִּקְרָא 'אֹרֶךְ שֵׁנִי'.

ו. וְלָמָּה גּוֹרְעִין חֲלָקִים אֵלּוּ? לְפִי שֶׁמְּקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי אֵינוֹ הַמָּקוֹם שֶׁיִּרְאֶה בּוֹ, אֶלָּא שִׁנּוּי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם בָּאֹרֶךְ וּבְרֹחַב, וְהוּא הַנִּקְרָא 'שִׁנּוּי הַמַּרְאֶה'[ח]; וְשִׁנּוּי מַרְאֵה הָאֹרֶךְ בִּשְׁעַת הָרְאִיָּה[ט], לְעוֹלָם גּוֹרְעִין אוֹתוֹ מִן הָאֹרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

ח) בדרך כלל רואה העין את הירח בשמים במקום אחר, קרוב יותר לאופק, מאשר הוא באמת. את המקום האמיתי במזלות, קובע קו ישר מדומה, היוצא ממרכז הארץ והעובר את מרכז הירח ומגיע עד גלגל המזלות. הקו, המראה לנו את מקום הירח במזלות, הוא הקו היוצא מעין המסתכל במקומו הוא, והעובר דרך מרכז הירח אל גלגל המזלות. ההפרש בין המקום האמיתי לבין המקום הנראה לעין, נקרא 'שינוי המראה'. האורך השני הוא המרחק בין מקום השמש לבין מקום הירח, שבו הוא נראה לעין (האורך המדומה).
ט) כי אז הירח במערב, והוא נראה קרוב יותר לאופק ולמקום שקיעת השמש מאשר הוא באמת. המרחק המדומה בין הירח לשמש (האורך השני) קטן איפוא יותר מן המרחק האמיתי (האורך הראשון). משום כך גורעים את שינוי המראה מן האורך הראשון.

ז. אֲבָל שִׁנּוּי מַרְאֵה הָרֹחַב - אִם הָיָה רֹחַב הַיָּרֵחַ צָפוֹנִי, גּוֹרְעִין חֲלָקִים שֶׁל שִׁנּוּי מַרְאֵה הָרֹחַב מִן הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן; וְאִם הָיָה רֹחַב הַיָּרֵחַ דְּרוֹמִי, מוֹסִיפִין הַחֲלָקִים שֶׁל שִׁנּוּי מַרְאֵה הָרֹחַב עַל הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן אַחַר שֶׁמּוֹסִיפִין עָלָיו אוֹ גּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ אוֹתָם הַחֲלָקִים, הוּא הַנִּקְרָא 'רֹחַב שֵׁנִי'[י].

ח. וְכַמָּה הֵם הַחֲלָקִים שֶׁמּוֹסִיפִין אוֹ גּוֹרְעִין אוֹתָן?

י) הירח נראה נוטה יותר לדרום מאשר הוא באמת. משום כך כאשר הרוחב צפוני גורעים את החלקים של שינוי מראה הרוחב, כדי לדעת את רוחב הירח, כפי שהוא נראה לעין. מאותה סיבה, כאשר הרוחב דרומי, מוסיפים את החלקים של שינוי מראה הרוחב. יא) הוא הרוחב המדומה.

אִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ בְּמַזַּל טָלֶה, תִּשְׁעָה חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל שׁוֹר, עֲשָׂרָה חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל תְּאוֹמִים, שִׁשָּׁה עָשָׂר חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל סַרְטָן, שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל אַרְיֵה, שְׁמוֹנָה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל בְּתוּלָה, אַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל מֹאזְנַיִם, שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל עַקְרָב, חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל קֶשֶׁת, אַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל גְּדִי, שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל דְּלִי, שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל דָּגִים, שְׁנַיִם עָשָׂר חֲלָקִים.

ט. וּמֵאַחַר שֶׁתִּדַּע חֲלָקִים אֵלּוּ, תִּגְרַע אוֹתָם מִן הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן, אוֹ תּוֹסִיף אוֹתָם עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ - וְיֵצֵא לְךָ הָרֹחַב הַשֵּׁנִי. וּכְבָר יָדַעְתָּ אִם הוּא צָפוֹנִי אוֹ דְּרוֹמִי, וְתֵדַע כַּמָּה מַעֲלוֹת וְכַמָּה חֲלָקִים נַעֲשָׂה זֶה הָרֹחַב הַשֵּׁנִי; וְתָכִין אוֹתוֹ לְפָנֶיךָ, וְיִהְיֶה עָתִיד.

י. וְאַחַר כָּךְ תַּחְזֹר וְתִקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי הַזֶּה מִקְצָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַיָּרֵחַ נָלוּז [סוטה] מְעַט בְּמַעְגָּלוֹ. וְכַמָּה הִיא הַמִּקְצָת שֶׁתִּקַּח מִמֶּנּוּ?
אִם יִהְיֶה מְקוֹם הַיָּרֵחַ מִתְּחִלַּת מַזַּל טָלֶה עַד עֶשְׂרִים מַעֲלָה מִמֶּנּוּ, אוֹ מִתְּחִלַּת מַזַּל מֹאזְנַיִם עַד עֶשְׂרִים מַעֲלָה מִמֶּנּוּ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁנֵי חֲמִשָּׁיו;
וְאִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ מֵעֶשְׂרִים מִמַּזַּל טָלֶה עַד עֶשֶׂר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מַעֲלוֹת מִמַּזַּל שׁוֹר, אוֹ מֵעֶשְׂרִים מִמַّזַּל מֹאזְנַיִם עַד עֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמַּזַּל עַקְרָב - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁלִישִׁיתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ מֵעֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמַּזַּל שׁוֹר עַד עֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ, אוֹ מֵעֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמַּזַּל עַקְרָב עַד עֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי רְבִיעִיתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ מֵעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת מִמַּזַּל שׁוֹר עַד סוֹפוֹ, אוֹ מֵעֶשְׂרִים מִמַּזַּל עַקְרָב עַד סוֹפוֹ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי חֲמִישִׁיתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה הַיָّרֵחַ מִתְּחִלַּת מַזַּל תְּאוֹמִים עַד עֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ, אוֹ מִתְּחִלַּת מַזַּל קֶשֶׁת עַד עֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁתוּתוֹ; וְאִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ מֵעֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמַּזַּל תְּאוֹמִים עַד עֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ, אוֹ מֵעֶשֶׂר מִמַּזַּל קֶשֶׁת עַד עֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי חֲצִי שְׁתוּתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה מְקוֹם הַיָּרֵחַ מֵעֶשְׂרִים מִמַּזַּל תְּאוֹמִים עַד חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ, אוֹ מֵעֶשְׂרִים מִמַּזַּל קֶשֶׁת עַד חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי רְבִיעַ שְׁתוּתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה מְקוֹם הַיָּרֵחַ מֵחָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים מִמַּזַּל תְּאוֹמִים עַד חָמֵשׁ מַעֲלוֹת מִמַּזַּל סַרְטָן, אוֹ מֵחָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים מִמַּזַּל קֶשֶׁת עַד חָמֵשׁ מַעֲלוֹת מִמַּזַּל גְּדִי - לֹא תִּקַּח כְּלוּם, לְפִי שֶׁאֵין כָּאן נְלִיזַת מַעְגָּל[יב];

יב) בקטע זה אין כלל סטיית הירח מהמעגל.

וְאִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ מֵחָמֵשׁ מִמַּזַּל סַרְטָן עַד עֶשֶׂר מִמֶּנּוּ, אוֹ מֵחָמֵשׁ מִמַּזַּל גְּדִי עַד עֶשֶׂר מִמֶּנּוּ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי רְבִיעַ שְׁתוּתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה מְקוֹם הַיָּרֵחַ מֵעֶשֶׂר מִמַּזַּל סַרְטָן עַד עֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ, אוֹ מֵעֶשֶׂר מִמַּזַּל גְּדִי עַד עֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי חֲצִי שְׁתוּתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה מְקוֹם הַיָּרֵחַ מֵעֶשְׂרִים מִמַּזַּל סַרְטָן עַד סוֹפוֹ, אוֹ מֵעֶשְׂרִים מִמַּזַּל גְּדִי עַד סוֹפוֹ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁתוּתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ מִתְּחִלַּת מַזַּל אַרְיֵה עַד עֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ, אוֹ מִתְּחִלַּת מַזַּל דְּלִי עַד עֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי חֲמִישִׁיתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ מֵעֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמַּזַּל אַרְיֵה עַד עֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ, אוֹ מֵעֶשֶׂר מִמַּזַּל דְּלִי עַד עֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי רְבִיעִיתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ מֵעֶשְׂרִים מִמַּזַּל אַרְיֵה עַד עֶשֶׂר מִמַּזַּל בְּתוּלָה, אוֹ מֵעֶשְׂרִים מִמַּזַּל דְּלִי עַד עֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמַּזַּל דָּגִים - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁלִישִׁיתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ מֵעֶשֶׂר מִמַּזַּל בְּתוּלָה עַד סוֹפוֹ, אוֹ מֵעֶשֶׂר מִמַּזַּל דָּגִים עַד סוֹפוֹ - תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁנֵי חֲמִשָּׁיו. וְזֹאת הַמִּקְצָת שֶׁתִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי, הִיא הַנִּקְרֵאת 'מַעְגַּל הַיָּרֵחַ'.

יא. וְאַחַר כָּךְ תַּחְזֹר וְתִתְבּוֹנֵן בְּרֹחַב הַיָּרֵחַ, וְתִרְאֶה אִם הוּא צְפוֹנִי אִם דְּרוֹמִי - אִם הָיָה צְפוֹנִי, תִּגְרַע מַעְגַּל הַיָּרֵחַ הַזֶּה מִן הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי; וְאִם הָיָה רֹחַב הַיָּרֵחַ דְּרוֹמִי, תּוֹסִיף הַמַּעְגָּל הַזֶּה עַל הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה מְקוֹם הַיָּרֵחַ מִתְּחִלַּת מַזַּל גְּדִי עַד סוֹף מַזַּל תְּאוֹמִים. אֲבָל אִם הָיָה הַיָּרֵחַ מִתְּחִלַּת מַזַּל סַרְטָן עַד סוֹף מַזַּל קֶשֶׁת, יִהְיֶה הַדָּבָר הֵפֶךְ - שֶׁאִם יִהְיֶה רֹחַב הַיָּרֵחַ צְפוֹנִי, תּוֹסִיף הַמַּעְגָּל עַל הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי; וְאִם יִהְיֶה רֹחַב הַיָּרֵחַ דְּרוֹמִי, תִּגְרַע הַמַּעְגָּל מִן הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי אַחַר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ, הוּא הַנִּקְרָא 'אֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי'[יג].

יג) גם כשאין נליזת המעגל, נשאר השם "אורך שלישי", כי אחריו בא חשבון אורך אחר, שיקרא "אורך רביעי". אם במקרה דידן ישאירו את השם "אורך שני", אז יצטרכו לאורך הבא לקרוא "אורך שלישי", וזה עלול להטעות, כי בשם זה קראנו לאורך המתוקן בהתחשב בנליזת המעגל. המטרה בכל החשבונות הללו, היא ידיעת הקשת בקו המשוה בין שקיעת השמש ובין שקיעת הירח באופק ירושלים, שבה תלויה ראיית הירח החדש.

וְדַע, שֶׁאִם לֹא יִהְיֶה שָׁם נְלִיזַת מַעְגָּל, וְלֹא נָתַן הַחֶשְׁבּוֹן לָקַחַת מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי כְּלוּם - יִהְיֶה הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי עַצְמוֹ, הוּא הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי בְּלֹא פָּחוֹת וְלֹא יָתֵר.

יב. וְאַחַר כָּךְ תַּחְזֹר וְתִרְאֶה הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי הַזֶּה, וְהוּא הַמַּעֲלוֹת שֶׁבֵּין הַיָּרֵחַ וְהַשֶּׁמֶשׁ - בְּאֵיזֶה מַזָּל הוּא:

אִם יִהְיֶה בְּמַזַּל דָּגִים אוֹ בְּמַזַּל טָלֶה, תּוֹסִיף עַל הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי שְׁתוּתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ בְּמַזַּל דְּלִי אוֹ בְּמַזַּל שׁוֹר, תּוֹסִיף עַל הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ בְּמַזַּל גְּדִי אוֹ בְּמַזַּל תְּאוֹמִים, תּוֹסִיף עַל הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי שְׁתוּתוֹ;

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ בְּמַזַּל קֶשֶׁת אוֹ בְּמַזַּל סַרְטָן, תַּנִּיחַ הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְלֹא תּוֹסִיף עָלָיו, וְלֹא תִּגְרַע מִמֶּנּוּ;

וְאִם הָיָה הָאֹרֶךְ בְּמַזַּל עַקְרָב אוֹ בְּמַזַּל אַרְיֵה, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ;

וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ בְּמַזַּל מֹאזְנַיִם אוֹ בְּמַזַּל בְּתוּלָה, תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי שְׁלִישִׁיתוֹ.

וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי אַחַר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו, אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ, אוֹ תַּנִּיחַ אוֹתוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא - הוּא הַנִּקְרָא 'אֹרֶךְ רְבִיעִי'.

וְאַחַר כָּךְ תַּחְזֹר אֵצֶל רֹחַב הַיָּרֵחַ הָרִאשׁוֹן, וְתִקַּח מִמֶּנּוּ שְׁנֵי שְׁלִישָׁיו לְעוֹלָם - וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'מְנַת גֹּבַהּ הַמְּדִינָה'. וְתִתְבּוֹנֵן וְתִרְאֶה - אִם יִהְיֶה רֹחַב הַיָּרֵחַ צָפוֹנִי, תּוֹסִיף מְנַת גֹּבַהּ הַמְּדִינָה עַל הָאֹרֶךְ הָרְבִיעִי; וְאִם יִהְיֶה רֹחַב הַיָּרֵחַ דְּרוֹמִי, תִּגְרַע מְנַת גֹּבַהּ הַמְּדִינָה מִן הָאֹרֶךְ הָרְבִיעִי. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרְבִיעִי אַחַר שֶׁגּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁמּוֹסִיפִין עָלָיו - הוּא הַנִּקְרָא 'קֶשֶׁת הָרְאִיָּה'[יד].

יד) זהו הזמן שבו מאחר הירח לשקוע אחר השמש.

יג. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁבָּאנוּ לַחְקֹר אִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּלֵיל עֶרֶב שַׁבָּת שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אִיָּר מִשָּׁנָה זוֹ אוֹ לֹא יֵרָאֶה - תּוֹצִיא מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי וְרֹחַב הַיָּרֵחַ לְשָׁעָה זוֹ כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ. יֵצֵא לְךָ מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי, בְּשֶׁבַע מַעֲלוֹת וְתִשְׁעָה חֲלָקִים מִמַּזַּל שׁוֹר - סִימָנוֹ ז' ט'; וְיֵצֵא לְךָ מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים מִמַּזַּל שׁוֹר - סִימָנוֹ י"ח ל"ו; וְיֵצֵא לְךָ רֹחַב הַיָּרֵחַ, בְּרוּחַ דָּרוֹם שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים - סִימָנוֹ ג' נ"ג, וְזֶה הוּא הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן;

וְתִגְרַע מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ מִמְּקוֹם הַיָּרֵחַ, יִשָּׁאֵר אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים - סִימָנוֹ י"א כ"ז, וְזֶה הוּא הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן;

וּלְפִי שֶׁהָיָה הַיָּרֵחַ בְּמַזַּל שׁוֹר, יִהְיֶה שִׁנּוּי מַרְאֵה הָאֹרֶךְ מַעֲלָה אַחַת, וְרָאוּי לִגְרֹעַ אוֹתָהּ מִן הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן; יֵצֵא לְךָ הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי, עֶשֶׂר מַעֲלוֹת וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים - סִימָנוֹ י' כ"ז; וְכֵן יִהְיֶה שִׁנּוּי מַרְאֵה הָרֹחַב עַשָּׂרָה חֲלָקִים, וּלְפִי שֶׁרֹחַב הַיָּרֵחַ הָיָה דְּרוֹמִי, רָאוּי לְהוֹסִיף עָלָיו שִׁנּוּי הַמַּרְאֶה שֶׁהוּא עַשָּׂרָה חֲלָקִים; יֵצֵא לְךָ הָרֹחַב הַשֵּׁנִי, אַרְבַּע מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים - סִימָנוֹ ד' ג'; וּלְפִי שֶׁהָיָה הַיָּרֵחַ בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת מִמַּזַּל שׁוֹר, רָאוּי לִקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי רְבִיעִיתוֹ, וְהוּא הַנִּקְרָא 'מַעְגַּל הַיָּרֵחַ'; יֵצֵא לְךָ מַעְגַּל הַיָּרֵחַ לְעֵת זוֹ, מַעֲלָה אַחַת וְחֵלֶק אֶחָד, לְפִי שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בַּשְּׁנִיּוֹת.

יד. וּלְפִי שֶׁרֹחַב הַיָּרֵחַ דְּרוֹמִי, וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי בֵּין רֹאשׁ גְּדִי וְרֹאשׁ סַרְטָן - רָאוּי לְהוֹסִיף הַמַּעְגָּל עַל הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי; יֵצֵא לְךָ הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי, אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וּשְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים - סִימָנוֹ י"א כ"ח; וּלְפִי שֶׁהָאֹרֶךְ הַזֶּה בְּמַזַּל שׁוֹר, רָאוּי לְהוֹסִיף עַל הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ, שֶׁהוּא שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁמוֹנֶה עָשָׂר חֲלָקִים; וְיֵצֵא לְךָ הָאֹרֶךְ הָרְבִיעִי, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים - סִימָנוֹ י"ג מ"ו; וְחָזַרְנוּ אֵצֶל הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן, וְלָקַחְנוּ שְׁנֵי שְׁלִישָׁיו - יָצָא מְנַת גֹּבַהּ הַמְּדִינָה, וְהוּא שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים; וּלְפִי שֶׁהָיָה הָרֹחַב דְּרוֹמִי, רָאוּי לִגְרֹעַ מְנַת גֹּבַהּ הַמְּדִינָה מִן הָאֹרֶךְ הָרְבִיעִי; יִשָּׁאֵר לְךָ אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְאַחַד עָשָׂר חֲלָקִים - סִימָנוֹ י"א י"א. וְזוֹ הִיא קֶשֶׁת הָרְאִיָּה בַּלַּיְלָה הַזֶּה. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ תַּעֲשֶׂה וְתֵדַע קֶשֶׁת הָרְאִיָּה כַּמָּה מַעֲלוֹת וְכַמָּה חֲלָקִים יֵשׁ בָּהּ, בְּכָל לֵיל רְאִיָּה שֶׁתִּרְצֶה, לְעוֹלָם.

טו. וְאַחַר שֶׁתֵּצֵא קֶשֶׁת זוֹ, תָּבִין בָּהּ. וְדַע, שֶׁאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה תֵּשַׁע מַעֲלוֹת אוֹ פָּחוֹת, אִי אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה יָתֵר עַל אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה, וְיִהְיֶה גָּלוּי לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[טו].

טו) גבולות אלו מבוססים על הנסיון. בקשת ראיה קטנה (9 מעלות או פחות) ממהר הירח לשקוע. על כן אי־אפשר שיראה בכל ארץ ישראל. בקשת ראיה גדולה (יותר מ-14 מעלות) עובר זמן ניכר עד שהירח שוקע. על כן אי־אפשר שלא יראה בכל ארץ ישראל.

טז. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִתְּחִלַּת מַעֲלָה עֲשִׂירִית עַד סוֹף מַעֲלַת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה - תַּעֲרֹךְ קֶשֶׁת הָרְאִיָּה אֶל הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן, וְתֵדַע אִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יֵרָאֶה, מִן הַקִּצִּין שֶׁיֵּשׁ לוֹ; וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'קִצֵּי הָרְאִיָּה'[טז].

טז) שני גורמים קובעים אפשרות הראיה בתנאים אקלימיים נוחים: 1) קשת הראיה, שממנה תלוי שיעור הזמן שהירח

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

גלוי לעין עד שקיעתו, 2) האורך הראשון, כלומר המרחק בין הירח לבין השמש, שממנו תלוי גודל החלק המואר של הירח. כמה שהירח התרחק יותר מן השמש, כך החלק המואר שבו גדול יותר. ובמידה שקשת הראיה קטנה יותר, בהכרח שהאורך הראשון צריך להיות גדול יותר, כדי שיראה הירח. וכאשר האורך הראשון קטן יותר, קשת הראיה מוכרחת להיות גדולה יותר. אם החלק המואר של הירח גדול, אפשר לראותו אפילו הוא ממהר לשקוע. אם הוא נשאר זמן רב גלוי עד השקיעה, אפשר לראותו אפילו כשהחלק המואר קטן, כלומר האורך הראשון קטן. על זה בנויים קיצי (גבולות) הראיה, כפי שיסביר להלן.

יז. וְאֵלּוּ הֵם קִצֵּי הָרְאִיָּה: אִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל תְּשַׁע מַעֲלוֹת עַד סוֹף עֶשֶׂר מַעֲלוֹת, אוֹ יָתֵר עַל עֶשֶׂר, וְיִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, אוֹ יוֹתֵר - וַדַּאי יֵרָאֶה[יז]; וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פָּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה הָאֹרֶךְ פָּחוֹת מִזֶּה - לֹא יֵרָאֶה.

יז) כשקשת הראיה עולה במעט על המינימום, יכול האורך הראשון להיות פחות מעט מן המקסימום.

יח. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל עֶשֶׂר מַעֲלוֹת עַד סוֹף אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, אוֹ יָתֵר עַל אַחַת עֶשְׂרֵה, וְיִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, אוֹ יוֹתֵר - וַדַּאי יֵרָאֶה; וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פָּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה הָאֹרֶךְ פָּחוֹת מִזֶּה - לֹא יֵרָאֶה.

יט. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת עַד סוֹף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, אוֹ יָתֵר עַל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, וְהָיָה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, אוֹ יוֹתֵר - וַדַּאי יֵרָאֶה; וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פָּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה הָאֹרֶךְ פָּחוֹת מִזֶּה - לֹא יֵרָאֶה.

כ. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת עַד סוֹף שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, אוֹ יָתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, וְיִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן עֶשֶׂר מַעֲלוֹת, אוֹ יוֹתֵר - וַדַּאי יֵרָאֶה; וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פָּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה הָאֹרֶךְ פָּחוֹת מִזֶּה - לֹא יֵרָאֶה.

כא. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת עַד סוֹף אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, אוֹ יָתֵר עַל אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וְיִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן תְּשַׁע מַעֲלוֹת, אוֹ יוֹתֵר - וַדַּאי יֵרָאֶה; וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פָּחוֹת מִזֶּה, אוֹ יִהְיֶה הָאֹרֶךְ פָּחוֹת מִזֶּה - לֹא יֵרָאֶה, וְעַד כָּאן, סוֹף הַקִּצִּין.

כב. כֵּיצַד? בָּאנוּ לְהִתְבּוֹנֵן בְּקֶשֶׁת הָרְאִיָּה שֶׁל לֵיל עֶרֶב שַׁבָּת שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אִיָּר מִשָּׁנָה זוֹ - יָצָא לָנוּ בְּחֶשְׁבּוֹן קֶשֶׁת הָרְאִיָּה, אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְאַחַד עָשָׂר חֲלָקִים, כְּמוֹ שֶׁיָּדַעְתָּ; וּלְפִי שֶׁהָיְתָה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה בֵּין עֶשֶׂר עַד אַרְבַּע עֶשְׂרֵה, עָרַכְנוּ [-השוונו] אוֹתָהּ אֶל הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן; וּכְבָר יָדַעְתָּ שֶׁהָאֹרֶךְ הַזֶּה בְּלֵיל זֶה, אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וּלְפִי שֶׁהָיְתָה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה יָתֵר עַל אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וְהָיָה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן יָתֵר עַל אַחַת עֶשְׂרֵה - יָדַעְתָּ שֶׁוַּדַּאי יֵרָאֶה בְּלֵיל זֶה, לְפִי הַקִּצִּין הַקְּצוּבוֹת. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּכָל קֶשֶׁת וָקֶשֶׁת, עִם הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן שֶׁלָּהּ.

כג. וּכְבָר רָאִיתָ מִן הַמַּעֲשִׂים הָאֵלּוּ, כַּמָּה חֶשְׁבּוֹנוֹת יֵשׁ בּוֹ[יח], וְכַמָּה תּוֹסָפוֹת, וְכַמָּה גִּרְעוֹנִין[ט] - אַחַר שֶׁיָּצַעְנוּ הַרְבֵּה, עַד שֶׁהִמְצָאנוּ דְּרָכִים קְרוֹבִים שֶׁאֵין בְּחֶשְׁבּוֹנָם עֹמֶק גָּדוֹל[כ]: שֶׁהֵרַחַ, עֲקַלְקַלּוֹת גְּדוֹלוֹת יֵשׁ בְּמַעְגְּלוֹתָיו[כא]; וּלְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: "שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ[14]", יָרֵחַ לֹא יָדַע מְבוֹאוֹ[כב]. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: 'פְּעָמִים בָּא בַּאֲרֻכָּה, פְּעָמִים בָּא בִּקְצָרָה'[כג] - כְּמוֹ שֶׁתִּרְאֶה מֵחֶשְׁבּוֹנוֹת אֵלּוּ, שֶׁפְּעָמִים תּוֹסִיף וּפְעָמִים תִּגְרַע, עַד שֶׁתֵּצֵא קֶשֶׁת הָרְאִיָּה; וּפְעָמִים תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה אֲרֻכָּה וּפְעָמִים קְצָרָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יח) בחישוב מסלול הירח. יט) שלפעמים צריך להוסיף על החשבון, ולפעמים צריך לגרוע. כ) לאחר שהרמב"ם חקר ובדק, הוא מצא חישובים קלים, שכל אחד יכול לחשב בקלות את מקומו של הירח. כא) הסיבה לחישובים הרבים, בגלל שהמסלול של הירח לא קבוע וישר. כב) השמש מסלולה קבוע וברור, אך הירח אין מסלולו קבוע וברור. כג) לפעמים החשבון לראיית הירח יגיע בצורה מהירה, ולפעמים צריך לעשות חשבון ארוך עם הוספות או הפחתות רבות כדי להגיע לזמן ראיית הירח.

כד. וְטַעַם כָּל אֵלּוּ הַחֶשְׁבּוֹנוֹת, וּמִפְּנֵי מָה מוֹסִיפִים מִנְּיָן זֶה, וּמִפְּנֵי מָה גּוֹרְעִין, וְהֵיאַךְ נוֹדַע כָּל דָּבָר וְדָבָר מֵאֵלּוּ הַדְּבָרִים, וְהָרְאָיָה עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר

14. תהלים, קד, יט.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

- היא חָכְמַת הַתְּקוּפוֹת[כד] וְהַגִּימַטְרִיּוֹת[כה], שֶׁחִבְּרוּ בָּהּ חַכְמֵי יָוָן סְפָרִים הַרְבֵּה, וְהֵם הַמְצוּיִים עַכְשָׁו בְּיַד הַחֲכָמִים; אֲבָל הַסְּפָרִים שֶׁחִבְּרוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ בִּימֵי הַנְּבִיאִים מִבְּנֵי יִשָּׂשכָר[כו], לֹא הִגִּיעוּ אֵלֵינוּ. וּמֵאַחַר שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, בִּרְאָיוֹת בְּרוּרוֹת הֵם, שֶׁאֵין בָּהֶם דֹּפִי, וְאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהַרְהֵר אַחֲרֵיהֶם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לַמְחַבֵּר, בֵּין שֶׁחִבְּרוּ אוֹתָם נְבִיאִים בֵּין שֶׁחִבְּרוּ אוֹתָם גּוֹיִם; שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנִּתְגַּלָּה טַעֲמוֹ, וְנוֹדְעָה אֲמִתָּתוֹ בִּרְאָיוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן דֹּפִי - אֵין סוֹמְכִין עַל זֶה הָאִישׁ שֶׁאָמְרוֹ אוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ, אֶלָּא עַל הָרְאָיָה שֶׁנִּתְגַּלְּתָה וְהַטַּעַם שֶׁנּוֹדַע.

כד) אסטרונומיה. כה) הנדסה. כו) הכוונה לכתוב "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (דה"א, יב, לב). את המילה "לעתים", דרשו חז"ל לחשבון העיבור.

~ יום שני ז' אייר ~

פֶּרֶק יח

תנאים נוספים שבהם תלויה ראיית הירח, סמכות בית דין לקביעת ראש חודש גם ללא ראיית הירח

א. דָּבָר יָדוּעַ וּבָרוּר, שֶׁאִם יוֹצִיא [-יראה] לְךָ הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁהַיָּרֵחַ יֵרָאֶה בַּלַּיְלָה - אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה מִפְּנֵי הֶעָבִים שֶׁמְּכַסִּין אוֹתוֹ, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא גַּיְא [-עמק], אוֹ שֶׁהָיָה הַר גָּבוֹהַּ כְּנֶגֶד רוּחַ מַעֲרָב לְאַנְשֵׁי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם[א], שֶׁנִּמְצְאוּ כְּאִלּוּ הֵם יוֹשְׁבִין בְּגַיְא; שֶׁהַיָּרֵחַ לֹא יֵרָאֶה לְמִי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ, אֲפִלּוּ הָיָה גָּדוֹל, וְיֵרָאֶה לְמִי שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַר גָּבוֹהַּ וְתָלוּל, אַף עַל פִּי שֶׁהַיָּרֵחַ קָטָן בְּיוֹתֵר; וְכֵן יֵרָאֶה לְמִי שֶׁשּׁוֹכֵן עַל שְׂפַת הַיָּם, אוֹ לְמִי שֶׁמְּהַלֵּךְ בִּסְפִינָה בַּיָּם הַגָּדוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר.

א) שאיננו גיא.

ב. וְכֵן בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אִם יִהְיֶה יוֹם צַח, יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁיֵּרָאֶה בִּימוֹת הַחַמָּה; לְפִי שֶׁבִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אִם יִהְיֶה צַח, יִהְיֶה הָאֲוִיר זַךְ הַרְבֵּה וְיֵרָאֶה הָרָקִיעַ בְּטֹהַר יוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שָׁם אָבָק שֶׁיִּתְעָרֵב בָּאֲוִיר. אֲבָל בִּימוֹת הַחַמָּה, יִהְיֶה הָאֲוִיר כְּאִלּוּ הוּא מְעֻשָּׁן מִפְּנֵי הָאָבָק, וְיֵרָאֶה הַיָּרֵחַ קָטָן.

ג. וְכָל זְמַן שֶׁתִּמְצָא קֶשֶׁת הָרְאִיָּה וְהָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן שֶׁתַּעֲרֹךְ לָהּ עִם שְׁנֵי הַקְּצִין שֶׁלָּהֶם בְּצִמְצוּם - יִהְיֶה הַיָּרֵחַ קָטוֹן בְּיוֹתֵר, וְלֹא יֵרָאֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ בְּיוֹתֵר. וְאִם תִּמְצָא קֶשֶׁת הָרְאִיָּה וְהָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן אֲרֻכִּין הַרְבֵּה, וְהוֹסִיפוּ עַל סוֹף הַקְּצִים שֶׁלָּהֶם מַעֲלוֹת - יֵרָאֶה הַיָّרֵחַ גָּדוֹל; וּלְפִי אֹרֶךְ הַקֶּשֶׁת וְהָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן יִהְיֶה גָּדְלוֹ וּגְלִיָּתוֹ לַכֹּל.

ד. לְפִיכָךְ, רָאוּי לְבֵית דִּין לָשׂוּם שְׁנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ בִּלְבָבָם - שֶׁהֵם: זְמַן הָרְאִיָּה[ב], וּמְקוֹמָהּ; וְשׁוֹאֲלִין אֶת הָעֵדִים: 'בְּאֵיזֶה מָקוֹם רְאִיתֶם'? שֶׁאִם הָיְתָה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה קְצָרָה, וְיִתֵּן הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁיֵּרָאֶה בְּצִמְצוּם, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה תִּשַׁע מַעֲלוֹת וַחֲמִשָּׁה חֲלָקִים, וְהָיָה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת בְּשָׁוֶה, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁרָאוּהוּ - אִם הָיָה בִּימוֹת הַחַמָּה, אוֹ שֶׁהָיָה בְּמָקוֹם נָמוּךְ - חוֹשְׁשִׁין לָהֶם, וּבוֹדְקִין אוֹתָם הַרְבֵּה; וְאִם הָיָה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אוֹ בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ בְּיוֹתֵר - וַדַּאי יֵרָאֶה, אִם לֹא יִהְיוּ שָׁם עָבִים [-עננים] הַמַּבְדִּילִין.

ב) כלומר, עונת השנה, ימות החמה או ימות הגשמים.

ה. עֵדִים שֶׁרָאוּ הַחֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ וּבָאוּ וְהֵעִידוּ, וְקִבְּלוּם בֵּית דִּין וְקִדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה הָרִאשׁוֹן, וּמָנוּ תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם מִן הַיּוֹם הַמְקֻדָּשׁ, וְלֵיל שְׁלֹשִׁים לֹא נִרְאָה הַיָּרֵחַ - מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהֵרָאוֹת[ג], אוֹ מִפְּנֵי שֶׁכִּסּוּהוּ עָבִים; וַחֲרֵי בֵּית דִּין מְצַפִּין לוֹ כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְלֹא בָּאוּ עֵדִים, וְעִבְּרוּ אֶת הַחֹדֶשׁ, וְנִמְצָא יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג) לפי חשבון הראייה.

ו. וְהִתְחִילוּ לִמְנוֹת תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם מִן יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי, וְלֵיל שְׁלֹשִׁים לֹא נִרְאָה הַיָּרֵחַ - אִם תֹּאמַר שֶׁכָּךְ מְעַבְּרִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ זֶה וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ

המצויים . . החכמים: ע"י עבודתו של רבינו הפכה חכמת התכונה לחלק מתורת ה' — סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 342 הע' 76.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שְׁלֹשִׁים, וְקוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים - כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים גַּם מֵחֹדֶשׁ זֶה, וְנִמְצָאוּ מְעַבְּרִין וְהוֹלְכִין וְעוֹשִׂין חֳדָשִׁים שְׁלֹשִׁים אַחַר שְׁלֹשִׁים כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, וְנִמְצָא בְּחֹדֶשׁ אַחֲרוֹן, אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּלֵיל חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ, אוֹ בְּלֵיל שִׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים[ד] - וְאֵין לְךָ דָּבָר שְׁחוֹק וְהֶפְסֵד יוֹתֵר מִזֶּה.

ד) כי הזמן שבין מולד למולד הוא 29 יום, 12 שעות ו793 חלקים בלבד, וכאן קבעו כמה חודשים ברצף ל30 יום.

ז. וְאַל תֹּאמַר שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּכָל הַשָּׁנָה; אֶלָּא דָּבָר קָרוֹב הוּא הַרְבֵּה, וּפְעָמִים רַבּוֹת יֵאָרַע זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, בִּמְדִינוֹת שֶׁזְّמַן הַגְּשָׁמִים שָׁם אָרֹךְ וְהֶעָבִים רַבִּים; שֶׁאֵין אָנוּ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּכָל הַשָּׁנָה, אֶלָּא שֶׁלֹּא יֵרָאֶה בִּתְחִלַּת הַחֳדָשִׁים, וְיֵרָאֶה אַחַר כָּךְ. וּפְעָמִים לֹא יֵרָאֶה מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיֵּרָאֶה, וְחֳדָשִׁים שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה בָּהֶם - לֹא יֵרָאֶה מִפְּנֵי הָעָבִים, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה קָטָן בְּיוֹתֵר, וְלֹא נִתְכַּוֵּן אָדָם לִרְאוֹתוֹ.

ח. אֶלָּא הַקַּבָּלָה שֶׁבְּיַד הַחֲכָמִים, אִישׁ מִפִּי אִישׁ מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כָּךְ הִיא: שֶׁבִּזְמַן שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַיָّרֵחַ בִּתְחִלַּת הַחֳדָשִׁים חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ, בֵּית דִּין קוֹבְעִין חֹדֶשׁ מְעֻבָּר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, וְחֹדֶשׁ חָסֵר מִתִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם[ה]. וְכֵן מֵחֲשִׁבִּין[ו], וְקוֹבְעִין חֹדֶשׁ מְעֻבָּר וְחֹדֶשׁ חָסֵר - בִּקְבִיעָה לֹא בִּקְדוּשׁ[ז], שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא עַל הָרְאִיָּה. וּפְעָמִים עוֹשִׂין מָלֵא אַחַר מָלֵא, אוֹ חָסֵר אַחַר חָסֵר, כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה לָהֶם מִן הַחֶשְׁבּוֹן.

ה) בסמכות בית דין לקבוע שחודש אחד יהיה 30 יום, והבא אחריו יהיה 29 יום. ו) לפי חשבונות הראייה ולא לפי החשבון האמצעי. ז) חכמים קובעים מתי יהיה ראש חודש, אבל לא עושים מעמד "קידוש החודש".

ט. וּמִתְכַּוְّנִין לְעוֹלָם בְּחֶשְׁבּוֹנָם, שֶׁאִם יֵרָאֶה הַיָّרֵחַ בַּחֹדֶשׁ הַבָּא, יֵרָאֶה בִּזְמַנּוֹ אוֹ בְּלֵיל עִבּוּרוֹ, לֹא שֶׁיֵּרָאֶה קֹדֶם זְמַנּוֹ, שֶׁהוּא לֵיל שְׁמוֹנָה וְעֶשְׂרִים. וּבְחֶשְׁבּוֹנוֹת הָרְאִיָּה הָאֵלּוּ שֶׁבַּאֲרַנוּ, יִתְבָּאֵר לְךָ וְתֵדַע מָתַי אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה וּמָתַי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה; וְעַל זֶה סוֹמְכִין וּמְעַבְּרִין חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ, אוֹ עוֹשִׂין חֹדֶשׁ חָסֵר אַחַר חֹדֶשׁ חָסֵר. וּלְעוֹלָם אֵין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים הַמְעֻבָּרִין בְּשָׁנָה, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁמוֹנָה חֳדָשִׁים הַמְעֻבָּרִין[ח]. וְגַם לְעִבּוּר חֳדָשִׁים אֵלּוּ שֶׁמְּעַבְּרִין לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה, עוֹשִׂין סְעוּדַת עִבּוּר הַחֹדֶשׁ שֶׁאָמַרְנוּ בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי[ט].

ח) דין זה הוא בזמן שקדשו על פי הראייה, או קבעו על פי חשבונות הראייה, אבל כיום שקובעים את החודש על פי החשבון האמצעי, אין פוחתים מחמשה חדשים מעוברים (בשנה שחדשיה חסרים), ואין מוסיפים על שבעה חדשים מעוברים (בשנה שחדשיה שלמים). ט) גם במקרה שחכמים קבעו את ראש חודש ליום השלושים ואחד, עושים סעודת העיבור (כפי שכתב הרמב"ם בפרק ג, הלכה ז), כי מטרת הסעודה לפרסם מתי ראש חודש.

י. וְכָל שֶׁתִּמְצָא בַּתַּלְמוּד מִדְּבָרִים שֶׁמַּרְאִין שֶׁבֵּית דִּין סוֹמְכִין עַל הַחֶשְׁבּוֹן, וּמִפִּי מֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁהַדָּבָר מָסוּר לָהֶם, וְהָרְשׁוּת בְּיָדָם לְחַסֵּר אוֹ לְעַבֵּר, וְכֵן זֶה שֶׁחִסֵּר רַבִּי תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים בְּשָׁנָה, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - הַכֹּל עַל עִקַּר זֶה הוּא בָּנוּי, בִּזְמַן שֶׁלֹּא נִרְאָה הַחֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ.

יא. וְכֵן זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמְּעַבְּרִין אֶת הַחֹדֶשׁ לְצֹרֶךְ[י], הוּא בָּחֳדָשִׁים אֵלּוּ שֶׁמְּעַבְּרִין אוֹתָם לְפִי חֶשְׁבּוֹן, וְעוֹשִׂין אֶחָד מָלֵא וְאֶחָד חָסֵר; וְיֵשׁ לָהֶם לְעַבֵּר חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ, אוֹ לְחַסֵּר - בָּזֶה הוּא שֶׁמְּעַבְּרִין לְצֹרֶךְ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִרְאָה הַיָّרֵחַ בִּזְמַנּוֹ; אֶלָּא [-אבל] בְּעֵת שֶׁיֵּרָאֶה הַיָّרֵחַ בִּזְמַנּוֹ, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הֱיוֹתוֹ נִרְאֶה אַחַר שֶׁנִּתְקַבֵּץ עִם הַשֶּׁמֶשׁ - מְקַדְּשִׁין לְעוֹלָם, וְאִי אֶפְשָׁר לֹא לִדְחוֹת וְלֹא לְעַבֵּר.

י) כגון כדי למנוע ששבת ויום הכפורים יבואו רצופים.

יב. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁם בֵּית דִּין, וְסוֹמְכִין עַל הָרְאִיָּה; אֲבָל בִּזְמַנִּים אֵלּוּ, אֵין סוֹמְכִין אֶלָּא עַל הַקְּבִיעָה בְּזֶה הַחֶשְׁבּוֹן הָאֶמְצָעִי, הַפָּשׁוּט בְּפִי כָּל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ.

יג. יִתְבָּאֵר בְּסִפְרֵי חֶשְׁבּוֹן הַתְּקוּפוֹת וְהַגִּימַטְרִיּוֹת, שֶׁאִם יֵרָאֶה הַיָّרֵחַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יֵרָאֶה בְּכָל מְדִינוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן לְמַעֲרַב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻוָּנוֹת כְּנֶגְדָּהּ[יא]; וְאִם יִתֵּן הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁלֹּא יֵרָאֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה בִּמְדִינוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁהֵן לְמַעֲרַב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻוָּנוֹת כְּנֶגְדָּהּ. לְפִיכָךְ, אִם יֵרָאֶה הַיָّרֵחַ בִּמְדִינָה שֶׁהִיא לְמַעֲרַב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵין בָּזֶה רְאָיָה שֶׁנִּרְאָה הַיָّרֵחַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

יא) באותו רוחב גיאוגרפי. במדינות שהן למערב ארץ־ישראל שוקעת השמש יותר מאוחר, ובינתיים גדל האורך הראשון (המרחק שבין הירח לשמש). מכאן שאם יראה

הירח בארץ־ישראל, ודאי שיראה בכל המדינות שהן למערב ארץ ישראל.

יד. אֲבָל אִם לֹא יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּרֹאשׁ הֶהָרִים[יב] בַּמְּדִינָה הַמַּעֲרָבִית הַמְכֻוֶּנֶת כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא נִרְאָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

יב) והיה אקלים נוח שמאפשר את ראיית הירח.

טו. וְכֵן אִם לֹא יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא יֵרָאֶה בְּכָל מְדִינוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן לְמִזְרַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻוָּנוֹת כְּנֶגְדָּהּ[יג]; וְאִם יֵרָאֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה בִּמְדִינוֹת מִזְרָחִיּוֹת, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה. לְפִיכָךְ, אִם יֵרָאֶה בִּמְדִינָה שֶׁהִיא לְמִזְרַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻוֶּנֶת כְּנֶגְדָּהּ, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּרְאָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְאִם לֹא יֵרָאֶה בַּמְּדִינָה הַמִּזְרָחִית, אֵין בָּזֶה רְאָיָה, אֶלָּא אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

יג) כי שם מקדימה השמש לשקוע לפני ארץ ישראל.

טז. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים - בְּשֶׁהָיוּ הַמְּדִינוֹת שֶׁבְּמַעֲרָב וְשֶׁבְּמִזְרָח מְכֻוָּנוֹת[יד], כְּגוֹן שֶׁהָיוּ נוֹטוֹת לְצָפוֹן הָעוֹלָם מִשְּׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת עַד חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת; אֲבָל אִם הָיוּ נוֹטוֹת לְצָפוֹן יוֹתֵר מִזֶּה אוֹ פָּחוֹת, מִשְּׁפָטִים אֲחֵרִים יֵשׁ לָהֶן[טו] - שֶׁהֲרֵי אֵינָן מְכֻוָּנוֹת כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

יד) ברוחב הגיאוגרפי. טו) בזריחה ובשקיעה.

וּדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעָרֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב, אֵינָם אֶלָּא לְהַגִּיד כָּל מִשְׁפְּטֵי הָרְאִיָּה לְהַגְדִּיל תּוֹרָה וּלְהַאְדִּירָהּ - לֹא שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי מִזְרָח אוֹ בְּנֵי מַעֲרָב סוֹמְכִין עַל רְאִיַּת הַיָּרֵחַ, אוֹ תּוֹעִיל לָהֶם כְּלוּם; אֶלָּא לְעוֹלָם אֵין סוֹמְכִין אֶלָּא עַל קִדּוּשׁ בֵּית דִּין שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ כַּמָּה פְּעָמִים.

פֶּרֶק יט

ידיעת נטיות הירח.

א. לְפִי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁבִּכְלַל דְּבָרִים שֶׁהָיוּ בּוֹדְקִין בָּהֶם אֶת הָעֵדִים, אוֹמְרִין לָהֶן: 'לְהֵיכָן הָיָה הַיָּרֵחַ נוֹטֶה'[א] - כָּשֵׁר בְּעֵינַי לְהוֹדִיעַ דֶּרֶךְ חֶשְׁבּוֹן זֶה; וְאֵין אֲנִי מְדַקְדֵּק בּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בָּרְאִיָּה כְּלָל. וּתְחִלַּת חֶשְׁבּוֹן זֶה, לֵידַע נְטִיַּת הַמַּזָּלוֹת תְּחִלָּה.

א) לאיזה צד 'קרני' הירח היו פונים.

ב. הָעֲגוּלָה שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת בְּמַחֲצִית הַמַּזָּלוֹת שֶׁבָּהּ מְהַלֵּךְ הַשֶּׁמֶשׁ, אֵינָהּ עוֹבֶרֶת בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם מֵחֲצִי הַמִּזְרָח לַחֲצִי הַמַּעֲרָב, אֶלָּא נוֹטָה הִיא מֵעַל הַקָּו הַשָּׁוֶה הַמְסַבֵּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם, כְּנֶגֶד צָפוֹן וְדָרוֹם - חֶצְיָהּ נוֹטֶה לְצָפוֹן, וְחֶצְיָהּ נוֹטֶה לְדָרוֹם[ב].

ב) העיגול שבו השמש עוברת בגלגל המזלות, הוא לא במקביל לקו המשווה השמיימי, אלא נוטה ממנו, חלק עולה לכיוון צפון וחלק לכיוון דרום.

ג. וּשְׁתֵּי נְקֻדּוֹת יֵשׁ בָּהּ שֶׁפּוֹגַעַת בָּהֶן בְּעִגּוּלַת הַקָּו הַשָּׁוֶה[ג] הַמְסַבֵּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם - הַנְּקֻדָּה הָאַחַת רֹאשׁ מַזַּל טָלֶה, הַנְּקֻדָּה הַשְּׁנִיָּה שֶׁכְּנֶגְדָּהּ רֹאשׁ מַזַּל מֹאזְנַיִם. וְנִמְצְאוּ שִׁשָּׁה מַזָּלוֹת נוֹטוֹת לְצָפוֹן, מִתְּחִלַּת טָלֶה עַד סוֹף בְּתוּלָה; וְשִׁשָּׁה נוֹטוֹת לְדָרוֹם, מִתְּחִלַּת מַזַּל מֹאזְנַיִם עַד סוֹף מַזַּל דָּגִים.

ג) בשתי נקודות נפגשים גלגל המזלות והעיגול של קו המשווה.

ד. וּמֵרֹאשׁ מַזַּל טָלֶה יַתְחִילוּ הַמַּזָּלוֹת לִנְטוֹת מְעַט מְעַט, וּלְהִתְרַחֵק מֵעַל הַקָּו הַשָּׁוֶה כְּנֶגֶד הַצָּפוֹן עַד רֹאשׁ סַרְטָן; וְיִהְיֶה רֹאשׁ סַרְטָן רָחוֹק מֵעַל הַקָּו הַשָּׁוֶה לְרוּחַ צָפוֹן, שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וַחֲצִי מַעֲלָה בְּקֵרוּב. וַיַּחְזְרוּ הַמַּזָּלוֹת לְהִתְקָרֵב לַקָּו הַשָּׁוֶה מְעַט מְעַט, עַד רֹאשׁ מֹאזְנַיִם שֶׁהוּא עַל קַו הַשָּׁוֶה. וּמֵרֹאשׁ מֹאזְנַיִם יַתְחִילוּ לִנְטוֹת וּלְהִתְרַחֵק כְּנֶגֶד רוּחַ דָּרוֹם, עַד רֹאשׁ גְּדִי; וְיִהְיֶה רֹאשׁ גְּדִי רָחוֹק מֵעַל הַקָּו הַשָּׁוֶה לְרוּחַ דָּרוֹם, שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וַחֲצִי מַעֲלָה. וַיַּחְזְרוּ הַמַּזָּלוֹת לְהִתְקָרֵב מְעַט מְעַט כְּנֶגֶד הַקָּו הַשָּׁוֶה, עַד רֹאשׁ טָלֶה.

ה. נִמְצָא רֹאשׁ טָלֶה וְרֹאשׁ מֹאזְנַיִם, מְסַבְּבִי[ד] עַל הַקָּו הַשָּׁוֶה; וּלְפִיכָךְ, כְּשֶׁתִּהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ בִּשְׁנֵי רָאשִׁים אֵלּוּ, לֹא תִּהְיֶה נוֹטָה לֹא לְצָפוֹן וְלֹא לְדָרוֹם, וְתִזְרַח מֵחֲצִי מִזְרָח וְתִשְׁקַע בַּחֲצִי מַעֲרָב, וְיִהְיֶה הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה שָׁוִין בְּכָל הַיִּשּׁוּב[ה].

ד) יחד עם השמש בסיבוב היומי. ה) בראש טלה (אביב) ובראש מאזנים (סתיו), השמש בדיוק בקו המשווה, ואז אורך היום שוה לאורך הלילה.

ו. הֲרֵי נִתְבָּרֵר לְךָ, שֶׁכָּל מַעֲלָה וּמַעֲלָה מִמַּעֲלוֹת הַמַּזָּלוֹת נוֹטָה לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם, וְיֵשׁ לִנְטִיָּתָהּ שִׁעוּר; וְרֹחַב הַנְּטִיָּה, לֹא תִּהְיֶה יוֹתֵר[ו] עַל שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וַחֲצִי בְּקֵרוּב.

ו) המרחק הגדול ביותר.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ז. וְאֵלּוּ הֵם הַשִּׁעוּרִים שֶׁל נְטִיּוֹת, לְפִי מִנְיַן הַמַּעֲלוֹת שֶׁל מַזָּלוֹת; וְהַהַתְחָלָה, מִתְּחִלַּת מַזַּל טָלֶה:

עֶשֶׂר מַעֲלוֹת, נְטִיָּתָם אַרְבַּע מַעֲלוֹת;

עֶשְׂרִים מַעֲלוֹת, נְטִיָּתָם שְׁמוֹנֶה מַעֲלוֹת;

שְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת, נְטִיָּתָם אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וּמֶחֱצָה;

וְאַרְבָּעִים מַעֲלוֹת, נְטִיָּתָם חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת;

חֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת, נְטִיָּתָם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת;

שִׁשִּׁים מַעֲלוֹת, נְטִיָּתָם עֶשְׂרִים מַעֲלוֹת;

שִׁבְעִים מַעֲלוֹת, נְטִיָּתָם שְׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת;

שְׁמוֹנִים מַעֲלוֹת, נְטִיָּתָם שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת;

תִּשְׁעִים מַעֲלוֹת, נְטִיָּתָם שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וַחֲצִי מַעֲלָה.

ח. וְאִם יִהְיוּ אֲחָדִים בַּמִּנְיָן, תִּקַּח לָהֶם מִנְיָתָם מִבֵּין שְׁתֵּי הַנְּטִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּשֶּׁמֶשׁ וּבַיָּרֵחַ[ז]. כֵּיצַד? חָמֵשׁ מַעֲלוֹת, נְטִיָּתָם שְׁתֵּי מַעֲלוֹת; וְאִם הָיָה מִנְיַן הַמַּעֲלוֹת שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים, נְטִיָּתָם תֵּשַׁע מַעֲלוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ, בְּכָל הָאֲחָדִים שֶׁעִם הָעֲשָׂרוֹת.

ז) לעיל בפרק יג, הלכה ז, ובפרק טז, הלכה ז.

ט. וּמֵאַחַר שֶׁתֵּדַע הַנְּטִיָּה שֶׁל מַעֲלוֹת מֵאַחַת עַד תִּשְׁעִים, תֵּדַע נְטִיַּת כֻּלָּן כְּדֶרֶךְ שֶׁהוֹדַעְנוּם בְּרֹחַב הַיָּרֵחַ: שֶׁאִם הָיָה הַמִּנְיָן יוֹתֵר עַל תִּשְׁעִים עַד מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, תִּגְרַע אוֹתוֹ מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים; וְאִם הָיָה יוֹתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים עַד מָאתַיִם וְשִׁבְעִים, תִּגְרַע מִמֶּנּוּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים[ח]; וְאִם הָיָה יוֹתֵר עַל מָאתַיִם וְשִׁבְעִים עַד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, תִּגְרַע אוֹתוֹ מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים. וְהַנִּשְׁאָר, תֵּדַע נְטִיָּתוֹ, וְהוּא נְטִיַּת אוֹתוֹ הַמִּנְיָן שֶׁבְּיָדְךָ, בְּלֹא גֵּרָעוֹן וְלֹא תּוֹסֶפֶת.

ח) כי ב180 מעלות (מזל מאזנים) אין כל נטיה מקו המשווה.

י. אִם תִּרְצֶה לֵידַע כַּמָּה מַעֲלוֹת הוּא הַיָּרֵחַ נוֹטֶה מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה כְּנֶגֶד צָפוֹן הָעוֹלָם, אוֹ כְּנֶגֶד דְּרוֹם הָעוֹלָם - תֵּדַע תְּחִלָּה כַּמָּה נְטִיַּת הַמַּעֲלָה שֶׁהִיא מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, וּלְאֵיזוֹ רוּחַ הִיא נוֹטָה לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם; וְתַחְזֹר וְתַחְשֹׁב וְתוֹצִיא רֹחַב הַיָּרֵחַ הָרִאשׁוֹן, וְתִרְאֶה אִם הוּא צְפוֹנִי אוֹ דְּרוֹמִי. אִם נִמְצְאוּ רֹחַב הַיָּרֵחַ וּנְטִיַּת מַעֲלָתוֹ בְּרוּחַ אַחַת[ט], כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם צְפוֹנִיִּים אוֹ דְּרוֹמִיִּים - תְּקַבֵּץ שְׁנֵיהֶם[י]; וְאִם נִמְצְאוּ בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה הָאֶחָד דְּרוֹמִי וְהָאֶחָד צְפוֹנִי - תִּגְרַע הַמְּעַט מִשְּׁנֵיהֶם מִן הָרַב, וְהַנִּשְׁאָר הוּא מֶרְחַק הַיָּרֵחַ מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁהָיָה בָּהּ הָרַב מִשְּׁנֵיהֶם[יא].

ט) של מקום הירח האמיתי. י) תחבר את המספרים, כי נטיית המעלה ממעלות המזלות, מראה על נטיית השמש מן קו המשווה, ורוחב הירח מראה על נטיית הירח מן השמש. יא) גורעים, מכיון שהמספרים השווים בכיוונים מנוגדים מבטלים זה את זה.

יא. כֵּיצַד? בָּאנוּ לֵידַע כַּמָּה הַיָּרֵחַ נוֹטֶה מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה בְּלֵיל הָרְאִיָּה שֶׁהוּא שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אֵיר מִשָּׁנָה זוֹ - וּכְבָר יָדַעְתָּ, שֶׁמַּעֲלַת הַיָּרֵחַ הָיְתָה תְּשַׁע עֶשְׂרֵה מִמַּזַּל שׁוֹר, נְטִיָּתָהּ בְּצָפוֹן כְּמוֹ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וְרֹחַב הַיָּרֵחַ הָיָה בַּדָּרוֹם כְּמוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת; תִּגְרַע הַמְּעַט מִן הָרַב, יִשְׁאַר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת. וְנִמְצָא הַיָּרֵחַ רָחוֹק מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת לְרוּחַ צָפוֹן, שֶׁהֲרֵי הַמִּנְיָן הָרַב שֶׁהוּא שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הָיָה צְפוֹנִי; וְכָל חֶשְׁבּוֹן זֶה בְּקֵרוּב בְּלֹא דִּקְדּוּק, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בָּרְאִיָּה[יב].

יב) אלא מועיל כתחילת חשבון למתן תשובה לשאלה: להיכן היה הירח נוטה.

יב. אִם תִּרְצֶה לֵידַע לְאֵיזוֹ רוּחַ מֵרוּחוֹת הָעוֹלָם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ נוֹטֶה, תַּחְשֹׁב וְתֵדַע מֶרְחָקוֹ מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה; אִם יִהְיֶה עַל הַקַּו הַשָּׁוֶה אוֹ קָרוֹב מִמֶּנּוּ בִּשְׁתַּיִם שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת, בְּצָפוֹן אוֹ בְּדָרוֹם[יג] - יֵרָאֶה מִכֶּוֶן כְּנֶגֶד אֶמְצַע מַעֲרָב[יד], וְתֵרָאֶה פְּגִימָתוֹ מְכֻוֶּנֶת כְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם בְּשָׁוֶה[טו].

יג) לשתים או שלוש מעלות אין ערך רב בחשבון בלתי־מדויק זה. יד) אם בשעת השקיעה הירח על קו המשווה, הרי רואים אותו שוקע בדיוק במערב. אם הירח נע במרחק מסויים מן קו המשווה, לצפון או לדרום, הרי גם שקיעתו תהיה במרחק מן קו המשווה. טו) החלק הפגום (החשוך) של הירח, ואז 'קרני' הירח יפנו לכיוון מזרח בדיוק.

יג. וְאִם יִהְיֶה רָחוֹק מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה לִצְפוֹן הָעוֹלָם - יֵרָאֶה בֵּין מַעֲרָב הָעוֹלָם וּבֵין צָפוֹנוֹ, וְתִהְיֶה פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מִכְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם כְּנֶגֶד דְּרוֹם הָעוֹלָם[טז];

טז) לכיוון דרום-מזרח.

יד. וְאִם יִהְיֶה רָחוֹק מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה לִדְרוֹם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הָעוֹלָם - יֵרָאֶה בֵּין מַעֲרַב הָעוֹלָם וּבֵין דְּרוֹמוֹ, וְתֵרָאֶה פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מִכְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם כְּנֶגֶד צְפוֹן הָעוֹלָם: וּלְפִי רֹב הַמֶּרְחָק, וּלְפִי רֹב הַנְּטִיָּה[יז].

יז) במידה שהמרחק מן קו המשווה גדול יותר, לצד צפון או לצד דרום, ככה תגדל יותר נטיית הירח בחלק החשוך מכיוון מזרח לצד דרום או לצד צפון.

טו. וּמֵחֲקִירַת הָעֵדִים, שֶׁאוֹמְרִין לָהֶם: 'כַּמָּה הָיָה גָּבוֹהַּ'? וְדָבָר זֶה יְוֻדַּע מִקֹּשֶׁת הָרְאִיָּה - שֶׁבִּזְמַן שֶׁתִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה קְצָרָה, יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ כְּאִלּוּ הוּא קָרוֹב מִן הָאָרֶץ; וּבִזְמַן שֶׁתִּהְיֶה אֲרֻכָּה, יֵרָאֶה גָּבוֹהַּ מֵעַל הָאָרֶץ, וּלְפִי אֹרֶךְ קֶשֶׁת הָרְאִיָּה, לְפִי גָּבְהוֹ מֵעַל הָאָרֶץ בִּרְאִיַּת הָעֵינַיִם.

טז. הֲרֵי בֵּאַרְנוּ חֶשְׁבּוֹנוֹת כָּל הַדְּרָכִים שֶׁצְּרִיכִין לָהֶם בִּידִיעַת הָרְאִיָּה, וּבַחֲקִירַת הָעֵדִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל יָדוּעַ לְמֻבִינִים, וְלֹא יַחְסְרוּ דֶּרֶךְ מִדַּרְכֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אַחֲרֶיהָ בִּסְפָרִים אֲחֵרִים - "דִּרְשׁוּ מֵעַל סֵפֶר ה', וּקְרָאוּ - אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נֶעְדְּרָה[15]".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

הִלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לִזְעֹק לִפְנֵי ה' בְּכָל עֵת צָרָה גְּדוֹלָה שֶׁתָּבוֹא עַל הַצִּבּוּר. וּבֵאוּר מִצְוָה זוֹ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

מהי התענית, כיצד מקבלים את התענית, דברים האסורים בה והנהגות הציבור.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לִזְעֹק[א] [לה'] וּלְהָרִיעַ בַּחֲצוֹצְרוֹת עַל כָּל צָרָה שֶׁתָּבוֹא עַל הַצִּבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר[1]: "עַל הַצַּר הַצֹּרֵר אֶתְכֶם - וַהֲרֵעֹתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת"; כְּלוֹמַר, כָּל דָּבָר שֶׁיָּצַר לָכֶם, כְּגוֹן בַּצֹּרֶת וְדֶבֶר וְאַרְבֶּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, זַעֲקוּ עֲלֵיהֶן וְהָרִיעוּ.

א) להתפלל בקול רם.

ב. וְדָבָר זֶה, מִדַּרְכֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא: שֶׁבִּזְמַן שֶׁתָּבוֹא צָרָה וְיִזְעֲקוּ לָהּ וְיָרִיעוּ, יֵדְעוּ הַכֹּל שֶׁבִּגְלַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הוּרַע לָהֶן - כַּכָּתוּב[2]: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה לָכֶם", וְזֶה הוּא שֶׁיִּגְרֹם לָהֶם לְהָסִיר הַצָּרָה מֵעֲלֵיהֶם.

ג. אֲבָל אִם לֹא יִזְעֲקוּ, וְלֹא יָרִיעוּ, אֶלָּא יֹאמְרוּ: 'דָּבָר זֶה מִמִּנְהַג הָעוֹלָם אֵרַע לָנוּ, וְצָרָה זוֹ נִקְרָה נִקְרִית' - הֲרֵי זוֹ דֶּרֶךְ אַכְזְרִיּוּת, וְגוֹרֶמֶת לָהֶם לְהִדָּבֵק בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, וְתוֹסִיף הַצָּרָה וְצָרוֹת אֲחֵרוֹת. הוּא שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה[3]: "וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי בְּקֶרִי - וְהָלַכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת קֶרִי"; כְּלוֹמַר, כְּשֶׁאָבִיא עֲלֵיכֶם צָרָה כְּדֵי שֶׁתָּשׁוּבוּ - אִם תֹּאמְרוּ שֶׁהִיא קֶרִי [=מקרה], אוֹסִיף לָכֶם חֲמַת אוֹתוֹ קֶרִי.

ד. וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[ב], לְהִתְעַנּוֹת[ג] עַל כָּל צָרָה שֶׁתָּבוֹא עַל הַצִּבּוּר, עַד שֶׁיְּרַחֲמוּ מִן הַשָּׁמַיִם. וּבִימֵי הַתַּעֲנִיּוֹת הָאֵלּוּ, זוֹעֲקִין בִּתְפִלּוֹת וּמִתְחַנְּנִים וּמְרִיעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת בִּלְבַד; וְאִם הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, מְרִיעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת וּבַשּׁוֹפָר; הַשּׁוֹפָר מְקַצֵּר [=קול קצר], וְהַחֲצוֹצְרוֹת מַאֲרִיכוֹת[ד] - שֶׁמִּצְוַת הַיּוֹם[ה] בַּחֲצוֹצְרוֹת. וְאֵין תּוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת וְשׁוֹפָר כְּאֶחָד אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר[4]: "בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר - הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'".

ב) מדברי רבנן, שהרי בתורה לא הוזכרה התענית. ג) לגזור צום על הציבור. ד) התקיעה בשופר קצרה, והתקיעה בחצוצרות מתארכת אחרי השופר. ה) של תענית.

ה. תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ שֶׁגּוֹזְרִין עַל הַצִּבּוּר מִפְּנֵי הַצָּרוֹת, אֵינָן יוֹם אַחַר יוֹם; שֶׁאֵין רֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִים לַעֲמֹד בִּדְבָר זֶה. וְאֵין גּוֹזְרִין כַּתְּחִלָּה[ו] [=בתחילה] תַּעֲנִית, אֶלָּא בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת וּבַחֲמִישִׁי שֶׁלְּאַחֲרָיו וּבְשֵׁנִי שֶׁלְּאַחֲרָיו; וְכֵן עַל סֵדֶר זֶה, שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי, עַד שֶׁיְּרַחֲמוּ.

ו) כשמתחילים סדרה של 3 תעניות.

ו. אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר, לֹא בְּשַׁבָּתוֹת וְלֹא בְּיָמִים טוֹבִים. וְכֵן אֵין תּוֹקְעִין בָּהֶם, לֹא בְּשוֹפָר וְלֹא בַּחֲצוֹצְרוֹת; וְלֹא זוֹעֲקִים וּמִתְחַנְּנִים בָּהֶם

15. ישעיהו, לד, טז. 1. במדבר-בהעלותך, י, ט. 2. ירמיה, ה, כה. 3. ויקרא-בחוקותי, כו, כז-כח. 4. תהלים, צח, ו.

הפניות לשיחות קודש

הלכה ב: ביאור – לקו"ש ח"כ ע' 527. **אבל . . אחרות:** אין פירוש הדבר שהקב"ה מוסיף בעונשו של אותו אדם, אלא שמסתלקת ההשגחה המיוחדת עליו ובמילא נשאר "מופקר למקרה". ביאור שיטת רבינו בענין השגחה פרטית – לקו"ש חי"ח ע' 199 והע' 27, חל"א ע' 171. **אוסיף. . קרי:** מהמקומות היחידים שרבינו מפרש פסוק בתורה. ההוראה – לקו"ש חל"ט ע' 257.

בִּתְפִלָּה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה עִיר שֶׁהִקִּיפוּהָ גּוֹיִם, אוֹ נָהָרז, אוֹ סְפִינָה הַמִּטָּרֶפֶת בַּיָּם[ח]. אֲפִלּוּ יָחִיד הַנִּרְדָּף מִפְּנֵי גּוֹיִם, וּמִפְּנֵי לִסְטִים [=שודדים], וּמִפְּנֵי רוּחַ רָעָה - מִתְעַנִּין עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, וְזוֹעֲקִין וּמִתְחַנְּנִים בִּתְפִלּוֹת. אֲבָל אֵין תּוֹקְעִין, אֶלָּא אִם כֵּן תָּקְעוּ לְקַבֵּץ אֶת הָעָם לַעֲזֹרט אוֹתָם וּלְהַצִּילָם.

ז) סכנת שטפון. ח) שפגעה בה סערה בים, והיא הולכת לטבוע. ט) תקיעה לשם זעקה אסור בשבת וחג, אבל כדי להזעיק אנשים לעזרה מותר לתקוע.

ז. וְכֵן אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית בַּתְּחִלָּה בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, אוֹ בַּחֲנֻכָּה וּפוּרִים, אוֹ בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד; וְאִם הִתְחִילוּ לְהִתְעַנּוֹת עַל הַצָּרָה אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד, וּפָגַע בָּהֶן יוֹם מֵאֵלּוּ - מִתְעַנִּין, וּמַשְׁלִימִין הַיּוֹם בְּתַעֲנִית'.

י) מלכתחילה אין קובעים להתחיל בסדרת תעניות בימים אלו. אבל אם התחילו כבר סדרת תעניות של שני, חמישי ושני, ולא שמו לב שבאחד מהימים הבאים יחול ראש חודש או חנוכה ופורים, מתענים באותו היום.

ח. תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ שֶׁמִּתְעַנִּין עַל הַצָּרוֹת - אֵין מִתְעַנִּין בָּהֶן לֹא [נשים מ]עֲבֹרוֹת, וְלֹא מְנִיקוֹת, וְלֹא קְטַנִּים; וּמֵתָּרִין לֶאֱכֹל בַּלַּיְלָהיא, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְעַנִּין לְמָחָר - חוּץ מִתַּעֲנִית הַמִּטָּריב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכָל תַּעֲנִית שֶׁאוֹכְלִין בָּהּ בַּלַּיְלָה, בֵּין צִבּוּר בֵּין יָחִיד - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר [=יאיר היום]; וְהוּא, שֶׁלֹּא יָשַׁן; אֲבָל אִם יָשַׁן, אֵינוֹ חוֹזֵר וְאוֹכֵל.

יא) בליל התענית. יב) חלק מהתעניות על עצירת הגשמים, שאז גם עוברות ומניקות צמות, והתענית מתחילה כבר מהלילה.

ט. כְּשֵׁם שֶׁהַצִּבּוּר מִתְעַנִּים עַל צָרָתָן, כָּךְ הַיָּחִיד מִתְעַנֶּה עַל צָרָתוֹ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיָה לוֹ חוֹלֶה, אוֹ תּוֹעֶה בַּמִּדְבָּר, אוֹ אָסוּר בְּבֵית הָאֲסוּרִין - יֵשׁ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת עָלָיו, וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בִּתְפִלָּתוֹ; וְאוֹמֵר 'עֲנֵנוּ'יג בְּכָל תְּפִלָּה שֶׁמִּתְפַּלֵּל. וְלֹא יִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּתוֹת, וְלֹא בְּמוֹעֲדוֹת, וְלֹא בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, וְלֹא בַּחֲנֻכָּה וּפוּרִים.

יג) תפילת "עננו" בברכת 'שומע תפילה' בשמונה עשרה.

י. כָּל תַּעֲנִית שֶׁלֹּא קִבְּלָהּ עָלָיו הַיָּחִיד מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינָהּ תַּעֲנִית. כֵּיצַד מְקַבְּלָהּ? כְּשֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה, אוֹמֵר בַּתְּפִלָּה 'עֲנֵנוּ', וְגוֹמֵר בְּלִבּוֹ לְהִתְעַנּוֹת לְמָחָר. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל בַּלַּיְלָה, לֹא הִפְסִיד כְּלוּם; וְכֵן אִם גָּמַר וְקִבֵּל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים זֶה אַחַר זֶה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּכָל לַיְלָה וָלַיְלָה, לֹא הִפְסִיד תַּעֲנִיתוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ כַּוָּנָה לְכָל יוֹם וָיוֹם מִבְּעוֹדוֹיד.

יד) אין צריך לכוון לכל יום בנפרד ביום שלפניו.

יא. קִבֵּל עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם לְהִתְעַנּוֹת לְמָחָר בִּלְבַד, וְהִתְעַנָּה, וְלַלַּיְלָהטו [=החליט] לְהִתְעַנּוֹת [גם] בְּיוֹם שֵׁנִי - אַף עַל פִּי שֶׁלָּן בְּתַעֲנִיתוֹ, אֵינָהּ תַּעֲנִית, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קִבְּלָהּ עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁהָיָה אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בַּלַּיְלָה, וְהִשְׁכִּים בַּבֹּקֶר וְנִמְלַךְ לְהִתְעַנּוֹת - שֶׁאֵין זוֹ תַּעֲנִית כְּלָלטז.

טו) שאחרי התענית. טז) מכיון שצם בלא קבלת תענית.

יב. הָרוֹאֶה חֲלוֹם רַע - צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת לְמָחָר, כְּדֵי שֶׁיָּשׁוּב וְיֵעוֹר לְמַעֲשָׂיו, וִיחַפֵּשׂ בָּהֶם, וְיַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה; וּמִתְעַנֶּה, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת. וּמִתְפַּלֵּל 'עֲנֵנוּ' בְּכָל תְּפִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִבְּלָהּ מִבְּעוֹד יוֹם. וְהַמִּתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת - מִתְעַנֶּה יוֹם אַחֵר, מִפְּנֵי שֶׁבִּטֵּל עֹנֶג שַׁבָּת.

יג. מִתְעַנֶּה אָדָם שָׁעוֹתיז, וְהוּא שֶׁלֹּא יֹאכַל כְּלוּם שְׁאָר הַיּוֹם[ח]. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיָה טָרוּד בַּחֲפָצָיו וּמִתְעַסֵּק בִּצְרָכָיו וְלֹא אָכַל עַד חֲצוֹת, אוֹ עַד תֵּשַׁע שָׁעוֹתיט, וְנִמְלַךְ לְהִתְעַנּוֹת בַּשָּׁעוֹת שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מִן הַיּוֹם - הֲרֵי זֶה מִתְעַנֶּה אוֹתָן שָׁעוֹתכ, וּמִתְפַּלֵּל בָּהֶן 'עֲנֵנוּ', שֶׁהֲרֵי קִבֵּל עָלָיו הַתַּעֲנִית קֹדֶם שְׁעוֹת הַתַּעֲנִית; וְכֵן • אִם אָכַל וְשָׁתָה, וְאַחַר כָּךְ הִתְחִיל לְהִתְעַנּוֹת שְׁאָר הַיּוֹם - הֲרֵי זֶה תַּעֲנִית שָׁעוֹתכא.

יז) אדם יכול לקבל על עצמו להתענות מספר שעות בודדות מתוך היום. יח) בתנאי שמאותו זמן שהחליט להתענות, יתענה עד סוף היום. יט) כלומר, לא קיבל עליו תענית, אלא מפני שהיה עסוק לא אכל מהבוקר. כ) והחליט לקבל על עצמו תענית מעכשיו ועד סוף היום. כא) גם אם הוא אכל בבוקר, והחליט להתענות מעכשיו ועד סוף היום, זה נחשב תענית שעות.

השגת הראב"ד

וכן . . שעות א"א אין זה כלום, שהרי אמרו (תענית יב) והוא שלא טעם כלום כל אותו היום ועוד אמרו (שם תענית י"ב) כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית, המימרא הראשונה מיעטה שאם אכל בחצי היום ורצה להתענות עד הערב לאו כלום היא כי מאחר שאכל שוב אינו מתענה, והמימרא השניה באה למעט מי שאמר אפילו בערב הריני בתענית עד חצי היום כי מאחר שלא יצא עליו היום בעינוי קבלתו לאו כלום היא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יד. כָּל הַשָּׁרוּי בְּתַעֲנִית - בֵּין • שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה עַל צָרָתוֹ, אוֹ עַל חֲלוֹמוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה עִם הַצִּבּוּר עַל צָרָתָם - הֲרֵי זֶה לֹא יִנְהֹג עִדּוּנִין [=עינוגים] **בְּעַצְמוֹ, וְלֹא יָקֵל רֹאשׁוֹ, וְלֹא יִהְיֶה שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב, אֶלָּא דּוֹאֵג וְאוֹנֵן** [=עצוב], **כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר[5]: "מַה יִּתְאוֹנֵן אָדָם חָי, גֶּבֶר עַל חֲטָאָיו". וּמֻתָּר לוֹ לִטְעֹם אֶת הַתַּבְשִׁיל, וַאֲפִלּוּ בִּכְדֵי רְבִיעִית** [ממידת לוג] **- וְהוּא שֶׁלֹּא יִבְלַע, אֶלָּא • טוֹעֵם וּפוֹלֵט. שָׁכַח וְאָכַל, מַשְׁלִים תַּעֲנִיתוֹ**[כב].

השגת הראב"ד
בין . . זה א"א בגמרא (תענית י) שכח ואכל.

השגת הראב"ד
אלא . . תעניתו א"א ירושלמי (נדרים פ"ח ה"א) בשאמר יום זה אבל אם אמר יום סתם אבד תעניתו.

כב) ממשיך להתענות עד סוף היום.

טו. יָחִיד שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה עַל הַחוֹלֶה, וְנִתְרַפֵּא, עַל צָרָה, וְעָבְרָה - הֲרֵי זֶה מַשְׁלִים תַּעֲנִיתוֹ[כג]. **הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁמִּתְעַנִּים לְמָקוֹם שֶׁאֵין מִתְעַנִּים, הֲרֵי זֶה מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים; הָלַךְ מִמָּקוֹם שֶׁאֵין מִתְעַנִּים לְמָקוֹם שֶׁמִּתְעַנִּים, הֲרֵי זֶה מִתְעַנֶּה עִמָּהֶן. שָׁכַח וְאָכַל וְשָׁתָה, אַל יִתְרָאֶה בִּפְנֵיהֶם; וְאַל יִנְהֹג עִדּוּנִין בְּעַצְמוֹ.**

כג) ממשיך להתענות עד סוף היום.

טז. צִבּוּר שֶׁהָיוּ מִתְעַנִּים עַל הַגְּשָׁמִים, וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים - אִם קֹדֶם חֲצוֹת - לֹא יַשְׁלִימוּ[כד], **אֶלָּא אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים, וּמִתְכַּנְּסִים, וְקוֹרְאִים הַלֵּל הַגָּדוֹל**[כה]; **שֶׁאֵין אוֹמְרִים הַלֵּל הַגָּדוֹל, אֶלָּא בְּנֶפֶשׁ שְׂבֵעָה וְכָרֵשׂ מְלֵאָה**[כו]. **וְאִם אַחַר חֲצוֹת - הוֹאִיל וְעָבַר רֹב הַיּוֹם בְּקִדֻּשָּׁה, יַשְׁלִימוּ תַּעֲנִיתָם. וְכֵן • אִם הָיוּ מִתְעַנִּים עַל צָרָה וְעָבְרָה, אוֹ עַל שְׁמָד וּבֹטֵל - אִם קֹדֶם חֲצוֹת, לֹא יַשְׁלִימוּ; וְאִם אַחַר חֲצוֹת, יַשְׁלִימוּ.**

השגת הראב"ד
וכן . . ובטל א"א סובר זה המחבר לחלק בין יחיד לציבור, ואנו אומרים אחד יחיד ואחד צבור על כל צרה שעברה משלימים תעניתם חוץ מתענית של גשמים, שאין צרה עוברת גמורה אלא צרת הגשמים שהיא לשעתה.

כד) אם ירדו גשמים קודם חצות היום, יכולים להפסיק את התענית. כה) מזמור קלו בתהלים, שכתוב בו "נותן לחם לכל בשר", נקרא הלל הגדול. כו) היות שכתוב בו "נותן לחם לכל בשר", צריך לומר אותו כששבעים.

יז. בְּכָל יוֹם תַּעֲנִית שֶׁגּוֹזְרִים עַל הַצִּבּוּר מִפְּנֵי הַצָּרוֹת, בֵּית דִּין וְהַזְּקֵנִים יוֹשְׁבִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּבוֹדְקִים עַל מַעֲשֵׂה אַנְשֵׁי הָעִיר, מֵאַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית עַד חֲצוֹת הַיּוֹם; וּמְסִירִים הַמִּכְשׁוֹלוֹת שֶׁל עֲבֵרוֹת, וּמַזְהִירִים וְדוֹרְשִׁים וְחוֹקְרִים עַל בַּעֲלֵי חָמָס [=גזל] **וַעֲבֵרוֹת וּמַפְרִישִׁים אוֹתָם, וְעַל בַּעֲלֵי זְרוֹעַ וּמַשְׁפִּילִים אוֹתָם, וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ. וּמֵחֲצִי הַיּוֹם וְלָעֶרֶב - רְבִיעַ הַיּוֹם קוֹרְאִים בִּבְרָכוֹת וּקְלָלוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה**[כז], **שֶׁנֶּאֱמַר[6]: "מוּסַר ה', בְּנִי, אַל תִּמְאָס; וְאַל תָּקֹץ בְּתוֹכַחְתּוֹ", וּמַפְטִירִים בַּנָּבִיא בְּתוֹכָחוֹת מֵעִנְיַן הַצָּרָה; וּרְבִיעַ הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן - מִתְפַּלְּלִים מִנְחָה, וּמִתְחַנְּנִים וְזוֹעֲקִים וּמִתְוַדִּים כְּפִי כֹּחָן.**

כז) פרשת בחוקותי.

~ יום שלישי ח' אייר ~

פֶּרֶק ב

על אלו צרות קובעים תעניות.

א. אֵלּוּ הֵן הַצָּרוֹת שֶׁל צִבּוּר שֶׁמִּתְעַנִּין וּמַתְרִיעִין [בחצוצרות] **עֲלֵיהֶן: עַל הַצָּרַת שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל**[א], **וְעַל הַחֶרֶב**[ב], **וְעַל הַדֶּבֶר**[ג], **וְעַל חַיָּה רָעָה**[ד], **וְעַל הָאַרְבֶּה, וְעַל הֶחָסִיל**[ה], **וְעַל הַשִּׁדָּפוֹן**[ו], **וְעַל הַיֵּרָקוֹן**[ז], **וְעַל הַמַּפֹּלֶת**[ח], **וְעַל הֶחָלָיִים**[ט], **וְעַל הַמְּזוֹנוֹת**[י], **וְעַל הַמָּטָר**[יא].

א) צרות שעושים שונאי ישראל. ב) צבאות זרים שעוברים בתוך שטח ישראל. ג) מיתת בני אדם בפתאומית. ד) שטורפת בני אדם. ה) מיני חגבים שפולשים ומחסלים את התבואה. ו) רוח שגורמת לתבואה להתקלקל. ז) שרב כבד שהורס את התבואה. ח) נפילות בתים יציבים ללא התראה. ט) מחלה שמתפשטת. י) שאין פרנסה לאנשי אותו מקום. יא) ריבוי מטר שגורם לשטפון.

ב. כָּל עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ צָרָה מִכָּל אֵלּוּ - אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנָּה וּמַתְרַעַת, עַד שֶׁתַּעֲבֹר הַצָּרָה; וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ[ב] **- מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת, אֲבָל מְבַקְּשִׁים**

5. איכה, ג, לט. 6. משלי, ג, יא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עֲלֵיהֶם רַחֲמִים[יג]. וּבְכָל מָקוֹם, אֵין צוֹעֲקִים וְלֹא מַתְרִיעִים בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ - חוּץ מִצָּרַת הַמְּזוֹנוֹת, שֶׁצּוֹעֲקִים עָלֶיהָ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת; אֲבָל אֵין מַתְרִיעִים עָלֶיהָ בַּחֲצוֹצְרוֹת בְּשַׁבָּת.

יב) הערים שבאותו איזור. יג) מתפללים בלא תקיעה בחצוצרות.

ג. עַל הַצָּרַת שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל כֵּיצַד? גּוֹיִם שֶׁבָּאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה עִם יִשְׂרָאֵל, אוֹ לִטֹּל מֵהֶן מַס, אוֹ לִקַּח מִיָּדָם אֶרֶץ, אוֹ לִגְזֹר עֲלֵיהֶם שְׁמָד אֲפִלּוּ בְּמִצְוָה קַלָּה - הֲרֵי אֵלּוּ מִתְעַנִּים וּמַתְרִיעִים, עַד שֶׁיְּרַחֲמוּ. וְכָל הֶעָרִים שֶׁסְּבִיבוֹתֵיהֶם, מִתְעַנִּים; אֲבָל אֵין מַתְרִיעִים, אֶלָּא אִם כֵּן תָּקְעוּ לְהִתְקַבֵּץ לְעֶזְרָתָן.

ד. עַל הַחֶרֶב כֵּיצַד? אֲפִלּוּ חֶרֶב שֶׁל שָׁלוֹם, כְּגוֹן שֶׁעָרְכוּ מִלְחָמָה גּוֹיִם עִם גּוֹיִם וְעָבְרוּ בִּמְקוֹם יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם וּבֵין יִשְׂרָאֵל מִלְחָמָה - הֲרֵי זוֹ צָרָה, וּמִתְעַנִּים וּמַתְרִיעִין עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר[7]: "וְחֶרֶב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם", מִכְּלָל שֶׁרְאִיַּת הַמִּלְחָמָה - צָרָה.

ה. אֵיזֶה הוּא דֶּבֶר? עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ מֵאוֹת רַגְלִי[יד], וְיָצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה; יָצְאוּ בְּיוֹם אֶחָד, אוֹ בְּאַרְבָּעָה יָמִים - אֵין זֶה דֶּבֶר. הָיוּ בָּהּ אֶלֶף, וְיָצְאוּ מִמֶּנָּה שִׁשָּׁה מֵתִים בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה - הֲרֵי זֶה דֶּבֶר; יָצְאוּ בְּיוֹם אֶחָד, אוֹ בְּאַרְבָּעָה יָמִים - אֵין זֶה דֶּבֶר. וְכֵן לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה. וְאֵין הַנָּשִׁים וְהַקְּטַנִּים וְהַזְּקֵנִים שֶׁשָּׁבְתוּ מִמְּלָאכָה, בִּכְלַל מִנְיַן אַנְשֵׁי הַמְּדִינָה לְעִנְיָן זֶה[טו].

יד) 500 גברים. טו) ששלושה סוגים אלה, הם חלושים בטבעם, ועלולים להיפגע יותר.

ו. הָיָה דֶּבֶר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִתְעַנִּים שְׁאָר גָּלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם[טז]. הָיָה דֶּבֶר בַּמְּדִינָה[יז], וְשַׂרֵּרוֹת הוֹלְכוֹת וּבָאוֹת מִמֶּנָּה לְמְדִינָה אַחֶרֶת - שְׁתֵּיהֶן מִתְעַנּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְחוֹקוֹת זוֹ מִזּוֹ[יח].

טז) כי אם ארץ ישראל שהיא חשובה לוקה, צריך לחשוש שגם בשאר הגלויות ילקו ויבוא עליהם דבר. יז) בחוצה לארץ. יח) היות שיש אנשים שעוברים ממקום למקום, יש לחשוש שהם יביאו עמם את הדבר.

ז. אֵין מִתְעַנִּין עַל חַיָּה רָעָה, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהִיא מְשַׁלַּחַת[יט]. כֵּיצַד? נִרְאֵתָה בָּעִיר בַּיּוֹם, הֲרֵי זוֹ מְשַׁלַּחַת[כ]. נִרְאֵתָה בַּשָּׂדֶה בַּיּוֹם - אִם רָאֵתָה שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, וְלֹא בָּרְחָה מִפְּנֵיהֶם - הֲרֵי זוֹ מְשַׁלַּחַת. וְאִם הָיְתָה הַשָּׂדֶה הַסְּמוּכָה לָאֲגַם[כא], וְרָאֵתָה שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וְרָדְפָה אַחֲרֵיהֶן - הֲרֵי זוֹ מְשַׁלַּחַת; לֹא רָדְפָה אַחֲרֵיהֶן, אֵינָהּ מְשַׁלַּחַת. וְאִם הָיְתָה בָּאֲגַם - אֲפִלּוּ רָדְפָה אַחֲרֵיהֶן - אֵינָהּ מְשַׁלַּחַת, אֶלָּא אִם כֵּן טָרְפָה שְׁנֵיהֶן וְאָכְלָה אֶחָד מֵהֶן[כב]. אֲבָל אִם אָכְלָה שְׁנֵיהֶן בָּאֲגַם - אֵינָהּ מְשַׁלַּחַת, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה הוּא מְקוֹמָהּ; וּמִפְּנֵי הָרְעָבוֹן טָרְפָה, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְשַׁלַּחַת.

יט) נשלחה מן השמים, ואיננה תופעה טבעית. כ) כי אין דרכה של חיה רעה להסתובב בעיר ביום. כא) האגם הוא מקום משכנם הקבוע של חיתו טרף. כב) וכל שכן אם לא אכלה אף אחד מהם הרי זו משולחת, שזו אינה תופעה טבעית.

ח. בָּתִּים הַבְּנוּיִים בַּמִּדְבָּרוֹת וּבָאֲרָצוֹת הַנִּשַּׁמּוֹת [=שוממות] - הוֹאִיל וְהֵם מְקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה, אִם עָלְתָה לַגַּג וְנָטְלָה תִּינוֹק מֵעֲרִיסָה - הֲרֵי זוֹ מְשַׁלַּחַת; וְאִם לֹא הִגִּיעָה לְמִדָּה זוֹ, אֵינָהּ מְשַׁלַּחַת, שֶׁאֵלּוּ בְּנֵי אָדָם, הֵם שֶׁסִּכְּנוּ בְּעַצְמָם וּבָאוּ לִמְקוֹם הַחַיּוֹת.

ט. שְׁאָר • מִינֵי רֶמֶשׂ הָאָרֶץ וְרֶמֶשׂ הָעוֹף שֶׁשִּׁלְּחוּ וְהִזִּיקוּ[כג] - כְּגוֹן שִׁלּוּחַ נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר צְרָעִין[כד] וְיַתּוּשִׁין וְהַדּוֹמִין לָהֶן - אֵין מִתְעַנִּים עֲלֵיהֶם, וְלֹא מַתְרִיעִים; אֲבָל זוֹעֲקִים בְּלֹא תְּרוּעָה.

השגת הראב״ד
שאר . . נחשים א״א אם היו נושכין וממיתין אפי׳ צרעין ויתושין וזבובים כי כלם שלוחי המקום הם.

כג) הזיקו ולא המיתו. שאם המיתו, מתענים עליהם כמו על חיות טרף. כד) כעין דבורים העוקצים ומזיקים.

י. עַל הָאַרְבֶּה וְעַל הֶחָסִיל - אֲפִלּוּ לֹא נִרְאָה מֵהֶם אֶלָּא כָּנָף [=נחיל] אֶחָד בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִתְעַנִּים וּמַתְרִיעִין עֲלֵיהֶם[כה]; וְעַל הַגּוֹבַאי[כו], בְּכָל שֶׁהוּא. אֲבָל הֶחָגָב[כז] • - אֵין מִתְעַנִּין עָלָיו, וְלֹא מַתְרִיעִין, אֶלָּא זוֹעֲקִין בִּלְבַד.

השגת הראב״ד
אבל . . עליו א״א לא מיעטו אלא חגב שהיה ידוע להם שאינו מזיק אבל כל שאר מינין מזיקים הן שהרי הילק והגזם השחיתו בימי יואל והוא הדין לסלעם וחרגול ועכשיו שאין אנו מכירין את מיניהם על כלן מתריעין.

7. ויקרא-בחוקותי, כו, ו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כה) שהארבה מתפשט במהירות רבה, וכל ארץ ישראל נחשבת בנושא זה לאיזור אחד. כו) מין ארבה המסכן את התבואות. כז) מין ארבה שאינו מסכן את התבואות.

יא. עַל הַשִּׁדָּפוֹן וְעַל הַיֵּרָקוֹן - מִשֶּׁיַּתְחִיל בַּתְּבוּאָה; וַאֲפִלּוּ לֹא הִתְחִיל אֶלָּא בְּמָקוֹם קָטָן כְּמִלֹּא פִּי תַּנּוּר[כח], גּוֹזְרִין עָלָיו תַּעֲנִית וּמַתְרִיעִין.

כח) כמות תבואה שאפשר לאפות ממנה לחם שממלא את פי תנור.

יב. עַל הַמַּפֹּלֶת כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁרָבְתָה בָּעִיר מַפֹּלֶת כְּתָלִים בְּרִיאִים [=חזקים] שֶׁאֵינָם עוֹמְדִים בְּצַד הַנָּהָר[כט] - הֲרֵי זוֹ צָרָה, וּמִתְעַנִּים וּמַתְרִיעִים עָלֶיהָ. וְכֵן עַל הָרַעַשׁ[ל] וְעַל הָרוּחוֹת[לא] שֶׁהֵם מַפִּילִין אֶת הַבִּנְיָן וְהוֹרְגִין, מִתְעַנִּין וּמַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן.

כט) ששם הכתלים לא יציבים. ל) היא רעידת אדמה. לא) סערות.

יג. עַל הֶחָלָיִים כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁיָּרַד חֳלִי אֶחָד לַאֲנָשִׁים הַרְבֵּה בְּאוֹתָהּ הָעִיר, כְּגוֹן אַסְכָּרָה[לב] אוֹ חַרְחוּר[לג] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְהָיוּ מֵתִים בְּאוֹתוֹ הַחֹלִי - הֲרֵי זוֹ צָרַת צִבּוּר, וְגוֹזְרִין לָהּ תַּעֲנִית וּמַתְרִיעִין. וְכֵן חִכּוּךְ לַח [=עור מגורה][לד], הֲרֵי הוּא כִּשְׁחִין פּוֹרֵחַ, וְאִם פָּשַׁט בְּרֹב הַצִּבּוּר, מִתְעַנִּין וּמַתְרִיעִין עָלָיו; אֲבָל חִכּוּךְ יָבֵשׁ[לה], צוֹעֲקִים עָלָיו בִּלְבַד.

לב) מחלת גרון מסוכנת. לג) מחלת חום מסוכנת. לד) שחין שקשה לרפא אותו. לה) שממנו אפשר להתרפא במהירות.

יד. עַל הַמְּזוֹנוֹת כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהוּזְלוּ דְּבָרִים שֶׁל סְחוֹרָה שֶׁרֹּב חַיֵּי אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר מֵהֶם[לו], כְּגוֹן כְּלֵי פִּשְׁתָּן בְּבָבֶל וְיַיִן וָשֶׁמֶן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִתְמַעֵט הַמַּשָּׂא וְהַמַּתָּן, עַד שֶׁיִּצְטָרֵךְ הַתַּגָּר [=סוחר] לִמְכֹּר שָׁוֶה עֲשָׂרָה [מטבעות] בְּשִׁשָּׁה[לז] וְאַחַר כָּךְ יִמְצָא לוֹקֵחַ [=קונה] - הֲרֵי זוֹ צָרַת צִבּוּר, וּמַתְרִיעִין[לח] עָלֶיהָ וְזוֹעֲקִין עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת.

לו) שמתפרנסים מהמסחר בהם. לז) אין הכוונה שהצרה היא בהוזלת המצרך, אלא שהם זקוקים למכור בהפסד כזה, דבר שקנה בעשרה צריך למכור בשישה, ומערער את יסודות הפרנסה. לח) מבקשים רחמים בתפילה, אבל לא מתריעים בחצוצרה.

טו. עַל הַמָּטָר כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁרַבּוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים עַד שֶׁיָּצְרוּ[לט] לָהֶם - הֲרֵי אֵלּוּ מִתְפַּלְּלִים עֲלֵיהֶם; שֶׁאֵין לְךָ צָרָה גְּדוֹלָה מִזּוּ, שֶׁהַבָּתִּים נוֹפְלִין וְנִמְצָאוּ בָּתֵּיהֶם קְבָרֵיהֶם. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין מִתְפַּלְּלִין עַל רֹב הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֶרֶץ הָרִים, וּבָתֶּיהָם בְּנוּיוֹת בַּאֲבָנִים; וְרֹב הַגְּשָׁמִים טוֹבָה לָהֶם, וְאֵין מִתְעַנִּים לְהַעֲבִיר אֶת הַטּוֹבָה.

לט) הם הפכו להיות צרה לצבור.

טז. תְּבוּאָה שֶׁצָּמְחָה וְנִמְנַע הַמָּטָר, וְהִתְחִילוּ צְמָחִין לִיבֹשׁ - הֲרֵי אֵלּוּ מִתְעַנִּים וְזוֹעֲקִים עַד שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים, אוֹ עַד שֶׁיִּיבְּשׁוּ הַצְּמָחִים[מ]. וְכֵן אִם הִגִּיעַ זְמַן הַפֶּסַח אוֹ קָרוֹב לוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא זְמַן פְּרִיחַת הָאִילָנוֹת שָׁם, וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים - הֲרֵי אֵלּוּ מִתְעַנִּים וְזוֹעֲקִים עַד שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים הָרְאוּיִין לָאִילָנוֹת, אוֹ עַד שֶׁיַּעֲבֹר זְמַנָּם.

מ) שמאז כבר לא יועילו עוד הגשמים, והיא תפילת שוא.

יז. וְכֵן אִם הִגִּיעַ זְמַן חַג הַסֻּכּוֹת, וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים הַרְבֵּה[מא] כְּדֵי לְמַלֹּאת מֵהֶם הַבּוֹרוֹת וְהַשִּׁיחִין [=שוחות] וְהַמְּעָרוֹת[מב] - הֲרֵי אֵלּוּ מִתְעַנִּין עַד שֶׁיֵּרֵד גֶּשֶׁם הָרָאוּי לַבּוֹרוֹת; וְאִם אֵין לָהֶם מַיִם לִשְׁתּוֹת - מִתְעַנִּים עַל הַגְּשָׁמִים בְּכָל עֵת שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם מַיִם לִשְׁתּוֹת, וַאֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחַמָּה.

מא) בעונת הגשמים הקודמת. מב) שאוגרים בהם מים להשקות את הזרעים והבהמות.

יח. פָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים בֵּין גֶּשֶׁם לְגֶשֶׁם אַרְבָּעִים יוֹם בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - הֲרֵי זוֹ מַכַּת בַּצֹּרֶת[מג], וּמִתְעַנִּים וְזוֹעֲקִים עַד שֶׁיֵּרְדוּ הַגְּשָׁמִים, אוֹ עַד שֶׁיַּעֲבֹר זְמַנָּם.

מג) מכה המביאה לידי בצורת, שכבר הזרעם השרישו, והם יתקלקלו מפני חוסר הגשמים.

פֶּרֶק ג

סוגי התעניות כשלא ירדו גשמים

א. הֲרֵי שֶׁלֹּא יָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים כָּל עִקַּר מִתְּחִלַּת יְמוֹת הַגְּשָׁמִים - אִם הִגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן, וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, מַתְחִילִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בִּלְבַד לְהִתְעַנּוֹת, שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי; וְכָל הַתַּלְמִידִים רְאוּיִים לְכָךְ[א].

א) גם תלמידים שלא הגיעו לדרגת "תלמידי חכמים", יכולים להתענות בתעניות אלו.

ב. הִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו, וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים - בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר, שֵׁנִי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי; וּמֻתָּרִין בָּהֵן לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בַּלַּיְלָה. וְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר[ב] אֵין מִתְעַנִּים עִמָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם עוֹסְקִים בַּעֲבוֹדָה. וְכָל הָעָם נִכְנָסִים לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, וּמִתְפַּלְּלִין וְזוֹעֲקִים וּמִתְחַנְּנִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל הַתַּעֲנִיּוֹת.

ב) משמרות כהונה - קבוצת כהנים שנפל בחלקם לעבוד בבית המקדש באותו שבוע.

ג. עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ - בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת אֲחֵרוֹת עַל הַצִּבּוּר, חֲמִישִׁי וְשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי; וּבְשָׁלֹשׁ אֵלּוּ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם[ג], כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין בְּצוֹם כִּפּוּר. וְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּים מִקְּצָת הַיּוֹם, וְלֹא מַשְׁלִימִין[ד]; וְאַנְשֵׁי בֵּית אָב[ה], וְהֵם [הכהנים] הָעוֹסְקִין בַּעֲבוֹדָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, לֹא יִהְיוּ מִתְעַנִּים כָּל עִקָּר[ו]. וְכָל תַּעֲנִית שֶׁאוֹכְלִין בָּהּ מִבְּעוֹד יוֹם - אִם אָכַל וּפָסַק, וְגָמַר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל - אֵינוֹ חוֹזֵר וְאוֹכֵל[ז], אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם.

ג) יום לפני התענית אוכלים ושותים, ומפסיקים לאכול לפני השקיעה. ד) כוהנים אלו הם במשמרת שעובדים באותו שבוע, אבל באותו היום הם לא עובדים. הם צריכים להתחיל להתענות, אבל לא משלימים, כדי שבמקרה ויהיה עומס בעבודת המקדש, הם יוכלו לעזור לכוהנים שעובדים באותו היום. ה) קבוצת כהנים מאותו משמר שעובדים באותו היום. ו) שלא תהיה להם הפרעה בעבודה בגלל חולשה מהתענית. ז) אם סיים לאכול וחשב שלא לאכול יותר, אינו יכול לחזור לאכול אף שזמן התענית עדיין לא הגיע.

ד. בְּשָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ, כָּל הָעָם אֲסוּרִין בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה בַּיּוֹם, וּמֻתָּרִין בַּלַּיְלָה. וַאֲסוּרִין בִּרְחִיצַת כָּל הַגּוּף בְּחַמִּין [–מים חמים], אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו מֻתָּר; לְפִיכָךְ נוֹעֲלִים אֶת הַמֶּרְחֲצָאוֹת. וַאֲסוּרִין בְּסִיכָה [=מריחת שמן]; וְאִם לְהַעֲבִיר אֶת הַזֵּהֲמָה, מֻתָּר[ח]. וַאֲסוּרִין בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה [=יחסי אישות], וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל [מעור] בָּעִיר; אֲבָל בַּדֶּרֶךְ, מֻתָּר לִנְעֹל. וּמִתְפַּלְּלִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, וְזוֹעֲקִים וּמִתְחַנְּנִים כִּשְׁאָר הַתַּעֲנִיּוֹת.

ח) אסרו רק סיכה של תענוג, אבל לנקות את הלכלוך מותר.

ה. עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ - בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שֶׁבַע תַּעֲנִיּוֹת אֲחֵרוֹת עַל הַצִּבּוּר, שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי. וּבְאֵלּוּ הַשֶּׁבַע בִּלְבַד, עֲבָרוֹת וּמְנִיקוֹת מִתְעַנּוֹת, אֲבָל בִּשְׁאָר הַתַּעֲנִיּוֹת, אֵין עֲבָרוֹת וּמְנִיקוֹת מִתְעַנּוֹת; וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מִתְעַנּוֹת, אֵין מְעַנְּגִין עַצְמָן בִּפְנוּקִין, אֶלָּא אוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת כְּדֵי קִיּוּם הַוָּלָד [=תינוק].

ו. וּבְשֶׁבַע תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ, אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין; וְאַנְשֵׁי בֵּית אָב מִתְעַנִּין מִקְצָת הַיּוֹם, וְלֹא מַשְׁלִימִין. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא אָסוּר בְּשָׁלֹשׁ [תעניות] אֶמְצָעִיּוֹת, אָסוּר בְּאֵלּוּ הַשֶּׁבַע הָאַחֲרוֹנוֹת.

ז. וִיתֵרוֹת אֵלּוּ[ט], שֶׁבָּהֶן בִּלְבַד מַתְרִיעִין[י] וּמִתְפַּלְּלִין בִּרְחוֹב הָעִיר, וּמוֹרִידִין [חכם] זָקֵן לְהוֹכִיחַ לָעָם כְּדֵי שֶׁיָּשׁוּבוּ מִדַּרְכָּם, וּמוֹסִיפִין שֵׁשׁ בְּרָכוֹת בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית וּבִתְפִלַּת מִנְחָה - וְנִמְצָאוּ מִתְפַּלְּלִין אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים בְּרָכוֹת[יא]. וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנֻיּוֹת, וּבְשֵׁנִי מַטִּין[יב] לְעֵת עֶרֶב וּפוֹתְחִין אֶת הַחֲנֻיּוֹת[יג]; אֲבָל בַּחֲמִישִׁי, פּוֹתְחִין כָּל הַיּוֹם, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וְאִם יֵשׁ לַחֲנוּת שְׁנֵי פְּתָחִים, פּוֹתֵחַ אַחַת וְנוֹעֵל אַחַת; וְאִם יֵשׁ לַחֲנוּת אִצְטַבָּה לְפָנֶיהָ - פּוֹתֵחַ כְּדַרְכּוֹ בַּחֲמִישִׁי, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ[יד].

ט) חמורות שבע תעניות אלו על התעניות האחרות. י) בשופר. יא) בתפילת שמונה עשרה מוסיפים עוד 6 ברכות. יב) ביום שני פותחים קצת את דלת החנות. יג) כדי לקנות מזון לסוף התענית. יד) כיון שאין החנות פתוחה ישר לרשות הרבים, שהאצטבה לפניה ומסתירה את פתח החנות.

ח. עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ[טו] - מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וּבְבִנְיַן שֶׁל שִׂמְחָה כְּגוֹן כִּיּוּר וְצִיּוּר[טז], וּבִנְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה כְּגוֹן מִינֵי הֲדַס וַאֲהָלִים [=בשמים]. וּמְמַעֲטִין בְּאֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין, אֶלָּא אִם כֵּן לֹא קַיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה[יז]; וְכָל מִי שֶׁקִּיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אָסוּר לוֹ לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בִּשְׁנֵי רְעָבוֹן. וּמְמַעֲטִין בִּשְׁאֵילַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ; וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לֹא יִשְׁאָלוּ שָׁלוֹם, כִּנְזוּפִין וְכִמְנֻדִּין לַמָּקוֹם, וְעַם הָאָרֶץ שֶׁנָּתַן לָהֶם שָׁלוֹם, מַחֲזִירִין לוֹ בְּשָׁפָה רָפָה וְכֹבֶד רֹאשׁ[יח].

טו) לא ירדו גשמים. טז) קישוט הקירות על ידי צורות. יז) שאין לו עדיין בן ובת. יח) כדי שלא יעלב ויבואו לידי שנאה.

הפניות לשיחות קודש

בשני רעבון: דיוק הלשון – לקו"ש ח"כ ע' 197 הע' 60.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ט. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים חוֹזְרִין לְבַדָּם, וּמִתְעַנִּים חֲמִישִׁי וְשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי, עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן שֶׁל תְּקוּפָה; אֲבָל לֹא הַצִּבּוּר - שֶׁאֵין גּוֹזְרִין עַל הַצִּבּוּר בִּשְׁבִיל גְּשָׁמִים שֶׁלֹּא יָרְדוּ יָתֵר מִשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ. וּכְשֶׁמִּתְעַנִּים הַיְּחִידִים עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן, מַתִּרִין לֶאֱכֹל בַּלַּיְלָה; וּמַתִּרִין בַּעֲשֹׂתַיִת מְלָאכָה, וּבִרְחִיצָה, וְסִיכָה, וְתַשְׁמִישׁ, וּנְעִילַת הַסַּנְדָּל, כִּשְׁאָר כָּל הַתַּעֲנִיּוֹת. וּמַפְסִיקִין לְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וּלְפוּרִים[יט]. יָצָא נִיסָן שֶׁל תְּקוּפָה, וְהוּא כְּשֶׁתַּגִּיעַ הַשֶּׁמֶשׁ לִתְחִלַּת מַזַּל שׁוֹר[כ] - אֵין מִתְעַנִּים; שֶׁאֵין הַגְּשָׁמִים בַּזְּמַן הַזֶּה, אֶלָּא סִימַן קְלָלָה, הוֹאִיל וְלֹא יָרְדוּ כָּל עִקַּר מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה.

יט) אם באחד מימי התענית של שני וחמישי ושני חל ראש חודש או פורים, אין מתענים באותו יום. כ) בערך כשלושים יום אחרי שיתחיל תקופה ניסן (עונת האביב).

י. בַּמֶּה • דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַדּוֹמֶה לָהּ. אֲבָל מְקוֹמוֹת שֶׁעוֹנַת הַגְּשָׁמִים שֶׁלָּהֶן קֹדֶם שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן, אוֹ לְאַחַר זְמַן זֶה - כְּשֶׁתַּגִּיעַ זְמַנָּם וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, יְחִידִים מִתְעַנִּים שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי; וּמַפְסִיקִין בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, וַחֲנֻכָּה וּפוּרִים. וְשׁוֹהִין אַחֲרֵי כֵן כְּמוֹ שִׁבְעָה יָמִים; אִם לֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים - בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עַל הַצִּבּוּר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת, עַל הַסֵּדֶר שֶׁאָמַרְנוּ.

השגת הראב"ד
במה . . עשר א"א על ההקדמה איני מודה לו שאע"פ שיש מקומות שמקדימים וזורעים אין להם הפסד באיחור הגשמים עד הזמן הנזכר במשנה.

יא. כָּל תַּעֲנִית שֶׁגּוֹזְרִין הַצִּבּוּר בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אוֹכְלִין בָּהּ בַּלַּיְלָה, וְדִינָהּ כְּדִין שְׁאָר הַתַּעֲנִיּוֹת; שֶׁאֵין גּוֹזְרִין עַל הַצִּבּוּר תַּעֲנִית כְּגוֹן צוֹם כִּפּוּר[כא], אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד, וּבְגִלַּל הַמָּטָר[כב], וּבְאוֹתָן עֶשֶׂר תַּעֲנִיּוֹת, שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ אֶמְצָעִיּוֹת וְשֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת.

כא) שמפסיקים לאכול לפני הלילה, אסורים בחמשה עינויים, וצריכים להבטל ממלאכה. כב) רק על תעניות שגוזרים בגלל שלא ירד גשם, אבל התעניות שגוזרים על שאר הצרות כגון: דבר, ארבה וכיוצא בהן, אין להן חומרות אלו.

פֶּרֶק ד

סדר התפילות בתעניות.

א. בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִשֶּׁבַע תַּעֲנִיּוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁל מָטָר[א], מִתְפַּלְּלִים עַל סֵדֶר זֶה: מוֹצִיאִים אֶת הַתֵּבָה[ב] לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְכָל הָעָם מִתְקַבְּצִים וּמִתְפַּסִּים בְּשַׂקִּים[ג]; וְנוֹתְנִין אֵפֶר מִקְּלֶה[ד] עַל גַּבֵּי הַתֵּבָה וְעַל גַּבֵּי סֵפֶר תּוֹרָה, כְּדֵי לְהַרְגִּיל אֶת הַבְּכִיָּה, וּלְהַכְנִיעַ לִבָּם[ה]. וְאֶחָד מִן הָעָם נוֹטֵל מִן הָאֵפֶר, וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁ הַנָּשִׂיא וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין בִּמְקוֹם הֲנָחַת תְּפִלִּין, כְּדֵי שֶׁיִּכָּלְמוּ וְיָשׁוּבוּ; וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ.

א) דוקא של מטר, אבל בתעניות על שאר צרות — אין עושים כסדר הזה. ב) שבה נמצא ספר תורה. ג) לומר, הרי אנו חשובים כבהמה. ד) אפר משריפה. ה) כשרואים שעל הבימה וספר התורה יש אפר.

ב. וְאַחַר כָּךְ מַעֲמִידִין בֵּינֵיהֶן, וְהֵן יוֹשְׁבִין, זָקֵן חָכָם. לֹא הָיָה שָׁם זָקֵן חָכָם, מַעֲמִידִין חָכָם; לֹא הָיָה שָׁם לֹא זָקֵן וְלֹא חָכָם, מַעֲמִידִים אָדָם שֶׁל צוּרָה [=חשוב]. וְהוּא אוֹמֵר לִפְנֵיהֶם דִּבְרֵי כִּבּוּשִׁין[ו]: 'אַחֵינוּ, לֹא שַׂק וְלֹא תַּעֲנִית גּוֹרְמִין, אֶלָּא תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים - שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶם "וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת שַׂקָּם וְאֶת תַּעֲנִיתָם", אֶלָּא "וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם"[8]. וּבַקַּבָּלָה[ז] הוּא אוֹמֵר[9]: "וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאֶל בִּגְדֵיכֶם"'. וּמוֹסִיף בְּעִנְיָנוֹת אֵלּוּ כְּפִי כֹּחוֹ, עַד שֶׁיַּכְנִיעַ לִבָּם, וְיָשׁוּבוּ תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה.

ו) דברי תוכחה חזקים וקשים הכובשים את הלב ומעוררים לתשובה. ז) שקיבלנו בציווי מפי הנביאים (בניגוד לפסוק הקודם, מיונה, שאינו ציווי אלא סיפור דברים).

ג. וְאַחַר שֶׁגּוֹמֵר זֶה דִּבְרֵי כִּבּוּשִׁין, עוֹמְדִין בִּתְפִלָּה; וּמַעֲמִידִין שְׁלִיחַ צִבּוּר הָרָאוּי לְהִתְפַּלֵּל בְּעִנְיָנוֹת אֵלּוּ. וְאִם הָיָה אוֹתוֹ שֶׁאָמַר דִּבְרֵי הַכִּבּוּשִׁין רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל, מִתְפַּלֵּל[ח]; וְאִם לָאו, מוֹרִידִין אַחֵר.

ח) שמכיון שהוא גדול הציבור בחכמה ובמעשים טובים, ראוי לו להתפלל.

8. יונה, ג, י. 9. יואל, ב, יג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ד. וְאֵיזֶה הוּא הָרָאוּי לְהִתְפַּלֵּל בְּעִנְיָנוֹת אֵלּוּ? אִישׁ שֶׁהוּא רָגִיל בִּתְפִלָּה[ט], וְרָגִיל לִקְרוֹת בְּתוֹרָה בִּנְבִיאִים וּבִכְתוּבִים[י], וּמִטַּפֵּל[יא] וְאֵין לוֹ[יב], וְיֵשׁ לוֹ יְגִיעָה בַּשָּׂדֶה[יג]. וְלֹא יִהְיֶה בִּבְנָיו וּבִבְנֵי בֵּיתוֹ וְכָל קְרוֹבָיו וְהַנִּלְוִים עָלָיו בַּעַל עֲבֵרָה - אֶלָּא יִהְיֶה בֵּיתוֹ רֵיקָן מִן הָעֲבֵרוֹת. וְלֹא יָצָא עָלָיו שֵׁם רַע בְּיַלְדוּתוֹ, שְׁפַל בֶּרֶךְ [=עניו], וּמְרֻצֶּה לָעָם[יד]; וְיֵשׁ לוֹ נְעִימָה[טו], וְקוֹלוֹ עָרֵב. וְאִם הָיָה זָקֵן עִם כָּל הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ, הֲרֵי זֶה מְפֹאָר; וְאִם אֵינוֹ זָקֵן, הוֹאִיל וְיֵשׁ בּוֹ כָּל הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ, יִתְפַּלֵּל.

ט) שלא יטעה בתפילתו. י) שיהיו פסוקי התפילה, שרובם מן התורה וכו' – שגורים בפיו. יא) שיש לו ילדים. יב) במה לפרנסם, שלבו דואג עליו, ומתפלל מקירות לבו. יג) על־ידי־זה מכוון יותר בתפילה על הגשמים. יד) נוח לבריות ומסכימים לתפילתו. טו) מושך את הלב.

ה. וּשְׁלִיחַ צִבּוּר מַתְחִיל[טז], וּמִתְפַּלֵּל עַד בִּרְכַּת 'גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל'; וְאוֹמֵר זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת[יז] מֵעֵין הַצָּרָה, וְאוֹמֵר: "אֶל ה' בַּצָּרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי"[10], "אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים"[11], "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ, ה'"[12], "תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְגוֹ'"[13].

טז) תפילת שמונה־עשרה. יז) כמו בתפילות ראש השנה.

ו. וְאוֹמֵר דִּבְרֵי תַּחֲנוּנִים כְּפִי כֹּחוֹ; וְאוֹמֵר: 'רְאֵה בְעָנְיֵנוּ, וְרִיבָה רִיבֵנוּ, וּמַהֵר לְגָאֳלֵנוּ', וּמִתְחַנֵּן; וְאוֹמֵר בְּסוֹף תַּחֲנוּנָיו: 'מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בָּרוּךְ אַתָּה ה', גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל'.

ז. וּמַתְחִיל לְהוֹסִיף שֵׁשׁ בְּרָכוֹת[יח] שֶׁהוּא מוֹסִיף, זוֹ אַחַר זוֹ; מִתְחַנֵּן בְּכָל אַחַת מֵהֶן בְּדִבְרֵי תַּחֲנוּנִים, וּפְסוּקִים מִדִּבְרֵי קַבָּלָה וּמִכְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ כְּפִי שֶׁהוּא רָגִיל, וְחוֹתֵם בְּכָל אַחַת מֵהֶן בַּחֲתִימוֹת אֵלּוּ:

יח) מיוחדות לתפילת תענית.

ח. בָּרִאשׁוֹנָה הוּא חוֹתֵם - 'מִי שֶׁעָנָה אֶת מֹשֶׁה וַאֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בָּרוּךְ אַתָּה ה', זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת'[יט].

יט) לפי שהיו ישראל בשעבוד מצרים כנשכחים ומיואשים, והקב"ה זכר אותם וגאלם.

ט. בַּשְּׁנִיָּה הוּא חוֹתֵם - 'מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בָּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה'[כ].

כ) שיהושע נענה ביריחו על־ידי השופרות, שעל־ידם נפלה חומת יריחו.

י. בַּשְּׁלִישִׁית הוּא חוֹתֵם - 'מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בַּמִּצְפָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בָּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹמֵעַ צְעָקָה'.

יא. בָּרְבִיעִית הוּא חוֹתֵם - 'מִי שֶׁעָנָה אֶת אֵלִיָּהוּ בְּהַר הַכַּרְמֶל, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בָּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'.

יב. בַּחֲמִישִׁית הוּא חוֹתֵם - 'מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה מִמְּעֵי הַדָּגָה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בָּרוּךְ אַתָּה ה', הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה'.

יג. בַּשִּׁשִּׁית הוּא חוֹתֵם - 'מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בָּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ'[כא]. וְכָל הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן' אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹנִין אַחַר כָּל הַבְּרָכוֹת.

כא) בגלל שדוד ושלמה התפללו על הארץ.

יד. וְאוֹמֵר[כב] 'רְפָאֵנוּ ה' וְנֵרָפֵא' וְכוּ', וְגוֹמֵר הַתְּפִלָּה עַל הַסֵּדֶר; וְתוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת. וְכַסֵּדֶר הַזֶּה עוֹשִׂין בְּכָל מָקוֹם.

כב) כלומר, ממשיך את התפילה הרגילה של שמונה־עשרה.

טו. כְּשֶׁהָיוּ מִתְפַּלְּלִין עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה בִּירוּשָׁלַיִם, הָיוּ מִתְכַּנְּסִין בְּהַר הַבַּיִת כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח, וּמִתְפַּלְּלִין כַּסֵּדֶר הַזֶּה, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לוֹמַר 'מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם', אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם[כג]; בָּרוּךְ אַתָּה ה', גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל'. וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו: 'בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'; וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת[כד] אוֹמֵר לַתּוֹקְעִים: 'תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים, תִּקְעוּ'! וְחוֹזֵר הַמִּתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר: 'מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה'; וְאַחַר כָּךְ תּוֹקְעִין הַכֹּהֲנִים, וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין[כה].

10. תהלים, קכ. 11. שם, קכא. 12. שם, קל. 13. שם, קב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כג) כך היו חותמים את הברכות בבית המקדש. כד) שמש הממונה על בית הכנסת. כה) ההבדל בין התפילות בבית המקדש לתפילות בשאר הארץ, שבכל הארץ ענו אמן ולא תקעו, ובמקדש ענו ברוך שם כבוד מלכותו, ותקעו.

טז. וְכֵן בַּבְּרָכָה הַשְּׁנִיָּה לָזוֹ, שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה מִן הַשֵּׁשׁ שֶׁמּוֹסִיף אוֹתָן, חוֹתֵם בָּהּ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהִים, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם; בָּרוּךְ אַתָּה ה', זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת'. וְהֵן עוֹנִין: 'בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'; וְחַזַּן הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר לָהֶם: 'הָרִיעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, הָרִיעוּ'. וְחוֹזֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר וְאוֹמֵר: 'מִי שֶׁעָנָה אֶת מֹשֶׁה וַאֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה'; וְאַחַר כָּךְ מְרִיעִין, וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין.

יז. וְכֵן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, בְּאַחַת אוֹמֵר 'תִּקְעוּ', וּבְאַחַת אוֹמֵר 'הָרִיעוּ' - עַד שֶׁיִּגְמֹר כָּל שֶׁבַע הַבְּרָכוֹת; וְנִמְצָאוּ • הַכֹּהֲנִים פַּעַם תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין, וּפַעַם מְרִיעִין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין - שֶׁבַע פְּעָמִים. וְאֵין עוֹשִׂין סֵדֶר זֶה, אֶלָּא בְּהַר הַבַּיִת בִּלְבַד. וּכְשֶׁהֵן תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין שָׁם, תּוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת וּבַשּׁוֹפָר, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

השגת הראב"ד

ונמצאו . . ותוקעין א"א מן התוספתא (תענית פ"א ה"י) אסף את אלה ולא כמו שכתב הוא כתוב בה והתוספתא עצמה משובשת שלא היתה תקיעה עם התרועה ולא תרועה עם התקיעה במקדש ואפשר שהיו שלשתן בגבולין תקיעה תרועה ותקיעה.

יח. שֶׁבַע תַּעֲנִיּוֹת הָאֵלּוּ - כָּל מָקוֹם שֶׁגּוֹזְרִין אוֹתָם שָׁם - אַחַר שֶׁמִּתְפַּלְּלִין, יוֹצְאִים כָּל הָעָם לְבֵית הַקְּבָרוֹת, וּבוֹכִין וּמִתְחַנְּנִים שָׁם; כְּלוֹמַר: 'חֲרֵי אַתֶּם מֵתִים כְּאֵלּוּ, אִם לֹא תָּשׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם'. וּבְכָל תַּעֲנִית מִתַּעֲנִיתֵי הַצָּרוֹת שֶׁגּוֹזְרִין עַל הַצִּבּוּר, מִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת נְעִילָה בְּכָל מָקוֹם[כו].

כו) גם בבית המקדש וגם בשאר הארץ.

יט. יָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים - עַד מָתַי יִהְיוּ יוֹרְדִים, וְיִפְסְקוּ הַצִּבּוּר הַתַּעֲנִית? מִשֶּׁיֵּרְדוּ [משיחלחלו] בְּעֹמֶק הָאָרֶץ הַחֲרֵבָה [=יבשה] טֶפַח, וּבַבֵּינוֹנִית טִפְחַיִם, וּבַעֲבוּדָה [=מעובדת] - עַד שֶׁיֵּרְדוּ בְּעָמְקָהּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

~ יום רביעי ט' אייר ~

פֶּרֶק ה

ארבע התעניות ודיני אבלות על חורבן בית המקדש.

א. יֵשׁ שָׁם [=ישנם] יָמִים, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל מִתְעַנִּים בָּהֶן מִפְּנֵי הַצָּרוֹת שֶׁאֵרְעוּ בָּהֶם - כְּדֵי לְעוֹרֵר הַלְּבָבוֹת וְלִפְתֹּחַ דַּרְכֵי הַתְּשׁוּבָה. וְיִהְיֶה זֶה זִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂינוּ הָרָעִים, וּמַעֲשֶׂה אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיָה כְּמַעֲשֵׂינוּ עַתָּה - עַד שֶׁגָּרַם לָהֶם וְלָנוּ אוֹתָן הַצָּרוֹת; שֶׁבִּזְכִּרוֹן דְּבָרִים אֵלּוּ, נָשׁוּב לְהֵיטִיב, שֶׁנֶּאֱמַר[14]: "וְהִתְוַדּוּ אֶת עֲוֹנָם וְאֶת עֲוֹן אֲבוֹתָם".

ב. וְאֵלּוּ הֵן: יוֹם שְׁלֹשָׁה בְּתִשְׁרֵי - שֶׁבּוֹ נֶהֱרַג גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם, וְנִכְבְּתָה גַּחֶלֶת יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׁאֶרֶת [בארץ ישראל], וְסִבֵּב לְהָתֵּם [=להשלים] גָּלוּתָם[א]; וַעֲשִׂירִי בְּטֵבֵת - שֶׁבּוֹ סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל נְבוּכַדְנֶאצַּר הָרָשָׁע עַל יְרוּשָׁלַיִם, וֶהֱבִיאָהּ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק; וְשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֵרְעוּ בּוֹ - נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת[ב], וּבָטַל הַתָּמִיד מִבֵּית רִאשׁוֹן[ג], וְהָבְקְעָה יְרוּשָׁלַיִם בְּחֹרְבָּן שֵׁנִי, וְשָׂרַף אַפּוֹסְטֹמוֹס הָרָשָׁע[ד] סֵפֶר תּוֹרָה, וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל.

א) לאחר החורבן מינו את גדליה בן אחיקם לראש היהודים שנשארו בארץ, ולאחר שנהרג הגלו גם את מעט היהודים שנשארו. ב) בששה בסיוון ניתנו עשרת הדברות, בשבעה בסיוון בהשכמה עלה משה לקבל שאר התורה ושהה שם ארבעים יום, ארבעים יום אלו הסתיימו בשבעה עשר בתמוז, וכשירד ראה שעשו בני ישראל את העגל ושבר את הלוחות לעיניהם. ג) כשצר נבוכדנצר על ירושלים, ביום זה הפסיקו להקריב את קורבן התמיד. ד) שר יווני בימי חורבן בית שני.

---

14. ויקרא-בהר, כו, מ.

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: מלשון רבינו משמע שכל צום הוא גם על התשובה וגם אבלות על צרות – לקו"ש חל"ג ע' 159. **יום שלשה בתשרי:** ביאור ארוך בענינו של צום גדליה – סה"ש תנש"א ח"א ע' 21. **סמך:** מלשון עזר וסיוע. והרי יום זה הוא תחילת החורבן! – סה"ש תנש"א ח"א ע' 234. **על ירושלים:** מדוע "על ירושלים" ולא "אל"? – לקו"ש ח"כ ע' 527 הע' 21, חכ"ה ע' 267. **והובקעה . . שני:** זמן חורבן בית שני – לקו"ש חי"ח ע' 308 הע' 9.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג. וְתִשְׁעָה בְּאָב, חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֵרְעוּ בּוֹ - נִגְזַר עַל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָאָרֶץ[ה]; וְחָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה, וּבַשֵּׁנִיָּה[ו]; וְנִלְכְּדָה עִיר גְּדוֹלָה וּבִית תּוֹר הָיָה שְׁמָהּ, וְהָיוּ בָהּ אַלָּפִים וּרְבָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְהָיָה לָהֶם מֶלֶךְ גָּדוֹל[ז], וְדִמּוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וּגְדוֹלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, וְנָפַל בְּיַד גּוֹיִם וְנֶהֱרְגוּ כֻּלָּם, וְהָיְתָה צָרָה גְּדוֹלָה כְּמוֹ חֻרְבַּן הַמִּקְדָּשׁ; וּבוֹ בַּיּוֹם [תשעה באב] הַמּוּכָן לְפֶרְעָנוּת, חָרַשׁ טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס הָרָשָׁע מִמַּלְכֵי אֱדוֹם אֶת הַהֵיכָל וְאֶת סְבִיבָיו, לְקַיֵּם "צִיּוֹן - שָׂדֶה תֵּחָרֵשׁ"[15].

ה) כששבו המרגלים מארץ ישראל ואז נגזר עליהם שלא יכנסו. ו) נחרבו בתי המקדש הראשון והשני. ז) בן כוזיבא המלך.

ד. וְאַרְבַּעַת יְמֵי הַצּוֹמוֹת הָאֵלּוּ - הֲרֵי הֵן מְפֹרָשִׁין בַּקַּבָּלָה[16]: "צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי". צוֹם הָרְבִיעִי - זֶה שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, שֶׁהוּא בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי[ח]; וְצוֹם הַחֲמִישִׁי - זֶה תִּשְׁעָה בְּאָב, שֶׁהוּא בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי; וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי - זֶה שְׁלִשָּׁה בְּתִשְׁרֵי, שֶׁהוּא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי; וְצוֹם הָעֲשִׂירִי - זֶה עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת, שֶׁהוּא בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי.

ח) ניסן הוא ראש השנה לחדשים, ולכן חודש תמוז הוא רביעי לניסן.

ה. וְנָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בִּזְמַנִּים אֵלּוּ, לְהִתְעַנּוֹת בִּשְׁלִשָּׁה עָשָׂר בַּאֲדָר, זֵכֶר לַתַּעֲנִית שֶׁנִּתְעַנּוּ בִּימֵי הָמָן, שֶׁנֶּאֱמַר[17]: "דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם". וְאִם חָל שְׁלִשָּׁה עָשָׂר בַּאֲדָר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מַקְדִּימִין וּמִתְעַנִּין בַּחֲמִישִׁי[ט], שֶׁהוּא אַחַד עָשָׂר. אֲבָל אֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְמֵי הַצּוֹמוֹת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, דּוֹחִין אוֹתוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת; חָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת[י], מִתְעַנִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וּבְכָל הַצּוֹמוֹת הָאֵלּוּ, אֵין מַתְרִיעִין וְלֹא מִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת נְעִילָה; אֲבָל קוֹרִין בַּתּוֹרָה שַׁחֲרִית וּמִנְחָה בְּ"וַיְחַל מֹשֶׁה"[18]. וּבְכֻלָּן אוֹכְלִים וְשׁוֹתִין בַּלַּיְלָה[יא], חוּץ מִתִּשְׁעָה בְּאָב.

ט) שבערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת, שלא יכנסו בצום. י) צום עשרה בטבת, כי שאר הצומות אינן חלים ביום שישי לפי קביעות החדשים שלנו. יא) ליל יום התענית.

ו. מִשֶּׁיִּכָּנֵס אָב, מְמַעֲטִין בְּשִׂמְחָה. וְשַׁבָּת [=שבוע] שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ, אָסוּר לְסַפֵּר[יב] וּלְכַבֵּס[יג] וְלִלְבֹּשׁ כְּלִי מְגֹהָץ[יד], אֲפִלּוּ כְּלִי פִּשְׁתָּן[טו], עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַתַּעֲנִית; וַאֲפִלּוּ לְכַבֵּס וּלְהַנִּיחַ לְאַחַר הַתַּעֲנִית, אָסוּר. וּכְבָר נָהֲגוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּשַׁבָּת זוֹ, וְלֹא יִכָּנְסוּ לַמֶּרְחָץ, עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַתַּעֲנִית; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְבַטֵּל הַשְּׁחִיטָה מֵרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ עַד הַתַּעֲנִית.

יב) להסתפר. יג) בגדים. יד) בגד מגוהץ. טו) אף על פי שאין הגיהוץ ניכר בו כל כך.

ז. תִּשְׁעָה בְּאָב - לֵילוֹ כְּיוֹמוֹ לְכָל דָּבָר, וְאֵין אוֹכְלִין אֶלָּא מִבְּעוֹד יוֹם; וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁלּוֹ [–מהשקיעה], אָסוּר כְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְלֹא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן בַּסְּעוּדָה הַמַּפְסִיק בָּהּ[טז]; אֲבָל שׁוֹתֶה הוּא יַיִן מִגִּתּוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים אוֹ פָּחוֹת[יז], וְאוֹכֵל בָּשָׂר מָלִיחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים אוֹ יָתֵר[יח]. וְלֹא יֹאכַל שְׁנֵי תַּבְשִׁילִין.

טז) שמיום שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות והנסכים, היינו צריכים להינזר מבשר ויין בכל ימות השנה, אלא שאין לגזור על הציבור דבר שאינו יכול לעמוד בו ולכן החמירו לפחות, בסעודה המפסקת. יז) שעדיין לא עברו שלושה ימים מאז שהכינו אותו, ואינו נחשב יין שאפשר לנסך בבית המקדש. יח) כי בשר מליח שעבר עליו שלושה ימים אינו דומה לבשר קורבן שיכול להיאכל עד ליומיים וחצי.

ח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[יט]? שֶׁאָכַל עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב אַחַר חֲצוֹת; אֲבָל אִם סָעַד קֹדֶם חֲצוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַפְסִיק בָּהּ, אוֹכֵל כָּל מַה שֶׁיִּרְצֶה.

15. ירמיה, כו, יח. 16. זכריה, ח, יט. 17. אסתר, ט, לא. 18. שמות-כי תשא, לב, יא.

הפניות לשיחות קודש

הלכה ד: רבינו הביא את הפסוק שלא קאי על מנין הצומות אלא על שיהפכו לששון (כהמשך הפסוק). הביאור – לקו"ש חל"ג ע' 159 הע' 36. סדר התעניות בפסוק הוא לפי סדר החודשים ואילו רבינו מונה את הצומות לפי סדר השנה – סה"ש תנש"א ח"א ע' 21 הע' 52. **דוחין . . השבת:** אפילו עשרה בטבת – לקו"ש ח"כ ע' 354 הע' 29. ביאור דין זה בפנימיות הענינים – סה"ש תנש"א ח"ב ע' 673.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְעֵרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כָּל צָרְכּוֹ, וּמַעֲלֶה עַל שֻׁלְחָנוֹ אֲפִלּוּ כִּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה[כ]; וְכֵן תִּשְׁעָה בְּאָב עַצְמוֹ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אֵינוֹ מְחַסֵּר כְּלוּם[כא].

יט) שלא יאכל בסעודה שני תבשילין. כ) כמו סעודת מלכים. כא) ואוכל בשבת כרגיל, והצום נדחה ליום ראשון.

ט. זוֹ הִיא מִדַּת כָּל הָעָם, שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לִסְבֹּל יוֹתֵר מִדַּי. אֲבָל חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים, כָּךְ הָיְתָה מִדָּתָן - עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב הָיוּ מְבִיאִים לוֹ לָאָדָם לְבַדּוֹ פַּת חֲרֵבָה בְּמֶלַח, וְשׁוֹרָה בְּמַיִם, וְיוֹשֵׁב בֵּין תַּנּוּר לְכִירַיִם וְאוֹכְלָהּ; וְשׁוֹתֶה עָלֶיהָ קִיתוֹן שֶׁל מַיִם בִּדְאָגָה וּבְשִׁמָּמוֹן וּבְכִיָּה, כְּמִי שֶׁמֵּתוֹ מֻטָּל לְפָנָיו. וְכָזֶה רָאוּי לַחֲכָמִים לַעֲשׂוֹת, אוֹ קָרוֹב מִזֶּה; וּמִיָּמֵינוּ לֹא אָכַלְנוּ עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב תַּבְשִׁיל, אֲפִלּוּ שֶׁל עֲדָשִׁים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בְּשַׁבָּת.

י. [מ]עֲבָרוֹת וּמְנִיקוֹת, מִתְעַנּוֹת וּמַשְׁלִימוֹת [עד סיום הצום] **בְּתִשְׁעָה בְּאָב[כב] וְאָסוּר בִּרְחִיצָה בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֵן, וַאֲפִלּוּ לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בַּמַּיִם; וְאָסוּר בְּסִיכָה** [=מריחת שמן] **שֶׁל תַּעֲנוּג[כג], וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל, וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה** [=יחסי אישות] **- כְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה, עוֹשִׂין; וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת, אֵינָן עוֹשִׂין. וּבְכָל מָקוֹם, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּטֵלִין בּוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁכָּל הָעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה, אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה.**

כב) אבל בשלושת הצומות האחרים אינן מתענות. כג) אבל לנקות לכלוך מותר.

יא. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין נוֹתְנִין זֶה לָזֶה שָׁלוֹם בְּתִשְׁעָה בְּאָב, אֶלָּא יוֹשְׁבִין דָּוִים[כד] נֶאֱנָחִים, כַּאֲבֵלִים; וְאִם נָתַן לָהֶם עַם הָאָרֶץ שָׁלוֹם, מַחְזִירִים לוֹ בְּשָׂפָה רָפָה וְכֹבֶד רֹאשׁ[כה]. וְאָסוּר לִקְרוֹת בְּתִשְׁעָה בְּאָב בַּתּוֹרָה אוֹ בַּנְּבִיאִים אוֹ בַּכְּתוּבִים, וּבַמִּשְׁנָה וּבַהֲלָכוֹת וּבַתַּלְמוּד וּבַהַגָּדוֹת[כו]; וְאֵינוֹ קוֹרֵא אֶלָּא בְּאִיּוֹב, וּבְקִינוֹת, וּבַדְּבָרִים הָרָעִים שֶׁבִּירְמְיָה. וְתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן בְּטֵלִין בּוֹ[כז]. וּמִקְצָת חֲכָמִים נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהָנִיחַ בּוֹ תְּפִלִּין בָּרֹאשׁ.

כד) עצבים מכאב וצער על החורבן. כה) כדי שלא ייעלב ויבוא לידי שנאה. כו) שנאמר על התורה: "פקודי ה' ישרים משמחי לב", ואין לשמוח בתשעה באב. כז) שהלימוד שלהם גורם להם שמחה.

יב. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, שֶׁאֵין בּוֹנִין לְעוֹלָם בִּנְיָן מְסֻיָּד וּמְכֻיָּר[כח] כְּבִנְיַן הַמְּלָכִים, אֶלָּא טָח בֵּיתוֹ[כט] בְּטִיט, וְסָד בְּסִיד, וּמְשַׂיֵּר מְקוֹם אַמָּה עַל אַמָּה כְּנֶגֶד הַפֶּתַח[ל] בְּלֹא סִיד. וְהַלּוֹקֵחַ חָצֵר מְסֻיֶּדֶת וּמְכֻיֶּרֶת[לא], הֲרֵי הִיא כְּחֶזְקָתָהּ, וְאֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לְקַלֵּף הַכְּתָלִים.

כח) ציורים נאים על הקיר. כט) דווקא ביתו, אבל בית הכנסת ובית המדרש אינם בכלל זה. ל) שיראוהו בכניסה לבית. לא) שקנה אותה מאינו יהודי.

יג. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁהָעוֹרֵךְ שֻׁלְחָן לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לְאוֹרְחִים, מְחַסֵּר מִמֶּנּוּ מְעַט, וּמַנִּיחַ מָקוֹם פָּנוּי בְּלֹא קְעָרָה מִן הַקְּעָרוֹת הָרְאוּיוֹת לָתֵת שָׁם. וּכְשֶׁהֶאֱשָׁה עוֹשָׂה [=ענדת] **תַּכְשִׁיטֶיהָ הַכֶּסֶף וְהַזָّהָב, מְשַׂיֶּרֶת מִן מִמִּינֵי הַתַּכְשִׁיט שֶׁנּוֹהֶגֶת בָּהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תַּכְשִׁיט שָׁלֵם. וּכְשֶׁהֶחָתָן נוֹשֵׂא, לוֹקֵחַ[לב] אֵפֶר מִקְלֶה וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ מְקוֹם הֲנָחַת הַתְּפִלִּין. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, כְּדֵי לִזְכֹּר יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר[19]: "אִם אֶשְׁכָּחֵךְ, יְרוּשָׁלִַם, תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי, אִם לֹא אֶזְכְּרֵכִי, אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלִַם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי".**

לב) החתן בעצמו, כמו שעושים כל העם בעת תענית צבור.

יד. וְכֵן גָּזְרוּ שֶׁלֹּא לְנַגֵּן בִּכְלֵי שִׁיר, כֻּלָּם; וְכָל מִינֵי זֶמֶר, וְכָל מַשְׁמִיעֵי קוֹל שֶׁל שִׁיר - אָסוּר לִשְׁמֹחַ בָּהֶן, וְאָסוּר לִשְׁמָעָן, מִפְּנֵי הַחֻרְבָּן. וַאֲפִלּוּ שִׁירָה בַּפֶּה עַל הַיַּיִן - אֲסוּרָה[לג], שֶׁנֶּאֱמַר[20]: "בַּשִּׁיר, לֹא יִשְׁתּוּ יָיִן"; וּכְבָר נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל, לוֹמַר דִּבְרֵי תֻּשְׁבָּחוֹת אוֹ שִׁיר שֶׁל הוֹדָאוֹת לָאֵל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[לד] עַל הַיַּיִן.

לג) שירה בפה בשעה ששותים יין. לד) רק שירי תשבחות לקב"ה התירו כששותים על היין, כמו בעת הנישואים.

טו. וְאַחַר כָּךְ[לה] גָּזְרוּ עַל עַטָּרוֹת חֲתָנִים[לו] כְּלָל: שֶׁלֹּא יַנִּיחַ הֶחָתָן בְּרֹאשׁוֹ שׁוּם כְּלִיל[לז], שֶׁנֶּאֱמַר[21]: "הָסִיר הַמִּצְנֶפֶת, וְהָרִים הָעֲטָרָה". וְכֵן גָּזְרוּ[לח] עַל

19. תהלים, קלז, ה-ו. 20. ישעיה, כד, ט. 21. יחזקאל, כא, לא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עַטְרוֹת כַּלּוֹת[לט], **אִם הָיוּ כֶּסֶף אוֹ זָהָב; אֲבָל שֶׁל גְּדִיל** [=בד], **מֵתֶּרֶת לַכַּלָּה.**

לה) כשחיל המלחמה של אספסיינוס צר על ירושלים בעת החורבן. לו) מין תכשיט שמניחים על ראש החתנים. לז) גם לא של חתנים. לח) כשהגיע חיל המלחמה של טיטוס, שנחרב הבית על ידם והצרה הייתה גדולה יותר. לט) דווקא בחתנים וכלות גזרו אבל אחרים מותרים.

טז. מִי שֶׁרָאָה עָרֵי יְהוּדָה בְּחֻרְבָּנָן[מ] **- אוֹמֵר**[22]**: "עָרֵי קָדְשְׁךָ הָיוּ מִדְבָּר", וְקוֹרֵעַ. רָאָה יְרוּשָׁלַיִם בְּחֻרְבָּנָהּ - אוֹמֵר**[23]**: "בֵּית קָדְשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ וְגוֹ'", וְקוֹרֵעַ**[מא]**. וּמֵהֵיכָן חַיָּב לִקְרֹעַ? מִן הַצּוֹפִים**[מב]**; וּכְשֶׁיַּגִּיעַ לַמִּקְדָּשׁ, קוֹרֵעַ קֶרַע אַחֵר. וְאִם פָּגַע בַּמִּקְדָּשׁ תְּחִלָּה, כְּשֶׁיָּבוֹא מִדֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר - קוֹרֵעַ עַל הַמִּקְדָּשׁ, וּמוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם.**

מ) שיד גויים עודנה שלטת עליהן. מא) אף על פי שכבר קרע על ערי יהודה, חוזר וקורע על ירושלים עיר הקודש. מב) מקום מסביב לירושלים שאפשר לראות משם את מקום המקדש.

יז. כָּל • הַקְּרָעִים הָאֵלּוּ כֻּלָּן, קוֹרֵעַ בְּיָדוֹ[מג] **מְעֻמָּד; וְקוֹרֵעַ כָּל כְּסוּת שֶׁעָלָיו, עַד שֶׁיְּגַלֶּה אֶת לִבּוֹ**[מד]**. וְאֵינוֹ מְאַחֶה** [=תופר] **קְרָעִים אֵלּוּ לְעוֹלָם, אֲבָל רַשַּׁאי הוּא לְשַׁלְּלָן לְמָלְּלָן לְלָקְטָן** [=תפירות חלשות] **וּלְתָפְרָן כְּמִין סֻלָּמוֹת** [=תפירות גסות][מה].

מג) ולא על ידי כלי. מד) שעושה את הקרע בצד שמאלו כנגד ליבו. מה) שעדיין רואים את הקרע.

יח. הָיָה הוֹלֵךְ וּבָא לִירוּשָׁלַיִם, הוֹלֵךְ וּבָא - אִם תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵינוֹ קוֹרֵעַ קֶרַע אַחֵר; וְאִם לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, חוֹזֵר וְקוֹרֵעַ.

יט. כָּל הַצּוֹמוֹת הָאֵלּוּ, עֲתִידִים לְבָטֵל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהֵם עֲתִידִים לִהְיוֹת יָמִים טוֹבִים וִימֵי שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר[24]**: "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה, וּלְמֹעֲדִים טוֹבִים; וְהָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם אֱהָבוּ".**

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

הִלְכוֹת מְגִלָּה וַחֲנֻכָּה

יֵשׁ בִּכְלָלָן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[א]**, וְאֵינָן מִן הַמִּנְיָן**[ב]**. וּבֵאוּר שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.**

א) מצוות מדרבנן - חכמים הראשונים נקראו סופרים. ב) אינן נכללות במנין תרי"ג מצוות מהתורה.

פֶּרֶק א

החייבים בקריאת המגילה, וזמנה.

א. קְרִיאַת הַמְּגִלָּה בִּזְמַנָּהּ, מִצְוַת עֲשֵׂה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים [=חכמים]**; וְהַדְּבָרִים יְדוּעִים, שֶׁהִיא תַּקָּנַת נְבִיאִים. וְהַכֹּל חַיָּבִים בִּקְרִיאָתָהּ - אֲנָשִׁים, וְנָשִׁים, וְגֵרִים, וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִין; וּמְחַנְּכִין אֶת הַקְּטַנִּים לִקְרוֹתָהּ. וַאֲפִלּוּ כֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם, מְבַטְּלִין עֲבוֹדָתָם וּבָאִין לִשְׁמֹעַ מִקְרָא מְגִלָּה; וְכֵן מְבַטְּלִים תַּלְמוּד תּוֹרָה לְמִקְרָא מְגִלָּה - קַל וָחֹמֶר לִשְׁאָר מִצְוֹת שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁכֻּלָּן נִדְחִין מִפְּנֵי מִקְרָא מְגִלָּה. וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁנִּדְחֶה מִקְרָא מְגִלָּה מִפָּנָיו, חוּץ מִמֵּת שֶׁאֵין לוֹ קוֹבְרִין**[א]**; שֶׁהַפּוֹגֵעַ** [=נפגש] **בּוֹ - קוֹבְרוֹ תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ קוֹרֵא.**

א) אדם ערירי שמת שאין מי שיטפל בקבורתו.

ב. אֶחָד הַקּוֹרֵא, וְאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַקּוֹרֵא - יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ; וְהוּא, שֶׁיִּשְׁמַע מִמִּי שֶׁהוּא חַיָּב בִּקְרִיאָתָהּ. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה הַקּוֹרֵא קָטָן אוֹ שׁוֹטֶה - הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ לֹא יָצָא[ב]**.**

ב) כי הם אינם חייבים בקריאת המגילה.

---

22. ישעיה, סד, ט. 23. שם, פסוק י. 24. זכריה, ח, יט.

הפניות לשיחות קודש

ומהיכן חייב לקרוע: בענין זה – לקו"ש חכ"ה ע' 42 הע' 48. **הלכה יט:** ביאור בפרטי ההלכה – לקו"ש חט"ו ע' 413, ח"כ ע' 353 הע' 17. הקשר בין תחילת הלכות תעניות לסיומן – לקו"ש חט"ו ע' 415 הע' 35. **ימים טובים:** זו הגירסא המדויקת – לקו"ש חל"ט ע' 8 הע' 7. **וימי ששון ושמחה:** לכאורה, לשמחה מה זו עושה בימים שאירעו בהם צרות? – לקו"ש חל"ג ע' 159, סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 576. הטעם שזה הוא סיום הלכות תעניות – לקו"ש חט"ו ע' 412 הע' 4, סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 577 הע' 17. **מגילה וחנוכה:** טעם הכללת דיני מגילה עם הלכות חנוכה – סה"ש תש"נ ח"א ע' 184 הע' 2, ע' 347 הע' 80. **נביאים:** דיוק הלשון "נביאים" ובהשוואה לגבי פ"ג ה"ג – סה"ש תש"נ ח"א ע' 185 הע' 20. **מבטלים . . מגילה:** קריאה בלי עיון והעמקה (מגילה) נחשבת כביטול תורה לגבי לימוד בעיון – לקו"ש חל"ה ע' 204.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג. מִצְוָה לִקְרוֹת אֶת כֻּלָּהּ. וּמִצְוָה לִקְרוֹתָהּ בַּלַּיְלָה, וּבַיּוֹם; וְכָל הַלַּיְלָה כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַלַּיְלָה, וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַיּוֹם. וּמְבָרֵךְ קֹדֶם קְרִיאָתָהּ בַּלַּיְלָה: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִקְרָא מְגִלָּה'; 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה'; 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה'. וּבַיּוֹם, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ 'שֶׁהֶחֱיָנוּ'[ג]. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ אַחֲרֶיהָ, מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל הָרָב אֶת רִיבֵנוּ וְהַדָּן אֶת דִּינֵנוּ, וְהַנּוֹקֵם אֶת נְקָמָתֵנוּ וְהַנִّפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ, וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ; בָּרוּךְ אַתָּה ה', הָאֵל הַנִּפְרָע לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם, הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ'.

ג) שכבר בירך בלילה.

ד. אֵיזֶה הוּא זְמַן קְרִיאָתָהּ? זְמַנִּים הַרְבֵּה תִּקְּנוּ לָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר [במגילת אסתר][1] **: "בִּזְמַנֵּיהֶם"; וְאֵלּוּ הֵם זְמַנֵּי קְרִיאָתָהּ: כָּל מְדִינָה** [עיר] **שֶׁהָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה מִימֵי יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ עַכְשָׁו חוֹמָה, קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַאֲדָר; וּמְדִינָה זוֹ, הִיא הַנִּקְרֵאת 'כְּרַךְ'. וְכָל מְדִינָה שֶׁלֹּא הָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בִּימוֹת יְהוֹשֻׁעַ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻקֶּפֶת חוֹמָה עַתָּה - קוֹרִין בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר; וּמְדִינָה זוֹ, הִיא הַנִּקְרֵאת 'עִיר'.**

ה. שׁוּשַׁן הַבִּירָה - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר; שֶׁבָּהּ הָיָה הַנֵּס, שֶׁנֶּאֱמַר[2] **: "וְנוּחַ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ". וְלָמָּה תָּלוּ הַדָּבָר בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ? כְּדֵי לַחְלֹק כָּבוֹד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיְתָה חֲרֵבָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן[ד], כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ קוֹרְאִין כִּבְנֵי שׁוּשַׁן, וְיֵחָשְׁבוּ כְּאִלּוּ הֵם כְּרַכִּין מֻקָּפִין, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם עַתָּה חֲרֵבִין, הוֹאִיל וְהָיוּ מֻקָּפִין בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ; וְיִהְיֶה זִכָּרוֹן לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּנֵס זֶה.**

ד) בזמן שהתחרש נס פורים.

ו. בְּנֵי הַכְּפָרִים שֶׁאֵינָם מִתְקַבְּצִים בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת אֶלָּא בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי, תִּקְּנוּ לָהֶם שֶׁיִּהְיוּ מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִים בְּיוֹם הַכְּנִיסָה[ה]. כֵּיצַד? אִם חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי, קוֹרְאִין בּוֹ בַּיּוֹם; וְאִם חָל לִהְיוֹת בְּיוֹם אַחֵר חוּץ מִשֵּׁנִי וַחֲמִישִׁי, מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּשֵׁנִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי הַסָּמוּךְ לְאַרְבָּעָה עָשָׂר.

ה) בני הכפרים לא היו מתכנסים בכל יום בבית הכנסת, אלא רק בימים שני וחמישי, חכמים הקלו עליהם ותיקנו שלא יצטרכו לבוא בעוד יום לבית הכנסת כדי לקרוא את המגילה, מעבר לשני וחמישי.

ז. כֵּיצַד? חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת - מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בַּחֲמִישִׁי, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד עָשָׂר; חָל לִהְיוֹת בִּשְׁלִישִׁי - קוֹרְאִין בְּשֵׁנִי, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר; חָל לִהְיוֹת בְּרְבִיעִי - קוֹרְאִין בְּשֵׁנִי, שֶׁהוּא יוֹם שְׁנַיִם עָשָׂר. וְכָל • אֵלּוּ שֶׁמַּקְדִּימִין וְקוֹרְאִין קֹדֶם אַרְבָּעָה עָשָׂר, אֵין קוֹרְאִין אוֹתָהּ בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה.

השגת הראב"ד

וכל . . מעשרה א"א ואף בארבעה עשר עצמו מצוה בעשרה כרב אסי (מגילה ה) דהא רב גופיה דפליג עליה חש לה להא דרב אסי, ומאי דכתב הרב ז"ל בהלכות ודחה לדרב אסי לאו מילתא היא דהיכא דאפשר למיהוי בעשרה מצוה למהדר עלייהו והיכא דלא אפשר ודאי קרי ביחיד.

ח. כְּפָר שֶׁאֵין נִכְנָסִין [=מתכנסים] **בּוֹ בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי, אֵין קוֹרְאִין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר. וְכָל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ עֲשָׂרָה בַּטְּלָנִין קְבוּעִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לְצָרְכֵי צִבּוּר - הֲרֵי הִיא כְּכְפָר, וּמַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּיוֹם הַכְּנִיסָה; וְאִם • אֵין בָּעִיר עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם[ז], תַּקָּנָתוֹ** [–הקריאה בי"ד, נובעת מ]**קַלְקָלָתוֹ** [–שאין בה מניין]**, וַהֲרֵי הֵם כְּאַנְשֵׁי עִיר גְּדוֹלָה, וְאֵין קוֹרְאִין אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר.**

השגת הראב"ד

ואם עשר א"א כתב אותו ואין לו טעם ואולי מפני שאינו לא כפר ולא כלום והם אמרו כפרים מקדימין, וכן אמרו (סנהדרין טו) מאימתי נעשית עיר הנדחת משהיו בה מעשרה ועד מאה ופירשו בירושלמי (שם סנהדרין פ"י ה"ו) עיר לא כפר עיר לא כרך, יותר ממאה כרך הוא, עשרה כפר הוא, פחות מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל זה אינו מספיק דלעולם אימא לך עשרה ופחות מעשרה כפר הוא.

ו) אנשים שבטלים ממלאכה והם פנויים לצורך הציבור.
ז) אם אין שם כלל עשרה יהודים.

1. אסתר, ט, לא. 2. אסתר, ט, יח.

הפניות לשיחות קודש

זמנים . . לה: גדר קריאת המגילה בימים שלפני פורים – לקו"ש חכ"א ע' 200 והע' 22, 33*.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁמַּקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּיוֹם הַכִּנִּיסָה? בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מַלְכוּת. אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה - אֵין קוֹרְאִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ, שֶׁהוּא יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר וְיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר: בְּנֵי כְּפָרִים וּבְנֵי עֲיָרוֹת, קוֹרְאִין בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר; וּבְנֵי כְּרַכִּין, קוֹרְאִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר.

י. בֶּן עִיר[ח] שֶׁהָלַךְ לִכְרַךְ, וּבֶן כְּרַךְ[ט] שֶׁהָלַךְ לְעִיר - אִם הָיְתָה דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ בִּזְמַן קְרִיאָה וְנִתְעַכֵּב וְלֹא חָזַר, קוֹרֵא כִּמְקוֹמוֹ; וְאִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר אֶלָּא לְאַחַר זְמַן הַקְּרִיאָה, קוֹרֵא עִם אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁהוּא שָׁם. וּכְרַךְ, וְכָל הַסָּמוּךְ לוֹ[יא], וְכָל הַנִּרְאֶה עִמּוֹ[יב] - אִם אֵין בֵּינֵיהֶם יָתֵר עַל אַלְפַּיִם אַמָּה - הֲרֵי זֶה כִּכְרַךְ, וְקוֹרְאִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר.

ח) שזמן קריאתו בי"ד. ט) שזמן קריאתו בט"ו. י) המקום אליו מתכנן לחזור. יא) אף־על־פי שאינו נראה עמו, כגון שנמצא בעמק, שצמוד לכרך, אבל לא רואים את הכרך. יב) אף־על־פי שאינו סמוך לו, כגון שהוא בהר ומשם רואים את הכרך.

יא. עִיר שֶׁהִיא סָפֵק, וְאֵין יָדוּעַ אִם הָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בִּימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, אוֹ אַחַר כֵּן הֻקְּפָה - קוֹרְאִין בִּשְׁנֵי הַיָּמִים, שֶׁהֵם אַרְבָּעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר, וּבְלֵילֵיהֶן; וּמְבָרְכִין עַל קְרִיאָתָהּ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בִּלְבַד, הוֹאִיל וְהוּא זְמַן קְרִיאָתָהּ לְרֹב הָעוֹלָם.

יב. קָרְאוּ אֶת הַמְּגִלָּה בַּאֲדָר, וְאַחַר כָּךְ עִבְּרוּ בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה - חוֹזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ בַּאֲדָר הַשֵּׁנִי, בִּזְמַנָּהּ[יג].

יג) כי מקרא מגילה ומצות פורים נקבעו לאדר השני, כדי לסמוך גאולה לגאולה, גאולת פורים לגאולת מצרים בפסח שבחודש ניסן.

יג. אֵין קוֹרְאִין אֶת הַמְּגִלָּה בְּשַׁבָּת - גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִטְּלֶנָּה בְּיָדוֹ, וְיֵלֵךְ אֵצֶל מִי שֶׁהוּא בָּקִי לִקְרוֹתָהּ, וַיַּעֲבִירֶנָּה אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[יד]; שֶׁהַכֹּל חַיָּבִים בִּקְרִיאָתָהּ, וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בִּקְרִיאָתָהּ. לְפִיכָךְ, אִם חָל זְמַן קְרִיאָתָהּ בְּשַׁבָּת, מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת; וְשׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהִלְכוֹת פּוּרִים בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת, כְּדֵי לְהַזְכִּיר שֶׁהוּא פּוּרִים.

יד) כדי ללמוד את קריאת המגילה.

יד. כֵּיצַד? • יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת[טו] - בְּנֵי עֲיָרוֹת מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּבְנֵי כְּרַכִּים קוֹרְאִים בִּזְמַנָּם בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת[טז]. חָל יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - בְּנֵי כְּרַכִּים מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁהוּא יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר; וּבְנֵי עֲיָרוֹת קוֹרְאִין בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁהוּא זְמַנָּם, וְנִמְצְאוּ הַכֹּל קוֹרְאִין בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר.

השגת הראב"ד
כיצד . . מקדימין א"א כל זו הפסקא בשיבוש והרי היא מסודרת במשנה (מגילה ב).

טו) בזמן שקידשו את החודש על־פי הראייה, בזמננו י"ד אדר אינו יכול לצאת בשבת. טז) שזה ט"ו בחודש.

פֶּרֶק ב

דיני מגילת אסתר ומצוות פורים.

א. הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה לְמַפְרֵעַ, לֹא יָצָא[א]. קָרָא וְשָׁכַח פָּסוּק אֶחָד, וְקָרָא פָּסוּק שֵׁנִי לוֹ, וְחָזַר וְקָרָא פָּסוּק שֶׁשָּׁכַח, וְחָזַר וְקָרָא פָּסוּק שְׁלִישִׁי - לֹא יָצָא, מִפְּנֵי שֶׁקָּרָא פָּסוּק אֶחָד לְמַפְרֵעַ; אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשֶׂה? מַתְחִיל מִפָּסוּק שֵׁנִי שֶׁשָּׁכַח, וְקוֹרֵא עַל הַסֵּדֶר.

א) קרא קודם את הפסוקים האחרונים במגילה ואחר־כך את הפסוקים הראשונים. [=הרבי הביא פירוש חסידי בשם הבעל שם טוב: "למפרע" - שהוא קורא את המגילה כאילו זה סיפור שהתרחש בעבר, ואין לזה כל קשר והוראה לזמננו].

ב. מָצָא צִבּוּר שֶׁקָּרְאוּ חֶצְיָהּ - לֹא יֹאמַר: 'אֶקְרָא חֶצְיָהּ הָאַחֲרוֹן עִם הַצִּבּוּר, וְאֶחְזֹר וְאֶקְרָא חֶצְיָהּ רִאשׁוֹן'; שֶׁזֶּה קוֹרֵא לְמַפְרֵעַ. אֶלָּא קוֹרֵא מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף עַל הַסֵּדֶר. קָרָא וְשָׁהָה מְעַט, וְחָזַר וְקָרָא - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ[ב] - הוֹאִיל וְקָרָא עַל הַסֵּדֶר, יָצָא.

ב) ששהה כל־כך עד שהיה יכול לגמור בינתיים את כל המגילה מתחילתה ועד סופה.

ג. הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה עַל פֶּה, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. הַלּוֹעֵז[ג] שֶׁשָּׁמַע אֶת הַמְּגִלָּה הַכְּתוּבָה בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וּבִכְתָב הַקֹּדֶשׁ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הֵן אוֹמְרִין, יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְכֵן אִם הָיְתָה כְּתוּבָה יְוָנִית

וּשְׁמָעָהּ - יָצָא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר, וַאֲפִלּוּ הָיָה הַשּׁוֹמֵעַ עִבְרִי.

ג) אדם שמדבר בשפה זרה, ואינו מבין לשון הקודש.

ד. הָיְתָה כְּתוּבָה תַּרְגּוּם [=ארמית], **אוֹ בְּלָשׁוֹן אַחֶרֶת מִלְּשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם - לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּקְרִיאָתָהּ, אֶלָּא הַמַּכִּיר אוֹתָהּ לָשׁוֹן בִּלְבַד; וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה כְּתוּבָה בִּכְתָב אוֹתָהּ לָשׁוֹן. אֲבָל אִם הָיְתָה כְּתוּבָה בִּכְתָב עִבְרִי, וּקְרָאָהּ אֲרָמִית לַאֲרַמִּי - לֹא יָצָא; שֶׁנִּמְצָא זֶה קוֹרֵא עַל פֶּה, וְכֵיוָן שֶׁלֹּא יָצָא הַקּוֹרֵא יְדֵי חוֹבָה, לֹא יָצָא הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ.**

ה. הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה בְּלֹא כַּוָּנָה, לֹא יָצָא. כֵּיצַד? הָיָה כּוֹתְבָהּ[ד]**, אוֹ דּוֹרְשָׁהּ**[ה]**, אוֹ מַגִּיהָהּ**[ו] **- אִם כֵּוֵן לִבּוֹ לָצֵאת בִּקְרִיאָה זוֹ, יָצָא; וְאִם לֹא כִּוֵּן לִבּוֹ, לֹא יָצָא. קָרָא, וְהוּא מִתְנַמְנֵם - הוֹאִיל וְלֹא נִרְדַּם בְּשֵׁנָה, יָצָא.**

ד) שקורא פסוק במגילה שלימה שהוא מעתיק ממנה וכותבה. ה) שקורא פסוק במגילה שלימה ודורשה. ו) מגיה את המגילה כדי לבדוק מטעויות, ואגב כך קורא בה.

ו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁהַמְכַוֵּן לִבּוֹ בִּכְתִיבָתָהּ יָצָא? בְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לָצֵאת בִּקְרִיאָתָהּ שֶׁקָּרָא בַּסֵּפֶר שֶׁמַּעְתִּיק מִמֶּנּוּ[ז]**, בְּשָׁעָה שֶׁהוּא כּוֹתֵב; אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לָצֵאת בִּקְרִיאַת זוֹ שֶׁכּוֹתֵבְ**[ח] **- לֹא יָצָא, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא בִּקְרִיאָתָהּ מִסֵּפֶר שֶׁכָּלָה כְּתוּבָה בּוֹ בִּשְׁעַת קְרִיאָה.**

ז) שהיתה לפניו מגילה שלימה עשויה כתיקונה. ח) נתכוון לקרוא מהמגילה שהוא כותב עכשיו.

ז. הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה וְטָעָה בִּקְרִיאָתָהּ, וְקָרָא קְרִיאָה מְשֻׁבֶּשֶׁת[ט] **- יָצָא, לְפִי שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בִּקְרִיאָתָהּ. קְרָאָהּ עוֹמֵד, אוֹ יוֹשֵׁב - יָצָא, וַאֲפִלּוּ בְּצִבּוּר; אֲבָל לֹא יִקְרָא בְּצִבּוּר יוֹשֵׁב לְכַתְּחִלָּה, מִפְּנֵי כְּבוֹד צִבּוּר. קְרָאוּהָ שְׁנַיִם, אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה, כְּאֶחָד - יָצְאוּ הַקּוֹרְאִים, וְהַשּׁוֹמְעִים מִן הַקּוֹרְאִים; וְקוֹרֵא אוֹתָהּ גָּדוֹל עִם הַקָּטָן, וַאֲפִלּוּ בְּצִבּוּר.**

ט) רק הקריאה משובשת, אבל הבנת הענין לא שובשה, שאם גם הבנת הענין משובשת.

ח. אֵין קוֹרְאִין בְּצִבּוּר, בְּמְגִלָּה הַכְּתוּבָה בֵּין הַכְּתוּבִים; וְאִם קָרָא, לֹא יָצָא[י] **- אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה יְתֵרָה עַל שְׁאָר הַיְרִיעוֹת אוֹ חֲסֵרָה**[יא]**, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהּ הֵכֵּר. אֲבָל יָחִיד קוֹרֵא בָּהּ, וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ חֲסֵרָה וְלֹא יְתֵרָה, וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ.**

י) במגילה שכתובה יחד עם שאר הספרים מכתובים. שנראה כאילו קורא בתורה, ואין כאן פרסום הנס. יא) היריעות עליה כתובה המגילה גדולות יותר או קטנות משאר הכתובים, שאז ניכר שהיא שונה מכולם.

ט. אֵין כּוֹתְבִין אֶת הַמְּגִלָּה אֶלָּא בִּדְיוֹ, עַל הַגְּוִיל[יב] **אוֹ עַל הַקְּלָף**[יג] **כְּסֵפֶר תּוֹרָה. וְאִם כְּתָבָהּ בְּמֵי עַפְצָא וְקַלְקַנְתּוֹס**[יד]**, כְּשֵׁרָה; כְּתָבָהּ בִּשְׁאָר מִינֵי צִבְעוֹנִין, פְּסוּלָה. וּצְרִיכָה שִׁרְטוּט, כַּתּוֹרָה עַצְמָהּ; וְאֵין הָעוֹר שֶׁלָּהּ צָרִיךְ עִבּוּד לִשְׁמָהּ**[טו]**. הָיְתָה כְּתוּבָה עַל הַנְּיָר, אוֹ עַל עוֹר שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד, אוֹ שֶׁכְּתָבָהּ גּוֹי, אוֹ מִין** [=כופר] **- פְּסוּלָה.**

יב) עור בהמה מעובד. יג) עור שחילקו אותו בעביו לשנים ועיבדו אותו, החלק החיצוני נקרא קלף. יד) סוגי צבעים שחורים. טו) לשם קדושת מגילת אסתר.

י. הָיוּ בָּהּ אוֹתִיּוֹת מְטֻשְׁטָשׁוֹת אוֹ מְקֻרָּעוֹת - אִם רִשּׁוּמָן נִכָּר - אֲפִלּוּ הָיוּ רֻבָּהּ[טז]**, כְּשֵׁרָה. וְאִם אֵין רִשּׁוּמָן נִכָּר - אִם הָיָה רֻבָּהּ שָׁלֵם, כְּשֵׁרָה; וְאִם לָאו, פְּסוּלָה. הִשְׁמִיט בָּהּ הַסּוֹפֵר אוֹתִיּוֹת אוֹ פְּסוּקִים, וּקְרָאָן הַקּוֹרֵא עַל פֶּה - יָצָא.**

טז) אפילו רוב אותיות המגילה היו מטושטשות.

יא. הַמְּגִלָּה צְרִיכָה תְּפִירָה, עַד שֶׁיִּהְיוּ כָּל עוֹרוֹתֶיהָ מְגִלָּה אַחַת[יז]**. וְאֵינָהּ נִתְפֶּרֶת אֶלָּא בְּגִידִין**[יח]**, כְּסֵפֶר תּוֹרָה; וְאִם תְּפָרָהּ שֶׁלֹּא בְּגִידִין, פְּסוּלָה. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִתְפֹּר אֶת כָּל הַיְרִיעָה, כְּסֵפֶר; אֶלָּא אֲפִלּוּ תָּפַר בְּגִידִין שָׁלֹשׁ תְּפִירוֹת בְּקָצֶה הַיְרִיעָה, וְשָׁלֹשׁ בְּאֶמְצָעָה, וְשָׁלֹשׁ בַּקָּצֶה הַשֵּׁנִית - כְּשֵׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרֵאת 'אִגֶּרֶת'.**

יז) כל היריעות צריכות להיות מחוברות למגילה אחת. יח) חוטים שעשוים מגידים של בהמה.

יב. וְצָרִיךְ הַקּוֹרֵא לִקְרוֹת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן וַ'עֲשֶׂרֶת'[3] **בִּנְשִׁימָה אַחַת, כְּדֵי לְהוֹדִיעַ לָעָם שֶׁכֻּלָּם**

3. אסתר, ט, ז-י.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נִתְלוּ וְנֶהֱרְגוּ כְּאֶחָד. וּמִנְהַג כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה, קוֹרֵא וּפוֹשֵׁט כְּאִגֶּרֶת[יט]; וּכְשֶׁיִּגְמֹר, חוֹזֵר וְכוֹרְכָהּ כֻּלָּהּ, וּמְבָרֵךְ.

יט) פותח את המגילה עד הסוף, ולא גולל אותה.

יג. שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלּוּ, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה עָשָׂר וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר, אֲסוּרִין בְּסֶפֶד וְתַעֲנִית, לְכָל אָדָם בְּכָל מָקוֹם - בֵּין לִבְנֵי כְּרַכִּים, שֶׁהֵן עוֹשִׂין חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּלְבַד, בֵּין לִבְנֵי עֲיָרוֹת, שֶׁהֵם עוֹשִׂים אַרְבָּעָה עָשָׂר בִּלְבַד. וּשְׁנֵי הַיָּמִים אֲסוּרִים בְּסֶפֶד וְתַעֲנִית בַּאֲדָר הָרִאשׁוֹן, כַּאֲדָר הַשֵּׁנִי. אַנְשֵׁי כְּפָרִים שֶׁהִקְדִּימוּ וְקָרְאוּ בְּשֵׁנִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי הַסָּמוּךְ לְפוּרִים, מֻתָּרִים בְּסֶפֶד וְתַעֲנִית בְּיוֹם קְרִיאָתָהּ, וַאֲסוּרִין בִּשְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין קוֹרְאִין בָּהֶם.

יד. מִצְוַת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לִבְנֵי כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת, וְיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר לִבְנֵי כְּרַכִּים - לִהְיוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה, וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת לְרֵעִים וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים. וּמֵתֶר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה; וְאַף עַל פִּי כֵן, אֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה. אָמְרוּ חֲכָמִים: 'כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם פּוּרִים, אֵינוֹ רוֹאֶה סִימַן בְּרָכָה'. בְּנֵי כְּפָרִים שֶׁקִּדְּמוּ וְקָרְאוּ בְּשֵׁנִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי - אִם חִלְּקוּ מָעוֹת לָאֶבְיוֹנִים בְּיוֹם קְרִיאָתָם, יָצְאוּ; אֲבָל הַמִּשְׁתֶּה וְהַשִּׂמְחָה, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר, וְאִם הִקְדִּימוּ - לֹא יָצְאוּ. וּסְעוּדַת פּוּרִים שֶׁעֲשָׂאָהּ בַּלַּיְלָה[כ], לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ[כא].

כ) ליל פורים שבו קוראים את המגילה. כא) כי כתבו במגילה "ימי משתה ושמחה".

טו. כֵּיצַד חוֹבַת סְעוּדָה זוֹ? שֶׁיֹּאכַל בָּשָׂר וְיִתַּקֵּן סְעוּדָה נָאָה, כְּפִי אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדוֹ; וְשׁוֹתֶה יַיִן, עַד שֶׁיִּשְׁתַּכֵּר וְיֵרָדֵם בִּשְׁכָרוּת. וְכֵן חַיָּב אָדָם לִשְׁלֹחַ שְׁתֵּי מָנוֹת שֶׁל בָּשָׂר, אוֹ שֶׁל מִינֵי תַּבְשִׁיל, אוֹ שְׁנֵי מִינֵי אֲכָלִין - לַחֲבֵרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר[4]: "וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ" - שְׁתֵּי מָנוֹת, לְאִישׁ אֶחָד. וְכָל הַמַּרְבֶּה לִשְׁלֹחַ לָרֵעִים, מְשֻׁבָּח. וְאִם אֵין לוֹ [מנות], מַחְלִיף עִם חֲבֵרוֹ - זֶה שׁוֹלֵחַ לָזֶה סְעוּדָתוֹ, וְזֶה שׁוֹלֵחַ לָזֶה סְעוּדָתוֹ, כְּדֵי לְקַיֵּם: "וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ".

טז. וְחַיָּב לְחַלֵּק לָעֲנִיִּים בְּיוֹם הַפּוּרִים; אֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי עֲנִיִּים; נוֹתֵן לְכָל אֶחָד מַתָּנָה אַחַת, אוֹ מָעוֹת אוֹ מִינֵי תַּבְשִׁיל אוֹ מִינֵי אֲכָלִין, שֶׁנֶּאֱמַר[5]: "וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים" - שְׁתֵּי מַתָּנוֹת, לִשְׁנֵי עֲנִיִּים. וְאֵין מְדַקְדְּקִין בְּמָעוֹת פּוּרִים, אֶלָּא כָּל הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לִטֹּל, נוֹתְנִין לוֹ; וְאֵין מְשַׁנִּין מְעוֹת פּוּרִים לִצְדָקָה אַחֶרֶת[כב].

כב) מעות שניתנו לשם מעות פורים, אסור לשנות את היעוד שלהם לצדקה אחרת.

יז. מוּטָב לָאָדָם לְהַרְבּוֹת בְּמַתָּנוֹת אֶבְיוֹנִים, מִלְּהַרְבּוֹת בִּסְעוּדָתוֹ וּבִשְׁלוֹחַ לְרֵעָיו - שֶׁאֵין שָׂם שִׂמְחָה גְּדוֹלָה וּמְפֹאָרָה, אֶלָּא לְשַׂמֵּחַ לֵב עֲנִיִּים וִיתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת וְגֵרִים, שֶׁהַמְשַׂמֵּחַ לֵב הָאֻמְלָלִים הָאֵלּוּ מִדַּמֶּה בַּשְּׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר[6]: "לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים, וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים".

יח. כָּל • סִפְרֵי הַנְּבִיאִים וְכָל הַכְּתוּבִים[כג], עֲתִידִין לִבָּטֵל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, חוּץ מִמְּגִלַּת אֶסְתֵּר - וַהֲרֵי הִיא קַיֶּמֶת כַּחֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, וְכַהֲלָכוֹת שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁאֵינָן בְּטֵלִין לְעוֹלָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל זִכְרוֹן הַצָּרוֹת יִבָּטֵל, שֶׁנֶּאֱמַר[7]: "כִּי נִשְׁכְּחוּ הַצָּרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת וְכוּ'" - יְמֵי הַפּוּרִים לֹא יִבָּטְלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר[8]: "וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים, וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם".

השגת הראב"ד

כל . . ליבטל א"א דבר הדיוטות הוא זה, כי לא יבטל ספר מכל הספרים שאין ספר שאין בו למוד, אבל כך אמרו אפילו יבטלו שאר ספרים מלקרות בהם מגילה לא תבטל מלקרות אותה בצבור.

כג) חוץ מחמשה ספרי תורה שאינם בטלים לעולם.

---

4. אסתר, ט, יט. 5. אסתר, ט, כב. 6. ישעיה, נז, טו. 7. ישעיה, סה, טז. 8. אסתר, ט, כח.

הפניות לשיחות קודש

כאדר . . השני: בשניהם בשווה – לקו"ש חכ"ו ע' 209 הע' 6. **הלכה טו:** לא הובאו הדברים בפוסקים – לקו"ש חי"א ע' 336 הע' 5. **ושותה יין:** תמורת היין שבסעודתו של אחשורוש – לקו"ש חל"ו ע' 165 והע' 39. **עד . . בשכרות:** הענין בזה – לקו"ש חל"א ע' 180 והע' 33. **וכן . . לרעהו:** הבא לקמן צריך לבוא בהמשך אחד עם הלכה ט"ו ולא לפתוח הלכה חדשה – לקו"ש חט"ז ע' 368 והע' 33. **הלכה יז:** גדר מתנות לאביונים – לקו"ש חי"א ע' 338 הע' ד"ה וימי הפורים, חט"ז ע' 367. **עתידין . . המשיח:** ביאור בענין נצחיות התורה – לקו"ש חל"ד ע' 117 והע'. **חוץ ממגילת אסתר:** ביאור ייחודיותה של מגילת אסתר – לקו"ש חכ"ו ע' 221, סה"ש תש"נ ח"א ע' 349. **שכל . . ייבטל:** והרי במגילה שלא תתבטל לעולם מוזכרות הצרות?! – סה"ש תש"נ ח"א ע' 345 הע' 51. **ימי . . ייבטלו:** אם ייבטלו זכירת עמלק ומחייתו – לקו"ש חי"ד ע' 91 הע' 24.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום חמישי י' אייר ~

פֶּרֶק ג

נס חנוכה, חיוב הדלקת נרות, ודיני אמירת הלל.

א. בְּבֵית שֵׁנִי, כְּשֶׁמָּלְכוּ יָוָן - גָּזְרוּ גְּזֵרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וּבִטְּלוּ דָּתָם, וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת, וּפָשְׁטוּ יָדָם בְּמָמוֹנָם וּבִבְנוֹתֵיהֶם; וְנִכְנְסוּ לַהֵיכָל, וּפָרְצוּ בּוֹ פְּרָצוֹת, וְטִמְּאוּ הַטְּהָרוֹת. וְצַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵיהֶם, וּלְחָצוּם לַחַץ גָּדוֹל, עַד שֶׁרִחֵם עֲלֵיהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וְהוֹשִׁיעָם מִיָּדָם. וְגָבְרוּ בְּנֵי חַשְׁמוֹנַאי הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים וַהֲרָגוּם, וְהוֹשִׁיעוּ יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם, וְהֶעֱמִידוּ מֶלֶךְ מִן הַכֹּהֲנִים, וְחָזְרָה מַלְכוּת לְיִשְׂרָאֵל יָתֵר עַל מָאתַיִם שָׁנִים - עַד הַחֻרְבָּן הַשֵּׁנִי.

ב. וּכְשֶׁגָּבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל אוֹיְבֵיהֶם וְאִבְּדוּם, בַּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ כִּסְלֵו הָיָה. וְנִכְנְסוּ לַהֵיכָל, וְלֹא מָצְאוּ שֶׁמֶן טָהוֹר אֶלָּא פַּךְ אֶחָד; וְלֹא הָיָה בּוֹ לְהַדְלִיק אֶלָּא יוֹם אֶחָד בִּלְבַד, וְהִדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ נֵרוֹת הַמַּעֲרָכָה שְׁמוֹנָה יָמִים - עַד שֶׁכָּתְשׁוּ זֵיתִים, וְהוֹצִיאוּ שֶׁמֶן טָהוֹר.

ג. וּמִפְּנֵי זֶה הִתְקִינוּ הַחֲכָמִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוֹנַת הַיָּמִים הָאֵלּוּ שֶׁתְּחִלָּתָם מִלֵּיל חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים בְּכִסְלֵו, יְמֵי שִׂמְחָה וְהַלֵּל; וּמַדְלִיקִין בָּהֶם הַנֵּרוֹת בָּעֶרֶב עַל פִּתְחֵי הַבָּתִּים, בְּכָל לַיְלָה וָלַיְלָה מִשְׁמוֹנַת הַלֵּילוֹת (להראות ולגלות הנס). וְיָמִים אֵלּוּ, הֵן הַנִּקְרָאִין "חֲנֻכָּה". וְהֵן אֲסוּרִין בְּסֵפֶד וְתַעֲנִית כִּימֵי הַפּוּרִים, וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בָּהֶם מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה.

ד. כֹּל שֶׁחַיָּב בִּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה, חַיָּב בְּהַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה[א]. וְהַמַּדְלִיק אוֹתָהּ בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, מְבָרֵךְ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנֻכָּה"; "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה"; "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה". וְכָל הָרוֹאֶה אוֹתָהּ[ב], מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם - "שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ", וְ"שֶׁהֶחֱיָנוּ"[ג]. וּבִשְׁאָר הַלֵּילוֹת, הַמַּדְלִיק מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם[ד], וְהָרוֹאֶה מְבָרֵךְ אַחַת - שֶׁאֵין מְבָרְכִין "שֶׁהֶחֱיָנוּ", אֶלָּא בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן.

א) ואף הנשים בכלל זה, שאף על פי שהן פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא – חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס וכמו כן חייבות בנר חנוכה מאותו הטעם. ב) שראה את הנרות דולקים, ולא הדליק בעצמו. ג) ואינו מברך "להדליק", מפני שלא הדליק. ד) "להדליק" ו"שעשה נסים".

ה. בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִשְׁמוֹנַת הַיָּמִים הָאֵלּוּ, גּוֹמְרִין אֶת הַהַלֵּל[ה]; וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו: "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִגְמֹר אֶת הַהַלֵּל" - בֵּין יָחִיד, בֵּין צִבּוּר. אַף עַל פִּי שֶׁקְּרִיאַת הַהַלֵּל מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים [=חכמים], מְבָרֵךְ עָלֶיהָ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ", כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַמְּגִלָּה וְעַל הָעֵרוּב - שֶׁכָּל וַדַּאי שֶׁל דִּבְרֵיהֶם [=מצווה שיסודה מדברי חכמים], מְבָרְכִין עָלָיו. אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵיהֶם וְעִקַּר עֲשִׂיָּתָם לוֹ מִפְּנֵי הַסָּפֵק, כְּגוֹן מַעֲשַׂר דְּמַאי - אֵין מְבָרְכִים עָלָיו; וְלָמָּה • מְבָרְכִים עַל יוֹם טוֹב

השגת הראב"ד

ולמה . . **בו** א"א זה הטעם לאביי (שבת כג) אבל רבא חלק עליו ואמר שאין הטעם לדמאי אלא מפני שרוב ע"ה מעשרין הם אבל ספק אחר אפילו בדרבנן מברכין.

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: תוכן ימי חנוכה וגדר נרות חנוכה – לקו"ש חט"ו ע' 378. הפרטים שנימנו כאן מתאימים לחיובי חנוכה – לקו"ש ח"ה ע' 443 הע' 15. **וביטלו דתם:** יש מקום לעיין אם מצב זה הוא כשעת גזירה – לקו"ש חל"ה ע' 172. **ולא . . ובמצוות:** זו הייתה עיקר המלחמה שממנה נבעה המלחמה הפיזית – לקו"ש חל"ה ע' 316, סה"ש תנש"א ח"א ע' 193. **בממונם:** ההתאמה עם דברי הלבוש – לקו"ש ח"ה ע' 441. **ובבנותיהם:** בשייכות הנשים לחנוכה – לקו"ש ח"ל ע' 311. **ולחצום לחץ גדול:** ביאור במיקום פרט זה במצב דוחק הגזירה – לקו"ש ח"כ ע' 439. **הכהנים הגדולים:** למאי נפק"מ שההצלה הייתה על ידי הכוהנים? – לקו"ש חל"ה ע' 173. **מלך מן הכהנים:** הגדר דמלכות בית חשמונאי – לקו"ש חכ"ה ע' 112 הע' 6. **וחזרה מלכות לישראל:** במשמעות דברי רבינו – לקו"ש ח"ל ע' 203 הע' 42. **הלכה ב:** הביאור הפנימי בסדר התגלות והופעת הנס – סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 155 הע' 9 ושוה"ג. **בחמשה . . היה:** ביאור פלוגתת הראשונים בזמן ניצחון המלחמה והשייכות למח' אם ימי חנוכה הם ימי שמחה – לקו"ש ח"ל ע' 204. **ומפני זה:** ביאור שיטת רבינו ושיטות נוספות על איזה נס נקבעו ימי החנוכה למועד – לקו"ש ח"י ע' 142, חט"ו ע' 531 הע' ד"ה חנוכה, סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 113 הע' 7, 8. **החכמים:** דיוק הלשון – סה"ש תש"נ ח"א ע' 185 הע' 20. **מליל . . בכסלו:** הביאור בקביעת חיוב הדלקת נרות חנוכה כבר ביום כ"ה כסלו, אף שאת נרות המקדש הדליקו רק בכ"ו – לקו"ש ח"כ ע' 632 הע' ד"ה אור לימי חנוכה, יין מלכות סנ"ה. **שמחה:** פרט זה לא מופיע בגמרא – לקו"ש ח"י ע' 142. **להראות ולגלות הנס:** הידור במצוה מוסיף בגילוי הנס לדעות שההידור הוא בחפצא דהמצוה – לקו"ש חכ"ה ע' 250 הע' 58.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֵׁנִי[ה], וְהֵם לֹא תִּקְּנוּהוּ אֶלָּא מִפְּנֵי הַסָּפֵק? כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַלְזְלוּ בּוֹ[ח].

ה) קוראים את כל ההלל בלי דילוגים. ו) פירות של עם הארץ, שחכמים קבעו לעשר אותם מספק שמא לא עישרו אותם. ז) בחוץ לארץ. ח) אם יראו שלא מברכין על יום טוב שני, יקילו לעצמם לעשות בו מלאכה.

ו. וְלֹא הַלֵּל שֶׁל חֲנֻכָּה בִּלְבַד הוּא שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא • קְרִיאַת הַהַלֵּל לְעוֹלָם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, בְּכָל הַיָּמִים שֶׁגּוֹמְרִין בָּהֶם אֶת הַהַלֵּל. וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר יוֹם בַּשָּׁנָה, מִצְוָה לִגְמֹר בָּהֶם אֶת הַהַלֵּל; וְאֵלּוּ הֵם: שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג [הסוכות], וּשְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה, וְרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְיוֹם עֲצֶרֶת [=שבועות]. אֲבָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֵין בָּהֶם הַלֵּל, לְפִי שֶׁהֵם יְמֵי תְּשׁוּבָה וְיִרְאָה וָפַחַד, לֹא יְמֵי שִׂמְחָה יְתֵרָה; וְלֹא תִּקְּנוּ הַלֵּל בְּפוּרִים, שֶׁקְּרִיאַת הַמְּגִלָּה הִיא הַהַלֵּל[ט].

השגת הראב"ד
אלא . . שנומרין א"א ויש בהם עשה מדברי קבלה השיר יהיה לכם כליל התקדש חג (ישעי' ל, כט).

ט) קריאת המגילה היא עצמה הלל לקדוש ברוך הוא.

ז. מִקּוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂים יָמִים טוֹבִים שְׁנֵי יָמִים - גּוֹמְרִים אֶת הַהַלֵּל בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים יוֹם: בְּתִשְׁעַת יְמֵי הֶחָג, וּשְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה, וּשְׁנֵי יָמִים שֶׁל פֶּסַח, וּשְׁנֵי יָמִים שֶׁל עֲצֶרֶת. אֲבָל בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים - קְרִיאַת הַהַלֵּל מִנְהָג, וְאֵינוֹ מִצְוָה; וּמִנְהָג • זֶה, בְּצִבּוּר. לְפִיכָךְ קוֹרְאִים בְּדִלּוּג[י], וְאֵין מְבָרְכִים עָלָיו, שֶׁאֵין מְבָרְכִים עַל הַמִּנְהָג. וְיָחִיד לֹא יִקְרָא כְּלָל; וְאִם הִתְחִיל, יַשְׁלִים [=יסיים] בְּדִלּוּג כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹרְאִים הַצִּבּוּר. וְכֵן בִּשְׁאָר יְמֵי הַפֶּסַח, קוֹרְאִים בְּדִלּוּג כְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים.

השגת הראב"ד
ומנהג . . עליו א"א זה אינו כלום וכבר כתבנו עליו במקום אחר (ברכות פי"א הט"ז), ומה שאמר ויחיד שהתחיל לקרוא בדילוג לא אמר כלום אלא יקרא כמו שירצה וחותם כחתימת הציבור.

י) להראות שהוא רק מנהג ולא מצוה.

ח. כֵּיצַד מְדַלְּגִין? מַתְחִילִין מִתְּחִלַּת הַהַלֵּל, עַד "חַלְמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם"[9]; וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר: "ה' זְכָרָנוּ וְכוּ'", עַד "הַלְלוּיָהּ"[10]; וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר: "מָה אָשִׁיב לַה'", עַד "הַלְלוּיָהּ"[11]; וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר: "מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ", עַד סוֹף הַהַלֵּל[12]. וְזֶה הוּא הַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט; וְיֵשׁ מְדַלְּגִים דִּלּוּג אַחֵר[יא].

יא) אנו נוהגים לדלג רק על "לא לנו" ו"אהבתי".

ט. כָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַהַלֵּל. וְהַקּוֹרֵא אֶת הַהַלֵּל לְמַפְרֵעַ[יב], לֹא יָצָא. קָרָא וְשָׁהָה, וְחָזַר וְקָרָא - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלּוֹ[יג], יָצָא. יָמִים שֶׁגּוֹמְרִים בָּהֶם אֶת הַהַלֵּל, יֵשׁ [=רשות] לוֹ לְהַפְסִיק בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק[יד]; אֲבָל בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק, לֹא יַפְסִיק. וְיָמִים שֶׁקּוֹרֵא בָּהֶם בְּדִלּוּג, אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק, פּוֹסֵק.

יב) מהסוף להתחלה. יג) שבזמן הזה יכול היה לסיים את כל ההלל. יד) יכול להפסיק בדיבור בין פרק לפרק בהלל.

י. כָּל יוֹם שֶׁגּוֹמְרִים בּוֹ אֶת הַהַלֵּל, מְבָרֵךְ לְפָנָיו; וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו, מְבָרֵךְ. כֵּיצַד מְבָרֵךְ? יְהַלְּלוּךָ ה' כָּל מַעֲשֶׂיךָ, וַחֲסִידֶיךָ וְצַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ, וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּרִנָּה יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ - כִּי אַתָּה ה', לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָעִים לְזַמֵּר, וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה הוּא הָאֵל. בָּרוּךְ אַתָּה ה', הַמֶּלֶךְ הַמְשֻׁבָּח הַמְפֹאָר, חַי וְקַיָּם, תָּמִיד יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד'.

יא. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפֹּל [את הפסוקים] מֵ"אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי"[13] עַד סוֹף הַהַלֵּל, כּוֹפְלִין כָּל דָּבָר וְדָבָר שְׁתֵּי פְּעָמִים. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפֹּל, יִכְפֹּל; וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִכְפֹּל, אֵין כּוֹפְלִין.

יב. מִנְהַג קְרִיאַת הַהַלֵּל בִּימֵי חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים, כָּךְ הָיָה: אַחַר שֶׁמְּבָרֵךְ הַגָּדוֹל[טו] שֶׁמַּקְרֵא אֶת הַהַלֵּל, מַתְחִיל וְאוֹמֵר: "הַלְלוּיָהּ"[14], וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הַלְלוּיָהּ"; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "הַלְלוּ עַבְדֵי ה'"[15], וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הַלְלוּיָהּ"; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "הַלְלוּ אֶת

9. תהלים, קיג, א – קיד, ח. 10. שם קטו, יב-יח. 11. שם, קטז, יב-יט. 12. שם, קיח, ה-כט. 13. תהלים, קיח, כא. 14. תהלים, קיג, א. 15. שם.

הפניות לשיחות קודש

אבל . . הכיפורים: כוונת רבינו בהגדרת ימים אלו – לקו"ש חכ"ד ע' 229 הע' 4. **הלכה יב:** מדוע נקבעו דיני הלל בהלכות חנוכה? הביאור ע"ד הפשט וע"ד הרמז – לקו"ש חכ"ג ע' 229. גדר עניית הללוי' – לקו"ש חכ"ג ע' 229.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֵׁם ה'", וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הַלְלוּיָהּ"; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם"[16], וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הַלְלוּיָהּ". וְכֵן עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ עוֹנִין בְּכָל הַהַלֵּל "הַלְלוּיָהּ" מֵאָה וְשָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים פְּעָמִים; סִימָן לָהֶם - שְׁנוֹתָיו שֶׁל אַהֲרֹן.

טו) שלמעלה מגיל 13.

יג. וְכֵן כְּשֶׁהַקּוֹרֵא מַגִּיעַ לְרֹאשׁ כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק, הֵם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין מַה שֶּׁאָמַר. כֵּיצַד? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם"[17], כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין: "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם"; וְהַקּוֹרֵא אוֹמֵר: "בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לוֹעֵז"[18], וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הַלְלוּיָהּ"; עַד שֶׁיֹּאמַר: "אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי"[19], וְכָל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין: "אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי". וְכֵן כְּשֶׁיֹּאמַר הַקּוֹרֵא: "הַלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם"[20], כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין: "הַלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם".

יד. הַקּוֹרֵא אוֹמֵר: "אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא"[21], וְהֵם עוֹנִים אַחֲרָיו: "אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא" - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רֹאשׁ פֶּרֶק. הוּא אוֹמֵר: "אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא"[22], וְהֵם עוֹנִים: "אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא"; הוּא אוֹמֵר: "בָּרוּךְ הַבָּא"[23], וְכָל הָעָם אוֹמְרִים: "בְּשֵׁם ה'"[24]. וְאִם הָיָה הַמַּקְרֵא אֶת הַהַלֵּל קָטָן, אוֹ עֶבֶד, אוֹ אִשָּׁה - עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם מַה שֶּׁהֵם אוֹמְרִין, מִלָּה מִלָּה בְּכָל הַהַלֵּל[טז].

טז) חוזרים אחריהם מילה במילה את כל ההלל, כי הם אינם יכולים להוציא את הציבור ידי חובה באמירת ההלל.

טו. זֶה הוּא הַמִּנְהָג הָרִאשׁוֹן, וּבוֹ רָאוּי לֵילֵךְ; אֲבָל בִּזְמַנִּים אֵלּוּ, רָאִיתִי בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, מִנְהָגוֹת מְשֻׁנּוֹת בִּקְרִיאָתוֹ וּבַעֲנִיַּת הָעָם, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם דּוֹמֶה לְאַחֵר.

פֶּרֶק ד

דיני הדלקת נרות חנוכה.

א. כַּמָּה נֵרוֹת הוּא מַדְלִיק בַּחֲנֻכָּה? מִצְוָתָהּ שֶׁיִּהְיֶה כָּל בַּיִת וּבַיִת מַדְלִיק נֵר אֶחָד, בֵּין שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת מְרֻבִּין, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֶלָּא אָדָם אֶחָד. וְהַמְהַדֵּר אֶת הַמִּצְוָה, מַדְלִיק נֵרוֹת כְּמִנְיָן אַנְשֵׁי הַבַּיִת, נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, בֵּין אֲנָשִׁים בֵּין נָשִׁים[א]. וְהַמְהַדֵּר יוֹתֵר עַל זֶה וְעוֹשֶׂה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, מַדְלִיק נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, וּמוֹסִיף וְהוֹלֵךְ בְּכָל לַיְלָה וָלַיְלָה נֵר אֶחָד.

א) שגם הנשים חייבות בנר חנוכה.

ב. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת עֲשָׂרָה - בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, מַדְלִיק עֲשָׂרָה נֵרוֹת; וּבְלֵיל שֵׁנִי, עֶשְׂרִים; וּבְלֵיל שְׁלִישִׁי, שְׁלֹשִׁים; עַד שֶׁנִּמְצָא מַדְלִיק בְּלֵיל שְׁמִינִי, שְׁמוֹנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת עֲשָׂרָה - בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן מַדְלִיק עֲשָׂרָה נֵרוֹת, וּבְלֵיל שֵׁנִי עֶשְׂרִים..."

אבל בהלכה ג' כתב "מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה". ויש לומר שמכל־מקום שניהם כשיטת המהדרין מן המהדרין, ובפרט מנהג הרמ"א שהיה דור אחרון לגבי הרמב"ם שהוא בהוספה על מנהג ספרד, אבל לא הונהג כך אע"פ שהרמב"ם הביאו להלכה.

(על פי לקו"ש חלק כ' עמוד 634
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ג. מִנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל עָרֵינוּ בִּסְפָרַד, שֶׁיִּהְיוּ כָּל אַנְשֵׁי הַבַּיִת מַדְלִיקִין נֵר אֶחָד בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, וּמוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין נֵר בְּכָל לַיְלָה וָלַיְלָה, עַד שֶׁנִּמְצָא מַדְלִיק בְּלֵיל שְׁמִינִי שְׁמוֹנָה נֵרוֹת - בֵּין שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת מְרֻבִּים, בֵּין שֶׁהָיָה אָדָם אֶחָד.

16. שם. 17. תהלים, קיד, א. 18. שם. 19. שם, קטז, א. 20. שם, קיז, א. 21. תהלים, קיח, כה. 22. שם. 23. שם, פסוק כו. 24. שם.

הפניות לשיחות קודש

והמהדר . . המובחר: ההידור כאן הוא חידוש ופעולה במצוה גופא – לקו"ש חכ"ז ע' 52. ביאור מחלו' רבינו והתוס' בענין מהדרין מן המהדרין בנרות חנוכה – לקו"ש ח"כ ע' 207. **מנהג פשוט:** למרות שבהלכה קודמת פסק כמנהג זמננו – לקו"ש ח"כ ע' 634 הע' ד"ה מנהג פשוט.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ד. נֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פִּיּוֹת[ב], עוֹלֶה לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם. מִלֵּא קְעָרָה שֶׁמֶן וְהִקִּיפָהּ פְּתִילוֹת - אִם כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי[ג], כָּל פְּתִילָה וּפְתִילָה נֶחְשֶׁבֶת כְּנֵר אֶחָד; לֹא כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי - נַעֲשֵׂית כְּמִדּוּרָה, וַאֲפִלּוּ כְּנֵר אֶחָד אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת[ד].

ב) נר שיש בו שתי נקבים ואפשר להכניס לתוכם שתי פתילות. ג) כיסה עם כלי מלא נקבים קודם ההדלקה, כדי למנוע חיבור בין הפתילות. ד) כי מצות חנוכה היא להדליק נר ולא מדורה.

ה. אֵין מַדְלִיקִין נֵרוֹת חֲנֻכָּה קֹדֶם שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה, אֶלָּא עִם שְׁקִיעָתָהּ[ה] - לֹא מְאַחֲרִין, וְלֹא מַקְדִּימִין. שָׁכַח אוֹ הֵזִיד וְלֹא הִדְלִיק עִם שְׁקִיעַת הַחַמָּה, מַדְלִיק וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל [העוברים והשבים] מִן הַשּׁוּק. וְכַמָּה הוּא זְמַן זֶה? כְּמוֹ חֲצִי שָׁעָה אוֹ יָתֵר. עָבַר זְמַן זֶה, אֵינוֹ מַדְלִיק. וְצָרִיךְ לִתֵּן שֶׁמֶן בַּנֵּר, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק. הִדְלִיקָהּ וְכָבְתָה, אֵינוֹ זָקוּק לְהַדְלִיק פַּעַם אַחֶרֶת. נִשְׁאֲרָה דּוֹלֶקֶת אַחַר שֶׁכָּלְתָה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק - אִם רָצָה לְכַבּוֹתָהּ אוֹ לְסַלְּקָהּ, עוֹשֶׂה.

ו. כָּל הַשְּׁמָנִים וְכָל הַפְּתִילוֹת, כְּשֵׁרוֹת לְנֵר חֲנֻכָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין [כל] הַשְּׁמָנִים נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה, וְאֵין הָאוֹר נִתְלֶה יָפֶה בְּאוֹתָן הַפְּתִילוֹת. וַאֲפִלּוּ בְּלֵילֵי שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ יְמֵי חֲנֻכָּה, מֻתָּר לְהַדְלִיק הַשְּׁמָנִים וְהַפְּתִילוֹת שֶׁאָסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶן נֵר שַׁבָּת; לְפִי שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר חֲנֻכָּה, בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּחוֹל[ה], וַאֲפִלּוּ לִבְדֹּק מָעוֹת אוֹ לִמְנוֹתָן לְאוֹרָהּ - אָסוּר.

ה) הסיבה שבשמנים גרועים אסור להדליק נר שבת, כי אנו חוששים שבגלל שהנר אינו מאיר יפה, שמא יטו את הנר כדי להגדיל את אורו. אך חשש זה קיים רק בנרות שבת, שמותר להשתמש באורם. אך בנרות חנוכה שאסור להשתמש באורם, אין חשש שמא יטו את הנר בשבת כדי להגדיל את אורו. ו) שזה שימוש קל, שלא מצריך עיון גדול לאור הנר.

ז. נֵר חֲנֻכָּה, מִצְוָה לְהַנִּיחוֹ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבַּחוּץ[ז], בַּטֶּפַח הַסָּמוּךְ לַפֶּתַח, עַל שְׂמֹאל הַנִּכְנָס לַבַּיִת - כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְזוּזָה מִיָּמִין, וְנֵר חֲנֻכָּה מִשְּׂמֹאל[ח]; וְאִם הָיָה דָּר בַּעֲלִיָּה[ט], מַנִּיחוֹ בַּחַלּוֹן הַסָּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְנֵר חֲנֻכָּה שֶׁהִנִּיחוֹ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִכָּר[י].

ז) כדי לפרסם את הנס לעוברים ושבים ברחוב. ח) ויהיה מוקף במצוות. ט) בקומה שניה, שאין לה פתח לכיוון רשות הרבים. י) שעד עשרים אמה (כ-10 מטר) עינו של אדם שולטת, אבל יותר מזה לא, ואין בזה פרסום הנס.

ח. בִּימֵי הַסַּכָּנָה[יא], מַנִּיחַ נֵר חֲנֻכָּה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מִבִּפְנִים; וַאֲפִלּוּ הִנִּיחוֹ עַל שֶׁלְּחָנוֹ, דַּיּוֹ [–די בכך]. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַבַּיִת נֵר אַחֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ[יב]. וְאִם הָיְתָה שָׁם מְדוּרָה, אֵינוֹ צָרִיךְ נֵר אַחֵר[יג]. וְאִם אָדָם חָשׁוּב הוּא שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לִמְדוּרָה, צָרִיךְ נֵר אַחֵר.

יא) שהגויים אינם נותנים לעם ישראל להדליק נרות חנוכה. יב) שיכירו שהדלקת נר חנוכה הייתה לשם מצוה. יג) היות שברור שהמדורה מאירה את הבית, והדלקת נר חנוכה לא הייתה לצורך האור, אלא לשם מצווה.

ט. נֵר חֲנֻכָּה שֶׁהִדְלִיקוֹ חֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה, וְקָטָן, אוֹ גּוֹי - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; עַד שֶׁיַּדְלִיקֶנּוּ מִי שֶׁהוּא חַיָּב בְּהַדְלָקָה. הִדְלִיקוֹ מִבִּפְנִים, וְהוֹצִיאוֹ דָּלוּק וְהִנִּיחוֹ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; עַד שֶׁיַּדְלִיקֶנּוּ בִּמְקוֹמוֹ[יד]. אָחַז הַנֵּר וְעָמַד, לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁהָרוֹאֶה אוֹמֵר: 'לְצָרְכּוֹ הוּא עוֹמֵד'[טו]. עֲשָׂשִׁית[טז] שֶׁהָיְתָה דּוֹלֶקֶת כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ[יז] - לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְכַבֶּה, וּמְבָרֵךְ, וּמַדְלִיקָהּ; שֶׁהַדְלָקָה הִיא הַמִּצְוָה, וְלֹא הַהַנָּחָה[יח]. וּמֻתָּר • לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה מִנֵּר חֲנֻכָּה אַחֵר[יט].

השגת הראב"ד
ומותר . . אחר א"א ועל ידי קינסא.

יד) כי הכלל קובע ש"הדלקה עושה מצווה", המצווה מתרחשת בשעת ההדלקה. טו) ואף־על־פי שעומד בחוץ ומחזיק את הנר. טז) כלי מזכוכית שמדליקים בו נרות. יז) שהדליק אותה לצורך נר חנוכה, ונשארה דלוקה מהלילה הקודם. יח) לכן צריך לכבות ולהדליק אותה מחדש. יט) ואין כאן ביזוי מצוה, כי בשעה שמדליק נר חנוכה מנר חנוכה באותו הרגע הוא עושה מצווה (אבל להדליק גפרור מנר חנוכה כדי להדליק נר חנוכה אחר – אסור, כי בשעת הדלקת הגפרור אין כאן מצווה).

י. חָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת [=צדדים], צְרִיכָה שְׁנֵי נֵרוֹת, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הָעוֹבְרִים בְּרוּחַ זוֹ:

אלא עם שקיעתה: ביאור בענין – מכתב כללי כ' כסלו תשמ"ו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

'לֹא הִנִּיחוּ נֵר חֲנֻכָּה'; אֲבָל אִם הָיוּ בְּרוּחַ אַחַת, מַדְלִיק בְּאֶחָד מֵהֶם.

יא. אוֹרֵחַ שֶׁמַּדְלִיקִים עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק עָלָיו בַּמָּקוֹם שֶׁנִּתְאָרֵחַ בּוֹ; אֵין לוֹ בַּיִת לְהַדְלִיק עָלָיו בּוֹ - צָרִיךְ לְהַדְלִיק בַּמָּקוֹם שֶׁנִּתְאָרֵחַ בּוֹ, וּמִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם בַּשֶּׁמֶן[כ]. וְאִם הָיָה לוֹ בַּיִת בִּפְנֵי עַצְמוֹ[כא] - אַף עַל פִּי שֶׁמַּדְלִיקִים עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - צָרִיךְ לְהַדְלִיק בַּבַּיִת שֶׁהוּא בּוֹ, מִפְּנֵי הָעוֹבְרִים[כב].

כ) משתתף בתשלום עבור השמן, וכך הופך להיות שותף במצווה. כא) במקום שמתארח הוא נמצא לבדו. כב) שרואים שבבית זה לא הדליקו נרות חנוכה, ואינם יודעים שאחרים מדליקים עבורו בביתו.

יב. מִצְוַת נֵר חֲנֻכָּה, מִצְוָה חֲבִיבָה הִיא עַד מְאֹד; וְצָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר בָּהּ - כְּדֵי לְהוֹדִיעַ הַנֵּס, וּלְהוֹסִיף בְּשֶׁבַח הָאֵל וְהוֹדָיָה לוֹ עַל הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה. אֲפִלּוּ אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל אֶלָּא מִן הַצְּדָקָה - שׁוֹאֵל, אוֹ מוֹכֵר כְּסוּתוֹ; וְלוֹקֵחַ שֶׁמֶן וְנֵרוֹת, וּמַדְלִיק.

יג. הֲרֵי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא פְּרוּטָה אַחַת, וּלְפָנָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם[כג] וְהַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה - מַקְדִּים שֶׁמֶן לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה, עַל הַיַּיִן לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; הוֹאִיל וּשְׁנֵיהֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מוּטָב לְהַקְדִּים נֵר חֲנֻכָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זִכְרוֹן הַנֵּס.

כג) והוא צריך לקנות יין לקידוש של שבת.

יד. הָיָה לְפָנָיו נֵר בֵּיתוֹ[כד] וְנֵר חֲנֻכָּה, אוֹ נֵר בֵּיתוֹ וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם - נֵר בֵּיתוֹ קוֹדֵם, מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ; שֶׁהֲרֵי הַשֵּׁם נִמְחָק לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. גָּדוֹל הַשָּׁלוֹם, שֶׁכָּל הַתּוֹרָה נִתְּנָה לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר[25]: "דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם".

כד) נר של שבת קודש, שתיקנו להדליק נר שבת כדי שיהיה שלום בבית.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִיעַן.

נִגְמַר סֵפֶר שְׁלִישִׁי, בְּעֶזְרַת שַׁדַּי. וּמִנְיַן פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה, שִׁבְעָה וְתִשְׁעִים: הִלְכוֹת שַׁבָּת, שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים; הִלְכוֹת עֵירוּבִין, שְׁמוֹנָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עָשׂוֹר, שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב, שְׁמוֹנָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת חָמֵץ וּמַצָּה, שְׁמוֹנָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שׁוֹפָר וְסֻכָּה וְלוּלָב, שְׁמוֹנָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁקָלִים, אַרְבָּעָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ, תִּשְׁעָה עָשָׂר פְּרָקִים; הִלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת, חֲמִשָּׁה פְּרָקִים; הִלְכוֹת מְגִלָּה וַחֲנֻכָּה, אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם[1].

תּוֹרַת חָכָם מְקוֹר חַיִּים, לָסוּר מִמֹּקְשֵׁי מָוֶת[2].

סֵפֶר רְבִיעִי וְהוּא סֵפֶר נָשִׁים

הִלְכוֹתָיו חָמֵשׁ, וְזֶה הוּא סִדּוּרָן: הִלְכוֹת אִישׁוּת, הִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין, הִלְכוֹת יִבּוּם וַחֲלִיצָה, הִלְכוֹת נַעֲרָה בְּתוּלָה, הִלְכוֹת שׁוֹטָה.

הִלְכוֹת אִישׁוּת

יֵשׁ בִּכְלָלָן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פִּרְטָן: (א) לִשָּׂא אִשָּׁה בִּכְתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין; (ב) שֶׁלֹּא תִּבְעֹל אִשָּׁה בְּלֹא כְּתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין; (ג) שֶׁלֹּא יִמְנַע שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה; (ד) לִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת מִמֶּנָּה. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

25. משלי, ג, יז. 1. בראשית-וירא, כא, לג. 2. משלי, יג, יד.

הפניות לשיחות קודש

הלכה יד: שייכות נר חנוכה לנר שבת שלכן הובאה הלכה זו כאן ולא בהלכות שבת – לקו"ש ח"ג ע' 810, חט"ו ע' 183 הע' 11, חי"ז ע' 142. **שהרי . . לאשתו:** מכאן נלמד עד כמה גדולה מעלתו של יהודי! – סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 451. ביאור – לקו"ש חט"ו ע' 372, 528 הע' ד"ה נר, סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 290 הע' 68. **שכל . . בעולם:** ענין ומעלת השלום שעל ידי התורה – רשימות ח' ב' ע' 3, ח' ק"א ס"ז, לקו"ש חכ"ח ע' 242, 256, חל"ה ע' 319, חל"ח ע' 4. בא בהמשך לענין דשלום בית שע"י נרות השבת – לקו"ש חי"ז ע' 144 והע' 26. **דרכיה . . שלום:** מקור המאמר – לקו"ש ח"ח ע' 349. הביאור ע"פ פנימיות הענינים – לקו"ש ח"כ ע' 321. הקשר עם ספר נשים הבא בסמוך – לקו"ש חל"ט ע' 34. **בכתובה:** אחר מ"ת הכתובה שייכת לעצם הנישואין – לקו"ש ח"ל ע' 247.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פֶּרֶק א

הנישואים לפני מתן תורה, אופן קידושי האישה, ואיסורי עריות.

א. קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה הָיָה אָדָם פּוֹגֵעַ [=פוגש] **אִשָּׁה בַּשּׁוּק, אִם רָצָה הוּא וְהִיא לִשָּׁא אוֹתָהּ - מַכְנִיסָהּ לְבֵיתוֹ וּבוֹעֲלָהּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וְתִהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה[א]. כֵּיוָן שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה, נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁאִם יִרְצֶה הָאִישׁ לִשָּׁא אִשָּׁה - יִקְנֶה אוֹתָהּ תְּחִלָּה בִּפְנֵי עֵדִים, וְאַחַר כָּךְ תִּהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר[3]: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבָא אֵלֶיהָ"[ב].**

א) ואסורה לאחרים. ב) כלומר, רק לאחר שהוא "לוקח" אותה, הוא יכול לבוא אליה.

ב. וְלִקּוּחִין אֵלּוּ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה הֵם[ג]. וּבְאֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָאִשָּׁה נִקְנֵית - בְּכֶסֶף[ד], אוֹ בִּשְׁטָר[ה], אוֹ בְּבִיאָה[ו]; וּשְׁלָשְׁתָּן דִּין הַתּוֹרָה. • (במהדו"ק: 'בְּבִיאָה וּבִשְׁטָר מִן הַתּוֹרָה וּבְכֶסֶף מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים'). וְלִקּוּחִין אֵלּוּ הֵן הַנִּקְרָאִין קִדּוּשִׁין אוֹ אֵרוּסִין בְּכָל מָקוֹם. וְאִשָּׁה שֶׁנִּקְנֵית בְּאֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ[ז], הִיא הַנִּקְרֵאת מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְאֹרֶסֶת[ח].

השגת הראב"ד
בביאה ובשטר מן התורה, ובכסף מדברי סופרים א"א זה שבוש ופרוש משובש הטעהו.

ג) האירוסים (-ליקוחים) הם תחילת המצווה, שנגמרת בנישואים. ד) נותן לה פרוטה ואומר לה: הרי את מקודשת לי (כפי שיבואר להלן). ה) כותב לה על נייר: הרי את מקודשת לי. ו) אומר לה: הרי את מקודשת לי בבעילה זו, ומתייחד איתה לפני שני עדים ובועלה. ז) למרות שהבעל עוד לא הכניסה לביתו. ח) בשונה מאישה שנכנסה לבית בעלה, שנקראת: נשואה.

ג. וְכֵיוָן שֶׁנִּקְנֵית הָאִשָּׁה וְנַעֲשֵׂית מְקֻדֶּשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה וְלֹא נִכְנְסָה לְבֵית בַּעֲלָהּ, הֲרֵי הִיא אֵשֶׁת אִישׁ; וְהַבָּא עָלֶיהָ חוּץ מִבַּעְלָהּ, חַיָּב מִיתַת בֵּית דִּין[ט]; וְאִם רָצָה לְגָרֵשׁ, צְרִיכָה גֵּט [=שטר גירושין].

ט) בסקילה או בחנק.

ד. קֹדֶם • מַתַּן תּוֹרָה הָיָה אָדָם פּוֹגֵעַ אִשָּׁה בַּשּׁוּק, אִם רָצָה הוּא וְהִיא - נוֹתֵן לָהּ שְׁכָרָהּ, וּבוֹעֵל אוֹתָהּ עַל אֵם הַדֶּרֶךְ וְהוֹלֵךְ לוֹ; וְזוֹ הִיא הַנִּקְרֵאת קְדֵשָׁה [–מזומנת לכל]. **מִשֶּׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה נֶאֱסְרָה הַקְּדֵשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר[4]: "לֹא תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל"; לְפִיכָךְ כָּל הַבּוֹעֵל אִשָּׁה לְשֵׁם זְנוּת בְּלֹא קִדּוּשִׁין - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁבָּעַל קְדֵשָׁה.**

השגת הראב"ד
קודם . . קדשה א"א אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם אבל המייחדת עצמה לאיש אחד אין בה לא מלקות ולא איסור לאו והיא הפילגש הכתובה, ובעלי הלשון דורשין פילגש מלה הפוכה ומורכבת בפי שגל עומדת לפרקים למשגל משמשת את הבית ופעמים למשכב, ויש ספרים שכתוב בהם (סנהדרין כא) פילגשים קדושין בלא כתובה, מ"מ אין איסור לאו אלא במזומנת עצמה לכל אדם, שאם כדבריו מפתה היאך משלם עליה ממון והלא לוקה עליה אלא ודאי משהוצרכה לפיתוי אינה קדשה.

ה. כָּל שֶׁאָסַר בִּיאָתָן בַּתּוֹרָה וְחִיֵּב עַל בִּיאָתָן כָּרֵת [–מיתה בידי שמים], **וְהֵן הָאֲמוּרוֹת בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת, הֵן הַנִּקְרָאִין עֲרָיוֹת; וְכָל אַחַת מֵהֶן נִקְרֵאת עֶרְוָה, כְּגוֹן אֵם וְאָחוֹת וּבַת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.**

ו. וְיֵשׁ נָשִׁים אֲחֵרוֹת שֶׁאֲסוּרוֹת מִפִּי הַקַּבָּלָה [–במסורת], **וְאִסּוּרָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים** [=חכמים]; **וְהֵן נִקְרָאוֹת שְׁנִיּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנִיּוֹת לָעֲרָיוֹת', וְכָל אַחַת מֵהֶן נִקְרֵאת שְׁנִיָּה. וְעֶשְׂרִים אִשָּׁה הֵן, וְאֵלּוּ הֵן: (א) אֵם אִמּוֹ, וְזוֹ אֵין לָהּ הֶפְסֵק, אֶלָּא אֲפִלּוּ אֵם אֵם אֵם אִמּוֹ עַד מַעְלָה מַעְלָה, אֲסוּרָה; (ב) וְאֵם אֲבִי אִמּוֹ בִּלְבַדּ[יא]; (ג) וְאֵם אָבִיו, וְזוֹ אֵין לָהּ הֶפְסֵק, אֶלָּא אֲפִלּוּ אֵם אֵם אֵם אָבִיו עַד לְמַעְלָה, אֲסוּרָה; (ד) וְאֵם אֲבִי אָבִיו בִּלְבַד; (ה) וְאֵשֶׁת אֲבִי אָבִיו, וְזוֹ אֵין לָהּ הֶפְסֵק, אֲפִלּוּ אֵשֶׁת יַעֲקֹב אָבִינוּ אֲסוּרָה עַל אֶחָד מִמֶּנּוּ; (ו) וְאֵשֶׁת אֲבִי אִמּוֹ בִּלְבַד; (ז) וְאֵשֶׁת אֲחִי הָאָב, מִן הָאֵם; (ח) וְאֵשֶׁת אֲחִי הָאֵם, בֵּין מִן הָאֵם בֵּין מִן הָאָב; (ט) וְכַלַּת בְּנוֹ** [–נכדו], **וְזוֹ אֵין לָהּ הֶפְסֵק, אֶלָּא אֲפִלּוּ כַּלַּת בֶּן בֶּן בְּנוֹ עַד סוֹף הָעוֹלָם אֲסוּרָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה אֵשֶׁת** [כל] **אֶחָד מִמֶּנּוּ** [–מאיתנו] **שְׁנִיָּה עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ[יב]; (י) וְכַלַּת בִּתּוֹ בִּלְבַד[יג]; (יא) וּבַת בַּת בְּנוֹ בִּלְבַד; (יב) וּבַת בֶּן בְּנוֹ בִּלְבַד; (יג)**

3. דברים-כי־תצא, כב, יג. 4. דברים-כי־תצא, כג, יח.

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: ביאור ההלכה באריכות רבה; נפק"מ להלכה; והקשר עם סיום ספר זמנים – לקו"ש ח"ל ע' 244, חל"ט ע' 30. **מכניסה . . עצמו:** מדוע, אפוא, "רב מנגיד על דמקדש בלא שידוכי"? – לקו"ש ח"ל ע' 246 הע' 43. **יקנה אותה תחילה:** גם אלו שקיימו את כל התורה קודם מתן תורה היו צריכים לקדש נשותיהם מחדש – לקו"ש חי"ח ע' 289 הע' 48.

וּבַת בַּת בִּתּוֹ בִּלְבַד; (יד) וּבַת בֶּן בִּתּוֹ בִּלְבַד; (טו) וּבַת בֶּן בֶּן אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד; (טז) וּבַת בַּת בַּת אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד[יד]; (יז) וְאֵם אֵם אֲבִי אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד[טו]; (יח) וְאֵם אַב אֵם אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד; (יט) וְאֵם אֵם אֵם אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד[טז]; (כ) וְאֵם אַב אֲבִי אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד. נִמְצְאוּ הַשְּׁנִיּוֹת שֶׁאֵין לָהֵן הֶפְסֵק אַרְבַּע - אֵם הָאֵם עַד לְמַעְלָה, וְאֵם הָאָב עַד לְמַעְלָה, וְאִשֶּׁת אֲבִי הָאָב עַד לְמַעְלָה, וְאִשֶּׁת בֶּן בְּנוֹ עַד לְמַטָּה.

י) עריות בדרגה שנייה, חכמים גזרו זאת כדי להרחיק מאיסור של התורה. יא) האיסור לא חל על דורות מוקדמים יותר. יב) כי כולן כלות של צאצאיו של יעקב אבינו. יג) האיסור לא חל על הדורות הבאים. יד) הבת של הבן של אשתו והבת של הבת (נכדה) של אשתו אסורות מהתורה. טו) בשונה מהאמא של אבי אשתו שאסורה מהתורה. טז) בשונה מהאימא של אם אשתו שאסורה מהתורה.

ז. כָּל שֶׁאָסַר בִּיאָתוֹ בַּתּוֹרָה וְלֹא חִיֵּב עָלָיו כָּרֵת, הֵן הַנִּקְרָאִים אִסּוּרֵי לָאוִין[יז]; וְעוֹד נִקְרָאִין אִסּוּרֵי קְדֵשָׁה[יח]. וְתִשְׁעָה הֵן, וְאֵלּוּ הֵן: אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל; גְּרוּשָׁה, אוֹ זוֹנָה, אוֹ חֲלָלָה[יט] - בֵּין לְכֹהֵן גָּדוֹל, בֵּין לְכֹהֵן הֶדְיוֹט; וּמַמְזֵרֶת [שנולדה מפסולי חיתון] לְבֶן יִשְׂרָאֵל, וּבַת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר; וּבַת יִשְׂרָאֵל לְעַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי [-שהתגיירו]; וּבַת יִשְׂרָאֵל לִפְצוּעַ דַּכָּא [-נפצעו אשכיו] וּכְרוּת שָׁפְכָה [-נכרת גידו]; וּגְרוּשָׁתוֹ אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת לְאַחֵר; וִיבָמָה שֶׁנִּשֵּׂאת לְזָר וַעֲדַיִן רְשׁוּת הַיָּבָם עָלֶיהָ[כ].

הַחֲלוּצָה[כא] הֲרֵי הִיא כִּגְרוּשָׁה, וְהִיא אֲסוּרָה לְכֹהֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְהַנְּתִינִים [=הגבעונים] הֲרֵי הֵם כְּמַמְזֵרִים, אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת; וַאֲסוּרִין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּבְהִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִּיאָה יִתְבָּאֵר לְךָ מַה הֵם הַנְּתִינִים.

יז) האיסור בתורה נאמר בלשון 'לאו', ללא עונש הכרת. יח) מלשון הפסוק "קדושים יהיו לאלקיהם". יט) אישה שנולדה מנישואי כהונה אסורים, או שהתחתנה עם כהן בנישואין אסורים. כ) אלמנת אחיו שנפטר ללא שהשאיר זרע, אלמנתו אסורה על כל העולם, עד שיערכו את הטקס ה'חליצה'. כא) היבמה, אחרי שערכו את טקס ה'חליצה'.

ח. וְיֵשׁ שֶׁאִסּוּר בִּיאָתָן בַּעֲשֵׂה, וְאֵינָן מֵחַיְּבֵי לָאוִין. וּשְׁלֹשָׁה הֵם: מִצְרִי וֶאֱדוֹמִי [שנתגיירו] דּוֹר רִאשׁוֹן [-המתגיירים] וְדוֹר שֵׁנִי [-בני הגר או הגיורת], אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת; וּבְעוּלָה [אישה שנבעלה] לְכֹהֵן גָּדוֹל; לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּאֵלּוּ "לֹא יָבוֹא" אוֹ "לֹא יִקַּח", אֶלָּא מִכְּלָל שֶׁנֶּאֱמַר[5]: "דּוֹר שְׁלִישִׁי [=נכדם] יָבוֹא לָהֶם", אַתָּה לָמֵד שֶׁדּוֹר רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי לֹא יָבוֹא; וּמִכְּלָל שֶׁנֶּאֱמַר[6]: "וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח", אַתָּה לָמֵד שֶׁאֵינָהּ בְּתוּלָה לֹא יִקַּח[כב]. וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה, הֲרֵי הוּא כַּעֲשֵׂה.

כב) ללא התחשבות בסיבת איבוד הבתולים.

~ יום שישי י"א אייר ~

פֶּרֶק ב

סימני קטנה, נערה, בוגרת ואילונית, קטן, גדול וסריס, ושאר הסוגים.

א. הַבַּת, מִיּוֹם לֵדָתָהּ עַד שֶׁתִּהְיֶה בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה גְּמוּרוֹת - הִיא הַנִּקְרֵאת קְטַנָּה[א], וְנִקְרֵאת תִּינֹקֶת; וַאֲפִלּוּ הֵבִיאָה כַּמָּה שְׂעָרוֹת בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, אֵינָן אֶלָּא כְּשׁוּמָא [-יבלת, ואין להתחשב בזה]. אֲבָל אִם הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְמַטָּה בַּגּוּף בַּמְּקוֹמוֹת הַיְּדוּעוֹת לַהֲבָאַת שֵׂעָר, וְהִיא מִבַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה - נִקְרֵאת נַעֲרָה[ב].

א) ואינה חייבת בעונשים. ב) ונחשבת גדולה לכל העונשים שבתורה.

ב. וַהֲבָאַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בַּזְּמַן הַזֶּה [-לאחר גיל 21] נִקְרָא סִימָן הַתַּחְתּוֹן.

וּמֵאַחַר שֶׁתָּבִיא סִימָן הַתַּחְתּוֹן, תִּקָּרֵא נַעֲרָה עַד שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים גְּמוּרִים [=שלמים]. וּמִתְּחִלַּת יוֹם תַּשְׁלוּם [=סיום] הַשִּׁשָּׁה חֳדָשִׁים וָמַעְלָה תִּקָּרֵא בּוֹגֶרֶת[ג]; וְאֵין בֵּין נַעֲרוּת לְבַגְרוּת אֶלָּא שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּלְבַד[ד].

ג) בהגיע הבת לגיל הבגרות נעשית אחראית גמורה למעשיה ואין לאביה אחריות או בעלות על מעשיה. ד) כלומר, הזמן בין תקופת צמיחת סימני הנערות להגעתה לבגרות הוא שישה חודשים.

ג. הִגִּיעָה לִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְלֹא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאוּ בָּהּ סִימָנֵי אֵילוֹנִית[ה]; - עֲדַיִן קְטַנָּה הִיא עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה. וּכְשֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, אֲפִלּוּ בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים[ו]; -

5. דברים-כי־תצא, כג, ט. 6. ויקרא-אמור, כא, יג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תִּהְיֶה נַעֲרָה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, וְאַחַר כָּךְ תִּקָּרֵא בּוֹגֶרֶת[ז].

ה) אישה עקרה שאינה יכולה ללדת, ומצד טבעה לא צומחות לה שערות, גם לאחר שתגדל. ו) למרות שכבר נראו בה סימני אילונית. ז) בשונה מאילונית שלא צריכה שישה חודשים שלמים בין הנערות לבגרות.

ד. הָיְתָה • בַּת עֶשְׂרִים שָׁנָה פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְנִרְאוּ בָּהּ סִימָנֵי אַיְלוֹנִית - הֲרֵי הִיא אַיְלוֹנִית[ח]; **וְאִם לֹא נִרְאוּ בָּהּ כָּל סִימָנֵי אַיְלוֹנִית, עֲדַיִן קְטַנָּה הִיא, עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְתִהְיֶה נַעֲרָה, אוֹ עַד שֶׁתִּהְיֶה בַּת חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד**[ט].

השגת הראב"ד
היתה . . יום א"א זה השיעור איני יודע מהו והיה לו לומר היתה בת עשרים שנה שנכנסה בה שלשים יום.

ח) ללא ימי נערות באמצע, אלא משתנה דינה מיד מדין 'קטנות' לבגרות. ט) ותחשב איילונית ובוגרת, היות ולרוב גיל זה הוא רוב שנותיו של אדם, כנראה שהיא אילונית.

ה. הִגִּיעָה לִזְמַן זֶה [–גיל 35] **וְלֹא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת אַיְלוֹנִית, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִרְאָה בָּהּ סִימָן מִסִּימָנֵי אַיְלוֹנִית. נִמְצֵאתָ לָמֵד שֶׁהָאַיְלוֹנִית אֵין לָהּ יְמֵי נַעֲרוּת**[י], **אֶלָּא מִקַּטְנוּתָהּ תֵּצֵא לְבַגְרוּת**[יא].

י) מאחר ששינוי מצבה לאילונית נעשה ממצב 'קטנות', ואילונית נחשבת לבוגרת מיד. יא) כי מצב ה'נערות' תלוי בהבאת סימנים (שתי שערות) ולאילונית אין סימני נערות.

ו. וְאֵלּוּ הֵן סִימָנֵי אַיְלוֹנִית: כָּל שֶׁאֵין לָהּ דַּדִּין [שדים] **וּמִתְקַשָּׁה** [=כואבת] **בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, וְאֵין לָהּ שִׂפּוּלֵי מֵעַיִם כַּנָּשִׁים**[יב], **וְקוֹלָהּ עָבֶה, וְאֵינָהּ נִכֶּרֶת בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה. וְהַנַּעֲרָה, וְהַבּוֹגֶרֶת, וְהָאַיְלוֹנִית - כָּל אַחַת מִשְּׁלָשְׁתָּן, נִקְרֵאת גְּדוֹלָה**[יג].

יב) אברי מין האישה אינם בולטים אצלה כמו בנשים רגילות. יג) ביחס לחיוב העונשים בתורה.

ז. וְיֵשׁ בַּבַּת סִימָנִין מִלְּמַעְלָה[יד], **וְהֵן הַנִּקְרָאִין סִימָן הָעֶלְיוֹן, וְאֵלּוּ הֵן: מִשֶּׁתַּחְזִיר יָדָהּ לַאֲחוֹרֶיהָ וְיֵעָשֶׂה קֶמֶט בִּמְקוֹם הַדַּד** [=פטמה]; **וּמִשֶּׁיַּשְׁחִיר רֹאשׁ הַדַּד; וּמִשֶּׁיִּתֵּן אָדָם יָדוֹ עַל עֹקֶץ הַדַּד וְהוּא שׁוֹקֵעַ וְשׁוֹהֶה לַחֲזֹר; וּמִשֶּׁיִּפָּצֵל רֹאשׁ הַטֶּם הַדַּד וְיֵעָשֶׂה בְּרֹאשׁוֹ כַּדּוּר קָטָן. וְרַבּוֹתַי פֵּרְשׁוּ, מִשֶּׁיִּפָּצֵל הַחֹטֶם עַצְמוֹ.**

יד) שמעידים שהיא נערה.

וְכֵן מִשֶּׁיִּטּוּ הַדַּדִּין; וּמִשֶּׁיִּתְקַשְּׁקוּ [=יתנועעו] **הַדַּדִּין; וּמִשֶּׁתַּקִּיף הָעַטָּרָה** [בשערות סביב], **וְהוּא מְקוֹם הַבָּשָׂר הַתָּפוּחַ שֶׁלְּמַעְלָה מִן הָעֶרְוָה לְעֵמַת הַבֶּטֶן; וּמִשֶּׁיִּתְמַעֵךְ בָּשָׂר זֶה וְלֹא יִהְיֶה קָשֶׁה.**

ח. כָּל אֵלּוּ הַסִּימָנִין, שְׁמוֹנָה.

נִרְאָה בַּבַּת סִימָן מִכָּל אֵלּוּ אוֹ כֻּלָּן, וְהִיא בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה אוֹ פָּחוֹת - אֵין מַשְׁגִּיחִין בּוֹ, וַהֲרֵי הִיא בִּקַּטְנוּתָהּ. נַעֲשֵׂית בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְנִרְאָה בָּהּ סִימָן הַתַּחְתּוֹן - אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ[ט]. **וְאִם • לֹא נִרְאָה הַתַּחְתּוֹן, וְנִרְאָה בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - הֲרֵי הִיא סָפֵק בֵּין קְטַנָּה לְנַעֲרָה, וְדָנִים בָּהּ לְהַחְמִיר**[ט]. **וְאִם נִרְאוּ כֻּלָּן - הֲרֵי זוֹ גְּדוֹלָה וַדַּאי**[י], **שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיָּבוֹאוּ כֻּלָּן** [-ללא הסימן התחתון], **אֶלָּא וּכְבָר בָּא סִימָן הַתַּחְתּוֹן וְנָשַׁר** [=נפל].

השגת הראב"ד
ואם . . לנערה א"א ואם הביאה שתי שערות עדיין היא ספק בין נערה לבוגרת.

טו) ונחשבת נערה, למרות שעדיין אין לה את הסימן העליון. טז) היא לוקחת את החומרות גם של נערה וגם של קטנה. יז) אפילו שלא נראה אצלה הסימן התחתון.

ט. הַבַּת שֶׁיָּלְדָה אַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵבִיאָה סִימָן, לֹא עֶלְיוֹן וְלֹא תַּחְתּוֹן - הֲרֵי זוֹ גְּדוֹלָה. בָּנִים, הֲרֵי הֵן כְּסִימָנִין.

י. הַבֵּן - מִשֶּׁיִּוָּלֵד עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה נִקְרָא קָטָן, וְנִקְרָא תִּינוֹק[יח]; **וַאֲפִלּוּ הֵבִיא כַּמָּה שְׂעָרוֹת בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, אֵינוֹ סִימָן אֶלָּא שׁוּמָא. הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְמַטָּה בַּמְּקוֹמוֹת הַיְדוּעִים לַהֲבָאַת שֵׂעָר, וְהוּא מִבֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה - נִקְרָא גָּדוֹל, וְנִקְרָא אִישׁ.**

יח) שאינו חייב בעונשים.

יא. הִגִּיעַ לַזְּמַן הַזֶּה [–גיל 13] **וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאוּ בּוֹ סִימָנֵי סָרִיס** [=עקר] **הֲרֵי • הוּא קָטָן, עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם. הִגִּיעַ • לַזְּמַן הַזֶּה וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְמַטָּה, וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בַּזָּקָן - אִם נִרְאָה בּוֹ אֶחָד** [-אפילו]; **מִסִּימָנֵי**

השגת הראב"ד
הרי . . יום א"א שנכנס שלשים יום בשנת עשרים.

הגיע . . בזקן א"א אנו אין לנו אלא שזה שלא הביא שתי שערות בזקן הוא סימן סירוס וקי"ל כר' יוחנן דאמר אפילו באחד מהם ואין אנו צריכים עוד לסימן אחר.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סָרִיס [המפורטים בהלכה י"ג] **הֲרֵי זֶה סָרִיס, וְדִינוֹ דִּין הַגָּדוֹל לְכָל דָּבָר.**

וְאִם לֹא נִרְאָה בּוֹ סִימָן מִסִּימָנֵי סָרִיס, עַדַיִן קָטָן הוּא, עַד שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְמַטָּה בַּמָּקוֹם הָרָאוּי לָהֶן, אוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיוֹם אֶחָדיט.

יט) היות ולרוב גיל זה הוא רוב שנותיו של האדם, ולכן ייחשב לסריס.

יב. הִגִּיעַ לַזְּמַן הַזֶּה [–גיל 35] **וְלֹא הֵבִיא - הֲרֵי זֶה סָרִיס, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִרְאָה בּוֹ אֶחָד מִסִּימָנֵי סָרִיס. הִגִּיעַ לִשְׁנַת עֶשְׂרִים פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְמַטָּה, וְהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בַּזָּקָן - אַף • עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד לוֹ אֶחָד מִסִּימָנֵי סָרִיס, אֵינוֹ סָרִיס אֶלָּא הֲרֵי הוּא בְּקַטְנוּתוֹ, עַד שֶׁיִּוָּלְדוּ לוֹ כָּל סִימָנֵי סָרִיס, אוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד.**

השגת הראב"ד

אף . . סרים א"א ולא אפילו נולדו בו השאר כולם שהרי חסר סימן זה שהוא גדול מכולם.

יג. וְאֵלּוּ הֵם סִימָנֵי סָרִיס: כָּל שֶׁאֵין לוֹ זָקָן [-מלא] **;, וּשְׂעָרוֹ לָקוּי** [=דליל], **וּבְשָׂרוֹ מַחְלִיק** [=ללא שיער], **וְאֵין מֵימֵי רַגְלָיו מַעֲלִים רְתִיחָה** [=קצף], **וּכְשֶׁמַּטִּיל מַיִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה כִּפָּה** [=קשת], **וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ דֵּהָה** [=כהה], **וְאֵין מֵימֵי רַגְלָיו מַחְמִיצִין** [=מסריחים], **וְרוֹחֵץ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וְאֵין בְּשָׂרוֹ מַעֲלֶה הֶבֶל** [=אדים], **וְקוֹלוֹ לָקוּי** [=דק] **וְאֵינוֹ נִכָּר בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה.**

יד. וְסָרִיס זֶה הוּא הַנִּקְרָא סְרִיס חַמָּה [=מלידה] **בְּכָל מָקוֹם. אֲבָל הַבֵּן שֶׁחָתְכוּ** [בכלי] **אוֹ נִתְּקוּ** [ביד] **אוֹ מִעֲכוּ גִּידוֹ אוֹ בֵּיצָיו, כְּמוֹ שֶׁהַגּוֹיִים עוֹשִׂין - הוּא הַנִּקְרָא סְרִיס** [-על ידי] **; אָדָם; וּכְשֶׁיִּהְיֶה בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד נִקְרָא גָּדוֹל, שֶׁאֵין זֶה מֵבִיא סִימָן** [-שתי שערות] **לְעוֹלָם.**

טו. בֶּן • שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא הֵבִיא סִימָן לְמַטָּה, וְנִרְאוּ בּוֹ כָּל הַסִּימָנִין שֶׁלְּמַעְלָהכ; **- הֲרֵי זֶה סָפֵק בֵּין קָטָן לְגָדוֹל; וְאִם לֹא נִבְדַּק מִלְּמַטָּה - כֵּיוָן שֶׁנִּרְאוּ בּוֹ סִימָנֵי בַּגְרוּת מִלְּמַעְלָה, הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת גָּדוֹל.**

השגת הראב"ד

כן . . שלמעלה א"א נראה לי שזה היה שטף רוח ולא עיין בדבריו וטעה במה שסידר בבת כי הבת יש לה סימני בגרות והם סימן העליון אבל הבן אין לו סימן העליון וסימנין האמורים סימני סירוס ולא סימני בגרות ועד שיהא בן עשרים קטן הוא ואע"פ שהיו בו כל סימני סירוס.

כ) שערות הזקן ובית השחי.

טז. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּבֵּן וּבַבַּת וּבְכָל מָקוֹם - שֶׁעוּרָן [=גודלן] **כְּדֵי לָכֹף** [=לכופף] **רֹאשָׁן לְעִקָּרָן** [=שרש]. **וּמִשֶּׁיִּצְמְחוּ וְיִהְיוּ יְכוֹלוֹת לְהִנָּטֵל בְּפִי הַזּוּג** [=מספריים], **עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לָכֹף רֹאשָׁן לְעִקָּרָן**כא; **- דָּנִין בָּהֶן לְהַחְמִיר בְּכָל מָקוֹם. לְפִיכָךְ בְּבֵן וּבְבַת נַחְשֹׁב אוֹתָם גְּדוֹלִים לְהַחְמִיר, הוֹאִיל וְצָמְחוּ כְּדֵי לְהִנָּטֵל בְּפִי הַזּוּג; וְנַחְשֹׁב אוֹתָם קְטַנִּים לְהַחְמִיר, הוֹאִיל וְלֹא הִגִּיעוּ לָכֹף רֹאשָׁן לְעִקָּרָן.**

כא) אם השערות צמחו והתארכו עד שאפשר לגזור אותם במספריים, אבל הם עדיין לא ארוכים מספיק כדי להגיע לעיקרן.

יז. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אֵלּוּ צְרִיכוֹת שֶׁיִּהְיוּ בִּמְקוֹם הָעֶרְוָה. וּבֵית הָעֶרְוָה כֻּלּוֹ מְקוֹם סִימָנִין, בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה, בֵּין עַל אֵיבְרֵי הַזֶּרַע עַצְמָן. וּצְרִיכוֹת לִהְיוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד [–שניהם למעלה או למטה], **וְשֶׁיִּהְיֶה בְּעִקָּרָן** [=שורש]**; גֵּמוֹת. וַאֲפִלּוּ שְׁתֵּיהֶן בְּגֵמָה אַחַת, הֲרֵי אֵלּוּ סִימָן.**

נִמְצְאוּ שְׁתֵּי גֵּמוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ וְאֵין בָּהֶן שֵׂעָר - הֲרֵי אֵלּוּ סִימָן. חֲזָקָה אֵין גֵּמָה בְּלֹא שֵׂעָר, וּשְׂעָרוֹת הָיוּ בָּהֶן וְנָשְׁרוּ.

יח. הַבַּת שֶׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בְּתוֹךְ שְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, וְהַבֵּן שֶׁהֵבִיא בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, שֶׁהֵן שׁוּמָא כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂעָרוֹת בִּמְקוֹמָן עוֹמְדוֹת אַחַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְזָכָר וְאַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לִנְקֵבָה - אֵינָן סִימָןכב.

כב) מפני שהם צמחו קודם שהגיעו לגיל שתים עשרה או שלוש עשרה, ואנחנו מחשיבים אותם כשומא.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנִּבְדְּקוּ בְּתוֹךְ הַזְּמַן וְנוֹדַע שֶׁהֵן שׁוּמָא. אֲבָל אִם לֹא נִבְדְּקוּ אֶלָּא אַחַר זְמַן וְנִמְצְאוּ שָׁם שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת סִימָנִין, וְאֵין אוֹמְרִין שֶׁמָּא קֹדֶם זְמַן צָמְחוּ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ שׁוּמָא.

כ. כְּשֶׁבּוֹדְקִין הַבַּת, בֵּין בְּתוֹךְ הַזְּמַן שֶׁהוּא כָּל שְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, בֵּין קֹדֶם זְמַן זֶה, בֵּין לְאַחֲרָיו - בּוֹדְקִין עַל פִּי נָשִׁים כְּשֵׁרוֹת וְנֶאֱמָנוֹת. וַאֲפִלּוּ אִשָּׁה אַחַת בּוֹדֶקֶת, וְשׁוֹמְעִין מִמֶּנָּה אִם הֵבִיאָה אִם לֹא הֵבִיאָה.

כא. כָּל הַשָּׁנִים הָאֲמוּרוֹת בְּבֵן וּבְבַת וּבַעֲרָכִיןכג;

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּבְכָל מָקוֹם, אֵינָן לֹא שְׁנֵי [=שנות] הַלְּבָנָה[כד], וְלֹא שְׁנֵי הַחַמָּה[כה]; - אֶלָּא שָׁנִים שֶׁל סֵדֶר הָעִבּוּר, שֶׁהֵן פְּשׁוּטוֹת [של י"ב חודש] וּמְעֻבָּרוֹת [של י"ג חודש], כְּמוֹ שֶׁבֵּית דִּין קוֹבְעִין אוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ; וּבְאוֹתָן הַשָּׁנִים מוֹנִין לְכָל דִּבְרֵי הַדָּת.

כג) כשאדם אומר "ערך פלוני עלי", הוא צריך לתת סכום לפי שנותיו של האדם שעליו אמר. כד) שכל 12 חודשים נחשבים כשנה. כה) שכל 365 ימים נחשבים שנה.

כב. אֵין סוֹמְכִין עַל הַנָּשִׁים בְּמִנְיַן הַשָּׁנִים[כו], וְלֹא עַל הַקְּרוֹבִים, אֶלָּא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים כְּשֵׁרִים לְהָעִיד.

כו) בני כמה הבן או הבת.

כג. הָאָב שֶׁאָמַר בְּנִי זֶה בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, בִּתִּי זוֹ בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - נֶאֱמָן לְקָרְבָּן [אם עבר הבן עבירה המחייבת קרבן], אֲבָל לֹא לְמַכּוֹת [–עבירה המחייבת מלקות] וְלֹא לָעֲנָשִׁין [–מיתת בי"ד]. בְּנִי זֶה בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, בִּתִּי זוֹ בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - נֶאֱמָן לִנְדָרִים [שנדריו קיימין] וְלַעֲרָכִין וְלַחֲרָמִים וּלְהֶקְדֵּשׁוֹת [–אם תרם הבן נכסיו למקדש], אֲבָל לֹא לְמַכּוֹת וְלֹא לָעֲנָשִׁין.

כד. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲבָרִי זַכְרוּת, וְאֲבָרֵי נְקֵבוּת - הוּא הַנִּקְרָא אַנְדְּרוֹגִינוֹס; וְהוּא סָפֵק אִם זָכָר אִם נְקֵבָה, וְאֵין לוֹ סִימָן שֶׁיְּוֻדַּע בּוֹ אִם הוּא זָכָר וַדַּאי אוֹ נְקֵבָה וַדַּאי לְעוֹלָם.

כה. וּמִי שֶׁאֵין לוֹ לֹא זַכְרוּת וְלֹא נְקֵבוּת אֶלָּא אָטוּם[כז]; - הוּא הַנִּקְרָא טֻמְטוּם, וְגַם הוּא סָפֵק. וְאִם נִקְרַע הַטֻּמְטוּם [-שהסירו לו את הקרום]; וְנִמְצָא זָכָר, הֲרֵי הוּא כְּזָכָר וַדַּאי; וְאִם נִמְצָא נְקֵבָה, הֲרֵי הוּא נְקֵבָה. • וְטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס שֶׁהָיוּ בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת גְּדוֹלִים; וְהֵן שֶׁנִּדַּבֵּר בָּהֶן בְּכָל מָקוֹם.

השגת הראב"ד
וטומטום . . גדולים א"א ולמה בחזקת גדולים אלא יבדקו אם יש להם סימנין אם לא דלענין הבאת סימנין הרי הם ככל אדם.

כז) בעור המכסה ומסתיר את מקום איברי הזכרות או הנקבות.

כו. חֵרֵשׁ וְחֵרֶשֶׁת הָאֲמוּרִים בְּכָל מָקוֹם[כח]; - הֵן הָאִלְּמִים שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין וְלֹא מְדַבְּרִין [-מלידתם], אֲבָל מִי שֶׁמְּדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ [-שהתחרש במהלך חיין], אוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר - הֲרֵי הוּא כְּכָל אָדָם. וְאִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהֵם שְׁלֵמִים בְּדַעְתָּן, וְאֵינָן לֹא חֵרְשִׁין וְלֹא שׁוֹטִין[כט]; - נִקְרָאִין פִּקֵּחַ וּפִקַּחַת.

כח) שדינם כדין שוטה. כט) סימני שוטה: הקורע את בגדיו ומשליך לטמיון כל דבר שנותנים לו.

כז. נִמְצְאוּ כָּל הַשֵּׁמוֹת [=מושגים] שֶׁבֵּאַרְנוּ עִנְיָנָם בִּשְׁנֵי פְּרָקִים אֵלּוּ, עֶשְׂרִים שֵׁמוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: קִדּוּשִׁין, עֶרְוָה, שְׁנִיָּה, אִסּוּרֵי לָאוִין, אִסּוּרֵי עֲשֵׂה, קְטַנָּה, נַעֲרָה, בּוֹגֶרֶת, אֵילוֹנִית, גְּדוֹלָה, סִימָן הַתַּחְתּוֹן, סִימָן הָעֶלְיוֹן, קָטָן, סְרִיס חַמָּה, סְרִיס אָדָם, גָּדוֹל, אַנְדְּרוֹגִינוֹס, טֻמְטוּם, חֵרְשִׁין, פִּקְחִין. שִׂים כָּל הַשֵּׁמוֹת הָאֵלּוּ לְעֵמָּתְךָ [–לנגד עיניך] תָּמִיד, וְאַל יָלוּזוּ מֵעֵינֶיךָ כָּל עִנְיָנֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא נִהְיֶה צְרִיכִין לְבָאֵר עִנְיָן כָּל שֵׁם מֵהֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּזְכֹּר אוֹתָן.

פֶּרֶק ג

דיני הקידושין בכסף, שטר וביאה, האב שמקדש את ביתו, וקידושין על ידי שליח.

א. כֵּיצַד הָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת? אִם בְּכֶסֶף הוּא מְקַדֵּשׁ - אֵין פָּחוֹת מִפְּרוּטָה [–מטבע קטן] כֶּסֶף, אוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה; אוֹמֵר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת [=מיוחדת] לִי'[א], אוֹ 'הֲרֵי אַתְּ מְאֹרֶסֶת לִי', אוֹ 'הֲרֵי אַתְּ לִי לְאִשָּׁה', 'בְּזֶה', וְנוֹתְנוֹ לָהּ בִּפְנֵי עֵדִים. וְהָאִישׁ הוּא שֶׁאוֹמֵר דְּבָרִים שֶׁמַּשְׁמָעָן שֶׁקָּנָה אוֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, וְהוּא שֶׁיִּתֵּן לָהּ הַכֶּסֶף.

א) לשון זו משמעותה שהבעל אוסר את אשתו על כל העולם כהקדש, בכך שהופכת לאשתו.

ב. נָתְנָה הִיא [את הכסף] וְאָמְרָה לוֹ: 'הֲרֵי אֲנִי מְקֻדֶּשֶׁת לְךָ', 'הֲרֵי אֲנִי לְךָ לְאִשָּׁה', וּבְכָל לְשׁוֹן הַקְּנָאָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[ב]; וְכֵן אִם נָתְנָה הִיא לוֹ וְאָמַר הוּא - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. נָתַן הוּא וְאָמְרָה הִיא - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק.

ב) כי בתורה נאמר: "כי יקח איש אישה" - האיש לוקח את האשה ולא ההיפך.

הפניות לשיחות קודש

כיצד האישה מתקדשת: מדוע לא הובא המנהג לקדש בטבעת? – יין מלכות סנ"ו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג. וְאִם קִדֵּשׁ בִּשְׁטָר - כּוֹתֵב עַל הַנְּיָר אוֹ עַל הַחֶרֶס אוֹ עַל הֶעָלֶה וְעַל כָּל דָּבָר שֶׁיִּרְצֶה[ג]; ׳הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי׳, אוֹ ׳הֲרֵי אַתְּ מְאֹרֶסֶת לִי׳, וְכָל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְנוֹתְנוֹ לָהּ בִּפְנֵי עֵדִים[ד].

ג) אפילו שאינו בשווי פרוטה. ד) אין צורך בחתימת עדים בשטר, מאחר וסומכים על עדיי מסירתו.

ד. וְצָרִיךְ שֶׁיִּכְתֹּב אוֹתוֹ לְשֵׁם [=עבור] **; הָאִשָּׁה הַמִּתְקַדֶּשֶׁת[ה], כְּגֵטִי[ו]; וְאֵינוֹ כּוֹתְבוֹ אֶלָּא מִדַּעְתָּהּ** [=מרצונה]**. כְּתָבוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ[ז], אוֹ לִשְׁמָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ[ח]; - אַף עַל פִּי שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ מִדַּעְתָּהּ בִּפְנֵי עֵדִים, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.**

ה) ולא יוכל להשתמש בשטר עבור קידושי אישה אחרת ששמה זהה. ו) שצריך לכתבו לשם האישה המתגרשת. ז) עבור קידושי אישה אחרת ששמה זהה. ח) ללא שביקש את הסכמתה לפני כתיבתו.

ה. וְאִם קִדֵּשׁ בְּבִיאָה - אוֹמֵר לָהּ[ט]: ׳הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי׳, אוֹ ׳הֲרֵי אַתְּ מְאֹרֶסֶת לִי׳, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָזֶה[י], אוֹ ׳הֲרֵי אַתְּ לִי לְאִשָּׁה׳, ׳בִּבְעִילָה זוֹ׳, וּמִתְיַחֵד עִמָּהּ בִּפְנֵי עֵדִים וּבוֹעֲלָהּ [לאחר שייצאו][יא]**. וְהַמְקַדֵּשׁ בְּבִיאָה דַּעְתּוֹ** [-שיחולו הקידושין] **עַל גְּמַר בִּיאָה, וּכְשֶׁיִּגְמֹר בִּיאָתוֹ תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת. וּבֵין שֶׁבָּא עָלֶיהָ כְּדַרְכָּהּ, וּבֵין שֶׁבָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ** [–מאחור] **- הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.**

ט) במעמד שני עדים, בזמן שנכנס להתייחד איתה. י) שאר לשונות קידושין המפורשות בהלכה הבאה. יא) העדות על הייחוד מספיקה ואינם צריכים להעיד על הבעילה.

ו. הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר הָאִישׁ כְּשֶׁיְּקַדֵּשׁ, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה עִנְיָנָם שֶׁהוּא קוֹנֶה אִשָּׁה, לֹא שֶׁיִּהְיֶה עִנְיָנָם שֶׁהִקְנָה עַצְמוֹ לָהּ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁאָמַר לָהּ אוֹ כָּתַב בַּשְּׁטָר שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ: ׳הֲרֵינִי בַּעֲלֵךְ׳, ׳הֲרֵינִי אֲרוּסֵךְ׳, ׳הֲרֵינִי אִישֵׁךְ׳, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָזֶה - אֵין שָׁם קִדּוּשִׁין כְּלָל. אָמַר לָהּ אוֹ כָּתַב לָהּ: ׳הֲרֵי אַתְּ אִשְׁתִּי׳, אוֹ ׳אֲרוּסָתִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ קְנוּיָה לִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ שֶׁלִּי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ בִּרְשׁוּתִי׳, אוֹ ׳הֲרֵי אַתְּ זְקוּקָה [=קשורה] **לִי׳, אוֹ ׳הֲרֵי אַתְּ לְקוּחָתִי׳, אוֹ ׳הֲרֵי אַתְּ חֲרוּפָתִי׳** [מלשון הכתוב "נחרפת לאיש"] **וְכָל כַּיּוֹצֵא בָזֶה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[יב].**

יב) בתנאי שמבינה שמשמעותן קידושין.

ז. אָמַר לָהּ אוֹ כָּתַב לָהּ: ׳הֲרֵי אַתְּ מְיֻחֶדֶת לִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ מְיֻעֶדֶת לִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ עֲזֻרָתִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ נֶגְדִּי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ צַלְעָתִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ סְגֻלָּתִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ תַּחְתִּתִי׳[יג], ׳הֲרֵי אַתְּ אֲסוּרָתִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ תְּפוּסָתִי׳ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק[יד]. וְהוּא [-בתנאי] **; שֶׁיִּהְיֶה מְדַבֵּר עִמָּהּ עַל עִסְקֵי קִדּוּשִׁין, אֲבָל אִם אֵינוֹ מְדַבֵּר עִמָּהּ תְּחִלָּה עַל עִסְקֵי קִדּוּשִׁין** [–על כוונתם להינשא]**, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְמִלּוֹת אֵלּוּ[טו].**

יג) לשונות הלקוחות מתיאור נישואי אדם וחווה בתורה. יד) מאחר שלא ברור לגמרי האם משמעותן קידושין, או עבודה ספציפית שהאישה הסכימה לעשות עבורו. טו) מאחר שאין לנו יסוד לכך שהבינה שכוונתו לקידושין.

ח. וְיֵשׁ לָאִישׁ לְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁהִיא מַכֶּרֶת בָּהּ[טז], וְיִהְיֶה מַשְׁמַע הַדְּבָרִים בְּאוֹתָהּ הַלָּשׁוֹן שֶׁקִּנָּיָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָיָה מְדַבֵּר עִם הָאִשָּׁה עַל עִסְקֵי הַקִּדּוּשִׁין וְרָצָת, וְעָמַד וְקִדֵּשׁ וְלֹא פֵּרֵשׁ וְלֹא אָמַר לָהּ כְּלוּם אֶלָּא נָתַן בְּיָדָהּ אוֹ בָּעַל - הוֹאִיל וְהֵם עֲסֵקִין בָּעִנְיָן, דַּיּוֹ [=די בכך]**, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ. וְכֵן עֵדֵי הַקִּדּוּשִׁין וְהַגֵּרוּשִׁין, אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר לָהֶם ׳אַתֶּם עֵדַי׳, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁקִּדֵּשׁ בִּפְנֵיהֶם אוֹ גֵּרֵשׁ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְגֹרֶשֶׁת.**

טז) בנוסף ללשונות המנויות בהלכה ו'.

ט. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: ׳הִתְקַדְּשִׁי לְחֶצָּיַי׳, [-לחצי ממני] **הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. הָא לְמַה זֶּה דּוֹמֶה? לְאוֹמֵר לָהּ ׳תְּהִי אִשְׁתִּי אַתְּ וְאַחֶרֶת׳[יז], שֶׁנִּמְצָא שֶׁאֵין לָךְ אֶלָּא חֲצִי אִישׁ. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: ׳חֶצְיֵךְ מְקֻדָּשׁ לִי׳, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁאֵין אִשָּׁה אַחַת רְאוּיָה לִשְׁנַיִם. וְכֵן הָאוֹמֵר: ׳הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי וְלָזֶה׳, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.**

יז) ומשמעות לשונו היא שמקדשה בתנאי שתסכים לכך שיוכל להתחתן עם אישה נוספת. ולכן גם אם אמר "התקדשי לחציי", אפשר לומר שהתכוון לקדשה בתנאי שתסכים שיוכל להתחתן עם אישה נוספת.

י. אָמַר לָהּ: ׳הֲרֵי חֶצְיֵךְ מְקֻדָּשׁ לִי בִּפְרוּטָה וְחֶצְיֵךְ מְקֻדָּשׁ לִי בִּפְרוּטָה׳, אוֹ שֶׁאָמַר לָהּ ׳הֲרֵי חֶצְיֵךְ מְקֻדָּשׁ לִי בַּחֲצִי פְּרוּטָה וְחֶצְיֵךְ הָאַחֵר בַּחֲצִי פְּרוּטָה׳ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[יח].

אָמַר לָהּ: ׳חֶצְיֵךְ מְקֻדָּשׁ לִי בִּפְרוּטָה הַיּוֹם וְחֶצְיֵךְ בִּפְרוּטָה לְמָחָר׳[יט], ׳שְׁנֵי • חֲצָיַיִךְ בִּפְרוּטָה׳[כ],

השגת הראב"ד

שני חצייך בפרוטה א"א אם זו ספק מפני שאין האשה מתקדשת לחצאין אותן של מעלה למה היא מתקדשת ודאי אלא כולן בספק.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

'שִׁתֵּי בְּנוֹתֶיךָ [-הקטנות] **לִשְׁנֵי בָנַי** [-הגדולים, ומקדשן בשליחותם] **בִּפְרוּטָה'**[כא], **'בִּתְּךָ מְקַדֶּשֶׁת לִי וּפָרָתְךָ מְכוּרָה לִי בִּפְרוּטָה'**[כב], **אוֹ 'בִּתְּךָ וְקַרְקָעֲךָ לִי בִּפְרוּטָה'**[כג]**; - בְּכָל אֵלּוּ מְקַדֶּשֶׁת בְּסָפֵק.**

יח) חכמים הניחו שמתכון לפרט כיצד יחולו הקידושין — חצי הפרוטה הראשונה לחצייה וחצי הפרוטה השני לחצייה השני, כך שכולה תתקדש לו בפרוטה שלימה. יט) מאחר שתולה את הקידושין בזמן, חששו שכוונתו שחצי מהקידושים יהיו היום בלבד, וחציים השני למחרת, כך שקידש את כל אחד מחצאי האישה לחוד. כ) מאחר שהחילוק שאומר אינו ביחס לכסף, אלא ביחס לאישה חששו שכוונתו לקדש כל חצי ממנה בנפרד. כא) המקדש בנות קטנות עושה זאת באמצעות אביהן, מאחר שהדין שכסף הקידושים שייך לאב. הסתפקו האם הצריכו שהמקדש יקבל סכום בשווי פרוטה, ומאחר וקיבל — הן מקודשות, או שצריך לתת עבור האישה המתקדשת שווי פרוטה, וכאן עבור כל אחת מהן נתנו רק חצי פרוטה ואז לא יהיו מקודשות. כב) הסתפקו האם התכוון לכלול את קניית שניהם באותה פרוטה והקידושים לא יחולו, כי לקניית האישה הוקצבה רק חצי פרוטה. או מאחר והוא ידע שקידושי אישה דרוש שיהיה לפחות שווי פרוטה, ואת הבהמה לא ניתן בכלל לקנות בכסף (אלא צריך לעשות קניין משיכה) — הפרוטה כולה מיועדת עבור הקידושים, והוא התכוון לומר שבהמשך יעשה קניין משיכה עבור קניית הפרה. כג) בקרקעות מועיל קניין בכסף, והסתפקו האם התכון לשניהם יחד בפרוטה, או שאת האישה בפרוטה (כדי שיחולו הקידושים) ועבור הקרקע יעשו בהמשך קניין.

יא. הָאָב מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ [=ללא הסכמתה] **כָּל זְמַן שֶׁהִיא קְטַנָּה, וּכְשֶׁהִיא נַעֲרָה** [-גם] **רְשׁוּתָהּ בְּיָדוֹ** [-לקדשה], **שֶׁנֶּאֱמַר**[7]**: "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה", וְקִדּוּשֶׁיהָ** [-כסף הקידושין] **לְאָבִיהָ. וְכֵן הוּא זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ, וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ**[כד]**, וּבִכְתֻבָּתָהּ**[כה]**. וְאִם נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה מִן הָאֵרוּסִין, הוּא זַכַּאי בַּכֹּל, עַד שֶׁתִּבְגָּר.**

כד) שכר עבודתה. כה) תקנת חכמים שהבעל יכתוב לאשתו כתובה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה (יתבאר בהמשך בפרק י') — בקטנה ונערה דמי הכתובה יהיו שייכים לאביה.

לְפִיכָךְ מְקַבֵּל הָאָב קִדּוּשֵׁי בִּתּוֹ מִיּוֹם שֶׁתִּוָּלֵד עַד שֶׁתִּבְגָּר[כו]**. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה חֵרֶשֶׁת אוֹ שׁוֹטָה וְקִדְּשָׁהּ הָאָב - הֲרֵי הִיא אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה. וְאִם הָיְתָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, מִתְקַדֶּשֶׁת בְּבִיאָה מִדַּעַת אָבִיהָ; פָּחוֹת מִכָּאן - אִם קִדְּשָׁהּ אָבִיהָ בְּבִיאָה** [-המקדש בא עליה]**, אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת.**

כו) כלומר: הואיל ואין צורך בהסכמת הקטנה או הנערה המתקדשת, מאחר שהזכות לקדשה שייכת לאב.

יב. בָּגְרָה הַבַּת - אֵין לְאָבִיהָ בָּהּ רְשׁוּת, וַהֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים, שֶׁאֵין מִתְקַדְּשׁוֹת אֶלָּא לְדַעְתָּן. וְכֵן אִם הִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ וְנִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה בְּחַיֵּי אָבִיהָ - הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת עַצְמָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הִיא קְטַנָּה. כֵּיוָן שֶׁנִּשֵּׂאת, אֵין לְאָבִיהָ בָּהּ רְשׁוּת.

יג. נִתְקַדְּשָׁה קֹדֶם שֶׁתִּבְגַּר שֶׁלֹּא לְדַעַת אָבִיהָ - אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת, אֲפִלּוּ נִתְרַצָּה הָאָב אַחַר שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה; וַאֲפִלּוּ נִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה מֵאוֹתָם הַקִּדּוּשִׁין, אֵינָהּ אֲסוּרָה עַל הַכֹּהֵן[כז]**. וּבֵין הִיא, וּבֵין אָבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב**[כח]**. בֵּין שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּפָנָיו** [-והסכמתו הייתה בשתיקה]**, בֵּין שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו** [-והסכים לפני הקידושין] **- אֵינָהּ מְקַדֶּשֶׁת** [-אם אחד מהם ירצה לבטלם].

כז) מאחר שהקידושין לא חלו, היא מותרת לכתחילה לכהן ואין לה דין של גרושה או אלמנה. כח) במקרה שלא האב יזם את הקידושין, אלא הוא רק הסכים בשעת מעשה בדיבור או בהסכמה שבשתיקה, גם האב וגם הבת יכולים אחר למחות ולבטל את הקידושין.

יד. הָיְתָה הַבַּת סָפֵק בּוֹגֶרֶת[כט]**; - בֵּין שֶׁקִּדְּשָׁהּ אָבִיהָ שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ, בֵּין שֶׁקִּדְּשָׁהּ הִיא עַצְמָהּ שֶׁלֹּא לְדַעַת אָבִיהָ - הֲרֵי זוֹ מְקַדֶּשֶׁת בְּסָפֵק**[ל]**; לְפִיכָךְ צְרִיכָה גֵּט מִסָּפֵק.**

כט) כגון שיש ספק אם עברו כבר ששה חדשים מיום הבאת סימני נערותה. ל) בקידושי האב אנו חוששים שמא הייתה עדיין נערה, ובמתקדשת לבד חוששים שמא היא כבר בוגרת.

יֵשׁ לְאִישׁ [=יכול]**; לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, בֵּין אִשָּׁה פְּלוֹנִית** [-מסויימת]**, בֵּין אִשָּׁה מִשְּׁאָר הַנָּשִׁים** [לפי החלטת השליח]**; וְכֵן הָאִשָּׁה הַגְּדוֹלָה** [=הבוגרת] **עוֹשָׂה**

7. דברים-כי־תצא, כב, טז.

הפניות לשיחות קודש

מיום שתיוולד: מיום הולדתה יש בכוחה של בת ישראל להיות "מקודשת" לעבודת ה' — יין מלכות סנ"ז.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שָׁלִיחַ לְקַבֵּל קִדּוּשֶׁיהָ, בֵּין מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, בֵּין מֵאִישׁ מִשְּׁאָר הָאֲנָשִׁים; וְכֵן הָאָב עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל קִדּוּשֵׁי בִּתּוֹ, כְּשֶׁהִיא בִּרְשׁוּתוֹ; וְאוֹמֵר אָדָם לְבִתּוֹ הַקְּטַנָּה, 'צְאִי וְקַבְּלִי קִדּוּשַׁיִךְ'[לא].

לא) הבת תקבל את הכסף עבור אביה ותתקדש.

טו. כָּל הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בִּפְנֵי שְׁנֵי עֵדִים[לב]. אֲבָל הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּעֵדִים, שֶׁאֵין מָקוֹם לְעֵדִים בִּשְׁלִיחוּת הָאִישׁ אֶלָּא לְהוֹדִיעַ אֲמִתַּת הַדָּבָר[לג]; לְפִיכָךְ אִם הוֹדוּ הַשָּׁלִיחַ וְהַמְשַׁלֵּחַ, אֵינָן צְרִיכִין עֵדִים, כְּמוֹ • שְׁלִיחַ [-להולכת] הַגֵּט, וּכְמוֹ שָׁלִיחַ שֶׁהִרְשָׁהוּ [בעל התבואה] לְהַפְרִישׁ לוֹ תְּרוּמָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[לד]; - בְּכֹל שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ עֵדִים.

השגת הראב"ד

כמו . . כהן א"א אין הנדון דומה לראיה דלענין שליח הגט גטו מוכיח עליו ולענין תרומה אין צריך עדות כלל, אבל בקידושין דאפילו שניהם מודים אינו כלום כי מודו השליח והשולח נמי לא כלום הוא.

לב) בדומה לכל דיני הקידושים שמצריכים שתי עדים. לג) בניגוד למעשה הקידושין או הגירושים שאינו חל כלל ללא עדים. לד) כגון בקרבן פסח שהשליח מתמנה לשחוט את הקורבן ולא צריך עדים על השליחות וכדומה.

טז. הַשָּׁלִיחַ נַעֲשָׂה עֵד[לה]; לְפִיכָךְ אִם עָשָׂה שְׁנַיִם שְׁלוּחִין לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלְכוּ וְקִדְּשׁוּ אוֹתָהּ - הֵן הֵן שְׁלוּחָיו, וְהֵן הֵן עֵדֵי הַקִּדּוּשִׁין, וְאֵינָן צְרִיכִין לְקַדְּשָׁהּ לוֹ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אֲחֵרִים.

לה) מאחר ומשמעות השליחות היא שהפעולה תועיל לבעל, השליח נחשב כאדם בפני עצמו והוא יכול להיות עד.

יז. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִשְׁלִיחוּת, חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי דַּעַת, וְהַגּוֹי - לְפִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן בְּרִית [=אינו מהול]; וְנֶאֱמַר[8]: "כֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם", לְרַבּוֹת הַשָּׁלִיחַ[לו]; - וּמָה אַתֶּם בְּנֵי בְּרִית אַף שְׁלוּחֲכֶם בֶּן בְּרִית, לְהוֹצִיא אֶת הַגּוֹי. אֲבָל הָעֶבֶד [הכנעני] - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נַעֲשָׂה שָׁלִיחַ לְדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן [-מאחר וטבל וכלול בברית] - הֲרֵי הוּא פָּסוּל בִּשְׁלִיחוּת הַקִּדּוּשִׁין וְהַגֵּטִין, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בְּתוֹרַת גֵּטִין וְקִדּוּשִׁין [-אינן חלים עליו][לז].

לו) מכך שהתורה הוסיפה את המילה 'גם', שהיא אינה נצרכת להבנת הפסוק, למדו מכאן לרבות את דין השליח. לז) מחמת ההיגיון, שבדבר שאין לו שייכות אליו, קידושין וגרושין, הוא לא יכול להיות שליח לכך.

יח. שְׁלִיחַ הָאִישׁ שֶׁקִּדֵּשׁ - אוֹמֵר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי בְּכֶסֶף זֶה', אוֹ 'בִּשְׁטָר זֶה'. וְאִם שְׁלִיחַ הָאִשָּׁה הוּא שֶׁמְּקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין - אוֹמֵר לוֹ [-המקדש לשליח]: 'הֲרֵי פְּלוֹנִית שֶׁשָּׁלַחְתָּ אוֹתְךָ מְקֻדֶּשֶׁת לִי', וְהוּא אוֹמֵר לוֹ: 'קִדַּשְׁתִּיהָ לְךָ', אוֹ 'אֵרַסְתִּיהָ לְךָ', אוֹ 'נְתַתִּיהָ לְךָ לְאִשָּׁה', וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי הָאָב - אוֹמֵר לוֹ: 'הֲרֵי בִּתְּךָ פְּלוֹנִית מְקֻדֶּשֶׁת לִי', וְהוּא אוֹמֵר לוֹ: 'קִדַּשְׁתִּיהָ לְךָ'. אִם אָמַר הָאָב אוֹ הַשָּׁלִיחַ 'הֵן' - דַּיּוֹ [-ומקודשת]. וְאִם הָיוּ עֲסֻקִין בָּעִנְיָן וְנָתַן לָאָב אוֹ לַשָּׁלִיחַ וְלֹא פֵּרֵשׁ וְלֹא אָמַר דָּבָר - דַּיּוֹ[לח]. וְאִם קִדֵּשׁ בִּשְׁטָר - אֵינוֹ כּוֹתְבוֹ אֶלָּא מִדַּעַת הָאָב אוֹ מִדַּעַת הַשָּׁלִיחַ. וְכֵן בְּכָל הַדְּבָרִים כֻּלָּן שֶׁל קִדּוּשִׁין, כְּדִין הָאִישׁ עִם הָאִשָּׁה, כֵּן דִּין שָׁלִיחַ עִם שָׁלִיחַ אוֹ עִם הָאָב.

לח) הואיל ועסוקים בעניין הקידושין (כדין האיש עם האשה לעיל הלכה ח').

יט. מִצְוָה שֶׁיְּקַדֵּשׁ אָדָם אִשְׁתּוֹ בְּעַצְמוֹ יוֹתֵר מֵעַל יְדֵי שְׁלוּחוֹ; וְכֵן מִצְוָה עַל הָאִשָּׁה שֶׁתְּקַדֵּשׁ עַצְמָהּ בְּיָדָהּ יוֹתֵר מֵעַל יְדֵי שָׁלִיחַ. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לָאָב לְקַדֵּשׁ בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וּכְשֶׁהִיא נַעֲרָה לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, אֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן; אֶלָּא מִצְוַת חֲכָמִים שֶׁלֹּא יְקַדֵּשׁ אָדָם אֶת בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה [-בכפייה], עַד שֶׁתַּגְדִּיל וְתֹאמַר בִּפְלוֹנִי אֲנִי רוֹצָה. וְכֵן הָאִישׁ אֵין רָאוּי לוֹ שֶׁיְּקַדֵּשׁ קְטַנָּה[לט]; וְלֹא יְקַדֵּשׁ אִשָּׁה עַד שֶׁיִּרְאֶנָּה וְתִהְיֶה כְּשֵׁרָה בְּעֵינָיו, שֶׁמָּא לֹא תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו, וְנִמְצָא מְגָרְשָׁהּ, אוֹ שׁוֹכֵב עִמָּהּ וְהוּא שׂוֹנְאָהּ.

לט) שמא שכשתגדל לא תרצה אותו.

---

8. במדבר-קרח, יח, כח.

להוציא את הגוי: שקו"ט בדין זה ע"פ הבנת גדר שליחות – לקו"ש חל"ג ע' 113. **פסול:** כיצד, אם כן, מונה אליעזר עבד אברהם לשליח עבור קידושי יצחק? – סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 99 הע' 18.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כ. הַמְקַדֵּשׁ בְּבִיאָה, הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשֵׁי תּוֹרָה. וְכֵן בִּשְׁטָר, מִתְקַדֶּשֶׁת בּוֹ מִן הַתּוֹרָה; כְּשֵׁם שֶׁגּוֹמֵר וּמְגָרֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר[9]: "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת"[מ], כָּךְ גּוֹמֵר [-את הקידושין] וּמַכְנִיס [-את האישה לרשות בעלה]. וְכֵן הַכֶּסֶף מִן הַתּוֹרָה, וּפֵרוּשׁוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים [=חכמים], שֶׁנֶּאֱמַר[10]: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה", וְאָמְרוּ • חֲכָמִים: לִקּוּחִים יִהְיוּ בְּכֶסֶף, שֶׁנֶּאֱמַר[11]: "נָתַתִּי כֶסֶף הַשָּׂדֶה, קַח מִמֶּנִּי".

השגת הראב"ד
ואמרו . . בכסף א"א אין פרצה גדולה מזו ופי' משובש ששמע בתינח דקדש בכספא (כתובות ג' וש"נ) הוא הטעהו בזה ועם כל זה לא היה לו לטעות ולא היה לו לכתוב.

מ) השטר הוא ה'ספר' שגומר לחלוטין את גירושיה.

כא. אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר הַדְּבָרִים כָּךְ הוּא, נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְקַדֵּשׁ בְּכֶסֶף אוֹ בְּשָׁוֶה כֶּסֶף; וְכֵן אִם רָצָה לְקַדֵּשׁ בִּשְׁטָר, מְקַדֵּשׁ. אֲבָל אֵין מְקַדְּשִׁין בְּבִיאָה לְכַתְּחִלָּה; וְהַמְקַדֵּשׁ בְּבִיאָה, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [=מלקות מתקנת חכמים], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל פְּרוּצִין בְּדָבָר זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁקִּדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין.

כב. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בְּלֹא שִׁדּוּךְ[מא], אוֹ הַמְקַדֵּשׁ בַּשּׁוּק - אַף עַל פִּי שֶׁקִּדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר זֶה הֶרְגֵּל לִזְנוּת, וְיִדְמֶה לְקִדֵּשָׁה [=זונה] שֶׁהָיְתָה קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה.

מא) שלא דיבר איתה או אודותיה עם אחרים לפני לכן, שתסכים להתקדש לו.

כג. כָּל הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה - בֵּין עַל יְדֵי עַצְמוֹ, בֵּין עַל יְדֵי שָׁלִיחַ - צָרִיךְ • לְבָרֵךְ קֹדֶם הַקִּדּוּשִׁין, הוּא אוֹ שְׁלוּחוֹ[מב], וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ, כְּדֵרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין קֹדֶם כָּל הַמִּצְוֹת [-לפני עשייתן]; וְאִם קִדֵּשׁ וְלֹא בֵּרַךְ - לֹא יְבָרֵךְ אַחַר הַקִּדּוּשִׁין, שֶׁזּוֹ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה כְּבָר נַעֲשָׂה.

השגת הראב"ד
צריך . . מקדש א"א אין אנו אומרין כן אלא מקדש ואחר כך מברך והטעם מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים שאם תמשך האשה ולא תרצה לקבל הרי הברכה לבטלה, וזה הטעם לברכת האב שמברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו.

מב) המנהג בתקופתנו הוא לתת לאחר לברך, כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לברך.

כד. כֵּיצַד מְבָרֵךְ? 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְהִבְדִּילָנוּ מִן הָעֲרָיוֹת, וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת, וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת עַל יְדֵי חֻפָּה[מג]; וְקִדּוּשִׁין, בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל'.

מג) הייחוד בביתו של המקדש.

זוֹ הִיא בִּרְכַּת אֵרוּסִין[מד]. וְנָהֲגוּ הָעָם לְהַסְדִּיר בְּרָכָה זוֹ עַל כּוֹס שֶׁל יַיִן אוֹ שֶׁל שֵׁכָר [=משקה חריף מתמרים או שעורים]. **אִם יֵשׁ שָׁם יַיִן - מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת אֵרוּסִין, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ. וְאִם אֵין שָׁם לֹא יַיִן וְלֹא שֵׁכָר - מְבָרֵךְ אוֹתָהּ בִּפְנֵי עַצְמָהּ.**

מד) ואסורה לו עד שתיכנס לחופה, ושם מברכים "ברכת חתנים" (לקמן פרק י').

פֶּרֶק ד

דין קידושין בכפייה או בעדות פסולה, קידושין לאיסורי עריות ופסולי חיתון, קידושי שפחה ועבד, וקידושין בפחות משווה פרוטה.

א. אֵין הָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת אֶלָּא לִרְצוֹנָהּ, וְהַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה בְּעַל כָּרְחָהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; אֲבָל • הָאִישׁ שֶׁאֲנָסוּהוּ עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ עַל כָּרְחוֹ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[א]. וְיֵשׁ לְאִישׁ [רשות] **לְקַדֵּשׁ נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת** [=יחד], **וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בַּכֶּסֶף - אִם קִדֵּשׁ בְּכֶסֶף - פְּרוּטָה לְכָל אַחַת וְאַחַת[ב]; וְיֵשׁ לְאַחַת מֵהֶן אוֹ לְאַחֵר לְקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין עַל יְדֵי כֻּלָּן מִדַּעְתָּן** [=בהסכמתן].

השגת הראב"ד
אבל . . מקודשת א"א **והוא** שיאמר רוצה אני.

א) מאחר שיש ביכולתו לגרשה - לא תיקנו חכמים שהקידושים יתבטלו, בשונה מהאישה שהגירושים לא תלויים בה. ב) בקידושי שטר יועיל גם עבור כמה נשים, בתנאי שיכתוב בפירוט שמייחד ומקדש כל אחת מהן עבורו לאישה.

ב. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה, וְנָתַן קִדּוּשֶׁיהָ מִדַּעְתָּהּ בְּיַד חֲבֶרְתָּהּ[ג], וְאָמַר לַחֲבֶרְתָּהּ כְּשֶׁנָּתַן הַקִּדּוּשִׁין בְּיָדָהּ: 'וְאַתְּ נַמִּי' [=גם], אוֹ 'וְכֵן גַּם אַתְּ', וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - הֲרֵי

9. דברים-כי־תצא, כד, א. 10. שם. 11. בראשית-חיי־שרה, כג, יג.

הפניות לשיחות קודש

שנאמר . . אישה: בספר המצוות הובא הלימוד מהפסוק "ויצאה חינם" — לקו"ש חי"ט ע' 215 הע' 11.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שְׁתִּיהֶן מְקֻדָּשׁוֹת[ד]. אֲבָל אִם נָתַן בְּיָדָהּ וְאָמַר לָהּ: 'וְאַתְּ'[ה]; - הֲרֵי זוֹ שֶׁקִּבְּלָה הַקִּדּוּשִׁין סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁמָּא לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לִרְאוֹת מַה בְּלִבָּהּ, וּכְאִלּוּ אָמַר לָהּ: 'וְאַתְּ מַה תֹּאמְרִי בְּדָבָר זֶה'? וּלְפִיכָךְ קִבְּלָה הִיא הַקִּדּוּשִׁין[ו], שֶׁהֲרֵי זֶה עֲדַיִן שׁוֹאֲלָהּ לִרְאוֹת מַה בְּלִבָּהּ[ז], וּמִפְּנֵי זֶה הִיא סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת.

ג) שתקבל עבורה את כסף הקידושין בתור שליחה. ד) בתנאי שנתן לה שתי פרוטות לפחות, המספיקות עבור כסף קידושין לשתיהן. ה) כלומר, אחרי שאמר לה: הרי אשה פלונית ששלחה אותך מקודשת לי. ו) ולא נתנה אותן מייד בחזרה. ז) אם מסכימה להתקדש לו, וגם היא עדיין לא החליטה מה רצונה - הדין יהיה שמקודשת בספק.

ג. 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּדִינָר זֶה', וּנְטָלַתּוּ וּזְרָקַתּוּ לְפָנָיו, אוֹ לַיָּם, אוֹ לָאוּר [=אש], אוֹ לְדָבָר הָאָבֵד - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[ח]. אָמְרָה לוֹ: 'תְּנֵהוּ לְאַבָּא', אוֹ 'לְאָבִיךָ', אוֹ 'לְאִישׁ פְּלוֹנִי', וְנָתַן - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[ט]; וְאִם אָמְרָה: 'תְּנֵהוּ לוֹ שֶׁיְּקַבְּלֶנּוּ לִי' [-שיקבלו עבורי בתור שליח], וְנָתַן[י]; - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[יא].

ח) מאחר שזריקת הכסף באופן מיידי היא הוכחה לכך שאיננה מעוניינת בקידושים. ט) חכמים הניחו שהיא צוחקת עליו שאומרת לו: תן כספך לאחרים. י) ואמר לו בשעת הנתינה: זכה בכסף זה לפלונית עבור קידושיה. יא) ואינו צריך לחזור ולומר לאישה שנית 'הרי את וכו'".

ד. אָמְרָה: 'הַנִּיחֵהוּ עַל הַסֶּלַע' - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[יב]; וְאִם הָיָה סֶלַע שֶׁלָּהּ - מְקֻדֶּשֶׁת[יג]. הָיָה הַסֶּלַע שֶׁל שְׁנֵיהֶם - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק[יד].

אָמַר לָהּ: 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּכִכָּר זֶה', אָמְרָה לוֹ: 'תְּנֵהוּ לְעָנִי', אֲפִלּוּ הָיָה עָנִי הַסָּמוּךְ עָלֶיהָ [-שמפרנסת אותו בקביעות]; - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[טו]. 'תְּנֵהוּ לְכֶלֶב' - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם הָיָה כֶּלֶב שֶׁלָּהּ - מְקֻדֶּשֶׁת; הָיָה רָץ אַחֲרֶיהָ לְנָשְׁכָהּ, וְאָמְרָה לוֹ: 'תְּנֵהוּ לְכֶלֶב זֶה' - הֲרֵי זוֹ סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת[טז].

יב) מאחר שאמרה לו להניחם במקום שאינו שלה, דומה לכך שתאמר לו זרוק אותן לים. יג) מדין שחצרו של אדם קונה עבורו חפצים שהונחו בה, ונחשב כאילו קיבלה בידה. יד) חצר השותפים אינה יכולה לקנות חפצים עבור אחד מהם לחוד, מאחר ששייכת כולה לשניהם, הספק כאן הוא: הואיל ומחזר אחריה לקדשה, ניתן להניח שהשאיל לה את מקומו וקנתה, או שהתכוונה לומר לו: תנהו על סלע שלך שאיני רוצה בכסף קידושיך. טו) מאחר שגם הוא מצווה להחיות את העני, לא נחשב שנתן לאישה דבר. טז) אפילו שחייב להצילה, חששו שבגלל שהציל אותה החליטה לקבל את הקידושים.

ה. הָיָה מוֹכֵר פֵּרוֹת אוֹ כֵּלִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, בָּאת אִשָּׁה וְעָמְדָה וְאָמְרָה לוֹ: 'תֵּן לִי מְעַט מֵאֵלּוּ', וְאָמַר לָהּ: 'אִם אֶתֵּן לִיךְ, תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת לִי'? אָמְרָה 'הֵן', וְנָתַן לָהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; אֲבָל אִם אָמְרָה לוֹ: 'תֵּן לִי מֵהֵן', אוֹ 'הַשְׁלֵךְ לִי', אוֹ דְּבָרִים שֶׁעִנְיָנָם: 'לֹא תִשְׂחַק עִמִּי בִּדְבָרִים אֵלּוּ אֶלָּא תֵּן בִּלְבַד', וְנָתַן - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

וְכֵן אִם הָיָה שׁוֹתֶה בְּיַיִן, וְאָמְרָה לוֹ: 'תֵּן לִי כּוֹס אֶחָד', וְאָמַר לָהּ: 'אִם אֶתֵּן לָךְ, הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בּוֹ', וְאָמְרָה לוֹ: 'הַשְׁקֵנִי הַשִּׁקּוּת', אוֹ 'תֵּן', 'הַשְׁקֵה', 'הַשְׁלֵךְ' [-אחד מלשונות אלו] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁאֵין הַדְּבָרִים מַרְאִין אֶלָּא 'הַשְׁקֵנִי בִּלְבַד' וְלֹא תִשְׂחַק עִמִּי בִּדְבָר אַחֵר'.

ו. הַמְקַדֵּשׁ בְּעֵד אֶחָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו [-בוודאות אינן קידושין], וַאֲפִלּוּ עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶן מוֹדִים; קַל וָחֹמֶר לִמְקַדֵּשׁ בְּלֹא עֵדִים [-בוודאות אינן קידושין]. הַמְקַדֵּשׁ בִּפְסוּלֵי עֵדוּת שֶׁל תּוֹרָה[יז], אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. בִּפְסוּלֵי עֵדוּת שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים[יח], אוֹ בְּעֵדִים שֶׁהֵם סָפֵק פְּסוּלֵי תּוֹרָה[יט] - אִם רָצָה לִכְנֹס, חוֹזֵר וּמְקַדֵּשׁ בִּכְשֵׁרִים; וְאִם לֹא רָצָה לִכְנֹס, צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וַאֲפִלּוּ כָּפְרָה הָאִשָּׁה וְהִכְחִישָׁה אֶת הָעֵדִים, וְאָמְרָה 'לֹא קִדַּשְׁתַּנִי' - כּוֹפִין אוֹתָהּ לִקַּח גֵּט[כ]. וְכֵן דִּין כָּל קִדּוּשֵׁי סָפֵק - אִם רָצָה לִכְנֹס, חוֹזֵר וּמְקַדֵּשׁ וַדַּאי; וְאִם לֹא רָצָה, צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט מִסָּפֵק.

יז) כגון העובר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה. יח) דבר שאיסורו מדרבנן, כגון שחילל יום־טוב שני של גלויות. יט) כגון שהעידו שנים על אחד שעבר עבירה, ובאו שנים אחרים והכחישום ואמרו לא עבר ולא נפסל. כ) כדי להתחתן עם אחר.

ז. קָטָן [-לפני גיל 13] שֶׁקִּדֵּשׁ, אֵין קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין. אֲבָל • גָּדוֹל שֶׁקִּדֵּשׁ אֶת הַקְּטַנָּה [-לפני גיל 12] הֲיִתּוֹמָה, אוֹ קְטַנָּה

השגת הראב"ד

אבל . . שש א"א זה השיעור לא מצאתי אותו מפורש ואם יאמר מפני שאמרו קטן בן שש יוצא בעירוב אמו והוא נקרא קטני קטנים במסכת כתובות (סה) אם כן אפילו בן שש, ומה שאמר מבת עשר ולמעלה אע"פ שהיא סכלה ביותר מקודשת למיאון, בת עשר למד מפעוטות במסכת גיטין (נט; סה) ומה שאמר אפילו היא סכלה ביותר והלא אמרו קטנה שאינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן כדאית' ביבמות פ' ב"ש (קז) ואין שיעור לקטנותה אפי' בת עשר, ואם יודעת לשמור קידושיה צריכה למאן אע"פ שאינה יודעת להבחין ולהכיר בעסקי נישואין וקידושין, ואי קשיא לך אם כן שיעור הפעוטות למה נאמר אימא לך כדי להתקדש ע"י עצמה אבל אם קדשוה אמה או אחיה לדעתה אפילו פחותה מפעוטות אלא שתדע לשמור קידושיה והכי איתא התם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁיֵּצְאָה מִרְשׁוּת אָב [שנישאת ונתגרשה או נתאלמנה] **- אִם הָיְתָה פְּחוּתָה מִבַּת שֵׁשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נְבוֹנַת לַחַשׁ** [=נבונה] **בְּיוֹתֵר וּמַכֶּרֶת וּמַבְחֶנֶת** [-בענייני הקידושין], **אֵין כָּאן שֵׁם קִדּוּשִׁין, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לְמָאֵן**[כא]**; וְאִם הָיְתָה מִבַּת עֶשֶׂר וָמַעְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא סְכָלָה** [=טיפשה] **בְּיוֹתֵר, הוֹאִיל וְנִתְקַדְּשָׁה לְדַעְתָּהּ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לְמֵאוּן** [ראה להלן הלכה ח'].

כא) אינה צריכה למחות נגד הנישואין, ויכולה ללכת לבית אמה, כאילו לא התקדשה מעולם.

הָיְתָה מִבַּת שֵׁשׁ עַד סוֹף עֶשֶׂר, בּוֹדְקִין אֶת יְפִי דַּעְתָּהּ - אִם מַבְחֶנֶת וּמַכֶּרֶת עִסְקֵי הַנִּשּׂוּאִין וְהַקִּדּוּשִׁין, צְרִיכָה לְמָאֵן; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מִתְקַדֶּשֶׁת לְמֵאוּן וְאֵינָהּ צְרִיכָה לְמָאֵן.

ח. כֵּיצַד מִתְקַדֶּשֶׁת לְמֵאוּן? שֶׁאִם נִתְקַדְּשָׁה וְלֹא רָצָת לֵישֵׁב עִם בַּעֲלָהּ, צְרִיכָה לְמָאֵן בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְלוֹמַר: 'אֵינִי רוֹצָה בִּפְלוֹנִי בַּעֲלִי', וְיוֹצְאָה בְּלֹא גֵּט, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין; וְזוֹ הִיא הַנִּקְרֵאת מְמָאֶנֶת. וְלָמָּה יוֹצְאָה בְּלֹא גֵּט? מִפְּנֵי שֶׁאֵין קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין מִן הַתּוֹרָה[כב]**, אֶלָּא קִדּוּשֵׁי קְטַנָּה זוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים**[כג]**, וְהֵן תְּלוּיִין: שֶׁאִם • יָשְׁבָה עִם בַּעֲלָהּ** [-כדרך איש עם אישתו] **עַד שֶׁגָּדְלָה - גָּמְרוּ קִדּוּשֶׁיהָ, וְנַעֲשֵׂית אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה**[כד]**, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְקַדְּשָׁהּ אַחַר שֶׁגָּדְלָה**[כה]**; וְאִם לֹא רָצָת לֵישֵׁב - צְרִיכָה לְמָאֵן**[כו]**, וְתֵצֵא בְּלֹא גֵּט.**

השגת הראב"ד
שאם . . גמורה א"א זה אינו אלא מדרבנן היא ואינה יכולה למאן.

כב) מאחר שהיא יתומה, ולא קיבל אביה את קידושיה. כג) כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר. כד) ואין קידושי אחר תופסים בה. כה) שהבעילה היא גמר קידושין הראשונים. כו) צריכה למאן רק בקטנותה, אבל אחרי שגדלה, אפילו שלא נבעלה, צריכה גט מדברי סופרים.

ט. חֵרֵשׁ [-מלידה] **שֶׁנָּשָׂא פִּקֵּחַת, וְכֵן חֵרֶשֶׁת שֶׁנִּשֵּׂאת לְפִקֵּחַ - אֵין קִדּוּשֵׁיהֶן קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.**

לְפִיכָךְ אִם בָּא פִּקֵּחַ וְקִדֵּשׁ אֵשֶׁת חֵרֵשׁ הַפִּקֵּחַת - הֲרֵי • זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין [-מהתורה]**, וְנוֹתֵן גֵּט**[כז]**, וְהִיא מֻתֶּרֶת לְבַעֲלָהּ הַחֵרֵשׁ**[כח]**. אֲבָל הַשּׁוֹטֶה שֶׁקִּדֵּשׁ פִּקֵּחַת, אוֹ פִּקֵּחַ שֶׁקִּדֵּשׁ שׁוֹטָה - אֵין כָּאן קִדּוּשִׁין כְּלָל, לֹא מִדִּבְרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים**[כט].

השגת הראב"ד
הרי . . החרש א"א טעה בזה שאינה מותרת לחרש שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו מן הנישואין.

כז) הכלל הוא שאם אחרי שיש קידושין שחלים מדרבנן בלבד, מגיע מישהו ומקדש קידושין שחלים מהתורה, חכמים מחייבים את המקדש האחרון לתת גט. כח) בתנאי שהמקדש אחרון (הפיקח) לא נשאה, אבל אם נשאה ובא עליה תהיה אסורה לשניהם. כט) חכמים לא תיקנו לשוטים קידושין מאחר שאין אפשרות לחיים תקינים עם שוטה והקשר לא יימשך, בשונה מחרשים שיכולים לחיות יחד בשלום, ובמיוחד כשאחד מהם פיקח.

י. סָרִיס [=עקר] **שֶׁקִּדֵּשׁ, בֵּין סָרִיס חַמָּה** [-מלידה] **בֵּין סָרִיס אָדָם, וְכֵן אֵילוֹנִית** [=עקרה] **שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה - הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין**[ל].

ל) הכלל שקידושין אינם חלים באיסורי חיתון, תקף רק לגבי איסורי חיתון שיש עליהם עונש כרת, וכאן שאיסורם רק ב'לאו' — 'לא תעשה' בלבד - הקידושין חלים.

יא. טֻמְטוּם • וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס[לא] **שֶׁקִּדְּשׁוּ אִשָּׁה, אוֹ שֶׁקִּדְּשָׁן אִישׁ - הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשֵׁי סָפֵק, וּצְרִיכִין גֵּט מִסָּפֵק**[לב].

השגת הראב"ד
טומטום . . מספק א"א ולמה הם צריכים גט מספק והלא אינם ראוים לינשא כלל.

לא) התבארו בפרק ב' הלכות כ"ד-כ"ה. לב) מאחר שדין שניהם מוטל בספק - האם הם זכרים או נקבות, פסקו להחמיר.

יב. הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מִן הָעֲרָיוֹת [שחייב עליהן כרת] **- לֹא עָשָׂה כְּלוּם, שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּעֲרָוָה, חוּץ מִן הַנִּדָּה** [-רווקה בזמן נידתה]**, שֶׁהַמְקַדֵּשׁ אֶת הַנִּדָּה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין. וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן**[לג].

לג) מכיוון שנדה היא באיסורי עריות, ואסור לבוא אליה עד שתטהר, וחששו שיכשלו באיסור (יתבאר בהרחבה בפרק י').

יג. אֵשֶׁת • אִישׁ שֶׁפָּשְׁטָה יָדָהּ וְקִבְּלָה קִדּוּשִׁין מֵאַחֵר בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי[לד]**, שֶׁהָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעֲלָהּ בְּפָנָיו 'גֵּרַשְׁתַּנִי', נֶאֱמֶנֶת**[לה]**, חֲזָקָה שֶׁאֵינָהּ מְעִדָּה פָּנֶיהָ** [-לשקר] **בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ. אֲבָל אִם קִדְּשָׁהּ אַחֵר שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ, אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה קֹדֶם שֶׁתִּתְקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין; כָּל** [שנמצאת] **שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, מְעִדָּה.**

השגת הראב"ד
אשת . . לשני א"א אני אומר שאינה נאמנת אלא שתופסין בה קידושין אבל לא להנשא ולא ליטול כתובה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לד) מאחר שאנו מניחים בוודאות שבעלה הראשון כבר גירש אותה. לה) לחלוטין ותוכל להתחתן לכתחילה, אפילו אם יכחיש את דבריה. ישנם הפוסקים שבתקופה שלנו שהחוצפה והפריצות מרובה - נאמנת רק לחומרה ודינה יהיה כספק מקודשת.

יד. הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מִן הַשְּׁנִיּוֹת [=עריות מתקנת חכמים], **אוֹ מֵאִסּוּרֵי לָאוִין, אוֹ מֵאִסּוּרֵי עֲשֵׂה, וְכֵן הַיָּבָם שֶׁקִּדֵּשׁ צָרַת יְבָמָה**לו **- הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין**לז; **חוּץ מִיְּבָמָה** [–אלמנת אחיו, האסורה לכל עד שיחלוץ נעלה] **שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְזָר** [ראה לעיל פרק א הלכה ח], **שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק - נִסְתַּפֵּק לַחֲכָמִים אִם הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בִּיבָמָה, כְּשֶׁאָר חַיָּבֵי לָאוִין, אוֹ אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, כְּעֶרְוָה**לח. **וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לוֹ לִכְנֹס** [-להכניס לחופה] **אַחַת מִכָּל אֵלּוּ, הֲרֵי זֶה מְגָרֵשׁ בְּגֵט**לט.

לו) יבם שלאחיו שמת היו שתי נשים, והוא יבם אחת מהם, ואחר כך קידש את האישה השניה, שזה אסור באיסור 'עשה'. לז) כפי שהתבאר לעיל שקידושין חלים באיסורי חיתון שאין בהם עונש כרת. לח) מאחר שהאיסור שלה להתחתן עם זר נאמר בלשון "לא תהיה", לשון שבאופן כללי משמעותו שהיא "מקודשת" כבר, ולכן קידושין לזר לא יתפסו בה. לט) מאחר שהתבאר לעיל שהקידושין תופסים, מכריחים אותו לגרשן בגט.

טו. הַמְקַדֵּשׁ גּוֹיָה אוֹ שִׁפְחָה [-כנענית] **- אֵינָן קִדּוּשִׁין, אֶלָּא הֲרֵי הִיא אַחַר קִדּוּשִׁין כְּמָה שֶׁהָיְתָה קֹדֶם הַקִּדּוּשִׁין**מ; **וְכֵן גּוֹי וְעֶבֶד שֶׁקִּדְּשׁוּ בַּת יִשְׂרָאֵל, אֵין קִדּוּשֵׁיהֶן קִדּוּשִׁין. יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמָּד שֶׁקִּדֵּשׁ בַּת יִשְׂרָאֵל - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה בִּרְצוֹנוֹ, הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין, וּצְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט.**

מ) למדו מלשון הפסוק "לא תתחתן בם" — שלא יהיה בהם תורת חיתון, ולכן למעשה אין לקידושין שום משמעות.

טז. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה שֶׁחֲצִיָּהּ שִׁפְחָה וְחֲצִיָּהּ בַּת חוֹרִיןמא **- אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין**מב **עַד שֶׁתִּשְׁתַּחְרֵר; וְכֵיוָן • שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרָה, גָּמְרוּ** [=נשלמו] **קִדּוּשֶׁיהָ כְּקִדּוּשֵׁי קְטַנָּה שֶׁגָּדְלָה** [-יתומה], **וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְקַדְּשָׁהּ קִדּוּשִׁין אֲחֵרִים. בָּא אַחֵר וְקִדְּשָׁהּ אַחַר שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרָה, הֲרֵי זוֹ סְפֵק קִדּוּשִׁין לִשְׁנֵיהֶם**מג.

השגת הראב"ד

וכיון . . שגדלה א"א דבר זה יש לו ב' פנים לא נודע מדבריו אם קטנה שגדלה גומרין קידושיה מן התורה אם לא, אבל ממה שכתב למעלה נודע שהוא סבור שגומרין מן התורה ואמר שגם זו כמו כן קידושיה גומרין מן התורה ואם גומרין מן התורה כי בא אחר וקדשה אחר שנשתחררה למה אסרה על הראשון אלא אפילו לא בא אחר וקידשה קידושי הראשון אינם קידושין גמורין וצריך לחזור ולקדש כדי שתהיה לו לאשה גמורה.

מא) כגון שהיתה משועבדת לשותפים, ורק אחד מהם שחרר אותה — עדיין חלק ממנה משועבד לשותף השני. מב) מאחר וחצי השפחה שבה אינו ראוי לקידושין, דומה דינה לאומר לאשה חצייך מקודשת לי, שאינה מקודשת כמבואר לעיל. מג) מאחר ועד שנשתחררה היא הייתה מקודשת מספק, אנחנו חוששים שמא מי שקידש אותה עכשיו, הוא הראשון שקידש כהלכה.

יז. וְאֵיזוֹ הִיא שִׁפְחָה חֲרוּפָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָהמד**? מִי שֶׁחֲצִיָּהּ שִׁפְחָה וְחֲצִיָּהּ בַּת חוֹרִין שֶׁקִּדְּשָׁהּ עֶבֶד עִבְרִי**מה**. וּמִי שֶׁחֲצִיוֹ עֶבֶד וְחֲצִיוֹ בֶּן חוֹרִין**מו **שֶׁקִּדֵּשׁ בַּת חוֹרִין - הֲרֵי זֶה סְפֵק קִדּוּשִׁין**מז.

מד) שמקודשת מהתורה. מה) מאחר שעבד עברי מותר בשפחה כנענית, הקידושין חלים גם בחצי שעדיין היא שפחה. מו) כגון שהיה משועבד לשני שותפים, ושחרר אחד את חלקו. מז) הסתפקו האם דומה לדין המקדש אישה לחציו (כמבואר לעיל בפרק ג' הלכה ט') — שאז מקודשת, או מאחר וביחס לחצי בו שעדיין עבד — הוא אינו שייך לקידושין, אין לקידושין שלו כלל משמעות.

יח. שְׁכוֹר שֶׁקִּדֵּשׁ - קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּכֵּר הַרְבֵּה. וְאִם הִגִּיעַ לִשְׁכְרוּתוֹ [–לדרגת שכרות] **שֶׁל לוֹט** [שאינו יודע מה עושה], **אֵין קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין** [-דינו כשוטה]; **וּמִתְיַשְּׁבִין בִּדְבָר זֶה** [-צריכים לבדוק היטב את רמת שכרותו].

יט. הַמְקַדֵּשׁ בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָהמח**, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. קִדְּשָׁהּ בְּאֹכֶל אוֹ בִּכְלִי וְכֵיוֹצֵא בּוֹ שֶׁשָּׁוֶה פָּחוֹת מִפְּרוּטָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק, וּצְרִיכָה גֵּט מִסָּפֵק; שֶׁמָּא דָּבָר זֶה שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל הַמְקַדֵּשׁ בְּשָׁוֶה כֶּסֶף - אִם הָיָה שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה, הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשֵׁי וַדַּאי; וְאִם אֵינוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה, הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשֵׁי סָפֵק**מט.

מח) בסכום ששווי פחות מחתיכת כסף במשקל חצי גרגיר שעורה. מט) ואם ירצה להמשיך לחיות איתה, יצטרך לקדשה שוב כהלכה.

יֵרָאֶה לִי, שֶׁאִם קִדֵּשׁ בְּתַבְשִׁיל אוֹ בְּיָרָק שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם [לזמן רב] **וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - אִם לֹא הָיוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת כְּלָל; שֶׁהֲרֵי דָּבָר זֶה אֵינוֹ מַגִּיעַ לְמָקוֹם אַחֵר עַד שֶׁיִּפָּסֵד וְיֹאבַד, וְלֹא יִהְיֶה שָׁוֶה כְּלוּם. וְדָבָר שֶׁל טַעַם הוּא זֶה, וְרָאוּי לִסְמֹךְ עָלָיו.**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כ. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה בִּפְחוּת מִפְּרוּטָה, אוֹ שֶׁקִּדֵּשׁ שְׁתֵּי נָשִׁים בִּפְרוּטָה - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁלַח סִבְלוֹנוֹת [=מתנות] לְאַחַר מִכָּאן [=אחר כך], אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְכֵן קָטָן שֶׁקִּדֵּשׁ - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁלַח סִבְלוֹנוֹת אַחַר שֶׁהִגְדִּיל, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁמַּחֲמַת קִדּוּשָׁיו הָרִאשׁוֹנִים שִׁלָּחָם, שֶׁהָיוּ קִדּוּשִׁין פְּסוּלִין.

כא. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר, אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן הַקִּדּוּשִׁין לְתוֹךְ יָדָהּ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁרָצָת לִזְרֹק לָהּ קִדּוּשֶׁיהָ [-שהסכימה שיזרקם], וּזְרָקָם - בֵּין לְתוֹךְ יָדָהּ, בֵּין לְתוֹךְ חֵיקָהּ, אוֹ לְתוֹךְ חֲצֵרָהּ, אוֹ לְתוֹךְ שָׂדֶה שֶׁלָּהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. הָיְתָה עוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת הַבַּעַל - צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן לְתוֹךְ יָדָהּ אוֹ לְתוֹךְ חֵיקָהּ. הָיְתָה עוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת שֶׁהִיא שֶׁל שְׁנֵיהֶם [-בשותפות], וְזָרַק לָהּ קִדּוּשֶׁיהָ מִדַּעְתָּהּ, וְלֹא הִגִּיעוּ לְיָדָהּ אוֹ לְחֵיקָהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת קִדּוּשֵׁי סָפֵק. וַאֲפִלּוּ אָמְרָה לוֹ: "הַנַּח קִדּוּשַׁי עַל מָקוֹם זֶה", וְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁל שְׁנֵיהֶם - הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשֵׁי סָפֵק[נ].

נ) כי אנחנו מסתפקים האם המקדש, השאיל לה את חלקו בקרקע כדי שתקנה בו את הקידושין.

כב. הָיוּ עוֹמְדִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים[נא], אוֹ בִּרְשׁוּת שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁנֵיהֶן [-שייכת לאדם אחר], וְזָרַק לָהּ קִדּוּשֶׁיהָ - קָרוֹב לוֹ, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; קָרוֹב לָהּ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה, אוֹ שֶׁהָיוּ סָפֵק קָרוֹב לָהּ סָפֵק קָרוֹב לוֹ, וְאָבְדוּ [-עקבותיו לגמרי] קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעוּ לְיָדָהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק.

כֵּיצַד הוּא קָרוֹב לָהּ וְקָרוֹב לוֹ? כָּל שֶׁהוּא יָכוֹל לִשְׁמֹר אוֹתָן וְהִיא אֵינָהּ יְכוֹלָה לִשְׁמֹר אוֹתָן - זֶה הוּא קָרוֹב לוֹ; הִיא יְכוֹלָה לִשְׁמֹר אוֹתָן וְהוּא אֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁמֹר - זֶה הוּא קָרוֹב לָהּ. שְׁנֵיהֶם יְכוֹלִין לִשְׁמֹר אוֹתוֹ, אוֹ שְׁנֵיהֶם אֵינָן יְכוֹלִין לִשְׁמֹר אוֹתוֹ - זֶה הוּא מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה.

נא) חכמים תקנו שברשות הרבים תועיל זריקת כסף הקידושין, רק כאשר היא יכולה לשמור עליהם וזה ייחשב כאילו שהגיעו אליה (ואין משמעות לקרבה הפיזית של הכסף למקום עמידתה).

~ שבת קודש י"ב אייר ~

פֶּרֶק ה

דיני קידושין בסוגים שונים של תמורות.

א. הַמְקַדֵּשׁ בְּדָבָר שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָיָה [=הנאה] - כְּגוֹן חָמֵץ בְּפֶסַח אוֹ בָּשָׂר [-שהתבשל עם] בְּחָלָב, וְכֵיוֹצֵא בָהֶן מִשְּׁאָר אִסּוּרֵי הֲנָיָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[א]; וַאֲפִלּוּ הָיָה אָסוּר בַּהֲנָיָה מִדִּבְרֵיהֶם [=של חכמים], כְּגוֹן חָמֵץ בְּשָׁעָה שִׁשִּׁית [מהזריחה] מִיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר [בניסן][ב] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

א) מאחר שאינה יכולה ליהנות מכסף קידושיו לא נחשב שנתן לה דבר ממשי. ב) חכמים גזרו על החמץ האסור מהתורה, שיהיה אסור בהנאה כבר במהלך השעה השישית של ערב פסח (ולא רק מתחילת השעה השביעית).

ב. עָבַר וּמָכַר דָּבָר הָאָסוּר בַּהֲנָיָה, וְקִדֵּשׁ בְּדָמָיו [-בכסף שקיבל תמורתו]- הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה - שֶׁאִם קִדֵּשׁ בְּדָמֶיהָ, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁדְּמֵי עֲבוֹדָה זָרָה אֲסוּרִין בַּהֲנָיָה כָּמוֹהָ.

הַמְקַדֵּשׁ בְּפֶרֶשׁ [=צואת] עֵגֶל עֲבוֹדָה זָרָה, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁהַכֹּל מֵעֲבוֹדָה זָרָה אָסוּר בַּהֲנָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר[12]: "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם". אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ בְּפֶרֶשׁ [הפרשות] שׁוֹר הַנִּסְקָל [שהרג אדם], הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת - אַף עַל פִּי שֶׁשּׁוֹר הַנִּסְקָל אָסוּר בַּהֲנָיָה, פִּרְשׁוֹ אֵינוֹ אָסוּר בַּהֲנָיָה, שֶׁאֵינוֹ דָּבָר חָשׁוּב לְגַבֵּי הַשּׁוֹר.

ג. הַמְקַדֵּשׁ בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית [-שגדלו בשנת השמיטה][ג], אוֹ • בְּאֵפֶר פָּרָה אֲדֻמָּה, אוֹ בְּמַיִם שֶׁמִּלְּאָן לַעֲשׂוֹתָן מֵי נִדָּה [לטהר הטמאים]- הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[ד].

השגת הראב"ד
או במים . . מקודשת א"א דוקא בשכר הבאת האפר והמים או בשכר מילוי המים.

ג) למרות שאסור לסחור בפירות שביעית. ד) למרות שאסור ליהנות מאפר פרה אדומה או מי הנידה, בכל זאת אפשר ליהנות מהשכר שיתקבל עבור הבאת האפר והמים.

הַמְקַדֵּשׁ בְּהֶקְדֵּשׁ שֶׁל בֶּדֶק הַבַּיִת [-תחזוקת המקדש] בְּשׁוֹגֵג [-שלא ידע ששייך להקדש] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[ה], וְהוּא יְשַׁלֵּם קֶרֶן וָחֹמֶשׁ לְהֶקְדֵּשׁ וְיָבִיא אֲשָׁמוֹ, כְּדִין כָּל מוֹעֵל בִּשְׁגָגָה; וְאִם קִדֵּשׁ בּוֹ בְּמֵזִיד, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[ו].

12. דברים-ראה, יג, יח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ה) כי ברגע שמעל בהקדש, התחללה קדושתו והכסף הפך להיות חולין. ו) הכלל הוא שהקדש מתחלל רק בשוגג, מאחר שדווקא לגבי שימוש בשוגג מופיע בתורה המושג 'מעילה'.

ד. קְדֻשָּׁה בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי[ז], בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁאָר חֲפָצָיו עַד שֶׁיִּתְחַלֵּל [=יפדה], **שְׁנֶּאֱמַר בְּמַעֲשַׂר[13]: "לַה' הוּא"[ח].**

ז) החלק המופרש מהתבואה או מהפירות המיועד להיאכל בתוך העיר ירושלים בקדושה. ח) וכל זמן שהוא לא חילל את המעשר, כאילו זה לא ממונו.

ה. הַמְקַדֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ [-כהן המקדש בחלק שקיבל] **מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים** [–קרבנות שקדושתן חמורה], **אוֹ מִקָּדָשִׁים קַלִּים - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[ט], מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֻתְּרוּ אֶלָּא לַאֲכִילָה בִּלְבַד. אֲבָל כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ בִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּבְבִכּוּרִים, וְכֵן לֵוִי שֶׁקִּדֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְיִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂר עָנִי - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[י].**

ט) מאחר ואינם רכוש פרטי של הכוהנים, אלא קיבלו אותם מה' עבור אכילה בטהרה בלבד. י) מאחר וכולם נעשים רכושו של המקבל.

ו. מַתָּנוֹת [–תרומות ומעשרות] **שֶׁלֹּא הוּרְמוּ** [=טרם שהופרשו], **הֲרֵי הֵן כְּמוֹ שֶׁהוּרְמוּ[יא]. לְפִיכָךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּפְלוּ לוֹ** [בירושה] **טְבָלִים** [=יבול לא מעושר] **מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ כֹּהֵן, וְהִפְרִישׁ מֵהֶם** [היורש] **תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת - הֲרֵי הֵן כִּתְרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת שֶׁנָּפְלוּ לוֹ בִּירֻשָּׁה מֵאָבִי אִמּוֹ[יב], וְאִם קִדֵּשׁ בָּהֶן אִשָּׁה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לוֹ לַאֲכִילָה** [-מותרים באכילה לכוהנים בלבד], **יֵשׁ לוֹ** [=יכול] **לְמָכְרָן לְמִי שֶׁהֵן רְאוּיִין לוֹ** [-והכסף יהיה שלו]

יא) כלומר הואיל ויופרשו בהמשך, מתייחסים אליהם כאילו כבר הופרשו. יב) על (הסבא) הכהן מצוות המעשר היא להפריש את החלק, ואחר כך הוא יכול לעשות בהן כרצונו. ומאחר שאנו דנים אותם כאילו כבר הופרשו, יורשו יוכל להשתמש בהן כרצונו (-להפרישן ולתת או למכור לכהנים אחרים), למרות שהוא עצמו ישראל.

אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדֵּשׁ בִּתְרוּמָה שֶׁהִפְרִישׁ מִגָּרְנוֹ [=תבואתו], **אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ** [=אפשרות] **לְמָכְרָהּ[יג], וְאֵין לוֹ בָּהּ אֶלָּא טוֹבַת הֲנָיָה** [-יכול לבחור את הכהן שיקבלה], **לְפִי שֶׁנּוֹתְנָהּ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה; וְטוֹבַת הֲנָיָה אֵינָהּ** [-נחשבת עבור קידושין] **מָמוֹן.**

יג) ישראל שקידש בתבואה שעדיין לא הפריש ממנה תרומה, הוא לא יכול להחליט מה לעשות עם התרומה, אלא לתת אותה לכהן בחינם.

ז. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּגָזֵל, אוֹ בִּגְנֵבָה, אוֹ בְּחָמָס [-מכירה בכפייה] **- אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים וְנוֹדַע** [לכל] **שֶׁקָּנָה אוֹתוֹ דָּבָר בְּיֵאוּשׁ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[יד].**

יד) מאחר ולעדים לא נודע על הייאוש, לא יוכלו להעיד שנתן כסף ששייך לו לקדש את האישה.

ח. הַנִּכְנָס לְבֵית חֲבֵרוֹ, וְלָקַח לוֹ כְּלִי אוֹ אֹכֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וְקִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה, וּבָא בַּעַל הַבַּיִת - אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: 'לָמָּה לֹא נָתַתָּ לָהּ דָּבָר זֶה, שֶׁהוּא טוֹב מִמַּה שֶׁנָּתַתָּ לָהּ'? - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[טו]; שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ דָּבָר זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהִתְבַּיֵּשׁ עִמּוֹ [–לביישו], **וְהוֹאִיל וְקִדֵּשׁ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ, הֲרֵי זֶה גָּזֵל וְאֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם קִדְּשָׁהּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בַּעַל הַבַּיִת מַקְפִּיד עָלָיו, כְּגוֹן תְּמָרָה אוֹ אֱגוֹז - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק.**

טו) למרות שנשמע שבעל הבית מסכים למעשיו, בכל אופן אנחנו חוששים שמא בעל הבית כן הקפיד על הגניבה.

ט. הָיְתָה סְחוֹרָה בֵּינוֹ וּבֵין חֲבֵרוֹ [בשותפות], **וְחִלְּקָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ, וְקִדֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ - הוֹאִיל וּצְרִיכָה שׁוּמַת** [–הערכת שווי] **בֵּית דִּין, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת: שֶׁאֵין זֶה נוֹטֵל לְעַצְמוֹ מַה שֶּׁיִּרְצֶה, וְנַיְחַ** [לשותפו] **מַה שֶּׁיִּרְצֶה.**

י. גָּזַל אֶת הָאִשָּׁה אוֹ גָּנַב מִמֶּנָּה אוֹ חָמַסָּהּ, וְחָזַר וְקִדְּשָׁהּ בַּגָּזֵל וּבַגְּנֵבָה וְחָמָס שֶׁלָּהּ, וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בּוֹ' - אִם קָדַם בֵּינֵיהֶן שִׁדּוּכִין [-דיבורים שתסכים להתחתן איתו], **וְנָטְלָה וְשָׁתְקָה** [-אפילו לפני הגזילה] **- הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[טז]; וְאִם לֹא שִׁדֵּךְ אוֹתָהּ מֵעוֹלָם - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁתְקָה כְּשֶׁנָּתַן לָהּ דְּבָרִים אֵלּוּ בְּתוֹרַת קִדּוּשִׁין, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[יז]; וְאִם אָמְרָה 'הֵן'** [-בעת הקידושין], **הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.**

13. ויקרא-בחוקותי, כז, ל.

אלא לאכילה בלבד: דיון בנושא – לקו"ש חל"ג ע' 66 והע' 39.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

טז) מכך שלקחה אותם ושתקה סימן שמחלה לו וקיבלה אותם לשם קידושין. **יז)** מאחר ולקחה את רכושה בחזרה, ולא הסכימה מעולם להתקדש לו.

יא. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ פִּקָּדוֹן וְאָמַר לָהּ: 'כִּנְסִי פִּקָּדוֹן זֶה', וְחָזַר וְאָמַר: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בּוֹ' - אִם אָמַר לָהּ קֹדֶם שֶׁתִּטְּלֶנּוּ, וּנְטָלַתּוּ וְשָׁתְקָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[יח]; וְאִם אַחַר שֶׁנְּטָלַתּוּ בְּתוֹרַת פִּקָּדוֹן אָמַר לָהּ 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ' וְשָׁתְקָה - אֵין זֶה כְּלוּם[יט], שֶׁכָּל שְׁתִיקָה שֶׁלְּאַחַר מַתַּן מָעוֹת אֵינָהּ מוֹעֶלֶת; אֲבָל אִם אָמְרָה 'הֵן' אַחַר שֶׁנְּטָלָה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[כ].

יח) מאחר וקבלת הפיקדון הייתה עבור קידושין. **יט)** מאחר ואינה מייחסת משמעות לאמירתו, הואיל וקבלה לידיה רק עבור פיקדון. **כ)** הואיל והפיקדון קיים, הרי זה כאומר התקדשי לי בפיקדון שיש לי בידך – שמקודשת.

יב. הֶחְזִיר לָהּ חוֹב שֶׁהָיָה לָהּ אֶצְלוֹ, וְאָמַר לָהּ [-במעמד החזרת החוב] **'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ'** [-בנוסף לפריעת החוב] **קֹדֶם שֶׁתִּטְּלֶנּוּ, וּנְטָלַתּוּ וְשָׁתְקָה - אִם הָיָה בֵּינֵיהֶן שִׁדּוּכִין** [-והסכימה להתחתן איתו], **הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[כא]; וְאִם לֹא שִׁדֵּךְ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁתֹּאמַר 'הֵן'[כב]. וְאִם אָמַר לָהּ אַחַר שֶׁנְּטָלָה הַחוֹב שֶׁלָּהּ 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ'[כג], אֲפִלּוּ אָמְרָה 'הֵן', אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהֲרֵי לֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ מִמֶּנּוּ כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁלָּהּ** [-את החוב] **נָטְלָה, וּכְבָר נִפְרַע חוֹבוֹ מִשָּׁעָה שֶׁנְּטָלָה, וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר וּלְתָבְעוֹ בַּחוֹב פַּעַם אַחֶרֶת.**

כא) אנו מניחים שקיבלה את הכסף עבור הקידושין ומחלה לו על החוב. **כב)** היות ויכולה לומר שקיבלה את הכסף עבור פירעון החוב בלבד. **כג)** ולא נתן לה דבר נוסף עבור קידושין.

יג. הַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה[כד] - אֲפִלּוּ הָיְתָה בִּשְׁטָר, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[כה]. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ אֶצְלָהּ חוֹב דִּינָר [-שם מטבע], **וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּדִּינָר שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֵךְ' - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּלְוָה לְהוֹצָאָה** [=לשימוש] **נִתְּנָה, וְאֵין כָּאן דָּבָר קַיָּם לֵהָנוֹת בּוֹ מֵעַתָּה** [-בזמן הקידושין], **שֶׁכְּבָר** [כאילו] **הוֹצִיאָה אוֹתוֹ הַדִּינָר וְעָבְרָה הֲנָאָתוֹ.**

כד) בחוב שהאישה חייבת לו. **כה)** קידושי כסף נלמדים מהקניין שהיה במכירת שדה עפרון לאברהם, שנאמר בו: "נתתי כסף השדה קח ממני", ולמדו משם שבקידושין צריך לתת את הכסף בשעת מעשה הקידושין.

יד. הָיָה לוֹ אֶצְלָהּ מִלְוָה עַל הַמַּשְׁכּוֹן[כו], וְקִדְּשָׁהּ בְּאוֹתָהּ הַמִּלְוָה וְהֶחְזִיר לָהּ אֶת הַמַّשְׁכּוֹן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁהֲרֵי הִיא נֶהֱנֵית בַּמַּשְׁכּוֹן מֵעַתָּה, וַהֲרֵי הִגִּיעָה הֲנָיָה לְיָדָהּ.

כו) ואין הבדל מתי נלקח המשכון עבור ההלוואה.

טו. הַמְקַדֵּשׁ בַּהֲנָיַת מִלְוָה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהִלְוָה אוֹתָהּ עַתָּה [-בשעת הקידושין] **מָאתַיִם זוּז, וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָיַת זְמַן שֶׁאַרְוִיחַ לִיךְ** [=שאדחה הפרעון] **בְּמִלְוָה זוֹ, שֶׁתִּהְיֶה בְּיָדֵךְ כָּךְ וְכָךְ יוֹם, וְאֵינִי תּוֹבְעָהּ מִמֵּךְ עַד זְמַן פְּלוֹנִי' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ הֲנָיָה מֵעַתָּה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִלְוָה זוֹ עַד סוֹף זְמַן שֶׁקָּבַע; וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּרִבִּית** [–דומה לריבית][כז]. **וּפֵרְשׁוּ • רַבּוֹתַי בַּהֲנָיַת מִלְוָה דְּבָרִים שֶׁאֵין רָאוּי לְשָׁמְעָן** [–לסבור כמותם].

כז) מאחר ומוסיפה לו הנאה מעבר לסכום ההלוואה. אך אין זו ריבית גמורה, כי הנושא אשה חלים עליו התחייבויות רבות בשל הנישואים, כך שאין זו הנאה גמורה, ונחשבת הערמת ריבית.

השגת הראב"ד

ופרשו . . לשמעון א"א הראשונים פירשו כגון שהגיע זמן המלוה ליפרע ומעותיו בידה מזומנים לפרוע והיא היתה נותנת מיד ברצון דינר למי שמאריך לה הזמן חדש אחד והאריך לה בשכר הקידושין מקודשת וזהו דאורווח לה דזמנא וכ"ש מה שכתב הוא.

טז. אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּפְרוּטָה זוֹ וּבְחוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלֵךְ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: 'בְּמִלְוָה שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלֵךְ וּבִפְרוּטָה זוֹ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[כח].

כח) אין חשיבות לכך שהקדים באמירתו את פירעון החוב לנתינת הפרוטה, ומאחר ונתן לה דבר נוסף בזמן הקידושין, חכמים הניחו שהסכמתה להתקדש נובעת מכך שמקבלת את הפרוטה הנוספת.

יז. הָיָה לוֹ חוֹב בְּיַד אֲחֵרִים, וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּחוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד זֶה' בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן [–הלווה, המקדש והמתקדשת] **- הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[כט].**

כט) ההלכה היא שבמעמד שלושתם אפשר להקנות את החוב למקבל, ללא צורך בקניין נוסף.

יח. קִדְּשָׁהּ בְּפִקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדָהּ, אוֹ בִּשְׁאֵלָה [–בחפץ] **שֶׁהִשְׁאִילָהּ - אִם הָיָה הַפִּקָּדוֹן וְהַשְּׁאֵלָה אוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה מֵהֶן קַיָּם בִּרְשׁוּתָהּ[ל], הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.**

ל) למעט מקרה שנגנב או אבד, שדינם במצב כזה כמו "מלווה" ואינה מקודשת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יט. אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּשָׂכָר שֶׁאֲדַבֵּר עָלַיִךְ [-שיוותרו לך על חוב] לַשִּׁלְטוֹן' [-למושל], וְדִבֵּר עָלֶיהָ, וְהִנִּיחָהּ הַשִּׁלְטוֹן וְלֹא תְּבָעָהּ [למשפט] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא אִם נָתַן לָהּ פְּרוּטָה מִשֶּׁלּוֹ; שֶׁהַהֲנָיָה הַבָּאָה לָהּ מִדְּבָרָיו הֲרֵי הִיא כְּמִלְוָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

כ. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּמְלָאכָה זוֹ שֶׁאֶעֱשֶׂה עִמָּךְ [-בשבילך]', וְעָשָׂה עִמָּהּ[לא] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לָהּ פְּרוּטָה מִשֶּׁלּוֹ; לְפִי שֶׁהַשְּׂכִירוּת יִזְכֶּה בָּהּ הַפּוֹעֵל מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף - כָּל זְמַן שֶׁיַּעֲשֶׂה מִקְצָת מִן הַמְּלָאכָה, זוֹכֶה בְּמִקְצָת מִן הַשָּׂכָר - וְנִמְצָא הַשָּׂכָר כֻּלּוֹ מִלְוָה אֶצְלָהּ [-כחוב מצטבר], וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

לא) כגון שנתנה לו זהב ואמרה לו: עשה לי ממנו נזמים וטבעות.

כא. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: 'תֵּן דִּינָר לְפְלוֹנִי מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ אֲנִי לְךָ', וְנָתַן וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאַת מַתָּנָה זוֹ שֶׁנָּתַתִּי עַל פִּיךָ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לָהּ כְּלוּם, הֲרֵי נֶהֱנֵית בִּרְצוֹנָהּ שֶׁנַּעֲשָׂה, וְנֶהֱנָה פְּלוֹנִי בִּגְלָלָהּ.

וְכֵן אִם אָמְרָה לוֹ: 'תֵּן דִּינָר לְפְלוֹנִי מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ לוֹ', וְנָתַן לוֹ, וְקִדְּשָׁהּ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאַת מַתָּנָה זוֹ שֶׁקִּבַּלְתִּי בִּרְצוֹנֵךְ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

כב. אָמַר לָהּ: 'הֵא לָךְ דִּינָר זֶה מַתָּנָה וְהִתְקַדְּשִׁי לִפְלוֹנִי', וְקִדְּשָׁהּ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאָה זוֹ הַבָּאָה לָךְ בִּגְלָלִי' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לָהּ הַמְקַדֵּשׁ כְּלוּם.

אָמְרָה לוֹ: 'הֵא לְךָ דִּינָר זֶה מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ לְךָ', וּלְקָחוֹ וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאָה זוֹ שֶׁקִּבַּלְתִּי מִמֵּךְ' - אִם אָדָם חָשׁוּב הוּא, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁהַהֲנָאָה יֵשׁ לָהּ בִּהְיוֹתוֹ נֶהֱנֶה מִמֶּנָּה, וּבַהֲנָאָה זוֹ תִּקְנֶה עַצְמָהּ לוֹ.

כג. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּדִינָר', וַהֲרֵי זֶה הַמַּשְׁכּוֹן בְּיָדֵךְ עַד שֶׁאֶתֵּן הַדִּינָר' - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; לֹא הַדִּינָר הִגִּיעַ לְיָדָהּ, וְלֹא הַמַּשְׁכּוֹן נָתַן לִהְיוֹתוֹ שֶׁלָּהּ. הָיָה בְּיָדוֹ מַשְׁכּוֹן עַל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵצֶל אֲחֵרִים [החייבים לו], וְקִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, לְפִי שֶׁבַּעַל חוֹב יֵשׁ לוֹ מִקְצָת קִנְיָן בְּגוּפוֹ שֶׁל מַשְׁכּוֹן.

כד. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה עַל מְנָת שֶׁתַּחְזִירִיהוּ לִי' - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, בֵּין הֶחְזִירָה בֵּין לֹא הֶחְזִירָה; שֶׁאִם לֹא הֶחְזִירַתּוּ לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי; וְאִם הֶחְזִירַתּוּ, הֲרֵי לֹא נֶהֱנֵית וְלֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ כְּלוּם.

כה. נָתַן לָהּ אַגֻּדָּה שֶׁל חֲדַס וְכִיּוֹצֵא בָהּ וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּזוֹ', וְקִבְּלָה אוֹתָהּ, וְאָמְרוּ: 'וַהֲלֹא אֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה', וְאָמַר: 'תִּתְקַדֵּשׁ בְּאַרְבָּעָה זוּזִים הַמַּחְבָּאִים בְּתוֹךְ הָאַגֻּדָּה' - אִם אָמְרָה 'הֵן', הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם שָׁתְקָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת בְּמָעוֹת אֵלּוּ, שֶׁהַשְּׁתִיקָה שֶׁלְּאַחַר מַתַּן מָעוֹת לְיָדָהּ אֵינָהּ מוֹעֶלֶת; וְתִהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק מִפְּנֵי הָאַגֻּדָּה, שֶׁמָּא תִּשְׁוֶה פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר.

כו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בִּתְמָרָה זוֹ, הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ' [ונתן תמר נוסף], הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ' - אִם יֵשׁ בְּאַחַת מֵהֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לָאו - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק, שֶׁמָּא תִּשְׁוֶה תִּמְרָה אַחַת פְּרוּטָה בְּמְדִינָה אַחֶרֶת.

כז. אָמַר לָהּ: 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ וּבְזוֹ וּבְזוֹ' - אִם יֵשׁ בְּכֻלָּם שָׁוֶה פְּרוּטָה, מְקֻדֶּשֶׁת[לב]; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק. הָיְתָה אוֹכֶלֶת רִאשׁוֹנָה רִאשׁוֹנָה [-אכלה הראשונה קודם שסיים דיבורו] - אִם יֵשׁ בָּאַחֲרוֹנָה שָׁוֶה פְּרוּטָה, מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק; שֶׁאוֹתָן תִּמְרִים שֶׁאָכְלָה, הֲרֵי הֵן כְּמִלְוָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַקִּדּוּשִׁין אֶלָּא בִּתְמָרָה אַחֲרוֹנָה.

לב) מאחר שלא הזכיר ביחס לכל אחת מהן בנפרד לשון של קידושין, אנו מניחים שהתכוון לקדשה בכולן יחד, ולכן מצטרפות לשווה פרוטה.

כח. אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּאֵלּוּ' - אִם יֵשׁ בְּכֻלָּן שָׁוֶה פְּרוּטָה, מְקֻדֶּשֶׁת: אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת רִאשׁוֹנָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁלָּהּ הִיא אוֹכֶלֶת.

כט. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּכוֹס זֶה' - אִם הָיָה מָלֵא מַיִם, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ וּבְמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ[לג]; וְאִם הָיָה מָלֵא יַיִן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ, וְלֹא בְּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ[לד]. וְאִם הָיָה מָלֵא שֶׁמֶן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, וְלֹא בּוֹ[לה]; לְפִיכָךְ אִם לֹא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הָיָה בַּשֶּׁמֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק, וְאִם הָיָה בַּשֶּׁמֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת וַדַּאי, וְאֵין מַשְׁגִּיחִין [=בודקים] **עַל כּוֹס** [אם שווה פרוטה].

לג) המים אינם חשובים, והם בטלים לכוס. לכן כשמקדש בכוס עם מים, דעתו על הכוס והמים שבתוכה. לד) ליין יש קצת יותר חשיבות והוא אינו בטל לכוס, לכן דעתו לקדש בכוס (ולא ביין, כי היין ראוי לשתיה מיד). לה) לשמן יש חשיבות גדולה, ולא משתמשים בו לשתיה מיידית כמו יין, לכן כנראה דעתו הייתה לקדש בשמן.

פֶּרֶק ו

דיני המקדש או מגרש על תנאי.

א. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי[א] **- אִם נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי, מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; בֵּין שֶׁהָיָה הַתְּנַאי מִן הָאִישׁ**[ב]**, בֵּין שֶׁהָיָה מִן הָאִשָּׁה**[ג]**. וְכָל תְּנַאי שֶׁבָּעוֹלָם - בֵּין בְּקִדּוּשִׁין, בֵּין בְּגֵרוּשִׁין**[ד]**, בֵּין בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, בֵּין בִּשְׁאָר דִּינֵי מָמוֹן**[ה] **- צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּתְּנַאי אַרְבָּעָה דְּבָרִים**[ו].

א) כגון שאמר לאשה: אם תתני לי מאתיים זוז, הרי את מקודשת לי בדינר זה. ב) בין שהתנאי לטובת האיש. ג) בין שהתנאי לטובת האישה. ד) כגון שאמר לה הרי זה גיטך על־מנת שתתני לי מאתים זוז. ה) כגון מתנות. ו) כפי שמסביר להלן.

ב. וְאֵלּוּ הֵם הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁל כָּל תְּנַאי - שֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי כָּפוּל[ז]**, וְשֶׁיִּהְיֶה הֵן שֶׁלּוֹ קוֹדֵם לַלָּאו, וְשֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי קוֹדֵם לַמַּעֲשֶׂה, וְשֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ** [כדלהלן]. **וְאִם חָסַר הַתְּנַאי אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם תְּנַאי כְּלָל, אֶלָּא תִּהְיֶה זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְגֹרֶשֶׁת וְיִתְקַיֵּם הַמִּקָּח אוֹ הַמַּתָּנָה מִיָּד, וּכְאִלּוּ לֹא הִתְנָה כְּלָל, הוֹאִיל וְחָסַר הַתְּנַאי אֶחָד מִן הָאַרְבָּעָה.**

ז) כל ארבעת התנאים יבוארו להלן.

ג. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז [–שם מטבע] **הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תִּתְּנִי לִי לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת', וְאַחַר שֶׁהִתְּנָה תְּנַאי זֶה נָתַן לָהּ הַדִּינָר - הֲרֵי הַתְּנַאי קַיָּם, וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת עַל תְּנַאי; וְאִם נָתְנָה לוֹ מָאתַיִם זוּז, תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לֹא נָתְנָה לוֹ, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.**

ד. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ[ח]**: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה', וְנָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ, וְהִשְׁלִים הַתְּנַאי**[ט] **וְאָמַר: 'אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לֹא תִּתְּנִי לִי לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת' - הֲרֵי • הַתְּנַאי בָּטֵל, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה**[י] **וְנָתַן בְּיָדָהּ וְאַחַר כָּךְ הִתְנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר; וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן לוֹ כְּלוּם.**

השגת הראב"ד

הרי . . התנה א"א לא זו הדרך אלא אפילו אמר הכל קודם המעשה ואחר כך נתן הדינר הרי התנאי בטל משום דלא דמי לתנאי בני גד שאמרו אם יעברו דהיינו תנאי והדר ונתתם דהיינו מעשה וזה לא אמר כן אלא אמר הרי את מקודשת דהיינו מעשה והדר התנאי.

ח) כאן מסביר מה הפירוש: "שיהיה התנאי קודם למעשה". ט) אחרי שנתן את הדינר. י) מעשה הקידושין.

ה. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ[יא]**: 'אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז, הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה', וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר לְיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא כָּפַל תְּנָאוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר לָהּ: 'וְאִם לֹא תִּתְּנִי, לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת'; וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן לוֹ כְּלוּם.**

יא) כאן מסביר מה הפירוש: "שיהיה התנאי כפול".

ו. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ[יב]**: 'אִם לֹא תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת לִי, וְאִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה', וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר לְיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּים לָאו** [–"אם לא תתני"] **לְהֵן** [–"אם תתני"]; **וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן.**

יב) כאן מסביר מה הפירוש: "שיהיה הן שלו קודם ללאו".

ז. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ[יג]**: 'אִם תַּעֲלִי לָרָקִיעַ אוֹ תֵּרְדִי לַתְּהוֹם הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תַּעֲלִי לָרָקִיעַ וְלֹא תֵּרְדִי לַתְּהוֹם לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת', וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר לְיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְקַיֵּם תְּנַאי זֶה, וְאֵין זֶה אֶלָּא כְּמַפְלִיגָה** [=מגזים] **בְּדְבָרִים דֶּרֶךְ שְׂחוֹק וְהִתּוּל.**

יג) כאן מסביר מה הפירוש: "שיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו".

ח. הֲרֵי שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ, אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה אָסְרָה אוֹתוֹ - כְּגוֹן שֶׁאָמַר לְאִשָּׁה: 'אִם תֹּאכְלִי חֵלֶב וָדָם הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תֹּאכְלִי לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת', 'אִם תֹּאכְלִי בְּשַׂר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חֲזִיר הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ, וְאִם לֹא תֹּאכְלִי לֹא יְהֵא גִּט׳, וְאַחַר שֶׁהִתְנָה נָתַן הַדִּינָר אוֹ הַגֵּט בְּיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי קַיָּם; וְאִם עָבְרָה וְאָכְלָה, תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְגֹרֶשֶׁת, וְאִם לֹא אָכְלָה, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת. וְאֵין אוֹמְרִים בָּזֶה ׳הֲרֵי הִתְנָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה׳[יד], שֶׁהֲרֵי בְּיָדָהּ שֶׁלֹּא תֹּאכַל, וְלֹא תִּתְקַדֵּשׁ וְלֹא תִּתְגָּרֵשׁ[טו].

יד) ותנאו יהיה בטל. טו) כי היא לא חייבת לעבור על איסור תורה, כי יכולה שלא לאכול וממילא לא תתקדש או לא תתגרש.

ט. וּבַמֶּה אָמְרוּ ׳כָּל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה תְּנָאוֹ בָּטֵל [והמעשה קיים] חוּץ מִדָּבָר שֶׁבְּמָמוֹן׳? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אוֹ גֵּרֵשׁ אוֹ נָתַן אוֹ מָכַר עַל תְּנַאי שֶׁהוּא רוֹצֶה בִּתְנָאוֹ שֶׁיְּזַכֶּה עַצְמוֹ בְּדָבָר שֶׁלֹּא זִכְּתָה לוֹ תּוֹרָה וּמָנְעָה מִמֶּנּוּ, אוֹ יִפְטֹר עַצְמוֹ בִּתְנָאוֹ מִדָּבָר שֶׁחִיְּבָה אוֹתוֹ בּוֹ תּוֹרָה[טז], שֶׁאוֹמְרִין לוֹ: ׳תְּנָאֲךָ בָּטֵל, וּכְבָר נִתְקַיְּמוּ מַעֲשֶׂיךָ, אֵין אַתָּה נִפְטָר מִדָּבָר שֶׁחִיְּבָה אוֹתְךָ בּוֹ הַתּוֹרָה, וְלֹא תִּזְכֶּה בְּדָבָר שֶׁמָּנְעָה אוֹתְךָ מִמֶּנּוּ׳[יז].

טז) כגון שקידש אשה על תנאי שאינו חייב לדאוג לה לכסות, והחיוב שהבעל צריך לדאוג לכסות הוא מהתורה, כפי שיסביר להלן. יז) התנאי בטל, ומעשה הקידושין כבר נעשה, ואין אתה יכול לפטור את עצמך מדבר שהתורה חייבה אותך, או לא נתנה לך.

י. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה עַל תְּנַאי שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו [–שאינו חייב לה] שְׁאָר [=מזונות] כְּסוּת וְעוֹנָה [=יחסי אישות] - שֶׁאוֹמְרִין לוֹ: ׳כְּסוּת וּשְׁאָר - תְּנָאֲךָ קַיָּם בָּהֶן[יח], מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְּנַאי שֶׁבְּמָמוֹן. אֲבָל בְּעוֹנָה - תְּנָאֲךָ בָּטֵל[יט], שֶׁהַתּוֹרָה חִיְּבָה אוֹתְךָ בְּעוֹנָה. וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאַתָּה חַיָּב בְּעוֹנָתָהּ, וְאֵין בְּיָדְךָ לִפְטֹר עַצְמְךָ בִּתְנָאֲךָ׳. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יח) כי דבר שבממון, גם אם מתנים על מה שכתוב בתורה - התנאי קיים, כי אדם יכול למחול ולוותר על הממון שלו. יט) למנוע מאישה עונה, זה צער הגוף – וצער הגוף אינו ניתן למחילה.

וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ יְפַת תֹּאַר [–גויה שבויית מלחמה] עַל תְּנַאי שֶׁיִּתְעַמֵּר בָּהּ [–שתהא שפחתו] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאֵין לוֹ לְהִתְעַמֵּר בָּהּ, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מָנְעָה אוֹתוֹ מִלְּהִשְׁתַּעְבֵּד בָּהּ אַחַר שֶׁנִּבְעֲלָה, וְלֹא מִפְּנֵי תְּנָאוֹ יִזְכֶּה בְּדָבָר שֶׁמָּנְעָה תּוֹרָה, אֶלָּא תְּנָאוֹ בָּטֵל. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[כ].

כ) כל תנאי שבא לזכות אותו בדבר שהתורה אסרה עליו.

יא. הִתְנָה עַל הָאִשָּׁה בִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין, אוֹ בִּשְׁעַת גֵּרוּשִׁין, שֶׁתִּבְעֹל לְאָבִיהָ וּלְאָחִיהָ אוֹ לִבְנָהּ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁתַּעֲלֶה לָרָקִיעַ אוֹ שֶׁתֵּרֵד לַתְּהוֹם, וּתְנָאוֹ בָּטֵל; שֶׁאֵין בְּיָדָהּ שֶׁיַּעַבְרוּ אֲחֵרִים וְיָבוֹאוּ עַל הָעֶרְוָה[כא], וְנִמְצָא שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ בְּיָדָהּ לְקַיְּמוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כא) שאפילו אם היא מסכימה לחטוא, הם לא יסכימו לבוא עליה בעבירה.

יב. אֲבָל אִם הִתְנָה עָלֶיהָ ׳שֶׁיִּתֵּן לִי פְּלוֹנִי חֲצֵרוֹ׳, אוֹ ׳שֶׁיַּשִּׂיא בִּתּוֹ לִבְנִי׳ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - תְּנָאוֹ קַיָּם; שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר בְּיָדָהּ לְקַיְּמוֹ, וְתִתֵּן לִפְלוֹנִי מָמוֹן הַרְבֵּה עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֲצֵרוֹ וְעַד שֶׁיַּשִּׂיא בִּתּוֹ לִבְנוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן עֲבֵרָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יג. שִׁים אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁל תְּנָאִים לְנֶגֶד עֵינֶיךָ תָּמִיד, וְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ ׳הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי כָּךְ וְכָךְ׳, אוֹ ׳הַנּוֹתֵן גֵּט עַל תְּנַאי כָּךְ וְכָךְ׳, אוֹ הַמּוֹכֵר, אוֹ הַנּוֹתֵן עַל תְּנַאי - תֵּדַע שֶׁהַתְּנַאי יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא נִהְיֶה צְרִיכִין לְפָרֵשׁ אוֹתָן בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם; וְאִם חָסֵר אֶחָד מֵהֶן, אֵין כָּאן תְּנַאי.

יד. יֵשׁ מִקְצָת גְּאוֹנִים אַחֲרוֹנִים שֶׁאָמְרוּ: ׳אֵין אָדָם צָרִיךְ לִכְפֹּל תְּנָאוֹ אֶלָּא בְּגִטִּין וְקִדּוּשִׁין בִּלְבַד, אֲבָל בִּדִּינֵי מָמוֹן אֵינוֹ צָרִיךְ לִכְפֹּל׳. וְאֵין רָאוּי לִסְמֹךְ עַל דָּבָר זֶה, שֶׁכְּפִילַת הַתְּנַאי עִם שְׁאָר הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים, מִתְּנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לָמְדוּ אוֹתָן חֲכָמִים, "אִם יַעַבְרוּ בְנֵי גָד וְגוֹ', וְאִם לֹא יַעַבְרוּ"[14], וּתְנַאי זֶה לֹא הָיָה בְּגִטִּין וְלֹא בְּקִדּוּשִׁין[כב]. וְכָזֶה • הוֹרוּ גְּדוֹלֵי הַגְּאוֹנִים הָרִאשׁוֹנִים, וְכֵן רָאוּי לַעֲשׂוֹת.

השגת הראב"ד
וכזה . . לעשות א"א כבר כתבנו הטעם בספר משפטים כדברי האחרונים.

כב) את דיני התנאים למדו מסיפור בני גד ובני ראובן שביקשו לקבל את השטחים מעבר לירדן, ומשה רבינו התנה עמם שרק אם יעברו חלוצים במלחמה ובכיבוש כל הארץ – יקבלו את השטחים מעבר לירדן. ומובן ששם התנאי לא עסק בעניני גיטין וקידושין.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

טו. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי - כְּשֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת מִשָּׁעָה שֶׁנִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי, לֹא מִשָּׁעָה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'אִם אֶתֵּן לִיךְ [=לך] **מָאתַיִם זוּז בְּשָׁנָה זוֹ הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא אֶתֵּן לִיךְ לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת', וְנָתַן הַדִּינָר לְיָדָהּ בְּנִיסָן, וְנָתַן לָהּ הַמָּאתַיִם זוּז שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ בְּתִשְׁרֵי** [שלאחריו] **- הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִתִּשְׁרֵי; לְפִיכָךְ אִם קִדְּשָׁהּ שֵׁנִי קֹדֶם שֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי שֶׁל רִאשׁוֹן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי**[כג]**. וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין וּבְמְמוֹנוֹת, בְּשָׁעָה שֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי הוּא שֶׁיִּהְיֶה גֵּט, אוֹ יִתְקַיֵּם הַמִּקָּח אוֹ הַמַּתָּנָה.**

כג) וממילא אין קידושי הראשון תופסים בה, אפילו אם הראשון יקיים את תנאו אחר כך, כי הרי היא כבר אשת־איש, ואין קידושין תופסין באשת איש.

טז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה שָׁם תְּנַאי, וְלֹא אָמַר מֵעַכְשָׁו; אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו בְּדִינָר זֶה אִם אֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז', וּלְאַחַר זְמַן נָתַן לָהּ הַמָּאתַיִם זוּז - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לְמַפְרֵעַ מִשְּׁעַת הַקִּדּוּשִׁין, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה הַתְּנַאי אֶלָּא לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה; לְפִיכָךְ אִם קִדְּשָׁהּ אַחֵר קֹדֶם שֶׁיֵּעָשֶׂה הַתְּנַאי[כד] **- אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין וּבְמְמוֹנוֹת.**

כד) ואחר כך הראשון קיים את תנאו.

יז. כָּל הָאוֹמֵר 'מֵעַכְשָׁו', אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַפֵּל תְּנָאוֹ וְלֹא לְהַקְדִּים הַתְּנַאי לַמַּעֲשֶׂה, אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה תְּנָאוֹ קַיָּם; אֲבָל צָרִיךְ לְהַתְנוֹת בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ, וְאִם הִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ - הֲרֵי זֶה כְּמַפְלִיג בִּדְבָרִים, וְאֵין שָׁם תְּנַאי. וְכָל הָאוֹמֵר 'עַל מְנָת'[כה] **- הֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר 'מֵעַכְשָׁו', וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנַאי וְלֹא לְהַקְדִּימוֹ לַמַּעֲשֶׂה.**

כה) כפי שיסביר בהלכה הבאה.

יח. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז', 'הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז', 'הֲרֵי חָצֵר זוֹ נְתוּנָה לְךָ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁתִּתֵּן לִי מָאתַיִם זוּז' - הֲרֵי תְּנָאוֹ קַיָּם, וְנִתְקַדְּשָׁה הָאִשָּׁה, אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, וְזָכָה זֶה בֶּחָצֵר, וְהֵם יִתְּנוּ מָאתַיִם זוּז, וְאִם לֹא יִתְּנוּ - לֹא תִּהְיֶה זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְלֹא תִּתְגָּרֵשׁ זוֹ, וְלֹא יִזְכֶּה זֶה בֶּחָצֵר, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כָּפַל תְּנָאוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה לַתְּנַאי וְנָתַן הַקִּדּוּשִׁין אוֹ הַגֵּט לְיָדָהּ וְהֶחְזִיק זֶה בֶּחָצֵר וְאַחַר כָּךְ הִשְׁלִים תְּנָאוֹ; שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי - יִזְכֶּה זֶה בֶּחָצֵר, וְתִתְקַדֵּשׁ זוֹ וְתִתְגָּרֵשׁ זוֹ, מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהּ נַעֲשָׂה הַמַּעֲשֶׂה, כְּאִלּוּ לֹא הָיָה שָׁם תְּנַאי כְּלָל[כו].

כו) הסיבה שכשאומרים "מעכשיו" או "על מנת", אין צורך לכפול את התנאי ולהקדים את התנאי למעשה, כי במקרה כזה התנאי לא מבטל או דוחה את המעשה, כי אם מקיימים את התנאי, המעשה חל מיד. מה שאין כן בתנאי רגיל, התנאי דוחה ומשהה את המעשה עד לזמן מאוחר יותר שאז יתקיים התנאי, והוא "מחליש" את המעשה, לכן אנחנו צריכים פעולות שיחזקו את התנאי, להכפיל את התנאי ולהקדים את התנאי למעשה.

פֶּרֶק ז

המשך דיני המקדש על תנאי.

א. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁיִּרְצֶה אָבִי' [-שיסכים במפורש] **- רָצָה הָאָב, מְקֻדֶּשֶׁת; לֹא • רָצָה, אוֹ שֶׁשָּׁתַק** [בשעה ששמע על הקידושין]**, אוֹ שֶׁמֵּת קֹדֶם שֶׁשָּׁמַע הַדָּבָר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת**[א]**. 'עַל מְנָת שֶׁלֹּא יְמַחֶה אָבִי'**[ב] **- שָׁמַע וּמִחָה, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; לֹא מִחָה**[ג]**, אוֹ שֶׁמֵּת**[ד] **- הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. מֵת • הַבֵּן וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע הָאָב**[ה] **- מְלַמְּדִין אֶת הָאָב שֶׁיֹּאמַר 'אֵינִי רוֹצֶה', כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁם קִדּוּשִׁין, וְלֹא תִּפֹּל לִפְנֵי יָבָם**[ו].

השגת הראב"ד

לא . . מקודשת א"א לא הסכים יפה לשמועה זו שהוא רוצה לומר דעל מנת שירצה אבא עד דאמר אין משמע, ושמעתא לא אזלא הכי אלא עד דאמר בפי' ומסתמא עד שישתוק משמע הילכך שתק כששמע מקודשת, ולתירוצא בתרא דשמעתא על מנת שירצה אבא שלא ימחה משמע.

השגת הראב"ד

מת . . רוצה א"א ואפילו שמע קודם שמת הבן דשלא ימחה אין לו זמן למחאה אלא אם כן נתן לו זמן שלא ימחה בתוך כך וכך, ודקאמ' לא מיח' או שמת הרי זו מקודשת לא מיחה היינו שתק אם כן מה בין שישתוק לשלא ימחה.

א) שכל הקידושין תלויים בשעת השמיעה, אם אמר האב "הן" - נתקיימו הקידושין. אבל אם שתק באותה שעה, גם אם נתרצה אחר־כך, או שלא שמע ומת ואז התנאי לא יכול להתקיים — אינה מקודשת. ב) שאביו לא ימחה נגד הקידושין בשעת השמיעה. ג) בשעת השמיעה, ואפילו

וכל . . מעכשיו: שיטת רבינו אם נחלקו תנאים בהחלת כלל זה — לקו"ש חי"ז ע' 31 הע' 72.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אם מיחה אחר־כך. ד) קודם ששמע על הקידושין. ה) אחרי פטירת הבן, האב שמע שהבן קידש את האישה על תנאי שלא ימחה. ו) האב ימחה, ואז הקידושין יתבטלו למפרע, כדי שהאישה לא תהפוך להיות יבמה לאחיו, כי אין לה ילדים ממנו.

ב. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי מָאתַיִם זוּז', אוֹ 'בֵּית כּוֹר עָפָר' [=שטח שניתן לזרוע בו כור] - אִם יֵשׁ שָׁם עֵדִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אֵין לוֹ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק; שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ, וְהוּא אוֹמֵר 'אֵין לִי' - כְּדֵי לְקַלְקְלָהּ[ז].

ז) שמא בעלה רוצה להכשילה, כי היא תחשוב שאין לו, ותינשא לאחרים ויוולדו להם בנים, ואחר כך הוא יטען שיש לו כסף או קרקע, נמצא שהיא הייתה אשת איש ואסורה על הבעל השני, וילדיה ממנו יהיו ממזרים.

ג. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי מָאתַיִם זוּז', אוֹ 'בֵּית כּוֹר עָפָר בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי' - אִם יֵשׁ לוֹ בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אֵין לוֹ בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁאָמַר, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק - שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ שָׁם, וְהוּא מִתְכַּוֵּן לְקַלְקְלָהּ.

ד. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאַרְאֶךָּ מָאתַיִם זוּז', אוֹ 'בֵּית כּוֹר עָפָר' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְיַרְאֶנָּה[ח]; הֶרְאָה הַזּוּזִים בְּיַד אֲחֵרִים, אוֹ שֶׁהֶרְאָה בֵּית כּוֹר עָפָר בִּשְׂדֵה אֲחֵרִים - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁיַּרְאֶנָּה מִשֶּׁלּוֹ[ט]. לָקַח הַמָּעוֹת בְּמִלְוָה אוֹ בְּשֻׁתָּפוּת, אוֹ שֶׁשָּׂכַר הַשָּׂדֶה אוֹ לְקָחָהּ בַּאֲרִיסוּת [=לעבוד בה תמורת חלק מהיבול] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁיַּרְאֶנָּה מִשֶּׁלּוֹ; שֶׁמַּשְׁמַע 'שֶׁאַרְאֶךָּ', שֶׁאַרְאֵךְ שֶׁעִמִּי לְעַצְמִי [יש] דָּבָר זֶה שֶׁאָמַרְתִּי לָךְ.

ח) לא מסתפקים בזה שיש לו את הכסף או הקרקע, אלא הוא צריך להראות לה. ט) ואם לא הראה לה, אינה מקודשת אפילו מספק.

ה. הָיָה לוֹ בֵּית כּוֹר עָפָר, וְהָיָה בּוֹ נְקָעִים [=חפירות] עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ סְלָעִים[י] גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים - אִם הָיוּ הַנְּקָעִים מְלֵאִים מַיִם - הֲרֵי הֵן כִּסְלָעִים וְאֵין נִמְדָּדִין עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין רְאוּיִין לִזְרִיעָה[יא]; וְאִם אֵינָן מְלֵאִין מַיִם - נִמְדָּדִין עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לִזְרִיעָה.

י) אדמה קשה כאבן ואינה ראויה לזריעה. יא) וזה מפחית מגודל בית כור.

ו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלַיִךְ נְדָרִים', וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה נְדָרִים אֵלּוּ - שֶׁלֹּא תֹּאכַל בָּשָׂר, אוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן, אוֹ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בְּמִינֵי [בגדי] צִבְעוֹנִין - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[יב]; נִמְצָא עָלֶיהָ נֶדֶר חוּץ מֵאֵלּוּ - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'מַקְפִּיד אֲנִי אֲפִלּוּ עַל זֶה', הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[יג]. וְאִם אָמַר לָהּ: 'עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלַיִךְ כָּל נֶדֶר' - אֲפִלּוּ נִמְצֵאת שֶׁנָּדְרָה שֶׁלֹּא תֹּאכַל חֲרוּבִין, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

יב) כי אלו דברים שיש בהם עינוי נפש (כי אם לא תתקשט, גנאי הוא לה והיא מתגנה עליו) והמקדש מקפיד עליהם. יג) היות ואנשים רגילים לא מקפידים על זה, אין קפידתו קפידא.

ז. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֵין בִּיךְ [=בך] מוּמִין', וְנִמְצָא בָּהּ אֶחָד מִן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; נִמְצָא בָּהּ מוּם אַחֵר חוּץ מֵאוֹתָם הַמּוּמִין - אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר: 'מַקְפִּיד אֲנִי אֲפִלּוּ עַל זֶה', הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

וּמַה הֵן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים? כָּל הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּכֹּהֲנִים [לעבודה במקדש], פּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים; וּבְהִלְכוֹת בִּיאַת מִקְדָּשׁ, יִתְבָּאֲרוּ כָּל מוּמֵי הַכֹּהֲנִים. וְיוֹתֵר עֲלֵיהֶן בַּנָּשִׁים - רֵיחַ רַע [מהגוף], וְזִעָה [שמזיעה כל הזמן], וְרֵיחַ הַפֶּה, וְקוֹל עָבֶה, וְדַדִּין גַּסִּין [–גדולים ביחס] מֵחַבְרוֹתֶיהָ טֶפַח, וְטֶפַח בֵּין דַּד לְדַד, וּנְשִׁיכַת כֶּלֶב וְנַעֲשָׂה הַמָּקוֹם צַלֶּקֶת, וְשׁוּמָא [=יבלת] שֶׁעַל הַפַּדַּחַת [=מצח], אֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה בְּיוֹתֵר, וַאֲפִלּוּ קְרוּבָה מִשְּׁעַר [–לשער] רֹאשָׁהּ[יד] וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ [–בשומא] שֵׂעָר, וְזוֹ הִיא הַשּׁוּמָא שֶׁיִּתְרָה בָּאִשָּׁה עַל הַכֹּהֲנִים.

יד) ואז לא כל כך מבחינים בה.

אֲבָל אִם הָיְתָה שׁוּמָא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שֵׂעָר בִּשְׂאָר הַפָּנִים, אוֹ שׁוּמָה גְּדוֹלָה כְּאִסָּר [–מטבע קטן] אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ שֵׂעָר - הֲרֵי זֶה מוּם בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּנָשִׁים.

ח. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה סְתָם[טו] וְנִמְצָא בָּהּ אֶחָד מִן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים, אוֹ נִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה נְדָרִים[טז] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק[יז]. קִדְּשָׁהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים וְהָיוּ עָלֶיהָ נְדָרִים, וְהָלְכָה אֵצֶל חָכָם וְהִתִּיר לָהּ [הנדר] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[יח].

טו) ללא שום תנאי. טז) האמורים לעיל בהלכה ו. יז) ולא תוכל להנשא לאחרים עד שתקבל ממנו גט. כי ספק

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בידינו אם סתם אדם מקפיד על כך, ואין רצונו לישא אישה שנדרה נדרים או בעלת מום — או שאינו מקפיד. יח) שהחכם עוקר את הנדר למפרע כאילו לא היה מעולם.

ט. קִדְּשָׁהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּהּ מוּמִין וְהָיוּ בָהּ מוּמִין, וְהָלְכָה אֵצֶל רוֹפֵא וְרִפְּא אוֹתָהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁתיט. אֲבָל אִם הִתְנָה הָאִישׁ שֶׁאֵין עָלָיו [על האיש] נְדָרִים, וְשֶׁאֵין בּוֹ מוּמִין, וְהָיוּ עָלָיו נְדָרִים, וְהָיוּ בּוֹ מוּמִין, וְהָלַךְ אֵצֶל חָכָם וְהִתִּירוֹ, אֵצֶל רוֹפֵא וְרִפְּאוֹ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאֵין לָאִישׁ גְּנַאי בְּמוּמִין שֶׁכְּבָר נִרְפְּאוּ, וְאֵין הָאִשָּׁה מַקְפֶּדֶת עַל זֹאתכ.

יט) כי בשעת הקידושין הקידושין לא תפסו, כי היו לא מומין. כ) אישה לא מקפידה על מומין שנתרפאו, כי היה מעדיפה להיות נשואה, מלהיות רווקה.

י. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם' - אִם נָתַן לָהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם עָבְרוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא נָתַן, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּזוּזִים אֵלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם'כא - אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְאַכְּלוּ [=התבזבזו] הַמָּעוֹת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם; וְאִם חָזַר בּוֹ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים, אוֹ חָזְרָה הִיא - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁתכב.

כא) שלא יחולו הקידושין עכשיו, אלא לאחר שלושים יום. כב) כי כל זמן שלא חלו הקידושין, אין כאן מעשה קידושין אלא 'דיבור' בלבד, ובא הדיבור השני (שלא מעוניינים בקידושין) וביטל את הדיבור הראשון.

יא. בָּא שֵׁנִי וְקִדְּשָׁהּ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי לְעוֹלָם, לְפִי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁקִּדְּשָׁהּ הַשֵּׁנִי לֹא הָיְתָה מְקֻדֶּשֶׁת, וְתָפְסוּ בָהּ קִדּוּשֵׁי שֵׁנִי וְנַעֲשֵׂית אֵשֶׁת אִישׁ, וּלְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן, יִמְצְאוּ אוֹתָהּ אֵשֶׁת אִישׁ, וְנִמְצָא הָרִאשׁוֹן כְּמִי שֶׁקִּדֵּשׁ אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁאֵין הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

יב. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּדִינָר זֶה', וּבָא אַחֵר וְקִדְּשָׁהּ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק לְשֶׁנֵּיהֶם כג; לְפִיכָךְ שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין גֵּטכד, בֵּין בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם כה בֵּין לְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם.

'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם', וּבָא אַחֵר וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם', וּבָא אַחֵר וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו לְאַחַר שְׁמֹנֶה יָמִים', אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה - קִדּוּשֵׁי כֻּלָּן תּוֹפְסִין בָּהּכו; וּצְרִיכָה גֵּט מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לְכֻלָּן בְּסָפֵק.

כג) מסופקים אנו בדברי הראשון: "מעכשיו ולאחר שלשים יום" מה משמעותם? — אם "תנאי" הם, כלומר אם לא אחזור בי בתוך שלושים, יחולו הקידושין מעכשיו, נמצא שאם לא חזר בו בתוך ל', הרי היא מקודשת מעכשיו, וקידושי השני מתבטלים למפרע. או "חזרה" הם, שחזר בו המקדש הראשון ממה שאמר: "מעכשיו" ודעתו לקדשה לאחר שלושים יום, ועד אז הרי היא כפנויה וקידושי השני בתוך שלושים יום חלים כדין. לפיכך היא מקודשת לשניהם מספק. כד) אם רוצה להינשא לאחרים, או שאחד מהם יתן גט ותהיה מותרת לשני. כה) גם הראשון יכול לגרשה בתוך שלושים יום, אף־על־פי שעדיין לא נתקדשה לו בפועל. כו) כי כל אחד שמקדש, קידושיו תופסים לפני הזמן שהקודם לו קידש.

יג. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי חוּץ מִפְּלוֹנִי', כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא תֵּאָסֵר עָלָיו, אֶלָּא תִּהְיֶה אֵשֶׁת אִישׁ עַל כָּל הָעוֹלָם וְלִפְלוֹנִי כִּפְנוּיָה - הֲרֵי זוֹ סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁתכז. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁתִּהְיִי מֻתֶּרֶת לִפְלוֹנִי' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁתכח, וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עַל אוֹתוֹ פְּלוֹנִי כִּשְׁאָר הָעָם כט, מִפְּנֵי שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹל.

כז) אם אפשר לקדש אשה ולהשאיר חלק שהוא לא קנה בה, או שקידושין דומים לגירושין, וכמו שבגירושין אדם לא יכול לגרש אישה, ולהשאיר חלק קטן שיש לו שייכות לאישה, כך קידושין צריכים לחול על כולה, ולא להשאיר חלק שהוא לא קנה בה. כח) במקרה הקודם הוא קידש חלקית, כאן הוא מקדש כרגיל, על כולה, אבל מתנה איתה תנאי מסויים, ככל שאר התנאים שיש בקידושין. כט) מדין אשת איש. ל) מחמת איסור תורה, והמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והמעשה קיים, כמבואר לעיל פרק ו הלכות ט-י.

יד. הַנּוֹתֵן שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת לְאִשָּׁה וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי הַיּוֹם בְּאַחַת, וּבְאַחַת לְאַחַר שֶׁאֲגָרְשֵׁךְ'לא - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וּכְשֶׁיְּגָרֵשׁ אוֹתָהּ תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת [מיד] עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ אוֹתָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה מִן קִדּוּשֵׁי פְּרוּטָה שְׁנִיָּה.

לא) אחרי שאגרשך, אני מקדש אותך מיד בפרוטה זו.

אֲבָל הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה לְאַחַר שֶׁאֶתְגַּיֵּר'לב, 'לְאַחַר שֶׁתִּתְגַּיְּרִי', 'לְאַחַר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁאֶשְׁתַּחְרֵר[לג], 'לְאַחַר שֶׁתִּשְׁתַּחְרְרִי', 'לְאַחַר שֶׁיָּמוּת בַּעְלֵךְ', 'לְאַחַר שֶׁתָּמוּת אֲחוֹתֵךְ'[לד] [שכעת היא אשתי] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל עַתָּה לְקַדְּשָׁהּ.

לב) ועכשיו הוא גוי ואין לו קידושין. לג) ועכשיו הוא עבד כנעני ואין קידושיו תופסין. לד) וכרגע אחותה היא אשתו, ואין קידושין תופסים באחות אשתו בחייה.

טו. הָאוֹמֵר לִיבָמָה[לה]: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה לְאַחַר שֶׁיַּחֲלֹץ לִיךְ יְבָמִיךְ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, הוֹאִיל וְאִלּוּ קִדְּשָׁהּ עַתָּה, הָיוּ קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ מִסָּפֵק[לו].

לה) אשה שמת בעלה בלא בנים ויש לו אח, היא זקוקה ליבם (אחי בעלה) ואסורה להינשא לאחרים עד שיבמה יחלוץ לה. לו) כי חכמים הסתפקו האם קידושין תופסים ביבמה כמו שאר חייבי לאוין שאסורים לבוא עליהם, או שהיא אסורה כמו עריות, ואז קידושין לא תופסים בה כלל. כפי שהתבאר לעיל בפרק ד הלכה יד.

טז. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'אִם יָלְדָה אִשְׁתְּךָ נְקֵבָה הֲרֵי הִיא [הנקבה שתיוולד] מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה' - לֹא אָמַר כְּלוּם[לז]. וְאִם • הָיְתָה אִשֶּׁת חֲבֵרוֹ מְעֻבֶּרֶת וְהֵכַּר הָעֻבָּר [–ניכר ההריון] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ מֵאָבִיהָ אַחַר שֶׁתֵּלֵד, כְּדֵי שֶׁיַּכְנִיס אוֹתָהּ בְּקִדּוּשִׁין שֶׁאֵין בָּהֶן דֹּפִי.

השגת הראב"ד

ואם . . מקודשת א"א לפי ההלכה לא נאמר הוכר עוברה מקודשת אלא לדעת ר' אליעזר בן יעקב דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולית הלכתא כוותיה.

לז) שעדיין לא נתעברה האשה, וזה דבר שלא בא לעולם.

יז. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּמֵאָה דִינָר', וְנָתַן לָהּ אֲפִלּוּ דִינָר אֶחָד - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[לח] מִשֶּׁלְּקָחָה הַדִּינָר, וְהוּא יַשְׁלִים לָהּ אֶת הַשְּׁאָר; שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה עַל מְנָת שֶׁאַשְׁלִים לִיךְ מֵאָה דִינָר', שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לוֹ מֵעַכְשָׁו.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאָמַר לָהּ בְּמֵאָה דִינָר סְתָם. אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּמֵאָה דִינָר אֵלּוּ', וְהִתְחִיל לִמְנוֹת לְתוֹךְ יָדָהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת עַד שֶׁיַּשְׁלִים[לט]; וַאֲפִלּוּ בַּדִּינָר הָאַחֲרוֹן שְׁנֵיהֶן יְכוֹלִים לַחֲזֹר זֶה בָּזֶה[מ]. וְכֵן אִם נִמְצָא • מָנֶה [=מאה דינרים] חָסֵר דִּינָר[מא], אוֹ נִמְצָא מֵהֶם דִּינָר נְחֹשֶׁת[מב] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[מג]. נִמְצָא בָּהֶם דִּינָר רַע[מד] - אִם יְכוֹלָה לְהוֹצִיאוֹ [–עובר לסוחר] עַל יְדֵי הַדְּחָק, יַחְלִיפֶנּוּ[מה]; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

השגת הראב"ד

נמצא . . מקודשת א"א אינו כן דהכי איתא בגמ' נמצא דינר רע הרי זו מקודשת ויחליף, ולענין דינא תנן יחליף אבל אע"פ שלא החליף מקודשת.

לח) ואין אחד מהם יכול לחזור בו. לט) כיון שראתה אותו מונה, דעתה על כל הסכום המדובר. מ) כי עדיין לא חלו הקידושין. מא) כגון שנתן לה הכסף בלילה, ולא הרגישה בחסרון הדינר. מב) וסתם דינר הוא של כסף. מג) שהרי הטעה אותה, ואפילו אם יחליפנו אינה מקודשת, שהרי סמכה דעתה על־מנת מה שהראה לה. מד) שנשחק וחסר ממשקלו. מה) חייב להחליפו מדין חוב, שאמר שיתן לה יותר וקיבלה פחות, אבל אין זה מעכב את הקידושין, ואפילו אם לא החליף לה - מקודשת, היו ואפשר לסחור עם המטבע הזה על ידי הדחק – היא אינה מקפידה.

יח. אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּבְגָדִים אֵלּוּ שֶׁהֵן שָׁוִין חֲמִשִּׁים דִינָר', וְהָיוּ שֶׁל מֶשִׁי וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהָאִשָּׁה מִתְאַוָּה לָהֶן - אִם הָיוּ שָׁוִין חֲמִשִּׁים, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִשְּׁעַת לְקִיחָה; וְאֵינָן צְרִיכִין שׁוּמָא בַּשּׁוּק וְאַחַר כָּךְ תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת[מו], כְּדֵי שֶׁתִּסְמֹךְ דַּעְתָּהּ, אֶלָּא הוֹאִיל וְהֵם שָׁוִין כְּשֶׁאָמַר לָהּ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִשְּׁעָה רִאשׁוֹנָה. וְאִם אֵינָם שָׁוִין, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

מו) אין צורך ללכת ולהעריך כמה שווים הבגדים, ורק אחרי שהשמאים יעריכו את שווי הבגדים – היא תהיה מקודשת.

יט. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהָיוּ עֲסֵקִין בְּדִבְרֵי אֲרוּסִין, הוּא אוֹמֵר: 'בְּמֵאָה דִינָר אֲקַדֵּשׁ אוֹתָךְ', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'אֵינִי מִתְקַדֶּשֶׁת לְךָ אֶלָּא בְּמָאתַיִם זוּז', וְהָלַךְ זֶה לְבֵיתוֹ וְזוֹ לְבֵיתָהּ[מז], וְאַחַר כָּךְ תָּבְעוּ זֶה אֶת זֶה וְקִדְּשׁוּ סְתָם[מח] - אִם הָאִישׁ תָּבַע אֶת הָאִשָּׁה, יַעֲשׂוּ דִּבְרֵי הָאִשָּׁה[מט]; וְאִם הָאִשָּׁה תָּבְעָה אֶת הָאִישׁ, יַעֲשׂוּ דִּבְרֵי הָאִישׁ[נ].

מז) ולא הסכימו ביניהם. מח) הסכימו לחדש את הקשר, והוא נתן לה סכום כסף, בלי שהיא יודעת כמה יש שם. מט) אם האיש רצה לחדש את הקשר, הוא צריך לתת כפי רצונה – מאתים, כי הוא חוזר אליה על דעת ההצעה שלה. נ) אם האישה רצתה לחדש את הקשר, הוא יכול לקדש במאה בלבד, כי חזרה אליו על דעת שהיא מקבלת את הצעתו.

כ. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה[נא], וְהָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְקִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְכֵן אִם אָמַר לוֹ לְקַדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ סְתָם, אוֹ עַל תְּנַאי אַחֵר, אוֹ שֶׁשִּׁנָּה אֶת הַתְּנַאי - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[נב].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נא) ללא כל תנאי. נב) הכלל הוא ששליח שעבר על דברי משלחו, לא עשה כלום.

כא. אָמַר לוֹ [לשליח]: **'קַדְּשָׁהּ לִי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי', וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; 'קַדְּשָׁהּ לִי וַהֲרֵי הִיא בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי', וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה מָקוֹם הוּא לוֹנג. וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה לִשְׁלוּחָהּ: 'קַבֵּל לִי קִדּוּשַׁי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי', וְקִבֵּל לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; 'הֲרֵי הַבַּעַל בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי', וְקִבֵּל לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה מָקוֹם הִיא לוֹ.**

נג) כדי למצוא אותה, אבל לא שמקפיד שיקדש דווקא שם.

כב. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְחָזַר בּוֹ מִיָּד הוּא אוֹ הִיא, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּרנד - אֵין חֲזָרָתָם כְּלוּם, וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת.

נד) אורך "תוך כדי דיבור" כאורך שאילת תלמיד לרב: "שלום עליך רבי".

כג. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי וְחָזַר אַחַר כַּמָּה יָמִים וּבִטֵּל הַתְּנַאי, אַף • עַל פִּי שֶׁבִּטְּלוֹ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי עֵדִים - בָּטֵל הַתְּנַאי, וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת סְתָם. וְכֵן אִם הָיָה הַתְּנַאי מִן הָאִשָּׁה, וּבִטְּלָה אוֹתוֹ אַחַר כֵּן בֵּינָהּ לְבֵינוֹ - בָּטֵל הַתְּנַאי. לְפִיכָךְ הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי וְכָנַס סְתָם [–נשאה ללא הזכרת התנאי] **אוֹ בָּעַל סְתָם - הֲרֵי זוֹ צְרִיכָה גֵּט** [מספק] **אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי, שֶׁמָּא בִּטֵּל הַתְּנַאי כְּשֶׁבָּעַל אוֹ כְּשֶׁכָּנַס.**

וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה, אוֹ בְּמִלְוָה [שחייבת לו]נה, **וְחָזַר וּבָעַל סְתָם בִּפְנֵי עֵדִיּוֹתנו - צְרִיכָה גֵּט, שֶׁעַל בְּעִילָה זוֹ סָמַךְ** [לקדשה בה], **וְלֹא עַל אוֹתָן הַקִּדּוּשִׁין הַפְּסוּלִיּוֹתנז; חֲזָקָה הִיא שֶׁאֵין אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל הַכְּשֵׁרִים עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּתנח, וַהֲרֵי בְּיָדוֹ עַתָּה לַעֲשׂוֹתָהּ בְּעִילַת מִצְוָה.**

נה) שהיא אינה מקודשת בהן. נו) שנתייחד עמה בפני עדים. נז) כי אולי הוא סמך על בעילה זו לקדש אותה - ולא על הפחות משווה פרוטה או המלווה. נח) ולכן אנו אומרים שודאי בעל לשם קידושין ומקודשת בוודאות (אבל במקדש על תנאי, אפילו כשבעל היא אינה מקודשת בוודאות אלא מספק, כי שמא בעל על סמך הקידושים עם התנאי, והוא היה סבור שהתנאי התקיים ואין ביאתו ביאת זנות).

השגת הראב"ד

אף . . סתם א"א אינו כן אלא א"כ כנסה סתם בעדים דהוה ליה כמו שביטל תנאו בעדים.

אגרות קודש

ב"ה, א' אייר, תשי"ח
ברוקלין

האברך אברהם מרדכי שי'

שלום וברכה!

נעם לי להודע אשר התחיל להניח תפילין.

ויהי רצון שתהי' בשעה טובה ומוצלחת ולפעול כל הענינים אשר בזה, מתחיל כפשוטו - כמבואר בשולחן ערוך, הובא בתניא קדישא ריש פרק מ"א: ודרך פרט בתפילין וכו' עיי"ש, והרי הוקשה כל התורה כולה לתפילין, ז.א. שמפעולת התפילין ממשיכים ג"כ בכל עניני התורה, ולאחר ההכנה דשני חדשים -יקבל עליו ביום הבר מצוה עול תורה ומצות בשלימות.

בברכה,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ו' אייר ~

הִלְכוֹת גְּנֵבָה

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) נתבאר בו שאסור לקנות מן הגנב מה שגנב, ומה הוא משפט הגנב עם לוקח הגניבה כשהגנב אינו מפורסם, וכל הנמשך אחר זה בשלימות.

א. אָסוּר לִקְנוֹת מִן הַגַּנָּב[2] הַחֵפֶץ שֶׁגָּנַב. וְעָוֹן גָּדוֹל הוּא, שֶׁהֲרֵי מַחֲזִיק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, וְגוֹרֵם לוֹ לִגְנֹב[3] גְּנֵבוֹת אֲחֵרוֹת; שֶׁאִם לֹא יִמְצָא לוֹקֵחַ - אֵינוֹ גוֹנֵב. וְעַל זֶה נֶאֱמַר[4]: חוֹלֵק עִם גַּנָּב[5] שׂוֹנֵא נַפְשׁוֹ[6].

2) בבא־קמא קיח: קיט. 3) עוון כפול הוא: א) על־ידי הקניה הוא מסייע לגנב לקצור פרי פשעו, ב) הוא מעודד אותו לגניבות נוספות בעתיד. שאם לא ימצא לוקח, אינו גונב - "לאו עכברא גנב אלא חורא גנב" (גיטין מה.). 4) ראה ויקרא רבה פרשה ו, ב; ילקוט שמעוני, משלי כט. 5) אף־על־פי שהוא עצמו לא גנב. 6) כי ישא עוונו ויאבד את נפשו.

ב. הַגּוֹנֵב וּמָכַר[7], וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים[8], וְאַחַר כָּךְ הֵכִּר הַגַּנָּב[9], וּבָאוּ עֵדִים שֶׁזֶּה הַחֵפֶץ שֶׁמָּכְרוּ פְּלוֹנִי הוּא גְּנָבוֹ בְּפָנֵינוּ[10] - חוֹזֵר הַחֵפֶץ לְבְעָלָיו[11], וְהַבְּעָלִים נוֹתְנִין לַלּוֹקֵחַ דָּמִים[12] שֶׁשָּׁקַל[13] לַגַּנָּב, מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשּׁוּק[14], וְהַבְּעָלִים חוֹזְרִין וְעוֹשִׂים דִּין עִם הַגַּנָּב[15]. וְאִם גַּנָּב מְפֻרְסָם הוּא[16] - לֹא עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק[17], וְאֵין הַבְּעָלִים נוֹתְנִין לַלּוֹקֵחַ כְּלוּם; אֶלָּא חוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְעוֹשֶׂה דִּין עִם הַגַּנָּב, וּמוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָּמִים שֶׁשָּׁקַל לוֹ.

7) בבא־קמא קטו. 8) ועדיין הגניבה קיימת ברשות הבעלים. 9) ובשעה שקנה הלוקח לא ידע שהמוכר גנב הוא. 10) כי אם לא כן, יכול המוכר לטעון: קניתי את החפץ מן הבעלים. 11) כי החפץ עדיין ברשות הבעלים. 12) ואין אומרים שיחזיר את החפץ לבעלים בלי כסף, ויתבע את כספו מן הגנב. זו דעת רבי יוחנן בשם רבי ינאי (שם). 13) ששילם. 14) משום שקנה הלוקח בשוק - בפרהסיא - ולא ידע שהחפץ נגנב, עשו לו תקנה שישלמו לו הבעלים מעותיו. אחרת אין לך אדם קונה מחבירו כלום, כי יחשוש להפסיד כספו. 15) ומקבלים ממנו את הדמים ששילמו לקונה. 16) והיה לו ללוקח להעלות על דעתו, שזה חפץ גנוב. 17) דעת רבא שם.

ג. נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִן הַגְּנֵבָה, בֵּין שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ וְאַחַר כָּךְ מָכַר הַגַּנָּב בֵּין שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ אַחַר שֶׁמָּכַר[18] - קָנָה הַלּוֹקֵחַ[19] בְּיֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת[20], וְאֵינוֹ מַחֲזִיר הַגְּנֵבָה עַצְמָהּ לִבְעָלֶיהָ; אֶלָּא נוֹתֵן לָהֶם הַדָּמִים[21] - אִם לָקַח מִגַּנָּב מְפֻרְסָם[22], אוֹ אֵינוֹ נוֹתֵן כְּלָל לֹא חֵפֶץ וְלֹא דָמִים, מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשּׁוּק[23] - אִם לֹא הָיָה זֶה הַמּוֹכֵר גַּנָּב מְפֻרְסָם.

18) וכשקנה לוקח עדיים לא היה יאוש ולא יצא מרשות הבעלים. 19) בשעה שהתייאשו הבעלים, ולא כרב זביד אליבא דרבי יוחנן (שם קטו.). 20) מרשות הגנב לרשות הקונה. 21) והקונה יתבע את כספו מן הגנב. 22) כי חייב היה לחשוש שהחפץ גנוב, ועל כן ישלם דמיו לבעלים. 23) והבעלים יתבעו את הדמים מן הגנב.

ד. בִּזְמַן שֶׁהַלּוֹקֵחַ עוֹשֶׂה דִּין עִם בַּעַל הַבַּיִת[24], אִם אֵין עֵדִים בְּכַמָּה לָקַח - חֲרֵי הַתַּגָּר[25] נִשְׁבָּע[26] בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[27] בְּכַמָּה לָקַח, וְנוֹטֵל מִן הַבְּעָלִים. וְכָל הַנִּשְׁבָּע וְנוֹטֵל[28] - שְׁבוּעָתוֹ מִדִּבְרֵיהֶם[29], וְנִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ[30].

24) ותובע ממנו את דמי הגניבה שהוא מחזיר לו (ראה הלכה ב). 25) שקנה מן הגנב. 26) שם קיד: 27) כגון ספר תורה, כמו בשבועה מן התורה, מה־שאין־כן בשבועת היסת של נשבע ונפטר, שאינה בנקיטת חפץ. 28) חמשה הם הנשבעים ונוטלים, המפורטים במשנה שבועות מד: 29) תקנת החכמים, כי "כל הנשבעים שבתורה, נשבעים ולא משלמים", כלומר נשבע הנתבע ופטור מלשלם. 30) הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב.

ה. בִּזְמַן שֶׁהַלּוֹקֵחַ עוֹשֶׂה דִּין עִם הַגַּנָּב[31], וְהוּא אוֹמֵר: בְּכָךְ וָכָךְ לָקַחְתִּי מִמְּךָ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא מָכַרְתִּי לְךָ אֶלָּא בְּפָחוֹת מִזֶּה - הַתַּגָּר נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[32], וְנוֹטֵל מִן הַגַּנָּב; שֶׁאֵין הַגַּנָּב יָכוֹל לִישָׁבַע[33], מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה[34].

31) ותובע ממנו חזרה את כספו, כגון שקנה מגנב מפורסם, שלא עשו בו תקנת השוק (ראה הלכה ב וג). 32) כדין כל הנשבע ונוטל (ראה הלכה ד). 33) אפילו אם ירצה. 34) שישבע לשקר. על כן מעבירים את השבועה מן הגנב הנתבע על התובע שכנגדו, על הלוקח, וישבע ויטול. לולא החשד היה המוכר נשבע, שמכר לו בפחות מזה, ומשלם כפי שהוא טוען (שבועות שם).

ו. גָּנַב וּפָרַע בְּחוֹבוֹ[35], גָּנַב וּפָרַע בְּהֶקֵּפוֹ[36] - אֵין בָּזֶה תַּקָּנַת הַשּׁוּק[37]; אֶלָּא הַבְּעָלִים נוֹטְלִים הַגְּנֵבָה בְּלֹא דָמִים, וְיִשָּׁאֵר חוֹב אֵלּוּ[38] עַל הַגַּנָּב כְּשֶׁהָיָה[39]. מִשֶּׁכֵּן הַגְּנֵבָה[40], בֵּין שֶׁמִּשְׁכְּנָהּ בְּיָתֵר עַל דָּמֶיהָ[41] אוֹ בְּפָחוֹת מִדָּמֶיהָ[42] - הַבְּעָלִים נוֹתְנִין לְבַעַל הַמַּשְׁכּוֹן, וְחוֹזְרִין וְעוֹשִׂין דִּין עִם הַגַּנָּב; אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה הַגַּנָּב מְפֻרְסָם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[43].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

35) שלווה כסף מאחר, ושילם לו בחפץ הגנוב (בבא־קמא קטו.). 36) בסחורה שקנה בהקפה. 37) אפילו אם אינו ידוע כגנב. 38) החוב של המלוה ושל החנוני, וצ"ל: חוב של אלו. 39) לפני שפרע הגנב. במקרים אלה לא תיקנו, מפני שלא על דעת הגניבה הלוה המלוה לגנב או מכר לו החנוני בהקפה (גמרא שם). 40) אצל מלוה, וקיבל עליה הלואה (שם). 41) אפילו כשדמי ההלואה עולים על דמי הגניבה, אומרים שהמלוה סמך על המשכון. 42) שדמי ההלואה פחותים מדמי הגניבה. במקרה זה בוודאי סמך המלוה על המשכון. כך פוסקת הגמרא (שם), שבכולם עשו תקנת השוק, בין מכר בין משכון חוץ מגנב ופרע בחובו, וגנב ופרע בהיקפו. וסובר רבינו שמשכון דינו כמכר גם לענין שוה מנה במאתים, וכמו שבמכר עשו בזה תקנת השוק, כך גם במשכון. כך פסק גם רבינו חננאל (ראה אוצר הגאונים, בבא־קמא עמוד 106) [והראב"ד בהשגותיו כתב: אלא בכדי דמיה. והמגיד־משנה פירש שכוונתו לחלוק, ודעתו שבמשכון לא עשו תקנת השוק בשוה מנה והלווה מאתים. אולם אפשר לומר שהראב"ד לא בא להשיג אלא לפרש דברי רבינו, כדרכו בכמה מקומות, ואומר שבעל החפץ מחזיר למלוה רק דמי החפץ, אבל לא כל הסכום שהלווה]. 43) בהלכה ב.

ז. הַלּוֹקֵחַ מִגַּנָּב שֶׁאֵינוֹ מְפֻרְסָם, בֵּין שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ שָׁוֶה מֵאָה בְּמָאתַיִם[44] אוֹ שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמֵאָה - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל הַדָּמִים מִבַּעַל הַבַּיִת[45] וְאַחַר כָּךְ מַחֲזִיר הַגְּנֵבָה[46], מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשּׁוּק, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[47].

44) דוגמאות אלה מובאות בגמרא שם. 45) נוטל מאתים, אפילו שוה החפץ מאה בלבד. הקונה יכול לטעון: בשבילי הוא שוה מאתיים. 46) אם לא ישלמו לו את כל המאתיים, רשאי הוא לעכב את הגניבה לעצמו, אף־על־פי שלא נתייאשו הבעלים (לו היה יאוש, היה הלוקח קונה את הגניבה ביאוש ושינוי רשות). 47) למעלה הלכה ב.

ח. הָיָה נוֹשֶׂה בַּגַּנָּב[48] מֵאָה זוּז[49], וְגָנַב וְהֵבִיא לְבַעַל חוֹבוֹ[50], וְנָתַן לוֹ[51] מֵאָה אַחֶרֶת - הֲרֵי הַגְּנֵבָה חוֹזֶרֶת לִבְעָלֶיהָ[52], וְאוֹמְרִין לָזֶה[53]: לֵךְ וּתְבַע הַגַּנָּב בְּמָאתַיִם[54]; שֶׁלֹּא נָתַתָּ[55] לוֹ הַמֵּאָה הָאַחֶרֶת מִפְּנֵי הַחֵפֶץ שֶׁהֵבִיא לְךָ בִּלְבַד, כְּשֵׁם שֶׁהֶאֱמַנְתּוֹ בָּרִאשׁוֹנָה[56] הֶאֱמַנְתּוֹ בָּאַחֲרוֹנָה[57].

48) שם. 49) שהלוה לו. 50) למלוה. 51) המלוה. 52) בלי דמים, ואין המלוה יכול לטעון שהלוה לגנב את המאה השניה על סמך המשכון. 53) למלוה. 54) שלא תיקנו לו תקנת השוק. 55) בזה אנו דוחים את טענת המלוה הטוען, שהלווה לו את המאה האחרת על סמך החפץ בלבד. 56) והלווית לו את המאה הראשונה בלי משכון. 57) ואת החפץ קיבלת בעד החוב של המאה הראשונה, ועל כן הדין הוא כמו בגנב ופרע בחובו, שלא עשו בו תקנת השוק, ראה הלכה ו. במה דברים אמורים, כשלא אמר הגנב למלוה בפירוש: הלווני על חפץ זה מאה זוז, אבל כשאמר כן בפירוש, על בעל החפץ להחזיר למלווה את המאה זוז כמו בהלכה ו (מגיד־משנה וכסף־משנה).

ט. לָקַח מִגַّנָּב[58] שֶׁאֵינוֹ מְפֻרְסָם בְּמֵאָה, וּמָכַר לְאַחֵר בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים, וְהֵכִּיר הַגַּנָּב - בַּעַל הַגְּנֵבָה נוֹתֵן לָזֶה הָאַחֲרוֹן[59] מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְנוֹטֵל גְּנֵבָתוֹ, וְחוֹזֵר הַבַּעַל וְנוֹטֵל עֶשְׂרִים שֶׁל שָׁכָר מִן הַמּוֹכֵר[60], וְנוֹטֵל הַמֵּאָה מִן הַגַּנָּב. וְאִם גַּנָּב מְפֻרְסָם הוּא - נוֹטֵל הַמֵּאָה וְעֶשְׂרִים מִן הַתַּגָּר[61] שֶׁלָּקַח מִן הַגַּנָּב, וְהוֹלֵךְ הַתַּגָּר וְתוֹבֵעַ הַגַּנָּב בַּמֵּאָה שֶׁל קֶרֶן[62]. וְהוּא הַדִּין אִם מָכַר הַשֵּׁנִי לִשְׁלִישִׁי, וְהַשְּׁלִישִׁי לִרְבִיעִי, אֲפִלּוּ מֵאָה - שֶׁהוּא נוֹטֵל מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מַה שֶּׁנִּשְׁכַּר, וְנוֹטֵל הַקֶּרֶן מִן הַגַּנָּב. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ[63] לִפְנֵי יֵאוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[64].

58) שם קטו. 59) ללוקח השני, כי אם בלוקח מן הגנב עשו תקנת השוק, כל־שכן בלוקח מן הלוקח. 60) גם הקונה הראשון עשו בו תקנת השוק, ואינו מחזיר לבעלים אלא את העשרים זוז שהרויח. 61) [פירוש: בתחילה מחזיר בעל הגניבה ללוקח השני את הק"כ שנתן, כמו באינו מפורסם, כי בלוקח השני עשו תקנת השוק גם בגנב מפורסם, שהרי הוא קנה מן התגר ולא מן הגנב, ואל יהיה דינו גרוע מלוקח מגנב שאינו מפורסם. על כן חייב בעל הגניבה לשלם ק"כ ללוקח השני, ואת כספו הוא נוטל חזרה מן התגר שלקח מן הגנב, כי בו לא עשו תקנת השוק, משום שקנה מגנב מפורסם]. והראב"ד כאן חולק ואומר, שהלוקח השני נוטל מן התגר, ולא בירר את נימוקו. 62) הגנב מחזיר את המאה שקיבל, והתגר החזיר את העשרים שהרויח. 63) שהלוקח האחרון חייב להחזיר את הגניבה עצמה. 64) למעלה הלכה ב.

י. בַּעַל הַבַּיִת[65] שֶׁאֵינוֹ עָשׁוּי[66] לִמְכֹּר אֶת כֵּלָיו, וְיָצָא לוֹ שֵׁם גְּנֵבָה בָּעִיר[67], וְהִכִּיר כֵּלָיו[68] וּסְפָרָיו בְּיַד אֲחֵרִים[69], אוֹ שֶׁהָיָה עָשׁוּי לִמְכֹּר, וְהָיוּ כֵּלִים אֵלּוּ שֶׁהִכִּיר מִכֵּלִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר[70], אִם בָּאוּ עֵדִים שֶׁזֶּה כֵּלָיו שֶׁל זֶה[71] - יִשָּׁבַע זֶה שֶׁהֵן בְּיָדוֹ בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[72] בְּכַמָּה לָקַח, וְיִטֹּל מִבַּעַל הַבַּיִת[73], וְיַחֲזִיר לוֹ כֵּלָיו[74].

65) שם קיד: קטו. 66) שאין דרכו. 67) שגנבו אצלו בבית. אין צורך שיאמרו, שכלים אלה הם שנגנבו. כך פסק רבא "אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, לא צריך כולי האי", אלא מספיק קול שגנבו אצלו. כך פירש רבינו את דברי רבא, וכך פירש רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ל. ראה אוצר הגאונים עמוד 108 (ורש"י פירש אחרת). 68) לאחר שהיה מחזר אחריהם ולא התייאש מהם. 69) ואלה טוענים שקנו את הכלים או את הספרים. 70) כלים שמתחילת עשייתם הן עומדים להשאיל או להשכיר וליטול שכרם, כגון היורות הגדולות שמבשלים בהן בחתונות וכדומה (ראה הלכות טוען ונטען פרק ח וט). כלים אלה אין דרכם למכור, והבעלים טוענים, שנגנבו מהם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ויצא להם שם גניבה בעיר, ואלה שבידם הכלים טוענים, שקנו אותם בשוק. 71) התובע. אם אין עדים, שהוא בעל הכלים הללו, לא יועיל מה שיצא לו שם גניבה בעיר, כי שמא כלים אחרים נגנבו ממנו. 72) כדין כל הנשבע ונוטל (כלמעלה בהלכה ד). 73) מבעל הגניבה, כי עשו בו תקנת השוק. 74) מכיון שהבעלים עוד לא נתייאשו.

יא. הָיָה בַּעַל הַבַּיִת עָשׂוּי לִמְכֹּר אֶת כֵּלָיו[75], וְלֹא הָיוּ מִדְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר[76], אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא לוֹ שֵׁם גְּנֵבָה בָּעִיר וְהֵכִּירוּ כֵּלָיו[77] - אֵינוֹ מַחֲזִירָן מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, שֶׁמָּא הוּא מְכָרָן לַאֲחֵרִים[78]. אֲבָל אִם בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וְלָנוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ[79], עָמַד וְזָעַק בַּלַּיְלָה: נִגְנְבוּ כֵּלַי וּסְפָרַי, וּבָאוּ בְּנֵי אָדָם וּמָצְאוּ מַחְתֶּרֶת חֲתוּרָה[80] וּבְנֵי אָדָם שֶׁלָּנוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ יוֹצְאִין וּצְרוֹרוֹת שֶׁל כֵּלִים עַל כִּתְפֵיהֶם, וְהַכֹּל אוֹמְרִים: הַלָּלוּ כֵּלָיו וּסְפָרָיו שֶׁל פְּלוֹנִי[81] - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן[82]. וְיִשָּׁבַע זֶה שֶׁהַכֵּלִים בְּיָדוֹ בִּנְקִיטַת חֵפֶץ כַּמָּה הוֹצִיא[83], וְיִטֹּל מִבַּעַל הַגְּנֵבָה, וְיַחֲזִיר לוֹ כֵּלָיו.

75) שם קיד: 76) ועל כן יש מקום לטענה, שבעל הבית מכר אותם. 77) עדים העידו שכלים אלה היו של בעל הבית. 78) וזה שהכלים בידו קנה אותם מאחרים (והמחזיק בכלים אינו טוען שקנה אותם מבעל הבית). 79) כל הדוגמה הזאת לקוחה מהגמרא, שם. 80) חפורה מתחת לקיר הבית. 81) שאם לא כן, יתכן לומר שגנבו כלים אחרים, וכלים אלה שביד המחזיק לקוחים בידו מאדם שלקחם מבעל הבית, שהרי בעל הבית עשוי למכור את כליו. 82) שכלים אלה באמת נגנבו ממנו. 83) כמה שילם.

יב. גַּנָּב שֶׁהֶחֱזַק וְנִתְפַּרְסֵם[84] שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ בֵּית חֲבֵרוֹ, וְעֵדִים מְעִידִים שֶׁיָּצָא וְכֵלִים טְמוּנִים לוֹ תַּחַת כְּנָפָיו[85], אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה שָׁם בַּעַל הַבַּיִת[86], וְטָעַן[87] וְאָמַר: לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי, וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמֵר: גְּנוּבִים הֵם, אִם הָיָה בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִמְכֹּר אֶת כֵּלָיו, וְאוֹתָם כֵּלִים אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַטְמִינָן, וְאֵין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ הַמֵּחֲזִיק לְהַצְנִיעַ כֵּלָיו תַּחַת כְּנָפָיו - הֲרֵי בַּעַל הַבַּיִת נֶאֱמָן[88], וְיִשָּׁבַע[89] בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[90] וְנוֹטֵל כֵּלָיו. וְאִם אֵין אָדָם זֶה מֵחֲזִיק בִּגְנֵבָה - אֵין בַּעַל הַבַּיִת נֶאֱמָן[91]; אֶלָּא נִשְׁבָּע זֶה שֶׁהַכֵּלִים בְּיָדוֹ שְׁבוּעַת הֶסֵּת[92] שֶׁהַכֵּלִים הָאֵלּוּ לְקוּחִים בְּיָדוֹ, וְהוֹלֵךְ[93].

84) שבועות מו: 85) תחת כנפי בגדו, ולא יכלו לראות את הכלים, ואינם יכולים לזהותם. 86) בזמן שהגנב נכנס, וזה מקטין את חשש הגניבה. 87) הגנב. 88) מכיון שהנכנס הוחזק כבר ונתפרסם כגנב, מספיקים שלושת התנאים ביחד לקביעת עובדה, שכלים אלה גנובים כטענת בעל הבית. ואלה הם התנאים: א) אין דרכו של בעל הבית למכור כליו, ב) הטמין את הכלים תחת כנפי בגדו, וכלים אלה אין דרך בני אדם להטמינם, ג) אין דרכו של זה להצניע כליו תחת כנפי בגדו, ועל כן אינו יכול לטעון שהוא שונה משאר בני אדם. כל ההלכה הזאת נמצאת כמעט מלה במלה ברי"ף שבועות פרק ז, ד"ה "והשער השמיני". 89) שלא מכר את הכלים. 90) כדין הנשבע ונוטל. 91) על אף שלושת התנאים שלמעלה, כי "לאחזוקי איניש בגנבי לא מחזקינן", פירוש, אין להחזיק אנשים כגנבים כל זמן שאין הוכחה ברורה לכך. שם. 92) שתיקנו חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין צורך בנקיטת חפץ, מה־שאין־כן בשבועת המשנה בנשבע ונוטל, שצריכים נקיטת חפץ כמו בשבועה מן התורה. 93) כלומר: פטור.

~ יום שני ז' אייר ~

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) נתבארו בו הדברים שאין לוקחים אותם מן אנשים ידועים אלא על דרכים ידועים מפני חשש שאינו שלהם. ונמשך לזה ביאור מה הם הדברים שהאומנים יכולים לעכב לעצמם מן הסתם, לפי שהוא הכרחי לידיעת הדברים שמותר לקנות מהם, כנזכר שם.

א. כָּל דָּבָר שֶׁחֶזְקָתוֹ שֶׁהוּא גָנוּב[2] - אָסוּר לִיקַּח[3] אוֹתוֹ. וְכֵן אִם רֹב אוֹתוֹ הַדָּבָר[4] שֶׁהוּא גָנוּב[5] - אֵין לוֹקְחִין אוֹתוֹ[6]. לְפִיכָךְ אֵין לוֹקְחִים מִן הָרוֹעִים[7] צֶמֶר אוֹ חָלָב אוֹ גְּדָיִים[8]; אֲבָל לוֹקְחִין מֵהֶן[9] חָלָב וּגְבִינָה בַּמִּדְבָּר[10], אֲבָל לֹא בַּיִּשּׁוּב[11]. וּמֵאֵי לִיקַּח מִן הָרוֹעִים אַרְבַּע צֹאן אוֹ אַרְבַּע גִּזּוֹת שֶׁל צֶמֶר מֵעֵדֶר קָטָן[12], אוֹ חָמֵשׁ מֵעֵדֶר גָּדוֹל; שֶׁאֵין חֶזְקָתוֹ שֶׁהוּא גָנוּב בְּדָבָר זֶה[13].

2) שיש יסוד חזק ומשכנע שהוא גנוב. 3) לקנות. 4) שהמוכר מציע למכירה. 5) בחזקת שהוא גנוב. 6) אין קונים אותו, מחשש שמא גנוב הוא. 7) משנה בבא־קמא קיח: 8) שקיים חשש מבוסס שהרועים גנבום מצאנו של בעל הבית שבידם. 9) ברייתא שם. 10) שהחלב והגבינה שם לרועה, כי אין דרך הבעלים ללכת שם וליטלם. 11) שדרך הרועה להביא את החלב ואת הגבינה לבית בעל הבית. 12) גמרא שם, ולדעת ה'יש אומרים' בשם רב חסדא. 13) הרועה יפחד לגנוב אותם, כי חסרונם ניכר מיד. על כן יש להניח, שבוודאי שלו הם. פחות מארבעה צאן אפילו מעדר קטן לא מורגש, ויתכן שגנובים הם.

ב. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר[14]: כֹּל שֶׁהָרוֹעֶה מוֹכְרוֹ, אִם הָיָה בַּעַל הַבַּיִת מַרְגִּישׁ בּוֹ[15] - מֻתָּר לִלְקָחוֹ[16] מִן הָרוֹעֶה, וְאִם אֵין בַּעַל הַבַּיִת מַרְגִּישׁ בּוֹ - אָסוּר לִלְקָחוֹ[17].

14) לשון הברייתא שם. והכוונה: כל שאם הרועה מוכרו, היה בעל הבית מרגיש בו. 15) מבחין בהעדרו. 16) כי הרועה יפחד לגנבו. 17) שמא גנוב הוא.

ג. אֵין לוֹקְחִין מִשּׁוֹמְרֵי פֵּרוֹת[18] עֵצִים אוֹ פֵּרוֹת[19], אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהֵן יוֹשְׁבִין[20] וּמוֹכְרִים[21] וְהַסַּלִּים[22] וְהַפֶּלֶס[23] לִפְנֵיהֶם; שֶׁהֲרֵי הַדָּבָר גָּלוּי וְיֵשׁ לוֹ קוֹל[24],

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְאֵין זֶה גְּנֵבָה. וְלוֹקְחִין מִפֶּתַח הַגִּנָּה[25], אֲבָל לֹא מֵאַחוֹרֵי הַגִּנָּה[26]. וְכֻלָּן[27] שֶׁאָמְרוּ[28] 'הַטְמֵן'[29] - אָסוּר לָקַחַת מֵהֶן[30]. וּמֻתָּר לָקַחַת[31] מִן הָאָרִיס[32], שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בַּפֵּרוֹת וּבָעֵצִים[33].

18) משומרי גנים ופרדסים, משנה וברייתא שם קיח: קיט. 19) חוששים שמא גנבום. 20) במקום המיועד לכך. 21) בפרהסיא. 22) עם הפירות. 23) והמאזנים. 24) ויגיע לאזני בעל הבית. 25) כי זה מקום גלוי לעין כל. 26) רגלים לדבר שזהו גניבה, מכיון שהוא מוכר בסתר מאחורי הגינה. 27) שאמרנו למעלה שמותר לקחת מהם. 28) לקונה. 29) הסתר. 30) כי גנוב הוא. 31) פירות ועצים. 32) המעבד אדמת בעל הבית, ומקבל בשכרו חלק מן הפירות (ולא כשומר המקבל כסף בשכרו). 33) לאריס יש חלק בעצים, כי גם הוא משתתף בהוצאה לקנייתם (ראה בבא־מציעא קג. במשנה).

ד. אֵין לוֹקְחִין[34] מִן הַנָּשִׁים וּמִן הָעֲבָדִים וּמִן הַקְּטַנִּים[35] אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁהֵן שֶׁלָּהֶן מִדַּעַת הַבְּעָלִים[36], כְּגוֹן[37] נָשִׁים שֶׁמָּכְרוּ כְּלֵי פִּשְׁתָּן[38] בַּגָּלִיל[39] אוֹ עֲגָלִים בַּשָּׂרוֹן[40]. וְכֻלָּן[41] שֶׁאָמְרוּ[42] 'הַטְמֵן' - אָסוּר לִיקַּח מֵהֶן[43], מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת גְּנֵבָה. וְלוֹקְחִים בֵּיצִים וְתַרְנְגוֹלִים[44] בְּכָל מָקוֹם[45] מִכָּל אָדָם[46]. וְאִם אָמַר 'הַטְמֵן' - אָסוּר.

34) משנה וברייתא בבא־קמא קיח: קיט. 35) כי הדברים בחזקת הבעלים הם. 36) בהסכמת הבעלים. 37) הדוגמאות מובאות במשנה שם. 38) בגדי פשתן. 39) חבל ארץ בצפון ארץ ישראל. שם נוהגות היו הנשים לטוות בגדי פשתן ולמכרם, ואת דמיהם לקחו לעצמן מדעת בעליהן. 40) ארץ המישור במערבה של ארץ־ישראל, לאורך חוף הים מיפו ועד הר הכרמל ותושביה. בזמן המשנה, עסקו בגידול עגלים, וגם הנשים גידלו עגלים ומכרום בהסכמת בעליהן. 41) שהתרנו לקנות מהם. 42) המוכרים לקונה. 43) משנה שם. 44) שם. 45) ולא כמו בפירות, בכלי פשתן ובעגלים שהתירו במקומות מסוימים בלבד. 46) אף משומרים, מעבדים וכו', כי אין חוששים לגניבה בדברים אלה, שדמיהם מועטים.

ה. לוֹקְחִין מִן הַבַּדָּדִין[47] זֵיתִים בְּמִדָּה וְשֶׁמֶן בְּמִדָּה[48], אֲבָל לֹא זֵיתִים מוּעָטִים וְלֹא שֶׁמֶן מוּעָט; שֶׁחֶזְקָתוֹ גְּנֵבָה הֵם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם[49].

47) בעלי בית הבד, שמוסרים להם בעלי בתים זיתים לעשות מהן שמן (שם קיט.). 48) שזוהי דרך מכירה בפרהסיא ובכמות מרובה, ואין בזה חשש גניבה, כי זה יוודע לבעלים. 49) כגון יין מבעל יקב, וגרעיני תבואה מבעל טחנת קמח.

ו. מוּכִין[50] שֶׁהַכּוֹבֵס מוֹצִיא[51] - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ[52]; וְשֶׁהַסּוֹרֵק מוֹצִיא[53] - הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת[54]. הַכּוֹבֵס נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חוּטִין[55] וְהֵן שֶׁלּוֹ; יָתֵר מִכָּן - שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אִם הָיָה שָׁחוֹר עַל גַּבֵּי לָבָן[56] - נוֹטֵל אֶת הַכֹּל[57] וְהֵם שֶׁלּוֹ.

50) פסולת הצמר, שערות קטנות (משנה שם). 51) בשעת כיבוס הצמר. 52) כי דבר מועט הוא, ואין בעל הבית מקפיד על כך. 53) הפסולת שהסורק מוציא בשעת הסריקה. 54) כי מרובים הם, ואין בעל הבית מוותר עליהם. 55) מן החוטים שאורגים בסוף הבגד, כדי לשמור על אריגת הבגד שלא תתקלקל בשעת הכביסה. על שלושה חוטים אין בעל הבית מקפיד, והכובס רשאי לקחתם. יתר על שלושה אל יקח. 56) אם היו חוטים אלה שחורים על גבי בגד לבן. 57) אפילו יותר משלושה חוטים, כי הם מכערים את הבגד הלבן, ובעל הבגד מסכים שהכובס יוציאם ויקחם לעצמו.

ז. הַחַיָּט[58] שֶׁשִּׁיֵּר מִן הַחוּט[59] כְּדֵי מְשִׁיכַת מַחַט[60], וְשִׁיֵּר מִן הַבֶּגֶד מַטְלִית שֶׁהִיא שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת[61] עַל שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת - חַיָּב לְהַחֲזִירָן לַבְּעָלִים[62]; פָּחוֹת מִכָּן - שֶׁלּוֹ.

58) משנה שם. 59) שנתן לו בעל הבית. 60) שיעור המאפשר להשחיל המחט ולתפור בו קמעא. שיעור זה הוא "מלא מחט וחוץ למחט כמלוא מחט", כלומר אורך שני מחטים, כי בפחות מזה אי־אפשר לתחוב את המחט בבגד ולתפור בו. 61) חתיכת אריג באורך ג' אצבעות על רוחב ג' אצבעות. 62) כי אין בעל הבית מוותר עליהם.

ח. נִסְרֶת[63] שֶׁהֶחָרֵשׁ[64] מוֹצִיא בַּמַּעֲצָד[65] - שֶׁלּוֹ[66], בְּכַשִּׁיל[67] - שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת[68]. וְאִם הָיָה עוֹשֶׂה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת[69] - אַף הַנִּסְרֶת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן הוֹלְכִין בָּהֶן אַחַר מִנְהַג הַמְּדִינָה[70].

~ נקודות משיחות קודש ~

"נִסְרֶת שֶׁהֶחָרֵשׁ מוֹצִיא בַּמַּעֲצָד - שֶׁלּוֹ, בְּכַשִּׁיל - שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת"

הדין הנ"ל מובא בסיום מסכת בבא קמא, ובהמשך לו הובאה בברייתא הדין "מסתתי אבנים אין בהם משום גזל" וצריך להבין מדוע השמיטו הרמב"ם והשו"ע דין זה. ויובן על־פי ביאור המחלוקת שבין הברייתא והתוספתא שם, שבתוספתא נאמר מסתתי אבנים, בזמן שבעל הבית מקפיד יש בהם משום גזל ואם אין בעל הבית מקפיד אין בהם משום גזל, כי התוספתות הם שסידר רבי חייא בפני רבי והיה אומר לו כתוב כך וכך, וזהו שאנו אומרים "רבי לא שנאה, רבי חייא מניין". אבל הברייתא (מלשון 'בר') נכתבה מחוץ לבית מדרשו של רבי, ומן הסתם נלמדה בבבל שהיה אז מרכז תורה גדול יותר כי באותה תקופה היו "ישראל מתגלגלין והולכין לקצוות כו'", ומכאן בא חילוק הדינים.

בבבל "אין אבנים מפני שהוא בקעה" (רש"י נח י"א,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג.) ומכיון שכן אין שימוש לאבנים בבבל ולכן אמרה הברייתא שמסתתי אבנים אין בהם משום גזל. אבל התוספתא נכתבה בארץ ישראל "אשר אבניה ברזל כו'" והיתה משופעת באבנים ולכן נעשה בהם שימוש לבניה, ובעל הבית מקפיד עליהם, משום כך כתבה התוספתא (שנכתבה בארץ ישראל) שסתם פסולת של אבנים היא של בעל הבית.

ומכיון שדין מסתתי אבנים משתנה ממדינה למדינה לפי הצורך ותכונות המדינה, השמיטו הרמב"ם והשו"ע, משא"כ נסורת שהחרש מוציא כו' מילתא דקביעא בכל המקומות.

(על פי לקו"ש חי"ט עמוד 111 והערה 42
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

63) שחק העצים הנופל בשעת הנסירה, משנה שם. 64) חרש עצים, נגר. 65) כלי עץ, ולהב ברזל בתוכו. עשוי להחליק הקרשים. 66) שמוציא קיסמים דקים ובעה"ב מוותר עליהם. 67) בקרדום, המוציא קיסמים גסים. 68) כי חשובים הם. 69) כשכיר יום. 70) אם יש במדינה מנהג, הדין הוא כמנהג המדינה, והדינים שבהלכות הקודמות נאמרו במקום שאין במדינה מנהג ידוע בדברים אלה (שם קיט:).

ט. כָּל אֱמָן שֶׁמָּכַר דָּבָר מִן הַדְּבָרִים שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ כְּהִלְכוֹת הַמְּדִינָה, כְּגוֹן מוּכִין שֶׁמְּכָרָן הַסּוֹרֵק[71] בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁיִּהְיוּ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - אָסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ[72], מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת גְּנֵבָה[73]; אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ כַּר מָלֵא מוּכִין[74]. וְאִם מָכַר הָאֱמָן דְּבָרִים שֶׁהֵן שֶׁלּוֹ כְּהִלְכוֹת מְדִינָה - לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ. וְאִם אָמַר 'הַטְּמֵן' - אָסוּר[75].

71) ראה למעלה הלכה ו. 72) שם. 73) כי הצמר שהוא סורק אינו שלו. 74) שקנאם בשינוי, מכיון שגנב מוכין יעשאום כר. ואף־על־פי שאין זה שינוי ממש, כי אפשר להוציאם מן הכר ולהחזירם למצבם הקודם, ושינוי קל כזה אינו קונה, כמו שכתב רבינו לקמן בהלכות גזילה פרק ב, הלכה י. וטעמו של דבר, מפני שדין זה נאמר בגזל ודאי, אבל כאן בגזל ספק, קונה גם בשינוי קל (מגיד־משנה). 75) בהתאם לכלל המשנה "וכולן שאמרו להטמין, אסור" (שם קיח:).

~ יום שלישי ח' אייר ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) ביאר בו רבינו ז"ל איסור המשקלות והמדות החסרות. ומה שאסור לקיים מהם בבית. ואי אלו מדות אינו רשאי לעשותן מחמת חשש טענה ואונאה וטעות, וכן ביאור איסור מדידת הקרקע שלא כדין. ונסתיים הפרק בביאור עונש המדות החסרות.

א. הַשּׁוֹקֵל לַחֲבֵרוֹ מִמִּשְׁקָלוֹת חֲסֵרוֹת מִן הַמִּשְׁקָל שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו בְּנֵי אוֹתָהּ הַמְּדִינָה[2], אוֹ הַמּוֹדֵד בְּמִדָּה[3] חֲסָרָה מֵהַמִּדָּה שֶׁהִסְכִּימוּ עָלֶיהָ - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט, בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוֹרָה[4].

2) כגון שהסכימו לשקול במשקלות של קילו, והמוכר שקל לו במשקלות קילו חסירות, משום שנפחתו או שהעלו חלודה (ראה לקמן פרק ח, הלכה ז). 3) כגון מידת חבל בקרקע או בבד, או מידת קב וסאה בתבואה, או מידה בנוזלים, ראה לקמן הלכה ז, ט). 4) כלומר, במשפט המידה, במשפט המשקל או במשפט המשורה (מידת הלח), כלומר, במשפט הידוע והמוסכם במדינה ביחס למידה, למשקל ולמשורה, ראה לקמן הלכה ט וראה אבן עזרא לויקרא יט, לד, וגמרא בבא מציעא סא: בבא בתרא פח. במשנה.

ב. אַף עַל פִּי שֶׁהַמּוֹדֵד אוֹ הַשּׁוֹקֵל חָסֵר גּוֹנֵב, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל[5], אֶלָּא מְשַׁלֵּם לוֹ הַמִּדָּה אוֹ הַמִّשְׁקָל. וְאֵין לוֹקִין עַל לָאו זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין[6].

5) על מה שהחסיר לו מן המידה או מן המשקל. בבבא מציעא שם, מגדירים את ההונאה במשקלות כגזל ממש - ואין כפל בגזל אלא בגניבה. 6) לשלם לקונה את מה שהחסיר לו כדין גזילה, שכתוב בה "והשיב את הגזילה אשר גזל". ויקרא ה, כג. וכל לאו שניתן לתשלומין, אין לוקין עליו. ראה למעלה פרק א, הלכה א.

ג. כָּל מִי שֶׁמַּשֵּׂהוּ[7] בְּבֵיתוֹ אוֹ בַּחֲנוּתוֹ מִדָּה חֲסֵרָה אוֹ מִשְׁקָל חָסֵר - עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ וְגוֹמֵר[8]. וַאֲפִלּוּ לַעֲשׂוֹת הַמִּדָּה עָבִיט שֶׁל מֵימֵי רַגְלַיִם - אָסוּר[9]; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין זֶה לוֹקֵחַ וּמוֹכֵר בָּהּ, שֶׁמָּא יָבוֹא מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהִיא חֲסֵרָה[10] וְיִמְדֹּד בָּהּ. וְאֵין לוֹקִין עַל לָאו זֶה, שֶׁהֲרֵי אֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה[11].

7) אף על פי שאינו משתמש בהם. 8) אבן ואבן, גדולה וקטנה. לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה, גדולה וקטנה. 9) אסור לעשות מידה חסירה לכתחילה, ואפילו אין בדעתו להשתמש בה למדידה אלא למי רגליים (בבא בתרא פט:). 10) ואף במידה חסירה שהשתמש בה כבר למי רגליים והיא מלוכלכת יש לחשוש, שבשעת הדחק, כשלא ימצא מידה אחרת, ינקה את העביט וישתמש בו לשם מידה. 11) ולאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, מכות טו. [השהייה אין בה מעשה, ואף על פי שדרשו (בבא מציעא שם) "לעבור עליו משעת עשייה", אינו לוקה, כי התורה כתבה לא יהיה לך וכו' היינו לא העשייה כשהיא לעצמה אסורה רק ההשהייה אלא שהעבירה היא משעת עשייה].

ד. הָיוּ הַמִּדּוֹת וְהַמִּשְׁקָלוֹת שֶׁל בְּנֵי הָעִיר חֲתוּמוֹת בְּחוֹתָם יָדוּעַ[12], וְזוֹ הַמִּדָּה אוֹ הַמִּשְׁקָל הַחֲסֵרִים בְּלֹא חוֹתָם - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְשַׁהוֹתָם[13] לִשְׁאָר תַּשְׁמִישֵׁי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַבַּיִת. כֵּיצַד בָּזֶה[14]: סֶלַע[15] שֶׁנִּפְגְּמָה מִן הַצַּד[16] - לֹא יַעֲשֶׂנָּה מִשְׁקָל בֵּין מִשְׁקְלוֹתָיו, וְלֹא יִזְרְקֶנָּה בֵּין גְּרוּטוֹתָיו[17], וְלֹא יִקֶּבֶנָּה[18] וְיִתְלֶנָּה בְּצַוַּאר בְּנוֹ, שֶׁמָּא יָבוֹא אַחֵר[19] וְיַעֲשֶׂנָּה מִשְׁקָל[20]; אֶלָּא אוֹ יִשְׁחַק[21], אוֹ יַחְתֹּךְ, אוֹ יָקֵץ[22], אוֹ יַשְׁלִיךְ לְיָם הַמֶּלַח[23].

12) של השלטונות הבודקים את המידות והמשקלות (בבא בתרא פט:). 13) כי אין לחשוש שמא ישתמשו בהם למידה ולמשקל, כי איש לא יקנה במידה ובמשקל, שאין בהם חותם. 14) נמשך להלכה ג, שאסור להשהות משקל חסר, שמא אחר יעשנו משקל. 15) בתקופת המשנה מטבע של שני שקלים, ארבעה דינרי כסף. 16) חסרה מן הצד. דין הסלע שנפגמה באמצע ראה לקמן הלכה ו. אם נפגמה מן הצד יכול הרמאי, שתגיע לידו המטבע, לנסר אותה וליישר אותה מסביב עד שלא ירגישו בפגימה, וירמה בה (ראה בבא מציעא נב:). 17) שברי כלי כסף. 18) יעשה בה חור במקום הפגימה. 19) ויחתוך סביב עד שיוציא את החור. 20) כי השתמשו במטבעות למשקל. 21) ויעשנה לאבק. 22) ישבור. 23) מקום שלא ימצאנה איש.

ה. חָסְרָה וְעָמְדָה עַל מֶחֱצָה - יְקַיֵּם[24]. עָמְדָה עַל פָּחוֹת מִמֶּחֱצָה[25] אוֹ עַל יָתֵר מִמֶּחֱצָה[26] - יָקֵץ עַד שֶׁיַּעֲמִידֶנָּה עַל מֶחֱצָה. וְאִם לֹא חָסְרָה אֶלָּא פָּחוֹת מִשְּׁתוּת[27] - יְקַיֵּם לָשֵׁאת וְלָתֵת[28] בָּהּ, אֲבָל לֹא לְמִשְׁקָל[29]; שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁתוּת רֹב בְּנֵי אָדָם מוֹחֲלִין בּוֹ בְּמַשָּׂא וּבְמַתָּן[30].

24) כי אין חשש שיחליפנה בסלע, מפני שחסרונה ניכר (שם נב.). 25) יש חשש שיחליפנה בחצי סלע, דהיינו בשקל. 26) יש חשש שיחשבוה לסלע. 27) הסלע נשחקה וחסרה פחות מחלק השישי שבה, או במקרה שעמדה על פחות ממחצה, חסר לה למחצה פחות משתות. 28) כי במשא ומתן דין המטבע כדין חפץ אחר, שאונאה בפחות משתות אדם מוחל. זוהי דעת רבא, הפוסק כרבי שמעון במשנה שם מט: נב. כך פוסק גם הרי"ף, שם. 29) אסור להשתמש בסלע חסרה כלשהי בתור משקל סלע, מהטעם שנזכר בהלכות הקודמות. 30) אבל במשקל אין אדם מוחל אפילו כלשהו (הלכות מכירה פרק טו הלכה א). ראה קידושין מב:

ו. סֶלַע שֶׁנִּפְגְּמָה בְּאֶמְצַע - אָסוּר לְמָכְרָהּ לְהָרָג[31] אוֹ לְחָרָם[32], מִפְּנֵי שֶׁמְּרַמִּין בָּהּ אֶת אֲחֵרִים[33]; אֲבָל נוֹקְבָהּ[34] וְתוֹלֶה אוֹתָהּ בְּצַוַּאר הַקָּטָן[35].

31) לרוצח. 32) לגזלן. 33) ומתוך פחד מפניהם יקבלו אותה מידם כסלע שלא נפגמה. 34) במקום הפגימה באמצע. 35) ואף אם יאבדנה ותגיע ליד רמאי אין כל אפשרות לרמות בה את הבריות ואם באת לחשוש שהגזלן יכריח לקבלה, אף על פי שהיא נקובה, הרי יכול גם לגזול את החפץ ולא לתת כלום.

ז. עוֹשֶׂה אָדָם מִדּוֹתָיו[36] סְאָה וַחֲצִי סְאָה וְרֹבַע סְאָה[37], וְקַב וַחֲצִי קַב וְרֹבַע הַקַּב וַחֲצִי הָרֹבַע וּשְׁמִינִית הָרֹבַע; אֲבָל לֹא יַעֲשֶׂה קַבַּיִם[38], שֶׁלֹּא תִּתְחַלֵּף בְּרֹבַע הַסְּאָה[39], שֶׁהוּא קַב וּמֶחֱצָה. וְכֵן בְּמִדּוֹת הַלַּח[40], עוֹשֶׂה הִין[41] וַחֲצִי הִין וּשְׁלִישִׁית הַהִין וּרְבִיעִית הַהִין, וְלֹג וַחֲצִי לֹג וּרְבִיעִית וּשְׁמִינִית[42] וְאֶחָד בִּשְׁמוֹנֶה בִּשְׁמִינִית[43]. וְלֹא אָסְרוּ לַעֲשׂוֹת שְׁלִישִׁית הִין וּרְבִיעִית הִין[44], אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַלְּפִין זֶה בָּזֶה[45], הוֹאִיל וְהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ מִימוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ[46].

36) למדוד תבואה ופירות (בבא בתרא פט: צ.). סאה = שישה קבים, 13 ליטר בערך. 37) כל המידות האלה אדם עושה ואין לחשוש שמא יחליף מידה קטנה במידה גדולה, כי ההבדל ביניהן ניכר לעין. 38) שני קבים. 39) כי ההפרש בין שני קבים לרובע הסאה הוא חצי קב בלבד, דהיינו רבע משני קבים, וברבע עלול אדם לטעות (שם). 40) הנוזלים. 41) שנים עשר לוג, בערך שישה ליטר וחצי. 42) של לוג. 43) לח דרכו למדוד גם במידות קטנות אלה, אבל יבש אין דרכו למדוד בכלי קטן אלא נמכר באומד, או במשקל, אם דבר יקר הוא. ראה רש"י שם צ. דיבור המתחיל ושמינית. 44) כלומר, לאחר שעשה שלישית למה לא אסרו רביעית, או להיפך, כדרך שאסרו לעשות שליש סאה ורובע סאה, והתירו רובע בלבד. 45) כי ההפרש ביניהם הוא לוג אחד, דהיינו רבע של שלישית ההין. 46) שכתוב בתורת משה (במדבר כח, יד): "ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין".

ח. אֶחָד הַנּוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן[47] עִם יִשְׂרָאֵל אוֹ עִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם מָדַד אוֹ שָׁקַל בְּחָסֵר - עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה[48], וְחַיָּב לְהַחֲזִיר. וְכֵן אָסוּר לְהַטְעוֹת אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים[49] בְּחֶשְׁבּוֹן, אֶלָּא יְדַקְדֵּק עִמּוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ[50]. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּבוּשׁ תַּחַת יָדֶךָ[51], קַל וָחֹמֶר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאֵינוֹ כָּבוּשׁ תַּחַת יָדֶךָ. וַהֲרֵי הוּא[52] בִּכְלַל: כִּי תוֹעֲבַת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה[53], כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל - מִכָּל מָקוֹם[54].

47) קונה ומוכר. 48) לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמשורה - למעלה הלכה א. איסור זה קיים גם לגבי גוי, כי משקל חסר דינו כגזל (בבא מציעא סא:), וגזל הגוי אסור (בבא קמא קיג. קיג:). 49) יכול יגלום עליו? תלמוד לומר וחישב עם קונהו, ידקדק עם קונהו" (שם קיג:). רבינו מפרש "יגלום עליו" יטעה אותו, וכן פירש הערוך, שלא כרש"י שם. וראה שם תוספות דיבור המתחיל יכול יגלום עליו. 50) ומדובר שם על גוי שקנה. 51) כי מדובר שם בתורה על גוי שקנה עבד עברי בארץ ישראל תחת שלטון ישראל. 52) המטעה את הגוי בחשבון. 53) איפה ואיפה, אבן ואבן. 54) בין ישראל ובין גוי. ראה אבן עזרא ואור החיים לפסוק הזה.

ט. וְכֵן בְּמִדַּת הַקַּרְקַע[55], אִם הִטְעָה אֶת חֲבֵרוֹ בְּמִשִּׁיחַת הַקַּרְקַע[56] - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה[57]. בַּמִּדָּה - זוֹ מִדַּת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַקַּרְקַע. וְכֵן הוּא עִנְיַן פָּסוּק זֶה[58]: לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט, לֹא בְּמִשְׁפַּט הַמִּשְׁקָל וְלֹא בְּמִשְׁפַּט הַמִּדָּה, אֲפִלּוּ מִדָּה קְטַנָּה כְּמִשּׂוֹרָה[59].

55) לפני כן דובר על מידה בכלי. 56) במדידת הקרקע בחבל. 57) זו מידת הקרקע, כי מידה בכלי נאמרה בסוף אותו הפסוק (בבא בתרא פט:). 58) המלה במשפט מוסבה גם על מידה וגם על משקל וגם על משורה, המפורטים בפסוק זה (ראה למעלה הלכה א). 59) שהיא אחד משלושים ושלושה בלוג (ראה לקמן פרק ח הלכה ז).

י. בְּנֵי חֲבוּרָה[60] הַמַּקְפִּידִים זֶה עַל זֶה[61] שֶׁהֶחֱלִיפוּ חֵלֶק בְּחֵלֶק, אוֹ לָוָה מִמֶּנּוּ מַאֲכָל וְהֶחֱזִיר לוֹ - עוֹבְרִין מִשּׁוּם מִדָּה[62], וּמִשּׁוּם מִשְׁקָל, וּמִשּׁוּם מִנְיָן, וּמִשּׁוּם לוֹוִין וּפוֹרְעִין בְּיוֹם טוֹב[63].

60) שהולכים בדרך או יושבים בבית אחד (בבא מציעא עה.). 61) שמדקדקים זה עם זה ואינם מוחלים על דבר מועט ומקפידים להלוות זה לזה במידה במשקל ובמניין. [התלמוד וגם רבינו משתמשים בלשון "הלוואה" גם בחפצים, אם מוסרם לזמן ארוך]. 62) אם לא החזיר בדיוק אותה מידה שקיבל, הריהו עובר על "לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמשורה". 63) שאסור לכל אחד לומר לחבירו בשבת או ביום טוב "הלווני" כך וכך פירות, שמא מתוך שהוא מקפיד יבוא לכתוב, כי "הלוואה" בדרך כלל לזמן ארוך היא, אבל אומר השאילני, פירוש - לזמן קצר (שבת קמח.).

יא. הַמַּסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ[64] וְהִכְנִיס[65] מִתְּחוּם חֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ תְּחוּמוֹ אֲפִלּוּ מְלֹא אֶצְבַּע: אִם בְּחָזְקָה עָשָׂה - הֲרֵי זֶה גַּזְלָן[66], וְאִם הִסִּיג בַּסֵּתֶר - הֲרֵי זֶה גַּנָּב. וְאִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִסִּיג הַגְּבוּל - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בִּשְׁנֵי לָאוִין: בְּלָאו גְּנֵבָה[67] אוֹ בְּלָאו גְּזֵלָה[68], וּבְלָאו 'לֹא תַסִּיג'[69]. וְאֵין חַיָּב בְּלָאו זֶה[70] אֶלָּא בָּאָרֶץ[71], שֶׁנֶּאֱמַר: בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל.

64) המעתיק [=מזיז] סימן גבולות הקרקע לתוך שדה חבירו, כדי להגדיל את שטח השדה שלו. 65) קרקע. 66) זוהי הגדרת גזלן למעלה פרק א הלכה ג. 67) אם השיג בסתר. 68) אם בחזקה עשה. 69) וגומר "גבול רעך ... בנחלתך אשר תנחל בארץ", דברים יט, יד. 70) בלאו "לא תסיג". 71) אבל בחוץ לארץ עובר משום לא תגזול בלבד. כל ההלכה הזאת מקורה בספרי פרשת שופטים.

יב. קָשֶׁה עָנְשָׁן שֶׁל מִדּוֹת[72] יָתֵר מֵעָנְשָׁן שֶׁל עֲרָיוֹת[73]; שֶׁזֶּה בֵּינוֹ לְבֵין הַמָּקוֹם[74], וְזֶה בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ[75]. וְכָל הַכּוֹפֵר בְּמִצְוַת מִדּוֹת - כְּכוֹפֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם[76], שֶׁהִיא תְּחִלַּת הַצִּוּוּי[77]; וְכָל הַמְקַבֵּל עָלָיו מִצְוַת מִדּוֹת - הֲרֵי זֶה מוֹדֶה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁהִיא גָּרְמָה לְכָל הַצִּוּוּיִין[78].

72) אם עושה בהן עול, מימרא של רבי לוי בבא בתרא פח: 73) בעילות שאסרה תורה, כגון קרובות, אשת איש וכדומה. 74) ואפשר לחזור בתשובה. 75) ולא תועיל תשובה אלא אם כן החזיר את הגזילה לנגזל, והוא גזל מרבים ואינו יודע למי יחזיר. 76) התורה מקשרת את מצוות מידות עם יציאת מצרים. הלא כך כתוב: "מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" (ויקרא יט, לו). והספרא מעיר לפסוק זה: על תנאי זה הוצאתי אתכם מארץ מצרים, וכל הכופר במצוות מידות כופר ביציאת מצרים. 77) עשרת הדברות פותחים ביציאת מצרים (שמות כ, ב). 78) בזה שהוציא אותנו ממצרים מבית עבדים נעשינו לעבדי ה', המחוייבים במצוותיו, כמו שכתוב (שם ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה".

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְכָל הַכּוֹפֵר בְּמִצְוַת מִדּוֹת - כְּכוֹפֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם"

צריך להבין מהי השייכות המיוחדת של מצוות מדות ליציאת מצרים, ומדוע דווקא הכופר במצוה זו כופר ביציאת מצרים, עניין שלא נאמר לא בגנב ולא בגזלן.

ידועה השאלה מדוע לקה פרעה על שיעבוד בני ישראל הרי זו היתה הגזירה מאת הקב"ה "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", והתשובה היא שפרעה לא שיעבד את ישראל בגלל ציווי הקב"ה אלא מצד רוע בחירתו ועל כך נענש.

הגמרא אומרת שהחידוש באיסור מדות הוא "לעבור עליו משעת עשיה" ובזה מתבטא ההבדל שבין איסור מדות לגזל, כי במדות עוד טרם שגזל עובר על איסור, כפי שכתב הרמב"ם (פ"ד ה"ג) "כל המשהה בביתו . . מדה חסרה . . עובר בל"ת" כי ברגע שעשאם והביאם אל ביתו הרי שבחר לרמות ומעתה הוא ממתין לשעת הכושר לביצוע הרמאות. לכן, כל הכופר במצוות מדות וחושב שעל הבחירה וההחלטה לרמות אין הקב"ה מעניש, כופר גם ביציאת מצרים, ובזה שכל המכות והעונשים שבאו על פרעה היו בגלל רוע בחירתו.

(על פי לקו"ש חלק כ"ז ע' 149
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

~ יום רביעי ט' אייר ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) ביאר בו רבינו ז"ל מצות־עשה במדות ובמשקלות, וכיצד תיעשה המדידה וממה עושין המשקלות, ומהות המאזנים, ומהות המשקל, ומהות המדידה. ומה שבית־דין חייבין לחקור ולבדוק מאלו הדברים.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה[2] לְצַדֵּק הַמֹּאזְנַיִם וְהַמִּשְׁקָלוֹת וְהַמִּדּוֹת יָפֶה יָפֶה וּלְדַקְדֵּק בְּחִשְׁבּוֹנָן בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן[3], שֶׁנֶּאֱמַר: מֹאזְנֵי צֶדֶק וְגוֹמֵר[4]. וְכֵן בְּמִדַּת הַקַּרְקַע צָרִיךְ לְדַקְדֵּק

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּחֶשְׁבּוֹן מְשִׁיחַת הַקַּרְקַע[5] עַל פִּי הָעִקָּרִים הַמִּתְבָּאֲרִים בְּכִתְבֵי הַגִּימַטְרִיָּא[6]. שֶׁאֲפִלּוּ מְלֹא אֶצְבַּע מִן הַקַּרְקַע רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא מְלֵאָה כַּרְכֹּם[7].

2) בפרק הקודם דובר על מצות "לא־תעשה" שיש במשקל ובמדה, ובפרק הזה - על מצות "עשה" שבהם. 3) שמשקל המשקלות יהיה מדויק, וגם מבנה המאזנים מכוון ומותאם לתפקידם, השווה הלכה ה וכו'. 4) "אבני צדק, איפת צדק והין צדק", דהיינו המשקלות והמדות. 5) מדידת הקרקע. 6) ההנדסה, העוסקת במדידת שטחים. 7) פרחי בושם יקרי ערך (בבא־מציעא קז:).

ב. אַרְבַּע אַמּוֹת הַסְּמוּכִין לְחָרִיץ[8] - מְזַלְזְלִין[9] בְּמִשְׁיחָתָן. וְהַסְּמוּכִים לִשְׂפַת הַנָּהָר[10] - אֵין מוֹשְׁחִין אוֹתָן כְּלָל[11], מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁל בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים[12].

8) החריץ מוביל מים מן הנהר אל השדות על פני הבקעה כולה, וארבע אמות רוחב סמוך לחריץ אין מעבדים, שלא תתקלקל שפת החריץ (שם). 9) אין מדקדקים, כי בעלי השדות יחידים הם, ויש בידם למחול ומוחלים. 10) שמשאירים פנוי, כדי להקל על תנועת הספנים (שם). 11) אלא משאירים שטח פנוי נרחב לפי אומדן הדעת. 12) שצרכי הרבים תלויים בהן (שם).

ג. וְהַמּוֹדֵד אֶת הַקַּרְקַע[13] לֹא יָמֹד[14] לְאֶחָד[15] בִּימוֹת הַחַמָּה וּלְאֶחָד בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהַחֶבֶל מִתְקַצֵּר בִּימוֹת הַחַמָּה[16]. לְפִיכָךְ, אִם מָדַד בְּקָנֶה[17] אוֹ בְּשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל בַּרְזֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם - אֵין בְּכָךְ כְּלוּם[18].

13) שם סא: 14) באותו החבל. 15) כגון לאחד השותפים, או לאחד משני אחים שחלקו. 16) מפני היובש. 17) של עץ. 18) כי אורכם נשאר יציב. זוהי מסקנה, שרבינו מסיק מדעתו, מתוך ההלכה הנ"ל שבגמרא.

ד. אֵין עוֹשִׂין מִשְׁקָלוֹת[19] לֹא שֶׁל בַּרְזֶל וְלֹא שֶׁל עוֹפֶרֶת וְלֹא שֶׁל שְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת כָּאֵלּוּ[20], מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲלִין חֵלֶדָה וּמִתְחַסְּרִין; אֲבָל עוֹשִׂין שֶׁל צְחִיחַ סֶלַע[21] וְשֶׁל זְכוּכִית וְשֶׁל אֶבֶן שֹׁהַם[22] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

19) ברייתא בבא־בתרא פט: 20) שמחלידות. 21) אבן קשה ויבשה. 22) מין אבן יקרה, הנזכרת בין אבני החושן.

ה. אֵין עוֹשִׂין[23] אֶת הַמֶּחָק[24] לֹא שֶׁל דְּלַעַת[25], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵקֵל[26], וְלֹא שֶׁל מַתֶּכֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַכְבִּיד[27]; אֲבָל עוֹשֵׂהוּ שֶׁל זַיִת וְשֶׁל אֲגוֹזִים וְשֶׁל שִׁקְמָה[28] וְשֶׁל אֶשְׁכְּרוֹעַ[29] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

23) שם. 24) לוח קטן וחלק, בו מוחקים את המדות, מעבירים אותו על פני מדה גדושה, ומסירים בו את העודף. 25) פרי אדמה גדול וצהוב ממשפחת הקישואים. 26) ואינו נכנס היטב במדה, ואינו מוחק יפה, ומפסיד המוכר. 27) ונכנס לעומק ומוחק יותר מדי, ומפסיד הקונה. 28) מין עץ המאריך ימים. 29) אילן שגוון עצו צהוב כהה. כל העצים האלה אינם לא קלים מדי ולא כבדים מדי.

ו. אֵין עוֹשִׂין[30] אֶת הַמֶּחָק צִדּוֹ אֶחָד קָצָר וְצִדּוֹ אֶחָד עָבֶה[31]. וְלֹא יִמְחַק מְעַט מְעַט, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְחִיתוֹ לַמּוֹכֵר[32]; וְלֹא יִמְחַק בְּבַת אַחַת[33], מִפְּנֵי שֶׁמַּפְחִיתוֹ לַלּוֹקֵחַ[34].

30) שם פט: 31) מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה, והעבה אינו נכנס כל כך, ואינו מוחק יפה, וכשהוא קונה מוחק בעבה, וכשהוא מוכר מוחק בקצר. על כן יעשה שניהם עבים או שניהם קצרים, כפי המנהג. 32) כי אינו מוחק דיו, ומפסיד המוכר. 33) במשיכה אחת, כי הוא מוחק יותר מדי. 34) הקונה יקבל פחות מדי. בגמרא שלנו הגירסא היא: "לא ימחוק בבת אחת, שהמוחק בבת אחת, רע למוכר ויפה ללוקח. ולא ימחק מעט מעט, שרע ללוקח ויפה למוכר". אולם בהלכות גדולות וברי"ף הגירסא הפוכה, והיא: "ולא ימחוק מעט מעט מפני שמפחיתו למוכר, ולא ימחוק בבת אחת מפני שמפחיתו ללוקח". וגירסת רבינו היא מלה במלה כגירסת הרי"ף.

ז. אֵין טוֹמְנִין[35] אֶת הַמִּשְׁקָלוֹת בְּמֶלַח כְּדֵי שֶׁיִּפְחֲתוּ[36]. וְלֹא יַרְתִּיחַ בְּמִדַּת הַלַּח[37] בְּעֵת שֶׁמּוֹדֵד, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה הַמִּדָּה קְטַנָּה בְּיוֹתֵר; שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה הִקְפִּידָה עַל הַמִּדּוֹת בְּכָל שֶׁהוּא[38], שֶׁנֶּאֱמַר: וּבַמְּשׂוּרָה, וְהִיא מִדָּה אַחַת קְטַנָּה מִשְּׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה בְּלוֹג[39].

35) שם פט: 36) ויפסיד הקונה. בגמרא שם, מובא הדין "שלא יטמין משקלותיו במלח" ללא טעם. רש"י מבאר, שהמלח מכבידו. ורבינו מפרש שהמלח מפחית את המשקל. וכדבריו שנינו בתוספתא בבא־בתרא פרק ה: "ולא יהיה נותן מידותיו ומשקלותיו במלח, מפני שהן חסירין". כך מפרש גם הירושלמי. וראה תוספות ד"ה שלא יטמין. 37) שלא ישפוך המוכר את היין בחוזק ומגבוה לתוך המדה, כדי שיעלה קצף ותראה המדה כאילו מלאה. 38) בכל מדה שהיא. 39) בדפוס רומי ר"מ, הנוסח: "והיא מדה קטנה, אחת מלג' בלוג". בגמרא שלנו שם הגירסא היא: "ומה משורה שהיא אחד משלושים וששה בלוג". גירסת הרי"ף היא: אחת משלושים וג' בלוג. וכן היא גם גירסת רבינו.

ח. מוֹכְרֵי[40] עֲשָׂשִׂיּוֹת שֶׁל בַּרְזֶל[41] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[42] - צָרִיךְ לִהְיוֹת חוּטֵי הַמֹּאזְנַיִם שֶׁאוֹחֵז הַשּׁוֹקֵל בְּיָדוֹ תָּלוּי בְּאַוִּיר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים[43], וּגְבוֹהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים[44], וְאֹרֶךְ קְנֵי הַמֹּאזְנַיִם[45] וְאֹרֶךְ הַחוּטִים[46] שְׁנֵים עָשָׂר טֶפַח.

40) שם פט. פט: 41) חתיכות עבות של ברזל. 42) מינים אחרים כבדי משקל. 43) כדי לאפשר הטייה חפשית לצד הראוי. טפח היא מדת הרוחב של כף היד. 44) כדי שכף המאזנים, שבה המשקולת, לא תקבל מכה מן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הארץ ותתרומם מיד למעלה, והכף השניה עם הברזל או הנחושת תכריע למטה, ובזה יטעה במשקל. 45) מוט הברזל הארוך, שבו תלויות שתי כפות המאזנים. 46) הרצועות שהכפות תלויות בהן.

ט. מֹאזְנַיִם שֶׁל מוֹכְרֵי צֶמֶר וְשֶׁל מוֹכְרֵי זְכוּכִית[47] - יִהְיֶה אֹרֶךְ הַחוּטִים שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ שְׁנֵי טְפָחִים[48], וּגְבוֹהִין מִן הָאָרֶץ שְׁנֵי טְפָחִים, וְהַקָּנֶה וְהַחוּטִין אָרְכָּן תִּשְׁעָה טְפָחִים[49].

47) במאזנים אלה שוקלים משאות קטנים יותר מאשר במאזנים של מוכרי ברזל ונחושת שבהלכה הקודמת, משום כך מספיקות כאן מדות קטנות יותר. 48) במקום שלושה טפחים בהלכה הקודמת. 49) במקום י"ב טפח בהלכה הקודמת.

י. מֹאזְנַיִם שֶׁל חֲנֻנִי וְשֶׁל בַּעַל הַבַּיִת[50] - יִהְיֶה אֹרֶךְ הַחוּט שֶׁהֵן תְּלוּיִים בּוֹ טֶפַח, וּגְבוֹהִין מִן הָאָרֶץ טֶפַח, וְהַקָּנֶה וְהַחוּטִין אָרְכָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים[51].

50) בהם שוקלים משאות קטנים יותר מאשר במאזנים של מוכרי צמר ומוכרי זכוכית. 51) שיעור זה מספיק, שיכריעו המאזנים למקום הראוי להכריע. מדת האורך היא לפי כובד המשקל. כאשר המשקל כבר יותר, דרוש אורך מדה גדול יותר.

יא. הַחוּט שֶׁתּוֹלִין בּוֹ הַפֶּלֶס[52], וְכֵן חוּט מֹאזְנַיִם שֶׁל זָהָב וְשֶׁל מוֹכְרֵי אַרְגָּמָן טוֹב[53] - אָרְכּוֹ שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת[54], וּגְבוֹהִין מִן הָאָרֶץ שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, וְאֹרֶךְ הַפֶּלֶס וְאֹרֶךְ הַשַּׁלְשֶׁלֶאוֹת[55] שֶׁלּוֹ - כְּפִי מַה שֶּׁהוּא רוֹצֶה[56].

52) הקנה, שבו תלויות שתי כפות המאזנים. 53) כך מפרש רבינו את המלה "טורטני" שם פט. 54) רוחב שלוש אצבעות, דהיינו שלושה אגודלים, שהם שלושת רבעי טפח (ראה בכורות לט: ורש"י שם). 55) שבהן תלויות כפות המאזנים. 56) זהו פירוש "איני יודע" שבגמרא בבא־בתרא פט.

יב. מְנַיִן[57] שֶׁחַיָּב הַמּוֹכֵר לְהַכְרִיעַ לַלּוֹקֵחַ[58] בְּעֵת שֶׁשּׁוֹקֵל לוֹ? שֶׁנֶּאֱמַר: אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ. אָמְרָה תּוֹרָה: צֶדֶק מִשֶּׁלְּךָ וְתֵן לוֹ[59].

57) שם פח: 58) להוסיף לו קצת על המשקל. 59) המלה "וצדק" מיותרת. ועל כן היא באה לדרש, שלאחר שנתת "אבן שלימה", דהיינו משקל מלא, עליך עוד להוסיף משלך.

יג. וְכַמָּה?[60] בְּלַח - אֶחָד לְמֵאָה, וּבְיָבֵשׁ - אֶחָד לְאַרְבַּע מֵאוֹת.[61] כֵּיצַד? מָכַר לוֹ עֶשֶׂר לִטְרָא לַח[62] - נוֹתֵן לוֹ גֵּרוּמִין[63] אֶחָד מֵעֲשָׂרָה בְּלִטְרָא[64], וְאִם מָכַר לוֹ עֶשְׂרִים לִטְרִין יָבֵשׁ - נוֹתֵן לוֹ גֵּרוּמִין אֶחָד מֵעֶשְׂרִים בְּלִטְרָא[65]. וְכֵן לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה בֵּין רַב בֵּין מְעַט[66].

60) שם. ראה הלכה יד. 61) בגמרא קיימת בעיא, אם אחד ממאתיים או אחד מארבע מאות, ובעיא זו לא נפתרה, ועל כן מספק אינו חייב אלא באחד מארבע מאות. בלח ההכרע מרובה על היבש, מפני שמן הלח נשאר מעט בכלי, מה־שאין־כן ביבש. 62) דוגמה זו היא של רבי אבא בר ממל בשם רב שם. 63) תוספת משקל. 64) משקל מנה, שהוא מאה זוזים או דינרים. 65) דהיינו אחד לארבע מאות. 66) על המוכר לתת תוספת משקל לא בעשר ליטרות בלבד, אלא אף בפחות מכך, לפי חשבון של אחד למאה בלח, ואחד לארבע מאות ביבש. [ובהגהות מיימוניות בשם רשב"ם כותב, שבפחות מעשרה ליטרין אין חיוב גירומין מן התורה].

יד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[67] בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִמְכֹּר עַיִן בְּעַיִן[68]; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַכְרִיעַ - חַיָּב לְהַכְרִיעַ לוֹ טֶפַח[69].

67) שחייב המוכר לתת תוספת משקל לפי החשבון הנזכר בהלכה הקודמת. 68) בצמצום בלי להכריע את כף המאזנים, שבה הסחורה. ביטוי זה "עין בעין" נמצא במקרא במדבר יד, יד, ודברים כ, כא. 69) להכריע, לטובת הקונה, את כף המאזנים עם הסחורה בשיעור של טפח. ההכרע במשקל תלוי במנהג, כי מן התורה אין הכרח שיוסיף על המשקל מיד עם המשקל, אלא מותר גם לשקול בצמצום ולהוסיף לאחר ששקלו (בבא־בתרא פח:).

טו. הָיָה שׁוֹקֵל לוֹ עֶשֶׂר לִטְרִים[70] - לֹא יֹאמַר[71] לוֹ: שְׁקֹל אַחַת אַחַת[72] וְהַכְרַע[73]; אֶלָּא שׁוֹקֵל לוֹ עֲשָׂרָה בְּבַת אַחַת, וְהֶכְרֵעַ אֶחָד לְכֻלָּן.

70) ברייתא שם פט. 71) הלוקח. 72) כדי להרבות בהכרעות. 73) בשיעור של טפח במקום שנהגו להכריע, אבל במקום ששוקלים עין בעין והתוספת היא אחת ממאה בלח ואחד מארבע מאות ביבש, אין הבדל בין שוקל אחת אחת לשוקל בבת אחת.

טז. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ[74] לָמֹד בְּדַקָּה[75] - לֹא יָמֹד בְּגַסָּה[76]; בְּגַסָּה - לֹא יָמֹד בְּדַקָּה[77]. לִמְחֹק[78] - לֹא יִגְדֹּשׁ וְיוֹסִיף בַּדְּמִים[79]; וְכֵן אִם נָהֲגוּ לִגְדֹּשׁ - לֹא יִמְחַק וְיִפְחֹת מִן הַדְּמִים[80]. אֶלָּא מוֹדֵד כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה.

74) משנה שם פח: 75) במדה קטנה, כגון בקב. 76) כגון בסאה, שהיא ששה קבים. הטעם הוא, משום שיפסיד הקונה, שבמקום שש תוספות יקבל תוספת אחת בלבד. 77) משום שיפסיד המוכר. 78) את המדה, ולהסיר את העודף. 79) לא ימכור לו מדה גדושה, שהיא בשליש יותר ממדה מחוקה (שבת לה.), ויוסיף לו שליש על המחיר. הטעם הוא, שמעשה זה עלול להעלות את מחיר המדה המחוקה, כי אנשים ישמעו שהקונה שילם יותר, ולא ידעו שזה משום שהוסיפו לו על המדה (שם פט.). 80) במקום שנוהגים למכור מדה גדושה, אל ימכור מדה מחוקה, אפילו כשהוא מנכה לו מן המחיר, שגם זה יביא לשינוי המחירים על־ידי אנשים ששמעו שמכרו בזול, ולא ידעו שמכרו מדה מחוקה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יז. בְּנֵי מְדִינָה שֶׁרָצוּ לְהוֹסִיף עַל הַמִּדּוֹת[81] אוֹ עַל הַמִּשְׁקָלוֹת - לֹא יוֹסִיפוּ יָתֵר עַל שְׁתוּת[82]. שֶׁאִם הָיָה הַקַּב מֵכִיל חֲמִשָּׁה, וַעֲשָׂאוּהוּ מֵכִיל שִׁשָּׁה - הָרְשׁוּת בְּיָדָן; יָתֵר עַל שִׁשָּׁה - לֹא יַעֲשׂוּ[83].

81) להגדיל את כל המדות בין קטנות בין גדולות לפי חשבון אחד. מימרא של שמואל (שם צ.). 82) חלק ששי. ההוספה תהיה חלק ששי מן המדה לאחר שהוסיפו עליה, דהיינו "שתות מלבר". 83) בגמרא שם למדו דין זה מהמקרא.

יח. הַסִּיטוֹן[84] מְקַנֵּחַ אֶת מִדּוֹתָיו[85] אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבַעַל הַבַּיִת[86] אַחַת לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְהַחֲנָוָנִי[87] מְקַנְּחָן פַּעֲמַיִם בְּשַׁבָּת[88], וּמְמַחֶה מִשְׁקְלוֹתָיו[89] פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת, וּמְקַנֵּחַ מֹאזְנַיִם עַל כָּל מִשְׁקָל וּמִשְׁקָל[90], כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחֲלִידוּ[91].

84) הקונה ומוכר בכמויות גדולות (משנה שם פח.). 85) מנקה את מדותיו מן השמן הנקרש בתוכן, המקטין את נפחן. 86) שאינו מוכר תדיר כסיטון. 87) הקונה מן הסיטון ומוכר בכמויות קטנות, אולם יותר תדיר מסיטון. 88) פעמים בשבוע. 89) ורוחץ את אבני המאזנים מן השמן ומהדומה לו, הנדבק בהן. 90) בכל פעם ופעם ששוקל בהן. 91) כי המאזנים עשויות ברזל ועלולות להחליד. על כן מנקה אותן ומנגבן על כל משקל ומשקל, מה־שאין־כן במשקולות שאסור לעשותן מחומר מחליד (ראה למעלה הלכה ד), ומנקה אותן מהנוזל הנדבק בהן, על כן מספיק פעם אחת בשבוע (ראה רשב"ם ונימוקי־יוסף שפירשו אחרת).

יט. הַמְבַקֵּשׁ[92] לִשְׁקֹל שְׁלֹשָׁה רְבִיעֵי לִטְרָא - נוֹתֵן לִטְרָא בְּכַף מֹאזְנַיִם[93] וְהַבָּשָׂר וּרְבִיעַ לִטְרָא בְּכַף שְׁנִיָּה; שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר נוֹתֵן חֲצִי לִטְרָא וּרְבִיעַ לִטְרָא בְּכַף אַחַת, שֶׁמָּא יִפֹּל רְבִיעַ הַלִּטְרָא וְאֵין הַלּוֹקֵחַ רוֹאֶהוּ[94].

92) ברייתא שם פט. 93) ואל ישים שתי משקלות, חצי ליטרא ורבע ליטרא. בגמרא שלנו הגירסא: "לא יאמר לו: שקול לי שלשה רבעי הליטרא אחת אחת", ורבינו אינו גורס "אחת אחת", וכנראה שאינו גורס את המלים: לא יאמר לו שקול, אלא "לא ישקול". לפי גירסתו, פירוש הגמרא פשוטה כמשמעה: "שקול לי שלושה רבעי ליטרא" ממש, דהיינו בשתים או בשלוש משקלות. 94) ויפסיד רבע ליטרא (ולא כריטב"א מובא בנימוקי־יוסף לסוגיא זו, המתיר לשקול שלושת רבעי ליטרא בשתי משקולות, של חצי ליטרא ושל רבע ליטרא).

כ. חַיָּבִין בֵּית דִּין[95] לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים[96] בְּכָל מְדִינָה[97] וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ וָפֶלֶךְ, שֶׁיִּהְיוּ מְחַזְּרִין עַל הַחֲנֻיּוֹת וּמְצַדְּקִין אֶת הַמֹּאזְנַיִם[98] וְאֶת הַמִּדּוֹת וּפוֹסְקִין הַשְּׁעָרִים[99]. וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא עִמּוֹ מִשְׁקָל חָסֵר אוֹ מִדָּה חֲסֵרָה אוֹ מֹאזְנַיִם מְקֻלְקָלִין[100] - יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ[101] כְּפִי כֹּחוֹ[102] וּלְקָנְסוֹ[103] כְּפִי רְאוּת בֵּית דִּין[104] לְחַזֵּק הַדָּבָר[105]. וְכָל מִי שֶׁמַּפְקִיעַ אֶת הַשַּׁעַר וּמוֹכֵר בְּיֹקֶר - מַכִּין אוֹתוֹ וְכוֹפִין אוֹתוֹ וּמוֹכֵר כְּשַׁעַר הַשּׁוּק[106].

95) מימרא של רמי בר חמא (שם פט.). 96) "אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני הדיינין, המסבבין בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות, ולהכות על מעוות, וכל מעשיהם על־פי הדיינים" (הל' סנהדרין פרק א, הלכה א). 97) עיר. 98) משגיחים שיהיו מאזני צדק. 99) וקובעים מחירים. 100) כגון מאזנים שאינן בנויות בהתאם להוראות הנ"ל בפרק זה הל' ח־יא. 101) על־פי הוראות הדיינים. 102) שלא ימות מן המכות. 103) להטיל עליו עונש כסף. 104) בית־דין קובעים את העונש לפי הבנתם, והשוטרים מוציאים אותו לפועל. 105) במדה שחטא משקל חסר נפוץ יותר, מטילים עונשים כבדים יותר, כדי לבער את הרע. 106) ולא כשמואל, הסובר (גמרא שם) ש"אין מעמידין אגרדמין (שוטרים) לשערים", מכיון שממילא יאלץ המייקר להוריד את המחיר, כי אחרת לא יבואו אליו קונים.

~ יום חמישי י' אייר ~

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) ביאר בו רבינו ז"ל דיני הגונב נפש ודיני הבא במחתרת על השלמות. ונכללו בפרק אחד לפי ששניהם יש בהם צד מיתה לפעמים.

א. כָּל הַגּוֹנֵב[2] נֶפֶשׁ אָדָם[3] - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִגְנֹב. פָּסוּק זֶה הָאָמוּר בַּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הִיא אַזְהָרָה[4] לְגוֹנֵב נְפָשׁוֹת[5]. וְכֵן הַמּוֹכְרוֹ[6] - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁזֶּה בְּכְלָל: לֹא יִמָּכְרוּ מִמְּכֶרֶת עָבֶד[7]. וְאֵין לוֹקִין עַל שְׁנֵי לָאוִין אֵלּוּ[8], מִפְּנֵי שֶׁהוּא לָאו שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין[9], שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו[10] וְגוֹמֵר. וּמִיתָתוֹ בְּחֶנֶק[11].

2) בפרקים הקודמים דובר על גונב ממון, ובפרק זה - על גונב נפש. 3) במשנה (סנהדרין פה:) כתוב: "נפש מישראל", וכך גם בדפוס רומי ר"מ. 4) לא־תעשה. 5) למסקנה זו מגיע התלמוד על ידי המידה "דבר הלמד מענינו", שהיא אחת משלוש־עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן. כל העניין בעשרת הדברות מדבר בנפשות, כגון לא תרצח, לא תנאף, שהם חייבי מיתות בית־דין. מכאן ש"לא תגנוב" האמור כאן מדבר גם כן בגניבה שיש בה מיתת בית־דין, דהיינו גונב נפש (סנהדרין פו.). 6) כעבד. 7) עיקר לאו זה בא לאסור מכירת בן ישראל דרך בזיון על־ידי הכרזה והעמדה על מקום מיוחד למכירת עבדים ('תורת כהנים', וכן כתב רבינו בהלכות עבדים פרק א, הלכה ד). ראה מלבי"ם שם. וסובר רבינו, שגונב ישראל ומוכרו, נכלל בלאו זה. ונראה, שאפילו אם מכרו רק לשש שנים, עובר בלאו זה. 8) לא־תעשה של גניבה ולא־תעשה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

של מכירה. 9) הלאו לא בא להזהיר שהעובר עליו יענש במלקות, אלא שיענש עליו במיתה על־ידי בית־דין, כי אין עונשין - לא מיתה ולא מלקות – אלא־אם־כן מזהירין (שם פו:). 10) "מבני ישראל, והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא". בפסוק זה נזכרים שני הדברים. גניבה ומכירה, שאם עבר עליהם חייב מיתה. 11) כי סתם מיתה האמורה בתורה - בחנק (ספרי, פרשת תצא, קלט).

ב. אֵין הַגַּנָּב חַיָּב מִיתַת חֶנֶק עַד שֶׁיִּגְנֹב אֶת הַיִּשְׂרָאֵל[12], וְיַכְנִיסֶנּוּ לִרְשׁוּתוֹ[13], וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ[14], וְיִמְכְּרֶנּוּ לַאֲחֵרִים[15]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִתְעַמֵּר בּוֹ וּמְכָרוֹ[16]. וַאֲפִלּוּ לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֶלָּא בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה[17], כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁעַן עָלָיו[18] אוֹ נִסְמַךְ בּוֹ[19], אַף עַל פִּי שֶׁהַנִּגְנָב יָשֵׁן[20] - הֲרֵי זֶה נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ[21].

12) משנה סנהדרין פה: ובספרי (שם) נאמר: "גונב נפש מאחיו", ולא מעכו"ם. 13) דין זה לומדים מן הפסוק "וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת" (שמות כא, טז). לכתוב זה מעיר המכילתא פרשת משפטים: "בידו - אין בידו בכל מקום אלא רשותו". 14) לפני המכירה. 15) ולא לקרוביו של הגנוב (ראה לקמן הלכה ג). 16) השתמש בו הגנב ואחר־כך מכרו (משנה שם). 17) שם. כחכמים במשנה, לפי פירושו של רב אחא בריה דרבא. 18) דוגמא המובאת בגמרא שם. 19) השתמש בעובי הגוף (לשם הגנה בפני הרוח), שם. השווה "סומכא דארעא" (סוכה נג:). 20) בשעה שהשתמש בו. 21) ואם מכרו, לאחר שהנגנב התעורר משנתו, חייב (סנהדרין שם). [דעת רבינו שרב ירמיה מסתפק רק במכרו כשהוא ישן, אבל אם נתעורר ואחר־כך מכרו חייב. אולם מלשון הגמרא (סנהדרין שם): "דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך", משמע שלא כדברי רבינו, וצריך עיון].

ג. גְּנָבוֹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ[22] וּמְכָרוֹ, וַעֲדַיִן הַגָּנוּב בִּרְשׁוּת עַצְמוֹ וְלֹא הִכְנִיסוֹ הַגַּנָּב לִרְשׁוּתוֹ - פָּטוּר[23]. גְּנָבוֹ וְהוֹצִיאוֹ לִרְשׁוּתוֹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלֹא מְכָרוֹ, אוֹ מְכָרוֹ קֹדֶם שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ[24], אוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמְכָרוֹ לְאֶחָד מִקְּרוֹבָיו שֶׁל גָּנוּב, כְּגוֹן שֶׁמְּכָרוֹ לְאָבִיו אוֹ לְאָחִיו - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[25]; שֶׁנֶּאֱמַר: גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאָחִיו - עַד שֶׁיַּבְדִּילֻנוּ מֵאָחִיו וּמִקְּרוֹבָיו בִּמְכִירָה. וְכֵן אִם גְּנָבוֹ וְהוּא יָשֵׁן, וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּשֶׁהוּא יָשֵׁן, וּמְכָרוֹ וַעֲדַיִן הוּא יָשֵׁן[26] - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[27].

22) ברייתא שם. 23) הברייתא אומרת: "מכרו ועדיין ישנו ברשותו - פטור". ורבינו מפרש כפירוש רש"י, ש"ברשותו" היינו ברשות הנגנב עצמו. 24) והתורה אמרה "והתעמר בו ומכרו" - בתחלה עימור ואחר־כך מכירה, כלומר קודם השתמש הגנב בנגנב ואחר־כך מכרו. 25) סנהדרין פו. "מאחיו" עד שיבדילנו מאחיו ומקרוביו במכירה. האות מ"ם במלה "מאחיו", להורות באה על הרחקה מן אחיו, ו"אחיו" במובנו הרחב מתכוון לכל הקרובים של הגנוב. בהלכה הקודמת כתב רבינו: וימכרנו לאחרים, פירוש - לרחוקים (גמרא שם). 26) בניגוד למקרה שבהלכה הקודמת, שהשימוש בלבד היה כשהנגנב ישן, ולא המכירה. 27) כי זוהי בעיא בגמרא (שם), שלא נפתרה, וספק נפשות להקל.

ד. וְכֵן אִם גָּנַב אִשָּׁה וּמְכָרָהּ לְעַבְדֶּיהָ בִּלְבַד[28], כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עַל הַלּוֹקֵחַ: שֶׁזּוֹ הַשִּׁפְחָה[29] לִי, וְאֵין לְךָ אֶלָּא הַוְּלָדוֹת - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[30].

28) כגון שגנב אשה מעוברת, גמרא ורש"י שם. 29) לא שפחה ממש, אלא בת ישראל והוא מוכרה כשפחה. 30) זוהי בעיית רב ירמיה (שם), ולא נפתרה, וספק נפשות להקל.

ה. הַגּוֹנֵב אֶת בְּנוֹ[31] אוֹ אֶת אָחִיו הַקָּטָן, וְכֵן הָאַפּוֹטְרוֹפִּין[32] שֶׁגָּנְבוּ אֶת הַיְתוֹמִים שֶׁהֵן סְמוּכִין אֶצְלָם[33], וּבַעַל הַבַּיִת שֶׁגָּנַב אֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ[34] הַסְּמוּכִין עַל שֻׁלְחָנוֹ, וּמְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת[35] שֶׁגָּנַב אֶחָד מִן הַקְּטַנִּים הַלּוֹמְדִים אֶצְלוֹ[36], אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמְכָרוֹ - פָּטוּר[37]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִמְצָא בְיָדוֹ[38] - פְּרָט לְאֵלּוּ[39] שֶׁהֵן מְצוּיִין בְּיָדָם.

31) מחלוקת במשנה שם, ופסק כחכמים. 32) ממונים על־ידי בית־דין להשגיח על יתומים קטנים ולפקח על נכסיהם. 33) שדאגת פרנסתם עליהם. 34) המשרתים. 35) קטנים. 36) מימרא של רבא (שם פו.). 37) ממיתה. 38) משמע שקודם הגניבה לא היו בידו. 39) כל אלו הנזכרים בהלכה זו.

ו. אֶחָד[40] הַגּוֹנֵב אֶת הַגָּדוֹל[41] אוֹ הַגּוֹנֵב אֶת הַקָּטָן בֶּן יוֹמוֹ[42] שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו[43], בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַגַּנָּב אִישׁ אוֹ אִשָּׁה[44] - הֲרֵי אֵלּוּ נֶהֱרָגִין; שֶׁנֶּאֱמַר: גֹּנֵב נֶפֶשׁ - מִכָּל מָקוֹם[45]. וְאֶחָד הַגּוֹנֵב אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ שֶׁגָּנַב גֵּר אוֹ עֶבֶד מְשֻׁחְרָר[46]; שֶׁנֶּאֱמַר: נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו, וְאֵלּוּ בִּכְלַל אַחֵינוּ הֵן בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת[47]. אֲבָל הַגּוֹנֵב אֶת הָעֶבֶד אוֹ מִי שֶׁחֵצְיוֹ עֶבֶד וְחֵצְיוֹ בֶּן חוֹרִין[48] - פָּטוּר[49].

40) "אחד - או", פירוש: בין - בין. 41) בן שלוש־עשרה שנה ויום אחד, שהביא שתי שערות. 42) בו ביום שנולד. 43) נגמרו חדשי עיבורו, תשעה או שבעה, פרט לבן ח חדשים או פחות משבעה שאינו בן קיימא. 44) כי השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. 45) "נפש" משמע בין גדול בין קטן, בין זכר בין נקבה. טעם זה מוסב לפרטי הנגנב, אבל לא לדין הגנב, כי "הקשה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה", ואין אנו צריכים ללימוד מיוחד. כל הדינים הנ"ל מקורם בברייתא סנהדרין פה: 46) שקיבלו עליהם עול מצוות. 47) אף־על־פי שאינם מבני ישראל (שם פו.). 48) כגון עבד של שני שותפים, ששחררו אחד מהם. 49) כי כתוב: "גונב נפש מאחיו מבני ישראל". מן המלים הנוספות "מבני ישראל" ממעטים עבד, וחציו עבד וחציו בן חורין (גמרא שם).

ז. הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת[50], בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה[51] - אֵין לוֹ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

דָּמִים[52]; אֶלָּא אִם הֲרָגוֹ בַּעַל הַבַּיִת אוֹ שְׁאָר הָאָדָם[53] - פְּטוּרִין. וּרְשׁוּת יֵשׁ לַכֹּל[54] לְהָרְגוֹ[55], בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת[56], בְּכָל מִיתָה שֶׁיְּכוֹלִין לַהֲמִיתוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: אֵין לוֹ דָּמִים.

50) שחפר הגנב מתחת לקירות הבית, סנהדרין עב. 51) בתורה כתוב: "אם זרחה השמש עליו דמים לו" (שמות כב, ב), ולפי פשוטו משמע שביום דינו כחי, וההורגו חייב. ומשמיענו רבינו, שאין הבדל בין יום ללילה, ובשניהם פטור. המקור לדבריו במכילתא משפטים פרשה יג. שם נאמר: "או אינו בא אלא לחלק בין יום ללילה, לומר אם הרגו ביום חייב ובלילה יהא פטור, תלמוד לומר: ולנערה לא תעשה דבר, מה להלן לא חלק בין יום ללילה, אף כאן לא תחלוק בין יום ללילה". בזה מיושבת השגת הראב"ד כאן. וראה מגיד־משנה כאן, והגהות מיימוניות. 52) כמי שאין לו דם וחיות, כלומר דינו כמת - וההורגו פטור. הטעם: גנב זה עלול להרוג את בעל הבית, אם יתנגד לו. על כן דינו כרודף אחרי אדם להרגו, שנאמר בו: "הבא להרגך השכם להורגו" (שם). 53) מכיון שדין הגנב הבא במחתרת כדין רודף אחר אדם להרגו, שלכל אדם מותר להציל את חיי הנרדף על־ידי המתת הרודף (שם עב:). 54) לא לבעל הבית בלבד. 55) לא רק פטור אם הרגו, אלא מותר לכתחילה להרגו. 56) אף־על־פי שחייבי מיתת בית־דין אין הורגין בשבת, אבל את הגנב הבא במחתרת מותר להרוג בשבת, כדי להציל את בעל הבית (שם).

ח. וְאֶחָד הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת אוֹ גַּנָּב שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ גַּגּוֹ שֶׁל אָדָם[57] אוֹ בְּתוֹךְ חֲצֵרוֹ אוֹ בְּתוֹךְ קַרְפִּיפוֹ[58], בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. וְלָמָּה נֶאֱמַר מַחְתֶּרֶת? לְפִי[59] שֶׁדַּרְכּוֹ רֹב הַגַּנָּבִים לָבוֹא בַּמַּחְתֶּרֶת בַּלַּיְלָה.

57) ברייתא סנהדרין עב: 58) שטח נרחב מוקף גדר בקרבת העיר. 59) לשון הברייתא. [דעת רש"י שאם נכנס דרך הפתח אסור להורגו, אולם רבינו כאן לא חילק. אבל נראה שגם הוא לא אמר אלא בנכנס לרשות אחרים בכוונה לגנוב, אבל גנב סתם, התוחב ידו בכיסו של חבירו, או גונב מה שהוא מעל השולחן או הדולפק ברגע שבעל החפץ מעלים עין, גם רבינו מודה שאסור להורגו].

ט. וּמִפְּנֵי מָה[60] הִתִּירָה תּוֹרָה דָּמוֹ שֶׁל גַּנָּב אַף עַל פִּי שֶׁבָּא עַל עִסְקֵי מָמוֹן?[61] לְפִי שֶׁחֶזְקָתוֹ[62], שֶׁאִם עָמַד בַּעַל הַבַּיִת לְפָנָיו וּמְנָעוֹ - יַהַרְגֶנּוּ, וְנִמְצָא זֶה הִנִּכְנָס לְבֵית חֲבֵרוֹ לִגְנֹב כְּרוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ[63], וּלְפִיכָךְ יֵהָרֵג[64]. בֵּין שֶׁהָיָה גָּדוֹל בֵּין שֶׁהָיָה קָטָן[65], בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה[66].

60) מימרא של רבא, שם עב. 61) לגנוב ממונו של בעל הבית. 62) הנחה ברורה לאור המציאות. 63) שם עב: דין הרודף אחר חבירו להרגו, משנה שם עג. ומפורט להלן בהלכות רוצח פרק א. 64) הגנב. 65) כי דינו של קטן הבא במחתרת הוא כקטן הרודף, שניתן להצילו בנפשו (שם). 66) כדין רודף.

י. הָיָה הַדָּבָר בָּרוּר לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁזֶּה הַגַّנָּב הַבָּא עָלָיו אֵינוֹ הוֹרְגוֹ[67], וְאֵינוֹ בָּא אֶלָּא עַל עִסְקֵי מָמוֹן - אָסוּר לְהָרְגוֹ, וְאִם הֲרָגוֹ - הֲרֵי זֶה הוֹרֵג נֶפֶשׁ[68]; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו - אִם בָּרוּר לְךָ הַדָּבָר כַּשֶּׁמֶשׁ[69] שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁלוֹם עִמְּךָ, אַל תַּהַרְגֵהוּ. לְפִיכָךְ, אָב הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת עַל בְּנוֹ[70] - אֵינוֹ נֶהֱרָג, שֶׁדַּאי שֶׁאֵינוֹ הוֹרְגוֹ; אֲבָל הַבֵּן הַבָּא עַל אָבִיו - נֶהֱרָג[71].

67) אפילו יעמוד נגדו להציל ממונו מידו. 68) וחייב עליו. 69) לשון הברייתא, שם עב. 70) סתם אב מרחם על בנו. דוגמא בגמרא שם. 71) כדין כל אדם סתם הבא במחתרת, שחזקתו שיהרוג את בעל הבית, אם יקום נגדו להציל את ממונו. דין זה בבן על האב נאמר בסתם בני אדם, אבל כשידוע שבן זה אוהב את אביו מאד ולא יהרגהו, אסור להרגו במחתרת. ולא רק בבן אמרו, אלא גם באדם שאינו קרובו של בעל הבית, אבל ידוע כאוהבו ביותר (מגיד־משנה).

יא. וְכֵן הַגַּנָּב שֶׁגָּנַב וְיָצָא[72], אוֹ שֶׁלֹּא גָּנַב וּמְצָאוֹ יוֹצֵא מִן הַמַּחְתֶּרֶת - הוֹאִיל וּפָנָה עֹרֶף[73] וְאֵינוֹ רוֹדֵף[74], יֵשׁ לוֹ דָּמִים[75]. וְכֵן אִם הִקִּיפוּהוּ בְּנֵי אָדָם[76] אוֹ עֵדִים[77], אַף עַל פִּי שֶׁעַדַּיִן הוּא בִּרְשׁוּת זֶה שֶׁבָּא עָלָיו - אֵינוֹ נֶהֱרָג. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם בָּא לְבֵית דִּין שֶׁאֵינוֹ נֶהֱרָג.

72) "במחתרת אין לו דמים, חוץ למחתרת יש לו דמים" (ירושלמי סנהדרין פרק ח, הלכה ח). 73) אף־על־פי שנמצא עדיין במחתרת. 74) כי הרי לא גנב, אבל אם גנב ומצאו יוצא מן המחתרת והרגו - פטור. מימרא של רב הונא: "נטל הכיס והפך את פניו לצאת והלך לו ועמד עליו והרגו, אין ההורגו נהרג" (שם). 75) וההורגו חייב. 76) אסור להרוג את הגנב, כי יש לו מצילים לבעה"ב, אם יקום הגנב עליו להרגו. "היו לו מושיעים הימנו והרג - חייב" (מכילתא משפטים פרשה יג). 77) את הפסוק "אם זרחה השמש עליו דמים לו" מפרש תרגום אונקלוס "אם עיני דסהדיא נפלה עלוהי..." (=אם עדים רואים אותו), כלומר אפילו אינם יכולים להושיע לו, אבל מכיון שיוכלו להעיד במקרה שהגנב יהרוג את בעל־הבית, ימנע הגנב ולא יהרוג, על כן יש לו דמים ואסור להרוג אותו (ראה מאירי לסנהדרין ע' 269).

יב. וְכֵן הַבָּא בַּמַּחְתֶּרֶת לְתוֹךְ גִּנָּתוֹ אוֹ לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ אוֹ לְתוֹךְ הַדִּיר[78] וְהַסַּהַר[79] - יֵשׁ לוֹ דָּמִים; שֶׁחֶזְקָתוֹ שֶׁבָּא עַל הַמָּמוֹן בִּלְבַד, לְפִי שֶׁאֵין רֹב הַבְּעָלִים מְצוּיִים בִּמְקוֹמוֹת אֵלּוּ[80].

78) גדרה לעדר צאן. 79) גדרה לבהמות בשדה. 80) ולא ידע הגנב שהבעלים ימצאהו שם. בניגוד לגגו, חצרו וקרפיפו שהבעלים מצויים בהם, ראה למעלה הלכה ח.

יג. כָּל גַּנָּב שֶׁיֵּשׁ לוֹ דָּמִים[81], אִם נָפַל עָלָיו גַּל[82]

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּשַׁבָּת - מְפַקְּחִים עָלָיו[83], וְאִם שִׁבֵּר כֵּלִים בְּבִיאָתוֹ[84] - חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין[85]; אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ דָּמִים[86] שֶׁשִּׁבֵּר כֵּלִים בְּבִיאָתוֹ - פָּטוּר[87], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[88].

81) שאסור להורגו. 82) של אבני מפולת בשעה שהיה במחתרת. 83) מפנים את האבנים כדי להצילו, כי דינו כדין כל אדם, ופיקוח נפש דוחה שבת (סנהדרין עב:). 84) לרשות הבעלים. 85) כדין כל מזיק (סנהדרין עב.) 86) למעלה הלכה ז והלכה ח. 87) מלשלם, כי חיוב מיתה וחיוב ממון באים כאחד, ואפילו אם ניצל פטור מלשלם, והוא־הדין שאין מפקחים עליו את הגל. 88) למעלה פרק ג, הלכה א.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת גְּנֵבָה בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

~ יום שישי י"א אייר ~

הִלְכוֹת גְּזֵלָה וַאֲבֵדָה

יֵשׁ בִּכְלָלָן שֶׁבַע מִצְוֹת. שְׁתַּיִּם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחָמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פִּרְטָן:
א) שֶׁלֹּא לִגְזֹל. ב) שֶׁלֹּא לַעֲשֹׁק. ג) שֶׁלֹּא לַחְמֹד. ד) שֶׁלֹּא לְהִתְאַוּוֹת. ה) לְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה. ו) שֶׁלֹּא יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבֵדָה. ז) לְהָשִׁיב הָאֲבֵדָה.
וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) כלל בו רבינו ענייני הגזילה, מהותם ושיעורם, ואיכות החזרה וענין התאוה והחימוד. ואלו החמש מצוות, ר"ל הגזילה, והאבידה, והעושק, והתאוה, והחימוד הן הכוללות ענין הלכות גזילה.

א. כָּל הַגּוֹזֵל[2] אֶת חֲבֵרוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִגְזֹל. וְאֵין לוֹקִין עַל לָאו זֶה[3], שֶׁהֲרֵי הַכָּתוּב נִתְּקוֹ לַעֲשֵׂה[4], שֶׁאִם גָּזַל - חַיָּב לְהַחֲזִיר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל - זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה[5]. וַאֲפִלּוּ שָׁרַף הַגְּזֵלָה[6] - אֵינוֹ לוֹקֶה; שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם דָּמֶיהָ, וְכָל לָאו שֶׁנִּתַּן לְתַשְׁלוּמִין אֵין לוֹקִין עָלָיו.

2) הלוקח "בגלוי ובפרהסיא בחוזק יד" (ראה הלכות גניבה פרק א הלכה ג ולקמן הלכה ג). 3) אף על פי שכל לאו שיש בו מעשה לוקין עליו. 4) העביר אותו והעתיקו למצוות עשה, ועל כן אין על לאו זה מלקות. "זה הכלל כל מצוות לא תעשה שיש בה קום ועשה, אין חייבין עליה" (מכות טז.). 5) הכתוב מתחיל: "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה..." אין כוונת הכתוב לתאר מקרה, אם השיב את הגזילה, אלא בא לצוות על הגזלן להשיב את הגזילה. 6) ואי אפשר לקיים שוב את מצות־העשה ככתבה.

ב. וְאָסוּר לִגְזֹל כָּל שֶׁהוּא[7] דִּין תּוֹרָה[8]. אֲפִלּוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים אָסוּר לִגְזֹלוֹ אוֹ לְעָשְׁקוֹ; וְאִם גְּזָלוֹ אוֹ עֲשָׁקוֹ - יַחֲזִיר.

> ~ נקודות משיחות קודש ~
>
> "אָסוּר לִגְזֹל כָּל שֶׁהוּא, דִּין תּוֹרָה"
>
> איסור גזל הוא בכל שהוא וגם בפחות משווה פרוטה, אבל החובל בחברו חייב רק אם חבל בו בשווה פרוטה. כי איסור הגזל הוא על הפקעת הבעלות על החפץ מיד חברו, ובעלות ישנה גם על פחות משווה פרוטה. אבל החובל בחבירו חייב על הנזק וההפסד שעשה לחבירו, ולכן אינו חייב על פחות משווה פרוטה. ומה שלכמה דעות מותר ליקח איסורי הנאה בעל־כורחו והוא לכאורה הפקעת בעלותו עליהם, הוא מצד שהם הפקר וממילא לא היו בבעלותו.
>
> (על פי לקו"ש חלק ל"ד ע' 54 והערה 28
> מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

7) אפילו פחות משווה פרוטה (סנהדרין נז.). 8) לפי שאף פחות משיעור אסור מן התורה (ראה הלכות גניבה פרק א הלכה ב).

ג. אֵי זֶהוּ גּוֹזֵל[9]? זֶה הַלּוֹקֵחַ מָמוֹן הָאָדָם בְּחָזְקָה[10]. כְּגוֹן שֶׁחָטַף מִיָּדוֹ[11] מִטַּלְטְלִין, אוֹ שֶׁנִּכְנַס לִרְשׁוּתוֹ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן הַבְּעָלִים וְנָטַל מִשָּׁם כֵּלִים[12], אוֹ שֶׁתָּקַף בְּעַבְדּוֹ[13] וּבִבְהֶמְתּוֹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן[14], אוֹ שֶׁיָּרַד לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ[15] וְאָכַל פֵּרוֹתֶיהָ, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - הוּא גּוֹזֵל. כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּגְזֹל אֶת הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי[16].

9) זהו ביאור ל"כל הגוזל", בהלכה א. 10) בחוזק יד, בניגוד לגנב הלוקח ממון האדם בסתר בלי ידיעת הבעלים. 11) זוהי הדוגמא הפשוטה ביותר המתאימה לדוגמה שבכתוב המובא בסוף הלכה זו. 12) דין הנוטל מרשותו כדין הנוטל מידו. 13) תפס את עבדו בכוח. 14) דוגמא זו שונה משתי הדוגמאות הקודמות. שם נטל לעצמו את המטלטלין ואת הכלים לחלוטין, אולם כאן בעבד או בבהמה לא לקח אותם לעצמו, אלא השתמש בהם בלבד (שם צו: צז.). 15) דוגמא זו משלימה את הדוגמאות הקודמות. שם דובר על מטלטלין, וכאן על קרקע (בבא בתרא לח:). 16) הכתוב הזה משמש בתלמוד דוגמא לגזלן (בבא קמא עט:).

ד. אֵי זֶהוּ עוֹשֵׁק[17]? זֶה שֶׁבָּא מָמוֹן חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ יָדוֹ בִּרְצוֹן הַבְּעָלִים[18], וְכֵיוָן שֶׁתְּבָעוּהוּ כָּבַשׁ[19] הַמָּמוֹן אֶצְלוֹ בְּחָזְקָה וְלֹא הֶחֱזִירוֹ. כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בְּיַד חֲבֵרוֹ הַלְוָאָה אוֹ שְׁכִירוּת[20], וְהוּא תּוֹבְעוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא אַלָּם[21] וְקָשֶׁה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ.

17) זהו ביאור לעושק הנזכר בהלכה ב. 18) בניגוד לגוזל שמתחילתו בא ממון חבירו לידו שלא ברצון הבעלים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

19) עיכב. 20) שעבד אצלו כפועל שכיר (בבא מציעא סא.). 21) תקיף ועושה כחפצו.

ה. כָּל הַגּוֹזֵל חַיָּב לְהַחֲזִיר הַגְּזֵלָה עַצְמָהּ[22], שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל. וְאִם אָבְדָה אוֹ נִשְׁתַּנֵּית[23] - מְשַׁלֵּם דָּמֶיהָ[24]. בֵּין שֶׁהוֹדָה מִפִּי עַצְמוֹ בֵּין שֶׁבָּאוּ עָלָיו עֵדִים שֶׁגָּזַל - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם הַקֶּרֶן בִּלְבַד[25]. אֲפִלּוּ גָּזַל קוֹרָה וּבְנָאָהּ בְּבִירָה[26] - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנֵּית[27], דִּין תּוֹרָה הוּא[28] שֶׁיַּהֲרֹס אֶת כָּל הַבִּנְיָן וְיַחֲזִיר קוֹרָה לִבְעָלֶיהָ; אֲבָל תִּקְּנוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשָּׁבִים[29], שֶׁיְּהֵא נוֹתֵן אֶת דָּמֶיהָ וְלֹא יַפְסִיד הַבִּנְיָן[30]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲפִלּוּ גָּזַל קוֹרָה וַעֲשָׂאָהּ בְּסֵכַת הֶחָג, וּבָא בַּעַל הַקּוֹרָה לְתָבְעָהּ בְּתוֹךְ הֶחָג - נוֹתֵן לוֹ אֶת דָּמֶיהָ[31]; אֲבָל אַחַר הֶחָג - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנֵּית וְלֹא בְּנָאָהּ בְּטִיט[32], מַחֲזִיר אֶת הַקּוֹרָה עַצְמָהּ.

22) ואין הגזלן יכול לפטור עצמו בתשלומים. 23) כגון, הגוזל עצים ועשאן כלים, צמר ועשאן בגדים (בבא קמא צג:). 24) "והשיב את הגזילה אשר גזל, מה תלמוד לומר אשר גזל? אם כעין שגזל יחזיר, ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי" (שם סו. תוספתא שם פרק י). 25) ולא כגנב שמשלם פי שניים, אם העידו עליו שני עדים שגנב. 26) בניין גדול. 27) מברייתה, כי לאחר הריסת הבניין תישאר קורה כמו שהייתה. 28) והשיב את הגזילה אשר גזל. 29) כדי להקל על הגזלן לחזור בתשובה. 30) שאם נכריחו להרוס את ביתו ולהחזיר את הקורה עצמה, יימנע מלעשות תשובה. 31) אף־על־פי שלא חיברה בטיט, והסוכה עומדת להריסה לאחר החג, תיקנו גם כאן תקנה, שלא יחזיר את הקורה עצמה, כי בתוך ימי החג דין הסוכה כדין בניין קבע (גמרא שם). 32) ואם בנאה בטיט, דין הסוכה כדין בניין, ואף לאחר החג אינו מחזיר את הקורה עצמה, אלא נותן לו את דמיה, מפני תקנת השבים (גמרא שם).

ו. הַגּוֹזֵל פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר[33] - אֵינוֹ בְּתוֹרַת הֲשָׁבַת גְּזֵלָה[34]. גָּזַל שָׁלֹשׁ אֲגֻדּוֹת[35] שָׁווֹת שָׁלֹשׁ פְּרוּטוֹת, וְהוּזְלוּ, וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן שָׁווֹת שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת, וְהֶחֱזִיר לוֹ שְׁתַּיִם - חַיָּב לְהַחֲזִיר הַשְּׁלִישִׁית[36], הוֹאִיל וּבַתְּחִלָּה הָיְתָה שָׁוָה פְּרוּטָה[37]. גָּזַל שְׁתַּיִם שָׁווֹת פְּרוּטָה, וְהֶחֱזִיר אַחַת - גְּזֵלָה אֵין כָּאן[38], מִצְוַת הֲשָׁבַת גְּזֵלָה אֵין כָּאן[39].

33) עבירה, כי "אסור לגזול כל שהוא דין תורה" (ראה למעלה הלכה ב). 34) כי פחות משווה פרוטה אינו ממון (בבא מציעא נה:). 35) דברים הנאגדים יחד, כגון ירק (בבא קמא קה.). 36) אף על פי שהיא פחות משווה פרוטה, והרי אמרנו שפחות משווה פרוטה אינו בתורת השבת הגזילה. 37) וחלה עליו משעת הגזילה חובת ההשבה. 38) כי מה שנשאר בידו הוא פחות משווה פרוטה. 39) לא קיים את מצוות השבת הגזילה, כי גזל שווה פרוטה, ועליו להחזיר הכול [כך פירש במגיד משנה. וראה כסף משנה שהביא גירסת הטור חושן משפט סימן שס בדברי רבינו: "גזילה יש כאן, השבה אין כאן" ולהלכה אין הבדל, כי גם הוא מפרש שהגזלן מחוייב להחזיר מה שנשאר בידו].

ז. הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ בַּיִּשּׁוּב, וְהֶחֱזִיר לוֹ גְּזֵלָתוֹ בַּמִּדְבָּר - הָרְשׁוּת בְּיַד הַנִּגְזָל: אִם רָצָה - נוֹטֵל; וְאִם לָאו - אוֹמֵר לוֹ: אֵינִי נוֹטֵל אֶלָּא בַּיִּשּׁוּב, שֶׁמָּא תֵּאָנֵס מִמֶּנִּי כָּאן[40]. וַהֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַגַּזְלָן וּבְאַחֲרָיוּתוֹ[41] עַד שֶׁיַּחֲזִירֶנָּה לוֹ בַּיִּשּׁוּב. וְכֵן בִּדְמֵי הַגְּזֵלָה.

40) שמא יקחו אותה ממני באונס, כגון על ידי שודדים מזויינים. 41) אם החזירה לו בעל כורחו במדבר וקרה אונס, הגזלן חייב.

ח. הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ וְהִבְלִיעַ לוֹ בַּחֶשְׁבּוֹן[42] - יָצָא[43]. וְאִם הֶחֱזִיר[44] לְכִיסוֹ[45] שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מָעוֹת - יָצָא; שֶׁאָדָם עָשׂוּי לְמַשְׁמֵשׁ בְּכִיסוֹ[46] בְּכָל שָׁעָה, וַהֲרֵי מָנָה הַמָּעוֹת שֶׁהֶחֱזִיר לוֹ בִּכְלַל מְעוֹתָיו, וּמְנָנָן שֶׁלֹּא מִדַּעַת פּוֹטֵר[47]. וְאִם הֶחֱזִיר לְכִיס שֶׁאֵין בּוֹ כְּלוּם - לֹא יָצָא[48], וְחַיָּב בְּאַחֲרָיוּת הַגְּזֵלָה עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ[49] שֶׁהֶחֱזִיר לְכִיס פְּלוֹנִי.

42) לאחר זמן קנה ממנו חפץ, וכשנתן לו דמיו הוסיף עליהם דמי הגזילה והבליע בחשבון, כי התבייש לומר שגזל. 43) ידי חובתו, ואם נגנב הכסף מיד הנגזל, פטור הגזלן מאחריותו. 44) הגזלן. 45) לארנקו של הנגזל. 46) אדם רגיל לבדוק את ארנקו לפעמים קרובות, כדי לראות אם לא נגנב הכסף (דעת רבי יצחק בבא מציעא כא: שנתקבלה כדעת הכול בבא קמא קיח:). 47) אם הנגזל מנה את הכסף שהוחזר לו, אף על פי שהגזלן לא הודיע לו שהחזיר לו את הגזילה, פוטר את הגזלן מאחריותו, אם אבד לאחר כן. 48) מכיוון שאין בכיס כסף, אין דרכו למשמש בו, ומתוך כך לא ידע אם הוחזרה לו הגזילה. כך פירשו רבינו והרי"ף את ההבדל בגמרא בין כיס שיש בו מעות לבין כיס שאין בו מעות, שם (שלא כפירוש רש"י). 49) כדי שישמור עליו הנגזל מכאן ואילך.

ט. כָּל הַחוֹמֵד[50] עַבְדּוֹ אוֹ אֲמָתוֹ אוֹ בֵּיתוֹ וְכֵלָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיִּקְּנֵהוּ מִמֶּנּוּ[51], וְהִכְבִּיר עָלָיו בְּרֵעִים וְהִפְצִיר בּוֹ[52] עַד שֶׁלָּקְחוֹ מִמֶּנּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ דָּמִים רַבִּים[53] - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַחְמֹד. וְאֵין לוֹקִין עַל לָאו זֶה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה[54]. וְאֵינוֹ עוֹבֵר בְּלָאו זֶה עַד שֶׁיִּקַּח הַחֵפֶץ שֶׁחָמַד[55], כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר[56]: לֹא תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ לְךָ - חֲמוּד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה[57].

50) החפץ בכל לב להשיג. 51) "מה הפרט (עבדו ואמתו) מפורש בדבר שהוא קונה ומקנה, אף כל דבר שהוא קונה ומקנה" (מכילתא יתרו פרשה ח). 52) הרבה עליו דברים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

והתעקש. 53) "לא תחמוד, לאינישי בלא דמי משמע להו" (בבא מציעא ה:). מכאן שבאמת איסור "לא תחמוד" קיים, אף בנותן דמים. 54) כי עצם מעשה הקנייה אין בו עבירה, לאחר שנעשה בהסכמת הבעלים לאחר שידול מרובה, והעבירה היא רק השידול וההפצרה, ובזה אין מעשה. 55) אינו עובר על לאו "לא תחמוד" אלא אם כן השיג החומד את מטרתו, דהיינו קנה את החפץ שחמד. 56) דומה למה שנאמר. 57) "או אפילו חומד בדיבור? תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם וגומר, מה להלן עד שעושה מעשה, אף כאן עד שעושה מעשה" (מכילתא יתרו, פרשה ח).

י. כָּל הַמִּתְאַוֶּה[58] בֵּיתוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ וְכֵלָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִשֶּׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לִקְנוֹתָן מִמֶּנּוּ - כֵּיוָן שֶׁחָשַׁב בְּלִבּוֹ הֵיאַךְ יִקְנֶה דָּבָר זֶה וְנִפְתָּה בְּלִבּוֹ בַּדָּבָר[59] עָבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִתְאַוֶּה, וְאֵין תַּאֲוָה אֶלָּא בַּלֵּב בִּלְבַד[60].

58) בלי להוציא תשוקתו לפועל על ידי מעשה. 59) גמר בליבו להטריח על בעל החפץ שימכרנו לו. 60) בניגוד לחימוד שיש בו מעשה. "לא תחמוד ולהלן הוא אומר ולא תתאווה, לחייב על התאווה בפני עצמה ועל החמדה בפני עצמה" (מכילתא שם).

יא. הַתַּאֲוָה מְבִיאָה לִידֵי חִמּוּד, וְהַחִמּוּד מֵבִיא לִידֵי גָזֵל[61]; שֶׁאִם לֹא רָצוּ הַבְּעָלִים לִמְכֹּר אַף עַל פִּי שֶׁהִרְבָּה לָהֶם בְּדָמִים וְהִפְצִיר בְּרֵעִים - יָבוֹא לִידֵי גָזֵל[62]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְחָמְדוּ בָתִּים[63] וְגָזָלוּ. וְאִם עָמְדוּ הַבְּעָלִים בִּפְנָיו לְהַצִּיל מָמוֹנָם[64] אוֹ מְנָעוּהוּ[65] מִלִּגְזֹל - יָבוֹא לִידֵי שְׁפִיכוּת דָּמִים. צֵא וּלְמַד מִמַּעֲשֵׂה אַחְאָב וְנָבוֹת[66].

61) "רבי אומר: ... ולומר לך שאם התאווה סופו לחמוד, שנאמר ולא תתאווה ולא תחמוד, ואם חמד סופו לאנוס ולגזול, שנאמר וחמדו שדות וגזלו" (שם). 62) ויקח בחזקה. 63) במקרא: וחמדו שדות וגזלו ובתים ונשאו. 64) לאחר שגזלוהו מהם. 65) לפני שגזלו. 66) אחאב חמד כרם נבות וביקש לקנותו וכשסרב נבות העלילו עליו, העמידוהו למשפט והרגוהו ואת כרמו החרימו לאוצר המלך (מלכים־א כא).

יב. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁהַמִּתְאַוֶּה[67] - עוֹבֵר בְּלָאו אֶחָד[68], וְהַקּוֹנֶה דָּבָר שֶׁהִתְאַוָּה בְּהֶפְצֵר שֶׁהִפְצִיר בַּבְּעָלִים אוֹ בְּבַקָּשָׁה מֵהֶן - עוֹבֵר בִּשְׁנֵי לָאוִין. לְכָךְ נֶאֱמַר: 'לֹא תַחְמֹד' וְ'לֹא תִתְאַוֶּה'[69]. וְאִם גָּזַל[70] - עָבַר בִּשְׁלֹשָׁה לָאוִין.

67) ואינו מוציא חפצו לפועל. 68) לא תתאווה. 69) "לחייב על התאווה בפני עצמה ועל החמדה בפני עצמה" (מכילתא שם). 70) דבר לאחר שחמד אותו, והבעלים סרבו למכרו.

יג. כָּל הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה[71] - כְּאִלּוּ נוֹטֵל נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ; שֶׁנֶּאֱמַר: כֵּן אָרְחוֹת כָּל בֹּצֵעַ בָּצַע[72] אֶת נֶפֶשׁ[73] וְגוֹמֵר. וְאַף עַל פִּי כֵן[74], אִם לֹא הָיְתָה הַגְּזֵלָה קַיֶּמֶת[75], וְרָצָה הַגַּזְלָן לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה[76], וּבָא מֵאֵלָיו[77] וְהֶחֱזִיר דְּמֵי הַגְּזֵלָה - תַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא[78] שֶׁאֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, אֶלָּא עוֹזְרִין אוֹתוֹ[79] וּמוֹחֲלִין לוֹ, כְּדֵי לְקָרֵב הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה עַל הַשָּׁבִים. וְכָל הַמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דְּמֵי הַגְּזֵלָה - אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה מִמֶּנּוּ[80].

71) מימרא של רבי יוחנן בבא קמא קיט. 72) כל הגוזל. 73) בעליו יקח, כלומר נפשו של הנגזל. 74) שעבירת הגזילה כה חמורה. 75) כגון שאבדה או נשרפה. 76) "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה" (שם צד:). 77) בלי שתבע אותו הנגזל בבית־הדין. 78) אף על פי שדבר תורה חייב להחזיר את דמיה, ראה למעלה הלכה ה. 79) לעשות תשובה. 80) כי הוא מונע את הגזלנים מלחזור בתשובה. סיכום: א. אם הגזילה קיימת מחזירה ומקבלים אותה ממנו, אפילו אם הוא בעל תשובה. ב. אם הגזילה קיימת ועל ידי ההחזרה ייגרם הפסד רב לגזלן, כגון קורה שבנאה בבניין (למעלה הלכה ה), נותן דמיה, מפני תקנת השבים. ג. אין הגזילה קיימת, אפילו דמיה אין מקבלים ממנו, אם בא מאליו והחזיר. ד. כל מקום שנאמר בתלמוד, שהגזלן משלם דמים, הכוונה לגזלן שאינו שב מרצונו, אלא תובעים אותו בבית דין.

~ שבת קודש י"ב אייר ~

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) ביאר בו רבינו דיני שינויי הגזילה, ר"ל שינוי רשות או שינוי שבח או שינוי ענין, ופרטי דברים אלו.

א. הַגְּזֵלָה שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנִּית[2] אֶלָּא הֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה[3], אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים[4] מִמֶּנָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁמֵּת הַגַּזְלָן[5] וַהֲרֵי הִיא בְּיַד בָּנָיו[6] - הֲרֵי זוֹ חוֹזֶרֶת לִבְעָלֶיהָ[7] בְּעַצְמָהּ[8]. וְאִם נִשְׁתַּנִּית בְּיַד הַגַּזְלָן, אַף עַל פִּי שֶׁעַדַּיִן לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה - קְנָאָהּ בְּשִׁנּוּי[9], וּמְשַׁלֵּם דָּמֶיהָ כִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה[10].

2) בבא־קמא סו. 3) בשעת הגזילה. 4) "כיון דאמר ווי לה לחסרון כיס, מייאש ליה מינה" (בבא־מציעא כג.). 5) בבא־קמא קיא: 6) אף־על־פי שהלוקח גזילה קונה אותה ביאוש ושינוי רשות, לקמן הלכה ג. 7) כי "רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי", כלומר שהגזילה ביד בנו של הגזלן, דינה כאילו עדיין היתה ביד הגזלן, ואין כאן שינוי רשות ועל כן חייב להחזירה, כי יאוש לבדו אינו קונה. 8) הגזילה גופה, ולא דמיה (שם סו. סח.). 9) "אמר רבה, שינוי קונה" (שם סו.). הגדרת המושג "שינוי", ודוגמאות - ראה לקמן הלכה י ואילך. 10) אפילו השביחה ביד הגזלן.

ב. וְדִין זֶה[11] דִּין תּוֹרָה הוּא[12], שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[13] לָמְדוּ[14]: אִם הִיא כְּשֶׁגְּזָלָהּ - מְשַׁלֵּם אוֹתָהּ[15], וְאִם נִשְׁתַּנִּית בְּיָדוֹ -

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מְשַׁלֵּם דָּמֶיהָ[16]. נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה וְלֹא נִשְׁתַּנִּית[17] - קָנָה הַגַּזְלָן כָּל הַשֵּׁבֶט שֶׁהִשְׁבִּיחָה אַחַר יֵאוּשׁ, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא כִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה[18]. וְדָבָר זֶה מִדִּבְרֵיהֶם[19], מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשָּׁבִים[20]. וּכְשֶׁמַּחֲזִיר לוֹ הַגְּזֵלָה, שָׁמִין לוֹ הַשֶּׁבַח[21] וְנוֹטֵל מִן הַנִּגְזָל[22].

11) שגזילה שלא נשתנית חוזרת בעינה, ואם נשתנית משלם דמיה. 12) שם. 13) תלמיד מרבו. 14) את הפירוש לפסוק הנ"ל. 15) מחזיר את הגזילה עצמה. 16) גמרא שם. 17) כגון גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה. 18) כלומר, הוא מחזיר את הפרה כמו שהיתה בשעת הגזילה בלי הולד. "גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה . . . משלם כשעת הגזלה" (משנה שם צג:). רבינו מפרש משנה זו בלאחר יאוש. ראה לקמן הלכה ו. 19) של החכמים. 20) כדי להקל על הגזלן לחזור בתשובה. אם נדרוש ממנו גם את הוולדות שנולדו אצלו, ימנע מלחזור בתשובה. דבר זה הוא תקנה, כי מצד הדין היה עליו להחזיר גם את השבח, כי יאוש אינו קונה. 21) מעריכים לו לגזלן את דמי השבח, שהשביחה אצלו הגזילה. 22) ונוטל דמים, כגון שגזל פרה ונתעברה אצלו והחזירה לפני שילדה (ראה לקמן שם).

ג. מְכָרָהּ הַגַּזְלָן אוֹ נְתָנָהּ בְּמַתָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנִּית הַגְּזֵלָה[23] - אֵינָהּ חוֹזֶרֶת בְּעַצְמָהּ[24] מִיַּד הַלּוֹקֵחַ; הוֹאִיל וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, בֵּין לִפְנֵי מְכִירָה וּנְתִינָה[25] בֵּין לְאַחַר מְכִירָה וּנְתִינָה, קְנָאָהּ הַלּוֹקֵחַ בְּיֵאוּשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת[26].

23) והגזלן לא קנה אותה. 24) הגזילה גופה. 25) אין הבדל, אם היאוש קדם למכירה, או המכירה קדמה ליאוש (שם קטו.). 26) שעברה הגזילה בהיתר לרשות הקונה או המקבל מתנה (גמרא שם). השווה להלכות גניבה פרק ה הלכה ג.

ד. הַגּוֹזֵל וְהִשְׁבִּיחַ, וּמָכַר[27] אוֹ הוֹרִישׁ לִפְנֵי יֵאוּשׁ[28] - מַה שֶּׁהִשְׁבִּיחַ הוֹרִישׁ[29] וּמַה שֶּׁהִשְׁבִּיחַ מָכַר, וְקָנָה לוֹקֵחַ אוֹ יוֹרֵשׁ אֶת הַשֶּׁבַח[30], וְנוֹטֵל דְּמֵי הַשֶּׁבַח מִן הַנִּגְזָל וּמַחֲזִיר לוֹ הַגְּזֵלָה[31], וְחוֹזֵר הַנִּגְזָל וְנוֹטֵל דְּמֵי הַשֶּׁבַח מִן הַגַּזְלָן[32], שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְיָאֵשׁ. וְכֵן אִם הִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ[33] אוֹ הִיוֹרֵשׁ - נוֹטֵל הַשֶּׁבַח מִן הַנִּגְזָל[34].

27) מימרא של רבא (שם צו.). 28) ויש כאן שינוי רשות בלי יאוש שאינו קונה מצד הדין, כשם שיאוש בלי שינוי רשות אינו קונה מצד הדין (ראה בית הבחירה לבבא־קמא עמוד 273). 29) לשון רבא, שם. 30) קנה אותו בשינוי רשות בלבד, כשם שגזלן קונה אותו ביאוש בלבד, ראה למעלה הלכה ב. ולגבי הגזלן אין דין קנין ע"י יאוש דומה לקנין של שינוי רשות. בדין ראשון, דמי השבח נשארים בידיו מפני תקנת השבים, מה־שאין־כן במכר לפני יאוש, שחוזר הנגזל ונוטל דמי השבח מן הגזלן. 31) כי את הגזילה עצמה לא קנה בשינוי רשות בלי יאוש. 32) ולא קנה הגזלן את השבח, כי תקנת השבים היתה לשבח שלאחר יאוש (ראה למעלה הלכה ב). 33) דברי רבא, שם. 34) כשם שאם השביח הגזלן ואחר־כך מכר, השבח של הלוקח; כך אם השביח הקונה, השבח לקונה. [לא פירש רבינו בהשביח לוקח אם הנגזל גובה מהגזלן את דמי השבח ששילם ללוקח. ויש פנים לכאן ולכאן].

ה. מָכַר הַגַּזְלָן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים[35], אַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁבִּיחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים - חוֹזֶרֶת לִבְעָלֶיהָ[36]. מְכָרָהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְיִשְׂרָאֵל[37] אַחַר שֶׁהִשְׁבִּיחַ - הוֹאִיל וְהַגַּזְלָן יִשְׂרָאֵל וְזֶה שֶׁהִיא בְּיָדוֹ יִשְׂרָאֵל, קָנָה הַשֶּׁבַח[38]; וְאִם תָּפַשׂ הַנִּגְזָל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ[39].

35) שם. 36) עם השבח, ואין הבעלים משלמים בעד השבח, כי הגוי לא קנה אותו. רק בלוקח ישראל שהשביח, אמרו חכמינו שנוטל את השבח מן הנגזל, אפילו אם קנה את הגזילה לפני יאוש, גמרא שם. 37) בעיית רבא שלא נפתרה, שם. 38) כדין ישראל שקנה ישר מן הגזלן והשביח, ראה הלכה ד. 39) הבעיא לא נפתרה, ועל כן מספק אין מוציאים מידו. ראה הלכות נזקי ממון, פרק ב הלכה ה.

ו. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[40], שֶׁהַגְּזֵלָה שֶׁהִשְׁבִּיחָה אַחַר יֵאוּשׁ אוֹ אַחַר שֶׁנִּשְׁתַּנִּית - הַשֶּׁבַח לַגַּזְלָן, מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשָּׁבִים, אַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁבִּיחָה מֵאֵלֶיהָ[41]. כֵּיצַד? גָּזַל פָּרָה[42] וְנִתְעַבְּרָה אֶצְלוֹ, בֵּין שֶׁיָּלְדָה קֹדֶם שֶׁתִּכְבּוֹשׁ בַּדִּין[43] בֵּין שֶׁעֲדַיִן לֹא יָלְדָה[44]; גָּזַל רָחֵל[45] וְנִטְעֲנָה[46] אֶצְלוֹ, בֵּין שֶׁגְּזָזָהּ קֹדֶם שֶׁתִּכְבּוֹשׁ בַּדִּין בֵּין שֶׁעֲדַיִן לֹא גְּזָזָהּ - הוֹאִיל וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, מְשַׁלֵּם כִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה[47]. וְאִם יָלְדָה וּגְזָזָהּ - הַגִּזּוֹת וְהַוְּלָדוֹת שֶׁל גַּזְלָן; וְאִם עֲדַיִן לֹא יָלְדָה וְלֹא גְּזָזָהּ - שָׁמִין לוֹ, וְנוֹטֵל הַשֶּׁבַח מִן הַנִּגְזָל, וּמַחֲזִיר הַבְּהֵמָה עַצְמָהּ[48].

40) למעלה בהלכה ב. 41) וכל־שכן שבח שיש בו הוצאה, כגון כחושה ופיטמה (ראה לקמן הלכה ט). 42) שם צג: צה. 43) והשבח, בשעת הדין, כבר איננו על גבי הגזילה. 44) והשבח עדיין על גבי הגזילה (שם צה:). 45) שם. 46) נתכסתה בצמר. 47) את הדין הזה מחלק רבינו לשנים: א. "אם ילדה וגזזה" - כלומר שהשבח כבר אינו על גבי הגזילה, אז השבח גופו שייך לגזלן, ו"משלם כשעת הגזילה", פירושו מחזיר את הגזילה ריקנית כבשעת הגזילה בלי ולדות ובלי גיזות. ב. "ואם עדיין לא ילדה ולא גזזה" - כלומר שהשבח עדיין על גבי הגזילה, והנגזל מקבל את הפרה עם העובר או את הרחל עם הצמר שעליה, מקבל הגזלן את דמי הולד או דמי הצמר. 48) כי יאוש אינו קונה, ראה למעלה סוף הלכה א. הלכה זו היא כדעת רבי יהודה ולפי פירושו של רב פפא, שמשלם כשעת הגזילה, ואין הבדל בין ילדה ובין לא ילדה. שם צה:

ז. גָּזַל פָּרָה מְעֻבֶּרֶת[49], וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה; רָחֵל טְעוּנָה, וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, וְאַחַר כָּךְ גְּזָזָהּ - מְשַׁלֵּם דְּמֵי פָּרָה הָעוֹמֶדֶת לֵילֵד[50] וּדְמֵי רָחֵל

מוחדרה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הָעוֹמֶדֶת לִגָּזֵז. וְאִם לִפְנֵי יֵאוּשׁ[51] אוֹ קֹדֶם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה יָלְדָה אוֹ גִּזְזָהּ - הֲרֵי הַגִּזּוֹת וְהַוְּלָדוֹת שֶׁל בְּעָלִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְעַבְּרָה אוֹ נִטְעֲנָה בְּיַד הַגַּזְלָן[52]; הוֹאִיל וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים[53] וְלֹא נִשְׁתַּנִּית הַגְּזֵלָה[54] - בִּרְשׁוּת בְּעָלֶיהָ הִיא עֲדַיִן[55], אַף עַל פִּי שֶׁהַגַּזְלָן חַיָּב בָּאֳנָסֶיהָ[56].

49) משנה שם צג: דוגמא זו משלימה את הדוגמא שבהלכה הקודמת. שם דובר, כשהוולד מראשית עיבורו היה ברשות הגזלן. כאן מדובר, כשהוולד כעובר היה כבר קיים ברשות הגזל, אלא שיצא לאויר העולם ברשות הגזלן אחרי שנתייאשו הבעלים. 50) כשעת הגזילה, כלומר הגזלן נוטל את הוולד ומחזיר את הפרה, ומשלים בדמים את ההפרש בין דמי פרה העומדת לילד ובין דמי הפרה שהוא מחזיר בלי עובר. 51) עד כה דובר בשני מקרים, שהשביחה הגזילה לאחר יאוש. כעת מבאר רבינו דין אותם שני המקרים, כשהשביחה הגזילה לפני יאוש. 52) וכל־שכן אם כשגזל אותה כבר היתה מעוברת. 53) ולפני יאוש אין הגזלן קונה אפילו את השבח, אף לא מטעם תקנת השבים. כלמעלה בהלכה ב. 54) כי השינוי שבעיבור ובלידה הוא שינוי קל, ואינו נחשב שינוי מעשה. ראה לקמן הלכה י. 55) לבעלים הזכות החוזקית על הגזילה, אף־על־פי שהיא בבית הגזלן. 56) אם הבהמה תאבד אפילו באונס, כגון שמתה מיתה טבעית, חייב הגזלן לשלם, כלומר הוא מפסיד כאילו היתה שלו, בכל זאת אינו קונה את השבח.

ח. גָּנַב[57] אוֹ גָּזַל[58], וְהִקְדִּישׁ וְטָבַח אַחַר שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים[59] - הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַגַּזְלָן מִשָּׁעָה שֶׁהִקְדִּישָׁהּ בִּלְבַד[60], כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׁכָּר[61]; וְכָל וְלָדוֹתֶיהָ וְגִזּוֹתֶיהָ מִשְּׁעַת גְּנֵבָה עַד שְׁעַת הֶקְדֵּשׁ - שֶׁל בְּעָלִים[62].

57) גיטין נה: 58) ובשניהם הקדישם הקדש (בבא־קמא סז.). 59) אם הקדיש לפני שנתייאשו הבעלים, אין הקדשו הקדש, מכיון שהגניבה או הגזילה אינה שלו (שם סח:). 60) שקנאה ביאוש ובשינוי השם [ראה לחם־משנה פרק יח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יד]. כי קודם היתה חולין ועכשיו שם קודש עליה. אבל אינה ברשותו לענין שבח משעה שנתייאשו הבעלים, כמו בגזלן שלא הקדיש, למעלה בהלכה ב, מכיון ששם עשו בו תקנת השבים, אבל בהקדיש אין בו תקנת השבים (ראה מגיד־משנה להלכה ט). 61) אלה דברי הגמרא, גיטין נה: כי מצד הדין לא קנה הגזלן את השבח, אפילו לאחר יאוש, כי יאוש בלבד אינו קונה, ומפני תקנת השבים - השבח לגזלן (ראה למעלה סוף הלכה א). 62) גם הגיזות והוולדות שלאחר יאוש. [קשה מאוד להבין דברי רבינו כאן על־פי פירושו של המגיד־משנה. רבינו אומר בפירוש הטעם "כדי שלא יהא חוטא נשכר", ומדברי המגיד־משנה יוצא נימוק אחר לגמרי, היינו שבהקדיש לא שייך תקנת השבים, מפני שהשבח לא יינתן לגזלן. ועוד יש לתמוה: מה החוטא נשכר? הלא הכל להקדש? ראה ראב"ד כאן. וכדי לסלק את כל התמיהות נראה לפרש, שמה שכתב רבינו כאן: "וטבח" הכוונה לשחט בחוץ, ועבר על עוון שחיטת קדשים בחוץ (בגיטין נה: ששם מקור הלכה זו, נאמר: תני עלה, בחוץ וכו' ענוש כרת), שאם לא תאמר כן, הרי המלה "וטבח" מיותרת, שהלא אין אנו עוסקים כאן בדין ארבעה וחמשה אלא בשבח גזילה; ואם תרצה לומר שרבינו נגרר אחר לשון המשנה, קשה למה השמיט המלים "או מכר". אלא ודאי התכוון להמובאה: "ותני עלה וכו'", ועל זה אמרו שם: "שלא יהא חוטא נשכר", ומכאן נימוקו של רבינו. והפירוש הוא, שהחוטא הזה שעבר על עוון כרת נוסף על עוון גזילה, לא יהנה מתקנת השבים].

ט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[63] בְּשֶׁבַח הַבָּא מֵאֵלָיו[64], כְּגוֹן גִּזּוֹת וּוְלָדוֹת[65]; אֲבָל אִם הָיְתָה כְּחוּשָׁה וּפִטְּמָהּ[66] - אֲפִלּוּ לִפְנֵי יֵאוּשׁ נוֹטֵל מִן הַנִּגְזָל שֶׁבַח הַפִּטּוּם[67]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִשֶּׁבַח שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הוֹצָאָה.

63) שיש הבדל בשבח גזילה בין לפני יאוש ובין לאחר יאוש. 64) שלא עלה לגזלן בדמים. 65) שמדובר עליהם במשנה ובגמרא שם צג: 66) שם סה. 67) את ההפרש בין דמי הפרה לפני שפטמה לבין דמי הפרה לאחר שפטמה. הוא יכול לטעון: "אנא פטימנא ואת שקלת?" פירוש "אני אפטם ואוציא כסף, ואתה תקח?" (שם, וראה הלכות גניבה פרק א הלכה יא).

י. שִׁנּוּי[68] הַחוֹזֵר לִבְרִיָּתוֹ[69] - אֵינוֹ שִׁנּוּי[70]. כֵּיצַד? הַגּוֹזֵל עֵצִים וְדִבְּקָן בְּמַסְמְרִים[71] וְעָשָׂה מֵהֶן תֵּבָה - אֵינוֹ שִׁנּוּי; שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְפָרְקָן, וְחוֹזְרִין לִוּחוֹת כְּשֶׁהָיוּ[72].

68) לאחר שבאר את הרישא שבהלכה הראשונה בפרק זה, המדברת על גזילה שלא נשתנתה ביד הגזלן, מתחיל רבינו לבאר את הסיפא, העוסקת בדין שינוי ביד הגזלן. 69) שאפשר להחזיר את החפץ למצבו הקודם שמלפני השינוי. 70) ואין הגזלן קונה את הגזילה, וחייב להחזיר את הגזילה עצמה. 71) בלי לשנות את העצים. 72) שם צג:

יא. גָּזַל עָפָר[73] וַעֲשָׂאָהוּ לְבֵנָה - לֹא קָנָה[74]; שֶׁאִם יָדַק[75] הַלְּבֵנָה, תַּחֲזֹר עָפָר כְּשֶׁהָיְתָה. גָּזַל לָשׁוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת[76] וַעֲשָׂאָהוּ מַטְבֵּעַ - לֹא קָנָה; שֶׁאִם יַתִּיךְ הַמַּטְבֵּעַ יַחֲזֹר לָשׁוֹן כְּשֶׁהָיְתָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

73) מימרות של רב פפא, שם צו: 74) ומחזיר את הלבינה, ונוטל את השבח מן הנגזל. 75) יכתוש דק דק. 76) גוש מתכת מאורך בצורת לשון.

יב. אֲבָל[77] הַגּוֹזֵל עֵצִים[78] וְשָׁפָן וּקְצָצָן[79] אוֹ חָקַק בָּהֶן[80] וַעֲשָׂאָן כֵּלִים, אוֹ שֶׁגָּזַל צֶמֶר וּצְבָעוֹ אוֹ נִפְצוֹ[81] וְלִבְּנוֹ[82], אוֹ שֶׁגָּזַל טִוִּי[83] וְעָשָׂהוּ בֶּגֶד, אוֹ שֶׁגָּזַל לְבֵנָה וַעֲשָׂאָהּ עָפָר[84], אוֹ אֲבָנִים וְסִתְּתָן[85], אוֹ מָעוֹת וְהִתִּיכָן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

- הֲרֵי זֶה שִׁנּוּי בְּיָדוֹ; שֶׁאִם יַעֲשֵׂם מָעוֹת אֲחֵרוֹת - פָּנִים חֲדָשׁוֹת הֵן[86]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.

77) בכל הדוגמאות הבאות, אין השינוי חוזר לברייתו. 78) שם צג: 79) זהו שינוי שאינו חוזר לברייתו. 80) עשה בהם חלל ובית קיבול. 81) הפריד באצבעות את שערות הצמר וניקה אותן. 82) הלבינו על־ידי כיבוס וטיפול מיוחד. 83) צמר עשוי חוטים [קשה להסביר מה בין טווי ועשאו בגד ובין עצים שעשאם תיבה, הרי גם הבגד אפשר לפרק. ראה לחם־משנה וכסף־משנה]. 84) שם צו: 85) תקנן והחליקן. 86) ואין אלה אותן המעות שגזל.

יג. הַגּוֹזֵל מָעוֹת[87] יְשָׁנוֹת[88] וְשָׁפָן[89] וְחִדְּשָׁן - לֹא קָנָה; שֶׁהֲרֵי מִתְיַשְּׁנִין וְחוֹזְרִין כְּשֶׁהָיוּ. גָּזַל מָעוֹת חֲדָשִׁים וְיִשְּׁנָם[90] - קָנָה; שֶׁאִם יְחַדְּשֵׁם - פָּנִים חֲדָשׁוֹת הֵן[91]. גָּזַל דֶּקֶל[92] מְחֻבָּר[93] וּקְצָצוֹ - לֹא קָנָה[94], וַאֲפִלּוּ כְּרָתוֹ חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת[95]; עָשָׂהוּ קוֹרוֹת[96] - קָנָה[97].

87) שם. 88) משומשות והשחירו. 89) החליקן וניקן. 90) עשה אותן ישנות. 91) מעות אלה אחרות הן, וניכרת בהן ההתיישנות, ולעולם לא יחזרו להיות כמו שהיו בשעת הגזילה. 92) שם צו. 93) לקרקע. 94) כי היה דקל, ונשאר דקל גם לאחר שנקצץ, ולא נשתנה לא בשמו ולא במראהו. על כן חייב הגזלן להשיב את הדקל עצמו. 95) טבעות, טבעות. הטעם שלא קנה מפני שעדיין נקראות חוליות של דקל. 96) לבנין. 97) בשינוי מעשה, וישלם דמים בלבד. [זה הכלל, שינוי מעשה קונה רק כשהשינוי גורם לשינוי השם, ואם לאו, אין זה שינוי ממש, המעביר את הגזילה לרשותו של הגזלן. במה דברים אלה אמורים, כשאין שינוי ממש בגוף הגזילה, כגון: דקל שנקצץ, אבל שינוי ממשי בעצם הגזילה, קונה אפילו כשלא נשתנה השם, כגון: עגל ונעשה שור או טלה ונעשה איל, אף־על־פי שאמרו: שור בן יומו קרוי שור ואין כאן שינוי השם, קנה מפני השינוי בעצמותו, כדרבי אילעא בבא־קמא לה:].

יד. גָּזַל קוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת[98] וַעֲשָׂאָן קְטַנּוֹת - לֹא קָנָה[99]; עֲשָׂאָן לוּחוֹת[100] עַד שֶׁנִּשְׁתַּנָּה שְׁמָם[101] - קָנָה. גָּזַל לוּלָב[102] וְהִפְרִיד עָלָיו - קָנָה[103] הֶעָלִים. גָּזַל עָלִים וַעֲשָׂאָן חוּפְיָה[104] - קָנָה[105]. גָּזַל טָלֶה[106] וְנַעֲשָׂה אַיִל[107], עֵגֶל וְנַעֲשָׂה שׁוֹר - הֲרֵי זֶה שִׁנּוּי בְּיָדוֹ[108] וְקָנָהוּ[109], וּמְשַׁלֵּם כִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה[110], וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים[111].

98) שם. 99) כי עדיין שם "קורות" עליהן. 100) קרשים. 101) ואין שם "קורה" נקרא עליהם. 102) ענף הדקל. 103) בשינוי מעשה, כי נעשו "עלים" ונקראים עלים ולא "לולב", ולעולם לא ישובו להיות "לולב". 104) כעין מטאטא לכבד בו את הבית, לאחר שחילק את העלים לשנים. 105) בשינוי מעשה, ואף פעם לא ישובו להיות "עלים". 106) כבש צעיר עד בן שנה. 107) כבש מבן שלושה־עשר חודש ויום אחד ומעלה, שם צו: 108) אף־על־פי ששינוי זה לא בא על־ידי מעשה הגזלן. 109) כי נשתנה גופו (שם סה:). 110) ראה הלכה א. 111) כי שינוי מעשה קונה אף בלי יאוש, ושינו בגוף מעגל לשור ומכבש לאיל - חשוב כשינוי מעשה.

טו. גָּזַל כְּלִי וְשִׁבְּרוֹ - אֵין שָׁמִין לוֹ הַפְּחָת[112]; אֶלָּא מְשַׁלֵּם דָּמָיו[113], וְהַכְּלִי הַשָּׁבוּר שֶׁל גַּזְלָן. וְאִם רָצוּ הַבְּעָלִים לִטֹּל הַכְּלִי הַשָּׁבוּר - נוֹטְלִין[114], וּמְשַׁלֵּם הַפְּחָת; שֶׁזּוֹ תַּקָּנָה הִיא לַבְּעָלִים[115], וְאִם לֹא רָצוּ - הָרְשׁוּת בְּיָדָן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[116].

112) אין אומרים שיקבל הנגזל את שברי הכלי, והגזלן יוסיף לו את ההפרש בין דמי הכלי השבור לבין דמי הכלי השלם (שם יא.). וראה הלכות גניבה פרק א הלכה טו. 113) של כלי שלם. 114) בעל־כרחו של גזלן. 115) דין זה, שאין שמין לגזלן, תוקן לטובת הבעלים. 116) כגון גזל בהמה ומתה.

טז. גְּזֵלָה שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנֵּית[117] וְהוּקְרָה[118], אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה[119] - הֲרֵי זוֹ חוֹזֶרֶת לַבְּעָלִים, וְאֵין לַגַּזְלָן בָּהּ כְּלוּם[120]. שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ[121] לַגַּזְלָן אֶת הַשֶּׁבַח אַחַר יֵאוּשׁ אֶלָּא כְּגוֹן גִּזּוֹת וּוְלָדוֹת[122]; אֲבָל שֶׁבַח הַיֹּקֶר, אִם הָיְתָה הַגְּזֵלָה חוֹזֶרֶת בְּעֵינֶיהָ[123], אֵינוֹ זוֹכֶה בָּהּ.

117) וחייב הגזלן להחזירה בעין. 118) שם סה. בבא־מציעא מג. 119) ואמרנו, למעלה הלכה ב, שמפני שתקנת השבים שייך השבח שלאחר יאוש לגזלן. 120) אף לא השבח שבעליית המחיר. 121) החכמים. 122) שאם יקחו מן הגזלן את הגיזות והוולדות, יש לחשוש, שימנע מלחזור בתשובה. 123) אבל אם הגזילה אינה קיימת, כגון נשבר הכלי מאליו, לא ישלם הגזלן את שבח היוקר, אלא דמי הכלי לפני שנתייקר (גמרא שם. ראה לקמן פרק ג הלכה א).

מוקדשת להדפסה ושימוש אישי בלבד

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ו' אייר ~

מצות עשה קנג.

הַמִּצְוָה הַקנ"ג — הַצִּוּוּי שֶׁצִּוָּנוּ יִתְעַלֶּה לְקַדֵּשׁ חֳדָשִׁים וּלְחַשֵּׁב חֳדָשִׁים וְשָׁנִים, וְזוֹ הִיא מִצְוַת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ (קביעת יום ראש־חדש נקרא "קידוש"), וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים" (שמות יב, ב), וּבְפֵרוּשׁ נֶאֱמַר (ראש השנה כב.): "עֵדוּת זוֹ תְּהֵא מְסוּרָה לָכֶם", כְּלוֹמַר: מִצְוָה זוֹ אֵינָהּ מְסוּרָה לְכָל־אֶחָד וְאֶחָד כְּשַׁבַּת בְּרֵאשִׁית (השבת. על־שם שבה שבת הקדוש ברוך הוא ממעשה בראשית) — שֶׁכָּל־אֶחָד מוֹנֶה שִׁשָּׁה יָמִים וְשׁוֹבֵת בַּשְּׁבִיעִי — כָּךְ שֶׁגַּם כָּל־אָדָם הָרוֹאֶה אֶת־הַלְּבָנָה יַעֲשֶׂנּוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אוֹ יְחַשֵּׁב בַּחֶשְׁבּוֹן הַתּוֹרָנִי (חישובי הלוח כפי שקבעו חכמי התורה) וְיַעֲשֶׂה רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אוֹ יִרְאֶה שֶׁהָאָבִיב אֵחַר (אחת הסיבות לעיבור השנה) וְזוּלָתוֹ (או סיבה אחרת) מִמַּה שֶׁרָאוּי לְהִתְחַשֵּׁב בּוֹ וְיוֹסִיף חֹדֶשׁ — אֶלָּא מִצְוָה זוֹ לֹא יַעֲשֶׂנָּה לְעוֹלָם אֶלָּא בֵּית דִּין הַגָּדוֹל דַּוְקָא וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא. לְפִיכָךְ בָּטְלָה אֶצְלֵינוּ הַיּוֹם הָרְאִיָּה מֵחֲמַת הֶעְדֵּר בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁבָּטְלָה הַקְרָבַת הַקָּרְבָּנוֹת מֵחֲמַת הֶעְדֵּר הַמִּקְדָּשׁ. וּבְזֶה טָעוּ הַמִּינִים הַנִּקְרָאִים כָּאן בַּמִּזְרָח 'קְרָאִים', וְזֶהוּ הַיְסוֹד שֶׁגַּם לֹא כָּל־הָרַבָּנִים עָמְדוּ עָלָיו, וְהֵחֵלּוּ מְגַשְּׁשִׁים עִמָּהֶם בְּחֶשְׁכַּת הָאֲפֵלָה. דַּע, שֶׁהַחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה שֶׁאָנוּ מְחַשְּׁבִים הַיּוֹם וְיוֹדְעִים בּוֹ רָאשֵׁי הֶחָדָשִׁים וְהַמּוֹעֲדִים, אֵין מֵתֶר לַעֲשׂוֹתוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד; אֲבָל בִּשְׁעַת הַדְּחָק וּבְהֶעְדֵּר חֲכָמִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָז מֵתֶר לְבֵית דִּין הַסָּמוּךְ (הסמוך לכך) בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְעַבֵּר שָׁנִים וְלִקְבּוֹעַ חֳדָשִׁים בְּחוּצָה לָאָרֶץ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה רַבִּי עֲקִיבָא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּתַּלְמוּד (ברכות סג.) — וּבָזֶה יֵשׁ קֹשִׁי גָּדוֹל, וְהַיָּדוּעַ (ש)כִּמְעַט תָּמִיד בֵּית דִּין הַגָּדוֹל אָמְנָם הָיָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהֵם שֶׁיִּקְבְּעוּ חֳדָשִׁים וְיַעַבְּרוּ שָׁנִים בַּדְּרָכִים הַמְקֻבָּלוֹת אֶצְלָם וּבְהִתְקַבְּצָם יָחַד.

וְיֵשׁ כָּאן יְסוֹד גָּדוֹל מְאֹד מִיסוֹדוֹת הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יֵדָעוּהוּ וְלֹא יַרְגִּישׁוּ בּוֹ אֶלָּא הַמַּעֲמִיקִים חֵקֶר. הַיְנוּ: זֶה שֶׁאָנוּ מְחַשְּׁבִים הַיּוֹם בְּחוּצָה לָאָרֶץ בְּסֵדֶר הָעִבּוּר שֶׁבְּיָדֵינוּ וְאוֹמְרִים שֶׁיּוֹם זֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְיוֹם זֶה חַג — לֹא בִּגְלַל חֶשְׁבּוֹנֵנוּ אָנוּ עוֹשִׂים אוֹתוֹ חַג בְּשׁוּם אֹפֶן, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּבָר קָבְעוּ יוֹם זֶה חַג אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּמִפְּנֵי שֶׁהֵם אָמְרוּ שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ הַיּוֹם חַג, הוּא נַעֲשֶׂה חַג אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ, בֵּין שֶׁהָיְתָה פְּעֻלָּתָם זוֹ עַל פִּי חֶשְׁבּוֹן אוֹ עַל פִּי רְאִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּמְסַר לָנוּ בַּקַּבָּלָה (ראש השנה כה.): "אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם (ויקרא כג, ב) — אֵין לִי מוֹעֲדוֹת אֶלָּא אֵלּוּ", כְּלוֹמַר: אֲשֶׁר יֹאמְרוּ הֵם שֶׁהֵם מוֹעֲדוֹת, אֲפִלּוּ שׁוֹגְגִין אֲפִלּוּ אֲנוּסִין אֲפִלּוּ מֻטָּעִין, כְּמוֹ שֶׁבָּא לָנוּ בְּקַבָּלָה. וְאֵין אָנוּ עוֹשִׂים הַיּוֹם חֶשְׁבּוֹן אֶלָּא כְּדֵי שֶׁנֵּדַע אֶת־הַיּוֹם שֶׁקָּבְעוּ בּוֹ בְּנֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כֵּיוָן שֶׁבְּסֵדֶר זֶה עַצְמוֹ מְחַשְּׁבִים וְקוֹבְעִים הַיּוֹם — לֹא בִּרְאִיָּה; וְעַל קְבִיעָתָם אָנוּ סוֹמְכִים — לֹא עַל חֶשְׁבּוֹנֵנוּ. וְאֵין חֶשְׁבּוֹנֵנוּ אֶלָּא לְגַלּוֹתֵי מִלְּתָא (לגלות דבר שכבר נקבע בזמנו), וְהָבֵן זֶה הֵיטֵב.

וְהִנְנִי מוֹסִיף לְךָ בֵּאוּר: אִלּוּ הִנַּחְנוּ, לְמָשָׁל, שֶׁבְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יַעְדְּרוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — חָלִילָה לָאֵל מִלַּעֲשׂוֹת זֹאת, לְפִי שֶׁכְּבָר הִבְטִיחַ שֶׁלֹּא יִמְחֶה וְלֹא יְשָׁרֵשׁ אֶת־שְׁאֵרִית הָאֻמָּה לְגַמְרֵי — וְלֹא יִהְיֶה שָׁם בֵּית דִּין בְּנִמְצָא, וְלֹא יִהְיֶה בְּחוּצָה לָאָרֶץ בֵּית דִּין שֶׁנִּסְמַךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — הֲרֵי אָז לֹא הָיָה חֶשְׁבּוֹנֵנוּ זֶה מוֹעִיל לָנוּ כְּלָל בְּשׁוּם אֹפֶן, לְפִי שֶׁאֵין לָנוּ לְחַשֵּׁב בְּחוּצָה לָאָרֶץ וּלְעַבֵּר שָׁנִים וְלִקְבּוֹעַ חֳדָשִׁים אֶלָּא בְּאוֹתָם הַתְּנָאִים הַנִּזְכָּרִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה וּדְבַר־ה' מִירוּשָׁלָם" (ישעיה ב, ג). וְאִם יִתְבּוֹנַן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דֵּעָה שְׁלֵמָה בְּדִבְרֵי הַתַּלְמוּד שֶׁבְּעִנְיָן זֶה, יִתְבָּאֵר לוֹ כָּל־מַה־שֶּׁאָמַרְנוּ בֵּרוּר שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם סָפֵק. וְהִנֵּה יֵשׁ רְמָזִים בִּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה, הַמּוֹרוֹת עַל יְסוֹדוֹת הַסֵּדֶר שֶׁאָנוּ סוֹמְכִים עָלָיו בִּידִיעַת רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְעִבּוּר שָׁנִים, מֵאֵלֶּה אָמְרוּ: "וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה" (שמות יג, י). אָמְרוּ (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי): "מְלַמֵּד שֶׁאֵין מְעַבְּרִין אֶת־הַשָּׁנָה אֶלָּא בַּפֶּרֶק הַסָּמוּךְ לַמּוֹעֵד" (בחודש אדר — הסמוך למועד פסח) וְאָמְרוּ (שם): "מִנַּיִן שֶׁאֵין מְעַבְּרִין אֶת־הַחֹדֶשׁ אֶלָּא בַּיּוֹם וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶת־הַחֹדֶשׁ אֶלָּא בַּיּוֹם? תַּלְמוּד לוֹמַר: מִיָּמִים יָמִימָה". וְאָמַר יִתְעַלֶּה: "לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה" (שם יב, ב), אָמְרוּ (מגילה ה.): "חֳדָשִׁים אַתָּה מְחַשֵּׁב לְשָׁנָה, וְאִי אַתָּה מְחַשֵּׁב יָמִים" — מַשְׁמַע שֶׁהַהוֹסָפָה בָּהּ לֹא תְּהֵא אֶלָּא חֹדֶשׁ שָׁלֵם. וְאָמַר: "חֹדֶשׁ יָמִים" (במדבר יא, כא) — אָמְרוּ: "יָמִים אַתָּה מְחַשֵּׁב לְחֹדֶשׁ וְאֵין אַתָּה מְחַשֵּׁב שָׁעוֹת". וְאָמְרוּ: "שָׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב" (דברים טז, א) — מַשְׁמַע שֶׁבְּשָׁנִים שֶׁלָּנוּ חוֹבָה שֶׁנִּשְׁמוֹר בָּהֶן תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה, וּלְפִיכָךְ יִהְיוּ שְׁנוֹת חַמָּה (למרות שחישוב החדשים מבוסס על מהלך הירח). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּשְׁלֵמוּת בְּפֶרֶק א' מִסַּנְהֶדְרִין (יא.) וּבְמַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ב.) וְגַם בִּבְרָכוֹת (סג.).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום שני ז' אייר ~

מצות עשה קנג. נט.

הַמִּצְוָה הַקנ"ג נדפסה ביום הקודם.

הַמִּצְוָה הַנ"ט — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִתְקֹעַ בַּחֲצוֹצְרוֹת בַּמִּקְדָּשׁ בְּעֵת הַקְרָבַת כָּל־קָרְבָּן מִקָּרְבְּנוֹת הַמּוֹעֲדוֹת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת" (במדבר י, י). וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (ראש השנה כו:), שֶׁמִּצְוַת הַיּוֹם בַּחֲצוֹצְרוֹת. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסִפְרֵי (פרשת בהעלותך) וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה (כו:) וְתַעֲנִיּוֹת (טו.) וְכֵן אָנוּ מְצֻוִּים לִתְקֹעַ בַּחֲצוֹצְרוֹת בִּזְמַן הַצָּרוֹת וְהָרָעוֹת כְּשֶׁנִּצְעַק אֵלָיו יִתְעַלֶּה כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם וְגוֹ'" (שם, ט).

~ יום שלישי ח' אייר ~

מצות עשה נט.

הַמִּצְוָה הַנ"ט נדפסה ביום הקודם.

~ יום רביעי ט' אייר ~

מצות עשה נט:

הלכות מגילה וחנוכה פרק א־ב. נדפס לעיל מעמ' 118 עד עמוד 122 בשיעור לג' פרקים.

הַמִּצְוָה הַנ"ט נדפסה ביום הקודם.

~ יום חמישי י' אייר ~

הלכות מגילה וחנוכה פרק ג־ד. נדפס לעיל מעמ' 123 עד עמוד 127 בשיעור לג' פרקים.

מצות עשה ריג.

הַמִּצְוָה הָרי"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִבְעוֹל בִּקְדוּשִׁין וּבְמַתַּן דָּבָר בְּיַד הָאִשָּׁה, אוֹ בִּשְׁטַר, אוֹ בְּבִיאָה — וְזוֹהִי מִצְוַת קִדּוּשִׁין. וְהָרֶמֶז עַל כָּךְ אָמְרוֹ: "כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ" (דברים כד, א), — מַשְׁמַע שֶׁקּוֹנֶה בְּבִיאָה. וְאָמַר "וְיָצְאָה וְהָיְתָה" (שם, ב) — כְּשֵׁם שֶׁיְּצִיאָתָהּ בִּשְׁטַר (גט) כָּךְ הַהֲוָיָה (הנשואין) בִּשְׁטָר. וְכֵן לָמַדְנוּ שֶׁהִיא נִקְנִית בְּכֶסֶף מִמַּה־שֶּׁנֶּאֱמַר בְּאָמָה עִבְרִיָּה: "אֵין כֶּסֶף" (שמות כא, יא), אָמְרוּ: אֵין כֶּסֶף לְאָדוֹן זֶה אֲבָל יֵשׁ כֶּסֶף לְאָדוֹן אַחֵר, וּמַנּוּ? (מיהו?) אָב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אֲבָל קִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא הֵם בְּבִיאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּכְתֻבּוֹת (ג.) וְקִדּוּשִׁין (פרק א משנה א) וְנִדָּה (פרק ה משנה ד). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּשְׁלֵמוּת בַּמַּסֶּכְתָּא הַמְיֻחֶדֶת לְכָךְ, כְּלוֹמַר: מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ עַל קִדּוּשִׁין בְּבִיאָה שֶׁהֵם דְּאוֹרַיְתָא הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁמִּצְוַת קִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא.

~ יום שישי י"א אייר ~

מצות עשה ריג.

הַמִּצְוָה הָרי"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִבְעוֹל בִּקְדוּשִׁין וּבְמַתַּן דָּבָר בְּיַד הָאִשָּׁה, אוֹ בִּשְׁטַר, אוֹ בְּבִיאָה — וְזוֹהִי מִצְוַת קִדּוּשִׁין. וְהָרֶמֶז עַל כָּךְ אָמְרוֹ: "כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ" (דברים כד, א), — מַשְׁמַע שֶׁקּוֹנֶה בְּבִיאָה. וְאָמַר "וְיָצְאָה וְהָיְתָה" (שם, ב) — כְּשֵׁם שֶׁיְּצִיאָתָהּ בִּשְׁטַר (גט) כָּךְ הַהֲוָיָה (הנשואין) בִּשְׁטָר. וְכֵן לָמַדְנוּ שֶׁהִיא נִקְנִית בְּכֶסֶף מִמַּה־שֶּׁנֶּאֱמַר בְּאָמָה עִבְרִיָּה: "אֵין כֶּסֶף" (שמות כא, יא), אָמְרוּ: אֵין כֶּסֶף לְאָדוֹן זֶה אֲבָל יֵשׁ כֶּסֶף לְאָדוֹן אַחֵר, וּמַנּוּ? (מיהו?) אָב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אֲבָל קִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא הֵם בְּבִיאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּכְתֻבּוֹת (ג.) וְקִדּוּשִׁין (פרק א משנה א) וְנִדָּה (פרק ה משנה ד). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּשְׁלֵמוּת בַּמַּסֶּכְתָּא הַמְיֻחֶדֶת לְכָךְ, כְּלוֹמַר: מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ עַל קִדּוּשִׁין בְּבִיאָה שֶׁהֵם דְּאוֹרַיְתָא הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁמִּצְוַת קִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא.

~ שבת קודש י"ב אייר ~

מצות לא תעשה שנה.

הַמִּצְוָה הַשנ"ה — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלִּבְעוֹל בְּלֹא כְּתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל" (דברים כג, יח), וּכְבָר כָּפַל הָאַזְהָרָה בְּעִנְיָן זֶה בְּלָשׁוֹן אַחֵר וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "אַל־תְּחַלֵּל אֶתר־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ" (ויקרא יט, כט). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת קדושים): "אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ" — זֶה הַמּוֹסֵר בִּתּוֹ פְּנוּיָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם אִישׁוּת, וְכֵן הַמּוֹסֶרֶת עַצְמָהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם אִישׁוּת. וּשְׁמַע מִמֶּנִּי לָמָּה כָּפַל לָאו זֶה בְּלָשׁוֹן זֶה וְאֵיזֶה עִנְיָן נוֹסָף יֵשׁ בּוֹ, וְהוּא: שֶׁכְּבָר קָדַם בְּמִשְׁפָּטָיו יִתְעַלֶּה, שֶׁהַבּוֹעֵל בְּתוּלָה בֵּין שֶׁהָיָה מְפַתֶּה אוֹ אוֹנֵס — אֵינוֹ חַיָּב שׁוּם עֹנֶשׁ מִן־הָעֲנָשִׁים אֶלָּא תַּשְׁלוּם מָמוֹן בִּלְבַד וְשֶׁיִּשָּׂא אוֹתָהּ אִשָּׁה שֶׁפָּגַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּכְּתוּב. וְהָיָה עוֹלֶה בְּדַעְתֵּנוּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּדָבָר זֶה אֶלָּא קְנַס מָמוֹן חֲרֵי הוּא נוֹהֵג כְּכָל־דָּבָר שֶׁבְּמָמוֹן, וּכְשֵׁם שֶׁרַשַּׁאי אָדָם לִמְסוֹר לַחֲבֵרוֹ מִמָּמוֹנוֹ כָּל־מַה־שֶּׁיִּרְצֶה אוֹ לִמְחוֹל לוֹ בְּמַה־שֶּׁהוּא חַיָּב לוֹ, כָּךְ גַּם יִהְיֶה רַשַּׁאי לָקַחַת בִּתּוֹ הַנַּעֲרָה וּלְמָסְרָהּ לְאִישָׁהּ אָדָם לָבוֹא עָלֶיהָ וְיִמְחוֹל לוֹ בְּכָךְ כֵּיוָן שֶׁזֶּה זְכוּת מִזְּכֻיּוֹתָיו, כְּלוֹמַר: הַחֲמִשִּׁים כֶּסֶף (שנקנס האונס או המפתה) שֶׁהֵם לַאֲבִי הַנַּעֲרָה; אוֹ שֶׁיִּמְסְרֶנָּה לוֹ עַל מְנַת שֶׁיִּתֵּן לוֹ כָּךְ וְכָךְ דִּינָרִים. לְפִיכָךְ הֻזְהַר עַל זֶה וְנֶאֱמַר לוֹ:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ" (ויקרא שם), לְפִי שֶׁזֶּה שֶׁדַּנְתִּי בוֹ בְּתַשְׁלוּמֵי מָמוֹן בִּלְבַד אֵינוֹ אֶלָּא אִם קָרָה שֶׁפִּתָּה אוֹ אָנַס; אֲבָל שֶׁיַּעֲשֶׂה הַדָּבָר בִּרְצוֹן שְׁנֵיהֶם וּבְהֶתֵּר — אֵין דֶּרֶךְ לְכָךְ. וְגִלָּה אֶת־הַטַּעַם לְכָךְ וְאָמַר: "וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה" (שם). לְפִי שֶׁהָאוֹנֵס וְהַפִּתּוּי קוֹרֶה מְעַט, וְאִם יִהְיֶה הַדָּבָר בְּרָצוֹן וּבְהֶתֵּר — יִתְרַבֶּה וְיִתְפַּשֵּׁט בָּאָרֶץ. וְזֶה טַעַם יָפֶה וְנָאֶה לְפָסוּק זֶה, וְהוּא מַתְאִים לְכָל־מַה־שֶּׁהִזְכִּירוּ חֲכָמִים וּלְמַה שֶׁיִּחַיְּבוּ מִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה. וְלָאו זֶה, כְּלוֹמַר: לָאו דִּפְנוּיָה — לוֹקִין עָלָיו. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּכְתֻבּוֹת וְקִדּוּשִׁין.

אגרות קודש

ב"ה, ג' אייר, תשי"ח
ברוקלין

שלום וברכה!

במענה למכתבו מעש"ק, בו כותב אודות מצב פרנסתו המשפיע על מצב הבריאות, ואיך שטרודים בה מהשכם בקר ועד מאוחר בערב וכו'.

ובמצב כזה צריך הוא להתענין ע"ד שותף מתאים, ובאם הרווחים דהחנות במצבה עתה אין מספיקים לשותפים, הרי נוהגים בזה שהשותף מכניס אמצעים נוספים להרחבת העסק שעי"ז מתוסף גם בהרווחים ובאופן כזה בודאי שבמשך איזה זמן יוכלו לסדר שעות העבודה בחנות שיהי' זמן גם למנוחה, ובכללות עבודה נוחה יותר, מובן שתנאי עיקרי בשותף הוא שיהי' אדם נוח לבריות וכו'.

ב) במ"ש אודות מצבו הרוחני, שלא דתי הוא, וכותב הסיבות לזה, עד שאפילו בהנחת תפילין אינו זהיר, וכלשונו במכתבו אין לו זמן להניח תפילין כי טרוד הוא וכו'. - והנה בהתבוננות אפילו קלה, יראה עד כמה תוכן מכתבו סותר מסופו לתחלתו, שהרי הנחת התפילין מצוה היא מבורא העולם ומנהיגו והבטיח שכר רב וברכה רבה בעד קיום מצוה זו, ובה בשעה שבהתחלת מכתבו מתאר עד כמה זקוק הוא לברכה לתוספת הצלחה, כותב בהמשך לזה, שאינו מקיים את המצוה העיקרית ששכרן ברכות בורא עולם בהמצטרך לאדם, ולא עוד אלא שמבאר שאין לו זמן לקיים המצוה כי טרוד הוא במסחרו, והרי זה כאילו כותב, שאינו יכול לעסוק בענין של פרנסה, מפני שטרוד הוא מזה שאין לו פרנסה.

והנה מה שלא תהיינה הסיבות לזה (שעד עתה לא נהג בנוהג יהודי דתי), אין זה מצדיק כלל ההנהגה מכאן ולהבא. ופשוט שתוצאות הנהגה, ז.א. הגרעון בברכות השי"ת והצלחה בחיים במקומן עומדות. שלכן לכל לראש צריך תומ"י להתנהג מתאים לדרישת תורתנו תורת חיים בחיי היום יומים הוא וזוגתו שתחי' ולהיות חזק בבטחון בבורא העולם ומנהיגו מתאים למה שאומר בתורתו: אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ונתתי גשמיכם וגו' - בכל הברכות המנויות בפרשה. וע"פ האמור לעיל מובן, שתיכף ומיד עליו להתחיל בהנחת תפילין בכל יום חול, ומובן שהתפילין צריכות להיות בדוקות שידעו שכשרות הן.

המחכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הֵן (תֶּהֱוֵי) [תֶּהֱוֶה] אַרְכָּה לִשְׁלוֹתָךְ" – ועל ידי הצדקה, יהא אורך זמן לשלומך, שלא תמהר לפקוד אותך הרעה. **וּכְתִיב, "כֹּלָּא מְטָא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא"** לבסוף הגיעו כל הפורענויות על נבוכנצר, **וּכְתִיב "לְקֵצָת יָרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר"** – לאחר שנים עשר חודש. הרי שהזכות תולה שנים עשר חודש. אם כן, מיהו התנא של משנתנו שסובר שהזכות תולה ג׳ שנים. משיבה הגמרא, **לְעוֹלָם** התנא של משנתנו סובר כשיטת **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שאמר שהזכות תולה ג׳ שנים, **וְאַשְׁכַּח קְרָא** – ומצא מקרא כתוב **דְּאָמַר וְתָנֵי** – שהקב״ה מאריך אפו עד ג׳ פעמים, **דִּכְתִיב "כֹּה אָמַר ה׳ עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי אֱדוֹם"** – הרי שעד ג׳ פשעים המתין להם הקב״ה ולא הביא עליהם פורענות עד לאחר ג׳ פעמים, דהיינו האריך את הזמן ג׳ שנים.

שואלת הגמרא, **וּמַאי** – מהו שאמר רבי ישמעאל, **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֵכֶר לַדָּבָר**, מדוע אין זו ראיה גמורה. ומישבת, **דִּלְמָא שַׁאנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים** כגון נבוכדנצר ואדום **דְּלֵא מִפְּקִיד דִּינָא עֲלֵיהוּ** – שאין הקב״ה ממהר להביא עליהם פורענות בעולם הזה, אבל עם ישראל מדקדק הקב״ה בעולם הזה וממהר לפרוע מהם בעולם הזה.

שנינו במשנה, **וְיֵשׁ זְכוּת תּוֹלֶה ג׳ שָׁנִים כּוּ׳.**

שואלת הגמרא, **זְכוּת דְּמַאי** – איזו זכות מגינה עליה שהמים אינם מזיקים לה. **אִילֵימָא זְכוּת דְּתוֹרָה** – שהיתה עוסקת בתורה. **הָא אֵינָהּ מְצֻוֶּה וְעוֹשֶׂה הִיא** – הרי אינה מצווה ללמוד תורה, וכיון שאינה מצווה אין שכרה גדול, ולא מסתבר לומר שזכות זו תעמוד לה שהמים לא יזיקוה. **אֶלָּא** נאמר שהכוונה היא, **לְזְכוּת דְּמִצְוָה** שעשתה, גם על כך קשה, וכי **זְכוּת דְּמִצְוָה מִי מַגְּנָא כּוּלֵּי הַאי** – האם יש בכוחה להגין כל כך מן הפורענות **וְהָתַנְיָא, אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסִי**, נאמר **"כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר", תְּלָה** - המשיל **הַכָּתוּב אֶת הַמִּצְוָה בְּנֵר, וְאֶת הַתּוֹרָה בְּאוֹר, אֶת הַמִּצְוָה** המשיל **בְּנֵר, לוֹמַר לְךָ מַה נֵּר אֵינָהּ מְגִנָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה** – להאיר לו את הדרך העומדת לפניו שלא יכשל, **אַף מִצְוָה אֵינָהּ מְגִנָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה** - ממקצת פורעניות, **וְאֶת הַתּוֹרָה** המשיל **בְּאוֹר – לוֹמַר לְךָ מָה אוֹר** היום **מֵגֵן לְעוֹלָם** - מכל הפגעים הבאים לו בעולם, **אַף תּוֹרָה מְגִנָּה לְעוֹלָם** - שמצילה אותו מן החטא ומן היסורים הבאים לו בזה העולם. **וְאוֹמֵר** – הפסוק שאחריו המדבר בענין מעלותיה של התורה, **"בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ** ובשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך **וְגוֹ׳"**. וכך מתפרש הכתוב, **'בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ'** – **זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה** – שהתורה תנחה ותגן עליך בעולם הזה מכל צרות. **'בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ' זוֹ מִיתָה** – בשעת המיתה מגינה התורה מיסורי המיתה, **'וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ' לֶעָתִיד לָבֹא** – לאחר המיתה תליץ התורה בעדך להגן מפני ייסורי הגיהנם. **מָשָׁל לְאָדָם, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵילָה וּמִתְיָרֵא** מג׳ דברים, א. **מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים** – גומות **וּמִן הַבַּרְקָנִים** שהם פגעים האורבים לו בכל צעד ושעל, ב. **וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִים** – שהם סכנות המזדמנות לו באישון לילה, ג. **וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ** – מחמת שאינו בקי מספיק בשבילי הדרכים. **נִזְדַּמְּנָה לוֹ אֶבוּקָה שֶׁל אוֹר**, כיון שמאירה לו את הדרך העומדת לפניו, **נִיצָּל מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים וּמִן הַבַּרְקָנִים** שהם הסכנות האורבות מחמת שאינו רואה, כך, מי שמקיים מצוות ניצל ממקצת פורעניות. אולם **וַעֲדַיִן מִתְיָרֵא מֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִים** שדרכן ללכת בלילה פן יפגעו בו, ועוד **וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, נִיצָּל מַחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִים** – כך מי שזכה ללמוד תורה ניצל מן החטא ומן היסורים. אולם גם לאחר שעלה עמוד השחר, **וַעֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ**, עד **שֶׁהִגִּיעַ לְפַרְשַׁת דְּרָכִים** ושם הכיר את דרכו ונוכח שהוא בדרך הנכונה, ואז **נִיצָּל מִכּוּלָּם**. וכמו כן האדם בעולם הזה, גם כשלומד תורה ומקיים מצוות עדיין אינו יודע אם ילך בדרך זו עד סוף ימיו, או שמא יכפנו היצר הרע להשיבו מהדרך הנכונה, עד שמגיע ליום המיתה ולא פירש מן התורה עד ליום זה, ואז ניצל מכל מוקשי העולם הזה. **דָּבָר אַחֵר** דרך נוספת מדוע המשיל הכתוב את המצוה לנר ואת התורה לאור, **עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה** – מעשה עבירה מכבה את שכר המצוה שלא תגין עליו מן הפורענות, כפי שניתן לכבות את אור הנר שלא יאיר. **וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה** – שכר מי שעסק בתורה שלא תגן עליו, כפי שלא ניתן לכבות את אור היום, **שֶׁנֶּאֱמַר "מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה"** – ׳מים רבים׳ הם משל לעבירות, והאהבה זו התורה, ומבואר בפסוק, שהעבירות אינם מכבות את שכר התורה. מכל מקום מבואר בברייתא שהמצוות אינם מגינות מן היסורים כל כך, ואם כן קשה, על איזו זכות אמר התנא שהיא עומדת לה להינצל מפגיעת המים המרים, אם זכות תורה, הרי אינה מצווה בלימוד התורה ושכרה אינו גדול, ואם זכות מצווה, הרי אין שכרם מרובה כל כך להציל מן היסורים. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי יוֹסֵף,** לעולם זכות מצוה מגינה על הסוטה, **וּמִצְוָה בְּעַיְדְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ** – בשעה שעוסק בה, **מַגְּנָא** – מגינה עליו מן היסורים **וּמַצְּלָא** – ומצילה אותו שלא יבא לידי חטא, **בְּעַיְדְּנָא דְּלֵא עָסִיק בָּהּ** – משנגמרה המצוה ואינו עוסק בה עוד, **אַגּוּנֵי מַגְּנָא** – מן היסורים **אַצּוּלֵי לֵא מַצְּלָא** – ואינה מצילה מן החטא. כלומר, לעולם המצוה מגינה מן היסורים בעולם הזה, ולפיכך, זכות מצוה עומדת לסוטה שלא יזיקוה המים. ומה שאמר התנא בברייתא שהמצוה אינה מגינה אלא לשעה, כוונתו שאינה מגינה אלא בשעה שעוסק בה, אבל **תּוֹרָה בֵּין בְּעַיְדְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ** – בין בשעה שעוסק בה **וּבֵין בְּעַיְדְּנָא דְּלֵא עָסִיק בָּהּ** – ובין בשעה שאינו עוסק בה **מַגְּנָא וּמַצְּלָא** – מגינה מן היסורים ומצילה מן החטא.

מקשה הגמרא, **מַתְקִיף לָהּ רַבָּה, אֶלָּא מַעֲתָּה** - אם זכות תורה עומדת לאדם גם בשעה שאינו עוסק בה שלא יבא לידי חטא, **דּוּאַג וַאֲחִיתוֹפֶל** שנעשו רשעים, **מִי לֵא עָסְקֵי בַּתּוֹרָה**, אם כן **אַמַּאי לֵא הֵגִינָה עֲלֵיהוּ** התורה מיצר הרע, שהחטיאם ועשאם רשעים גמורים. **אֶלָּא אָמַר רָבָא** חילוק אחר, **תּוֹרָה בְּעַיְדְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ** – בשעה שעוסק בה **מַגְּנָא וּמַצְּלָא** – מגינה עליו מיסורים ומצילה אותו מיצר הרע שלא יבא לידי חטא, **בְּעַיְדְּנָא דְּלֵא עָסִיק בָּהּ** – ואולם בשעה שאינו עוסק בה, **אַגּוּנֵי מַגְּנָא אַצּוּלֵי לֵא מַצְּלָא** – מגינה היא עליו מן היסורים אך אינה מצילתו מן החטא. מה שאין כן **מִצְוָה, בֵּין בְּעַיְדְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ בְּעַיְדְּנָא דְּלֵא עָסִיק בָּהּ, אַגּוּנֵי מַגְּנָא** מצילה אותו מן היסורים והפורענות, ולכן זכות מצוה מגינה על הסוטה, אך **אַצּוּלֵי לֵא מַצְּלָא** – אינה מצילתו מן החטא. ובזה מובן מדוע שלט יצר הרע על דואג ואחיתופל לעשותם רשעים.

רָבִינָא אָמַר – מיישב באופן אחר, **לְעוֹלָם** הזכות העומדת לסוטה היא **זְכוּת תּוֹרָה. וּדְקָאָמְרַתְּ** - ומה שהקשית שהרי היא **אֵינָהּ מְצֻוֶּה וְעוֹשֶׂה. נְהִי דְּפַקּוּדֵי לֵא מִפַּקְּדָא** – אמנם היא עצמה אינה מצווה ללמוד תורה, אך **בְּאַגְּרָא דְּמִקְּרָן וּמַתְנְיָן בְּגַוֵּיהוּ** – בשכר שטורחות להביא את בניהן לבית הספר לקרא מקרא ולשנות משנה, **וְנַטְרָן לְהוּ לְגַבְרַיְיהוּ** - וממתינות בלעדיהן שיוצאים לעיר אחרת ללמוד תורה **עַד דְּאָתוּ מִבֵּי מִדְרְשָׁא** – עד שחוזרים מבית המדרש, **מִי לֵא פַּלְגָאן בַּהֲדֵיְיהוּ** – וכי אינם חולקים עימם בשכר לימוד התורה שלהם, שהוא שכר של מצווה ועושה.

הגמרא חוזרת למשל המובא בברייתא ושואלת, **וּמַאי** הנמשל להגיע **לְפַרְשַׁת דְּרָכִים** שהזכיר התנא. ומשיבה, **אָמַר רַבִּי חִסְדָּא, זֶה תַּלְמִיד חָכָם וְיוֹם מִיתָה** – פרשת דרכים הוא יום המוות, שהוא

המשך בעמוד 187

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כא עמוד א

רש"י

הֵן תֶּהֱוֵי אַרְכָּא לִשְׁלֻוְתָּךְ. וְאִז הָהֵא אוֹרֶךְ זְמַן לְשִׁלּוּמֶךָ שֶׁלֹּא יָבֹאוּ עָלֶיךָ הַפּוּרְעָנוּת. וְכֵן עֲשָׂה נְבוּכַדְנֶצַּר, הָיָה מְקַבֵּץ בְּכָל יוֹם עֲנֵיֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵבִיא בַּגּוֹלָה וְהָיוּ צְרִיכִין מְזוֹנוֹת וּמִפַּרְנָסָם, וְאַף דְּנַיְּאוּ כִּשְׁהִשִּׂיאוּ עֵצָה זוֹ לָכֶן נִתְכַּוֵּן, שֶׁרָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹלָה מְחַזְּרִין עַל הַפִּתְחִים: וּכְתִיב כֻּלָּא מְטָא. כָּל הַפּוּרְעָנוּת הַגִּיעַ עַל נְבוּכַדְנֶצַּר: לְקֵצַת יַרְחֵין תְּרֵי עֲשַׂר. אַלְמָא תְּלָת לוֹ הַזְּכוּת י"ב חֹדֶשׁ: לְעוֹלָם. מִתְנִי' דְּקָתָנֵי ג' שָׁנִים ר' יִשְׁמָעֵאל הִיא: וְאַשְׁכַּח קְרָא דְּאָמַר וְתָנֵי. שׁוֹנָה בְּהַאֲרֻכַּת זְמַן, כְּלוֹמַר מִקְרָא כָּתוּב שֶׁהִקְבָּ"ה מַאֲרִיךְ זְמַן עַד ג' פְּעָמִים, הִלְכָּךְ הָווּ לְהוּ ג' שָׁנִים: דְּלֹא מִפְּקִיד דִּינָא עֲלַיְיהוּ. אֵין מְמַהֲרִין מִן הַשָּׁמַיִם לִפְקוֹד עֲוֹנוֹתָם עֲלֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל מִיִּשְׂרָאֵל מְמַהֲרִין לִפְרָע בְּעֵת"ז וּמִדְּקַדְּקִין אַחֲרֵיהֶם: זְכוּת דְּמַאי. מִגִּינָה כָּל כָּךְ: זְכוּת דְּתוֹרָה. שֶׁהִיְּתָה עוֹסֶקֶת בְּתוֹרָה: הָא לֹא מִפְּקְדָא. דְּכְתִיב וְלִמְדְּתֶם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם (דְּבָרִים יא:יט) וְלֹא אֶת בְּנוֹתֵיכֶם, וְכֵיוָן דְּאִינָהּ מְצֻוָּה אֵין שֶׁכְּרָהּ גָּדוֹל כְּמִצְוָה וְעוֹשֶׂה: הֵיא תְּשֵׁיחֵךְ. תְּלִיץ בְּעַדְךָ אֶת זְכוּתָהּ: פֻּחָתִים. גְּמוּת: נוֹדֶמֶנָּה לוֹ אֲבוּקָה שֶׁל אוֹר. כָּךְ זָכָה לְקַיֵּם מִצְוָה נִצַּל מִמִּקְצַת פּוּרְעָנִיּוֹת: וַעֲדַיְּין מִתְיָרֵא מַחֲיָה רָעָה וּמִן הַלִּסְטִים. שֶׁדַּרְכָּן לֵילִיך בְּלֵילָה פֶּן יִפְּגְעוּ בּוֹ, דִּכְתִיב תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וִיהִי לָיְלָה בּוֹ תִּרְמֹשׂ כָּל חַיְתוֹ יָעַר (תְּהִלִּים קד:כ) הִגִּיעַ עַמּוּד הַשַּׁחַר. וְאַף כָּאן זָכָה לְתוֹרָה נִצַּל מִן הַחַטָּא וּמִן הַיִּסּוּרִין: וַעֲדַיְּין אֵינוֹ יוֹדֵעַ בּוֹ. שֶׁמָּא יִכְפְּנוּ יִצְרוֹ לְבָטֵל וְיָשִׁיב עָלָיו יצה"ר וּפּוּרְעָנוּת: הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים. וְשָׁם הִכִּיר אֶת דַּרְכּוֹ, וְאַף כָּאן הִגִּיעַ לְיוֹם הַמִּיתָה וְלֹא פֵּרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה עַד יוֹם מוֹתוֹ נִצַּל מִכֻּלָּן, וְהַכִּי מְפָרֵשׁ לָהּ לְקַמִּיהּ: עֲבֵירָה מְכַבָּה. שֶׁכֵּר מִצְוָה: וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה. שֶׁכֵּר מִי שֶׁעָסַק בְּתוֹרָה קֹדֶם לָכֵן, אֶלְמָא מִצְוָה לֹא מַגְּנָא כְּלֵי הַאי: לְכַבּוֹת אֶת הָאֲהֲבָה. זוֹ תּוֹרָה דִּכְתִיב (שיר ב) הֲבִיאָנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה, יַיִן סוֹד: אָמַר רַב יוֹסֵף. לְעוֹלָם מְגִינָה עַל הַיִּסּוּרִין הַרְבֵּה, וּמֵאי אִינָהּ מְגִינָה דְּקָאָמַר תֵּ"ק [ובל"ק] מִן הַחֵטְא שֶׁלֹּא יִתְקָפֵנוּ יצה"ר קָאָמַר: מִצְוָה בְּעִידָּנָא דְּעָסֵיק בָּהּ. וְהַיְינוּ לְפִי שָׁעָה דְּאָמַר מְגִנָּא מִן הַיִּסּוּרִין וּמִצְלָא מִיצה"ר שֶׁלֹּא יְכַשְּׁלֵנוּ לְחֵטְא: בְּעִידָּנָא דְּלֹא עָסֵיק בָּהּ. מִשְּׁגִנְּמַר הַמִּצְוָה וְאֵינוֹ עָסוּק בָּהּ אַגּוּנֵי מְגִנָּא מִן הַפּוּרְעָנוּת, אַצּוּלֵי לֹא מְצִלָּא. וּדְקָתָנֵי בְּבָרַיְיתָא עֲבֵרָה מְכַבָּה מִצְוָה, לְאו מִלְּהַגֵּן מִן הַיִּסּוּרִין קָאָמַר, אֶלָּא מִלְּטוֹל שָׂכָר לְעָתִיד: אַמַּאי לֹא תָּגֵן עָלֶיהָן. מֵיצַר הָרָע שֶׁהֶחֱטִיאָם וַעֲשָׂאָם רְשָׁעִים גְּמוּרִים, כְּלוֹמַר אַמַּאי לֹא תַּצִּילֵהוּ מִן הָעֲבֵירוֹת: לְעוֹלָם זְכוּת דְּתוֹרָה. וְלֹא שֶׁעוֹסֶקֶת בְּתוֹרָה, אֶלָּא שֶׁטּוֹרַחַת בְּבָנָה וּבְבַעֲלָה שֶׁיַּעַסְקוּ: דְּמִקְרִיאָן וּמַתְנִיאָן. שֶׁטּוֹרְחוֹת עַל בְּנֵיהֶן לְהַבִּיאָן לְבֵית הַסֵּפֶר לִקְרוֹא מִקְרָא וְלִשְׁנוֹת מִשְׁנָה; וְנִטְרָן לְגַבְרֵיהוּ. וּמַמְתִּינוֹת לְבַעֲלֵיהֶן שֶׁיּוֹצְאִין לְעִיר אַחֶרֶת לִלְמוֹד תּוֹרָה: מַאי פָּרָשַׁת דְּרָכִים. מַהוּ מִדָּמָה לְהַגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, דְּהָא אֲבוּקָה הַיְינוּ מִצְוָה, עַמּוּד הַשַּׁחַר הַיְינוּ תּוֹרָה, אֶלָּא פָּרָשַׁת דְּרָכִים מַאי הִיא: יוֹם הַמִּיתָה. וְהוּא תַּלְמִיד חָכָם בְּיוֹם מוֹתוֹ, וְיָדַע שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ לְפָרוֹק מֵעָלָיו עֹל תּוֹרָה: יִרְאַת חֵטְא. זָכָה לְיִרְאַת חֵטְא אַחַר שֶׁזָּכָה לְתוֹרָה נִצַּל מִכֻּלָּן, שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמֶּדְתּוֹ דִּבְרֵי מִצְוָה וְדִבְרֵי אִסּוּר וּמִמָּה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְפָרֹשׁ, וְיִרְאַת חֵטְא מוֹנֵעוּ מִלְּרִדּוּף אַחֲרֵי יִצְרוֹ: דְּסָלְקָא לֵיהּ שַׁמַּעְתָּתָא אַלְּבָא דְּהִלְכְתָא. וְה"ק עֲלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִצּוֹל מִן הַחֵיָּה כּוֹ', זָכָה לְתוֹרָה נִצּוֹל מִיצה"ר וּמִן הַחֵטְא, וַעֲדַיְּין אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזוֹ דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ, אִם יִזְכֶּה שֶׁיִּסְיַיְּעוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם לְהִתְקַבֵּל דְּבָרָיו בֵּין חֲבֵרָיו לְהוֹרוֹת כַּהֲלָכָה וּכְמִשְׁפָּט. הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, כְּלוֹמַר זָכָה לְכָךְ נִצּוֹל מִכֻּלָּן: לֵאמוֹר אֱלֹהִים עָזְבוּ. כָּךְ הָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו, אֱלֹהִים עָזְבוּ, שֶׁבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ וְאֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁין עָלָיו, רִדְפוּ וְתִפְסוּהוּ כִּי אֵין מַצִּיל, אֵין לוֹ זְכוּת שֶׁיְּצִילֶנּוּ, שֶׁהֶעֱבֵרָה כִּבַּתָּה זְכִיּוֹתָיו: לֹא יִרְאָה בָּךְ. עֲבֵרָה, וְאִם יִרְאָה וְשָׁב מֵאַחֲרֵיהָ: שִׁמְעוֹן אֲחֵי עֲזַרְיָה. תַּנָּא הוּא בְּמִשְׁנָה קַמְּיֵיתָא דְּזִבְחִים, וְלָמַד תּוֹרָה עַל יְדֵי אֶחָיו שֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּפַרְקְמַטְיָא כְּדֵי שֶׁיִּחָלֵק בִּזְכוּת לִמּוּדוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן, לָכֵן הוּא נִקְרָא עַל שֵׁם עֲזַרְיָה אָחִיו, וְכֵן ר' יוֹחָנָן לָמַד ע"י הַנְּשִׂיאָה שֶׁהָיָה מְפַרְנְסוֹ: הֵלֵל עָסַק בְּתוֹרָה. מִתּוֹךְ עֹנִי רַב כְּדִמְפָרֵשׁ בְּמס' יוֹמָא (קף לה:):

תוספות

מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא. ותימה מאי האי דקתני בברייתא תלה את המצוה בנר מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה אי מיצר הרע אינה מגינה כלל אי מן הפורענות מגינה לעולם ותורה נמי למה תלאה הכתוב באור משום דמגינה לעולם אי מן הפורענות מצוה נמי מגנא לעולם ואי דמצלא מיצר הרע הא לא מצלא אלא לפי שעה:

זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. תימה והיאך ניצול מכולן והלא לא ניצול מיצר הרע בעידנא דלא עסיק בתורה וי"ל סתם תלמיד חכם תורתו אומנתו ועוסק בה ומהרהר כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה:

והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה. תימה והא אמר לעיל בין לרב יוסף בין לרבא מצוה אגוני מגנא מן הפורענות אפילו בעידנא דלא עסיק בה ועבירה מכבה מצוה לאו מלהגין מן היסורין קאמר אלא מליטול שכר לעתיד לבא כמו שפרש"י:

הֵן תֶּהֱוֵי אַרְכָּא לִשְׁלֻוְתָּךְ" וּכְתִיב: "כֻּלָּא מְטָא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא" וּכְתִיב "לְקֵצַת יַרְחֵין תְּרֵי עֲשַׂר". לְעוֹלָם ר' יִשְׁמָעֵאל, וְאַשְׁכַּח קְרָא דְּאָמַר וְתָנֵי, דִּכְתִיב: "כֹּה אָמַר ה' עַל שִׁלֹּשָׁה פִּשְׁעֵי אֱדוֹם". וּמַאי "אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאִיָּה לַדָּבָר זֵכֶר לַדָּבָר"? דִּלְמָא שָׁאנֵי גּוֹיִם דְּלָא מִפְּקִיד דִּינָא עֲלַיְיהוּ: וְיֵשׁ זְכוּת תּוֹלֶה ג' שָׁנִים כו': זְכוּת דְּמַאי? אִילִּימָא זְכוּת דְּתוֹרָה? הָא אֵינָהּ מְצוּוָּה וְעוֹשֶׂה הִיא! אֶלָּא זְכוּת דְּמִצְוָה זְכוּת דְּמִצְוָה מִי מַגְּנָא כּוּלֵּי הַאי? וְהָתַנְיָא, אֶת זוֹ דָּרַשׁ ר' מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי: "כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר" תָּלָה הַכָּתוּב אֶת הַמִּצְוָה בְּנֵר, וְאֶת הַתּוֹרָה בְּאוֹר. אֶת הַמִּצְוָה מַה נֵּר אֵינָהּ מְגִנָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה, אַף מִצְוָה אֵינָהּ מְגִנָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה. וְאֶת הַתּוֹרָה בְּאוֹר, לוֹמַר לְךָ: מָה אוֹר מֵגֵן לְעוֹלָם אַף תּוֹרָה מְגִנָּה לְעוֹלָם. וְאוֹמֵר "בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ" וְגו' "בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ" זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה, "בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ" זוֹ מִיתָה, "וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ" לָעָתִיד לָבֹא. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵילָה, וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפִּחָתִים וּמִן הַבַּרְקָנִים וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִין וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. נִזְדַּמְּנָה לוֹ אֲבוּקָה שֶׁל אוֹר נִיצַּל מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפִּחָתִים וּמִן הַבַּרְקָנִים, וַעֲדַיְּין מִתְיָרֵא מֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִין, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַׁّחַר נִיצַּל מֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִין, וַעֲדַיְּין אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים נִיצַּל מִכּוּלָּם. דָּבָר אַחֵר: עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה". אָמַר רַב יוֹסֵף: מִצְוָה, בְּעִידָּנָא דְּעָסֵיק בָּהּ, מַגְּנָא וּמַצְלָא. בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסֵיק בָּהּ, אַגּוּנֵי מַגְּנָא, אַצּוּלֵי לָא מַצְלָא. תּוֹרָה, בֵּין בְּעִידָּנָא דְּעָסֵיק בָּהּ וּבֵין בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסֵיק בָּהּ, מַגְּנָא וּמַצְלָא. מַתְקִיף לָהּ רָבָא: אֶלָּא מַעֲתָה, דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל מִי לֹא עָסְקֵי בַּתּוֹרָה? אַמַּאי לֹא הֵגִּינָה עֲלֵיהוּ? אֶלָּא אָמַר רָבָא: תּוֹרָה, בְּעִידָּנָא דְּעָסֵיק בָּהּ, מַגְּנָא וּמַצְלָא. בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסֵיק בָּהּ, אַגּוּנֵי מַגְּנָא, אַצּוּלֵי לָא מַצְלָא. מִצְוָה, בֵּין בְּעִידָּנָא דְּעָסֵיק בָּהּ בֵּין בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסֵיק בָּהּ, אַגּוּנֵי מַגְּנָא, אַצּוּלֵי לָא מַצְלָא. רָבִינָא אָמַר: לְעוֹלָם זְכוּת תּוֹרָה, וּדְקָאָמְרַתְּ אֵינָהּ מְצוּוָּה וְעוֹשֶׂה, נְהִי דִּפְקִידֵי לָא מִפַּקְדָא, בְּאַגְרָא דְּמִקְרָיָן וּמַתְנְיָן בְּנֵיהוּ וְנָטְרָן לְהוּ לְגַבְרֵיהוּ עַד דְּאָתוּ מִבֵּי מִדְרְשָׁא, מִי לָא פַּלְגָאן בַּהֲדֵיהוּ? מַאי פָּרָשַׁת דְּרָכִים? אָמַר רַב חִסְדָּא: זֶה תַּלְמִיד חָכָם וְיוֹם מִיתָה רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: זֶה תַּלְמִיד חָכָם, וְיִרְאַת חֵטְא. מָר זוּטְרָא אָמַר: זֶה תַּלְמִיד חָכָם דְּסַלְקָא לֵיהּ שַׁמַּעְתָּתָא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָא. דָּבָר אַחֵר: עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: דְּרָשֵׁיהּ ר' מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי לְהַאי קְרָא כִּי סִינַי, וְאִילְמָלֵא דְּרָשׁוּהָ דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל הָכִי, לֹא רָדְפוּ בָּתַר דָּוִד, דִּכְתִיב: לֵאמֹר אֱלֹהִים עָזְבוּ וְגו'. מַאי דְּרוּשׁ? "וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֶרְוַת דָּבָר" וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין שֶׁעֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה. מַאי" בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ"? אָמַר עוּלָּא: לֹא כִּשְׁמִעוֹן אָחִי עֲזַרְיָה וְלֹא כְּר' יוֹחָנָן דְּבֵי נְשִׂיאָה אֶלָּא כְּהֵלֵל וְשֶׁבְנָא. דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: הֵלֵל וְשֶׁבְנָא אַחֵי הָווּ, הֵלֵל עָסַק בַּתּוֹרָה, שֶׁבְנָא עֲבַד עִיסְקָא. לְסוֹף, אָמַר לֵיהּ: תָּא נַעֲרוֹב וְלִיפְלוֹג; יְצָתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה "אֵם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ" וְגו':

אומר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כא עמוד ב

תוספות רש"י

אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי: חַיָּב אָדָם לְלַמֵּד אֶת וְכוּ׳ ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בִּתּוֹ תּוֹרָה מְלַמְּדָהּ תִּיפְלוּת: תִּיפְלוּת סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: כְּאִילּוּ לְמָדָהּ תִּיפְלוּת. אָמַר ר׳ אַבָּהוּ: מַאי טַעֲמֵיהּ דְּר׳ אֱלִיעֶזֶר דִּכְתִיב: "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה" כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה חָכְמָה בְּאָדָם נִכְנְסָה עִמּוֹ עֲרָמוּמִית, וְרַבָּנָן הַאי "אֲנִי חָכְמָה" מַאי עָבְדֵי לֵיהּ? מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹסֵי בְּר׳ חֲנִינָא, דְּאָמַר ר׳ יוֹסֵי בְּר׳ חֲנִינָא: אֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמַּעֲמִיד עַצְמוֹ עָרוּם עֲלֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה". אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: אֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְּשַׁיֵּשׁ עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא": ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: רוֹצֶה אִשָּׁה וְכוּ׳: מַאי קָאָמַר? הָכִי קָאָמַר: רוֹצֶה אִשָּׁה בָּקָב וְתִיפְלוּת עִמּוֹ, מִתִּשְׁעַת קַבִּין וּפְרִישׁוּת: הוּא הָיָה אוֹמֵר: חָסִיד שׁוֹטֶה כּוּ׳: הֵיכִי דָּמֵי חָסִיד שׁוֹטֶה? כְּגוֹן דְּקָא טָבְעָה אִיתְּתָא בְּנַהֲרָא וְאָמַר: לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאִסְתַּכּוּלֵי בָּהּ וַאֲצוּלָהּ. הֵיכִי דָּמֵי רָשָׁע עָרוּם? אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: זֶה הַמַּטְעִים דְּבָרָיו לַדַּיָּן קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ, ר׳ אַבָּהוּ אוֹמֵר: זֶה הַנּוֹתֵן דִּינָר לְעָנִי לְהַשְׁלִים לוֹ מָאתַיִם זוּז, דְּתָנַן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז לֹא יִטּוֹל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשַׂר עָנִי. הָיָה לוֹ מָאתַיִם חָסֵר דִּינָר, אֲפִילּוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ כְּאַחַת חֲרֵי זֶה יִטּוֹל. ר׳ אַסִי אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לְמִכּוֹר בְּנְכָסִים מוּעָטִין. אָמַר ר׳ אַסִי אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: יְתוֹמִים שֶׁקָּדְמוּ וּמָכְרוּ בְּנְכָסִים מוּעָטִין מַה שֶּׁמָּכְרוּ, מָכְרוּ. אַבָּיֵי אָמַר: זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לְמִכּוֹר בְּנְכָסִים כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. דְּתַנְיָא "נְכָסַי לְךָ, וְאַחֲרֶיךָ, לְפְלוֹנִי", וְיָרַד הָרִאשׁוֹן וּמָכַר וְאָכַל, הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁייֵר רִאשׁוֹן. רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: זֶה הַמַּכְרִיעַ אֲחֵרִים בְּאוֹרְחוֹתָיו. ר׳ זְרִיקָא אָמַר רַב הוּנָא: זֶה הַמֵּיקֵל לְעַצְמוֹ וּמַחֲמִיר לַאֲחֵרִים. עוּלָּא אָמַר: זֶה שקרא

לְמָדָהּ **תִּפְלוּת** ס"ד. וְכִי תּוֹרָה תִּפְלוּת קָרֵא לָהּ: **כְּאִלּוּ**. שֶׁמִּתּוֹכָהּ הִיא מְבִינָה עֲרָמוּמִית וְעוֹשָׂה דְּבָרֶיהָ בְּהַצְנֵעַ: **שֶׁמַּעֲמִיד עַצְמוֹ עָרוּם עֲלֵיהֶן**. שֶׁפִּירֵשׁ מִכָּל עֶסְקִים וְנַעֲשָׂה עָלֶיהָ עָנִי וְחָסֵר כֹּל [וְלֹא שֶׁמְּשַׂמֵּשׁ עַצְמוֹ עָרוּם עָלֶיהָ גֶּרְסִי׳] שֶׁמַּעֲרִים שֶׁיִּתְקַיֵּים תּוֹרָתוֹ לְקִבּוּץ עַל יָד וְלִלְמוֹד מִכָּל אָדָם: **מֵאַיִן תִּמָּצֵא**. מִן הָעֲשׂוּי כְּאַיִן: **רוֹצֶה אִשָּׁה בָּקָב וְתִפְלוּת**. הַפָּצָה לְזוֹן בְּמִזּוֹנוֹת מוּעָטִין וְיִהְיֶה תִּפְלוּתָהּ מְצוּי לָהּ בְּתַשְׁמִישׁ, מִט׳ קַבִּין וּפְרִישׁוּת לִפְרוֹשׁ מִן הַתִּפְלוּת, לְפִיכָךְ אֵין טוֹב שֶׁתִּלְמוֹד תּוֹרָה: **שֶׁמַּטְעִים דְּבָרֶיו לַדַּיָּן**. דְּמִשֶּׁנִּקְבְּעוּ בְּלֵב הַדַּיָּן שֶׁעֲרֵי זְכִיּוּתָיו לִדְבָרָיו שֶׁל זֶה קָשִׁין לְסִלְקָן, וַהֲרֵי עֲרָמוּתוֹ, וְרָשָׁע הוּא שֶׁעוֹבֵר עַל לֹא תַּשֵּׂא שֶׁמַּע שָׁוְא (סְמוּךְ כג.) לְהַחֲלִים מָאתַיִם זוּז. וּמַעֲנָתָה לֹא יִטּוֹל לֶקֶט, וְיֵשׁ לוֹ קְרוֹבִים שֶׁיִּטְּלוּם: **בִּנְכָסִים מוּעָטִין**. דְּתָנַן (כ״ב דף קלט:) מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנִים וּבְנוֹת, בִּזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּין הַבָּנִים יִרְשׁוּ וְהַבְּנוֹת יוֹזְנוּ, נְכָסִים מוּעָטִין הַבְּנוֹת יוֹזְנוּ וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפִּתְחִים: **שֶׁקָּדְמוּ וּמָכְרוּ**. קֹדֶם שֶׁבָּאוּ הַבְּנוֹת לִב״ד וְהֶעֱמִידוּם ב״ד לְנַכְסִים בְּחֶזְקַת בְּנוֹת: **הַמַּכְרִיעַ אֲחֵרִים בְּאוֹרְחוֹתָיו**. רָאוּ וְעָשׂוּ כְּמוֹנִי וּלְכוּ בְּדַרְכַּי. לֹא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ בְּחָסִיד בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וְאֵין תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ, אֶלָּא שֶׁלֹּא יְדַקְדְּקוּ אַחֲרָיו לְבַדּוֹק בְּתוֹעֲבוֹתָיו: שקרא

בן עזאי אומר חייב אדם וכו׳. ירושלמי דבן עזאי דלא כר״א בן עזריה דדרש (חגיגה דף ג.) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באו ללמוד נשים לשמוע ונראה דפי׳ דמצוה לשמוע הנשים כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום שידעו שזכות תולה: מטרונה שאלה את ר׳ אלעזר מפני מה חטא אחת במעשה העגל והן מתין בה ג׳ מיתות אמר לה אין אשה חכמה אלא בפלך אמר לי הורקנוס בנו בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה אבדת ממני ג׳ מאות כור מעשר בכל שנה א״ל ישרפו ד״ת ולא ימסרו דברי תורה לנשים:

רוצה אשה בקב ותיפלות. פר״ח רוצה אשה שיהא בעלה חמר ויהא מצוי אצלה בכל שבת לתת לה עונתה ולא יביא לה אלא קב חטים בלבד ולא יהא גמל שהולך בדרך רחוקה ואינו נותן לה עונה אלא אחת לשלשים יום ואע״פ שמביא לה לשכרו ט׳ קבין חביבה עליה העונה בכל שבת וקב אחד מט׳ קבין ופרישות ל׳ יום ורבי פירש בשם רב האי המשרה אשתו ע״י שליש לא יפחות לה מקביים חיטין מן שבת לשבת כדמוכח בגמרא בפרק אע״פ (כתובות דף סל:) ועונתה מצוי לה ואילו המורד על אשתו (פס סג.) מוסיפין על כתובתה ג׳ דינרים בשבת ושער בינוני הוא ד׳ סאין בסלע וסלע ד׳ דינרים נמצאת סאה בדינר וג׳ סאין בג׳ דינרים שהן י״ח קבין הרי שחכמים עמדו על סוף דעתה שהיא רוצה בתיפלות ועמו שני קביים מי״ח קביים שיפרוש ממנה דקביים אחד מט׳ בי״ח קבין:

היכי דמי חסיד שוטה. ירושלמי ראה תינוק מבעבע בנהר אמר לכשאחלוץ תפילין אציל עד כשהוא חולץ תפילין הוציא זה את נפשו: **זה** הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים זוז. הא דרבי אבהו והא דרבי יוחנן ומבריח מזונות מן האלמנה קרי ירושלמי מכות פרושים ותו גרס התם חד תלמיד מדר׳ בון הוו לו מאתים זוז חסר דינר והוה רבי יליף למזכי עמיה חד לתלת שנים מעשר מסכני חד זמן עבדין ביה תלמידיו עין בישא ומלוון ליה אתא בעי מזכי עמיה היך דהוה יליף א״ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת פרושים נגעו ביה רמז לתלמידיו ואעלוניה לקפילין וחסרוניה חד קרט וזכה עמיה היך דהוה יליף שנינו בפרק בתרא דמסכת פאה (מ״ט) מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהן ה״ז לא יטול ובגמרא (ירושלמי) הדא אמר חמשין דעבדין טבין מן מאתן דלא עבדין: **יתומים** שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. ונראה דוקא לענין מזון הבנות אמרינן מה שמכרו מכרו אבל לענין מזון האשה כיון דמשועבד לה בעל למזונות בחייו הנכסים בחזקתם שאינם יכולין למכור כדאמרי׳ בפ׳ הנושא (כתובות קג.) יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ״ש מדר׳ אסי א״ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים וכו׳ התם לא משתעבדי לה מחיים אי נמי בית זה עצמו דרה בו בחיי הבעל אבל מזונות בכל יום צריכה למזונות ולא דמו מזונות אשה למדור והוא הדין אם מכרו בנכסים מרובין מה שמכרו מכרו דמטלטלי לא משתעבדי למזונות ואמרי׳ בפ׳ מציאת האשה (פס סט.) בין מכרו בין משכנו אין מוציאין למזונות והאי דנקט נכסים מועטין אורחא דמילתא נקט דלא מזבין אינש נכסים משום הפסד מזונות היכא דאיכא נכסים מרובים רבי פי׳ בתוספותיו דר׳ יוחנן פליג אההיא דמסקינן בפרק ב׳ דיינֵי גזירות (פס דף קט.) אמר רבי יצחק בן אילעאי משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר״ג רואה אני את דברי אדמון הלכה במותו וגבי נכסים מועטין תנינא התם (דף קח:) ובפרק מי שמת (כ״ב דף קלט:) אמר אדמון וכי בשביל שאני זכר הפסדתי ואמר ר״ג רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דוחקיה לפרש כך אליבא דאדמון טפי מאליבא דרבנן: **אביי** אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב״ג. רשב״ם פי׳ ביש נוחלין (כ״ב דף קלז.) משום דגרם לעבור על דברי הנותן וערום דאהנו מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מיקרי רשע ואף על גב דלכתחילה אסור לעשות כך דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשות כרצונו וקשיא לפירושו בסוף פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף לה:) דאמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום ומי אמר אביי הכי והאמר אביי איזהו רשע ערום זה המשיא כו׳ מי קאמר תינשא ניסת קאמר אלמא דמודמי מוכר עצמו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע מכלל דלמוכר אסור לעשות לכתחילה אע״ג דלא נקרא רשע כדקתני התם אין לו לראשון אלא אכילת פירות בלבד ואי קשיא מדקאמר אביי זה המשיא עצה וכו׳ כרשב״ג מכלל דאביי ס״ל כרשב״ג והכי אמר אביי נמי בהדיא בפרק מי שהיה נשוי (נ״ל פס) בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום לוקח כלום וביש נוחלין (כ״ב דף קלז.) מפרש טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף ובסוף פרק השולח (גיטין דף מח:) אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה אע״ג דפירות דידיה הוי הגוף צריך הרשאה דמשמע דס״ל דלאו כקנין הגוף דמי יש לתרץ דוקא גבי אחריך ס״ל לאביי דבקנין הגוף דמי דאפי׳ ר״ל דאמר לאו כקנין הגוף דמי מתרצינן אליביה אחריך שאני ופי׳ רשב״ם דאחריך משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פי׳ אחריך ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב״ג וז״ל בעלמא סבירא לן דלאו כקנין הגוף דמי כדפסקי׳ בפרק החולץ (יבמות דף לו:) הבא אחריך שאני וכן עיקר דלא תקשי הלכתא אהלכתא דפסקינן כר״ל פרק החולץ ובהא דאחריך קיימא לן כרשב״ג דפסקי׳ הלכתא לקמיה ולא פליג ר״ל ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אביי איזהו רשע וכו׳ ולקמן נמי ההיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי כו׳ אזל איהו אקנייה לבנו קטן כרשב״ג עד אפילו רשב״ג לא קאמר מהתם שמעינן דהלכה כרשב״ג הלכך בעינן לפרושי דרשב״ג ס״ל כר״ל דלאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריך שאני ולא תקשה הלכתא אהלכתא תימה לר׳ אמאי לא קא חשיב נמי ההיא דאלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו:) אמר רב כהנא משום ר״ע איזו עני ורשע ערום זה המשהה בתו בוגרת ויש לומר דעני ורשע לא קא חשיב:

רבי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, **אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי חַיָּיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת וְכוּ׳ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כָּל הַמְּלַמֵּד אֶת בִּתּוֹ תּוֹרָה מְלַמְּדָהּ תִּיפְלוּת.** שואלת הגמרא, **תִּיפְלוּת סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי יעלה על דעתך שהתורה נקראת תיפלות (דברי הבאי). מתרצת הגמרא, אל תשנה בדברי רבי אליעזר המלמד את ביתו תורה מלמדה תיפלות, **אֶלָּא אֵימָא, כְּאִילּוּ לְמָדָהּ תִּיפְלוּת** – היינו, שהמלמד תורה לאישה כמי שמלמדה תיפלות, שעל ידי לימוד התורה היא לומדת להיות ערמומית ולעשות דבריה בהצנע.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר – שהמלמד תורה לאישה כאילו מלמדה תיפלות. **דִּכְתִיב "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה"**, חכמה היא התורה, ומבואר בפסוק, ׳אני חכמה׳ – **כַּיָּן שֶׁנִּכְנְסָה חָכְמָה בְּאָדָם, שכנתי ערמה׳ - נִכְנְסָה עִמּוֹ עֲרִמּוּמִית.** והואיל ומתוך לימוד התורה נכנסת בה פיקחות, לומדת לעשות דברי זנות בהצנע

שואלת הגמרא, **וְרַבָּנַן** – בן עזאי שסובר שעל האדם ללמד את ביתו תורה, **הַאי** - הפסוק **׳אֲנִי חָכְמָה׳ מַאי עָבְדֵי לֵיהּ** – מה דורשים ממנו. משיבה הגמרא, **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא. דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְּמָעֵיד עַצְמוֹ עָרוּם עֲלֵיהֶן** – היינו, שפושט מעל עצמו עול דרך ארץ ופורש מכל העסקים ונעשה עני וחסר כל בשביל ללמוד תורה, **שֶׁנֶּאֱמַר "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה".**

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְּשִׁים עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ – עניו בכל ענייניו, הן בחכמה, הן בעושר והן בגבורה **שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא"** – החכמה תמצא תמי שמשים עצמו כ׳אין׳ – כלום.

שנינו במשנה, **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב** ותיפלות מתשעה קבין ופרישות **וְכוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי קָאָמַר** – מה פירוש דבריו של רבי יהושע. משיבה הגמרא, **הָכִי קָאָמַר, רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב וְתִיפְלוּת עִמּוֹ** – מעדיפה אשה ליזון במזונות מועטים (קב) ושיהיה בעלה מצוי לה, **מִתִּשְׁעָה קַבִּין וּפְרִישׁוּת** – מליזון במזונות מרובים ובשפע גשמי, ולא יהא בעלה מצוי לה. וכיון שעיקר ענייניה וליבה של האישה בדברים הללו, לא טוב שתלמד תורה.

הוּא הָיָה אוֹמֵר חָסִיד שׁוֹטֶה ורשע ערום **כו׳** שואלת הגמרא, **הֵיכִי דָּמִי חָסִיד שׁוֹטֶה.** משיבה הגמרא, **כְּגוֹן דְּקָא טָבְעָה אִיתְּתָא בְּנַהֲרָא** שרואה שטובעת אישה בנהר, **וְאָמַר לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאִסְתַּכּוּלֵי בָּהּ וְאַצּוּלָהּ** – אין זה מן הראוי להביט באישה ולהציל אותה.

שואלת הגמרא, **הֵיכִי דָּמִי רָשָׁע עָרוּם.** משיבה הגמרא, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זֶה הַמַּטְעִים דִּבְרָיו לְדַיָּין** – משמיע לדיין את הסיבות שיש לצדד לזכותו **קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ,** וכיון שקבע את צדדי זכויותיו בליבו של הדיין, קשה לסלקן, ואין לדיין את שיקול הדעת הרצוי לבחון את המקרה לאשורו. ולכן נקרא רשע, שעובר על ׳לא תשא שמע שוא׳, ערום, שעושה זאת בערמה שהדיין לא יודע שהוא בא לדון איתו.

רַבִּי אַבָּהוּ אוֹמֵר, זֶה הַנּוֹתֵן דִּינָר לְעָנִי לְהַשְׁלִים לוֹ מָאתַיִם זוּז – בכדי שלא יוכל ליטול מתנות עניים. **דְּתָנָן, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז** אינו מוגדר כעני, ועל כן, **לֹא יִטּוֹל לָקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי. הָיָה לוֹ מָאתַיִם חָסֵר דִּינָר,** כיון שכעת הוא עני, **אֲפִילּוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ כְּאַחַת,** אם כולם נחרצים לו, **הֲרֵי זֶה יִטּוֹל,** והרי הוא רשע ערום שנראה שרוצה לתת צדקה, ובאמת על ידי כך הוא מונע ממנו טובה, וזה בערמה שהעני לא מרגיש בכך.

רַבִּי אַסִּי אָמַר בשם **רַבִּי יוֹחָנָן,** רשע ערום **זֶה הַמַּשִּׂיא עֶצֶה לְמִכּוֹר בִּנְכָסִים מוּעָטִין** – אדם שמת והניח בנים ובנות, הדין הוא שהבנים יורשים את הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיתבגרו או עד שיתארסו. במה דברים אמורים בשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות כאחד עד שיתבגרו הבנות, ואלו הן הנקראין נכסים מרובין. אבל אם אין בנכסים אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות ניזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו, והבנים ישאלו על הפתחים, ואלו הן נכסים מועטים. אדם המשיא עצה לבנים שירשו נכסים מועטים, למכור אותם בכדי שלא יפסידו הנכסים במזונות הבנות, נקרא רשע, שהוא מעביר על דעת חכמים. ומנין שמהכירה מועילה, **דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, יְתוֹמִים שֶׁקִּדְּמוּ וּמָכְרוּ בִּנְכָסִים מוּעָטִין** – קודם שבאו הבנות לבית דין, והעמידו הנכסים בחזקתן, **מַה שֶּׁמָּכְרוּ מָכְרוּ.**

אַבָּיֵי אָמַר, רשע ערום, **זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לְמִכּוֹר בִּנְכָסִים כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. דְּתַנְיָא,** אדם שאמר לחברו **נְכָסַי** קנויים **לְךָ וְאַחֲרֶיךָ לְפָלוֹנִי.** - ואחרי שתמות הנכסים יעברו לפלוני, אם **יָרַד הָרִאשׁוֹן וּמָכַר** את הנכסים לאחר **הַשֵּׁנִי** – המקבל השני, **מוֹצִיא** את הנכסים **מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת** לאחר שימות הראשון **דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשַּׁיֵּיר רִאשׁוֹן.** וכיון שמכר הנכסים לאחר, אין לשני כלום בנכסים, ואינו יכול להוציא מהלקוחות. ואדם המשיא עצה לזה הראשון שקיבל הנכסים, למוכרם לאחר בכדי שיותרו בידו מעות הנכס ולא יעבור הנכס לאחר מותו ל׳אחריך׳, נקרא רשע כיון שעובר בזה על דעת הנותן.

רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר בשם **רַב שֵׁשֶׁת,** רשע ערום, **זֶה הַמַּכְרִיעַ אֲחֵרִים בְּאוֹרְחוֹתָיו** – מגלה מעשיו הטובים לאחרים ומציע להם ללכת באורחותיו. שאינו מתכוון אלא להראות עצמו כחסיד בעיני הבריות בכדי לחפות על תועבותיו.

רַבִּי זְרִיקָא אָמַר בשם **רַב הוּנָא, זֶה הַמַּיְקִיל לְעַצְמוֹ וּמַחְמִיר לַאֲחֵרִים. עוּלָּא אָמַר, זֶה**

המשך ביאור למס׳ שבועות ליום שלישי עמ׳ ב

רק למראה הסמוך לו, נמצא שסיד ההיכל מפריד בין קרום ביצה לשאת ואינם יכולים להצטרף זה לזה. ואם נרצה **לִיצְרְפֵיהּ בַּהֲדֵי** – לצרף את קרום ביצה יחד עם **סִיד** ההיכל שהוא המראה הנמצא במעלת לובן אחת יותר מקרום ביצה, גם צירוף זה לא נוכל לעשות, שהרי קרום ביצה **לָאו בַּר מִינֵיהּ הוּא** – אינו בן מינו של סיד ההיכל, שהרי קרום ביצה הוא תולדה של שאת, וסיד ההיכל הוא תולדה של בהרת, והתולדה אינה יכולה להצטרף אלא לאביה ולא לאב אחר או לתולדה של אב אחר. נמצא שקרום ביצה אינו יכול להצטרף לשום מראה אחר, ומדוע רבי חנינא הקשה רק מסיד ההיכל ולא מקרום ביצה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שֶׁקָּרָא – מקרא **וְשָׁנָה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – ללמוד מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה, ולכן נקרא רשע. ואף ערום הוא, שהשומע את קיאותו במשניות סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודען על בורין, ומתוך כך נוהגים בו כבוד תלמיד חכם.

אִתְּמַר, קָרָא – מקרא **וְשָׁנָה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הֲרֵי זֶה עַם הָאָרֶץ** – יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל הטהרות. **רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, הֲרֵי זֶה כּוּר** – גרוע מעם הארץ. **רַבִּי יַנַּאי אוֹמֵר, הֲרֵי זֶה כּוּתִי** – דינו ככותי שאסור לאכול מפיתו ולשתות מיינו. שכיון שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו ככותי. **רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אוֹמֵר, הֲרֵי זֶה מָגוֹשׁ** – מכשף. כלומר, אדם שאינו משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מִסְּתַבְּרָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב – שהשונה ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש, **דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי** – שכן רגילים האנשים לומר, **רָטִין מָגוֹשָׁא** – לוחש המכשף את לחשיו **וְלֹא יָדַע מַאי אָמַר** – ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר, המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרוחות להגיע אך אינו מבין מה הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם הוא **תָּנֵי תַּנָּא** – חוזר על דברי התנאים **וְלֹא יָדַע מַאי אָמַר** – ואינו מבין דבריהם.

תָּנוּ רַבָּנַן אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ – שדברו בו חכמים בכל מקום. **כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית בְּבִרְכוֹתֶיהָ.** שאדם שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כָּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תְּפִילִּין. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ. רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אָמַר כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵינוֹ מְגַדְּלָן לְלִמּוּד תּוֹרָה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים, אֲפִילּוּ קוֹרֵא** – מקרא **וְשׁוֹנֶה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים זֶהוּ עַם הָאָרֶץ.** קָרָא **וְלֹא שָׁנָה** – מקרא **וְלֹא שָׁנָה** – משנה **הֲרֵי זֶה כּוּר. לֹא קָרָא וְלֹא שָׁנָה** היינו, שאינו יודע כלום **עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר "וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה"** – היינו, שאינו יודע כלום כבהמה שאינה יודעת כלום.

הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, **"יָרָא אֶת ה' בְּנִי וָמֶלֶךְ (וְ)עִם שׁוֹנִים אַל תִּתְעָרָב". אָמַר רַבִּי יִצְחָק,** מי הם ה'שונים' שנאמר שאין להתערב (להתחבר) עימהם. **אֵלּוּ שֶׁשּׁוֹנִים הֲלָכוֹת** – משניות, שלא שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** – שכך היא כוונת הכתוב, שאיך נפרשו באופן אחר. משיבה הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** ש'שונים' שאמר הכתוב, **שׁוֹנִין בְּחֵטְא, וְכִדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא, כֵּיוָן שֶׁעָבַר אָדָם עֲבֵירָה וְשָׁנָה בָּהּ** – וחזר ועבר אותה פעם שניה, **הוּתְּרָה לוֹ** – דומה בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב לומר שמאלו יש להתרחק, **קָא מַשְׁמַע לָן** שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.

תָּנָא, הַתַּנָּאִים – אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין וסברותיו, **מְבַלֵּי עוֹלָם** – גורמים חורבן לעולם.

שואלת הגמרא, **מְבַלֵּי עוֹלָם סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי מי ששונה משניות, גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חיסרון בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, **אָמַר רָבִינָא,** כוונת התנא לאלו **שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן** – היינו, שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכיון שאינם יודעים טעמי המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפניהם לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.

תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְכִי אלו ששונים משניות **מְבַלֵּי עוֹלָם הֵן, וַהֲלֹא מְיַישְׁבֵי עוֹלָם הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר "הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ"** – מי ששונה הלכות, 'עולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. **אֶלָּא** הכוונה היא, לאלו **שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן.**

שנינו במשנה, **אִשָּׁה פְּרוּשָׁה וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנַן, בְּתוּלָה צַלְיָנִית** – בעלת תפילה, **וְאַלְמָנָה שׁוֹכֶבֶת** – שנוהגת לבקר שכנותיה תמיד, **וְקָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו** – יבואר בהמשך, **הֲרֵי אֵלּוּ מְבַלֵּי עוֹלָם** – גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשעות שיש בהם.

שואלת הגמרא, **אֵינִי** וכי אלמנה הנוהגת לבקר שכנותיה ממבלי עולם היא, **וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְמַדְנוּ יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה, וְקִיבּוּל שָׂכָר** – שיטרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר שכר **מֵאַלְמָנָה** – שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בכדי הצורך כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, **יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה** - **דְּרַבִּי יוֹחָנָן שַׁמְעָהּ לְהַהִיא בְּתוּלָה** – שמע את אותה בתולה, **דְּנַפְלָה אַאַפָּהּ** והתפללה **וְקָאָמְרָה, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרָאתָ גַּן עֵדֶן וּבָרָאתָ גֵּיהִנֹּם, בָּרָאתָ צַדִּיקִים** – לנחול גן עדן **וּבָרָאתָ רְשָׁעִים** – שדרכם לגיהנם, **יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בְּנֵי אָדָם** להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד **קִיבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה. דְּהַהִיא אַלְמָנָה דַּהֲוַאי בֵּי כְּנִישְׁתָּא בְּשִׁיבְּבוּתָהּ** – שהיה בית כנסת בשכנותה, ובכל זאת **כָּל יוֹמָא חָזַת אָתְיָא וּמְצַלְּיָא בֵּי מִדְרְשֵׁיהּ** – הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו **דְּרַבִּי יוֹחָנָן** שהיה מרוחק מביתה. **אָמַר לַהּ** רבי יוחנן, **בִּתִּי, לֵא בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשִׁיבְּבוּתָךְ** ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשי המרוחק מביתך. **אָמְרָה לֵיהּ, רַבִּי, וְלֵא שָׂכָר פְּסִיעוֹת יֵשׁ לִי** על שמגיעה אני עד לבית מדרשך המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צידקות יתירה זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צידקות של זו, שהולכת למקום מרוחק כדי להתפלל. **כִּי קָאָמַר** – לא כל אלמנה הנוהגת בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא **כְּגוֹן יוֹחָנִי בַּת רְטִיבִי** – שהייתה הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי תפילתה. וכך היה מנהגה. כשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפלתי. ואז היתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם, ובא ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והוולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא.

שואלת הגמרא, **מַאי קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו** שנאמר עליו שממבלי עולם הוא. **הָכָא** – בבבל **תַּרְגִּימוּ** - פירשו, **זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַמְבַעֲט בְּרִבּוֹתָיו** שלאחר שנעשה תלמיד חכם מזלזל ברבותיו שלימדוהו. **רַבִּי אַבָּא אָמַר, זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה. דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וַעֲצוּמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ", 'כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה' זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה** – שעל ידי שפוסק דין מוטעה מחטיא אנשים רבים. 'והפילה' הוא לשון 'נפל' שהוא כינוי לתינוק שלא כלו לו חדשיו. **'וַעֲצוּמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ' זֶה תַּלְמִיד חֲכָמִים שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרֶה** – 'עצומים' על שם שעוצם פיו ואינו מורה לרבים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד א

רש"י

שֶׁקָּרָא. מִקְרָא. וְשָׁנָה. מִשְׁנָה. וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. לִלְמוֹד סְבָרַת הַגְּמָרָא בְּטַעֲמֵי הַמִּשְׁנָה מָה הֵם, רָשָׁע הוּא שֶׁאֵין תּוֹרָתוֹ עַל בּוּרְיָהּ וְאֵין לִלְמוֹד הֵימֶנּוּ, שֶׁע"י הַטְּעָמִים יֵשׁ חִלּוּק בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר וּבְדִינֵי מָמוֹנוֹת לְזִכּוֹת וּלְחַיֵּב וּבְטְהֲרוֹת לְטַמֵּא וּלְטַהֵר, כַּדַּאֲמַר בְּבָמָה דּוּכְתְּתִי מ"ט אָמַר מַר הָכֵי וּמַר הָכֵי, וְאָמַר מַאי בֵּינַיְיהוּ אִיבָּא בֵּינַיְיהוּ כָּךְ וְכָךְ, וְעָרוּם הוּא שֶׁהִשּׁוּמֵעַ אֶת קוֹלוֹ שׁוֹנֶה מִשְׁנָיוֹתָיו כְּסָבוּר הוּא שֶׁבְּקִי בְּטַעֲמֵיהֶם וְנוֹהֵגִין בּוֹ כְּבוֹד כְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים: אִתְּמַר גְּרִס: ה"ז ע"ה. שֶׁחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת וְעַל הַטְּהָרוֹת: בּוּר. גְּרוֹעַ מֵעַם הָאָרֶץ: כּוּתִי. וְאָסוּר לֶאֱכוֹל פִּתּוֹ וְיֵינוֹ, דִּכְיָן שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ חֲכָמִים אֵינוֹ מִקְפִּיד עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים לְדַעְתָּם וְלֹא שָׁנָה אֶלָּא לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ כַּת"ח: מְגוֹשׁ. מִכֹּשַׁף הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם וְגוֹנֵב אֶת הַלְּבָבוֹת, וְאַף זֶה כֵּן: רָטִין. תַּרְגּוּם חוֹבֵר חָבֵר (וַיִּקְרָא יח) הוּא מְגוֹשׁ, לוֹחֵשׁ הַמְכַשֵּׁף אֶת לְחָשָׁיו וְאֵינוֹ מֵבִין מַה הֵם וּמַה פֵּרוּשָׁם, אֶלָּא כָּךְ מְעֻשָּׂיהֶם, שֶׁהַמְכַשֵּׁפוּת בָּא ע"י אוֹתָם הַלְּחָשִׁים: תָּנֵי תַּנָּא. וְאַף זֶה תַּנָּא שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ בְּתַלְמוּד שׁוֹנֶה מִשְׁנָתוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הִיא: אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ. שֶׁנֶּחְשָׁד עַל הַטְּהָרוֹת וְעַל הַמַּעֲשְׂרוֹת וּמֻחְזָק מִגְּעוֹ טָמֵא: כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא ק"ש. דְּקָא וַדַּאי אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם, אֲבָל יוֹדֵעַ לִקְרוֹת וְקוֹרֵא לֹא ע"ה הוּא: שֶׁשּׁוֹנִין הֲלָכוֹת. שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים וְלֹא הִקְפִּידוּ עַל טְעֲמֵי הַמִּשְׁנָיוֹת: הֲלָכוֹת. מִשְׁנָיוֹת: פְּשִׁיטָא. דְּהָכֵי הוּא אֶלָּא בְּמַאי נְדָרְשֵׁיהּ אִי לָאו בְּהָכֵי: הֶתֵּרָה לוֹ. דּוֹמֶה בְּעִנְיָנוֹ הֶתֵּר: מְבַלֵּי עוֹלָם ס"ד. וּמֵה הֵם גּוֹרְמִין לְאַחֲרִים: שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן. קָאָמַר שֶׁמְּבַלִּין עוֹלָם בְּהוֹרָאוֹת טָעוּת, דְּכֵיוָן דְּאֵין יוֹדְעִין טְעֲמֵי הַמִּשְׁנָה פְּעָמִים גּוֹרְמִין שֶׁמְּדַמִּין לָהּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה, וְעוֹד יֵשׁ מִשְׁנָיוֹת הַרְבֵּה (כַּמְּמֻנָּיוֹת) דְּאֲמוֹרִינָן הָא מִנֵּי פְּלוּגוֹ הוּא וְיַחִידְאָה הִיא וְלֵית הֲלִכְתָּא כְּוֻתֵּיהּ, וְעוֹד שֶׁאֵינָן יוֹדְעִים בְּמַחֲלוֹקֹת תַּנָּאִים הָרִאשׁוֹנִים הֲלָכָה כְּדִבְרֵי מִי, הִלְכָּךְ מוֹרִין הוֹרָאוֹת טָעוּת: הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ. הַשּׁוֹנֶה הֲלִכוֹת – עוֹלָם שֶׁלּוֹ בְּזִכּוּתוֹ: צַיְּלָנִית. בְּעֶלֶת תְּפִלָּה: וְאַלְמָנָה שׁוֹבֶבֶת. בְּעֶלֶת שְׁכֵנוּת, הוֹלֶכֶת וּמְבַקֶּרֶת שְׁכֵנוֹתֶיהָ תָּמִיד: הֲרֵי אֵלּוּ מְבַלֵּי עוֹלָם. שֶׁאֵינָן אֶלָּא נוֹאֲפוֹת וּמְכַשֵּׁפוֹת וּמַרְאוֹת עַצְמָן בְּצִדְקָנִיּוֹת שֶׁלֹּא יִבְדְּקוּ אַחֲרֵיהֶן: קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו. לְקָטָן מְפֹרָשׁ: וְקִבּוּל שָׁכָר מֵאַלְמָנָה. שֶׁהָיְתָה טוֹרַחַת עַצְמָהּ יוֹתֵר מִן הַצָּרֵךְ כְּדֵי לְקַבֵּל שָׂכָר כִּדְמִפָּרֵשׁ וְאָזִיל, לְמַדְנוּ שֶׁיִּטְרִיחֵי אָדָם עַצְמוֹ בְּמִצְוָה לְקַבֵּל שָׂכָר יוֹתֵר: בָּרֵאתָ צַדִּיקִים. לִנְהוֹל ג"ע: בָּרֵאתָ רְשָׁעִים. לִירֵשׁ גֵּיהִנֹּם: שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִּי בְּנֵי אָדָם. לְהַפְסִיד חֶלְקָם עַל יְדֵי מִגּוֹ עִדָּן וְלִירֵשׁ גֵּיהִנֹּם: כִּי קָאָמַר. מְבַלֵּי עוֹלָם: כְּגוֹן יוֹחָנֵי בַּת רְטִיבִי. אַלְמָנָה מְכַשֵּׁפָה הָיְתָה, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ עֵת לֵדָת אִשָּׁה הָיְתָה עוֹצֶרֶת רִחְמָהּ בְּמְכַשֵּׁפוּת, וּלְאַחַר שֶׁמַּצְטַעֶרֶת הַרְבֵּה הָיְתָה אוֹמֶרֶת אֵלֶךְ וְאֲבַקֵּשׁ רַחֲמִים אוּלַי תִּשְׁמַע תְּפִלָּתִי, וְהוֹלֶכֶת וְסוֹתֶרֶת כְּשָׁפֶיהָ וְהַוָּלָד יוֹצֵא. פַּעַם אַחַת הָיָה לָהּ שְׁכִיר יוֹם בְּבֵיתָהּ, וְהִיא הָלְכָה לְבֵית הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת, וְשָׁמַע הַשְּׁכִיר קוֹל הַכְּשָׁפִים מִתְקַשְׁקְשִׁין בְּכֵלִי כְּמוֹ שֶׁהַוָּלָד מְקַשְׁקֵשׁ בְּמֵעֵי הָאֵם, וּבָא וּפִתַּח אֶת מְגוּפַת הַכֵּלִי וְהַכְּשָׁפִים יָצְאוּ וְהַוָּלָד נוֹלַד, וְיָדְעוּ כִּי בַּעֲלַת כְּשָׁפִים הִיא: הַמְּבַעֲטַ בְּרַבּוֹתָיו. וְקָרֵי לֵיהּ קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו עַל יְדֵי שִׁימָיו מִתְקַצְּרִין בְּפֶרֶק קַמָּא דְּחַגִּיגָה (קדף ה.): כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה. בְּאִשָּׁה זָרָה מִשְּׁתָעֵי, וְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג עַצְמוֹ כְּשׁוּרָה קָרֵי לֵיהּ נַמֵּי הָכֵי: זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ כו'. הַפִּילָה לְשׁוֹן נָפֵל, שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו: וַעֲצוּמִים. לְשׁוֹן עוֹצֶם עֵינָיו (יחזקאל לג), שֶׁסּוֹגְרִים פִּיהֶם וְאֵינָם מוֹרִים לְצָרְכֵי הוֹרָאָה:

תוספות

רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ז בור. תימה כמאן ס"ל לא כאחרים ולא כר' יהודה דאחרים לא קרו בור אלא לשנה ולא קרא ור' יהודה אפי' עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוף פרק אלו מציאות (כ"מ דף לג:) דדרש ר' יהודה בר אילעאי שמעו דבר ר' החרדים אל דברו וגו' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחיכם אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי משנה מנדיכם אלו עם הארץ אלמא דבעלי משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע"ה נינהו:

כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית דברי ר"מ.

תימה לר"י דאמר בפ' הניזקין (גיטין דף פח.) ובפ' ג' שאכלו (כרתות דף מז:) איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בטהרה דברי ר"מ ופירש דהרבה עניינים עם הארץ הן ויש שאין מקבלין ממנו עדות כדאמרינן בפ' אלו עוברין (פסחים דף מט:) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין מהן עדות וכו' ובפ' חומר בקודש (חגיגה דף כב.) כמאן מקבלין סהדותא מעם הארץ כר' יוסי ויש כשר לענין עדות ונחשד על הטהרות ועל המעשרות או לענין זימון או לענין שביעית א"נ לענין דברים שאינן נקחין אלא מן המומחה כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף לט:) בירושלמי אשה פרושה זו היא שיושבת ומלעבת בדברי תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא א"ר אבהו כביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים הוסיפו עליהם בתולתא ציימנית ואלמנה שובבת (מי חגלה נסבת שם ביש) ותינוק שהוא עולה לחדשיו (בתולה ציימנית מציימה אובדת בתוליה ותינוק שהוא עולה לחדשיו) ר' חלקיה בשם ר' סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירקו ומבוזה את הגדולים ממנו א"ר יוסי זהו שבן תשע ואבריו נראה כבן י"ב והוא בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה והן מתות על ידו והוא פטור רבי פירש מציימה אובדת בתוליה מחמת צומות בתוליה נושרות אבל מורי אחי הרב ר"מ פי' עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ' דידן צליינית וכאילו צמה ועושה תעניות שתהא נענת בתפלתה ואינה עושה אלא לגנב את העין שלא יבדקו אחריה ומזנה ואובדת בתוליה: ועד

1 שֶׁקָּרָא וְשָׁנָה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים: אִתְּמַר,
2 קָרָא וְשָׁנָה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. ר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר:
3 הֲרֵי זֶה עַם הָאָרֶץ. ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: הֲרֵי
4 זֶה בּוּר. ר' יַנַּאי אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה כּוּתִי. רַב אַחָא בַּר
5 יַעֲקֹב אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה מְגוֹשׁ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק:
6 מִסְּתַבְּרָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי, רָטִין
7 מְגוֹשָׁא וְלָא יָדַע מַאי אָמַר, תָּנֵי תַּנָּא וְלָא יָדַע מַאי
8 אָמַר. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ? כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא
9 קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית כְּבִרְכוֹתֶיהָ, דִּבְרֵי ר' מֵאִיר.
10 וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תְּפִילִין. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר:
11 כָּל שֶׁאֵין לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ. ר' יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אָמַר:
12 כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵינוֹ מְגַדְּלָן לִלְמוֹד תּוֹרָה. אֲחֵרִים
13 אוֹמְרִים: אֲפִילּוּ קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים,
14 זֶהוּ עַם הָאָרֶץ. קָרָא וְלֹא שָׁנָה הֲרֵי זֶה בּוּר, לֹא קָרָא
15 וְלֹא שָׁנָה עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל
16 וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה": "יָרֵא אֶת ה'
17 בְּנִי וְמֶלֶךְ עִם שׁוֹנִים אַל תִּתְעָרֵב". אָמַר ר' יִצְחָק: אֵלּוּ
18 שֶׁשּׁוֹנִים הֲלָכוֹת. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא, שׁוֹנִין בְּחִטָּא,
19 וּכְדַרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: כֵּיוָן שֶׁעָבַר אָדָם עֲבֵירָה
20 וְשָׁנָה בָּהּ הוּתְּרָה לוֹ, קָא מַשְׁמַע לָן. תָּנָא: הַתַּנָּאִים
21 מְבַלֵּי עוֹלָם. מְבַלֵּי עוֹלָם סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אָמַר רַבִּינָא:
22 שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אָמַר ר'
23 יְהוֹשֻׁעַ: וְכִי מְבַלֵּי עוֹלָם הֵן? וַהֲלֹא מְיַיְשְׁבֵי עוֹלָם הֵן!
24 שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ". אֶלָּא שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ
25 מִשְׁנָתָן: אִשָּׁה פְּרוּשָׁה וְכוּ': תָּנוּ רַבָּנַן: בְּתוּלָה צַלְיָנִית
26 וְאַלְמָנָה שׁוֹבֶבֶת וְקָטָן לֹא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו הֲרֵי אֵלּוּ מְבַלֵּי
27 עוֹלָם. אִינִי? וְהָאָמַר ר' יוֹחָנָן: לָמַדְנוּ יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה וְקִיבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה. יִרְאַת חֵטְא
28 מִבְּתוּלָה, דְּר' יוֹחָנָן שְׁמָעָהּ לְהַהִיא בְּתוּלָה דְּנָפְלָה אַאַפָּהּ וְקָאָמְרָה: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרָאתָ
29 גַּן עֵדֶן וּבָרָאתָ גֵּיהִנֹּם, בָּרָאתָ צַדִּיקִים וּבָרָאתָ רְשָׁעִים, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִּי בְּנֵי
30 אָדָם. קִיבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה, דְּהַהִיא אַלְמָנָה דַּהֲוַאי בֵּי בְּנִישְׁתָּא בְּשִׁיבַבוּתָהּ, כָּל יוֹמָא הֲוַת
31 אָתְיָא וּמַצְלָה בֵּי מִדְרָשֵׁיהּ דְּר' יוֹחָנָן. אָמַר לָהּ בִּתִּי, לֹא בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשִׁיבַבוּתָךְ? אָמְרָה
32 לֵיהּ: רַבִּי, וְלֹא שָׂכַר פִּסְיעוֹת יֵשׁ לִי? כִּי קָאָמַר כְּגוֹן יוֹחָנֵי בַּת רְטִיבִי. מַאי "קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ
33 לוֹ חֲדָשָׁיו"? הָכָא תַּרְגִּימוּ, זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַמְכַעֵט בְּרַבּוֹתָיו. רַבִּי אַבָּא אָמַר: זֶה תַּלְמִיד
34 שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה, דְּאָמַר ר' אַבָּהוּ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב "כִּי
35 רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וַעֲצֻמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ"? "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה" זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁלֹּא
36 הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה, "וַעֲצֻמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ" זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרֶה,
37 וְעַד

55 שֶׁלֹּא הִגִּיעַ כו'. הַפִּילָה לְשׁוֹן נָפֵל, שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו: וַעֲצוּמִים. לְשׁוֹן עוֹצֶם עֵינָיו (יחזקאל לג), שֶׁסּוֹגְרִים פִּיהֶם וְאֵינָם מוֹרִים לְצָרְכֵי הוֹרָאָה:

וְעַד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד ב

תוספות

ועד כמה עד ארבעין שנין. פי׳ משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שנולד כדאמרינן בפ״ק דמסכת ע״ז (קף ה:) ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת עד היום הזה ש״מ לא קאים איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין וזה היה ממתן תורה עד מ׳ שנה שאז התחילו ללמוד: **בשוין.** רש״י פי׳ אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר״י מפרק הרואה (כלכות דף סג.) דאמר אביי באתרא דאית גבר תמן לא תיהוי גבר פשיטא לא צריכא דשוין אלמא היכא דשוין אין לו לקפוץ להוראה להכי מסתברא הכא לפרש והא רבה דאורי והוא לא הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ׳ שנה בשוין הא דאמר שאין לו להורות עד ארבעין שנין היינו כששוה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם כמותו הגיע להוראה בשנים והוא לא הגיע לשני הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול העיר הוא בחכמה אע״ג שלא הגיע לכלל שנים מורה ורבה גדול העיר בחכמה היה אבל ר״י פי׳ ההוא דפרק הרואה דמיירי באדם שנבנס לעיר שיש שם חכם מורה תמן לא תהוי גבר אפי׳ בשוין אבל אם הוא קבוע בעיר כמותו ושוה לו בחכמה מותר לו להורות כמו שפי׳ רש״י ור״ח פי׳ התם באתר דאית גבר ממונה משתדל בצרכי ציבור לא תקפוץ לתוך שררות אפי׳ בשוין ולפי׳ לא מיירי בהוראה:

פרוש מאהבה פרוש מיראה. בירושל׳ פרק הרואה עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהבו ואין אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא מבעט: שבעה פרושין הן פרוש שכמי וכו׳ פרוש מן הנבייה כו׳ פרוש שכמי טעון מצותיה על בתפיה פרוש נקפי אקיף לי ואני עבד מצוה פרוש קיזאי עבד חדא חובה וחדא מצוה ומקיז חדא בחדא פרוש מן הנבייה מאי דאית לי אנא מנכה ועבד מצות פרוש אדע חובתי ואעשנה הי דא חובתי עבדית דאעביד מצות דאכותה פרוש יראה כאיוב פרוש אהבה כאברהם דכתיב (ישעיה מא) זרע אברהם אוהבי אין לך חביב מכולם אלא פרוש אהבה כאברהם: **לעולם** יעסוק אדם בתורה ובמצות אע״פ שלא לשמה. ואי קשיא הא אמרינן בפ״ק דתענית (קף ז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות ובשלהי פרק היה קורא במסכת ברכות (קף יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא נראה לתרץ עוסק שלא לשמה כגון מיראת היסורין כי הכא ומאהבת קיבול פרס שאינו מתכוין להשלים רצון יוצרו שציוהו על כך אלא להנאתו כדאמרינן בפ״ק דמסכת ע״ז (קף יט.) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו והיינו דתנן (אבות פ״א מ״ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע״מ לקבל פרס וכי הא דאמר בפ׳ עגלה ערופה (לקמן מז.) ואיתא בנזיר פרק מי שאמר הריני נזיר (קף סג:) ובפרק בתרא דהוריות (קף י:) לעולם יעסוק אדם וכו׳ שבשכר מ״ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות גם הוא נתכוין להנאתו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכרו ולא לשם שמים וכדאמרי׳ פ״ק דר״ה (קף ד.) האומר סלע זו לצדקה ע״מ שיחיה בני ה״ז צדיק גמור אבל ההיא שלא לשמה דתענית ומס׳ ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאתו פשע שעתה שגגות נעשו לו זדונות שאע״פ שידע שעובר לא מנע מכל תאות לבו כדמפרש התם (כלכות יח.) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ובועט באביו ואמו וברבו או במי שגדול הימנו שנאמר ראשית חכמה יראת ה׳ שכל טוב לכל עושיהם ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה: **אלו** שמנחותיהם נשרפות. תימה אמאי לא חשיב נמי מת הוא או שמתה היא דאמרי׳ בפ״ק (לעיל קף ו:) דנשרפת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקידש הקומץ כדתני׳ לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשרפת משקדשה בכלי דה״ה אם משקדשה בכלי דנשרפת ואיידי דקתני סיפא קירב הקומץ דנאכלת נקט רישא קידש הקומץ ורבותא נקט אע״פ דכבר קדוש וקרוב להקרבה בכלי אפ״ה נשרפת: (שייך לדף הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לר״י אמאי נשרפת כיון דבדרך בא עליה היינו קודם שתקדוש וכיון דאין המים בודקין אותה כדאמר ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון וכו׳ תיגלי מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרינן גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראויה למנחה לא היתה ראויה לכלי ואין כלי שרת מקדשין אלא בראוי להן ונראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שייך למימר הכי משום דמנחה לברר עון וכשיש שם עדים הרי העון מבורר וא״צ בירור אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך לברר אע״ג דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העון ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מחרות בלבנה קודם לבן דאין המים בודקין ואפ״ה מנחה שפיר קדוש והאי דלא חשיב במתני׳ מנחת ארוסה ושומרת יבם אלמנה לב״ג מפני שידוע פסול שלהן שאינן נבדקות ואין מביאין אותם לשתות:

האומרת

1 **וְעַד** כַּמָּה? עַד אַרְבְּעִין שְׁנִין. אִינִי? וְהָא רַבָּה אוֹרֵי? בְּשָׁוִין: וּמִכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ׳: תָּנוּ רַבָּנַן: שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין הֵן: פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פָּרוּשׁ נִקְפִּי, פָּרוּשׁ קִיזָאִי, פָּרוּשׁ מְדוֹכְיָא, פָּרוּשׁ "מָה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה", פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה, פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה. פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שְׁכֶם. פָּרוּשׁ נִקְפִּי, זֶה הַמַּנְקִיף אֶת רַגְלָיו. פָּרוּשׁ קִיזָאִי, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: זֶה הַמַּקִּיז דָּם לִכְתָּלִים. פָּרוּשׁ מְדוֹכְיָא, אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא: דְּמִשַּׁפַּע כִּי מָדוֹכְיָא. פָּרוּשׁ "מָה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה", הָא מַעֲלִיוּתָא הִיא? אֶלָּא אָמַר "מָה חוֹבָתִי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה". פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, אָמְרוּ לֵיהּ אַבָּיֵי וְרָבָא לְתַנָּא לֹא תִּיתְנֵי פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דְּמִטַּמְּרָא מִטַּמְּרָא וּדְמִגַּלְיָא מִגַּלְיָא, בֵּי דִּינָא רַבָּה לִיתְפָּרַע מֵהֲנֵי דְּחָפוּ גּוּנְדֵּי. אָמַר לֵהּ יַנַּאי מַלְכָּא לְדַבֵּיתִיהּ: אַל תִּתְיָרְאוּ מִן הַפְּרוּשִׁין, וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין, אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִין שֶׁדּוֹמִין לִפְרוּשִׁין, שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי וּמְבַקְּשִׁין שָׂכָר כְּפִנְחָס: **מתני׳** ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין זְכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים. וְאִם אַתָּה אוֹמֵר הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִין מַדְּהֵה אַתָּה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת וּמוֹצִיא אַתָּה שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ, שֶׁאוֹמְרִים טְמֵאוֹת הֵן, אֶלָּא שֶׁתָּלְתָה לָהֶן זְכוּת. רַבִּי אוֹמֵר: הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִים, וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מַשְׁבַּחַת אֶלָּא מִתְנַוְּנָה וְהוֹלֶכֶת, לְסוֹף הִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה. נִטְמֵאת מִנְּחָתָהּ עַד לֹא קֻדְּשָׁה בַּכְּלִי, חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת וְתִפָּדֶה. וְאִם מִשֶּׁקֻּדְּשָׁה בַּכְּלִי חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת, וְתִשָּׂרֵף. וְאֵלּוּ שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת

רש״י

1 **וְעַד** כַּמָּה. הַיְנוּ רְאוּי לְהוֹרָאָה: **וְהָא רַבָּה אוֹרֵי.** וְכָל שְׁנוֹתָיו אֵינָן אֶלָּא מ׳ כְּדַאֲמְרִי׳ בְּר״ה (קף יח.) רַבָּה וְאַבַּיֵּי מִדְּבֵית עֵלִי קָאָתוּ כּוּ׳: **בְּשָׁוִין.** אִם שָׁוֶה לְגָדוֹל הָעִיר בְּחָכְמָה מֻתָּר לְהוֹרוֹת, אוֹ שֶׁאֵין זָקֵן מִמֶּנּוּ בְּעִיר: **פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי פָּרוּשׁ נִקְפִּי פָּרוּשׁ קִיזָאִי פָּרוּשׁ מְדוֹכְיָא.** כְּלֹהוּ מְפֹרָשׁ לְהוּ: **מַעֲשֶׂה שְׁכֶם.** שֶׁמָּלוֹ שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, אַף זֶה מַעֲשֶׂיו לְהַנְאָתוֹ שֶׁיְּכַבְּדוּהוּ בְּנֵי אָדָם וְלֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם: **הַמְנַקֵּף רַגְלָיו.** מְהַלֵּךְ בְּשִׁפְלוּת עָקֵב בְּצַד גּוּדָל וְאֵינוֹ מֵרִים רַגְלָיו מִן הָאָרֶץ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מְנַקֵּף אֶצְבְּעוֹתָיו בָּאֲבָנִים: **מַקִּיז דָּם לִכְתָלִים.** עוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּעוֹצֵם עֵינָיו שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בְּנָשִׁים, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מַכֶּה רֹאשׁוֹ בַּכֹּתֶל וְהַדָּם יוֹצֵא: **דְּמִשַּׁפַּע.** הוֹלֵךְ כְּפוּף: **כִּי מָדוֹכְיָא.** בּוּכְנָא עָשׂוּי כְּמִקֶּבֶת וְרֹאשׁוֹ כְּפוּף: **פָּרוּשׁ מָה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה.** לְמִדּוּתוֹ מָה עָלַי לַעֲשׂוֹת וְאֶעֱשֶׂה: **הָא מַעֲלִיוּתָא הִיא.** אִם אֵינוֹ בָּקִי בְּאַסּוּרִין וְדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת וּבָא לִלְמוֹד: **מָה חוֹבָתִי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה.** מָה לַעֲשׂוֹת עוֹד וְלֹא עָשִׂיתִי, וּמַרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ קִיֵּם אֶת הַכֹּל: **פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה.** מֵאַהֲבַת שֵׂכָר הַמִּצְוֹת, וְלֹא לְאַהֲבַת מִצְוֹת הַבּוֹרֵא: **מִיִּרְאָה.** שֶׁל עֲנָשִׁין, אֶלָּא מָה עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת מֵאַהֲבַת הַשֵּׁ״ם שֶׁאֲשֶׁר צִוָּנוּ ה׳ אֱלֹהֵינוּ וְסוֹף הַשֵּׂכָר לְבוֹא: **דְּמִטַּמְּרָא מִטַּמְּרָא כּוּ׳.** הַנִּסְתָּרוֹת נִסְתָּרוֹת מִבְּנֵי אָדָם וְהַגְּלוּיוֹת גְּלוּיוֹת, וּמ״מ לְב״ד הַגָּדוֹל כֻּלָּם גְּלוּיוֹת, וְהוּא יִפְרַע מִן הַמִּתְכַּסִּים בְּטֵלִיתוֹת וּמֹרָאִין עַצְמָן כִּפְרוּשִׁין וְאֵינָן פְּרוּשִׁין: **אַל תִּתְיָרְאוּ מִן הַפְּרוּשִׁין.** שֶׁהַפְּרוּשִׁין הָיוּ שׁוֹנְאִין אוֹתוֹ לְפִי שֶׁהֶרֵג מִן הַחֲכָמִים הַרְבֵּה וְנֶהְפַּךְ לְהִיוֹת צַדּוּקִי כְּדַאֲמַר בְּקִדּוּשִׁין (קף סו.), וּכְשֶׁמֵּת הָיְתָה אִשְׁתּוֹ יִרְאָה מֵהֶן שֶׁלֹּא יְעַבְּרוּהָ הַמְּלוּכָה מִבְּנָיָהּ, וְהָיְתָה אוֹמֶרֶת לוֹ לְבַקֵּשׁ מִלְּפָנֵיהֶם עָלָיהָ, וְאָמַר לָהּ אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין שֶׁצַּדִּיקִים הֵן וְלֹא יְגַמְּלוּךְ רָעָה וְלֹא לְבָנַיִךְ שֶׁלֹּא חָטְאוּ לָהֶם: **וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין.** שֶׁהֵם אוֹהֲבִי: **אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִים.** כְּלוֹמַר שֶׁאֵין מַרְאֵיהֶם כְּתוֹלְדוֹתָם, אֶלָּא צְבוּעִין מִבַּחוּץ וְאֵין תּוֹכָן כְּבָרָם: **שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי.** שֶׁהֵן רְשָׁעִים. וּמְבַקְּשִׁים שָׂכָר כְּפִנְחָס, אוֹמְרִים לְבָרְיוֹת לְכַבְּדָן כְּפִנְחָס. וְאִיבָּא דְּמִפְרַשׁ לֵהּ לְעִנְיָן צְנִיעוּתָא: **מַתְנִי׳ חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת.** עַד שֶׁלֹּא קֻדְּשָׁה בַּכְּלִי: **וְתִפָּדֶה.** וּמִהַמְּעוֹת יִקָּנֶה אַחֲרֶת: **וְתִשָּׂרֵף.** שֶׁקֻּדְּשָׁה קֹדֶשֶׁת הַגּוּף וְאֵינָהּ יוֹצֵאָה עוֹד לְחֻלִּין:

וכל

האומרת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שואלת הגמרא, **וְעַד כַּמָּה** – מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות הלכה לרבים. **עַד אַרְבְּעִין שָׁנִין** – משנהיה בן ארבעים.

מקשה הגמרא, **אֵינִי** – וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי הוא להורות, **וְהָא רַבָּה אוֹרֵי** – והרי רבה היה מורה הוראות לרבים, והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, **בְּשָׁוִין** – זה שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם צעיר הראוי להורות שוה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.

שנינו במשנה, **וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן, שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין הֵן** – תחילה מפרטם התנא לאחר מפרשם. **פָּרוּשׁ שִׁכְמִי, פָּרוּשׁ נַקְפִּי, פָּרוּשׁ קִיזָאִי, פָּרוּשׁ מְדוּכְיָא, פָּרוּשׁ מַה חוֹבְתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה, פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה, פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה.** ומפרש התנא, **פָּרוּשׁ שִׁכְמִי, זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה שֶׁכֶם** - שמלו וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה, פורש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים. **פָּרוּשׁ נַקְפִּי, זֶה הַמְּנַקֵּיף אֶת רַגְלָיו** – עושה עצמו שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. **פָּרוּשׁ קִיזָאִי, אָמַר רַבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק, זֶה הַמַּקִּיז דָּם לַכְּתָלִים** – עושה עצמו כעוצם עיניו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראוהו בני אדם בכך ויעריכוהו על צדקותו. **פָּרוּשׁ מְדוּכְיָא, אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא, דְּמִשַּׁפַּע כִּי מְדוּכְיָא** – הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיא שראשה כפוף.

פָּרוּשׁ מַה חוֹבְתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה – אומר לאנשים אמרו לי מה עלי לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, **הָא מְעַלְיוּתָא הִיא** – מה גרוע באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, **אֶלָּא דְּאָמַר מַה חוֹבָתִי הוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה** – שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו, שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה לעשות.

פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה – שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. **פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה** – שפורש מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים את התורה מאהבת ה׳ וסוף השכר לבא.

אָמְרוּ לֵיהּ אַבָּיֵי וְרָבָא לְתַנָּא – ששנה בפניהם ברייתא זו, **לֹא תִּיתְנֵי** – אל תשנה **פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ** – היינו, שגם אם עוסק בתורה ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, דְּמִטַּמְרָא מִטַּמְרָא וּדְמַגְלְיָא מִגַּלְיָא – מה שנסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל גלוי, **בֵּי דִינָא רַבָּה** – ובית דין הגדול **לִיתְפְּרַע מֵהֲנֵי דַּחֲפוּ גּוּנְדֵי** – הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.

אָמַר לָהּ יַנַּאי מַלְכָּא לְדִבְיתֵיהּ – לאשתו. **אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין** – כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה. והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיבקש מהם עליה ועל בניה. וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. **וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין** – שהם אוהבי. **אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִין** – אלו שאין תוכם כברם, היינו, מאלו **שֶׁדּוֹמִין לִפְרוּשִׁין** – שמראים עצמם כפרושים, **שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי** - שהם באמת רשעים כזמרי **וּמְבַקְּשִׁין שָׂכָר כְּפִנְחָס** –.ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם כמו פנחס.

במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש, במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין.

משנה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין זְכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים – גם אשה סוטה שיש לה זכות, אין הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים, **וְאִם אַתָּה אוֹמֵר הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִין, מַדְהֶה** – מחסיר את הגוון **אַתָּה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת** – כלומר, מחליש את הכוח ההרתעה של המים בפני כל הנשים, **וּמוֹצִיא אַתָּה שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ** ולא נפגעו על ידי המים, **שֶׁאוֹמְרִים, טְמֵאוֹת הֵן אֶלָּא שֶׁתָּלְתָה לָהֶן זְכוּת.**

רַבִּי אוֹמֵר, הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִים רק לענין שלא תמות מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה **וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מַשְׁכַּחַת, אֶלָּא מִתְנַוְּנָה** – מכחשת והולכת **וְהוֹלֶכֶת, לְסוֹף הִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה** – הכתובה בפרשת סוטה.

נִטְמֵאת מִנְחָתָהּ של סוטה **עַד שֶׁלֹּא קָדְשָׁה בַּכְּלִי** שרת, כיון שלא נתקדשה קדושת גוף, **הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת** שנטמאו קודם שנתקדשו בכלי, **וְתִפָּדֶה** ותצא לחולין ומהמעות יקנה אחרת. **וְאִם** נטמאה **מִשֶּׁקְּדְשָׁה בַּכְּלִי** – לאחר שנתקדשה בכלי, **הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת** שנטמאו לאחר שנתקדשו בכלי **וְתִשָּׂרֵף** בבית הדשן. שכיון שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.

וְאֵלּוּ הן הסוטות **שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** מפני שאינן ראויות ליקרב ולא להיפדות ולצאת לחולין.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ועשרים לעומר עמ׳ א

אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, **קָא מַשְׁמַע לָן**, שמה שמתנוונת דרך איברים אינו משום שזינתה באונס, אלא הוא חולי אחר, ומותרת.

שנינו במשנה, **אֵשֶׁת סָרִים שׁוֹתָה.**

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שאשתו שותה, שהרי נישואין גמורים יש להם.

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר כיון שהתורה כתבה שהכהן משביע את האשה "ויתן איש בך את שכבתו **מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ**", הרי **שֶׁאָמַר רַחֲמָנָא** דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע, **וְהַאי** – הסריס, **לָאו בַּר הָכִי הוּא** – שאינו בר זריעה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שגם אשת סריס שותה.

שנינו במשנה, **עַל יְדֵי כָּל עֲרָיוֹת מִקְּנִין** – שהבעל מקנא לאשתו גם אם נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות שבתורה.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או שאר עריות.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הָאוֹמֶרֶת לבעלה, **טְמֵאָה אֲנִי לְךָ.** או **וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה,** או **וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה,** או **וְשֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה, לְהַשְׁקוֹתָהּ** וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן **וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ** ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה בכלי אינה נפדית, ולהיקרב אינה ראויה שהרי אינה שותה, וגם למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה מן השעורים.

וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת לַכֹּהֲנִים אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, **מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** – גם אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתו, שיירי המנחה נשרפים בבית הדשן ואינן נאכלים.

מבאר התנא שדין זה שייך רק, **בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן,** שאז **מִנְחָתָהּ נִשְׂרֶפֶת** – לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית הדשן, כפי שנתבאר, אולם **וְכֹהֶנֶת** – בת כהן **שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל,** אין בצד הכהונה שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך **מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת** כדין מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.

אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, **מַה בֵּין כֹּהֵן לְכֹהֶנֶת, מִנְחַת כֹּהֶנֶת נֶאֱכֶלֶת וּמִנְחַת כֹּהֵן אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת** כמבואר. **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת** מן הכהונה אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה, **וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל** – אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או חללה. **כֹּהֶנֶת מְטַמְּאָה לְמֵתִים** – מותרת להיטמא למתים, **וְאֵין כֹּהֵן מְטַמֵּא לְמֵתִים. כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים** – חטאת אשם ומנחה, **וְאֵין כֹּהֶנֶת אוֹכֶלֶת בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים.**

אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה אפילו בישראל, **מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, הָאִישׁ פּוֹרֵעַ** את ראשו **וּפוֹרֵם** את בגדיו, כשהוא מצורע, **וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת. הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר** – אם אמר האב על בנו קטן, ׳יהא זה בני נזיר׳ חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, **וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. הָאִישׁ מְנַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו** – אם נדר אביו נזירות והפריש קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו. **וְאֵין הָאִשָּׁה מְנַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ** – מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא מקודשת גמורה בכך **וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ** – אינה מקבלת קידושין עבור ביתה. **הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ** לאמה כשהיא קטנה, **וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ** לאמה. **הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם** – אם עבר על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל ערום. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרוּמָה** אלא בלבישת חלוק. **הָאִישׁ נִתְלֶה** – מגדף או עובד עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְלֵית. הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵיבָתוֹ** – אם גנב ואין לו לשלם לנגנב, מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגנב. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵיבָתָהּ.**

גמרא. תָּנוּ רַבָּנָן, כָּל הַנְּשׂוּאוֹת לְכֹהוּנָּה, מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת – אין שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קרבים גם הם למזבח. **כֵּיצַד, כֹּהֶנֶת לְוִיָּה וְיִשְׂרְאֵלִית שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן, אֵין מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ** – לבעלה הכהן **חֵלֶק בָּהּ** שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, **וְאֵינָהּ עוֹלָה כָּלִיל** כפי שמנחת כהן קריבה כליל למזבח, **מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ** – שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה עולה כליל אלא הקמיצה. **אֶלָּא הַקּוֹמֵץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ** הכהן קומץ ממנחתה, ומקריב את הקומץ, **וְהַשְּׁיָרִים קְרֵיבִין בְּעַצְמָן** לאחר הקרבת הקומץ.

מקשה הגמרא, איך קרבים השיריים לאחר הקטרת הקומץ, **אִיקְּרֵי כָּאן** – הרי על כגון זה נאמר, **כָּל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לְאִישִׁים** – שכל שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח **הֲרֵי הוּא בְּכָל תַּקְּטִירוּ** – הרי שהנותר בבל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצת הגמרא, **אָמַר יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, דְּמַסְּיֵיק לֵהּ לְשׁוּם עֲצִים** – מדובר כאן, שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי ששיריים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ, ושיריים אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. **כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** ובדעת רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח, ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמעורב כאן בשר חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכוון לשם הקטרה. **דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,** לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטר חלק מהם על גבי המזבח, שייריהם אסורים בהקטרה, נאמר, ׳ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח׳, ודרשו, **לְרֵיחַ נִיחוֹחַ אִי אַתָּה מַעֲלֶה** – שהאיסור לעלות על המזבח שיירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על המזבח לריח ניחוח, **אֲבָל אַתָּה מַעֲלֵיהוּ לְשׁוּם עֲצִים** – אך אם מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.

שואלת גמרא, **הָנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא** שהמתכוון להעלות שיריים לשם עצים אינו עובר בבל תקטירו, **אֶלָּא לְרַבָּנַן דְּלֵית לְהוּ הַאי סְבָרָא** – שחולקים על רבי אליעזר וסוברים שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי המזבח גם אם אינו מכוון לעלותם לריח ניחוח, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר את משנתינו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר. משיבה הגמרא, **דְּעָבְדֵי לְהוּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** – כלומר, משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה מתפרשת כדברי הברייתא, שהקומץ קרב בעצמו והשיריים קרבים בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשיריים מתפזרים על בית הדשן. **דְּתַנְיָא,** גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין מנחת נדבה של ישראל, אבל השיריים לא נאכלים, אלא קומץ קרב בפני עצמו והשירים קריבים בפני עצמם, **רַבִּי אֱלִעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַקּוֹמֵץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ, וְהַשְּׁיָרִים מִתְפַּזְּרִים עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן** - שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמוץ, אבל בכך הוא חולק, שאם הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השירים, ולכן השירים מתפזרים לאיבוד על בית הדשן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הָאוֹמֶרֶת "טְמֵאָה אֲנִי לָךְ", וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה, וְהָאוֹמֶרֶת "אֵינִי שׁוֹתָה", וְשֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ, וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ, וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת לְכֹהֲנִים מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת, בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן מִנְחָתָהּ נִשְׂרֶפֶת, וְכֹהֶנֶת שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת. מַה בֵּין כֹּהֵן לְכֹהֶנֶת? מִנְחַת כֹּהֶנֶת נֶאֱכֶלֶת וּמִנְחַת כֹּהֵן אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת. כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל. כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה לַמֵּתִים, וְאֵין כֹּהֵן מִטַּמֵּא לַמֵּתִים. כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קֳדָשִׁים וְאֵין כֹּהֶנֶת אוֹכֶלֶת בְּקָדְשֵׁי קֳדָשִׁים. מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה? הָאִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם, וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת. הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר, וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו, וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ. הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ. הָאִישׁ נִסְקָל עָרוֹם, וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרוּמָּה. הָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְלֵית. הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵבָתוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵיבָתָהּ: **גמ'** תָּנוּ רַבָּנָן: כָּל הַנְּשׂוּאוֹת לִכְהוּנָּה מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. כֵּיצַד? כֹּהֶנֶת לְוִיָּה וְיִשְׂרְאֵלִית שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן, אֵין מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ, וְאֵינָהּ עוֹלָה כָלִיל מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ. אֶלָּא הַקּוֹמֶץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ, וְהַשִּׁירַיִם קְרֵיבִין עַצְמָן. אִיקְרֵי כָּאן, כָּל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לָאִישִּׁים הֲרֵי הוּא בְּ"בַל תַּקְטִירוּ"? אָמַר יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּר' שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי: דְּמַסִּיק לְהוּ לְשׁוּם עֵצִים, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דְּתַנְיָא, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לְרֵיחַ נִיחוֹחַ אִי אַתָּה מַעֲלֶה אֲבָל אַתָּה מַעֲלֵיהוּ לְשׁוּם עֵצִים. הָנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא, אֶלָּא לְרַבָּנָן דְּלֵית לְהוּ הַאי סְבָרָא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? דְּעָבְדֵי לְהוּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּר' שִׁמְעוֹן. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר הַקּוֹמֶץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ וְהַשִּׁירַיִם מִתְפַּזְּרִים עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן

ואפילו

רש"י

וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת [לְכֹהֲנִים] מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. וַאֲפִלּוּ קָרַב הַקֹּמֶץ כְּהִלְכָתוֹ וְלֹא נִטְמְאוּ נִשְׂרָפִין שִׁירַיִם בְּבֵית הַדֶּשֶׁן כִּדְמִפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: **כֹּהֶנֶת.** בַּת כֹּהֵן: **מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת.** דְּכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל כְּתִיב (וַיִּקְרָא ו), אֲבָל [דְּ]כֹהֶנֶת הַנְּשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱכֶלֶת, וְכֵן כֹּהֶנֶת אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה שֶׁהֵבִיאָה מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת: **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת.** מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַכְּהֻנָּה אִם נִבְעֲלָה לְפָסוּל: **וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל.** אִם נָשָׂא גְּרוּשָׁה זוֹנָה וַחֲלָלָה, וְטַעַם דְּכֻלַּהּ מַתְנִי' מְפָרֵשׁ בגמ': **בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים.** חַטָּאת וְאָשָׁם וּמִנְחָה, בְּכֻלָּם כְּתִיב כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים [יֹאכְלֶנּוּ]: **מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה.** בְּיִשְׂרָאֵל נַמֵּי קָמַיְירֵי: **אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם.** כְּשֶׁהוּא מְנֻגָּע פּוֹרֵעַ רֹאשׁוֹ וּפוֹרֵם בְּגָדָיו: **הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ.** קָטָן בְּנָזִיר וְחָלָה הַנְּזִירוּת עָלָיו אֲפִלּוּ לִכְשֶׁיִּגְדַּל: **מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו.** אִם נָדַר אָבִיו בִּנְזִירוּת וְהִפְרִישׁ קָרְבְּנוֹתָיו וּמֵת וְהָיָה בְּנוֹ נָזִיר, הַבֵּן מְגַלֵּחַ בְּיוֹם מְלֹאת וּמֵבִיא קָרְבָּנוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו: **מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ.** מְקַבֵּל קִדּוּשֵׁי בִּתּוֹ קְטַנָּה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ: **מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ.** לְאָמָה כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה: גמ' **מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת.** אַחַת מִנְחַת סוֹטָה וְאַחַת מִנְחַת נְדָבָה: **מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ.** שֶׁהוּא מַקְרִיבָהּ מִשֶּׁלּוֹ, וּכְתִיב כָּל מִנְחַת כֹּהֵן וְגוֹ': **וְאֵינָהּ עוֹלָה כָּלִיל [מִפְּנֵי] שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ.** שֶׁלְּכַפָּרָתָהּ הִיא בָּאָה, וְאֵין מִנְחַת זָר וּבַת כֹּהֵן קְרֵבִין כָּלִיל בְּלֹא קְמִיצָה: **הַשִּׁירַיִם קְרֵבִין לְעַצְמָן.** לְאַחַר שֶׁקָּרַב הַקֹּמֶץ: **קָרֵי כָּאן כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ כו'.** כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְרִיבוּ [תַקְטִירוּ] לַה' (וַיִּקְרָא ב) הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב, לָמָּה לֵיהּ לְמִכְתַּב מִמֶּנּוּ, אֶלָּא לְמִדְרְשֵׁיהּ נַמֵּי בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁיהּ, לֹא תַקְטִירוּ כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ עוֹלֶה כְּבָר אִשֶּׁה לַה'. וְיֵשׁ בִּכְלַל לָאו זֶה בְּשַׂר כָּל קָרְבָּנוֹת חוּץ מֵעוֹלָה, וְיֵשׁ בִּכְלַל זֶה שְׁיָרֵי מְנָחוֹת, וְהָכָא נַמֵּי דִּלְמָא בָּתַר חֵלֶק שֶׁלָּהּ אִית לָן לְמֵיזַל, וְהַוְיָא הַקְטָרַת קֹמֶץ כְּהִלְכָתוֹ וְאֵלּוּ שִׁירַיִם גְּמוּרִין הֵם וְיֶשְׁנָן בְּבַל תַּקְטִירוּ: **דְּמַסִּיק לְהוּ לְשֵׁם עֵצִים.** דְּנֵימָא הָכֵי, אִם רְאוּיִים הֵן לְהַקְטִיר וְלֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְקָמֵץ כְּדִין מִנְחַת כֹּהֵן, הֲרֵי זוֹ הַקְטָרָה לִשְׁמָהּ וּקְמִיצָה לֹא מַעֲלָה וְלֹא מוֹרֶדֶת, וְאִם רְאוּיָה הָיְתָה לְקָמֵץ וְאֵלּוּ שְׁיָרֶיהָ, הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה: **כְּר"א.** פְּלוּגְתַּיְיהוּ בִּזְבָחִים, אֵבְרֵי חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאֵבְרֵי עוֹלָה, ר"א אוֹמֵר יִתְּנֵם לְמַעְלָה וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת בְּשַׂר חַטָּאת עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּאִלּוּ הֵן עֵצִים, וַחֲכ"א תְּעֻבַּר צוּרָתָן וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, שֶׁאָסוּר לְהַקְטִיר אֵבְרֵי חַטָּאת מִשּׁוּם לָאו דְּכָל שֶׁמִּמֶּנּוּ לָאִשִּׁים, וְר"א סָבַר בָּתְרֵיהּ דְּהַהוּא קְרָא כְּתִיב קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אוֹתָם לַה', שְׂאוֹר וּדְבַשׁ בִּכּוּרִים אַתָּה מֵבִיא מִן הַתְּמָרִים וּמִנְחַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהוּא רֵאשִׁית מִן הַשְּׂאוֹר, וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחוֹחַ קָאֵי נַמֵּי אַמִּמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַה' דְּאוֹקְמֵיהּ בְּבַל תַּקְטִירוּ, וְאַשְׁמְעִינַן דְּלֹא אָסַר הַקְטָרָתוֹ אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לְרֵיחַ נִיחוֹחַ: **כְּר"א בְּר"ש.** בִּמְנָחוֹת בְּפ' אֵלּוּ מְנָחוֹת (דַּף עג:) גַּבֵּי מִנְחַת חוֹטֵא כֹּהֵן שֶׁמֵּבִיא עַל שְׁמִיעַת קוֹל אוֹ עַל בִּטּוּי שְׂפָתַיִם אוֹ עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו בְּדַלֵּי דַּלּוּת, וּפְלִיגֵי רַבָּנָן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמְרֵי, וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה, מִנְחַת חוֹבָתוֹ שֶׁל כֹּהֵן כָּלִיל כְּמִנְחַת נִדְבָתוֹ וְאֵינָהּ נִקְמֶצֶת [וְר"ש דָּרֵישׁ לֵיהּ לִקְרָא הָתָם הָכֵי, וְכִי נֶאֱמַר וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כְּמִנְחָתוֹ, לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא] כְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁל יִשְׂרָאֵל נִקְמֶצֶת אַף מִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֵן נִקְמֶצֶת, אִי מַה מִּנְחַת יִשְׂרָאֵל שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין אַף זוֹ שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין, ת"ל וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה, לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה לְעִנְיַן עֲבוֹדַת כֹּהֵן שֶׁטְּעוּנָה קְמִיצָה, וְלֹא לָאִשִּׁים כַּמִּנְחָה, הָא כֵּיצַד הַקֹּמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ וְהַשִּׁירַיִם קְרֵבִין לְעַצְמָם, וְלֵית לֵיהּ כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ לָאִשִּׁים כְּלָל, ר"א בְּר"ש פָּלִיג עֲלֵיהּ וְאָמַר קֹמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ וְשִׁירַיִם מִתְפַּזְּרִין לְאִבּוּד:

תוספות

האומרת טמאה אני. ירושלמי האומרת טמאה אני לא כחטאת שמתה בעליה היא וחטאת שמתה בעליה ילכו המעות לים המלח דמיא לאשם תלוי אם לאשם תלוי אפי' משקדשה בכלי א"ר מתני' דמיא לאשם תלוי שנשחט דתנינן תמן אם משנשחט נודע לו הדם ישפך והבשר יצא לבית השריפה: **כל** הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות. פרש"י אחד מנחת סוטה ואחד מנחת נדבה ותימה מנחת נדבה מה חלק יש לו בה והא אפילו רבי יהודה דאומר בפ' אין בין המודר (נדרים דף לה:) אדם מביא על אשתו כל קרבנות שהיא חייבת דווקא שהיא חייבת כדמפרש בספרי כגון אם [הקיפה] נזירות בראשה וחיללה את השבת דומיא דמנחת סוטה שהיא חובה דיליף לה מוהביא את קרבנה עליה כל קרבן שעליה אבל מנחת נדבה מודה רבי יהודה שאינו מביא וי"ל משום הכי יש לו חלק משום דקי"ל מה שקנתה אשה קנה בעלה כדתנן בפ"ד דנזיר (דף כז.) אם שלה היתה בהמה החטאת תמות וקא דייק בגמ' מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה הלכך יש לו חלק בה אפילו לרבנן דפליגי אדר' יהודה ואמרי דווקא קרבן שמכשירה לו מביא עליה דמה שקנת' קנה בעלה מיהו בירושלמי דפרק היה מביא משמע דבמנחת סוטה איירי והכי איתא התם מנחתה מלמד שהיא קדשה לשמה כשם שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו ותני רבי חייא ופליג ליקרב כליל אינה יכולה מפני שותפתה של אשה לאכול אינה יכולה מפני שותפתו של איש [אלא] הקומץ [קרב] לעצמו והשירים קריבין לעצמן ואת אומר מנחתה אלא מה דאישתעי קרא אישתעי מתני' ותו התם והביא את קרבנה עליה בעלה מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה מכיון שיש לו שותפות במנחה מפריש עליה חוץ מדעתה וא"ת מאחר שיש לו חלק בה א"כ הויא לה מנחת שותפות ואומר בפ"ק דזבחים (דף ה:) הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה ואין בה משום שותפות הא יש בה משום שותפות אינה קריבה משום דכתיב בה נפש והכי קתני בסיפרי בהדיא וי"ל כיון דעיקר כפרה משום דידה נפש קרינן בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דמסיק התם (דף ו.) דקניא להו אלמא משום דמכפרי קרינא ביה נפש: **הקומץ** קרב בעצמו. וא"ת אמאי לא שדינן לכולה מנחה בתר דידה ויהו שיריה נאכלין כדאמר בפ' אין בין המודר (נדרים דף לו:) ואיתא בפ"ק דזבחים (דף ו.) ובפ"ק דתמורה (דף כ:) מתכפר עושה תמורה והכא היא מתכפרת במנחה זו י"ל התם מיקני למתכפר כולי זבח ואין לו למקדיש חלק בו אבל הכא יש לו לבעל חלק במנחה: **דמסיק** להו לשום עצים. רש"י פי' דנימא הכי אם ראוין הן להקטיר ולא היתה ראויה לקמוץ וכו' ותימה מאי תנאי שייך הא ודאי כאילו מעורבין שיריים והוי כאברי עולה ואברי חטאת שנתערבו דפליגי בה ר"א ורבנן (זבחים עז.) דלא שייך בה תנאי דליכא שום ספק אלא ודאי מקצתן ראויה להקטיר ומקצתן לאכול ולהקטיר ואותן מה שבתוכן אין ראוי להקטיר לשם עצים בכל מקום שהוא ולא שייך שום תנאי וכמדומה דרש"י נקט לי' אגב שטפיה דההיא דפרק נושאין על האנוסה (יבמות ק.) דתנן כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה נותנין עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים ומפרש בגמרא דמנחתם נקמצת כמנחת ישראל ואינה נאכלת כמנחת כהנים וכולה סוגיא כי הכא והתם ודאי שייך תנאי כשהאחד מקריב מנחה אינו יודע אם כהן הוא או ישראל וצריך להתנות כמו שפירש רש"י כאן והא דתנן בהקומץ רבה (מנחות דף כג.) נתערב קומצה בשיריה או בשירים של חבירתה לא יקטיר אית לן למימר דסתמא כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר: **הקומץ** קרב לעצמו והשיריים לעצמן. בירושל' בעי אליביה דר"ש אלין שיריים משום

ה"ג

מה הם באים משום קומץ או משום שיריים אי תימר משום קומץ אינו נותנו בלילה ואינו נותנו לאחר מיתה ואינו מחשב להן ואי תימר משום שיריים נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה מהו שיחשב להן ופשיט לה מדר"א בר"ש דאמר דמתפזרין על גבי הדשן שלמטה כדמפרש בפ' ואלו הן מנחות הדא אמרו נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה ומחשב להן א"ר יוסי בר בון אינו מחשב להו שלא הוכשרו לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח:

כהן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד ב

תוספות

כהן ולא כהנת. ירושלמי ר׳ אבהו בעי קמיה ר״ל והכתיב (ויקרא כב:) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו מעתה כהן ולא כהנת א״ל והכהן משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה ה״ה דבפרק הזורע (חולין קף קלב.) הוה מצי לשנויי נמי הכי ונתן לכהן הזורע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהכא טעמא משום דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו אבל התם דחי ליה משום דאהרן ובניו כתיב בפרשת מנחה אי נמי משום דהתם הוי מיעוט אחר מיעוט:

מה בין איש לאשה. בתוספתא (פ״ב) קא חשיב עובר על מצות עשה שהזמן גרמא מה שאין כן באשה האיש עובר על בל תקיף ועל בל תשחית ועל בל תטמא למתים מה שאין כן באשה האיש נדון בבן סורר ומורה ונעטף ומספר ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ונשנה ואין האשה נמכרת ונשנית האיש נרצע ונמכר לעבד עברי וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת ונמכרת וקונה ולא קתני התם כל הני דמתני׳ אלא דזכאי בבתו משום דמפרש התם בכסף ובשטר ובביאה ותימה אמאי לא חשיב נמי סמיכות תנופות הגשות וקמיצות דבין כהן לכהנת וכל הני דתנן בפ״ק דקידושין (קף לו.) ולא קתני נמי שהעברי יוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון משא״כ בעבריה הזב מטמא בראיות ולא הזבה מצורע אסור בתשמיש המטה ולא מצורעת כדמפרש ברישׁ פרק מחוסרי כפרה (כריתות קף ח:) מחוץ לאהלו ולא מחוץ לאהלה:

האיש מגלח על נזירות. בפ״ד דנזיר (קף ג.) ובפרק בתרא דכריתות (קף כז:) מפ׳ דדוקא על מעות סתומין ולא על מעות מפורשין:

שנאמר את בתי. מרישא דקרא יליף ליה ואמר אבי הנערה אל הזקנים משמע למעט אמה דאינה זכאה בבתה לתת:

ותלית אותו ולא אותה. בפרק נגמר הדין (סנהדרין קף מו.) נפקא לן מוכי יהיה באיש ולא באשה: **בגניבתו** ולא בגניבתה. תימה כיון דאי גנבה אינה נמכרת בגניבתה א״כ אין ב״ד רשאין למוכרה דבית דין אין מוכרין אלא בגניבתו ובפ״ק דקידושין (קף יז:) ממעטי רבנן מורצע את אזנו אזנו שלו ולא אזן של מוכר עצמו דדוקא מכרוהו בית דין נרצע ואשה הואיל ואין בית דין מוכרין אותה אנא ידענא דאינה נרצעת ואמאי איצטריך לרבנן למילף מהעבד ולא אמה העבריה דאינה נרצעת וי״ל כיון דאינה נמכרת אלא ע״י אביה סד״א תיהוי מכירה דאב במקום מכירת בית דין ותרצע להכי איצטריך קרא:

הדרן עלך היה נוטל

ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה. ירושלמי יודעת היתה שאין ארוסה שותה ולמה הכניסה עצמה למספר הזה המרובה בשביל לפוסלה מכתובתה פר״ח ארוסה אע״פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני הכא לא נוטלת כתובתה רש״י פי׳ דליכא למיפשט ממתני׳ הא דאמר רב המנונא שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנונא מיהו אי לא בעי יבם למינסב אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מיהו תימה אי לית לן דרב המנונא קרא מאי איצטריך למעוטי והא תנן בפרק היה מביא (לעיל קף יח:) כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קיבוי שייך היכא דלא מיתסרא בסתירותיה אלא מדאיצטריך למעוטי ש״מ דמיתסרא מיהו ליכא למיפשט מהכא משום דמוקי לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאתה לפוטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל הלכך שייבא נמי אשתו ליאסר עליו בזנות כדברי הכל: **אלמנה** לכ״ג וכו׳. האי דלא עריב ותני להו אלו לא שותות ולא נוטלות כתובתן ולתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ״ג וכו׳ מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואיילונית זקינה וכו׳ י״ל משום הכי פלגינהו משום דחלוקין בטעמם מיהו תימה אמאי לא תנא מעוברת בתר בבא דאלמנה לכ״ג דדמי בטעמא וה״ל למיתני בתחלת הפרק אלו לא שותות ובתר ליחשב וליזל כולהו כל הני דדמיין להדדי כל חד וטפי הוה שייך למיתני אלו בראש כולן ממאי דתני קצת דלא שותות והדר תני אלו: שאינה

רש״י

ה״ג ואפי׳ רבנן לא פליגי עליה אלא במנחת חוטא של כהנים דבת הקרבה היא. דמקשי חובתו לנדבתו דלא בעי קמיצה, אבל הא דלאו בת הקרבה היא דדלמא בתרה דידה אזלינן ושירים גמורים נינהו ואפלו רבנן מודו דמתפזרין: **מאי טעמא.** קאמר מתני׳ מנחת כהנת ואכלת כשאינה נשואה לכהן, וכשהיא נשואה לכהן איכה ואכלת בליל מיתה לא הויא: **לא יחלל זרעו.** בכהן הנושא פסולה לכהנה כתיב, ודרשינן בקדושין (קף עו.) לא יחלל שני חלולין, אחד לה ואחד לזרעו, שהכהן מחלל את שתיהן אבל הוא אין מתחלל: **בני אהרן.** לגפש לא ישמא, ולא בנות אהרן באזהרה זו: כל זכר בבני אהרן יאכלנה. במנחה כתיב: **איש.** צרוע הוא: **אין לי.** שנחלקו בטמאת נתקים אלא איש, אשה מנין, כשהוא אומר סמוך לו והיצרוע אשר בו הנגע, ולא איבעי ליה למכתב אלא בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע, דהא כתיב לעיל דבמצורע קמיירי, אלא לרבות צרוע שני בגון אשה: ה״נ א״כ מה ת״ל איש לענין שלמטה איש פורע ופורם וכו׳. מה ת״ל איש מאחר שסופנו לרבות את האשה: לענין שלמטה. לאו למעוטי מטמאה האמורה בפסוק זה בא למעוטי, אלא מענין האמור בפסוק שלאחריו דכתיב ביה פריעה ופריעה, לומר לך איש פורע ופורם ולא אשה: הלכה היא בנזיר. הלכה למשה מסיני הוא בהלכות נזיר: נתתי לאיש. באביה נתלית נתינתה: ורגמו אותו. [ומאי אותו] אי נימא אותו ולא אותה והכתיב גבי נערה המאורסה והוצאתם את שניהם וסקלתם אותם, אלא הא דמעמעט אשה לענין ערום, דנפיק מהאי קרא מעוטא דאותו משמע ולא בסותו, ולקבי נקט ליה להאי משמעותא דערום בלשון זכר גבי איש למימרא הא אותה בכסותה: נמכר בגנבתו. אם אין לו מה לשלם:

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה. שקנא לה ארוס: ושומרת יבם. שקנא לה יבם: לא שותות. דמעטינהו קרא: ולא נוטלות כתבה. שהיא גרמה לאיסור עצמה עליו שנסתרה אחר קנוי, דמקנוי ואסור לה אימעיט כדמפרש בגמרא, ואפלו לית לן דרב המנונא (ו)דשומרת יבם שזנתה ממרת ליבמה, נהי דמתרת מיהו לא בעי למינסב אשה זונה והיא הפסידה בחבתה: תחת אישה. ביושבת תחתיו הכתוב מדבר:

נתינה

אם אין לו מה לשלם:

ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה שנאמר: "אשר תשמה אשה תחת אישה" פרט לארוסה ושומרת יבם. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה

הדרן עלך היה נוטל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן – שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן אינה נקמצת, **לֹא פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** האומר שמתפזרים שיירי המנחה בבית הדשן, **אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים, דְּכַת הַקְרָבָה הִיא** – לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על גבי המזבח, ואינה נקמצת, **אֲבָל בְּהָא** – אשה הנשואה לכהן, שאין תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה **אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ** שמתפזרת היא בבית הדשן.

שנינו במשנה, **בַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה** לכהן מנחתה נשרפת, וכהנת שנישאת לישראל מנחתה נאכלת **וְכוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא, **דְּאָמַר קְרָא, "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל"**, ודורשים שרק מנחת **כֹּהֵן** אינה נאכלת, **וְלֹא** מנחה של **כֹּהֶנֶת.**

שנינו במשנה, **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת כֹּהֵן אֵין מִתְחַלֵּל.** שואלת הגמרא, **מְנָלָן** – שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה. ומשיבה, **דְּאָמַר קְרָא** לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה **"וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו"**, מכאן שעל ידי נשיאת פסולה, **זַרְעוֹ מִתְחַלֵּל** – נפסל מן הכהונה, אך **וְהוּא** – הכהן שנשא את הפסולה **אֵינוֹ מִתְחַלֵּל.**

שנינו במשנה, **כֹּהֶנֶת מְטַמְּאָה כוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** – כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך. ומשיבה, **אָמַר קְרָא, "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן"** לנפש לא יטמא בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה ׳בני אהרן׳ לומדים שהאיסור להיטמא נאמר רק **לִבְנֵי אַהֲרֹן** – כהנים זכרים, **וְלֹא לִבְנוֹת אַהֲרֹן** – כהנות.

שנינו במשנה, **כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים** וכהנת אינה אוכלת בקדשי קדשים. מבארת הגמרא שדין זה נלמד **מִדִּכְתִיב** לגבי קרבן מנחה, **"כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכֵלֶנָּה"**, ומשמע זכר ולא נקיבה.

שנינו במשנה, **מַה בֵּין אִישׁ כוּ׳** האיש פורע ופורם, ואין האשה פורעת ופורמת. **תָּנוּ רַבָּנָן,** לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, **"אִישׁ** צרוע הוא". **אֵין לִי** – מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת נגעי קרחת וגבחת **אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** בפסוק הסמוך לאחריו, **"וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ** הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים ׳והצרוע אשר בו הנגע׳ מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה צריכה להמשיך שדינו הוא ש׳בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע׳. ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב ׳והצרוע׳, יש ללמוד **שֶׁהֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם** – באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, **אִם כֵּן** – שגם אשה נטמאת בנגעים, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מדוע בפסוק הראשון נאמר **׳אִישׁ׳**. ומבארת, **לְעָנְיָן שֶׁלְּמַטָּה אִישׁ פּוֹרֵעַ וְכוּ׳** – ׳איש׳ האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני דהינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה** למשה מסיני **הִיא בְּנָזִיר** – דין זה שהאיש מדיר את בנו בנזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר** – גם דין זה נלמד מהלכה למשה מסיני.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ.** מבארת הגמרא שדין זה נלמד **מִדִּכְתִיב,** "ואמר אבי הנערה אל הזקנים **אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה"**, הרי שמסרה התורה את הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ.** מבארת הגמרא שדין זה נלמד **מִדִּכְתִיב "וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ"**, ומשמע איש ולא אשה.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם** ואין האשה נסקלת ערומה **כוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה, נאמר לגבי אדם שקלל את ה׳ **"וְרָגְמוּ אֹתוֹ"** – שחייב סקילה. ויש לשאול, **מַאי ׳אוֹתוֹ׳** – מה באה התורה למעט מ׳אותו׳, **אֵילִימָא** - אם נאמר שבאה התורה לומר, **אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ** – שרק איש חייב סקילה ולא אשה, **וְהָכְתִיב** - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור עבודה זרה שענושו בסקילה, **"וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִוא** אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך וגו׳ וסקלתם באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. **אֶלָּא** בהכרח שממעטים כך, רק **׳אוֹתוֹ׳** – איש שיוצא להיסקל, נסקל **בְּלֹא כְּסוּתוֹ** – ערום, **וְלֹא אוֹתָהּ** - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת **בְּלֹא כְּסוּתָהּ.**

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין** האשה נתלית **כוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** – מדוע אין האשה נתלית. ומשיבה, נלמד ממה **שֶׁאָמַר קְרָא "וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ"**, ומשמע ׳אוֹתוֹ׳ **וְלֹא אוֹתָהּ.**

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵיבָתוֹ** אם אין לו לשלם את הגניבה, **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵיבָתָהּ.** שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שאין האשה נמכרת בגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה **שֶׁאָמַר קְרָא "וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ"**, ומשמע שרק גנב נמכר **בִּגְנֵיבָתוֹ, וְלֹא בִּגְנֵיבָתָהּ** – אך אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.

משנה. אֲרוּסָה שקינא לה הארוס ונסתרה, **וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שקינא לה היבם ונסתרה, **לֹא שׁוֹתוֹת** כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, **וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה** כיון שהפסידו עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן שותות **שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ"** – שהאשה יושבת תחתיו, **פְּרָט לַאֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שהן עדיין לא נשואות. וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן נוטלות כתובתן, **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט** וכל שכן לכהן גדול, **מַמְזֶרֶת**

מנהג ישראל שלא לגלח ושלא לספר שערות ראש תינוק עד מלאת לו שלוש שנים

היום יום ד אייר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, וּבַת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, כל אלה כיון שנשואות באיסור, **לֹא שׁוֹתוֹת** שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא שראויה להיות אשתו, **וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה** שהפסידו לעצמן על ידי שנסתרו, וכדלעיל. וגרועות הן מסתם נשואות באיסור שנוטלות כתובתן.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, אך יש מהן שנוטלות כתובה ויש מהן שלא, **וְאֵלּוּ לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אָנִי** – שהודתה אחרי הקינוי והסתירה שהיא טמאה, **וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה,** שאת שתיהן כבר אין צורך להשקות, **וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה** לפני שנמחקה מגילתה, כל אלה לא שותות ולא נוטלות כתובה, וכמבואר לעיל שהן גרמו לעצמן להפסיד כתובתן. אבל **אָמַר בַּעְלָהּ אֵינִי מַשְׁקֶה** והוא גרם לה שלא תשתה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקיני, **וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ** שגם כן כבר אין משקים אותה משום שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו בקינוי וסתירה, אלה **נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת.** וכל אלו שדינן לשתות, אם **מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת** שנאמר "והביא האיש את אשתו", וכעת הוא אינו קיים, **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּתָן** כלומר מתוך שלא שותות, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם לא נוטלות כתובה, שמא אכן נטמאו ואיננו יכולים להוכיח זאת.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ** – שגזרו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, **וּמֵנִיקַת חֲבֵירוֹ** שאסרו חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, **לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה** כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן אם כן אינן ראויות לאישות ואינן שותות, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ** – לגרשה, **וּלְהַחֲזִירָהּ לְאַחַר זְמַן** שנסתיימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראויה לאישות ומשקים אותה.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שותות או לא, **אַיְלוֹנִית** שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת **וּזְקֵנָה** בגיל שאינה יכולה ללדת **וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד** ששתתה סם המעקר אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, **לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,** אין אלו נחשבות אסורות עליו, מפני **שֶׁיָּכוֹל הוּא לִישָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת וְלִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת הֵימֶנָּה. וּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים** שמותרות על בעליהן, **אוֹ שׁוֹתוֹת** כרוב הנשים, **אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה** כאותן שנמנו קודם, שאמרה איני שותה או טמאה אני או שעדים מעידים שטמאה.

וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, **אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה וּמוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. אֵשֶׁת סָרִים** שנסתרס לאחר נישואיהם **שׁוֹתָה.**

בעת מבארת המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה להיסתר עמו ואם תסתר ישקנה, **עַל יְדֵי כָּל עֲרָיוֹת מְקַנִּין** – יכול בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף שהיתה אסורה עליהם גם בלי הזנות, **חוּץ מִן הַקָּטָן** שנתמעט מהפסוק "ושכב איש אותה" **וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ** כגון בהמה.

מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, **וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן** אם רואים שמתנהגות בפריצות. **מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה** לאחר נישואיהן, **אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין** ולא היה יכול לקנא לה. אמנם **לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ** – שיוכלו בית דין להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את אשתו", **אֶלָּא** בית דין מקנין אותה רק כדי **לְפוֹסְלָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף לְהַשְׁקוֹתָהּ** אפשרי, **לְכְשֶׁיֵּצֵא בַּעְלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין** או יבריא מחרשותו או שטותו **יַשְׁקֶנָּה.**

גמרא. שנינו במשנה שארוסה ושומרת יבם אינן שותות. מדייקת הגמרא מלשון המשנה, **מִישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שַׁתְיָא** – דוקא אינן שותות, **הָא קִנּוּי מְקַנֵּי לָהּ** – אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי שנינו במשנה "לא נוטלות כתובה", הרי שאסורה עליו. מבררת הגמרא, **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – מנין לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה הגמרא, **דְּתָנוּ רַבָּנַן,** כתוב בתורה **"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ",** ייתור "ואמרת" בא **לְרַבּוֹת אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִינּוּי** שאף על פי שאינן שותות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת הגמרא, **וּמַתְנִיתִין מַנִּי** – ומי התנא ששנה את משנתנו שארוסה ושומרת יבם אינן שותות, **רַבִּי יוֹנָתָן הִיא, דְּתַנְיָא,** נאמר בפסוק "ואם לא שטית טומאה **תַּחַת אִישֵׁךְ** הנקי ממי המרים", **פָּרַט לַאֲרוּסָה** שאינה שותה שהרי אינה תחתיו, **יָכוֹל שֶׁאֲנִי מוֹצִיא אַף שׁוֹמֶרֶת יָבָם** שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיו, **תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ אִישׁ** כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שותה, שכבר נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, **דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר, "תַּחַת אִישֵׁךְ" פָּרַט לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שאינה שותה, שסובר רבי יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר **אוֹצִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם** שאינה שותה, **וְלֹא אוֹצִיא אֶת אֲרוּסָה** ונוכל להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, **תַּלְמוּד לוֹמַר** בהמשך הפרשה של סוטה, **"אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ" פָּרַט לַאֲרוּסָה** שגם היא נתמעטה, ושתיהן אינן שותות. ומבארת הגמרא את המחלוקת, **מַר** – רבי יונתן **אַלִּימָא לֵיהּ** – נחשבת לו יותר כאשתו כשהיא **אֲרוּסָה, דְּקִידּוּשֵׁי דִּידֵיהּ** – שהוא עצמו קידש אותה, **וְסוֹקְלִין עַל יָדוֹ** אם זינתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן הוא קודם ממעט שומרת יבם, **וּמַר** – רבי יאשיה **אַלִּימָא לֵיהּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם, דְּלֹא מִיחַסְּרָא מִסִּירָה לְחוּפָּה** שהיבמה נקנית בביאה להיות כאשתו לכל דבר, ונחשבת כתחתיו יותר מארוסה, לכן הוא ממעט ארוסה. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יוֹנָתָן הַאי "אִישׁ אִישׁ"** שרבי יאשיה למד מהייתור ששומרת יבם שותה, **מַאי עָבִיד לֵיהּ** לשיטתו שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, **מִיבְּעֵי לֵיהּ לְרַבּוֹת** נשים שאין בעליהן יכול לקנות להן, שבית דין מקנין להן, ואלו הן, **אֵשֶׁת חֵרֵשׁ, וְאֵשֶׁת שׁוֹטֶה, וְאֵשֶׁת**

לא קיים מושג של דבר אבוד, "ניטא קיין פארפאלן"

משיחת י"ד אייר, ה'תשד"מ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כד עמוד א

וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, וּבַת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה. וְאֵלּוּ לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה: הָאוֹמֶרֶת "טְמֵאָה אֲנִי", וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה, וְהָאוֹמֶרֶת "אֵינִי שׁוֹתָה". אָמַר בַּעְלָהּ "אֵינִי מַשְׁקָהּ", וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ, נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה לֹא שׁוֹתוֹת. מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד לֹא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּתָן. מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ, וּמֵנִיקַת חֲבֵירוֹ לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, דִּבְרֵי ר׳ מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ וּלְהַחֲזִירָהּ לְאַחַר זְמַן. אַיְילוֹנִית, וּזְקֵינָה, וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת. ר׳ אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יָכוֹל הוּא לִישָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת וְלִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת הֵימֶנָּה. וּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה. אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה, וּמוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. אֵשֶׁת סָרִיס שׁוֹתָה. עַל יְדֵי כָּל עֲרָיוֹת מְקַנִּין, חוּץ מִן הַקָּטָן, וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ. וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ אֶלָּא לְפוֹסְלָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ. ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף לְהַשְׁקוֹתָהּ, לִכְשֶׁיֵּצֵא בַּעְלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין יַשְׁקֶנָּה: **גמ׳** מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָיה הָא קִנּוּי מְקַנֵּי לָהּ, מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנָן "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ "לְרַבּוֹת אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִינּוּי. וּמַתְנִיתִין מַנִּי ר׳ יוֹנָתָן הִיא. דְּתַנְיָא, "תַּחַת אִישֵׁךְ" פְּרָט לַאֲרוּסָה. יָכוֹל שֶׁאֲנִי מוֹצִיא אַף שׁוֹמֶרֶת יָבָם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִישׁ אִישׁ" דִּבְרֵי ר׳ יֹאשִׁיָּה. ר׳ יוֹנָתָן אוֹמֵר: "תַּחַת אִישֵׁךְ" פְּרָט לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם. אוֹצִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם וְלֹא אוֹצִיא אֶת אֲרוּסָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ" פְּרָט לַאֲרוּסָה. מָר, אַלִּימָא לֵיהּ אֲרוּסָה, דְּקִידּוּשֵׁי דִּידֵיהּ וְסוֹקְלִין עַל יָדוֹ. וּמָר, אַלִּימָא לֵיהּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם, דְּלָא מִיחַסְּרָא מְסִירָה לַחוּפָּה, וְר׳ יוֹנָתָן הַאי "אִישׁ אִישׁ" מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבָּעֵי לֵיהּ לְרַבּוֹת אֵשֶׁת חֵרֵשׁ, וְאֵשֶׁת שׁוֹטָה, וְאֵשֶׁת

שעמום

רש״י

נְתִינָה. מִן הַגִּבְעוֹנִים, וַאֲסוּרִין לָבֹא בְּיִשְׂרָאֵל כִּדְאַמְרִינַן בִּיבָמוֹת (דַּף עח:) דָּוִד גָּזַר עֲלֵיהֶן: **לֹא שׁוֹתוֹת.** דְּלֹא נֶאֶמְרָה פָּרָשָׁה אֶלָּא בִּרְאוּיָה לְקַיְּמָהּ, וְהָכֵי תַּנְיָא בְּסִפְרֵי כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ בִּרְאוּיָה לְאִישׁוּת הַכָּתוּב מְדַבֵּר פְּרָט לְאַלְמָנָה לְכ״ג וְכוּ׳: **וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ.** וְאע״ג דִּשְׁאָר אַלְמָנָה לְכ״ג לֹא קְנָסוּהָ רַבָּנָן כְּתֻבָּה כִּדְאַמְרִינַן בִּכְתֻבּוֹת בְּפֶרֶק אַלְמָנָה נִזּוֹנִית (דַּף ק:), זוֹ אֵין לָהּ, דִּסְתִירָתָהּ גָּרְמָה לָהּ לֵיאָסֵר עָלָיו וַאֲפִי׳ הִיא רְאוּיָה לוֹ, הִלְכָּךְ לָאו בַּת כְּתֻבָּה הִיא דְּלָא עֲדִיפָא מִכְּשֵׁרָה: **אָמַר בַּעְלָהּ אֵינִי מַשְׁקָהּ וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ.** שֶׁהוּא גָּרַם לָהּ שֶׁלֹּא תִשְׁתֶּה נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ: **מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן.** שֶׁל כָּל סוֹטוֹת הַנִּסְתָּרוֹת וּרְאוּיוֹת לִשְׁתּוֹת וְלֹא הִסְפִּיקוּ לְהַשְׁקוֹתָן כו׳: **וְלֹא שׁוֹתוֹת.** דְּבָעִינַן וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְגוֹ׳: **וּב״ה אוֹמְרִים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה.** כְּלוֹמַר מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא שׁוֹתוֹת לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה, וּבַגְּמ׳ מְפָרֵשׁ פְּלוּגְתַּיְיהוּ: **מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ.** שֶׁמֵּת וְהִנִּיחָהּ מְעֻבֶּרֶת וּמֵנִיקָה אוֹ שֶׁגֵּרְשָׁהּ וְהִיא מְעֻבֶּרֶת אוֹ מֵנִיקָה, וַאֲסָרוּהָ חֲכָמִים לִנָּשֵׂא עַד שֶׁיְּהֵא הַוָּלָד בֶּן ב׳ שָׁנִים שֶׁכָּךְ זְמַן יְנִיקָתוֹ, וְהָלַךְ זֶה וּנְשָׂאָהּ וְקִנֵּא לָהּ, לֹא שׁוֹתָה שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ לְקַיְּמָהּ: **יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ.** עַד כ״ד חֹדֶשׁ וּלְהַחֲזִירָהּ, הִלְכָּךְ רְאוּיָה לְאִישׁוּת קָרֵינָא בֵּיהּ: **אַיְילוֹנִית.** דּוּכְרָנִיתָא דְּלֹא יָלְדָה, שֶׁמִּמְּעֵי אִמָּהּ נִבְרֵאת כָּךְ וְאֵין לָהּ סִימָנֵי אִשָּׁה לֹא דַּדִּים וְלֹא שְׂעָרוֹת וְקוֹלָהּ עָבֶה: **וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד.** שֶׁשָּׁתַת כּוֹס עִקָּרִין וַאֲסוּרוֹת לְקַיְּמָהּ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, שֶׁהֲרֵי נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה: **אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה וּמֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ.** אִם נִמְצֵאת נְקִיָּה. וּבַגְּמ׳ פָּרֵיךְ פְּשִׁיטָא: **אֵשֶׁת סָרִיס.** כְּגוֹן שֶׁנִּסְתָּרֵס לְאַחַר שֶׁנְּשָׂאָהּ, דְּקָדְמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוֹעֵל: **שׁוֹתָה.** וּבַגְּמ׳ פָּרֵיךְ פְּשִׁיטָא: **ע״י כָּל הָעֲרָיוֹת מְקַנִּין.** אִם קִנֵּא לָהּ מֵאָבִיהָ וּמֵאָחִיהָ וּמֵאֶחָד מִכָּל הָעֲרָיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וְנִסְתְּרָה הֲוֵי קִנּוּיוֹ קִנּוּי וְנֶאֱסֶרֶת עָלָיו וְשׁוֹתָה. וּבַגְּמ׳ פָּרֵיךְ פְּשִׁיטָא: **חוּץ מִן הַקָּטָן.** דִּכְתִיב וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ: **וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ.** וּבַגְּמ׳ מְפָרֵשׁ לָהּ: **וְאֵלּוּ שֶׁב״ד מְקַנִּין לָהֶן.** אִם רוֹאִין אוֹתָם מִתְנַהֲגוֹת בִּפְרִיצוּת: **לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ.** הֵם לֹא יַשְׁקוּהָ, דְּבָעֵינַן וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּבַעְלָהּ נַמִּי לֹא יַשְׁקֶנָּה בְּקִנּוּי זֶה לִכְשֶׁיִּרְצֶה [לִכְשֶׁיֵּצֵא] דְּבָעֵינַן וְקִנֵּא וְהֵבִיא, וְרַבִּי יוֹסֵי לֹא בָּעֵי וְקִנֵּא וְהֵבִיא: **גמ׳ הָא קִנּוּי מְקַנֵּי לָהּ.** לֵיאָסֵר עָלָיו, מִדְּקָתָנֵי לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה: **ה״ג דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לְרַבּוֹת אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִנּוּי.** וְלֹא גָּרַס אִישׁ אִישׁ, דְּלִדְרָשָׁא אַחֲרִינָא דָּרְשִׁינָן לֵיהּ לְקַמָּן (דַּף כז.), אֶלָּא רִבּוּיָא מוּאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, וְה״נ אָמַר לְקַמָּן בְּפִירְקִין וְאָמַרְתָּ רִבּוּיָא הוּא: **יָכוֹל שֶׁאֲנִי מוֹצִיא כו׳.** דְּמִמַּשְׁמָעוּת קְרָא מַשְׁמַע לָן אֲרוּסָה לְמַעוּטֵי דְּלָא קָרֵינָן בָּהּ תַּחַת אִישֵׁךְ, אֲבָל שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרֵינָן בָּהּ תַּחַת אִישֵׁךְ כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמֵּי׳ דְּלָא מִיחַסְּרָא מְסִירָה לְחֻפָּה: **וְרַבִּי יוֹנָתָן.** מַשְׁמַע לֵיהּ מִעוּטָא קַמָּא לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם אֲבָל אֲרוּסָה קָרֵינָא בָּהּ אִישׁוּת אִי לָאו דְּהָדַר מַעֲטֵיהּ קְרָא אַחֲרִינָא כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן מִשּׁוּם דְּהוּא קִדְּשָׁהּ וְאֵינָהּ בָּאָה לוֹ מִכֹּחַ קִדּוּשֵׁי אֲחֵרִים, וְעוֹד שֶׁנִּסְקֶלֶת עַל יָדוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשׁוֹמֶרֶת יָבָם: **מָר אַלִּימָא לֵיהּ אֲרוּסָה.** רַבִּי יוֹנָתָן חֲשִׁיבָה לֵיהּ אֲרוּסָה אִשָּׁה גְּמוּרָה טְפֵי מִשּׁוֹמֶרֶת יָבָם: **דְּקִדּוּשֵׁי דִּידֵיהּ.** שֶׁע״י קִדּוּשֵׁי עַצְמוֹ בָּאָה לוֹ: **וְסוֹקְלִין עַל יָדוֹ.** אִם זִנְּתָה נִסְקֶלֶת בִּשְׁבִילוֹ: **דְּלֹא מִחַסְּרָא מְסִירָה לְחֻפָּה.** דְּנִקְנֵית לַיָּבָם בְּבִיאָה גְּרֵידְתָּא וַאֲפִי׳ בִּזְנוּת לִהְיוֹת כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר כִּדְתְנַן בִּיבָמוֹת (דַּף נג:) וּמַיְיתִי׳ לָהּ לְקַמָּן בְּפִירְקָא: **לְרַבּוֹת אֵשֶׁת חֵרֵשׁ [וְאֵשֶׁת] שׁוֹטֶה.** שֶׁב״ד מְקַנִּין לָהֶן. וּבָרַיְיתָא הִיא בִּשְׁלְהֵי פִּירְקִין:

שעמום

תוספות

שאינה ראויה לילד. רש״י פי׳ שתת כוס עיקרין אבל בפ׳ אע״פ (כתובות דף ס:) לא משמע הכי דמייתי התם ברייתא ותני בה או שהיתה היא עקרה זקינה ואיילונית ושאינה ראויה לילד אלמא דשאינה ראויה לילד לאו עקרה ולפרש״י שתת כוס עיקרין היינו עקרה וזה לשון ר״ח התם איכא למישאל היינו איילונית היינו עקרה היינו שאינה ראויה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש נוחלין (ב״ב דף קיט:) ניסת לכ׳ יולדת עד מ׳ ניסת למ׳ שוב אינה יולדת וה״ה שנוכל לפרש שאינה ראויה לילד ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה לינשא דאמר בסוף פרק ד׳ אחים (יבמות דף לז:) אמר רב נחמן אמר שמואל כל ששהתה אחר בעלה י׳ שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין אר״י ל״ש אלא שאין דעתה לינשא ואע״ג דאמר בגמ׳ בעקרה וזקינה ולפי׳ ר״ח לא הזכיר עקרה במשנה י״ל דלא דק בלישנא מיהו תימה אמאי לא תנא נמי במתני׳ עקרה: **ושאר** כל הנשים או שותות. תימה הא משנה יתירא מאי קמ״ל הא שמעינן ליה מרישא והאומרת איני שותה אינה נוטלת כתובתה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק החולץ (יבמות דף מב:) אבל ניסת בתוך ג׳ חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסינן ליה להוציא וקרינן בה אשתו הראויה לו ובכהן אפילו לרבנן אינה שותה דמסקינן בפ׳ החולץ (שם לז.) אפילו לרבנן יוציא בגט: **ורבי** יונתן האי איש איש מאי עביד ליה מיבעי ליה וכו׳ תימה והא איהו דאמר בפ׳ אלו הנחנקין (סנהדרין דף פה:) גבי איש איש דכי יקלל את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון בנ״א ולא דריש ליה לדרשה אחריתי וכ״ת היכא דאיכא למדרש אפי׳ מאן דאית ליה ד״ת מודה הוא דדרשינן א״כ מאי פריך בריש פרק השואל (ב״מ דף לז:) אהא דקא בעי אבידה מנלן דשומר שכר חייב דתני׳ אם גנוב יגנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת״ל גנוב יגנב מ״מ הניחא למ״ד לא ד״ת אלא למ״ד אמרי׳ מא״ל והא התם איכא למדרש ולא דרשינן אלא אמר ד״ת והכא אמאי דריש לה ואמרי׳ בפ׳ השוחט והמעלה (זבחים קח:) נמי ורבי יוסי מדההוא איש איש דברה האי איש איש נמי דברה אלא השוחט להדיוט דחייב מנא ליה ולא אמרת כיון דמצי למדרש מודה הוא דלא אמר דברה וקשה ליישב שמועות דד״ת דקשי׳ דר״מ אדר״מ ודר׳ יהודה אדר׳ יהודה ודרבי יוסי אדר׳ יוסי ודר״ש אדר״ש דר״מ דאמר בפ׳ ד׳ מיתות (סנהדרין דף נו.) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת השם ד״ת ור״מ דריש ליה לרבות כינויים ובפ״ב דמסכת ע״ז (דף כז.) נמי פליג ר׳ יהודה ור׳ יוסי דא״ר יהודה כותי לא ימול ישראל מפני שהוא מל לשם הר גריזים אמר לו ר׳ יוסי וכי היכן מצינו מילה בתורה לשמה ומפרש טעמא דר׳ יהודה משום דכתיב לה׳ המול ורבי יוסי המול ימול כתיב ואידך נמי הכתיב המול ימול ד״ת כלשון בני אדם [אלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו׳] והתם בההוא שמעתתא גופיה פלוגתא ר״מ ור׳ יהודה ואמרינן ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר״מ והיינו כר׳ יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד״ת ובפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) אמרינן לאחרים בשלמא והפדה לא נפדתה דקסבר ד״ת ואחרים היינו ר״מ כדאיתא בסוף מס׳ הוריות (דף יג:) דר׳ יהודה מהא דהמול ימול דקא אמר ד״ת ובפ׳ מציאת האשה (כתובות דף סז:) מייתי ברייתא העבט תעביטנו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס נותנין לו לשם מתנה וכו׳ דברי רבי יהודה וחכ״א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטנו ד״ת אבל ר׳ יהודה דריש ליה וכן בפ׳ בנות כותים (נדה לב:) ובפ׳ יוצא דופן (שם דף מד:) איש איש מה ת״ל איש איש לרבות תינוק בן יום א׳ שמטמא בזיבה דברי רבי יהודה ר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה אומר א״צ הרי הוא אומר והזב את זובו וגו׳ א״כ מה ת״ל איש איש ד״ת דר׳ יוסי מההיא דהשוחט והמעלה (זבחים דף קח:) דאייתינן לעיל דקאמר איש איש ד״ת וההיא דהמול ימול דאיהו דדריש לה ופליג אדר׳ יהודה דאמר ד״ת דר״ש ההוא איש איש דקא״ר יוסי בפ׳ השוחט (גם זה שם) ד״ת פליג עליה ר״ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר והעלו שחייבין ובפ׳ אלו מציאות (ב״מ לא:) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו א״כ מה ת״ל תעביטנו ד״ת ונראה דמאן דס״ל דאמר ד״ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשינן לי׳ וכל הני תנאי סברי להו

ד״ת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כד עמוד ב

תוספות

ד״ת מיהו היכא דמצי למידרשיה להעמיד קבלתם או סברתם דרשינן ליה ובהא פליגי מאן דאית ליה דאמר דברה ומאן דלית ליה דברה מאן דאית ליה דברה אין לו כח להוציא יתור הלשון ממשמעות ואם אינו ענין לגופו אלא כיון דמצינו למימר דברה תורה אמר ד״ת ולא נוציאנו ממשמעותו דלאו קרא יתירא הוה להכי פריך בפ׳ השואל (ב״מ דף צד:) הניחא למ״ד לא ד״ת אם כן יגנב קרא יתירא הוא ואם אינו ענין לגניבה תנהו ענין לאבידה דיגנב גניבה משמע ולא אבידה אלא למ״ד דברה תורה א״כ לאו קרא יתירא הוא מאי איכא למימר ובפרק השוחט והמעלה (זבחים דף קח:) אע״ג דאמרינן מדא״ר יוסי האי איש איש דברה תורה ההוא איש איש נמי דברה תורה הוה מצי למידרשיה שפיר חדא לדברה תורה ואידך לרבויא דאיש איש משמע שפיר כל ריבויי כרבי יונתן דהכא דדריש האי איש איש דכי תשטה לרבויא ואיש איש כי יקלל לדברה תורה הוה רבי יוסי מצי למידרשיה איש איש דשחוטי חוץ לרבות שוחט אלא משום דכתיב איש איש דשחוטי חוץ ואיש איש דמעלה בחוץ בחד עניינא מהדר למדרשינהו בחד עניינא וסוגיא דריש נדרים (דף ג.) צריך לפרושי הכי דמרבינן מנזיר לחזיר לעשות כינויי נזירות כנזירות וידות נדרים כנדרים ומקיש נדרים לנזירות דכתיב לנדור נדר נזיר לחזיר וקא דייק מ״ש גבי נזירות דכתיב נזיר לחזיר נדרים נמי לנדור נדר היקשא למה לי אי כתב נדר לנדור כדכתיב נזיר לחזיר כדקאמרת ולא צריך היקשא השתא דכתיב לנדור נדר ד״ת ופי׳ כיון דלא שינה קרא בדיבוריה א״כ דברה כלשון בני אדם ולאו קרא יתירא הוא למדרש מיניה לרבות כינוין וידות דמשמעות דקרא לא נפקא אלא מריבוי דקרא ובלא קרא יתירא לא מסתבר לרבויינהו ולמימר דליחייב קונם וקונס כמו שיאמר קרבן וכן אם יאמר הריני או אהא כמו שיאמר הריני נזיר הלכך צריך קרא יתירא ולא דמי לכיוני השם דמרבינן איש איש אפילו למ״ד ד״ת דאותן כינויין אשכחן דכתיבי בקרא כמו אל צבאות אהיה שדי כל הני דקתני בשבועות (דף לה.) ועוד דכינוי כתיב בההוא קרא דמברך השם איש איש כי יקלל אלהיו (ויקרא כד) והיינו דאמרי׳ התם בריש נדרים הניחא למ״ד ד״ת דאליביה לא צריך למידרשיה וכו׳ והכי אמר בפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) דאמר ליה ר״א ב״ע לרבי ישמעאל בעלמא כוותיך סביראה לי׳ דדברה תורה והכא שאני מכדי כתיב ליה קרא כי לא חופשה והפדה לא נפדתה למה לי ש״מ לחציה שפחה וחציה בת חורין אלמא אפילו למאן דאית ליה ד״ת דרשינן ליה משום עניינא דקרא הואיל וניתן לידרש ד״ה דדרשינן ליה נמי להעמיד קבלתן או סברתן היכא דלא עקר ליה ממשמעותיה כגון יגנב דכתיב בהדיא גניבה ודרשינן מיניה אבידה משום כפל הלשון הלכך כל הני דפרק אלו מציאות (ב״מ דף לא.) דהשב תשיבם שלח תשלח הוכח תוכיח עזוב תעזוב הקים תקים מות יומת השב תשיב חבל תחבול פתח תפתח נתון תתן כולי עלמא מודו בהו דדרשא דידהו לא עקר להו ממשמעותיה והא דאמרינן הניחא למ״ד לא אמרי׳ ד״ת הייינו ר״ע דלא אשכחיניה דקאמר ד״ת דדרשי בפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) והפדה לא נפדתה לפדויה ואינה פדויה ובפרק הערל (יבמות דף ע.) בשמעתתא קמייתא דא״ר אליעזר איש איש ד״ת ודרשי ליה רבי עקיבא לרבות הערל וכן בריש חלק (סנהדרין דף צ:) ובפ׳ ד׳ מיתות (שם דף סד:) הכרת תכרת דא״ר עקיבא הכרת בעוה״ז תכרת לעוה״ב והכי משמע נמי סוגיין בפ׳ אין עומדין (ברכות דף לא:) אם ראה תראה דלרבי ישמעאל דאמר ד״ת ולרבי עקיבא אם ראה מוטב ואם לאו תראה אבל ר׳ ישמעאל אומר בכל דוכתי ד״ת כגון הני דפליג אדר״ע ובפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) נמי וכן ר׳ אלעזר ב״ע בפרק קמא דקידושין (דף יז:) ובפרק אלו מציאות (ב״מ דף לא:) גבי הענק תעניק לבד מההיא דכריתות כדמפרש התם טעמא ולר׳ אלעזר בר׳ יוסי בריש חלק (סנהדרין דף צ:) והא דאמר בפ׳ אלו הן הגולין (מכות דף יב.) בקרא אם יצא יצא הא כמ״ד ד״ת הא כמ״ד לא דברה מ״ד התם דברה מסברא קאמר לה כדמפרש אביי התם מסתברא כמאן דאמר דברה וכו׳: **ורבי** יונתן האי איש איש מאי עביד ליה וכו׳. תימה האי ריבוי לרבי יאשיה מנליה והיקישא דאיש לאשה לר׳ יונתן מנא ליה וכי אית לן למימר דפליגי בהא נמי דר׳ יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה ור׳ יונתן לית ליה דסומא אינה שותה: **דהאמר** רב קנה לכל. הני לישני דפליגי בהבא על יבמתו (יבמות דף נח.) בשומרת יבם שנפלה מן הנשואין או מן האירוסין לא שייכא דוקא אלא לענין תרומה משום דכבר אכלה אבל לענין להשקותה וליורשה ולטמא לה לא: **כספרים** גרס. אי הכי לימא רב דאמר כרבי יאשיה ולא א״ש אי הכי ובפרש״י לא גרס והוא לא שבש הגירסא אלא בסתם פי׳ לימא רב דאמר וכו׳ ושמא בספרו לא היה כתוב אי הכי:

כשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים כו׳. תימה כיון דקנה מיהת לדברים האמורים בפרשה לפוטרה בגט דכיון שבא עליה הרי היא כאשתו לאותן דברים א״כ מ״ט דרבי יונתן דאלימא ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין דידיה שומרת יבם נמי ביאה דידיה היא ונחנקה על ידו וכ״ש דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יונתן ותו מאי דוחקיה למימר כשמואל והא מסיק דאפילו רב הוה אתי מלתייהו אליביה ולענין השקאה קפיד רחמנא דבענין ביאה לשם אישות ובימות בפרק הבא על יבמתו (דף נח.) מוקי לה נמי הא דתנן [אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה] שומרת יבם וכנוסה כגון דבא עליה יבם בבית אחיו וכו׳ כי הכא ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מתרץ גבי השקאה גזירת הכתוב דבענין ביאה לשם אישות:

אמר לך אנא דאמרי אפי׳ לרבי יונתן. נראה דהכי פירושו לא מיבעיא לרבי יאשיה דמרבה שומרת יבם דאמינא כוותיה והאי דאיצטריך לרבויי משום דכתיב הכא תחת אישך דמשמע שבא עליה לשם אישות וכו׳ לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא הוא כמו שפירש רש״י ואף מה שפירש לשמואל ההיא דאיצטריך רבי יונתן למעוטי שומרת יבם אסמכתא בעלמא הוא תימה נהי דלאו אשתו היא אי לאו מעטיה קרא מהיכא תיתי דבענין אשתו טפי לענין השקאה מלענין קינוי אי משום דכתיב והביא האיש את אשתו (אלא) ה״נ גבי קינוי כתיב וקינא את אשתו ירושלמי ארוסה לא שותה וישקנה גזירת הכתוב הוא והביא האיש את אשתו ולא יקנא לה התורה אמרה וקינא את אשתו וקינא את אשתו אפי׳ מקצת אשתו ר׳ יודן בעי כמה דתימר תמן וקינא את אשתו וקינא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכוותה תחת אישך תחת אישך אפי׳ מקצת אישך היך עבידה קינא לה ועודה ארוסה וכנוסה ונסתרה משקה אותה על קינויו קינא לה ועודה שומרת יבם וכנוסה ונסתרה משקה אותה על קינויו קינא לה ועודה ארוסה וכנוסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה (קינא לה ועודה שומרת יבם וכנוסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה) לא קינא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וקינא לה ולא הספיק לכונסה עד שמת ונפלה לפני אחיו אינו משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו הראשון אבל אם קינא לה היבם וכנסה ומת ונפלה לפני היבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו: **שאני** התם דלית לה אימתא דבעל. וא״ת הני דבעי למפשט מארוסה ושומרת יבם לית להו נמי אימתא דבעלה דהא בעלייהו לאו גבייהו נינהו י״ל אפ״ה אית ליה אימתא פן ירגישו בעליהן בפריצותן.

שמע

---

1 שְׁעֲמוּם. וְר׳ יאשִׁיָּה, הַאי ״תַּחַת אִישָׁהּ״ מַאי עָבֵיד
2 לֵיהּ? מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ.
3 אֶלָּא מַעֲמָא דִּכְתִיבֵי הָנֵי קְרָאֵי, הָא לָאו הָכִי הֲוָה
4 אָמִינָא אֲרוּסָה שָׁתְיָא? וְהָא כִּי אֲתָא ר׳ אַחָא בַּר
5 חֲנִינָא מִדָּרוֹמָא, אֲתָא וְאַיְיתֵי מַתְנִיתָא בִּידֵיהּ, ״מִבַּלְעֲדֵי
6 אִישֵׁךְ״ מִשֶּׁקְּדָמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לַבּוֹעֵל, וְלֹא שֶׁקְּדָמָה
7 שְׁכִיבַת בּוֹעֵל לַבַּעַל? אָמַר רָמִי בַּר חָמָא: מִשְּׁכִבַּתְּ
8 לָהּ כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס בְּבֵית אָבִיהָ. דִּכְוָותָהּ
9 גַּבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ יָבָם בְּבֵית חָמִיהָ,
10 הָא שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרֵית לָהּ? אִשְׁתּוֹ מַעֲלְיֵיתָא הִיא,
11 דְּהָאָמַר רַב: קָנָה לַכֹּל? כִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר: לֹא קָנָה
12 אֶלָּא לְדָבָרִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה אִי הָכִי לֵימָא רַב
13 אָמַר כְּרַבִּי יאשִׁיָּה, וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבִּי יוֹנָתָן? אָמַר
14 לָךְ רַב: אֲנָא דַּאֲמָרִי אֲפִילּוּ לְר׳ יוֹנָתָן, מִדְּאִיצְטְרִיךְ
15 קְרָא לְמַעוּטָהּ, מִכְּלָל דְּאִשְׁתּוֹ מַעֲלְיֵיתָא הִיא

ושמואל

שֶׁבֵּן כְּרַבִּי יאשִׁיָּה, וְהָא דְּאִיצְטְרִיךְ לְרַבִּי יאשִׁיָּה לְרַבּוּיֵי מֵאִישׁ אִישׁ, לָאו דַּוְקָא, אֶלָּא אִסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא, וְעִקַּר קְרָא לְאִשָּׁת חֲרֵשׁ וְשׁוֹטָה:

ושמואל

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שַׁעֲמוּם – שהוא אדם שלקוי בתמהון לב. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יֹאשִׁיָּה הַאי "תַּחַת אִישָׁהּ"** שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה שותה, **מַאי עָבִיד לֵיהּ** לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר, מ"תחת אישך". מתרצת הגמרא, **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ** כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק.

שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה אינה שותה, יש לדייק **אֶלָּא מַעֲמָא** דארוסה אינה שותה, הוא משום **דִּכְתִיבֵי הָנֵי קְרָאֵי** – רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, **הָא לָאו הָכִי** – לולא פסוקים אלו, **הֲוָה אָמִינָא** מהסברא הפשוטה **שֶׁאֲרוּסָה שַׁתְיָא,** וקשה, **וְהָא כִּי אָתָא רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא מִדָּרוֹמָא** – והרי כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, **אָתָא וְאַיְיתִי מַתְנִיתָא בִּידֵיהּ** – הביא ברייתא בידיו ללמדה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשביע הכהן את האשה "ויתן איש בך את שכבתו **מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ**", משמע שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנסתרה, דהיינו **מִשֶּׁקְּדָמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוֹעֵל, וְלֹא שֶׁקְּדָמָה שְׁכִיבַת בּוֹעֵל לְבַעַל,** ואם כן קשה, שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי הפסוקים "תחת אישך" ו"תחת אישה" של רבי יאשיה ורבי יונתן למעטה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רָמִי בַּר חָמָא, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – יתכן אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, **כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס** בזנות **בְּבֵית אָבִיהָ** ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, **דִּכְוָותַהּ** – צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם **גַּבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם,** כדי שתקדם בעילת הבעל לבעילת הבועל, ואם כן מדובר **כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ יָבָם** לאחר מיתת אחיו, **בְּבֵית חָמִיהָ,** וקשה **הָא** "שׁוֹמֶרֶת יָבָם" **קָרֵית לָהּ** – וכי זו "שומרת יבם" קוראים לה, ואמרת שאינה שותה, והרי **אִשְׁתּוֹ מְעַלְּיֵיתָא** – גמורה **הִיא, דְּהָאָמַר רַב** במסכת יבמות, על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא עליה בזנות, ופירש רב **קָנָה לַכֹּל** – לכל הדינים הוא בעלה, שאם היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטרה בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת לה "שומרת יבם" ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו שמיעטה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיטת רב, אלא **כְּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר** יבם שבא בזנות **לֹא קָנָה** אותה כאשתו גמורה **אֶלָּא לְדִבָּרִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה** של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו ולפוטרה בגט, אבל לשאר הדברים, , אינה נחשבת אשתו, ולכן ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה.

שואלת הגמרא, **אִי הָכִי לֵימָא רַב דְּאָמַר** שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, **כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה,** שהגמרא אמרה לעיל שמדובר כשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא כרבי יונתן, **וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר** לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, סובר שומרת יבם אינה שותה, **כְּרַבִּי יוֹנָתָן** ולא כרבי יאשיה. דוחה הגמרא, **אָמַר לְךָ רַב** אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, **אֲנָא דְּאָמְרִי** – דברי הם **אֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹנָתָן, מַדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמִעוּטָהּ** – ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה שותה, **מִכְּלָל** – משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום **דְּאִשְׁתּוֹ מְעַלְּיֵיתָא** – גמורה **הִיא.**

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד ועשרים לעומר עמוד א

מעבר מחיי האדם בעולם הזה לחיי נצח, וכוונת התנא לומר, שרק אם הגיע האדם ליום זה בעודו תלמיד חכם, ידע שניצל מסכנות היצר האורבות לו. אך עד אז, נתון הוא בידיו של יצר הרע להחטיאו. **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר,** פרשת דרכים **זֶה** משל **לְתַלְמִיד חָכָם וְיִרְאַת חֵטְא** – שהגיע לידי יראת חטא. **מַר זוּטְרָא אָמַר,** זֶה משל **לְתַלְמִיד חָכָם דְּסַלְקָא לֵיהּ שְׁמַעְתְּתָא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָּא** – שהגיע להוראה. שמבין דבר מתוך דבר ויודע לפסוק מתוך השמועות הלכה למעשה.

שנינו בברייתא, **דָּבָר אַחֵר** דרך אחרת לבאר את הדמיון בין נר למצוה ובין אור לתורה, **עֲבִירָה מְכַבָּה מִצְוָה** - שאור המצוה כבה על ידי עבירה, כשם שאור הנר כבה, **וְאֵין עֲבִירָה מְכַבָּה תּוֹרָה** – ואור התורה אינו כבר על ידי עבירה כשם שאור היום אינו כבה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, דַּרְשֵׁיהּ רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסִי לְהַאי קְרָא לפסוק "כי נר מצוה ותורה אור", ללמוד ממנו את מעלותיה המיוחדות של התורה **כִּי סִינַי** – כפי שדרש משה בפני עם ישראל על מעלות התורה בסיני. **(וְאִילְמָלֵא) [וְאִילְמָלֵי] דַּרְשׁוּהָ דּוּאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל הָכִי** – ואם היו דורשים כן גם דואג ואחיתופל **לֹא רָדְפוּ בָּתַר דָּוִד** – אחר דוד להורגו **דִּכְתִיב "לֵאמֹר אֱלֹהִים עֲזָבוֹ** רדפו ותפסוהו כי אין מציל **וְגוֹ"** – שהיו אומרים, שה' עזב את דוד לפי שעבר על איסור אשת איש, ואין לו זכות שתצילנו, שהעבירה כבתה זכויותיו ולכן ניתן לרודפו ולתופסו. **מַאי דָּרוּשׁ** - איזה פסוק דרשו ללמוד ממנו שלפי שעבר עבירה אין ה' עימו, **"וְלֹא יִרְאֶה כָּךְ עֶרְוַת דָּבָר** ושב מאחריך **וְגוֹ"** – אם יראה ה' עבירה בדבר שבערוה, ישיב ה' את עצמו מאותו אדם. **וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין שֶׁעֲבִירָה מְכַבָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבִירָה מְכַבָּה תּוֹרָה.** ולפי שעסק דוד בתורה, עמדה לו זכות התורה להצילו מידיהם.

שואלת הגמרא **מַאי "כּוּז יָבוּז לוֹ". אָמַר עוּלָּא, לֹא כְּשִׁמְעוֹן אֲחִי עֲזַרְיָה** – תנא היה ולמד תורה מתוך הרווחה. **וְלֹא כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּבֵי נְשִׂיאָה** – שלמד תורה על ידי הנשיא שהיה מפרנסו. **אֶלָּא כְּחִלֵּל וְשָׁבְנָא, דְּכִי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר, חִלֵּל וְשָׁבְנָא אַחֵי הֲווּ** – אחים היו, **חִלֵּל עָסַק בְּתוֹרָה** מתוך עוני, **שָׁבְנָא עָבַד עִיסְקָא** – התעסק לפרנסתו. **לְסוֹף** לאחר שהלל כבר למד, **אָמַר לֵיהּ** שבנא להלל, **תָּא נַעֲרוֹב** – בא נשתתף, אני אפרנס אותך **וְלִיפְלוֹג** – ואחלוק עמך בשכר לימודך. **יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה "אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ... בוז יבוזו לו וְגוֹ"** – כל הון שבעולם לא יספיק כדי לקנות את התורה שהרי הלל לא למד בזכותו, אלא רוצה רק לחלוק בשכר.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וּשְׁמוּאֵל אָמַר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, **אֲנָא דְּאָמְרִי** – דברַי הם **אֲפִילּוּ לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵיהּ** – ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, **מִכְּלָל** – משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום **דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא כְּלָל** לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, ובדלעיל.

שואלת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דָּת** יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוע, טווה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם **צְרִיכָה הַתְרָאָה** שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה **לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה** התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא** וכבר יודעת שהדבר אסור, **לֹא בָּעְיָא הַתְרָאָה, אוֹ דִּלְמָא, תִּיבְּעֵי הַתְרָאָה** – תצטרך התראה, לתת לה הזדמנות **דְּאִי הַדְּרָה בָּהּ תֵּיהֲדֵר בָּהּ** – שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.

תָּא שְׁמַע להוכיח מרישא דמשנתנו, **אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה**, ומדייקת הגמרא, **מֵישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שַׁתְיָא** – משמע שרק לא שותה, **הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לָהּ** – אבל בעלה מקנא לה, **לְמַאי** – לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם **לָאו לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ**, ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, **אָמַר אַבָּיֵי, לֹא** – אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה **לְאוֹסְרָהּ עָלָיו** – כדי שאם תסתר תהא אסורה עליו.

עוד דוחה הגמרא, **רַב פַּפָּא אָמַר, לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה** – שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתר לאחר נישואיהם, **כְּדְתַנְיָא, אֵין מְקַנְּאִין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה** שהרי ארוסה אינה שותה וכדלעיל, **אֲבָל מְקַנְּאִין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה.**

מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, **אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע** מהמשך משנתנו, **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה.** ומדייק רבא, **מֵישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שַׁתְיָא** – משמע שרק לא שותות, **הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לְהוּ** – אבל בעליהן מקנא להן, **וּלְמַאי** – לשם מה מקנא להן, והרי יודע שלא יוכל להשקותן, **אִי לְאוֹסְרָן עָלָיו** כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, **הָא אֲסִירָן וְקַיְּימָן** – הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארנו לעיל במשנה, **אֶלָּא לָאו לְהַפְסִידָן כְּתוּבָּתָן**, ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה מִדְּיִסְקַרְתָּא, לֹא**, אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי **לְאוֹסְרָהּ לַבּוֹעֵל** שנסתרה עמו **כְּבַעַל** שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבועל, **דִּתְנַן** להלן בפרקנו, **כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל** כל זמן שלא שתתה, **כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל**, אם גירשה בעלה או מת לפני ששתתה.

מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא, תָּא שְׁמַע** מהמשך המשנה, **וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** בהצד הראשון דלעיל, שאם **רָצָה בָּעַל לְקַיְּימָהּ מְקַיְּימָהּ, וכי יתכן שֶׁעֲבְרֵי בֵּית דִּין** – שייעשו בית דין שלוחים לצורך **מִידֵּי דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל** – דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סָתְמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר שבֵּיוָן **דְּעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא, מֵינָח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל.** וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחִיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא, כֵּיוָן דְּקַנֵּי לֵיהּ מֵעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחִיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** בהצד הראשון דלעיל **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל**, כבר שבעל שֶׁמָּחַל **עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וכי יתכן שֶׁעֲבְרֵינַן מִידֵּי דְּאָתֵי בַּעַל מָחִיל לֵיהּ** – שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. . דוחה הגמרא, **סָתְמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר **שאָדָם מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין**, ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, **תָּא שְׁמַע, וּמוֹסְרִין**, בית דין שבמקומו של הבעל, **לוֹ** – לבעלה בשמעלה אותה לבית דין הגדול, **שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** שישמרו עליו **שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** בהצד הראשון דלעיל **שבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל**, אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול **לְחַלְּיֵהּ לְקִינּוּיֵהּ** – למחול את קינויו **וְלִבְעוֹל**, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה **מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום **דְּגָמְרֵי** – שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן **דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל** – אם יראו המשנה, **מַאי טַעְמָא לֹא אָמְרִי מֵהָא** – למה לא הביאו את הראיה כרבי חנינא. עונה הגמרא, שסברו **דִּלְמָא שַׁאנֵי הָתָם** – שמא שונה שם בנשים שבעליהן חרש או שוטה או בבית האסורים, **דְּלֵית לָהּ אִימְתָּא דְּבַעַל כְּלָל** – שאין עליהן אימת הבעל, ואם לא יתרו בה בית הדין אין לקונסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפניהן ואינן יראות ממנו ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דָּת וְרָצָה בַּעַל לְקַיְּימָהּ** ומוחל לה על עוונה, **מְקַיְּימָהּ** אצלו וחי עמה, **אוֹ אֵינוֹ מְקַיְּימָהּ** וחייב לגרשה. וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בִּקְפִידָא דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידת הבעל, שנאמר "וקנא את אשתו", **וְהָא לֹא קָפִיד** – והרי אינו מקפיד, ויכול לקיימה. **אוֹ דִּלְמָא** אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא **כֵּיוָן דְּקָפִיד** – שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא **קָפִיד.**

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** בהצד הראשון דלעיל, שאם **רָצָה בָּעַל לְקַיְּימָהּ מְקַיְּימָהּ, וכי יתכן שֶׁעֲבְרֵי בֵּית דִּין** – שייעשו בית דין שלוחים לצורך **מִידֵּי דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל** – דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סָתְמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר שבֵּיוָן **דְּעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא, מֵינָח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל.** וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחִיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא, כֵּיוָן דְּקַנֵּי לֵיהּ מֵעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחִיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** בהצד הראשון דלעיל **שבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל**, אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול **לְחַלְּיֵהּ לְקִינּוּיֵהּ** – למחול את קינויו **וְלִבְעוֹל**, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה **מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום **דְּגָמְרֵי** – שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן **דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל** – אם יראו

המשך בעמוד 191

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד א

רש"י | תוספות

1 וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר אֲנָא דְּאָמְרֵי אַפִּי׳ לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה. דְּאָמַר שׁוֹתָה, דְּמִדְּאִיצְטְרִיךְ לְרַבּוּיֵי לִשְׁתִיָּה ש"מ לָאו אִשְׁתּוֹ הִיא לְיָרְשָׁה וְלִשְׁמָא לָהּ וּלְהַאֲכִילָהּ תְּרוּמָה, וְכ"ש לְרַבִּי יוֹנָתָן דְּאָמַר אֵינָהּ
2 שׁוֹתָה מִשּׁוּם דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא וְהָא דְּאִיצְטְרִיךְ לְמֵעוּטֵי אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הִיא וְלָאו דִּקְרָא לְהֵכִי אִתָּא אֶלָּא לְהַקִּישׁ אִשָּׁה לְאִישׁ כִּדְשָׁנֵי לְעֵיל: **עוֹבֶרֶת עַל דָּת.** יְהוּדִית שֶׁאֵינָהּ צְנוּעָה,
3 יוֹצֵאָה וְרֹאשָׁהּ פְּרוּעָה וְטוֹוָה בְּשׁוּק וּמְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם, דְּאָמַר בִּכְתֻבּוֹת בְּפֶרֶק הַמִּדִּיר (קף טכ.) דְּיוֹצֵאתָה שְׁלֹא בִּכְתֻבָּה: **צְרִיכָה הַתְרָאָה.** שֶׁמָּא תִּתְחַזֵּר וְאִם תִּתְחַזֵּר לֹא תִּפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ
4 אֵינָהּ צְרִיכָה הַתְרָאָה דִּבְלָאו הַתְרָאָה מִפְסֶדֶת: **לְמַאי.** כֵּיוָן דְּלֵא שְׁתִיָּא קְנוּי לְמַאי אֲהַנֵּי: **לְאַפְּסוּדֵי כְּתֻבָּתָהּ.** וְאִי לָאו דְּקָנֵי לֹא מַפְסֶדֶת, אֶלְמָא צְרִיכָה הַתְרָאָה וְזוֹ עוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא
5 שֶׁנִּסְתְּרָה עִם אֲנָשִׁים: **לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה.**

6 וְאִם תִּסְתַּר לְאַחַר נִשּׂוּאִין שׁוֹתָה עַל יְדֵי קְנוּי שֶׁל
7 אֵירוּסִין, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה
8 דְּבָעֵינָן תַּחַת אִישָׁהּ: **לְאַסְרָהּ אַבּוֹעֵל.** קְנוּי לֹא
9 מַהֲנֵי אֶלָּא לְאָסְרָהּ עַל בּוֹעֲלָהּ אִם יָמוּת זֶה אוֹ
10 יִגְרַשֶׁנָּה וּלֹא שְׁתִת: **אֶלָּא לְפַסְלָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ.**
11 מִכֹּלָּל דְּאִי לֵא אִתְּרוּ בָּהּ לֵא מַפְסְדָא: דִּתְנַן. לְקַמָּן
12 בְּפֶרֶק כֵּשֵׁם שֶׁהַמַּיִם (קף כז:): **שָׁאנֵי הָתָם.**
13 הָא דְּבָעֵי הַתְרָאָה: דְּלֵית לָהּ אֵימְתָא דְּבַעַל.
14 וְאִי לָאו דְּאַתְרוּ בָּהּ בֵּי דִּינָא לֵא הֲוָה לָן לְמִקְנְסָהּ,
15 דְּכֵיוָן דְּלֵית לָהּ אֵימְתָא אֵין תִּימְהָ בְּדָבָר אִם
16 עוֹבֶרֶת עַל דָּת וְאֵין זֶה פְּרִיצוּתָא יְתֵרְתָּא, אֲבָל מִי
17 שֶׁבַּעְלָהּ אֶצְלָהּ וְאֵינָהּ יְרֵאָה מִמֶּנּוּ וְעוֹבֶרֶת עַל
18 דָּת פְּרִיצוּתָא יְתֵירְתָּא אִית בָּהּ וְאֵיכָא לְמִימַר
19 דִּבְלָאו הַתְרָאָה נַמִּי מַפְסְדָא כַּתֻבָּתָהּ: **תְּלָא**
20 **רַחֲמָנָא.** דִּכְתִיב וְקָנָה אֶת אִשְׁתּוֹ: **אוֹ דִּלְמָא** כֵּיוָן
21 **דְּקָפִיד קָפִיד.** כְּלוֹמַר כֵּיוָן דְּאוֹרְחֵיהּ דִּבְעַל
22 לְמִיקְפַּד בְּהָכֵי עַל בְּרִחֵיהּ דְּהָאי נַמִּי הָוֵיָא קַפִּידָא
23 לְגַבֵּיהּ: **עַכְדֵּינוּ מִלְּתָא דִּדְלִמָּא לֵא נִיחָא לֵיהּ.**
24 וְהַיְינוּ אָנוּ נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לוֹ בְּדָבָר שֶׁהוּא חוֹב
25 לוֹ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בּוֹ, וְקַיְימָא לָן (וּכְתֻבּוֹת קף י"ח.) דְּאֵין
26 חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו: **שֶׁמָּחַל עַל קְנוּיוֹ.** וְהַשְׁתָּא
27 ס"ד דְּקָבְעֵי בֵּין שֶׁמָּחַל קֹדֶם סְתִירָה בֵּין שֶׁמָּחַל
28 לְאַחַר הַסְּתִירָה, וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר עוֹבֶרֶת עַל דָּת
29 שֶׁרָצָה לְקַיְּמָהּ מְקַיְּמָהּ, הָנֵי מִלֵּי בְּלֵא קְנוּי, אֲבָל
30 הֵיכָא דְּאִיכָּא קְנוּי וְסִתְירָה וְרָצָה לְמִחּוֹל מִדּוֹ, מִי
31 עָקַר קְנוּי וְשָׁרְיָא לֵיהּ אוֹ לָאו: **עַכְדֵּינוּ מִידֵּי דְּאִתֵּי**
32 **בַּעַל וּמָחֵיל.** וְאִיכָּא דְּיוֹתְרָא דְּבֵי דִּינָא: **סְתָמָא**
33 **דְּמִלְּתָא אָדָם מַסְכִּים כּוֹ.** וְסַמְכִינָן אִסְתָּם דְּעִתֵּיהּ
34 דְּאִינְשֵׁי וּמְקַנְּנִין לָהּ וְאִי אָתֵי וּמְחֵיל מְחֵיל: **מַאי**
35 **שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.** תְּרוּצָא הוּא וְהָכֵי קָאָמַר,
36 לְעוֹלָם מְחֵיל וְדַיְקָא לֵיהּ מִמַּתְנִי׳ מַאי שְׁנָא
37 דְּבָעֵינָן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִשּׁוּם דְּגַמִּירֵי דְּאַסּוּרָה
38 לֵיהּ בְּדִלֵּא מְחֵיל קְנוּי וְאִי אָתֵי לְמִיבְעַל אָמְרִין
39 לֵיהּ אַחֵלִי לְקִנּוּיָךְ: **סָח לִי זְעִירָא.** שֶׁהָיָה מַאנְשֵׁי
40 יְרוּשָׁלַיִם: **וְקַן מַמְרָא.** שֶׁהִמְרָה עַל ב"ד שֶׁל לִשְׁכַּת
41 הַגָּזִית וּמִיתָתוֹ בְּחֶנֶק: **שֶׁהִיא בְּלָאו.** אַחֲרֵי אֲשֶׁר
42 הִטְמָאָה לְרַבּוֹת סוֹטָה שֶׁנִּסְתְּרָה בְּפ"ק דִּיבָמוֹת (קף
43 י"ח:): **בְּמַאי קְמִיפַּלְגִי.** אֵיזֶה טַעַם נוֹתְנִין לְדִבְרֵיהֶם:
44 **כ"ש סָבְרֵי שֶׁטֶר הֶעוֹמֵד לְגִבּוֹת כְּגִבּוּי דָּמֵי.** מִי
45 שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֶׁטֶר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ וְשֶׁעִבֵּד לוֹ בּוֹ נְכָסָיו,
46 מֶחֱזַק בַּעַל הַשֶּׁטֶר בַּנְּכָסִים יוֹתֵר מִן הַלּוָה, וְהֵלְכָךְ
47 כֵּיוָן דְּנִכְסֵי בְּרִשׁוּתֵיהּ קַיְימֵי הֲוֵי לֵהּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל
48 תּוֹבְעִין וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הִרְאָיָה, וְעַלֵּיהֶן
49 לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁזּוּתָה בִּסְתִירָה כְּתֻבָּתָהּ: **וּבֵית**

1 **שמע** מינה בעל שמחל על קינויו קינויו מחול.
2 ותפשוט נמי עוברת על דת אם רצה
3 בעלה לקיימה מקיימה אפילו התרה בה.
4 **בית** שמאי אומרים נוטלת כתובתה. ואם
5 תאמר מ"ש דאמרי ב"ש נוטלת כתובתה
6 ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנח.) גבי נפל הבית עליו
7 ועל אשתו נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו
8 כתובת אשה וכו' דאמרי ב"ש יחלוקו הואיל וספק
9 הוא מי מת ראשון וכן בפרק החולץ (יבמות דף
10 לח:) ובכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים
11 (דף פ:) גבי שומרת יבם שמתה מה יעשו בנכסים
12 הנכנסין והיוצאין עמה בית שמאי אומרים יחלוקו
13 ומפרש בגמרא בפ' החולץ (יבמות דף לח:)

1 וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ לְר׳ יֹאשִׁיָּה,
2 מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵיהּ, מִכְּלָל דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא כְּלָל.
3 אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דָּת צְרִיכָה הַתְרָאָה לְהַפְסִידָהּ
4 כְּתוּבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה? מִי אָמְרִינַן: כֵּיוָן דְּעוֹבֶרֶת
5 עַל דָּת הִיא לֵא בָּעֵיָא הַתְרָאָה, אוֹ דִּלְמָא תִּיבְעֵי
6 הַתְרָאָה, דְּאִי הָדְרָה בָּהּ תִּיהֲדַר בָּהּ? תָּא שְׁמַע, אֲרוּסָה
7 וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֵא שׁוֹתוֹת וְלֵא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, מִישְׁתָּא
8 הוּא דְּלָא שָׁתְיָא, הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לָהּ. לְמַאי? לָאו
9 לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ? אָמַר אַבַּיֵי: לֵא, לְאוֹסְרָהּ עָלָיו.
10 רַב פַּפָּא אָמַר: לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה, כְּדְתַנְיָא אֵין
11 מְקַנִּין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה, אֲבָל מְקַנִּין
12 לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה. אָמַר רָבָא: תָּא שְׁמַע, אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה
13 לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֵא שׁוֹתוֹת וְלֵא נוֹטְלוֹת
14 כְּתוּבָּה. מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא, הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לְהוּ. וּלְמַאי, אִי לְאוֹסְרָן עָלָיו, הָא אֲסִירָן
15 וְקַיְימָן? אֶלָּא לָאו לְהַפְסִידָן כְּתוּבָּתָן? אָמַר רַב יְהוּדָה מַדִּיסְקַרְתָּא: לֵא, לְאוֹסְרָהּ אַבּוֹעֵל בְּבַעַל.
16 דִּתְנַן כֵּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא: תָּא שְׁמַע, וְאִלּוּ
17 שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְלֵא
18 לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ, אֶלָּא לְפוֹסְלָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ. שְׁמַע מִינָּהּ בְּעֵי הַתְרָאָה, שְׁמַע מִינָּהּ. וְכוּלְּהוּ, מַאי
19 טַעְמָא לֵא אָמְרִי מֵהָא? דִּלְמָא שָׁאנֵי הָתָם דְּלֵית לָהּ אֵימְתָא דְּבַעַל כְּלָל. אִיבַּעְיָא לְהוּ: עוֹבֶרֶת
20 עַל דָּת וְרָצָה בַּעְלָהּ לְקַיְּמָהּ, מְקַיְּמָהּ אוֹ אֵינוֹ מְקַיְּמָהּ? מִי אָמְרִינַן בִּקְפִידָא דְּבַעַל תְּלָא רַחֲמָנָא
21 וְהָא לָא קָפִיד אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּקָפִיד קָפִיד? תָּא שְׁמַע, וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן: מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ
22 בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְאִי אָמְרִתְּ רָצָה בַּעְלָהּ לְקַיְּמָהּ מְקַיְּמָהּ,
23 עֲבָדֵי בֵּית דִּין מִידֵּי דְּדִלְמָא לָא נִיחָא לֵיהּ לְבַעַל? סְתָמָא דְּמִילְּתָא כֵּיוָן שֶׁעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא,
24 מֵינָה נִיחָא לֵיהּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל אוֹ אֵינוֹ מָחוּל? מִי אָמְרִינַן
25 בִּקְנוּיוֹ דְּבַעַל תְּלָא רַחֲמָנָא וּבַעַל הָא מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ, אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּקַנֵּי לֵיהּ מֵעִיקָּרָא, לָא
26 מָצֵי מָחֵיל לֵיהּ? תָּא שְׁמַע, וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן: מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ
27 שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְאִי אָמְרִתְּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, עֲבָדֵינוּ מִידֵּי דְּאָתֵי
28 בַּעַל מָחֵיל לֵיהּ? סְתָמָא דְּמִילְּתָא אָדָם מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין. תָּא שְׁמַע, וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי
29 תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ. וְאִי אָמְרִתְּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, לְחַלְּיֵהּ
30 לְקִינּוּיֵהּ וְלִבְעוֹל? מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דְּגַמִּירִי, דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל, אָמְרִי לֵיהּ: אַחֲלֵיהּ
31 לְקִינּוּיֶיךָ וּבְעָלָה. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר ר׳ יֹאשִׁיָּה: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעֵירָא מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם:
32 בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וְזָקֵן מַמְרֵא שֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לְמָחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֵן סוֹרֵר
33 וּמוֹרֶה שֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לְמָחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ. וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵרַי שֶׁבַּדָּרוֹם עַל שְׁנַיִם הוֹדוּ
34 לִי, וְעַל זָקֵן מַמְרֵא לֵא הוֹדוּ לִי, שֶׁלֹּא יַרְבּוּ מַחֲלוֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל. שְׁמַע מִינָּהּ, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל
35 קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ. פְּלִיגִי בָּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא; חַד אָמַר: קוֹדֶם סְתִירָה מָחוּל,
36 לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל. וְחַד אָמַר: לְאַחַר סְתִירָה נַמִּי מָחוּל. וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ
37 מָחוּל, מִמַּאי? מִדְּקָא מְהַדְּרִי רַבָּנַן לְר׳ יוֹסֵי. דְּתַנְיָא, ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּעֲלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ מִקֹּל וָחוֹמֶר; וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בְּכָרֵת בַּעֲלָהּ
38 נֶאֱמָן עָלֶיהָ, סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אָמְרוּ לוֹ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּנִדָּה שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר, תֹּאמַר בְּסוֹטָה שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר. וְאִי
39 אָמַרְתָּ לְאַחַר סְתִירָה מָחוּל לָהּ, מַשְׁכַּחְתְּ לָהּ דְּיֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר, דְּאִי בָּעֵי מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיֵהּ וּבְעָיל? אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ
40 מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ: מַתּוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי כּוֹ׳: בְּמַאי קְמִיפַּלְגִי? בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי: שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת כְּגִבּוּי דָּמֵי, וּבֵית

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד ב

תוספות רש"י

משום דזיקת נשואה עושה ספק נשואה אלמא דמספיקא אמרי ב"ש יחלוקו ולא מוקמי לבולהו נכסי בחזקת יורשי האשה מטעם שטר העומד לגבות כגבוי דמי י"ל גבי נפל הבית עליו ועל אביו לא היו לבן נכסים אלא שהיא אומרת האב ראשון מת וירש הבן וישתעבדו לכתובתה התם ודאי נכסי האב לא עמדו מעולם בכח האשה ואעפ"כ כיון דאמר כגבוי דמי הרי הוא ספק אם האב מת ראשון ועמדו הנכסים בחזקתה או הבן מת ראשון ואין לה באותם נכסים כלום ובחזקת היורשין הן הלכך ספק הוא אם עמד שטר שלה לגבות מאותן נכסים כלל הלכך חולקין וכן נפל הבית עליו ועל אשתו ספק אם היא מתה ראשונה וירשה הבעל שלא ניתנה לגבות מחיים אי נמי איפכא ויורשיה באין מכחה וכן גבי שומרת יבם שמתה אמר הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל הכא שהיא בחיים והכתובה ניתן לגבות לאחר מיתת הבעל דכיון דדמיא כגבויה על היורשין להביא ראיה שזיגתה ובה"ג אומר בפרק החולץ (יבמות דף לח:) רישא דאיתא לדידה הויא לה איהי ודאי ואינהו ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי סיפא מתה הללו באין לירש והללו באין לירש. **בית** הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובתן. בפ׳ החולץ (גז"ש) מפרש מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובתן ולא ידענא בנכסי צאן ברזל מאי קא סבר ב"ה דבפ׳ מי שמת (ב"ב דף קנח.) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אמרי ב"ה הנכסים בחזקתן עומדות ופי׳ נכסי צאן ברזל ופליגי אמוראי בגמרא בחזקת מי בחזקת יורשי הבעל או בחזקת יורשי האשה ובר קפרא תני הללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל הכא שהיא בחיים בחזקתה הן עומדים או דלמא כיון דאחריותם היו על הבעל היו בחזקתו ול"ש דשייבא בפלוגתא דהתם ובנכסי מלוג לא פליג ב"ה דאפי׳ גבי ספק מוקי להו בחזקת יורשי האשה וכ"ש הכא דאפי׳ ודאי זיגתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף קא.) היוצאת משום שם רע נוטלת מה שבפניה ויוצאה ופי׳ נכסי מלוג ואם תאמר מ"ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור׳ יוחנן דפליגי בפ"ק דכתובות (דף יב:) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה"נ היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותהוי תיובתא דרב הונא י"ל מאחר שהתורה עשאה ספק עד שתשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני׳ התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להכא דהתם אפילו ב"ש מודו דשמא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טוען מקחו היה מקח טעות והכא לא שייך למימר אליבא דב"ה העמד אשה על חזקתה ואימור לא זינתה שהרי רגלים [לדבר] שקינא לה ונסתרה והכתובה הוציאה מאותה חזקה ועשאה ספק.

> וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי: שֶׁטַר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי: מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ כו׳: אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: מַחֲלוֹקֶת בַּעֲקָרָה וּזְקִינָה, אֲבָל אַיְילוֹנִית דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" מִי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ, יָצְאָה זוֹ שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ, מֵיתִיבִי, הַמְקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא כְּנָסָהּ נִסְתְּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ.
>
> מעוברת

בית הלל סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר בפ׳ המקבל (ב"מ דף קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו וב"ח אומר אביכם השביח על מי להביא ראיה סבר רב הונא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל ב"ח להביא ראיה אמר ליה ההוא סבא הכי אמר ר׳ יוחנן על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגובייא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי נייתי ראיה ונשקול וכי ר׳ יוחנן שבק בית הלל ועביד כב"ש יש לתרץ הכא דהשיעבוד עצמו של כתובה עומד בספק לא קיימא ארעא לגובייא אמרי ב"ה דלאו כגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לב"ח בקרקע עצמו שהוא משועבד לו ואינם מעכבין לפניו הקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דבכה"ג כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחזקת יתמי וכיון דלא קיימא בחזקת יתמי על היתומים להביא ראיה מן השבח דומיא דעיר ואילן דמייתי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קוצץ ונותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם העיר קוצץ אלא שאם קדם האילן קוצץ ונותן דמים אמרי ליה זיל קוץ ודמי אייתי ראיה ושקול גבי הא ארעא נמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לב"ח דהא לגובייא קיימא ושבח אייתו ראיה ושקילו מפי מורי"ה. **לאו** כגבוי דמי . הכא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב"מ דף ק:) דכל העומד לבצור כבצור דמי ופלוגתא דר׳ שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קב:) כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן לפדות ולשרוף דלאו בחדא מחיתא נחות להו דהכא כ"ע מודו דאמרי׳ לאו כגבוי דמי והעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דיינין ולאו בידו הוא כדאמר גבי גר מי יימר דמזדקקין ליה בי דינא וטעמא דר׳ מאיר כבצורות דמיין משום דבידו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב להו בקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג.) גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין ליקצץ וגבי שערו העומד לגזוז אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו.) דמודה רבי מאיר דלאו כגזוז דמי משום דאשבוחי אשבח כל מה דקאי ומיהו רבן שמעון בן גמליאל פליג ואמר כגזוז דמי דלא עביד איניש דשביק ליה והני דרבי שמעון טעמא אחרינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בהני דרבי מאיר ורשב"ג לא שייך האי טעמא והא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראוהו בית דין (ר"ה דף כח.) וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא:) ומנעל בפרק מצות חליצה (יבמות דף קג:) כתותי מכתת שיעוריה אפי׳ רבנן מודו משום דאיסור הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מהני וצריך עיון כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמויי להדדי והא דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא.) כל העומד לקצור בקצור דמי התם טעמא דלא תקנו לב"ח לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש"י (ב"מ טו:) שבח המגיע לבתפים שעומד בקרוב לקצור וצריך עדיין קצת לקרקע. **מיתיבי** המקנא לארוסתו. כך ברייתא זו שנויה בתוספתא (פ"ה) המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו אם משכנסה נסתרה או שותה או לא נוטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או זקינה ויש לו אשה ובנים [מעוברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובתה] כהנת לויה וישראלית שנשאו לכהן ללוי וישראל ממזרת לממזר נתינה לנתין ואשת גר לגר ועבד משוחרר והאיילונית או שותה או לא נוטלת כתובתה רבי שמעון בן אלעזר אמר איילונית לא שותה ולא נוטלת כתובתה שנא׳ ונקתה ונזרעה זרע שראוי ליזרע פרט לאיילונית שאינה ראויה להזרע אבל הרוסתו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותות ולא נוטלות כתובתה הרובא [שנשא עקרה וזקינה ואין לו אשה ובנים לא שותות ולא נוטלת כתובה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותות ולא נוטלות כתובה] רבי אליעזר אומר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן.

> וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי. וְהָוְיָא לָהּ הִיא תּוֹבַעַת מִסָּפֵק דְּדִלְמָא זְנָאי, הִלְכָּךְ אֵינְהוּ וַדָּאי וְהִיא סָפֵק וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדָּאי וְעָלֶיהָ לְהָבִיא רְאִיָּה שֶׁלֹּא זִנְּתָה: מַחֲלוֹקֶת. דְּפָלִיג ר"א וְאָמַר יָכוֹל לִשְׁא אַחֶרֶת כו׳: בַּעֲקָרָה וּזְקֵנָה. דְּלֵיכָּא לְמֵימַר אֵינָהּ שׁוֹתָה אֶלָּא טַעְמָא מִשּׁוּם דְּלֵא חַזְיָא לְקַיְּמָהּ, עָלָהּ פָּלִיג ר"א וְאָמַר רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ הִיא דְּיָכוֹל לִשְׁא אִשָּׁה אַחֶרֶת: אֲבָל אַיְילוֹנִית. נָהִי נַמִּי דְּרְאוּיָה לְקַיְּמָהּ, מִיהוּ לֵא שַׁתְּיָא מַהַאי טַעְמָא דְּרְאוּיָה לְהַרְיוֹן בָּעֵינָן, וַעֲקָרָה עַל יְדֵי מַכָּה וּזְקֵנָה מִינָא דְּבַת הַרְיוֹן הִיא קֹדֶם לָכֵן, אֲבָל אַיְילוֹנִית מִבֶּטֶן אִמָּהּ לְקוּיָה הִיא וְלֵא חַזְיָא:

לא

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי, שְׁטַר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי, והנכסים הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.

שנינו במשנה, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ כו׳** איילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהַּ, מַחֲלוֹקֶת רבי אליעזר על חכמים, רק **בַּעֲקָרָה וּזְקֵינָה**, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה, שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת, וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, **אֲבָל אֵילוֹנִית דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ**, וגם רבי אליעזר מודה בזה, אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון **שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא **וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע**", מבואר שדוקא **מִי שֶׁדִּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ** – שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, **יָצְאָה זוֹ** – האיילונית **שֶׁאֵין דִּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ**, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובזקנה, שהיו ראויות להריון קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.

מקשה הגמרא, **מֵיתִיבִי, הַמְּקַנֵּא לְאֵרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא כְּנָסָהּ** – לפני שלקחה בנישואין **נִסְתְּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ**, וכמו ששנינו לעיל במשנתנו.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ועשרים לעומר עמ׳ א

שרוצה לבעול, **אָמְרֵי לֵיהּ אַחְלֵיהּ לְקִינְוַיְיךָ** – יאמרו לו למחול קינויו, **וּבְעָלָהּ** בהיתר.

תָּא שְׁמַע לנסות עוד לפשוט הספק, **דְּאָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה, שֶׁלֹּשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעֵירָא** שהיה **מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינוּיוֹ קִינוּיוֹ מָחוּל, וְזָקֵן מַמְרֵא** שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך **כְּשֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לִמְחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה** שדינו בסקילה, אך **כְּשֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לִמְחוֹל לוֹ** אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, **מוֹחֲלִין לוֹ**, שהכתוב תלה בהם "ותפשו בו", **וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵרַי שֶׁבַּדָּרוֹם, עַל שְׁנַיִם** – הדין הראשון והשלישי **הוֹדוּ לִי, וְעַל זָקֵן מַמְרֵא לֹא הוֹדוּ לִי, שֶׁלֹּא יִרְבּוּ מַחֲלוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל**, וכשידע הזקן שלא יכולים למחול לו, יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, **שְׁמַע מִינָּהּ** מהדין הראשון שאמר, **שבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינוּיוֹ קִינוּיוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ.**

ובעיקר פשיטות זו שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, **פְּלִיגֵי בָּהּ רַב אַחָא וְרַבִּינָא**, באיזה אופן מחול. **חַד** מהם **אָמַר, קוֹדֶם סְתִירָה מָחוּל, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל. וְחַד** מהם **אָמַר, לְאַחַר סְתִירָה נַמִּי מָחוּל.** ופוסקת הגמרא, **וּמִסְתַּבְּרָא** שהדין **כְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מָחוּל, מַמַּאי** – מהיכן ההוכחה, **מִדְּקָא מְהַדְּרֵי** – ממה שענו **רַבָּנַן** להלן **לְרַבִּי יוֹסִי, דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, בַּעֲלָהּ** של הנסתרת ההולך עמה לבית דין **נֶאֱמָן עָלֶיהָ** שלא יבוא עליה בדרך, ואין צריך תלמידי חכמים שילווהו, **מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בְּכָרֵת** **בַּעֲלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ** שלא יבוא עליה, ומותר להם להתייחד, **סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו** כמו שלמדו מהפסוק "אחרי אשר הוטמאה" לרבות סוטה שנסתרה, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שבעלה נאמן. **אָמְרוּ לוֹ** רבנן לרבי יוסי, **לֹא** – אינו דומה, שהרי **אִם אָמְרָתְ בְּנִדָּה** שבעלה נאמן עליה, **שֶׁכֵּן** יֵשׁ לָהּ **הֶיתֵּר** שתהיה מותרת לו כשתטהר, ואין יצרו תוקפו בדבר, **תֹּאמַר בְּסוֹטָה**, אם נטמאה, **שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר** עולמית. ומוכיחה הגמרא מתשובת רבנן כהסובר שלאחר סתירה אינו מחול, שהרי **וְאִי אָמְרַתְּ לְאַחַר סְתִירָה מָחוּל לָהּ, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – מצוי אופן **דְּיֵשׁ לָהּ** לסוטה **הֶיתֵּר, דְּאִי בָּעֵי מָחֵיל לֵיהּ לְקִינְוַיֵּהּ וּבָעֵיל** – שאם ירצה ימחל לקינויו ויוכל להתיר איסורה ולבעול אותה, **אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל** ולכן אמרנו שהיא אסורה עולמית, **שְׁמַע מִינָּהּ.**

שנינו במשנה, כל אלו שדינן לשתות, אם **מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ** – לפני ששתו, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים** נוטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה **כו׳**.

שואלת הגמרא, **בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי** – מה הטעם שמחמתו חולקים בית שמאי ובית הלל. ומשיבה, **בֵּית שַׁמַּאי סָבְרֵי, שְׁטַר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת** – מי שיש לו שטר חוב על חבירו, וחבירו שעבד לו בשטר כל נכסיו, **כְּגָבוּי דָּמֵי** – מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, כאילו הוא כבר גבוי, והוא הדין כאן הנכסים המשועבדים לכתובה הם בחזקת האשה, ואם טוענים היורשים שהיא טמאה, עליהם להביא ראיה שזינתה ואבדה כתובתה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

אגרות קודש

ב״ה, ז׳ אייר, תשי״ח

ברוקלין

שלום וברכה!

... מובן וגם פשוט שנכון במאוד ענין הנחת תפלין דר״ת. וחיזוק בזה ה״ה גם מוסיף חיזוק בקיום מרז״ל (מנחות מד, סע״ב) כל המניח תפלין מאריך ימים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וממשיכה הברייתא, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵירוֹ, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר לֹא יִשָּׂא אָדָם מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵירוֹ** שאסרו חכמים לישא אותן עד שימלאו שנתיים לילדתן, **וְאִם נָשָׂא יוֹצִיא** בגט **וְלֹא יַחְזִיר עוֹלְמִית**, וכיון שאסורות עליו ואינן ראויות לאישות, אינן שותות, כמבואר במשנה לעיל. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יוֹצִיא וּכְשֶׁיִּגִיעַ זְמַנּוֹ לִכְנוֹס** – לאחר השנתיים שגזרו חכמים שלא ישאנה, אז **יִכְנוֹס**, ואם כן נחשבת ראויה לאישות, ומשקים אותה, כמבואר במשנה. **וְהָרוֹבֶא** – הבחור **שֶׁנָּשָׂא עֲקָרָה וּזְקֵינָה וְאֵין לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים מֵעֲקָרָא** – מלפני כן, **לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה**, כיון שאסורות עליו כיון שחייב בפריה ורביה. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר**, אין אלו נחשבות אסורות עליו, כיון **שֶׁכּוֹל הוּא לִישָׂא אַחֶרֶת וְלִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת הֵימֶנָּה. אֲבָל הַמְּקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ וּמְשֻׁכְּנָסָה נִסְתְּרָה** – שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, אז דינה **אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. מְעוּבֶּרֶת וּמֵינֶקֶת עַצְמוֹ** – שהיתה אשתו מעוברת או מניקה וקינא לה, **אוֹ שׁוֹתָה** אף על פי שיתכן שתמות וימות ולדה עמה, **אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ. הָרוֹבֶא** – הבחור **שֶׁנָּשָׂא עֲקָרָה וּזְקֵינָה וְיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים**, שכבר קיים פריה ורביה, **אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. אֵשֶׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר, וְאֵשֶׁת נָתִין לְנָתִין, וְאֵשֶׁת גֵּר וְעֶבֶד מְשׁוּחְרָר**, שכן אלו נשואות בהיתר גמור, **וְאַיְלוֹנִית** – נשא איילונית, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן **אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה**. עד כאן דברי הברייתא. ומדייקת הגמרא, **קָתָנֵי מִיהָא** – על כל פנים כתוב בברייתא, **שאַיְלוֹנִית** שותה, **תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן** – וקשה על רב נחמן שאמר שאיילונית לדברי הכל אינה שותה.

מתרצת הגמרא, **אָמַר לָךְ רַב נַחְמָן, תַּנָּאֵי הִיא** – זו מחלוקת תנאים האם איילונית שותה או לא, והברייתא שהובאה אמנם סוברת שאיילונית שותה, **וַאֲנָא דְּאָמְרִי כִּי הַאי תַּנָּא** – ואני סובר כהתנא דלהלן שאף לרבי אליעזר איילונית אינה שותה, **דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַיְלוֹנִית לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא **וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע**", ודורשים, דוקא **מִי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ** – שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, **יָצְאָתָה זוֹ** – האיילונית **שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ**, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם רבה בר אבוה.

שואלת הגמרא, **וְרַבָּנָן** שסוברים שאיילונית שותה, **הַאי "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע"** שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאיילונית אינה שותה, **מַאי עָבְדֵי לֵיהּ** – מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.

מתרצת הגמרא, **מִיבְּעֵי לְהוּ** – רבנן צריכים את הפסוק, **לְכַדְתַּנְיָא,** נאמר על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא **וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה [זָרַע]**", משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה זרע, **שֶׁאִם הָיְתָה עֲקָרָה** לפני כן, **נִפְקְדָה** כעת, **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** לרבי עקיבא, **אִם כֵּן יִסְתְּרוּ כָּל הָעֲקָרוֹת** לבעליהן, **וְיִפָּקְדוּ** בהבטחת התורה, **וְזוֹ** – אשה צנועה עקרה, שאינה רוצה להסתר, **הוֹאִיל וְלֹא נִסְתְּרָה הִפְסִידָה.** אלא, סובר רבי ישמעאל, **אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע"**, לא לומר שאם היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר **שֶׁאִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת** עד היום **בְּצַעַר, יוֹלֶדֶת** מכעת **בְּרֶיוַח**, ואם היתה יולדת עד היום **נְקֵבוֹת, יוֹלֶדֶת** מכעת **זְכָרִים**, וכן אם היתה יולדת עד היום ילדים **קְצָרִים, יוֹלֶדֶת** מכעת ילדים **אֲרוּכִּים**, או אם היתה יולדת ילדים **שְׁחוֹרִים, יוֹלֶדֶת** מכעת ילדים **לְבָנִים.**

שנינו בברייתא לעיל, **אֵשֶׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר** או שותה או לא נוטלת כתובתה.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר שלא נשקה אותה, שמא טהורה היא ועל ידי ההשקיה נתיר אותה לבעלה, **וְאַפּוּשֵׁי פְּסוּלִין לֹא לֵיפּוּשׁ** – לא נרבה פסולים בישראל, שהרי כל ולד מהם הוא ממזר, ועדיף יותר שתשאר בספק סוטה ותאסר לבעלה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שכיון שמותרת עליו ונקראת אשתו, משקים אותה ככל אשה.

עוד למדנו בברייתא לעיל, **שאֵשֶׁת גֵּר וְעֶבֶד מְשׁוּחְרָר וְאַיְלוֹנִית** או שותות או לא נוטלות כתובה: שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שאשת גר ואשת עבד משוחרר שותות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר שלא נשקה אותן, כי כתוב בתחילת פרשת סוטה **"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"**, ונדייק דוקא "בני ישראל" ממש, **וְלֹא גֵּרִים** ועבדים משוחררים, שהם אינם משקים את נשותיהן, **קָא מַשְׁמַע לָן** שנשותיהם שותות.

שואלת הגמרא, **וְאִימָא הָכִי נַמִּי** – אולי באמת אין נשותיהן שותות, שהרי כתוב "דבר אל בני ישראל" דוקא, כמו שדרשנו לעיל.

מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל **וְאָמַרְתָּ"**, ותוספת "ואמרת" **רַבִּיָּא הוּא** – לרבות גם נשות גרים ועבדים משוחררים, ששותות.

שנינו במשנה, **אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה כו'** [ומותרת לבעלה].

שואלת הגמרא, **(אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה) פְּשִׁיטָא** ששותה, מדוע יהיה שינוי בינה לבין אשת ישראל.

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה רק לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה **"וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׂה"**, פירוש שלא נאנסה, והדגישה התורה בתיבת "היא" שדוקא זאת **שאֲסוּרָה** רק כשלא נאנסה, **הָא נִתְפְּשָׂה** באונס **מוּתֶּרֶת**, עליה אמרה התורה שאם קינא לה בעלה, ויש ספק אם נטמאה הרי היא שותה, אבל **וְזוֹ** – אשת כהן **הוֹאִיל וְנִתְפְּשָׂה, אֲסוּרָה**, שגם אם נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, **אֵימָא לֹא תִּשְׁתֶּה**, ותהיה אסורה על בעלה, **קָא מַשְׁמַע לָן** ששותה.

שנינו במשנה שאשת כהן שותה **וּמוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ.**

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שמותרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקוה המים שטהורה היא.

מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב הוּנָא,** החידוש שמותרת לבעלה הוא **בְּמִתְנַוְּנָה** – שלא מתה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מכחישה והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקוה המים.

שואלת הגמרא, אם היא **מִתְנַוְּנָה**, היא באמת אסורה לבעלה, **דְּהָא בַּדְקוּהָ מַיָּא** – שהרי בדקוה המים והוכיחו שטמאה היא, אלא שתלה לה זכות שלא מתה מיד.

מתרצת הגמרא, מה שמותרת כאן במתנוונת, משום שמדובר שלא מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה הטמאה, אלא **בְּמִתְנַוְּנָה דֶּרֶךְ אֵבָרִים** – ראשה ושאר אבריה כבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש מה שמותרת לכהן, מכיון **שמַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר, **הָא זַנּוּיֵי זַנֵּאי** – שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, **וְהָא דְּלֹא בַּדְקוּהָ מַיָּא כִּי אוֹרְחֵיהּ** – ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה ובירכיה, אלא רק בשאר אבריה, הוא **מִשּׁוּם דְּבָאוֹנֶס זַנֵּאי** – כיון שלא זינתה ברצון, רק באונס, **וּלְגַבֵּי כֹּהֵן** על כל פנים **אֲסִירָא**, שהרי

המשך בעמוד 179

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כו עמוד א

רש"י

לא שוֹתוֹת. דִּכְתִיב תַּחַת אִישָׁהּ: וְלֹא יַחֲזִיר עוֹלָמִית. קְנָסָא קְנַסּוּהוּ רַבָּנַן: לְכִשְׁגִיעַ זְמַנּוֹ. לְאַחַר כ"ד חֹדֶשׁ לְלֵידַת הַוָּלָד: וְהָרוֹבֶא. בְּחוּר, כְּמוֹ יֶלֶד (בְּלִשְׁיָה כלו) רַבִּיא: מְעֻבֶּרֶת עַצְמוֹ. שֶׁהִיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת וְקִנָּא לָהּ: אוֹ שׁוֹתוֹת. וְלֹא אַמְרִינָן לֹא לִיקְטֵלֵיהּ לְוָלָדָהּ: אֵשֶׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר. כְּלוֹמַר אִשָּׁה הֶרְאוּיָה לְמַמְזֵר וְנִיסֵּת לְמַמְזֵר וְקִנָּא לָהּ וְנִסְתְּרָה: אוֹ שׁוֹתָה כּוֹ'. וּלְקַמָּן פָּרִיךְ פְּשִׁיטָא: אֲנָא דְּאָמְרִי כִּי הַאי תַּנָּא. דְּאִית לֵיהּ עֶקְרָה וּזְקִנָּה שׁוֹתוֹת, מִדְּלֹא נָקֵט אֵלָּא אֵיילוֹנִית וְנָסֵיב תִּלְמוּדָא מִוַּנְקְתָּה וְנִזְרְעָה זָרֵע וְלֹא מִשּׁוּם דְּאִינָהּ רְאוּיָה לְקַיְּמָה, אֲלִמָּא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר ס"ל דְּיָכוֹל לְשָׁא אַחֶרֶת וּלְפָרוֹת וּלְרִבּוֹת וְאַפ"ה אֵיילוֹנִית לֹא; וְזוּ. כָּל אִשָּׁה צְנוּעָה עֲקָרָה מִשּׁוּם דְּלֹא נִסְתְּרָה הִסְפִּידָהּ: לֹא לִיפּוֹשׁ פְּסוּלִין. לֹא נַעֲשָׂה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, הַלְוַאי לֹא יִפְּרֶה וְלֹא יִרְבֶּה הוֹאִיל וְכָל דּוֹרוֹתָיו מִמְּזֵרִין: וְהִיא לֹא נִתְפַּשְּׂה כּוֹ'. כְּלוֹמַר מֵהוּ דְּתִימָא פָּרְשָׁת סוֹטָה עַל כָּרְחָךְ בְּאֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל קְיָימָא מִדִּכְתִיב וְהִיא, מִיעוּטָא מַשְׁמַע זוּ הִיא דְּכִי לֹא נִתְפַּשְּׂה אֲסוּרָה הָא נִתְפַּשְּׂה כּוֹ', וַעֲלָה קָאֵי קְרָא דְּבְתַרְיֵיהּ וְעָבַר עָלָיו רוּחַ וְגוֹ', דְּהַיְינוּ דְּמִסְפְּקָא לָן בְּהָךְ אִם נִטְמְאָה וְאִם לֹא נִטְמְאָה שׁוֹתָה, אֲבָל אֵשֶׁת כֹּהֵן דְּלִיתָהּ בִּכְלָל וְהִיא לֹא נִתְפַּשְּׂה לֵיתָהּ נַמִּי בִּכְלָל הַשְׁקָאָה, קמ"ל: בְּמִתְנַוְּונָה. לְאַחַר שֶׁשִּׁתְּתָה אִיצְטְרִיךְ לְאִשְׁמוֹעִינָן דְּמִתֶּרֶת לְבַעְלָהּ, דְּלֹא תֵּימָא זוֹנָה הִיא שֶׁהֲרֵי בְּדֶרֶךְ הַמִּים: מִתְנַוְּונָה. הָא וַדַּאי בְּדֶרֶךְ הַמִּים וְזוֹנָה הִיא אֶלָּא שֶׁתְּלָה לָהּ זְכוּת וְאַמַּאי מִתֶּרֶת לְבַעְלָהּ: בְּמִתְנַוְּונָה דֶּרֶךְ אַבָּרִים. שֶׁאִינָהּ מִתְנַוְּונָה בַּמַּעַיִם וּבְיָרְכַּיִם אֶלָּא רֹאשָׁהּ וּשְׁאָר אֵבָרֶיהָ בִּבְגָדִים עֲלֵיהָ. מֵהוּ דְּתִימָא הָא לָאו זְכוּת תְּלָה לָהּ, דְּאִם כֵּן הַוָּה לָהּ לְהִתְנַוְּונָה דֶּרֶךְ בְּדִיקַת הַמַּיִם, אֶלָּא בְּאֹנֶס זִנְּתָה לְפִיכָךְ מִתְנַוְּונָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ וּלְכֹהֵן מִיהָא תִּיתְּסֵר: מִכַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ. מִשְּׁמַע דְּאִישָׁהּ בַּר הָכִי הוּא: קָא מַשְׁמַע לָן. דִּלְמִיקְדַּם שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוֹעֵל הוּא דְּאָתְיָא, וְסָרִיס בַּר שְׁכִיבָה הוּא וְאַף עַל גַּב דְּלָאו בַּר זְרִיעָה הוּא. וּבִסָּרִיס חַמָּה קָאָמַר, דְּמֻתָּר לְקַיְּמָהּ, וְלֹא בְּסָרִיס אָדָם שֶׁאָסוּר לְקַיְּמָהּ מִשּׁוּם לֹא יָבֹא פְּצוּעַ דָּכָא (וַיִּקְרָא כג:) מֵהוּ

תוספות

[שנשא עקרה וזקינה וכו'). ותימה אמאי לא תנא איילונית בהדי עקרה וזקינה: לא ישא אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אומר (משלי כג) אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ומודים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה [שהיא שותה או לא נוטלת כתובה היו לו אשה ובנים] ומתו בין קיני לסתירה כבר נראית לשתות:

מעוברת עצמו או שותה וכו'. רש"י פי' ולא אמרינן דלא לקטליה לולד ותימה אמאי אית לן למקטליה מה איכפת לן נמתין עד שתלד הא תנן בפ"ק דערכין (דף ז.) האשה היוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד והתם גזירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד והתם משמע טעמא דרבי קרא הא לא רבי קרא לא קטליניה ליה משום דממונא דבעל הוא בדכתיב (שמות כא) כאשר ישית עליו בעל האשה והכא הכי פירושא מעוברת עצמו אע"ג דקינא לה כשהיא מעוברת שותה לאחר שתלד ולא אמרינן כמו גבי מעוברת חבירו דאי קינא לה כשהיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קינוי היתה דממעט לה בספרי מכי תשטה אשתו וכדאמרינן בירושלמי לא היו [לו] אשה ובנים וכו' כבר [נראית] שלא לשתות: **אמר** לו רבי ישמעאל א"כ יסתרו כל עקרות ויפקדו. תימה ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתרו כל יולדות בצער וילדו בריוח וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה:

ואמרת ריבויא הוא. תימה והא אפיקתיה לעיל (דף כד.) לרבות הארוסה ושומרת יבם לקינוי: **וזו** הואיל ונתפשה אסורה אימא לא תשתה כלל קמ"ל. תימה לר"י אמאי לא פריך הכא ואימא הכי נמי כדפריך לעיל ונראה כל היכא דקרא דמסיק אדעתיה מתוכו למדרש הכי ומדריש לדרשא אחריתי לא פריך ואימא ה"נ דקמ"ל דכך ניתן למדרש למשה בסיני ולא בע"א כגון והיא נתפשה לאסור אשת כהן מבלעדי אישך מי שקדמה שכיבת בעל אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחוה אחוה מבני יעקב קמ"ל התם פריך ואימא הכי נמי משום דאין גזרה שוה למחצה וצריך טעמא להוציא מאותה סברא או קרא וכן לענין ליורשו (שם:) וליטמא לו פשיטא אחיו הוא סד"א לא יטמא בעל בעמיו יש בעל שמטמא ויש שאינו מטמא הא כיצד מטמא לאשתו בשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה ה"נ קמ"ל ואימא הכי נמי דהא קרא ממעט פסולין והאי פסול הוא וכן בפ"ק דערכין (דף ז.) גבי האשה שיוצאת ליהרג אין ממתינים לה עד שתלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כי) באשר ישית עליו בעל האשה כתיב והאי ממונא דבעל הוא קמ"ל ואימא ה"נ דמאי [דהא] נפקא לן מהתם דממונא דבעל הוא אבל הכא כיון דאשמועינן דעיקר קרא לדרשא אחריתי תו לא סלקי דעתא למעוטי מיניה מידי וכן פר"י: **אשת** סריס . רש"י פי' בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעינן מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמייתי בפרק שני דיבמות (דף כ:) ובפרק הערל (שם דף פט:) פצוע דכא וכרות שפכה סריס אדם והזקן וכו' עד אסור לקיימה הא קתני נמי זקן וכי זקן אסור לקיים אלא על כרחיך אפצוע דכא וכרות שפכה קאי כדקתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה:

מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵירוֹ, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: לֹא יִשָּׂא אָדָם מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵירוֹ, וְאִם נָשָׂא, יוֹצִיא וְלֹא יַחֲזִיר עוֹלָמִית. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יוֹצִיא וּכְשֶׁיַּגִּיעַ זְמַנּוֹ לְכָנוֹס יִכְנוֹס. וְהָרוֹבֶא שֶׁנָּשָׂא עֲקָרָה וּזְקֵינָה, וְאֵין לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים מֵעֵיקָּרָא, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. ר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יָכוֹל הוּא לִישָׂא אַחֶרֶת וּלְפָרוֹת וּלְרִבּוֹת הֵימֶנָּה. אֲבָל הַמְקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, וּמִשֶּׁכְּנָסָהּ נִסְתְּרָה, אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. מְעוּבֶּרֶת וּמֵינֶקֶת עַצְמוֹ, אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ. הָרוֹבֶא שֶׁנָּשָׂא עֲקָרָה וּזְקֵינָה, וְיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, אוֹ שׁוֹתָה, אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. אֵשֶׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר, וְאֵשֶׁת נָתִין לְנָתִין, וְאֵשֶׁת גֵּר עֶבֶד מְשׁוּחְרָר, וְאֵיילוֹנִית אוֹ שׁוֹתָה, אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה. קָתָנֵי מִיהָא אֵיילוֹנִית, תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן אָמַר לָךְ רַב נַחְמָן: תַּנָּאֵי הִיא, וַאֲנָא דַּאֲמְרִי כִּי הַאי תַּנָּא. דְּתַנְיָא, ר' שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵיילוֹנִית לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" מִי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ, יָצְאָתָה זוֹ שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ. וְרַבָּנַן הַאי "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" מַאי עֲבֵדִי לֵיהּ? מִיבָּעֵי לְהוּ לְכִדְרַבְּנַיָּא: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה", שֶׁאִם הָיְתָה עֲקָרָה נִפְקְדָה, דִּבְרֵי ר' עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ ר' יִשְׁמָעֵאל: אִם כֵּן יִסָּתְרוּ כָּל הָעֲקָרוֹת, וְיִפָּקְדוּ, וְזוֹ, הוֹאִיל וְלֹא נִסְתְּרָה, הִפְסִידָהּ?! אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע", שֶׁאִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר, יוֹלֶדֶת בְּרֶיוַח. נְקֵבוֹת, יוֹלֶדֶת זְכָרִים. קְצָרִים, יוֹלֶדֶת אֲרוּכִּים. שְׁחוֹרִים, יוֹלֶדֶת לְבָנִים. אֵשֶׁת מַמְזֵר לְמַמְזֵר. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתִימָא: אַפּוּשֵׁי פְּסוּלִין לֹא לִיפּוֹשׁ, קָא מַשְׁמַע לָן: אֵשֶׁת גֵּר וְעֶבֶד מְשׁוּחְרָר, וְאֵיילוֹנִית: פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתִימָא: "דִּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְלֹא גֵּרִים, קָא מַשְׁמַע לָן. וְאִימָא הָכִי נַמִּי? "וְאָמַרְתָּ" רִבּוּיָא הוּא: אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה כּוֹ': אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה פְּשִׁיטָא מַהוּ דְּתִימָא, "וְהִיא לֹא נִתְפְּשָׂה" אֲסוּרָה, הָא נִתְפְּשָׂה מוּתֶּרֶת, וְזוֹ הוֹאִיל וְנִתְפְּשָׂה אֲסוּרָה, אֵימָא לֹא תִּשְׁתֶּה, קָא מַשְׁמַע לָן: וּמוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ: פְּשִׁיטָא? אָמַר רַב הוּנָא: בְּמִתְנַוְּונָה. מִתְנַוְּונָה? הָא בְּדֶרֶקוּהָ מַיָּא? בְּמִתְנַוְּונָה דֶּרֶךְ אֵבָרִים, מַהוּ דְּתִימָא: הָא זַנּוּיֵי זַנְאִי, וְהָא דְּלֹא בְּדֶרֶקוּהָ מַיָּא כִּי אוֹרְחֵיהּ, מִשּׁוּם דְּבְאוֹנֶס זַנְאי וּלְגַבֵּי כֹּהֵן אֲסִירָא, קָא מַשְׁמַע לָן: אֵשֶׁת סָרִיס שׁוֹתָה פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתִימָא: "מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהַאי לָאו בַּר הָכִי הוּא, קָא מַשְׁמַע לָן: שֶׁעַל יְדֵי כָּל הָעֲרָיוֹת מְקַנְּיָן: פְּשִׁיטָא מהו

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כו עמוד ב

תוספות

אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע לן. תימה הא שמעינן לה מאלמנה לכהן גדול דאסירה וקיימא לבעל ואפ"ה הכי איצטריך קרא דכי איצטרך לאשתו אשתו למעוטי הא לאו הכי הוה שותה וכן על מה שאמר איש אמר רחמנא ולא קטן נראה דדוקא משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה על ידי בן תשע שנים ויום אחד אע"פ שאינו איש שהרי ביאתו פוסלת בתרומה כדאיתא בפרק אלמנה (יבמות דף סח.) ונסקלת הערוה על ידו כדאיתא בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נה:) ומקומו בפרק יוצא דופן (נדה דף מה.) דומיא דכל עריות מקנא על ידן דלא איצטריך לאשמועינן אלא דשותות אבל דנאסרו פשיטא וכי משום דעריות נינהו גרעיי:

שחוף . פירש רבינו חננאל שאינו בועל בדרכו ואינו מזריע דתניא איזהו מרוח אשך זה הקליטים שנכנס רוח באשכיו דברי ר"ע רבי ישמעאל אומר זה השחוף תימה אמאי נקט שמואל שחוף ולא נקט סריס ושמא שחוף הוי רבותא טפי:

אבל הא הואיל ואסירא וקיימא. תימא מאי קמ"ל רב הונא והא מתני' היא ע"י כל עריות מקנין וי"ל דהכי פירושו מי שנאסר בכל בת ישראל ע"י בעילת זנות אפילו אינה קרובתו יצא עובד כוכבים דבלאו הכי כל בת ישראל מתסרא וקיימא לגביה: **יצא** עובד כוכבים שאין לו אלמנות וגירושין בה. פירש רש"י דנפקא לן מדכתיב אשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת אחרים תימה והא נפקא לן בקידושין בפרק האומר מלא תתחתן בם וכמדומה דלא אתי קרא פרט לאשת אחרים אלא למעוטי ישראל הבא על העובדת כוכבים אשת עובד כוכבים וקמ"ל אע"ג דבעולת בעל יש להן ישראל בעובדת כוכבים פטור:

למעוטי בהמה. תימה דהכא משמע דבזנות תליא מילתא אם כן רבא דאמר בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נד.) דיש זנות לבהמה מתני' למעוטי מאי וכי אית לן למימר דל"ל דשמואל או דרב [המנונא] הונא:

מנא הא מילתא דאמרי רבנן אין זנות לבהמה. ה"ג בפ' כל האסורין (תמורה ל:) מנא הא מילתא דאין זנות לבהמה אמר ליה לא נישתמיט קרא ונכתוב אתנן זונה וכלב א"נ הכי אתנן כלב וכו': **אלא** למאן דאמר העראה זו נשיקה מאי איכא למימר. והיינו שמואל בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נה:) והכא אליביה דשמואל נמי מסקינן ותימה אדרבה איפכא מסתברא למאן דאמר העראה זו נשיקה וחשיבה ביאה גבי שאר עריות היינו דאיצטריך קרא הבא למעוטי אלא למ"ד העראה זו הכנסת עטרה ולא חשיבה נשיקה גבי שאר עריות הבא מאי איצטריך למעוטה:

דומה

רש"י

מַהוּ דְּתֵימָא, "נִטְמְאָה" "נִטְמְאָה" שְׁנֵי פְּעָמִים, אֶחָד לַבּוֹעֵל, וְאֶחָד לַבּוֹעֵל, הֵיכָא דְּקָא מִיתַּסְּרָא בְּהָא זְנוּת. אֲבָל הָא הוֹאִיל וַאֲסוּרָה וְקַיְּימָא, אֵימָא לֹא, קָא מַשְׁמַע לָן: חוּץ מִן הַקָּטָן וְכוּ': אִישׁ אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא קָטָן, וְשֶׁאֵינוֹ אִישׁ. לְמַעוּטֵי מַאי? אִילֵימָא לְמַעוּטֵי שָׁחוּף, וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: שָׁחוּף מְקַנְּיָין עַל יָדוֹ, וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה! מְקַנְּיָין עַל יָדוֹ, פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָא לָאו בַּר הָכֵי הוּא, קָא מַשְׁמַע לָן. "וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה" פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, דְּאִית לֵיהּ זֶרַע לְיַחֵלֵּל, דְּלֵית לֵיהּ זֶרַע לֹא לְיַחֵלֵּל, קָא מַשְׁמַע לָן. וְאֶלָּא לְמַעוּטֵי גּוֹי, וְהָאָמַר רַב הַמְנוּנָא: גּוֹי מְקַנְּיָין עַל יָדוֹ וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה. מְקַנְּיָין עַל יָדוֹ, פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "נִטְמְאָה" "נִטְמְאָה" שְׁתֵּי פְּעָמִים, אֶחָד לַבּוֹעֵל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל, הֵיכָא דְּקָמִיתַּסְּרָא בְּהָא זְנוּת. אֲבָל הָא הוֹאִיל וַאֲסוּרָה וְקַיְּימָא, אֵימָא לֹא, קָמַשְׁמַע לָן. וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה, פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא: "וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר" אָמַר רַחֲמָנָא, דְּבַר הֲוָיָה אִין, דְּלָאו בַּר הֲוָיָה לֹא, קָמַשְׁמַע לָן דְּפָסֵיל מִדְּר' יוֹחָנָן, דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' יִשְׁמָעֵאל: מִנַּיִן לְגוֹי, וְעֶבֶד שֶׁבָּאוּ עַל הַכֹּהֶנֶת, וְעַל הַלְּוִיָּה, וְעַל בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפְּסָלוּהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה" מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַלְמָנוֹת וְגֵרוּשִׁין בָּהּ, יָצְאוּ גּוֹי וְעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ אַלְמָנוֹת וְגֵרוּשִׁין בָּהּ. וְאֶלָּא לְמַעוּטֵי מַאי? אָמַר רַב פַּפָּא: לְמַעוּטֵי בְּהֵמָה, שֶׁאֵין זְנוּת בִּבְהֵמָה. אָמַר לֵיהּ רָבָא מִפַּרְזִקְיָא לְרַב אַשִׁי: מְנָא הָא מִילְּתָא דַּאֲמוּר רַבָּנָן אֵין זְנוּת בִּבְהֵמָה? דִּכְתִיב: "לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב" וְתַנְיָא: "אֶתְנַן כֶּלֶב" וּמְחִיר זוֹנָה מוּתָּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "גַּם שְׁנֵיהֶם", שְׁנַיִם וְלֹא אַרְבָּעָה. וְאֶלָּא "שִׁכְבַת זֶרַע" לָמָּה לִי? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא "שִׁכְבַת זֶרַע" פְּרָט לְדָבָר אַחֵר. מַאי "דָּבָר אַחֵר"? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: פְּרָט לְשֶׁקִּינֵא לָהּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ. אָמַר לֵיהּ רָבָא, שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, "מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה" כְּתִיב? אֶלָּא אָמַר רָבָא: פְּרָט לְשֶׁקִּינֵא לָהּ דֶּרֶךְ אֲבָרִים. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: פְּרִיצוּתָא בְּעָלְמָא הִיא, וּפְרִיצוּתָא מִי אָסַר רַחֲמָנָא? אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: פְּרָט לְשֶׁקִּינֵא לָהּ בִּנְשִׁיקָה, הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר הַעֲרָאָה זוֹ הַכְנָסַת עֲטָרָה, אֲבָל נְשִׁיקָה, וְלֹא כְּלוּם הִיא, הַיְינוּ דְּאִתֵּי קְרָא לְמַעוּטֵי נְשִׁיקָה. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר הַעֲרָאָה זוֹ נְשִׁיקָה, מַאי אִיכָּא לְמִימַר? לְעוֹלָם לְשֶׁקִּינֵא לָהּ דֶּרֶךְ אֲבָרִים, וּמַהוּ דְּתֵימָא, בְּקִפֵּידָא דְּבַעַל תַּלְיָא רַחֲמָנָא וּבַעַל הָא קָא קָפִיד, קָמַשְׁמַע לָן. אָמַר שְׁמוּאֵל: יִשָּׂא אָדָם

דומה

מַהוּ דְּתֵימָא נִטְמְאָה נִטְמְאָה שְׁנֵי פְּעָמִים. אֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה, וְדַרְשִׁינָן לֵיהּ לְקָמָן (קף כז:) אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל, הֵיכָא דְּמִיתְּסְרָא אַבּוֹעֵל בְּהָא סְתִירָה מִשְׁתְּעִי קְרָא דְּנוֹהֵג בָּהּ דִּין סוֹטָה, אֲבָל הָא דְּאַסּוּרָה כוּ': קַמ"ל. דְּכִי אִתָּא קְרָא לְגוּפֵיהּ אִתָּא, דְּהֵיכָא דְּאֵינוּ קָרוּב לָהּ נָאֱסַר עָלֶיהָ עַל יְדֵי קִנּוּי זֶה, וְלָאו לְמַעוּטֵי קְרוּבִים אִתָּא: אִישׁ אָמַר רַחֲמָנָא. וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ: שֶׁבִּשְׂרוֹ נִשְׁחַף וְכָלָה וְיָבֵשׁ וְאֵין בּוֹ כֹּחַ, וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים בְּקְלָלוֹת שֶׁנִּינוּ דּוּגְמָתוֹ, יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁהוּא חוֹלֶה וּמִטֵּל בַּמִּטָּה אֲבָל בְּשָׂרוֹ שָׁמוּר עָלָיו, תַּלְמוּד לוֹמַר אֶת הַשִּׁחָפַת מִלְּמַד שֶׁבְּשָׂרוֹ נִשְׁחַף: מְקַנְּיָין עַל יָדוֹ כו'. כְּמוֹ וְהַדַּיָּנִין בָּהּ מְקַנְּיָין עַל יְדוֹ פְּשִׁיטָא: וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה פְּשִׁיטָא. אִם הוּא אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים הַמְחַלְּלִין אֶת הָאִשָּׁה כְּגוֹן עוֹבֵד כּוֹכָבִים עֶבֶד חָלָל נָתִין וּמַמְזֵר דְּקַיְּימָא לָן בְּקִדּוּשִׁין וּבִיבָמוֹת דְּפוֹסְלִין הָאִשָּׁה בְּבִיאָתָן מוּבֹת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר, בֵּיוָן שֶׁנִּבְעֲלָה לְמִי שֶׁזָּר אֲצְלָהּ פְּסָלָהּ: לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ. מִדְּלֹא כְּתִיב לֹא יַחֵל דַּרְשִׁינָן שְׁנֵי חֹלִּין אֶחָד לָהּ וְאֶחָד לְזַרְעָהּ: דְּאִית לֵיהּ זֶרַע מְחַלֵּל. אֶת הָאִשָּׁה בְּבִיאָתוֹ, דְּלֵית לֵיהּ זֶרַע לֹא יְחַלֵּל: קָא מַשְׁמַע לָן. שְׁמוּאֵל דְּפוֹסֵל שֶׁמִּעִינָן לֵיהּ מֵהָא דְּאָמַר מְקַנְּיָן עַל יְדֵי שָׁחוּף: וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר וְגוֹ'. וּמִנַּיְהוּ נַפְקָא לָן דְּפִסּוּלִין פְּסָלֵי לְאִשָּׁה בְּבִיאָתָן, וּמִדְּאִפְּקֵיהּ בְּלְשׁוֹן הֲוָיָה נִדְרוֹשׁ דְּאִית לֵיהּ הֲוָיָה מִי שֶׁקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ בְּגוֹן מְמַזֵּר נָתִין וְחָלָל פְּסָלֵי, אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד הֲרֵי הֵן כִּבְהֵמָה וְכֵיוָן דְּלֵית לֵיהּ הֲוָיָה לֹא נִפְסְלוּ. עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵין לוֹ קִדּוּשִׁין בְּיִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב (ויקרא כ) אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ, וְתַנְיָא בְּסַנְהֶדְרִין (קף כב:) פְּרָט לְאֵשֶׁת [וְבָרִי] אֲחֵרִים, אֶלְמָא לֵית לֵיהּ אִישׁוּת. עֶבֶד עִם הַחֵרוּר כְּתִיב בְּהוּ, עִם הַדּוֹמֶה לְחֵרוּר: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַלְמָנוֹת וְגֵרוּשִׁין בָּהּ. הוּא דְּכִי אֵין לָהּ זֶרַע מִמֶּנּוּ וְשָׁבָה אֵל בֵּית אָבִיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ הָאֹכֶלֶת, דְּלֹא פְּסָלָהּ בְּבִיאָתוֹ, יָצָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ אַלְמָנוֹת וְגֵרוּשִׁין בָּהּ, שֶׁלֹּא תִפְסוֹ לוֹ בָּהּ קִדּוּשִׁין וּכְשֶׁמֵּת אֵין שֵׁם אַלְמָנוֹת עָלֶיהָ. וּבִיבָמוֹת פָּרִיךְ אֵימָא לְקָלָא, דְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַלְמָנוֹת וְגֵרוּשִׁין הוּא דְּכִי אִית לֵהּ זֶרַע לֹא תֵּיכוֹל, אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד אֲפִי' אִית לֵהּ זֶרַע מִנַּיְהוּ תֵּיכוֹל, וְהָתֵם מִשְּׁנֵי לֵהּ בְּהִבָּא עַל יְבִמְתּוֹ [וְבְאַלְמָנָה לְכֹ"ג]. וּמִיהוּ שַׁמְעִינָן [לֵיהּ מֵהָא] דְּמִקַּנְיָן עַ"י עוֹבֵד כּוֹכָבִים: וְאֶלָּא. מִי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ דְּמִתְנִי' לְמַעוּטֵי בְּהֵמָה: דְּאֵין זְנוּת לְבְהֵמָה. אֵינָהּ נַעֲשֵׂית זוֹנָה בִּבְעִילַת בְּהֵמָה וְאִינָהּ נֶאֱסֶרֶת עַל בַּעְלָהּ: אֶתְנַן זוֹנָה. נָתַן טָלֶה בְּאִתְנָנָהּ: מְחִיר כֶּלֶב. הַחֲלִיף כֶּלֶב בְּטָלֶה: אֶתְנַן כֶּלֶב. שֶׁאִם אָדָם אוֹמֵר לְזוֹנָה הַיְלִיף טָלֶה וְהִבְעֲלִי לְכַלְבִּי: מְחִיר זוֹנָה. הָיְתָה לוֹ שִׁפְחָה זוֹנָה וְהֶחֱלִיפָהּ בְּטָלֶה, וּמִדְּקָאֲמַר אֶתְנַן כֶּלֶב מֻתָּר מִכֹּלָּא דְּלָאו זְנוּת הוּא, דְּאִי זְנוּת הוּא הָוָה חָיֵיל עֲלֵהּ שֵׁם אֶתְנָן: וְאֶלָּא שִׁכְבַת זֶרַע לָמָּה לִי. כֵּיוָן דְּאָמַרְתְּ מְקַנְּיָן ע"י שָׁחוּף: לְשֶׁקִּנֵּא לָהּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ. אֵל תִּסְתְּרֵי עִמּוֹ לְהִבָּעֵל שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ: מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה כְּתִיב. הַקִּשּׁוּ שְׁנֵי מִשְׁכְּבוֹתֶיהָ לְכָל דְּבָרִים, וְכֵיוָן דְּנֶאֱסֶרֶת עָלָיו אַמַּאי לֹא הֲוֵי קִנּוּי: דֶּרֶךְ אֲבָרִים פְּרִיצוּתָא בְּעָלְמָא הוּא. שׁוֹכֵב עִמָּהּ בְּקֶרֶנַיִם בָּשָׂר: פְּרִיצוּתָא מִי קָאָסַר רַחֲמָנָא. אִשָּׁה עַל בַּעְלָהּ בְּהָכִי, וְכֵיוָן דְּלֹא מִתְּסְרָא עָלֶיהָ בְּהָכִי פְּשִׁיטָא דְּלָאו קִנּוּי הוּא: בְּנִשִּׁיקָה. מֵשִׁיק הַשִּׁנּוּשׁ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם: הֵיינוּ דְּאִתָּא קָרָא לְמַעוּטֵי הַעֲרָאָה הֵיא: אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר. בִּיבָמוֹת (קף כה:) הַעֲרָאָה הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה שֶׁהֵיא כִּגְמַר בִּיאָה בְּכָל הָעֲרָיוֹת כְּדִכְתִיב (ויקרא כ) אֶת מְקוֹרָהּ הֶעֱרָה אֶת שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה זוֹ נְשִׁיקָה, מַאי אִיכָּא לְמִימַר, הֵיכִי מָצִית לְמִימַר דְּאִתָּא קָרָא לְמַעוּטָהּ, הָלֵא כִּגְמַר בִּיאָה הֵיא לְכָל דָּבָר חוּץ מִשִּׁפְחָה חֲרוּפָה: בְּקִפֵּידָא דְּבַעַל תַּלְיָא. דִּכְתִיב וְקִנָּא, וּבַעַל הָא חָזִיגַן לֵיהּ דְּקָפִיד שֶׁהֲרֵי קִנָּא לָהּ עַל כָּךְ:

דומה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת סוטה "**נִטְמָאָה**" "**נִטְמָאָה**" **שְׁנֵי פְּעָמִים**, ודורשים את שני הפסוקים, **אֶחָד** שאסורה **לַבַּעַל, וְאֶחָד** שאסורה **לַבּוֹעֵל**, והייתי סובר שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק **הֵיכָא דְּקָא מִיתַּסְּרָא בְּהָא זְנוּת** – במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבועל, **אֲבָל הָא** – זו שקינא לה בעלה שנסתרה עם אחד העריות, **הוֹאִיל וַאֲסוּרָה וְקַיְימָא** – כבר אסורה על הבועל לפני הזנות הזו, **אִימָא לֹא** – הייתי אומר שלא שותה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שכל מה שבא הפסוק הוא רק כדי לאסור אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה לפני כן, אך גם כשאסורה לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין סוטה להשקותה וכו'.

שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקנין **חוּץ מִן הַקָּטָן** [**וְכוּ'**] וממי שאינו איש]. מבארת הגמרא, מה שמיעטנו קטן מקינוי, שאין הבעל מקנא לאשתו אם נסתרה עם קטן, למדנו מהפסוק "ושכב **אִישׁ** אותה" **אָמַר רַחֲמָנָא**, ומדייקים, דוקא "איש" **וְלֹא קָטָן**.

שואלת הגמרא, מה ששנינו במשנה **וְשֶׁאֵינוֹ אִישׁ** – שאין הבעל מקנא לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, **לְמַעוּטֵי מַאי** – מי הוא זה שאינו איש. מנסה הגמרא לתרץ, **אִילֵימָא לְמַעוּטֵי שָׁחוּף** – אם נאמר שבא למעט אדם שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין לו כח, וזהו מה שכתוב בקללות שבתורה "את השחפת". דוחה הגמרא, **וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל שָׁחוּף** כן **מְקַנְּיָין עַל יָדוֹ, וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה** שאם היה השחוף מהפסולים בקהל, ובא על בת כהן פוסל אותה מלאכול בתרומה, ויבואר להלן. על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה 'שאינו איש'.

ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה כוונת המשנה 'שאינו איש'. מה שאמר שמואל ששחוף **מְקַנְּיָין עַל יָדוֹ**, שואלת הגמרא **פְּשִׁיטָא**, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת סוטה "**וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע**" **אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָא לָאו בַּר הָכִי הוּא** – והרי שחוף אינו ראוי להזריע, אם כן לא יקנא הבעל על ידו, **קָא מַשְׁמַע לָן** שמקנין על ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא ללמד דבר אחר שיבואר להלן.

עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף **וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה**, שואלת הגמרא והרי זה **פְּשִׁיטָא**, שהרי בת כהן שבא עליה אחד מן הפסולים, כגון גוי או עבד או חלל או נתין או ממזר, נפסלה מלאכול יותר בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן "**וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ**" **אָמַר רַחֲמָנָא**, והיתה התורה יכולה לכתוב "לא יחל", ומהכפילות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את האשה ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא **דְּאִית לֵיהּ זֶרַע לִיחַלֵּל** – מי שיכול שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, **דְּלֵית לֵיהּ זֶרַע לֹא לִיחַלֵּל** – אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף, לא יחלל אשה מכהונה בביאתו, **קָא מַשְׁמַע לָן** שפוסל אותה מכהונה.

חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין על ידו, **וְאֶלָּא** 'שאינו איש' **לְמַעוּטֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים**, שאם האשה נסתרה עם גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, **וְהָאָמַר רַב הַמְנוּנָא עוֹבֵד כּוֹכָבִים** כן **מְקַנְּיָין עַל יָדוֹ, וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה** וכדלעיל. על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה 'שאינו איש'.

ושוב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר מה כוונת המשנה 'שאינו איש'. מה שאמר רב המנונא שגוי **מְקַנְּיָין עַל יָדוֹ**, שואלת הגמרא **פְּשִׁיטָא**, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת סוטה "**נִטְמָאָה**" "**נִטְמָאָה**" **שְׁתֵּי פְּעָמִים** כדלעיל, ולמדנו שבא לרבות **אֶחָד** שאסורה **לַבַּעַל וְאֶחָד** שאסורה **לַבּוֹעֵל**, והייתי סובר שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק **הֵיכָא דְּקָמִיתַּסְּרָא בְּהָא זְנוּת** – במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבועל, **אֲבָל הָא** – שקינא לה בעלה שנסתרה עם גוי, **הוֹאִיל וַאֲסוּרָה וְקַיְימָא** – כבר אסורה על הגוי הבועל לפני הזנות הזו, **אִימָא לֹא** – הייתי אומר שלא שותה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שמקנין על ידו.

עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי **וּפוֹסֵל בִּתְרוּמָה**, שואלת הגמרא והרי זה **פְּשִׁיטָא**, שבת כהן שבא עליה גוי נפסלה מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.

מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר "**וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר** היא בתרומת הקדשים לא תאכל", **אָמַר רַחֲמָנָא**, – נאמר בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי שהוא 'זר' אצלה בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתון, פוסלים אותה בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, 'היא בתרומת הקדשים לא תאכל', והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדייק **דְּבַר הֲוָיָה** – שרק מי שתופסים בו קידושין, יהודי, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או נתין או חלל, **אִין** – כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל **דְּלָאו בַּר הֲוָיָה** – שאינו בתורת הויה כלל, שאין תופסים בו קידושין, כגון גוי ועבד, **לֹא** פוסל אותה בביאתו, **קָמַשְׁמַע לָן** רב המנונא, **דְּפָסִיל** גוי את האשה בביאתו, **מִדְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִנַּיִן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד שֶׁבָּאוּ עַל הַכֹּהֶנֶת וְעַל הַלְּוִיָּה וְעַל בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפְּסָלוּהָ** מן הכהונה כדלעיל, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה** וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל", הרי שבת כהן שאין לה זרע ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה, ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה **לִמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַלְמָנוּת וְגֵירוּשִׁין בָּהּ**, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושיו תפסו, **יָצְאוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ דִּינֵי אַלְמָנוּת וְגֵירוּשִׁין בָּהּ**, שהרי אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן הכהונה.

חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין על ידו, ושואלת **וְאֶלָּא** 'שאינו איש' **לְמַעוּטֵי מַאי**. ומתרצת הגמרא, **אָמַר רַב פַּפָּא**, 'שאינו איש **לְמַעוּטֵי בְּהֵמָה**, שאם נסתרה האשה עם בהמה אין בעלה מקנא לה, **דְּאֵין זְנוּת בַּבְּהֵמָה** – שאין האשה נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.

מבררת הגמרא באותו ענין, **אָמַר לֵיהּ רָבָא מִפַּרְזַקְיָא** [– שם מקום,] **לְרַב אַשֵּׁי, מְנָא הָא מִילְּתָא דְּאָמוּר רַבָּנָן** – מהיכן למדו רבנן את הדין **שֵׁאֵין זְנוּת בְּבְהֵמָה**.

מהא **דְּכְתִיב** בדיני הבאת קרבנות לבית המקדש "**לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב** בית ה' אלהיך וגו' כי תועבת ה' גם שניהם", **וְתַנְיָא** דייקו מלשון הפסוק שרק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל **אֶתְנַן כֶּלֶב** – אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלבי, **וּמְחִיר זוֹנָה** – שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, **מוּתָּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר** בסוף הפסוק "**גַּם שְׁנֵיהֶם**", ומדייקים, **שְׁנַיִם** אסורים, **וְלֹא אַרְבָּעָה**. ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת

המשך בעמוד 200

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

דּוּמָה – אשה שכולם מדברים על ניאופיה, **וְאַל יִשָּׂא בַּת דּוּמָה**, **שֶׁזּוּ** – הדומה, **בָּאָה מִטִּיפָּה כְּשֵׁרָה**, שהרי אמה כשרה היתה, **וְזוּ** – בת הדומה, **בָּאָה מִטִּיפָּה פְּסוּלָה**, שכיון שמלעיזים על אמה, יתכן שאכן היא בת ממזר או גוי. **וְרַבִּי יוֹחָנָן** חלק על שמואל **וְאָמַר**, עדיף **שִׁישָּׂא אָדָם בַּת דּוּמָה, וְאַל יִשָּׂא דּוּמָה, שֶׁזּוּ** – בת הדומה בעצמה **עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת**, שהרי עליה אין שום רינונים, ומותרת לבעלה כיון שרוב בעילות אחר הבעל וחזקה שאמה התעברה מבעלה שהוא אביה של זו, **וְזוּ** – הדומה, **אֵינָהּ עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת**, שהרי כולם מרננים עליה שמזנה תחת בעלה, ואסורה עליו ואינו יודע ובא עליה באיסור.

שואלת הגמרא, **מִיתִיבִי, נוֹשֵׂא אָדָם דּוּמָה**, ומשמע שעדיף מבת דומה, וקשה על רבי יוחנן.

מתרצת הגמרא, **אָמַר רָבָא**, יש לברר הענין, **וְתִסְבְּרָא נוֹשֵׂא לְכַתְּחִלָּה** – וכי תעלה על דעתך שכוונת הברייתא היא שמותר לישאנה לכתחילה, והרי תזנה תחתיו. **אֶלָּא** ודאי חייבים לתקן את דברי הברייתא ולִשְׁנוֹת בה, **אִם נָשָׂא** בדיעבד דומה מותר בה, ואם כבר שבשנו הברייתא והוספנו בה שמדובר בדיעבד, **תְּנִי נַמִּי** – אפשר גם להוסיף שאם נשא **בַּת דּוּמָה** מותר.

ופוסקת הגמרא, **וְהִלְכְתָּא, יִשָּׂא אָדָם בַּת דּוּמָה וְאַל יִשָּׂא דּוּמָה**, כרבי יוחנן, **דְּתָנֵי רַב תַּחֲלִיפָא בַּר מַעֲרָבָא** – שהיה מארץ ישראל, **קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ, אִשָּׁה** שהיא **מְזוּנָה, בְּנֵיהָ כְּשֵׁרִין** ולא חוששים שמא אינם מבעלה והם ממזרים, כיון שחזקה **שרוֹב בְּעִילוֹת אַחַר הַבַּעַל**. לכן עדיף לישא בת דומה, כיון שהיא כשרה, ותהיה תחתיו בחזקת היתר, מאשר לישא דומה עצמה שמחטיאה אותו שחי עמה באיסור כיון שמזנה עם אחרים מרצונה.

שואלת הגמרא, **בְּעֵי רַב עֲמְרָם**, הכלל שאמרנו שרוב בעילות אחר הבעל, ואשה מזנה בניה כשרים, מה הדין באשה **שֶׁהָיְתָה פְּרוּצָה בְּיוֹתֵר**, שיש לחשוש שרוב בעילותיה אינן על ידי בעלה אלא מאחרים, **מַהוּ**, האם בניה כשרים. ומבארת הגמרא, **אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת אֶלָּא סָמוּךְ לְוִוסְתָּהּ** – שהאשה מתעברת בדרך כלל יום אחד לפני שווסתה צריך להופיע, **לֹא תִּיבָּעֵי לָךְ** – אין לנו שאלה, ופשוט שבניה אינם כשרים, **דְּלֹא יָדַע בָּהּ וְלֹא מַנְטַר לָהּ** – שהרי בעלה לא יכול לדעת מתי יגיע ווסתה כדי לשמרה ביום שלפני כן שלא תזנה עם אחרים כדי שלא תתעבר. **כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ** – אמנם יש לנו שאלה **אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת אֶלָּא סָמוּךְ לִטְבִילָתָהּ** – לפי הדעה החולקת, וסוברת שהאשה מתעברת בדרך כלל בליל טבילתה או למחרת, נסתפקנו **מַאי**, האם **כֵּיוָן דְּיָדַע בָּהּ** בעלה מתי ליל טבילתה, **נָטוֹרֵי מַנְטַר לָהּ** – הוא שומר אותה ביום יומיים שאחר הטבילה שלא תזנה כדי שלא תתעבר מאחרים, **אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דִּפְרוּצָה בְּיוֹתֵר לֹא** מצליח בעלה לשמור עליה אפילו יום יומיים אלו, שבורחת ממנו לפתע. **תֵּיקוּ**.

שנינו במשנה, **וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין כּוֹ'** ומקנין להן, מי שנתחרש בעלה או נשטתה, או שהיה חבוש בבית האסורין).

למדנו בברייתא, **תָּנוּ רַבָּנַן**, נאמר בתורה בפרשת סוטה **"אִישׁ** איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ומבררת הברייתא, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ אִישׁ"** פעמיים, ועונה, בא **לְרַבּוֹת** כמו ששנינו לעיל, **אֵשֶׁת חֵרֵשׁ, וְאֵשֶׁת שׁוֹטֶה, וְאֵשֶׁת שַׁעֲמוּם** שהוא אדם שלקוי בתמהון לב, **וְשֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ לְמְדִינַת הַיָּם, וְשֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן** אם רואים שמתנהגות בפריצות, **לְפוֹסְלָן מִכְּתוּבָּתָן**, שיצאו מבעליהן בלי לקבל כתובתן. מבררת הברייתא, **יָכוֹל** – הייתי חושב שבית דין מקנין להן **אַף** כדי **לְהַשְׁקוֹתָן** – שבית דין ישקו אותה מי הסוטה שיבדקום כשאר סוטות, ועונה, **תַּלְמוּד לוֹמַר "וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ** אל הכהן", ואין בית דין מביאים אותה אל הכהן להשקותה, ואף אם הבריא בעלה, אינו יכול להשקותה על סמך קינוי בית הדין, כפי שמבארת הגמרא בהמשך. **רַבִּי יוֹסֵי** חולק **וְאוֹמֵר**, בית דין מקנין לה **אַף** כדי **לְהַשְׁקוֹתָהּ**, אמנם הם עצמם אינם יכולים להשקותה, שהרי נאמר 'והביא האיש את אשתו', אלא **וְלִכְשֶׁיֵּצֵא בַּעֲלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין** הוא **יַשְׁקֶנָּה**.

שואלת הגמרא, **בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי** – במה חולקים רבנן ורבי יוסי.

עונה הגמרא, **רַבָּנַן סָבְרֵי** שאין הבעל יכול להשקותה על סמך קינוי בית הדין משום **דִּבְעֵינָן "וְקִינֵּא וְהֵבִיא"** – שנאמר "וקינא את אשתו", "והביא האיש את אשתו", דורשים הסמיכות שדוקא אם הבעל קינא לה, הוא יכול להביאה להשקייה, **וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר לֹא בְּעֵינָן "וְקִינֵּא וְהֵבִיא"** – אין לדרוש הסמיכות, והבעל יכול להשקותה על סמך קינוי בית הדין, לכן כשיצא הבעל מבית האסורים ישקנה, אף על פי שבית דין קינאו לה.

למדנו בברייתא, **תָּנוּ רַבָּנַן**, כתוב בתורה בסוף פרשת סוטה "זאת תורת הקנאות, **אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ** ונטמאה", ופסוק זה מיותר, ובא כדי **לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה** שדיני אשה כאיש, **וְאִשָּׁה לְאִישׁ** שדיני איש כאשה.

שואלת הגמרא, **לְמַאי הִלְכְתָּא** – לענין מה הוקשו, מה למדו אשה מאיש ומה למדו איש מאשה.

עונה הגמרא, **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת**, אשה מאיש לומדים, **שכֶּשֵׁם שֶׁאִם הוּא סוּמָא** – עיור, **לֹא הָיָה מַשְׁקֶה, דִּכְתִיב** בתורה בפרשת סוטה **"וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ"**, תיבת "עיני" מיותרת ובאה ללמדנו דוקא מי שרואה בעיניו, **כָּךְ הֵיא אִם הָיְתָה סוּמָא לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה**.

רַב אַשִׁי אָמַר, איש מאשה לומדים, **כֶּשֵׁם שֶׁחִיגֶּרֶת** – שאין לה רגל **וְגִידֶּמֶת** – שאין לה יד **לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה דִּכְתִיב** בתורה בפרשת סוטה

עיקר עבודת האדם צריך להיות באופן דעמל דווקא

ממאמר י"ז אייר ה'תשד"מ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד א

רש"י

דּוּמָה. נִטְעֶנֶת וְנִדְבֶּרֶת בְּפִי כֹּל עַל נִיאוּפָיָהּ. דּוּמָה לְשׁוֹן קְלָסָה וְדִבּוּר, כְּדַאֲמְרִי׳ בְּנִדָּה (קף סו.) דּוּמַת עִירְךְ עָלְתָה בִּיךְ, וְהַהוּא לָאו חֶשְׁדָּ הוּא אֶלָּא דִּבּוּר יָתֵר שֶׁהָיוּ נִדְבָּרִים בָּהּ עַל חֲבִיבוּתָהּ שֶׁל בַּעֲלָהּ. וְאַף קְלָסָה לְשׁוֹן דִּבּוּר יָתֵר הוּא, לְפִיכָךְ הוּא נֶהְפָּךְ לְלָשׁוֹן שֶׁבַח וְלִלְשׁוֹן גְּנַאי כְּדַאֲמַר [שְׁמִקְלְסִין אוֹתוֹ]: זִוּ בָּאָה מֵבִיאָה פְּסוֹלָה. שֶׁמָּא מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ מַמְזֵר: [שָׁזוּ]. הַבַּת עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת וּמִתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. וּלְטִפָּה פְּסוֹלָה לֹא חִיְּישִׁינָן, דְּרֵב בְּעִילוֹת אַחַר הַבְּעוּל וּמִבַּעְלָהּ נִתְעַבְּרָה: זִוּ אֵינָהּ עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת. שֶׁמִּזְּנָה תַּחְתָּיו וְנֶאֱסֶרֶת עָלָיו וְהוּא אֵינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ מְגָרְשָׁהּ וּבָא עָלֶיהָ בְּאִסּוּר: וְתִסְבְּרָא נוֹשֵׂא לְכַתְּחִלָּה. הָא וַדַּאי מְקַלְקְלָה לֵיהּ, אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ מִשַּׁבְּשָׁתָא הִיא וּבְעִית לְתָרוֹצָהּ וּלְמִתְנֵי אִם נָשָׂא אָדָם דּוּמָה מֻתָּר, וְכֵיוָן דְּבָעִית לְתָרוֹצָהּ אַלְמָא תִּנָּא לָאו דַּוְקָא וְלֹא מוֹתְבִינָן מִנָּהּ, דְּאִיכָּא לְמֵימַר בְּהָא נַמִּי טָעָה וְתָנֵי נַמִּי בַּת דּוּמָה, וְאָנַן נַמִּי כִּי אֲמַרִינָן יִשָּׂא אָדָם זוּ וְלֹא יִשָּׂא זוּ לָאו לְכַתְּחִלָּה אִם יִמְצָא אַחֶרֶת, אֶבֶל [אֶלָּא דְ]מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹצֵא אֶלָּא שְׁתַּיִם אֵלּוּ יִשָּׂא זוּ וְאֵל יִשָּׂא זוּ; דְּתָנֵי רַב תַּחְלִיפָא כּוּ׳. הִלְכָּךְ בַּת דּוּמָה בֵּיוָן דִּכְשֵׁרָה הִיא טוֹב לוֹ שֶׁיִּשָּׂאֶנָּה שֶׁתְּהֵא תַּחְתָּיו בְּחֶזְקַת הֶתֵּר, וְאֵל יִשָּׂא דּוּמָה שֶׁמְּקַלְקֵלְתּוֹ לְשַׁמֵּשׁ עִמָּהּ מִשֶּׁנֶּאֱסְרָה לוֹ: הָיְתָה פְּרוּצָה בְּיוֹתֵר. דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּרֵב בְּעִילוֹתֶיהָ מֹשֶׁל אֲחֵרִים: מַהוּ. שֶׁיְּהוּ בָּנֶיהָ כְּשֵׁרִים: אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת אֶלָּא סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ. לִפְנֵי וְסָת נִדּוּתָהּ יוֹם אֶחָד, דְּלֹא יָדַע הַבַּעַל אֶת וֶסֶת נִדָּתָהּ דְּלִנְטְרָהּ אוֹתוֹ הַיּוֹם מִלְּזוּת שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר בְּזִנּוּת: כִּי תִּיבָעֵי לָךְ כּוּ׳. פְּלוּגְתָּא בְּמס׳ נִדָּה (קף לא:): סָמוּךְ לְטִבִּילָתָהּ. לְאַחַר שֶׁטָּבְלָה בְּיוֹם טְבִילָתָהּ אוֹ לְיוֹם מָחָר: אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דִּפְרוּצָה הִיא בְּיוֹתֵר. לֹא מְצֵי מְיַנְטַר לָהּ, שֶׁנִּשְׁמֶטֶת מֵאֶצְלוֹ פִּתְאוֹם: וְקָנָא וְהַבִּיא. הַמְקַנֵּא לָהּ יַשְׁקֶנָּה. וְאִי קַשְׁיָא בְּקִנּוּי נַמִּי הָא כְּתִיב אֶת אִשְׁתּוֹ דְּמִשְׁמַע דְּבַעְלָהּ מְקַנָּא לָהּ וְלֹא אַחֵר, הָא מִתְרַבֵּי מֵאִישׁ אִישׁ: אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ. קְרָא יְתִירָא הוּא לְדָרְשָׁה בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה, זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאוֹת וְגוֹ׳: לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה. כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזִיל לְמַאי הִלְכְתָא: רַב אֲשֵׁי אָמַר כּוּ׳. מַר מְפָרֵשׁ הֲקִישָׁא דְּאִישׁ לְאִשָּׁה, וּמַר מְפָרֵשׁ הֲקִישָׁא דְּאִשָּׁה לְאִישׁ וְלֹא פְּלִיגִי:

תוספות

דּוּמָה. פירש ר"ח שמלעיזין עליה בני אדם שהיא מזנה כדגרסינן (ביבמות דף כה.) [אמר אביי אמרה לי אם] דומי דמתא יומא ופלגא והוא עד שישאו ויתנו בה מוחרות בלבנה פי' מוחרות נשים שטוות פשתן משזר כך מפרש בגמרא א"י. מה שהביא רבינו חננאל דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה דלשון דומה לזות שפתים הוא ומיהו הכא לא מיירי בדומה כה"ג דא"ב אפי' כנס יוציא דהא פסקינן התם בפ"ב דיבמות (דף כה.) כרבי בקלא דלא פסיק היכא דדומי מתא יומא ופלגא דקאמר הואיל ומכוער הדבר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי הכא אם כנס דלא יוציא: רוב בעילות אחר הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסק דפסקינן כרב (יבמות כה.) דלא תצא דרוב בעילות אחר הבעל ואע"ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף סט:) הבא על ארוסתו בבית חמיו הולד ממזר ומוקי בגמרא בדדיימא מיניה ומעלמא ולא שדינן לה בתר דידיה דוקא ארוס שאין מצוי אצלה אבל בבעל שכנסה מודי ולשמואל ל"ש דלעולם הולד שתוקי וכגון דליתא לדומה גופא קמן דלישיילה אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת דאמרינן בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) גבי ארוסה שעיברה אע"ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה לכ"ג (יבמות סט:) כגון דדיימא מעלמא מאי שתוקי דאמר שמואל בדוקי שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר היא נאמנת דאפילו ברוב פסולין אצלה והוא הדין האי דקאמר הכא אל ישא בת דומה כגון דליתא לדומה קמן דנישיילה אבל איכא למתמה לליישנא בתרא דאמר בפרק אלמנה בבא עליה דכ"ע לא פליגי דבתר דידיה שדינן והא הכא דבעלה קבוע אצלה כל שעה לא שדי ליה שמואל בתריה דבעל בתר ארוס לא כל שכן ואפי' אם תמצא לומר דשאני התם דידעינן בברור דבא עליה ארוס אבל הכא גבי בעל לא ידעינן ביאה ודאית דבא עליה מ"מ לרבא תקשה דאמר אפי' בארוסה שעיברה אמר מסתברא דלא דיימא מיניה בהא קאמר רב הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אבל דיימא מיניה בתר דידיה שדינן ליה ואפי' לרב וכ"ש לשמואל והא הכא אע"ג דאית לה בעל קבוע והוה לן למימר רוב בעילות אחר הבעל ולא שדי ליה בדידיה כ"ש התם: אליבא דמ"ד אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה וכו'. י"ל כגון שלא קבעה ווסת וה"ה דדמ"ל וכגון דלא קבעה ווסת לא תבעי לך כי תבעי לך היכא דקבעה ווסת אלא מילתא דפסיקא נקט תימה לרבי והא אמרי' התם בפ' המפלת (נדה דף כה:) ההוא שפירא דאתא לקמיה דמר שמואל אמר האי בר מ"א יומא הוא וחשיב מיום דאזלה לטבילה עד ההוא יומא ולא הוה אלא מ' יומא אמר האי בנדותה בעל וכפתיה ואודי ותקשה לר"ש דסמוך לווסתה ונראה דמ"ד סמוך לווסתה רוב עיבורין קאמר מידהו מודי דזימנין מיקרי דמיעברה נמי סמוך לטבילתה או באחד מאותן הימים שבין טבילתה לווסתה וכן למ"ד סמוך לטבילתה: איש איש לרבות אשת חרש וכו'. נראה דעיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולבועל ע"י קינוי זה אבל משום לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קי:) כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך מדאורייתא כדאמרינן התם בפ"ק (דף י.) מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה אלא תנא דנקט כתובה מילתא אגב אורחיה קמ"ל דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה: רב אשי אמר כשם שחיגרת וגידמת אינה שותה דכתיב והעמיד הכהן את האשה. תימה לר"י מאי שנא הכא דממעט מוהעמיד חיגרת וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס בפ"ק דערכין (דף ד.) וכן העמדה דכתיב בקדשים בעלי מומין דאמרי' בפרק השוחט (חולין ל.) שחטה ועדיין מפרכסת דבת העמדה והערכה היא וגבי יבם כתיב (דברים כה) ועמד ואמר ואפ"ה חליץ נחתכו רגליו [למטה] מן הארכובה מיהו מחליצה לא תקשי דהתם מפרש טעמא משום דכתיב בה מעל רגלו ועיקר קרא דועמד ואמר כדדריש ליה בספרי מלמד שאינו אומר דבריו אלא בעמידה ותירץ מדרבי רחמנא בן חדש לערכין ש"מ דאהעמדה ממש לא קפיד רחמנא וכן בהמה בעלת מום עיקרה לפדיון עומדת ולא חילק בה הכתוב בין בעלת מום אפי' נשברו או נחתכו רגליה דלא עדיפא מאדם דלא קפיד קרא אעמידתו: דכתיב והעמיד הכהן את האשה ונתן על כפיה. אי קשיא דהכא משמע דרב אשי בעי קרא כדכתיב ובפרק נגמר הדין (סנהדרין מה:) אמרי' אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא כדכתיב והתנן היה אחד מהם גידם או חיגר וכו' מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא כדכתיב לא משום דכוליה קרא יתירא הוא דמשמע אי לאו דהוי יתירא דלא בעינן קרא כדכתיב בשלמא דרב ששת דממעט סומא מעיני איכא למימר קרא יתירא דהוה מצי למימר ונעלם מאישה וכן והעמיד דאמר רב אשי איכא למימר קרא יתירא הוא דהא כתיב והעמידה

לפני

דּוּמָה, וְאַל יִשָּׂא בַּת דּוּמָה. שָׁזוּ, בָּאָה מִטִּיפָּה כְּשֵׁרָה, זִוּ, בָּאָה מִטִּיפָּה פְּסוֹלָה. וְר' יוֹחָנָן אָמַר, יִשָּׂא אָדָם בַּת דּוּמָה וְאַל יִשָּׂא דּוּמָה. שָׁזוּ, עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת, זִוּ, אֵינָהּ עוֹמֶדֶת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת. מִיתִיבֵי, נוֹשֵׂא אָדָם דּוּמָה! אָמַר רָבָא: וְתִסְבְּרָא "נוֹשֵׂא" לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא, "אִם נָשָׂא", תְּנֵי נַמִּי "בַּת דּוּמָה". וְהִלְכְתָא: יִשָּׂא אָדָם בַּת דּוּמָה, וְאַל יִשָּׂא דּוּמָה. דְּתָנֵי רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעֲרָבָא קַמֵּיהּ דְּרַ' אַבָּהוּ: אִשָּׁה מִזְּנָה בָּנֶיהָ כְּשֵׁרִין, רוֹב בְּעִילוֹת אַחַר הַבַּעַל. בָּעֵי רַב עַמְרָם: הָיְתָה פְּרוּצָה בְּיוֹתֵר, מַהוּ? אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת אֶלָּא סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ לֹא תִּיבָּעֵי לָךְ, לֹא יָדַע בָּהּ וְלֹא מַנְטַר לָהּ. כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר אֵין אִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת אֶלָּא סָמוּךְ לִטְבִילָתָהּ, מַאי? כֵּיוָן דְּיָדַע בָּהּ נָטְרֵי מַנְטַר לָהּ אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דִּפְרוּצָה בְּיוֹתֵר לֹא, תֵּיקוּ: וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין כּוּ': תָּנוּ רַבָּנַן: "אִישׁ", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ אִישׁ" לְרַבּוֹת אֵשֶׁת חֵרֵשׁ, וְאֵשֶׁת שׁוֹטֶה, וְאֵשֶׁת שֶׁעָמוּם, וְשֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וְשֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן לְפוֹסְלָן מִכְּתוּבָּתָן. יָכוֹל אַף לְהַשְׁקוֹתָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ". ר' יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף לְהַשְׁקוֹתָהּ, וְלִכְשֶׁיֵּצֵא בַּעְלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין יַשְׁקֶנָּה. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? רַבָּנַן סְבְרִי: בָּעֵינַן "וְקִנֵּא וְהֵבִיא", וְר' יוֹסֵי סָבַר: לָא בָּעֵינַן "וְקִנֵּא... וְהֵבִיא". תָּנוּ רַבָּנַן: "אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ", לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ. לְמַאי הִלְכְתָא? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: כְּשֵׁם שֶׁאִם הוּא סוּמָא לֹא הָיָה מַשְׁקֶה, דִּכְתִיב: "וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ", כָּךְ הִיא, אִם הָיְתָה סוּמָא לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה. רַב אַשִׁי אָמַר: כְּשֵׁם שֶׁחִיגֶּרֶת וְגִידֶּמֶת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה, דִּכְתִיב: "וְהָעֲמִיד"

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה'... וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ". כָּךְ הוּא, אִם הָיָה חִיגֵּר אוֹ גִּידֵּם, לֹא הָיָה מַשְׁקָהּ. מָר בַּר רַב אַשִׁי אָמַר: כְּשֵׁם שֶׁאִילֶּמֶת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה, דִּכְתִיב "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן". כָּךְ הוּא, אִם הָיָה אִילֵּם לֹא הָיָה מַשְׁקָהּ:

הדרן עלך ארוסה

כְּשֵׁם שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִים אוֹתָהּ, כָּךְ הַמַּיִם בּוֹדְקִים אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבָאוּ", "וּבָאוּ". כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִטְמָאָה" "וְנִטְמָאָה", דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּךְ הָיָה דּוֹרֵשׁ זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְעָמִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה" נִטְמְאָה וְנִטְמָאָה, אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל: בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ ר' עֲקִיבָא "וּכְלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", אֵינוֹ אוֹמֵר "טָמֵא" אֶלָּא "יִטְמָא", לְטַמֵּא אֲחֵרִים. לִמֵּד עַל כִּכָּר שֵׁנִי, שֶׁמְּטַמֵּא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִי יְגַלֶּה עָפָר מֵעֵינֶיךָ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁהָיִיתָ אוֹמֵר: עָתִיד דּוֹר אַחֵר לְטַהֵר כִּכָּר שְׁלִישִׁי, שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, וַהֲלֹא ר' עֲקִיבָא תַּלְמִידְךָ מֵבִיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא": בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ ר' עֲקִיבָא, "וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה..." וּמִקְרָא אַחֵר אָמַר: מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב", אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אֶלֶף אַמָּה שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר אַלְפַּיִם אַמָּה, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר אַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר אֶלֶף אַמָּה, הָא כֵּיצַד, אֶלֶף אַמָּה מִגְרָשׁ, וְאַלְפַּיִם אַמָּה תְּחוּם הַשַּׁבָּת. ר' אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל ר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אֶלֶף אַמָּה מִגְרָשׁ, וְאַלְפַּיִם אַמָּה שָׂדוֹת וּכְרָמִים: בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ ר' עֲקִיבָא, "אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה' וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר", שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר "לֵאמֹר", וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר "לֵאמֹר"? מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹנִין שִׁירָה אַחֲרָיו שֶׁל מֹשֶׁה עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר כְּקוֹרְאִין אֶת הַלֵּל, "אָשִׁירָה לַה' כִּי גָאֹה גָּאָה" לְכָךְ נֶאֱמַר "לֵאמֹר". ר' נְחֶמְיָה אוֹמֵר: כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע, וְלֹא כְּקוֹרִין אֶת הַלֵּל: בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הוּרְקָנוֹס: לֹא עָבַד אִיּוֹב אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא מֵאַהֲבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל". וַעֲדַיִין הַדָּבָר שָׁקוּל לוֹ אֲנִי מְצַפֶּה, אוֹ אֵינִי מְצַפֶּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַד אֶגְוָע לֹא אָסִיר תֻּמָּתִי מִמֶּנִּי", מְלַמֵּד שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה. אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִי יְגַלֶּה עָפָר מֵעֵינֶיךָ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהָיִיתָ דּוֹרֵשׁ כָּל יָמֶיךָ לֹא עָבַד אִיּוֹב אֶת הַמָּקוֹם אֶלָּא מִיִּרְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יְרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע", וַהֲלֹא יְהוֹשֻׁעַ תַּלְמִיד תַּלְמִידְךָ לִמֵּד שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה: **גמ'** "אוֹתוֹ" לְמַאן? אִילֵימָא לַבַּעַל, בַּעַל מַאי עָבֵיד? וְכִי תֵּימָא

דאי

תוספות

לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למ"ד (סנהדרין דף מה:) לא בעינן קרא כדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מציא לקבולי שבועה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעכבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה משום דר' זירא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפיה אע"ג דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא כדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בנזיר (דף מו:) דמאן דבעי קרא כדכתיב דנזיר ממורט או אין לו כפים אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על כפי הנזיר וכן אין לו בהן יד משום דכתיב על בהן ידו תריץ דרב אשי מהדר למר קשישא לפום סברתו דבעי למידק ממתני' דבעינן קרא כדכתיב וא"ל רב אשי מהכא ליכא למידק מידי דהתם קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן קרא כדכתיב:

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו. ירושלמי המאררים אמר רבי תנחומא מנין המאררים נגד רמ"ח אברים שיש בה ונגד רמ"ח אברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר הבועל כך הן בודקין אותו וכשם שהיא אסורה לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בועל היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא נבדקת אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק בדקו אותו ולא אותה אני אומר הזכות תולה ניחא כמאן דאמר הזכות תולה לה ואינו ניכרת ברם כמאן דאמר הזכות תולה וניכרת הרי לא הוכרה אלא אני אומר מים מגולים שתה ונצבה הכין לא הוון בעייא מבדקוניה אלא כדין אלא אני אומר עם אחרים נסתרה ולא כן סברינן מימר לכשתשתה הוא נבדק תיפתר שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה בדקו אותה ולא בדקו אותו אני אומר הזכות תלה ליה ניחא כמ"ד הזכות תולה ואינו ניכרת ברם כמ"ד הזכות תולה וניכרת הרי הוא לא הוכר אלא אני אומר מים מגולים שתת ונצבת הכין לא הוה בעי מבדקונה אלא כדין אלא אני אומר עם אחרים נסתרה מעתה גרש יהא מותר בה תיפתר שהיה הוא שוגג והיא מזידה ובדקו אותה ולא אותו הוא מזיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר מזיד בה ואת אמרת הכין הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר יצאה מתחת ידו ואת אמר הכין ומנין שהדבר תלוי בה שמעון ב"ר אבא בשם ר' יוחנן אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מזידה אסורה שוגגת מותרת:

ההוא

רש"י

וְהֶעֱמִיד. וְלֹא חִגֶּרֶת: וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ. וְלֹא גִּדֶּמֶת קְטוּעַת יָדַיִם:

הַדְרָן עֲלָךְ אֲרוּסָה

כְּשֵׁם. כָּךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. בגמ' מְפָרֵשׁ לָהּ: שֶׁנֶּאֱמַר וּבָאוּ וּבָאוּ. בגמ' מְפָרֵשׁ אִי וָי"ו יְתֵירָא דָּרֵישׁ אוֹ וּבָאוּ וּבָאוּ יְתֵירֵי דִּכְתִיבֵי בְּעִנְיָינָא: נִטְמְאָה וְנִטְמָאָה. וָי"ו יְתֵירָא דָּרֵישׁ, אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה: וְכָךְ הָיָה ר' זְכַרְיָה דּוֹרֵשׁ. וָי"ו יְתֵירָא: שְׁתֵּי פְּעָמִים. וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה לֹא מִמְּנְיָינָא הוּא, דְּאוֹקִימְנָא לְטֻמְאָה וַדָּאִית בְּעֵד אֶחָד בְּפ"ק (לְעֵיל ב:), אֶלָּא וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא נִטְמָאָה, וְהָיְתָה אִם נִטְמְאָה. וְעוֹד כְּתִיב אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה, וּבַגְּמָרָא דָּרֵישׁ לָהּ ר"ע לִתְרוּמָה וְרַבִּי נַמִּי מוֹדֵי, וְהַאי דְּנָקַט הָכָא תְּרֵי מִנַּיְיהוּ וְתוּ לֹא, מִשּׁוּם דְּשַׁמְעִינַן לְר"ע דְּדָרֵישׁ בַּעַל וּבוֹעֵל מֵרִבּוּיָא דְּוָי"ו יְתֵירָא, וְקָא"ל רַבִּי בַּעַל וּבוֹעֵל מִנִּטְמְאָה וְנִטְמָאָה נָפְקֵי, וְלָא דָּרְשֵׁי וָוֵי"י: בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ. בְּמַס' בְּרָכוֹת (דַּף כח.) אַמְרִינַן דְּכָל הֵיכָא דְּתָנֵי בּוֹ בַּיּוֹם הוּא יוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת ר"א בֶּן עֲזַרְיָה לִנְשִׂיאוּת, שֶׁנִּתְרַבּוּ תַּלְמִידִים שֶׁנָּתְנוּ רְשׁוּת לִכָּנֵס לַכֹּל, שֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כָּל ת"ח שֶׁאֵין תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ אַל יִכָּנֵס לְבהמ"ד, וְרָבְתָה תּוֹרָה בּוֹ בַּיּוֹם וְלֹא הָיְתָה הֲלָכָה תְּלוּיָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁלֹּא פֵּרְשׁוּהָ. וְהָא דְּקָתָנֵי לָהּ הָכָא, נִרְאֶה בְּעֵינַי דְּהָךְ דְּרָשָׁה דְּנִטְמְאָה וְנִטְמָאָה דִּלְעֵיל נַמִּי בּוֹ בַּיּוֹם הֲוַאי: כְּלִי חֶרֶשׂ הוּא רִאשׁוֹן, שֶׁנִּטְמָא מִן הַשֶּׁרֶץ, וְהָאֹכֶל שֶׁבְּתוֹכוֹ שֵׁנִי, שֶׁנִּטְמָא בִּכְלִי: אֵינוֹ אוֹמֵר טָמֵא. כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ טָמֵא, אֶלָּא יִטְמָא, לְמִדְרַשׁ נַמִּי יְטַמֵּא שֶׁמְּטַמֵּא אֲחֵרִים: לִמֵּד עַל כִּכָּר שֵׁנִי. לְהָכִי נָקַט כִּכָּר, לְפִי שֶׁהוּא מָצוּי בְּתַנּוּר שֶׁהוּא כְּלִי חֶרֶשׂ: שֶׁמְּטַמֵּא אֶת הַשְּׁלִישִׁי. בִּתְרוּמָה וַאֲפִי' בְּחֻלִּין, דִּקְרָא סְתָמָא כְּתִיב: עָתִיד דּוֹר אַחֵר. מִן הָעֲתִידִין לָבֹא שֶׁיְּטַהֵר אֶת הַשְּׁלִישִׁי אַף בִּתְרוּמָה, שֶׁאֵין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה, וַאֲנַן הוּא דִּמְטַמְּאִינַן לֵיהּ בִּתְרוּמָה מק"ו כְּדִמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא, וְדוֹר אַחֵר פָּרִיךְ לֵיהּ לְק"ו כִּדְלְקַמָּן בַּגְּמָרָא: וְר"ע תַּלְמִידְךָ מֵבִיא מִקְרָא שֶׁהוּא טָמֵא. אַף בְּחֻלִּין: מִגְרָשׁ. רְחָבָה פְּנוּיָה מִזְּרִיעָה וּמִבָּתִּים וּמֵאִילָנוֹת לִנְוֵי הָעִיר לִהְיוֹת לָהּ לַאֲוִיר, וְאַלְפַּיִם לֹא הֻזְכְּרוּ לִתְּתָן לַלְוִיִּם, וְלֹא נֶאֶמְרוּ אֶלָּא לִיצִיאַת תְּחוּם שַׁבָּת: שָׂדוֹת וּכְרָמִים. וְאַלְפַּיִם סָבִיב נָתְנוּ לַלְוִיִּם, מֵהֶם הִנִּיחוּ אֶלֶף סְבִיב הָעִיר לְמִגְרָשׁ, וְהַשְּׁאָר שָׂדוֹת וּכְרָמִים: שֶׁאֵין ת"ל לֵאמֹר. שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לִשְׁאָר לֵאמֹר שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהַשְּׁכִינָה מְדַבֵּר הַדִּבּוּר לְמֹשֶׁה לַחֲזוֹר הוּא וְלֵאמְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל כָּאן אֵין לוֹמַר כֵּן: כְּקוֹרֵא אֶת הַהַלֵּל. בגמ' מְפָרֵשׁ: כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע. בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ: מֵאַהֲבָה. שֶׁאוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם: שָׁקוּל. מִשְׁקָלוֹ שָׁוֶה מַכְרִיעַ לְכָאן וּלְכָאן: לוֹ אֲנִי מְיַיחֵל אוֹ אֵינִי מְיַיחֵל. וְה"ק הֵן יִקְטְלֵנִי הֲלֹא הוּא הוֹרְגֵנִי לֹא אֲיַחֵל לוֹ עוֹד, דְּיֵשׁ לֹא שֶׁהוּא נִדְרָשׁ כְּמוֹ לוֹ בְּלָמֶ"ד וָי"ו כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: מִיִּרְאָה. מִדַּאֲגַת הַפּוּרְעָנוּת שֶׁלֹּא תָּבֹא עָלָיו: יְרֵא אֱלֹהִים. וְלֹא אוֹהֵב אֱלֹהִים: תַּלְמִיד תַּלְמִידְךָ. תַּלְמִידוֹ שֶׁל ר"ע הָיָה: **גמ'**

דאי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

"וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ", ותיבת "והעמיד" מיותרת ובאה ללמד שצריך שיהיו לה רגליים ולא חיגרת, ומתיבת "כפיה" רואים שצריך שיהיו לה ידים, ולא גידמת, **כָּךְ הוּא אִם הָיָה חִיגֵּר אוֹ גִּידֵּם לֹא הָיָה מַשְׁקֶה.**

עוד מוסיפה הגמרא דין הנלמד מהיקש אשה לאיש, **מַר בַּר רַב אַשִׁי אָמַר, כְּשֵׁם שֶׁאִילֶּמֶת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה דִּכְתִיב** בתורה בפרשת סוטה "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן" הרי שהצריך שתוכל לומר בפיה, ולא אילמת, **כָּךְ הוּא אִם הָיָה אִילֵּם לֹא הָיָה מַשְׁקֶה.**

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים פרק חמישי

בפרק זה יתבאר שהמים בודקין גם את הבועל והוא נענש בעונש המים המרים גם כן, ושהיא אסורה לו. ועל ידי שהזכיר שכך דרש רבי זכריה בן הקצב, נתגלגלו בענינים אחרים שנאמרו בדרשותיהם בעניני טומאה וטהרה, ועניני איסורי תחומין, ועוד.

משנה. כְּשֵׁם שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ לידע אם חטאה על ידי 'לצבוט בטן ולנפיל ירך', **כָּךְ הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתוֹ** – את הבועל, שגם בטנו צבה וירכו נופלת, **שֶׁנֶּאֱמַר 'וּבָאוּ' 'וּבָאוּ',** הוי"ו מיותרת לדרשה. **כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה** האשה **לַבַּעַל** אם לא שתתה את המים, **כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל** אם התגרשה או התאלמנה מבעלה הראשון, **שֶׁנֶּאֱמַר 'נִטְמָאָה' 'וְנִטְמָאָה',** הוי"ו מיותרת לדרשה, **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כָּךְ הָיָה דּוֹרֵשׁ זְכַרְיָה בֶּן הַקַּצָּב** כרבי עקיבא. **רַבִּי אוֹמֵר,** משני **פְּעָמִים הָאֲמוּרִים בְּפָרָשָׁה 'נִטְמָאָה' 'וְנִטְמָאָה'** – ממה שנכפל בתורה פעמיים 'נטמאה', נלמדים שני הטומאות, **אֶחָד לַבַּעַל וְאֶחָד לַבּוֹעֵל,** ולא מדרשת וי"ו יתירא.

בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "[וְכָל] כְּלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפּוֹל מֵהֶם – מהשרצים במותם, **אֶל תּוֹכוֹ, כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא",** דהיינו שהכלי חרס נטמא משרץ מת ונעשה ראשון לטומאה, והאוכל שבתוכו נטמא מהכלי ונעשה שני. הפסוק **אֵינוֹ אוֹמֵר** 'כל אשר בתוכו **טָמֵא' אֶלָּא 'יִטְמָא',** ונדרוש **יִטַּמֵּא** שמשמעו **לְטַמֵּא אֲחֵרִים, לִמֵּד עַל כִּכַּר** שנטמא מהכלי חרס שהוא **שֵׁנִי** לטומאה, **שֶׁמְּטַמֵּא אֶת הַשְּׁלִישִׁי** אפילו בחולין. **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי יַגֵּלֶה עָפָר מֵעֵינֶיךָ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהָיְתָה דּוֹרֵשׁ כָּל יָמֶיךָ שֶׁלֹּא עָבַר אִיּוֹב אֶת הַמָּקוֹם אֶלָּא מִיִּרְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר "אִישׁ תָּם וְיָשָׁר וְיָרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע", וַהֲלֹא יְהוֹשֻׁעַ** בן הורקנוס, **תַּלְמִיד** רבי עקיבא שהיה **תַּלְמִידוֹ לְמֵד שֶׁמְּאַהֲבָה עָשָׂה.**

גמרא. שנינו במשנה, 'כך המים בודקין אותו'. מבררת הגמרא, **'אוֹתוֹ' לְמַאן, אִילֵּימָא** שבודקים **לְבַעַל, בַּעַל מַאי עָבִיד** – והלא הבעל לא חטא כלל, **וְכִי תֵּימָא** שהכוונה היא **בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "וּמַדּוּעַ מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְגוֹ", וּמִקְּרָא אַחֵר אָמַר "מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב", אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שיתנו** ללוים **אֶלֶף אַמָּה, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר אַלְפַּיִם אַמָּה', וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר** שיתנו **אַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר 'אֶלֶף אַמָּה', הָא כֵּיצַד, אֶלֶף אַמָּה** הוא **הַמִּגְרָשׁ** שתתנו ללוים, **וְאַלְפַּיִם אַמָּה** נאמרו לגבי **תְּחוּם הַשַּׁבָּת,** שאסור לצאת חוץ לאלפים אמה בשבת, ולא הוזכרו כדי שיתנום ללוים. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, אֶלֶף אַמָּה מִגְרָשׁ, וְאַלְפַּיִם אַמָּה שָׂדוֹת וּכְרָמִים** – נתנו ללוים אלפיים אמה, מתוכם אלף היו מגרש ועוד אלף לשדות וכרמים.

בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה' וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר", שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר 'לֵאמֹר', שהרי בכל מקום שכתוב בתורה 'לאמר' הכוונה שהשכינה מדברת הדיבור למשה שיאמר לבני ישראל, **וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר** כאן **'לֵאמֹר',** הרי פה אי אפשר להסביר כך, אלא **מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹנִין שִׁירָה אַחֲרֵיו שֶׁל מֹשֶׁה עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר כְּקוֹרְאִין אֶת הַלֵּל,** שאומרים הציבור את ראשי הפרקים, **(אֲשִׁירָה לַה' כִּי גָאֹה גָּאָה), לְכָךְ נֶאֱמַר 'לֵאמֹר'.** רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, **כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע** שאחרי שהשליח ציבור פותח תחילה, כולם קוראים ביחד, כך אמר משה אשירה לה', ושרתה רוח הקודש על כל בני ישראל וכוונו למה שהוא אומר, ואמרו כולם ביחד, **וְלֹא כְּקוֹרִין אֶת הַלֵּל.**

בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הורקנוס, לֹא עָבַד אִיּוֹב אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא מֵאַהֲבָה, שֶׁנֶּאֱמַר "הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל", וַעֲדַיִן הַדָּבָר שָׁקוּל, 'לוֹ' אֲנִי מְצַפֶּה – האם כתוב 'לו' בוי"ו שמשמע, גם אם יעניש אותי ויהרגני, 'לו' אני מצפה לעולם הבא, הרי שעבד מאהבה, **אוֹ אֵינִי מְצַפֶּה** – שכתוב 'לא' באל"ף שמשמע, אני מצפה לו כיון שאני מפחד שמא יהרגני, אבל 'הן יקטלני שוב 'לא איחל' ולא אצפה לו לעולם הבא, **תַּלְמוּד לוֹמַר "עַד אִגְוַע לֹא אָסִיר תֻּמָּתִי מִמֶּנִּי", מְלַמֵּד שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה,** כיון שמי שיש לו מידה כזאת שלא מסיר תומתו עד יום מיתתו, מידה זו היא מידת העובדים מאהבה. **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי יְגַלֶּה עָפָר מֵעֵינֶיךָ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁהָיְתָה דּוֹרֵשׁ כָּל יָמֶיךָ שֶׁלֹּא עָבַד אִיּוֹב אֶת הַמָּקוֹם אֶלָּא מִיִּרְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר "אִישׁ תָּם וְיָשָׁר וְיָרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע", וַהֲלֹא יְהוֹשֻׁעַ** בן הורקנוס, **תַּלְמִיד** רבי עקיבא שהיה **תַּלְמִידוֹ לְמֵד שֶׁמֵּאַהֲבָה עָשָׂה.**

גמרא. שנינו במשנה, 'כך המים בודקין אותו'. מבררת הגמרא, **'אוֹתוֹ' לְמַאן, אִילֵּימָא** שבודקים **לְבַעַל, בַּעַל מַאי עָבִיד** – והלא הבעל לא חטא כלל, **וְכִי תֵּימָא** שהכוונה היא

יש למצוא ידידים אשר ישפיעו להטבת הפרטים שהם המעיקים ומצירים
ממכתב ט"ז אייר, תשי"ח

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נביאים

יואל פרק־ד יט־כא

יט מִצְרַיִם לִשְׁמָמָה תִּהְיֶה וֶאֱדוֹם לְמִדְבַּר שְׁמָמָה תִּהְיֶה מֵחֲמַס בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ דָם־נָקִיא
בְּאַרְצָם: כ וִיהוּדָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב וִירוּשָׁלִַם לְדֹר וָדוֹר: כא וְנִקֵּיתִי דָמָם לֹא־נִקֵּיתִי וַיהוָה שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן:
(פפפ)

רש"י

(יט) מצרים וגו'. סמכן זה לזה לפורעניות אתה מוצא שאילולי מצרים לא היתה אדום שנא' (מלכי' א א) כי ששה חדשים ישב יואב עד הכרית כל זר באדום וכתיב (שם א) ויברח הדד הוא ואנשים אדומיים וימצא הדד חן בעיני פרעה וגו' והדד שמע כי שכב דוד עם אבותיו וגו' ובאחרונה ויהי לשטן לשלמה אמר הקב"ה אני אכלה זו וזו: **מחמס בני יהודה.** בשביל חמס שעשו עכו"ם לבני יהודה אשר שפכו את דמם: **(כא) ונקיתי דמם לא נקיתי.** ואף אם אנקה אותם משאר עבירות שבידם ומרעות שעשו לי דמם של בני יהודה לא אנקה מהם אימתי תהיה זאת בזמן שהקב"ה שוכן בציון:

מצודת דוד

(כ) לעולם תשב. תתקיים לעולם ולא תחרב עוד: **וירושלים.** כפל הדבר במ"ש: **(כא) ונקיתי.** ר"ל אף שאנקה את העכו"ם מעון החמס במה שישראל ישובו לקחת מהם כספם וזהבם הנה עון שפיכת דמם לא אנקה בכופר ממון כ"א בדם שופכו: **וה' שוכן בציון.** כאומר אל יפחדו ישראל פן כשידעו העכו"ם שנחרץ משפטם להרג יתחזקו לנקום נקם מישראל בחשבם כאשר יאבדו יאבדו כי ה' שוכן בציון ויגן על עמו ולא יהיה לאל ידם:

מצודת ציון

(יט) מחמס. ענין עושק וגזל: **(כ) תשב.** ענין עכבה וקיים: **(כא) ונקיתי.** מל' נקי וברור:

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ועשרים לעומר עמ' ב

1 זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.
2 חוזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, **וְאֶלָּא** לפי דברי
3 שמואל דלעיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה
4 הגמרא שלא תלמד מ"ושכב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי
5 שהוא מזריע, אם כן מה שאמר הפסוק **"שִׁכְבַת זֶרַע"** לָמָּה לִי – מה
6 בא למעט. מתרצת הגמרא, **מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא,** כתוב בפסוק
7 דלעיל "ושכב איש אותה שכבת **שִׁכְבַת זֶרַע", פְּרָט לְדָבָר אַחֵר,**
8 שיש קינוי של הבעל שהתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא
9 לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קינוי.
10 שואלת הגמרא, **מַאי דָּבָר אַחֵר,** שאמרת עליו שאינו נקרא קינוי.
11 מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, פְּרָט לְשֶׁקִּינֵּא לָהּ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ**
12 – שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא
13 לביאה שלא כדרך איש ואשה, שאין לזה דין קינוי להחשיבה סוטה.
14 מקשה הגמרא, **אָמַר לֵיהּ רָבָא,** והרי ביאה **שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ** אוסרת
15 אשה כמו ביאה כדרכה, שהרי **"מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה" כְּתִיב** בתורה,
16 "משכבי" בלשון רבים, לדמות משכב שלא כדרכה למשכב כדרכה,
17 שבשניהם נאסרת, ואיך אמרת שאינו נקרא קינוי. מתרצת הגמרא
18 **אֶלָּא** מהו 'דבר אחר', **אָמַר רָבָא,** מה שכתוב בתורה "ושכב איש
19 אותה שכבת זרע" בא למעט **פְּרָט לְשֶׁקִּינֵּא לָהּ דֶּרֶךְ אֲבָרִים** –
20 שקינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לשכב עמו בקירוב אברים,
21 ולא קינא לה לביאה כלל.
22 שואלת הגמרא, **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי,** קירוב דרך אברים **פְּרִיצוּתָא**
23 **בְּעָלְמָא הִיא, וּפְרִיצוּתָא** מִי **אָסַר** רַחֲמָנָא – האם התורה אסרה
24 אשה על בעלה כשעשתה רק פריצות זו של קירוב באברים, וכיון
25 שלא אסרה התורה אם כן ודאי שאינו נחשב קינוי. מתרצת הגמרא
26 **אֶלָּא** מהו 'דבר אחר', **אָמַר אַבָּיֵי,** מה שכתוב בתורה "ושכב איש
27 אותה שכבת זרע" בא למעט **פְּרָט לְשֶׁקִּינֵּא לָהּ בְּנִשִּׁיקָה** – שקינא
28 לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה שאינו מכניס בה את האבר,
29 אלא רק נוגע האבר באותו מקום.
30 שואלת הגמרא, **הָנִיחָא** – מובן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו
31 נקרא קינוי כשהתרה בה על נשיקת אבר, רק **לְמַאן דְּאָמַר הַעֲרָאָה**
32 הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה **זוֹ הַכְנָסַת עַטָּרָה,** וסובר **אֲבָל**
33 **נְשִׁיקָה וְלֹא כְּלוּם הִיא, הַיְינוּ דְּאָתֵי קְרָא לְמַעוּטֵי נְשִׁיקָה** – לכן
34 הוצרך הפסוק כדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא
35 כהעראה, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר (דְּאָמַר) הַעֲרָאָה** הכתובה בכל מקום
36 שנקראת ביאה **זוֹ** אפילו **נְשִׁיקָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – למה מיעט
37 הכתוב שאינו נקרא קינוי, והרי היא העראה ונחשבת ביאה גמורה.
38 מתרצת הגמרא, **לְעוֹלָם** כמו שתירץ רבא לעיל ש'דבר אחר' זהו
39 **לְשֶׁקִּינֵּא לָהּ דֶּרֶךְ אֲבָרִים,** ומה שהקשה אביי והרי אין צריך לזה
40 פסוק שודאי אינו נחשב קינוי כי זו פריצות בלבד שאינה אוסרת
41 אשה על בעלה, נענה ונאמר, **וּמַהוּ דְּתֵימָא** – הייתי אומר, כיון
42 **שבִּקְפִידָא דְּבַעַל תַּלְיָא רַחֲמָנָא** – כתוב בתורה "ועבר עליו רוח
43 קנאה וקינא את אשתו", הרי שתלו זאת בהקפדת הבעל, **וּבַעַל הָא**
44 **קָא קָפִיד** שלא תשכב עם איש זר בקירוב אברים, **קָמַשְׁמַע לָן** כיון
45 שאינה נאסרת בכך אינו נחשב קינוי.
46 **אָמַר שְׁמוּאֵל,** עדיף **שִׁשָּׁא אָדָם**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כתובים

דברי הימים ב פרק־לה א־ט

א וַיַּעַשׂ יֹאשִׁיָּהוּ בִירוּשָׁלִַם פֶּסַח לַיהוָה וַיִּשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן: ב וַיַּעֲמֵד
הַכֹּהֲנִים עַל־מִשְׁמְרוֹתָם וַיְחַזְּקֵם לַעֲבֹדַת בֵּית יְהוָה: (ס) ג וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם (המבונים) הַמְּבִינִים
לְכָל־יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַיהוָה תְּנוּ אֶת־אֲרוֹן־הַקֹּדֶשׁ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
אֵין־לָכֶם מַשָּׂא בַכָּתֵף עַתָּה עִבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: ד (והכונו) וְהָכִינוּ
לְבֵית־אֲבוֹתֵיכֶם כְּמַחְלְקוֹתֵיכֶם בִּכְתָב דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וּבְמִכְתַּב שְׁלֹמֹה בְנוֹ: ה וְעִמְדוּ בַקֹּדֶשׁ לִפְלֻגוֹת
בֵּית הָאָבוֹת לַאֲחֵיכֶם בְּנֵי הָעָם וַחֲלֻקַּת בֵּית־אָב לַלְוִיִּם: ו וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח וְהִתְקַדְּשׁוּ וְהָכִינוּ לַאֲחֵיכֶם
לַעֲשׂוֹת כִּדְבַר־יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ) ז וַיָּרֶם יֹאשִׁיָּהוּ לִבְנֵי הָעָם צֹאן כְּבָשִׂים וּבְנֵי־עִזִּים הַכֹּל לַפְּסָחִים
לְכָל־הַנִּמְצָא לְמִסְפַּר שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּבָקָר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אֵלֶּה מִרְכוּשׁ הַמֶּלֶךְ: (ס) ח וְשָׂרָיו לִנְדָבָה
לָעָם לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם הֵרִימוּ חִלְקִיָּהוּ וּזְכַרְיָהוּ וְיֶחִיאֵל נְגִידֵי בֵּית הָאֱלֹהִים לַכֹּהֲנִים נָתְנוּ לַפְּסָחִים אַלְפַּיִם
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּבָקָר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת: ט (וכונניהו) וְכָנַנְיָהוּ וּשְׁמַעְיָהוּ וּנְתַנְאֵל אֶחָיו וַחֲשַׁבְיָהוּ וִיעִיאֵל וְיוֹזָבָד
שָׂרֵי הַלְוִיִּם הֵרִימוּ לַלְוִיִּם לַפְּסָחִים חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וּבָקָר חֲמֵשׁ מֵאוֹת:

רש"י

(א) ויעש יאשיהו בירושלים פסח. לפי שכל מלכי יהודה הרשעים לא עשו פסח כמשפטו: **(ג) תנו את ארון הקודש.** לפי פשוטו שהעבירו מנשה ואמון את הארון וישימו תחתיו פסיליהם כדמוכח לעיל (ב׳ ל״ג) במנשה וישם פסל הסמל וגו׳ לפיכך צוה יאשיהו להושיבו וליתן הארון במקומו אשר בנה שלמה ורבותינו אמרו שאמר ללוים לגונזו שם: **אין לכם משא בכתף.** זו טענה אחרת היא ותחילת מלה הוא שאמר להם אין לכם שום טורח משא בכתף מכל כלי בית ה׳ שתוכלו לומר משום טורח משא בכתף אין אנו יכולין לעבוד את ה׳ ועמו לפיכך מעתה עבדו את ה׳ אלהיכם בשיר ואת עמו ישראל לשחוט ולהפשיט פסחיהן כדמוכח למטה ושחטו הפסח והתקדשו וגו׳: **(ה) לפלגות.** למחלוקת לעשות הפסח כהלכתו כדבר ה׳ ביד משה: **(ו) וירם יאשיהו לבני העם.** דוגמא (במדבר י״ח) כן תרימו גם אתם לשון הפרשה: **לכל הנמצא.** לכל ישראל הנמצאים הפריש צאן לפסחים: **למספר שלשים אלף.** בין צאן בין כבשים בין עזים: **ובקר שלשת אלפים.** לשלמי חגיגה:

מצודת דוד

(א) לחדש הראשון. לפי שנא׳ למעלה שחזקיה עשה פסח בחדש השני לזה אמר שיאשיה עשה בחדש הראשון כמשפט: **(ב) על משמרותם.** כ״א במשמר שלו: **ויחזקם.** זרזם באזהרה לעשות עבודת ה׳: **(ג) ללוים המבינים.** לכהנים בני לוי המלמדים בינה לישראל וכו׳: **תנו את ארון.** רז״ל אמרו שצוה לגנזו במקום מטמון שעשה שלמה למען לא יוליכוהו בגולה עם ישראל ולפי פשוטו יאמר כי המלכים הרשעים אשר קדמו לו העבירו הארון ממקומו והעמידו תחתיו הפסל לזה אמר להם להחזירו למקומו: **אין לכם משא בכתף.** ר״ל אחר שתשאו את הארון בכתף להחזירו למקומו שוב לא יהיה לכם מעתה שום עבודת משא בכתף ולזה תהיו פנוים ועבדו את ה׳ ועמו בדבר הקרבנות: **(ד) והכינו.** את עצמכם הכינו כל א׳ לבית אבתיו כפי אשר נחלקתם כאמור בכתב דוד ושלמה: **(ה) בקדש.** בהעזרה: **לפלגות בית האבות.** למחלוקת בית האבות כ״א לבד: **לאחיכם בני העם.** את בני ישראל צוה להעמיד כל בית אב לבד לעשות את הפסח: **וחלוקת וכו׳.** וכן הלוים יעמדו כל בית אב לבד: **(ו) והתקדשו.** טהרו את עצמכם: **והכינו.** גם הכינו וזרזו את אחיכם לטהר את עצמם לעשות הפסחים כדבר ה׳: **(ז) לכל הנמצא.** בירושלים: **ובקר.** לשלמי חגיגה: **(ח) לעם.** וחוזר ומפרש שהם לכהנים וללוים: **חלקיה.** ר״ל השרים חלקיה וכו׳ פקידי בית האלהים הם נתנו לכהנים לפסחים וכו׳:

מצודת ציון

(ה) לפלגות. לחלקים כמו בימיו נפלגה הארץ (בראשית י׳): **(ז) וירם.** והפריש:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

משניות מסכת עבודה זרה

ו עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהִנִּיחוּהָ עוֹבְדֶיהָ בְּשָׁעַת שָׁלוֹם — מֻתֶּרֶת; בְּשָׁעַת מִלְחָמָה — אֲסוּרָה. בִּימוֹסְיָאוֹת שֶׁל מְלָכִים — הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָן בְּשָׁעָה שֶׁהַמְּלָכִים עוֹבְרִים.

ז שָׁאֲלוּ אֶת הַזְּקֵנִים בְּרוֹמִי: אִם אֵין רְצוֹנוֹ בַּעֲבוֹדָה זָרָה, לָמָּה אֵינוֹ מְבַטְּלָהּ? אָמְרוּ לָהֶן: אִלּוּ לְדָבָר שֶׁאֵין צֹרֶךְ לָעוֹלָם בּוֹ הָיוּ עוֹבְדִים, הָיָה מְבַטְּלוֹ; הֲרֵי הֵן עוֹבְדִין לַחַמָּה וְלַלְּבָנָה וְלַכּוֹכָבִים וְלַמַּזָּלוֹת — יְאַבֵּד עוֹלָמוֹ מִפְּנֵי הַשּׁוֹטִים? אָמְרוּ לָהֶן: אִם כֵּן, יְאַבֵּד דָּבָר שֶׁאֵין צֹרֶךְ לָעוֹלָם בּוֹ, וְיַנִּיחַ דָּבָר שֶׁצֹּרֶךְ הָעוֹלָם בּוֹ. אָמְרוּ לָהֶן: אַף אָנוּ מַחֲזִיקִין יְדֵי עוֹבְדֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ, שֶׁאוֹמְרִים: תֵּדְעוּ שֶׁהֵן אֱלוֹהוֹת, שֶׁהֲרֵי הֵן לֹא בָטְלוּ.

ח לוֹקְחִין גַּת בְּעוּטָה מִן הַנָּכְרִי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטֵל בְּיָדוֹ וְנוֹתֵן לַתַּפּוּחַ. וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה יַיִן נָסֶךְ עַד שֶׁיֵּרֵד לַבּוֹר.

פירוש ברטנורא

ו שהניחוה עובדיה. ואין דעתם לחזור: **בשעת שלום מותרת.** הואיל ויצאו לדעת ולא נטלוה עמהם, בטלוה: **בימוסיות של מלכים.** אבני גזית המתוקנות בדרך מהלך המלך, וכשהמלך עובר שם מושיבים שם ע"ז והוא משתחוה לה. ובגמרא מפרש, מפני שמניחין אותה, כלומר אינן מיוחדות להושיב שם ע"ז כל שעה אלא בשעה שהמלכים עוברים, ופעמים שהמלכים עוברים בדרך אחרת ואין חוששין להם, הלכך לאו משמשי ע"ז חשיבי:

ז אף אנו מחזקים ידיהם של אלו. העובדים לחמה וללבנה. אם היינו רואין ששאר ע"ז חרבו מעצמן ואלו קיימות, היינו מודים לאלו:

ח גת בעוטה. שבעטה ודרכה נכרי: **אע"פ שהוא נוטל בידו.** ענבים מתוך היין. **ונותן לתפוח.** מקום אסיפת הענבים העשוי כמין גל קרוי תפוח, וסבר תנא דידן דאינו נעשה יין נסך עד שירד לבור. וזו משנה ראשונה היא ואין הלכה. אלא כיון שהתחיל היין להמשך, נעשה יין נסך: **מה שבבור אסור.** אם

משניות מבוארות – קהתי

~ יום ראשון ~

באור משנה ו

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שנכרי מבטל עבודה זרה שלו על ידי מעשה שעושה בגופה, באה משנתנו ללמד, שיש ועבודה זרה של גוי מתבטלת מאליה, אף שלא עשה בה מעשה.

עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהִנִּיחוּהָ עוֹבְדֶיהָ – והלכו למקום אחר שלא על מנת לחזור, **בְּשָׁעַת שָׁלוֹם, מֻתֶּרֶת** – בהנאה, שהואיל ויצאו מהמקום מתוך ישוב הדעת ולא נטלו עמהם את העבודה זרה, הרי ביטלוה. **בְּשָׁעַת מִלְחָמָה** – אבל אם עזבו את המקום בשעת מלחמה, **אֲסוּרָה** – בהנאה, שמא מחמת בהלת המלחמה הניחו את העבודה זרה, וחושבים הם לחזור אליה. ברם, אם היו יכולים לחזור ולא חזרו, הרי היא בטלה. **בִּימוֹסְיָאוֹת שֶׁל מְלָכִים** – אבני גזית המתוקנות בדרך מהלך המלך, וכשעובר שם המלך מושיבים עליהן עבודה זרה, והוא משתחוה לה, **הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת** – בהנאה, **מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָן בְּשָׁעָה שֶׁהַמְּלָכִים עוֹבְרִים** – כלומר שבימוסיאות אלו אינן מיועדות למושב עבודה זרה אלא בשעה שהמלכים עוברים, ופעמים מניחים המלכים דרך זו והולכים בדרך אחרת, ואין חוששים להן, הלכך אינן נחשבות משמשי עבודה זרה, ומותרות הן בהנאה, שהרי הם כעבודה זרה שהניחוה עובדיה בשעת שלום, ויש מבארים הטעם, שהכמרים לא עשאום עבודה זרה אלא לצורך המלכים, וכשרואים שאין המלכים חוששים להם, גם הם מבטלים אותה (**תוספות**).

באור משנה ז

לסיום דיני ביטול עבודה זרה מביאה משנתנו שאלה שנשאלו חכמי ישראל ברומי, מפני מה הקב"ה אינו מאבד את העבודה זרה.

שָׁאֲלוּ אֶת הַזְּקֵנִים – חכמי ישראל – **בְּרוֹמִי: אִם אֵין רְצוֹנוֹ** – של הקדוש ברוך הוא – **בַּעֲבוֹדָה זָרָה, לָמָּה אֵינוֹ מְבַטְּלָהּ** – למה הוא נותן לעבודה זרה להתקיים, ואינו מאבדה מן העולם? **אָמְרוּ לָהֶן** – חכמי ישראל לשואלים: **אִלּוּ לְדָבָר שֶׁאֵין צֹרֶךְ לָעוֹלָם בּוֹ הָיוּ עוֹבְדִים** – אילו היו עובדים לדבר שאין קיום העולם תלוי בו, **הָיָה מְבַטְּלוֹ** – היה מעביר דבר זה מן העולם. אבל **הֲרֵי הֵן עוֹבְדִין לַחַמָּה וְלַלְּבָנָה וְלַכּוֹכָבִים וְלַמַּזָּלוֹת, יְאַבֵּד עוֹלָמוֹ מִפְּנֵי הַשּׁוֹטִים** – העובדים את הנברא ולא את הבורא? **אָמְרוּ לָהֶן** – לחכמי ישראל: **אִם כֵּן, יְאַבֵּד דָּבָר שֶׁאֵין צֹרֶךְ לָעוֹלָם בּוֹ** – כגון האלילים העשויים עץ ואבן, **וְיַנִּיחַ דָּבָר שֶׁצֹּרֶךְ הָעוֹלָם בּוֹ** – כגון החמה והלבנה. **אָמְרוּ לָהֶן** – החכמים: **אַף אָנוּ מַחֲזִיקִין יְדֵי עוֹבְדֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ** – אם הקב"ה יעשה כך, הרי היו מתחזקים באמונתם העובדים לחמה וללבנה, **שֶׁאוֹמְרִים** – שהיו אומרים: **תֵּדְעוּ שֶׁהֵן אֱלוֹהוֹת** – שהחמה והלבנה הן אלוהות, **שֶׁהֲרֵי הֵן לֹא בָטְלוּ** – ואלילים אחרים בטלו; ולא יאמרו שלא בטלו מפני שיש לעולם צורך בהם, אלא מפני שהן אלוהות. לפיכך מניח הקב"ה את כולם, ומצווה האדם להיות בר דעת ולהבחין בין הבורא לברואיו.

~ יום שני ~

באור משנה ח

בפרק ב משנה ג למדנו, שיין של גויים אסור אף בהנאה, גזירה משום יין נסך, שמא ניסך את היין לעבודה זרה. החל במשנתנו ועד סוף המסכת עוסקות המשניות בפרטי הדינים של יין נסך. משנתנו באה ללמד בגוי שדורך ענבים בגת ליין, מאימתי נאסר היין משום יין נסך, שכן היין היוצא מן הענבים הנדרכים בגת, נוזל במדרון הגת ויורד לתוך הבור שתחתיה. ובעייה היא, אם משיצא המיץ מהענבים והתחיל ליזול בגת יש לו כבר דין יין, או שמא דווקא לאחר שירד כבר לבור.

לוֹקְחִין גַּת בְּעוּטָה – דרוכה, **מִן הַנָּכְרִי** – מותר לקנות גת של ענבים שנדרכו על ידי גוי, **אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטֵל בְּיָדוֹ** – שהגוי נוטל בידו את הענבים הדרוכים, **וְנוֹתֵן לַתַּפּוּחַ** – ומניח אותם בתפוח, שהוא מקום צבירת הענבים לאחר דריכתם, ונוזל משם המיץ לתוך הבור; כלומר אף על פי שנגע הגוי בענבים לאחר שנדרכו, לא נאסר המיץ היוצא מהם, מפני שעדיין אין לו דין יין; **וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה יַיִן נָסֶךְ** – אין היין, הנמשך בגת מן הענבים הדרוכים, נאסר משום יין נסך, **עַד שֶׁיֵּרֵד** – מן הגת, **לַבּוֹר** – לתוך הבור שתחתיה, כמו שבארנו לעיל. **יָרַד לַבּוֹר** – ונגע הגוי ביין שבבור, **מַה שֶּׁבַּבּוֹר אָסוּר** – משום יין נסך, **וְהַשְּׁאָר** – היין שנשאר בגת ולא ירד עדיין לבור, **מֻתָּר** – בשתיה, ואפילו נגע בו גוי. בגמרא מבואר, שזו משנה ראשונה, ואין הלכה כן, אלא ההלכה היא, שכיון שהתחיל היין להימשך,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יָרַד לַבּוֹר — מַה שֶּׁבַּבּוֹר אָסוּר, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר.

ט דּוֹרְכִין עִם הַנָּכְרִי בַּגַּת, אֲבָל לֹא בּוֹצְרִין עִמּוֹ. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּטֻמְאָה — לֹא דּוֹרְכִין וְלֹא בּוֹצְרִין עִמּוֹ; אֲבָל מוֹלִיכִין עִמּוֹ חָבִיּוֹת לַגַּת וּמְבִיאִין עִמּוֹ מִן הַגַּת. נַחְתּוֹם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּטֻמְאָה — לֹא לָשִׁין וְלֹא עוֹרְכִין עִמּוֹ; אֲבָל מוֹלִיכִין עִמּוֹ פַּת לַפַּלְטֵר.

י נָכְרִי שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בְּצַד הַבּוֹר שֶׁל יַיִן, אִם יֵשׁ לוֹ עָלָיו מִלְוָה — אָסוּר; אֵין לוֹ עָלָיו מִלְוָה — מֻתָּר. נָפַל לַבּוֹר וְעָלָה, וּמְדָדוֹ בַּקָּנֶה, הִתִּיז אֶת הַצִּרְעָה בַּקָּנֶה, אוֹ שֶׁהָיָה מְטַפֵּחַ עַל פִּי חָבִית מְרֻתַּחַת — בְּכָל אֵלּוּ הָיָה מַעֲשֶׂה,

פירוש ברטנורא

יגע בו נכרי אחרי כן:

ט דורכין עם הגוי בגת. ולא אמרינן משתכר באיסורי הנאה הוא, דאפילו בשתיה סבר האי תנא דשרי כל זמן שלא ירד לבור. ומשום גורם טומאה ליכא, שמשעה שדרך בהם הנכרי מעט, נטמאו. ונמצא שאין הישראל גורם טומאה: **אבל לא בוצרין עמו.** לפי שנותנם בגת טמאה, והנכרי ממטא הענבים במגעו, והישראל הבוצר עמו גורם טומאה. וסבר האי תנא אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל ואפילו הם של נכרי. ואין הלכה כמשנה זו, דקיי"ל כיון שהתחיל היין להמשך נעשה יין נסך, הלכך אין דורכין עם העכו"ם בגת. וקיי"ל מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל כשהחולין הם של נכרי, הלכך בוצרין עם הנכרי, ואע"פ שגורם טומאה לחולין אין בכך כלום. ומיהו ישראל הבוצר כרמו לכתחלה לא יקח נכרי עמו אפילו להביא ענבים לגת, משום לך לך אמרין נזירא כו': **וישראל העושה פירותיו בטומאה.** עובר עבירה הוא, לפי שהוא ממטא התרומות והמעשרות שבהם. הלכך אסור לסייעו, כדי שלא יהא רגיל בכך: **אבל מוליכין עמו.** חבית ריקנית לגת. **ומביאין עמו,** חביות מלאות מן הגת. דמאי דהוה הוה, מאחר שנטמאו מותר ליתן היין בחביות טמאות:

י אם יש לו עליו מלוה אסור. אם יש לו על היין מלוה, שזה היין משועבד לו בחובו, אז הוא כממונו וגגע ביה לראות היאך הוא: **נפל.** הנכרי לבור מלא יין: **ועלה.** מת. אע"ג דנגע בשעה שנפל אינו אסור בהנאה, הואיל ולא נתכוין ליגע. אבל עלה חי, בעלייתו אוסרו, משום דמודה לעבודה זרה על שניצול: **ומודדו בקנה.** או שהיה הנכרי מודד יינו של ישראל בקנה: **והתיז.** או שהתיז הנכרי את הצרעה מיינו של ישראל על ידי הקנה ולא נגע בידיו ביין:

משניות מבוארות – קהתי

אף על פי שלא ירד לבור אלא עדיין הוא בגת, הרי הוא נאסר בנגיעת הגוי משום יין נסך, ולפיכך הדין הוא שאין לוקחים גת בעוטה מן הנכרי.

באור משנה ט

משנה זו ממשיכה בשיטת המשנה הקודמת, שהיין היוצא מן הענבים בגת אינו נאסר משום יין נסך עד שירד לבור. כן סוברת המשנה, שאסור לגרום טומאה לפירות ארץ ישראל, ואפילו הם של גויים.

דּוֹרְכִין עִם הַנָּכְרִי בַּגַּת – פועל ישראל יכול לדרוך ענבים עם הגוי כאחד בגתו של הגוי וליטול שכר, שהואיל ואין המיץ נעשה יין נסך עד שירד לבור, ומותר אפילו בשתיה, כמו שלמדנו במשנה הקודמת, לפיכך מותר לפועל לקבל שכר דריכת הענבים בגת, שאין משתכר באיסורי הנאה הוא; **אֲבָל לֹא בּוֹצְרִין עִמּוֹ** – אסור לבצור ענבים עם הגוי בכרמו, לפי שהגוי נותנם בגתו הטמאה, ונמצא הישראל גורם טומאה לפירות ארץ ישראל, שהרי המשקה היוצא מהענבים בשעת הדריכה מכשיר אותם לקבל טומאה בגת הטמאה של הגוי. ברם, כשדורך עמו אינו גורם טומאה, שמשהתחיל הגוי בדריכת הענבים, כבר נטמאו. ואין הלכה כמשנה זו, שכן ההלכה היא, שמשהתחיל היין להימשך, נעשה הוא יין נסך, כמו שכבר הזכרנו בסוף המשנה הקודמת; ומכאן, שאין דורכים עם הגוי בגת; אבל בוצרים עמו, שמן הדין מותר לגרום טומאה לפירות חולין שבארץ ישראל. **יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּטֻמְאָה** – שדורך ענביו בטומאה, והרי הוא עובר עבירה, שמטמא התרומות והמעשרות שבהם, **לֹא דּוֹרְכִין וְלֹא בּוֹצְרִין עִמּוֹ** – לפי שאסור לסייע ידי עוברי עבירה; ואף על פי שהענבים נטמאו כבר בתחילת הדריכה, אסור לדרוך עמו גם אחר כך, שמלאכה אחת היא, וכיון שהתחילה בעבירה, אסור לסייעו בכל מלאכת הדריכה. **אֲבָל מוֹלִיכִין עִמּוֹ חָבִיּוֹת** – ריקניות, אפילו טמאות, **לַגַּת** – למלאן ממנה, **וּמְבִיאִין עִמּוֹ מִן הַגַּת** – חביות מלאות יין, שהואיל ונגמרה מלאכת הדריכה שנעשתה בעבירה, והיין כבר ממילא טמא, מותר לסייעו בעבודות אחרות, שלאחר הדריכה, כגון בהבאת חביות יין מן הגת. וכן **נַחְתּוֹם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּטֻמְאָה** – אופה שעושה את הלחם בטומאה, **לֹא לָשִׁין** – את העיסה, **וְלֹא עוֹרְכִין** – לא מגלגלים את הבצק, **עִמּוֹ** – עם נחתום זה, שאסור לסייע ידי עוברי עבירה; ואף על פי שנטמא כבר הבצק בשעת הלישה, אסור לסייעו גם בשעת העריכה, שהלישה והעריכה מלאכה אחת היא, ואסור לסייע בכולה, כמו שבארנו לעיל בענין היין. **אֲבָל מוֹלִיכִין עִמּוֹ פַּת לַפַּלְטֵר** – לאחר שאפה הנחתום את הפת, מותר לסייעו בהובלת הפת לפלטר, דהיינו לחנות שמוכרים בה לחם, שהרי הפת נטמאה כבר, ונגמרה המלאכה שנעשתה בעבירה, וזו מלאכה אחרת היא. — שתי ההלכות האחרונות הובאו כאן אגב הרישא העוסקת בדריכה ובצירה עם הגוי.

~ יום שלישי ~

באור משנה י

משנתנו באה ללמד, כיצד אוסר הגוי יין של ישראל משום חשש שמא נגע בו ועשאו יין נסך.

נָכְרִי שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בְּצַד הַבּוֹר שֶׁל יַיִן – של ישראל, **אִם יֵשׁ לוֹ עָלָיו מִלְוָה** – בגמרא מבואר: אם יש לגוי מלוה על אותו היין, היינו ששעבד לו הישראל את היין בחובו, שאם לא ישלם לו, יגבה חובו מן היין הזה, **אָסוּר** – היין בהנאה, שהואיל והיין משועבד לו בחובו, יש חשש שמא נגע בו לבחון את טיבו, ועשאו יין נסך. **אֵין לוֹ עָלָיו מִלְוָה** – כלומר שאין היין משועבד לגוי בחובו, **מֻתָּר** – היין בשתיה, שאין חשש שמא נגע בו, שהואיל ואין לו כל שייכות ביין, ואף כניסתו לגת שלא ברשות היתה, מתיירא הוא לנגוע ביין. **נָפַל** – הגוי, **לַבּוֹר** – של יין של ישראל, **וְעָלָה** – בגמרא מבואר, שהעלוהו משם מת; שכן אילו עלה חי, הרי הוא אוסר את היין בהנאה, שמא בעלייתו הודה לעבודה זרה על שניצל ועשאו יין נסך. **וּמְדָדוֹ בַּקָּנֶה** – או שמדד הגוי את עומק היין שבבור בקנה המידה שבידו, ולא נתכוון לנגוע ביין; או **הִתִּיז אֶת הַצִּרְעָה בַּקָּנֶה** – שנפלה צרעה לתוך היין וזרקה הגוי משם בקנה, ולא נגע בידיו ביין, **אוֹ שֶׁהָיָה מְטַפֵּחַ עַל פִּי חָבִית מְרֻתַּחַת** – שהיה היין שבחבית מעלה קצף, וטפח הגוי בידו על הקצף, כדי להעבירו, ואף שנגע על ידי זה ביין, אין דרך ניסוך בכך, **בְּכָל אֵלּוּ** – בכל המקרים הללו, **הָיָה מַעֲשֶׂה** – ובאו ושאלו את החכמים, **וְאָמְרוּ** – חכמים: **יִמָּכֵר** – היין לגוי, שאין דינו כיין נסך, ומותר הוא בהנאה; אבל אסור הוא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְאָמְרוּ: יִמָּכֵר; וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. נָטַל אֶת הֶחָבִית וּזְרָקָהּ בַּחֲמָתוֹ לַבּוֹר — זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וְהִכְשִׁירוּ.

יא הַמְטַהֵר יֵינוֹ שֶׁל נָכְרִי וְנוֹתְנוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, בְּבֵית הַפָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גּוֹיִם וְיִשְׂרְאֵלִים — מֻתָּר; בְּעִיר שֶׁכֻּלָּהּ גּוֹיִם — אָסוּר, עַד שֶׁיּוֹשִׁיב שׁוֹמֵר; וְאֵין הַשּׁוֹמֵר צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס — מֻתָּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל רְשׁוּת גּוֹיִם אַחַת הִיא.

יב הַמְטַהֵר יֵינוֹ שֶׁל נָכְרִי וְנוֹתְנוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, וְהַלָּה כּוֹתֵב לוֹ: הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ מָעוֹת — מֻתָּר. אֲבָל אִם יִרְצֶה יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאוֹ, וְאֵינוֹ מַנִּיחוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֶת מְעוֹתָיו — זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה בְּבֵית שְׁאָן, וְאָסְרוּ חֲכָמִים.

פירוש ברטנורא

המרותחת. שהיתה החבית מעלה רתיחות, וטפח הנכרי בידו על הרתיחות, אין דרך ניסוך בכך: **רבי שמעון מתיר.** ואין הלכה כרבי שמעון: **זה היה מעשה והכשירו.** אף בשתיה:

יא **המטהר יינו של נכרי.** ישראל שדרך ענבים של נכרי בכשרות כדי למוכרו לישראל, ואינו נותן מעות לנכרי עד שימכרנו לאחר זמן: **ונותנו ברשותו.** של נכרי: **בעיר שיש בה נכרים וישראלים מותר.** דמרתת נכרי דלמא חזו ליה הנך ישראל דעברי ברשות הרבים ומפסידנא. ואפילו אין מפתח וחותם, שרי. והוא שאין לו מלוה על אותו יין, כגון שכתב לו התקבלתי ממך, כדאמרינן לקמן: **רבי שמעון בן אלעזר אומר כל רשות נכרי אחת היא.** פלוגתא דר' שמעון בן אלעזר ותנא קמא, דת"ק סבר כשהניח ישראל יין ברשותו של נכרי בעל היין, הוא דבעינן שיהא הבית פתוח לרה"ר ועיר שישראל ונכרים דרים בה. אבל ברשות נכרי אחר שאינו בעל הבית, אפילו בעיר שאין ישראלים דרים בה, שרי. ור' שמעון בן אלעזר אומר, כל רשות נכרי אחת היא, וכי היכי דברשות הנכרי בעל היין אסור אלא בעיר שישראל ונכרים דרים בה והבית פתוח לרה"ר, הכי נמי ברשות נכרי אחר, צריך עיר שישראל ונכרים דרים בה ובית פתוח לרה"ר. והלכה כר' שמעון בן אלעזר. ובזמן שמפתח וחותם ביד ישראל, בין ברשות בעל היין בין ברשות נכרי אחר, מותר לדברי הכל:

יב **והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר.** אם הבית פתוח לרה"ר וישראל דרים באותה העיר, כדאמרינן לעיל: **אבל אם רצה וכו'.** דהשתא הוי היין משכון אצל הנכרי הואיל ויש לו מלוה על היין, אסור. דלא מרתת, דסבר אי חזו לי ותבעו לי, אמינא דידי הוא. ואע"פ שמפתח וחותם ביד ישראל, אסור:

משניות מבוארות – קהתי

מכל מקום בשתיה. **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר** – את היין אף בשתיה. ואין הלכה כרבי שמעון. **נָטַל** – הגוי, **אֶת הֶחָבִית** – הריקנית, **וּזְרָקָהּ בַּחֲמָתוֹ לַבּוֹר** – שהתרגז מאד, ומחמת כעסו זרק את החבית לתוך הבור של יין, **זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה** – ושאלו את החכמים, **וְהִכְשִׁירוּ** – חכמים את היין אף בשתיה. – **הרמב"ם** פוסק שמותר בהנאה בלבד; ברם, **הראב"ד** משיג עליו וכותב: "זה שיבוש"... ואף נושאי כליו של הרמב"ם תמהים על כך, ומחפשים דרכים ליישב דבריו (**עיין הל' מאכלות אסורות יב, ט**).

באור משנה יא

משנה זו דנה ביין של גוי שנעשה על ידי ישראל בכשרות, מכיון שרוצה למוכרו לישראל, אלא שהיין נמצא ברשותו של הגוי.

הַמְטַהֵר יֵינוֹ שֶׁל נָכְרִי – ישראל שדרך ענבים של גוי ועשה יינו בטהרה, בכשרות, כדי למוכרו לישראל, **וְנוֹתְנוֹ בִּרְשׁוּתוֹ** – והעמיד את חביות היין ברשותו של הגוי, **בְּבֵית הַפָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים** – שהעוברים רואים את הנכנס לתוכו, ואת הנעשה בו, אם זה **בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גּוֹיִם וְיִשְׂרְאֵלִים** – הואיל והבית שהיין נתון בו פתוח לרשות הרבים וישראלים עוברים שם, **מֻתָּר** – היין, שהגוי מתיירא לגשת לחביות ולנגוע ביין, שמא יראנו ישראל ויאסרו את יינו, ונמצא מפסיד את לקוחותיו הישראלים. אבל **בְּעִיר שֶׁכֻּלָּהּ גּוֹיִם** – והוא הדין בבית שאינו פתוח לרשות הרבים, אפילו בעיר שיש בה גויים וישראלים, **אָסוּר** – היין, מחשש שנגע בו הגוי ועשאו יין נסך, שהרי אינו מתיירא שמא יראנו ישראל. **עַד שֶׁיּוֹשִׁיב שׁוֹמֵר** – אלא אם כן הושיב הישראל שומר, שישגיח שלא יגע בו הגוי, **וְאֵין הַשּׁוֹמֵר צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר** – כל היום בבית היין ולא לצאת משם, אלא **אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס** – ואינו יושב שם כל הזמן, **מֻתָּר** – היין, שנזהר הגוי מלגשת אל היין, שמא ייכנס השומר, **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל רְשׁוּת גּוֹיִם אַחַת הִיא** – בגמרא מבואר, שלדעת תנא קמא אין צריך להושיב שומר בעיר שכולה גויים, או בבית שאינו פתוח לרשות הרבים, אפילו בעיר שיש בה גויים וישראלים, אלא כשנתן הישראל את היין ברשותו של הגוי בעל היין; אבל אם נתן את היין ברשותו של גוי אחר, שאינו בעל היין, אפילו בעיר שכולה גויים אינו זקוק לשומר, והיין מותר, שהואיל ואין לאותו גוי כל שייכות ביין, אינו מעז לגשת אל היין ולנגוע בו. משנתנו באה להשמיע, שרבי שמעון בן אלעזר חולק על תנא קמא וסובר, שאין הבדל בין רשותו של הגוי שהוא בעל היין לרשותו של גוי אחר שאינו בעל היין, שכל רשות גויים אחת היא, ולכן אפילו נתן את היין ברשותו של גוי אחר, שאין לו שייכות ביין, הרי זה כאילו נתן ברשות בעל היין, ואין היין מותר אלא בעיר שישראל וגויים דרים בה והבית פתוח לרשות הרבים; אבל אם הבית אינו פתוח לרשות הרבים, או בעיר שכולה גויים, היין אסור עד שיושיב שומר.

~ יום רביעי ~

באור משנה יב

משנתנו מוסיפה ללמד באותו ענין ששנינו במשנה הקודמת, כפי שיבואר.

הַמְטַהֵר יֵינוֹ שֶׁל נָכְרִי – ישראל שעשה יינו של גוי בכשרות, כמו שבארנו במשנה הקודמת, **וְנוֹתְנוֹ בִּרְשׁוּתוֹ** – של הגוי, **וְהַלָּה** – הנכרי, **כּוֹתֵב לוֹ** – לישראל שקנה ממנו את היין: **הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ מָעוֹת** – ואפילו כתב לו כך דרך אמנה, **מֻתָּר** – היין; ודווקא בעיר שיש בה ישראלים וגויים ובבית הפתוח לרשות הרבים, שבכגון זה מותר היין אפילו בלא שומר, כמבואר במשנה הקודמת (**רש"י**). ויש מפרשים, שכאן מדובר אפילו בבית שאינו פתוח לרשות הרבים, או בעיר שכולה גויים, ומכל מקום מותר היין אפילו בלא שומר, שהואיל והגוי כתב לו קבלה, הרי היין של ישראל הוא, ואין לגוי כל שייכות בו, ולפיכך מתיירא הגוי לנגוע ביין (**המאירי**). ברם, יש מוסיפים שבכגון זה אין היין מותר אלא אם כן היה עליו מפתח או חותם. **אֲבָל אִם יִרְצֶה יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאוֹ** – להוציא את היין מרשותו של הגוי, **וְאֵינוֹ מַנִּיחוֹ** – שהגוי מעכב על ידו, **עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֶת מְעוֹתָיו** – לפי שעדיין לא שילם לו את המגיע לו בעד היין, **זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה בְּבֵית שְׁאָן, וְאָסְרוּ חֲכָמִים** – את היין, שהואיל והיין משועבד עדיין לגוי בחובו, אינו מתיירא לנגוע בו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פרק חמישי

א הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּיֵין נֶסֶךְ — שְׂכָרוֹ אָסוּר. שְׂכָרוֹ לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: הַעֲבֵר לִי חָבִית שֶׁל יֵין נֶסֶךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם — שְׂכָרוֹ מֻתָּר. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהָבִיא עָלֶיהָ יֵין נֶסֶךְ — שְׂכָרָהּ אָסוּר; שְׂכָרָהּ לֵישֵׁב עָלֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחַ הַגּוֹי לְגִינוֹ עָלֶיהָ — שְׂכָרָהּ מֻתָּר.

ב יֵין נֶסֶךְ שֶׁנָּפַל עַל גַּבֵּי עֲנָבִים — יְדִיחֵן, וְהֵן מֻתָּרוֹת; וְאִם הָיוּ מְכֻקָּעוֹת — אֲסוּרוֹת. נָפַל עַל גַּבֵּי תְּאֵנִים אוֹ עַל גַּבֵּי תְּמָרִים, אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּנוֹתֵן טַעַם — אָסוּר. מַעֲשֶׂה בְּבֵיתוֹס בֶּן זוֹנִין שֶׁהֵבִיא גְּרוֹגְרוֹת בִּסְפִינָה, וְנִשְׁתַּבְּרָה חָבִית שֶׁל יֵין נֶסֶךְ וְנָפַל עַל גַּבֵּיהֶן, וְשָׁאַל לַחֲכָמִים וְהִתִּירוּם. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁבַּהֲנָאָתוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם — אָסוּר; כָּל שֶׁאֵין בַּהֲנָאָתוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם — מֻתָּר, כְּגוֹן חֹמֶץ שֶׁנָּפַל עַל גַּבֵּי גְּרִיסִין.

פירוש ברטנורא

ה א **השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך.** להריקו מכלי אל כלי, או להוליך חביות ממקום למקום. ואפילו בסתם יינם: **שכרו אסור.** קנס הוא שקנסו חכמים ביין נסך ובסתם יינם: **שכרו מותר.** וכגון שאמר לו העבר לי כל חבית וחבית בפרוטה. אבל אם אמר לו העבר לי מאה חביות במאה פרוטות, ונמצאת חבית של יין נסך ביניהם, שכרו אסור: **השוכר את החמור שכרה אסור.** הא מתניתין נקט ליה משום סיפא, וסיפא אתא לאשמועינן דאע"ג דהשוכר את החמור לרכוב עליו סתמא שכרה נמי להניח לגינו של יין ומזונותיו עליה, סלקא דעתך אמינא דהוי כאילו שכרה מעיקרא להביא עליה יין נסך ושכרו אסור, קמשמע לן:

ב **ידיחם.** במים צוננים: **מעשה בביתוס בן זונין.** מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, ואם נותן טעם לפגם מותר, ומעשה נמי בביתוס בן זונין שהיה מביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך על גביה ובא מעשה לפני חכמים והתירום: **כל שהוא בהנאתו בנותן טעם.** שאדם נהנה מטעמו של איסור: **כל שאין בהנאתו בנותן טעם.** שאינו נהנה בטעמו של איסור: **כגון חומץ.** של איסור שנפל בתוך גריסין של היתר, נותן טעם לפגם הוא. והוא שיהיו הגריסין רותחין בשעה שנפל בהן החומץ, שאז פוגם בהם מתחילה ועד סוף. וארבעה מיני נותני טעם הם, יש טעם משביח מתחילה ועד סוף, כגון היין בתבשיל של בשר או של דגים, וזה אסור איסור ודאי. ויש טעם פוגם מתחילה ועד סוף, כגון שמנונית הדגים או הבשר בדבש, וזה מותר לכתחלה. ויש פוגם בתחילה ומשביח בסוף, כגון הדבש בין שהוא פוגם בו לשעתו, וכשישהה בו עד שיפגם עליו כח היין נותן בו הדבש ריח וטעם. ויש משביח בתחילה ולבסוף פוגם, כגון שומן הבשר עם החמאה, או הטעם הבלוע בכלי שאינו בן יומו, שנכנס בו משובח ואח"כ נפגם. ואלו השנים אסורים מספק. לפיכך אם הגריסין הללו שנפל בהן חומץ לא היו רותחין הרי הן אסורין מספק, שהחומץ בגריסין מקדיח ומשביח, ואע"פ כשמורתיחין אח"כ פוגם טעמו, הוי משביח ולבסוף פוגם ואסור:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

משנה זו באה להשמיענו, שכשם שיין נסך אסור בהנאה, כך השכר שמשתכרים מעבודה ביין נסך, אסור בהנאה.

הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל – גוי ששכר פועל ישראל, **לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ** – מלאכה, **בְּיֵין נֶסֶךְ** – כגון להריקו מכלי אל כלי, או להעביר חבית יין ממקום למקום, **שְׂכָרוֹ אָסוּר** – בהנאה, שהחמירו חכמים ביין נסך, וקנסו בו שאפילו שכר המלאכה אסור בהנאה. בגמרא מבואר, שהוא הדין בסתם יינם. **שְׂכָרוֹ** – הגוי את הפועל, **לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת** – כגון להוליך חביות של שמן, **אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: הַעֲבֵר לִי חָבִית שֶׁל יֵין נֶסֶךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם** – כלומר שכלל הגוי גם העברת חבית זו בתוך המלאכה שאמר לפועל לעשות עמו, **שְׂכָרוֹ מֻתָּר** – בגמרא מבואר, כגון שאמר לו הגוי: מאה חביות, חבית חבית בפרוטה, שנמצא שכר כל חבית לעצמו, ובכגון זה שכרו מותר, חוץ מהפרוטה בעד העברת החבית של יין נסך. אבל אם אמר לו: העבר לי מאה חביות במאה פרוטות, והיתה חבית של יין נסך ביניהן, שכרו אסור, שהואיל ואילו לא היה מעביר את החבית של יין נסך, היה יכול לעכב לו כל שכרו עד שישלים מלאכתו, לפיכך הכל אסור. ויש מבארים הטעם, שאפשר שחבית זו של יין נסך גרמה כל השכר, שאילו היה מסרב להעבירה, שמא לא היה שוכרו כלל (הר"ן). **הַשּׂוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר** – גוי ששכר חמורו של ישראל, **לְהָבִיא עָלֶיהָ יֵין נֶסֶךְ, שְׂכָרָהּ אָסוּר** – השכר שנותן הגוי לישראל בעד החמור אסור בהנאה, לפי שהוא שכר הובלת יין נסך; אבל **שְׂכָרָהּ לֵישֵׁב עָלֶיהָ** – שכר הגוי את החמור לרכיבה, **אַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחַ הַגּוֹי לְגִינוֹ** – כדו עם יין נסך, **עָלֶיהָ** – על החמור, **שְׂכָרָהּ מֻתָּר** – משנתנו באה להשמיע, שאף על פי שדרך הרוכב על החמור לקחת עמו צידה לדרך ואף יין בכלל, אין אומרים שכלול בשכר החמור גם שכר משא המזונות והיין שמניח עליו, ויהא אסור משום שכר יין נסך, שהרי גם כשאינו מניח על החמור את לגינו, אינו יכול לדרוש מבעל החמור שינכה לו משכרו, ולפיכך השכר מותר.

~ יום חמישי ~

באור משנה ב

משנתנו עוסקת בדין יין נסך שנפל על פירות.

יֵין נֶסֶךְ שֶׁנָּפַל עַל גַּבֵּי עֲנָבִים – שלמים המחוברים לאשכול, **יְדִיחֵן** – ישטוף את הענבים במים צוננים, **וְהֵן מֻתָּרוֹת** – באכילה; **וְאִם הָיוּ מְכֻקָּעוֹת** – שנמצא היין נבלע בתוך הענבים, **אֲסוּרוֹת** – בהנאה. והוא הדין בענבים שניטלו עוקציהם, שהואיל ונשאר במקום העוקץ נקב קטן, הרי הם כמבוקעות. **נָפַל** – יין נסך, **עַל גַּבֵּי תְּאֵנִים אוֹ עַל גַּבֵּי תְּמָרִים** – שהואיל וקליפתם רפה, הרי הם בולעים מן היין, ולפיכך **אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּנוֹתֵן טַעַם** – אם נכנס בהם יין נסך כשיעור שנותן בהם טעם, **אָסוּר** – ברם, במה דברים אמורים, שאם יש בהן בנותן טעם אסורים? כשהיין נתן בהם טעם לשבח; אבל אם נתן בהם טעם לפגם, הכל מותר. וכן היה **מַעֲשֶׂה בְּבֵיתוֹס בֶּן זוֹנִין שֶׁהֵבִיא גְּרוֹגְרוֹת** – תאנים יבשות – **בִּסְפִינָה, וְנִשְׁתַּבְּרָה חָבִית שֶׁל יֵין נֶסֶךְ** – שהוביל גוי באותה הספינה, **וְנָפַל** – היין, **עַל גַּבֵּיהֶן** – על גבי הגרוגרות, **וְשָׁאַל לַחֲכָמִים וְהִתִּירוּם** – שהואיל והיין נותן בגרוגרות טעם לפגם, הרי הן מותרות. **זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁבַּהֲנָאָתוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם** – שאדם הנהנה מטעמו של איסור שנתערב בהיתר, לפי שנותן בו טעם לשבח, **אָסוּר** – שהרי נהנה מן האיסור; **כָּל שֶׁאֵין בַּהֲנָאָתוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם** – שהאיסור נותן בתערובת טעם שאין בו הנאה, לפי שהוא טעם לפגם, שהטעם של האיסור פוגם את תערובתו, **מֻתָּר** – שאינו נהנה מן האיסור, **כְּגוֹן חֹמֶץ** – של יין נסך, **שֶׁנָּפַל עַל גַּבֵּי גְּרִיסִין** – פולים טחונים, שהחומץ נותן בהם טעם לפגם, ולכן מותרים הם. בגמרא מבואר: "לא שנו אלא שנפל לתוך גריסין רותחין (שבכגון זה טעם החומץ פוגם אותם), אבל נפל לתוך גריסין צוננין (שטעם החומץ משביח את הגריסים כשהם צוננים), והרתיחן (על האור אחר שנפל החומץ לתוכם – **רש"י**), נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם, ואסור (**עבודה זרה סו, א**). – ארבעה מיני נותני

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג נָכְרִי שֶׁהָיָה מַעֲבִיר עִם יִשְׂרָאֵל כַּדֵּי יַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אִם הָיָה בְּחֶזְקַת הַמִּשְׁתַּמֵּר — מֻתָּר. אִם הוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג — כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתֹּם וְיִסְתֹּם וְיִגֹּב; רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיִּפְתַּח וְיִגֹּף וְתִגֹּב.

ד הַמַּנִּיחַ יֵינוֹ בַּקָּרוֹן אוֹ בַּסְּפִינָה, וְהָלַךְ לוֹ בְּקַפְּנַדְּרִיָּא, נִכְנַס לַמְּדִינָה וְרָחַץ — מֻתָּר. אִם הוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג — כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתֹּם וְיִסְתֹּם וְיִגֹּב; רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיִּפְתַּח וְיִגֹּף וְתִגֹּב. הַמַּנִּיחַ נָכְרִי בַּחֲנוּת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס — מֻתָּר. וְאִם הוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג — כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתֹּם וְיִסְתֹּם וְיִגֹּב; רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיִּפְתַּח וְיִגֹּף וְתִגֹּב.

פירוש ברטנורא

ג אם היה בחזקת המשתמר. כל זמן שלא הודיעו שהוא מפליג הוי בחזקת המשתמר, ואפילו הפליג מיל, דהנכרי מירתת ואומר השתא אתי ישראל וחזי לי: **אם הודיעו שהוא מפליג.** ומתרחק ממנו, וחביות סתומות הם: **כדי שישתום.** אם שהה כדי שיקוב הנכרי נקב במגופת החבית ויחזור ויסתום הנקב ותיבש הסתימה אסור: **ישתום.** יפתח. כמו (במדבר כ"ד) שתום העין שעינו פתוחה: **רבן שמעון בן גמליאל אומר.** אינו אסור אלא אם שהה כדי שיפתח את כל מגופת החבית: **ויגוף.** ויעשה מגופה אחרת: **ותיגוב.** ותינגב ותיבש. אבל לנקיבת חור במגופה של חבית לא חששו, משום דמנברא מלתא. ודוקא במגופה של סיד הוא דפליגי רבנן עליה דרשב"ג וחיישי לפתיחת נקב, משום דלא מינכר, שהסיד לבן ואינו ניכר בין חדש לישן. אבל במגופת טיט, מודו רבנן לרשב"ג דלא מיתסר היין עד שישהה כדי שיפתח המגופה כולה ויגוף ותיגוב. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ד המניח יינו בקרון או בספינה. עם הנכרי: **בקפנדריא.** בדרך קצרה, שנכנס בשער זה ויוצא משער שכנגדו: **ורחץ.** במרחץ: **מותר.** דכיון דנכרי לא ידע דשהי, מרתת ולא נגע. ואשמועינן במתניתין פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן בהנך תלתא בבי, דאי תנא נכרי שהיה מעביר כדי יין, הוה אמינא התם מרתת הנכרי דסבר השתא אתי חזי לי, אבל בספינה וקרון מפליג ליה לספינתיה ועביד מאי דבעי ולא מרתת. ואי תנא ספינה וקרון ולא תני המניח נכרי בחנותו, הוה אמינא בספינה וקרון מרתת דסבר דלמא באורחא אחרינא אזיל וקאי מצד אחר וחזי לי, אבל במניח נכרי בחנותו דאיכא למימר אחיד ליה לבבא ועביד כל דבעי, אימא לא, צריכא. ובכולהו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

משניות מבוארות – קהתי

טעם הם: א) טעם שמשביח מתחילה ועד סוף, כגון היין בתבשיל של בשר, וזה אסור איסור ודאי. ב) טעם שפוגם מתחילה ועד סוף, כגון שמנונית הבשר בדבש, וזה מותר לכתחילה. ג) טעם שפוגם בתחילה ומשביח בסוף, כגון הדבש ביין, שהדבש מקלקל בתחילה את טעם היין, אבל לאחר זמן מוסיף הדבר ליין ריח טוב וטעם משובח. ד) טעם שמשביח בתחילה ופוגם בסוף, כגון שמנונית הבשר בחמאה; ושניים אלו אסורים מספק. ומכאן אמרו, שאם החומץ נפל לתוך גריסים רותחים, הרי טעמו פוגם מתחילה ועד סוף, ולכן הגריסים מותרים. אבל אם החומץ נפל לתוך גריסים צוננים ואחר כך הרתיחם, נמצא החומץ משביח תחילה ואחר כך פוגם, כמבואר למעלה, ולכן אסורים מספק **(ברטנורא; רמב"ם בפירושו למשנה).**

באור משנה ג

משנה זו דנה בפועל גוי ששכרו ישראל להעביר עמו חביות יין סתומות ממקום למקום, ולפעמים היה הישראל הולך ומשאיר את הגוי לבדו עם חביות היין.

נָכְרִי שֶׁהָיָה מַעֲבִיר עִם יִשְׂרָאֵל כַּדֵּי יַיִן – סתומים, **מִמָּקוֹם לְמָקוֹם** – והיה הישראל הולך עמו, ולפעמים היה עוזבו לשעה, **אִם הָיָה** – היין, **בְּחֶזְקַת הַמִּשְׁתַּמֵּר** – שיודע הגוי, שהישראל שומר את היין, וכיון שהלך הישראל ולא הודיע לגוי להיכן הוא הולך, אף על פי שחזר לאחר שעה ארוכה, **מֻתָּר** – היין, לפי שמתיירא הגוי לנגוע ביין, שמא יחזור הישראל מיד ויראנו. **אִם הוֹדִיעוֹ** – הישראל לגוי, **שֶׁהוּא מַפְלִיג** – שהולך למקום רחוק; אם שהה הישראל, **כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתֹּם** – כשיעור שיוכל הגוי בזמן העדרו לעשות נקב במגופת הכד ("ישתום" מלשון "שתום העין" – שעינו פתוחה), **וְיִסְתֹּם** – את הנקב בטיט, **וְיִגֹּב** – יתנגב הטיט יפה, שלא יכיר הישראל שפתחו, היין אסור. ואם לא שהה הישראל כשיעור זה, היין מותר. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיִּפְתַּח וְיִגֹּף וְתִגֹּב** – אין היין אסור אלא אם כן שהה הישראל כשיעור שיוכל הגוי לפתוח את כל המגופה, ולסגור את הכד במגופה חדשה, ותתנגב המגופה עד שתהא נראית כבראשונה; רבן שמעון בן גמליאל חולק על תנא קמא וסובר, שאין לחשוש שמא ינקוב המגופה ויסתום את הנקב, לפי שסתימת הנקב ניכרת היא, שיש הפרש בין מקום הסתימה לשאר שטח המגופה. בגמרא מבואר, שאם המגופה היתה של טיט אף חכמים מודים, שאין חוששים לעשיית נקב, מאחר שהסתימה ניכרת היא. לא נחלקו אלא במגופת סיד, שאין הסתימה ניכרת בה מלמעלה, אבל ניכרת היא מלמטה **(עבודה זרה סט, ב).** והלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

~ יום ששי ~

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה ללמד בגוי ששהאירו ישראל לשעה על יד חביות יין שלו, שהיו סתומות; ונוהג בו אותו הדין ששנינו במשנה הקודמת.

הַמַּנִּיחַ יֵינוֹ – ישראל ששהאיר יינו, **בַּקָּרוֹן** – בעגלה, **אוֹ בַּסְּפִינָה** – וישב שם גוי; והיה היין בכדים סתומים או בחביות סתומות, **וְהָלַךְ לוֹ** – הישראל, **בְּקַפְּנַדְּרִיָּא** – בדרך קצרה ("קפנדריא" – מעבר המקצר את הדרך בין שני מקומות), **נִכְנַס לַמְּדִינָה** – לעיר, **וְרָחַץ** – במרחץ, **מֻתָּר** – היין שהניח בקרון או בספינה, שהואיל והגוי אינו יודע לאן הלך הישראל, וסבור הוא שיחזור מיד, הרי הוא מתיירא לנגוע ביין. **אִם הוֹדִיעוֹ** – הישראל לגוי שנשאר בקרון או בספינה, **שֶׁהוּא מַפְלִיג** – שהולך למקום רחוק; אם שהה הישראל, **כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתֹּם וְיִסְתֹּם וְיִגֹּב** – שיוכל לעשות נקב במגופת הכד ולסותמו, והסתימה תתנגב, כמבואר במשנה הקודמת, היין אסור. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיִּפְתַּח** – את כל המגופה, **וְיִגֹּף** – ויסגור במגופה חדשה, **וְתִגֹּב** – והמגופה תתנגב; אם שהה כשיעור זה, היין אסור; פחות מכשיעור זה, היין מותר, שכן לעשיית נקב בלבד אין לחשוש, לפי שסתימת נקב ניכרת היא, כמו שבארנו במשנה הקודמת. **הַמַּנִּיחַ נָכְרִי בַּחֲנוּת** – שהיה גוי בחנות היין של ישראל, והשאירו ישראל בחנותו לבדו, **אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס** – שהישראל יוצא ונכנס בחנות ואינו יושב שם כל הזמן, **מֻתָּר** – היין, שמתיירא הגוי לנגוע ביין, שמא יחזור הישראל מיד ויראנו. **וְאִם הוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג** – שאמר הישראל לגוי, שהוא הולך למקום רחוק, והוא משאירו לשעה ארוכה, אם שהה הישראל **כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתֹּם וְיִסְתֹּם וְיִגֹּב** – כמבואר לעיל, היין אסור. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיִּפְתַּח וְיִגֹּף וְתִגֹּב** – כמו שבארנו לעיל. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שלא רק בגוי שהיה מעביר כדי יין, ששנינו במשנה הקודמת, מתיירא הגוי לנגוע ביין, שמא יחזור הישראל ויראנו, אלא גם בקרון ובספינה, שיש חשש שמא יפליג הגוי לאיזה מקום ויעשה ביין כרצונו, מכל מקום אין חוששים לכך, שאף בכגון זה מתיירא הגוי שמא יבוא הישראל מצד אחר ויראנו; ולא רק בקרון ובספינה,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ה הָיָה אוֹכֵל עִמּוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן, וְהִנִּיחַ לְגִינָה עַל הַשֻּׁלְחָן, וּלְגִינָה עַל הַדֶּלְבְּקִי, וְהִנִּיחוֹ וְיָצָא — מַה שֶּׁעַל הַשֻּׁלְחָן אָסוּר, וּמַה שֶּׁעַל הַדֶּלְבְּקִי מֻתָּר. וְאִם אָמַר לוֹ: הֱוֵי מוֹזֵג וְשׁוֹתֶה — אַף שֶׁעַל הַדֶּלְבְּקִי אָסוּר. חָבִיּוֹת פְּתוּחוֹת אֲסוּרוֹת; סְתוּמוֹת — כְּדֵי שֶׁיִּפְּתַח וְיִגּוֹף וְתִגֹּב.

ו בַּלֶּשֶׁת גּוּיִם שֶׁנִּכְנְסָה לָעִיר בְּשָׁעַת שָׁלוֹם — חָבִיּוֹת פְּתוּחוֹת אֲסוּרוֹת, סְתוּמוֹת מֻתָּרוֹת. בְּשָׁעַת מִלְחָמָה — אֵלּוּ וָאֵלּוּ מֻתָּרוֹת, לְפִי שֶׁאֵין פְּנַאי לְנַסֵּךְ.

ז אֲמָנִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁלַח לָהֶם נָכְרִי חָבִית שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ בִּשְׁכָרָן — מֻתָּרִים לוֹמַר לוֹ: תֵּן לָנוּ אֶת דְּמֶיהָ; וְאִם מִשֶּׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּתָן — אָסוּר. הַמּוֹכֵר יֵינוֹ לַנָּכְרִי, פָּסַק עַד שֶׁלֹּא מָדַד — דָּמָיו מֻתָּרִין; מָדַד עַד שֶׁלֹּא פָּסַק — דָּמָיו

פירוש ברטנורא

ה דלפקי. כלי שמניחין בו כוסות ואשישות באוכלין ומשקין, וממנו נוטלין ומשימין על השלחן, ואין אחד מן המסובין נוטל כלום מן הדלפקי אלא מן השלחן: **ואם אמר לו הוי מוזג ושותה.** הואיל והרחיב לו הרשות, **אף מה שעל הדלפקי אסור.** דסמכא דעתיה ונגע כוליה: **חביות פתוחות.** הנמצאות בבית שהניחו שם: **כדי שיפתח ויסתום ויגוב.** סתמא כרבן שמעון בן גמליאל דהלכתא כוותיה:

ו בולשת. חיל שמחפשין וחותרין הבתים. תרגום ויחפש, ובלש:

ז תן לנו את דמיה. דהא לא קנו, והוא אינו חייב להם אלא מעות: **המוכר יינו לנכרי פסק** עמו מעות **עד שלא מדד, דמיו מותרין.** דמשיכה בנכרי קונה כמו בישראל, וכשמודדו הישראל בכליו ובא הכלי ברשות הנכרי קנאו הנכרי במשיכה, והוו ליה לישראל זוזי אצל הנכרי בהלואה, ויין נסך לא הוי

משניות מבוארות – קהתי

אלא אפילו בחנות, שיש חשש שמא יסגור הגוי את דלת החנות ויעשה בתוכה כחפצו, אין חוששים לכך, שהואיל וסבור הגוי שהישראל עומד לחזור מיד, בודאי מתיירא הוא לסגור הדלת ולטפל ביין, ולכן היין מותר. ברם, נמצאנו למדים, שאם באמת סגר הגוי את דלת החנות, או שהספינה הפליגה בים, במקום שאי אפשר לישראל לראות, היין אסור, שחוששים שמא הגוי נגע בו.

באור משנה ה

משנה זו דנה בגוי הסועד בביתו של ישראל.

הָיָה אוֹכֵל עִמּוֹ – היה הישראל אוכל עם הגוי, **עַל הַשֻּׁלְחָן** – בביתו של ישראל, **וְהִנִּיחַ** – הישראל, **לְגִינָה** – כד יין, **עַל הַשֻּׁלְחָן** – שישבו על ידו, **וּלְגִינָה עַל הַדֶּלְבְּקִי** – ויש גורסים: הדולפקי, והוא שולחן קטן בעל שלוש רגלים שעורכים עליו את המאכלים ואת המשקאות, לפני הגשתם לשולחן המסובים; ואין המסובים נוטלים כלום מן הדולפקי אלא מן השולחן. **וְהִנִּיחוֹ** – הישראל את הגוי לבדו, **וְיָצָא** – מן הבית לשעה קלה, **מַה שֶּׁעַל הַשֻּׁלְחָן** – היין העומד על השולחן, **אָסוּר** – שיש חשש שנגע בו, **וּמַה שֶּׁעַל הַדֶּלְבְּקִי** – היין העומד על הדולבקי, **מֻתָּר** – ואף על פי שכד היין העומד על הדולבקי, אף הוא פתוח, כמו הכד העומד על השולחן, היין שעל הדולבקי מותר, שאין דרך האורחים ליטול יין מן הדולבקי אלא מן השולחן, כמו שהזכרנו לעיל. **וְאִם אָמַר לוֹ** – הישראל לגוי: **הֱוֵי מוֹזֵג וְשׁוֹתֶה** – הרי זה כאילו נתן לו רשות למזוג לו מכל כד שהוא רוצה, ולכן **אַף שֶׁעַל הַדֶּלְבְּקִי אָסוּר** – גם היין העומד על הדולבקי אסור, שהרי הגוי קיבל רשות לנגוע אף ביין זה. **חָבִיּוֹת פְּתוּחוֹת** – של יין, הנמצאות בבית שהניח שם הישראל את הגוי ויצא, **אֲסוּרוֹת** – כמבואר לעיל, אבל **סְתוּמוֹת** – חביות יין סתומות אינן אסורות אלא אם כן שהה הישראל **כְּדֵי שֶׁיִּפְּתַח** – הגוי את המגופה, **וְיִגּוֹף** – ויסגור במגופה חדשה, **וְתִגֹּב** – ותתנגב המגופה, כדעת רבן שמעון בן גמליאל, שהלכה כמותו (**עיין לעיל משנה ג**).

~ שבת קודש ~

באור משנה ו

בַּלֶּשֶׁת גּוּיִם – חיל בלשים הבאים לחפש בבתים ולהחרים צרכי אוכל ועוד, **שֶׁנִּכְנְסָה לָעִיר בְּשָׁעַת שָׁלוֹם** – ויש לה פנאי לעשות בבתים כחפצה; **חָבִיּוֹת** – של יין שנמצאו בבתים, **פְּתוּחוֹת אֲסוּרוֹת** – שודאי נגעו הגויים ביין, **סְתוּמוֹת** – חביות יין סתומות, **מֻתָּרוֹת** – שאילו היו פותחים אותן, לא היו סותמים אותן בחזרה, שאין אימת אדם עליהם, וכיון שנמצאו סתומות, הרי זה ראיה שלא פתחום, ולכן מותרות הן. ודווקא כשהן סתומות במגופה של טיט, אבל בפקק של עץ דינן כפתוחות; ואף על פי שנמצאו פקוקות, אסורות הן, שכך דרכם של בני אדם שמחזירים את הפקק למקומו (**הר"ן**). **בְּשָׁעַת מִלְחָמָה** – שנכנסה הבלשת לעיר כשהיא טרודה במלחמה, **אֵלּוּ וָאֵלּוּ מֻתָּרוֹת** – בין פתוחות ובין סתומות, **לְפִי שֶׁאֵין פְּנַאי לְנַסֵּךְ** – שממהרים הגויים למלחמה ואין להם פנאי לנגוע ביין ולנסכו לעבודה זרה. ברם, חביות סתומות שנמצאו פתוחות, חוששים להן (**הר"ן**).

באור משנה ז

אֲמָנִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל – בעלי מלאכה ישראלים, **שֶׁשָּׁלַח לָהֶם נָכְרִי חָבִית שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ בִּשְׁכָרָן** – שעשו מלאכה אצלו, **מֻתָּרִים לוֹמַר לוֹ** – לגוי: **תֵּן לָנוּ אֶת דְּמֶיהָ** – אין אנו רוצים יין, תן לנו דמים במקומו; ואין הדמים הללו נחשבים דמי יין נסך, שהרי עדיין לא קיבלו את היין, והגוי חייב לשלם להם בשכר מלאכתם דמים ולא יין. **וְאִם מִשֶּׁנִּכְנְסָה** – החבית, **לִרְשׁוּתָן** – שקיבלו כבר את היין בשכרם, **אָסוּר** – להם לומר לגוי: תן לנו את דמיה, שבכגון זה הדמים הם דמי החבית של יין נסך, ולא שכר מלאכתם, ויין נסך אסור בהנאה. **הַמּוֹכֵר יֵינוֹ לַנָּכְרִי** – ישראל המוכר יין לגוי, **פָּסַק** – הישראל לגוי את מחיר היין, **עַד שֶׁלֹּא מָדַד** – קודם שמדד לו את היין, **דָּמָיו מֻתָּרִין** – דמי היין מותרים, שאין היין נעשה יין נסך עד שנוגע ביין עצמו, והרי קנאו הגוי במשיכת הכלי קודם שנגע ביין, ונמצא חייב לישראל דמי יין של היתר. אבל **מָדַד** – לגוי את היין, **עַד שֶׁלֹּא פָּסַק** – קודם שקצב לו את המחיר, ונתן את היין בידיו, **דָּמָיו אֲסוּרִין** – דמי היין אסורים לישראל, שכל זמן שלא פסק דמיו, לא היתה דעת הגוי לקנותו, שמא לא יסכים למחירו, הלכך כשנגע ביין ועשאו יין נסך עדיין היה יינו של ישראל, וכשבא הגוי לשלם לו אחר כך, דמי יין נסך הם, ולכן אסורים. **נָטַל** – הישראל בעל חנות היין, **אֶת הַמַּשְׁפֵּךְ** – המשמש למדידת היין וליציקתו לתוך בקבוק, **וּמָדַד לְתוֹךְ צְלוֹחִיתוֹ שֶׁל נָכְרִי** – שהיה בה קצת יין נסך, והרי נאסר היין שבמשפך, לפי שהדין הוא "ניצוק חיבור", כלומר שקילוח היין מחבר את היין שבמשפך, עם היין שבצלוחיתו של הגוי, **וְחָזַר וּמָדַד** – באותו משפך, **לְתוֹךְ צְלוֹחִיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אֲסוּרִין. נָטַל אֶת הַמַּשְׁפֵּךְ וּמָדַד לְתוֹךְ צְלוֹחִיתוֹ שֶׁל נָכְרִי, וְחָזַר וּמָדַד לְתוֹךְ צְלוֹחִיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם יֶשׁ בּוֹ עַכֶּבֶת יַיִן — אָסוּר. הַמְעָרֶה מִכֶּלִי אֶל כֶּלִי, אֶת שֶׁעֵרָה מִמֶּנּוּ — מֻתָּר; וְאֶת שֶׁעֵרָה לְתוֹכוֹ — אָסוּר.

פירוש ברטנורא

עד דנגע: **מדד עד שלא פסק.** סכום הדמים, כך וכך יין בכך וכך דמים: **דמיו אסורין.** דנכרי לא קנייה השתא במשיכה, דכיון דלא פסק דמיו לא סמכא דעתיה דלקנייה במשיכה, שמא ירבה לו דמיו, הלכך כי נגע ביה הוי יין נסך ברשות ישראל, שעדיין לא קנאו הנכרי עד שיפסוק לו דמים: **אם יש בו עכבת יין.** אם יש במשפך שנמדד בו תחלה יין של נכרי, עכבת יין, אוגנים שמתעכב יין על פיו שלא יצא כטפה או שתי טפין: **אסור.** דמתסר חמרא דישראל משום ההיא טפת יין נסך שבמשפך: **המערה מכלי לכלי.** ישראל שעירה מכלי שלו לכלי שביד הנכרי או לכלי שיש בו יין נסך: **את שמערה ממנו מותר.** היין שנשאר בכלי העליון שביד ישראל, מותר: **ואת שעירה בתוכו.** והקילוח שיצא מכלי ישראל אף על פי שלא הגיע לכלי שביד הנכרי, וכל שכן מה שהגיע לכלי של נכרי, אסור, דניצוק חיבור. ומתניתין דשרי היין שנשאר בכלי שביד ישראל, מיירי כגון דקטף קטופי, שקודם שנגע הקילוח בכלי התחתון שביד הנכרי פסק העליון המחובר לכלי שביד ישראל, ולא היה כאן ניצוק שיחבר מה שבכלי העליון למה שבכלי התחתון. אי נמי, דנפץ נפוצי, שהשליך היין מן הכלי העליון כדרך שמשליכין מן המזרקים, ולא היה שם סילון וקילוח שיחבר בין היין שבכלי אשר ביד ישראל לכלי שביד נכרי. אבל אם היה שם חיבור, כל מה שנשאר בכלי העליון שביד ישראל אסור, דקיי"ל ניצוק חיבור ואוסר ביין נסך. וכן הלכתא:

משניות מבוארות – קהתי

– שקנה אצלו יין, **אִם יֶשׁ בּוֹ עַכֶּבֶת יַיִן** – אם יש במשפך מעט יין שנתעכב בשוליו מהיין שמדד לצלוחיתו של הגוי, **אָסוּר** – היין שבצלוחיתו של ישראל לפי שנתערבה בו עכבת יין, שהוא יין נסך כפי שבארנו לעיל. **הַמְעָרֶה מִכֶּלִי אֶל כֶּלִי** – ישראל המריק יין מכלי שבידו לתוך כלי שיש בו יין נסך, **אֶת שֶׁעֵרָה מִמֶּנּוּ** – היין שנשאר בכלי העליון שביד ישראל, **מֻתָּר** – והוא שהפסיק את הקילוח קודם שנגע ביין נסך שבכלי התחתון, ולא היה "ניצוק" שיחבר את היין בכלי העליון ליין שבכלי התחתון. ברם, אם נגע הקילוח ביין נסך בזמן היציקה, כל מה שנשאר בכלי העליון אסור, שהרי "ניצוק חיבור", כמו שהזכרנו לעיל. **וְאֶת שֶׁעֵרָה לְתוֹכוֹ** – הקילוח שיצא מכלי ישראל, אף על פי שטרם הגיע לכלי שיש בו יין נסך, וכל שכן מה שהגיע, **אָסוּר** – משום יין נסך.

אגרות קודש

ב"ה, א' אייר, תשי"ח
ברוקלין

הוו"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים הרב יהושע
נחום שי' וזוגתו הרבנית מרת נחמה ציפה תחי'

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מכ"ח ניסן עם המוסגר בו תמונת ילידיהם שליט"א.

ויהי רצון אשר יגדלום הוא וזוגתו תחי' לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבת הדעת ובריאות בגשמיות וברוחניות ומובן וגם פשוט בשמחה ובטוב לבב.

ונעם בפרט לקרות במכתבו מלימודו בביתם החדש בהלכות פסח בשו"ע רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשו"ע - פוסק בנגלה דתורה, אשר הוא ביאר ענין הפסח שזהו חירות מכל עניני מצרים וגבולים ואפילו מצרים וגבולים דקדושה. והוסיף בזה בספר התניא קדישא, שהחיוב לצאת ממצרים וגבולים הוא לא רק פעם אחת בכל דור אלא בכל יום ויום וכהלשון שם לראות עצמו כאילו היום יצא ממצרים, והרי מצות התורה בענין הזכירה, אינם מן השפה ולחוץ, כי אם איבער לעבען דאס, וקודם שדורשים זה מאיש ואשה הישראלים הרי ניתנו להם הכחות למלאות זה בפועל, ולא עוד אלא שהקב"ה עוזרו, והפועל יוצא בודאי מובן.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

עסקך. פרקמטיא שלך, ומרוב צער לא תוכל לאכול: **מרווח כו'.** ומתוך שמחתך לא תחוש לאכול:

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף נו עמוד א. הגמרא מספרת שאביי ורבא חלמו חלומות רבים, והלכו לבר הדיא שיפתרם: **אַבַּיֵי וְרָבָא חַזוּ חֶלְמָא** – אביי ורבא ראו את אותם חלומות, והלכו שניהם לבר הדיא כדי שיפתור להם אותם. אלא ש**אַבַּיֵי יְהִיב לֵיהּ זוּזָא** – אביי נתן לו מטבע של זוז בשכר פתרון החלומות, **וְרָבָא לָא יְהִיב לֵיהּ** – ואילו רבא לא נתן לו דבר. ולכן בר הדיא נהג כדרכו, שאף על פי שאביי ורבא חלמו את אותם חלומות, מכל מקום לאביי שנתן לו שכר, פתר את חלומותיו לטובה, ולרבא שלא נתן לו שכר, פתר את חלומותיו לרעה.

החלום הראשון שחלמו, ופתרונו: אביי ורבא חלמו חלום, ובאו לפני בר הדיא ו**אָמְרִי לֵיהּ, אַקְרִינַן בְּחֶלְמִין** – קראו לנו בחלומנו את הפסוק (דברים כח לא) **'שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וגו'** וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ', ומהו פתרון חלום זה. **לְרָבָא אָמַר לֵיהּ** בר הדיא, פתרון החלום הוא, **דְּפָסִיד עַסְקָךְ** – הינך עתיד להפסיד סחורתך, לפי שתתקלקל, **וְלֹא אַהֲנֵי לָךְ לְמֵיכַל מֵעוּצְבָא דְּלִבָּךְ** – ומרוב צערך ועצבון ליבך, לא יערב לך שום מאכל. **וְלְאַבַּיֵי אָמַר לֵיהּ** בר הדיא, פתרון החלום הוא, **דִּמְרַוַּוח עַסְקָךְ** – הינך עתיד להרויח בסחורתך, **וְלֹא אַהֲנֵי לָךְ לְמֵיכַל מֵחֶדְוָא דְּלִבָּךְ** – ומרוב שמחתך, תהיה שבע, ולא תתאוה לאכול.

חלום נוסף שחלמו, ופתרונו: אביי ורבא חלמו חלום נוסף, ובאו לפני בר הדיא ו**אָמְרִי לֵיהּ, אַקְרִינַן** – קראו לנו בחלומנו את הפסוק (שם כח מא) **'בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וגו'** וְלֹא יִהְיוּ לְךָ כִּי יֵלְכוּ בַּשֶּׁבִי', ומהו פתרון חלום זה. **לְרָבָא אָמַר לֵיהּ** בר הדיא, פתרון החלום הוא, **כְּבִישׁוּתֵיהּ** – כרעתו, כלומר שהפסוק שקראו לו בחלומו יתקיים בו כפשוטו, שבניו ובנותיו ילכו בשבי. **וְלְאַבַּיֵי אָמַר לֵיהּ** בר הדיא, פתרון החלום הוא, **דִּבְנָךְ וּבְנָתָךְ נְפִישֵׁי** – בניך ובנותיך יהיו מרובים, **וּמִינַּסְבָן בְּנָתָךְ לְעָלְמָא, וּמִדַּמְיָין בְּאַפָּךְ כִּדְקָא אָזְלָן בְּשִׁבְיָה** – ובנותיך ינשאו ויצאו מביתך, ויהיה הדבר נדמה לפניך כאילו הלכו בשבי, וכדברי הפסוק שקראו לך בחלומך שבנותיך ילכו בשבי.

חלום נוסף שחלמו, ופתרונו: אביי ורבא חלמו חלום נוסף, ובאו לפני בר הדיא וסיפרו לו את החלום שחלמו. **אַקְרִיָּין** – קראו לנו בחלומנו את הפסוק (שם כח לב) **'בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ נְתוּנִים לְעַם אַחֵר'**, ומהו פתרון חלום זה. **לְאַבַּיֵי אָמַר לֵיהּ** בר הדיא, פתרון החלום הוא, **דִּבְנָךְ וּבְנָתָךְ נְפִישִׁין** – בניך ובנותיך יהיו מרובים, **אַתְּ אָמְרַת לְקִרְיָבָךְ** – אתה תאמר שינשאו לקרוביך, **וְהִיא אָמְרָה לִקְרִיבָהּ** – ואילו אשתך תאמר שינשאו לקרוביה, **וְאַכְּפָה לָךְ וְיָהֲבַת לְהוֹן לִקְרִיבָהּ** – ואשתך תכפה אותך לעשות כדבריה, ותשיאם לקרובי אשתך, **דְּהָוֵי כְּעַם אַחֵר** – שקרובי אשתך הם כעם אחר בעיניך, וכדברי הפסוק שקראו לך בחלומך שבנותיך יהיו נתונות לעם אחר. **וְלְרָבָא אָמַר לֵיהּ** בר הדיא, פתרון החלום הוא, **דִּבְיִתְהוּ שְׁכִיבָא** – אשתך תמות, **וְאָתוּ בְּנֵיהּ וּבְנָתֵיהּ לִידֵי אִיתְּתָא אַחֲרִיתִי** – ובניך ובנותיך יבואו לידיה של אשה אחרת שתשא תחת אשתך והיא תגדל אותם, ודבר זה נחשב כאילו יבואו לעם אחר, וכדברי הפסוק שקראו לך בחלומך שיהיו נתונים לעם אחר. וראיה לדבר שדבר זה נחשב כאילו באו לעם אחר, **דְּאָמַר רָבָא אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב, מַאי** [־מהו] **דִּכְתִיב** בפסוק (שם) **'בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ נְתוּנִים לְעַם אַחֵר', זוֹ אֵשֶׁת הָאָב** – שכוונת הכתוב היא שבניך ובנותיך יהיו נתונים ביד אשת האב, והיינו שיגדלו אצל אשת האב, שאינה אמם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְעַל השחתת **הַזָּקָן** חייב **שְׁתַּיִם מִיכָּן** – שתי מלקיות [פעמיים ל"ט מלקות] על גילוח צד אחד של הפנים, **וּשְׁתַּיִם מִיכָּן** – ושתי מלקיות על גילוח הצד השני של הפנים, **וְאַחַת מִלְּמַטָּה** – ופעם אחת ל"ט מלקות על גילוח הסנטר, שהוא למטה מהפנים, אפילו אם גילח את פאות הזקן בבת אחת [או זו אחר זו בתוך כדי דיבור], ואפילו אם התרו בו רק פעם אחת. וכיון ששנינו **חָדָא** דְּמִיחַיֵּיב **עָלָהּ תַּרְתֵּי** – אזהרה אחת שחייבים עליה כמה חיובי מלקות, **תָּנָא** – שנה התנא בסמוך דין **שְׁבוּעוֹת** שהוא דומה מפני שגם בו יש **שְׁתַּיִם** שֶׁהֵן **אַרְבַּע**.

הגמרא ממשיכה לדון בסדר המשנה. שואלת הגמרא: **מַאי שְׁנָא הָכָא** – מה נשתנה כאן, במסכת שבועות, **דְּתָנֵי לְהוּ לְכוּלְּהוּ** – שאגב ששנה התנא דין שבועות, שנה את כל הדינים שיש בהם 'שתים שהן ארבע', **וּמַאי שְׁנָא** – ומה נשתנה **לְנַבִּי יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת** (שבת ב.) **וּמַרְאוֹת נְגָעִים** (נגעים פ"א מ"א) **דְּלֹא קָתָנֵי לְהוּ לְכוּלְּהוּ** – ששם התנא אינו מביא את כל הדינים הללו, אף שהוא שונה דין אחד שיש בו 'שתים שהן ארבע'. משיבה הגמרא: **אָמְרִי, שְׁבוּעוֹת וִידִיעוֹת הַטּוּמְאָה דְּנַבִּי הֲדָדֵי כְּתִיבִין** – שכתובים בתורה זה בסמוך לזה, שנאמר (ויקרא ה ב) 'אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא' וגו', ואחר כך (שם פסוק ד) 'אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִּשְׂפָתָיִם' וגו', **וְדָמְיָין אַהֲדָדֵי** – והם גם דומים בדיניהם שבשניהם מתחייבים **כְּקָרְבַּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד**, שטמא הנכנס בשוגג למקדש או אוכל קדשים חייב קרבן עולה ויורד, וגם הנשבע לשקר בשוגג חייב קרבן עולה ויורד, לכן **תָּנֵי לְהוּ נַבִּי הֲדָדֵי** – שנה אותם התנא ביחד, **וְאִידֵּי דְּתָנָא תַּרְתֵּי תָּנָא כּוּלְּהוּ** – ומכיון שהתנא שנה שני דינים שיש בהם 'שתים שהן ארבע', שנה גם את שאר הדינים שיש בהם 'שתים שהן ארבע', אבל ביציאות השבת ובמראות נגעים התנא לא שנה שום דין נוסף, ולכן לא שנה גם את שאר הדינים.

מקשה הגמרא: התנא **פָּתַח** את המשנה **בִּשְׁבוּעוֹת**, ולאחר שסיים להביא את הדינים הנוספים שיש בהם שתים שהן ארבע, עזב את דיני שבועות **וּמְפָרֵשׁ** דיני **יְדִיעוֹת הַטּוּמְאָה**, איזה קרבן מכפר על טומאות מקדש וקדשיו, ומדוע לא פירש בתחילה דיני שבועות. מתרצת הגמרא: **אַיְדֵי דְּזוּטְרִין מִילֵּייהוּ** – מכיון שדיני ידיעות הטומאה הם מועטים, **פָּסֵיק שָׁרֵי לְהוּ** – חילק התנא ופטר את עצמו מהם בתחילה, **וְהֲדַר תָּנֵי** – ואחר כך שנה דיני **שְׁבוּעוֹת דְּנִפְּישָׁן מִילֵּייהוּ** – שדבריהם מרובים.

הגמרא מבארת את הדינים השנויים במשנה שיש בהם 'שתים שהן ארבע': **שְׁבוּעוֹת** – שבועת ביטוי, **שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע** – שני אופני שבועה נכתבו במפורש בתורה, ושני אופנים דרשו חכמים מפסוק. **שְׁתַּיִם** – שני האופנים שנכתבו במפורש הם על העתיד, אם נשבע **שֶׁאוֹכַל** ולבסוף לא אכל, וְאם נשבע **שֶׁלֹּא אוֹכַל** ולבסוף אכל. **שֶׁהֵן אַרְבַּע** – שני האופנים שחכמים דרשו מפסוק הם על העבר, אם נשבע **שֶׁאָכַלְתִּי** ומתברר שלא אכל, וְאם נשבע **שֶׁלֹּא אָכַלְתִּי** ומתברר שאכל.

יְדִיעוֹת הַטּוּמְאָה – חיובי קרבן עולה ויורד לאדם שנטמא ונכנס בשוגג למקדש או אכל קדשים, **שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע** – שני אופני העלם נכתבו במפורש בתורה, ושני אופנים דרשו חכמים מפסוק. **שְׁתַּיִם** – שני האופנים שנכתבו במפורש הם **יְדִיעַת טוּמְאַת קֹדֶשׁ** – אם נעלמה ממנו הטומאה ואכל קדשים, **וִידִיעַת טוּמְאַת מִקְדָּשׁ** – ואם נעלמה ממנו הטומאה ונכנס לבית המקדש. **שֶׁהֵן אַרְבַּע** – שני האופנים שחכמים דרשו מפסוק הם אם ידע שהוא טמא אבל לא ידע שמה שהוא אוכל הוא **קֹדֶשׁ** – קדשים, וְאם ידע שהוא טמא אבל לא ידע שהוא נכנס לבית **הַמִּקְדָּשׁ**.

יְצִיאוֹת שַׁבָּת – הוצאות מרשות לרשות האסורות בשבת מן התורה, **שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע** – שני אופני הוצאה נלמדים מפסוק, ושני אופנים אמרו חכמים מסברתם. **שְׁתַּיִם** – שני האופנים הנלמדים מפסוק הם **הוֹצָאָה דְּעָנִי** – העומד ברשות הרבים ומושיט ידו לתוך רשות היחיד ונוטל משם חפץ ומוציאו לרשות הרבים, **וְהוֹצָאָה דְּבַעַל הַבַּיִת** – העומד ברשות היחיד ונוטל חפץ ומוציאו לרשות הרבים ומניחו שם. **שֶׁהֵן אַרְבַּע** – שני האופנים שחכמים אמרו מסברא הם **הַכְנָסָה דְּעָנִי** – העומד ברשות הרבים ונוטל משם חפץ ומכניסו לרשות היחיד ומניחו שם, **וְהַכְנָסָה דְּבַעַל הַבַּיִת** – העומד ברשות היחיד ומושיט ידו לרשות הרבים ונוטל משם חפץ ומכניסו לרשות היחיד.

מַרְאוֹת נְגָעִים שהמצורע שיש לו נגע מאותם מראות נטמא על ידם וצריך להביא קרבן לטהרתו, **שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבָּעָה** – שני מראות נכתבו במפורש בתורה, ושני מראות נוספים דרשו חכמים מפסוק. **שְׁנַיִם** – שני המראות שנכתבו במפורש הם **שְׁאֵת** שהוא מראה הנראה כצמר לבן, **וּבַהֶרֶת** שהוא מראה לבן ביותר כשלג, שנאמר (ויקרא יג ב) 'אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת'. שֶׁהֵן **אַרְבָּעָה** – שני המראות שחכמים דרשו מפסוק הם **שְׂאֵת וְתוֹלַדְתָּהּ** – תולדת השאת, **בַּהֶרֶת וְתוֹלַדְתָּהּ** – ותולדת הבהרת. תולדת השאת נראית בקרום ביצה, ותולדת הבהרת נראית בסיד ההיכל בבית המקדש.

הגמרא דנה כדעת איזה תנא נשנתה משנתינו. מקשה הגמרא: **מַנִּי מַתְנִיתִין** – כדעת מי שנויה משנתינו, הלא היא **לֹא כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְלֹא כְּרַבִּי עֲקִיבָא, אִי** – אם נאמר שמשנתינו **כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, הָאָמַר** – הלא הוא אמר (להלן כה.) שהנשבע שבועת שקר **אֵינוֹ חַיָּיב** קרבן עולה ויורד **אֶלָּא** אם נשבע **עַל הֶעָתִיד לָבוֹא**, כלומר, אם נשבע שאוכל או שלא אוכל, אבל אם נשבע על העבר, שאכלתי או שלא אכלתי, אינו חייב קרבן, ואילו במשנתינו מבואר שאף אם נשבע על העבר [שאכלתי ושלא אכלתי] חייב קרבן, ונמצא שאין לבאר את משנתינו כרבי ישמעאל, **וְאִי** – ואם נאמר שמשנתינו **כְּרַבִּי עֲקִיבָא, הָאָמַר** – הלא הוא אמר (להלן יד:) שטמא הנכנס למקדש בשוגג, רק **עַל הֶעְלֵם טוּמְאָה**, כלומר ששכח שהוא טמא, **הוּא חַיָּיב** קרבן עולה ויורד, **וְאֵינוֹ חַיָּיב** קרבן **עַל הֶעְלֵם מִקְדָּשׁ**, כלומר שזכר שנטמא אך לא ידע שהוא נכנס למקדש, ואילו במשנתינו מבואר שאף על העלם מקדש חייב קרבן, ונמצא שאין לבאר את משנתינו כרבי עקיבא. מתרצת הגמרא: **אִיבָּעֵית אֵימָא** – אם תרצה תיישב את המשנה **כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אִיבָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה תיישב את המשנה **כְּרַבִּי עֲקִיבָא**. מבארת הגמרא: **אִיבָּעֵית אֵימָא** – אם תרצה ליישב **כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** תאמר שמה ששנינו לגבי שבועות 'שתים שהן ארבע' אין הכוונה שעל ארבעה אופנים אלו חייב קרבן עולה ויורד, אלא שיש ארבעה אופנים בשבועה, **מֵהֶן לְחִיּוּב** – על חלקם חייב קרבן **וּמֵהֶן לִפְטוּר** – ועל חלקם פטור מקרבן, כלומר אם נשבע על העתיד חייב קרבן, ואם נשבע על העבר פטור מקרבן. **וְאִיבָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה ליישב **כְּרַבִּי עֲקִיבָא**, תאמר שמה ששנינו לגבי ידיעות הטומאה 'שתים שהן ארבע' אין הכוונה שעל ארבעה אופנים אלו חייב קרבן עולה ויורד, אלא שיש ארבעה אופנים בידיעות הטומאה, **מֵהֶן לְחִיּוּב** – על חלקם חייב קרבן **וּמֵהֶן לִפְטוּר** – ועל חלקם פטור מקרבן, כלומר אם נכנס למקדש בשהוא טמא מפני ששכח שהוא טמא, חייב קרבן, ואם נכנס מפני ששכח שזה בית המקדש פטור מקרבן. מקשה הגמרא: וכי יתכן לפרש את המשנה שחלק מן האופנים המבוארים בה אינם לחיוב אלא **לִפְטוּר**,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

ועל הזקן שתים – מכל צד שני צדעים. לפי שהלחי רחב כנגד הצדעים, ויש לכל דבר רחב קצה לשני צדדין בראשו. **ואחת מלמטה** – בסנטר שהלחיים מחוברין שם, והעצם קצר מלמטה בסנטר שקורין מונטו"ן בלעז. **חדא** – אזהרה דמיחייב עליה תרתי, היינו דומיא דשתים שהן ארבע. **לבולהו** – כל שתים שהן ארבע שמצא שנאם כאן. ודמיין **להדדי בקרבן עולה ויורד** – בהא דמיין להדדי, ששתיהן עולה ויורד. **ומפרש ידיעות** – דקתני: את שיש בה ידיעה וכו', ופריש כולה מתניתין מילי דידיעות טומאה, ושבקינהו למלתא דשבועות. **דזוטרין מיליהו** – שני פרקים אלו הראשונים. **שרי להו** = מתיר אותן. כלומר, מתיר התנא עצמו מהן ונפטר מהן תחלה. **שבועות שתים וכו'** – פרישית לכוליה במתניתין. **ידיעות טומאת קדש** – שנעלמה ממנו טומאה ואכל קדש. **וידיעות טומאה דמקדש** – ידיעות שנעלמה ממנו ידיעת טומאה ונכנס למקדש. **ידיעת קדש** – שנעלמה ממנו ידיעת קדש וסבור שאין זה קדש, ומתחלה ידע. **הוצאה דעני** – העומד בחוץ. **והוצאה דבעל הבית** – העומד בפנים. **שאת ובהרת** – אבל ספחת אינו שם נגע אלא שם תולדה, כדמפרש לקמן (ו, א) בפרקין. **אינו חייב** – קרבן. **אלא על העתיד** – דדייק "להרע או להיטיב" לקמן בפרק שלישי. **ואי רבי עקיבא האמר כו'** – במתניתין בפרק שני, ומתניתין קתני "שהן ארבע". מה

1 **ועל** הזקן שתים מכאן – נראה דמשחיית ונשחת שניהם חייבין, כמו בהקפת הראש דאמר בפרק "שני נזירים" (נזיר נז, ב): אחד המקיף ואחד הניקף במשמע. ואף על גב דהתם דריש מדכתיב "לא תקיפו" לשון רבים, וגבי זקן כתיב "לא תשחית" לשון יחיד – הא כתיב נמי בכהנים "לא יגלחו" לשון רבים, וילפינן מהדדי לענין גילוח שיש בו השחתה בפרק "שני נזירים" (שם נח, ב), ובגזרה שוה ד"פאת" "פאת" ילפינן מהדדי בפרק קמא דקדושין (לה, ב). ובהדיא תניא בתוספתא [פרק שלישי] דמכות: המשחית פאת זקנו של חבירו – שניהם חייבין. ואסור לישראל להניח לנכרי להקיף ראשו ולהשחית זקנו, דהא אמר רב הונא בפרק "שני נזירים" (נזיר נז, ב): המקיף את הקטן – חייב. והוא הדין איפכא, דלא מקיש מקיף לניקף. ואף על גב דהתם פליג עליה רב אדא בר אהבה, משום דכתיב "לא תקיפו" אחד המקיף ואחד הניקף משמע, ואתקש מקיף לניקף: כל היכא דניקף מיחייב מקיף נמי מיחייב, ומשמע התם דלרב אדא בר אהבה אפילו איסורא דרבנן ליכא, מדקאמר ליה לרב הונא: בניך הקטנים לדידך מאן מגלח להו? אמר ליה: חובה. משמע דלדידיה ניחא, דשרי אפילו לאיש – אין הלכה כרב אדא, דסתמא דהתלמוד בפרק ראשון דבבא מציעא (י, ב) כרב הונא. דקאמר: איכא בינייהו איש דאמר לאשה "תקיף לי קטן", דללישנא דתלי בבר חיובא – הכא אשה לאו בת חיובא היא מיחייבי שולחה. משמע דאי מקיף ליה גדול – מיחייבי. ועוד נראה, דאפילו רב אדא מחייב היכא דניקף בר חיובא אף על גב דמקיף לאו בר חיובא, ולא פטר אלא היכא דניקף לאו בר חיובא הוא, מדלא קאמר: איש דאמר לקטן או לנכרי "אקיף לי גדול" והוי נפקותא לרב אדא. ויש לדחות, משום דלרב הונא דלא מקיש מקיף לניקף – לא יניח גדול להקיף עצמו. וגם אין להביא ראיה מדאמר ביבמות (ה, א) דאתי עשה דמצורע ודחי לאו דהקפה מדכתיב "ראשו", משמע דכולי עלמא מודו דאסור על ידי אשה ונכרי, דאי שרי לרב אדא – אמאי דחי? הא אפשר לקיים שניהם. דיש לדחות, דאצטריך קרא למימר דדחי היכא דאין שם אשה ונכרי. ואין לומר ימתין עד שימצא אשה או נכרי או קטן, מדבעי למימר בפרק "שילוח הקן" (חולין קמא, א) דאתי עשה דמצורע ודחי עשה דשילוח הקן, ולא אמרינן ימתין עד שימצא אחר. אבל יש להביא ראיה מפרק "שני נזירים" (נזיר נז, ב) דקאמר: ודלמא לאו טמאין אינון וקעביד הקפה! ומשני שמואל: באשה וקטן. ודייק התם דקסבר שמואל דהקפת כל הראש שמה הקפה מדלא אוקי בגדול. והשתא, אי שרי לרב אדא כי מקיף ליה לאו בר חיובא, אבתי תקשי ליה: ולוקמה בגדול ויקיפנו לאו בר חיובא, דהא שמואל כרב אדא סבירא ליה, מדשרי להקיף באשה וקטן, ומשמע דמקיף בר חיובא הוא, דלא פירש באשה וקטן; ומגלח להו אשה וקטן. **חדא** דמיחייב עלה תרתי – בהתראה אחת איירי, ובגילוח בבת אחת או בזה אחר זה תוך כדי דיבור, דלא מצי למימר אישתליין. דאי בכמה התראות – לא הוה פליג רבי אליעזר בפרק בתרא דמכות (כ, א), דאמר: אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת. ואף על גב דהתם מצרכי קרא למחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה – הכא לא צריך קרא, דפאות מחלקות, ורבי אליעזר לית ליה מחלקות. **גבי** הדדי כתיבי ודמיין אהדדי – בטעמא דכתיבי גבי הדדי סגי, כדאמר במסכת נדרים (ב, ב). ואם תאמר: גבי מראות נגעים ליתני כולהו, דדמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד! ויש לומר: דליתיה בדלי דלות. ואם תאמר: מכל מקום ליתני במתניתין קודם יציאות שבת, כיון דאיתא בדלות ודמי טפי לשבועות! ויש לומר: דהני לכפר והני להכשיר. **פתח** בשבועות ומפרש ידיעות – וליכא למימר דמינה דסליק מפרש ברישא, דהא ממראות נגעים קא סליק. **איידי** דזוטרן מיליהו – אף על גב דנפישי מיליהו משבועות בטוי, דבידיעות איכא תרי פרקי קמאי, ומשבועות בטוי ליכא אלא פרק שלישי, מכל מקום מילי דכל שבועות נפישין טפי: שבועות בטוי, שבועת העדות, ושבועת הפקדון, ושבועת הדיינין.

והדר תני שבועות – אף על גב דלא דמי, דידיעות מפרש מילי דידיעות ברישא והדר תני שתים שהן ארבע, ובשבועות מפרש שתים שהן ארבע ברישא. **שהן** ארבע אבלתי ולא אבלתי – ואם תאמר: ומה דוחקיה לפרושי הכי, דהשתא קשיא ליה בסמוך: אי רבי ישמעאל האמר אינו חייב כו'? לימא: שהן ארבע "אזרוק" ו"לא אזרוק", ונתוקמא מתניתין שפיר כרבי ישמעאל! ויש לומר: דבפרק שלישי (שבועות יט, ב) בהדיא תנן: שהן ארבע "אבלתי" ו"לא אבלתי", וההיא מתניתין קיימא לפרושי מתניתין דהכא. ואין להקשות, דליתני: שתים שהן שמונה, "אזרוק" ו"לא אזרוק", "זרקתי" ו"לא זרקתי". דלא תני אלא דבר וחילופו, כדפירש בקונטרס במתניתין. **אי** רבי ישמעאל הא אמר אין חייב כו' – ואם תאמר: תקשי ליה נמי ידיעות, דמתניתין בעיא ידיעה בתחלה, כדתנן: כל שיש בה ידיעה בתחלה כו', ורבי ישמעאל לא בעי ידיעה תחלה, כדמוכח בפירקין (ט, א) דקאמר: לרבי ישמעאל אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף בר קרבן הוא. ואמר נמי בסוף פרק שני (שבועות יט, ב): הא מני רבי ישמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחלה! ויש לומר: דמידיעות לא בעי למיפרך, דדוחה מצי למימר דידיעה דמתניתין היינו ידיעת בית רבו, ורבי ישמעאל סבר לה כרבי דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה, כדאמר בירושלמי: רבי ישמעאל כרבי ורבי כרבי ישמעאל. אף על גב דתלמוד דידן פליג אירושלמי וסבר דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה אפילו ידיעת בית רבו, מדלא מוקי לקמן דחיצון מכפר אאין בה ידיעה תחלה אפילו ידיעת בית רבו, משמע דלעולם בר קרבן הוא אפילו אין בו ידיעה בתחלה כלל. וכן משמע בפרק שני (שבועות יד, ב), דבעי רבי ירמיה: בן בבל שעלה לארץ ישראל ונעלם ממנו מקום מקדש, מהו? וקאמר: אי אליבא דרבי ישמעאל – הא לא בעי ידיעה בתחלה. ומסיק דבעי אליבא דרבי דבעי ידיעת בית רבו, משמע דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה כלל בתחלה. מכל מקום השתא אי הוי מצי אתיא מתניתין כרבי ישמעאל נימא דודאי בעי רבי ישמעאל ידיעת בית רבו, אבל לפי האמת דמתניתין אתיא כרבי אמרינן דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה כלל, דלא מצינו תנא דסבר דהוי ידיעת בית רבו ידיעה אלא רבי. ומיהו מתניתין דפרק שני (שם, א) דקאי לפרושי פירקין משמע קצת דבעי ידיעה גמורה, דקתני: נטמא וידע, משמע שהידיעה היא אחר שנטמא דהיא ידיעת הטומאה, לאפוקי ידיעת בית רבו דהיא קודם הטומאה. ונראה דמידיעות לא מצי למיפרך, שהיה יכול לדחות ולתרץ כדקאמר התם: מקראי לית ליה, מגמרא אית ליה.

מהן לחיוב מהן לפטור – אהאי שינויא ואשינויא דמלקות הוה מצי למיפרך מסיפא, דמוכח דמתניתין לענין חיוב קרבן. ואם תאמר: בשלמא כי מוקי לה כרבי ישמעאל, דאף על גב דאינו חייב אלא על העתיד, מכל מקום שפיר תני בהו "שהן ארבע" הואיל וקעביד איסורא במזיד. אבל כי מוקי כרבי עקיבא – אמאי תני ליה כלל, כיון דשוגג הוא ולא מייתי קרבן? ויש לומר: דמכל מקום חשיב להו שפיר שהן ארבע, הואיל וקעביד איסורא בשוגג.

הא

1 וְעַל הַזָּקֵן - שְׁתַּיִם מִיכָּן וּשְׁתַּיִם מִיכָּן וְאַחַת מִלְּמַטָּה,
2 חָדָא דְּמִיחַיַּיב עֲלָהּ תַּרְתֵּי - תְּנָא: שְׁבוּעוֹת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן
3 אַרְבַּע. מַאי שְׁנָא הָכָא דְּתָנֵי לְהוּ לְכוּלְּהוּ, וּמַאי שְׁנָא גַּבֵּי
4 יְצִיאוֹת שַׁבָּת וּמַרְאוֹת נְגָעִים דְּלָא קָתָנֵי לְהוּ לְכוּלְּהוּ?
5 אָמְרִי: שְׁבוּעוֹת וִידִיעוֹת הַטּוּמְאָה דְּגַבֵּי הֲדָדֵי כְּתִיבִין,
6 וְדָמְיָין אַהֲדָדֵי בְּקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד - תָּנֵי לְהוּ גַּבֵּי הֲדָדֵי,
7 וְאַיְּידֵי דְּתָנָא תַּרְתֵּי תְּנָא כּוּלְּהוּ. פָּתַח בִּשְׁבוּעוֹת וּמְפָרֵשׁ
8 יְדִיעוֹת הַטּוּמְאָה! - אַיְּידֵי דְּזוּטְרִין מִילַּיְיהוּ פָּסֵיק שָׁרֵי
9 לְהוּ, וַהֲדַר תָּנֵי שְׁבוּעוֹת דְּנִפְּישָׁן מִילַּיְיהוּ. שְׁבוּעוֹת שְׁתַּיִם
10 שֶׁהֵן אַרְבַּע: שְׁתַּיִם - "שֶׁאוֹכַל" וְ"שֶׁלֹּא אוֹכַל", שֶׁהֵן
11 אַרְבַּע - "אָכַלְתִּי" וְ"שֶׁלֹּא אָכַלְתִּי". יְדִיעוֹת הַטּוּמְאָה
12 שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע: שְׁתַּיִם - יְדִיעַת טוּמְאַת קֹדֶשׁ וִידִיעַת
13 טוּמְאַת מִקְדָּשׁ, שֶׁהֵן אַרְבַּע - קֹדֶשׁ וּמִקְדָּשׁ. יְצִיאוֹת
14 שַׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע: שְׁתַּיִם - הוֹצָאָה דְּעָנִי וְהוֹצָאָה
15 דְּבַעַל הַבַּיִת, שֶׁהֵן אַרְבַּע - הַכְנָסָה דְּעָנִי וְהַכְנָסָה
16 דְּבַעַל הַבַּיִת. מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבָּעָה: שְׁנַיִם
17 - שְׂאֵת וּבֶהָרֶת, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה - שְׂאֵת וְתוֹלַדְתָּהּ, בֶּהָרֶת וְתוֹלַדְתָּהּ. מַנִּי מַתְנִיתִין? לֹא רַבִּי
18 יִשְׁמָעֵאל וְלֹא רַבִּי עֲקִיבָא; אִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל - הָאָמַר: אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא עַל הֶעָתִיד לָבוֹא,
19 אִי רַבִּי עֲקִיבָא - הָאָמַר: עַל הֶעְלֵם טוּמְאָה הוּא חַיָּיב, וְאֵינוֹ חַיָּיב עַל הֶעְלֵם מִקְדָּשׁ! -
20 אִיבָּעֵית אֵימָא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אִיבָּעֵית אֵימָא: רַבִּי עֲקִיבָא; אִיבָּעֵית אֵימָא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל,
21 מֵהֶן לְחִיּוּב וּמֵהֶן לִפְטוּר; וְאִיבָּעֵית אֵימָא: רַבִּי עֲקִיבָא, מֵהֶן לְחִיּוּב וּמֵהֶן לִפְטוּר. - לִפְטוּר?

הא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

הא דומיא דמראות נגעים קתני – הא דלא פריך מיציאות השבת, משום דיציאות גופייהו לא ידעינן דהוו בכולהו לחיובא אלא מדומיא דמראות נגעים, לקמן בפירקין (ה, א).

לעולם כרבי ישמעאל – לקמן (ד, א) מפרש אמאי לא מוקמינן לה נמי כרבי עקיבא.

אבל לענין מלקות חיובי מיחייב וכדרבא – סוגיא דהכא כרבין דאמר התם (שבועות כא, א): "אכלתי" ו"לא אכלתי" – שקר, ואזהרתיה מ"לא תשבעו בשמי לשקר", "אוכל" ו"לא אוכל" – עובר ב"לא יחל", ואיזהו שוא – נשבע לשנות את הידוע. ואליביה מסקינן: בפירוש ריבתה תורה. אבל רב דימי אמר התם: "אכלתי" ו"לא אכלתי" – שוא, ולא צריכנא להאי ריבתה תורה, ולדידיה לא מיתוקמא שתים שהן ארבע, דלא מפרשי טפי הני מהני למלקות. ולפי זה, למאי דמסיק: קסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, תימה לרבינו יצחק: דמאי מיפרשי הני טפי מהני? ונראה, דאף על גב דלענין מלקות כולהו שוין, מכל מקום שייך שפיר למיתני בהו שתים שהן ארבע, משום דבשתים קרבן נמי אית בהו, אף על גב דמתניתין לא איירי אלא במלקות. ורבינו יצחק בן אברהם פירש דסוגיא זו כרבין כדפירשתי, ולדידיה מיפרשי טפי "אוכל" ו"לא אוכל" מ"אכלתי" ו"לא אכלתי", דפשטיה ד"לא תשבעו" משמע להבא כדפירש בקונטרס גבי רב דימי, דהכי קאמר רחמנא: לא תשבעו בשמי כדי לשקר בשבועה לאחר זמן, ואפילו רבין מודה. והא דמפיק ליה מפשטיה ומוקי לה ב"אכלתי" ו"לא אכלתי", היינו משום דלהבא נפקא מ"לא יחל". ולהכי חשיב הבא "אכלתי" ו"לא אכלתי" שהן ארבע דלא מיפרשי, משום דקרא לא משמע אלא להבא, ולא מוקי ליה ב"אכלתי" ו"לא אכלתי" אלא משום דלא ניחא ליה לאוקמי בלאו יתירא.

וכדרבא – תימה: דאמאי מייתי מילתיה דרבא? אדרבה, הוה ליה לאתויי מילתיה דרבי יוחנן, דאמר: "לשוא" "לשוא" שתי פעמים, אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר. דממילתיה דרבי יוחנן הוה לקי אפילו ב"אוכל" ו"לא אכל" אי לאו מילתיה דרבא! ויש לומר, דהיינו דפריך: בשלמא "אכלתי" ו"לא אכלתי" כדרבא, אלא "אוכל" ולא אכל – לאו שאין בו מעשה הוא! ומשני: דקסבר רבי ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. פירוש: ולית ליה דרבא, אלא דריש "לשוא" "לשוא" שתי פעמים, אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר, בין "אוכל" ולא אכל בין "אכלתי" ו"לא אכלתי".

בפירוש ריבתה תורה – פירש בקונטרס: מ"לשוא" "לשוא" שתי פעמים. ואין נראה, דאין זה בפירוש, דאהדהיא דרשא גופה פריך לקמן (כא, א): ומאי שנא? פירוש: דאפילו "אוכל" ולא אכל נמי. אלא נראה כפירוש רבינו חננאל, דפירש: בפירוש ריבתה תורה, דבדברות הראשונות כתיב (שמות כ) "לא תענה ברעך עד שקר", ובדברות אחרונות כתיב (דברים ה) "עד שוא", לומר דשוא ושקר אחד הן. **אי** הכי קשיא דף דאלו הן הלוקין – פירש בקונטרס דלא גרסינן ליה, משום דלמסקנא דהכא מצי סבר דאין לוקין עליו, ופריך התם: אי הכי לאו שאין בו מעשה נמי, לפי המסקנא דהכא. ועוד יש לומר: דהתם רוצה ליישב דרבי ישמעאל, דקאמר התם: חייבי מיתות בית דין ישנן בכלל מלקות, אפילו למאן דאמר אין לוקין עליו. ולמאי דפרישית, דדוקא הכא סבר רבי ישמעאל דלוקין עליו מ"לשוא" "שוא", אתי שפיר. **התראת** ספק היא – אבל משום דהוי לאו שאין בו מעשה לא מיפטר, דקסבר ריש לקיש דלוקין עליו. ותימה: דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סה, ב) פטר ריש לקיש חסמה והנהיגה בקול, דעקימת שפתיו לא הוי מעשה! ויש לומר: דהתם אליבא דרבנן לקמר, דב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא צ, ב) פריך ליה רבי יוחנן ממתניתין דאם המיר מומר וסופג את הארבעים, ומשני ריש לקיש: הא מני רבי יהודה היא. כלומר, ואנא אמרי אליבא דרבנן.

אינו

אבל

הָא דּוּמְיָא דְּמַרְאוֹת נְגָעִים קָתָנֵי, מַה הָתָם כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא, אַף הָכָא נַמִּי כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא! - לְעוֹלָם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְכִי לָא מְחַיֵּיב רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְשֶׁעְבַּר - קָרְבָּן, אֲבָל מַלְקוֹת חַיּוּבֵי מְחַיֵּיב; וְכִדְרָבָא, דְּאָמַר רָבָא: בְּפֵירוּשׁ רִיבְּתָה תּוֹרָה שְׁבוּעַת שֶׁקֶר דּוּמְיָא דִּשְׁבוּעַת שָׁוְא, מַה שָּׁוְא לְשֶׁעְבַּר, אַף שֶׁקֶר נַמִּי לְשֶׁעְבַּר. - בִּשְׁלָמָא "אָכַלְתִּי" וְ"לֹא אָכַלְתִּי" - כִּדְרָבָא, "שֶׁלֹּא אוֹכַל" וְאָכַל נַמִּי - לָאו שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה הוּא. אֶלָּא "אוֹכַל" וְלֹא אָכַל - אַמַּאי? לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה הוּא! - קָסָבַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו. - אִי הָכִי, קְשְׁיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן; דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כִּסְתָם מִשְׁנָה, וְאִתְּמַר: "שְׁבוּעָה שֶׁאוֹכַל כִּבָּר זוֹ הַיּוֹם", וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא אֲכָלָהּ - רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: אֵינוֹ לוֹקֶה; רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵינוֹ לוֹקֶה, מִשּׁוּם דַּהֲוָה לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו; וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: אֵינוֹ לוֹקֶה, הַתְרָאַת סָפֵק הִיא, וְהַתְרָאַת סָפֵק לֹא שְׁמָהּ הַתְרָאָה! - רַבִּי יוֹחָנָן סְתָמָא אַחֲרִינָא אַשְׁכַּח. - הֵי סְתָמָא? אִילֵימָא הַאי סְתָמָא, דִּתְנַן: אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר וְהַשּׁוֹבֵר בַּטָּמֵא אֵינוֹ לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים; בִּשְׁלָמָא שׁוֹבֵר בַּטָּמֵא - דִּכְתִיב: "וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ", בְּכָשֵׁר וְלֹא בְּפָסוּל. אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר, מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּהָוֵי לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִים עָלָיו? וּמִמַּאי דְּרַבִּי יַעֲקֹב הִיא, דְּאָמַר: לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו? דִּלְמָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וּמִשּׁוּם דְּבָא הַכָּתוּב לִיתֵּן עֲשֵׂה אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה, הָא לָאו הָכִי לָקֵי. דְּתַנְיָא: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ" - בָּא הַכָּתוּב לִיתֵּן עֲשֵׂה אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה, לוֹמַר שֶׁאֵין לוֹקִין עָלָיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה; רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא מִשּׁוּם דַּהֲוָה לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְלָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִים עָלָיו! אֶלָּא הַאי סְתָמָא אַשְׁכַּח: "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל כִּבָּר זוֹ", "שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכְלֶנָּה", וַאֲכָלָהּ

מה התם כולהו לחיובא – שאף התולדות נגעים הן, וכשיטהר מביא עליהן קרבן טהרה. וכי לא מחייב רבי ישמעאל לשעבר קרבן – קאמר, ובשוגג. אבל מלקות – אם הזיד והתרו בו חיובי מיחייב, ומתניתין במזיד קמיירי ומלקות. וכדרבא – כלומר, ואם תאמר: לאו שאין בו מעשה הוא, ואין לוקין עליו – על זה לוקין, כדרבא. דבפרק שלישי אמרינן שלוקין על שבועת שוא, ולפנינו מ"כי לא ינקה ה'" – ה' הוא דלא ינקה, אבל בית דין מלקין אותו ומנקין אותו. ופרכינן עלה: אשכחן שבועת שוא, והוא נשבע לשנות את הידוע, כגון על האיש שהוא אשה ועל האבן שהוא זהב, ד"שוא" משמע דבר שאינו של כלום, כמו (ישעיהו ה) "מושכי העון בחבלי השוא". שבועת שקר מנא לן? שבועה שאינו ניבר אם אמת אם לאו. ואמרינן: "לשוא" "לשוא" שתי פעמים, אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר. ואמר רבא התם: הך שבועת שקר דקא מרבינן מרבויא ד"לשוא" "לשוא", לא רבתה תורה אלא לשקר דלשעבר, כגון "אכלתי" או "לא אכלתי", שמשעה שנשבע יצתה שבועה מפיו לשקר דומיא דשבועת שוא, דלהכי אפקה בלשון שוא – למימרא דבלשעבר קמיירי: מה שוא לשעבר – נשבע לשנות את הידוע עבר את שבועה משיצתה מפיו. בשלמא אכלתי ולא אכלתי – כלומר, שהן ארבע לא משכחת לה. דבשלמא על שתים דלשעבר לקי – כדרבא, ועל "לא אוכל" ואכל נמי לקי – דלאו שיש בו מעשה הוא, דבשעה שאכל עבר על "לא תשבעו", ואכילה מעשה הוא. אוכל ולא אכל לאו שאין בו מעשה הוא – שמאליו, ביושב ואינו אוכל, עובר על השבועה. ושבועה שאינה לשעבר לא איתרבי מ"לשוא" "לשוא" שתי פעמים, דהא אמרינן דומיא דשבועת שוא ריבתה. קסבר רבי ישמעאל – בכל התורה כולה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ואין צריך לרבות. קשיא – "הך דאלו הן הלוקין" כו' לא גרסינן, ותלמיד טועה שהוקשה לו כתבה בגליון ספרו: קשיא לי הך דאלו הן הלוקין, וכתבוה סופרים בגמרא. והתלמיד טעה, שאינה קושיא, דההיא לאו רבי ישמעאל גופיה אמרה אלא סוגיא דגמרא פרכה התם. דיליף לרבי ישמעאל מלקות מ"אם לא תשמור לעשות את כל דברי" וגו', ודריש "כל". ופרכינן: אי הכי לאו שאין בו מעשה נמי! ומשנינן: "לעשות" כתיב. וקשיא ליה לאותו תלמיד, דהוה ליה לשנויי התם: אין הכי נמי לרבי ישמעאל לוקין אלאו שאין בו מעשה. ולאו קושיא היא, דהא דאמרינן הכא לרבי ישמעאל לוקין – לא מיתוקמא, דעל כרחך שבקינן להא אורחא בסוף שמעתין ומוקמינן מתניתין רבי היא ולקרבן. אי הכי – דמתניתין במלקות, וסתם לן לאו שאין בו מעשה לוקין עליו – קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן. דאמרי תרוייהו אין לוקה – ומכל מקום חולקין בטעמו של דבר, טעמא דיהיב מר לא יהיב מר ומר לית ליה טעמא דמר. ולקמן מפרש פלוגתייהו. סתמא אחרינא אשכח – דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה. המותיר בטהור – בפסח טהור וכשר. השובר – את העצם בטמא – אינו סופג את הארבעים. המותיר בטהור – אפילו בטהור, וכל שכן בטמא. וממאי – דהאי סתמא רבי יעקב היא, דאמר טעמא דהמותיר אינו לוקה משום לאו דאין בו מעשה הוא. אחר לא תעשה – אם תותיר ועברת על לאו – באש תשרפנו. נתקו הכתוב בעשה זה מעונשן של שאר לאוין, לומר: זה ענשו ותקנת עבירתו, שישרפנו. לא מן השם הוא זה – לא מטעם זה המלקות בטל בו, אבל כל עצמו אין בו מלקות לפי שאין בו מעשה.

אינו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הָא דּוּמְיָא דְּמַרְאוֹת נְגָעִים **קָתָנֵי** – והלא המשנה מביאה את שבועות וידיעות הטומאה בדומה למראות נגעים, **מַה הָתָם כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא** – כשם שבמראות נגעים כל ארבעת האופנים הם לחיוב ועל כל אחד ממראה הנגעים כשיטהר ממנו יביא קרבן טהרה, **אַף הָכָא נַמִּי כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא** – גם בשבועות ובידיעות הטומאה כל ארבעת האופנים הם לחיוב ומביא עליהם קרבן עולה ויורד, ואם כן חוזרת קושיית הגמרא שהמשנה אינה לא כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא.

הגמרא מבארת באופן שונה שמשנתינו כדעת רבי ישמעאל. מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם** משנתינו **כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְכִי לֹא מְחַיֵּיב רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** – ומה שרבי ישמעאל אינו מחייב את הנשבע שבועת שקר **לְשֶׁעָבַר** – על העבר, היינו שאינו חייב **קָרְבָּן**, וזה כאשר נשבע בשוגג, **אֲבָל** חיוב **מַלְקוֹת**, ובאופן שהתרו בו ונשבע לשקר במזיד, **חִיּוּבֵי מְחַיֵּיב** רבי ישמעאל, מפני שעבר על 'וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר' (ויקרא יט יב), והמשנה עוסקת בנשבע על העבר במזיד שחייב מלקות. ואף ששבועת שקר היא לאו שאין בו מעשה, והכלל הוא שכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, מכל מקום על שבועת שקר דלשעבר לוקין, **וְכִדְרָבָא, דְּאָמַר רָבָא, בְּפֵירוּשׁ רִיבְּתָה הַתּוֹרָה שְׁבוּעַת שֶׁקֶר דּוּמְיָא דִּשְׁבוּעַת שָׁוְא** – בדומה לשבועת שוא, שכן בפסוק 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא' (שמות כ ז), נכתב לשון 'שוא' אף שהפסוק מדבר על שבועת שקר, וזאת בכדי ללמדנו **מַה** – כשם ששבועת **שָׁוְא** היא **לְשֶׁעָבַר**, שנשבע לשנות את הידוע, וחייב עליה מלקות, **אַף** שבועת **שֶׁקֶר נַמִּי** – גם היא כשנשבע **לְשֶׁעָבַר** חייב עליה מלקות, אבל אם נשבע שבועת שקר על העתיד, אינו לוקה מפני ששבועה זו אינה דומה לשבועת שוא שהיא על העבר.

מקשה הגמרא: לפי ביאור זה אין בשבועת שקר 'שתים שהן ארבע', שהרי **בִּשְׁלָמָא** אם נשבע שבועת שקר לשעבר, כגון הנשבע **אֲכַלְתִּי** ובאמת לא אכל, **וְלֹא אֲכַלְתִּי** ובאמת אכל, לוקה **כְּדְרָבָא** שבשבועת שקר על העבר לוקים, וכן אם נשבע על העתיד **שֶׁלֹּא אוֹכַל וְאָכַל נַמִּי** – שגם מובן שלוקה מפני שלָאו שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה **הוּא**, שכן עבר על שבועתו בכך שאכל, **אֶלָּא** כשנשבע על העתיד **שאוֹכַל**, ועבר על שבועתו **וְלֹא אָכַל, אַמַּאי** – מדוע לוקה, הלא **לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה הוּא**, שהרי הוא עובר על השבועה כשאינו אוכל, ושבועת שקר על העתיד לא ריבתה התורה שלוקים עליה, שהרי אינה דומה לשבועת שוא. מתרצת הגמרא: **קָסָבַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שבכל התורה כולה **לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו**, ולכן לוקים על שבועת שקר במזיד בין כשהיא על העתיד ובין כשהיא על העבר, וכוונת המשנה 'שתים שהן ארבע' היא שאם נשבע שבועת שקר על העתיד בשוגג חייב קרבן, ואם נשבע שבועת שקר על העבר במזיד, לוקה.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן, שמשנתינו עוסקת בחיוב מלקות והיא כדעת רבי ישמעאל הסובר שלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, **קַשְׁיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן** – מדברי רבי יוחנן במקום אחד על דבריו במקום אחר, **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה** – משנה שאין בה מחלוקת ולא נזכר בה שם של תנא מסוים ששנה אותה, הלכה כמותה, ומשנתינו הרי היא סתם משנה, ונמצא שרבי יוחנן פוסק כמשנתינו שלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, וְקשה, שהרי **אִתְּמַר** דין נוסף, הנשבע **שְׁבוּעָה שֶׁאוֹכַל כְּבָר זוֹ הַיּוֹם, וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא אֲכָלָהּ** – את היכיר, **רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ** – אמרו שניהם **שֵׁאֵינוֹ לוֹקֶה**, אך נחלקו בטעם הדין, **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם דַּהֲוָה לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה**, שכן עבר על שבועתו בכך שישב ולא עשה מעשה לאכול את הכיכר כל היום, **וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, אֵינוֹ לוֹקֶה** משום שההתראה שהתרו בו קודם שנשבע **הַתְרָאַת סָפֵק הִיא**, שהרי כשהתרו בו יכול לטעון שעדיין יש זמן במשך היום שהוא יכול לאכול בו את הכיכר, והמתרה בו לא יכול לכוין שההתראה תהיה בתוך כדי דיבור מהזמן שבו הוא אינו אוכל את הכיכר, והתראה שאינה בתוך כדי דיבור מהעבירה אינה מועילה, מפני שיתכן שבשעת העבירה שכח את ההתראה, **וְהַתְרָאַת סָפֵק לֹא שְׁמָהּ הַתְרָאָה** – אינה נחשבת התראה, ולכן אין לוקין, שאין מלקות ללא התראה. ומבואר שרבי יוחנן סובר שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ולא כמשנתינו. מתרצת הגמרא: **רַבִּי יוֹחָנָן סְתָמָא אַחֲרִינָא אַשְׁכַּח** – מצא 'סתם משנה' אחרת שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ולכן פסק כך לגבי הנשבע לאכול כיכר זו היום ולא אכל.

מבררת הגמרא: **הֵי סְתָמָא** – איזו סתם משנה מצא רבי יוחנן שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. **אִילֵימָא** – אם נאמר שהכוונה **לְהַאי סְתָמָא** – לסתם משנה זו, **דְּתָנֵן** (מכות יז.), השובר עצם בקרבן פסח טהור, לוקה, מפני שעבר על הלאו 'וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ' (שמות יב מו), **אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר** – המשאיר מבשר הפסח טהור לבוקר ט"ו בניסן, וכל שכן המותיר מבשר פסח טמא, ועבר על הלאו 'וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר' (שם יב י), **וְכַן הַשּׁוֹבֵר** עצם **בַּטְּמֵא** – של קרבן פסח טמא, בשני מקרים אלו **אֵינוֹ לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים** מלקות. ומבארת הגמרא: **כְּשִׁלְמָא הַשּׁוֹבֵר** עצם **בְּפֶסַח טָמֵא** אינו לוקה, משום **דִּכְתִיב** 'וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ', ודורשים מתיבת 'בו' שדווקא **בְּפֶסַח כָּשֵׁר** שעליו מדובר בפסוק, יש איסור לשבור עצם, **וְלֹא בְּפֶסַח** טמא שהוא **פָּסוּל, אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר** – מבשר הפסח הטהור, **מַאי טַעְמָא** אינו לוקה, הלא עבר על 'וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר', **לָאו** – האם אין הטעם **מִשּׁוּם דְּהֲוֵי** – שלאו זה הוא **לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה**, שהרי כשהותיר את הבשר לבוקר לא עשה מעשה, **וְכָל לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו**, ואם כן מוכח מהמשנה שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ורבי יוחנן פסק כסתם משנה זו.

דוחה הגמרא: **וּמִמַּאי** – מנין שמשנה זו **דְּרַבִּי יַעֲקֹב** – כדעת רבי יעקב **הִיא, דְּאָמַר לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו, דִּלְמָא** – שמא כדעת **רַבִּי יְהוּדָה הִיא** החולק על רבי יעקב, **וְהטעם** שהמותיר מבשר הפסח אינו לוקה הוא **מִשּׁוּם דְּכָא הַכָּתוּב לִיתֵּן עֲשֵׂה אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה** – שהתורה כותבת עשה אחרי הלאו, והלאו ניתק לעשה, שנאמר 'וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ', וכל לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו, מפני שהעשה הוא העונש והתיקון של הלאו ולא המלקות, **הָא לָאו הָכִי** – אבל אם לא היה זה לאו הניתק לעשה, **לֵיקִי** – היה לוקה עליו אף שאין בו מעשה. ואם כן אין 'סתם משנה' ללמוד מכך שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

ומביאה הגמרא את מחלוקת רבי יעקב ורבי יהודה בטעם דין זה: **דְּתַנְיָא,** נאמר (שמות יב י) 'וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ', **בָּא הַכָּתוּב** לִיתֵּן **עֲשֵׂה אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה**, שאם עבר על הלאו והותיר מבשר הפסח מוטל עליו לקיים מצות עשה של שריפת הבשר הנותר, ונתנה התורה עשה זה בכדי לוֹמַר שֶׁאֵין לוֹקִין עָלָיו – על הלאו, כיון שתיקונו הוא קיום העשה ולא חיוב המלקות, **דִּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר, לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה** – לא מטעם זה שהוא לאו הניתק לעשה אינו לוקה, **אֶלָּא מִשּׁוּם דַּהֲוָה** – שאיסור הותרת בשר הפסח הוא **לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְלָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵין לוֹקִין עָלָיו.**

הגמרא מביאה 'סתם משנה' אחרת שממנה למד רבי יוחנן שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: **אֶלָּא** רבי יוחנן **הַאי סְתָמָא אַשְׁכַּח** – מצא 'סתם משנה' זו שמבואר בה שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ששנינו במשנה (להלן כז:), הנשבע **שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל כְּבָר זוֹ**, ושוב חזר ונשבע **שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכְלֶנָּה** את אותו כיכר, **וַאֲכָלָהּ,**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת, אף שנשבע שתי פעמים, משום שאין שבועה חלה על שבועה, שכיון שנשבע פעם אחת, חל עליו איסור לאכול את הכיכר, וכשנשבע שוב הרי הוא נשבע לקיים את המצוה המוטלת עליו מחמת השבועה הראשונה, ושנינו (להלן כז.) שהנשבע לקיים את המצוה ולא קיים, פטור. ושבועה זו שנשבע על העתיד, הִיא שְׁבוּעַת בִּיטּוּי האמורה בפסוק 'אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב' (ויקרא ה ד) שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ שלשים ותשע מַכּוֹת, וְעַל שִׁגְגָתָהּ קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד. מדייקת הגמרא: שבועה זו, שנשבע שלא לאכול ואכל, דווקא הִיא דְּחַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת, אֲבָל אם נשבע אוֹכֵל כיכר זו, וְלֹא אָכַל את הכיכר, לֹא לָקֵי – אינו לוקה, משום שמה שהוא לא אכל את הכיכר זה לאו שאין בו מעשה, והרי לנו 'סתם משנה' שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ולכן פסק רבי יוחנן שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

מקשה הגמרא: מִכְּדֵי – הרי יש שתי משניות סותרות, שבמשנתינו מבואר כרבי ישמעאל שלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ובמשנה לגבי הנשבע שבועה על שבועה מבואר שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, הַאי סְתָמָא וְהַאי סְתָמָא – משנתינו היא 'סתם משנה' וכן המשנה השניה היא 'סתם משנה', מַאי חָזֵי דְּעָבֵיד כִּי הַאי סְתָמָא – מה ראה רבי יוחנן שפסק כ'סתם משנה' זו, לֶעֱבֵיד כִּי הַאי סְתָמָא – שיפסוק כ'סתם משנה' האחרת, דהיינו כמשנתינו.

חוזרת הגמרא ומקשה על המקשן עצמו: וּלְטַעְמִיךָ – ולשיטתך יש להקשות, רַבִּי גּוּפֵיהּ – עצמו הֵיכִי סָתַם לָן הָכָא הָכִי – איך סתם לנו את המשנה במקום אחד שלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, וְהָכָא הָכִי – ובמקום אחר סתם את המשנה שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. אֶלָּא מוכרחים לתרץ, שמֵעִיקָּרָא – שבתחילה סָבַר רבי שלָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו, וְלכן סְתָמָהּ את המשנה כך, וַהֲדַר – ואחר כך חזר בו וסָבַר שלאו שאין בו מעשה אֵין לוֹקִין עָלָיו, וְלכן סְתָמָהּ את המשנה האחרת כך, וְאף שרבי חזר בו, מִשְּׁנָה לֹא זָזָה מִמְּקוֹמָהּ, כלומר, הדורות שאחר רבי לא יכלו לשכח את המשנה הראשונה ולבטלה מבית המדרש, מפני שפשטה אצל רוב התלמידים, ולכן השאירו את שתי המשניות, והמשכיל יבין שהמשנה האחרונה היא העיקר כיון שרבי חזר בו מן הראשונה. ולכן פסק רבי יוחנן במשנה השניה שלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

הגמרא חוזרת לבאר את המשנה לפי שיטת רבי ישמעאל. שואלת הגמרא: בְּמַאי אוֹקִימְתָּא – במה העמדת את המשנה, כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וּלְענין מַלְקוֹת, שאם עבר במזיד על שבועתו, לוקה, ויש לשאול לפי זה, בְּמֵרְאוֹת נְגָעִים מַאי מַלְקוֹת אִיכָּא – איזה מלקות יש, שעליהם שנינו 'שנים שהם ארבעה'. משיבה הגמרא: גם במראות נגעים יש מלקות, בְּקוֹצִין בַּהֶרְתּוֹ – בתולש את סימני הטומאה, וּכְרַבִּי אֲבִין אָמַר רַבִּי אִילָּעָא, דְּאָמַר רַבִּי אָבִין אָמַר רַבִּי אִילָּעָא, כָּל מָקוֹם בתורה שֶׁנֶּאֱמַר אחד מהלשונות הללו, 'הִשָּׁמֶר', 'פֶּן' וְ'אַל', אֵינוֹ אֶלָּא עבירת 'לֹא תַעֲשֶׂה', ובמצורע נאמר (דברים כד ח) 'הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת', כלומר שאסור לתלוש את הצרעת, ואם תלש לוקה.

ממשיכה הגמרא ומקשה: בִּיצִיאוֹת הַשַּׁבָּת, מַאי מַלְקוֹת אִיכָּא – איזה מלקות יש, הלא הלאו של הוצאה מרשות לרשות לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין הוּא, שהרי אם התרו בו שאם יוציא יסקל, והוציא, חייב סקילה, וְכָל לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין אֵין לוֹקִין עָלָיו, אפילו אם התרו בו למלקות, מפני שלאו זה נכתב לסקילה ולא למלקות. מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם הָכִי קָא מוֹקְמִינָא – משום כך העמדנו את המשנה כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּאָמַר (מכות יג:) שלָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין לוֹקִין עָלָיו, ואם התרו בו שלא להוציא מרשות לרשות ואם יוציא יתחייב מלקות, והוציא, חייב מלקות.

מקשה הגמרא: לדבריך נמצא שרק מחמת דין זה שלאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו, אנו מעמידים את המשנה כרבי ישמעאל, הָא לָאו הָכִי – אבל לולי זה, קָיְימָא – האם אפשר להעמיד את המשנה כְּרַבִּי עֲקִיבָא, הלא קַשְׁיָא יְדִיעוֹת – קשה שבמשנה שנינו שחייב קרבן על טומאת מקדש וקדשיו בין על העלם טומאה ובין על העלם מקדש והעלם קודש, והרי רבי עקיבא סובר שחייב רק על העלם טומאה, ולא על העלם מקדש והעלם קודש. מתרצת הגמרא: לָאו אָמְרַת – האם לא אמרת שהמשנה כרַבִּי יִשְׁמָעֵאל הִיא וּלְענין מַלְקוֹת, וזאת בכדי ליישב את דברי המשנה שיש חיוב בשבועה גם על לשעבר שלא יסתרו את דעת רבי ישמעאל הסובר שאין חיוב קרבן בשבועה אלא על העתיד, אם כך, כמו כן לולי שהיה מבואר במשנה שלוקים על לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, היינו מיישבים כרַבִּי עֲקִיבָא נַמִּי – שהמשנה היא כרבי עקיבא וּלְענין מַלְקוֹת, ואין סתירה ממה שמבואר במשנה שיש חיוב על העלם מקדש וקודש, שאף אם אין חיוב קרבן על כך, משנתינו מדברת לענין מלקות ומודה רבי עקיבא שחייב מלקות אפילו על העלם מקדש והעלם קודש.

הגמרא דוחה את הביאור שהמשנה מדברת במזיד ולענין מלקות. מקשה הגמרא: אִי הָכִי שהמשנה מדברת במזיד ולענין מלקות, מדוע המשנה קוראת לטומאת מקדש וקדשיו 'יְדִיעוֹת', דהיינו שידע על הטומאה ונעלמה ממנו ידיעה זו, הלא מדובר שנכנס למקדש או אכל קדשים במזיד, ו'הַתְרָאוֹת' מִיבְּעֵי לֵיהּ – היתה צריכה המשנה לכתוב 'התראות', דהיינו שהתרו בו ונכנס על אף ההתראה. מתרצת הגמרא: הָא לֹא קַשְׁיָא – זו אינה קושיא, שכן אינך מוכרח לפרש ש'ידיעות' היינו ידיעה שנעלמה ממנו, אלא תְּנֵי – שְׁנֵה, כלומר פרש את המשנה שהכוונה לְיִדִיעוֹת דְּהַתְרָאוֹת, דהיינו שהתרו בו והוא ידע שהוא טמא ובכל זאת נכנס למקדש או אכל קדשים.

מוסיפה הגמרא ומקשה: אִי הָכִי שהמשנה מדברת במזיד ולענין מלקות, מדוע המשנה אומרת שידיעות הטומאה הן שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, הלא תַּרְתֵּי הוּא דְּהָוְיָין – רק שתי ידיעות הן, האחד שנכנס למקדש במזיד והשני שאכל קדשים במזיד, שהרי אינו לוקה אלא אם הזכירו בהתראה את הטומאה ואת האיסור לאכול קדשים או את הטומאה ואת האיסור להיכנס למקדש, ואם כן יש רק שני אופנים של טומאת מקדש וקדשיו במזיד. וְתוּ – ועוד יש להקשות, ששנינו במשנה 'אֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וִידִיעָה בַּסּוֹף וְהֶעְלֵם בֵּינְתַּיִם', ואם המשנה מדברת במזיד ולענין מלקות, הַעְלָמָה לְמַלְקוֹת מַאי עֲבִידְתֵּיהּ – מה מעשיה, כלומר מה השייכות של העלמה למלקות, הלא מלקות יש רק במזיד. וְתוּ – ועוד יש להקשות, ששנינו במשנה במפורש שכאשר חטא ועבר על טומאת מקדש וקדשיו 'חֲרֵי זֶה בְּעוֹלֶה וְיוֹרֵד', דהיינו שמדובר במשנה לענין קרבן ולא לענין מלקות.

הגמרא מבארת את המשנה באופן אחר: אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף, באמת המשנה מדברת בשוגג ולענין קרבן, ומה שהקשינו שכן המשנה לא כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא, יש לתרץ שכרַבִּי הִיא, דהיינו שרבי כתב את המשנה כדעתו, וְנָסֵיב לֵהּ אַלִּיבָּא דְּתַנָּאֵי – ותפס את המשנה לשיטת כמה תנאים, בִּידִיעוֹת הטומאה נָסֵיב לֵהּ – תפס כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל הסובר שחייב קרבן גם על העלם מקדש או העלם קודש, וּבִשְׁבוּעוֹת נָסֵיב לֵהּ – תפס כְּרַבִּי עֲקִיבָא הסובר שחייב קרבן גם בשבועה על העבר, דהיינו שרבי כתב במשנה שרבי ישמעאל סובר שבידיעות הטומאה יש שתים שהן ארבע, ורבי עקיבא סובר שבשבועות יש שתים שהן ארבע.

אָמַר רַב אַשִׁי, אַמְרִיתָא לִשְׁמַעְתָּא קַמִּיהּ דְּרַב כַּהֲנָא – אמרתי שמועה זו לפני רב כהנא, וְאָמַר לִי, לֹא תֵּימָא – אל תאמר שרַבִּי נָסֵיב לֵהּ

המשך בעמוד 36

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

אינו חייב אלא אחת – דמאחר שנשבע עליו שבועה ראשונה – נאסרת עליו, וכי הדר אישתבע הוה ליה נשבע לקיים את המצוה, ותנן לקמן (שבועות כז, א): נשבע לקיים את המצוה ולא קיים – פטור משבועת קרבן. **זו היא** – להבא דלקי עלה, דהויא לה לאו שיש בו מעשה, אבל "אוכל" ולא אכל – לא לקי. **אלא מעיקרא סבר לה כו'** – הלכך רבי יוחנן סבירא ליה כסתמא בתרא, דהדר ביה רבי מקמייתא. **ומשנה לא זזה ממקומה** – ומשנה ראשונה, אף על פי שחזר בו מסתימתה, מאחר שפשטה ברוב התלמידים – לא היה יכולת בדורות שאחר רבי לשכחה מפיהם ולבטלה מבית המדרש, והניחו את שתיהן, והמשכיל יבין שאחרונה עיקר, שחזר בו מן הראשונה. **לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין** – לאו האמור בשבת לא ניתן לענוש מלקות, אלא שאם יעבור עליו יתרה בו המתרה שהוא בסקילה ויסקל. ואם לא התרה בו סקילה והתרה בו מלקות – אין דינו ללקות, שלא לענוש מלקות כתבו מתחלה. ומשנינן: להכי אוקימנא כרבי ישמעאל, דאמר במסכת מכות: לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, אם התרו בו מלקות ולא מיתה מלקין אותו, דתניא: אחת חייבי כריתות ואחת חייבי מיתות בית דין ישנן בכלל מלקות ארבעים, דברי רבי ישמעאל. **הא לאו הכי מתוקמא כרבי עקיבא** – בתמיה, והא קשיא ידיעות הטומאה, כדאמר לעיל (ג, א) דלרבי עקיבא אינו חייב על העלם קדש ומקדש! **ומשנינ: לאו אמרת רבי ישמעאל היא** – דהוי קשיא לן שבועות גבי קרבן, ואוקימנא למלקות ולא קשיא לן – לרבי עקיבא נמי, אי לאו משום קושיא דלאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, דשמעינן ליה לרבי עקיבא במסכת מכות דאין לוקין עליו, אי הוה קשיא לן ידיעות לקרבן הוה מוקמינן לה למלקות כולה מתניתין ורבי עקיבא, והוה ניחא לן לאוקמה אליבא דרבי עקיבא משום דבולהו סתימתאי אליביה, דאמרינן (סנהדרין פו, א): סתם מתניתין רבי מאיר סתם ספרא רבי יהודה סתם תוספתא רבי נחמיה, וכולהו אליבא דרבי עקיבא, ממנו קבלו. **אי הכי** – דמתניתין למלקות. **ידיעות** – דמשמע ונעלמו! **הכי הכי תנן?** הא התראות נינהו ואין כאן העלם! **הא לא קשיא** – כלומר, אם אין לך קושיא אחרת זו יש לתרץ כך. **תרתי הוא דהויין** – דאין מלקות אלא אם כן הזכירו את הטומאה והקודש או את הטומאה והמקדש, ותרתי הוא דאיכא, מלקות לקודש ומלקות למקדש. דבשלמא לקרבן איכא ארבע: העלם טומאה ואכל קודש וזכור הוא לו, העלם טומאה ובא למקדש וזכור הוא לו, העלם קודש ואכלו, העלם מקדש ונבנס לו, וחכור הוא את הטומאה. **ותו הרי זה בעולה ויורד** – והא במזיד אוקימתה. **אלא אמר רב יוסף** – לעולם לקרבן. ודקשיא לך: לא רבי ישמעאל ולא רבי עקיבא היא – רבי סתמה ואליבא דתנאי. והכי גרסינן: בשבועות נסיב לה כרבי עקיבא, בידיעות נסיב לה כרבי ישמעאל. ולא מסתם סתמינהו, אלא הכי קאמר: שבועות לרבי עקיבא שתים שהן ארבע, ידיעות לרבי ישמעאל שתים שהן ארבע. **אמריתא לשמעתא כו'** – אני פירשתי שמועה זו של רב יוסף לפני רב כהנא, ואמר דהאי נסיב לה אליבא דתנאי דקאמר רב יוסף, לא תימא נסיב ולא סבירא ליה ולא סתמינהו. אלא ודאי מסתם סתמינהו רבי, והכי קסבר לה, בשבועות כרבי עקיבא ובידיעות כרבי ישמעאל, וטעמא דנפשיה קאמר. **ונעלם ונעלם שני פעמים** – תרי "ונעלם" כתיבי גבי טומאת קרבן עולה

תוספות

אבל אוכל ולא אכל לא לקי – דלמעט "אכלתי" ו"לא אכלתי" לא אתי, כדאמר בפרק שלישי (שבועות כא, ב) דקאי בלהבא וממעט להבא. ו"לא אזרוק" חורק – חייב לבולי עלמא. וליכא למימר נמי דאתי למעוטי נשבע לבטל המצוה, דהא קתני לה התם (כז, א) ברישא דהך מתניתין. ואם תאמר: היכי דייק מהכא דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו? דלמא טעמא משום דהוי התראת ספק! ויש לומר: דמשמע ליה דפטר אפילו נשבע על הכבר וזרקו לים והתרו בו בשעת זריקה. ומידהו הא נמי חשיב התראת ספק למאן דאמר ביטלו ולא בטלו, דחשיב התראת ספק אפילו שיבר כנפיה בפרק בתרא דמכות (טו, ב). אי נמי, אינו חושש רק למצוא תנא דפליג אמתניתין. ואם תאמר: ומנלן דפליג? דלמא מתניתין דהכא איירי בזורק כבר לים דהוי התראת ודאי, ולעולם תרוייהו סבירא להו דלוקין על לאו שאין בו מעשה, ומתניתין דפרק שלישי (שבועות כז, ב) איירי בהתראת ספק! ויש לומר: דמתניתין משמע ליה דאיירי כמתניתין דלקמן (שם). וכן מייתי לעיל שפיר ממתניתין דמותיר בטהור אף על גב דאיכא למימר דפטר משום דיש בהן התראת ספק, דמכל מקום אייתי ראיה דפליג תנא אמתניתין, דבהאי טעמא דפטר מותיר בטהור יש לפטור הך דמתניתין. **והדר** סבר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו – ואם תאמר: דבריש "אלו טריפות" (חולין מג, א) פריך לרבי יוחנן דאמר הלכה כדברי האומר בבזית: והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן: ניטלה הכבד ולא נשתייר ממנה כלום! ומאי פריך? והא סתמא בתרא עדיף! ויש לומר: ד"אלו טריפות" ו"אלו בשירות" חדא מילתא היא, ולא שייך למימר בהו קמייתא ובתרייתא. והרב רבינו יעקב דאורלינ"ש תירץ דהכי פירושו: והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה – על כרחך סתמא ד"אלו בשירות" לאו סתמא מעלייתא היא, דאי סתם גמור הוא אמאי הוצרך לפסוק כוותיה? והאמר רבי יוחנן חדא זימנא דהלכה כסתם משנה. **מראות** נגעים מאי מלקות איכא – ואין לומר כגון אם התרו בו שלא ליכנס למקדש ונבנס, או שלא לאכול בשר קודש ואכל. דאם כן היינו ידיעות הטומאה, ואם התרו בו שלא ליכנס במחנה לויה ונכנס לפנים ממחיצתו – הא אמר בפרק "אלו דברים" (פסחים סז, א) דלא לקי, שהכתוב נתקו לעשה דכתיב "בדד ישב". אבל אי איירי לענין קרבן – ניחא, דיש קרבן לאחר שנטהר מנגעו.

בקוצץ בהרתו – משמע הכא דאין לוקין אלא על קציצת ארבעה מראות נגעים. וקשה: דבפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלב, ב) משמע דלקי אף על קציצת נגעים טהורים. דאין צרעת דוחה את העבודה, ופריך: ונקצץ בהרתו, דאתי עשה דעבודה ודחי לאו דקוצץ בהרתו! ומשני: מחוסר טבילה. התינח נגעים טמאים, נגעים טהורין מאי איכא למימר? משמע דלקי אקציצת נגעים טהורים! ואומר רבינו יצחק בן אברהם: דהתם נמי לא איירי אלא בארבעה מראות, וטהורים דקאמר – כגון דעמד בעיניו בזה ובזה או בהה, וקרי ליה טהורה לפי שאין מוחלט ואין מחוסר טבילה, שבבר טבל. **הא** לאו הכי מתוקמא כרבי עקיבא קשה ידיעות – תימה: דהא ודאי אי הוה סבר רבי עקיבא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו, הוה אתיא מתניתין שפיר כרבי עקיבא. ולא הוה קשיא ליה ידיעות, כיון דלמלקות איירי מתניתין, דאיצטרך למימר דסבר תנא דמתניתין לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו! ויש לומר: דקשיא ליה ידיעות כי מוקמינן מתניתין כרבי עקיבא אף על גב דמתניתין איירי למלקות, כדמסיק בתר הכי: אי הכי ידיעות התראות מיבעי ליה. אבל כרבי ישמעאל ולמלקות – אתי שפיר הא דקתני ידיעות, דמתניתין איירי בין לקרבן בין למלקות. והשתא אתי שפיר, דיש ליישב "אי הכי", דפריך: אמאי מוקי כרבי עקיבא ולמלקות, דכרבי ישמעאל ולמלקות אתי שפיר, כדפרישית. **רבי** עקיבא נמי ולמלקות – ואם תאמר: אם כן סבר רבי עקיבא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, כדאמר הגמרא לעיל אליבא דרבי ישמעאל. והיכי מצי סבר דלוקין עליו? והא למאן דאמר לוקין עליו – משום דגמר ממרציא שם רע ועדים זוממין כדאמר בפרק קמא דמכות (ב, ב), ורבי עקיבא דאומר עדים זוממין קנסא הוא לא מצי גמר, דאיכא למימר שכן קנס! ויש לומר: דדלמא סבר כרב דימי דאמר בפרק שלישי (שבועות כ, ב): "אכלתי" ו"לא אכלתי" שבועת שוא היא, ולקי עליו מ"לא ינקה". ולמאי דפרישית לעיל, דדוקא גבי שבועה קאמר לעיל דלקי עליו, אתי שפיר.

"ונעלם"

1 אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת, זוֹ הִיא שְׁבוּעַת בִּיטּוּי שֶׁחַיָּבִין
2 עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת וְעַל שִׁגְגָתָהּ קָרְבַּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד; זוֹ הִיא
3 דְּחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת, אֲבָל "אוֹכֵל" וְלֹא אָכַל - לָא
4 לָקֵי. - מִכְּדֵי הַאי סְתָמָא וְהַאי סְתָמָא, מַאי חֲזֵי דְּעָבֵיד
5 כִּי הַאי סְתָמָא? לַעֲבֵיד כִּי הַאי סְתָמָא! - וּלְטַעֲמִיךָ,
6 רַבִּי גּוּפֵיהּ הֵיכִי סָתַם לָן הָכָא הֵכִי וְהָכָא הֵכִי? אֶלָּא,
7 מֵעִיקָּרָא סָבַר: לָאו שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לוֹקִין עָלָיו,
8 וּסְתָמָהּ, וַהֲדַר סָבַר: אֵין לוֹקִין עָלָיו וּסְתָמָהּ, וּמִשְּׁנָה
9 לֹא זָזָה מִמְּקוֹמָהּ. בְּמַאי אוֹקִימְתָּא? כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל
10 וּלְמַלְקוֹת, מְרֵאוֹת נְגָעִים מַאי מַלְקוֹת אִיכָּא? - בְּקוֹצֵץ
11 בַּהֲרָתוֹ; וּכְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אָבִין
12 אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "הִשָּׁמֵר" "פֶּן"
13 וְ"אַל" - אֵינוֹ אֶלָּא לֹא תַּעֲשֶׂה. - יְצִיאוֹת שַׁבָּת מַאי
14 מַלְקוֹת אִיכָּא? לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין
15 הוּא, וְכָל לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין - אֵין
16 לוֹקִין עָלָיו! - מִשּׁוּם הֵכִי קָא מוֹקְמִינָא כְּרַבִּי
17 יִשְׁמָעֵאל, דְּאָמַר: לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין
18 - לוֹקִין עָלָיו. - הָא לָאו הֵכִי קַיְּימָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא?
19 קַשְׁיָא יְדִיעוֹת! - לָאו אָמְרַתְּ: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הִיא
20 וּלְמַלְקוֹת? רַבִּי עֲקִיבָא נַמִּי וּלְמַלְקוֹת. - אִי הֵכִי,
21 יְדִיעוֹת - הַתְּרָאוֹת מִיבָּעֵי לֵיהּ! - הָא לָא קַשְׁיָא, תְּנֵי:
22 יְדִיעוֹת דְּהַתְּרָאוֹת. - אִי הָכִי, שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע -
23 תַּרְתֵּי הוּא דְּהָוְיָין! וְתוּ, אֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה
24 וְיְדִיעָה בַּסּוֹף וְהֶעְלֵם בֵּינְתַּיִם - הַעֲלָמָה לְמַלְקוֹת מַאי
25 עֲבִידְתֵּיהּ? וְתוּ, הָרֵי זֶה בְּעוֹלֶה וְיוֹרֵד! אֶלָּא אָמַר רַב
26 יוֹסֵף: רַבִּי הִיא, וְנָסֵיב לֵהּ אֵלִיבָּא דְּתַנָּאֵי, בִּידִיעוֹת -
27 נָסֵיב לֵהּ כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בִּשְׁבוּעוֹת - נָסֵיב לֵהּ כְּרַבִּי
28 עֲקִיבָא. אָמַר רַב אַשִׁי: אֲמַרִיתָא לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַב
29 כָּהֲנָא, וַאֲמַר לִי: לָא תֵּימָא, רַבִּי נָסֵיב לֵהּ אֵלִיבָּא
30 דְּתַנָּאֵי וְלֵיהּ לָא סְבִירָא לֵיהּ. אֶלָּא רַבִּי טַעְמֵיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ
31 מְפָרֵשׁ; דְּתַנְיָא: מִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ
32 יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וִידִיעָה בַּסּוֹף וְהֶעְלֵם בֵּינְתַּיִם? תַּלְמוּד
33 לוֹמַר: "וְנֶעְלַם" "וְנֶעְלַם" שְׁנֵי פְּעָמִים, דִּבְרֵי רַבִּי
34 עֲקִיבָא; רַבִּי אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

ונעלם ונעלם שתי פעמים – פירש בקונטרס: תרי "ונעלם" כתיבי גבי טומאה בקרבן עולה ויורד, "ונעלם ממנו והוא טמא" "ונעלם ממנו והוא ידע", קמא – למיגמר מיניה על העלם טומאה הוא חייב ולא על העלם מקדש, ואידך – קרא יתירא הוא לדרשה, והטל "והוא ידע" בין שני "ונעלם" ודרוש דלאחר שהיתה לו ידיעה נעלם. ולמימר דבעי ידיעה בתחלה וידיעה בסוף לא בעי קרא, דאי לא ידע שחטא אמאי מייתי קרבן? עד כאן לשון הקונטרס. וקשה הרבה לפירושו: א', דאמאי איצטריך "ונעלם" למימר דאינו חייב על העלם מקדש, דמהי תיתי דאיצטריך קרא למיפטריה? תדע, דהא לרבי איצטריך "ונעלם" לחייבו על העלם מקדש! ועוד, דפירש דלידיעה בתרייתא לא צריך קרא, דאי לא ידע שחטא אמאי מייתי קרבן – אם כן בכל החטאות דכתיב "או הודע" ליבעי ידיעה בתחלה! ועוד, הרי רבי דריש "והוא ידע" לידיעה בתרייתא, וכתיב קרא לאורחא דמילתא אף על גב דלא איצטריך. אי נמי, איצטריך לידיעה בתרייתא למעוטי הפריש קרבן קודם שנודע לו. דאפילו למאן דאמר בפרק "דם שחיטה" (כריתות כב, ב) אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה, ואם הפריש אשמו קודם שידע הוי קדוש כחטאת, דכתיב "או הודע אליו" – מודה דבעי ידיעה! ועוד, בדסוף פרק שני (שבועות יט, ב) קאמר דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה מדמצריך תרי "ונעלם" להעלם מקדש ולהעלם טומאה, משמע דרבי עקיבא דבעי ידיעה בתחלה דריש ליה מ"ונעלם" יתירא! לכך נראה לרבינו תם: דרבי עקיבא דריש ליה מ"ונעלם" יתירא – מכלל שידע. ורבי מ"ונעלם" דאתי לגופיה דריש מכלל שידע ידיעת בית רבו. ועוד יש לפרש: "ונעלם" "ונעלם" שתי פעמים – שדי "והוא ידע" בין תרי "ונעלם", דהשתא איכא ידיעה אחר העלמה וקודם העלמה.

רבי עקיבא דמחייב לשעבר משום דדריש ריבויי ומיעוטי – ואם תאמר: דבפרק קמא דבבא מציעא (ד, ב) גבי "סלעין דינרין" קאמר רבי עקיבא דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות, ואם כן דריש כללי ופרטי, דלמאן דדריש ריבויי ומיעוטי לא ממעטינן אלא שטרות כדמוכח בסמוך! ולספרים דגרסי התם רבי יעקב ניחא. ויש לומר: דאפילו מאן דדריש ריבויי ומיעוטי, כי איכא תרי מיעוטי מוקמת חד למעוטי קרקעות וחד למעוטי שטרות, כדמשמע בפרק "מרובה" (בבא קמא סג, א), ורבי עקיבא אית ליה נמי שום מיעוט אחרינא גבי שבועות למעוטי קרקעות. ויש מפרשים: דההיא ד"והחב" (בבא מציעא נז, ב) דממעט קרקע משבועה מקרא ד"כי יתן איש" מכלל ופרט וכלל – אינה עיקר דרשה, אלא מקרא דממעטינן כפל מ"על כל דבר פשע" ממעטינן נמי שבועה. והתם איכא טובא מיעוטי למעט שטרות וקרקעות. וקרא ד"כי יתן איש" אתא לדרשא אחריתי, "כי יתן איש" – (שבועות מב, א) עד שיתן בשהוא איש, "כסף כלים" – (שם לט, ב) מה כלים שנים בו'. ועוד יש לומר: דאפילו מאן דדריש ריבויי ומיעוטי – מיעט וריבה ומיעט לא דריש, אלא דרש ליה בפרט וכלל ופרט, כדמשמע פרק "שלשה מינים" (נזיר לה, א), ומצי למימר דרבי עקיבא ידרוש גבי שבועות בפרט וכלל ופרט. דכהאי גוונא דריש גמרא בבבא מציעא (נז, ב) "כי יתן איש אל רעהו חמור" וגו' בכלל ופרט וכלל, ובפרק "שלשה מינים" (נזיר לה, א) מאן דדריש ריבה ומיעט דריש ליה בפרט וכלל ופרט. **בכל** פודין בכור אדם – הא דפליגי בפרק קמא דקדושין (כט, א) גבי הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו, רבי יהודה אומר: בנו קודמו, ומפרש: בגון דאיכא חמש בני חורין וחמש משועבדים, לרבי יהודה מלוה הכתובה בתורה כמלוה הכתובה בשטר דמיא, ואזיל כהן וטריף הנך משועבדים – לאו דמפריק בקרקעות, אלא ימכרם ויתן דמים לכהן. **יצאו** שטרות – הא דמשמע הכא דשייך בשטרות מכר, מדאיצטריך למעוטי שטרות, מפורש במקום אחר (כתובות פה, ב קדושין מה, א ובשאר דוכתי). **דתניא** מרצע – הוי מצי לאיתויי מההיא ד"הקומץ רבה" (מנחות כח, ב) גבי מנורה של עץ ושל אבר ושל גיסטרון, רבי פוסל ורבי יוסי ברבי יהודה מכשיר. **הסול** והסירה והמקדח – "זו ואין צריך לומר זו" קתני, דהמקדח ומחט ומכתב הוה ליה למיתני ברישא, דמודה בהו רבי שהן של מתכת. **לרבות** כל דבר הנלקח ביד – לאו דוקא, דהא ממעט סם.

דתנא

רש"י

"ונעלם" - מכלל דידע, "והוא ידע" - הרי כאן שתי ידיעות, אם כן מה תלמוד לומר "ונעלם" "ונעלם"? לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש. - אשכחן בידיעות דאית ליה טעמיה דנפשיה, שבועות דלית ליה טעמיה דנפשיה מנלן? - סברא הוא (לישנא אחרינא: אשכחן בידיעות דסבר להו ברבי ישמעאל, בשבועות דסבר להו ברבי עקיבא מנלן? סברא הוא): רבי עקיבא מאי טעמא קא מחייב לשעבר? דדריש ריבויי ומיעוטי, רבי נמי דדריש ריבויי ומיעוטי, דתניא, רבי אומר: בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות, ורבנן אמרי: בכל פודין בכור אדם חוץ מעבדים ושטרות. מאי טעמא דרבי? דדריש ריבויי ומיעוטי: "ופדויו מבן חדש" - ריבה, "בערכך כסף חמשת שקלים" - מיעט, "תפדה" - חזר וריבה, ריבה ומיעט וריבה - ריבה הכל, מאי ריבה? כל מילי, ומאי מיעט? מיעט שטרות. ורבנן דדרשי כללי ופרטי: "ופדויו מבן חדש" - כלל, "בערכך כסף חמשת שקלים" - פרט, "תפדה" - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל - אי אתה דן אלא כעין הפרט, כלומר מה הפרט מפורש שלא ממעטו מן המוון - אף כל דבר המטלטל וגופו ממון; יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות, אף על פי שמטלטלין - אין גופן ממון. אמר ליה רבינא לאמימר: רבי דדרש ריבויי ומיעוטי? והא רבי כללי ופרטי דדרש! דתניא: "מרצע", אין לי אלא מרצע, מנין לרבות הסול והסירה, המחט והמקדח והמכתב? תלמוד לומר: "ולקחת", כל דבר שנלקח בידו, דברי רבי יוסי ברבי יהודה. רבי אומר: "מרצע" - מה מרצע מיוחד של מתכת - אף כל של מתכת; ואמרינן: במאי קא מיפלגי? רבי דדרש כללי ופרטי, ורבי יוסי ברבי יהודה דדרש ריבויי

ריבויי

עולה ויורד: "ונעלם ממנו והוא טמא" (ויקרא ה), "ונעלם ממנו והוא ידע" (שם), קמא דוקא למיגמר מיניה: על העלם טומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש, ואידך קרא יתירא הוא לדרשא: הטל "והוא ידע" בין תרי "ונעלם" ודרוש דלאחר שהיתה ידיעה נעלם. ולמימר דבעי ידיעה בתחלה וידיעה בסוף לא צריכא קרא, דאי לא ידע שחטא אמאי לייתי קרבן? **מכלל שידע** – לקמן מפרש לה. **אם כן מה תלמוד לומר כו'** – אלמא רבי אהעלם מקדש נמי מחייב, כרבי ישמעאל. **דדריש ריבויי ומיעוטי** – מדרשא דריבויי ומיעוטי נפקא ליה בפרק שלישי (שבועות כו, א), שלא היה דורש את התורה במשמעות כללות ופרטות אלא במשמעות רבויין ומיעוטין. וגבי שבועות הכי דרישׁ: "נפש כי תשבע" ריבה כל השבועות, "להרע או להיטיב" מיעט את הריבוי, ולימד שאינו חייב אלא על הדומה למיעוט שיהא להבא כמותו. ולא דדריש ליה במשמעות כלל ופרט, דנימא "להרע או להיטיב" פירושו של כלל הוא ואין לך להביא בו אלא הוא לבדו – הרעה והטבה, ולא שאר דברים ואפילו להבא שאינו הרעה והטבה. שכל הדורש התורה כלל ופרט אית ליה אין בכלל אלא מה שבפרט, וכי הדר אתי כללא אחרינא בתר פרטא כי הבא דכתיב בתריה "לכל אשר יבטא" וגו', די לך אם תוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים שאין בהן הרעה והטבה ויהיו כעין הפרט בלהבא, ולא לשעבר שאינו דומה לפרט כלל, דלהכי אהני כלל קמא למעוטי. והיינו דאומר: כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, כלומר דן אתה להוסיף על הפרט על ידי כלל האחרון, אבל אי אתה דן להוסיף עליו אלא הדומה לו. אבל הדורש בריבה ומיעט אין הפרט פירושו של כלל אלא ממעטו במקצת, כלומר, לא את הכל ריבה בריבוי הראשון אלא זה וביצא בו. בלא ריבוי בתרא משתמע ליה זה וביצא בו, הלכך כי אתא ריבוי אחרינא בתריה – לרבות בא ואפילו שלא כעין הפרט, ולא מיעט המיעוט אלא דבר אחד הראוי להוציא מן הכלל הזה יותר מן הכל. ורבי עקיבא הכי דרישׁ בפרק שלישי דלהאי "כי תשבע", ואינו ממעט מן המיעוט אלא נשבע לבטל את המצוה. פרט הוא לשון פירוש, לפיכך כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. מיעוט אינו פירוש, אלא ממעט את משמעות הכלל במקצת ומשייר את כל הדומה למיעוט, כך מפורש בסנהדרין בפרק "נגמר הדין" (מו, א) גבי "והומת ותלית", דריבה ומיעוט לחודיה מביא כל כעין הפרט בלא רבויא בתריה. ורבי נמי דרישׁ ריבוי ומיעוט, כלומר שמעינן ליה בעלמא שדורש את התורה במשמעות ריבוי ומיעוט ולא במשמעות כלל ופרט. **חוץ מן השטרות** – היה חייב לו אדם בשטר חמשה סלעים ונתן זה אותו שטר לבהן בפדיון בנו – אינו פדוי. אבל בשאר כל דברים פודין. ורבנן פליגי עליה במתניתין במסכת בכורות, דתנן: אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות. **ופדויו** – בכל דבר משמע. **תפדה חזר וכלל** – ואף על פי ד"תפדה" ו"פדויו" גבי הדדי כתיבי, והדר כתיב "בערכך כסף", איכא תנאי דסבירא להו בשתי כללות הסמוכין זה לזה והפרט אחריהם – הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל. **שהוקשו לקרקעות** – "והתנחלתם אותם" וגו' (ויקרא כה). **אין גופן ממון** – דנייר אינו שוה כלום, ואינו עומד אלא לראיה שבו. **מיעט שטרות** – שהן ראויין למעט יותר מן הכל, שאינן ממון. **הסול** – חתיכת עץ חדודה. **הסירה** – קוץ. **המכתב** – חרט שקורין גריפ"א. **דריש כלל ופרט** – "ולקחת" כלל, "מרצע" פרט, "ונתת באזנו" כל דבר הנתון, חזר וכלל: מה הפרט מפורש של מתכת וכו'.

ריבויי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

'וְנֶעֱלָם', מִכְּלָל דְּיָדַע – משמע שקודם שנעלם ממנו היתה לו ידיעה, וממה שנאמר 'וְהוּא יָדַע', הֲרֵי כָּאן שְׁתֵּי יְדִיעוֹת, עוד אחת אחר ההעלם, מלבד זו שקודם ההעלם, וְאִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְנֶעְלַם' 'וְנֶעֱלָם' פעמיים, כלומר מדוע נכתב שוב 'ונעלם', אלא ללמדנו לְחַיֵּב עַל הֶעְלֵם טוּמְאָה וְעַל הֶעְלֵם מִקְדָּשׁ או העלם קודש. ומבואר שרבי סובר כרבי ישמעאל שחייבים קרבן בין על העלם טומאה ובין על העלם מקדש או העלם קודש, ולכן סתם את המשנה כדעה זו.

שואלת הגמרא: אַשְׁכְּחָן – מצינו בִּידִיעוֹת הטומאה דְּאִית לֵיהּ תַּעֲמֵיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ – שיש לרבי טעם משל עצמו לסבור שחייבים קרבן גם על העלם מקדש והעלם קודש. אבל שְׁבוּעוֹת, דְּאִית לֵיהּ תַּעֲמֵיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ מְנָלָן – מנין לנו שיש לו טעם משל עצמו שחייבים קרבן גם בשבועה על העבר. משיבה הגמרא: סְבָרָא הוּא שרבי סובר כרבי עקיבא שחייבים קרבן גם בשבועה על העבר.

הגמרא מביאה נוסח נוסף לשאלה ותשובה זו: (לִישָׁנָא אַחֲרִינָא, שואלת הגמרא: אַשְׁכְּחָן – מצינו בִּידִיעוֹת הטומאה דְּסָבַר לָהּ – שרבי סובר כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל שחייבים קרבן גם על העלם מקדש והעלם קודש, אבל בִּשְׁבוּעוֹת דְּסָבַר לָהּ – שרבי סבר כְּרַבִּי עֲקִיבָא שחייבים קרבן גם בשבועה על העבר, מְנָלָן – מנין לנו כן. משיבה הגמרא: סְבָרָא הוּא).

ישנם שני אופני דרשות דומים, 'כלל ופרט', ו'ריבוי ומיעוט'. בשיש בתורה לשון הכוללת פרטים רבים, ואחריה לשון הכוללת פרטים מעטים [או פרט אחד בלבד], קיימות שתי דרכים לדרוש את הפסוק: א. כלל ופרט, כלומר שהפרט בא לפרש את הכלל שנכתב לפניו, ולומר שאין הכוונה בכלל לכלול פרטים רבים, אלא לכלול רק את הפרט המפורש אחריו, ואין בכלל אלא מה שבפרט. ואם אחר הפרט נכתב בתורה כלל נוסף הכולל פרטים רבים, דורשים שהכלל האחרון בא לבאר שהכלל הראשון אינו כולל רק את הפרט שאחריו, אלא גם את כל מה שדומה לפרט, ואין אתה דן אלא כעין הפרט. ב. ריבוי ומיעוט, כלומר שהמיעוט אינו בא לפרש את הריבוי שנכתב לפניו, אלא למעטו במקצת ולומר שהריבוי אינו כולל את כל הפרטים, אלא רק את הדברים הדומים למיעוט שנכתב אחריו. ואם אחר המיעוט נכתב בתורה ריבוי נוסף הכולל פרטים רבים, דורשים שהריבוי האחרון בא לבאר שהמיעוט שלפניו אינו בא למעט את כל הדברים שאינם דומים לו, אלא הוא ממעט רק דבר אחד, ונמצא שהריבוי הראשון בא לרבות את כל הפרטים מלבד אחד. על פי חילוק זה בין 'כלל ופרט' ל'ריבוי ומיעוט' מבארת הגמרא מה היא הסברא לומר שלדעת רבי חייבים קרבן בשבועה על העבר. מבררת הגמרא: רַבִּי עֲקִיבָא מַאי טַעְמָא קָא מְחַיֵּב קרבן לְשֶׁעָבַר – בשבועה על העבר.

מבארת הגמרא: דְּדָרֵישׁ בכל התורה בדרך של רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי – 'ריבוי ומיעוט' ולא בדרך של 'כלל ופרט', וכן לגבי שבועות הוא דורש (להלן כו.) את הפסוק 'אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה' (ויקרא ה ד) בדרך 'ריבוי ומיעוט', דהיינו ש'נפש כי תשבע' הוא ריבוי, שמשמע ממנו שעל כל השבועות חייב קרבן, ו'להרע או להיטיב' הנכתב אחריו, הוא מיעוט, שדווקא בשבועות הדומות לו, כלומר בשבועות על העתיד חייב קרבן, ו'לכל אשר יבטא האדם' הוא ריבוי נוסף שמשמע ממנו שעל כל השבועות חייב קרבן, ודורש רבי עקיבא שכיון שיש ריבוי נוסף אחר המיעוט, הפסוק מרבה שחייב קרבן בין בשבועות על העתיד ובין בשבועות על העבר, וממעט רק שבועה לבטל מצוה, שהיא שבועת שוא. וְרַבִּי נַמִּי – גם הוא דְּרֵישׁ את הפסוקים בדרך של רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי – 'ריבוי ומיעוט' ולא בדרך של 'כלל ופרט', ולכן הוא דורש את הפסוק כרבי עקיבא ומחייב קרבן גם בשבועה על העבר.

הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה שרבי דורש בדרך 'ריבוי ומיעוט', ולא בדרך 'כלל ופרט': דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, בַּכֹּל – בכל דבר שוה כסף פּוֹדִין – אפשר לפדות בְּכוֹר אָדָם, חוּץ מִן הַשְּׁטָרוֹת – שטרי חוב, שאם יש לאבי הבכור שטר שפלוני חייב לו מעות, אינו יכול לתת שטר זה לכהן ולפדות בו את בנו. וְרַבָּנָן אָמְרִי, בַּכֹּל פּוֹדִין בְּכוֹר אָדָם, חוּץ מֵעֲבָדִים וּשְׁטָרוֹת וְקַרְקָעוֹת. ומבארת הגמרא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי הסובר שאפשר לפדות בכור בכל דבר מלבד שטרות, דָּרֵישׁ את הפסוק 'וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים' (במדבר יח טז) בדרך רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי – 'ריבוי ומיעוט', שכאשר נאמר 'וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ', רִיבָּה בזה שאפשר לפדות בכל דבר שוה כסף, וכאשר נאמר 'בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים', מִיעֵט, שדווקא בדבר הדומה לכסף, כלומר שהוא מיטלטל וגופו ממון, אפשר לפדות את הבכור, ולא בדבר שאינו מיטלטל או שאין גופו ממון, וכאשר נאמר 'תִּפְדֶּה', חָזַר וְרִיבָּה, וכיון שהפסוק רִיבָּה וּמִיעֵט וְרִיבָּה, אנו דורשים שרִיבָּה הַכֹּל מלבד דבר אחד, מַאי – את מה רִיבָּה, כָּל מִילֵּי – כל דבר שוה כסף ואף שאינו מיטלטל, וּמַאי – ואת מה מִיעֵט, מִיעֵט שְׁטָרוֹת שאין גופן ממון, כלומר אין שווי לנייר עצמו, אלא הוא רק עומד לראיה שעל ידו אפשר לגבות מעות. וְרַבָּנָן הסוברים שאי אפשר לפדות בכור בעבדים ובשטרות ובקרקעות, דָּרְשֵׁי פסוק זה בדרך כְּלָלֵי וּפְרָטֵי – 'כלל ופרט', ש'וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ' הוא כְּלָל, שמשמע ממנו שבכל דבר שוה כסף אפשר לפדות את הבכור, ו'בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים' הוא פְּרָט, שמשמע ממנו שדווקא בכסף אפשר לפדות את הבכור, ולא בדבר אחר [אף שהוא דומה לכסף, דהיינו שהוא מיטלטל וגופו ממון], וכאשר נאמר 'תִּפְדֶּה', חָזַר וְכָלַל, הרי לנו בפסוק כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל, וצורת הלימוד בדרך זו, דַּאי אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט – אינך מרבה אלא דבר הדומה לפרט, מָה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ שהוא דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן, שהרי נאמר 'כסף', אַף כָּל דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן אפשר לפדות בו את הבכור, יָצְאוּ קַרְקָעוֹת שֶׁאֵינָן מִטַּלְטְלִין, ולכן אי אפשר לפדות בהם בכור, יָצְאוּ עֲבָדִים שֶׁהוּקְשׁוּ לְקַרְקָעוֹת, יָצְאוּ שְׁטָרוֹת שאַף עַל פִּי שֶׁהֵם מִטַּלְטְלִין, מכל מקום אֵין גּוּפָן מָמוֹן, כלומר אין שווי לנייר עצמו, אלא הוא רק עומד לראיה שעל ידו אפשר לגבות מעות.

הגמרא דוחה את הביאור שרבי דורש בכל התורה בדרך 'ריבוי ומיעוט'. מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לַאֲמֵימַר, וכי רַבִּי דָּרֵישׁ בכל התורה בדרך רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי – 'ריבוי ומיעוט', וְהָא – והרי רַבִּי כְּלָלֵי וּפְרָטֵי דָּרֵישׁ – דורש בדרך 'כלל ופרט', דְּתַנְיָא, נאמר בתורה לגבי עבד עברי שאינו רוצה לצאת מרשות אדונו לאחר שש שנים (דברים טו יז) 'וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם', כלומר שהאדון צריך לרצוע את אוזנו במרצע, ודורשת הברייתא, אֵין לִי אֶלָּא שרוצעו בַּמַּרְצֵעַ, מִנַּיִן לְרַבּוֹת שיכול לרצוע את אוזנו בכלים נוספים כגון הַסּוּל – חתיכת עץ חדה, וְהַסִּירָה – קוץ, הַמַּחַט, וְהַמַּקְדֵּחַ וְהַמַּכְתֵּב – כלים חדים העשויים ממתכת, תַּלְמוּד לוֹמַר (שם) 'וְלָקַחְתָּ', שאפשר לרצוע בְּכָל דָּבָר שֶׁנִּלְקָח בְּיָד, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אוֹמֵר, נאמר 'מַרְצֵעַ', ודורשים, מַה מַּרְצֵעַ מְיוּחָד שהוא שֶׁל מַתֶּכֶת, אַף כָּל כלי שֶׁל מַתֶּכֶת אפשר לרצוע בו, אבל כלי שאינו עשוי ממתכת אין לרצוע בו. וְאָמְרִינַן – וביארנו, בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי – במה נחלקו רבי ורבי יוסי ברבי יהודה, רַבִּי דָּרֵישׁ את הפסוק (שם) 'וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶّלֶת' בדרך כְּלָלֵי וּפְרָטֵי – 'כלל ופרט', ש'ולקחת' הוא כלל, שמשמע ממנו שבכל דבר הנלקח ביד אפשר לרצוע את אוזן העבד, ו'מרצע' הוא פרט, שמשמע ממנו שדווקא במרצע אפשר לרצוע, ולא בדבר אחר אף שהוא דומה לו, ו'ונתתה באזנו ובדלת' הוא כלל נוסף, וכלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט, מה מרצע מיוחד שהוא עשוי ממתכת, אף כל כלי העשוי ממתכת אפשר לרצוע בו, יצאו כלים שאינם עשויים ממתכת. וְאילו רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה דָּרֵישׁ פסוק זה בדרך של

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי – 'ריבוי ומיעוט', שכאשר כתב הפסוק 'ולקחת', ריבה בזה שאפשר לרצוע את אוזנו של העבד בכל דבר, וכאשר כתב 'מרצע', מיעט שדווקא בדבר הדומה למרצע, כלומר שהוא נלקח ביד, שרק בזה אפשר לרצוע, וכשכתב 'ונתתה באזנו ובדלת' חזר וריבה, וכיון שריבה ומיעט וריבה, אנו דורשים שריבה כל דבר מלבד סם, שאין לשים סם על אוזנו של העבד ועל ידי זה לנוקבה, מפני שהנקיבה על ידי סם אינה באה מכח האדם אלא מאליו.

משיבה הגמרא: **אִין** – אכן, **בְּעָלְמָא כְּלָלֵי וּפְרָטֵי דְּדִרֵישׁ** – תמיד דורש רבי את הפסוקים בדרך 'כלל ופרט', **וְהָכָא** – וכאן לגבי פדיון הבן, **הַיְינוּ טַעְמָא** – זהו הטעם שדרש בדרך 'ריבוי ומיעוט', מפני שסבר **כְּדְתָנָא דְּרַבִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּרַבִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל**, נאמר בתורה לגבי דגים כשרים 'בַּמַּיִם' 'בַּמַּיִם' 'שְׁנֵי פְּעָמִים' ["אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ" (ויקרא יא ט)], **ויש** שם **כלל** ['במים'] ואחריו כלל נוסף ['במים'] ואחריו פרט ['בימים ובנחלים'], וכיון שיש שתי כללות ואחריהן פרט, **אֵין** דורשים פסוק **זֶה** ב'**כְּלָל וּפְרָט** וכלל', **אֶלָּא** ב'**רִיבָּה וּמִיעֵט** וריבה', שאם היתה התורה רוצה שנדרוש את הפסוק ב'כלל ופרט וכלל' היתה כותבת את הפרט בין שני הכללות. וכן לגבי פדיון הבן כתבה התורה שתי כללות ['ופדוי מבן חודש' ו'תפדה'] ואחריהן פרט ['בערכך כסף חמשת שקלים'], ולכן דורש רבי פסוק זה ב'ריבה ומיעט וריבה' ולא ב'כלל ופרט וכלל'.

שואלת הגמרא: **וְרַבָּנָן** שדורשים את הפסוק של פדיון הבן ב'כלל ופרט וכלל', מדוע אינם דורשים את הפסוק ב'ריבה ומיעט וריבה', הלא בפסוק נכתבו שתי כללות ואחריהן פרט. משיבה הגמרא: **אָמַר רָבִינָא**, רבנן סוברים **כִּדְאָמְרֵי בְּמַעֲרָבָא** – כמו שהיו אומרים בארץ ישראל, שבכל **מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא** בפסוק **שְׁתֵּי כְּלָלוֹת הַסְּמוּכוֹת זֶה לָזֶה**, ואחריהן יש פרט, **הַטֵּל** את **הַפְּרָט בֵּינֵיהֶן** – דרוש כאילו נכתב הפרט בין שתי הכללות, **וְדוּנֵם בְּ**'**כְּלָל וּפְרָט** וכלל'.

מקשה הגמרא: **הַשְׁתָּא דְּאָמְרַת** – כעת שאמרת **שֶׁרַבִּי כְּלָלֵי וּפְרָטֵי דְּרִישׁ** – דורש את הפסוקים בדרך 'כלל ופרט' ולא בדרך 'ריבוי ומיעוט', **בְּעֵל כּוֹרְחֵיךְ קַשְׁיָא** – קשה ממה ששנינו במשנה **שבִּשְׁבוּעוֹת** יש שתים שהן ארבע, שהרי אם דורשים את הפסוק 'או נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה' (ויקרא ה ד) ב'כלל ופרט וכלל', נמצא שאין חיוב קרבן בשבועה על העבר, אלא רק בשבועה על העתיד, ואין ארבע שבועות שחייבים עליהן קרבן. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא בִּשְׁבוּעוֹת נָסִיב** – תפס רבי ושנה את הדין **אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא** – לשיטתו של רבי עקיבא הדורש את הפסוק ב'ריבוי ומיעוט וריבוי' ומחייב קרבן גם בשבועה על העבר, **וְלֵיהּ לֹא סְבִירָא לֵיהּ** – ואילו הוא עצמו לא סבר כך, אלא סבר שחייבים קרבן רק בשבועה על העתיד.

הגמרא שבה לבאר את דברי הברייתא: **גּוּפָא, מִנַּיִן שֶׁהָעוֹבֵר** על טומאת מקדש וקדשיו **אֵינוֹ חַיָּיב** קרבן **אֶלָּא** על טומאה **שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה כַּתְּחִלָּה וּיְדִיעָה כַּסּוֹף וְהֶעֱלֵם בֵּינְתַּיִם**, כלומר שבתחילה ידע שהוא טמא, ואחר כך שכח ונכנס למקדש או אכל קדשים, ואחר שיצא נזכר שהוא טמא ונודע לו שנכנס למקדש או אכל קדשים בטומאה, **תַּלְמוּד לוֹמַר** בפסוק **'וְנֶעְלַם' 'וְנֶעְלַם' 'שְׁנֵי פְּעָמִים'** ['וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם וגו', 'וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם' (ויקרא ה ב–ג)] ולומדים מה'ונעלם' הראשון, שרק על העלם טומאה חייב קרבן אבל לא על העלם מקדש או העלם קודש, וכיון שה'ונעלם' השני מיותר, דורשים כאילו נכתב 'והוא ידע' לפני ה'ונעלם', דהיינו שצריך שתהיה ידיעה בתחילה וההעלם יהיה אחר ידיעה, **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ** – אין צורך להוציא את התיבות 'והוא ידע' ממשמעותם הפשוטה ולהכניסם בין שני ה'ונעלם', שיש לנו ללמוד זאת מכך **שֶׁהֲרֵי הוּא** – הפסוק **אוֹמֵר 'וְנֶעְלַם', מִכְּלָל שֶׁיָּדַע** – משמע שקודם שנעלם ממנו היתה לו ידיעה, וממה שנאמר **'וְהוּא יָדַע' 'הֲרֵי כָּאן שְׁתֵּי יְדִיעוֹת**, עוד אחת אחר ההעלם, מלבד זו שקודם ההעלם, **וְאִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְנֶעְלַם'**, כלומר מדוע נכתב שוב 'ונעלם', אלא ללמדנו **לְחַיֵּיב עַל הֶעְלֵם טוּמְאָה וְעַל הֶעְלֵם מִקְדָּשׁ** או העלם קודש.

הגמרא מבארת את הברייתא: **אָמַר מַר**, שנינו בברייתא שרבי דורש מתיבת **'וְנֶעְלַם', מִכְּלָל שֶׁיָּדַע** – שקודם שנעלם ממנו היתה לו ידיעה. שואלת הגמרא: **מַאי מַשְׁמַע** – איך משמע מ'ונעלם' שהיתה לו ידיעה קודמת שנעלמה ממנו. משיבה הגמרא: **אָמַר רָבָא, מִדְּלֹא כְּתִיב** בפסוק **'וְהִיא עָלוּמָה מִמֶּנּוּ'**, אלא כתוב 'ונעלם ממנו', משמע שהידיעה לא נעלמה ממנו תמיד, אלא הידיעה שהיתה לו בעבר נעלמה ממנו כעת. **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי** לרבא, **אֶלָּא מֵעַתָּה** שהיכן שכתוב 'ונעלם' הכוונה שהיתה ידיעה קודמת שנעלמה, אם כן **לְגַבֵּי סוֹטָה, דִּכְתִיב** (במדבר ה יג) **'וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ'**, כלומר שבעלה לא ידע שהיא נסתרה עם אותו אדם, **מִכְּלָל דְּהָווּ יָדַע מֵעִיקָּרָא** – משמע שבתחילה הוא ידע שהיא נסתרה ורק לאחר מכן זה נעלם ממנו, שהרי כתוב 'ונעלם', וקשה, **אִי הָוָה יָדַע** – אם הבעל ידע שהיא נסתרה ואף על פי כן הוא בא עליה, **מִי פָּדְקוּ לָהּ מַיָּא** – וכי המים בודקים אותה, **וְהָא תַּנְיָא**, נאמר בפסוק (שם ה לא) **'וּנְקָה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִיא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ'**, דורשת הברייתא, רק **בִּזְמַן שֶׁהָאִישׁ מְנוּקֶה מֵעָוֹן הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ**, אבל בזמן שאין **הָאִישׁ מְנוּקֶה מֵעָוֹן אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ**. ואם היתה לבעל ידיעה מתחילה שנסתרה עם אותו פלוני, הרי שאין הבעל מנוקה מעון, מאחר שהיה אסור לו לבוא עליה. ומוכח שאין לדייק מ'ונעלם' שהיתה לו ידיעה בתחילה. **וְתוּ** – ועוד קשה, **גַּבֵּי תּוֹרָה דִּכְתִיב** (איוב כח כא) **'וְנֶעְלָמָה מֵעֵינֵי כָל חָי וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה', מִכְּלָל דְּאִיכָּא דַּהֲוָה יָדַע בֵּיהּ** – משמע שבתחילה היה מי שידע את ערך התורה, שהרי כתוב 'ונעלמה', וקשה, **הָכְתִיב** – הלא כתוב (שם כח יג) **'לֹא יָדַע אֱנוֹשׁ עֶרְכָּהּ'**, כלומר שמעולם לא ידע אף אחד את ערך התורה. ומוכח שאין לדייק מ'ונעלמה' שהיתה ידיעה בתחילה.

אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, קָסָבַר רַבִּי, יְדִיעַת בֵּית רַבּוֹ – הידיעה שאדם לומד בקטנותו מרבו, והיינו עצם הידיעה שכאשר אדם נוגע בשרץ הוא נטמא, **שָׁמָּהּ** – נחשבת **יְדִיעָה**, ורבי ממעט מ'ונעלם' שאם אין לו אפילו ידיעת בית רבו אינו חייב קרבן, והמקרה שחייב הוא כגון שבקטנותו למד בבית רבו שהנוגע בשרץ נהיה טמא, והוא יודע שנגע בשרץ, אך לא שם לב להתבונן לכך שהוא נהיה טמא מחמת נגיעה זו, ואם נכנס למקדש או אכל קדשים, חייב קרבן. וכן בסוטה בדומה לזה, הידיעה הנצרכת היא זו שהבעל ידע את הדין שאם נטמאה אסורה לו. ולגבי הידיעה בענין התורה, אף בשעה שנעלמה ולא ידעו את ערכה, מכל מקום ידעו שהיא בעולם.

שואלת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, אֶלָּא דְּקָתָנֵי** – מה ששנינו (לעיל ב.) לגבי טומאת מקדש וקדשיו, **אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, מִי אִיכָּא דְּלֵית לֵיהּ** – וכי יש אדם שאין לו **יְדִיעַת בֵּית רַבּוֹ** שהנוגע בשרץ נטמא, הלא כולם לומדים דין זה בקטנותם. משיבה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** אביי, **אִין** – כן, **מַשְׁכַּחַת לָהּ** – אתה מוצא אדם כזה, כגון **בְּתִינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַנָּכְרִים**, שלא לימדוהו מעולם שהנוגע בשרץ נטמא, ועל אדם כזה נמדברת המשנה.

שנינו במשנה (לעיל ב.): **יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע.**

הגמרא משווה בין משנתינו למשנה בשבת (ב.): **תְּנַן הָתָם** (שבת ב.), **יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת, שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בְּפָנִים** – שני אופנים של איסורי הוצאה יש בהכנסה לתוך הבית לחיוב, ושני אופנים של איסורי הוצאה יש בהכנסה לתוך הבית לפטור. שתי היציאות לחיוב הן: א. עני העומד ברשות הרבים [בחוץ] ונוטל חפץ ומכניסו לרשות היחיד [הבית] ומניחו שם. ב. בעל הבית העומד ברשות היחיד ומוציא ידו לרשות הרבים ונוטל משם חפץ ומכניסו לרשות

המשך בעמוד 24

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

ריבויי ומיעוטי – וריבה הכל ומיעט סם, הכי מפרש לה בקדושין. **והכא** – גבי פדיון הבן להכי דריש ליה בריבויי ומיעוטי, משום דאין הפרט בין שני כללות. **כדתנא דבי רבי ישמעאל** – ב"אלו תריפות", דאיכא תנא דדרישׁ: "את זה תאכלו מכל אשר במים" כלל, "בימים ובנחלים" פרט, "במים" חזר וכלל. ופליג עליה תנא דבי רבי ישמעאל ואמר: "במים" "במים" סמוכין זה לזה ואחר כך כתיב "בימים ובנחלים", הלכך אין זה כלל ופרט, אלא הטילהו ביניהם לדרשו בריבויי ומיעוטי. **ורבנן** – דפליגי עליה דרבי ודרשי ליה בכלל ופרט, סבירא להו כדאמרי במערבא. **אין האיש מנוקה מעון** – שבא עליה אחר שנסתרה. **ידיעת בית רבו** – שלמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא, והוא ידע שהרגיש בשנגע, אבל לא התבונן לשום על לבו שנטמא (בטומאה בשונגע בה) שמה ידיעה. **ארבע בפנים** – שתים לחיוב הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית, ושתים לפטור כשזה עוקר וזה מניח, דכתיב "בעשותה" – הועשה את כולה (שבת ג, א). **דעיקר שבת** – שעיקר מסכת באיסורי שבת. **אבות** – יציאות, שהן מן התורה. **תולדות** – הכנסות, דלא מיפרשן בהדיא. **תרתי חויין** – ומתניתין דהכא ארבע תנן! **שתים** – לחיוב, הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית. **ושתים** – לפטור, אחת שהעני פושט ידו לפנים ונתן בעל הבית לתוכה והעני הוציאה, ועבד איהו הנחה ולא עבד עקירה ובעל הבית עקר ולא הניח, ושניהם פטורין. ואחת שבעל הבית פושט ידו מליאה לחוץ ונטל העני מתוכה והניח, דעבד נמי בעל הבית עקירה והעני הנחה, ושניהם פטורין בשתי הוצאות הללו. **חיובי מאי נינהו יציאות** – דהא יציאות קתני, ויציאות דחיובא תרתי הוא דהויין, חדא דעני וחדא דבעל הבית.

דתנן

רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי - אִין, בְּעָלְמָא כְּלָלֵי וּפְרָטֵי דָּרֵישׁ, וְהָכָא הַיְינוּ טַעְמָא - כִּדְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "בַּמַּיִם" "בַּמַּיִם" שְׁנֵי פְּעָמִים, אֵין זֶה כְּלָל וּפְרָט אֶלָּא רִיבָּה וּמִיעֵט. - וְרַבָּנַן? אֲמַר רָבִינָא, כְּדְאָמְרִי בְּמַעֲרָבָא: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא שְׁתֵּי כְּלָלוֹת הַסְּמוּכוֹת זֶה לָזֶה, הַטֵּל פְּרָט בֵּינֵיהֶן וְדוּנֵם בִּכְלָל וּפְרָט. - הָשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ: רַבִּי כְּלָלֵי וּפְרָטֵי דָּרֵישׁ, בְּעַל כּוֹרְחֵיהּ קַשְׁיָא שְׁבוּעוֹת! אֶלָּא בִּשְׁבוּעוֹת נָסֵיב אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא, וְלֵיהּ לָא סְבִירָא לֵיהּ. גּוּפָא: מִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וִידִיעָה בַּסּוֹף וְהֶעְלֵם בֵּינְתַּיִם? תַּלְמוּד לוֹמַר "וְנֶעְלַם" "וְנֶעְלַם" שְׁנֵי פְּעָמִים, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "וְנֶעְלַם" - מִכְּלָל שֶׁיָּדַע, "וְהוּא יָדַע" - הֲרֵי כָּאן שְׁתֵּי יְדִיעוֹת; אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְנֶעְלַם"? לְחַיֵּב עַל הֶעְלֵם טוּמְאָה וְעַל הֶעְלֵם מִקְדָּשׁ. אָמַר מָר: "וְנֶעְלַם" - מִכְּלָל שֶׁיָּדַע. מַאי מַשְׁמַע? אֲמַר רָבָא: מִדְּלָא כְּתִיב "וְהוּא עֲלוּמָה מִמֶּנּוּ". אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אֶלָּא מַעֲתָה, גַּבֵּי סוֹטָה דִּכְתִיב: "וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ" - מִכְּלָל דְּהָוֵי יָדַע מֵעִיקָּרָא; אִי הָוָה יָדַע מִי בָּדְקוּ לָהּ מַיָּא? וְהָא תַּנְיָא: "וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ", בִּזְמַן שֶׁהָאִישׁ מְנוּקֶה מֵעָוֹן - הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ, אֵין הָאִישׁ מְנוּקֶה מֵעָוֹן - אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ! וְתוּ, גַּבֵּי תּוֹרָה, דִּכְתִיב: "וְנֶעְלְמָה מֵעֵינֵי כָל חָי וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה", מִכְּלָל דְּאִיכָּא דַּהֲוָה יָדַע בֵּיהּ? וְהָכְתִיב: "לֹא יָדַע אֱנוֹשׁ עֶרְכָּהּ"! אֶלָּא אֲמַר אַבַּיֵי, קָסָבַר רַבִּי: יְדִיעַת בֵּית רַבּוֹ שְׁמָהּ יְדִיעָה. אֲמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵי, אֶלָּא דְּקָתָנֵי: אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, מִי אִיכָּא דְּלֵית לֵיהּ יְדִיעַת בֵּית רַבּוֹ? אֲמַר לֵיהּ: אִין, מַשְׁכַּחְתְּ לָהּ בְּתִינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַגּוֹיִם. "יְצִיאוֹת שַׁבָּת - שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע". תְּנַן הָתָם: יְצִיאוֹת שַׁבָּת - שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בִּפְנִים, וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּחוּץ. מַאי שְׁנָא הָכָא דִּתְנָא "שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע", וְתוּ לָא, וּמַאי שְׁנָא הָתָם דְּתָנֵי: שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בִּפְנִים, וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּחוּץ? - הָתָם דְּעִיקַּר שַׁבָּת הוּא - תָּנֵי אָבוֹת וְתוֹלְדוֹת, הָכָא דְּלָאו עִיקַּר שַׁבָּת הוּא - אָבוֹת תָּנֵי וְתוֹלְדוֹת לָא תָּנֵי. - אָבוֹת מַאי נִינְהוּ? יְצִיאוֹת, יְצִיאוֹת תַּרְתֵּי הָוְיָין! וְכִי תֵּימָא, מֵהָן לְחִיּוּב וּמֵהֵן לִפְטוּר, וְהָא דּוּמְיָא דְּמַרְאוֹת נְגָעִים קָתָנֵי, מַה הָתָם כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא, אַף הָכָא כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא! אֶלָּא אֲמַר רַב פַּפָּא: הָתָם דְּעִיקַּר שַׁבָּת - תָּנֵי חִיּוּבֵי וּפְטוּרֵי, הָכָא - חִיּוּבֵי תָּנֵי וּפְטוּרֵי לָא תָּנֵי. - חִיּוּבֵי מַאי נִינְהוּ? יְצִיאוֹת, יְצִיאוֹת תַּרְתֵּי הוּא דְּהָוְיָין! - שְׁתַּיִם דְּהוֹצָאָה וּשְׁתַּיִם דְּהַכְנָסָה. - וְהָא יְצִיאוֹת קָתָנֵי! אֲמַר רַב אַשִׁי: תָּנָא, הַכְנָסָה נַמִּי הוֹצָאָה קָרֵי לָהּ. מִמַּאי? דתנן:

תוספות

דתנא דבי רבי ישמעאל במים בימים שני פעמים כו' – תימה: דרבי ישמעאל תני בשלש עשרה מדות התורה נדרשת, והא איכא טפי דוק מדה דשני כללות הסמוכות דדרשינן בריבה ומיעט. **בשבועות** נסיב לה כרבי עקיבא ולא סבר לה – דזמנין דלא בעי למימר הכי, בפרק "ביסוי הדם" (חולין פה, ב) גבי רבי חייא דנפל ליה יניבה בביתניה, ואמר ליה רבי: צא ונחור, ופריך: ולימא ליה צא וטרוף, דהא רבי ראה דבריו של רבי שמעון בביסוי הדם ושנאם בלשון חכמים, דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה! ולא בעי למימר תני לה ולא סבר לה.

ונעלם מעיני אישה מכלל דהוה ליה ידיעה מעיקרא – יש מפרשים: דהוה ליה ידיעה שנטמאת, דהכי משמע קרא "ושבב איש אותה שבבת זרע ונעלם" וגו'. וקשה לפירוש זה: דהיכי דמיי' אי בשעת השקאה נזכר מן הטומאה – למה משקה אותה, ואם אינו נזכר – אמאי משקה אותה? הא בעינן ידיעה מעיקרא, והוא סבור שלא היתה לו ידיעה מעולם! ומיהו יש ליישב דמיירי כשאינו נזכר, ומכל מקום משקה אותה מספק, דעל ידי השקאה יתברר אם היתה לו ידיעה מעיקרא או לאו. ולפי המפרשים ד"ונעלם" קאי אסתירה – מיירי שפיר דבשעת השקאה זכור מן הסתירה. אבל מכל מקום קשה: אמאי חשיב ליה אין מנוקה אם לא בא עליה משנסתרה? ויש לומר: כיון דשכח – מוכיח שלא הקפיד, ולא חשיב מנוקה מעון. דאפילו אינו מוחה אעון בניו ובנותיו אין מים בודקין את אשתו, כדאיתא בפרק בתרא דסוטה (מז, ב). ואמר נמי התם: אם אתם מקפידין על עצמכם המים בודקין את נשותיכם.

ידיעת בית רבו שמה ידיעה – אף על פי שדבר זה לא נעלם ממנו, שגם עתה יודע כן, ולא אתי למעוטי אלא תינוק שנשבה. וכן בסוטה – יודע שאם נטמאה אסורה. וגבי תורה נמי – אף בשעת העלמה נמי יודע שהיא בעולם. **אמר** ליה רב פפא לאביי והא תנן כו' מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו – הוא הדין דהוה מצי למיפרך אהא דדריש מקרא ד"ונעלם" לידיעת בית רבו: ומי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו.

שתים שהן ארבע בפנים – הכא פירש בקונטרס: בפנים היינו הכנסות, ובחוץ היינו הוצאות. ואין נראה, מדאיצטריך לקמן למימר: וקמפרש הכנסה לאלתר – הוה ליה לאוכוחי משתים שהן ארבע בפנים דהוו כולהו הכנסה. ונראה כמו שפירש בקונטרס במסכת שבת (ב, א): שתים – הוצאה והכנסה דחיוב של בעל הבית העומד בפנים, שהן ארבע – הוצאה והכנסה דפטור ובחוץ לעני העומד בחוץ. ורבינו יצחק בן אשר פירש: שתים – דהוצאה דחיוב והוצאה דפטור, שהן ארבע – הכנסה דחיוב ודפטור לבעל הבית העומד בפנים וכן לעני העומד בחוץ. דהכי נמי מפרש לעיל מתניתין דהכא: שתים – הוצאה דעני ודבעל הבית, שהן ארבע – הכנסה דעני ודבעל הבית. ובירושלמי בעיא אי איכא לפרושי מתניתין כמו שפירש בקונטרס או כרבינו יצחק בן אשר, ואין להאריך. ואין להקשות לפירוש רבינו יצחק בן אשר הא דמפרש ואזיל במתניתין דשבת כסדר הקונטרס הכנסה והוצאה דעני, ולא מפרש הוצאה והוצאה הכנסה והכנסה, דניחא ליה למינקט הכי כדי לקצר – פשט עני ידו לפנים או שנטל כו', והוצאה והוצאה היה צריך להאריך. ועוד יש לומר: שתים שהן ארבע בפנים היינו חיוב, שחייב ומביא קרבן עליהם בפנים בעזרה, דהיינו שתי הוצאות ושתי הכנסות. ושתים שהן ארבע בחוץ היינו פטור. **ומאי** שנא הכא דתני שתים שהן ארבע ותו לא – ואם תאמר: ולישני דהכא לא מצי תני כי התם משום דדומיא דמראות נגעים קתני כולהו לחיובא! ויש לומר: דשפיר הוה דומיא דמראות נגעים הואיל ואיכא בהו ארבע לחיובא. והרב רבינו משה פירש: משום דומיא דמראות נגעים אין לו להניח מלפרש דיני שבת. אבל בתר דמסיק דהכא לאו עיקר שבת הוא, פריך שפיר: והא דומיא דמראות נגעים קתני. **אבות** תני תולדות לא תני – אף על גב דבמראות נגעים תני אבות ותולדות, התם משום דאי אפשר למצוא שנים שהן ארבעה בענין אחר. **והא** יציאות קתני – לפי הפשט משמע דלא פריך אלא אהך דהכא משום דלא תני פטורי, אבל אההיא דשבת דתני חיובי ופטורי ניחא ליה. ותימה: דהיכי משכחת לה בהוצאות גרידא שתים שהן ארבע לבעל הבית וכן לעני? ומפרש רבינו יצחק: דהשתא חשיב אף פטור דפטור ומותר, דמשכחת כל השמונה בהוצאות.

מי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

מי לא עסקינן דמעייל כו׳ – ואם תאמר: ומאי שנא דתני תולדה דהוצאה משאר תולדות של אבות? ועוד תימה, דקתני סיפא: הרי אלו ארבעים אבות מלאכות חסר אחת – משמע דלא תני שום תולדה! ויש לומר: דודאי המוציא מרשות לרשות עיקרה לא תנא אלא משום הוצאה, אלא דכייל הכנסה דרך קצרה. ורבינו תם פירש: משום דהוצאה והכנסה גרועות הן והוי חידוש, תנא לה להכנסה לחודה בהדה.

וקמפרש הכנסות לאלתר – רבינו יצחק בן אשר לא גריס "לאלתר", דבלא לאלתר מוכח שפיר, דלא מצינן לאשכוחי שתים שהן ארבע בפנים וכן בחוץ בלא הכנסות. ומיהו לפי מאי דפרישית לעיל גרס ליה שפיר.

רבא אמר רשויות קתני – פירש בקונטרס בפרק קמא דשבת (ב, ב): יציאות השבת שתים – כלומר שתי רשויות, רשות הרבים ורשות היחיד, ועל ידיהם יש לך ארבעה איסורים בפנים וארבעה בחוץ. ולפירושו לא הוה ליה למיתני "ושתים שהן ארבע בחוץ", אלא "ושהן ארבע בחוץ". לכך מפרש רבינו יצחק דהכי קאמר: ברשויות שבת יש שני חיובים שהן ארבעה בפנים ושני חיובים שהן ארבעה בחוץ. **רבא** אמר – יש שמוחקים רב אשי בתירוצא דלעיל דתנא הכנסה הוצאה קרי לה, דהתלמוד לא היה קובע דברי רבא אחר רב אשי, דביום שמת רבא נולד רב אשי. ואין למחקו בשביל כך, דמילתא דרבא לא קאי לתרוצי קושיות, ורבא לא בא אלא ליישב דמתניתין דקתני יציאות ולא קתני הוצאות, דיציאות משמע מוצאות ומבואות, דדיינו רשויות, והתלמוד קבעה כאן משום דבהכי מיתרצא פירכא ד"והא יציאות קתני". תדע, דאי בא לתרץ – מי דוחקו לומר כן? הא על כרחך תנא הכנסה הוצאה קרי ליה מההיא דהמוציא מרשות לרשות.

שנים שהן ארבעה בהרת כו׳ – סדר לבנוניתן: שלג, צמר לבן, סיד ההיכל וקרום ביצה. והיה נראה לומר דכל למעלה משלג בכלל שלג, ומצמר ועד שלג בכלל צמר, ומסיד ועד צמר בכלל סיד, ומקרום ועד סיד בכלל קרום. והוה אתי שפיר הא דתנן במסכת נגעים (פרק א משנה ד): שבעים ושנים מראות, דהרבה מראות נגעים יש אבל אין לחלקם לענין צירוף אלא לארבעה. אבל קשה, דהיכי פריך לקמן: ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרף – איך היינו מחלקים אותן לארבעה מראות הללו, והיאך הייתי יודע סדר צירופן אם לא מנאם? לכך נראה דאין דרך הנגע לבא אלא בארבעה מראות הללו, ואין מראות אחרות בינתיים. וכן פירש בקונטרס בסמוך. ושבעים ושנים דחשיב במסכת נגעים חשיב פתיכי או נגעי בתים ובגדים כדפירשתי במתניתין. ומיהו אפשר שבכל אחד יש כמה מראות, שיש שלגים לבנים זה מזה וכולן מראה שלג, וכן צמר לבן נקי בן יומו דמפרש לקמן לבן מצמר אחר, והכל מראה צמר, וכן סיד וקרום. אבל לעולם לא יבא הנגע כי אם בארבעה מראות הללו. **שאת** כצמר לבן – התלמוד מקצר ומדלג, דרבי מאיר דאמר בריש מסכת נגעים: שאת כקרום ביצה, שניה לה כצמר לבן. ונראה דצמר לבן דרבי מאיר לא איירי בנקי בן יומו כמו חכמים, אלא צמר שאינו נקי. ושחור מסיד, דאין סברא דלשאת, שהיא שחורה מכולן, שתהיה תולדתה לבנה מתולדה דבהרת שהיא לבנה מכולן.

אם כן טיהרת סיד מלצרף – תימה, תקשה נמי ליה: טיהרת בהרת מלצרף, דאי בהדי סיד – איכא צמר דעדיף מסיד, ואי בהדי צמר – לאו מינה הוא! ובקונטרס פירש דבהרת ושאת שמצטרפים, כדדרשינן בתורת כהנים: "והיה" מלמד שמצטרפים זה עם זה. וקשה: דאם כן תולדות נמי יצטרפו! ועוד קשה: דבירושלמי בריש מכילתין אומר רבי יוסי בן רבי בון: "והיר" אין כתוב כאן אלא "והיה", מלמד שאין מצטרפות זה עם זה. תני חזקיה: "לנגעי צרעת" אין כתוב כאן אלא "לנגע", מלמד שאין מצטרפות. ומיהו ההיא גופה תימה, דמייתי לה אהך דמסיק התם דמצטרפים, וצריך עיון שם. **טיהרת** סיד ההיכל מלצרף – ואם תאמר: אמאי לא מקשה בפשיטות דמתניתין דלא כרבי עקיבא, דבמתניתין קתני: שניה כסיד ההיכל – משמע דמצטרפין סיד עם השלג, אבל לא עם הצמר. ולרבי עקיבא אדרבה, מצטרפת עם הצמר ולא עם השלג, שגבוה ממנו שתי מעלות! ויש לומר דהכי פירושו: אם נאמר מתניתין רבי עקיבא היא, והא דקתני שניה לה כסיד ההיכל – לא להצטרף עמהם, אלא לומר שתולדה היא, ולא תצטרף עם הצמר אף על פי שאין גבוה ממנו כי אם מעלה אחת. ורבי עקיבא דקתני זו למעלה מזו – לא שיצטרף הסיד עם הצמר, דהא לאו תולדה היא, אלא לומר שלא יצטרף הסיד עם השלג אף על גב דתולדה היא, הואיל וגבוה ממנו שתי מעלות – אם כן טיהרת סיד ביצה נמי – פירוש: אי אמרת בשלמא דמתניתין דלא כרבי עקיבא – שפיר. והרב רבינו משה מאייבר"א פירש: אי אמרת בשלמא דרבי עקיבא דקאמר זו למעלה מזו מודה נמי דאב ותולדה דידיה מצטרפין, והא דקאמר זו למעלה מזו אתא לאוסופי דאפילו סיד וצמר או סיד וקרום מצטרפין אף על גב דלאו בר מיניה הוא, ומתניתין נמי דקתני: ושניה לה כו׳ סבירא לה נמי זו למעלה מזו, אלא דאתא לאשמועינן דאפילו שלג וסיד או צמר וקרום שגבוהות זו מזו שתי מעלות מצטרפין הואיל ובר מיניה הוא – אתי שפיר, דכולהו מצטרפין אהדדי בר משלג וקרום שאין מצטרפין זה עם זה יחד. אלא לדידך, דפרכת: אם כן טיהרת סיד ההיכל, אם כן סבירא לך דלרבי עקיבא לעולם לא מצטרפין אלא עם סמוכה מעלה אחת, ולמתניתין אין מצטרפין אלא אם כן בר מינה. ואי אתיא מתניתין כרבי עקיבא לא מצטרפין אלא אב ותולדה דידה שהיא גבוה מעלה אחת, אם כן קרום נמי תקשי לך.

אף

דתנן – בענין אבות מלאכות: המוציא מרשות לרשות. **מי לא עסקינן דקא מעייל עיולי** – דעל כרחך קיימא לן נמי בהא דחייב, וקרי ליה "המוציא". **הוצאה קרי לה** – שמוציאה ממקומו. **מתניתין** – במסכת שבת דייק דהכנסה קרי יציאה, דקאמר: יציאות השבת שתים וכו׳ ופירש הכנסה לאלתר, דקתני תנא: ביצד, העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית, דהיינו הכנסה. **תנן התם** – בתחלת מסכת נגעים. **שנים שהן ארבעה** – מראה לשון זכר הוא, להכי תנן להו בלשון זכר, כדכתיב (יחזקאל א) "מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה׳" וגו׳. **שנים** – כתובין, שאת ובהרת. דספחת אינו שם נגע, כדלקמן, אלא לשון טפל לאחרים. **שהן ארבעה** – יש לך לרבות להם שתי תולדות מרבויא דספחת כדלקמן. **בהרת עזה כשלג וכו׳** – עזה לבנה ביותר. ולקמן מפרש מנא ליה. **שניה לה כסיד ההיכל** – דאף על גב דצמר לבן עזה לבנוניתו מסיד, על כרחך שאת שהוא אב קרוב אל לבנוניתו של בהרת הוא, אלא שגבוה ממנו מעט מתוך שאינו לבן כמוהו, וכל דבר שחור נראה גבוה מן הלבן, ולפיכך נקרא שאת. והשניות שנתרבו להם – סיד וקרום ביצה, והסיד לבן מן הקרום. ולמטה מן הקרום אינו נגע, אלא בוהק וטהור הוא. ושני מראות של תולדות, הלבנה לאב הלבן, הגבוה לאב הגבוה, הלכך סיד לבהרת וקרום לשאת, וריבה הכתוב את התולדות להצטרף עם אבותיהן לכגריס שהוא שיעור נגע. **מאן תנא מראות נגעים** – גרסינן, ולא גרסינן "שנים שהן ארבעה", דכולי עלמא הכי אית להו. אלא הכי קאמר: מי שנה משנה זו בלשון אבות ותולדות – דלא כרבי עקיבא, דאי כרבי עקיבא, כיון דאמר לקמן: מראות נגעים זו למעלה מזו נשנו בסדר מעלתן, השלג והצמר והסיד והקרום, ואמרינן לקמן שבסדר משנתן הן מצטרפין זה לזה ואין אחד מצטרף לגבוה הימנו שתי מעלות אלא מעלה אחת. **אם כן** – דהוא שנאן בלשון אבות ותולדות. **טיהרת** – מראה הסיד מלהצטרף. דמדתניה לסיד שניה לבהרת ולא תניה נמי שניה לשאת, והרי אף משאת היא פחותה – שמע מינה סבירא ליה לתנא דלא בת מינה דשאת היא ולא מיצטרפא בהדה. ומהשתא בהדי מאן נצרפה? אי בהדי בהרת אביה – הא איכא שאת שהיא כצמר דעדיפא מינה בלובן, נמצאת בהרת למעלה מן הסיד שתי מעלות, ורבי עקיבא זו למעלה מזו בעי. **נצרפיה בהדי שאת** – שהוא מעלה אחד. **לאו תולדה דידיה** – דהא שקלת לה מיניה ושויתיה מין בהרת, ולרבי עקיבא הכי איבעי ליה למיתנא: בהרת עזה כשלג ושאת כצמר לבן ושניה לה סיד ההיכל וקרום ביצה, דנימצי למימר כולהו מינא דהדדי נינהו, ובהרת ושאת מצטרפין, ושאת וסיד, נמצא לו צירוף לסיד. והכי אמרינן בתורת כהנים בבהרת ושאת דמצטרפי, והיה מלמד דמצטרפין זה עם זה. אבל השתא דמחלקת תולדה לזו ותולדה לזו, סבירא לן שאין מצטרף כל אחד אלא עם אביו. **אי הכי** – דאית ליה לרבי עקיבא דלא מצטרפי לגבוה ממנו שתי מעלות. **קרום של ביצה נמי** – אמאי לא קשיא לך: בהדי מאן נצטרפיה? אי בהדי שאת אביו – איכא סיד דעדיף מיניה, הרי השאת גבוה שתי מעלות. **נצרפיה בהרי סיד** – לאו בר מיניה הוא, שאינה תולדה לאב אחד! ומשנינן:

האי

דְּתַנְיָן: הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת - חַיָּיב; מִי לָא עָסְקִינַן דְּקָא מְעַיֵּיל עַיּוּלֵי, וְקָא קָרֵי לֵיהּ הוֹצָאָה. - וְדִלְמָא קָא מַפֵּיק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים! - אִם כֵּן, נִיתְנֵי: הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, מַאי "מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת"? דַּאֲפִילּוּ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְקָא קָרֵי לֵהּ הוֹצָאָה. וְטַעְמָא מַאי? תַּנָּא, כָּל עֲקִירַת חֵפֶץ מִמְּקוֹמוֹ הוֹצָאָה קָרֵי לֵהּ. אֲמַר רָבִינָא: מַתְנִיתִין נַמִּי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי: יְצִיאוֹת שַׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּפְּנִים וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּחוּץ, וְקָא מְפָרֵשׁ הַכְּנָסָה, שְׁמַע מִינַּהּ. רָבָא אֲמַר: רְשׁוּיוֹת קָתָנֵי, רְשׁוּיוֹת שַׁבָּת שְׁתַּיִם. "מַרְאוֹת נְגָעִים - שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבָּעָה". תְּנַן הָתָם, מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבָּעָה: זֹאת - עַזָּה כְּשֶׁלֶג, שְׁנִיָּה לָהּ - כְּסִיד הַהֵיכָל; שְׂאֵת - כְּצֶמֶר לָבָן, שְׁנִיָּה לָהּ - כְּקְרוּם בֵּיצָה. אֲמַר רַבִּי חֲנִינָא: מַאן תְּנָא מַרְאוֹת נְגָעִים? דְּלָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאִי רַבִּי עֲקִיבָא, כֵּיוָן דְּאָמַר: זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ וְזוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, אִם כֵּן טִיהַרְתָּ סִיד הֵיכָל מִלְּצָרֵף; בַּהֲדֵי מַאן לִיצְרְפֵיהּ? לִיצְרְפֵיהּ בַּהֲדֵי בַּהֶרֶת - אִיכָּא שְׂאֵת דַּעֲדִיפָא מִינֵּיהּ, לִיצְרְפֵיהּ בַּהֲדֵי שְׂאֵת - לָאו תּוֹלְדָה דִּידֵיהּ הוּא. - אִי הָכִי, קְרוּם בֵּיצָה נַמִּי בַּהֲדֵי מַאן לִיצְרְפֵיהּ? לִיצְרְפֵיהּ בַּהֲדֵי שְׂאֵת - אִיכָּא סִיד דַּעֲדִיף מִינֵּיהּ, לִיצְרְפֵיהּ בַּהֲדֵי סִיד - לָאו בַּר מִינֵּיהּ הוּא!

האי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

דִּתְנַן במשנה המונה את המלאכות האסורות בשבת (שבת עג.), **הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת חַיָּב, מִי לֹא עָסְקִינַן דְּקָא מְעַיֵּל עֲיוֹלֵי** – וכי אין אנו עוסקים במשנה זו גם באדם המכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, וְאַף על פי כן **קָא קָרֵי לֵיהּ** – קורא התנא להכנסה 'הוֹצָאָה', ומוכח שדרך התנא לקרוא להכנסה 'הוצאה'.

שואלת הגמרא: **וְדִלְמָא קָא מַפִּיק** – שמא המשנה שם מדברת רק במוציא **מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים**, ולכן היא קוראת לו 'מוציא', אבל אדם המכניס מרשות הרבים לרשות היחיד אינו נקרא 'מוציא' אלא 'מכניס'. משיבה הגמרא: **אִם כֵּן נִיתְּנֵי** – נשנה במשנה **'הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים', מַאי** – ומה הטעם שכתוב במשנה 'המוציא **מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת**' מבלי לפרט מהיכן ולהיכן מוציא, על כרחך באה המשנה ללמדנו **דַּאֲפִילּוּ** המוציא **מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד חַיָּיב, וְקָא קָרֵי לֵהּ** – והתנא קורא להכנסה זו **'הוֹצָאָה'**, ומוכח שדרכו לקרוא להכנסה 'הוצאה'.

מבררת הגמרא: **וְטַעְמָא מַאי** – מהו באמת הטעם שהתנא קורא להכנסה 'הוצאה'. מבארת הגמרא: **הַתְּנָא, כָּל עֲקִירַת חֵפֶץ מִמְּקוֹמוֹ, 'הוֹצָאָה' קָרֵי לֵהּ** – הוא קורא לה, מפני שהוא עוקר ומוציא את החפץ ממקומו שהיה מונח בו.

הגמרא מביאה הוכחה נוספת שדרך התנא לקרוא להכנסה 'הוצאה': **אָמַר רָבִינָא, מַתְנִיתִין** – המשנה במסכת שבת (ב.) שממנה הקשינו על משנתינו, **נַמִּי דַּיְקָא** – גם ממנה יש לדייק שהתנא קורא להכנסה 'יציאה', **דְּקָתָנֵי** במשנה שם, **'יְצִיאוֹת שַׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בִּפְנִים וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּחוּץ', וְקָא מְפָרֵשׁ** – ומיד מפרשת המשנה את איסור הוצאה הראשון במקרה של **הַכְנָסָה**, שכך החלה המשנה לבאר את היציאות, 'כיצד, העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית', הרי שהיא כותבת את 'יציאות' ומפרשת הכנסות. מסיימת הגמרא: אכן **שְׁמַע מִינָּהּ** שדרך התנא לקרוא להכנסה 'יציאה'.

הגמרא מביאה ביאור נוסף בכוונת התנא כשכותב 'יציאות': **רָבָא אָמַר**, התנא שכותב 'יציאות' אין כוונתו בזה להוצאה והכנסה, אלא **רְשׁוּיוֹת קָתָנֵי** – שנינו, כלומר שתי רשויות יש בדיני הוצאה בשבת, רשות היחיד ורשות הרבים, והתנא שאמר 'יציאות השבת שתים שהן ארבע' התכוין לומר **'רְשׁוּיוֹת שַׁבָּת שְׁתַּיִם** שהן ארבע', ובמשנתינו כוונתו למנות את יציאות השבת דהיינו שתי רשויות, שיש בהן ארבעה איסורים שחייבים עליהם, ואילו במסכת שבת (ב.) כוונתו לבאר את יציאות השבת דהיינו שתי רשויות, שיש בהן ארבעה איסורים בפנים וארבעה איסורים בחוץ, מהן לחיוב ומהן לפטור.

שנינו במשנה (לעיל ב.): **מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבָּעָה.**

הגמרא מביאה את המשנה במסכת נגעים המבארת מה הם ארבעת המראות: **תְּנַן הָתָם** (נגעים פ"א מ"א), **מַרְאוֹת נְגָעִים** שהמצורע אשר יהיה לו נגע מאותם מראות בבשרו וטמא וצריך להביא קרבן לטהרתו, **שְׁנַיִם** – שני מראות נכתבו במפורש בפסוק 'אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת' (ויקרא יג ב), **שֶׁהֵן אַרְבָּעָה** – ושני מראות נוספים דרשו חכמים מפסוק זה. מבארת המשנה: מראה אחד שנכתב במפורש בפסוק הוא **בַּהֶרֶת**, והיא **עֲזָה** – לבנה ביותר ובהירה **כַּשֶּׁלֶג, שְׁנַיָּה לָהּ** – התולדה של בהרת צבעה **כְּסִיד הַהֵיכָל** של בית המקדש שהוא פחות בהיר משלג. מראה שני שנכתב במפורש בפסוק הוא **שְׂאֵת**, וצבעו **כְּצֶמֶר לָבָן** – צמר של כבש בן יומו שעדיין לא התלכלך, שהוא פחות בהיר משלג אבל יותר בהיר מסיד ההיכל, **וּשְׁנַיָּה לָהּ** – התולדה של שאת צבעה **כְּקִרּוּם בֵּיצָה**, שהוא פחות בהיר מצמר לבן ומסיד ההיכל. נמצא שסדר הלובן של המראות הוא: א. בהרת שהיא כשלג [שהיא אב]. ב. שאת שהיא כצמר לבן [שגם היא אב]. ג. סיד ההיכל [שהוא תולדה]. ד. קרום ביצה [שגם הוא תולדה]. וסיד ההיכל שהוא הבהיר מבין שתי התולדות הוא תולדה של בהרת שהיא האב הבהיר מבין שני האבות, ואילו קרום ביצה שהוא הפחות בהיר מבין שתי התולדות הוא תולדה של שאת שהוא הפחות בהיר מבין שני האבות.

שנינו במשנה בנגעים (פ"א מ"ג) דין צירוף במראות, כלומר ששני מראות יכולים להצטרף זה לזה, כגון שהיה מראה אחד בשיעור חצי גריס ומראה נוסף בצמוד לו בגודל חצי גריס, והשיעור שנגע מטמא הוא כגריס, מצטרפים שני המראות יחד לשיעור גריס ומטמאים את המצורע. הגמרא דנה על פי דין צירוף במראות, האם המשנה בנגעים המפרטת את ארבעת המראות היא כרבי עקיבא או לא: **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מַאן תְּנָא** – מי הוא התנא ששנה במשנה זו **מַרְאוֹת נְגָעִים**, דהיינו ששנה את מראות נגעים באופן של אבות ותולדות, שלכל אב יש תולדה אחת, וכתב 'שניה לה', הרי זה **דְּלֹא כְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא. דְּאִי כְּרַבִּי עֲקִיבָא, כֵּיוָן דְּאָמַר** שהצירוף של מראות נגעים זה לזה הוא באופן של **זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ וְזוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ**, כלומר שכל מראה מצטרף רק למראה שנשנה בסמוך לו והוא במעלה אחת של לובן יותר ממנו, ולא למראה שהוא בשתי מעלות של לובן יותר ממנו [וסדר הלובן של המראות הוא: א. בהרת שהוא כשלג. ב. שאת שהוא כצמר לבן. ג. סיד ההיכל. ד. קרום ביצה. ובסדר זה שנה רבי עקיבא את המראות], **אִם כֵּן** נמצא **שִׁטֵּיהֶרְתָּ** את המראה שהוא **כְּסִיד הַהֵיכָל** [שהוא תולדה של בהרת] **מִלְּצָרֵף** – מלהצטרף למראה אחר, ואינו יכול להצטרף לשום מראה. ומבאר רבי חנינא: **כַּהֲדֵי מַאן לִיצְרְפֵיהּ** – יחד עם איזה מראה נוכל לצרף את סיד ההיכל, אם נרצה **לִיצְרְפֵיהּ כַּהֲדֵי** – לצרפו יחד עם **בַּהֶרֶת** שהוא כשלג [והוא האב של סיד ההיכל], כלומר שיהיה חצי גריס בהרת וחצי גריס סיד ההיכל, לא נוכל לצרפם ביחד, שהרי **אִיכָּא** – יש את מראה **הַשְּׂאֵת דַּעֲדִיפָא מִינֵיהּ** – שהוא יותר לבן מסיד ההיכל ופחות לבן מבהרת, וכיון שרבי עקיבא סובר שמראה אינו יכול להצטרף אלא עם המראה הסמוך לו במעלת הלובן, נמצא שהשאת מפריד בין סיד ההיכל לבהרת ואינם יכולים להצטרף זה לזה. ואם נרצה **לִיצְרְפֵיהּ כַּהֲדֵי** – לצרף את סיד ההיכל יחד עם **שְׂאֵת** שהוא המראה הנמצא במעלת לובן אחת יותר מסיד ההיכל, גם צירוף זה לא נוכל לעשות, שהרי סיד ההיכל **לָאו תּוֹלְדָה דִּידֵיהּ הוּא** – אינו תולדה של שאת אלא של בהרת, והתולדה אינה יכולה להצטרף אלא לאביה ולא לאב אחר. וכל שכן שסיד ההיכל אינו יכול להצטרף לקרום ביצה שהוא תולדה של שאת. נמצא שסיד ההיכל אינו יכול להצטרף לשום מראה אחר. ולשיטת רבי עקיבא שכל מראה מצטרף רק למראה הסמוך לו במעלת הלובן, היתה המשנה צריכה לשנות כך 'בהרת עזה כשלג, ושאת כצמר לבן, ושניה לה [לשאת] סיד ההיכל וקרום ביצה', כלומר שאם סיד ההיכל היה תולדה של שאת, ואילו לבהרת לא היתה תולדה כלל, הוא היה מצטרף לשאת או לקרום ביצה שגם הוא תולדה של שאת. אבל לפי המבואר במשנה שסיד ההיכל הוא תולדה של בהרת, נמצא שסיד ההיכל אינו יכול להצטרף לשום מראה.

מקשה הגמרא: **אי הָכִי** שרבי עקיבא סובר שמראה יכול להצטרף רק למראה שבמעלת לובן אחת יותר ממנו, ולא למראה שבשתי מעלות לובן יותר ממנו, המראה שהוא **כִּקְרוּם בֵּיצָה נַמִּי** – גם הוא אינו יכול להצטרף לשום מראה. ומבארת הגמרא: **כַּהֲדֵי מַאן לִיצְרְפֵיהּ** – יחד עם איזה מראה נוכל לצרף את קרום ביצה, אם נרצה **לִיצְרְפֵיהּ כַּהֲדֵי** – לצרפו יחד עם **שְׂאֵת** שהוא כצמר לבן [והוא האב של קרום ביצה], כלומר שחצי גריס ממראה שאת וחצי גריס מקרום ביצה יצטרפו לגריס אחד, לא נוכל לצרפם ביחד, שהרי **אִיכָּא** – יש **סִיד** ההיכל **דְּעָדִיף מִינֵיהּ** – שהוא יותר לבן מקרום ביצה ופחות לבן משאת, וכיון שרבי עקיבא סובר שמראה יכול להצטרף

המשך בעמוד 175

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתרצת הגמרא: **הַאי מַאי** – מה הדמיון בין סיד ההיכל לקרום ביצה, **כִּשְׁלָמָא בְּלֹא** הקושיא **מִסִּיד** הַהֵיכָל, המשנה היתה מיושבת אף לשיטת רבי עקיבא, ומִקְּרוּם **בֵּיצָה לֹא קַשְׁיָא**, משום **דְּאַף עַל גַּב דִּקְרוּם בֵּיצָה מִתַּתֵּאי דִּשְׁאַת** – נמוך בלובנו ורחוק משאת [שסיד ההיכל מפריד ביניהם], מכל מקום הוא מצטרף לשאת, מפני שרַחֲמָנָא אָמַר (ויקרא יד נז) 'וְלַשְׁאֵת וְלַסַּפַּחַת', ולומדים מפסוק זה שיש **סַפַּחַת** [–תולדה] שהיא **טְפֵילָה לִשְׁאֵת** ומצטרפת אליו **אַף עַל גַּב דְּמִנַּחְתָּא מִינֵּיהּ טוּבָא** – שהיא ירודה ומרוחקת ממנו הרבה ויש מראה אחר שמפריד ביניהם. **אֶלָּא** – אולם **מִסִּיד** הַהֵיכָל קַשְׁיָא, שאם הוא תולדה של בהרת כמבואר במשנה 'שניה לה כסיד ההיכל', נמצא שאינו יכול להצטרף עם בהרת אביו לפי רבי עקיבא הסובר ש'זו למעלה מזו' וכל מראה מצטרף רק עם המראה הסמוך לו בלובן, שהרי שאת מפריד בין בהרת לתולדתו סיד ההיכל.

מסיקה הגמרא: **אֶלָּא מְחַוֵּירְתָּא** – בהיר וברור **שמַתְגִּיתִין** – שהמשנה במסכת נגעים היא **דְּלֹא כְּרַבִּי עֲקִיבָא**, שבמשנה מבואר שסיד ההיכל הוא תולדה של בהרת, ואילו לדעת רבי עקיבא לבהרת אין תולדה, ולשאת יש שתי תולדות, סיד ההיכל וקרום ביצה.

הגמרא מבררת היכן מבואר בדברי רבי עקיבא שכל מראה יכול להצטרף רק עם מראה הסמוך לו במעלת הלובן: **וְהֵיכָא שָׁמְעִינַן** – היכן אנו שומעים **לְרַבִּי עֲקִיבָא** שהוא סובר שצירוף המראות הוא דווקא באופן של 'זו לְמַעְלָה מִזּוּ', כלומר שמראה יכול להצטרף רק עם מראה הסמוך לו במעלת הלובן. **אִילֵימָא** – אם נאמר שאנו שומעים דין זה **מֵהָא דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, שָׁאַל יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא מֵרַבִּי עֲקִיבָא**, מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ במשנה 'מַרְאוֹת נְגָעִים שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבָּעָה'. **אָמַר** לוֹ רבי עקיבא, **וְאִם לָאו** – אם לא יזכירו את שמות המראות, מַה **יֹּאמְרוּ**. השיב לו רבי יהושע, **יֹאמְרוּ** 'מִקְּרוּם בֵּיצָה וּלְמַעְלָה טָמֵא', כלומר, מאחר שאין חילוק בדיני ארבעת המראות, היה ראוי יותר לומר בדרך קצרה שכל מראה שהוא יותר בהיר מקרום ביצה, טמא, שהרי אמר רבי מאיר (פסחים ג:), לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, ומדוע פירטה המשנה את ארבעת המראות. **אָמַר** לוֹ רבי עקיבא, הטעם שהמשנה פירטה את ארבעת המראות הוא בכדי לוֹמַר שיש לשנותם בסדר מסוים ולהשמיענו בזה שֶׁהֵם **מִצְטָרְפִים** זֶה **עִם** זֶה דווקא בסדר שבו יש לשנות אותם. **אָמַר** לוֹ רבי יהושע, **וְיֹאמְרוּ** 'מִקְּרוּם בֵּיצָה וּלְמַעְלָה טָמֵא וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה', ומי שילמד את המשנה יבין מעצמו שמראה יכול להצטרף רק עם מראה הסמוך לו במעלת הלובן. **אָמַר** לוֹ רבי עקיבא, הטעם שהמשנה פירטה את ארבעת המראות הוא בכדי לוֹמַר לְךָ דין אחר, שכָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ בָקִי בָּהֶן [–במראות] **וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן, אֵינוֹ רוֹאֶה** – אינו יכול לראות **אֶת הַנְּגָעִים**, ואם כהן שאינו בקי ראה את הנגע וטימאו, אין הנגע טמא.

מדייקת הגמרא: רבי יהושע הקשה לרבי עקיבא שהמשנה תכתוב 'מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה' **וְאִילּוּ** 'מִסִּיד הֵיכָל וּלְמַעְלָה טמא ומצטרפין זה עם זה' **לֹא קָאָמַר** שהיה ראוי שהמשנה תכתוב, **וּמִדְּלֹא אָמַר לֵיהּ** – וממה שלא הקשה לו בנוסח זה, **שְׁמַע מִינָּהּ דְּשָׁמִיעַ לֵיהּ לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר** – שהוא ידע שרבי עקיבא סובר **שכּוּלְּהוּ** – ששתי התולדות, סיד ההיכל וקרום ביצה, הן תולדות של שאת **וּלְכַהֲדֵי** – ויחד עם **שְׁאֵת** הם **מִצְטָרְפִין**. כלומר, אם דעת רבי עקיבא היתה שקרום ביצה היוא תולדה של אב אחד, וסיד ההיכל הוא תולדה של אב אחר, היה צריך רבי יהושע להקשות שהמשנה תכתוב 'מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין, ומסיד ההיכל ולמעלה טמא ומצטרפין', שהרי קרום ביצה מצטרף עם אב אחד, וסיד ההיכל מצטרף עם אב אחר. ומנוסח קושייתו משמע שדעת רבי עקיבא היא שקרום ביצה וסיד ההיכל הם תולדה של אב אחד, ואילו לאב השני אין תולדה כלל, ולכן די היה [לפי קושייתו של רבי יהושע] אם המשנה היתה כותבת 'מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין'. ומבואר שרבי עקיבא סובר שסיד ההיכל הוא תולדה של שאת, וצירוף המראות הוא 'זו למעלה מזו', דהיינו שקרום ביצה מצטרף עם סיד ההיכל ועם שאת, וסיד ההיכל מצטרף עם שאת, ושאת מצטרף עם בהרת.

דוחה הגמרא: **וְדִלְמָא** – שמא באמת רבי יהושע ידע שדעת רבי עקיבא היא **שְׁאֵת וְתוֹלַדְתָּהּ** מצטרפים וכן **בַּהֶרֶת וְתוֹלַדְתָּהּ** מצטרפים, ואכן הקשה לו שיהיה כתוב במשנה 'מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין, ומסיד ההיכל ולמעלה טמא ומצטרפין', אלא שהתנא של הברייתא לא הקפיד להביא את כל דברי רבי יהושע.

הגמרא מביאה מקור אחר שרבי עקיבא סובר שכל מראה יכול להצטרף רק עם מראה הסמוך לו במעלת הלובן: כשם שיש ארבעה מראות לבנים הנקראים 'חלוקים', כך יש ארבעה מראות 'פתוכים', דהיינו לבן שמעורבת בו אדמומית. הברייתא להלן עוסקת במראות פתוכים ומבארת את סדר צירופם זה לזה לשיטת רבי עקיבא. **אֶלָּא** יש ללמוד שרבי עקיבא סובר 'זו למעלה מזו' **מִדְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מָשָׁל דְּרַבִּי עֲקִיבָא** – משל על סדר צירוף המראות לדעת רבי עקיבא, **לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל חָלָב**, כוס **אֶחָד נָפְלוּ לְתוֹכוֹ שְׁתֵּי טִיפִּין** [–טיפות] **שֶׁל דָּם, וְכוּס אֶחָד נָפְלוּ לְתוֹכוֹ אַרְבַּע טִיפִּין שֶׁל דָּם, וְכוּס אֶחָד נָפְלוּ לְתוֹכוֹ שְׁמוֹנֶה** טיפות של דם, **וְכוּס אֶחָד נָפְלוּ לְתוֹכוֹ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה טִיפִּין** של דם, **וְאָמְרִי לָהּ** – ויש אומרים שלכוס הרביעי נפלו **שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה טִיפִּין** של דם. **שֶׁכּוּלָּן מַרְאוֹת לוֹבֶן הֵן, אֶלָּא שֶׁזֶּה לְמַעְלָה מִזֶּה וְזֶה לְמַעְלָה מִזֶּה** – שסדר צירוף המראות הוא לפי מעלת הלובן, כלומר, הראשון מצטרף עם השני, והשני עם השלישי, והשלישי עם הרביעי. ומבואר שרבי עקיבא סובר שמראה יכול להצטרף רק עם מראה הסמוך לו במעלת הלובן.

דוחה הגמרא: **אֵימוּר דְּשָׁמְעַת לֵיהּ לְרַבִּי עֲקִיבָא** – היכן אתה יכול לומר ששמעת מברייתא זו את דעת רבי עקיבא **בְּמראה פָּתוּחַ** – לבן שמעורבת בו אדמימות, שמראה פתוח יכול להצטרף רק עם המראה הפתוח הסמוך אליו במעלת הלובן, אולם **בְּמראה חָלוּק** – לבן ללא שום אדמימות, **מִי שָׁמְעַת לֵיהּ** – וכי שמעת את דעתו מברייתא זו, והלא יתכן שבמראה חלוק מודה רבי עקיבא שמראה יכול להצטרף גם עם מראה המרוחק ממנו במעלת הלובן. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תאמר **דִּכְי הֵיכִי דְּשָׁמְעַת לֵיהּ** – שכשם ששמעת מהברייתא את דעת רבי עקיבא **בְּפָתוּחַ, הָכִי שָׁמְעַת לֵיהּ** – כך אפשר לשמוע ממנה את דעתו **בְּחָלוּק**, מפני שאין חילוק בסברא בין פתוח לחלוק, עדיין אקשה לך, **וּבְפָתוּחַ גּוּפֵיהּ** [–עצמו] **מִי שָׁמְעַת לֵיהּ** – וכי שמעת את דעתו שמראה פתוח יכול להצטרף רק עם המראה הפתוח הסמוך אליו במעלת הלובן, (**והתניא**) (נגעים פ"א מ"ב), **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר**, מראה **אֲדַמְּדָם** [–פתוך] **שֶׁבָּזֶה וְשֶׁבָּזֶה** – שבמראה הראשון והשני, צבעו **כְּיֵין חִמְּוּג כְּמַיִם, אֶלָּא** החילוק ביניהם הוא שהפתוך **שֶׁל בַּהֶרֶת עָזֶה כַּשֶּׁלֶג** – בהיר ביותר, **וְאילו הפתוך שֶׁל סִיד** ההיכל **דֵּיהֶה הֵימֶנָּה** – יותר כהה ממנו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

האי מאי בשלמא בלא סיד קרום ביצה לא קשה – "ולשאת ולספחת" כתיב, משמע: לשאת ולספחת = ולנטפל עמה, שמע מינה דרבי לה רחמנא טפילה, וטפילה כל שהוא במשמע ובלבד שיהא ממראות נגעים. **ואף על גב דמנחתא מינה טובא** – וסבירא ליה לרבי עקיבא דלשאת רבי, לבהרת לא רבי, דהא "ספחת" בשאת הוא דכתיב. הלכך שאת הוא דמצטרפא לבהרת דסמוכה לה, וכתיב "והיה" מלמד שמצטרפין. וסיד לשאת ממילא, דהא דמיא לה. וכן קרום לשאת, ד"ספחת" בשאת כתיבא, ורבי לה תולדה. ו"זו למעלה מזו" דרבי עקיבא בסיד ושאת ובהרת מיתוקם. **אלא סיד היכל** – כי מפלגת להו בתרתי מיני, זו תולדה לזו וזו תולדה לזו. **קשיא** – היאך יצטרף בהרת לסיד ותולדתו, לרבי עקיבא דאית ליה זו למעלה מזו? דהא ליכא למימר לרבי עקיבא דכי היכי דאיתרבאי טפילה לשאת ממשמעות – איתרבאי טפילה נמי לבהרת מדרשא כדאמר לקמן לרבנן, דאם כן "זו למעלה מזו" דרבי עקיבא היכא איתיה? אבות ותולדות הוא דאיכא, ואין בהם צירוף אלא לגבוה ממנו שתי מעלות. **והיכא שמעינן ליה לרבי עקיבא** – דקפיד אסדר מעלות לצירוף. **יהושע בנו של רבי עקיבא** – הוא יהושע בן קרחה, שרבי עקיבא קרח היה כדאמרינן בבכורות (נח, א) "חוץ מן הקרח הזה". **מפני מה כו'** – כדמפרש בעי ואזיל: יאמרו מקרום כו'. **ואם לאו מה יאמרו** – מחזר היה שמפרש מה הוא שואל. **יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא** – אחר שאין לנו חלוק במראות לובן למעלה מקרום ביצה אלא ארבע מראות הללו, יאמרו: כל מראה לובן שהוא מקרום ולמעלה טמא, דקיימא לן (פסחים ג, ב): לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, ולמה הזכירו שמותן? **אמר לו לומר לך שמצטרפין זה עם זה** – לכך שנאום וסידרום, לומר לך שכסדר הזה משנתן וכך דרך צירופם. ועדיין אין אנו יודעין באיזה סדר הוא שונה אותן, ומתשובות בנו אנו באין ללמוד. **אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה** – ומתשובתו אנו למידין סדר משנת אביו. **ואילו מסיד ולמעלה לא קאמר ליה** – יאמרו: מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרף, ומסיד ולמעלה טמא ומצטרף. שמע מינה שמיע ליה מיניה: כולהו בהדי שאת מצטרפין, עליון אחד לשתי תולדות. דאי סלקא דעתך משנת אביו כסדר משנתנו, תולדה לבהרת סיד ותולדה לשאת קרום ביצה – הכי הוה ליה למימר: יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרף, מסיד ולמעלה טמא ומצטרף. ומדיהבינן עליון לסיד בפני עצמו ועליון לקרום בפני עצמו, ממילא שמעינן ד"מצטרפין" דקאמרי רבנן – כל חד לעליון שלו אמרי. והא מסברא ידעינן דעיונו של סיד שלג, של קרום צמר, דכיון דאין חלוק מראות בלובן מקרום ולמעלה אלא ארבע אלו, ובקרא תרי כתיבי, והכתוב מעיד שבהרת לבנה כדלקמן והשאת קרובה לה כמשמעה גבוהה, ממילא כי יהבת תולדה לזה ותולדה לזה – מראה הסיד תתן לבהרת ומראה הקרום תתן לשאת. שאם באתה ליתן מראה סיד לצמר מפני שהוא קרוב לה, למי תתן מראה הקרום? הכי הוה ליה למימר, ולא הוה ליה למימר: יאמרו מקרום ולמעלה טמא ומצטרפין, דאי הוה תני הכי לא הוה סלקא דעתך לחלק תולדה לזה ותולדה לזה. ומדאותביה הכי, שמע מינה שמיע ליה שאין תולדה לבהרת, אלא עליון אחד לשתי תולדות, והלכך על כרחך הוא שאת, דרבי ליה רחמנא טפילה. וסדר משנתן דקאמר ליה שנשנית בסדר צירופן – הכי קאמר ליה: זו למעלה מזו נשנו שלג והצמר והסיד וקרום, ומצטרפין שלג עם הצמר, והצמר עם הסיד והקרום. דהא ליכא למימר דשמיע ליה מיניה שתיתן תולדה לשתיתן, דהא מהיכא תיתי שיהא הקרום מצטרף לשלג, לא בסדר מעלות ולא מן המקרא. אלא ודאי בהדי שאת הוא דשמיע ליה מיניה דמצטרפין, דרחמנא יהבינהו ליה טפילה לשאת ולא לבהרת. ולכך השיבו: יאמרו מקרום ולמעלה טמא ומצטרפין, והכל יודעין דצירוף מראה דאמרינן – לדומה הוא לו דקאמרינן, וכל מה שאדם יכול להבין מסדר משנתן בהזכרת שמותן היה מבין מאליו, שאין לך אדם מסדרן אלא כסדר שהן שנויים עבשיו. **ודלמא שאת ותולדתה בהרת ותולדתה** – שמיע ליה, והכי נמי קאמר ליה: יאמרו מקרום ולמעלה מסיד ולמעלה, ותנא הוא דלא קפיד למיחשב ולמיזל כי רוכלא. **משל דרבי עקיבא** – סדר צירופן. **פתוך** – מעורב, הוא נגע לבן אדמדם הכתוב בתורה. דמדקאמר שנפלו לתוכו טיפי דם, מכלל דבפתוך קאמר. **שבזה ושבזה** – על כרחך על ראשון ושני קאמר, שכן לשון משנה, והכי קאמר: אדמדם שבראשון ושני סימן פתיכת אודם שבהם נכרת במקום אחר, כגון טיפת דם בחלב, ומראיהן לא אדום ולא לבן אלא כיין המזוג וסביבותיו לבן. **אלא שאדמומיתו של שלג עזה** – כלומר לבנה משל סיד, ושל סיד דיהה הימנה. ומדקתני הכי בסיפא שמעינן לרישא ד"שבזה ושבזה" דקאמר – בשלג וסיד קאמר. אלמא סדר משנתו של רבי עקיבא סיד אחר שלג.

ואם

1 **האי מאי בשלמא בלא סיד קרום ביצה לא קשה** – "ולשאת ולספחת" כתיב, משמע:
2 לשאת ולספחת = ולנטפל עמה, שמע מינה דרבי לה רחמנא טפילה, וטפילה כל שהוא
3 במשמע ובלבד שיהא ממראות נגעים. **ואף על גב דמנחתא מינה טובא** – וסבירא ליה
4 לרבי עקיבא דלשאת רבי, לבהרת לא רבי, דהא "ספחת" בשאת הוא דכתיב. הלכך שאת
5 הוא דמצטרפא לבהרת דסמוכה לה, וכתיב
6 "והיה" מלמד שמצטרפין. וסיד לשאת ממילא,
7 דהא דמיא לה. וכן קרום לשאת, ד"ספחת"
8 בשאת כתיבא, ורבי לה תולדה. ו"זו למעלה
9 מזו" דרבי עקיבא בסיד ושאת ובהרת מיתוקם.
10 **אלא סיד היכל** – כי מפלגת להו בתרתי מיני,
11 זו תולדה לזו וזו תולדה לזו. **קשיא** – היאך
12 יצטרף בהרת לסיד ותולדתו, לרבי עקיבא דאית
13 ליה זו למעלה מזו? דהא ליכא למימר לרבי
14 עקיבא דכי היכי דאיתרבאי טפילה לשאת
15 ממשמעות – איתרבאי טפילה נמי לבהרת
16 מדרשא כדאמר לקמן לרבנן, דאם כן "זו
17 למעלה מזו" דרבי עקיבא היכא איתיה? אבות
18 ותולדות הוא דאיכא, ואין בהם צירוף אלא
19 לגבוה ממנו שתי מעלות. **והיכא שמעינן ליה**
20 **לרבי עקיבא** – דקפיד אסדר מעלות לצירוף.
21 **יהושע בנו של רבי עקיבא** – הוא יהושע בן
22 קרחה, שרבי עקיבא קרח היה כדאמרינן
23 בבכורות (נח, א) "חוץ מן הקרח הזה". **מפני מה**
24 **כו'** – כדמפרש בעי ואזיל: יאמרו מקרום כו'.
25 **ואם לאו מה יאמרו** – מחזר היה שמפרש מה
26 הוא שואל. **יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא** –
27 אחר שאין לנו חלוק במראות לובן למעלה
28 מקרום ביצה אלא ארבע מראות הללו, יאמרו:
29 כל מראה לובן שהוא מקרום ולמעלה טמא,
30 דקיימא לן (פסחים ג, ב): לעולם ישנה אדם
31 לתלמידו דרך קצרה, ולמה הזכירו שמותן? **אמר**
32 **לו לומר לך שמצטרפין זה עם זה** – לכך שנאום
33 וסידרום, לומר לך שכסדר הזה משנתן וכך דרך
34 צירופם. ועדיין אין אנו יודעין באיזה סדר הוא
35 שונה אותן, ומתשובות בנו אנו באין ללמוד.
36 **אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא**
37 **ומצטרפין זה עם זה** – ומתשובתו אנו למידין
38 סדר משנת אביו. **ואילו מסיד ולמעלה לא קאמר**
39 **ליה** – יאמרו: מקרום ביצה ולמעלה טמא
40 ומצטרף, ומסיד ולמעלה טמא ומצטרף. שמע
41 מינה שמיע ליה מיניה: כולהו בהדי שאת
42 מצטרפין, עליון אחד לשתי תולדות. דאי סלקא
43 דעתך משנת אביו כסדר משנתנו, תולדה לבהרת סיד ותולדה לשאת קרום ביצה – הכי
44 הוה ליה למימר: יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרף, מסיד ולמעלה טמא
45 ומצטרף. ומדיהבינן עליון לסיד בפני עצמו ועליון לקרום בפני עצמו, ממילא שמעינן ד"מצטרפין" דקאמרי רבנן – כל חד לעליון שלו אמרי. והא מסברא ידעינן דעיונו של סיד שלג,
46 של קרום צמר, דכיון דאין חלוק מראות בלובן מקרום ולמעלה אלא ארבע אלו, ובקרא תרי כתיבי, והכתוב מעיד שבהרת לבנה כדלקמן והשאת קרובה לה כמשמעה גבוהה, ממילא
47 כי יהבת תולדה לזה ותולדה לזה – מראה הסיד תתן לבהרת ומראה הקרום תתן לשאת. שאם באתה ליתן מראה סיד לצמר מפני שהוא קרוב לה, למי תתן מראה הקרום? הכי הוה
48 ליה למימר, ולא הוה ליה למימר: יאמרו מקרום ולמעלה טמא ומצטרפין, דאי הוה תני הכי לא הוה סלקא דעתך לחלק תולדה לזה ותולדה לזה. ומדאותביה הכי, שמע מינה שמיע
49 ליה שאין תולדה לבהרת, אלא עליון אחד לשתי תולדות, והלכך על כרחך הוא שאת, דרבי ליה רחמנא טפילה. וסדר משנתן דקאמר ליה שנשנית בסדר צירופן – הכי קאמר ליה:
50 זו למעלה מזו נשנו שלג והצמר והסיד וקרום, ומצטרפין שלג עם הצמר, והצמר עם הסיד והקרום. דהא ליכא למימר דשמיע ליה מיניה שתיתן תולדה לשתיתן, דהא מהיכא תיתי
51 שיהא הקרום מצטרף לשלג, לא בסדר מעלות ולא מן המקרא. אלא ודאי בהדי שאת הוא דשמיע ליה מיניה דמצטרפין, דרחמנא יהבינהו ליה טפילה לשאת ולא לבהרת. ולכך
52 השיבו: יאמרו מקרום ולמעלה טמא ומצטרפין, והכל יודעין דצירוף מראה דאמרינן – לדומה הוא לו דקאמרינן, וכל מה שאדם יכול להבין מסדר משנתן בהזכרת שמותן היה מבין
53 מאליו, שאין לך אדם מסדרן אלא כסדר שהן שנויים עבשיו. **ודלמא שאת ותולדתה בהרת ותולדתה** – שמיע ליה, והכי נמי קאמר ליה: יאמרו מקרום ולמעלה מסיד ולמעלה, ותנא
54 הוא דלא קפיד למיחשב ולמיזל כי רוכלא. **משל דרבי עקיבא** – סדר צירופן. **פתוך** – מעורב, הוא נגע לבן אדמדם הכתוב בתורה. דמדקאמר שנפלו לתוכו טיפי דם, מכלל דבפתוך
55 קאמר. **שבזה ושבזה** – על כרחך על ראשון ושני קאמר, שכן לשון משנה, והכי קאמר: אדמדם שבראשון ושני סימן פתיכת אודם שבהם נכרת במקום אחר, כגון טיפת דם בחלב,
56 ומראיהן לא אדום ולא לבן אלא כיין המזוג וסביבותיו לבן. **אלא שאדמומיתו של שלג עזה** – כלומר לבנה משל סיד, ושל סיד דיהה הימנה. ומדקתני הכי בסיפא שמעינן לרישא
57 ד"שבזה ושבזה" דקאמר – בשלג וסיד קאמר. אלמא סדר משנתו של רבי עקיבא סיד אחר שלג.

ואם

תוספות

1 **אף** על גב דמנחתא מינה טובא – פירש בקונטרס דלרבי עקיבא סיד וקרום הוו תרוייהו
2 תולדה דשאת, וספחת אשאת קאי ולא אבהרת. והא דקבעי בסמוך טפילה לבהרת מנא
3 ליה – לרבנן קבעי, דלרבי עקיבא אין לבהרת שום טפילה. וכן פירש לקמן. וקשיא, דהא
4 בקונטרס פירש בעצמו דאית ליה לרבי עקיבא שתים שהן ארבע. וכן נמי מוכח בסמוך,
5 דקאמר: מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן
6 ארבעה כו', ו"שנים שהן ארבעה" משמע שמכל
7 אב יוצאה תולדה אחת, כמו "שתים שהן ארבע"
8 דשבת וידיעות ושבועות. ועוד, כיון ד"לספחת"
9 לא קאי אלא אשאת, מנא לן לרבות שתי
10 תולדות? לא נרבה לה כי אם סיד, אבל קרום נימא
11 דטהורו! ועוד, דאמר לקמן: משל דרבנן למה הדבר
12 דומה – לתרי מלכי ותרי איפרכי, מלכו של זה
13 למעלה ממלכו של זה. ופריך: האי זו למעלה מזו
14 חוו למעלה מזו כו'! והדיינו כרבי עקיבא. משמע
15 דלרבי עקיבא נמי יש לכל אב תולדה! לכך נראה
16 לפרש: דלרבי עקיבא נמי סיד תולדה דבהרת,
17 ואפילו הכי אין מצטרפת עמה הואיל שגבוהה
18 ממנה שתי מעלות. אבל עם השאת מצטרפת,
19 שאין גבוהה הימנה אלא מעלה אחת. והא
20 דקאמר: האי לאו בת מינה הוא – היינו אם
21 מתניתין כרבי עקיבא אתיא. וקרום שהיא תולדה
22 דשאת מצטרפת עמה ואף על גב דמרחקא טובא,
23 מדכתיב טפי ספחת אשאת מבהרת, מדלא כתיב
24 "ולשאת ולבהרת ולספחותיהם". והשתא, הא
25 דקבעי לקמן: טפילה לבהרת מנא ליה – בעי נמי
26 לרבי עקיבא. **מפני** מה אמרו – פירוש: למה
27 הזכירו כלל שמותיהן.
28 **ויאמרו** מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין
29 – פירוש: ויפרשו דמצטרפין זה לזה
30 הסמוכים במעלה אחת, דאם לא יפרשו הוה
31 אמינא דכולהו מצטרפי בהדי הדדי. ואף על פי
32 שלא הייתי יודע כל דין צירופן, כגון קרום בהדי
33 צמר – בזה לא היה חושש, דהשתא נמי דתני
34 שתים שהן ארבע לא שמעינן כל סדר צירופן.
35 **כל** כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן כו' – כשאין
36 ישראל חכם עמו. דאם ישראל בקי עמו,
37 אפילו כהן שוטה – אומר לו ישראל: אמור טמא,
38 והוא אומר. וישראל בקי היינו דמסברו ליה וסביר,
39 כדאמר בריש ערכין (ג, א). ואם תאמר: ומה לנו
40 לזה הישראל הואיל ויש שם ישראל אחר
41 המסבירו? ויש לומר: כגון שהמסביר עיניו כהות
42 ואינו יכול לראות. **ואחד** נפל לתוכו שנים עשר
43 – כאן לא כפל טיפות, משום דכבר נפלו הרבה, ובדבר מועט שמוסיפין עליו ניכר.

ואם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

ואם איתא ליתני של צמר דיהה הימנו – תימה: דעל כרחך צריך למיתני שלג וסיד, דאתנא קמא קאי, דקתני: הפתוח שבשלג כיין המזוג בשלג, הפתוח שבסיד כיין המזוג בחלב, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר כו'! ויש לומר: דהיינו דקמשני, אמרי: אין בדתניא. כלומר, לא נקט סיד דוקא, אלא קאי אתנא קמא. או שמא רבי נתן מגיה נמי במילתיה דרבי ישמעאל שאת במקום סיד. **ואין** אחדת לבנה – והא דכתיב (תהלים קמז) "הנותן שלג כצמר", אורחיה דקרא למיתלי שאינו מצוי במצוי. **גלימא** דכיתנא ושחקיה – פירש בקונטרס דחדש יותר לבן. ולא יתכן, דבפרק "כל היד" (נדה יז, א) משמע דשחקים לבנים יותר ומעלו טפי לבדיקה. אלא לענין חשיבות נקט ליה, דומיא דכל הני דלעיל. ומיהו בנדה יש לומר דמעלו לבדיקה לפי שהם רכים יותר. אבל הקונטרס פירש שם: לפי שהם לבנים יותר. **לא** הזהיר אלא על טומאת מקדש וקדשיו – פירש בקונטרס: אזהרת קדש – דכתיב "בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר". ותימה: דבפרק בתרא דמכות (יד, ב) משמע דבין לרבי יוחנן ובין לריש לקיש אתי האי קרא לאזהרת תרומה, ואזהרת קדש נפקא לן לרבי יוחנן מגזרה שוה ד"טומאתו" "טומאתו" ממקדש, ולריש לקיש מ"בכל קדש לא תגע". ויתכן פירוש הקונטרס לההוא תנא דאמר בפרק "הערל" (יבמות עה, א): בזב בעל שלש ראיות ובמצורע מוחלט הכתוב מדבר, ומאי "אשר יטהר" – עד דמייתי כפרה. והני אמוראי דמכות – כרבי ישמעאל דפליג עליה התם ומוקי לה בתרומה. ורבי יוחנן גופיה מסיק לה בפרק "הערל" (שם עד, א) משמיה דרבי ישמעאל: איזהו דבר השוה בזרעו של אהרן – הוי אומר זה תרומה. **אימא** תרומה – פירוש: אימא נמי תרומה. אבל אין לפרש: אימא דוקא תרומה, אבל מקדש וקדש דאיכא כרת לא תסגי ליה בקרבן עולה ויורד. דהא בסמוך לא פריך הכי אלא משום דכתיב ביה מיעוטא. והכי נמי דהוה מצי למיפרך: אימא טמא ששימש. שאפשר להיות איסור עבודה בלא איסור מקדש, כגון שנטמא בעזרה ויצא בלא שהייה והפך בצנורא דרך הליכתו, כדאמר בפרק שני לקמן (יז, ב). אלא משום דהיא גופה גמר מתרומה בפרק "אלו הן הנשרפין" (סנהדרין פג, ב) להכי נקט תרומה. ומטומאת כהנים לא מצי למיפרך, שלא הוזהרו אלא על המת, והכא כתב שרץ ונבלה.

לא אשכחן עון מיתה דמחייב עליה קרבן – תימה: הכי נמי לא אשכחן עון כרת דמחייב עליה קרבן עולה ויורד! ויש לומר: דההוא טעמא עדיף ליה טפי.

עולה

ואם איתא – דצמר אחר שלג תני להו. של צמר דיהה הימנה מיבעי ליה – דיהה = פלית"א בלעז. עמוקה וגבוה – לאו דוקא קאמר, אלא נראית בעמוקה. טפילה לבהרת מגלן – לרבנן קבעי לה, דאילו לרבי עקיבא לית ליה ריבוי טפילה לבהרת. ספחני = אספני. בן יומו = ביום הולדו. מבבנין – לשון "הרחלים יוצאות בבונות" (שבת נב, ב) וכמו (גיטין יד, ב) "תנתן בבנתי לבתי", פרמוי"ל, והוא בת נפש שקורין נושקא שמחברין בה פתיחות פי החלוק. כך כשנולד הכבש והאם לוחכתו אין צמרו נקי (באותו) [כאותו] יום, והרוצה להצניעו למילת עושה לכבש מעטה עור ומכבנו עליו שלא יתפרד, ונמצא הצמר מכוסה כל הימים. מלכו של זה – בהרת שהוא מלכו של סיד, למעלה משאת שהוא מלכו של קרום, ולכן הן מצטרפין הבהרת והשאת. ואיפרכו של מלך זה למעלה מאיפרכו של מלך זה – סיד למעלה מקרום, וממילא שמעינן דסיד למטה משאת הוא. אלא מלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה – כל איפרכוס הולך אחר מלכו, כך כל תולדה מצטרפת לאביה. הכי גרסינן: ומלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה. מלכא ואלקפטא – שני מלכים הם, ומלכא חשיב מאלקפטא. רופילא – איפרכוס של מלכא. וריש גלותא – איפרכוס של אלקפטא. כגון מלכא ואלקפטא – כשמהלכין זה אחר זה, כסדר זה הולכים. האי זה למעלה מזה הוא אלא כגון מלכא ורופילא ואלקפטא וריש גלותא – כשמהלכין שנים שנים, כל איפרכוס הולך אחר מלכו. שבור מלכא – מלך פרס, וקיסר מלך רומי, וכל אחד יש לו איפרכוס. הי מנייהו חשיב – שבור או קיסר. בחורשיא אכיל ליה – האיש הזה מוטמן ביערים כל ימיו, שלא שמע בטיבעה של מלכות רומי והוצרך לשאול זאת. ורב פפא, משום דאקדים רבא שבור מלכא לקיסר הוא דשיילה. ורבא מיראה עשה, שהיה תחתיו במלכותו, כדאמר במסכת חגיגה (ה, ב): שדור דבי שבור מלכא וגרבוהי. רומי חייבת – תרגום של רשעה, שנאמר (מלאכי א) "וקראו להם גבול רשעה". רבינא אמר – משל דרבנן כגון גלימא דעמרא, שהוא מלובן כשהוא חדש, וליבונו מבהיק הרבה יותר משל טלית ישנה. וגלימא דכיתנא ושחקיה – שהחדש לבן הרבה משל ישן, אבל החדשות של זו ושל זו קרובות להיות שוות. כך הבהרת גבוהה הרבה מן הסיד שהוא תולדתו, והשאת מן הקרום, והאבות קרובים להיות שוים. שאין הכתוב מדבר – פרשת קרבן עולה ויורד שחייבתו קרבן על הטומאה, מנין שאין מחייבו על מגע אלא אם כן אוכל באותה טומאה קדש או נבנס למקדש. ודין הוא – הרי אתה דן מאליו. הואיל והזהיר וענש על הזדון טומאה – וחייבין נמי קרבן על שגגת טומאה. מה מצינו כשהזהיר וענש כרת, על זדון טומאה בטומאת מקדש וקדשיו הזהיר וענש, שנאמר (ויקרא כא) "לא יטמאו את מקדשי" הרי זה אזהרת מקדש, "בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר" (שם כב) הרי אזהרת קדש, "כי את מקדש ה' טמא ונכרת" (במדבר יט) הרי ענוש מקדש, "והנפש אשר

רש"י

1 וְאִם אִיתָא, שֶׁל צֶמֶר דֵּיהָה הֵימֶנָּה מִיבָּעֵי לֵיהּ! -
2 אָמְרִי: אֵין הָכִי נַמִּי; וְהָתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: לֹא
3 שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁל סִיד דֵּיהָה הֵימֶנָּה, אֶלָּא:
4 שֶׁל צֶמֶר דֵּיהָה הֵימֶנָּה. וּמִנְּלַן דְּבַהֶרֶת עֲזָה הִיא?
5 אָמַר אַבָּיֵי, אָמַר קְרָא: "אִם בַּהֶרֶת לְבָנָה הִיא", הִיא
6 לְבָנָה וְאֵין אַחֶרֶת לְבָנָה. תָּנוּ רַבָּנַן: בַּהֶרֶת - עֲמוּקָה,
7 וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וּמַרְאֶהָ עָמֹק מִן הָעוֹר", כְּמַרְאֵה
8 חַמָּה הָעֲמוּקָה מִן הַצֵּל. "שְׂאֵת" - אֵין שְׂאֵת אֶלָּא
9 גָּבוֹהַּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "עַל כָּל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל
10 כָּל הַגְּבָעוֹת הַנִּשָּׂאוֹת". "סַפַּחַת" - אֵין סַפַּחַת אֶלָּא
11 טְפֵילָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְאָמַר סְפָחֵנִי נָא". אַשְׁכְּחַן
12 טְפֵילָה לַשְּׂאֵת, טְפֵילָה לַבַּהֶרֶת מִנְּלַן? אָמַר רַבִּי זֵירָא:
13 נֶאֱמְרָה "לְבָנָה" בַּשְּׂאֵת וְנֶאֱמְרָה "לְבָנָה" בַּבַּהֶרֶת, מָה
14 "לְבָנָה" הָאֲמוּרָה בַּשְּׂאֵת יֵשׁ לָהּ טְפֵילָה, אַף "לְבָנָה"
15 הָאֲמוּרָה בַּבַּהֶרֶת יֵשׁ לָהּ טְפֵילָה. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא:
16 הִטִּיל הַכָּתוּב לַסַּפַּחַת בֵּין שְׂאֵת לְבַהֶרֶת, לוֹמַר לְךָ:
17 כְּשֵׁם שֶׁטְּפֵילָה לַשְּׂאֵת, כָּךְ טְפֵילָה לַבַּהֶרֶת. "שְׂאֵת
18 כְּצֶמֶר לָבָן". מַאי "צֶמֶר לָבָן"? אָמַר רַב בִּיבִי אָמַר
19 רַב אַסִי: צֶמֶר נָקִי בֶּן יוֹמוֹ שֶׁמְּכַבְּנִין בּוֹ לְמִילָּת.
20 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מָשָׁל דְּרַבְּנַן לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְתִרְיֵ
21 מַלְכֵי וְלִתְרֵי אִיפַּרְכֵּי, מַלְכּוֹ שֶׁל זֶה לְמַעְלָה מִמַּלְכּוֹ
22 שֶׁל זֶה, וְאִיפַּרְכּוֹ שֶׁל זֶה לְמַעְלָה מֵאִיפַּרְכּוֹ שֶׁל זֶה. -
23 הַאי זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְזֶה לְמַעְלָה מִזֶּה הוּא! אֶלָּא,
24 מַלְכּוֹ שֶׁל זֶה לְמַעְלָה מֵאִיפַּרְכֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ, וּמַלְכּוֹ שֶׁל
25 זֶה לְמַעְלָה מֵאִיפַּרְכֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ. רַב אַדָּא בַּר אַבָּא
26 אָמַר: כְּגוֹן מַלְכָּא וְאַלְקַפְטָא, רוֹפִילָא וְרֵישׁ גָּלוּתָא.
27 - הַאי זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה הוּא! אֶלָּא, כְּגוֹן מַלְכָּא
28 וְרוֹפִילָא, וְאַלְקַפְטָא וְרֵישׁ גָּלוּתָא. רָבָא אָמַר: כְּגוֹן
29 שָׁבוֹר מַלְכָּא וְקֵיסָר. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרָבָא: הֵי
30 מִינֵּיהוּ עָדִיף? אָמַר לֵיהּ: בְּחוּרְשָׁיָא קָא אָכֵיל לֵיהּ!
31 פּוֹק חֲזֵי טִיבְעָא דְּמַאן סָגֵי בְּעָלְמָא, דִּכְתִיב: "וְתֹאכֵל
32 כָּל אַרְעָא וּתְדוּשִׁנַּהּ וְתַדְקִנַּהּ", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ רוֹמִי
33 חַיֶּיבֶת, שֶׁטִּיבְעָהּ יָצָא בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ. רְבִינָא אָמַר:
34 כְּגוֹן גְּלִימָא דַּעֲמַר וְשַׁחֲקֵיהּ, סְדִינָא דְּכִיתָּנָא וְשַׁחֲקֵיהּ.
35 "אֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה" וכו'. תָּנוּ רַבָּנַן: מִנַּיִן שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ
36 וְקָדְשָׁיו? וְדִין הוּא: הוֹאִיל וְהִזְהִיר וְעָנַשׁ עַל הַטּוּמְאָה וְחִייֵב קָרְבָּן עַל הַטּוּמְאָה, מַה כְּשֶׁהִזְהִיר
37 וְעָנַשׁ עַל הַטּוּמְאָה - לֹא הִזְהִיר וְעָנַשׁ אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו, אַף כְּשֶׁחִייֵב
38 קָרְבָּן עַל הַטּוּמְאָה - לֹא חִייֵב אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו. - וְאִימָא: תְּרוּמָה, שֶׁהִזְהִיר
39 וְעָנַשׁ! - לָא אַשְׁכְּחַן עָוֹן מִיתָה דְּחַיָּיב עָלֶיהָ קָרְבָּן. - אֵימָא: הָנֵי מִילֵּי קָרְבָּן קָבוּעַ, אֲבָל

עולה

תאכל בשר מזבח השלמים" וגו' (ויקרא ז) הרי ענוש קדש. תרומה – אם אכל תרומה בטומאה, דהזהיר וענש. דכתיב "בקדשים לא יאכל", ותרומה בכלל, מדכתיב בה בההיא ענינא "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים", ואמרינן ביבמות (עד, ב) דבתרומה קאי מדתליה בהערב שמש, דאילו קדשים עד דמייתי בפרה. **וענש** – "ומתו בו כי יחללוהו". **לא אשכחן עון מיתה דמחייב קרבן** – שאין חטאת באה אלא אשגגת כרת, כדאמרינן בהוריות (ח, א).

מידי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְאִם אִיתָא – ואם אכן שנה רבי עקיבא שסדר צירוף המראות הפתוכים הוא בהרת, שאת, סיד ההיכל וקרום ביצה, ולפי סדר זה הם מצטרפים זה לזה, 'שֶׁל צֶמֶר דִּיהֶה הֵימֶנָּה' מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה צריך לשנות שהפתוח של צמר [דהיינו שאת] כהה מהפתוח של בהרת, ולא שהפתוח של סיד ההיכל כהה מהפתוח של בהרת, שהרי בסדר צירוף המראות שאת הוא המראה השני. משיבה הגמרא: **אָמְרִי, אֵין הָכִי נַמִּי** – אכן כך אמר רבי עקיבא 'של בהרת עזה כשלג ושל צמר דיהה הימנה'. **וְהָתַנְיָא** – וכן שנינו בברייתא, **רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, לֹא שֶׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** 'שֶׁל סִיד דִּיהֶה הֵימֶנָּה' והתכוין שסיד ההיכל הוא המראה שאחר בהרת, **אֶלָּא** כוונת רבי עקיבא היתה לומר 'שֶׁל צֶמֶר דִּיהֶה הֵימֶנָּה', ומה שאמר 'של סיד דיהה הימנה' הוא מפני שרבי ישמעאל (במשנה שם) דיבר על בהרת וסיד ההיכל.

הגמרא מבארת את המקורות של ארבעת המראות [בהרת, צמר לבן, סיד ההיכל וקרום ביצה]. מבררת הגמרא: **וּמְנָלָן** – מנין לנו **דְּבַהֶרֶת עַזָּה** – לבנה ובהירה ביותר **הִיא. אָמַר אַבָּיֵי, אָמַר קְרָא** (ויקרא יג ד) 'וְאִם בַּהֶרֶת לְבָנָה הִיא', ומדויק מתיבת 'היא' שדווקא **הִיא** [–בהרת] **לְבָנָה, וְאֵין אַחֶרֶת לְבָנָה** כמותה.

נאמר בתורה (ויקרא יג ב) 'אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת'. הברייתא מבארת איך נראים המראות הכתובים בפסוק, ומדוע הם נקראים כך: **תָּנוּ רַבָּנָן, 'בַּהֶרֶת'** היא המראה הבהיר ביותר ונראית כ**עֲמוּקָה**, מפני שכל מראה לבן הנמצא ליד מראה כהה, נראה עמוק יותר מהכהה. **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** (ויקרא יג כה) 'וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ שֵׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּמַרְאֶה עָמֹק מִן הָעוֹר', דהיינו כְּ**מַרְאֵה** חַמָּה הַנראית **עֲמוּקָה** מִן הַצֵּל שהוא כהה. **'שְׂאֵת', אֵין שְׂאֵת אֶלָּא גָּבוֹהַּ**, דהיינו שמראה כהה נראה גבוה יותר ממראה בהיר, ולכן נקרא 'שאת' מלשון התנשאות וגובה. **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** (ישעיהו ב יד) 'וְעַל כָּל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל כָּל הַגְּבָעוֹת הַנִּשָּׂאוֹת', ומבואר שלשון התנשאות הולך על גבעות והוא לשון גובה. **'סַפַּחַת', אֵין סַפַּחַת אֶלָּא טְפֵילָה** – התיבה 'ספחת' אינה שם של מראה, אלא היא מלמדת שיש מראה הנוסף ומתחבר אל המראה שהוזכר בפסוק, והוא תולדתו. **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** (שמואל א' ב לו) 'וְאָמַר סְפָחֵנִי נָא אֶל אַחַת הַכְּהֻנּוֹת', הרי שלשון הסתפחות אינו שם של מראה, אלא לשון הוספה והתחברות לדבר אחר.

מבררת הגמרא: **אַשְׁכְּחָן טְפֵילָה** – מצינו מראה הנטפל **לַשְׂאֵת** והוא תולדתו, שהרי נאמר 'שאת או ספחת או בהרת', ומשמע שתיבת 'ספחת' כוונתה למראה הנטפל למראה שהוזכר לפניו, אולם **טְפֵילָה לַבַּהֶרֶת, מְנָלָן** – מנין לנו שקיימת, ומהיכן לומדת המשנה בנגעים (פ"א מ"א) שיש תולדה לבהרת. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, נֶאֱמְרָה** 'לְבָנָה' **בַּשְׂאֵת** [וְהִנֵּה שְׂאֵת לְבָנָה בָּעוֹר' (ויקרא יג ז)], **וְנֶאֱמְרָה** 'לְבָנָה' **בַּבַּהֶרֶת** [וְאִם בַּהֶרֶת לְבָנָה הִיא' (ויקרא שם ד)], ודורשים, **מַה** 'לְבָנָה' **הָאֲמוּרָה בַּשְׂאֵת יֵשׁ לָהּ טְפֵילָה, אַף** 'לְבָנָה' **הָאֲמוּרָה בַּבַּהֶרֶת יֵשׁ לָהּ טְפֵילָה.**

הגמרא מביאה מקור נוסף שיש טפילה לבהרת: **כְּמַתְנִיתָא תָּנָא** – שנה התנא בברייתא, **הִטִּיל הַכָּתוּב** 'לְ**סַפַּחַת**' – את תיבת 'ספחת' **בֵּין 'שְׂאֵת' לְ'בַהֶרֶת', לוֹמַר לְךָ, כְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ טְפֵילָה לַשְׂאֵת כָּךְ יֵשׁ טְפֵילָה לַבַּהֶרֶת.**

שנינו במשנה (נגעים פ"א מ"א): **שְׂאֵת כְּצֶמֶר לָבָן.**

מבררת הגמרא: **מַאי צֶמֶר לָבָן.** מבארת הגמרא: **אָמַר רַב בֵּיבִי אָמַר רַב אַסִּי, צֶמֶר נָקִי שֶׁל כבש בֶּן יוֹמוֹ** – ביום הוולדו, שהאם לוחכת את הצמר והוא נקי ועדיין לא התלכלך, **שֶׁמְּכַבְּנִין בּוֹ לַמִּילָת** – שנוהגים לכסותו בבגד של עור כדי שלא יתלכלך ויעשו ממנו בעתיד בגדי צמר רך הנקראים 'מילת'.

הגמרא מביאה משל לבאר את סדר צירוף המראות לשיטת חכמים: **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מָשָׁל דְּרַבָּנָן** – משל על סדר צירוף המראות לשיטת חכמים, **לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לִתְרֵי מַלְכֵּי וְלִתְרֵי אִיפַּרְכֵּי** – לשני מלכים ולשני מושלים [שהם בדרגה פחותה מהמלכים], **מַלְכוּ שֶׁל מושל זֶה הוא בדרגה לְמַעְלָה מִמַּלְכוּ שֶׁל מושל זֶה, וְאִיפַּרְכוּ שֶׁל זֶה** – והמושל הנמצא תחת המלך האחד הוא בדרגה **לְמַעְלָה מֵאִיפַּרְכוּ שֶׁל זֶה** – מהמושל הנמצא תחת המלך השני. דהיינו, האבות נמשלו למלכים, והתולדות לאיפרכוסים [–מושלים], וסדר צירוף המראות הוא שאחד האבות נמצא מעל האב השני, והתולדה של האב הראשון נמצאת מעל התולדה של האב השני.

מקשה הגמרא: **הַאי** – [משל זה], 'זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְזֶה לְמַעְלָה מִזֶּה' **הוּא,** כלומר, הלא זו דעת רבי עקיבא שסדר צירוף המראות הוא 'זה למעלה מזה', שני אבות ואחריהם שתי תולדות [בהרת, שאת, סיד ההיכל וקרום ביצה], ואילו חכמים סוברים שסדר הצירוף הוא אב ותולדתו, אב ותולדתו [בהרת וסיד ההיכל, שאת וקרום ביצה]. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא** כך הוא המשל, **מַלְכוּ שֶׁל זֶה לְמַעְלָה מֵאִיפַּרְכֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ** – המלך של המושל האחד הוא בדרגה למעלה מהמושל שתחתיו, **וּמַלְכוּ שֶׁל זֶה לְמַעְלָה מֵאִיפַּרְכֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ** – והמלך של המושל השני הוא בדרגה למעלה מהמושל שתחתיו. וכשהמלך הולך בדרך, מצטרף אליו המושל שתחתיו, ולא המלך האחר. דהיינו, סדר צירוף המראות הוא שכל אב מצטרף עם תולדתו, כמבואר במשנה בנגעים (פ"א מ"א), ולא אב עם אב ותולדה עם תולדה.

הגמרא מביאה משלים נוספים לבאר את סדר צירוף המראות לשיטת חכמים: **רַב אָדָא בַּר אַבָּא אָמַר,** סדר צירוף המראות לשיטת חכמים הוא **כְּגוֹן מַלְכָּא וַאַלְקַפְטָא** – מלך ושר, **רוּפֵּילָא** – שר צבא **וְרֵישׁ גָּלוּתָא** – וראש הגולה. דהיינו, ארבע דרגות של שררה, מלכא יותר מאלקפטא, אלקפטא יותר מרופילא, ורופילא יותר מריש גלותא, וכאשר ארבעתם הולכים בדרך, הם הולכים לפי דרגת שררתם. וארבעת המראות נמשלו בלובנם לארבע דרגות זו פחות מזו, ומצטרפים זה לזה לפי סדר זה.

מקשה הגמרא: **הַאי** – [משל זה], 'זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה' **הוּא,** כלומר, הלא זו דעת רבי עקיבא שסדר צירוף המראות הוא 'זה למעלה מזה' לפי מעלת הלובן, שני אבות ואחריהם שתי תולדות, ואילו חכמים סוברים שסדר הצירוף אינו לפי מעלת הלובן, אלא אב ותולדתו, אב ותולדתו. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא** כך הוא המשל, **כְּגוֹן מַלְכָּא וְרוּפֵּילָא** – מלך ושר צבא, **וְאַלְקַפְטָא וְרֵישׁ גָּלוּתָא** – שר וראש הגולה. שסדר זה אינו לפי דרגת השררה, ואף על פי כן בשהמלך הולך בדרך מי שנלוה אליו אינו השר שהוא בדרגת שררה אחת פחות מהמלך, אלא שר הצבא שהוא בשתי דרגות פחות מהמלך, ומי שנלוה אל השר אינו שר הצבא שהוא בדרגה אחת פחות מהשר, אלא ראש הגולה שהוא בשתי דרגות פחות מהשר. וכן סדר צירוף המראות אינו לפי מעלת הלובן, אלא אב ותולדתו, אב ותולדתו, שהתולדה פחותה בשתי דרגות מאביה.

משל נוסף לשיטת חכמים בצירוף המראות: **רָבָא אָמַר, כְּגוֹן שְׁבוֹר מַלְכָּא** – מלך פרס **וְקֵיסָר** – ומלך רומי, ולכל אחד מהם יש איפרכוס [–מושל] שהוא בדרגה פחותה ממנו. וכן האבות הם כשני מלכים של שתי ארצות, ולכל אחד מהם יש תולדה המצטרפת עמו. **אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרָבָא, הֵי מִינַּיְיהוּ** – מי משני המלכים שהזכרת **עָדִיף,** מלך פרס או מלך רומי. **אָמַר לֵיהּ** רבא, **בְּחוּרְשַׁיָּא קָא אָכֵיל לֵיהּ** – אדם זה [רב פפא] ביערות הוא אוכל, כלומר הוא בודד ואין דעתו מעורבת בין בני אדם, ולכן הוא שואל איזו מלכות עדיפה, פרס או רומי, ואינו יודע שרומי עדיפה מפרס. **פּוֹק חֲזִי** – צא וראה **טִיבְעָא דְּמַאן סָגֵי בְּעָלְמָא** – שימעה של איזו ארץ מרובה יותר בעולם, ודאי שימעה של רומי, **דִּכְתִיב** בפתרון חלומו של דניאל שפתר לו המלאך (דניאל ז כג) 'חֵיוְתָא רְבִיעָיְתָא

המשך בעמוד 36

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בקרבן **עוֹלֶה וְיוֹרֵד, נִיתֵּי** – יביא קרבן אף שעבר על עון שבמזיד אין בו חיוב כרת, **מִידֵּי דַּהֲוָה** – כשם שיש חיוב קרבן עולה ויורד **אַשְׁמְעִינָא קוֹל** – על שבועת העדות **וְאַבִּיטוּי שְׂפָתַיִם** – ועל שבועת ביטוי, שאם נשבע לשקר במזיד או עבר על שבועתו במזיד, אינו חייב לא מיתה בידי שמים ולא כרת, ואף על פי כן בשוגג חייב קרבן עולה ויורד. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** בחיוב קרבן עולה ויורד (ויקרא ה ג) 'אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא **בָּהּ**', ודורשים שהתיבה 'בָּהּ' באה **לְמַעוּטֵי** – למעט טמא שאכל **תְּרוּמָה** בשוגג, שאינו חייב קרבן עולה ויורד.

שואלת הגמרא: **אֵימָא** – שמא תאמר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על כהן טמא האוכל תרומה בשוגג, והתיבה 'בָּהּ' באה **לְמַעוּטֵי** טומאת **מִקְדָּשׁ** וקדשיו, שלא יתחייב קרבן עולה ויורד, משום דְּכיון דעבירה זו היא חמורה שבמזיד חייב כרת **לֹא סַגִּי לֵיהּ** – לא די לו כשעבר בשוגג **בְּקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד** כדי להתכפר **עַד דְּמַיְיתֵי** – עד שיביא **קָרְבָּן קָבוּעַ**, כלומר שבין עני ובין עשיר יהיו צריכים להביא את אותו קרבן, ולא תהיה קולא לעני שיוכל להביא קרבן זול.

משיבה הגמרא: **קָרֵי רָבָא עֲלֵיהּ דְּרַבִּי** – קרא רבא על רבי 'דּוֹלֶה מַיִם **מִבּוֹרוֹת עֲמוּקִּים**', מפני שרבי מצא מקור לבאר מה היא הטומאה שעליה חייבים קרבן עולה ויורד, **דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר**, נאמר לגבי קרבן עולה ויורד (ויקרא ה ב) 'אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בִנְבֵלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בִנְבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה', ויש להקשות, **אֶקְרָא אֲנִי** 'חַיָּה', 'בְּהֵמָה' **לְמָה נֶאֱמְרָה**, כלומר, יכולה היתה התורה לכתוב רק 'בנבלת חיה טמאה', ומדוע כתבה גם 'או בנבלת בהמה טמאה', הלא בהמה בכלל חיה. משיבה הברייתא, **נֶאֱמַר כָּאן** – בקרבן עולה ויורד **'בְּהֵמָה טְמֵאָה', וְנֶאֱמַר לְהַלָּן** לגבי טמא האוכל קדשים במזיד **'בְּהֵמָה טְמֵאָה'** ['וְנֶפֶשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ בִבְהֵמָה טְמֵאָה' (שם ז כא)], ולומדים בגזירה שוה, **מַה לְּהַלָּן** מדובר על **טוּמְאַת קוֹדֶשׁ** – טמא שאכל קדשים, **אַף כָּאן** מדובר על **טוּמְאַת קוֹדֶשׁ**.

שואלת הגמרא: **אַשְׁכְּחָן** – מצינו לימוד שקרבן עולה ויורד בא על **טוּמְאַת קוֹדֶשׁ** – טמא שאכל קדשים, אולם **טוּמְאַת מִקְדָּשׁ מְנָלָן** – מנין לנו שמדובר אף על טמא שנכנס למקדש. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי יולדת (ויקרא יב ד), 'בְּכָל קֹדֶשׁ **לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא** עַד מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ', **אִיתְּקַשׁ** – הוקש בפסוק זה **מִקְדָּשׁ לְקוֹדֶשׁ**, ולכן אנו מפרשים שכשם שיש קרבן עולה ויורד בטמא שאכל קדשים בשוגג, כך יש קרבן עולה ויורד בטמא שנכנס למקדש בשוגג.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** שהפסוק 'בכל קודש לא תגע' מדבר על טמא האוכל קדשים בשוגג שחייב קרבן עולה ויורד, טמא האוכל **תְּרוּמָה** בשוגג **נַמִּי** – גם הוא יתחייב בקרבן עולה ויורד, **דְּאָמַר מַר** – שהרי שנינו בברייתא, נאמר בתורה (שם) 'בְּכָל קֹדֶשׁ **לֹא תִגָּע**', ודורשים מתיבת 'בכל' **לְרַבּוֹת אֶת הַתְּרוּמָה** שאסורה ליולדת ולכל טבול יום. מתרצת הגמרא: **הָא מִיעֵט רַחֲמָנָא** – הרי מיעטה התורה וכתבה 'בָּהּ', ומתיבה זו ממעטים שהאוכל תרומה בטומאה בשוגג אינו חייב קרבן עולה ויורד.

שואלת הגמרא: **אֵימָא** – שמא תאמר שהתיבה 'בָּהּ' באה **לְמַעוּטֵי** טומאת **מִקְדָּשׁ**, דהיינו שהנכנס למקדש בטומאה בשוגג לא יתחייב קרבן עולה ויורד, ורק האוכל קדשים או תרומה בטומאה בשוגג יתחייב קרבן עולה ויורד. משיבה הגמרא: **מִסְתַּבְּרָא** שטומאת **מִקְדָּשׁ לֹא מְמַעֲטִינַן** – אין אנו ממעטים, **שֶׁכֵּן** טומאת מקדש כשהיא במזיד, היא **בְּחִיּוּב כָּרֵת כְּמוֹתָהּ** – כמו טומאת קודש, אלא אנו ממעטים אכילת תרומה שאין בה חיוב כרת כשנעשית במזיד. דוחה הגמרא: **אַדְּרַבָּה**, אכילת **תְּרוּמָה לֹא מְמַעֲטִינַן** – אין אנו ממעטים, **שֶׁכֵּן** חיובה הוא על ידי **אֲכִילָה כְּמוֹתָהּ** – כמו טומאת קודש שחיובה הוא על ידי אכילת קדשים, ונמעט טומאת מקדש שחיובה אינו על ידי אכילה אלא על ידי כניסה למקדש.

הגמרא מביאה מקור אחר שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת מקדש: **אֶלָּא אָמַר רָבָא**, שלש פעמים נאמר בתורה חיוב כרת לאוכל שלמים בטומאה, א. 'כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל זַרְעֲכֶם אֶל הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַה' וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא' (ויקרא כב ג). ב. 'וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמֶּיהָ' (שם ז כ). ג. 'וְנֶפֶשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ בִבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמֶּיהָ' (שם ז כא). ויש לברר, **שָׁלֹשׁ כְּרִיתוֹת בִּשְׁלָמִים לָמָּה** נכתבו. והביאור בזה הוא, שפעם **אַחַת** נאמר כרת **לְכֹלָל** ופעם **אַחַת** נאמר כרת **לְפָרָט**, כלומר, בפסוק הראשון נאמר 'קדשים' שזה כלל, שהרי בשם 'קדשים' נכללים כל סוגי הקדשים, ובפסוק השני נאמר 'שלמים' שזה פרט, ואחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן היא 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא', דהיינו שהפסוק השני המפרט חיוב כרת על שלמים לכאורה מיותר, שהרי שלמים כלולים ב'קדשים' שחיוב הכרת עליהם נאמר כבר בפסוק הראשון, ומדוע כתבה התורה את הפסוק השני, אלא בא ללמד על הפסוק הראשון ולהקישו לפסוק השני, שכשם שהפסוק השני מדבר על שלמים שהם קדשי מזבח, כך גם הפסוק הראשון שנאמר בו 'קדשים' מדבר רק על קדשי מזבח, יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבים עליהם משום טומאה. **וְאַחַת** – והפעם השלישית שנאמר חיוב כרת לאוכל שלמים בטומאה, באה **לְטוּמְאָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה סְתָם** – ללמד על הטומאה הכתובה בחיוב קרבן עולה ויורד, שהכתוב סתם ולא פירש באיזו טומאה מדובר, **וְאִינִי יוֹדֵעַ מָה הִיא, הֲוֵי אוֹמֵר זוֹ טוּמְאַת קוֹדֶשׁ** – טמא שאכל קדשים בשוגג, שאם היה אוכל במזיד היה חייב כרת. **וְאִם אֵינוֹ עָנִין** – וכיון שהפסוק אינו נצרך **לְטוּמְאַת קוֹדֶשׁ, דְּנַפְקָא לֵיהּ מִדְּרַבִּי** – שהרי כבר למדנו מהגזירה שוה שדרש רבי שקרבן עולה ויורד הוא בטמא שאכל קדשים, **תְּנֵהוּ עָנִין לְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ** – לטמא שנכנס למקדש בשוגג, שאם היה נכנס במזיד היה חייב כרת, ובשנכנס בשוגג חייב קרבן עולה ויורד.

דוחה הגמרא: **וְהַאי** – לימוד זה משלשת הכריתות שנאמרו באוכל קדשים בטומאה, **הרי מִיבַּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי אֲבָהוּ** – נצרך לדינו של רבי אבהו, **דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, שָׁלֹשׁ כְּרִיתוֹת בִּשְׁלָמִים לָמָּה** נכתבו. והביאור בזה, שפעם **אַחַת** נאמר כרת **לְכֹלָל**, ופעם **אַחַת** נאמר כרת **לְפָרָט**, וכמבואר לעיל שלומדים שיש חיוב כרת רק בקדשי מזבח ולא בקדשי בדק הבית על ידי המידה 'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא', **וְאַחַת** – והפעם השלישית באה **לִדְבָרִים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין** – לחייב כרת את מי שאכל בטומאה קדשים שאינם ראויים לאכילה, כגון עצי המערכה ולבונה וקטורת. ומבואר שמחיוב הכרת השלישי אין לומדים שקרבן עולה ויורד הוא בטומאת מקדש.

מוסיפה הגמרא להקשות: **וְאַף לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר שִׁדְּבָרִים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת מִשּׁוּם טוּמְאָה** – אם אכלו אותם בטומאה, עדיין אין ללמוד מחיוב הכרת השלישי טומאת מקדש, כיון שהוא בא **לְאִיתּוּיֵי** – לרבות **חַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת** – הטעונות הזאה בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב, כגון פר ושעיר של יום הכיפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר, שגם האוכל אותן בטומאה חייב כרת. ולשיטת רבי שמעון צריך ריבוי מיוחד שגם האוכל חטאות הפנימיות בטומאה חייב כרת, ואין זה נכלל בחיוב

המשך בעמוד 85

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

מידי דהוה אשמיעת קול – שבועת העדות ושבועת ביטוי, דאיתנהו נמי בקרבן עולה ויורד ואין ענוש על זדונן, לא מיתה ולא כרת. **אמר קרא בה** – "לכל טומאתו אשר יטמא בה", בענינא דעולה ויורד כתיב. **ואימא** – חיובא בתרומה היא, ו"בה" למעוטי מקדש, והואיל וזדונו כרת – לא תסגי ליה בעולה ויורד אלא קבוע, לעשיר ולעני שוה. **עליה דרבי** – משום דהוא יליף לה שפיר. **אקרא אני חיה** – בקרבן עולה ויורד כתיב (ויקרא ה) "או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה", ודי אם הייתי קורא "בנבלת חיה טמאה" שנכתב ראשון, ולא היה צריך לחזור ולכתוב בהמה, שהרי בהמה בכלל חיה, שנאמר (שם יא) "זאת החיה אשר תאכלו" וסמיך ליה "כל בהמה מפרסת פרסה". **ונאמר** להלן – באוכל קדשים בטומאת הגוף ב"צו את אהרן": "ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה ואכל מבשר זבח השלמים". **אימא תרומה נמי אתרבאי** – דאיהו נמי איתקש לקודש, דכתיב "בכל קדש" ודרשינן "בכל" לרבות תרומה שאסורה לטבול יום, כגון יולדת בימי טוהר שלה, שהיא טבולת יום ארוך שאין לה הערב שמש עד מלאת ימיה שמביאה למחר כפרתה. **מקדש לא ממעטינן** – מדין קודש, שכן ביאתו בכרת כאכילת קודש. **שכן אכילה** – וחיובו על ידי אכילה הוא. **שלש בריתות בשלמים** – באוכלן בטומאה. אחת ב"אמור אל הכהנים": "כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים" וגו', ואמרינן בזבחים בפרק רביעי (מה, ב) דהא "יקרב" אכילה הוא, ומהו "יקרב" – בראוי להקרבה, שהוקדש בכלי. ושתים ב"צו את אהרן": "והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים", וסמיך ליה "והנפש כי תגע בכל טמא", ובתרוייהו כתיב "ונכרתה". **אחת לכלל** – דהיא ד"אל הקדשים" שכלל את הכל, ואחת מן השתים לפרט. ומדה זו נדרשת בתורת כהנים בתחלת הספר: דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד כו', כיצד? "והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים" וגו', והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו, ולמה יצאו? להקיש אליהם: מה שלמים מיוחדין קדשי מזבח – אף כל קדשי מזבח, יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבין עליהן משום טומאה. ואם תאמר: למה אין נידונים בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט; שלמים אין, מידי אחרינא לא? משום דמרוחקין זה מזה בשני ענינים. וכך מפורש במנחות בפרק "כל המנחות באות מצה" (נה, ב) דהיכא דפרט מרוחק מן הכלל נידון במדה זו ללמד על הכלל וכו'. ואם תאמר: מה בין זו למדת כלל ופרט וכלל שאתה דן כעין הפרט? הרבה יש, שמדת כעין הפרט באה להוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים אחרים שאין כתובין בו, וזו באה לגלות על הפרט ולא להוסיף עליו. ודברים רבים למידין במדה זו שאינן באין במדת כעין הפרט, כגון בהבערה שאנו אומרים לחלק יצאתה, ובמדה זו היא באה: הבערה בכלל היתה, ולמה יצאה? להקיש אליה ולגלות על כל הכלל, שכשם שחייב על הבערה בפני עצמה כך חייב על כל אב מלאכה שבכלל בפני עצמו. **ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם כו'** – ואחת מן הכריתות האלו שהיא יתירה, נכתבה לגלות על הטומאה הכתובה אצל עולה ויורד וסתמה הכתוב ולא פירש על איזו טומאת חייבתו תורה קרבן, הופנה כרת ללמדך שלכפר על כרת זה הוא בא, שהוא טומאת קדש. (**אם אינו ענין כו'**) **לדברים שאינן נאכלין** – כגון עצים של מערכה ולבונה וקטרת, אם אכלן בטומאה חייב. **ולרבי שמעון דאמר כו'** – במסכת זבחים בפרק "בית שמאי" (מה, ב). **הואיל ואמר רבי שמעון כו'** – חטאות הפנימיות, כגון פר ושעיר של יום הכפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר, שטעונין הזייה בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב. **כשלמים** – משום דפיגול בשלמים כתיב יליף רבי שמעון מינה שאינה נוהגת בחטאות הפנימיות. **שלש טומאות** – בהנך שלש בריתות כתיב בכל חדא "וטומאתו עליו". **כתיב הכא** – בעולה ויורד.

תוספות

עולה ויורד נייתי – ואם תאמר: קרבן קבוע נמי הוה ליה למיפרך דנייתי, מידי דהוה אשפחה חרופה דלית בה כרת ומייתי קרבן קבוע! ויש לומר: דדהתם אשם הוא דמייתי ולא חטאת. **מקיש** מקדש לקודש – ובאכילה דקודש איירי קרא, כדאמר בפרק בתרא דמכות (יד, ב). **ואימא** אף תרומה דתיבב בכל קודש – משמע לפי סוגיא דשמעתין דהאי קרא איירי בין בתרומה בין בקודש. ותימה: דסוגיא דמכות (יד, ב) מוכחת דלא מיירי בתרוייהו, דריש לקיש מוקי ליה בקודש גרידא ורבי יוחנן בתרומה גרידא! ויש לומר: דסוגיא דהכא כברייתא דתורת כהנים, דתניא התם: "בכל קדש לא תגע", יכול אף במעשר – תלמוד לומר "ואל המקדש לא תבא", מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף כל בו', יצא מעשר. אי מה מקדש הנבנס בו בטומאה ענוש כרת אף קודש האוכלו בטומאה ענוש כרת, יצתה תרומה – תלמוד לומר "בכל קדש" לרבות את התרומה. אלמא בהדיא מוקי קרא בתרוייהו. והוא הדין דהוה מצי למיפרך לפי סוגיא דמכות: הניחא לריש לקיש, אלא לרבי יוחנן דמוקי לה בתרומה מאי איכא למימר.

אחת לכלל ואחת לפרט – פירש בקונטרס: ואם תאמר, כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט! ואגב ריהטיה לא דק, דהוה ליה להקשות: פרט וכלל הוא ונעשה כלל מוסיף על הפרט, דהפרט ב"צו" וכלל ב"אמור". ומה שפירש דמדת כלל ופרט המרוחקין אינה כמדת כלל ופרט וכלל – אין נראה, דבפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מו, א) מוכיח דריבה ומיעט הוי כמדת כלל ופרט המרוחקין. ובקונטרס גופיה פירש לעיל (ד, ב) דריבה ומיעט שוה למדת כלל ופרט וכלל. ואם תאמר: כיון דמדת כלל ופרט המרוחקין זה מזה שוה למדת כלל ופרט וכלל, אם כן לא הוה לן למעוטי קדשי בדק הבית לבד, אלא הוה ליה למימר: מה שלמים מיוחדין שיש להן מתירין, בדדריש רבי שמעון לקמן גבי פיגול, ונצריך כרת שלישי לדברים שאין להן מתירין, ומנא לן לאוקמה לטומאה הכתובה בתורה סתם או לדברים שאינן נאכלין? ויש לומר: דלדברים שאין להם מתירין לא אצטריך, דבפרק "בית שמאי" (זבחים מד, א) מרבי להו מ"אשר הם מקדישים". ולספרים דגרסי התם דמרבו להו מ"ואל הקדשים" לא יתכן, דהאי קרא גופיה מוקמינן ליה הכא לכלל. **תנהו** ענין לטומאת מקדש – אבל לתרומה ליכא למימר; דכרת בתרומה ליכא. ומיהו בסמוך דנפקא לן מ"טומאתו" – קשה, דנוקמה בתרומה. וכי תימא, משום דכתיב גבי כרת – הכי נמי כתיב גבי אכילה! ומיהו עדיפא מינה פריך. **ואחת** לדברים שאינן נאכלין – ואזהרה מ"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל", דדרשינן בפרק רביעי דזבחים (מו, ב) לרבות עצים ולבונה. אי נמי, כרת לא בעי אזהרה, מידי דהוה אפסח ומילה.

אתיא טומאתו טומאתו – ואף על גב דגבי תרומה נמי כתיב טומאה בפרשת "אמור אל הכהנים" – שמא אתי לדרשה אחריתי. ואם תאמר: ולריש לקיש, דלא גמר גזרה שוה דטומאה כדאמר בפרק בתרא דמכות (יד, ב), מנליה? ויש לומר: דאתיא ליה מהיקשא דלעיל מ"בכל קדש לא תגע", דלא מוקי ליה בתרומה כלל כדמוכח התם. ואם תאמר: ולמה לן השתא בנין אב ד"הואיל ועבש והזהיר" בברייתא דלעיל? ויש לומר: דברייתא נמי סמיך אדהך גזרה שוה, ונקט בנין אב לאפוקי משאר עבירות, ואיצטריך

1 עוֹלֶה וְיוֹרֵד נַיְיתִי, מִידֵּי דַּהֲוָה אַשְׁמִיעַת קוֹל וְאַבִּיטוּי
2 שְׁפָתַיִם! - אָמַר קְרָא: "בָּהּ", בָּהּ - לְמַעוּטֵי תְּרוּמָה.
3 אֵימָא: "בָּהּ" - לְמַעוּטֵי מִקְדָּשׁ, דְּלָא סַגִּי לֵיהּ בְּקָרְבָּן
4 עוֹלֶה וְיוֹרֵד עַד דְּמַיְיתֵי קָרְבָּן קָבוּעַ! קְרֵי רָבָא עֲלֵיהּ
5 דְּרַבִּי: דּוֹלֶה מַיִם מִבּוֹרוֹת עֲמוּקִים; דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר:
6 אֶקְרָא אֲנִי חַיָּה, בְּהֵמָה לָמָּה נֶאֱמְרָה? נֶאֱמַר כָּאן
7 "בְּהֵמָה טְמֵאָה" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "בְּהֵמָה טְמֵאָה", מַה
8 לְהַלָּן טוּמְאַת קוֹדֶשׁ, אַף כָּאן טוּמְאַת קוֹדֶשׁ. אַשְׁכְּחַן
9 טוּמְאַת קוֹדֶשׁ, טוּמְאַת מִקְדָּשׁ מְנָלַן? אָמַר קְרָא:
10 "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא", אִיתְקַשׁ
11 מִקְדָּשׁ לְקוֹדֶשׁ. - אִי הָכִי, תְּרוּמָה נַמִּי, דְּאָמַר מָר:
12 "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע" - לְרַבּוֹת אֶת הַתְּרוּמָה! -
13 הָא מִיעֵט רַחֲמָנָא "בָּהּ". - אֵימָא: "בָּהּ" - לְמַעוּטֵי
14 מִקְדָּשׁ! - מִסְתַּבְּרָא, מִקְדָּשׁ לָא מְמַעֲטִינַן, שֶׁכֵּן בְּכָרֵת
15 בְּמוֹתָהּ. - אַדְּרַבָּה, תְּרוּמָה לָא מְמַעֲטִינַן, שֶׁכֵּן אֲכִילָה
16 בְּמוֹתָהּ! אֶלָּא אֲמַר רָבָא: שָׁלֹשׁ בְּרִיתוֹת בִּשְׁלָמִים
17 לָמָּה? אַחַת לִכְלָל, וְאַחַת לִפְרָט, וְאַחַת לְטוּמְאָה
18 הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה סְתָם וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא - הֲוֵי
19 אוֹמֵר: טוּמְאַת קוֹדֶשׁ; וְאִם אֵינוֹ עָנְיָן לְטוּמְאַת קוֹדֶשׁ,
20 דְּנָפְקָא לֵיהּ מִדְּרַבִּי, תְּנֵהוּ עָנְיָן לְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ. -
21 וְהַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי אַבָּהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ:
22 שָׁלֹשׁ בְּרִיתוֹת בִּשְׁלָמִים לָמָּה? אַחַת לִכְלָל, וְאַחַת
23 לִפְרָט, וְאַחַת לְדְבָרִים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין. וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן
24 דְּאָמַר: דְּבָרִים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת
25 מִשּׁוּם טוּמְאָה - לְאִיתְוֵי חַטַּאת הַפְּנִימִית; דְּסָלְקָא
26 דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: כָּל שֶׁאֵינוֹ
27 קָרֵב עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן בְּשְׁלָמִים אֵין חַיָּבִין עָלָיו
28 מִשּׁוּם פִּיגּוּל, מִשּׁוּם טוּמְאָה נַמִּי לָא, קָא מַשְׁמַע
29 לָן דְּמִיחַיַּיב! אֶלָּא אָמְרִי נְהַרְדְּעֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא:
30 שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת בִּשְׁלָמִים לָמָּה? אַחַת לִכְלָל, וְאַחַת
31 לִפְרָט, וְאַחַת לְטוּמְאָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה סְתָם וְאֵינִי
32 יוֹדֵעַ מַה הִיא, הֲוֵי אוֹמֵר: טוּמְאַת קוֹדֶשׁ; וְאִם אֵינוֹ
33 עָנְיָן לְטוּמְאַת קוֹדֶשׁ, דְּנָפְקָא לֵיהּ מִדְּרַבִּי, תְּנֵהוּ עָנְיָן
34 לְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ. - וְהַאי נַמִּי מִיבָּעֵי לֵיהּ, אַיְּידֵי
35 דְּבָעֵי לְמִכְתַּב כָּרֵת לְכִדְרַבִּי אַבָּהוּ, כָּתַב נַמִּי טֻמְאוֹת,
36 דְּלָא סַגִּי לֵהּ בְּלָאו הָכִי! אֶלָּא אֲמַר רָבָא: אָתְיָא
37 "טוּמְאָתוֹ" "טוּמְאָתוֹ", כְּתִיב הָכָא: "לְכָל טוּמְאָתוֹ",
וכתיב

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ואיצטריך גזרה שוה לאפוקי תרומה. ואם תאמר: אמאי איצטריך גזרה שוה דרבי? כיון דידענן מקדש מגזרה שוה דטומאה, נילף קודש מדאיתקש למקדש! וליכא למימר תרומה נמי – דאמר קרא "בה" ולא בתרומה. דהשתא ליכא למיפרך: ואימא "בה" ולא קודש, הואיל וקודש הוא ברבת כמו מקדש, אבל תרומה לא דמי למקדש. ויש לומר: דאיצטריך גזרה שוה לאייתורי "בה" לרבות נבלת עוף טהור. דלמעט תרומה לא איצטריך, דמהיכא תיתי? דמהיקשא דמקדש לא אתי, מדאיצטריך גזרה שוה דרבי. אבל אי לאו גזרה שוה דרבי לא הוה מרבינן נבלת עוף, אלא אדרבה הוה ממעטינן ליה מ"כי יגע", ו"בה" אתא למעוטי תרומה. ומיהו תימה: למה לי גזרה שוה דרבי? תיפוק מגזרה שוה דטומאה, דלענין קודש נמי דרשינן ליה בפרק בתרא דמכות (יד, ב)! **יש** לי בענין הזה להביא שלש טומאות – אבתי איכא טובא, כגון אוכל תרומה בטומאה וטמא ששימש. אלא נקט הני לרבותא, דיש להביא אף על פי שהן חמורות, וכי ממעט להו ממעט נמי אחריני. אי נמי, נקט הני אף על גב דלאו טומאה ממש נינהו אלא בלשון טומאה נכתבו. ואם תאמר: איך יכפר על כולן? הא אמר לקמן (שבועות ח, ב): כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות! וליכא למימר דהכי קאמר: יש להביא אחת משלש טומאות. דאם כן אמאי איצטריך "מטומאה ולא כל טומאה" דלא מכפר אלא אחת? תיפוק ליה מ"אחת" דדרשינן מיניה לקמן דאינו מכפר שתי כפרות, ועל כרחך אית לן לאוקמה בטומאת מקדש וקדשיו לפי שחלק הכתוב! ויש לומר: דלא חשיב שתי כפרות אלא כשמכפר מה שקרבן אחר מכפר. וכן משמע לשון הקונטרס דלקמן. תדע, דהא מכפר על הקודש ועל המקדש ולא מיקרי שתי כפרות, כיון שאין קרבן אחר מכפר כענין זה.

בעבודה זרה הוא אומר למען טמא את מקדשי – פירוש: קדושת שמי. והאי קרא במולך כתיב, וקסבר האי תנא מולך היינו עבודה זרה. ופלוגתא היא בפרק ארבע מיתות (סנהדרין סד, א).

וכפר על הקדש – אף על גב דבמקדש מיירי כדמוכח לקמן בשמעתין, מכל מקום מדאפקיה רחמנא בלשון קודש שמעינן טומאת קודש. ומדאיתקש ליכא למימר, דאם כן תרומה נמי. **אי** בשוגג בר קרבן הוא – הכא אתי שפיר דפשיטא ליה דלא מכפר אבר קרבן, כדדרשינן בסיפא דברייתא: חטאים דומיא דפשעים דלאו בני קרבן. אבל לקמן, דפריך אסיפא דברייתא גופה דקתני "יכול על כל טומאה של קודש" וכו' – האי בר קרבן הוא – משמע דבלאו הך דרשה דחטאים דומיא דפשעים פשיטא ליה דלא מכפר אבר קרבן. ונראה דפשיטא ליה משום דאתי מקל וחומר משעיר המשתלח, דמכפר על כמה עבירות ומרובה כפרתו אפילו הכי אינו מכפר אבר קרבן, כדדרשינן ביה התם חטאים דומיא דפשעים, וכל שכן אבר קטלא ואבר מלקות דלא מכפר. כדמוכח התם, דאמר: דחייבי מלקיות שעבר עליהן יום הכפורים חייבין, ופריך: פשיטא, מאי שנא מחייבי חטאות ואשמות ודאין. ואם תאמר: ונוקי כגון דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה! ויש לומר: דדאי נמי נפקא לן מסיפא דברייתא דלא תלי ליה. **במזיד** ולא אתרו ביה – ואם תאמר: והא לא אתיא לכלל חטאת! ויש לומר: דהשתא דמוקי במזיד – לא הוי חטאים אלא פשעים, ובפשעים לא בעינן דאתיא לכלל חטאת, דכולהו לאו בני חטאת נינהו. אבל גבי שפיכות דמים קשיא, דמוקי ליה בשוגג ולא אתיידע ליה – והא לא אתי לכלל חטאת! ואין לומר: הואיל ואתי לכלל גלות אתי לכלל חטאת קרינא ביה, דהא מוקי להו נמי בהנך דלאו בני גלות נינהו. ויש לומר: אף על גב דלא אתי לכלל חטאת – אין לחוש, כיון דתלי נמי אטומאת מקדש וקדשיו דאתי לכלל חטאת. וכן משמע לקמן דפריך: וניכפר פנימי אדידיה ואדחיצון, ואף על גב דכפרת חיצון לא אתי לכלל חטאת. ואם תאמר: והיאך אפשר לאוקמה במזיד? והא לא משכחת ביה כפרת חיצון, דהיינו אין בה ויש בה! ויש לומר: דאין לחוש, דמוקמא כפרת חיצון אטומאת מקדש וקדשיו גרידא. ואם תאמר: והיכי מצי לאוקמה במזיד ולא אתרו ביה? הלא בגדי כהונה מכפרין על אלו שלש עבירות: אפוד על עבודה זרה, כתונת על שפיכות דמים, ומכנסים על גילוי עריות! ויש לומר: דבעי למימר ששעיר הפנימי יכפר עמהם, וזה בלא זה לא יועיל. ואף על גב דלקמן פריך: וניכפר פנימי אדידיה ואדחיצון, ולא בעי למיפרך: וניכפרו תרוייהו אחד. דשתי קרבנות ודאי אין סברא שיבואו לכפר על דבר אחד, אבל זה אפשר דבגדי כהונה יכפרו עם קרבן דבר אחד.

בשוגג ולא אתיידע ליה – ואם תאמר: והמקשה מה היה סבור? דהא כי מוקמינן ליה בטומאת מקדש וקודש – איירי נמי בשוגג ולא אתיידע ליה, דהיכא דאתיידע ליה בר קרבן הוא! ויש לומר דמטומאת מקדש וקדשיו אתי שפיר, דאיכא לאוקמה במזיד ואפילו אתרו ביה, דליכא כרת. ומשום הכי פריך טפי אהנך שלש טומאות, דאיכא למיפרך בין בשוגג בין במזיד. אבל קשיא, דאטומאת מקדש וקדשיו נמי איכא למיפרך אמזיד: אי במזיד בר מלקות הוא, דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן!

גילוי

וכתיב התם – בטומאת מקדש בפרשת פרה אדומה. **כה למה לי** – למעוטי תרומה, דמהיכא תיתי לחיובא? דמהני לא אתיא שכן כרת. **לרבות נבלת עוף טהור** – המטמאה בבית הבליעה, שאם אבלה ונבנס למקדש – חייב. **משום דמיעוטא הוא דאייתר** – מיעוט זה בא לרבות כדמפרש ואזיל, ואיתרבאי ביה נבלת עוף טהור על ידי מיעוט אחר מיעוט. **כתיב או כי יגע** – בטומאת אדם בעולה ויורד כתיב. **דלאו בר נגיעה** – שאינו מטמא בנגיעה, אלא בבית הבליעה על ידי אכילה. כדכתיב (ויקרא יז) "אשר תאכל נבלה וטרפה ובכס בגדיו", ומוקמינן לה בנבלת עוף טהור בתורת כהנים, ואמרינן התם: יכול תטמא במגע – תלמוד לומר "לטמאה בה", אין לך אלא האמור בה, שאין לה טומאה אלא אכילתה. **וכפר על הקדש** – בשעיר הנעשה בפנים כתיב ב"אחרי מות". **מטומאות ולא כל טומאות** – והואיל ולא פירש לך על איזו מהם – לא מסרן אלא לחכמים לפרש על איזו מדבר, צא ולמד בבנין אב. **מה מצינו שחלק בו'** – כלומר, איזהו טומאה מצינו חלוקה במקום אחר – טומאת מקדש וקדשיו. ולקמן מפרש לה היכא. **אף כאן** – שחילק להיות בכפרה ואין שאר טומאות עמה, דע שבטומאת מקדש וקדשיו הכתוב מדבר. **"אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו" גרסינן,** ולא גרסינן "נחלוק". **ממקומו הוא מוכרע** – אין אתה צריך להכריעו ממקום אחר, כי בו עצמו הכריע הכתוב, שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו. **יכול על כל טומאה שבקדש** – בין שיש בה ידיעה בין שאין בה ידיעה. **מה פשעים שאינן בני קרבן** – שאין פשע אלא מזיד. **אף חטאים שאינן בני קרבן** – יצא שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים, שהיא בת קרבן. ומנין לשיש בה ידיעה בתחלה בו' – ולא לשאין בה ידיעה בתחלה, אף על פי שאף היא אינה בת קרבן. **לכל חטאתם** – הראוי לבא לכלל חטאתם, יצאה שאין בה ידיעה בתחלה, שאינה באה לכלל חטאת עוד לעולם. **הכי גרסינן: חייבי חטאות בשמע.** ולא גרסינן "כל חייבי חטאות". **חייבי חטאות בשמע** – הראוי לבא לידי חטאת לכשתודע לו ידיעה בסוף. **בר קרבן הוא** – כבר מפורש קרבן בפרשת "שלח לך". **במזיד ולא אתרו ביה** – ואינו נהרג בלא התראה, כדאמרינן בסנהדרין בפרק "היו בודקין" (מא, א). **ולא אתיידע ליה** – סלקא דעתך אמינא לתלי ליה, להגן מן היסורין עד שיודע לו.

אי

1 וְכְתִיב הָתָם: "טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ", מַה
2 לְהַלָּן טוּמְאַת מִקְדָּשׁ, אַף כָּאן טוּמְאַת מִקְדָּשׁ. -
3 וְאֶלָּא, "בָּהּ" לָמָּה לִי? - לְרַבּוֹת נִבְלַת עוֹף טָהוֹר. -
4 הָא אָמְרַתְּ: "בָּהּ" מִיעוּטָא הוּא! - מִשּׁוּם דְּמִיעוּטָא
5 הוּא אִיתַּר; כְּתִיב: "אוֹ כִי יִגַּע" - דָּבָר נִגְיָעָה אִין,
6 דְּלָאו בַּר נְגִיעָה לָא, וּכְתִיב "בָּהּ" - מִיעוּטָא, הָוָה
7 מִיעוּט אַחַר מִיעוּט, וְאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֶלָּא
8 לְרַבּוֹת. "יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף
9 - שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּפְּנִים" וכו'. תָּנוּ רַבָּנַן: "וְכִפֶּר עַל
10 הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וגו', יֵשׁ לִי בְּעִנְיָן זֶה
11 לְהָבִיא שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת: טוּמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה, וְטוּמְאַת
12 גִּילּוּי עֲרָיוֹת, וְטוּמְאַת שְׁפִיכוּת דָּמִים; בַּעֲבוֹדָה זָרָה
13 הוּא אוֹמֵר: "לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי", בְּגִילּוּי עֲרָיוֹת
14 הוּא אוֹמֵר: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת
15 מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת וגו' וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם", בְּשִׁפִּיכוּת
16 דָּמִים הוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ", יָכוֹל
17 עַל שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת הַלָּלוּ יְהֵא שָׂעִיר מְכַפֵּר? תַּלְמוּד
18 לוֹמַר: "מִטֻּמְאַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְלֹא כָּל טוּמְאוֹת,
19 מַה מָּצִינוּ שֶׁחִלֵּק הַכָּתוּב מִכְּלַל כָּל טוּמְאוֹת - הֲוֵי
20 אוֹמֵר: טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו, אַף כָּאן - בְּטוּמְאַת
21 מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר:
22 מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "וְכִפֶּר עַל
23 הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאַת" - מִטּוּמְאוֹת שֶׁל קוֹדֶשׁ. יָכוֹל עַל
24 כָּל טוּמְאָה שֶׁבַּקּוֹדֶשׁ יְהֵא שָׂעִיר זֶה מְכַפֵּר? תַּלְמוּד
25 לוֹמַר: "וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם", חֲטָאִים דּוּמְיָא
26 דְּפִשָּׁעִים, מַה פְּשָׁעִים שֶׁאֵינָם בְּנֵי קָרְבָּן, אַף חֲטָאִים
27 שֶׁאֵינָם בְּנֵי קָרְבָּן. וּמִנַּיִן לֵיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין
28 בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף שֶׁשָּׂעִיר זֶה תּוֹלֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר:
29 "לְכָל חַטֹּאתָם", חַיָּבֵי חַטָּאוֹת בְּמַשְׁמַע. אָמַר מָר,
30 יֵשׁ לִי בְּעִנְיָן זֶה לְהָבִיא שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת: טוּמְאַת
31 עֲבוֹדָה זָרָה, וְטוּמְאַת גִּילּוּי עֲרָיוֹת, וְטוּמְאַת שְׁפִיכוּת
32 דָּמִים. הַאי עֲבוֹדָה זָרָה הֵיכִי דָּמֵי? אִי בְּמַזִּיד - בַּר
33 קְטָלָא הוּא, אִי בְּשׁוֹגֵג - בַּר קָרְבָּן הוּא! - בְּמַזִּיד וְלֹא אַתְרוּ בֵּיהּ, בְּשׁוֹגֵג וְלָא אִתְיְדַע לֵיהּ.

גילוי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּכְתִיב הָתָם לגבי טמא הנכנס למקדש במזיד, נאמר (במדבר יט יג) 'אֶת מִשְׁכַּן ה' טִמֵּא **וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ**', מַה לְהַלָּן מדובר **על טוּמְאַת מִקְדָּשׁ, אַף כָּאן** בחיוב קרבן עולה ויורד מדובר **על טוּמְאַת מִקְדָּשׁ.** לאחר שיש לימודים שחיוב קרבן עולה ויורד הוא על טומאת קודש וטומאת מקדש, נמצא שהמיעוט שהביאה הגמרא לעיל (ע"א) מתיבת 'בה' האמורה בפסוק 'אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ' (ויקרא ה ג), בא למעט שטמא האוכל תרומה בשוגג אינו חייב קרבן עולה ויורד, ומקשה הגמרא: **וְאֶלָּא** המיעוט של 'בָּהּ' לָמָה לִי – מדוע הוא נצרך, הלא אין סיבה לומר שטמא האוכל תרומה בשוגג יתחייב קרבן עולה ויורד, ואף אין ללמוד תרומה מטומאת קודש וטומאת מקדש, מפני שבשתי טומאות אלו יש חיוב כרת במזיד, ואילו לטמא האוכל תרומה במזיד אין חיוב כרת. מתרצת הגמרא: התיבה 'בה' באה **לְרַבּוֹת נִבְלַת עוֹף טָהוֹר,** שאינה מטמאה במגע ובמשא כנבלת עוף טמא, אלא מטמאה רק באכילה, והאדם האוכלה נטמא רק כשהנבלה נמצאת בבית בליעתו, ומרבה התורה שאם אכל אותה ונכנס לבית המקדש בשוגג, חייב קרבן עולה ויורד.

מקשה הגמרא: **הָא אָמְרַת** – הלא עד עתה אמרת שתיבת 'בָּהּ' **מִיעוּטָא הוּא** – היא מיעוט, וכיצד עתה אומרת הגמרא שהיא ריבוי. מתרצת הגמרא: אכן תיבת 'בה' היא מיעוט, ואף על פי כן מיעוט זה בא לרבות, **מִשּׁוּם דְּמִיעוּטָא הוּא אִיתֵּר** – שמיעוט זה מיותר, שהרי **כְּתִיב** בתחילת הפסוק **'אוֹ כִי יִגַּע',** ויש למעט מתיבות אלו שרק טומאה **דְּבַר נְגִיעָה** – שנטמאים בה על ידי נגיעה כלשון הפסוק 'כי יגע', **אִין** – כן, כלומר חייבים עליה קרבן עולה ויורד, אולם טומאה **דְּלָאו בַּר נְגִיעָה** – שאין נטמאים בה על ידי נגיעה, דהיינו נבלת עוף טהור שמטמאה רק באכילה, **לָא** – אין חייבים עליה קרבן עולה ויורד, **וּכְתִיב** – באותו פסוק תיבת **'בָּהּ' מִיעוּטָא** – שגם היא מיעוט, **הֲוָה** – נמצא שבפסוק זה יש **מִיעוּט אַחַר מִיעוּט, וְהַכְלֵל הוּא שֶׁאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט** – שכאשר יש שני מעוטים זה אחר זה, אין המיעוט בא **אֶלָּא לְרַבּוֹת.**

שנינו במשנה (לעיל ב.): **יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים וכו'** ויום הכפורים תולה, עד שיוודע לו ויביא בעולה ויורד.

הגמרא מבארת מנין ששעיר הנעשה בפנים תולה על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף: **תָּנוּ רַבָּנָן,** נאמר בשעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים (ויקרא טז טז) **'וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטּוּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וְגוֹ',** ומשמע מן הפסוק ששעיר הנעשה בפנים מכפר על עון שיש בו טומאה. ומבררת הברייתא, **יֵשׁ לִי בְּעָנְיָן זֶה לְהָבִיא שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת** – שלשה עוונות שנאמר בהם לשון 'טומאה' ויתכן שעליהם מכפר שעיר זה, **טוּמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה, וְטוּמְאַת גִּילּוּי עֲרָיוֹת, וְטוּמְאַת שְׁפִיכוּת דָּמִים.** ומבארת הברייתא היכן נאמר בשלשה עוונות אלו לשון טומאה, **בַּעֲבוֹדָה זָרָה הוּא אוֹמֵר** (ויקרא כ ג) **'לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי, בְּגִילּוּי עֲרָיוֹת הוּא אוֹמֵר** (שם יח ל) **'וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבוֹת וגו' וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם, בִּשְׁפִיכוּת דָּמִים הוּא אוֹמֵר** (במדבר לה לד) **'וְלֹא תְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ'.** מבארת הברייתא, **יָכוֹל** שאומר **שעַל שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת הַלָּלוּ יְהֵא שָׁעִיר** הפנימי **מְכַפֵּר, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִטּוּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וְלֹא 'כָּל טוּמְאוֹת',** דהיינו שהשעיר אינו מכפר על כל העוונות שנאמר בהם לשון טומאה, אלא על אחד מהם, וכיון שהתורה לא פירשה איזה עון, נמסר לחכמים לדרוש באיזה עון מדבר הכתוב, ולומדים חכמים בבנין אב, **מַה מָּצִינוּ** – איזה עון שיש בו טומאה מצינו **שֶׁחִלֵּק** אותו **הַכָּתוּב** בענין אחר **מִכְּלָל כָּל טוּמְאוֹת, הֲוֵי אוֹמֵר** זו **טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אַף כָּאן** שהכתוב חילק בין העוונות ואמר שיש עון אחד שהשעיר הנעשה בפנים מכפר עליו, מדובר **בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.**

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אין צריך ללמוד בבנין אב ממקום אחר שהשעיר מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, אלא **מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע** – בשעיר זה עצמו הכריעה התורה שהכוונה לטומאת מקדש וקדשיו, **שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר 'וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטּוּמְאוֹת',** ומשמע שהכוונה שהוא מכפר **מִטּוּמְאוֹת שֶׁל קוֹדֶשׁ,** דהיינו על טומאת מקדש וקדשיו, שכך מדויק מהלשון 'על הקודש מטומאות'.

מבררת הברייתא: **יָכוֹל** שאומר **שעַל כָּל טוּמְאָה שֶׁבַּקּוֹדֶשׁ** – טומאת מקדש וקדשיו **יְהֵא שָׁעִיר זֶה מְכַפֵּר,** בין שיש בה ידיעה ובין שאין בה ידיעה. **תַּלְמוּד לוֹמַר 'וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם',** 'פשעים' הם עבירות שנעשו במזיד ו'חטאים' הם עבירות שנעשו בשוגג, ויש לדייק שה**חַטָּאִים** שנאמר בפסוק הם **דּוּמְיָא דִּפְשָׁעִים** – בדומה לפשעים האמור באותו פסוק, **מַה פְּשָׁעִים שֶׁאֵינָם בְּנֵי קָרְבָּן** – אין מביאים עליהם קרבן, שהרי קרבן בא רק על עבירה בשוגג, **אַף הַחַטָּאִים** שהכתוב מדבר עליהם הם חטאים **שֶׁאֵינָם בְּנֵי קָרְבָּן,** אבל טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים, שמביאים עליה קרבן עולה ויורד, אין השעיר מכפר עליה. שואלת הברייתא, **וּמַנַּיִן לְטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף,** שאינה בת קרבן שהרי החטא אינו יודע שחטא, **שֶׁשָּׁעִיר זֶה תּוֹלֶה** להגן על החוטא מן היסורים, שמא הכתוב מדבר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, שאף היא אינה בת קרבן. משיבה הברייתא, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'לְכָל חַטֹּאתָם', חַיָּבֵי חַטָּאוֹת בְּמַשְׁמַע** – משמע שהתורה מדברת על חטאים שיכולים לבוא לידי חיוב חטאת, דהיינו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה לבסוף, שכאשר יוודע לחוטא שחטא יתחייב חטאת, אבל טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה, אינה יכולה לעולם לבוא לידי חיוב חטאת.

הגמרא דנה באיזה אופן רצתה הברייתא לומר שהשעיר הפנימי מכפר על שלש הטומאות שהזכירה: **אָמַר מַר** – הובא לעיל בברייתא, **יֵשׁ לִי בְּעָנְיָן זֶה לְהָבִיא שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת** שעליהן מכפר שעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים, **טוּמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה וְטוּמְאַת גִּילּוּי עֲרָיוֹת וְטוּמְאַת שְׁפִיכוּת דָּמִים.** מקשה הגמרא: **הַאי עֲבוֹדָה זָרָה** שרצתה הברייתא לומר ששעיר הנעשה בפנים מכפר עליה, **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן מדובר, **אִי** – אם באופן שעבד עבודה זרה **בְּמֵזִיד, הָא כַּר קְטָלָא** – מחויב מיתה **הוּא,** ואיך השעיר יכול לכפר עליו, **אִי** – ואם באופן שעבד עבודה זרה **בְּשׁוֹגֵג, הָא כַּר קָרְבָּן הוּא** – הוא צריך להביא קרבן חטאת, ואיך השעיר יכול לכפר עליו. מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת באופן שעבד עבודה זרה **בְּמֵזִיד,** ואינו מחויב מיתה כיון **שלֹא אַתְּרוּ בֵּיהּ** – שלא התרו בו קודם שעבד. או שמדובר באופן שעבד עבודה זרה **בְּשׁוֹגֵג, וְלֹא אִתְּיְדַע לֵיהּ** – ועד יום הכיפורים לא נודע לו שעבד עבודה זרה, ולכן לא הביא חטאת, ורצתה הברייתא לומר שהשעיר תולה להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו שחטא ועליו להביא חטאת.

תשואות-חן על הנחת רוח שגורמים על-ידי ההודעה על דבר פעולות בנקודת הפצת המעיינות בתוככי הפצת היהדות בכלל

ממכתב ה' אייר, ה'תשכ"ב

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מקשה הגמרא: **גִּילּוּי עֲרָיוֹת**, שרצתה הברייתא לומר ששעיר הנעשה בפנים מכפר עליו, **נַמִּי הֵיכִי דָּמֵי** – גם הוא, באיזה אופן מדובר, **אִי** – אם **בְּמֵזִיד**, הלא **בַּר קְטָלָא** – מחויב מיתה **הוּא**, ואיך השעיר יכול לכפר עליו, **אִי** – ואם **בְּשׁוֹגֵג**, הלא **בַּר קָרְבָּן הוּא** – הוא צריך להביא קרבן חטאת, ואיך השעיר יכול לכפר עליו. מתרצת הגמרא: מדובר באופן שעבר על גילוי עריות **בְּמֵזִיד**, ובאופן שאינו מחויב מיתה כגון **שֶׁלֹּא אַתְּרוּ בֵּיהּ** – שלא התרו בו קודם שעבר. או שמדובר באופן שעבר על גילוי עריות **בְּשׁוֹגֵג**, וְעד יום הכיפורים **לֹא אִתְּיְדַע לֵיהּ** – לא נודע לו שעבר עבירה, ולכן לא הביא חטאת, ורצתה הברייתא לומר שהשעיר תולה להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו שחטא ויתחייב להביא חטאת.

מקשה הגמרא: **שְׁפִיכוּת דָּמִים**, שרצתה הברייתא לומר ששעיר הנעשה בפנים מכפר עליה, **נַמִּי הֵיכִי דָּמֵי** – גם היא, באיזה אופן מדובר, **אִי** – אם **בְּמֵזִיד**, הלא **בַּר קְטָלָא הוּא**, ואיך השעיר יכול לכפר עליו, **אִי** – ואם **בְּשׁוֹגֵג**, **בַּר גָּלוּת הוּא** – הוא חייב גלות, ואיך השעיר יכול לכפר עליו. מתרצת הגמרא: מדובר באופן שהרג את הנפש **בְּמֵזִיד**, ובאופן שאינו מחויב מיתה כגון **שֶׁלֹּא אַתְּרוּ בֵּיהּ** – שלא התרו בו קודם שהרג. או שמדובר באופן שהרג את הנפש **בְּשׁוֹגֵג**, וְעד יום הכיפורים **לֹא אִתְּיְדַע לֵיהּ** – לא נודע לו שהרג את הנפש, ולכן לא יצא לגלות, ורצתה הברייתא לומר שהשעיר תולה להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו שהרג את הנפש ועליו לצאת לגלות. **אִי נַמִּי**, מדובר **בְּהָנָךְ** – באותם רוצחים **דְּלָאו בְּנֵי גָּלוּת נִינְהוּ** – שאינם יוצאים לגלות, כגון שהרגו בדרך עלייה, כלומר שהיה עולה בסולם ונפל עליו והרגו, או שלאחר שיצאה האבן מידו של הרוצח הוציא הנרצח את ראשו והאבן נפלה על ראשו והרגתו.

הגמרא דנה איזה עון מצינו שחילק בו הכתוב משאר העוונות: **אָמַר מַר**, יָכוֹל שאומר **שַׁעַל שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת הַלָּלוּ** [ועבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים] **יְהֵא שָׂעִיר** הפנימי **מְכַפֵּר**, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'מִטּוּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' **וְלֹא** 'כָּל טוּמְאוֹת', דהיינו שהשעיר אינו מכפר על כל העוונות שנאמר בהם לשון טומאה, אלא על אחד מהם, **מַה** – איזה עון **מָצִינוּ שֶׁחִלֵּק** אותו **הַכָּתוּב** בענין אחר **מִכְּלָל כָּל הַטּוּמְאוֹת, בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו** מצינו כן, **אַף כָּאן** שהכתוב חילק בין העוונות שיש עון אחד שהשעיר הנעשה בפנים מכפר עליו, מדובר **בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה**. מבררת הגמרא: **מַאי** חִלֵּק הכתוב בטומאת מקדש וקדשיו משאר הטומאות. מבארת הגמרא: **דְּמַיְיתֵי בְּעוֹלָה וְיוֹרֵד** – שהעובר על טומאת מקדש וקדשיו בשוגג מביא קרבן עולה ויורד שיש בו חילוק בין עני ועשיר, ואילו העובר על שאר העבירות בשוגג חייב קרבן קבוע, דהיינו שאין בו חילוק בין עני ועשיר. מקשה הגמרא: **אֵימָא** – תאמר שהעון שהשעיר הפנימי מכפר עליו הוא **עֲבוֹדָה זָרָה**, **וּמַאי** חִלֵּק הכתוב בעבודה זרה משאר הטומאות, (הגמרא מביאה **סִימָן** לשאלותיה להלן, **עֲבוֹדָה זָרָה, יוֹלֶדֶת, מְצוֹרָע, נָזִיר** (וכו')), **דְּמַיְיתֵי** – שהעובד עבודה זרה בשוגג מביא לחטאת דווקא **שְׂעִירָה** – שעירת עיזים **וְלֹא כִּשְׂבָּה**, ואילו שאר חייבי כריתות שוגגים מביאים או שעירה או כשבה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב כַּהֲנָא, אֲנַן** חִלֵּק **לְהַקַּל קָאָמְרִינַן** – אנחנו, כלומר הברייתא מבקשת למצוא עון שהחילוק שבו הוא לקולא, ונאמר שכשם שמצינו חילוק לקולא בין עון זה לשאר העוונות, כך יש חילוק נוסף לקולא בין עון זה לשאר העוונות, שהשעיר הפנימי מכפר עליו אף על פי שהוא קרבן ציבור והמתכפר לא חיסר בו ממון משלו, **וְהַאי** – והחילוק שמצינו בין עבודה זרה לשאר חייבי כריתות, חִלֵּק **לְהַחֲמִיר הוּא**, שהוא צריך להביא דווקא שעירה ולא כשבה, ואם לא ימצא שעירה אלא בדמים יקרים יביאנה בעל כרחו.

מקשה הגמרא: **אֵימָא** – תאמר שהטומאה שהשעיר הפנימי מכפר עליה היא טומאת **יוֹלֶדֶת**, ונאמר שאם עבר יום הכיפורים אינה צריכה עוד להביא קרבן ומותרת לאכול בקדשים, דְּחִלֵּק – שהרי חילק הכתוב בינה ובין שאר הטומאות, **דְּמַיְיתָא** – שאחר מלאת ימי טהרתה מביאה קרבן **עוֹלָה וְיוֹרֵד**, שיש בו חילוק בין יולדת עניה ליולדת עשירה, ואילו בשאר הטומאות מביאים קרבן קבוע. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא**, נאמר בפסוק 'לְכָל חַטֹּאתָם', **וְלֹא** 'לְכָל טוּמְאֹתָם', דהיינו שהשעיר הפנימי מכפר על חטא, ואילו קרבן יולדת אינו בא על חטא אלא בא לטהרתה, שתוכל לאכול בקדשים ולהיכנס למקדש.

מקשה הגמרא: **וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, דְּאָמַר יוֹלֶדֶת נַמִּי** – שגם יולדת **חוֹטֵאת הִיא**, מפני שבשעה שהיא כורעת ללדת נשבעת מרוב יסוריה שלא תיזקק עוד לבעלה, ולאחר מכן עוברת על שבועתה, והקרבן שהיא מביאה מכפר לה על חטא זה, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר את דברי הברייתא שהשעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, הלא אפשר לומר שהוא מכפר על יולדת. מתרצת הגמרא: **רַבִּי שִׁמְעוֹן לְמַעְמֵיהּ** [–לטעמו] **דְּאָמַר מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע** – שמה ששעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו אינו נלמד מתיבת 'מטומאות' אלא נלמד ממה שנאמר בשעיר עצמו 'וכפר על הקדש מטומאות', ומשמע שהכוונה שהוא מכפר מטומאות של קודש, דהיינו על טומאת מקדש וקדשיו, וחלק על רבי יהודה.

מקשה הגמרא: **אֵימָא** – תאמר שהטומאה שהשעיר הפנימי מכפר עליה היא טומאת **מְצוֹרָע**, ונאמר שאם עבר יום הכיפורים אינו צריך עוד להביא קרבן, שהרי הכתוב חילק בינו ובין שאר הטומאות, שלאחר שנתרפא מצרעתו מביא קרבן עולה ויורד, ואילו בשאר הטומאות מביאים קרבן קבוע. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא**, נאמר בפסוק 'לְכָל חַטֹּאתָם', **וְלֹא** 'לְכָל טוּמְאֹתָם', דהיינו שהשעיר הפנימי מכפר על חטא, ואילו קרבן מצורע אינו בא על חטא אלא בא לטהרתו.

מקשה הגמרא: **וּלְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, דְּאָמַר עַל שִׁבְעָה דְּבָרִים נְגָעִים בָּאִין**, על לשון הרע, ועל שפיכות דמים, ועל שבועת שוא, ועל גילוי עריות, ועל גסות הרוח, ועל הגזל, ועל צרות העין. **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר את דברי הברייתא שהשעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, הלא אפשר לומר שהוא מכפר על חטאי המצורע. מתרצת הגמרא: **הָתָם** – במצורע, **נְגָעָיהּ דְּאִכַּפַּר לֵיהּ** – הנגע עצמו מכפר לו על חטאו, שהוא מצטער ומתבייש בנגעו, **וְהָקְרְבָן** בא רק כדי **לְאִישְׁתְּרוּיֵי** – להתירו לבוא **בַּקָּהָל**, ולא לכפר על חטאו.

מקשה הגמרא: **וְאֵימָא** – תאמר שהשעיר הפנימי מכפר על **נָזִיר טָמֵא** – שנטמא למת בתוך ימי נזירותו, ועליו להביא קרבנות ולהשלים את ימי נזירותו, **דְּחִלֵּק** – שהרי חילק הכתוב בינו ובין שאר הטומאות, **דְּמַיְיתֵי** – שהוא צריך להביא שתי **תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה** – או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, ואינו צריך להביא קרבן בהמה כבשאר הטומאות, וכיון שמצינו חילוק בין נזיר לשאר הטומאות, שמא כוונת הכתוב היא שהשעיר הפנימי מכפר על נזיר טמא, כלומר שאם לא הביא קרבנותיו ועבר יום הכיפורים, אינו צריך עוד להביא תורים או בני יונה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא**, נאמר בפסוק 'לְכָל חַטֹּאתָם', **וְלֹא** 'לְכָל טוּמְאֹתָם', דהיינו שהשעיר הפנימי מכפר על חטא, ואילו קרבנות נזיר טמא אינם באים על חטא אלא באים כדי להחיל עליו נזירות בטהרה, שהרי עליו למנות שוב את ימי נזירותו מתחילתם, וגזירת הכתוב היא שהנזירות השניה אינה חלה עליו עד שיביא את הקרבנות המוטלים עליו.

מקשה הגמרא: **וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר, דְּאָמַר נָזִיר נַמִּי** – שגם נזיר **חוֹטֵא הוּא**, מפני שציער את עצמו שאסר עליו שתיית יין, **מַאי**

המשך בעמוד 30

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

אי נמי בהנך דלאו בני גלות – הרבה שנויין במסכת מכות (פרק שני) כגון שהרגו דרך עלייה, או מי שיצאה אבן מתחת ידו והוציא הלה ראשו וקבלה. **מה חלק** – בטומאת מקדש משאר טומאות. **דמייתי עולה ויורד** – ושאר שגגת עבירה בקרבן קבוע. **דמייתי שעירה ולא כשבה** – ובשאר כריתות או כשבה או שעירה. **חלק לחקל קאמרינן** – האי "מה מצינו שחלק" חילוק שהוא להקל מיבעי לן לאשכוחי, דומיא דשעיר הפנימי, דקולא הוא, שיחיד מתכפר בקרבן צבור שלא חסר בו ממון משלו. **והאי חלוק להחמיר** – שאם לא יצמא שעירה אלא בדמים יקרים יביאנה בעל כרחו. **ואימא יולדת** – שאם עבר עליה יום הכפורים אוכלת בקדשים בלא קרבן. **ולא לכל טומאתם** – וקרבן יולדת אינו בא לכפרה, אלא לטהרה מטומאתה לאכול בקדשים. **ולרבי שמעון דאמר כו'** – במסכת נדה בפרק "המפלת" (לא, ב). **יולדת חוטאת היא** – שכשבורעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה. **ממקומו הוא מוכרע** – ואיהו לא צריך להך דרשה דחלק. "מה חלק דמייתי צפרים" לא גרסינן, שאין זה להקל, שהצפרים אינן קריבין ולבד הקרבן הם באין שבעה ימים לפני הקרבן. והכי גרסינן: אימא מצורע. וחלק דידיה לא מיצטריך לפרושה, דהא פריש גבי קושיא דיולדת ומאי חילוק דמייתא בעולה ויורד, והיא גופה איתא במצורע. **שבעה דברים** – מפרש במסכת ערכין בפרק "יש בערכין". אלמא על חטאת אתי קרבן דידיה. **התם מנגעיה איכפר ליה** – בצער נגעו נתכפר לו העון. **ואימא נזיר טמא** – דכתיב (במדבר ו) "וביום השמיני יביא שתי תורים". **ולא לכל טומאתם** – וכי מייתי נזיר קרבן למיחל עליה נזירות טהרה מייתי, כדכתיב (שם) "והזיר לה' את ימי נזרו והימים הראשונים יפלו", וגזרת הכתוב הוא דלא חיילא נזירות עד דמייתי קרבן. **דרבי אלעזר הקפר** – במסכת תענית (יא, א). **חוטא הוא** – שציער עצמו מן היין. **כי היכי דעביד לפני ולפנים** – דמפרש לעיל במנינא אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר וכן מדם השעיר, ואתא האי "וכפר על הקדש" לאיתויי היכל, שיעשה כמו כן על הפרוכת מבחוץ. **נייתי פר ושעיר אחריני קא משמע לן** – "וכפר" מההוא גופיה, והדר כתיב "וכן יעשה" לפרושי מה היא כפרה שהכתוב מצוה עליו, שידא בכל אשר עשה לפנים. **מיניה משמע** – ואייתר ליה "וכפר על הקדש" לדרשה. **הכי גרסינן: מאי ניהו יש בה ידיעה כו'** – ולא גרסינן "טומאה במקדש מאי ניהו". והכי פירושא: קתני מה פשעים שאינן בני קרבן אף חטאים. ומאי ניהו טומאה דממעיט מהאי קרא – ההיא דבת קרבן, ואיזו – זו שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף. **האי בר קרבן** – עולה ויורד הוא, ולמה לי למימר דלא ניכפר האי שעיר עלהּ? **סמוך לשקיעת החמה** – ערב יום הכפורים, ולא היה שהות להביא קרבנו.

ניתלי

תוספות

גילוי עריות כו' אי במזיד בר קטלא הוא – ובהנך דליכא קטלא אלא כרת ליכא לאוקומה, דהא איכא למיפרך: בר מלקות הוא, כדפרישית. **ואימא** יולדת – פירש הקונטרס: יולדת שעבר עליה יום הכפורים תאכל בקדשים ואין צריכה להביא קרבן. ואף על גב דאם כן לא אתי לכלל חטאת – אין לחוש, כיון דבטומאת מקדש וקדשיו אתי לכלל חטאת, כדפרישית לעיל. ולא מקרי נמי פעמים בשנה, דהואיל ואין זמנה קבוע אלא פעם אחת בשנה. אבל קשה: דהא בר קרבן הוא, ואיך יכפר על בר קרבן? ויש לומר: דהואיל וקרבן יולדת לא אתי לכפרה אלא להכשיר בקדשים – אין זה בר קרבן. אפילו לרבי שמעון דאמר יולדת חוטאת היא, מכל מקום עקרו אינו אלא להכשיר בקדשים. אבל קשה: מאי פריך? דאי פריך שלא תצטרך להביא קרבן כלל – הוה ליה לשנויי כדמשני גבי שעיר המשתלח בפרק בתרא דכריתות (כו, א) דיולדת כי קמייתי קרבן – לאישתרויי בקדשים, ואנזיר נמי משני דלא מייתי אלא כדי למיחל עליה נזירות טהרה! לכך נראה לרבינו תם: דהכא מספק יולדת פריך, כגון ספק אם נפל הפילה אם רוח הפילה. ולא הוחזקה עוברה, דאי הוחזקה בתר רובא אזלינא כדמוכח בפרק "המפלת" (נדה כט, א). או לא הרגישה שהפילה, דלאו בת קרבן היא. ואף על גב דמייתא חטאת העוף על הספק כדאמרינן בסוף נדה (עב, א), לא חשיב בר קרבן, מידי דהוה אחייבי אשמות תלויין דלא חשיבי בני קרבן בפרק בתרא דכריתות (כה, ב) כיון דאין באין אלא על הספק. ועוד, דהא איכא עולת העוף שאין מביאין על הספק. והשתא פריך הכא דיתלה לה השעיר עד לאחר יום הכפורים שתביא חטאת העוף. וכן כל הני דבסמוך. אבל בפרק בתרא דכריתות (כו, א) פריך דלא תביא כלל, דהשתא אתי שפיר דלא משני הכא כדמשני התם.

אמר קרא לכל חטאתם – ואם תאמר: קרבן יולדת נמי איקרי חטאת! ויש לומר: דבעי שבא על חטאת דומיא דשפעים. ולא מצי לשנויי: אמר קרא "וכפר", דביולדת נמי כתיב "וכפר", והיינו שמכפרה ומטהרה לאכול בקדשים. **ואימא** מצורע – ומאי חלק וכו'. ואם תאמר: והא מייתי נמי אשם! ויש לומר: בחטאת שלו מיהא חלק להקל. **על** שבעה דברים נגעים באין – תימה: והא לא מייתי בעלמא קרבן אהנך עבירות אלא בשהוא מצורע, והיכי תיסק אדעתין דאחטאה קמייתי? ונראה לרבינו יהודה בן נתן: דסלקא דעתין דאתרוייהו מייתי, לכפרה ולאשתרויי בקהל. ומשני דלאו לכפרה מייתי אלא לאשתרויי בקהל. **אימא** נזיר טמא – פירוש: ולא ידע שנטמא, ומאי חלק – דמייתי תורין. אף על גב דמייתי נמי אשם, מכל מקום הקרבן שחייבו הכתוב לבד מאשם חלק להקל.

ולרבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא כו'

– ואם תאמר: והא לא איקרי חוטא אלא לפי שציער עצמו מן היין, והשעיר אינו בא לכפר אלא על הטומאה! ויש לומר: כיון שעל ידי הטומאה בא לו שציער עצמו מן היין פעם שניה, כדאמר בנזיר (ג, א) ששנה בחטא, קרינן ביה וכפר מטומאתו. ודוקא לרבי אלעזר הקפר, אבל לרבנן – אפילו נטמא במזיד הקרבן אינו בא על החטא, דהא אפילו נטמא באונס דלאו חוטא הוי, לרבנן מביא קרבן. ו"מאשר חטא על הנפש" הוי לרבנן לשון חסרון, כמו (מלכים א א) "והייתי אני ובני שלמה חטאים", וכמו (שופטים כ) "אל השערה ולא יחטיא". ו"לכל חטאתם" ליכא לפרושי הכא לשון חסרון הוה, דהא דומיא דשפעים כתיב.

דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה – ואם תאמר: הא נמי נילף משעיר המשתלח, דבדידיה נמי דרשינן חטאים דומיא דשפעים! ויש לומר: דלא דרשינן ביה דומיא דשפעים אלא לענין אם נודע לו מבעוד יום, שראוי להביא קרבן, אבל סמוך לשקיעת החמה לא חשיב בר קרבן. להכי אייתר בשעיר הפנימי חטאים דומיא דשפעים, דאפילו אתיידע ליה סמוך לשקיעה לא תלי.

ומאי

1 גִּילּוּי עֲרָיוֹת נַמִּי, הֵיכִי דָּמֵי? אִי בְּמֵזִיד - בַּר קְטָלָא
2 הוּא, אִי בְּשׁוֹגֵג - בַּר קָרְבָּן הוּא! - בְּמֵזִיד וְלָא אַתְּרוּ
3 בֵּיהּ, בְּשׁוֹגֵג וְלָא אִתְיְדַע לֵיהּ. שְׁפִיכוּת דָּמִים נַמִּי, הֵיכִי
4 דָּמֵי? בְּמֵזִיד - בַּר קְטָלָא הוּא, אִי בְּשׁוֹגֵג - בַּר גָּלוּת
5 הוּא! - בְּמֵזִיד וְלָא אַתְּרוּ בֵּיהּ, בְּשׁוֹגֵג וְלָא אִתְיְדַע
6 לֵיהּ. אִי נַמִּי, בְּהָנָךְ דְּלָאו בְּנֵי גָּלוּת נִינְהוּ. אָמַר מָר:
7 יָכוֹל עַל שָׁלֹשׁ טוּמְאוֹת הַלָּלוּ יְהֵא שָׁעִיר מְכַפֵּר?
8 תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִטֻּמְאוֹת", וְלֹא כָּל טוּמְאוֹת, מַה
9 מָּצִינוּ שֶׁחִלֵּק הַכָּתוּב מִכְּלָל כָּל הַטּוּמְאוֹת - בְּטוּמְאַת
10 מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אַף כָּאן - בְּטוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו,
11 דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. מַאי חִלֵּק - דְּמַיְיתֵי בְּעוֹלָה וְיוֹרֵד?
12 אֵימָא: עֲבוֹדָה זָרָה, וּמַאי חִלֵּק - (סימן: עֲבוֹדָה זָרָה
13 יוֹלֶדֶת מְצוֹרָע נָזִיר (וכו')) דְּמַיְיתֵי שְׁעִירָה וְלֹא כִּשְׂבָּה!
14 אָמַר רַב כָּהֲנָא: אֲנַן חִלֵּק לְהָקֵל קָאָמְרִינַן, וְהַאי חִלֵּק
15 לְהַחְמִיר הוּא. - אֵימָא: יוֹלֶדֶת, דְּחִלֵּק, דְּמַיְיתָא עוֹלֶה
16 וְיוֹרֵד! אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא: "לְכָל חַטֹּאתָם", וְלֹא לְכָל
17 טוּמְאָתָם. וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי דְּאָמַר: יוֹלֶדֶת נַמִּי
18 חוֹטֵאת הִיא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - רַבִּי שִׁמְעוֹן
19 לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר: מִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע. - אֵימָא:
20 מְצוֹרָע! אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא: "לְכָל חַטֹּאתָם", וְלֹא לְכָל
21 טוּמְאָתָם. וּלְרַבִּי שִׁמְאֵל בַּר נַחְמָנִי דְּאָמַר: עַל שִׁבְעָה
22 דְּבָרִים נְגָעִים בָּאִין, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - הָתָם נְגִעֵיהּ
23 דְּאִכַּפַּר לֵיהּ, וְקָרְבָּן לְאִשְׁתַּרוּיֵי בְּקָהָל. - וְאֵימָא: נָזִיר
24 טָמֵא, דְּחִלֵּק, דְּמַיְיתֵי תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה! אָמַר רַב
25 הוֹשַׁעְיָא: "לְכָל חַטֹּאתָם", וְלֹא לְכָל טוּמְאָתָם. - וּלְרַבִּי
26 אֶלְעָזָר הַקַּפָּר דְּאָמַר: נָזִיר נַמִּי חוֹטֵא הוּא, מַאי אִיכָּא
27 לְמֵימַר? - סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: מִמְּקוֹמוֹ הוּא
28 מוּכְרָע. אָמַר מָר, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִמְּקוֹמוֹ הוּא
29 מוּכְרָע, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאוֹת"
30 - מִטּוּמְאָתוֹ שֶׁל קוֹדֶשׁ כו'. שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן!
31 - וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר לָךְ: הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ, כִּי הֵיכִי
32 דְּעָבֵיד לִפְנֵי וּלְפְנִים הָכִי נַעֲבֵיד בַּהֵיכָל. - וְרַבִּי
33 שִׁמְעוֹן? הַהוּא מ"וְכֵן יַעֲשֶׂה" נָפְקָא. - וְרַבִּי יְהוּדָה?
34 אִי מֵהַהִיא, הֲוָה אָמִינָא: נֵיתֵי פָּר וְשָׂעִיר אַחֲרִינֵי
35 וְנַעֲבֵיד, קָא מַשְׁמַע לָן. - וְרַבִּי שִׁמְעוֹן? "וְכֵן יַעֲשֶׂה
36 לְאֹהֶל מוֹעֵד" - מִינַּיהּ מַשְׁמַע. אָמַר מָר: יָכוֹל עַל כָּל
37 טוּמְאוֹת שֶׁבַּקּוֹדֶשׁ יְהֵא שָׂעִיר זֶה מְכַפֵּר? תַּלְמוּד
38 לוֹמַר: "מִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם" וגו'. מַאי נִיהוּ? יֵשׁ
39 בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, הַאי בַּר
40 קָרְבָּן הוּא! - לָא צְרִיכָא, דְּאִתְיְדַע לֵיהּ סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא אַדְּמַיְיתֵי
ניתלי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

ומאי נינהו אין בה ויש בה – ולא בעי למימר אין בה ואין בה. ואי משום דהא שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים, סלקא דעתך נפיך מיפך – כתיב התם "לה'", חטאת שאין מכיר בו אלא ה'. ואפילו לרבי שמעון דלא דריש "לה'", לא הוה מצי למינקט מאי נינהו אין בה ואין בה, משום היקשא דמתניתין: על מה שזה מכפר זה מכפר.

ונכפר כפרה גמורה – ואם תאמר: ומי עדיף משעיר המשתלח דאינו אלא תולה, כדאמר בפרק בתרא דכריתות (כה, א) דחייבי חטאות ואשמות ודאין חייבים להביא אחר יום הכפורים? ויש לומר: דהכא ממשמעות דקרא קא פריך, ד"וכפר לכל חטאתם" משמע שמכפר לגמרי כל החטא. אבל גבי שעיר המשתלח לא כתיב "לכל חטאתם" אלא גבי וידוי ולא גבי כפרה.

מאי לכל חטאתם דאתי לכלל חטאת – תימה: דפריך בפרק בתרא דכריתות (כו, א) גבי שעיר המשתלח: אימא כי מתיידע אחר יום הכפורים נמי לא מייתי חטאת! ואמאי? הא בדידיה נמי כתיב "לכל חטאתם"! ויש לומר: דהתם נמי, כיון שנודע לו קודם יום הכפורים שהיה בספק, והיה לו להביא אשם תלוי, אלא ששעיר המשתלח מכפר – אפילו כשנודע לו אחר יום הכפורים ידיעה ודאית לא יצטרך להביא חטאת, דשפיר מיקרי אתי לכלל חטאת הואיל ואתא לכלל אשם. אבל פשיטא, היכא דלא נודע לו כלל, אפילו ידיעת ספק קודם יום הכפורים – שיביא חטאת כשיודע לו, מדרשה ד"כל חטאתם" כדדריש הכא. אי נמי, גבי שעיר המשתלח לית לן למידרש דוקא הנך דאתו לכלל חטאת, שהרי מכפר על כמה עבירות שאינן כלל בני קרבן, על עשה ועל לא תעשה ושאר עבירות. אי נמי, שעיר המשתלח עדיף, שתולה כי אתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה, כדפרישית.

[שייך למשנה לעיל ב, א] **מה** פנימי אין מכפר אלא על דבר שיש לו ידיעה אף חיצון וכו' – ואם תאמר: התינח לרבי שמעון דלא דריש חטא שאין מכיר בו אלא ה', דאיצטריך היקשא דלא מכפר חיצון ארגלים. אלא לרבי יהודה אמאי איצטריך היקשא? הא על כרחך חיצון מכפר אאין בה ויש בה, דבמאי מוקמת ליה? דליכא למיפרך דנפיך מיפך חיצון ארגלים, דהא כתיב "לה'" חטאת שאין מכיר בה אלא ה'! ואין לומר דאיצטריך היקשא דלא מכפר אשאר עבירות אלא בטומאת מקדש וקדשיו, דמלשון מתניתין משמע דאיצטריך אאין בה ויש בה! ויש לומר: דאי לאו היקשא הוה מוקמינן כפרת חיצון באין בה ואין בה דטומאת מקדש וקדשיו, וכפרת ראש חדש ודרגלים באין בה ואין בה בשאר עבירות, ולא הוי דרשינן: דהואיל והוה בא בזמן קבוע, מה זה אין מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו כו' כדדריש תנא דבי רבי ישמעאל, אלא הוי דרשינן: מה זה מכפר אאין בה ואין בה אף זה כו'. אבל השתא דאיכא היקשא דחיצון מפנימי, על כרחך דרשינן כדדריש תנא דבי רבי ישמעאל. **ניכפר** פנימי אדידיה ואדחיצון – אף על גב דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש, כדפרישית לעיל.

ונפקא מינה דיכא דלא עבד חיצון – ואם תאמר: אם כן חיצון למה בא כלל? ויש לומר: משום טומאה שאירעה בין זה לזה. **כפרה** אחת מכפר ואין מכפר שתי כפרות – ואם תאמר: אמאי לא משני דאי מכפר נמי אדחיצון אם כן תהיה כפרה זו פעמים בשנה? ויש לומר: דאין לחוש, כיון דעיקר כפרתו הכתובה בו, דהיינו יש בה ואין בה, לא תהא אלא פעם אחת בשנה. ואם תאמר: תיפוק ליה מדאיתקש חיצון לפנימי דבעינן שלא תהא כפרת חיצון אלא פעם אחת בשנה! תדע, מדקאמר בסמוך גבי חיצון: האי שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין, פירוש: ואם כן הויא פעמים בשנה. וכן לקמן פריך: והא כי כתיב "אחת" בשעיר הפנימי כתיב! ומשני: מדאתקש חיצון לפנימי. ובסמוך נמי דפריך: וניכפר חיצון אדידיה ואדפנימי – לישני דאין חיצון מכפר שתי כפרות, מדאיתקש! ויש לומר: דכיון דלא כתיב "אחת" בגופיה דחיצון, אלא דיליף בהיקשא, לית לן למעוטי שלא יכפר פנימי אדחיצון וחיצון אדפנימי. ואדרבה, מכח היקשא אית לן לומר: על מה שזה מכפר זה מכפר, ומכח דאיתקוש להדדי הוא דפריך. אבל חיצון וראשי חדשים ודרגלים, דלא איתקוש להדדי, פריך בסמוך שפיר: הא שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים. דלענין כפרת אחרים הוי כאילו כתיב "אחת בשנה" בגוף דחיצון. **וניכפר** חיצון אדידיה ואמאי דעביד פנימי – ואם תאמר: המקשה דלא ידע הך דרשה "אחת בשנה", אמאי לא פריך דליכפרו או ליתלו תרוייהו אפנימי ותו לא? ויש לומר: דאדך קושיא ודאי ידע שיתרץ לו "אחת בשנה", הואיל וחיצון אינו מכפר כפרה אחרת אלא זו. אבל אפירכא דפריך: וניכפר חיצון אדידיה ואדפנימי – לא מיסתבר ליה למקשה דנימעוט מ"אחת בשנה", כיון דעיקר כפרתו לא הוי דפנימי. אי נמי יש לומר, דסברא הוא שלא יבאו שניהם על דבר אחד ולא יועיל זה בלא זה. וזה אין סברא לומר, שיועיל ולא בא חיצון אלא משום טומאה שאירעה בין זה לזה. והשתא אתי שפיר דקאמר לעיל: ונפקא מינה דיכא דלא עביד חיצון, ולא קאמר: נפקא מינה לדגן ביני וביני. דהיכא דעביד חיצון אחר כך לא יכפר פנימי אדחיצון, כדי שלא יבא חיצון אטומאה שאירעה בין זה לזה בלבד. ואם תאמר: ונימא דלעולם אתו תרוייהו אדפנימי לחוד, והוי פנימי לתלות וחיצון לכפרה! ויש לומר: דאי חיצון מכפר לגמרי, אם כן לא אתי לכלל חטאת, והיאך יתלה על זה פנימי? **לטומאה** שאירעה בין זה לזה – הכא לא קאמר: ונפקא מינה להיכא דלא עבד פנימי, כדקאמר לעיל. דפנימי קרב קודם חיצון, ואי ליכא אלא חד – יעשו פנימי ולא חיצון.

כפרה זו לא תהא כו' – פירש הקונטרס: דלאו דיינו קרא לעיל. ונראה דסברתו, דלא מצינן למדרש דיו דרשה מקרא קמא אף על גב דכתיב ביה נמי "אחת בשנה", משום דלא סגי דליכתוב "אחת" בלא "שנה", ולא מצינו למידרש מיניה אלא דרשה קמייתא דאין מכפר שתי כפרות. (ורש"י) [ורבינו יצחק] מפרש דהא דרשה נמי שמעינן מקרא קמא, מדלא כתיב "אחת בעשור", וכתיב "בשנה". וקרא אחרינא איצטריך לשום דרשה.

אלא

ניתְלֵי לֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר מָר: מַנַּיִן שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, שֶׁשָּׁעִיר זֶה תּוֹלֶה? - מִנַּיִן?! מַאי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ? - הָכִי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ: הָשְׁתָּא דְּאָמַרְתְּ חֲטָאִים דּוּמְיָא דִּפְשָׁעִים, מַה פְּשָׁעִים דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן - אַף חֲטָאִים נַמִּי דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן; אֵימָא: מַה פְּשָׁעִים דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן לְעוֹלָם - אַף חֲטָאִים דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן לְעוֹלָם, וּמַאי נִינְהוּ? אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף; אֲבָל יֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, כֵּיוָן דְּכִי מִתְיַדַּע לֵיהּ בַּר קָרְבָּן הוּא - אֵימָא לָא לִיתְלֵי! וְכִי תֵּימָא: אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף - שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא נֵיפוֹךְ מִיפַּךְ! אָמַר קְרָא: "לְכָל חַטֹּאתָם", מִכְּלָל דִּבְנֵי חַטָּאוֹת נִינְהוּ. - וְנִתְכַּפֵּר כַּפָּרָה גְּמוּרָה! - אִי כְּתִיב "מֵחַטֹּאתָם" - כִּדְקָא אָמְרַתְּ, הָשְׁתָּא דִּכְתִיב "לְכָל חַטֹּאתָם" - לְהָנָךְ דְּאָתוּ לִכְלַל חַטָּאת. וְכִי מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ מְכַפֵּר, לָמָּה תּוֹלֶה? אֲמַר רַבִּי זֵירָא: לוֹמַר, שֶׁאִם מֵת - מֵת בְּלֹא עָוֹן. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: אִם מֵת - מֵיתָה מְמָרֶקֶת! אֶלָּא אֲמַר רָבָא: לְהָגֵן עָלָיו מִן הַיִּסּוּרִין. "אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף - שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר" כו'. מִכְּדֵי אִיתְקוּשֵׁי אִיתְקוּשׁ לַהֲדָדֵי, וְנִכְפַּר פְּנִימִי אַדִּידֵיהּ וְאַדְּחִיצוֹן, וְנִפְקָא מִינָּהּ - לְהֵיכָא דְּלָא עָבַד חִיצוֹן! - אָמַר קְרָא: "אַחַת", כַּפָּרָה אַחַת מְכַפֵּר, וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת. - וְנִכְפַּר חִיצוֹן אַדִּידֵיהּ וְאַמַּאי דְּעָבֵיד פְּנִימִי, נָפְקָא מִינָּהּ - לְטוּמְאָה דְּאִירְעָה בֵּין זֶה לְזֶה! - אָמַר קְרָא: "אַחַת בַּשָּׁנָה", כַּפָּרָה זוֹ לֹא תִּהֵא

אלא

ניתלי ליה – מן היסורים. **מאי קשיא ליה** – דאמר: ומנין שעל זה מכפר? הא יליף לה דעל שאינה בת קרבן מכפר, וזו אינה בת קרבן, ואתיא ליה מחטאים דומיא דפשעים! **ניפוך מיפך** – זה יכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דלא אתי לכלל קרבן, והחיצון יתלה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, ולהכי איצטריך "לכל חטאתם"! **לכל חטאתם** – ולא כתיב "מפשעיהם וחטאתם", לומר: עכשיו הוא בפשע, שאינו בר קרבן, ויתלה עליו עד שיבא לכלל חטאת. **שאם מת** – קודם שיוודע לו. **מיתה ממרקת** – דהכי אמרינן בפרק בתרא דיומא (פו, א) שמיתה ממרקת כל העונות שעשה תשובה עליהן ואין התשובה גומרת כפרתן ולא יום הכפורים גומר כפרתן, כגון עבירות חמורות. **וניכפר פנימי אדידיה** – לתלות על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף. **ואדחיצון** – על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. הכי גרסינן: ונפקא מינה להיכא דלא עבד חיצון – אם לא היה להם שעירים בכל הצורך. **אמר קרא אחת** – "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה". ובמזבח הפנימי כתיב, שמכפר עליו מדם הפר ושעיר, פר לכהנים ושעיר לעם. והכא קרא יתירא הוא, דלמאי איצטריך? אי לאורויי לך שדם חטאת הכפורים מכפר עליו – בהדיא כתיב ב"אחרי מות": "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו" וגו'! אלא לדרשה אתא, וקאמר "אחת" דאין כאן אלא כפרה אחת. **אמר קרא אחת בשנה** – תרי זימני כתיבי "אחת בשנה": "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים", "אחת בשנה יכפר". ברישיה דקרא סמך "אחת" ל"וכפר על קרנותיו", ודרשינן מיניה "וכפר אחת" שאין כאן אלא כפרה אחת, לימד שאינו מכפר כפרה אחרת. ובסיפא דקרא סמך "יכפר" ל"בשנה", דכתיב "אחת בשנה יכפר", לומר שאין אחד מכל קרבנות השנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד. **ולרבי ישמעאל דאמר וכו'** – בשילהי "ידיעות הטומאה" (שבועות יט, ב) מוקמינן דלא בעי רבי ישמעאל ידיעה בתחלה בקרבן עולה ויורד.

כפרתן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נִיתְּלֵי לֵיהּ – יתלה לו השעיר ויגן עליו מן היסורים, **קָא מַשְׁמַע לָן** שהשעיר הפנימי תולה להגן רק על חטאים שאינם בני קרבן, אבל על חטאים שהם בני קרבן אינו תולה.

הגמרא דנה בדברי הברייתא שהשעיר הפנימי תולה על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף: **אָמַר מַר** – הובא לעיל (ז:) בברייתא, **מִנַּיִן** לטומאת מקדש וקדשיו **שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף שֶׁשָּׁעִיר זֶה** [–הפנימי] **תּוֹלֶה** להגן על החוטא מן היסורים, תלמוד לומר 'לכל חטאתם', חייבי חטאות במשמע. תמהה הגמרא: וכי יש להקשות **מִנַּיִן, מַאי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ** – מה היה קשה לברייתא ששאלה מנין ששעיר הפנימי תולה להגן על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, הלא הברייתא למדה מ'ופשעיהם לכל חטאתם' שכשם שהפשעים אינם בני קרבן כך גם החטאים שהשעיר בא עליהם אינם בני קרבן, וטומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף אינה בת קרבן, ואם כן אנו יודעים שהשעיר בא עליה. מבארת הגמרא: **הָכִי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ** – כך היה קשה לברייתא, **הַשְׁתָּא דְּאָמְרַת** – עתה שאמרת **שֶׁהַחֲטָאִים** שהשעיר בא עליהם הם **דּוּמְיָא דִּפְשָׁעִים** – בדומה לפשעים, **מַה פְּשָׁעִים דְּלָאו** – אינם **בְּנֵי קָרְבָּן** כיון שהם מזיד, **אַף הַחֲטָאִים נַמִּי דְּלָאו** – גם הם אינם **בְּנֵי קָרְבָּן, אֵימָא** – האם תאמר שהחטאים צריכים להיות דומים לפשעים לגמרי, **מַה פְּשָׁעִים דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן לְעוֹלָם, אַף הַחֲטָאִים הם אלו דְּלָאו** – שאינם **בְּנֵי קָרְבָּן לְעוֹלָם, וּמַאי נִינְהוּ** – ובאלו חטאים מדובר, בטומאת מקדש וקדשיו **שאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף**, שכיון שלא היתה ידיעה בתחילה אינו יכול להתחייב קרבן לעולם, **אֲבָל** טומאת מקדש וקדשיו **שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, כֵּיוָן דְּכִי מִתְיַדַּע לֵיהּ** – שכאשר נודע לו שחטא, **בַּר קָרְבָּן הוּא**, ועליו להביא קרבן עולה ויורד, **לפיכך אֵימָא** – אמור שהשעיר הפנימי **לֹא לִיתְּלֵי** – לא יתלה עליה. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר שטומאת מקדש וקדשיו **שאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר** עליה, כמבואר במשנה (לעיל ב.), ואין צריך את השעיר הפנימי שיתלה עליה, **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא** – היה עולה בדעתך לומר, שאין בכך לדחות את הקושיא, שכן יש לומר, **נֵיפּוּךְ מֵיפָךְ** – שנהפוך ונחליף את דברי המשנה, ונאמר שהשעיר הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, ושעיר הנעשה בחוץ ויום הכיפורים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ולכך הוקשה לברייתא מנין ששעיר הפנימי תולה להגן על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ועל כך השיבה הברייתא, **אָמַר קְרָא** לגבי שעיר הפנימי 'לְכָל **חַטֹּאתָם', מִכְּלָל** – משמע מזה **דִּבְנֵי חַטָּאוֹת נִינְהוּ** – שהחטאים שהשעיר הפנימי בא עליהם הם חטאים שיכולים לבוא לידי חיוב חטאת, דהיינו יש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, אולם עד שיוודע לו השעיר הפנימי תולה להגן עליו מן היסורים.

מקשה הגמרא: **וְנִתְכַּפֵּר** – שהשעיר הפנימי יכפר **כַּפָּרָה גְּמוּרָה** על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ואף כשיוודע לו לא יצטרך להביא קרבן, ומדוע הוא רק תולה עבורו. מתרצת הגמרא: **אִי כְּתִיב** 'מפשעיהם **וּמֵחַטֹּאתָם**' אכן היינו אומרים **כְּדְקָא אָמְרַת** – כמו שאמרת, שהשעיר הפנימי מכפר על טומאה זו לגמרי, שהרי כמו ש'מפשעיהם' הכוונה שהשעיר מכפר על הפשעים לגמרי, כך 'מחטאתם' הכוונה שהוא מכפר על החטאים לגמרי, אולם **הַשְׁתָּא דִּכְתִיב** – עתה שכתוב 'ומפשעיהם **לְכָל חַטֹּאתָם',** אנו לומדים שהשעיר בא **לְהָנָךְ** – לאותן טומאות **דְּאָתוּ** – שיבואו בעתיד **לִכְלָל חַטָּאת,** והשעיר אינו מכפר אלא רק תולה, שאם היה מכפר לא היתה טומאה זו מגיעה עוד לחיוב חטאת.

שואלת הגמרא: **וְכִי מֵאַחַר שֶׁהשעיר הפנימי אֵינוֹ מְכַפֵּר** לגמרי על טומאת מקדש וקדשיו, **לְמָה תּוֹלֶה** – לאיזה ענין הוא תולה על טומאה זו. מיישבת הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, לוֹמַר שֶׁאִם מֵת** בלא שנודע לו שחטא, **מֵת בְּלֹא עָוֹן,** שכיון שמת ואינו יכול להביא חטאת, השעיר מכפר עליו. **אָמַר לֵיהּ רָבָא,** הלא **אִם מֵת, הַמִּיתָה** עצמה **מְמָרֶקֶת** – מנקה ומכפרת לו על עוונותיו, כמבואר במסכת יומא (פו.), שמיתה ממרקת את כל העוונות שתשובה ויום הכיפורים אינם מספיקים כדי לכפר עליהם. **אֶלָּא אָמַר רָבָא,** השעיר הפנימי תולה **לְהָגֵן עָלָיו מִן הַיִּסּוּרִין,** שלא יקבל עונש עד שיוודע לו שחטא ויביא קרבן עולה ויורד.

שנינו במשנה (לעיל ב.): **אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, שָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר כו'** שנאמר (במדבר כט יא) 'מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים', על מה שזה מכפר זה מכפר, מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה, אף החיצון אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה. מקשה הגמרא: **מִכְּדֵי אִיתְּקוּשֵׁי אִיתְּקוּשׁ לַהֲדָדֵי** – מאחר שהוקשו שני השעירים זה לזה, אם כן, **וּנְכַפֵּר** – שיכפר השעיר **הַפְּנִימִי** על שני סוגי טומאות, **אַדְּדֵיהּ** – על הטומאה שהוא בא עליה, כלומר שיתלה על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, **וְאַדְּחִיצּוֹן** – ועל הטומאה שהשעיר הנעשה בחוץ מכפר עליה, שהיא טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, **וְנִפְקָא מִינָּהּ לְהֵיכָא דְּלֵא עָבַד חִיצּוֹן** – באופן שלא הקריב את השעיר הנעשה בחוץ, וכגון שלא היו בבית המקדש שעירים כדי הצורך. מתרצת הגמרא: **אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק לגבי מזבח הפנימי **'אַחַת'** ['וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים' (שמות ל יָ)], דהיינו שהמזבח הפנימי מכפר על ידי שהכהן הגדול מזה עליו ביום הכיפורים מדם הפר ומדם השעיר, ופסוק זה מיותר, שהרי נאמר ('ויקרא טז יח) 'וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב', אלא דורשים ממנו **שכַּפָּרָה אַחַת** השעיר **מְכַפֵּר, וְאֵינוֹ מְכַפֵּר שְׁתֵּי כַּפָּרוֹת,** כלומר שאינו מכפר על חטא שיש עליו כפרה אחרת, ואילו על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף יש כפרה אחרת, והיא השעיר הנעשה בחוץ, ולכן השעיר הפנימי אינו מכפר עליו אף במקרה שלא הקריבו את השעיר הנעשה בחוץ.

מקשה הגמרא: **וּנְכַפֵּר חִיצּוֹן** – שהשעיר הנעשה בחוץ יכפר על שני סוגי טומאות, **אַדְּדֵיהּ** – על הטומאה שהוא בא עליה, שהיא טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, **וְאַמַּאי דְּעָבֵיד פְּנִימִי** – ועל הטומאה שהשעיר הפנימי בא עליה, כלומר שיתלה על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, **נַפְקָא מִינָּהּ לְטוּמְאָה** שיש בה ידיעה בתחילה **דְּאִירְעָה בֵּין זֶה לָזֶה** – בין הקרבת השעיר הפנימי להקרבת השעיר הנעשה בחוץ, שהשעיר הפנימי אינו יכול לתלות עליה מפני שכבר הוקרב, ונמצא שאין מה שיתלה על טומאה זו, ולכן יתלה עליה השעיר הנעשה בחוץ. מתרצת הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי מזבח הפנימי פעמיים **'אַחַת בַּשָּׁנָה'** ['וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם' (שמות ל יָ)], ומה'אחת בשנה' שבתחילת הפסוק שהוא סמוך לתיבה 'וכיפר' למדה הגמרא לעיל שכפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות, ומה'אחת בשנה' שבהמשך הפסוק דורשים **שכַּפָּרָה** זו של טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, **לֹא תְּהֵא**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אֶלָּא פעם אַחַת בַּשָּׁנָה, דהיינו שאין עוד קרבן מקרבנות השנה שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, מלבד השעיר הפנימי.

מקשה הגמרא: וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר שטומאת מקדש וקדשיו שאין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף, כַּר קָרְבָּן הוּא, כלומר שאין צריך ידיעה בתחילה בכדי לחייב קרבן עולה ויורד, נמצא שהשעיר הפנימי מכפר גם על שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, שהרי הטעם שהברייתא (לעיל ז:) ביארה שהשעיר הפנימי אינו מכפר על טומאה שאין בה ידיעה בתחילה, הוא משום שדרשה מהפסוק שהשעיר הפנימי מכפר רק על טומאה שיכולה לבוא לידי חיוב חטאת, ואילו לדעת רבי ישמעאל גם טומאה שאין בה ידיעה בתחילה יכולה לבוא לידי חטאת, ואם כן קשה, שָׁעִיר הַנַּעֲשָׂה בַּחוּץ אַמַּאי – על מה הוא מְכַפֵּר. מתרצת הגמרא: לדעת רבי ישמעאל השעיר הנעשה בחוץ מכפר עַל טומאת מקדש וקדשיו שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף. מקשה הגמרא: הַאי – על טומאה זו שְׁעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין, כמבואר במשנה (לעיל ב:). מתרצת הגמרא: רבי ישמעאל סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר במשנה (לעיל ב:) כָּל הַשְּׂעִירִים של המוספין, דהיינו שעיר הנעשה בחוץ ביום הכיפורים, שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים, כַּפָּרָתָן שָׁוָה עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, והם מכפרים בין על טומאה שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, ובין על טומאה שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, והוצרכו כמה קרבנות לכפר על אותן טומאות, מפני שאם יעבור על טומאת מקדש וקדשיו לאחר שהוקרב קרבן אחד, יבוא הקרבן האחר ומכפר עליו.

מקשה הגמרא: לפי ביאור הגמרא בדעת רבי ישמעאל, אֶלָּא לְמַאי הִלְכְתָּא אִיתְּקַשׁ חִיצּוֹן לִפְנִימִי – לאיזו הלכה הוקשו במשנה (לעיל ב.) שעיר הנעשה בחוץ ושעיר הפנימי, הלא לדעת רבי ישמעאל השעיר הנעשה בחוץ מכפר גם על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, ואם כן אי אפשר לומר כמבואר במשנה שהחיקש הוא לענין ששניהם מכפרים על טומאה שיש בה ידיעה כל שהיא. מתרצת הגמרא: לדעת רבי ישמעאל, היקש שעיר הנעשה בחוץ ושעיר הפנימי בא ללמד הלכה אחרת, מַה שעיר הַפְּנִימִי אֵינוֹ מְכַפֵּר בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת אלא רק על טומאת מקדש וקדשיו, אַף שעיר הַחִיצּוֹן אֵינוֹ מְכַפֵּר בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת אלא רק על טומאת מקדש וקדשיו.

שנינו במשנה: עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, שְׁעִירֵי רְגָלִים וּשְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.

מבארת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה האומר שכל השעירים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה כלל, מלבד שעיר יום הכפורים, דְּאָמַר קְרָא לגבי ראש חודש 'וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַה'' (במדבר כח טו), והלשון 'לחטאת לה'' מלמדת שמדובר בחֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא ה', כגון זה שנכנס לבית המקדש בטומאה בלא ידיעה כלל, לא בתחילה ולא בסוף, יְהֵא שָׁעִיר זֶה מְכַפֵּר.

מקשה הגמרא: וְהַאי מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכַדְרִישׁ לָקִישׁ – והלא יתור זה נצרך לדרשתו של ריש לקיש, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַה נִּשְׁתַּנָּה שָׂעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'לְחַטָּאת לַה'', ובשאר שעירי הרגלים לא נאמר 'לה'', אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שָׂעִיר זֶה יְהֵא כַּפָּרָה (על) [עָלַי], כלומר, שעיר זה המכפר על עוונותיכם, מוטל עלי לקובעו בראש חודש, כפיוס על מה שֶׁמִּיעַטְתִּי אֶת הַיָּרֵחַ, וכיון שפסוק זה נצרך לדרשה זו, מהיכן נדרוש את דינו של רבי יהודה. מתרצת הגמרא: אִם כֵּן, שהפסוק נדרש רק כדברי ריש לקיש, לֵימָא קְרָא – שהפסוק יאמר 'לְחַטָּאת עַל ה'', מַאי 'לַה'', אלא לְכִדְאָמַרְן – לדרשת רבי יהודה, ששעיר זה מכפר על חטא שרק ה' מכיר בו.

מקשה הגמרא: וְאֵימָא כּוּלֵּיהּ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא – נאמר שהפסוק בא רק לומר שהשעיר מכפר על חטא שרק ה' מכיר בו, ומנין לריש לקיש לדרוש את דרשתו מהפסוק. מתרצת הגמרא: אִם כֵּן, נֵימָא קְרָא – די שהפסוק יאמר 'חַטָּאת ה'', מַאי 'לַה'', אלא שְׁמִעַת מִינָּהּ תַּרְתֵּי – יש ללמוד מהפסוק את שתי הדרשות.

הגמרא מברר מדוע אין השעירים מכפרים על עבירות נוספות. מקשה הגמרא: וּנְכַפֵּר נַמִּי אֲפִילּוּ בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת – מדוע לא נאמר שהשעירים מכפרים גם על מי ששגג בשאר עבירות ולא ידע שחטא, שאף בחטאים אלו רק ה' מכיר. מתרצת הגמרא: תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תשובה לשאלה זו, שיש ללמוד את דינו משעיר החיצון של יום הכפורים, הוּאִיל וְיֶה – שעיר החיצון של יום הכפורים בָּא בִּזְמַן קָבוּעַ בשנה, וְיֶה – שעיר של ראש חודש בָּא בִּזְמַן קָבוּעַ, יש ללמוד זה מזה בבנין אב, מַה יֶּה – שעיר החיצון של יום הכפורים אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אַף יֶה – שעיר של ראש חודש אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו.

שואלת הגמרא: אַשְׁכְּחָן – מצאנו לימוד לדברי רבי יהודה ששְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה כלל, שְׁעִירֵי הָרְגָלִים מְנָלָן שאף הם מכפרים על עון טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה כלל, אף שהוא עון שיש בו כרת.

הגמרא מבארת תחילה מדוע לא ניתן ללמוד זאת משעיר של יום הכפורים, ומקדימה ואומרת: וְכִי תֵּימָא הָא נַמִּי כִּדְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל – ואם תרצה לומר שגם דין זה נלמד באותו בנין אב שנאמר בבית מדרשו של רבי ישמעאל, שכשם ששעיר יום הכפורים ושעיר ראש חודש זמנם קבוע ומכפרים על טומאת מקדש וקדשיו אף שעירי הרגלים שזמנם קבוע מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, אִיכָּא לְמִיפְרָךְ – יש לדחות לימוד זה, דְּאִי תרצה ללמוד את שעירי הרגלים מִשעיר דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, יש לדחות, מה לשעיר ראש חודש שֶׁכֵּן תָּדִיר – שהוא מצוי, שהרי הוא בא כל חודש, ויתכן שלכן הוא מכפר על עון שיש בו כרת, אבל שעירי הרגלים שבאים רק שלש פעמים בשנה, שמא אינם מכפרים על עון שיש בו כרת. וְאִי רצונך ללמוד זאת מִשעיר דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, גם זאת יש לדחות, מה לשעיר יום הכפורים שֶׁכֵּן מְרוּבָּה כַּפָּרָתוֹ של יום הכפורים, שהוא מכפר על כל העבירות, ואפשר שלכן גם השעיר הקרב באותו יום מכפר על עון חמור שיש בו כרת, מה שאין כן שעירי הרגלים שאין כפרתם מרובה, שמא אינם מכפרים על עון שיש בו כרת.

ממשיכה הגמרא ואומרת: וְכִי תֵּימָא – ואם תאמר שאין זו פירכא כלל,

ביחד עם התפקיד והאחריות נותנים מלמעלה כוחות מתאימים,
ורק שצריך להוציאם מהכוח אל הפועל
ממכתב ב' אייר, ה'תשכ"ב

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

כפרתן שוה – ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה. **אלא למאי הלכתא איתקש** – הואיל דלאו לידיעה איתקוש כדתנן במשנה. אינו מכפר בשאר עבירות – אלא בטומאת מקדש וקדשיו כדדרשינן לעיל. **מאי טעמא דרבי יהודה** – דאמר: כל האחרים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף חוץ משל יום הכפורים. **לחטאת לה'** – בשל ראש חדש כתיב. **הביאו כפרה** – להפיס דעתה של לבנה. **אם כן** – דלכדרבי שמעון בן לקיש לחודיה הוא דאתא. **ונכפר נמי אשאר עבירות** – כל חטא שלא נודע, דהא קרא סתמא כתיב. **וזה בא בזמן קבוע** – שעיר יום הכפורים דחיצון. **מה זה אינו מכפר כו'** – דהא איתקש לפנימי. **הא נמי כדתנא דבי רבי ישמעאל** – הואיל וזה בא כו', ויליף להו אי מדראש חדש אי מדיום הכפורים. **מרובה כפרתו** – של יום הכפורים, שהוא מכפר על כל עבירות, תאמר ברגלים. ואף על גב דכתיב בהו "לכפר" – אימא לא מכפרי אמידי דעון כרת.

התם

תוספות

אלא פעם אחת בשנה – אף על גב דבי מתיידע ליה אחר יום הכפורים מביא חטאת, מכל מקום כפרה זו של תלויה אינה אלא פעם אחת. אי נמי, לא מיקרי פעמים בשנה אלא כשזמנן קבוע. ולרבי ישמעאל דאמר לא בעי ידיעה בתחלה כו' – ופשיטא ליה להתלמוד דלא בעי אפילו ידיעת בית רבו, לפי המסקנא דמוקי (שבועות ה, א) מתניתין דלא מסתבר ליה שיסבור שום תנא דידיעת בית רבו שמה ידיעה אלא רבי. **חיצון** אמאי מכפר – וליכא למימר שיתלה על שיש בה ויש בה היכא דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה, דהאי בר קרבן הוא. אף על גב דגבי שעיר הפנימי אי לאו קרא דחטאים דומיא דפשעים הוה אמינא דתולה, מכל מקום הואיל וגלי לך קרא התם דלא מכפר אמידי דבר קרבן – סברא הוא דכולהו נמי לא מכפרי. והשתא אתי שפיר הא דקאמר לקמן אמילתיה דרבי שמעון אשעירי רגלים על כרחך אין מכפרים אלא אאין בה ואין בה, ולא מוקמה איש בה ויש בה ואתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה. אבל אין נראה לומר דהא דלא קאמר הכא דמכפר איש בה ויש בה ואתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה משום דחיצון איתקש לפנימי, ובסמוך דקאמר אלא למאי הלכתא איתקש להדדי הוה מצי למימר דאיתקש להכי אלא דבלאו הכי משני שפיר. דלקמן אמלתיה דרבי שמעון גבי שעירי רגלים לא יתיישב בכך. **על** שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף – ואם תאמר: ולרבי ישמעאל נפיך ונימא דפנימי מכפר אאין בה ואין בה, ושעיר החיצון איש בה ואין בה, דהא אין בה ואין בה אתי לכלל חטאת לרבי ישמעאל! ויש לומר: דמכל מקום טפי אתי לכלל חטאת יש בה ואין בה, דדבר שיש בה ידיעה מעיקרו בקל יכול ליזכר מדבר שלא היתה לו ידיעה מעולם. ולפי המסקנא דרבי ישמעאל סבר לה כרבי מאיר דכל השעירים כפרתן שוה – אתי שפיר, דלא מצי למימר נפיך מיפך דהא בראש

אֶלָּא אַחַת בַּשָּׁנָה. וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר: אֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְיֵשׁ בָּהּ יְדִיעָה בַּסּוֹף כַּר קָרְבָּן הוּא, שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ אַמַּאי מְכַפֵּר? - עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף. - הַאי שְׂעִירֵי הֶרְגָּלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין! - סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: כָּל הַשְּׂעִירִים כַּפָּרָתָן שָׁוָה עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. - אֶלָּא לְמַאי הִלְכְתָּא אִיתְקַשׁ חִיצּוֹן לִפְנִימִי? - מַה פְּנִימִי אֵינוֹ מְכַפֵּר בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת, אַף חִיצּוֹן אֵינוֹ מְכַפֵּר בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת. "עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף - שְׂעִירֵי רְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִין, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה". אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? אָמַר קְרָא: "וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַה'", חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא ה' - יְהֵא שָׂעִיר זֶה מְכַפֵּר. - וְהַאי מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַה נִּשְׁתַּנָּה שָׂעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "לַה'"? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: שָׂעִיר זֶה יְהֵא כַּפָּרָה עַל שֶׁמִּעַטְתִּי אֶת הַיָּרֵחַ! - אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא: "עַל ה'", מַאי "לַה'"? לִכְדַאֲמַרַן. - וְאֵימָא: כּוּלֵּיהּ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא! - אִם כֵּן, נֵימָא קְרָא: "חַטָּאת ה'", מַאי "לַה'"? שָׁמַעְתִּי מִינָּהּ תַּרְתֵּי. - וּנְכַפֵּר נַמִּי אֲפִילּוּ בִּשְׁאָר עֲבֵירוֹת! - תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: הוֹאִיל וְזֶה בָּא בִּזְמַן קָבוּעַ וְזֶה בָּא בִּזְמַן קָבוּעַ, מַה זֶּה אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, אַף זֶה אֵינוֹ מְכַפֵּר אֶלָּא עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. אֲשֶׁכְּחַן שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים, שְׂעִירֵי הֶרְגָּלִים מְנָלַן? וְכִי תֵּימָא: הָא נַמִּי כִּדְתַנְּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל - אִיבָּא לְמִיפְרַךְ: אִי מִדְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁכֵּן תָּדִיר! אִי מִדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁכֵּן מְרוּבֶּה כַּפָּרָתוֹ! וְכִי תֵּימָא,

הא

חדש כתיב "לה'" שאין מכיר בו אלא ה'. ואם תאמר: לרבי ישמעאל, למאי איצטריך "לכל חטאתם"? ויש לומר: כי היכי דלא נימא דנכפר כפרה גמורה. **סבר** לה כרבי מאיר – לאו דוקא כרבי מאיר, דרבי מאיר בעי ידיעה בתחלה, דקתני לקמן דכולהו מכפרין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, ואילו לרבי ישמעאל האי בר קרבן הוא. **מאי** טעמא דרבי יהודה – ואם תאמר: מאי קבעי? הא על כרחך ליכא לאוקומה לכפרה דרגלים ודראשי חדשים אלא באין בה ואין בה, דאיש בה ידיעה בתחלה או בסוף פנימי וחיצון מכפרין! ויש לומר: דבעי, מאי טעמא דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו? אימא בשאר עבירות; אי משום בנין אב דתני דבי רבי ישמעאל – הא איכא למיפרך כדפריך בסמוך: מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו! ומשני: "לחטאת לה'", חטאת שאין מכיר אלא ה', וכיון דמכפר אאין בה ואין בה – לא שייך למיפרך: מה ליום הכפורים כו', דגילוי מילתא בעלמא הוא דחטאת דקרא דיינו טומאת מקדש וקדשיו, כדאמר בסמוך. **שעיר** זה יהא כפרה עלי – פירש בערוך: שעיר זה כפרה לישראל, ועלי לקבוע זמן כפרה זו, וקבעתי בראש חדש להפיס דעתה של ירח. **הואיל** וזה בא בזמן קבוע – פירש הקונטרס: שעיר חיצון. וכן צריך לומר, דאי מפנימי גמר, בסמוך דפריך: מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו – הוה ליה למיפרך: שכן נכנס דמה לפני ולפנים. ועוד, אדליף מפנימי – לילף משעיר המשתלח דמכפר אשאר עבירות. אף על גב דשעיר המשתלח אין קרבן, פנימי נמי לאו קרבן גמור הוא, דנשרף חוץ למחנה, ואית לן למילף טפי משעיר המשתלח דהוי חוץ מחוץ. אבל השתא דגמר מחיצון ניחא טפי, דדמו אהדדי טפי משעיר המשתלח. ונ"ל נמי דאיצטריך לעיל היקישא דחיצון מכפר מפנימי, דאין ללמוד מפנימי מבנין אב, דחוץ מפנים לא ילפינן. ואם תאמר: אי מחיצון גמר, תפשוט מהכא דדבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב, דחיצון גופיה לא ידעינן דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו אלא משום דהוקש לפנימי. ובעיא היא בפרק "איזהו מקומן" (זבחים נ, א)! ויש לומר: דהאי לא חשיב בנין אב, אלא גילוי מילתא בעלמא, כדמוכח בסמוך. והשתא נמי אתי שפיר דקאמר: ואיתקוש שעירי רגלים לשל ראשי חדשים, אף על גב דשל ראשי חדשים לא ידעינן אלא בבנין אב דחיצון, וחיצון מהיקשא דפנים. ובקונטרס פירש בסמוך דדבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש, וילפינן שעירי רגלים מראשי חדשים, אף על גב דראשי חדשים לא ידעינן אלא בבנין אב מיום הכפורים. ואי אפשר לומר כך, דהא בעיא היא בפרק "איזהו מקומן" (שם נא, א) אי דבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש אי לא. ועוד, דהכא גרע מדבר הלמד בהיקש דאינו חוזר ומלמד בהיקש כדפירש הקונטרס גופיה בסמוך, דהכא שעירי ראשי חדשים גמרינן משעיר החיצון דגמר בהיקש מפנימי.

אף זה אינו מכפר כו' – ואין להקשות: ונילף מהאי בנין אב דליכפר נמי ראשי חדשים אכפרה דחיצון! דהא איתקש חיצון לפנימי שלא תהא כפרתו פעמים בשנה. ועוד, דלענין זה איכא למיפרך: מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו. דהשתא ליכא למימר גילוי מילתא הוא, דקרא דראשי חדשים לא משמע אלא אאין בה ואין בה. **שעירי** רגלים מנא לן – הכא אין לפרש: מנין דלא מכפרי נמי אשאר עבירות, כדבעי לעיל אדראשי חדשים. דאם כן מאי פריך בסמוך: שכן תדיר, שכן מרובה כפרתו? אדרבה, כל שכן דנילף מהתם, דאף על גב דחמירי לא מכפרי נמי אשאר עבירות. אלא יש לפרש: מנלן דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו דאיכא כרת? אימא דלא מכפר אלא בשאר עבירות דליכא כרת, כיון דאין כפרתו מפורשת. ולא דמי לדראשי חדשים, שמפורשת, ד"חטא שאין מכיר בו" משמע כל חטאים שאינם ידועים כדפירש הקונטרס בסמוך. ולהכי בעי: מנלן דלא מכפרי נמי אשאר עבירות. ולהכי נמי חשיב לה בסמוך גילוי מלתא בעלמא. **שכן** מרובה כפרתו – פירש הקונטרס: מרובה כפרה של יום. והדין עמו, דאין לפרש שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו דאית בהן כרת, דהא היא גופה בענין למילף. ואם תאמר: והיכי בעי למילף מדיום הכפורים? והא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בבנין אב, ומה צריך פירכא ד"שכן כפרה מרובה"! ויש לומר: דאיצטריך האי פירכא דלא נילף מדראשי חדשים, דאי פרכת מה לדראשי חדשים שכן תדיר – נימא: יום הכפורים יוכיח. אבל השתא דאיכא פירכא – ליכא למימר תוכיח. ואם תאמר: ונילף במה הצד מתרוייהו! ויש לומר: דאיכא למיפרך שכן מרובה כפרתו דראשי חדשים, הואיל ותדיר חשיב קצת מרובה כפרה.

הא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

הא גמרינן ראשי חדשים מיום הכפורים ולא פרכינן – הכא לא גרסינן "שכן מרובה כפרה", דראשי חדשים מיום הכפורים קולא בעינן למילף שלא יכפרו נמי בשאר עבירות, ולא שייכא האי פירכא דחומרא. אלא גרסינן "ולא פרכינן" ותו לא, ודיינו פירכא – שכן אינו תדיר. **כדאמר** רב חמא שעיר ושעיר כו' – תימה: ועצרת דלא כתיב ביה "ושעיר" מנא ליה? אי בבנין אב דשאר רגלים – תפשוט מהכא דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב! ועוד, דאי בבנין אב אתי למילף, בקמא דבתר ראשי חדשים נכתוב "ושעיר" ואינך ניתי בבנין אב! ושמא יש לפרש דלא דריש הכא אלא בההוא שעיר דכתיב בתר ראשי חדשים, ואינך "ושעיר" לשום דרשה, וממילא אתו שאר רגלים, דכיון דגלי בחד הוו אחריני למד סתום מן המפורש, ואפילו בנין אב לא צריך. ולקמן דפריך מעצרת ויום הכפורים – עיקר קושייתו מיום הכפורים. ופריך דוקא לרבי מאיר, משום דאמר כל השעירים כפרתן שוה ואפילו דיום הכפורים. ורבינו תם פירש דהכא נמי סמיך אהיקשא דרבי יונה כדמסיק לקמן, ולא נקט אלא תחלת סוגיא דלקמן דהוי כמו "וכו'". ואף על גב דרבי יהודה אית ליה היקשא ד"במועדיכם" וכרבי מאיר, מכל מקום לא מסתבר ליה לרבי יהודה לומר שיהו כל השעירים כפרתן שוה כמו שאומר רבי מאיר, משום דעדיפא ליה היקשא דהיצון לפנימי, ואית לן למימר דאין מכפר שתי כפרות וגם שלא תהא כפרתו פעמים בשנה. ולרבי מאיר עדיפא היקשא דמועדות.

אבל חטא שסופו ליודע כמי שיש בה ידיעה לבסוף דמי – ואם תאמר: ולפי זה אמאי הוצרך לשנויי לעיל דרבי ישמעאל סבר לה כרבי מאיר? נימא דהיצון מכפר אאין בה ואין בה שסופו ליודע, דאהאי לא מכפר רגלים וראשי חדשים, דכיון שסופו ליודע לא קרינן ביה חטא שאינו מכיר בו אלא ה'! ויש לומר: כיון דהאמת דלרבי יהודה חטא שסופו ליודע מכפרים רגלים וראשי חדשים, לא מסתבר ליה להתלמוד שיחלוק עליה רבי ישמעאל בדבר זה.

אי מה להלן עולין כו' ונפקא מינה היכא דנשבר הציץ כו' וציץ נפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה – ואם תאמר: אמאי לא משני דמשני בסמוך, דאין אחר נושא אותו עון? ויש לומר: דציץ לא מקרי אחר לגבי ראשי חדשים, כיון דעולין לא כתב בראשי חדשים אלא דיליף מציץ. אבל אעון העדה דכתיב בראשי חדשים משני שפיר בסמוך דאין אחר נושא אותו עון. ומורי הרב רבי שמואל מפרש: מה להלן עולין, כלומר, דציץ מכפר אקרבן עד שיהא מרוצה, וראשי חדשים מכפר על עון המקריב שהקריבו בטומאה. והשתא אין אנו צריכין לנפקותא דנשבר הציץ. ומשני: "עון העדה" כתיב, פירוש: עון דלא שייך אלא בעדה, ועולין שייך אף בקרבן. אי נמי, עון העדה ולא עון הכהן. **וניכפר** ראשי חדשים אדידיה ואדציץ – פירוש: קרבן שקרב בטומאה בשעה שקרב ראשי חדשים. דקרבנות שקרבו בטומאה קודם ראש חודש אין סברא שיכפר, דהיאך יכפר למפרע מה שכבר קרב בטומאה? **וניכפר** ציץ אדידיה ואדראשי חדשים – ואם תאמר: ואמאי לא משני דעון אחד הוא נושא ולא שני עונות? ויש לומר: דגבי ציץ כתיב "עון הקדשים", וטומאת בשר ועולין דוו תרוייהו עון הקדשים. ועוד, "עון הקדשים" משמע שפיר שני עונות, ד"קדשים" משמע קדשים הרבה. **אמר** קרא אותה – אפירכא קמייתא לא מצי לשנויי הכי, ד"אותה" אעון העדה קאי, ודוקא בטומאת בשר אין אחר נושא עון. **רב** אשי אמר העדה כו' – נראה דלא פליגי, ועל כרחך איצטריך דרשה ד"אותה" משום פירכא דלקמן, דרגלים אמאי לא מכפרי אדראשי חדשים. ודרשה דרב אשי נמי איצטריך לרבי שמעון, כרבי יהודה דלא משמע ליה "אותה" כדלקמן. **הכא** נמי שעיר ושעיר – אהיקשא דרבי יונה סמיך בדפרישית לעיל.

ואיתקוש

רש"י

הא גמרינן ראש חדש מיום הכפורים ולא פרכינן - הכא לא גרסינן שכן מרובה כפרה, הוא, אבל הכא איכא למימר כולה מילתא לא גמרינן! אלא כדאמר רבי חמא ברבי חנינא: "שעיר" "ושעיר", הכא נמי "שעיר" "ושעיר", ואיתקיש שעירי רגלים לשעירי ראשי חדשים, מה שעירי ראשי חדשים, מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, אף שעירי הרגלים אינן מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. איבעיא להו: כי אמר רבי יהודה על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף - הני מילי בחטא שאין סופו ליודע, אבל חטא שסופו ליודע - כמי שיש ידיעה בסוף דמי, ושעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר. או דלמא, אפילו חטא שסופו ליודע - השתא מיהא "חטא שאין מכיר בו אלא ה'" קרינא ביה? תא שמע, דתניא: על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף וחטא שסופו ליודע - שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: שעירי הרגלים מכפרין, אבל לא שעירי ראשי חדשים" וכו'. אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: מאי טעמיה דרבי שמעון? אמר קרא: "ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה", והאי קרא בשעיר דראש חדש כתיב; ויליף "עון" "עון" מציץ, נאמר כאן "עון" ונאמר להלן "עון", מה להלן טומאת בשר, אף כאן טומאת בשר. - אי מה להלן עולין, אף כאן עולין! - "עון העדה" כתיב. - מכדי מיגמר מהדדי, נכפר דראש חדש אדידיה ואדציץ; נפקא מינה לרבי יהודה דנשבר הציץ! - אמר קרא: "עון", עון אחד הוא נושא, ואין נושא שני עונות. - ונכפר ציץ אדידיה ואדראש חדש; נפקא מינה לטומאה דאירעה בין זה לזה! - אמר קרא: "אותה", אותה נושא עון, ואין אחרת נושא עון. רב אשי אמר: כתיב הכא "עון העדה" - עדה ולא קדשים, והתם כתיב "עון הקדשים", - קדשים ולא עדה. אשכחן שעירי ראשי חדשים דמכפרי על טהור שאכל את הטמא, שעירי רגלים דמכפרי על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף מנלן? כדאמר רבי חמא ברבי חנינא: "שעיר" "ושעיר", הכא נמי "שעיר" "ושעיר", ואיתקוש

התם כפרה – בגופיה כתיב (במדבר כח) "לחטאת לה'", פירש לך הכתוב בו כפרה על חטא שאינו ידוע, ומשמע דכל חטאים שאינם ידועים במשמע. **גלוי מילתא בעלמא הוא** – דגמרי מיום הכפורים, שלא יכפר אלא טומאת מקדש וקדשיו, הלכך ליכא למיפרך מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו, דהא לא גמרינן מיניה כפרה, אלא מיעוטא הוא דגמרינן מיניה. אבל כולה מילתא, כגון שעירי הרגלים דלא מיפרשא כפרה דידהו, "לכפר" הוא דכתיב בהו ולא פירש על מה, ואם תאמר בא ללמוד משל יום הכפורים שיכפר על טומאת מקדש שהוא עון כרת – פרכינן: מה ליום הכפורים שכן מרובה כפרתו. **שעיר ושעיר** – "שעיר" הוה מצי למיכתב בכולהו, וכתיב "ושעיר", וי"ו מוסיף על ענין ראשון להקיש, ומהו ההיקש? איתקוש שעירי הרגלים לשל ראש חדש, והוא כבר למד בבנין אב מיום הכפורים, ודבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש. כל המלמד בכל המדות חוזר ומלמד, חוץ מהלמד בהיקש שאין חוזר ומלמד בהיקש בקדשים. והכי אמרינן בזבחים בפרק "איזהו מקומן" (מט, ב). **שסופו ליודע** – כגון שראוהו שנטמא ונכנס למקדש וסופו להודיעו. **ואותה נתן לכם** – בשעיר החטאת אשר דרש משה והנה שורף כתיב, ושל ראש חדש היה. ושלשה שעירים קרבו ביום שהוקם המשכן, והוא יום שמיני של מלואים: שעיר של ראש חדש, דכתיב (שמות מ) "באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד". ושעיר דנחשון שהקריב לחנוכת המזבח, ובכל הנשיאים אומר (במדבר ז) "שעיר עזים אחד לחטאת". ובשעיר שמיני כתיב (ויקרא ט) "ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת". והשנים אבלו, ושל ראש חדש נשרף, כדילפינן בתורת כהנים ובשחיטת קדשים בפרק "טבול יום" (זבחים קא, ב). **עון עון מציץ** – דכתיב ביה "ונשא אהרן את עון הקדשים" (שמות כח). **מה להלן טומאת בשר** – שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף, אלא על הדם או על החלב או על הבשר של עולה שקרב בטומאה, ומרצה ציץ על הקרבן שמכשירו לרצון, שאין הבעלים צריכין להביא קרבן אחר. אף כאן טומאת בשר – יכפר על האוכל בשר קודש טמא והוא טהור. **אי מה להלן עולין** – מה הציץ אינו מכפר על שום חטא אלא מרצה על העולין, אף זה ירצה על העולין כי היכי דעביד ציץ, ונפקא מינה להיכא דנשבר הציץ. ולא יכפר על עון האדם האוכל! **עון העדה כתיב** – אלמא מכפר על עון אנשים הוא. **מכדי מיגמר גמרי מהדדי** – בגזירה שוה, ניכפר אתרוייהו! ניכפר אדידיה כדקאמרת "עון העדה" כתיב, על אדם האוכל טומאת בשר, ואמאי דעביד ציץ לרצות על העולין אם נשבר הציץ. **כין זה לזה** – בין ראש חדש לראש חדש. **אותה** – "ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה". **רב אשי אמר כו'** – ה' יתירא ד"העדה" וד"קדשים" דריש למיעוטא.

ניכפרו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

והראיה לכאורה לכך שאין זו פירכא, דהָא **גְּמָרִינַן רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִדְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** – שהרי לעיל למדנו את כפרת שעיר ראש חדש משעיר של יום הכפורים, **וְלֹא פָּרְכִינַן** – ולא דחינו שיום הכפורים חמור מפני שמרובה כפרתו, ואם כן גם את שעירי הרגלים נוכל ללמוד משעיר יום הכפורים שיכפרו על עון שזדונו כרת, ולא נפרוך שיום הכפורים מרובה כפרתו.

דוחה הגמרא: אין להוכיח ממה שלמדנו שעיר ראש חדש מיום הכפורים, כיון דהָתָם, בשעיר ראש חדש, **כַּפָּרָה מִיכְּתָב כְּתִיבָא** – מבואר בפסוק שהוא מכפר על חטא שאינו ידוע לחוטא, שהרי נאמר 'חטאת לה'' שמשמעו שבא לכפר על חטא שרק ה' יודע ממנו, והיה מקום לומר שהוא מכפר על כל החטאים, והלימוד משעיר יום הכפורים **גְּלוּיֵי מִילְּתָא בְּעַלְמָא הוּא** – בא רק לגלות ששעיר ראש חדש אינו מכפר על חטאים נוספים שאין החוטא מכיר בהם, אלא רק על טומאת מקדש וקדשיו, **אֲבָל הָכָא,** בשעירי הרגלים, לא כתוב בפסוק שמכפרים גם על חטא שיש בו כרת, וצריך ללמוד זאת משעיר יום הכפורים, **וְאִיכָּא לְמֵימַר** – אפשר לדחות ולומר **דְּכוּלֵּהּ מִילְּתָא לֹא גְּמִרִינַן** – שלא ניתן ללמוד משעיר של יום הכפורים את עיקר ענין הכפרה, כיון שיום הכפורים חמור, שמרובה כפרתו.

הגמרא מסיקה מנין ששעירי הרגלים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: **אֶלָּא כִּדְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא** להלן (י.), בביאור שיטת רבי מאיר, שדורשים מזה שהתורה יכלה לכתוב 'שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת' וכתבה 'וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת' בתוספת וא"ו, כדי שנלמד את דיני השעירים זה מזה, **וְהָכָא נַמִּי שָׂעִיר וְשָׂעִיר** – כך גם כאן, נלמד ממה שהתורה יכלה לכתוב 'שעיר' וכתבה 'ושעיר', **וְאִיתְּקוּשׁ** – והוקשו על ידי הוא"ו **שְׂעִירֵי רְגָלִים לִשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים,** לומר, **מַה שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים אֵינָן מְכַפְּרִין אֶלָּא עַל** טומאת מקדש וקדשיו **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, אַף שְׂעִירֵי הָרְגָלִים אֵינָן מְכַפְּרִין אֶלָּא עַל שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף.**

הגמרא דנה בגדרי חטא שאין בו ידיעה: **אִיבָּעְיָא לְהוּ, כִּי אָמַר** [–מה שאמר] **רַבִּי יְהוּדָה,** ששעירי הרגלים וראשי חדשים מכפרים **עַל** טומאה **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, הָנֵי מִילֵּי בְּחַטָּא שֶׁאֵין סוֹפוֹ לִיוָּדֵעַ,** שאין החוטא עתיד לידע שחטא, **אֲבָל חַטָּא שֶׁסּוֹפוֹ לִיוָּדֵעַ,** כגון שיודיעוהו אחרים שנטמא, **כְּמִי שֶׁיֵּשׁ יְדִיעָה בַּסּוֹף דָּמֵי** – הרי זה דומה לחטא שיש לו ידיעה בסוף, **וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בְּחוּץ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר** עליו, **אוֹ דִּלְמָא שֶׁאֲפִילּוּ בְּחַטָּא שֶׁסּוֹפוֹ לִיוָּדֵעַ, הַשְּׁתָּא מִיהָא חַטָּא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא ה' קָרֵינָא בֵּיהּ** – הרי מכל מקום כעת הוא נקרא שרק ה' מכיר בחטא זה, ויתכפר על ידי שעירי הרגלים וראשי חדשים.

פושטת הגמרא את הספק: **תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא, עַל** טומאה **שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, וְעַל חַטָּא שֶׁסּוֹפוֹ לִיוָּדֵעַ, שְׂעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְכַפְּרִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה,** הרי שאף חטא שסופו להוודע נחשב כחטא שאינו ידוע, ושעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים עליו.

שנינו במשנה: **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, 'שְׂעִירֵי הָרְגָלִים מְכַפְּרִין** [על טומאת מקדש וקדשיו] **אֲבָל לֹא שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים** וכו', ועל מה שעירי ראשי חדשים מכפרין, על הטהור שאכל את הטמא'.

מבארת הגמרא את טעמו של רבי שמעון: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מַאי טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** ששעירי ראש חדש מכפרים על אדם טהור שאכל קרבן טמא, **אָמַר קְרָא** לגבי שעיר החטאת ששרפו בני אהרן ביום שהוקם המשכן, שאמר להם משה רבינו **'וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה'** (ויקרא י יז), **וְהָאי קְרָא** – ופסוק זה **בְּשָׂעִיר דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּתִיב,** שהוקרב ביום זה, **וְיָלִיף 'עָוֹן' 'עָוֹן' מִצִּיץ** – ורבי שמעון לומד בגזירה שוה, את תיבת 'עון' שנאמרה כאן, מתיבת 'עון' שנאמרה בענין הציץ, **נָאֱמַר כָּאן** בשעיר ראש חדש **'עָוֹן', וְנֶאֱמַר לְהַלָּן** בפרשת הציץ לשון **'עָוֹן', מַה לְּהַלָּן** בא הציץ לכפר על **טוּמְאַת בָּשָׂר,** שאם נטמא בשר העולה או חלבו או דמו, והוקרב, אין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר, **אַף כָּאן,** בשעיר ראש חדש, ה'עון' שבא לכפר הוא עון של **טוּמְאַת בָּשָׂר,** שאם כהן טהור אכל בשר טמא, מתכפר בשעיר זה.

שואלת הגמרא: **אִי** – שמא נוסיף ונדרוש, **מַה לְּהַלָּן** [–לגבי ציץ] **עוֹלִין** הקרבנות על גבי המזבח, כלומר, אין הציץ מכפר על חטא, אלא מַרצה, מכשיר קרבנות טמאים שהעלום למזבח, **אַף כָּאן** – בשעיר ראש חדש נאמר **שעוֹלִין** – שהוא מרצה את הקרבנות שעלו למזבח בטומאה, אך אינו מכפר על הכהן שאכל בשר טמא.

משיבה הגמרא: בשעירי ראש חדש **'עָוֹן הָעֵדָה' כְּתִיב,** כלומר, שמכפר על עון של אנשים, והיינו על כהן שאכל קרבן טמא.

שואלת הגמרא: **מִכְּדֵי מִינְּמַר גְּמָרֵי מֵהַהֵדֵי** – הרי שעיר ראש חדש נלמד מציץ בגזירה שוה, ואם כן **נְכַפֵּר** שעיר **דְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אַדִּידֵיהּ וְאַדְּצִיץ** – נאמר ששעיר ראש חדש מכפר גם על הדבר האמור בפרשתו, והיינו על כהן האוכל בשר טמא, וגם על מה שבא הציץ לכפר, והיינו שירצה על בשר עולה טמא שהוקרב על המזבח להכשירו. ומוסיפה הגמרא, אף שלכאורה אין צריכים לריצוי זה, שהרי הציץ כבר ריצה והכשיר קרבנות העולין בטומאה, מכל מקום **נָפְקָא מִינָּהּ** – יצא דין מדבר זה שגם שעיר ראש חדש מכפר על העולין בטומאה, **לְהֵיכָא דְּנִשְׁבַּר הַצִּיץ** – לאופן שנשבר הציץ, שאינו מרצה עתה על הקרבנות שהוקרבו בטומאה, ששם יכפר שעיר ראש חדש. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי שעיר ראש חדש, **'עָוֹן הָעֵדָה'** (ויקרא י יז), בלשון יחיד, ודורשים מכך שרק **עָוֹן אֶחָד הוּא נוֹשֵׂא** – מכפר, **וְאֵין נוֹשֵׂא שְׁנֵי עֲוֹנוֹת.**

ממשיכה הגמרא ושואלת: **וּנְכַפֵּר צִיץ אַדִּידֵיהּ וְאַדְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ** – נאמר שהציץ יכפר גם על הענין האמור בפרשתו, והיינו על קרבן טמא שהוקרב, וגם על מה ששעיר ראש חדש מכפר, והיינו על כהן טהור שאכל קרבן טמא, ואף ששעיר החטאת של ראש חדש כבר מכפר עליו, מכל מקום **נָפְקָא מִינָּהּ לְטוּמְאָה דְּאִידְּעָה בֵּין זֶה לָזֶה** – לכהן שאכל קרבן טמא בין ראש חדש זה לראש חדש אחר, שעד שיקריבו את השעיר יכפר עליו הציץ. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** לגבי שעיר ראש חדש **'וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי ה'',** ויש לדרוש שרק **'אוֹתָהּ'** – שעיר החטאת של ראש חדש **נוֹשֵׂא עָוֹן** זה, **וְאֵין אַחֶרֶת נוֹשֵׂא עָוֹן** זה.

הגמרא מביאה ישוב נוסף על שתי השאלות: **רַב אַשִּׁי אָמַר, כְּתִיב הָכָא,** בשעיר ראש חדש, **'עָוֹן הָעֵדָה',** ודרשו מיתור האות ה"א שבא הפסוק למעט ולומר שמכפר רק על עון **הָעֵדָה וְלֹא** על עון **הַקֳּדָשִׁים,** ולכן מכפר רק על האוכל בשר קודש טמא, ולא על קרבן שהוקרב בטומאה. **וְהָתָם** – בפרשת הציץ **כְּתִיב 'וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים'** ומיתור האות ה"א דורשים שמכפר רק על עון **הַקֳּדָשִׁים וְלֹא** על עון **הָעֵדָה,** ולכן אינו מרצה אלא על קרבן שהוקרב בטומאה.

ממשיכה הגמרא ומבררת: לדעת רבי שמעון, **אַשְׁכְּחָן** – מצאנו מקור **לִשְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים דִּמְכַפְּרִי עַל טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא,** בגזירה שוה 'עון עון' מציץ, וכמו שהתבאר, אך **שְׂעִירֵי רְגָלִים דִּמְכַפְּרִי עַל 'שֶׁאֵין בָּהּ יְדִיעָה לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף',** מְנָלָן – מנין למד רבי שמעון ששעירי הרגלים מכפרים על מי שנכנס לבית המקדש בטומאה ולא היתה לו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. מבארת הגמרא: הלימוד לדין זה הוא **כִּדְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא** (להלן י.) בביאור שיטת רבי מאיר, שכל השעירים שוים בכפרתן, שיכלה התורה לכתוב **'שָׂעִיר** עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת' וכתבה **'וּשְׂעִיר** עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת', ותוספת האות וי"ו באה לומר שיש ללמוד את דיני השעירים זה מזה, **וְהָכָא נַמִּי** יש לבאר כן את דברי רבי שמעון, שיש לדרוש **שָׂעִיר וְשָׂעִיר,** כלומר שכתבה התורה 'ושעיר' ביתור וי"ו,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וציונים - הלכות שבת ~

ב וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹתוֹ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אֲבָל אִם הָיָה אֹהֶל עֲרַאי עָשׂוּי מִבְּעוֹד יוֹם[טז] - מֻתָּר לְהוֹסִיף עָלָיו בְּשַׁבָּת[יז], כְּגוֹן אִם הָיְתָה הַמַּחֲצֶלֶת פְּרוּסָה מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי טֶפַח[יח], שֶׁזֶּהוּ שִׁעוּר לִהְיוֹת נִקְרָא אֹהֶל - מֻתָּר לְפָרְסָהּ כֻּלָּהּ לְמָחָר וּלְהוֹסִיף עוֹד מַחְצְלָאוֹת[יט], שֶׁהַכֹּל אֵינוֹ אֶלָּא תּוֹסֶפֶת לְאֹהֶל טֶפַח הֶעָשׂוּי מֵאֶתְמוֹל. וַאֲפִלּוּ לִפְרוֹס עַל מְחִצּוֹת מֻתָּר בְּעִנְיָן זֶה[כ].

ביאורי הלכה

טז] מבעוד יום - דווקא שהיה עשוי מבעוד יום, אבל אם נעשה בשבת בהיתר לא התירו להוסיף עליו. וצ"ע[27].

יז] להוסיף עליו בשבת - להלן סעיף ה נתבאר שמותר להוסיף תוספת עראי גם על אוהל קבוע[28].

יח] כדי טפח - לפחות[29] טפח על טפח[30] וחלל טפח[31]. וצריך שכוונתו בפריסת טפח זה תהיה לאוהל[32].

יט] עוד מחצלאות - מותר להוסיף[33] דברים שדרכם להיות עראיים, אבל לא דברים שהדרך להשאירם בקביעות אף שכוונתו להסירם מיד[34].

כ] בענין זה - מותר למשוך את הטפח הפרוס כדי שתתפשט שאר המחצלת, אף שהטפח לא נשאר

ציונים והוספות

27) "מבעוד יום" היינו אבל לא בשבת, אלא שיש לומר שכתב כן כי לכתחילה אין לסמוך על אוהל שיעשה בשבת בהיתר, אבל אם נעשה בהיתר בשבת עדיין יש להסתפק כמבואר להלן הערה עא, ושם נתבאר שהספק אינו אלא באוהל עראי שניכר שהוא אוהל והותר לעשותו בשבת (כגון ע"י נכרי לצורך חולה), אבל לא במקום שהיתר עשיית האוהל משום שלא היה עליו שם אוהל (כגון שמתח חוטים ונעשה להם דין לבוד, או שנתן גג על פחות מחלל טפח ולאחר מכן נטל הדברים שהיו תחתיו או שנכנס תחת מטריה המונחת על הארץ כדלהלן הערה לו) שאז אין כאן "תחילת אוהל" (וייתכן שאסור להוסיף עליו אפילו נעשה מבעוד יום).

28) לכאורה היתר התוספת על אוהל קבוע, הוא דווקא כשהתוספת ממין אחר שניכר שהוא עראי (הוספה כזו מצויה יותר בהארכת מחיצה (דלהלן סעיף ה, או בסתימת חלון דלעיל סי' שיג ס"א) מאשר בהארכת גג), אבל מתיחת ופריסת האוהל הקבוע אף שבדעתו לכורכו ולקפלו שוב אינה בהיתר תוספת אוהל עראי עד שהעיקר יהיה עראי (וגם אז צריך שיהיה בדבר שדרכו להיות עראי) ופריסת המחצלת שבסעיף זה (ועד"ז להלן סעיף יז) לא הותרה אלא כשגם עיקר המחצלת עראי. ונפק"מ לגגות מתקפלים שעל הסוכה וכיוצא־בזה שפותחים אותם בעת הגשמים, ומשאירים טפח פתוח מערב שבת כדי שלא יהיה עושה אוהל עראי בתחלה, שהטפח הפתוח צריך להיות עראי ולא פתוח בקביעות בכל השנה. וראה להלן הערה צג עוד לעניין גגות אלו.

29) משמע קצת שהמחצלת צריכה להיות פרוסה מבעוד יום שיעור טפח לכל רוחבה (או אורכה) ולא רק טפח על טפח, ולכאורה, העיקר שיהיה ניכר שזו הוספה על דבר קיים ולכך לא די בטפח על טפח ומאידך אין לדקדק שיהיה לכל ארכו ממש, וגם מ"ש בשש"כ (פכ"ד הערה לה) שמותר להוסיף על הטפח ישר או לצדדיו ולא באלכסון וכיו"ב, העיקר הוא שייראה כמוסיף ולא כעושה מתחילתו, ולא צריך שיהיה המשך ממש.

30) שיעור טפח הוא 8 ס"מ, 51.3 אינץ'.

31) טפח על טפח הוא שיעור גג (סי' שא סמ"ח, ועד"ז סי' תרלא ס"ז) ובלא חלל בגובה טפח תחתיו אינו קרוי אוהל כלל (להלן סי"ט).

32) כדלהלן לעניין מחצלת: "יוצא ממנה כדי טפח פרוס לאהל", וראה לעיל הערה כז כשחל עליו שם אוהל [בשבת] ממילא.

33) באופן שנראה שהוא מוסיף על הקיים ולא עושה דבר חדש לגמרי, ולכך אם רוצה להתחיל להוסיף מצד אחר ולא בצמוד לטפח הקיים, צריך שיהיה במקום ובאופן שניכר שבא כהמשך לטפח הקיים ולא שייראה כעושה דבר חדש וע"ד המבואר לעיל הערה כט, וראה שש"כ (פכ"ד ס"ו ובהערה כד) שצריך להתחיל דווקא מן הצד שבו כבר קיים אוהל של טפח דאל"כ הרי הוא מתחיל עכשיו לעשות אוהל.

34) להלן סי"ז מבואר שדבר עראי הוא כגון מחצלת העשויה מחומר שהדרך לעשות בו דברים עראיים, נמצא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְטֶפַח שֶׁאָמְרוּ הוּא חוּץ מִן הַכְּרִיכָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַמַּחֲצֶלֶת כֻּלָּהּ אַף שֶׁהִיא כְּרוּכָה וּנְתוּנָה שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם, וְיֵשׁ בָּעֲבִי עִגּוּל כְּרִיכָתָהּ כְּדֵי טֶפַח וְיוֹתֵר כא), אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה יוֹצֵא מִמֶּנָּה כְּדֵי טֶפַח פָּרוּם לְאֹהֶל, מִפְּנֵי שֶׁסְּבִיב הָעִגּוּל אֵינוֹ נִרְאֶה כְּאֹהֶל כְּלָל כב):

חלק ב, סימן שטו, דְּבָרִים הָאֲסוּרִים מִשּׁוּם אֹהֶל בְּשַׁבָּת, סְעִיף ב:

ביאורי הלכה

במקומו[35]. וכן מותר להזיז אוהל ממקום למקום כמו הזזת אוהל יחד עם העמודים עליהם מוחזק, או הזזת מחצלת הפרוסה על מקצת הגג למקום אחר על הגג, ובתנאי שלא בטל ממנו שם אוהל כל משך זמן ומקום ההזזה, כלומר שבמשך כל זמן ההעברה (לפחות טפח מן) האוהל יחזיק מעצמו על גבי העמודים ללא שיצטרכו לסומכו בידיים, וכן שבכל מקום שיעבירו אותו ישמור על צורת אוהל המגן, ואם לאו הרי הוא כעושה אוהל חדש[36].

כא) טפח ויותר - הכריכה עצמה לא מועלת אפילו אם כוונתו בנתינתה הייתה לאוהל[37].

כב) כאהל כלל - אף שהכריכה לא נראית כאוהל ולכך אין להוסיף עליה עד שיהיה טפח פתוח יוצא ממנה מערב שבת, מכל־מקום דין הכריכה עצמה כאוהל גמור ואסור ליתנה בשבת[38].

ציונים והוספות

שאם מאהיל עם דבר שהדרך לעשותו קבוע (אף שאין בדעתו לקיימו, דינו כמי שבדעתו לקיימו ו) - אסור.

35) קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק ג: והנה לכאורה היה אפשר לומר דבעינן שהטפח הפרוס מערב שבת ישאר במקומו, ומותר לפשוט שאר המחצלת הכרוכה, אבל למשוך את הטפח הפרוס ועי"ז יתפשט שאר המחצלת יהא אסור כיון שהטפח אהל העשוי מע"ש ניזוז ממקומו הוי כסותר האהל ועושה אהל חדש, אולם גבי מחיצות מפורש בסעי' ה' שאם היה טפח מהמחצלת משולשל למטה מבע"י מותר לשלשל כולה למטה בשבת, הרי שמותר למשוך הטפח העשוי מע"ש ממקומו ולשלשלו למטה, וה"נ לגבי אהל, שהרי אדמו"ר ז"ל כ' שם לגבי מחיצות "שתוספת אהל עראי מותרת", וכיון שהיתר תוספת מחיצה המתרת נלמד מדין תוספת אהל עראי, מבואר דחד דינא הוא. ע"כ.

36) בדוגמת החובש כובע שיש לו דין אוהל מערב שבת, שמותר לו ללכת עמו בשבת אף שכוונתו שיגן עליו, אבל אם הסירו שאז כבר אין לו צורת אוהל המגן שהיא דווקא כשהוא לבוש על ראשו - אסור ללבשו שוב. ונמצא שאם אוחז מערב שבת מטריה המגינה עליו מותר (מדין אוהל, אלא שצ"ע מדין מראית עין) להמשיך ולהסתובב עמה בשבת (ברשות היחיד), אבל כשהמטריה מונחת על הארץ אף שהיא עומדת ופתוחה אין זו צורת אוהל (אלא אם כן מונחת על הארץ באופן שמגינה על חפצים או מאכלים מן הגשם או החמה), וכאשר מניחה עליו כך שתגן עליו הרי זו נטיית אוהל מתחילתו (ראה לעיל הערה יב). ואם יכנס תחתיה כשהיא מונחת שנעשית בזה כאוהל (ראה שו"ת גבעת פנחס לבעל ההפלאה סו"ס ז), ואז יגביהנה ויטלטלנה כדין תוספת אוהל עראי מלבד מה שיש לחוש למראית עין שפתחה בשבת, הנה באנו לדין תוספת אוהל עראי שנעשה בשבת בהיתר (ראה לעיל הערה כז שבנידון זה שהוא כאוהל שנעשה ממילא, מסתבר יותר להחמיר).

37) גגון של עגלת תינוקות העשוי לצל (ועד"ז גג מתקפל שעל הסוכה וכיו"ב שנתבארו להלן על סעיף יג), אם הוא מקופל כולו אינו נחשב כטפח העשוי מערב שבת, אפילו אם עובי הגגון המקופל יותר מטפח ואפילו כולו עראי.

38) קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק ג: בט"ז סק"ג כ' להחמיר שלא לכסות כלי בשבת (הט"ז לשיטתי' בסקי"א דאסור לכסות כלי אפי' אינו רחב) במחצלת כרוכה שיש בעובי העיגול טפח. ובמ"מ לשו"ע אדמו"ר אות ז' כ' עיין א"ר שחולק על הט"ז סק"ג, ואינו מוכרח כ"כ בדעת אדמו"ר, והפמ"ג במש"ז כ' וז"ל א"י מה מלמדנו (הט"ז) דלכאורה כו"ע מודים בזה כל שמכסה כלי ויש בכיסוי רוחב טפח ע"פ כולה, מה לי בעיגול או לאו, וע"כ [לא] פליגי התוס' על רש"י אלא לענין תוס' אהל לרש"י מה שבכריכה מצטרף וצ"ע עכ"ל, ובתשוב' חת"ס סי' ע"ג כ' ג"כ דלכו"ע אסור להניח מחצלת כרוכה, וטעמו דבאמת כרוכה הוי אהל גמור אלא שאינו נראה כאהל, ולא ניכר שהשאירה כך משום אוהל אלא שהניחה כך בלא כוונה ולמחר מיחזי עושה אהל בתחלה, ע"כ אסור להוסיף על הכרוכה, אבל להניחה על חלל הכלי מדינא אסור עכ"ד. וראה בבדה"ש ביישוב דעת הט"ז, וכן בדעת המשנ"ב שיוצא מדבריו שמותר להניח מחצלת כרוכה בשבת עצמה ואח"כ להוסיף עליה (המשנ"ב לא חילק בין מונחת מאתמול למניחה בשבת), וסיים שמסתימת דברי השו"ע לא משמע כן. ולהעיר, שאם אין כוונתו לעשות אוהל מותר ליתן את הכריכה (וכמובן שאז אסור להוסיף עליה לשם אוהל), אלא שאם נותן גם מחיצות תחת הכריכה יש לעשות בשינוי כדלהלן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תפילין ~

~ יום ראשון ~

סימן לב דין כתיבת התפילין:

לו אמנם יש להסתפק במצ"ת שמשפטה להיות חסר וכתבה מלא אם מועיל אריכות הצ' למטה אחר שיגרור הוי"ו כי שמא כל עוד שאינו מאריך האות למעלה נחשבת כב' תיבות וכן בנת"ן שמשפטה להיות חסר אם מועיל אריכות הנו"ן למטה אחר גרירות הוי"ו ומכל מקום כל שנראית כב' תיבות פסולה אבל אם בתחילת הכתיבה ממשיך רגל התחתון של הנו"ן והצד"י וכותב האות הסמוכה בתוכה כזה כשר ובלבד שלא ימשוך יותר מדאי ואם המשיך יותר מדאי כדי למלאות השיטה יש להסתפק אם כשר אם לאו ויש להראות לתינוק שאינו לא חכם ולא טפש כמו שעושין בכל אות שיש בה ספק כמ"ש סימן ל"ו:

לז אם כתב תיבה אחת יתירה יגררנה ויהיה מקומה חלק ואף שאין צריך להיות שם חלק אין זה פוסל כל שאין במקום החלק כשיעור הריוח שבין פרשה לפרשה שהוא כדי ט' אותיות ואם סיום התיבה שלפניה הוא אות ה' או קו"ף אינו יכול להמשיכן למלאות מקום החלק מפני שרגל הה' והקו"ף צריך להיות בסופן ואם יגרר הרגל ויכתבנו בסוף נמצא כותב שלא כסדרן אבל אם יהיה חלק כשיעור ט' אותיות כשיגרור תיבה היתירה ונמצא שיהיה ריוח שבין פרשה לפרשה במקום שאין שם פרשה ויפסלו התפילין יש להקל למשוך הה"א אף על פי שלא תהא רגלה בסופה מאחר שלא הוזכר זה בתלמוד:

לח היה כותב וטעה ומחקו בעודו לח או שנתייבש וגררו וכן אם נפל דיו על הקלף ומחקו בעודו לח או גררו לאחר שנתייבש מותר לכתוב על מקום המחק או על מקום הגרר אפילו האזכרה כמו שמותר בספר תורה ומכל מקום טוב לכתחילה שלא ימחוק בעודו לח אלא ייבשנו יפה באש כי אז יגרר בקל ולא ישאר לו שום רושם:

לט נדבק אות לחברתה באותיות השם יכול לגוררן ולהפרידן ואין בגרירה זו משום מוחק את השם שהרי מתקן הוא ב[ז]ה:

~ יום שני ~

מ אותיות ותיבות שנמחקו קצת אם רשומן ניכר כל כך שתינוק שאינו לא חכם ולא טפש יכול לקרותן מותר להעביר קולמוס עליהן להיטיב הכתב ולחדש ואין בזה משום שלא כסדרן כיון שגם עכשיו הכתב הוא כשר ומה שמוסיף עליו אינו אלא שמשמרו שלא יתמחק יותר במה דברים אמורים כשקצת צבע הדיו קיים אבל אם קפץ כל הדיו מהקלף ולא נשאר רק רושם אדמימות מהחלודה של הדיו כשמעביר הקולמוס עליהן ה"ז כותב שלא כסדרן ואין צריך לומר אם בתחלת הכתיבה לא היה הדיו שחור אלא דומה ללבן שהוכהה מראיתו או לאדום וצריך להעביר עליהן קולמוס שיש בזה משום שלא כסדרן:

מא יש ליזהר לכתחלה שלא יכנס ראש הלמ"ד של שיטה זו בתוך אויר הה"א והח"ת שבשיטה שלמעלה ממנו אפילו בלא נגיעה ואם נכנסו בענין שהפסיד צורת האות כגון שנכנס לתוך דלי"ת ונראית כה"א פסולה:

מב אם אין הפרשיות שגורות בפיו צריך שיכתוב מתוך הכתב שמא יטעה ואם מקצת הפרשה שגורה בפיו מותר לכתוב אותו מקצת בעל פה והשאר מתוך הכתב:

מג כשכותב בעל פה מפני שהן שגורות בפיו צריך לקרות כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה שמא יטעה ויקדים המאוחרות מחמת שגירותו בהן ואפילו אם אחד מקרא אותו מלה במלה צריך הוא ג"כ להוציא כל מלה ומלה בפיו אבל אם כותב מתוך הכתב א"צ להוציא בפיו שראייתו בכתב שלפניו מועלת כמו הקריאה בפיו במה דברים אמורים כשהן שגורות בפיו ואעפ"כ כותב מתוך הכתב אבל אם אינם שגורות בפיו שצריך הוא לכתוב מתוך הכתב אין ראייתו בכתב מועלת לו לשלא יצטרך להוציא כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה:

מד אפילו מתוך הכתב אינו רשאי לכתוב אלא מי שהוא יודע לקרות שאם אינו יודע לקרות אע"פ שיודע לכתוב האותיות יכול לטעות בקל ואינו מרגיש:

מה צריך להניח חלק בכל פרשה למעלה ולמטה מהשיטות כמו חצי ציפורן יש אומרים ששיעור זה למעלה הוא כדי גגה של למ"ד ולמטה כשיעור ך' ונו"ן פשוטים כדי שגם הם יהיו מוקפים גויל אם יזדמנו שם וי"א שצריך להניח חלק כחצי ציפורן למעלה למעלה מגגו של למ"ד ולמטה למטה מך' ונו"ן פשוטה ויש לחוש לדבריהם לכתחלה אבל בתחילת הפרשה ובסופה אין צריך להניח כלל אך הסופרים נהגו להניח קצת בתחילה ובסוף:

~ יום שלישי ~

מו צריך ליזהר לכתחילה להניח בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה שהיא יו"ד ובדיעבד אין לפסול אלא א"כ נראית כתיבה אחת לתינוק שאינו לא חכם ולא טיפש כמ"ש בי"ד סימן רע"ד בספר תורה וכן לכתחילה צריך ליזהר שלא יהיה בין אות לאות אלא כחוט השערה ובדיעבד אין לפסול אלא א"כ נראית התיבה חלוקה לשתים לתינוק שאינו לא חכם ולא טיפש כמו שכתוב שם בספר תורה וי"א שלכתחילה צריך להניח ג"כ בין שיטה לשיטה כמלא שיטה כמו בספר תורה ויש אומרים שא"צ לדקדק בזה אלא בספר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תורה וכן נהגו הסופרים שאין מדקדקין בזה בתפילין ובמזוזות:

מז בין בספר תורה בין בתפילין ומזוזות אין להניח חלק כלל בין פסוק לפסוק יותר מבין תיבה לתיבה בפסוק אחד מפני שאין אנו בקיאים בהפסק הפסוקים שנפסקו למשה מסיני ומכל מקום אם הניח לא פסל אם לא הניח כשיעור ריוח שבין פרשה לפרשה שהיא לכתחלה כג' תיבות אשר אשר אשר מאותו הכתב ובדיעבד כתשעה אותיות קטנות שהן יודין של אותו הכתב כמו שכתוב בי"ד סי' ער"ה:

מח לכתחילה יש ליזהר לעשות כל השורות שוות שלא תהא אחת נכנסת ואחת יוצאת ואפילו אות אחת ומכל מקום אם נזדמנה לו תיבה בת ה' אותיות בסוף השיטה ואינו יכול לכותבה בתוך השיטה באותו כתב שהוא כותב בו יכול לכתוב ג' אותיות ממנה בתוך השיטה וב' חוץ לשיטה אבל לא ב' בתוך השיטה וג' חוץ לשיטה ואפילו תיבה בת ח' אותיות לא יכתוב ה' ממנה בתוך השיטה וג' חוץ לשיטה אע"פ שרוב התיבה בתוך השיטה ואפילו ב' אותיות אם הן תיבה אחת לא יכתוב אותן חוץ לשיטה וכל זה לכתחילה אבל בדיעבד אפילו כתב תיבה בת הרבה אותיות חוץ לשיטה לא פסל:

מט אותיות השם בין שם המיוחד בין שאר שמות שאינן נמחקין ואפילו הנטפל לשם מאחריו צריך שיהיו כולם בתוך השיטה ולא יצא מהן כלל חוץ לשיטה לכתחילה ובדיעבד כשר בתפילין (שאי אפשר לתקנן משום שלא כסדרן) אבל בספר תורה יכול למחוק כל השורות העליונות אם אין בהם שום שם משמות שאינן נמחקין ואח"כ ימשוך אותן עד שתהיינה שוות עם השם היוצא:

~ יום רביעי ~

נ ד' פרשיות של יד הואיל והן נכתבות בקלף אחד ושייך בהן פתוחה וסתומה שכשמניח מקום חלק בסוף שיטה אחרונה של פרשה ראשונה כדי ט' אותיות ומתחיל פרשה שלאחריה בראש השיטה בדף הב' הרי פרשה שלאחריה נקראת פתוחה כמו שבספר תורה נקראת פרשה המתחלת בראש הדף פרשה פתוחה כשיש ריוח כדי ט' אותיות לפניה בסוף שיטה אחרונה שבדף הקודם לפיכך צריך לכתוב בשל יד כל פרשה כמו שהיא בספר תורה אם פתוחה פתוחה ואם סתומה סתומה דהיינו שצריך להניח מקום חלק כדי ט' אותיות בסוף שיטה אחרונה שבפרשת קדש כדי שפרשת והיה כי יביאך שיתחיל בראש השיטה הא' שבדף הב' תהיה פרשה פתוחה כמו שהיא בתורה ואם עשאה סתומה פסולה.

אבל פרשת קדש לא שייך בה פתוחה וסתומה כיון שאין כתוב לפניה כלום בתפילין ולכן מתחילין אותה בראש השיטה הראשונה ואין מניחין לפניה כלום אע"פ שבתורה היא פתוחה שכיון שאין כתובה לפניה כלום אין לך פתוחה גדולה מזו שאין כתב אחר סותמה.

ובסוף שיטה אחרונה שבפרשת והיה כי יביאך צריך להניח מקום חלק כדי ט' אותיות כדי שפרשת שמע שיתחיל בראש שיטה הא' שבדף הג' תהיה פתוחה כמו שהיא בתורה ואם עשאה סתומה פסולה.

אבל פרשת והיה אם שמוע שהיא סתומה בתורה צריכה להיות ג"כ סתומה בתפילין ואם עשאה פתוחה יש מי שפוסל ויש מכשירין בדיעבד שאף שבתורה היא סתומה מכל מקום כיון שבתורה אינה סמוכה כלל לפרשת שמע אין זה נחשב שינוי מה שהריוח שבינה לפרשת שמע הוא פתוח ולא סתום כמו שסתום הריוח שלפניה בתורה כיון שגם בתורה אין הריוח סתום בפרשת שמע שלפניה ויש בינה לפרשת שמע שבתורה ריוח הרבה פתוח משא"כ פרשת שמע אף שאינה סמוכה בתורה לפרשת והיה כי יביאך אין זה מועיל כלל לשלא יצטרך לעשות פתוחה וכן עיקר.

אבל אם אין לפניה ריוח כלל בינה לפרשת שמע באיזה שיטה משיטות הדפין שלהן לא בדף שלה ולא בדף של פרשת שמע דהיינו שהתחיל אותה בראש שיטה העליונה שבדף ולא הניח ריוח כלל לפניה באותה שיטה ולא בסוף שיטה של פרשת שמע או שהניח ריוח ואין בו כשיעור ריוח שבין פרשה לפרשה דהיינו כדי לכתוב ט' אותיות הרי זה נחשב (שינוי גמור) ממה שהיא כתובה בתורה ופסולה אפילו דיעבד אלא צריך להיות לפניה ריוח סתום כמו לפני כל פרשה סתומה שבתורה אבל בסופה אין צריך להניח שום ריוח וכן נוהגין לסיים על הארץ בסוף שיטה התחתונה:

~ יום חמישי ~

נא וסתומה שבתורה יש לה ד' צורות אחת לדברי הכל וג' נחלקו בהן הרמב"ם והרא"ש המכשיר בזו פוסל בזו והמכשיר בזו פוסל בזו.

דהיינו שאם סיים איזה פרשה בתחילת איזה שיטה וכתב אפילו תיבה אחת מאותה פרשה בראש שיטה זו ואח"כ הניח מקום חלק כדי ט' אותיות בשיטה זו ואח"כ התחיל פרשה שלאחריה בשיטה זו עצמה וכתב אפילו תיבה אחת בשיטה זו מפרשה שלאחריה הרי פרשה שלאחריה נקראת סתומה לדברי הכל.

אבל אם סיים איזו פרשה בסוף השיטה או בפחות מכדי ט' אותיות מסוף השיטה והניח חלק בשיטה שלאחריה כדי ט' אותיות והתחיל פרשה שלאחריה הרי פרשה זו שלאחריה נקראת פתוחה להרא"ש אבל להרמב"ם גם זו סתומה היא בין שהיא בשיטה שלאחריה באותו הדף בין שהיא בראש דף הב' רק שאין שיטה שלימה פנויה ביניהם לא בסוף דף הא' ולא בראש דף הב' כמו שיתבאר לקמן.

וה"ה אם סיים איזה פרשה והניח חלק כדי ט' אותיות בסוף שיטה זו אחר שסיים הפרשה ולא התחיל פרשה שלאחריה מיד בראש שיטה שלאחריה אלא הניח מעט ריוח אפילו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פחות מכדי ט' אותיות ואח"כ התחיל פרשה שלאחריה הרי פרשה זו שלאחריה נקראת סתומה להרמב"ם שכל שאין הפרשה מתחלת בראש השיטה ויש לפניה ריוח כדי ט' אותיות בין באותה שיטה בין בשיטה שלפניה היא סתומה להרמב"ם אפילו היא בראש דף הב' אבל להרא"ש כל שיש ריוח בכדי ט' אותיות בין בראש השיטה בין בסוף השיטה הרי הפרשה שלאחריה נקראת פתוחה.

ואם סיים איזה פרשה בסוף שיטה או בפחות מכדי ט' אותיות מסוף השיטה והניח שיטה אחת שלימה פנויה והתחיל פרשה שלאחריה בראש שיטה שלישית או בפחות מכדי ט' אותיות מראשה להרא"ש נחשב מקום החלק של שיטה הפנויה שבין הפרשיות האלו כאלו הוא חלק באמצע שיטה בין ב' פרשיות והרי הפרשה הב' נקראת סתומה אבל להרמב"ם היא פתוחה בין שסיום פרשה הראשונה והתחלת השניה הכל בדף אחד בין שהן בב' דפין והשיטה הפנויה היא בסוף דף הא' או בראש דף הב':

~ יום שישי ~

נב והנה בתפילין אי אפשר לעשות פרשת והיה אם שמוע שתהא סתומה לדברי הכל שהרי אין כותבין לפניה כלום באותה שיטה שמתחילין אותה בה שפרשת שמע מסתיימת בדף בפני עצמו והיא בדף בפני עצמו ואם יתחיל אותה בראש השיטה שבראש הדף ויניח ריוח בסוף פרשת שמע כדי ט' אותיות תהיה פתוחה לדברי הכל ובתורה היא סתומה ואם לא יניח ריוח כדי ט' אותיות כ"ש שאינה כמו שהיא בתורה שאינה נקראת כלל פרשה בפני עצמה כשאין כדי ט' אותיות ריוח לפניה אלא אין לה תקנה [אלא] או לעשותה סתומה להרא"ש ולא להרמב"ם כגון שיניח שיטה אחת פנויה ויתחילנה בשיטה הב' או לעשותה סתומה להרמב"ם ולא להרא"ש כגון שלא יתחילנה בראש השיטה אלא יניח לפניה ריוח כדי ט' אותיות בראש השיטה שאז היא סתומה להרמב"ם.

ומכל מקום יזהר שלא להניח ריוח בסוף פרשת שמע כדי ט' אותיות ואע"פ שבספר תורה אם אירע שנשאר בסוף השיטה כדי ט' אותיות ואין שם עוד מעט ריוח לכתוב תיבה א' מפרשה שלאחריה בשיטה זו אעפ"כ היא פרשה סתומה כשמניח מעט ריוח בשיטה שלאחריה שפרשה פתוחה היא לעולם בראש השיטה וכשאינה בראש השיטה היא סתומה להרמב"ם ומכל מקום כיון שהריוח שבסוף השיטה הוא סימן לפתוחה שכשאין שם ריוח אחר זולתו בשיטה שלאחריה תהיה הפרשה שלאחריה פתוחה וכשאין ריוח כשיעור בסוף השיטה היא סימן שלאחריה תהיה סתומה א"כ בתפילין שביד הסופר לעשות כמו שירצה יש לו לסיים פרשת שמע בסוף שיטה או בפחות מכדי ט' אותיות מסוף השיטה כדי להורות שפרשה שלאחריה היא סתומה.

ולא אמרן שאף אם מניח ריוח כדי ט' אותיות בסוף השיטה אעפ"כ פרשה שלאחריה סתומה כשאינה מתחלת בראש השיטה אלא אם אירע לו כן בספר תורה שאינו רשאי להמשיך האותיות או לקצר בשביל ריוח שבין פרשה לפרשה כמ"ש בי"ד סי' רע"ג ואם אירע לו שהניח בתפילין כדי ט' אותיות בסיום פרשת שמע א"צ להניח בתחלת פרשה שלאחריה כדי ט' אותיות אלא מעט ריוח.

אבל אם לא הניח כדי ט' אותיות בסיום פרשת שמע ולא בהתחלת פרשה שלאחריה אע"פ שבצירוף שניהם יחד יהא כדי ט' אותיות ויותר אין מצטרפין זה עם זה והרי אין כאן (פתוחה) [פרשה] כלל כיון שאין ריוח ט' אותיות במקום אחד ויש מי שאומר שמצטרפין זה עם זה ונעשה על ידי כן פרשה שלאחריה סתומה להרמב"ם ואפשר גם להרא"ש ולכן יש לעשות כן לכתחלה כדי לצאת ידי שניהם לפי דבריו אבל יש לחוש לסברא הראשונה שלא להכנים את עצמו לספק תפילין פסולין שהרי לפי סברא הא' שאין כאן פרשה כלל הן פסולין אליבא דכ"ע אפילו בדיעבד משא"כ כשעשאה פתוחה העיקר כהמכשירים בדיעבד:

~ שבת קודש ~

נג וכיון שאי אפשר לעשותה סתומה לדברי הכל נוהגין בהרבה מדינות לעשותה סתומה להרמב"ם לפי שכן עיקר אף בספר תורה אם אי אפשר לעשות לדברי הכל כמ"ש בי"ד סימן ער"ה אבל במדינות אלו נוהגין לעשותה פתוחה כמו הפרשיות שלפניה לפי שיש מי שמתיר לעשותה פתוחה אפילו לכתחילה הואיל ואינה סמוכה בתורה לפרשת שמע ואף שאין דבריו עיקר מכל מקום כיון שהעיקר הוא שבדיעבד כשר בכל ענין ואי אפשר לעשותה סתומה לדברי הכל סמכו האחרונים על דבריו שלא לבטל המנהג כדי שלא להוציא לעז על הראשונים:

נד וכל זה בתפילין של יד אבל בתפילין של ראש שהפרשיות נכתבים על ד' קלפים אין להקפיד בהן בפתוחות וסתומות אך נהגו להקפיד:

נה טוטפות שאמרה תורה בתפילין של ראש קבלו חכמים שהן ד' בתים של עור לד' פרשיות כל פרשה בבית בפני עצמו ולפרשיות של תפילין של יד בית אחד של עור שנאמר והיה לך לאות אות אחד אמרתי ולא יותר:

נו ועור הבתים בין של יד בין של ראש צריך להיות מבהמה חיה ועוף הטהורים אפילו מנבילות וטריפות שלהן רק שהוא מן המותר בפיך ורשאי לעשות הבתים מקלף שגם הוא נקרא עור ויש מי שאומר שאין לעשות בתים מקלף אלא א"כ שישים הקלף במי קליפת עצים (שקורין בלשון אשכנז למ"א) שמעבדין בהם עורות וטוב לחוש לדבריו לכתחלה ורשאי לעשות מעור שליל שגם היא נקראת עור לענין זה אע"פ שהיא כבשר לענין טומאה וכן הרצועות

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יכול לעשותן מקלף ועור שליל ויש אומרים שעור שליל הוא יותר הגון למצוה כי לא נעבדה בו עבירה שלא היה בו תשמיש של זכר ונקבה ויש מי שאומר שאחר עור שליל יותר הגון עור עוף ואח"ל עור החיה ואח"כ עור הבהמה הכשרה ואח"כ עור נבילה וטריפה:

נז עור הבתים צריך שיהא מעובד לשמו כמו קלף הפרשיות וי"א שאינו דומה לקלף הפרשיות שהפרשיות הן עיקר הקדושה אבל הבתים הן טפלין ומשמשים להם וא"צ עיבוד לשמו ויש לסמוך על דבריהם כשאי אפשר בענין אחר כדי שלא להתבטל ממצות תפילין ויכול ג"כ לברך עליהן עד שימצא אחרים:

~ 'לקוטי תורה' פרשת אחרי - הפרשה החסידית ~

בֵּיאוּר הַדְּבָרִים בְּעִנְיָן "לְטַהֵר", "תִּטְהָרוּ"

בֵּיאוּר הַדְּבָרִים בְּעִנְיָן "לְטַהֵר", "תִּטְהָרוּ"[1]:

הִנֵּה "חַיֵּי צַעַר תִּחְיֶה"[2], הַיְינוּ מֵהִתְבּוֹנְנוּת מִגְּדוּלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁכִּשְׁמוֹ כֵּן הוּא – אֵין לוֹ סוֹף כו', מִמֵּילָא יִחְיֶה "חַיֵּי צַעַר" עַל מַה שֶׁרָחוֹק מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבָּרֵךְ.

וְתִהְיֶה זֹאת נֶחָמָתוֹ: "אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ [..] בָּעוֹלָם־הַזֶּה" עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא חָכְמָתוֹ, וְשָׁם הִתְלַבְּשׁוּת אוֹר אֵין־סוֹף מַמָּשׁ בְּחָכְמָה, וְנִמְצָא מִתְלַבֵּשׁ גַּם הוּא בִּלְבוּשוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא, וְנַעֲשֶׂה יִחוּד אֵין־סוֹף בְּנַפְשׁוֹ, וְזֶהוּ "יִחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ"[3].

וְכַמְּבוֹאָר בַּזֹּהַר בְּעִנְיָן יִחוּד זו"נ, שֶׁהַמַּלְאָכִים מְכַסִּים הַיִּחוּד בְּגַדְפֵּין[4], וְכִיסּוּי זֶה הוּא נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת אַבָּא־וְאִימָּא כו', דְּהַיְינוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ מַקִּיף אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם לְצוֹרֶךְ הַיִּחוּד. וְכָךְ הוּא בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ מַקִּיף עֶלְיוֹן, שֶׁמַּקִּיף גַּם אֶת נַפְשׁוֹ לְהִתְכַּלֵּל בִּבְחִינַת אוֹר אֵין־סוֹף, בִּבְחִינַת יִחוּד עַל יְדֵי מַקִּיף אֶחָד הַכּוֹלֵל ב' הַבְּחִינוֹת.

וְעַתָּה נָבוֹא לְבֵיאוּר "לְבוּשֵׁיהּ כְּתַלַּג חִיוָּר":

אִיתָא בַּזֹּהַר[5], שֶׁהַ"י"ג תִּיקּוּנֵי דִיקְנָא' נִקְרָא לְפָעָמִים גַּם כֵּן בְּשֵׁם "לְבוּשֵׁיהּ כְּתַלַּג חִיוָּר". אַךְ הָאֱמֶת הוּא, שֶׁעִיקַּר הַלְּבוּשׁ הוּא הַ"חַשְׁמַל". וְלֹא הַחַשְׁמַל הַמַּפְסִיק בֵּין אַצִילוּת לְבִי"עַ, כִּי זֶהוּ מֵחִיצוֹנִיּוּת בִּינָה, וְהוּא בְּנוֹגֵהַּ שֶׁמִּבְּחִינַת שְׁבִירַת הַכֵּלִים. אֶלָּא הוּא הַחַשְׁמַל עֶלְיוֹן הַמַּקִּיף כָּל הָאֲצִילוּת. דְּהַיְינוּ שֶׁהִתְלַבְּשׁוּת גְּבוּרָה־דְּעַתִּיק בְּמוֹחָא־סְתִימָאָה הוּא עַל יְדֵי מַקִּיף זֶה.

(בְּ"לִקּוּטֵי הַשַּׁ"ס" מֵהָאֲרִיז"ל דַּף ט"ז, דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "לְכִי וּמַעֲטִי" אִיתָא וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

כִּי יֵשׁ מָסָךְ בֵּין עוֹלָם לְעוֹלָם כו', וְיֵשׁ בֵּין הָאַ"ק לַאֲצִילוּת מָסָךְ, וְכֵן בֵּין הָאֲצִילוּת לִבְרִיאָה כו', וְכָל הַמָּסָכִים נִקְרָאִים מַקִּיפִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהִנֵּה הָרַמַ"ז רֵישׁ פָּרָשַׁת אֱמוֹר, דַּף פ"ח, סוֹף עַמּוּד ב' גַּבֵּי "כֵּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ" (תְּהִלִּים קלג, ב), כָּתַב:

שֶׁגַּם כֶּתֶר אֲרִיךְ נֶחְשָׁב מֵעוֹלָם אֵין־סוֹף כו', וְעִיקָּרוֹ שֶׁל אֲצִילוּת מַתְחִיל מִמּוֹחָא־סְתִימָאָה, שֶׁהִיא חָכְמָה־דַּאֲרִיךְ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְאִם כֵּן, עִנְיָן הִתְלַבְּשׁוּת גְּבוּרָה־דְּעַתִּיק בְּמוֹחָא־סְתִימָאָה הוּא עִנְיָן הַהַמְשָׁכָה מֵאוֹר אֵין־סוֹף בְּרֵאשִׁית הָאֲצִילוּת, וְעַל כֵּן הִתְלַבְּשׁוּת זוֹ הוּא עַל יְדֵי מַקִּיף זֶה וּמָסָךְ הַנַּ"ל.

וְאֶפְשָׁר שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן עִנְיָן "קְרוּמָא דַאֲוִירָא כו'"[6]. עַיֵּן בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר אֲרִיךְ אַנְפִּין פֶּרֶק ז'[7], שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן רָקִיעַ הַ"מַּבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם" (בְּרֵאשִׁית א, ו).

---

1. (פָּרָשָׁתֵנוּ טז, ל "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם, לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ").

2. (אָבוֹת ו, ד: "כַּךְ הִיא דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה: פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל, וּמַיִם בִּמְשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה, וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן, וְחַיֵּי צַעַר תִּחְיֶה, וּבַתּוֹרָה אַתָּה עָמֵל. אִם אַתָּה עֹשֶׂה כֵּן, אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: 'אַשְׁרֶיךָ' – בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'וְטוֹב לָךְ' – לָעוֹלָם־הַבָּא").

3. (עַל פִּי נוֹסַח הַתְּפִלָּה תְּפִלַּת שַׁחֲרִית. "ה' מֶלֶךְ"; "ה' מָלָךְ"; ה' יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד". וּרְאֵה זֹהַר חֵלֶק א לד, א. וּרְאֵה אִגְּרוֹת קוֹדֶשׁ כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמו"ר חֵלֶק כ עַמּוּד עט).

4. (וְהוּבָא בְּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים", שַׁעַר הַקְּדֻּשִׁים, פֶּרֶק א'. וְעַיֵּן בְּ"עֵץ חַיִּים", שַׁעַר הָאֲרֻת הַמּוֹחִין, פֶּרֶק ב'. וְעַיֵּן מִזֶּה גַּם כֵּן בְּ"מִקְדַּשׁ מֶלֶךְ" סוֹף חֵלֶק א', בַּהַשְׁמָטוֹת, דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "בְּרֵאשִׁית").

5. (זֹהַר חֵלֶק ג נָשֹׂא קכח, סוֹף עַמּוּד ב).

6. (זֹהַר שָׁם).

7. (בַּדִּפּוּסִים שֶׁלְּפָנֵינוּ פֶּרֶק ו).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּמִזֶּה יוּבָן גַּם כֵּן עִנְיָן "סַלְסֵלָהּ וּתְרוֹמְמֶךָּ", שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[8], דְּעִנְיַן הַהִתְרוֹמְמוּת הוּא מִבְּחִינַת "לְבוּשֵׁיהּ כִּתְלַג" לִבְחִינַת וּמַדְרֵגַת "שְׂעַר רֵישֵׁיהּ כו'", וְהַיְינוּ כִּי "שְׂעַר רֵישֵׁיהּ" הוּא מִבְּחִינַת כֶּתֶר־אֲרִיךְ, שֶׁהוּא מֵעוֹלָם אֵין־סוֹף, שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַמָּסָךְ וּמֵהָאֲצִילוּת כו')

וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "לְבוּשֵׁיהּ כִּתְלַג חִיוָּר" – כְּמוֹ שֶׁלֶּג, שֶׁתְּחִלַּת הַוָּיֵתוֹ מִמַּיִם[9], וְנִקְפָּא וְנַעֲשֶׂה שֶׁלֶּג, וְאַחַר כַּךְ חוֹזֵר וְנִפְשַׁר וְנֶמֶס וְהָיָה לְמַיִם. וְזֶהוּ "חָכְמָה בְּרֹאשׁ חָכְמָה בְּסוֹף"[10].

וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה אוֹ כְּמוֹ שֶׁהָרַב מַסְבִּיר שֵׂכֶל לְהַתַּלְמִיד עַל פִּי מָשָׁל, שֶׁכְּשֶׁעוֹמֵד הַתַּלְמִיד עַל כַּוָּונַת רַבּוֹ בְּמָשָׁל זֶה, וּמֵבִין הַשֵּׂכֶל עַצְמוֹ, הִנֵּה נַעֲשָׂה אֶצְלוֹ גַּם כֵּן בְּחִינַת חָכְמָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה אֶצֶל רַבּוֹ הַחָכְמָה מִתְּחִלָּה, רַק שֶׁבְּאֶמְצַע נִגְלָה וְנִקְרָשׁ, לְפִי שֶׁהַחָכְמָה לֹא הָיְתָה נִתְפֶּסֶת בְּשֵׂכֶל הַתַּלְמִיד כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּעַצְמָהּ בְּשֵׂכֶל הָרַב, רַק עַל יְדֵי מָשָׁל.

וְכָךְ הוּא בְּחִינַת לְבוּשׁ עֶלְיוֹן, הוּא בִּבְחִינַת שֶׁלֶּג – שֶׁנִּגְלָה וְנִקְרָשׁ עַצְמִיּוּת הַחָכְמָה לְבִלְתִּי הִגָּלוֹת נִגְלוֹת כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּעַצְמָהּ, רַק אַחַר כַּךְ חוֹזֵר וְנֶמֶס וְהָיָה לְמַיִם – בְּחִינַת חָכְמָה[11] אֵצֶל הַנִּבְרָאִים.

וְעַל עִנְיָן זֶה נֶאֱמַר (תְּהִלִּים קמז, יז־יט): "מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ כְּפִתֻּתִים כו', יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיַמְסֵם, יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְּלוּ מָיִם. מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב" – שֶׁלִּהְיוֹת "מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב", שֶׁהוּא מִבְּחִינַת "יִזְּלוּ מָיִם" – נַעֲשָׂה עַל יְדֵי הַקֶּרַח, שֶׁנִּגְלָה וְנִקְרָשׁ כְּעֵין הַקֶּרַח. וְכָךְ הוּא בְּעִנְיָן הַשֶּׁלֶּג, אֶלָּא שֶׁהַשֶּׁלֶּג הוּא בְּהִתְחַלְּקוּת טִיפִּין טִיפִּין, כִּי לִהְיוֹת יוֹרֵד הַהַשְׁפָּעָה מוּכְרָח לִהְיוֹת עַל יְדֵי הִתְחַלְּקוּת. וּכְמוֹ שֶׁנּוֹדַע מִ"גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים"[12] – שֶׁיּוֹרְדִים עַל יְדֵי הִתְחַלְּקוּת, שֶׁאִם לֹא כֵּן הָיוּ מַבּוּל[13] חַס־וְשָׁלוֹם.

וְגַם י"ג תִּיקּוּנֵי דִיקְנָא נִקְרָאִים בְּחִינַת "לְבוּשִׁים" עַל דֶּרֶךְ זֶה, שֶׁהַהֶאָרָה הַיּוֹרֶדֶת דֶּרֶךְ הַשְּׂעָרוֹת, שֶׁהֵם חֲלוּלִים, הִנֵּה הַשְּׂעָרוֹת הֵם בְּחִינַת לְבוּשִׁים, וְהֵן בִּבְחִינַת פֵּירוּד וְהִתְחַלְּקוּת – בִּבְחִינַת שֶׁלֶּג, וְנִקְרָא "חִיוָּר" – שֶׁשֹּׁרֶשׁ הַהַשְׁפָּעָה עַצְמָהּ הִיא בְּחִינַת חֶסֶד (וְגַם הַשֶּׁלֶּג יֵשׁ בּוֹ תּוֹקֶף הַלַּבְנוּנִית יוֹתֵר מִבְּחִינַת "עֲמַר נְקִא"[14]), וּמַיִם שֶׁיּוֹרְדִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ לְמָקוֹם נָמוּךְ[15] (אֶלָּא שֶׁיּוֹרְדִים בִּבְחִינַת צִמְצוּם וְהִתְחַלְּקוּת הַהַשְׁפָּעָה לְפֵירוּרִים) :

ב. וְהִנֵּה, מִבְּחִינַת "לְבוּשֵׁיהּ כִּתְלַג חִיוָּר" נִמְשָׁךְ בְּחִינַת "שְׂעַר רֵישֵׁיהּ כַּעֲמַר נְקִא", אֵלּוּ הֵן פְּרָטֵי הַהֲלָכוֹת שֶׁבְּגַשְׁמִיּוּת.

כְּמוֹ כָּל מַסֶּכֶת יוֹמָא, שֶׁכָּל הָרַעַשׁ שֶׁל הַכֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהוּא פּוֹרֵשׁ מִשְּׁאָר הָעָם וְנִכְנָס לִפְנֵי וְלִפְנִים, וְהָיָה רַק פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה, וְהָיָה צָרִיךְ חֲמֵשׁ טְבִילוֹת וַעֲשָׂרָה קִידּוּשִׁין, וְכָל הָעֲבוֹדָה הוּא שֶׁמַּזֶּה "מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר" (פָּרָשַׁתְנוּ מז, יח) בְּאֶצְבַּע – אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, וּמוֹנֶה: אַחַת וְאַחַת כו',

וְהִנֵּה כֹּחַ זֶה שֶׁיֵּשׁ בְּגַשְׁמִיּוּת דַּם הַפָּר וְהַשָּׂעִיר לִהְיוֹת נוֹגֵעַ לְהַמִּשְׁכַּת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא – הוּא דֶּרֶךְ בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, שֶׁהֵם הַמִּשְׁכוֹת מִצּוּמְצָמוֹת, שֶׁהַשְּׂעָרָה הִיא הַמִּשְׁכָּה לִהְיוֹת גִּילּוּי אוֹר אֵין־סוֹף לְמַטָּה גַּם כֵּן, אַךְ הַיְינוּ דַּוְקָא עַל יְדֵי בִּיטּוּל וּמְסִירַת־נֶפֶשׁ.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הָיָה לִימּוּד תַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים. וְכָל עֵסֶק רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי הָיָה בְּ'נִגְלֶה'[16], כ"ד קוּשְׁיוֹת וְכ"ד פֵּירוּקִים[17]; וְגַם בְּכָל פֶּרֶק[18] מִפִּרְקֵי הַמַּסֶּכְתּוֹת שֶׁבְּשַׁ"ס

8. (לְעֵיל בִּפְנִים הַמַּאֲמָר דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר" דַּף כו, סוֹף עַמּוּד א וְאֵילֵךְ).

9. (רְאֵה אוֹר הַתּוֹרָה נַ"ךְ כְּרַךְ א עַמּוּד עו).

10. (זֹהַר חֵלֶק א כו, ב. חֵלֶק ג רלח, סוֹף עַמּוּד א).

11. (לְמַיִם – בְּחִינַת חָכְמָה: רְאֵה פַּרְדֵּס שַׁעַר עֶרְכֵי הַכִּינּוּיִים בְּעֶרְכּוֹ).

12. (בְּרָכוֹת לג, א. תַּעֲנִית ב, א. וְעוֹד).

13. (רְאֵה בָּבָא בָּתְרָא מז, א).

14. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פְּסוּק "הַנּוֹתֵן שֶׁלֶּג כַּצֶּמֶר" (סִידּוּר עִם דַּא"ח סג, ב. סֵפֶר הַמַּאֲמָרִים תקס"ז עַמּוּד קכח).

15. (עַל פִּי תַּעֲנִית ז, א).

16. (רְאֵה לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת חֵלֶק ז עַמּוּד 343 בְּהָעָרָה דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "הַתְּנָא הַגָּדוֹל". אִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ סִימָן כו דַּף קמג, א. וּרְאֵה לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת חֵלֶק כב עַמּוּד 328).

17. (שַׁבָּת לג, ב).

18. (וּבְכָל פֶּרֶק כו': "לִכְאוֹרָה קָשֶׁה מִמַּסֶּכֶת חֹלָה וְכו'. וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב דְּפוּרְתָּא לֹא דָּק". – הָעָרַת כְּבוֹד קְדוֹשַׁת אַדְמו"ר בְּהָעָרוֹת וְציּוּנִים.

וּבְלִקּוּטֵי שִׂיחוֹת חֵלֶק יב עַמּוּד 194 (מַרְשִׁימַת כְּבוֹד קְדוֹשַׁת אַדְמו"ר):

"בְּכָל פֶּרֶק מִפִּרְקֵי הַמַּסֶּכְתּוֹת שֶׁבַּשַ"ס וְזָכָר רַבִּי שִׁמְעוֹן וַאֲפִילּוּ בְּכֵלִים וּבְנְגָעִים וְעוֹקְצִין". לִכְאוֹרָה, כַּמָּה פְּרָקִים יֶשְׁנָם שֶׁלֹּא נִזְכַּר בָּהֶם – אֶלָּא הַכַּוָּונָה לַאו דַּוְקָא בַּמִּשְׁנָה, כִּי אִם גַּם בַּתּוֹסֶפְתָּא וּגְמָרָא.

וּמַה שֶׁלֹּא נִזְכַּר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּכָל פֶּרֶק שֶׁבְּמַסֶּכְתּוֹת תָּמִיד מִדּוֹת קִנִּים, "אֵין לְמֵדִים מִן הַכְּלָלוֹת וַאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם חוּץ" [עֲרוּבִין כו, א]. וְאִם יַחְסְרוּן מִפִּרְקֵי הַשַ"ס פְּרָקִים אֲחָדִים – בְּכָל זֹאת רְאִיַּת הַלִּקּוּטֵי תּוֹרָה חֲזָקָה הִיא.

וְעוֹד: בַּלִּקּוּטֵי תּוֹרָה מְדַבֵּר עַל דְּבַר זֶה שֶׁעָסַק רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּגְּלָה בְּקוּשְׁיוֹת וּפֵירוּקִים כו' וּמַסֶּכְתּוֹת הַנַ"ל אֵין עִנְיָנָם הֲלָכוֹת, כִּי אִם מִדּוֹת בְּנֵי אָדָם וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, שֶׁלָּכֵן לְכַמָּה מְפָרְשִׁים אֵין אִבּוֹת נִכְנָסֶת בְּמִנְיַן סְמָ"ךְ מַסֶּכְתּוֹת הַשַ"ס. וְכֵן תָּמִיד וּמִדּוֹת – אֵינָם אֶלָּא סִיפּוּר כו' וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהַקְדָּמַת פֵּירוּשׁ הַמִּשְׁנָה [לְהָרַמְבַּ"ם].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

גִּזְכַּר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וַאֲפִילוּ בְּכֵלִים וּבִנְגָעִים וְעוּקְצִין; וְהָיָה פָּטוּר מִתְּפִלָּה[19], לְפִי שֶׁכָּל עֶסֶק תּוֹרָתוֹ הָיָה עַל דֶּרֶךְ זֶה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה נט, כא): "וּדְבָרַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ".

אַךְ אֵין כֹּחַ זֶה אֶלָּא בַּתּוֹרָה עַצְמָהּ, אֲבָל הַמִּצְוֹת הֵן "מִצְוַת הַמֶּלֶךְ"[20], שֶׁהוּא בִּיטּוּל הַיֵּשׁ לָאַיִן – שֶׁיִּהְיֶה יֵשׁ וְיִהְיֶה בָּטֵל.

וּמַלְכוּת נִקְרָא בְּשֵׁם "לְבוּשׁ", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים צג, א): "ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ", שֶׁלִּהְיוֹת בְּחִינַת מַלְכוּת, וְעַל מִי מוֹלֵךְ – הֲלֹא כָּל עַצְמִיּוּת הַנִּבְרָאִים וְחַיּוּתָם הוּא מִבְּחִינַת מַלְכוּת, וְאֵיךְ שַׁיָּךְ לְשׁוֹן מְלוּכָה?

אֶלָּא כָּל עִנְיַן מַלְכוּת הוּא לְמַעְלָה רַק בְּחִינַת לְבוּשׁ, שֶׁנַּעֲשָׂה לְבוּשׁ וְהֶסְתֵּר לִהְיוֹת בְּחִינַת מַלְכוּת. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים פד, יב): "כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה' אֱלֹקִים", שֶׁבְּחִינַת "אֱלֹקִים", הוּא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, הִיא בְּחִינַת "מָגֵן", שֶׁהִיא בְּחִינַת לְבוּשׁ[21]. רַק בַּשֹּׁרֶשׁ הָעֶלְיוֹן הַמִּצְוֹת הֵם גְּבוֹהִים יוֹתֵר, שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן מִבְּחִינַת "גּוּלְגָּלְתָּא"[22], וְתוֹרָה הִיא בְּחִינַת "מוֹחָא". אֶלָּא שֶׁלְּפִי שֶׁהַמִּצְוֹת הֵם גְּבוֹהִים יוֹתֵר, אֵינָם יְכוֹלִים לִהְיוֹת בְּבְחִינַת הִתְגַּלּוּת כִּי אִם בִּבְחִינַת לְבוּשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת וּמַקִּיף. אֲבָל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מוֹחָא, נַעֲשֵׂית בְּחִינַת מָזוֹן – "וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי"[23] (תְּהִלִּים מ, ט).

וְהִנֵּה, כְּדֵי לִהְיוֹת הַמִּשְׁכַּת הַמִּצְוֹת לְמַטָּה, הוּא רַק כְּמוֹ כֵּן בִּבְחִינַת שְׂעָרוֹת, "וּשְׂעַר רֵישֵׁיהּ כַּעֲמַר נְקִא", שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ לְמַטָּה בְּכֹהֵן גָּדוֹל, כְּמוֹ בְּסֵדֶר עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים הַנַּ"ל. וְגַם זֶה הוּא עַל יְדֵי בִּיטּוּל, כִּי כֹּהֵן גָּדוֹל נִקְרָא "כַּהֲנָא רַבָּה"[24], בְּחִינַת בִּיטּוּל. רַק לְפִי שֶׁזֶּה הַבִּיטּוּל הוּא בִּיטּוּל־הַיֵּשׁ, לָכֵן תָּלוּי בִּזְמַן וּבְמָקוֹם – בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים דַּוְקָא.

אֲבָל הַתּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אִישׁ זָר[25], וְלוֹמֵד בַּלַּיְלָה, דְּ"לַאו זְמַן הַקְרָבָה הִיא"[26], אַף עַל פִּי כֵן מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ הִקְרִיב[27] בִּזְמַנּוֹ וּבְמוֹעֲדוֹ, לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בִּבְחִינַת אַיִן מַמָּשׁ.

וְהַיְינוּ, לְפִי שֶׁעִיקַּר לִימּוּד הַתּוֹרָה, "בִּרְעוּתָא־דְּלִיבָּא תַּלְיָא מִילְּתָא", שֶׁיִּהְיֶה בָּטֵל בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וְדִבּוּרוֹ. וְזֶה יָכוֹל לִהְיוֹת בְּעֶסְקוֹ בַּתּוֹרָה, אֲבָל בְּמִצְוָה, בַּעֲשִׂיָּה גַּשְׁמִית עַל יְדֵי הַגּוּף הָעוֹשֶׂה, אֵין זֶה בִּיטּוּל מַמָּשׁ, רַק בִּיטּוּל הַיֵּשׁ לָאַיִן, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וּמְקַיֵּים מִצְוַת הַמֶּלֶךְ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עֶבֶד, שֶׁהוּא נִפְרָד. מַה שֶּׁאֵין כֵּן עֶסֶק הַתּוֹרָה הוּא בִּבְחִינַת בֵּן, וְזֶהוּ "אִם בְּנִים אִם כַּעֲבָדִים כו'"[28].

אַךְ הִנֵּה "זֶה לְעוּמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים" (קֹהֶלֶת ז, יד), וְכָל סִטְרָא־דִּקְלִיפָּה הוּא רַק בְּחִינַת יֵשׁ, "הַקִּנְאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם"[29].

וְ"כָבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ" (מִשְׁלֵי ג, לה), שֶׁמִּי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת חָכְמָה, כֹּחַ־מָ"ה, אֵין הַכָּבוֹד עוֹשֶׂה אוֹתוֹ יֵשׁ. וְלָכֵן "מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם" (קְדוֹשִׁים יט, לב). וְכֵן "וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד כו'" (תְּצַוֶּה כח, ב). מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת כֹּחַ־מָ"ה, יָכוֹל לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ לִבּוֹ אַחַר הַכָּבוֹד, וְנַעֲשֶׂה יֵשׁ וְגַם רוּחַ. וְזֶהוּ עִיקַּר עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁמַּחְשִׁיב אֶת עַצְמוֹ לְיֵשׁ, "דְּקָרוּ לֵיהּ אֱלָקָא דְּאֱלָהָא"[30]. וְלָכֵן אָמְרוּ רַז"ל: "מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ כו'[31]".

(וְעַל פִּי זֶה מְתוֹרָץ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא יַחֲלוֹק הַסְּמַ"ג שֶׁמּוֹנֶה ס"ג מַסֶּכְתּוֹת – עַל שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה (ו, ט) שֶׁמּוֹנֶה ס' מַסֶּכְתּוֹת שֶׁל הֲלָכוֹת).

וּמַה שֶּׁמּוֹסִיף שֶׁגִּזְכַּר רַבִּי שִׁמְעוֹן וַאֲפִילוּ "בְּכֵלִים וּבִנְגָעִים וְעוּקְצִין" – בְּמַה נִשְׁתַּנּוּ מַסֶּכְתּוֹת אֵלּוּ, אֲשֶׁר, לְכְאוֹרָה, בָּהֶם לֹא הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת גִּזְכַּר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וּמְחַדֵּשׁ דַּאֲפִילוּ בָּהֶם גִּזְכַּר.

יֵשׁ לוֹמַר דַּחִידּוּשׁ בְּכֵלִים הוּא, כִּי הִיא כְּבָר הָיְתָה סְדוּרָה מִקּוֹדֶם לִזְמַן רַבִּי יוֹסִי בֶּן דּוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְכִדְמוּכָח מִדִּבְרֵי רַבִּי יוֹסִי (סוֹף כֵּלִים) "אַשְׁרֶיךָ כֵּלִים כו'".

וּנְגָעִים (וְהָרִאשׁוֹן דְּלָשׁוֹן הַמּוּרְגָּל בַּשַּׁ"ס "נְגָעִים וַאֲהָלוֹת" נָקֵט. וְגַם לְאָהֳלוֹת כַּוָּנָתוֹ, וְאָטוּ כִּי רוֹכְלָא לֵיזֵל וְלִיחְשׁוּב) – שֶׁהוּא לִימּוּד קָשֶׁה בְּיוֹתֵר. וְכִדְמַשְׁמַע בְּבָבָא מְצִיעָא נט, א. וְעַיֵּן גַּם כֵּן חֲגִיגָה (יא, א. יד, א) סַנְהֶדְרִין (פז, א).

וְעוּקְצִין – מַסֶּכֶת שֶׁלִּימּוּדָהּ אֵינוֹ מְצוּי. וְכִדְמַשְׁמַע בְּהוֹרָיוֹת (יג, ב). וְעַיֵּן גַּם כֵּן בְּרָכוֹת (כ, א) וַעֲדַיִין צָרִיךְ עִיּוּן בְּכָל זֶה.)

19. (שַׁבָּת יא, ב).

20. (מְלָכִים ב' יח, לו. אֶסְתֵּר ג, ג. נְחֶמְיָה יא, כג. רְאֵה זֹהַר חֵלֶק ג שְׁלַח קעה, ב. צַו לג, ב בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא. קְדוֹשִׁים פב, ב. תִּקּוּנֵי זֹהַר בַּהַקְדָּמָה י, ב).

21. (וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאַר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי" (לְקַמָּן שִׁיר הַשִּׁירִים יז, ב), מְעַנְיָן "יָפָתִי". וְעַיֵּן סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי קֹדֶשׁ" (תּוֹרָה אוֹר פב, ד). וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת" (תּוֹרָה אוֹר צ, ג)).

22. (זֹהַר חֵלֶק ג קכט, א).

23. (וְעַיֵּן בְּ"אִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ" (סִימָן כ דַּף קלא, ב) דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "אִיהוּ וְחַיּוֹהִי". וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאַר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "מִזְמוֹר שִׁיר חֲנוּכַּת הַבַּיִת" (לְקַמָּן בָּרְכָה צח, ד), מְעַנְיָן מָזוֹן וּלְבוּשׁ כו').

24. (תַּרְגּוּם אוּנְקְלוֹס מַסְעֵי לה, כה).

25. (עַל פִּי קֹרַח יז, ה: "אִישׁ זָר – אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא").

26. (מְעִילָה ב, א וּבְרַשִׁ"י).

27. (מְנָחוֹת בְּסוֹפָהּ).

28. (פִּיּוּט "הַיּוֹם חֲרַת עוֹלָם" בְּתִפְלַּת מוּסָף שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה).

29. (אָבוֹת ד, כא).

30. (מְנָחוֹת קי, א).

31. ("רָאוּי לְנָדְעוֹ כַּאֲשֵׁירָה". סוֹטָה ה, א).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְהִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁבַּקְּדוּשָׁה יֵשׁ ב' בְּחִינוֹת: תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁהֵן פְּנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת כַּנַּ"ל, כַּךְ גַּם כֵּן לְעוּמַּת זֶה יֵשׁ ב' דְּבָרִים – חִיצוֹנִיּוּת וּפְנִימִיּת: חִיצוֹנִית הָיְינוּ גַּסּוּת בִּבְחִינַת לְבוּשִׁים וּמַקִּיפִים, וּפְנִימִית הָיְינוּ תַּאֲוֹת "זוֹלֵל וְסוֹבֵא"[32]. וְהַכֹּל הוּא בְּנוֹגֵהַּ, שֶׁחִיצוֹנִית שֶׁלָּהּ רָע וּפְנִימִית טוֹב, וְלִפְעָמִים עוֹלֶה הַכֹּל וְנִכְלָל בַּטּוֹב, וְלִפְעָמִים לְהֵפֶךְ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּ"סֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים" פֶּרֶק ז'.

וְהִנֵּה בְּחִינָה הַפְּנִימִית יְכוֹלִים לְהַפֵּךְ בְּעַצְמָם מֵרַע לַטּוֹב. כְּמוֹ אִישׁ אֲשֶׁר בְּסוֹבְאֵי יַיִן וְזוֹלְלֵי בָּשָׂר[33], אִם לְמָחָר מִתְּפַלֵּל בְּכֹחַ הָאֲכִילָה, הֲרֵי הָרַע עַצְמוֹ מִתְהַפֵּךְ לְטוֹב וְנַעֲשֶׂה מֵרַע טוֹב, אֲבָל הַחִיצוֹנִיּוּת וּלְבוּשֶׁיהָ אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מֵהֶם דָּבָר טוֹב, שֶׁיּוּכַל לְקַבֵּל הַכָּבוֹד לִהְיוֹת נִתְפָּס בְּתוֹכוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה יֵשׁ.

וְלָכֵן "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם":

"עֲלֵיכֶם" דַּיְקָא, מַה שֶּׁהוּא בְּחִינַת מַזִּיק – "יְכַפֵּר", יְקַנֵּחַ וְיַעֲבִיר לְגַמְרֵי, "וְאֶת רוּחַ הַטּוּמְאָה אַעֲבִיר" (זְכַרְיָה יג, ב); "כִּי תַעֲבִיר מֶמְשֶׁלֶת זָדוֹן"[34]. אֲבָל "מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם" – פְּנִימִית שֶׁבָּכֶם, "לִפְנֵי הַוְיָה תִּטְהָרוּ" – בְּעַצְמֵיכֶם.

וְהָיְינוּ "לִפְנֵי הַוְיָה", דְּהָיְינוּ "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ הַוְיָה" (תְּהִלִּים קל, א). כְּאָדָם הַקּוֹרֵא לַחֲבִירוֹ שֶׁיָּבֹא אֶצְלוֹ, כַּךְ קוֹרְאִין וּמַמְשִׁיכִים בְּחִינַת הַוְיָה עַל יְדֵי "מִמַּעֲמַקִּים" – עוֹמְקָא־דְּלִיבָּא, שֶׁצּוֹעֵק הַלֵּב בִּקְרְבּוֹ, וְהִיא בְּחִינַת אֵין־סוֹף שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר בְּחִינַת אֵין־סוֹף שֶׁ"מִמַּעֲמַקִּים" – לְמַעְלָה מִשֵּׁם הַוְיָה.

וְהָיְינוּ דַּיְקָא "בַּיּוֹם הַזֶּה", הוּא יוֹם הַכִּפּוּרִים – עֲלִיַּית הַמַּלְכוּת[35] לִהְיוֹת פָּנִים־בְּפָנִים, שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא מְקוֹר הַנִּבְרָאִים וּמְחַיָּה אוֹתָם, וְעַתָּה הִיא עוֹלָה לְקַבֵּל פָּנִים עֶלְיוֹנִים דְּאֵין־סוֹף, "אֶת פָּנֶיךָ הַוְיָה אֲבַקֵּשׁ" (תְּהִלִּים כז, ח).

וְלָכֵן אֵין עוֹלִים לַתּוֹרָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים רַק שִׁשָּׁה[36], לְפִי שֶׁהַמַּלְכוּת שֶׁהִיא בְּחִינַת שְׁבִיעִית עָלְתָה לְמַעְלָה[37].

(וְעַיֵּן בְּפֵירוּשׁ "לִפְנֵי הַוְיָה" בַּזֹּהַר חֵלֶק ג', ס"ז, א'. וְעַל פִּי פֵּירוּשׁ הַ"מִּקְדָּשׁ מֶלֶךְ" שָׁם בְּשֵׁם הָרַמַ"ן, מוּבָן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּאן, דְּ"לִפְנֵי" הָיְינוּ לְמַעְלָה יוֹתֵר כו').

אָכֵן בַּזֹּהַר תְּרוּמָה, דַּף ק"ע, עַמּוּד ב' פֵּרֵשׁ: כִּי "מִלִּפְנֵי" הוּא בְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׁם הַוְיָה, אֲבָל "לִפְנֵי" הָיְינוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת שֶׁקּוֹדֶם לְשֵׁם הַוְיָה – מִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה.

וְגַם לַפֵּירוּשׁ הַהוּא אֵין סְתִירָה לְמַה שֶּׁכָּתוּב כָּאן דְּהוּא בְּחִינַת "מִמַּעֲמַקִּים", שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׁם הַוְיָה, כִּי הִנֵּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא עֲלִיַּית הַמַּלְכוּת בְּעִתִּיק. אִם כֵּן ב' הַפֵּירוּשִׁים עוֹלִים בְּקָנֶה אֶחָד, שֶׁהַבְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁהִיא לִפְנֵי שֵׁם הַוְיָה מִמַּטָּה־לְמַעְלָה, עוֹלָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לִבְחִינַת אֵין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מִשֵּׁם הַוְיָה, וְלָכֵן עַל יְדֵי זֶה "תִּטְהָרוּ" גַּם אַתֶּם.

וְהָיְינוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר תְּצַוֶּה, דַּף קפ"ה, עַמּוּד ב' עַל פָּסוּק "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר" – "יְכַפֵּר בְּיוֹם הַזֶּה, וְיָנֵקִי לֵיהּ בְּקַדְמִיתָא, וְכָל דָּא 'עֲלֵיכֶם'". וּפֵרֵשׁ בְּ"מִקְדַּשׁ מֶלֶךְ": תְּחִלָּה יְתוּקַן מִדַּת הַמַּלְכוּת, שֶׁנִּקְרָא "הַיּוֹם הַזֶּה", וְאַחַר כַּךְ יִשְׂרָאֵל. וְהָיְינוּ, שֶׁעַל יְדֵי עֲלִיַּית הַמַּלְכוּת בְּאֵין־סוֹף, עַל יְדֵי זֶה יְתוּקְנוּ כָּל הַפְּגָמִים, כִּי "אַנְתְּ הוּא שְׁלִימוּתָא דְּכוּלְּהוּ"[38]. :

32. (לְשׁוֹן הַכָּתוּב תֵּצֵא כא, כ).

33. (עַל פִּי מִשְׁלֵי כג, כ: "אַל תְּהִי בְּסֹבְאֵי יָיִן בְּזוֹלְלֵי בָשָׂר לָמוֹ").

34. (נוֹסַח תְּפִלַּת הָעֲמִידָה שֶׁל יָמִים נוֹרָאִים).

35. (פְּרִי עֵץ חַיִּים שַׁעַר יוֹם הַכִּפּוּרִים סוֹף פֶּרֶק א. לְקַמָּן שַׁבָּת שׁוּבָה סה, ד).

36. (מְגִילָּה כא, א בַּמִּשְׁנָה. טור וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ, וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ אַדְמוּר הַזָּקֵן סִימָן תרכ"א סָעִיף א).

37. (רְאֵה פְּרִי עֵץ חַיִּים שַׁעַר יוֹם הַכִּפּוּרִים פֶּרֶק ד. לְקַמָּן מִסְעֵי צ, ג).

38. (וְעַיֵּן עוֹד עַל פָּסוּק "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה כו'" – בַּזֹּהַר: וַיִּקְרָא, ט"ו, ב'. וּבְפָרָשַׁת אַחֲרֵי, ס"ב, ב'. ס"ד, א'. וּבְפָרָשַׁת אֱמוֹר, דַּף ק"ב. הַאֲזִינוּ, דַּף ר"צ, סוֹף עַמּוּד ב').

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ב.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

(לח) **ועד"ז** ממש יובן ג"כ כאן בענין ס' בראשית שנק' ס' הישר להיו' שהוא בבחי' ומדרג' גבוה מאד נעלה דהיינו כמו שהיה הכל כלול במהו"ע המאציל תחלה איך שיהיה המקור לרצון וחכמה ומדות שבתו"מ מבחי' היושר שהוא כמו שבאמיתת עצמותו שלמעלה עדיין מהתחלקות והמשכות קוין ימין ושמאל כמו דבר שנמשך ביושר בלי ממוצע שהולך בלי נטיה ממילא כנ"ל ואמנם זה עצמו הגורם שיהיו הנטיות לצד ימין ושמאל באים מכח היושר דקו האמצעי שלא ינטו לצד רק כפי האמת בלי יתרון שזהו כמו ציור אדם שהוא בצלם אלקים ממש בלי נטיה לימין ושמאל רק בדמותו כצלמו בכל פרטי הקוין שבו כו' וז"ש זה ספר תולדות אדם ביום ברא כו' בצלם אלקים ברא אתו וכמ"ש עשה האלקים את האדם ישר והיינו ענין כל ספורי המעשיות דס' בראשית בסדר תולדות אדה"ר וכל הנטיות שבו לצד ימין ושמאל שהן חג"ת וענפיהן ופרטיהן בחצונית ובפנימיות והוא שמספר בכל תולדות הדורות עד אברהם וכל קורותם שהן הכל בחי' חצוניות עד אבות העולם וגם באבות מספר מתולדות החצוניות שלהם כישמעאל שיצא מאברהם ועשו מיצחק וקורותם וכל פרטי ספוריהם אבל הכל במדה ושעור דוקא וכמו ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וכה"ג עד שבא אל ספור הפנימיות דאדם שהן האבות והשבטי' וכל קורותם שזהו עיקר האדם שנק' ישר בלי נטיה דהיינו שכל נטיות הקוין שבהן הוא מכח הקו הישר בדומה לעליון ממש כמו שהתורה הקדומה היא במהו"ע ית' ממש שע"ז אמר אז ראה ויספרה כנ"ל מבחי' פנימיו' ועצמות א"ס ב"ה ממש ואח"כ הכינה ע"י האבות וגם חקרה במ"ת כמו (משלי כה, ב) וכבוד מלכים חקור דבר שבא מן ההעלם לגלוי בדבור וזהו ענין גלוי התחלקות הג' קוין דאצי' והמשכתן למטה מאצי' לבי"ע לבא בעניינים גשמיים וכידוע דרמ"ח מ"ע הן ה"ח ושס"ה ל"ת הן ה"ג והממוצע היא התורה וזהו והנגלת לנו ולבנינו כו' לעשות וזהו וגם חקרה ויאמר לאדם הן יראת ה' ברמ"ח מ"ע בפ"מ היא חכמה הקדומה שאז ראה ותורה בפ"מ היא בינה הקדומה שאמר ויספרה כו' דבסוף מעשה דוקא ניכר תחלת הכל כו' והן הן ס' שמות ויקרא במדבר שהן בבחי' גלוי התו"מ בג' קוין מאצי' לבי"ע כמו ויאמר ה' אל משה לאמר לבנ"י שהן נשמות דבי"ע בגופים אבל מה שנחלקו בציור ג' קוין וכל פרטיהם כאלה דוקא בלי נטיה כלל לימין ושמאל אפי' כמלא נימא כמ"ש (משלי ל, ה) כל אמרת אלוה צרופה כו' והזהיר אל תוסף על דבריו (שם, ו) זהו מפני שכבר נמשך ציור זה בבחי' היושר מעצמות ופנימיות א"ס ב"ה ממש וזהו ענין ס' בראשית שקדם להם שנק' ס' הישר שהוא העושה התחלקות הג' קוין באצי' מעצמות המאציל בציור זה קודם שניתנה התורה לישראל בבחי' ירידה והמשכת ג' קוין אלה בעשיה בפ"מ שהן ג' קוין נפרדים ממש (בציור אדם חצוני כו') אבל באצי' הג' קוין הללו שהולכים ביושר מן העצמות ממש כמ"ש עשה את האדם ישר וזה ספר תולדות אדם כו' ה"ז מיוחדים בעצמות המאציל דאיהו חד ממש. וידוע דהאבות היו מרכבה לחג"ת דאצי' ממש כמו שהן בבחי' הפנימית בעצמות וע"כ גם מה שיצא מהם לצד בבחי' מותרות הכל בא שם במדה ונצרך לספר בהם וכן בתולדות הגוים לכל פרטי ספוריהם והכל מקור ושרש לכל המצות דעשה ול"ת שבשאר הספרים ולכך האריך בספוריהם יותר מן המצות כנ"ל וד"ל:

(לט) **ומעתה** לא יפלא מאמר רז"ל דיפה שיחתן של עבדי אבות כו' דודאי ספור זה דאליעזר היה להביא את רבקה לייחדה עם יצחק שהוא בחי' מ"ה וב"ן דזו"נ שכפי שהוא בעצמות ממש גבוה הרבה מכמה מצות מעשיות שבשאר הספר שכל עיקר ענינם אינו רק יחוד אחד מיח"ע דזו"נ וספור זה מדבר מעצם היחוד דמ"ה וב"ן דיצחק ורבקה כמו שהן במקורם וכה"ג בספורי בנות לבן רחל ולאה עד שנתייחדו עם יעקב והולידו י"ב שבטים שכ"ז מדבר בעצם מקור יח"ע דיעקב ולאה ורחל שבאצי' שהן בחי' ב"ן שבכל פרצוף וכן אברהם ושרה וכל ספוריהם שהוא בבחי' או"א דאצי' שע"ז נתנה כל התו"מ להיות יח"ע באו"א וזו"נ באצי' ע"י המצות ולזה הקדים ס' בראשית שבו נזכר עצם מציאו' היח"ע שבאים בבחי' היושר בג' קוין דאצי' בבחי' מ"ה וב"ן דכר ונוקבא כאברהם ושרה ויצחק ורבקה ויעקב ורחל ולאה והמצות הכתובים בשאר הספרים אינן רק לעורר יח"ע מלמטה למעלה ע"י המעשה דוקא כנ"ל וד"ל (ועכ"ז אמר על האבות ושמי הוי"ה לא נודעתי להם מטעם שלא קיימו המצות בפ"מ מפני שסוף מעשה עבמ"ת וכנ"ל במ"ש ויאמר לאדם הן יראת ה' כו' וכמ"ש (ירמי' ט, כב) אל יתהלל חכם כו' (וכמשי"ת):

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - אחרי ה"א תלכו

ד. **וזהו** אחרי ה' בחי' אחוריים ומזה נמשך תלכו היא בחי' אהבה שנק' בשם הליכה כמ"ש הלוך ונסוע שכאשר יתבונן ויעמיק בשכלו ותבונתו מקרב איש ולב עמוק שכל השתלשלות העולמות (והתהוותם מאין ליש) אינן אלא מבחי' זיו כו' וכנ"ל (שאפי' מקור חיים בחי' סכ"ע שמזה הוא התהוות העולמות מאין ואפס המוחלט ממש, הוא רק בחי' זיו ואין ממש לגבי מהו"ע ית' ונק' עמך), ממילא יומשך לאהבת ה' לבדו וכמ"ש מי לי בשמים ועמך לא חפצתי כו' (ומבואר הפי' במ"א שאינו חפץ בבחי' עמך מקור חיים רק למהו"ע ית' ממש, א"כ לפ"ז הפי' כאן בענין אחרי ה' תלכו דבחי' אחרי הוא בחי' עמך מקור חיים הנ"ל ומזה נתעורר ההליכה והאהבה ע"י התבוננות זו איך שמקור חיים נק' עמך ונק' אחרי ה' כו' אבל האהבה היא למהו"ע ית' ממש) ולהיות בחי' הליכה באהבה זו ממדרגה למדרגה שכמה דרגין על דרגין עד אין חקר לאהבה זו גדולה ונפלאה לאין קץ ותכלית להתענג על ה' ממש תענוג נפלא ועצום מאחר שבאמת כל העולמות אינן אלא זיו כו' וכתי' הודו על ארץ ושמים וירם קרן לעמו לבנ"י עם קרובו שהם קרוביו ממש כי חלק ה' ממש עמו לזאת מה מאד תהי' שמחת הנפש גדולה לאלקים ואהבה בתענוגים וע"ז נאמר עבדו את ה' בשמחה היא שמחת הנפש המשכלת ומתבוננת בה' חיי החיים ב"ה וארז"ל יפה שעה א' בתומע"ט בעה"ז מכל חיי העה"ב לפי שחיי העה"ב אינן אלא זיו ממנו ית' משא"כ תשובה ומע"ט שענין תשובה הוא להשיב את הנפש ולדבקה בו ית' מקורא ושרשא דכולא (וכמ"ש במ"א ע"פ ובבואה לפני המלך כו' בענין שמות בארץ) וזהו ג"כ בשמחה ובטוב לבב מרוב כל דהיינו יותר מהעה"ב שנק' כל, יום שכולו ארוך כו' (וזהו ענין קשר הפסוק כי מנסה לדעת כו' אחרי ה' אלקיכם תלכו שע"י שעומד בנסיון יתגלה הדעת את ה' בנפש אך אם אין בינה אין דעת וההתבוננות הוא בענין אחרי ה' כנ"ל ולפי האמת ענין הבירורים שע"י הנסיונות יש להם שייכות לבחי' אחרי ה' דוקא כי הבירורים הוא ממה שנפל בשבה"כ וידוע ע"פ שמע שם ע' דרפ"ח עם ב"ן גימ' שם לפי ששבה"כ הוא רק בבחי' שמות בלבד שאין שייך לא"ס ב"ה ממש כמשל השם שאינו נוגע לעצם האדם כו' ע"כ ע"י בירור שע"י הנסיון עולים הניצוצות ונכללי' בשרשן וזהו בבחי' אחרי ה', וענין תלכו כי הבירורי' שמלמטה למעלה יש בהם עליות רבות כו' כמ"ש במ"א, וענין אם אין דעת [אין] בינה היינו כי יש ד"ע המקשר חו"ב וע"ז נאמר אם אין דעת אין בינה ובחי' ד"ת הוא התקשרות הבינה במדות והוא הדעת המתפשט במדות וע"ז נאמר אם אין בינה אין דעת): ואותו תיראו, היא בחי' שוב כי תלכו הוא בחי' רצוא הלוך ונסוע ממדרגה למדרגה באהבה כנ"ל, והשוב הוא להיות תיראו יראה בושת היא יראה פנימית מפני גדולת א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו דלית מחשבה תפיסא בי' וכל נהוראן מתחשכאן כו' כי אית יראה ואית יראה, יראה חיצונית היא מפני התפשטות גדולת מלכותו ית' כמורא מלך ב"ו מפני התפשטות גדולת מלכותו על ריבוי עם ומדינות כו' וכך כתי' אלף אלפין כו', ועד"ז תקנו ברכת יוצר אור ששם נאמרה ונשנית יראה זו יוצר משרתים ואשר משרתיו עומדים ומשמיעים ביראה כו' כולם כאחד עונים באימה ואומרים ביראה כו' והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול כו', שמזה מקבלים ישראל ג"כ בחי' יראה זו כמשל הרואה שרים משתחוים לפני המלך כו' וכמ"ש במ"א, והנה יראה זו קודמת לבחי' אהבה שעי"ז שמקבלין יראה זו נמשך מדרגת האהבה האמורה באהבת עולם אהבתנו כו' ויחד לבבינו לאהבה כו' הבוחר בעמו ישראל באהבה עד שבק"ש נמשכה מדת האהבה העליונה לקיים ואהבת את ה' אלקיך כו', ועל בחי' יראה ואהבה זו נאמר אכלתי יערי עם דבשי יער הוא שבו כל עץ ועצי שטים עומדים הם המלאכים, שרפים עומדים, וזהו בברכת יוצר אור ששם נאמר ענין המלאכים שעומדים ומשמיעים ביראה והאופנים ברעש גדול כו', ודבשי היינו מתיקות ותענוג היא האהבה בתענוגים שנמשכה בק"ש ואהבת בכל לבבך שגם תוכיות הלב שהוא בהעלם והסתר האהבה המסותרת יהי' גם תוכו רצוף אהבה בהתגלות ובכל נפשך מחשבה במחשבה כו' ובכל מאדך בלי שיעור והפסק שהאהבה בתענוגים אין לה קץ וסוף שיש להתענג מרוב כל כנ"ל (וכמ"ש עיני האדם לא תשבענה כו' דקאי על אהבה בתענוגים דבחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא הנק' דבשי וכמו שיש אהבה מאדך בלי שיעור בבחי' צעק לבם אל ה' כך יש ג"כ בלי שיעור בבחי' האהבה בתענוגים וכמ"ש בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, בעיניך היינו בחי' לאסתכלא הנ"ל שהוא כחדשים בכל יום כו'), ומבחי' אהבה זו יבא ויגיע למדרגת יראה פנימית בחי' ביטול במציאות ממש, והיינו בחי' השתחוואה שבתפלת י"ח כי בחי' יוצר אור

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

היא מדרגת המלאכים ויראתם והשתחואתם שהיא בבחי' חיצוני' משא"כ תפלת י"ח היא בחי' ביטול והשתחוואות הנשמות שהם בבחי' פנימית דהיינו להיות בחי' ביטול במציאות ממש מפני אור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו דלמת"ב בחי' סכ"ע והקדוש בשמים ובארץ שאין לפניו ית' בחי' שמים ולא בחי' ארץ שמעלה ומטה שוין אצלו ואין תופס מקום לפניו ית' גשמיות כמו רוחניות ממש ולכן יכול להיות נמשך בחי' ביטול גם בגשמיות כי הכל רק בבחי' באורך נראה אור באורך ג"ע העליון ונראה אור ג"ע התחתון וכולם אינם רק אור וזיו כו' וכנ"ל:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וכי תאמרו מה נאכל

ג) **וזהו** ג"כ ענין מ"ש כי תבואו אל הארץ, כי הנה ארץ הוא לשון רצוא, וכמשארז"ל (בבראשית רבה פ"ה) למה נק' שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה, והיינו האהבה שבבחי' כנס"י בבחי' רצוא והסתלקות למעלה, והנה ארץ הוא בחי' אחותי לשמים דהיינו הקב"ה, כי הקב"ה נק' שמים וכמ"ש ואתה תשמע השמים כו' ולא כתי' ואתה תשמע מן השמים, אלא שהוא קאי על הקב"ה ע"כ כתיב תשמע השמים, והיינו שהמשכת אוא"ס בבחי' מדות נק' שמים כי שמים הוא בחי' אש ומים שהוא חו"ג כו'. והנה כתיב בחכ' יסד ארץ כונן שמים בתבונה וחכ' ותבונה הוא בחי' אח ואחות לפי שא"א להיות גילוי בחי' חכ' בלתי אותיות התבונה כו', וע"כ גם נש"י שירדו למטה נק' ג"כ בשם אחותי לפי שיש להם בחי' חכ' שהוא כח מ"ה בחי' ביטול במציאות ע"כ נק' אחותי וכמ"ש אמור לחכ' אחותי את. וזהו כי תבאו אל הארץ דהיינו להמשיך בבחי' ארץ מבחי' חכ' ועי"ז נעשה האהבה אצלם בבחי' אחותי שאין לה הפסק כלל.

וביאור ענין רעייתי הוא ע"ד משארז"ל ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים (וכמ"ש רועה ישראל האזינה כו' שהקב"ה רועה וניזון מישראל, שישראל עושים לו כבי' מרעה ומזון, כמ"ש אכלתי יערי עם דבשי שהוא בעבודה בחי' הביטול דברכת ק"ש וק"ש שנק' דבשי), ונק' בזהר לאשתאבא בגופא דמלכא. ולהבין זה איך הנשמה שהיא בחי' נברא יש ודבר בפ"ע תוכל לבוא לאשתאבא בגופא דמלכא כו', אך זהו ע"י התורה דהנה איתא בזהר תלת קשרין מתקשרין דא בדא אורייתא בקודב"ה וישראל באורייתא כו' והוא מפני שבחי' מעלת התורה גבוה מבחי' מעלת ומדרגת נש"י ממקור חוצבם דאורייתא מח"ע נפקת כו', אך הנה מקודם צ"ל בחי' אחותי, וזהו מ"ש וגם אמנה אחותי בת אבי כו' ותהי לי לאשה, אשה קאי על התורה וכמ"ש ביום חתונתו זו מ"ת כו', וצריך להיות תחלה בחי' אחותי.

וזהו משארז"ל אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, בא לכאן זהו בחי' אחותי כמו כי תבואו אל הארץ, ואח"כ ותלמודו בידו, אך להבין זה שהרי התורה היא מלובשת בעניני' גשמי' כמו עניני ציצית ותפילין דיני נדה וזבה וכמה דיני ממונות וטענות עד"מ ראובן טוען כך ושמעון כך, ומה ענינה בגעה"ע ותחתון. אך הנה כתי' לכו לחמו בלחמי, כמו הלחם מזון גשמי שעליו יחי' האדם חיי גופו ע"י שנבלע באבריו של אדם, כך התורה שנקראת מזון וחיים לנפש הרוחני צריך שתבלע באברי נפשו ושבה כבשרו ממש ועי"ז תשוב אל ה' לאשתאבא בגופא דמלכא ממש, וכמ"ש אכלתי יערי עם דבשי כו', וזהו לחמו בלחמי מתחלה לחמו שיהי' לכם לחם ומזון ליבלע באברי נפשכם ואח"כ בלחמי שתהי' בבחי' לחם למעלה שעי"ז יבואו נש"י לאשתאבא בגופא דמלכא.

והנה באבות מלאכות של שבת תנא סידורא דפת נקט הזורע כו' כי כדי לעשות לחם שיהא ראוי למאכל אדם עד שיהי' נבלע באברים ושבה כבשרו ממש צריך מתחלה עבודת הזריעה בגשמי', עד"מ שזורעין גרעין חטה או נוטעין גרעין פרי בארץ ומכסין בעפר והגרעין כשהוא נרקב ונפסד עי"ז נצמח חטה או פרי כעין הגרעין הנזרע או הנטוע בארץ, שלכאו' אינו מובן זה איך ע"י גרעין הנטוע נצמח אילן גדול עם פירות טובים שיש בו טעם וריח ומראה שהרי בגרעין אין נראה ונרגש שום טעם וריח ומראה כו' וא"כ איך ע"י הגרעין ההוא נצמח פירות עם טעם כו', אלא הענין הוא שעיקר הצמיחה הוא מכח הצומח אשר בארץ שהוא יכול להצמיח הכל, לפי שמלובש בו מאמר תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי כו', שהוא כח כללי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שיכול להצמיח הכל רק שזורעי' הגרעין להיות כעין העלאת מ"ן אל כח הצומח להצמיח מין פרטי כעין הגרעין ההוא, לפי שבלתי גרעין הגם שיכול להצמיח הכל מ"מ אינו צומח כ"א עשב ואילנות שאינם ראוים למאכל אדם, אבל כדי שיצמח דבר שראוי למאכל אדם צריך מתחלה להעלאת מ"ן אל כח הצומח כו', והגרעין ההוא שזורעין זהו העלאת מ"ן אל כח הצומח, לפי שהגרעין ההוא נתהווה ג"כ מכח הצומח ויש בו כח הצומח בהעלם אלא שנתגשם ונגרע ממהותו עד שנעשה גרעין, ומ"מ יש לו שייכות בצד מה אל כח הצומח הרוחני לפיכך כשנרקב ונפסד גוף הגרעין הנה כח הצומח המלובש בו בטל לגבי בחי' כח הצומח הכללי ונעשה מ"ן אליו ומצמיח כעין הגרעין ההוא כגון אם הי' הגרעין תפוחים מצמיח תפוחים ואם של ענבים מצמיח ענבים וכיוצא בהן, הגם שבגרעין ההוא אינו נראה ונרגש שום טעם וריח כלל רק כמו עץ בעלמא, מ"מ הרי הוא עכ"פ ממהות הפרי ההוא ויש בו בכח מלובש ומוסתר כל כחות הטעמים והגוונים והריח שבפרי ההוא, אלא שהוא מצומצם מאד עד שאינו נרגש ונראה בו שום טעם וריח ולזאת יכול הוא להמשיך כח הצומח שיצמיח הפירות של הגרעין ההוא בכל עניניהם בטעמן וריחן ומראה שלהם בלי שום הסתר וצמצום כלל. נמצא שיש כאן ג' דברים, א' כח הצומח הכללי שיכול להצמיח הכל, והב' הצמיחה הפרטית שנצמח הפירות כגון תפוחים או כיוצא בהן, והג' הגרעין הנזרע בארץ שהוא כעין העלאת מ"ן אל כח הצומח כו'.

ה.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

נשא את ראש, ש"פ נשא, תרד"ע

רמז) **אמנם** האו"פ הרי כללות ענינו הוא להאיר את העולמות כו', ועם היות דאור זה הוא ג"כ בבחי' גילוי מן העצם כו', הרי זהו מה שנמצא מן העצמות אור שלא לפי אופן העצמות ממש כו' וענינו הוא לפעול, היינו פעולת ההתהוות (שההתהוות בפועל הוא מן האור כו') והעיקר פעולת האור והגילוי כו', ואור זה בא בבחי' ירידה מן העצמות שהרי המשכתו הוא ע"י הצמצום דוקא שזהו בבחי' ירידה ויציאה מעצמותו כו' (והיינו שזהו בבחי' ירידה גם לגבי האו"פ כמו שהוא כלול בעצמותו כו', וכמ"ש בלק"ת ד"ה תקעו הב' שהקו הוא בחי' יש מאין לגבי מקורו כו', וכמשנת"ל מפי"ט ואח"ז שהע"ס הגנוזות הן בבחי' פשיטות לגמרי והן בבחי' יחיד כו' ובקו באים בבחי' מדרי' פרטיות בבחי' מציאות כו'), ובכל מדרי' ומדרי' שהאור נמשך ה"ה בא בבחי' צמצום להיות לפ"ע המדריגה ההיא ולהתלבש בבחי' פנימי' דוקא דהיינו להאיר את בחי' הכלים להיות בבחי' אור וחיות פנימי בגילוי ממש כו', וכמו באור וחיות הנפש בגוף הרי האברים מרגישים את החיות מפני שבא בהם בבחי' התלבשות פנימי בגילוי כו', וכמו"כ הוא שבא בגילוי ממש בבחי' התלבשות פנימי כו'. והנה זה גופא שיהי' האור בבחי' פנימי זהו ע"י שהאור הוא בתחלה בהתלבשות בבחי' כלים שעי"ז דוקא הוא בא בבחי' פנימי כו', דכל התלבשות בבחי' פנימיות הוא ע"י לבוש המלביש את האור שז"ע הכלים כו', והיינו מפני שע"י הכלים נעשה האור בבחי' מציאות ובא בבחי' הגבלה להיות בערך התלבשות פנימי כו', כי האור בעצם גם האו"פ הוא מובדל בערך מבחי' התלבשות ותפיסא באיזה דבר מה כו' (והראי' שגם כמו שנמשך ע"י הכלים ה"ה ג"כ בבחי' הבדלה וכמ"ש אין קדוש כהוי' כו' כנ"ל), וע"י הכלים נעשה האור באופן כזה שיהי' בערך ההתלבשות כו' (והיינו מצד שרש הקדום של הכלי שלמע' מן האור כו', והו"ע נעיצת התחלה שבהכלי דהיינו אמיתת הכוונה העליונה להיות גילוי אור בבחי' או"פ דוקא כו'), לפי שכללות ענין הכלים הוא בחי' המציאות ובחי' הירידה דוקא היפך האור שטבעו לעלות כו' כנ"ל פרל"ט וית' לקמן באורך, והו"ע רוח האדם העולה הוא למע' דאדם בגימ' מ"ה והוא בחי' האור בכלל דטבעו הוא לעלות למע' דוקא להכלל במקורו כו', ורוח הבהמה היורדת למטה דבהמה בגימ' ב"ן שהוא בבחי' ירידה והמשכה למטה דוקא כו', והו"ע הכלים בכלל שהן בבחי' ירידה דוקא וכמ"ש במ"א. וע"י הכלים בא האור בבחי' ירידה והמשכה כו' דע"י שהכלים תופסים את האור והאור מתלבש ומתאחד עם הכלים נעשה האור כמהות הכלי גם בזה להיות בבחי' המשכה והתלבשות כו', דכשם שהאור נעשה כמהות הכלי לפעול דבר שאינו לפ"ע האור בעצם, וכמו ענין ההתהוות דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהן וע"י כו', דהאור בעצם אינו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בערך להוות מציאות יש רק ע"י הכלי כו', כמו"כ נעשה האור כמהות הכלי להיות בבחי' ירידה והתלבשות כו'. ולכן הגם שבכלים יש מדרי' חלוקות שמובדלות זמ"ז כמו בחי' הכלים שבכתר שמובדלין במעלתן ומדריגתן לגבי בחי' הכלים דאצי', וכידוע דכלים שבכתר הן עד"מ אותיות החקיקה שהן בבחי' מיני' ובי' לא בבחי' דבר נוסף על העצם כו', וכלים דאצי' הן כמו אותיות הכתב שהן דבר נוסף כו', ומ"מ ע"י הכלים שבכתר נעשה האור בערך להתלבש בבחי' כלים דאצי' כו', והיינו מפני שגם כלים שבכתר הן בבחי' כלים עכ"פ דהיינו שהן בבחי' טבע הירידה כו' וגם הן בבחי' מציאות כו', וכידוע דבאותיות החקיקה גופא יש ב' מדרי' הא' כמו אותיות החקוקים על האב"ט דעם היות שאינם דבר נוסף ה"ה משחירים עכ"פ על האב"ט דהיינו שהן בבחי' מציאות דבר המעלים כו', והב' כמו אותיות החקוקים מעבר לעבר שאינם בבחי' מציאות כלל כו', והוא ההפרש בין בחי' אותיות שלפה"צ ואותיות שלאחר הצמצום כו', והיינו דכלים שבכתר הן בבחי' מציאות עכ"פ כו' וע"י התלבשות ותפיסת האור בבחי' הכלים שבכתר נעשה האור בבחי' מציאות ובבחי' ירידה והמשכה להתלבש בבחי' הכלים דאצי' כו'. וי"ל דבחי' א"ק להיות שאין שם בחי' כלים (וכמ"ש בע"ח דהתחלת התגלות הכלים הוא בעקודים כו'), ולכן גם בבחי' יושר דא"ק הגם שנמשך בכל המדרי' עד סוף העשי' כו', וכידוע דרגלי א"ק מסתיימים בעשי' כו', הרי אין זה בבחי' התלבשות ממש להיות בבחי' גילוי ומורגש בנבראים כו', וכמשנת"ל פ"ס בענין ידיעה ובחירה שהידיעה העליונה אינה מכרחת את הבחירה להיות הידיעה בבחי' א"ק שאין זה במורגש כלל בנבראים כו', וגם בנש"י שמוכרח שיהי' בהם גילוי הארת בחי' א"ק בכאו"א כו' וכמ"ש בלק"ת ד"ה למנצח על השמינית, אין זה בבחי' גילוי אור פנימי כ"א הוא בבחי' התגלות אור מקיף שבנפש כו' וכמשנת"ל פס"א, ובכללות הרי אור הקו הוא בחי' אור פנימי והיינו ע"י המשכתו מבחי' הרשימו שזהו כדוגמת כלי כו' וכמ"ש בע"ח בהתחלתו בהג"ה, והן האותיות דגליף גליפו בטה"ע שע"י הצמצום נעשו בבחי' מציאות כו', דהגם שבהאותיות לא נגע בהם הצמצום כו', מ"מ בהתגלות האור בהם לא הי' בבחי' מציאות כלל וע"י שנתעלם האור נעשו בבחי' מציאות כו'. וזהו דבבחי' או"פ דוקא הוא ענין נעוץ תחלתן בסופן, דהנה ע"י שהאור העליון בא בבחי' התלבשות בהתחתון להיות בבחי' גילוי ממש אל התחתון עי"ז דוקא נעשה בחי' תוס' אור בהעליון ע"י ההשפעה כו', וכמו שאנו רואין בחוש בהשפעת השכל שדוקא ע"י שמשפיע את השכל באופן כזה שמתקבל בהמקבל שתופס הענין ומבין ומשיג אותו עי"ז דוקא מתוסף אור בהמשפיע כו', דכאשר המשפיע משכיל את השכל לעצמו הגם שזהו במדרי' גבוה ונעלה יותר אין בזה תוס' אור, כ"א בהכנת ההשפעה אל המקבל שמשער חושי המקבל שבאופן כזה תהי' ההשפעה וכ"ש בהשפעה בדבור אז דוקא מתוסף אור במשפיע כו' וכמו שנת"ל פרל"ח. וכן הוא ביחוד דו"נ דכתי' ויברך אותם אלקי' כו' וכתיב בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו כו', שז"ע א"ח עטרת בעלה כו' כידוע ומבו' במ"א, ה"ז דוקא ע"י השפעה פנימיות כו', וכמ"ש והוא כחתן יוצא מחופתו שיוצא מבחי' המקיף להיות בבחי' גילוי בבחי' או"פ כו', עי"ז דוקא מאיר בו אור העליון שרש ומקור המקבל כו' וכמ"ש במ"א. היוצא מהנ"ל דזה נהנה וזה לא חסר כלל הוא בהאור שלמע' מבחי' כלים (והוא ההשפעה שמבחי' רוממות וגדולה כו') ואין שום שינוי ע"י ההשפעה, וכמו"כ אין בזה תוס' אור כו', ועיקר ההשפעה בבחי' או"פ הוא בבחי' זה נהנה וזה חסר קצת, דהיינו שבבחי' התעסקות והתלבשות המשפיע שיורד ומצמצם עצמו להשפיע ולהאיר אל המקבל (והוא ההשפעה שמבחי' הביטול והנחת עצמותו של המשפיע כו'), שזה גורם שינוי בהמשפיע כו', והוא ההשפעה שמבחי' הכלים ובחי' האור המתלבש בכלים כו', אבל בזה דוקא יש בחי' תוס' אור בהמשפיע ע"י ההשפעה כו'.

קיצור. אמנם האו"פ ענינו להאיר, והוא בבחי' ירידה מן העצמות (גם לגבי שרשי האורות) ובא בהתלבשות פנימי בכלים, וזה גופא שהוא בבחי' או"פ הוא ע"י התלבשותו בבחי' לבוש וכלים, דטבע האור לעלות, וטבע הכלי לירד, וע"י שהאור בהתלבשות ותפיסא בכלים, ה"ה בבחי' ירידה, וע"כ ע"י כלים דכתר הגם שהן עד"מ אותיות החקיקה, ומ"מ אינם כמו מעבר לעבר שזהו האותיות שלפני הצמצום, הנה ע"י נמשך האו"פ באצי', וי"ל דא"ק משום שאין שם כלים, ע"כ יושר דא"ק הגם שמסתיים בעשי' אינו בבחי' התלבשות, וכללות הקו הוא בבחי' או"פ ע"י ההתלבשות באותיות דרשימו, שע"י הצמצום נעשו בבחי' מציאות, וע"כ בהאו"פ הו"ע נתב"ס, וכמו שע"י השפעה מתוסף בהמשפיע, והו"ע בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו, ונמצא דבאו"מ זה נהנה וזה לא חסר, ובאו"פ זה נהנה וזה חסר קצת, ויש בזה יתרון דנתב"ס.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

גדול יהיה כבוד הבית - ג' אור ליום ד' ט"ו מנ"א, תל־אביב

אך הענין הוא דהנה אין הכונה באיש פרטי שיש בו ח"ו אחת מג' עבירות הללו שהוא רשע גמור, וכתיב ולרשע אמר אלקי' מה לך לספר חוקי ואינו מועיל כלל לימוד התורה שלו אם לא עשה תשובה, רק הכונה הוא בכללות ישראל, להיות דע"י התורה הוא המשכת האור בנש"י, וא"כ ביטול תורה נוגע בהכלל כולו, היינו שח"ו אינו נמשך האור בנש"י ובמילא ההעלם וההסתר ביותר, דהנה רמ"ח פיקודי' רמ"ח איברים, והתורה נק' אדם כמ"ש זאת התורה אדם, שהוא א' דם, ויש ח"ו ב' מיני חולי הא' קלקול האיברים ובזה ג"כ ב' אופנים איברים החיצונים, ואיברים הפנימים דבקלקול האיברים החיצונים ה"ה בעל מום אבל אין זה נוגע כ"כ לשארי האיברים וכמו מי שחסר יד או רגל ר"ל, אבל הקלקול באיברים הפנימי' הרי זה נוגע לכל הגוף ונק' חולה, ומ"מ ה"ז יכול לחיות משך זמן ואפשר שיתרפא וכנראה במוחש דיכול להתרפא ולהיות חזק יותר מבתחלה, אבל קלקול הדם או שח"ו נשפך דמו זהו נוגע לכללות הגוף. וזהו שויתר הקב"ה על ג' עבירות אלו שהם כמו קלקול האיברים שיוכל להתרפא, היינו גם אם ח"ו היו ענינים אלו ורובן של ישראל הי' עוסקים בתורה, וכנ"ל דעיקר ענין התורה ואמיתתה הוא קדושת התורה, הרי הי' מ"מ נמשך האור דאוא"ם ב"ה והי' מתתקן הפגם וזהו שויתר עליהם, אבל ביטול תורה הוא כמו קלקול כללות הדם או אבודו שהוא סילוק כללות האור הנה ע"ז לא ויתר ומפני זה היה חורבן הבית. וזהו השליך משמים ארץ תפארת ישראל ולא זכר הדום רגליו, דהא בהא תליא דלהיות דתכלית הכונה בבריאת העולם הוא שתתברר ותתעלה ע"י התומ"צ דוקא והתורה נתנה לישראל דהם דוקא יכולים להמשיך עצמיות אוא"ם ב"ה ע"י התורה דזהו שם ישראל שהוא שם המעלה, והתורה נק' תפארת ישראל שהוא היופי דישראל, אבל כאשר יש ביטול תורה פשוטו כמשמעו שאין לומדים תורה, ובאמת החיוב דלימוד התורה הוא על כל ישראל וכמבואר בשו"ע בהלכות ת"ת ובכלל ביטול תורה הוא גם מה שתופסים את התורה רק כפשוטה, וכנ"ל בענין חכמה שבתורה בלבד דאז הוא סילוק כללות האור העצמי שבתורה, הנה לימוד כזה הרי הוא מעבה ומגשם דזהו השליך משמים ארץ תפארת ישראל שהיא בהתעלמות שאין מתגלה בה האור העצמי ובמילא הנה ולא זכר הדום רגליו, הוא המעמד ומצב ישראל לפי דהא בהא תליא וכמאמר כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין לו, דמכלל הן אתה שומע לאו ומקרא מלא דיבר הכתוב אם בחוקתי תלכו כו' ונתתי גשמיכם, דגשמי ברכה והצלחה בפרנסה וכל טוב תלוי בתורה והעיקר הוא ההתעסקות בתורה, דכל האומר אין לי אלא תורה (היינו החכמה והלימוד בלבד) גם תורה אין לו, דאין זה תורה ובכדי שהתורה תהי' תורה הוא ע"י הקדמת העבודה דתפלה שהו"ע דביקות נפשו בנותן התורה ית' ובמילא לימוד התורה שאחר הקדמה זו הנה לבד זאת שמאיר לו האמת שבתורה שהוא העצמות אוא"ם שבתורה, הנה עוד זאת דתורה אור שמאירה לו בקיום המצות בחיות פנימי וכהנהגה טובה בכל עניניו כל היום גם במדת בנ"א דנעשה לבו ומוחו זכים ובהירים להכיר את האמת כי הוא לבדו הוא ואין זולתו שהו"ע היחוד האמיתי.

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

סעודת ליל שביעי של פסח, ה'תש"ג

סז. אברהם אבינו היה הראשון שפתח את צינור מסירות הנפש לפרסם אלקותו יתברך בעולם. אברהם אבינו ע"ה לא חיפש מסירות נפש, כמו ר' עקיבא שחיפש מסירות נפש ואמר[110] כל ימי הייתי מצטער כו' מתי יבא לידי ואקיימנו. אברהם אבינו לא חיפש מסירות נפש ואף לא חשב על כך כלל. כל מחשבתו היתה נתונה בפרסום

110) ברכות סא, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אלקותו יתברך בעולם. כשהיתה נדרשת לשם כך מסירות נפש - הרי זה לא מנע ממנו כלל, הוא אף לא ידע שזה מסירות נפש, ובהיותו במאסר המשיך גם שם בעבודתו לפרסם אלקותו יתברך. מסירות נפש מסוג אחר היתה בשעת קריעת ים סוף, נחשון בן עמינדב קופץ לים. מסירות הנפש הראשונה היתה באש של כבשן האש באור כשדים. מסירות הנפש השניה היתה במים. זה מה שאנו אומרים "באנו באש ובמים", בשני סוגי מסירות הנפש על קידוש השם, באש ובמים.

סח. לפני קריעת ים־סוף היתה יציאת מצרים, והיא היציאה ממצרים וגבולים. בעבודה היא היציאה מהרגילות שהאדם מורגל בה, ולאחרי זה בא ענין קריעת ים סוף והוא הרגש ה'עצמות'. כלומר, כשהולכים ברחוב ורואים שמים וארץ, מרגישים שבריאה כזו, רק בכוח עצמות אין־סוף ברוך־הוא לברוא. הרגשה כזו יכולה להיות למי שעובד על עצמו ומגיע לנטישת הרגילות. היציאה מהרגילות היא עבודה של מסירות נפש, וכל יהודי יש לו הכוח על כך, אלא שצריכים לרצות לעשות דבר זה בפועל, לא לצאת ידי חובה בכך שיש לו דבר זה בכוח.

סט. כבר הגיע הזמן שכולם ידעו שמחללי השבת אינם המנהיגים שלנו, ושהגאולה לא תבוא על ידם. הביאו לארץ ישראל ילדים מפולין, צאצאי הנהרגים על קידוש השם, והכניסו אותם בבתי חינוך לא כשרים, הרי זו חוצפה גדולה, וכשיעמדו נגד זה בתוקף - ינצחו. כן יש לפעול נגד תלמודי התורה הטריפות והישיבות הלא כשרות במדינה זו, המביאים צרות על יהודי מדינה זו - ח"ו - ברוחניות ובגשמיות.

מדינה זו זקוקה לרחמים רבים, כמו כל המדינות הנמצאות באימה ופחד מהצר הצורר. בעיקר זקוקים היהודים לרחמים רבים. ההגנה היא קיום המצוות המעשיות ולימוד התורה, כמאמר[111] "מגנא ומצלא" (מגינה ומצילה).

בזמן המהפכה - ברוסיה - בשנת תרע"ז, היה אבי בפטרבורג. אבי ואני שהינו אז חמשה שבועות בפטרבורג בקשר לעניני הכלל, כפי שמסופר ברשימות של אותה תקופה. כשנסענו מפטרבורג לרוסטוב ליוו אותנו הרה"ג וו"ח מו"ה יצחק יואל רפלוביץ והחסיד ר' אלי' חיים אלטהויז. הרב רפלוביץ נסע עד חרקוב ור' אלי' חיים עד רוסטוב.

באחת התחנות השיג ר' אלי' חיים עתון עם החדשות האחרונות. כשקרא אבי שהפילו את הצאר והמדינה הפכה למדינה משוחררת, אמר:

- כעת צריכים להקים ישיבות "תומכי תמימים" בכל הערים והעיירות. כעת, כשההשכלה מתפשטת - מוכרחים להקים הרבה חדרים וישיבות. תמיד ובכל הענינים מנצח רק הכוח של מסירות נפש.

ע. אלה שרוצים להיות מקושרים עם הרבי, דבר שמביא תועלת אמיתית בגשמיות וברוחניות, וללמוד שיעור ה"תניא" כפי שצויין בקובץ "היום יום", למדו היום את השיעור בפרק מ"ב, שם אומר הרבי: "וכח זה ומדה זו לקשר דעתו בה' יש בכל נפש מבית ישראל". לכאורה, מהו דיוק הלשון "כח זה ומדה זו". לפני זה אומר הרבי: "אך עיקר הדעת אינה הידיעה לבדה שידעו גדולת ה' מפי סופרים ומפי ספרים, אלא העיקר הוא להעמיק דעתו בגדולת ה' ולתקוע מחשבתו בה' בחוזק ואומץ הלב והמוח עד שתהא מחשבתו מקושרת בה' בקשר אמיץ וחזק כמו שהיא מקושרת בדבר גשמי שרואה בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו כו'". והיינו כמו בדבר גשמי, כשרואה אותו, הרי הוא מקושר בו כידוע, להיותו שייך לזה, כך צריכה להיות ההתקשרות באלקות. והכוונה היא לא רק ללמוד בלבד, אלא העיקר הוא העבודה בפועל. והוא על ידי הדעת. דבר זה בא על ידי העמקת הדעת בחוזק ואומץ הלב, וכל זה הוא אצלנו בכוח היניקה מנשמת משה רבנו עליו־השלום. על כך הוא אומר וכח זה ומדה זו, כלומר כל אחד יש לו הכוח ויכול, צריכים רק לרצות, אלא שמצד התלבשות הנפש בגוף, קשה בכל זאת לקשר עצמו בחוזק ואומץ הלב כדבעי. הרבי הוא הרי טוב, הרי הוא נותן שתי עצות לכך: האחת היא יגיעת בשר, כלומר ביטושים לבטש עצמו, כמו שכתוב בזהר[112] גופא דלא סליק בי' נהורא דנשמתא מבטשין לי', והוא ענין התשובה מעומק הלב, והשנית - כפי שיתבאר.

---

111) סוטה כ"א.

112) ח"ג קסח, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ רְשִׁימוֹת אַדְמוֹר מוֹהַרַיי"צ ~

אבות החסידות*

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

דור שני

ז.

בימי נשיאותו של כ"ק הה"מ הוכפלה התעמולה והוטבה ההסתדרות, כי במשך הזמן נתרחבו אופני התעמולה ע"י מאות ואלפים תלמידים וחסידים בכל מרחבי המדינה.

עוד בימי מורנו הבעש"ט היו כמה מתלמידיו עוברים ושבים במדינת ליטא, ואחדים מהם גם נתישבו בערים האמעל, באברויסק ודובראוונע ובעיירות הקטנות אשר סביבותיהם.

כאמור הנה תלמידי מורנו הבעש"ט היו מסודרים בעבודתם, רובם היו גדולים בתורה, ובבואם לאיזה עיר היו יושבים בביהמ"ד, מתדברים עם בני תורה ועושים תעמולה לשיטתו של מורנו הבעש"ט.

ובתחלת נשיאותו של מורנו הרב המגיד חיזק את התעמולה במדינת ליטא וישלח למדינת ליטא תלמידים גיבורי כח בידיעת תורת החסידות[5] אבל למורת רוח לא הצליחו במלאכתם עד כי שלח תלמידים גיבורי כח בידיעת התורה הנגלית.

כשתי שנים עברו תלמידיו במדינת ליטא ויצליחו לקנות לב חלק נכון מבני תורה חדשים, וגם עוררו לב הישנים וביניהם הרה"ק רמ"מ ממינסק והרה"ק ר' יששכר בער מקאבילניק אשר נסעו למעזריטש.

כחצי שנה עשו הנוסעים למעזריטש אצל הה"מ ויחזרו הביתה, ובבואם הביתה כבר היו מלאים מזיוה והדרה של תורת החסידות עד כי התחילו לעשות תעמולה לשיטת מורנו הבעש"ט והרב המגיד בין בני התורה במינסק ובקאבילניק.

כעבור שנה לביאתם של התלמידים הרה"ק הרמ"מ והרי"ד הנ"ל ממעזריטש הגיעה פקודה מועדי הארצות דבריסק וסלוצק בהכרזת הרס על כל הבני תורה המחזיקים בשיטתם של הבעש"ט והה"מ.

אבל החסידות כבר נתפרסמה, ומיום ליום נתרבו בני תורה אשר הקשיבו לקח בתורת החסידות, וככה נתרחב חוג דורשי לימוד תורת החסידות עד כי בשנת תקכ"ה נוסדו שלושה

1) הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות" מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הננו נותנים רק ח"י פרקים ממנו ואי"ה בחוברות הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.

5) חסידי כ"ק מורנו הבעש"ט דליטא ובתוכם הרה"ק רמ"מ ממינסק (בעל ספר "פרי הארץ", נולד בעיירה קטנה סביבות מינסק ואח"כ העתיק מושבו למינסק ויתחשב בין העילויים אצל הבני תורה במינסק) והרה"ק רי"ד מקאבילניק (עיר קטנה ברוסיא הלבנה, היה אח"כ מ"מ בעיר ליובאוויטש) לא הי' דעתם נוחה מאופן התעמולה ובמשך השלש שנים הראשונות התקררו.

מרכזים גלויים: א) בליובאוויטש, ומנהלו הרה"ק ר' ישכר דוב הנ"ל. ב) בקארלין ומנהלו הרה"ק ר' אהרן. ג) בהאראדאק ומנהלו הרה"ק רמ"מ מוויטעבסק[6]. הנ"ל.

ובעת ההיא אסף הרה"ק ר' אברהם מקאלישק[7] הרבה אברכים וילמדתם תורת החסידות, אולם להיותו איש נלהב ביותר לא עלה הדבר יפה אצלו, ויקראו תלמידיו בפי החסידים בשם חסידי תל"ק כידוע הענין הזה אצל החסידים.

6) בבואו ממעזריטש העתיק מושבו לעיר ויטעבסק וגר שם איזה חדשים וע"פ פקודת כ"ק מורנו הרב המגיד, העתיק מושבו לעיר האראדאק וישב שם עד עת מסעו לאה"ק ת"ו עם מקושריו בקיץ תקל"ז.

7) עיר קטנה ברוסיא הלבנה סמוכה לליאזנא.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הריי"צ ~

ב"ה, א' כ"ג סיון, תש"ד
ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מו"ה רפאל נחמן שי'
הכהן

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ט אייר, טוב מה שנשאר על מקומו, והשי"ת יעזרהו בהדרוש לו בגו"ר. . .

בדבר הלימוד דא"ח לבנות היינו לייסד אחות תמימים כמו שהי' בריגא, הנה כללות הענין בצדדי הבונה והסותר שייך לאגודת חב"ד הכ[ל]לית אשר אתם אדבר בזה.

השי"ת יחזק את בריאותו וישלח רפואה לזוגתו תחי' ויחזק את בריאות ילדיהם יחיו ויגדלום לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה. . .

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר ח. ליבערמא

אגרות קודש

ב"ה, ב' אייר, תשי"ח
ברוקלין

שלום וברכה!

...מהנכון הי' שיתייעצו ביניהם אם יש מקום להדפיס חוברת אשר תכלול הרצאות התלמידים דישיבת הערב בעת חלוקת התעודות, ואפשר רק תוכן הרצאות שלהם או נקודות כמובן בצירוף הנאומים (בשלימות או בקיצור) של הרבנים שנוכחו וכו' שהרי זה בודאי יביא עדוד לתלמידי ישיבת הערב, ויהווה מקום להוספה בקנאת סופרים וכו'.

לאידך גיסא יש להתחשב בהנימוק שלא להתגרות יותר מדי, ובסגנון ניט אויפרייסין די אויגין. ובהתבוננות כולם יחד בזה בטח יוכלו לשער איזה טענות מכריעות.

בברכת הצלחה בלימודו לעצמו תורת הנגלה ותורת החסידות ולהוספה בעבודת התפלה לתוספת הצלחה בהשפעתו על הזולת לראות פרי טוב במושפעיו טוב האמיתי וביחד עם זה גם טוב נראה ונגלה.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אגרות קודש

ב״ה, אדר״ח אייר, תשי״ח
ברוקלין

שלום וברכה!

המענה למכתבו - שנתקבל באיחור זמן בהרבה יותר על הרגיל - בעת רצון יקרא הפ״נ שלו ע״ד בנו... שי׳ על הציון הק׳ של כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע להמצטרך לו וביחוד להטבת מצב בריאותו בקרוב.

ולפלא מ״ש שמתייעץ עם רופא ומוסיף שאינו מומחה להמיחוש שלו כ״א רופא פנימי, ואף שכבר נאמר ותשועה ברוב יועץ, מובן וגם פשוט שהמייעץ העיקרי צ״ל מומחה במקצוע, והרי כמה מומחים במקצוע זה נמצאים באה״ק ת״ו. ואם בנוגע לטפול רגיל יש לעשות כנ״ל עאכו״כ בטפול בתרופה חדישה שבכלל תרופות כאלו צריכים זהירות יתירה, וכמו שהראה המציאות.

מובן שבאם יורה רופא מומחה טפול בסממני רפואה הנמצאים רק בארצות הברית - אזי ישתדלו לשלחם מכאן, ובלבד שהרופא יכתוב במפורט שם הסממנים (בלשון ספרי הרפואה, ובאותיות לאטיין) בצירוף הידיעות הנצרכות לזה. ולדוגמא שמזכיר במכתבו על כדורים ובכמה מסממנים אלו ישנם כדורים בעלי גודל שונה וכיו״ב. וכשיאמר לרופא מומחה שכותב עד״ז למעבר לים בודאי ידע איך לפרט הסממנים.

בכלל נכונה ההצעה שלמשך איזה זמן עכ״פ ימעט הנ״ל בלימוד ויתעסק בעבודה גופנית או עכ״פ בעבודה משרדית, ובאם ממאן בזה כמו שכותב במכתבו, הרי יש לברר שזהו ענין שלפעמים עת לעשות לד׳ ע״י הפרו תורתך וכמ״ש ג״כ המורה הגדול הוא הרמב״ם הל׳ דיעות סוף פ״ג וריש פרק ד׳.

כיון שע״פ תוכן מכתבו מתעסק כת״ר ברפואת הנפש לבניך אלו התלמידים, הרי מובן ע״פ מדתו של הקב״ה מדה כנגד מדה אלא שכ״פ ככה שכרו בהנוגע לרפואה לבניך כפשוטו, ועוד זאת אשר ע״פ לשון הרמב״ם יש לנפש בריאות וחולי כמו שיש לגוף (שמונה פרקים להרמב״ם פרק ג׳ והלכות דיעות פ״ב), הנה רואים ברפואת הגוף שאפשר ע״י סממנים מרים או מתוקים, והחילוק מובן, ובפרט כשהטפול הוא לא חד פעמי. ובכלל מחולקים בזה דרך המוסר ודרך החסידות, שהמוסר התוכן שלו כשמו מוסר כפשוטו, ז.א. ההדגשה על הענינים ומדות הלא טובים וכו׳ משא״כ דרך החסידות הדגשה על רום ויוקר הנפש, (אלא שזהו דורש שלילה כל הדברים המונעים לרוממות הנפש).

שלכן מהנכון ביותר שיקבע כת״ר קביעות לעצמו בלימוד תורת החסידות, אף שתקותי שבלא״ה מעיין בזה מזמן לזמן, אבל לא זהו ענין קביעות ובפרט כהוראת רבנו הזקן בעל התניא והשו״ע, שקביעות פירושה לא רק בזמן אלא והוא העיקר הקביעות בנפש, ובמילא גם בהשפעה על תלמידיו ינקוט בקו זה, והרי התורה דרכי׳ דרכי נועם, ואין לך דבר העומד בפני הרצון. ובפרט שהרי זכה (כלשונו במכ׳) הרבה לשמוע שיחות רמות מכ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע.

בכבוד ובברכה לבשו״ט בכל האמור.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נְקֻדָּה מְשִׂיחַת קֹדֶשׁ

לַעֲסֹק בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל

בְּפָרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ מוֹפִיעַ הַצִּוּוּי "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ", עָלָיו אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא "זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה"! וְכָל שִׁיטַת הַחֲסִידוּת שֶׁיְּסֵד הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, מְבֻסֶּסֶת עַל אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל. לֶאֱהֹב כָּל יְהוּדִי, בְּכָל מַצָּב.

אֶחָד מֵהַתַּלְמִידִים הַגְּדוֹלִים שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הָיָה רַבִּי לֵוִי יִצְחָק מִבֶּרְדִּיצֶ'ב, הַמְּכֻנֶּה "סָנֵגוֹרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל", עַל שֵׁם שֶׁתָּמִיד לִמֵּד זְכוּת עַל כָּל יְהוּדִי, מֵרֹב אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל הָעֲצוּמָה שֶׁבָּעֲרָה בַּלֵּב שֶׁלּוֹ.

פַּעַם הוּא גִּלָּה שֶׁהַכּוֹחַ שֶׁלּוֹ לֶאֱהֹב כָּל כָּךְ כָּל יְהוּדִי, הוּא בִּזְכוּת דְּבַר תּוֹרָה מְיֻחָד שֶׁשָּׁמַע מִפִּי רַבּוֹ, הַבַּעַל שֵׁם טוֹב.

בַּפֶּרֶק הַשֵּׁנִי שֶׁל פִּרְקֵי אָבוֹת, אוֹתוֹ נִקְרָא הַשַּׁבָּת, אוֹמֶרֶת הַמִּשְׁנָה "כָּל תּוֹרָה שֶׁאֵין עִמָּהּ מְלָאכָה סוֹפָהּ בְּטֵלָה וְגוֹרֶרֶת עָוֹן". עַל כָּךְ פֵּרֵשׁ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב שֶׁ'מְלָאכָה' הַכַּוָּנָה - לַעֲסֹק בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל. כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה קִיּוּם לַתּוֹרָה שֶׁאָנוּ לוֹמְדִים, אָנוּ חַיָּבִים לְצָרֵף אֵלֶיהָ גַּם 'מְלָאכָה' - הִתְעַסְּקוּת בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל. וּבְדֶרֶךְ זוֹ הָלַךְ רַבִּי לֵוִי יִצְחָק כָּל יָמָיו.

לֹא מַסְפִּיק שֶׁאֲנַחְנוּ אוֹהֲבִים כָּל יְהוּדִי, אֶלָּא אָנוּ צְרִיכִים לְהִתְיַחֵס לְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ לְעֵסֶק וּמְלָאכָה שֶׁהָאָדָם מִתְפַּרְנֵס מִמֶּנָּה. מַהוּ "בַּעַל עֵסֶק"? כְּפִי שֶׁהִסְבִּיר הָרַבִּי הָרַיי"צ, זֶהוּ מִי שֶׁאֵינוֹ מַמְתִּין בַּבַּיִת שֶׁלּוֹ עַד שֶׁמִּישֶׁהוּ יִשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְחוֹרָה וְיָבוֹא לִקְנוֹת אוֹתָהּ. אֶלָּא הוּא פּוֹתֵחַ חֲנוּת בְּמָקוֹם מֶרְכָּזִי, תּוֹלֶה שֶׁלֶט גָּדוֹל וְאַף מִתְאַמֵּץ לְפַרְסֵם אֶת סְחוֹרָתוֹ וּלְשַׁכְנֵעַ אֶת הַקּוֹנִים לָמָּה כְּדַאי לָהֶם לָבוֹא וְלִקְנוֹת דַּוְקָא אֶצְלוֹ.

כָּךְ גַּם יֵשׁ לַעֲסֹק בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל. לֹא לְחַכּוֹת עַד שֶׁמִּישֶׁהוּ יָבוֹא וִיבַקֵּשׁ עֶזְרָה, אֶלָּא אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהַשְׁקִיעַ מַחְשָׁבָה וּמַאֲמָץ כְּדֵי לְבָרֵר מָה חָסֵר לְאוֹתוֹ אָדָם, בְּגַשְׁמִיּוּת אוֹ בְּרוּחָנִיּוּת, וּלְהִתְמַסֵּר עַד כַּמָּה שֶׁאָנוּ יְכוֹלִים לַעֲזֹר לוֹ וּלְמַלֵּא אֶת מַחְסוֹרוֹ. זוֹ 'מְלָאכָה' שֶׁל אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל - הִתְעַסְּקוּת אֲמִתִּית בְּמִצְוָה זוֹ.

הַבַּעַל שֵׁם טוֹב גַּם לִמֵּד, שֶׁהַדֶּרֶךְ לְקָרֵב יְהוּדִי שֵׁנִי הִיא עַל־יְדֵי שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים לוֹ טוֹבָה בְּגַשְׁמִיּוּת. מִלְּבַד עֶצֶם הַמִּצְוָה שֶׁל אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, הַדָּבָר מְקָרֵב אֶת לִבּוֹ שֶׁל הַזּוּלָת, לְתוֹרָה וּלְמִצְוֹת.

כְּשֶׁיְּהוּדִי עוֹזֵר לְאָדָם אַחֵר בְּגַשְׁמִיּוּת אוֹ מְלַמֵּד אוֹתוֹ תּוֹרָה, מִתְקַיְּמִים דִּבְרֵי הַפָּסוּק: "מֵאִיר עֵינֵי שְׁנֵיהֶם ה'" - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲנִיק לִשְׁנֵיהֶם, לַנּוֹתֵן וְלַמְּקַבֵּל, שֶׁפַע בְּרָכָה מִן הַשָּׁמַיִם.

בִּפְרָט בַּיָּמִים הָאֵלֶּה שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, בָּהֶם עָלֵינוּ לְהוֹסִיף בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, נִסְתַּכֵּל סָבִיב וְנַחְשֹׁב מִי זָקוּק לָעֶזְרָה שֶׁלָּנוּ. לִפְעָמִים גַּם מַשֶּׁהוּ קָטָן כְּמוֹ לְהַצִּיעַ מֵהַמַּמְתָּק שֶׁלָּנוּ לְחָבֵר, לְהַשְׁאִיל לוֹ סֵפֶר, אוֹ לְחַיֵּךְ אֵלָיו, יְכוֹלָה לִהְיוֹת מִצְוָה גְּדוֹלָה. וּבִזְכוּת הַהִתְעַסְּקוּת בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל נָבִיא בִּמְהֵרָה אֶת הַגּוֹאֵל!

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך א, עמוד 260 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חומש לקריאה בציבור

פרשת אחרי-קדושים

טז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי
אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־
עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת
אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־
הַכַּפֹּרֶת: ג בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר
בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: ד כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ
יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד
יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ
בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם: ה וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל
אֶחָד לְעֹלָה: ו וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת
אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: (לו) ז וְלָקַח
אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ח וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם
גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל:
ט וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו
הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשָׂהוּ חַטָּאת: י וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר
עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה
לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:
יא וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר
בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־
לוֹ: (ישראל) יב וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל
הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים
דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת: יג וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת
עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה | עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־
הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת: יד וְלָקַח
מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה
וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם
בְּאֶצְבָּעוֹ: טו וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר
לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה
אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ
עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת: טז וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ
מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם
וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ
טֻמְאֹתָם: יז וְכָל־אָדָם לֹא יִהְיֶה | בְּאֹהֶל מוֹעֵד
בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד
בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל: (ע"כ בחול) יח וְיָצָא אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם
הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב: יט וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע
פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כ וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי: כא וְסָמַךְ אַהֲרֹן
אֶת־שְׁתֵּי כתיב ידו קרי יָדָיו עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי
וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־
כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ
הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה: כב וְנָשָׂא
הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה
וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר: כג וּבָא אַהֲרֹן אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ
בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: כד וְרָחַץ אֶת־
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא
וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ
וּבְעַד הָעָם:

~ נקודות משיחות קודש ~

אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה׳ (טז, א)

מֵסֵבֶר בַּחֲסִידוּת שֶׁבְּנֵי אַהֲרֹן הִגִּיעוּ בַּעֲבוֹדָתָם לְדַרְגָּה מְאֹד נַעֲלִית בְּקָרְבָתָם אֶל ה׳, עַד שֶׁגּוּפָם לֹא הָיָה יָכוֹל לְהָכִיל אֶת הִתְּשׁוּקָה וְהָאַהֲבָה הָעֲצוּמָה לַקָּבָ"ה, וּבָאוּ לִ"קְלוֹת הַנֶּפֶשׁ" מַמָּשׁ, שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתָם. וּבְכָל־זֹאת בָּאָה הַתּוֹרָה - 'אַחֲרֵי מוֹת'

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

- עם צוּוּים וְאַזְהָרוֹת נוֹסָפוֹת, לוֹמַר, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי הַדַּרְגָּה הַנַּעֲלִית בְּיוֹתֵר שֶׁל בְּנֵי אַהֲרֹן, עֲדַיִן יֵשׁ מָקוֹם לַעֲלוֹת בְּדַרְגּוֹת נוֹסָפוֹת, וְאֵין גְּבוּל בַּעֲבוֹדַת ה׳.

(לקוטי־שיחות, כרך י״ב, ע׳ 92)

שני כה וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה: כו וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה: כז וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פִּרְשָׁם: כח וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה: כט וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם: ל כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ: לא שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: לב וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: לג וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: לד וְהָיְתָה־זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ יז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵּאמֹר: ג אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחָט מִחוּץ לַמַّחֲנֶה: ד וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהֻוא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ה לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וֶהֱבִיאָם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם: ו וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ז וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם לְדֹרֹתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~

אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה׳ וַיָּמֻתוּ (טז, א)

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מַהוּ כֶּפֶל הַלָּשׁוֹן - ׳אַחֲרֵי מוֹת . . וַיָּמֻתוּ׳? וְיֵשׁ לְבָאֵר עַל־פִּי פְּרוּשׁ הַחֲסִידוּת, מָה הָיָה חֶטְאָם שֶׁל בְּנֵי אַהֲרֹן: בְּנֵי אַהֲרֹן הִתְעַלּוּ לְדַרְגָּה נַעֲלִית מְאֹד, שֶׁהֵבִיאָה אוֹתָם לִקְרֻבָה וְאַהֲבָה עֲצוּמָה לַקָּבָ״ה, עַד שֶׁהֵבִיאָה אוֹתָם ל׳כְלוּת הַנֶּפֶשׁ׳, בִּיצִיאַת הַנְּשָׁמָה מִן הַגּוּף. וְחֶטְאָם הָיָה שֶׁאֵין זֶה רְצוֹן הַקָּבָ״ה, רְצוֹן הַקָּבָ״ה הוּא שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁתּוֹקְקוּ וְיִתְקָרְבוּ אֶל הַקָּבָ״ה, אַךְ יַחַד עִם זֶה שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְיַהַפְכוּ אוֹתוֹ לְדִירָה לַקָּבָ״ה. עַל פִּי זֶה מוּבֶנֶת הַכְּפִילוּת בַּפָּסוּק, מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן הִגִּיעַ כְּתוֹצָאָה מִ׳בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה׳ וַיָּמֻתוּ׳, הַ׳וַיָּמֻתוּ׳ מְתָאֵר אֶת חֶטְאָם שֶׁל בְּנֵי אַהֲרֹן, שֶׁהִתְקָרְבוּ לַה׳ עַד שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתָם.

(לקוטי־שיחות, כרך ג׳, ע׳ 987)

שלישי ח וַאֲלֵהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכֶם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח: ט וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו: י וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ: יא כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר: יב עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם: יג וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּתוֹכֹם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל
וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר: יד כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־
בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם
כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא
כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת: טו וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה
וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבַּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְטָהֵר: טז וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ
לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: פ **יח** א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ג כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־
מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה
אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא
תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ: ד אֶת־מִשְׁפָּטַי
תַּעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה: ס
ו אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ
לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה: ס ז עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת
אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס
ח עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָבִיךָ
הִוא: ס ט עֶרְוַת אֲחֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ
מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה
עֶרְוָתָן: ס י עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא
תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה: ס יא עֶרְוַת
בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא
תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס יב עֶרְוַת אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא
תְגַלֶּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: ס יג עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ
לֹא תְגַלֶּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: ס יד עֶרְוַת
אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב
דֹּדָתְךָ הִוא: ס טו עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה אֵשֶׁת
בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס טז עֶרְוַת אֵשֶׁת־
אָחִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא: ס יז עֶרְוַת
אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת־בַּת־בִּנָּהּ וְאֶת־בַּת־
בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה
הִוא: יח וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת
עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ: יט וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת
טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ: כ וְאֶל־אֵשֶׁת
עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע לְטָמְאָה־בָהּ:
כא וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל
אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּזֹאת יָבוֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ (טז, ג)

בְּזֹאת: גִּימַטְרִיָּא שֶׁלּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת וָעֶשֶׂר, רֶמֶז לַבַּיִת הָרִאשׁוֹן (רש"י)

עַל הַפָּסוּק "וְעַתָּה הַנִּיחָה לִי וְיִחַר אַפִּי בָּהֶם וַאֲכַלֵּם" (לְאַחַר חֵטְא הָעֵגֶל), אוֹמֵר רַשִׁ"י: "עֲדַיִן לֹא שָׁמַעְנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עֲלֵיהֶם, וְהוּא אוֹמֵר הַנִּיחָה לִי? אֶלָּא כָּאן פָּתַח לוֹ פֶּתַח, וְהוֹדִיעוֹ שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בּוֹ, שֶׁאִם יִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, לֹא יְכַלֵּם". וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּעִנְיָנֵנוּ, הֲרֶמֶז שֶׁבַּכָּתוּב, אַרְבַּע מֵאוֹת וָעֶשֶׂר - רֶמֶז לְבַיִת רִאשׁוֹן, הוּא פְּתִיחַת פֶּתַח לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁאִם יִשְׁמְעוּ לְקָבָ"ה, וְלֹא יַחְטְאוּ, תְּבַטֵּל הַהַגְבָּלָה שֶׁל מִסְפַּר הַשָּׁנִים, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן יִשָּׁאֵר נִצְחִי.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ו ח"ג ע' 196)

רביעי כב וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה
תּוֹעֵבָה הִוא: כג וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ
לְטָמְאָה־בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה
לִרְבָעָהּ תֶּבֶל הִוא: כד אַל־תִּטַּמְּאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי
בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ
מִפְּנֵיכֶם: כה וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ
וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ: כו וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם
אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל
הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם:
כז כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ: כח וְלֹא־תָקִיא
הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה
אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: כט כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת
מִקֶּרֶב עַמָּם: ל וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם
וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

פ׳ פסוקים, כ״י כ״ל סימן. עד״ו סימן.

פרשת קדושים

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־
כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים
תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ג אִישׁ אִמּוֹ
וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ד אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה
לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ה וְכִי תִזְבְּחוּ
זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ: ו בְּיוֹם
זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי
בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: ז וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה: ח וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־
קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ:
ט וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת
שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: י וְכַרְמְךָ
לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יא לֹא תִגְנֹבוּ
וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ: יב וְלֹא־
תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ
אֲנִי יְהוָה: יג לֹא־תַעֲשֹׁק אֶת־רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל
לֹא־תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר: יד לֹא־
תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ
מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה . . בַּיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם (טז, כב־ל)

שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל הָעֲבֵרוֹת הַקַּלּוֹת, גַּם אִם הָאָדָם עַצְמוֹ לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה (לְדַעַת הָרַמְבַּ״ם). וְאִלּוּ עִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּר מְכַפֵּר רַק אִם הָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה. וְהַחִלּוּק בֵּינֵיהֶם, כַּפָּרַת שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ הִיא עַל הָעֲבֵרוֹת עַצְמָן, לָכֵן לֹא זְקוּקִים לִתְשׁוּבַת הָאָדָם. אַךְ כַּפָּרַת יוֹם כִּפּוּר הִיא עַל הָאָדָם, וְלָכֵן אִם הָאָדָם מִתְנַגֵּד לְכַפָּרָה זוֹ, וְאֵינוֹ שָׁב בִּתְשׁוּבָה, לֹא מוֹעִילָה כַּפָּרַת יוֹם כִּפּוּר.

(לקוטי־שיחות, כרך כ״ז, ע׳ 124)

חמישי טז לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא־תִשָּׂא פְּנֵי־
דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ:
יז לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם
רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָה: יח לֹא־תִשְׂנָא אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ
הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו
חֵטְא: יט לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ
וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה: כ אֶת־חֻקֹּתַי
תִּשְׁמֹרוּ בְּהֵמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא־
תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה
עָלֶיךָ: כא וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זָרַע
וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה
אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ
כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה: כב וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם: כג וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: פ
כד וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל
וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה
לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: כה וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה
כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה: כו וּבַשָּׁנָה
הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם
תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כז לֹא תֹאכְלוּ
עַל־הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ: כח לֹא תַקִּפוּ
פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ:
כט וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת
קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם אֲנִי יְהוָה: ל אַל־תְּחַלֵּל
אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה
הָאָרֶץ זִמָּה: לא אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי
תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה: לב אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־
הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אֱלֹהֵיכֶם: לב מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן
וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם עַל מִזְבַּח ה׳ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַה׳ (יז, ו)

הַדָּם וְהַחֵלֶב אֲסוּרִים בְּכָל שִׁמּוּשׁ, מִלְּבַד עֲלִיָּתָם לְקָרְבָּן לַה׳ בִּמְזִבֵּחַ. בֵּאוּר הָעִנְיָן בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא: הַחֵלֶב מְסַמֵּל אֶת כֹּחַ הַתַּעֲנוּג שֶׁבָּאָדָם, וְהַדָּם מְסַמֵּל אֶת הַלַּהַט וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁבּוֹ. הַיֵּצֶר הָרַע יָכוֹל לִטְעֹן כְּלַפֵּי הָאָדָם, אֵין סָפֵק שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַתַּעֲנוּג וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁבָּאָדָם לְדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, אַךְ מֵתֵּר גַּם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְעִנְיְנֵי רְשׁוּת, וְעִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. עַל כָּךְ מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה, אֶת הַדָּם וְהַחֵלֶב חַיָּבִים לְהַקְרִיב עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֶת הַתַּעֲנוּג וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁבָּאָדָם יֵשׁ לִשְׁמֹר אַךְ וְרַק לִדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, וְלֹא לְשׁוּם מַטָּרָה אַחֶרֶת.

(שיחת ליל י״א ניסן תשמ״א, ע״פ ביאורי החומש)

ששי לג וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ:
לד כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר | הַגָּר אִתְּכֶם
וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לה לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט
בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוֹרָה: לו מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי־
צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
לז וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: פ כ א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ
אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר | הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ מוֹת יוּמָת עַם הָאָרֶץ
יִרְגְּמֻהוּ בָאָבֶן: ג וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא
וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ
לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי:
ד וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם
מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי
הָמִית אֹתוֹ: ה וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא
וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת | כָּל־הַזֹּנִים

אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם: ו וְהַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים לִזְנוֹת
אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא וְהִכְרַתִּי
אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ז וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~

אֶפְשִׁי, וּמָה אֶעֱשֶׂה שֶׁבַּשָּׁמַיִם גָּזַר עָלַי (רש״י כ, כו)

כָּתַב הָרַמְבַּ״ם, שֶׁהַדְּבָרִים אֲמוּרִים רַק בְּחֻקִּים (כְּגוֹן חֲזִיר וְכִלְאַיִם), אֲבָל בְּדָבָר שֶׁהוּא רַע גַּם מִצַּד הַשֵּׂכֶל (כְּגוֹן גְּנֵבָה וּרְצִיחָה) יֵשׁ לוֹמַר ״אִי אֶפְשִׁי״. וּלְפִי זֶה, אֶפְשָׁר לְבָאֵר מַה שֶּׁאָמְרוּ רַז״ל ״אִלְמָלֵי לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה, הָיִינוּ לְמֵדִים צְנִיעוּת מֵחָתוּל״, דִּלְכְאוֹרָה, ׳לְמַאי נָפְקָא־מִינָהּ׳? אֶלָּא לְלַמֵּדְךָ, שֶׁיֵּשׁ לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת הַקְּשׁוּרוֹת בִּצְנִיעוּת בְּאֹפֶן כָּזֶה שֶׁהָאָדָם רוֹצֶה בְּכָךְ מִצַּד עַצְמוֹ, ״אִי אֶפְשִׁי״.

(לקוטי־שיחות, כרך ח׳, עמ׳ 130)

שביעי ח וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי
יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם: ט כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת־
אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו
בּוֹ: י וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף
אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאֶפֶת:
יא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו
גִּלָּה מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם בָּם: יב וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֶּבֶל עָשׂוּ
דְּמֵיהֶם בָּם: יג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר
מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ
דְּמֵיהֶם בָּם: יד וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה
וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן
וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם: טו וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן
שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־הַבְּהֵמָה
תַּהַרְגוּ: טז וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה
לִרְבָעָה אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבְּהֵמָה
מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם: יז וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח
אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־
עֶרְוָתָהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְנִכְרַתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא: יח וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָוָה וְגִלָּה אֶת־עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקֹרָהּ הֶעֱרָה וְהִוא גִּלְּתָה אֶת־מְקוֹר דָּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם: יט וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ: כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֶטְאָם יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ: כא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו נִדָּה הִוא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ: כב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ: כג וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקַּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה עָשׂוּ וָאָקֵץ בָּם: כד וָאֹמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּהּ לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים: כה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא: כו וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וָאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי: כז וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם: פפפ

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרֵךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמָם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

~ נקודות משיחות קודש ~

לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ (יט, טז)

שְׁלֹשָׁה לָשׁוֹן הָרַע הוֹרֶגֶת: "הָאוֹמְרוֹ וְהַמְּקַבְּלוֹ וְזֶה שֶׁאוֹמֵר עָלָיו" (רַמְבַּ"ם)

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת: מַדּוּעַ הוֹרֶגֶת לָשׁוֹן הָרַע גַּם אֶת "זֶה שֶׁאוֹמֵר עָלָיו", וַהֲרֵי הוּא לֹא נָטַל כָּל חֵלֶק בַּמַּעֲשֶׂה? וְיֵשׁ לוֹמַר: תְּכוּנָתוֹ שֶׁל הַדִּבּוּר הִיא לְגַלּוֹת דְּבָרִים שֶׁהָיוּ קוֹדֶם לָכֵן נִסְתָּרִים. וְלָכֵן, כַּאֲשֶׁר שְׁנֵי אֲנָשִׁים מְדַבְּרִים עַל תְּכוּנוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁל אָדָם שְׁלִישִׁי - הֵם גּוֹרְמִים בְּכָךְ שֶׁתְּכוּנוֹת אֵלּוּ יָבוֹאוּ לִידֵי גִּלּוּי, וּבְכָךְ נִגְרָם לוֹ נֵזֶק.

(לקוטי־שיחות, כרך ה', ע' 45. ע"פ ביאורי החומש)

מפטיר כה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא: כו וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וָאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי: כז וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~

בִּזְמַן שֶׁקּוֹרְאִים וְלוֹמְדִים פַּרְשִׁיּוֹת "אַחֲרֵי־קְדוֹשִׁים", יֵשׁ בָּהֶן הוֹרָאָה בַּחַיִּים לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל - מִבַּעֲלֵי מַדְרֵיגָה גְּבוֹהָה, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ דַּי לְהִתְעַלּוּת בַּעֲבוֹדָתָם; וּלְאֵלּוּ הָרְחוֹקִים מְאֹד מִדַּרְגָּה זוֹ, שֶׁאַל יִפְּלוּ בְּרוּחָם שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לַעֲלוֹת בַּקּוֹדֶשׁ כָּל־כָּךְ וְיִשְׁאֲרוּ בְּמַדְרֵיגָתָם הַתַּחְתּוֹנָה, אֶלָּא שֶׁגַּם הֵם יְכוֹלִים לַעֲלוֹת בְּעִילּוּי אַחַר עִילּוּי וְעַד לְאֵין־עֲרוּךְ,

וְעַד לְדַרְגָּה שֶׁ"קְדוֹשָׁתִי לְמַעְלָה - (הִיא) מִקְּדוֹשַׁתְכֶם" - כַּפְּרוּשׁ הַיָּדוּעַ בָּזֶה,

וְעַל־דֶּרֶךְ הַפְּרוּשׁ, "דַּע מַה לְמַעְלָה מִמְּךָ". פֵּירוּשׁ: דַּע, כָּל מַה שֶׁלְּמַעְלָה - הַכֹּל הוּא מִמְּךָ.

ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן. מ"י זה"ב סימן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת אחרי־מות־קדושים לקריאה

בציבור ולשמו"ת עמוס פרק ט

ט ז הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּים מִכַּפְתּוֹר וַאֲרָם מִקִּיר: ח הִנֵּה עֵינֵי | אֲדֹנָי יֱהוִה בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֹתָהּ מֵעַל פְּנֵי

עטרת מרים

ז הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים הַנִּכָּרִים תָּמִיד עַל יְדֵי שַׁחֲרוּת עוֹרָם, כֵּן אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַגַּם שֶׁתִּגְלוּ וְתִתְעָרְבוּ בֵּין הָעַמִּים, תָּמִיד תִּהְיוּ נִכָּרִים, כִּי אַתֶּם לִי נְאֻם־יְהוָה וְהָרְאָיָה לָזֶה הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל אַחַר יָמִים רַבִּים שֶׁל גָּלוּת וְשִׁעְבּוּד, הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מוּפְרָד וְנִיכָּר בִּשְׁמוֹ וּבְיִחוּסוֹ. וּפְלִשְׁתִּיִּים וְכִי הֶעֱלֵיתִי אוֹתָם מִכַּפְתּוֹר וַאֲרָם מִקִּיר בִּתְמִיהָה? הֲלֹא בְּגָלוּתָם יִתְעָרְבוּ עִם הָעַמִּים וְיִתְבַּטְּלוּ בְּתוֹכָם: ח הִנֵּה עֵינֵי | אֲדֹנָי יֱהוִה בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה מַלְכוּת אֶפְרַיִם וְהִשְׁמַדְתִּי אֹתָהּ אֶת הַמַּלְכוּת מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֶפֶס כִּי לֹא הַשְׁמֵיד אַשְׁמִיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב אֶת הֲמוֹן הָעָם שֶׁל אֶפְרַיִם, הַגַּם שֶׁיַּעֲנְשוּ, יִהְיוּ תָּמִיד בֵּית יַעֲקֹב נִכָּרִים בֵּין הַגּוֹיִם

שי למורא

ז) כִּבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי, כְּמוֹ בְּנֵי כּוּשִׁיִּים שֶׁהֵם עֲבָדִים לַאֲדוֹנֵיהֶם עַבְדוּת עוֹלָם, כֵּן אַתֶּם עֲבָדִים לִי כָּל יְמֵי עוֹלָם. הֲלֹא אֶת יִשְׂרָאֵל הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁהֲרֵי הֶעֱלֵיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים, לָכֵן אַתֶּם לִי לַעֲבָדִים. וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר וַאֲרָם מִקִּיר, וְכִי אֲעֲלֶה אֶת הַפְּלִשְׁתִּים שֶׁמּוֹצְאָם מִכַּפְתּוֹר וְגָלוּ מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים לִמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים, וְכִי אַעֲלֶה אוֹתָם מִמְּקוֹם גָּלוּתָם. וַאֲרָם מִקִּיר, וּכְשֶׁבָּא מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְהִגְלָה אֶת אֲרָם לְ"קִיר" (כמו שכתוב במלכים־ב טז.ט), וְכִי אַעֲלֶה אוֹתָם מִשָּׁם, וְרָצָה לוֹמַר, הוֹאִיל וְלֹא עָשִׂיתִי וְלֹא אֶעֱשֶׂה לְאֻמָּה אַחֶרֶת כְּפִי שֶׁעָשִׂיתִי עִמָּכֶם, לָכֵן קְנוּיִים אַתֶּם לִי לַעֲבָדִים. ח) בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה, הִיא הַמַּלְכוּת שֶׁל אֶפְרַיִם. אֶת בֵּית יַעֲקֹב, אֶת הֲמוֹן הָעָם לֹא אַשְׁמִיד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שי למורא

לְגַמְרֵי, אֶלָּא אֶת הַמְּלוּכָה בִּלְבַד אַשְׁמִיד. **ט) וַהֲנַעוֹתִי,** מִלְּשׁוֹן הֲנָעָה וְנִדְנוּד. **בַּכְּבָרָה,** מִין נָפָה לְהַפְרֶדֶת עָפָר וּפְסֹלֶת מִגַּרְגְּרֵי הַחִטָּה. **וְלֹא יִפּוֹל צְרוֹר אָרֶץ,** שֶׁגַּרְגְּרֵי הַחִטָּה הַטּוֹבִים וְכֵן צְרוֹר שֶׁהוּא עָבֶה מִנִּקְבֵי הַכְּבָרָה אֵינָם נוֹפְלִים לָאָרֶץ. כֵּן יִתְנוֹעֲעוּ יִשְׂרָאֵל וְיִטָּלְטְלוּ בְּכָל הַגּוֹיִם, וְלֹא יִפְּלוּ לָאָרֶץ אֶלָּא חַטָּאִים שֶׁבָּהֶם הַדּוֹמִים לָעָפָר וְלִפְסֹלֶת. **י) לֹא תַגִּישׁ,** לֹא תִּתְקָרֵב. **וְתַקְדִּים,** וְלֹא תְּמַהֵר. **בַּעֲדֵינוּ,** בְּעַד מַעֲשֵׂינוּ, שֶׁהֵם אוֹמְרִים מִקְרֶה הוּא בָּעוֹלָם. **יא) בַּיּוֹם הַהוּא,** בְּיוֹם הַגְּאֻלָּה. **אֶת סֻכַּת דָּוִיד,** אֶת מַלְכוּת דָּוִיד. וְנִקְרֵאת "סֻכָּה" כִּי הִיא סוֹכֶכֶת עַל הָעָם. **הַנֹּפֶלֶת,** אֲשֶׁר נָפְלָה וְהֻשְׁפְּלָה בִּזְמַן הַגָּלוּת. **וְגָדַרְתִּי אֶת פִּרְצֵיהֶן,** שֶׁלֹּא יִהְיֶה מֶלֶךְ אַחֵר עַל שְׁבָטִים אֲחֵרִים, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה שׁוּם פִּרְצָה בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד. **וַהֲרִסֹתָיו אָקִים,** הַהֲרִיסָה שֶׁהָיְתָה בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד כָּל יְמֵי הַגָּלוּת שֶׁלֹּא מָלְכוּ כְּלָל, הֲרֵי אָז אָקִים אוֹתָהּ. **כִּימֵי עוֹלָם,** כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה מֵאָז בִּימֵי דָּוִד עַצְמוֹ. **יב) לְמַעַן יִירְשׁוּ** וגו', הַפָּסוּק כְּמוֹ הַפּוּךְ, "לְמַעַן יִירְשׁוּ אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם, אֶת שְׁאֵרִית אֱדוֹם וְכָל אוֹיְבַיהֶם הַגּוֹיִם". **יג) וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקֹּצֵר,** כְּלוֹמַר, הַרְבֵּה תְּבוּאָה תִּצְמַח, וְיִהְיוּ עוֹסְקִים בַּקְּצִירָה עַד זְמַן הַחֲרִישָׁה, וְהַחוֹרֵשׁ וְהַקּוֹצֵר יִפְגְּשׁוּ זֶה בָּזֶה. **וְדֹרֵךְ עֲנָבִים בְּמוֹשֵׁךְ הַזָּרַע,** וְיִהְיוּ עוֹסְקִים בִּדְרִיכַת הָעֲנָבִים עַד הַזְּרִיעָה. **וְהִטִּיפוּ הֶהָרִים עֲסִיס,** רִבּוּי צִמִּיחַת עֲנָבִים וּשְׁאָר הַפֵּרוֹת, כְּאִלּוּ יָזוּב מֵהֶהָרִים יַיִן טוֹב וּמָתוֹק וּשְׁאָר מַשְׁקִים שֶׁל פֵּרוֹת. **עֲסִיס,** עֵנֶן כְּתִישָׁה וּסְחִיטַת פֵּרוֹת. מִלְּשׁוֹן "וְעַסּוֹתָם רְשָׁעִים" (מלאכי ג,כא). **תִּתְמוֹגַגְנָה,** עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּאִלּוּ הַגְּבָעוֹת נָמֹגוּ וְנָמַסוּ מֵרִבּוּי הַחֵלֶב שֶׁזָּב עֲלֵיהֶן מִן הַצֹּאן. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִזְכָּר הַחֵלֶב בַּפָּסוּק, כָּךְ הִיא הַכַּוָּנָה, כְּדֶרֶךְ הַמִּקְרָא לְקַצֵּר בְּמָקוֹם הַמּוּבָן מֵאֵלָיו אוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר, וְכֵן נֶאֱמַר "יִטְּפוּ הֶהָרִים עֲסִיס וְהַגְּבָעוֹת תֵּלַכְנָה חָלָב" (יואל ד,יח). **יד) וְשַׁבְתִּי,** אַעֲמִיד בְּהִשְׁקֵט וּמְרֻגּוֹעַ. כְּמוֹ "בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן" (ישעיה ל,טו). **אֶת שְׁבוּת עַמִּי,** אֶת בְּנֵי הַשֶּׁבִי שֶׁל בְּנֵי עַמִּי יִשְׂרָאֵל. **נְשַׁמּוֹת,** שֶׁהָיוּ שוֹמֵמוֹת בִּזְמַן הַגָּלוּת. **וְשָׁתוּ אֶת יַיְנָם,** כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה יְגִיעָם לָרִיק, וְלֹא יָבוֹאוּ אוֹיְבִים עֲלֵיהֶם. **טו) וּנְטַעְתִּים,** אֲנִי אֶטְעָם, כְּעֵין הַנְּטוּעַ הֵיטֵב, שֶׁלֹּא יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ, כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא יִגְלוּ עוֹד מֵאַרְצָם. **אָמַר ה' אֱלֹהֶיךָ,** כָּכָה הוּא מַאֲמַר הַקב"ה לְנַבִּיא עָמוֹס.

עטרת מרים

הָאֲדָמָה אֶפֶס כִּי לֹא הַשְׁמֵיד אַשְׁמִיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה: ט כִּי־הִנֵּה אָנֹכִי מְצַוֶּה וַהֲנִעוֹתִי בְכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִנּוֹעַ בַּכְּבָרָה וְלֹא־יִפּוֹל צְרוֹר אָרֶץ: י בַּחֶרֶב יָמוּתוּ כָּל חַטָּאֵי עַמִּי הָאֹמְרִים לֹא־תַגִּישׁ וְתַקְדִּים בַּעֲדֵינוּ הָרָעָה: יא בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת וְגָדַרְתִּי אֶת־פִּרְצֵיהֶן וַהֲרִסֹתָיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי עוֹלָם: יב לְמַעַן יִירְשׁוּ אֶת־שְׁאֵרִית אֱדוֹם וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה עֹשֶׂה זֹאת: יג הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקֹּצֵר וְדֹרֵךְ עֲנָבִים בְּמֹשֵׁךְ הַזָּרַע וְהִטִּיפוּ הֶהָרִים עָסִיס וְכָל־הַגְּבָעוֹת תִּתְמוֹגַגְנָה: יד וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת־יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת־פִּרְיהֶם: טו וּנְטַעְתִּים עַל־

נְאֻם־יְהוָה: **ט כִּי־הִנֵּה אָנֹכִי מְצַוֶּה וַהֲנִעוֹתִי לְהִגָּלוֹתָם וְלַהֲנִיעָם בְּכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִנּוֹעַ מַה שֶּׁמְּנַפִּים בַּכְּבָרָה לְהַפִּיל הֶעָפָר, כֵּן יִשְׂרָאֵל יִתְנוֹעֲעוּ וְיִטָּלְטְלוּ בְּכָל הַגּוֹיִם וְלֹא־יִפּוֹל צְרוֹר הַגַּרְעִינִים מְלֵאִים מְקֻמָּח, הֵם הַצַּדִּיקִים הַמְּלֵאִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לֹא יִפְּלוּ אֶרֶץ וְיִשָּׁאֲרוּ בְּאֻמּוּתָם:** **י בַּחֶרֶב יָמוּתוּ כָּל חַטָּאֵי עַמִּי הָאֹמְרִים לֹא־תַגִּישׁ וְתַקְדִּים לֹא תִּתְקָרֵב וְלֹא יִמְהַר לָבוֹא בַּעֲדֵינוּ הָרָעָה לְהַעֲנִישׁ אוֹתָנוּ כִּי הַכֹּל עִנְיָן מִקְרֶה:** **יא בַּיּוֹם הַהוּא** בְּיוֹם הַגְּאוּלָּה **אָקִים אֶת־סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת** אַחֲזִיר הַמְּלוּכָה לְבֵית דָּוִד אֲשֶׁר נָפְלָה וְהֻשְׁפְּלָה בִּימֵי הַגּוֹלָה **וְגָדַרְתִּי אֶת־פִּרְצֵיהֶן** הַפְּרָקִים **וַהֲרִסֹתָיו אָקִים** וּבְנִיתִיהָ לִהְיוֹת בָּנוּי וּמְתוּקָן **כִּימֵי עוֹלָם** שֶׁתִּהְיֶה מַלְכוּת קְבוּעָה בִּמְקוֹמָהּ: **יב לְמַעַן יִירְשׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁאֵרִית אֱדוֹם** כִּי רוֹב בְּנֵי אֱדוֹם יִפְּלוּ אָז בְּמִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג **וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם** שֶׁהֵם יַכִּירוּ שֵׁם ה' וִיקַבְּלוּ אֱמוּנַת הָאֱמֶת, כָּל אֵלֶּה יִהְיוּ יְרוּשָׁה לַמָּשִׁיחַ **נְאֻם־יְהוָה עֹשֶׂה זֹאת: יג הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקֹּצֵר** וְלֹא יַסְפִּיקוּ לַחֲרוֹשׁ עַד שֶׁיָּבֹא הַקָּצִיר **וְדֹרֵךְ עֲנָבִים בְּמֹשֵׁךְ הַזָּרַע** וְלֹא יַסְפִּיקוּ לִבְצוֹר עַד שֶׁיָּבֹא עֵת הַזָּרַע **וְהִטִּיפוּ הֶהָרִים עָסִיס** מִדְּבַשׁ הַפֵּרוֹת, וּכְאִלּוּ **וְכָל־הַגְּבָעוֹת תִּתְמוֹגַגְנָה** תִּתְמוֹסַסְנָה, מֵרוֹב מְרֻבָּה הַשֶּׁמֶן שֶׁלָּהֶם, וְהֶחָלָב הַזָּב מִן הַצֹּאן: **יד וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל** מֵעֲלֵיהֶם וּמִדְּרֵגְתָּם **וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת** שֶׁהָיוּ שוֹמְמוֹת בְּעֵת הַגּוֹלָה **וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת־יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת־פִּרְיהֶם** וְלֹא יִגְלוּ עוֹד מִמֶּנָּה כִּי שָׁמָּה יֵשְׁבוּ עַד עוֹלָם: **טו וּנְטַעְתִּים עַל־אַדְמָתָם** יִהְיוּ כְּעֵין הַנְּטוּעַ בִּמְקוֹמוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְעָקְרוֹ מֵאַדְמָתוֹ **וְלֹא יִנָּתְשׁוּ עוֹד מֵעַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם** לֹא יֵלְכוּ עוֹד בְּגָלוּת לְעוֹלָם **אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אַדְמָתָם וְלֹא יִנָּתְשׁוּ עוֹד מֵעַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הפטרה לפרשת קדושים לשמו"ת

ביחזקאל פרק כ

כ ב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ג בֶּן־אָדָם דַּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הֲלִדְרֹשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים חַי־אָנִי אִם־אִדָּרֵשׁ לָכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: ד הֲתִשְׁפֹּט

עטרת מרים

ב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ג בֶּן־אָדָם דַּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הֲלִדְרֹשׁ הַאִם לִדְרוֹשׁ אֹתִי בִּתְפִלָּה אַתֶּם בָּאִים חַי־אָנִי דְּעוּ הֲרֵינִי נִשְׁבָּע אִם־אִדָּרֵשׁ אֶהְיֶה נִדְרָשׁ לָכֶם אֲקַבֵּל תְּפִלַּתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: ד אִם לֹא בָּאתֶם לִדְרוֹשׁ ה' רַק שֶׁהַנָּבִיא יִשְׁפּוֹט אוֹתָם הֲתִשְׁפֹּט אֹתָם הַאִם תִּתְוַכֵּחַ עִמָּהֶם לְהוֹדִיעָם

שי למורא

ג) הֲלִדְרֹשׁ אוֹתִי אַתֶּם בָּאִים, הַאִם בָּאתֶם לִדְרֹשׁ אוֹתִי בִּתְפִלָּה. אִם אִדָּרֵשׁ לָכֶם, אִם אֶהְיֶה נִדְרָשׁ לָכֶם לְקַבֵּל אֶת תְּפִלַּתְכֶם. ד) הֲתִשְׁפֹּט אוֹתָם, הַאִם תִּתְוַכֵּחַ עִמָּהֶם לְהוֹדִיעָם שֶׁהַצַּדִּיק עִם ה'. (וְכֻלָּם הַלָּשׁוֹן לְחִזּוּק). בֶּן אָדָם, כִּנּוּי לִיחֶזְקֵאל הַנָּבִיא. אֶת תּוֹעֲבוֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם, זֹאת עֲשֵׂה, הוֹדִיעֵם גַּם אֶת תּוֹעֲבוֹת אֲבוֹתֵיהֶם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אֹתָם הֲתִשְׁפּוֹט בֶּן־אָדָם אֶת־תּוֹעֲבֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם: ה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה בְּיוֹם בָּחֳרִי בְיִשְׂרָאֵל וָאֶשָּׂא יָדִי לְזֶרַע בֵּית יַעֲקֹב וָאִוָּדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ו בַּיּוֹם הַהוּא נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תַּרְתִּי לָהֶם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: ז וָאֹמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אַל־תִּטַּמָּאוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ח וַיַּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ אֶת־שִׁקּוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזָבוּ וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם: ט וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֵמָּה בְתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: י וָאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאָבִאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר: יא וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקּוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הוֹדַעְתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם: יב וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: יג וַיַּמְרוּ־בִי בֵית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקּוֹתַי לֹא־הָלָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלְּלוּ מְאֹד וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכַלּוֹתָם: יד וָאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: טו וְגַם־אֲנִי נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר

שי למורא

עם מה שֶׁהוֹסִיפוּ הֵם. ה) וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם, כְּמוֹ "נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם". ו) אֲשֶׁר תַּרְתִּי לָהֶם, אֲשֶׁר חִפַּשְׂתִּי אוֹתָהּ לָהֶם. צְבִי הִיא, תִּפְאֶרֶת וְחֶמְדָּה הִיא. ז) וָאֹמַר אֲלֵהֶם, אַהֲרֹן נִבָּא לָהֶם נְבוּאָה זוֹ קֹדֶם שֶׁנִּגְלָה הקב"ה עַל מֹשֶׁה בַּסְּנֶה. שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ, הַשְׁלִיכוּ אֶת הַשֶּׁקֶץ וְהַתּוֹעֵב שֶׁעֵינֵיכֶם מַרְאוֹת לְכֶם. כִּי הָעֵינַיִם הֵם סַרְסוּרִים לַעֲבֵרָה. יג) וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי חִלְּלוּ מְאֹד, לְפִי שֶׁבְּשַׁבָּת רִאשׁוֹנָה נֶאֱמַר "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן הָעָם לִלְקֹט" (שמות טז,כז), וְשַׁבָּת שֵׁנִיָּה חִלֵּל מְקַשֵּׁשׁ הָעֵצִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקַשֵּׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת" (במדבר טו,לב). יד) לְבִלְתִּי הֵחֵל, שֶׁלֹּא יְחַלֵּל. טו) לְבִלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל הָאָרֶץ, זֶה שֶׁהַדִּין עָמְדִי הֲתִשְׁפּוֹט בֶּן־אָדָם אִם תִּרְצֶה לִשְׁפּוֹט אוֹתָם בְּרִשְׁעָתָם, הוֹכַח אוֹתָם עַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים וְגַם אֶת־תּוֹעֲבֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם: ה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה בְּיוֹם בָּחֳרִי בְיִשְׂרָאֵל בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם, אָז וָאֶשָּׂא יָדִי בִּשְׁבוּעָה לִזֶּרַע בֵּית יַעֲקֹב וָאִוָּדַע לָהֶם נוֹדַעְתִּי לָהֶם עַל יְדֵי נְבִיאַי שֶׁשָּׁלַחְתִּי לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי אֶהְיֶה לְמַנְהִיג וּמַשְׁגִּיחַ עֲלֵיכֶם: ו אָז בַּיּוֹם הַהוּא שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לָהֶם שֶׁאֶהְיֶה לָהֶם לְמַנְהִיג וּמַשְׁגִּיחַ, אָז נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תַּרְתִּי חִפַּשְׂתִּי אוֹתָהּ לָהֶם שֶׁהִיא זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ וְגַם צְבִי הַמְפוֹאֶרֶת הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: ז וָאֹמַר אֲלֵהֶם עַל יְדֵי אַהֲרֹן (שמ-א ב כז רש"י) אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו שֶׁעֵינָיו מַרְאוֹת לוֹ הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אַל־תִּטַּמָּאוּ לֵלֶכֶת אַחֲרֵיהֶם, יַעַן אֲשֶׁר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי: ח וַיַּמְרוּ־בִי הָרְשָׁעִים מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁמֵּתוּ בִּשְׁלֹשֶׁת יְמֵי אֲפֵלָה וְלֹא אָבוּ וְלֹא רָצוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ אֶת־שִׁקּוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזָבוּ וָאֹמַר בַּעֲבוּר זֶה חָשַׁבְתִּי לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם: ט וָאַעַשׂ אָבָל עָשִׂיתִי לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי יֵחָלֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֵמָּה בְתוֹכָם בְּאָמְרָם מִבְּלִי יְכוֹלֶת ה' לְהוֹצִיאָם, אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְיִשְׂרָאֵל לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: י וָאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וָאָבִאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר שֶׁשָּׁם הוֹרָה לָהֶם חוּקֵי ה' וּמִצְוֹתָיו, וְשָׁם רָאוּ הַשְּׁכִינָה וְהַנִּסִּים הַמַּתְמִידִים: יא וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקּוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הוֹדַעְתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם בַּחַיִּים הַגַּשְׁמִיִּים וְהָרוּחָנִיִּים: יב וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם שֶׁהִנְחַלְתִּי לָהֶם יוֹם מְנוּחָתִי לִמְנוּחָה הִיא לְאוֹת בֵּינֵנוּ עַל הַהַשְׁגָּחָה וְהַשְׁרָאַת הָאֱלֹהוּת עֲלֵיהֶם מִצַּדִּי, לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם שֶׁהֵם מִצַּדָּם צְרִיכִים לְהִתְקַדֵּשׁ מַעֲנְיָנִים הַבְּשָׂרִיִּים אֶל הָרוּחָנִיּוּת וְהַקְּדוּשָׁה: יג וַיַּמְרוּ־בִי בֵית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקּוֹתַי לֹא־הָלָכוּ נִסּוּ אוֹתִי בְּעָגֵל וּבְרִפִּידִים מִלְּקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה וְהוֹתִירוּ מִן הַמָּן וְאֶת־מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלְּלוּ מְאֹד שֶׁיָּצְאוּ לִלְקוֹט הַמָּן וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכַלּוֹתָם: יד וָאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל לְבַל יְחַלֵּל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם הַמִּצְרִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: טו וְגַם־אֲנִי נָשָׂאתִי יָדִי בִּשְׁבוּעָה לָהֶם בַּמִّדְבָּר בִּדְבַר הַמְּרַגְּלִים לִבְלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת וְהִיָּה

עטרת מרים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עטרת מרים

הַטַּעַם כִּי...: טז יַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ כִּי אֲחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם הָעֵכוּ״ם שֶׁעָבְדוּ בְּמִצְרַיִם לִבָּם הֹלֵךְ: יז וַתָּחֹס עֵינִי עֲלֵיהֶם מִשַּׁחֲתָם מִהְיוֹת מַשְׁחִית אוֹתָם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה בַּמִּדְבָּר כִּי הִשְׁאַרְתִּי בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם לַהֲבִיאָם אֶל הָאָרֶץ: יח וָאֹמַר אֶל־בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר הַבָּנִים שֶׁל הַדּוֹר שֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, בְּחֻקֵּי אֲבוֹתֵיכֶם שֶׁבָּדוּ מִלִּבָּם אֲשֶׁר לֹא צִוָּה ה׳ אַל־תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפְּטֵיהֶם אַל־תִּשְׁמְרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם אַל־תִּטַּמָּאוּ: יט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֵן יִשְׁמְעוּ אֵלַי בְּחֻקֹּתַי לֶכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: כ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

שי למורא

הָיָה בַּעֲבוּר עֲוֹן הַמְרַגְּלִים. טז) אַחֲרֵי גִּלּוּלֵיהֶם, אַחֲרֵי הָעֲבוֹדוֹת הַזָּרוֹת שֶׁעָבְדוּ בְּמִצְרַיִם.

לִבְלִתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: טז יַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם לִבָּם הֹלֵךְ: יז וַתָּחֹס עֵינִי עֲלֵיהֶם מִשַּׁחֲתָם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה בַּמִּדְבָּר: יח וָאֹמַר אֶל־בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר בְּחֻקֵּי אֲבוֹתֵיכֶם אַל־תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפְּטֵיהֶם אַל־תִּשְׁמֹרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם אַל־תִּטַּמָּאוּ: יט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקֹּתַי לֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: כ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

כא א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: ב כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו: ג וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא: ד לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלוֹ: ה כתיב לא־יִקְרְחֶה קרי לֹא־יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבְבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת: ו קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ: (לוי) ז אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו: ח וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם: ט וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תָחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: ס י וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם: יא וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא: יב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה: (ישראל) יג וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח: יד אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה: טו וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ס

מוקדשת להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים לפרקי אבות

פרק ג משנה ג

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה, כְּאִלּוּ אָכְלוּ מִזִּבְחֵי מֵתִים, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי כָּל שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאָה בְּלִי מָקוֹם. אֲבָל שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וְאָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה, כְּאִלּוּ אָכְלוּ מִשֻּׁלְחָנוֹ שֶׁל מָקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה׳:

~ נקודות משיחות קודש ~

נשאלת השאלה: כיצד מותר לדבר (אפילו דברי־תורה) בעת הסעודה, הרי למדנו[1] "אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לווושט ויבוא לידי סכנה" ("כשיוצא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן.. מאכל ומשתה הולך דרך הושט" - רש"י)?

ויש לומר כי אמנם נחלקו בכך אמוראים:

נאמר בגמרא[2]: "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא; אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, 'לימא מר מילתא' (יאמר אדוני דבר־מה); אמר ליה, 'הכי אמר רבי יוחנן - אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לווושט ויבא לידי סכנה".

ולכאורה יש לתמוה, וכי רב נחמן לא ידע ש"אין משיחין בסעודה"?!

זאת ועוד: מכיון שרב יצחק סבר שאסור לדבר בשעת הסעודה, כיצד אמר מה שאמר? ואף אם נאמר כי מוכרח היה להשמיע לרב נחמן את הדין ש"אין משיחין" - היה עליו לקצר בדבריו ולומר רק את עצם ההלכה, ואילו את הטעם לכך ("שמא יקדים וכו'") יכול היה לדחות לאחר מכן!

ונראה לבאר, שבאמת גם רב נחמן ידע את ההלכה ש"אין משיחין בסעודה". כוונתו באומרו "לימא מר מילתא" היתה לא לסתם דברים, אלא לדברי תורה. זאת משום שלדעת רב נחמן הדין ש"אין משיחין בסעודה" מפני הסכנה חל אך ורק על שיחת חולין ולא על דברי־תורה. בדברי־תורה - סובר רב נחמן - אין לחוש לסכנה, שכן "תורה מגנא ומצלא"[3] מפני כל סכנה אפשרית.

על כך השיב לו רב יצחק - כי מכיון שטעם הדין ש"אין משיחין בסעודה" הוא, "שמא יקדים קנה לווושט ויבא לידי סכנה" - הרי שהלכה זו חלה גם על דברי־תורה. כדוגמת דברי הגמרא[4] לגבי עשיית מצוה - שאף כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"[5] ו"שלוחי מצוה אינן נזוקין", בכל־זאת - "היכא דשכיח הזיקא, שאני" (במקום שההיזק מצוי, שונה הדבר ואין להסתכן אף לא לצורך מצוה). לכן האריך רב נחמן והוסיף את הטעם לאיסור - "שמא יקדים קנה לווושט" - כדי להדגיש שבמקרה זה חל הגדר של "שכיח הזיקא" (הנזק מצוי) ולכן אין משיחין בשעת הסעודה, אפילו לא בדברי־תורה.

להלכה, כתב המגן־אברהם[6] שאף בדברי־תורה אין משיחין בסעודה, ועם זאת כתב "כל שולחן שלא אמרו עליו דברי־תורה, כאילו אכלו מזבחי־מתים". וצריך לומר שכוונתו היא, קודם האכילה או לאחריה[7] או כדברי האליהו־רבה שהביא המשנה־ברורה[8] שבין תבשיל לתבשיל מותר לדבר.

(לקוטי־שיחות, כרך לה, עמ' 225)

פירש הרמב"ם - התמדת הקריאה.

ויש לבאר זאת על־דרך החסידות, לפי המבואר בתניא בפירוש דברי הגמרא על הפסוק "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו" - ש"אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים, לשונה פרקו מאה ואחד פעמים". רבנו הזקן עומד על סוד ההבדל בין שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד פעמים שרק אז נקרא "עובד אלוקים". ומבאר רבנו כי לפי שהרגילות בימיהם היתה לשנות כל פרק מאה פעמים, ובכדי לשנות עוד פעם אחת, היה צורך בשינוי הטבע והרגילות, ולכן מי שעושה זאת נקרא "עובד אלוקים"; כי "עובד" הוא מלשון "עורות עבודים" - עורות שעוברים תהליך של שינוי במציאותם. על־דרך זה גם אדם (השונה פרקו מאה ואחד פעמים ובכך הוא) משנה את טבעו ומציאותו נקרא "עובד אלוקים".

זוהי אם־כן כוונת המשנה באומרה "עול תורה": לימוד תורה כשהוא לעצמו יכול להעשות בהתאם לטבעו ולרגילותו של הלומד. בכדי לשנות את טבעו ורגילותו (בלימוד התורה), עליו לקבל על עצמו עול תורה, דהיינו להיות בבחינת "עבד" המקיים את מצוות רבו אף אם הן בניגוד לטבעו.

(ספר המאמרים מלוקט, חלק ה, עמ' צח)

---

1) תענית ה, ב. 2) שם. 3) סוטה כא, א. 4) פסחים ח, ב. 5) קהלת ח, ה. 6) אורח־חיים סימן קע ס"ק א. 7) כמו שכתב ה"ערוך השלחן" שם. 8) שם ס"ק א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי-קדושים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:53	5:49	8:36	8:33	9:14	9:11	10:23	10:21	13:11	13:11	19:22	19:26	19:50	19:54	19:06	20:06
חיפה (ק)	5:50	5:45	8:33	8:30	9:12	9:09	10:21	10:19	13:11	13:11	19:27	19:32	19:52	19:57	18:58	20:09
ירושלים (ק)	5:51	5:46	8:34	8:30	9:11	9:09	10:21	10:19	13:10	13:10	19:26	19:31	19:49	19:54	18:50	20:05
תל אביב (ק)	5:52	5:47	8:35	8:32	9:13	9:10	10:23	10:21	13:12	13:11	19:24	19:28	19:52	19:56	19:05	20:08
אוסטריה, וינה (ק)	5:31	5:22	8:14	8:07	9:09	9:05	10:25	10:22	13:28	13:28	20:13	20:21	20:51	21:00	20:02	21:16
אוסטרליה, מלבורן (ה)	7:04	7:09	9:01	9:03	9:38	9:41	10:32	10:34	12:47	12:47	17:31	17:25	17:59	17:53	17:07	18:05
אוקראינה, אודסה (ק)	5:38	5:30	8:22	8:15	9:14	9:10	10:29	10:26	13:30	13:30	20:10	20:18	20:47	20:55	19:59	21:11
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:15	5:06	7:58	7:51	8:54	8:49	10:10	10:07	13:13	13:14	19:59	20:07	20:37	20:46	19:48	21:03
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:36	5:26	8:17	8:09	9:17	9:12	10:34	10:30	13:39	13:40	20:30	20:39	21:10	21:20	20:19	21:38
אוקראינה, קייב (ק)	5:28	5:18	8:09	8:00	9:09	9:04	10:26	10:22	13:32	13:32	20:23	20:32	21:03	21:14	20:12	21:32
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ה)	5:45	5:42	8:26	8:24	9:00	8:58	10:08	10:07	12:52	12:52	18:53	18:56	19:19	19:22	18:36	19:33
איטליה, מילאנו (ק)	6:07	5:59	8:51	8:45	9:42	9:37	10:56	10:53	13:56	13:56	20:36	20:44	21:09	21:18	20:22	21:33
אקוואדור, קיטו (ה)	6:08	6:07	8:38	8:37	9:07	9:07	10:10	10:09	12:41	12:41	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ה)	7:32	7:37	9:33	9:35	10:09	10:11	11:04	11:06	13:20	13:20	18:09	18:04	18:36	18:31	17:46	18:42
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ה)	8:36	8:42	10:27	10:30	11:07	11:10	12:00	12:02	14:12	14:12	18:48	18:41	19:19	19:12	18:24	19:24
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:04	5:57	8:48	8:44	9:32	9:28	10:44	10:41	13:38	13:38	20:03	20:09	20:34	20:41	19:50	20:54
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:50	5:44	8:35	8:30	9:20	9:16	10:32	10:29	13:28	13:28	19:55	20:01	20:27	20:34	19:42	20:47
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:51	5:44	8:35	8:31	9:20	9:16	10:32	10:30	13:28	13:28	19:56	20:02	20:28	20:35	19:43	20:48
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:23	6:16	9:08	9:02	9:54	9:50	11:07	11:05	14:04	14:05	20:35	20:42	21:09	21:16	20:23	21:30
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:36	6:31	9:19	9:15	9:55	9:53	11:04	11:02	13:52	13:52	20:02	20:06	20:28	20:32	19:46	20:43
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:00	5:54	8:43	8:40	9:22	9:19	10:33	10:31	13:23	13:23	19:38	19:43	20:07	20:12	19:24	20:24
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:42	6:38	9:23	9:20	9:58	9:56	11:06	11:04	13:51	13:51	19:54	19:57	20:20	20:23	19:39	20:34
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:45	5:38	8:30	8:24	9:15	9:11	10:27	10:25	13:24	13:24	19:53	19:59	20:25	20:32	19:40	20:46
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	5:51	5:44	8:36	8:30	9:22	9:18	10:34	10:32	13:31	13:31	20:01	20:08	20:34	20:41	19:49	20:55
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:15	6:08	9:00	8:55	9:44	9:40	10:56	10:54	13:52	13:52	20:19	20:25	20:51	20:58	20:06	21:11
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:42	5:35	8:27	8:22	9:13	9:09	10:26	10:23	13:23	13:23	19:53	19:59	20:26	20:33	19:40	20:46
בוליביה, לה-פס (ה)	6:45	6:47	9:05	9:05	9:35	9:36	10:35	10:35	12:59	12:59	18:13	18:11	18:37	18:35	17:53	18:44
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:09	5:59	8:50	8:40	9:52	9:47	11:10	11:06	14:17	14:17	21:10	21:19	21:51	22:02	21:00	22:21
בלגיה, בריסל (ק)	6:11	6:01	8:52	8:43	9:53	9:48	11:10	11:07	14:17	14:17	21:09	21:18	21:50	22:01	20:59	22:19
ברזיל, סאן פאולו (ה)	6:29	6:31	8:42	8:43	9:14	9:15	10:12	10:12	12:33	12:33	17:42	17:39	18:03	18:00	17:17	18:10
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ה)	6:16	6:18	8:30	8:30	9:01	9:03	9:59	10:00	12:21	12:21	17:27	17:24	17:52	17:49	17:06	17:59
בריטניה, לונדון (ק)	5:26	5:16	8:07	7:57	9:10	9:05	10:27	10:24	13:35	13:35	20:31	20:40	21:11	21:22	20:22	21:40
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:28	5:17	8:05	7:53	9:15	9:09	10:34	10:30	13:44	13:44	20:45	20:55	21:29	21:42	20:38	22:02
גרמניה, ברלין (ק)	5:29	5:18	8:08	7:57	9:15	9:09	10:32	10:28	13:41	13:42	20:40	20:50	21:22	21:33	20:29	21:53
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:56	5:46	8:38	8:29	9:37	9:32	10:54	10:50	13:59	14:00	20:49	20:58	21:29	21:40	20:39	21:57
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ה)	6:33	6:36	8:44	8:45	9:16	9:18	10:14	10:14	12:34	12:34	17:42	17:38	18:01	17:57	17:14	18:07
הודו, מומבאי (ה)	6:09	6:06	8:48	8:46	9:20	9:18	10:27	10:25	13:07	13:07	19:02	19:04	19:27	19:29	18:46	19:39
הודו, פונה (ה)	6:06	6:03	8:44	8:42	9:17	9:15	10:23	10:22	13:04	13:03	18:57	18:59	19:22	19:24	18:41	19:34
הונגריה, בודפשט (ק)	5:22	5:13	8:05	7:58	8:59	8:55	10:15	10:11	13:17	13:17	20:00	20:08	20:37	20:46	19:49	21:02

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי-קדושים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:55	4:48	7:39	7:34	8:24	8:20	9:36	9:34	12:32	12:33	19:00	19:07	19:33	19:39	18:48	19:53
יוון, אתונה (ק)	6:26	6:19	9:10	9:06	9:52	9:49	11:03	11:01	13:57	13:57	20:19	20:24	20:49	20:55	20:05	21:08
מולדובה, קישינב (ק)	5:44	5:36	8:28	8:21	9:21	9:17	10:36	10:33	13:38	13:38	20:19	20:27	20:56	21:05	20:08	21:21
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:05	6:02	8:45	8:42	9:17	9:15	10:24	10:22	13:05	13:05	19:00	19:02	19:25	19:27	18:44	19:37
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:29	7:36	9:13	9:15	9:55	9:59	10:47	10:49	12:56	12:56	17:23	17:15	17:57	17:49	16:59	18:02
נפאל, קטמנדו (ח)	5:22	5:18	8:04	8:01	8:39	8:37	9:48	9:46	12:34	12:34	18:39	18:43	19:06	19:10	18:24	19:20
סין, בייג'ין (ח)	5:11	5:04	7:55	7:51	8:39	8:36	9:51	9:49	12:46	12:46	19:12	19:18	19:43	19:50	18:57	20:03
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:27	9:27	9:57	9:56	11:00	10:59	13:32	13:31	19:06	19:06	19:29	19:29	18:48	19:38
פולין, ורשא (ק)	5:00	4:49	7:39	7:28	8:44	8:39	10:02	9:58	13:11	13:11	20:07	20:17	20:50	21:01	19:57	21:20
פרו, לימה (ח)	6:16	6:17	8:38	8:38	9:08	9:09	10:08	10:09	12:35	12:35	17:54	17:52	18:18	18:16	17:35	18:25
צרפת, ליאון (ק)	6:24	6:15	9:08	9:01	9:59	9:54	11:13	11:10	14:14	14:14	20:52	21:00	21:28	21:36	20:40	21:51
צרפת, פריז (ק)	6:25	6:16	9:08	9:00	10:04	10:00	11:20	11:17	14:24	14:25	21:13	21:21	21:50	21:59	21:00	22:16
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:43	8:17	8:16	8:47	8:46	9:50	9:50	12:24	12:24	18:02	18:02	18:25	18:26	17:44	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:05	5:58	8:50	8:44	9:38	9:34	10:52	10:49	13:50	13:50	20:27	20:34	20:58	21:06	20:12	21:20
קנדה, מונטריאול (ק)	5:37	5:29	8:22	8:15	9:12	9:08	10:27	10:24	13:27	13:27	20:07	20:14	20:41	20:49	19:53	21:04
קפריסין, לרנקה (ק)	5:52	5:46	8:36	8:32	9:15	9:12	10:26	10:23	13:16	13:17	19:33	19:38	20:02	20:08	19:19	20:20
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:10	4:58	7:43	7:28	9:00	8:54	10:19	10:15	13:32	13:32	20:37	20:48	21:24	21:37	20:28	21:59
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:40	4:27	7:09	6:49	8:31	8:25	9:51	9:47	13:05	13:06	20:18	20:30	21:03	21:17	20:06	21:40
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:00	4:52	7:44	7:37	8:37	8:33	9:52	9:49	12:54	12:55	19:36	19:44	20:13	20:22	19:25	20:38
שוויץ, ציריך (ק)	6:04	5:56	8:48	8:41	9:42	9:37	10:57	10:54	13:59	13:59	20:46	20:54	21:19	21:28	20:30	21:44
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:55	5:53	8:32	8:31	9:03	9:02	10:09	10:08	12:47	12:46	18:35	18:36	18:59	19:00	18:18	19:10

*) הזמנים נערכו על־פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' **הלוי** בן חנה וזוגתו **אולגה שרה** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעיין חנה**

אור אבנר הלוי וזוגתו **רינת** שיחיו

לבייב

●

לעילוי נשמת הרה"ח ר' **טובי'** ב"ר **יעקב** ע"ה

הרשמה כמנויים לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Lahak.org Chasidut.tv Otzar770.com Biurim.co.il

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-3377